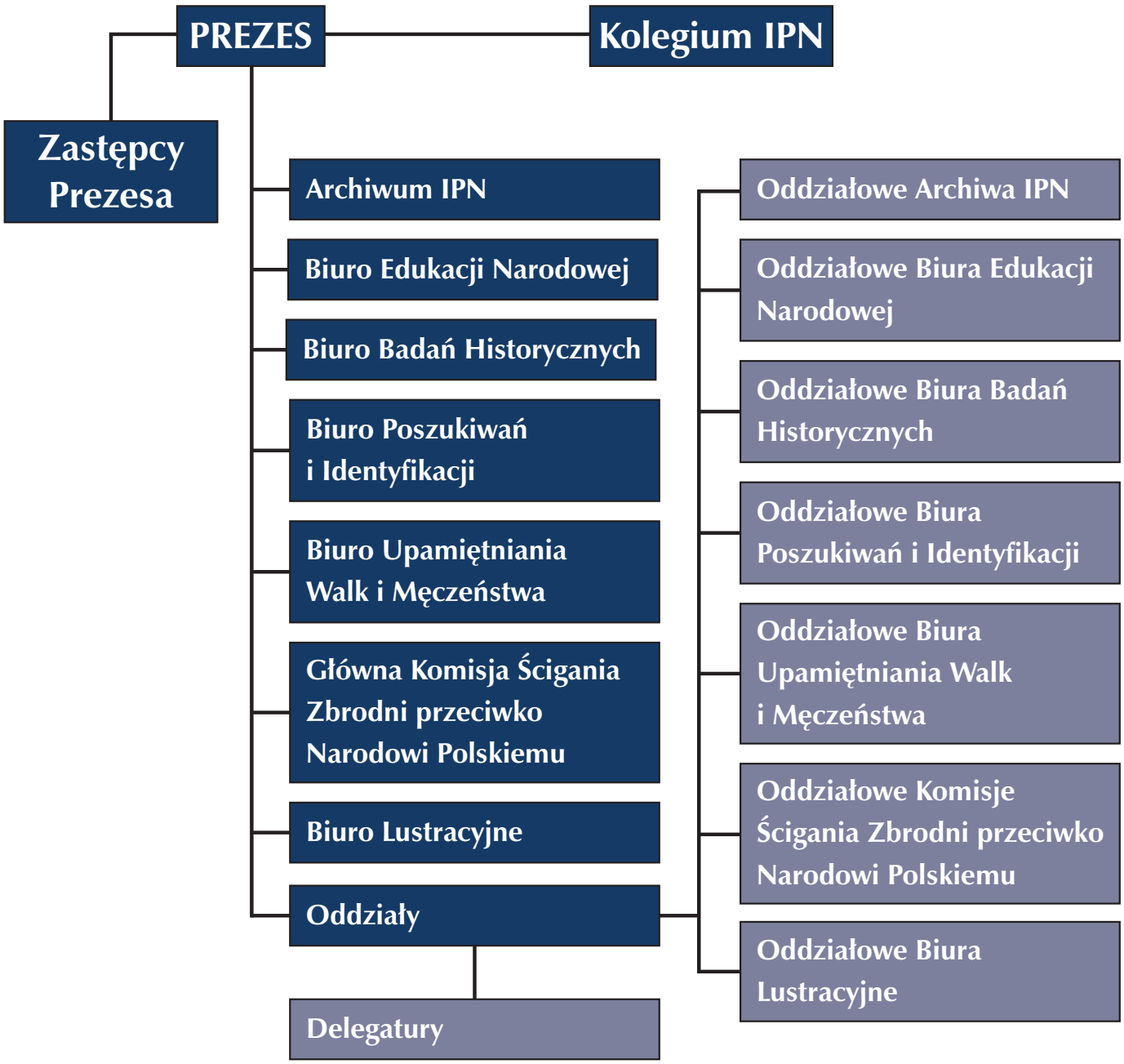
INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ – KOMISJA ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU

INFORMACJA O DZIAŁALNOŚCI

1 STYCZNIA 2019 r. – 31 GRUDNIA 2019 r.

Warszawa 2020

Struktura IPN

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ – KOMISJA ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU

INFORMACJA O DZIAŁALNOŚCI

1 STYCZNIA 2019 R. – 31 GRUDNIA 2019 R.

Warszawa 2020

SPIS TREŚCI

Wstęp 9

1. Informacja o działalności Kolegium IPN 19

2. Działalność krajowa 29
2.1. Współpraca z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi 29
2.1.1. Współpraca archiwalna z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi . . . 36
2.1.2. Współpraca z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi w zakresie edukacji 39
2.1.3. Współpraca z instytucjami państwowymi i pozarządowymi w zakresie poszukiwań i identyfikacji 39
2.1.4. Współpraca z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi w zakresie upamiętniania walk i męczeństwa 41
2.2. Kluby Historyczne im. gen. Stefana Roweckiego „Grota” 41
2.3. Nagrody. 42
2.4. Nagrody i wyróżnienia dla pracowników IPN 46

3. Współpraca międzynarodowa. 51
3.1. Współpraca bilateralna 51
3.2. Europejska Sieć Instytucji Archiwalnych Zajmujących się Aktami Tajnych Służb (The European Network of Official Authorities in Charge of the Secret-Police Files). 75
3.3. Stała Konferencja Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (MABPZ) 75
3.4. Działalność w zakresie *transitional justice*. 75
3.4.1. Platforma Europejskiej Pamięci i Sumienia 75
3.4.2. „Warszawski Dialog na rzecz Demokracji”. 76
3.4.3. Inne działania w zakresie *transitional justice* 77
3.5. Wizyty zagranicznych gości 78
3.6. Inne działania międzynarodowe 79
3.6.1. Międzynarodowy Sojusz na rzecz Pamięci o Holokauście (International Holocaust Remembrance Alliance). 79
3.6.2. Reakcje na dyfamacje godzące w dobre imię Polski i narodu polskiego 80
3.6.3. Zagraniczne Przystanki Historia 82
3.6.4. Konferencja dla zagranicznych edukatorów „Polska w sercu Europy”/„Poland in the Heart of European History” 82
3.6.5. Konferencje międzynarodowe organizowane przez BEN i BBH w kraju 83

3.6.6. Twitter anglojęzyczny 84
3.6.7. Facebook anglojęzyczny 85

4. Działalność archiwalna 87
4.1. Ewidencja 87
4.1.1. Wielkość zasobu kartotecznego i ewidencyjnego 87
4.1.2. Porządkowanie i zabezpieczanie zasobu ewidencyjnego 88
4.1.3. Kwerendy i sprawdzenia 89
4.1.4. Centrum Informacji o Ofiarach II Wojny Światowej 90
4.2. Zasób – gromadzenie i opracowywanie 91
4.2.1. Gromadzenie zasobu 91
4.2.2. Opracowywanie zasobu 96
4.2.3. Skontrum 97
4.2.4. Konserwacja 97
4.2.5. Magazyny archiwalne 99
4.2.6. Archiwum Zakładowe 101
4.3. Zasoby Cyfrowe 102
4.3.1. Tworzenie pomocy archiwalnych 102
4.3.2. Digitalizacja 103
4.3.3. Opracowywanie dokumentacji audiowizualnej 107
4.4. Udostępnianie dokumentów 109
4.4.1. Główne kategorie wniosków 110
4.4.2. Realizacja ustawy o działaczach opozycji 114
4.4.3. Realizacja ustawy dezubekizacyjnej 115
4.4.4. Wnioski służbowe 115
4.4.5. Wnioski o nadanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności 117
4.4.6. Udostępnianie dokumentów w czytelniach 118
4.5. Działalność naukowa i popularyzatorska pionu archiwalnego 118
4.6. Obsługa bieżąca 124
4.7. Archiwum IPN – dane statystyczne 125

5. Działalność popularyzatorska i edukacyjna 145
5.1. Edukacja historyczna 145
5.2. Kształcenie nauczycieli – seminaria i szkolenia 146
5.3. Działania edukacyjne skierowane do uczniów 147
5.3.1. Ogólnopolskie projekty i konkursy edukacyjne 148
5.3.2. Regionalne konkursy i projekty edukacyjne 152
5.3.4. Udział w XLV Ogólnopolskiej Olimpiadzie Historycznej 158
5.3.5. Wyjazdy edukacyjne, rajdy i gry miejskie 158
5.4. Współpraca ze szkołami wyższymi, środowiskiem studenckim oraz uniwersytetami trzeciego wieku 161
5.5. Współpraca z samorządami 162
5.6. Uroczystości rocznicowe 162
5.7. Działania wystawiennicze 169
5.8. Popularyzacja historii z wykorzystaniem Internetu 170
5.9. Planszowe gry historyczne 177
5.10. Teki i inne materiały edukacyjne powstałe w OBEN 178
5.11. Notacje 179
5.12. Projekty filmowe i multimedialne 180
5.13. Współpraca z mediami 185

5.14. Inne działania popularyzujące wiedzę 187
5.15. Krajowe centra edukacyjne IPN Przystanek Historia 187

6. Badania naukowe 191
6.1. Projekty badawcze 191
6.1.1. Centralne Projekty Badawcze 192
6.1.2. Seminaria 197
6.1.3. Serie wydawnicze 198
6.2. Badania nad terrorem okupacyjnym 199
6.3. Oddziałowe Projekty Badawcze 200
6.4. Konferencje naukowe i popularnonaukowe 202
6.5. Dotacje dla podmiotów zewnętrznych 209
6.6. Ekspertyzy i opinie 209
6.7. Uzyskane stopnie naukowe 209
6.8. Letnia Szkoła Historii Najnowszej 210

7. Poszukiwania i identyfikacja 211
7.1. Badania historyczne 211
7.2. Poszukiwania 217
7.3. Identyfikacja 228
7.3.1. Organizacja prac poszukiwawczych 231
7.4. Działalność edukacyjna i informacyjna 232

8. Upamiętnianie walk i męczeństwa 235
8.1. Ewidencja i sprawowanie opieki nad miejscami pamięci 237
8.1.1. Opieka nad miejscami pamięci 238
8.1.2. Opieka nad polskimi miejscami pamięci poza granicami kraju 239
8.1.3. Groby weteranów walk o wolność i niepodległość Polski 239
8.2. Ekshumacje 243
8.3. Opinie 247
8.4. Dekomunizacja 253
8.5. Trwałe upamiętnianie faktów, wydarzeń i postaci związanych z miejscami walk i męczeństwa 255
8.5.1. Remonty 255
8.5.2. Nowe Upamiętnienia 261
8.6. Organizacja obchodów i uroczystości upamiętniających miejsca walk i męczeństwa oraz związane z nimi historyczne wydarzenia i postacie 268
8.6.1. Współpraca pionu upamiętniania walk i męczeństwa z mediami 268
8.7. Edukacja historyczna 269

9. Ściganie zbrodni 271
9.1. Zadania ustawowe – Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu 271
9.2. Stan zatrudnienia prokuratorów w Komisji Ścigania 271
9.3. Działalność śledcza Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w liczbach . . 272
9.4. Działalność Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w sprawach o unieważnienie orzeczeń 279
9.5. Udział prokuratorów KŚZpNP w postępowaniach sądowych 280
9.6. Udział prokuratorów w identyfikacji osób, które straciły życie wskutek walki z narzuconym systemem totalitarnym lub wskutek represji totalitarnych lub czystek etnicznych 288

9.7. Nadzór służbowy nad działalnością pionu śledczego IPN 289
9.8. Szkolenia prokuratorów i pracowników komisji 291
9.9. Realizacja obowiązków pionu śledczego IPN, innych niż wynikające z ustawy o IPN 292
9.10. Wybrane postępowania Komisji Ścigania prowadzone w 2019 r. 295

10. Lustracja 305
10.1. Ewidencja oświadczeń lustracyjnych i publikacja informacji 306
10.1.1. Przyjmowanie oświadczeń lustracyjnych oraz informacji o ich uprzednim złożeniu (SEiS) 306
10.1.2. Przygotowanie i publikowanie informacji o osobach pełniących funkcje publiczne wymienionych w art. 22 ustawy lustracyjnej (SUiP) 309
10.2. Przygotowywanie i publikowanie katalogów w Biuletynie Informacji Publicznej IPN (WPiPK) 313
10.3. Przygotowywanie postępowań lustracyjnych 316
10.3.1. Sprawy zainicjowane zgodnie z treścią art. 52a pkt 2 i 3 ustawy o IPN 316
10.3.2. Sprawy przejęte po byłym urzędzie Rzecznika Interesu Publicznego 323
10.3.3. Wydział Przygotowywania i Nadzoru nad Postępowaniami Lustracyjnymi Biura Lustracyjnego 323
10.4. Działania analityczno-studyjne 324

11. Wydawnictwo IPN 327
11.1. Działalność wydawnicza 328
11.2. Nagrody dla publikacji IPN 333
11.3. Dystrybucja i upowszechnianie wydawnictw 335

12. Budżet 349
12.1. Budżet w układzie klasyfikacji budżetowej 349
12.1.1. Wykonanie dochodów budżetowych 349
12.1.2. Wykonanie wydatków budżetowych 351
12.2. Budżet Instytutu w układzie zadaniowym 368
12.3. Zatrudnienie 371

Wykaz skrótów 375

Aneks 381
Załącznik nr 1: Wydawnictwa IPN 383
Załącznik nr 2: Publikacje pracowników IPN 405
Załącznik nr 3: Wystawy IPN 491
Załącznik nr 4: Wykaz konferencji oraz sesji naukowych i popularnonaukowych 503
Załącznik nr 5: Wykaz wystąpień pracowników IPN podczas międzynarodowych konferencji i sympozjów za granicą 515
Załącznik nr 6: Wykaz notacji zrealizowanych przez IPN w 2019 r. 525
Załącznik nr 7: Spotkania Klubów im. gen. Stefana Roweckiego „Grota" w roku 2019 537
Załącznik nr 8: Projekt „Ocalamy" 545
Załącznik nr 9: Uroczystości upamiętniające wydarzenia i postacie związane z walką i męczeństwem organizowane lub współfinansowane przez pion upamiętniania walk i męczeństwa w 2019 r. 549
Załącznik nr 10: Reprezentowanie IPN podczas uroczystości i wydarzeń krajowych oraz międzynarodowych przez pracowników pionu upamiętnień walk i męczeństwa 559

Załącznik nr 11: Współpraca OBUWiM Białystok z lokalnymi stowarzyszeniami oraz instytucjami 573

Mapa oddziałów, delegatur IPN oraz Przystanków Historia 577

Adresy biur, oddziałów i delegatur Instytutu Pamięci Narodowej 578

Krajowe Przystanki Historia IPN 579

Zagraniczne Przystanki Historia IPN 580

Fotografie dokumentujące wybrane wydarzenia z działalności IPN w 2019 roku 581

Wydawnictwa IPN w 2019 roku 693

Wstęp

Instytut Pamięci Narodowej, realizując zadania ustawowe, w 2019 r. skupiał swoją aktywność wokół wydarzeń historycznych, które miały fundamentalny wpływ na losy Polski w XX w. Szczególne znaczenie miała tu 80. rocznica wybuchu II wojny światowej. W ostatnim czasie byliśmy świadkami tego, jak historia lat 1939–1945 stała się przedmiotem manipulacji i areną zmagań politycznych, nie tyle w Polsce, ile poza jej granicami. Dlatego Instytut Pamięci Narodowej położył większy nacisk na kwestie dotyczące II wojny światowej, czego wyrazem jest powołanie 1 czerwca 2019 r. pełnomocnika prezesa IPN ds. badań nad terrorem okupacyjnym na ziemiach polskich w latach 1939–1945 wraz z podległą mu strukturą. Jego zadaniem było zorganizowanie zespołu historyków, którzy w ramach pionu naukowego IPN będą badać terror okupacyjny.

Instytut Pamięci Narodowej przygotował liczne przedsięwzięcia ukazujące i przybliżające prawdę historyczną zarówno o genezie wybuchu II wojny światowej, jak i o jej przebiegu oraz skutkach. Ich inauguracja miała miejsce w rocznicę podpisania paktu Ribbentrop-Mołotow, 23 sierpnia 2019 r., na placu Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie podczas prezentacji wystawy *Ściany totalitaryzmów. Polska 1939–1945* (w 2019 r. IPN przygotował łącznie 52 nowe wystawy oraz zaprezentował 159 wystaw z lat ubiegłych). Na uroczystość zaproszeni zostali ambasadorzy państw, które sygnowały pakt, oraz jego ofiary. Nie pojawił się jedynie ambasador Rosji. W otwarciu wystawy uczestniczył prezydent RP Andrzej Duda.

IPN przyłączył się także do projektu Europejskiej Sieci Pamięć i Solidarność, zachęcającego do udostępniania i przypinania specjalnego znaczka z czarną wstążką i datą 23 sierpnia, jako gestu wyrażającego pamięć o milionach ofiar reżimów totalitarnych, przede wszystkim więźniów niemieckich obozów koncentracyjnych, zagłady i pracy, sowieckich gułagów czy stalinowskich katowni. Ponadto IPN uczestniczył w projekcie Instytutu Nowych Mediów *Wszystko co Najważniejsze* i Polskiej Fundacji Narodowej pt. *Opowiadamy Polskę światu*.

Z kolei wystawa *Zbrodnie na Polakach 1939–1945* ukazuje Polskę w czasie II wojny światowej jako ofiarę totalitarnych reżimów Rzeszy Niemieckiej i Związku Sowieckiego oraz ukraińskich nacjonalistów z OUN-UPA. Wyjątkowy charakter miała także ekspozycja *Oblężenie Warszawy 1939. Fotografie Juliena Bryana* z udziałem syna słynnego fotografa oraz ostatnich żyjących bohaterów uwiecznionych przed osiemdziesięciu laty na zdjęciach. Ponadto w wielu miastach Polski prezentowano dwujęzyczną wystawę *Ukradzione dzieciństwo*, ukazującą dramat najmłodszych podczas wojny.

Chcąc dotrzeć do jak największej liczby osób zainteresowanych historią, a przede wszystkim uczniów i nauczycieli, w 2019 r. Instytut rozpoczął nowy projekt edukacyjny – tzw. wystaw elementarnych. Na 16 planszach są zilustrowane i opisane podstawowe wydarzenia i fakty związane z danym tematem. Wystawy umieszczone są w Internecie w różnych formatach, każdy zainteresowany może je pobrać i wydrukować, dzięki czemu mogą dotrzeć do nieograniczonej liczby miejsc w Polsce i za granicą (są przygotowywane także w językach obcych). W 2019 r. przygotowano 11 takich wystaw, m.in. *Wrzesień 1939. Polska wobec niemieckiej i sowieckiej agresji*, *Powstanie Warszawskie 1944. Bitwa o Polskę* czy *Sąsiedzka krew. Ludobójstwo wołyńsko-galicyjskie 1943–1945*, aby wspomnieć tylko te dotyczące II wojny światowej.

Rocznica wybuchu wojny stanowiła także okazję do zorganizowania licznych konferencji naukowych w wymiarze lokalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym; wśród tych ostatnich były m.in. *Nie tylko Gestapo i NKWD... Niemieckie i sowieckie instytucje i ich rola w represjach wobec obywateli polskich w latach II wojny światowej* w Warszawie czy *Polacy i Brytyjczycy w obliczu wybuchu drugiej wojny światowej* w Londynie (ogółem zorganizowano 141 konferencji naukowych i popularnonaukowych oraz sesji dotyczących różnorodnych zagadnień z zakresu historii Polski i Polaków w latach 1917–1990). Także temat konferencji archiwalnej z okazji Światowego Dnia Dziedzictwa Audiowizualnego był ściśle związany z rocznicą wybuchu wojny. Wydarzeniu towarzyszyła ponadto promocja dwutomowej publikacji IPN *Zbiór fotografii Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytutu Pamięci Narodowej.*

Instytut skutecznie podejmował kolejne przedsięwzięcia, których celem było ukazanie i uczynienie trwałym elementem pamięci zbiorowej Zbrodni Pomorskiej (Pomorski Katyń), czyli zamordowania przez niemieckiego okupanta kilkudziesięciu tysięcy przedstawicieli państwowotwórczych elit, inteligencji, duchowieństwa, weteranów zmagań o niepodległą Polskę. Tego tematu dotyczyły publikacje, m.in. *Zbrodnia w Lesie Szpęgawskim 1939–1940* (M. Kubicki), *Kapitan ostatni opuszcza swój statek… Józef Władysław Bednarz (1879–1939)* (M. Kubicki), także wydania w języku niemieckim i angielskim. Podjęto szerokie działania edukacyjne, liczne wykłady i warsztaty dla nauczycieli oraz uczniów. Przygotowany został portal internetowy www.zbrodniapomorska1939. Ukazała się teka edukacyjna *Zbrodnia Pomorska*, która oprócz teki *Agresja sowiecka na Polskę i okupacja wschodnich terenów Rzeczypospolitej (1939–1941)* stała się ważnym narzędziem edukacji.

Kontynuowane były badania nad zagadnieniem Polaków ratujących Żydów. IPN wydał pierwszy tom pracy *Represje za pomoc Żydom na okupowanych ziemiach polskich w czasie II wojny światowej* (red. M. Grądzka-Rejak, A. Namysło), a także pierwszy tom publikacji *Relacje o pomocy udzielanej Żydom przez Polaków w latach 1939–1945*, t. 1: *Dystrykt warszawski Generalnego Gubernatorstwa* (S. Piątkowski). Wśród ważnych wydawnictw bez wątpienia należy wymienić rozbudowaną i polemiczną recenzję książki *Dalej jest noc. Losy Żydów w wybranych powiatach okupowanej Polski* (red. B. Engelking, J. Grabowski, Warszawa 2018), opracowaną przez dr. Tomasza Domańskiego w postaci obszernej broszury *Korekta obrazu? Refleksje źródłoznawcze wokół książki Dalej jest noc. Losy Żydów w wybranych powiatach okupowanej Polski, t. 1–2*, red. Barbara Engelking, Jan Grabowski.

Instytut Pamięci Narodowej podjął także działania mające przypomnieć postać Matki Matyldy Getter ze Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi, która uratowała co najmniej 500 żydowskich dzieci. Wraz z jedenastoma siostrami uhonorowana została Medalem Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata. Na ścianie klasztoru w Warszawie została odsłonięta poświęcona jej tablica, przygotowano także wystawę oraz broszurę.

Prowadzona była również szeroka akcja promocyjna filmu zrealizowanego pod koniec 2018 r. przez IPN – *Paszporty Paragwaju* o historii „grupy Ładosia" (grupy berneńskiej). Produkcja przedstawia udział polskiej dyplomacji w ratowaniu Żydów podczas II wojny światowej. W emisjach telewizyjnych film obejrzało blisko milion widzów, a za granicą zorganizowano pokazy specjalne, m.in. w Waszyngtonie, Hadze, Jerozolimie.

Uruchomione zostały w języku polskim i angielskim nowe odsłony portalu edukacyjnego 1września1939.pl / 1september39.com, prezentującego informacje dotyczące agresji niemieckiej i sowieckiej. Wśród wielu innych publikacji należy wymienić: *Rok 1939 w dzienniku Hansa Franka* (P. Kosiński), będący zapowiedzią edycji całości dziennika gubernatora, czy *Sonderfahndungsbuch Polen. Specjalna księga gończa dla Polski* (G. Bębnik), reprint oryginalnej niemieckiej listy proskrypcyjnej z początku 1940 r., zawierającej nazwiska kilku tysięcy osób z Polski, przeznaczonych do natychmiastowego aresztowania, czy kolejny tom uzupełnionego wydania monumentalnej publikacji *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, tom 2, część 1–2: *Czerwiec 1941 – kwiecień 1943*. Z kolei okupacji sowieckiej dotyczyła praca *Kolaboracja z Sowietami na terenie województwa lubelskiego*

we wrześniu i październiku 1939 r. (J. Romanek). Ukazała się również teka edukacyjna dla szkół, poświęcona tej tematyce. Dużym zainteresowaniem cieszyło się wydanie dwóch tomów *Pism wybranych. Nie ma wolności bez wielkości* i *O Polskę całą, wielką i wolną* Ignacego Matuszewskiego (S. Cenckiewicz) oraz audiobooka *Dziennik. Wrześniowa obrona Warszawy*, archiwalne przemówienia W. Lipińskiego.

Instytut Pamięci Narodowej podjął także szerokie działania mające przywrócić pamięć o zapomnianych miejscach zbrodni niemieckich. Kontynuowano prace ekshumacyjne na terenie III Fortu Twierdzy Modlin w Pomiechówku, który w okresie II wojny światowej pełnił funkcję niemieckiego obozu i ciężkiego więzienia; liczbę ofiar ocenia się na około 15 tys. osób. Podczas drugiego etapu prac wydobyto szczątki 46 ofiar, które spoczęły obok 56 pochowanych w 2018 r., dzięki czemu poszerzono powstający na terenie fortu cmentarz wojenny. Warto wyróżnić także ekshumację 17 polskich żołnierzy poległych w obronie Ojczyzny w 1939 r. i odnalezionych w zbiorowej mogile na terenie stoczni rzecznej w Modlinie. Zostali oni pochowani z honorami w kwaterze wojennej na cmentarzu fortecznym Twierdzy Modlin. Z kolei w obozie w Działdowie otwarto wystawę ilustrującą historię tego miejsca.

W styczniu 2019 r. objazd po Belgii rozpoczęła wystawa *Pancerne Skrzydła* przedstawiająca szlak bojowy 1. Dywizji Pancernej. Zaprezentowana została w ośmiu miejscowościach: Brukseli, Gandawie, Merksplas, Poperinge, Roeselere, Sint Niklas, Tielt oraz Ypres. Z kolei w Londynie upamiętniono II Korpus Polski, a dla dzieci przygotowano grę *Miś Wojtek* oraz cykl komiksów.

Wiele działań Instytutu koncentrowało się nadal wokół setnej rocznicy odzyskania niepodległości. Wystawa *Będzie wielka albo nie będzie jej wcale. Walka o granice Polski w latach 1918–1921* otwarta została w 100. rocznicę podpisania traktatu wersalskiego. Setki tysięcy odbiorców w kraju i za granicą obejrzało film animowany *Niezwyciężeni. Czas próby*. Jego tematem była walka o granice w latach 1918–1921 oraz odbudowa niepodległej Polski. Dużą popularnością cieszyła się nadal wystawa *Ojcowie Niepodległości* (71 ekspozycji w kraju i za granicą) oraz *Należy stworzyć niepodległe państwo polskie (...) z wolnym dostępem do morza. Powrót Pomorza i Kujaw do Polski 1918–1920* (27 ekspozycji w kraju). Z kolei wystawa *Polski gen wolności* ilustrowała nasze zmagania o Niepodległą od konfederacji barskiej po 11 listopada 1918 r.

Kontynuowano także cykl debat belwederskich, które poświęcono kształtowaniu się ośrodków władzy odrodzonej Rzeczypospolitej (listopad 1918 – luty 1919) oraz walk o granice w latach 1918–1919.

Oddział IPN w Katowicach przygotował wiele inicjatyw związanych z setną rocznicą wybuchu I powstania śląskiego, natomiast OIPN w Białymstoku – powstania sejneńskiego (konferencje, wystawy, publikacje, upamiętnienia).

Dla młodzieży szkolnej przygotowano wiele konkursów, wśród nich m.in. „Niezwyciężeni 1918–2018. Pokolenia Niepodległej" upamiętniający osoby uhonorowane Krzyżem bądź Medalem Niepodległości. W 101. rocznicę powstania polskiego lotnictwa wojskowego otwarto drugi duży ogólnopolski turniej gier planszowych na podstawie trzech gier nawiązujących do historii „Gwiaździstej Eskadry" i amerykańskich pilotów walczących o niepodległą Polskę i jej granice.

W 2019 r. zakończono kolejny cykl warsztatów dla nauczycieli, realizowanych wspólnie z MEN pt. *Zmagania o niepodległość Polski do listopada 1918 r. oraz budowa struktur państwa i wojny o granice Rzeczypospolitej*. W całej Polsce udział w szkoleniach wzięło ponad 700 nauczycieli. Realizowano poza tym projekt *Akademia Niepodległości*, będący cyklem spotkań, w czasie których pracownicy IPN, reprezentanci uczelni wyższych oraz lokalnych środowisk przedstawiali drogę do niepodległości Polski.

Rozpoczęliśmy także w 2019 r. na szeroką skalę przywracanie pamięci o około tysiącu antykomunistycznych organizacji młodzieżowych – „młodzieży wyklętej" – z przełomu lat 40. i 50. XX w. W kilkunastu szkołach, w których organizacje te działały, zawisły tablice im poświęcone, aby współczesna młodzież stała się opiekunem tej pamięci. Jednocześnie w kilkudziesięciu miastach pokazaliśmy wystawę *Zapomniane ogniwo*, przywołującą tych bohaterów.

Kolejny rok trwało przypominanie dziejów Wolnych Związków Zawodowych – tablice upamiętniające działaczy WZZ zawisły w Gdańsku oraz w Gryfinie (w 40. rocznicę powołania WZZ Pomorza Zachodniego).

Pamiętaliśmy także o innych wydarzeniach, które wiodły nas ku niepodległości: 40. rocznicę pierwszej pielgrzymki Jana Pawła II do Ojczyzny upamiętniliśmy wystawą, z kolei 30. rocznica wyborów kontraktowych 1989 r. stała się okazją do zorganizowania konferencji naukowych, a także dyskusji dysydentów z krajów zniewolonych przez Związek Sowiecki.

Dużym osiągnięciem naukowym było zakończenie, po kilku latach przerwy, prac nad publikacją tomu 3 wydawnictwa *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989* (red. nacz. G. Waligóra). W pracach nad publikacją wzięło udział ponad 230 autorów, a w tomie opublikowano ogółem 1521 tekstów (1115 biogramów działaczy NSZZ „Solidarność", organizacji, partii i środowisk opozycji z lat 1976–1989 oraz 406 haseł rzeczowych).

Kontynuowane były także działania mające na celu wpisanie w społeczną pamięć wiedzy o Operacji Polskiej NKWD z lat 1937–1938. Współpraca z Ukrainą koncentrowała się głównie na działaniach związanych z prezentacją wystawy *Rozkaz nr 00485. Antypolska operacja NKWD na sowieckiej Ukrainie 1937–1938*. Wystawa powstała na podstawie materiałów przejętych zgodnie z umową zawartą między Instytutem Pamięci Narodowej a Państwowymi Archiwami Obwodowymi – w Odessie, Winnicy i Chmielnickim na Ukrainie. W 2019 r. była ona prezentowana w Winnicy, Odessie, Kijowie, w kościele pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika na Manhattanie w Nowym Jorku oraz w Clark. Ponadto Archiwum IPN wzbogaciło się o przekazane przez archiwa ukraińskie blisko pół miliona skanów ilustrujących losy naszych rodaków w Związku Sowieckim – ofiar sowieckiego ludobójstwa z lat 1937–1938.

140. rocznica urodzin Symona Petlury była okazją do międzynarodowej konferencji poświęconej relacjom polsko-ukraińskim, a jednocześnie stanowiła zapowiedź przygotowań do obchodów rocznicy roku 1920. Taki charakter miały również uroczystości w Radomiu związane ze 120. rocznicą urodzin Teresy Grodzińskiej, 21 letniej sanitariuszki-ochotniczki zamordowanej przez bolszewików.

Nie zapomnieliśmy także o dramacie naszych rodaków na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej, m.in. odsłaniając w Szczecinie pomnik zamordowanych w ludobójczej akcji przez nacjonalistów ukraińskich.

Oferta Instytutu w 2019 r. kierowana również była do Polaków i Polonii mieszkającej za granicą. Powołano kolejny, już dziesiąty zagraniczny Przystanek Historia w Dyneburgu na Łotwie.

Corocznym ważnym elementem programu polonijnego są Polonijne Spotkania z Historią Najnowszą – dziesięciodniowy kurs dla nauczycieli i edukatorów pracujących w polskich placówkach poza krajem, który odbywa się w lipcu. W roku sprawozdawczym podczas wykładów i warsztatów uczestnicy wgłębiali się w historię II wojny światowej oraz jej genezy. W ramach pracy w programie polonijnym dotarliśmy do kilkuset nauczycieli oraz kilku tysięcy dzieci i młodzieży mieszkających za granicą. Wszystkie te działania wspierają Polaków poza granicami kraju w zachowaniu tożsamości narodowej i upowszechnianiu wiedzy o historii Polski.

Oprócz przyznawanych dotychczas nagród i wyróżnień, takich jak Kustosz Pamięci Narodowej czy regionalny Świadek Historii, w roku 2019 została ustanowiona i wręczona po raz pierwszy nagroda „Semper Fidelis". To honorowe wyróżnienie za szczególnie aktywny udział w upamiętnianiu dziedzictwa Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej. Laureatami pierwszej edycji zostało pięć osób i organizacji, zajmujących się tą tematyką, przyznano także jedną nagrodę w dziedzinie literatury.

Największym biurem działającym w strukturach Instytutu jest Archiwum IPN, które, sprawując pieczę nad zasobem liczącym prawie 92,6 km materiałów archiwalnych, realizuje zadania związane z gromadzeniem dokumentów określonych w ustawie o IPN, ich porządkowaniem i opracowywaniem oraz udostępnianiem archiwaliów wnioskodawcom.

Podstawowe znaczenie dla efektywnego funkcjonowania Archiwum ma sprawnie działający, dokładny i stale uzupełniany o nowe dane system informacji archiwalnej. W IPN takim narzędziem słu-

żącym do opisu i administrowania zasobem jest Cyfrowe Archiwum. W systemie tym prowadzone są nadal prace wzbogacające go o nowe funkcje, a równolegle jest on regularnie rozszerzany o kolejne opisy archiwaliów. W 2019 r. wprowadzono 397 tys. nowych rekordów indeksu osobowego oraz 120 tys. opisów jednostek archiwalnych. Na podstawie danych z Cyfrowego Archiwum jest rozbudowywany powszechnie dostępny, elektroniczny inwentarz zasobu Instytutu. W okresie sprawozdawczym opublikowano około 160 tys. nowych rekordów, dzięki czemu w inwentarzu znalazło się 2,1 mln opisów. Wprowadzona w 2019 r. nowelizacja ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej określiła m.in. szczegółowo formę opisów jednostek zamieszczanych w internetowym inwentarzu archiwalnym IPN.

Kolejnym ważnym zadaniem Archiwum jest digitalizacja zasobu, mająca na celu zabezpieczenie oryginałów, a zarazem ułatwienie dostępu do ich treści. W 2019 r. cyfrowe repozytorium Instytutu wzbogaciło się o kopie 49 tys. jednostek archiwalnych, 26 tys. zdjęć, a także prawie 489 tys. skanów kart kartotecznych. W 2019 r. około 46 proc. jednostek archiwalnych przejrzanych przez użytkowników miało formę kopii cyfrowych. W komórkach pionu archiwalnego przyjęto w 2019 r. łącznie prawie 80 tys. wniosków związanych z udostępnianiem dokumentów z zasobu IPN. Po rekordowych latach 2017–2018 liczba spraw w okresie sprawozdawczym była zbliżona do wartości z 2016 r. Wahania te są następstwem przede wszystkim zmniejszenia się liczby spraw wynikających z tzw. ustawy dezubekizacyjnej, a także ustawy z 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych, większość bowiem z zainteresowanych wspomnianymi kwestiami złożyło swoje wnioski we wcześniejszym okresie. Na podobnym poziomie jak w latach ubiegłych natomiast utrzymuje się zainteresowanie zasobem ze strony naukowców, dziennikarzy, a także osób prywatnych, które poszukują w IPN dokumentów dotyczących ich osobiście lub ich bliskich. Z zasobu Archiwum korzystają w ramach swoich obowiązków służbowych pracownicy Instytutu, a także organy wymiaru sprawiedliwości i ścigania, administracji publicznej, osoby fizyczne oraz służby specjalne. W związku z realizowanymi sprawami wykonano blisko 332 tys. sprawdzeń w ewidencyjnej części zasobu archiwalnego.

Kontynuowany był projekt Archiwum Pełne Pamięci – przejmowanie darów i kolekcji od osób prywatnych oraz organizacji społecznych. Po raz pierwszy największą grupę spośród prawie 300 mb nowo pozyskanych archiwaliów – 168 mb, czyli ponad dwukrotnie więcej niż w 2018 r. – stanowiły właśnie takie dary. Wśród nich można wymienić przekazanie zbiorów Związku Sokolstwa Polskiego z Pittsburgha oraz Koła Polaków z Indii.

Archiwum IPN uczestniczy w upamiętnianiu zasług osób stawiających opór komunistycznemu reżimowi, przede wszystkim współpracując z Kancelarią Prezydenta RP w procedurze nadawania odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności. W ciągu 2019 r. zarejestrowano 879 wniosków o nadanie tego wyróżnienia. Archiwiści z Centrali, oddziałów i delegatur IPN współorganizowali 39 uroczystości wręczenia odznaczeń opozycjonistom. Z okazji rocznicy pierwszych wolnych wyborów do Senatu uruchomiono internetową bazę osób odznaczonych Krzyżem Wolności i Solidarności www.odznaczeni-kwis.ipn.gov.pl.

Z kolei w 2019 r. Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN zarejestrowało 452 nowe sprawy badawczo-historyczne. Kontynuowano również kwerendy rozpoczęte w poprzednich latach. Prace poszukiwawcze, archeologiczne i ekshumacyjne w 71 miejscach w Polsce oraz poza jej granicami. Wydział Poszukiwań przeprowadził prace w Polsce i Niemczech, a Wydział Kresowy przebadał 5 stanowisk na Litwie oraz 2 na Ukrainie. Prace poszukiwawcze doprowadziły do odnalezienia miejsc pochówku, z których ekshumowano szczątki nie mniej niż 110 osób (szczątki 59 osób ekshumowano w ramach prac objętych śledztwem prokuratorów oddziałowych komisji ścigania zbrodni przeciwko narodowi polskiemu oraz szczątki 51 osób w wyniku prac nieobjętych śledztwami). Do grudnia 2019 r. w Bazie Materiału Genetycznego IPN zarejestrowano 1208 prób materiału porównawczego, pochodzącego od krewnych poszukiwanych ofiar, z czego ponad 250 prób pozyskano i zabezpieczono w 2019 r. Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN zorganizowało uroczystości pogrzebowe 22 ofiar zbrodni komunistycznych odnalezionych przez IPN w kwaterach

Ł i Ł II Cmentarza Wojskowego na Powązkach w Warszawie, zamordowanych przez władze komunistyczne w więzieniu mokotowskim. Pogrzeb odbył się na „Łączce" Cmentarza Wojskowego na Powązkach w Warszawie 22 września 2019 r.

W Pałacu Prezydenckim odbyły się dwie uroczystości wręczenia not identyfikacyjnych rodzinom 40 ofiar zbrodni przeciwko narodowi polskiemu, których szczątki zostały odnalezione w wyniku prowadzonych prac poszukiwawczych.

Staraniem Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN w sierpniu 2019 r. w Instytucie wdrożono system CODIS, autorskie narzędzie Federalnego Biura Śledczego USA (FBI) służące m.in. do przeprowadzania zaawansowanych analiz porównawczych materiału genetycznego.

W ramach budowania relacji z zagranicznymi jednostkami zajmującymi się poszukiwaniami szczątków osób zaginionych (w tym poległych żołnierzy) Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN, w ramach nawiązanej w 2018 r. współpracy, 11 października 2019 r. podpisało porozumienie z Defence POW/MIA Accounting Agency, która jest jedną z agencji rządowych Departamentu Obrony Stanów Zjednoczonych Ameryki. Jej misją jest poszukiwanie zaginionych żołnierzy z list jeńców wojennych (POW) lub zaginionych w walce (MIA) podczas wojen i konfliktów zbrojnych.

W listopadzie 2019 r. przeprowadzono prace poszukiwawcze na dawnym cmentarzu we Lwowie-Zboiskach (Ukraina), gdzie prócz szczątków znaleziono liczne artefakty. IPN wystąpił do władz Ukrainy z wnioskiem o wyrażenie zgody na podjęcie ww. prac we Lwowie bezpośrednio po deklaracji strony ukraińskiej o zniesieniu moratorium na prowadzenie prac.

Z kolei działalność Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa w 2019 r. była w znacznym stopniu zdeterminowana ważnymi rocznicami. Wykonano łącznie przeszło 240 zadań związanych z właściwym utrzymaniem miejsc pamięci (remonty, porządkowanie) oraz z budową nowych upamiętnień i urządzaniem grobów wojennych.

1 stycznia 2019 r. weszła w życie ustawa z dnia 22 listopada 2018 r. o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski (Dz.U. z 2018 poz. 2529), która nałożyła na IPN obowiązek dbania w imieniu państwa polskiego o groby osób walczących o niepodległość Ojczyzny. Zadanie to zostało powierzone BUWiM, które przystąpiło do tworzenia ewidencji grobów weteranów w Polsce i rozsianych po całym świecie. W roku sprawozdawczym BUWiM kontynuował wykonywanie zadań wynikających z ustawy z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki (Dz.U. z 2016 poz. 744). Istotnym obszarem działalności biura pozostawały prace ekshumacyjne wykonywane z urzędu na podstawie decyzji prezesa IPN wydawanych w trybie art. 4 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz.U. z 2018 poz. 369). W wyniku ekshumacji w 45 lokalizacjach podjęto szczątki 198 osób, w tym: żołnierzy armii niemieckiej i rosyjskiej z I wojny światowej, powstańców śląskich, żołnierzy Wojska Polskiego z 1920 r. oraz 1939 r., żołnierzy Armii Czerwonej i szczątki cywilnych ofiar II wojny światowej. BUWiM systematycznie zwiększa swoją aktywność w zakresie propagowania historii Polski dzięki opiece nad miejscami pamięci poza granicami i wznoszeniu upamiętnień poświęconych ważnym wydarzeniom i zasłużonym Polakom. Wśród zagranicznych miejsc realizacji tych zadań warto wymienić Petersburg, Manchester, Chicago, Montreal, Hohenfels, ukraińskie Zasmyki, Londyn, francuskie Plumetot czy słowacki Presov, a także Rusape i Kadoma w Zimbabwe.

Ważnym zadaniem Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu pozostaje ustalanie okoliczności popełnienia zbrodni, wskazanych w art. 1 pkt 1 lit. a ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej i ściganie sprawców tych czynów.

Drugim istotnym celem działalności, wprowadzonym nowelą z 2016 r. ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej, stał się udział prokuratorów Komisji Ścigania w ocenie orzeczeń sądowych zapadłych w okresie państwa komunistycznego i wzruszanie tych wyroków w trybie wskazanym w ustawie z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Trzecim aspektem funkcjonowania Komisji jest współpraca w działaniach Instytutu, podejmowanych w związku z poszukiwaniem miejsc spoczynku osób, które straciły życie wskutek walki z narzuconym systemem totalitarnym lub wskutek represji totalitarnych.

Śledztwa prowadzone w sprawach zbrodni nazistowskich w sposób istotny przyczyniły się do odkrywania i dokumentowania niewyjaśnionych dotąd tragicznych losów Polaków w okresie II wojny światowej, a zgromadzony w ich toku materiał dowodowy stanowi niebagatelny wkład w badania nad okresem najnowszej historii Polski.

Warto wymienić w tym miejscu śledztwo w sprawie zbrodni popełnionych w latach 1941–1944 na więźniach niemieckiego obozu pracy przymusowej Treblinka I. Poszukiwania przeprowadzono z udziałem biegłych z krajowych i zagranicznych placówek naukowych. Opisane czynności doprowadziły między innymi do odnalezienia na terenie przyległym do miejsca, w którym funkcjonował niemiecki obóz pracy przymusowej Treblinka I, zbiorowego miejsca ukrycia zwłok ofiar obozu.

W innym śledztwie przeprowadzono ekshumacje ofiar niemieckich zbrodni popełnionych w początkach okupacji w okolicach miejscowości Białuty koło Działdowa. Ujawnione miejsce stanowi pierwszy dowód przeprowadzonej w 1944 r. niemieckiej akcji zacierania śladów ich zbrodniczej działalności – tzw. Aktion 1005, w trakcie której zwłoki uprzednio pomordowanych osób były wykopywane z masowych grobów i palone lub niszczone w inny sposób. Odnaleziono szczątki kostne co najmniej 50 osób, wydobyto około 1,5 tony prochów ludzkich.

Zbiorową mogiłę ofiar zbrodni popełnionych przez żołnierzy Wehrmachtu odkryto w Częstochowie. Z dotychczasowych ustaleń śledztwa wynika, że przy Bazylice Archikatedralnej w Częstochowie odnaleziono najprawdopodobniej szczątki mieszkańców Częstochowy, którzy 4 września 1939 r., bezpośrednio po zajęciu miasta przez wojska niemieckie, zostali rozstrzelani przez żołnierzy Wehrmachtu. Jak ustalono w toku śledztwa, żołnierze Wehrmachtu zamordowali wówczas od kilkuset do 1740 osób.

Działania podjęte przez prokuratora, wraz z archeologami z Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, doprowadziły także do ujawnienia na Westerplatte szczątków dziewięciu osób – żołnierzy, którzy we wrześniu 1939 r. bohatersko stawili opór niemieckiemu najeźdźcy. Obecnie czynności prokuratora zmierzają ku identyfikacjom odnalezionych szczątków ludzkich przy wykorzystaniu genetycznych badań porównawczych.

Warto podkreślić, że przedmiotem śledztw prowadzonych w sprawach zbrodni komunistycznych w 2019 r. stały się również kwestie związane z bezprawiem sądowym okresu stanu wojennego w Polsce. W toku śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Szczecinie zgromadzono obszerny materiał dowodowy dostatecznie uzasadniający podejrzenie dopuszczenia się w 1982 r. przez sędziów Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego i prokuratorów Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Koszalinie czynów zabronionych polegających na długotrwałym bezprawnym pozbawieniu wolności osób, które w różnych formach prezentowały sprzeciw wobec wprowadzenia w Polsce stanu wojennego i pozbawienia społeczeństwa podstawowych praw i wolności obywatelskich.

W toku prowadzonego śledztwa prokurator Komisji Ścigania skierował łącznie 12 wniosków do właściwych sądów dyscyplinarnych o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej trzech byłych sędziów Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego (obecnie sędziów Sądu Najwyższego w stanie spoczynku oraz sędziego Sądu Okręgowego w Olsztynie) i czterech byłych prokuratorów Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Koszalinie (obecnie prokuratorów byłych Prokuratur Apelacyjnych w Szczecinie i w Gdańsku oraz Prokuratury Rejonowej w Lęborku w stanie spoczynku). Dotychczas sądy dyscyplinarne I instancji uwzględniły 8 skierowanych wniosków, trzy wnioski nie zostały uwzględnione, a jeden wniosek nie został dotychczas rozpoznany.

Ważnym wydarzeniem w 2019 r. było sprowadzenie do Polski poszukiwanego od kilkunastu lat Romana S. i postawienie go przed sądem. Europejski Nakaz Aresztowania, o którego wydanie wystąpił prokurator Oddziałowej Komisji Ścigania w Katowicach, doprowadził do zatrzymania

w Chorwacji byłego funkcjonariusza plutonu specjalnego Pułku Manewrowego Komendy Wojewódzkiej MO w Katowicach, który 16 grudnia 1981 r. w Katowicach, wraz z innymi funkcjonariuszami tego plutonu, wziął udział w ataku na strajkujących górników kopalni „Wujek". Wyrokiem z dnia 13 grudnia 2019 r. Sąd Okręgowy w Katowicach uznał oskarżonego za winnego i wymierzył mu karę 7 lat pozbawienia wolności, którą złagodził – na podstawie ustawy z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii – o połowę, tj. do 3 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności.

Działania prokuratorów podejmowane w toku prowadzonych w 2019 r. śledztw oraz w ramach współpracy przy poszukiwaniu miejsc pochówków ofiar totalitaryzmów pozwoliły na zidentyfikowanie kolejnych 29 dotychczas bezimiennych ofiar.

Z kolei do Biura Lustracyjnego wpłynęło 37 981 nowych oświadczeń lustracyjnych od osób pełniących funkcje publiczne lub kandydujących do ich objęcia. W trzech katalogach tematycznych opublikowano dane dotyczące 10 547 nowych osób. W katalogu osób pełniących najważniejsze funkcje publiczne opublikowano dane – dotychczas niepublikowane – dotyczące 1053 osób. Powyższe katalogi, zamieszczone w Biuletynie Informacji Publicznej IPN na stronie internetowej http://katalog.bip.ipn.gov.pl, wykazują co miesiąc ok. 120 000–150 000 unikatowych wejść, co wskazuje na stale wysoki poziom zainteresowania ze strony opinii publicznej tą częścią działalności biura.

W roku 2019 zainicjowano procedury weryfikujące prawdziwość oświadczeń lustracyjnych w 13 469 sprawach. Łącznie w tym czasie zweryfikowano 13 575 oświadczeń lustracyjnych, w tym prokuratorzy skierowali 243 wnioski o wszczęcie postępowania lustracyjnego z uwagi na uzasadnioną wątpliwość co do prawdziwości badanego oświadczenia i przedstawili 76 stanowisk w tzw. postępowaniach autolustracyjnych. W 295 sprawach zapadły prawomocne orzeczenia sądowe, w tym 207 orzeczeń uznających, że kwestionowane oświadczenia lustracyjne są niezgodne z prawdą.

W 2019 r. rytm pracy biura determinowały wybory do Parlamentu Europejskiego i parlamentu krajowego. W związku z wyborami biuro realizowało wiele zadań ustawowych związanych między innymi z udzielaniem odpowiedzi dotyczących treści uprzednio złożonych oświadczeń lustracyjnych oraz przyjmowaniem do zasobu biura nowych oświadczeń lustracyjnych.

Ważnym segmentem działalności IPN jest działalność wydawnicza. W 2019 r. wydaliśmy 257 tytułów. Wśród nich są prace naukowe i popularyzatorskie, monografie i edycje źródeł, biografie i wspomnienia, albumy, ale również komiksy, materiały edukacyjne i gry, a nawet puzzle. Część z nich udostępniana jest bezpłatnie w formie drukowanej albo w plikach pdf/epub/mobi do darmowego pobrania. W roku sprawozdawczym zainaugurowano nową serię wydawniczą „Literatura i Pamięć". Wydawnictwo Instytutu Pamięci Narodowej regularnie uczestniczy w największych targach książek w Polsce, a publikacje wydawane nakładem IPN są doceniane nie tylko przez czytelników, ale i przez ekspertów i otrzymują prestiżowe nagrody. Znacznie wzrosła liczba sprzedanych wydawnictw. W 2019 r. IPN sprzedał 114 118 egz. publikacji o łącznej wartości 1 630 438,93 zł, co daje 10 proc. wzrostu ilości oraz 12 proc. wzrostu wartości w stosunku do roku 2018. Sprzedaż publikacji za pośrednictwem dystrybutorów i innych podmiotów komercyjnych odnotowała największy stopień, 16 proc. wzrost w stosunku do 2018 r., i wyniosła 1 080 120,78 zł i 91 535 egz. publikacji.

Instytut Pamięci Narodowej sięga również do nowoczesnych, multimedialnych form przekazu i upowszechniania historii najnowszej. Realizuje historyczne filmy dokumentalne, rejestruje konferencje naukowe oraz popularnonaukowe, programy publicystyczne, cykliczne audycje telewizyjne oraz spoty rocznicowe. IPN jest obecny w rozgłośniach radiowych, w których pracownicy przygotowują historyczne audycje tematyczne, rozmowy o publikacjach i wydarzeniach rocznicowych. Wiele realizacji to autorskie pomysły pracowników IPN, na przykład przeprowadzany w Internecie cykliczny program publicystyczny „Wideoczat z historią", w którym aktywny udział biorą internauci. Duże znaczenie w działaniach IPN ma dokumentacja relacji świadków historii m.in. dzięki utrwalaniu relacji w formie wideo. W ten sposób powstaje unikatowy zbiór notacji służących celom naukowym, edukacyjnym i dydaktycznym. Zebrane notacje są źródłem historii mówionej. Na ich

podstawie powstają filmy dokumentalne oraz relacje udostępniane w Internecie, który jest dla Instytutu istotnym środkiem przekazu.

Instytut Pamięci Narodowej, realizując zadania ustawowe, współpracuje z wieloma instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi w celu upamiętnienia najnowszej historii Polski i Polaków, podejmuje działania o charakterze edukacyjnym, naukowym, wydawniczym, promocyjnym i informacyjnym. W działania te zaangażowane są wszystkie piony Instytutu ze szczególnym udziałem pionów: edukacyjnego, naukowego i archiwalnego, których aktywność koordynowana jest przez Biuro Prezesa i Komunikacji Społecznej IPN. Jednym z zadań jest popularyzowanie wiedzy o historii Polski. Instytut ten cel realizuje m.in. przy użyciu portali internetowych i mediów społecznościowych, realizacji filmowych.

W roku sprawozdawczym Instytut Pamięci Narodowej uruchomił portal popularnonaukowy pod nazwą przystanekhistoria.pl. Jednocześnie podjął współpracę z Telewizją Polską TVP Historia i Polskim Radiem, produkując audycję pod tym samym tytułem „Przystanek Historia". Prezentowane w audycjach treści powstają przy współpracy portalu przystanekhistoria.pl. Założone w 2019 r. anglojęzyczne profile Facebook i Twitter cały czas się rozwijają, na koniec roku liczba obserwujących Twittera wyniosła ok. 4100 użytkowników.

Ważnym aspektem w pracach Instytutu Pamięci Narodowej pozostaje współpraca międzynarodowa. Jednym z jej przejawów była organizacja wielu konferencji naukowych z udziałem uznanych zagranicznych badaczy. Tego rodzaju przedsięwzięcia odbyły się m.in. w Londynie (Wielka Brytania), Tallinie (Estonia), Tbilisi, Bakurciche i Telawi (Gruzja), Erfurcie (Niemcy), Budapeszcie (Węgry), Bratysławie (Słowacja) i Wilnie (Litwa).

IPN od wielu lat działa w obrębie organizacji skupiających instytucje o podobnym profilu. Są to m.in. Sieć Instytucji Archiwalnych zajmujących się Aktami Tajnych Służb oraz Platforma Europejskiej Pamięci i Sumienia. Jednym z osiągnieć Platformy w 2019 r. było zorganizowanie wystawy *Totalitaryzm w Europie* w albańskiej Szkodrze oraz towarzyszącej ekspozycji konferencji prasowej, co miało szczególne znaczenie w kontekście nierozwiązanej kwestii rozliczeń z systemem komunistycznym w Albanii.

Do osiągnięć w 2019 r. należy również zaliczyć zacieśnienie i umocnienie współpracy z Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie, jeśli chodzi o działalność archiwalną i edukacyjną. Spotkania przedstawicieli obu instytucji w Warszawie i Waszyngtonie stworzyły możliwość zapoznania się ze strukturą oraz zasobem archiwalnym. Podjęto także współpracę z Narodowym Archiwum Stanów Zjednoczonych (NARA).

Przytoczone powyżej fakty i liczby, ilustrujące aktywność Instytutu Pamięci Narodowej w 2019 r., znajdują rozwinięcie i uzupełnienie na stronach dziś przedkładanej Informacji. Nie sposób nie wspomnieć, że praca Instytutu, to praca niemal 2500 osób w całej Polsce – Centrali, 11 oddziałach i 7 delegaturach, 27 krajowych i 10 zagranicznych ośrodkach edukacyjnych – „Przystankach Historia". Obecność Instytutu wśród wojewódzkich, powiatowych i gminnych organizacji społecznych, pracowników lokalnych urzędów państwowych i samorządowych, blisko nauczycieli, wychowawców dzieci i młodzieży, a także pasjonatów najnowszej historii jest wypełnieniem naszej misji. Obecność w terenie dzięki lokalnym agendom pozwala nam coraz skuteczniej przywracać lokalną pamięć o niepodległościowej tradycji i lokalnych bohaterach – także tych samodzielnie odkrywanych przez dzieci i młodzież w ramach organizowanych przez IPN wydarzeń oraz młodych naukowców, dla których organizowana jest coroczna Letnia Szkoła Historii Najnowszej czy Debiut Historyczny im. Poboga-Malinowskiego. Skupianie wokół tych zagadnień młodego pokolenia to nasza szczególna powinność i troska.

1. Informacja o działalności Kolegium IPN

W roku 2019 Kolegium IPN kontynuowało swoją działalność w dotychczasowym składzie: dr hab. Sławomir Cenckiewicz, prof. Jan Draus, prof. Piotr Franaszek, ks. prof. Józef Marecki, prof. Andrzej Nowak, prof. Wojciech Polak, Bronisław Wildstein, prof. Tadeusz Wolsza i Krzysztof Wyszkowski. Pracami Kolegium kierował Wojciech Polak, którego zastępcami do 27 czerwca byli: Sławomir Cenckiewicz, Józef Marecki i Tadeusz Wolsza. Podczas posiedzenia 14 maja zgodnie z regulaminem organizacyjnym Kolegium w wyniku wyborów na nową roczną kadencję, rozpoczynającą się 28 czerwca, ponownie na przewodniczącego został wybrany Wojciech Polak, a na jego zastępców: Piotr Franaszek, Tadeusz Wolsza i Krzysztof Wyszkowski.

Kolegium odbyło 12 posiedzeń, w których poza jego członkami uczestniczyli prezes IPN dr Jarosław Szarek bądź delegowani przez niego przedstawiciele. Informowali o bieżących sprawach Instytutu oraz odpowiadali na pytania i interpelacje, które wpłynęły do Kolegium lub zostały wniesione przez jego członków. Ponadto w posiedzeniach brali udział także: zaproszeni goście zewnętrzni, dyrektorzy lub wicedyrektorzy poszczególnych pionów Instytutu oraz pracownicy merytoryczni.

Do zadań Kolegium IPN należy zajmowanie stanowiska w sprawach ważnych dla Instytutu Pamięci Narodowej oraz dotyczących m.in. zasad udostępniania dokumentów Archiwum IPN, dlatego też wspólnie z prezesem omówiono zasady współpracy IPN z United States Holocaust Memorial Museum (29 stycznia) oraz sposób korzystania z zasobu archiwalnego IPN poza granicami kraju (16 lutego). W wyniku tych dyskusji Kolegium wydało oświadczanie informujące, że każdego, kto korzysta z zasobu Archiwum IPN poza granicami Polski, obowiązują uregulowania prawne zawarte w ustawie o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, tak jak w przypadku użytkowników krajowych. Kolegium podczas posiedzenia 26 listopada wysłuchało informacji na temat spotkania dr. Jarosława Szarka, prezesa IPN, z Sarą Bloomfield, dyrektor Muzeum Holokaustu, i Davidem S. Ferriero, dyrektorem Narodowych Archiwów Stanów Zjednoczonych (NARA), w sprawie przyszłej współpracy.

29 stycznia dr hab. Krzysztof Szwagrzyk, wiceprezes IPN, mówił o planowanych na szeroką skalę pracach Biura Poszukiwań i Identyfikacji w 2019 r. w kraju i za granicą mających na celu przywracanie tożsamości polskim bohaterom, ofiarom totalitaryzmów. Wówczas też z prok. Andrzejem Pozorskim, dyrektorem Głównej Komisji, zastępcą prokuratora generalnego, oraz Marzeną Kruk, dyrektor Archiwum IPN, dyskutowano na temat materiałów służb bezpieczeństwa PRL odnalezionych w Instytucie Hoovera w Stanach Zjednoczonych, które zgodnie z prawem powinny znaleźć się w zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej. Zasugerowano możliwość przeprowadzenia przez pracowników Archiwum IPN kwerendy w Archiwum Instytutu Hoovera w celu ustalenia, jakie dokumenty podlegające obowiązkowemu przekazaniu do zasobu archiwalnego IPN znajdują się w tamtejszym zasobie.

Medialne doniesienia o nieobjęciu w 2007 r. aktem oskarżenia generała Michała Janiszewskiego w sprawie przeciwko Wojciechowi Jaruzelskiemu i innym, którym zarzucono udział w związku przestępczym o charakterze zbrojnym, mającym na celu popełnianie przestępstw polegających na ograniczaniu praw i wolności obywatelskich przez opracowywanie projektów aktów normatywnych oraz planów i harmonogramów działań organów państwowych, dotyczących nielegalnego wprowa-

dzenia stanu wojennego w Polsce przez Oddziałową Komisję w Katowicach spowodowały, że Kolegium zwróciło się do prok. Andrzeja Pozorskiego o przedstawienie wyjaśnień w sprawie (14 maja).

Uwadze Kolegium nie umknęły problemy związane z dekomunizacją nazw ulic. 19 lutego dyskutowano wspólnie z Adamem Siwkiem, dyrektorem Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa, na temat dekomunizacji w Warszawie, a 4 października Kolegium wyraziło negatywny stosunek wobec usunięcia nazw ulic: majora Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki" w Białymstoku i generała Emila Augusta Fieldorfa „Nila" w Żyrardowie. W wydanym oświadczeniu wyraziło „głęboką dezaprobatę wobec decyzji Rady Miejskiej w Białymstoku, gdzie usunięto nazwę ulicy pułkownika Zygmunta Szendzielarza »Łupaszki«, i Rady Miejskiej Żyrardowa, gdzie usunięto nazwę ulicy generała Emila Augusta Fieldorfa »Nila«. Usunięcie z nazw ulic nazwisk dwóch wielkich patriotów walczących o Wolną Polskę i zamordowanych przez zbrodniczy reżim komunistyczny uważamy za działanie niegodne i uwłaczające czci, którą powinniśmy otaczać polskich bohaterów".

Wejście w życie 1 stycznia 2019 r. ustawy z dnia 22 listopada 2018 r. o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski, która na prezesa IPN nałożyła obowiązek prowadzenia ewidencji grobów weteranów walk o wolność i niepodległość Polski, było powodem omówienia szczegółów realizacji tejże ustawy przez pion Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN kierowany przez Adama Siwka (22 października).

Kolegium wiele uwagi poświęciło pracy badawczej Instytutu Pamięci Narodowej, ponieważ opiniowanie i rekomendacja kierunków działalności i programów badawczych to jedno z jego ustawowych zadań wynikających z art. 23 ust. 2 pkt 3 ustawy o IPN. 14 lutego 2017 r. Kolegium w związku z wnioskiem prezesa IPN pozytywnie zarekomendowało 14 projektów badawczych jako centralne programy badawcze. Profesor Włodzimierz Suleja, dyrektor Biura Badań Historycznych, po dokonaniu oceny stanu realizacji projektów wystąpił do Kolegium z prośbą o zmianę ich dotychczasowej formuły. Swoje ustalenia i opinię w sprawie przedstawił na posiedzeniu 16 kwietnia, zwracając uwagę m.in. na stopień zaangażowania prac i liczbę uczestników projektów. 11 czerwca 2019 r. Kolegium podjęło uchwałę w sprawie rekomendacji programów badawczych Instytutu Pamięci Narodowej, pozytywnie opiniując formułę tych programów, które zostały podzielone na: centralne projekty badawcze, seminaria oraz serie wydawnicze. Ponadto prof. Suleja uczestniczył w posiedzeniach: 11 czerwca z udziałem wicedyrektora Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, dr. hab. Grzegorza Berendta, jako specjalisty ds. badania relacji polsko-żydowskich (rozmawiano o projekcie badawczym „Dzieje Żydów w Polsce i relacje polsko-żydowskie w latach 1914–1989") oraz 23 września, kiedy dr Rafał Leśkiewicz, pełnomocnik prezesa IPN ds. badań nad terrorem okupacyjnym w Polsce w latach 1939–1945, zaprezentował założenia nowego projektu IPN „Badania terroru okupacyjnego na ziemiach polskich w latach 1939–1945".

Kolegium zapoznało się z przedsięwzięciami zrealizowanymi przez Instytut Pamięci Narodowej z okazji Narodowego Dnia Pamięci Polaków Ratujących Żydów (16 kwietnia) oraz informacjami dr. Mateusza Szpytmy, wiceprezesa IPN, na temat wizyty w Izraelu podczas IV Ogólnopolskiego Zjazdu Polaków Ratujących Żydów (26 listopada). Ponadto omówiono zaplanowane i realizowane główne inicjatywy naukowo-wydawnicze Instytutu Pamięci Narodowej na lata 2019–2020 (2 lipca). Zapoznano się z przedsięwzięciami zaplanowanymi w związku z obchodami 100. rocznicy wojny polsko-bolszewickiej 1920 r., zwrócono uwagę na ukazanie międzynarodowego kontekstu, warunków, w jakich znalazła się wówczas Rzeczypospolita Polska, oraz potrzebę upamiętnienia nie tylko samej bitwy 1920 r., ale całej wojny 1919–1920 (27 sierpnia).

Kolegium ponadto podczas posiedzeń:

– wysłuchało podsumowania wykonania przez centralę i oddziały IPN budżetu za 2018 r. (19 lutego);
– omówiło przedłożony przez prezesa IPN projekt Informacji o działalności Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu za rok 2018, przedkładanej Sejmowi RP i Senatowi RP, podejmując w przedmiotowej sprawie uchwałę (12 marca);

– omówiło działalność pionu lustracyjnego IPN z udziałem prok. Jarosława Skroka, dyrektora Biura Lustracyjnego, oraz jego zastępcy Leopolda Buczackiego (26 listopada);
– dyskutowało na temat pracy i procedur obowiązujących w Instytucie Pamięci Narodowej (18 grudnia).

Ponadto podczas posiedzenia 27 sierpnia Kolegium podjęło większością głosów uchwałę w sprawie Sprawozdania z działalności Instytutu za 2018 r. złożonego przez dr. Jarosława Szarka, prezesa Instytutu Pamięci Narodowej, zgodnie z art. 24a ustawy o IPN (8 głosami „za", przy jednym „wstrzymującym się").

Kolegium w trakcie posiedzeń podjęło 6 uchwał w sprawie zgłoszonych przez prezesa kandydatów na stanowiska kierownicze wymienione w statucie IPN w związku z realizacją art. 23 ust. 2 pkt 2 ww. ustawy.

Wypełniając obowiązki wynikające z art. 36 ust. 9 ustawy o IPN, wydało dwie opinie na wniosek prezesa IPN – odnośnie do odwołań od decyzji administracyjnych dyrektorów oddziałów Instytutu Pamięci Narodowej w sprawie nieudostępniania dokumentów.

Należy dodać, że członkowie Kolegium brali udział nie tylko w posiedzeniach, ale także aktywnie uczestniczyli w uroczystościach i przedsięwzięciach organizowanych lub współorganizowanych przez Instytut, związanych z jego ustawowymi celami i misją.

Profesor Wojciech Polak wielokrotnie wypowiadał się w mediach jako przewodniczący Kolegium. Na szczególną uwagę zasługują: ocena wygłoszonych w Polsce słów prezydenta Niemiec, Franka-Waltera Steinmeiera, który zwrócił się z prośbą o przebaczenie, co zdaniem profesora należy potraktować jako przyznanie się do tych straszliwych zbrodni popełnionych przez Niemców; słów prezydenta Rosji Władimira Putina, który skrytykował wrześniową rezolucję Parlamentu Europejskiego dotyczącą wybuchu II wojny światowej i ocenił, że przyczyną II wojny światowej był pakt monachijski z 1938 r., a nie pakt Ribbentrop-Mołotow. Profesor Polak podkreślił, że Rosja, „czy to była Rosja czerwona, czy niby-demokratyczna, zawsze działała w ten sam sposób – traktowała kłamstwo jako skuteczne narzędzie w polityce", dlatego „trzeba kategorycznie protestować przeciwko fałszowaniu polityki historycznej i wydawać oficjalne oświadczenia […] wykorzystywać narzędzia popkultury". Wypowiedział się także w sprawie umorzenia przez Sąd Okręgowy w Warszawie postępowania w sprawie prowokacji na ul. Chłodnej w 1983 r. wobec ks. Jerzego Popiełuszki: „Sąd powinien wydać wyrok, że prowokacja SB na Chłodnej to zbrodnia przeciw ludzkości" oraz wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie w sprawie dwóch byłych generałów Służby Bezpieczeństwa: Władysława C. i Józefa S., którzy zostali prawomocnie skazani na kary po dwa lata więzienia za popełnienie zbrodni przeciwko ludzkości będącej zbrodnią komunistyczną. Jako przewodniczący Kolegium wziął udział w pogrzebie majora Franciszka Karpa, ostatniego ułana 11. Pułku Ułanów Legionowych z Ciechanowa, który odbył się 9 lutego w Toruniu. W swoim oficjalnym wystąpieniu podkreślił, że żegnamy żołnierza, który był niemal rówieśnikiem obchodzonej właśnie setnej rocznicy odzyskania Niepodległości. Podkreślił aktywne, pełne zaangażowania w działalność społeczną życie majora oraz jego wojenną biografię. Uczestniczył w IX Toruńskim Marszu Pułkownika Witolda Pileckiego zorganizowanym przez Fundację Polska Tożsamość oraz miasto Toruń, objętym honorowym patronatem Prezydenta RP Andrzeja Dudy. Wypowiadając się jako przewodniczący Kolegium IPN, zwrócił wówczas uwagę, że „Pilecki miał zniknąć na zawsze z kart naszej historii. Przez lata nie wolno było o nim mówić. Dlatego tak ważne jest dzisiaj przedstawianie tej postaci młodemu pokoleniu. To wzór patriotycznych cnót" (18 maja). W 80. rocznicę wybuchu II wojny światowej wziął udział w wojewódzkich uroczystościach przed pomnikiem Pamięci Ofiar Zbrodni Pomorskiej w Toruniu, którym towarzyszyła wystawa *Okupacja i zbrodnie niemieckie na Kujawach i Pomorzu południowym* przygotowana przez Instytut Pamięci Narodowej, Archiwum Państwowe w Bydgoszczy i Urząd Marszałkowski (1 września). Uczestniczył w uroczystości upamiętniającej trzech powstańców wielkopolskich: Franciszka Osińskiego, Kazimierza Pałeckiego i Władysława Sławkowskiego w Gąskach koło Gniewkowa. Odsłonięta wówczas tablica, autorstwa artysty plastyka Tadeusza Wojtasika, powstała dzięki finansowemu wsparciu IPN, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Fundacji Polska Tożsamość oraz Regionalnej Dyrekcji

Lasów Państwowych w Toruniu (11 listopada). Profesor Polak brał udział w uroczystości wmurowania kamienia węgielnego pod budynek siedziby Delegatury IPN w Bydgoszczy, której towarzyszyła wystawa IPN *Należy stworzyć niepodległe państwo polskie (...) z wolnym dostępem do morza*. Ponadto wraz z delegacją IPN udał się na bydgoską Łączkę, tj. na cmentarz przy ul. Kcyńskiej, gdzie złożono wiązanki kwiatów, aby upamiętnić Żołnierzy Wyklętych (5 września). Uczestniczył w uroczystości wręczenia w imieniu Prezydenta Rzeczypospolitej Andrzeja Dudy przez dr. Jarosława Szarka, prezesa IPN, odznaczeń państwowych Krzyż Wolności i Solidarności oraz Nagrody Honorowej „Świadek Historii" w Toruniu (26 września). Wziął udział w konferencji pod patronatem m.in. IPN, organizowanej przez Region Rzeszowski NSZZ „Solidarność" w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Podkarpackiego w 35. rocznicę zamordowania kapelana „Solidarności" „Zło dobrem zwyciężaj – tak żyłem bł. Jerzy", podczas której wygłosił wykład *Wątpliwości dotyczące okoliczności śmierci bł. ks. Jerzego Popiełuszki* (18 października). Ponadto uczestniczył w sympozjum naukowym zorganizowanym przez Archiwum IPN, Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu i Radę Naukową „Symposia Archivistica" pt.: „Problemy funkcji archiwów" w Toruniu (7–8 listopada). Profesor Polak wspólnie z prof. Cenckiewiczem wzięli udział w promocji drugiego tomu książki Dominika Sokołowskiego i Radosława Żydonika *Kryptonim „Klan". Służba Bezpieczeństwa wobec NSZZ „Solidarność" w Gdańsku*, która odbyła się w Gdańsku (3 września).

Profesor Cenckiewicz uczestniczył w uroczystości odsłonięcia pomnika żołnierzy z oddziału NSZ kpt. Henryka Flamego „Bartka" w Starym Grodkowie (5 czerwca). Razem z wiceprezesem IPN dr. hab. Krzysztofem Szwagrzykiem podczas prac ekshumacyjnych prowadzonych przez pracowników pionu upamiętniania walk i męczeństwa odwiedzili Fort III w Pomiechówku, gdzie w 1944 r. Niemcy dokonali masowej zbrodni na więźniach obozu, a następnie zakopali ciała w zbiorowych mogiłach (24 czerwca). Profesor Cenckiewicz wziął udział w uroczystości wręczenia not identyfikacyjnych rodzinom ofiar komunistycznego aparatu terroru, która odbyła się w Pałacu Prezydenckim w Warszawie (3 grudnia). Wygłosił wykład *„Możesz być dobrym jeśli chcesz". Gen. Bolesław Wieniawa-Długoszowski i mjr Henryk Floyar-Rajchman na wygnaniu (1940–1942)* podczas ogólnopolskiej konferencji naukowej „Attachés i przedstawiciele Misji Wojskowych w Wojsku Polskim II RP i Siłach Zbrojnych PRL" w Częstochowie (13–14 czerwca), współorganizowanej przez katowicki oddział IPN oraz Wojskowe Biuro Historyczne im. gen. broni Kazimierza Sosnkowskiego. W Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie wziął udział w dyskusji poświęconej historii organów bezpieczeństwa PRL „W siódmą rocznicę śmierci: Sławomir Petelicki (1946–2012). Genealogia, sowieckie korzenie i życie skrywane" (17 czerwca) oraz w dyskusji „Od Wolnych Związków Zawodowych Wybrzeża do Solidarności. Dyskusja bez cenzury" wspólnie z działaczami WZZ Lechem Zborowskim, Janem Karandziejem i Andrzejem Bulcem (18 czerwca). Tam też w programie z cyklu „Historia zza kulis" rozmawiał: o geopolityce polskiej w II RP, PRL i III RP z Rafałem Dudkiewiczem (23 kwietnia), o książce Pawła Kowala *Testament Prometeusza. Źródła polityki wschodniej III Rzeczypospolitej* wraz z jej autorem (19 czerwca) oraz o roli Polski w polityce zagranicznej Hitlera z dr. Krzysztofem Rakiem (8 listopada). Brał udział w spotkaniach poświęconych Annie Walentynowicz: podczas otwarcia Przystanku Historia IPN w Szczecinie (20 sierpnia) oraz w Sali BHP Stoczni Gdańskiej wspólnie z Krzysztofem Wyszkowskim oraz Januszem i Piotrem Walentynowiczami (9 kwietnia). Uczestniczył w uroczystościach zorganizowanych przez NSZZ „Solidarność" z okazji 39. rocznicy Sierpnia 1980 i powstania NSZZ „Solidarność" oraz 31. rocznicy strajków z maja i sierpnia 1988 roku w Gdańsku (31 sierpnia), a także w obchodach 100. rocznicy powstania sejneńskiego, otwarciu wystawy *Powstanie Sejneńskie* przygotowanej przez Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej IPN w Białymstoku oraz w panelu historycznym wraz z prof. dr. hab. Grzegorzem Nowikiem poświęconym powstaniu w Sejnach (24–25 sierpnia). W Suwałkach prof. Cenckiewicz wziął udział w ogólnopolskiej konferencji naukowej „Między Orłem a Pogonią. Suwalszczyzna w latach 1918–1920" współorganizowanej przez białostocki IPN,

Archiwum Państwowe w Suwałkach oraz Augustowsko-Suwalskie Towarzystwo Naukowe, podczas której wygłosił wykład *Tadeusz Katelbach – posłaniec sejneński* (12 września). Zafascynowany postacią pułkownika Ignacego Matuszewskiego, był redaktorem zbioru jego pism wydanych przez Instytut Pamięci Narodowej, Wydawnictwo LTW, Wojskowe Biuro Historyczne: Ignacy Matuszewski *Nie ma wolności bez wielkości. Pisma wybrane*, t. 1: *1912–1942* oraz *O Polskę całą, wielką i wolną. Pisma wybrane*, t. 2: *1943–1946*. To prawie dwa tysiące stron tekstu, około 90 proc. prac, które Matuszewski opublikował w latach 1912–1946 poprzedzonych rozbudowanym szkicem biograficznym autorstwa prof. Cenckiewicza. Premiera książki odbyła się w Sali Odczytowej Biblioteki Rolniczej w Warszawie z udziałem autora pracy (22 października). Relacja z jej promocji została opublikowana w dziewiątym odcinku audycji Programu I Polskiego Radia z cyklu „Przystanek Historia" realizowanej wspólnie przez Instytut Pamięci Narodowej i Program I Polskiego Radia (30 października). Prezentacja książki odbyła się także podczas 23. Międzynarodowych Targów Książki w Krakowie (25 października) oraz XXVIII Targów Książki Historycznej w Warszawie (30 listopada), z kolei gdańską premierę zorganizowano w Muzeum II Wojny Światowej w ramach cyklu „Spotkania z Historią" (14 listopada). Profesor Cenckiewicz wystąpił także w programie „Warto rozmawiać" w Telewizji Polskiej, który był poświęcony m.in. książce o płk. Matuszewskim (21 października). Wziął udział w uroczystościach upamiętniających gen. Kazimierza Sosnkowskiego współorganizowanych przez Konsulat Generalny RP w Montrealu, IPN i Wojskowe Biuro Historyczne w Kanadzie (5–6 października). Z okazji 135. urodzin gen. Kazimierza Sosnkowskiego w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie odbyło się spotkanie poświęcone jego życiu, w którym udział wzięli: dr hab. Sławomir Cenckiewicz, Halina Babińska oraz autor albumu o generale dr Jerzy Kirszak (19 listopada). W warszawskim Centrum Edukacyjnym z udziałem profesora odbyły się także promocje książek: *Normatywy Wojskowej Służby Wewnętrznej (1957–1990)* w opracowaniu i ze wstępem Bartosza Kapuściaka wraz z jej autorem oraz dr. Pawłem Piotrowskim (10 września), *Radykałowie „Solidarności". Kierownictwo MKZ Katowice w sporze o program i taktykę działania NSZZ „Solidarność" w latach 1980–1989* wraz z dr Katarzyną Wilczok (autorką) oraz Andrzejem Rozpłochowskim (25 września). Ponadto uczestniczył w dyskusjach na temat książek: Władysława Bułhaka *Wywiad PRL a Watykan 1962–1978* z prof. Andrzejem Paczkowskim (ISP PAN), dr. hab. Zbigniewem Siemiątkowskim (Instytut Nauk Politycznych UW) i jej autorem (16 października) oraz Krzysztofa Langowskiego *O honor i sztandar, który nas skupia. Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce (1943–2013)* wspólnie z prof. Tadeuszem Wolszą (24 stycznia).

Profesor Tadeusz Wolsza brał udział w licznych wydarzeniach poza granicami kraju: wygłosił prelekcję *Niezłomni* w Klubie Orła Białego w Londynie zorganizowaną przez Polską Wspólnotę w Wielkiej Brytanii – Przystanek Historia IPN Londyn (3 marca); uczestniczył w zorganizowanej przez IPN konferencji naukowej „Spojrzenie na relacje polsko-litewskie w XX wieku" w Domu Kultury Polskiej w Wilnie, gdzie wystąpił z wykładem *Polsko-litewskie kontakty sportowe w dwudziestoleciu międzywojennym*, oraz przygotował lekcje dla dzieci i młodzieży wspólnie z dr hab. Danutą Jastrzębską-Golonką, dr Małgorzatą Misiak, dr. Pawłem Warotem (19–21 marca); wygłosił wykład *Penitentiary system of the People's Republic of Poland 1945–1956* na międzynarodowej konferencji naukowej współorganizowanej przez Uniwersytet im. Ilii Czawczawadze (Tbilisi), Ambasadę RP w Tbilisi, Soviet Past Research Laboratory (SovLab) (Tbilisi), Biuro Badań Historycznych IPN, Instytut Polski w Tbilisi – „Represje komunistyczne przeciwko Gruzinom i Polakom 1918–1991" w Tbilisi (7–8 maja); uczestniczył w obchodach 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej, podczas których wygłosił wykład *Dyplomacja w obliczu wojny* w Przystanku Historia IPN w Londynie (12 października). Ponadto był uczestnikiem belwederskich debat historyków współorganizowanych przez Kancelarię Prezydenta RP i IPN: „Kształtowanie się ośrodków władzy – listopad 1918 – luty 1919" (22 stycznia), „Walka o granice 1918–1919" – część I (13 czerwca), „Walka o granice 1918–1919" – część II – (24 października). Profesor Wolsza wygłosił wykład *Problem czasu wolnego więźniów w warunkach pobytu w zakładzie karnym lub obozie pracy (do 1956 r.)*, podczas

odbywającej się w Kowarach konferencji naukowej zorganizowanej przez wrocławski oddział IPN „Aparat bezpieczeństwa w perspektywie antropologii władzy i antropologii organizacji" (20–22 lutego). Wykład *System więziennictwa w Polsce w latach 1944–1956* wygłosił podczas ogólnopolskiej konferencji naukowej zorganizowanej przez OIPN w Łodzi „Młodzieżowy opór antykomunistyczny w Polsce i krajach nadbałtyckich po drugiej wojnie światowej" w Łodzi (5–6 marca). *Postawy straży i Służby Więziennej wobec więźniów politycznych w latach 1944/45–1956* to tytuł wykładu podczas konferencji naukowej „Od izolacji do resocjalizacji. 100 lat historii więziennictwa w niepodległej Polsce. Wybrane aspekty" we Wrocławiu (25–26 kwietnia) współorganizowanej przez Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej we Wrocławiu, Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Oddziałowe Biuro Badań Historycznych Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu. Wziął także udział w uroczystości wręczenia not identyfikacyjnych rodzinom ofiar reżimu komunistycznego i zbrodni popełnionych przez UPA, których szczątki odkryto podczas prowadzonych przez IPN w ostatnich latach prac poszukiwawczych i ekshumacyjnych. Uroczystość odbyła się w Pałacu Prezydenckim w Warszawie (17 czerwca). Profesor Wolsza wygłosił wykład w Bibliotece Publicznej w Nakle nad Notecią *1945. Konsekwencje zakończenia wojny dla Polski i Polaków* (27 maja), a także wykład *Niemieckie barbarzyństwo w pierwszych dniach wojny w świetle polskiej prasy* na międzynarodowej konferencji naukowej „Ludność cywilna i dramat wojny" zorganizowanej przez Muzeum Ziemi Wieluńskiej w Wieluniu oraz Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku w 80. rocznicę wybuchu II wojny światowej (30 sierpnia) pod patronatem m.in. Oddziału IPN w Łodzi. Uczestniczył w panelu dyskusyjnym „Czym była i czym jest dla nas dziś ta zbrodnia katyńska? Jakie jest jej znaczenie dla naszych dzisiejszych losów?" wraz z prof. Włodzimierzem Suleją, prof. Wiesławem Wysockim oraz Andrzejem Józefem Melakiem (prezesem Komitetu Katyńskiego). Dyskusja odbyła się podczas wydarzenia zorganizowanego przez PGNiG i Fundację PGNiG im. Ignacego Łukasiewicza „Iskra pamięci" – zapal znicz w hołdzie bohaterom" – w Warszawie (14 września), w które bardzo aktywnie był zaangażowany IPN. Profesor Wolsza wystąpił m.in. z przedstawicielami IPN na międzynarodowej konferencji naukowej „Poland First to Fight" w Waszyngtonie (18–20 listopada), podczas której wygłosił wykład na temat zakłamywania zbrodni katyńskiej przez Sowietów. Celem konferencji było upamiętnienie 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej oraz przedstawienie roli Polski w konflikcie wywołanym przez III Rzeszę i ZSRR. Wygłosił także wykład o rtm. Witoldzie Pileckim w sali kinowej Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku (16 września) oraz uczestniczył m.in. z dr. Mateuszem Szpytmą, wiceprezesem IPN, w uroczystości odsłonięcia pomnika rtm. Witolda Pileckiego przed budynkiem Muzeum II Wojny Światowej (17 września). Uczestniczył w panelu dyskusyjnym „Walka o granice Rzeczypospolitej w latach 1918–1919" wraz z profesorami: Przemysławem Hauserem (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), Januszem Odziemkowskim (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), Tomaszem Schrammem (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), Włodzimierzem Suleją (IPN), Mariuszem Wołosem (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie) podczas ogólnopolskiej konferencji naukowej „Walka o granice II Rzeczypospolitej" w Bełchatowie (14–15 maja) zorganizowanej przez Instytut Pamięci Narodowej w Łodzi. Wspólnie z prof. Andrzejem Nowakiem wziął udział w panelu dyskusyjnym „Elity II Rzeczypospolitej Polskiej" obok profesorów: Krzysztofa Kawalca, Włodzimierza Mędrzeckiego i Włodzimierza Sulei (moderator), w Senacie RP (25 czerwca). Profesor Wolsza wystąpił w Bydgoszczy z prelekcją podczas pokazu filmu IPN *Paszporty Paragwaju* prezentowanego w ramach obchodów Narodowego Dnia Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką (25 marca) zorganizowanego przez OIPN w Gdańsku. Uczestniczył jako ekspert w pierwszej edycji polonijnej Turnieju Debat Historycznych, która odbyła się w Sejmie RP (27–28 kwietnia), oraz zasiadał w jury finału IV Turnieju Oksfordzkich Debat Historycznych w Sejmie RP (30 maja). Poprowadził spotkanie poświęcone prezentacji książki Pawła Dudzińskiego *Szachy wojenne 1914–1918. Drogi do niepodległości* z udziałem autora, Radosława Jedynaka (prezesa

Polskiego Związku Szachowego) i Tomasza Lissowskiego (przewodniczącego Komisji Historycznej Polskiego Związku Szachowego) w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki Przystanek Historia (14 maja). Książka autorstwa prof. Wolszy *Ze sportem za pan brat, ze sportem na bakier. Pasje sportowe elit politycznych w dwudziestoleciu międzywojennym i w pierwszych latach Polski Ludowej* wydana przez IPN, IH PAN i NERITON została zakwalifikowana do konkursu o Nagrodę Historyczną m.st. Warszawy im. Kazimierza Moczarskiego. Wziął udział w uroczystym wręczeniu nagród laureatom konkursu im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na Najlepszy Debiut Historyczny Roku w zakresie historii najnowszej w Centrum Edukacyjnym Przystanek Historia im. Janusza Kurtyki w Warszawie (29 października). Członkowie Kolegium wzięli udział w XX Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich w Lublinie. W panelach dyskusyjnych zorganizowanych przez Instytut Pamięci Narodowej uczestniczyli: prof. Wolsza – „Osobliwości polskiej myśli historycznej na emigracji po 1945 r.", prof. Jan Draus – „Czy zaczęło się od Polski? Solidarność a upadek komunizmu" oraz prof. Andrzej Nowak w panelu „Jakiej historii Polacy dziś potrzebują?" (18–20 września).

W 101. rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości prezydent Andrzej Duda odznaczył Orderem Orła Białego prof. Andrzeja Nowaka „w uznaniu znamienitych zasług w upowszechnianiu wiedzy historycznej i propagowaniu wartości patriotycznych, za osiągnięcia w dziedzinie nauk humanistyczno-społecznych i popularyzowanie polskiej myśli naukowej na świecie" (11 listopada). Profesor Nowak został także laureatem Nagrody im. Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego, która jest przyznawana m.in. wybitnym polskim twórcom, których dzieła przyczyniają się do lepszego zrozumienia historii i tradycji Polski oraz stanowią cenną inspirację na przyszłość (9 czerwca). Wziął też udział w panelu dyskusyjnym „Wielka dekada Polaków 1979–1989 (30 lat później)" współorganizowanym przez krakowski IPN na Akademii Ignatianum w Krakowie wraz z Janem Marią Rokitą, dr. Łukaszem Kamińskim i dr. hab. Filipem Musiałem (1 czerwca) oraz dyskusji wokół książki Marka Hańderka *Unia 1940–1948. Dzieje zapomnianego ruchu ideowego* w Centrum Edukacyjnym IPN w Warszawie (26 listopada).

Ksiądz prof. dr hab. Józef Marecki wygłosił wykład *O. Ryszard Śleboda OFMCap – niezwykły świadek historii* podczas odbywającej się w Warszawie ogólnopolskiej konferencji naukowej „Księża dla władzy groźni. Duchowni współpracujący z opozycją (1976–1989)", cz. II, zorganizowanej przez Biuro Badań Historycznych IPN (16–17 kwietnia). Wykład *Najważniejsze wątki papieskiego nauczania w trakcie pobytu w Krakowie* wygłosił podczas konferencji „I pielgrzymka Jana Pawła II do Polski" w Gnieźnie, którą zorganizowali: Archidiecezja Gnieźnieńska, Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie i w Poznaniu oraz Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (30–31 maja). Uczestniczył w dyskusji dotyczącej aparatu wyznaniowego w pierwszych latach Polski Ludowej 1945–1956 podczas ogólnopolskiej konferencji naukowej „Struktury administracji wyznaniowej i pierwsze lata działalności Urzędu ds. Wyznań w Polsce »ludowej« (1945–1956)" w Trębkach Nowych (25–27 września). Wykład *Relacje kard. Kominka z kard. Wojtyłą* wygłosił podczas konferencji naukowej „Kardynał Bolesław Kominek – biskup, dyplomata, wizjoner" zorganizowanej we Wrocławiu (18 listopada) przez Centrum Historii Zajezdnia we Wrocławiu i Biuro Badań Historycznych IPN w Warszawie. Wziął udział w promocji książki Rafała Łatki *Episkopat Polski wobec stosunków państwo–Kościół i rzeczywistości społeczno-politycznej PRL 1970–1989* w Katowicach (19 czerwca). W Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie z udziałem ks. prof. Józefa Mareckiego odbyła się prezentacja VII i VIII tomu zapisków *Pro memoria* prymasa Stefana Wyszyńskiego opracowanych przez Rafała Łatkę i Monikę Wiśniewską (22 października) oraz *Obudzić naród do wielkości… Wystąpienia Janusza Kurtyki przed Parlamentem RP 2005–2010*, w opracowaniu Cecylii Kuty i Jarosława Tęsiorowskiego (8 kwietnia). Profesorowie Piotr Franaszek oraz ks. Józef Marecki uczestniczyli we mszy św. ku czci śp. Janusza Kurtyki, złożyli kwiaty pod tablicą jemu poświęconą, a także podziękowali w imieniu Kolegium IPN pracownikom krakowskiego oddziału IPN za coroczną organizację uroczystości ku pamięci ofiar katastrofy smoleńskiej i Janusza Kurtyki (10 kwietnia). Ksiądz prof. Marecki

wziął także udział w uroczystościach pogrzebowych Stanisława Ludzi „Harnasia" w Krakowie, współorganizowanych przez krakowski oddział IPN i wojewodę małopolskiego (4 kwietnia), oraz uroczystości upamiętniającej 76. rocznicę zbrodni w Ostrówkach i Woli Ostrowieckiej, która odbyła się w Ostrówkach na Ukrainie (31 sierpnia). Pod redakcją Cecylii Kuty i ks. prof. Józefa Mareckiego ukazała się w IPN publikacja *Kościół w okowach. Sen o wolności, głód nadziei wokół protestu głodowego w Krakowie-Bieżanowie*, o której dyskutowano w obecności autorów podczas spotkania Krakowskiej Loży Historii Współczesnej w Centrum Edukacyjnym IPN w Krakowie (27 listopada). Ksiądz prof. Józef Marecki, prof. Piotr Franaszek, Krzysztof Wyszkowski oraz Bronisław Wildstein – jako inicjator – uczestniczyli w odsłonięciu pomnika upamiętniającego Stanisława Pyjasa przy domu studenckim „Żaczek" w Krakowie (7 maja).

Profesor Piotr Franaszek reprezentował Kolegium podczas otwarcia wystawy IPN *Wstańcie, chodźmy. Pierwsza pielgrzymka Jana Pawła II do Polski*, przedstawiającej fotografie ze zbiorów Instytutu Prymasowskiego Stefana Kardynała Wyszyńskiego oraz z Archiwum IPN, w większości niepublikowane. Prezentacja odbyła się w Krakowie w 41. rocznicę wyboru kard. Karola Wojtyły na papieża (16 października). Ponadto na zaproszenie dyrektora dr. Andrzeja Sznajdera (18 września) gościł w katowickim oddziale IPN. Dyrektor chciał pokazać przedstawicielowi Kolegium, jakie zadania są realizowane przez pracowników Oddziału i podzielić się problemami, z którymi boryka się Oddział.

Krzysztof Wyszkowski uczestniczył w uroczystościach pogrzebowych w Gdańsku, podczas których pożegnano Leona Stobieckiego, działacza Wolnych Związków Zawodowych, współorganizatora strajku w sierpniu 1980 r. (13 maja). Wziął udział w uroczystości poświęconej Annie Walentynowicz połączonej z prezentacją znaczka pocztowego z jej wizerunkiem, która odbyła się w historycznej Sali BHP w Gdańsku (24 czerwca), uroczystości towarzyszyła wystawa IPN *Anna Walentynowicz – Legenda Solidarności 1929–2010*. Wziął udział w promocji 3 tomu Encyklopedii Solidarności i dyskusji Grzegorza Majchrzaka i Grzegorza Wołka: „O Encyklopedii, jej powstawaniu, kulisach pracy i wielu innych zagadnieniach". Spotkanie odbyło się w siedzibie Stowarzyszenia Wolnego Słowa w Warszawie (17 września).

Bronisław Wildstein był moderatorem zorganizowanej przez IPN debaty historycznej w Teatrze Kamienica w Warszawie z okazji obchodów 30. rocznicy wolnych wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, w której uczestniczyli dysydenci z krajów bloku wschodniego oraz przewodniczący parlamentów państw Europy Środkowej i Wschodniej. Podczas uroczystości prezes IPN Jarosław Szarek wręczył Krzyże Wolności i Solidarności byłym działaczom opozycji antykomunistycznej. Obecni byli także profesorowie: Jan Draus, Wojciech Polak i Tadeusz Wolsza (3 czerwca).

Profesor Jan Draus wziął udział w uroczystościach rocznicowych związanych z Wyborami Czerwcowymi '89 zorganizowanych przez Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej i Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Rzeszowie. W dyskusji na temat wyborów 4 czerwca 1989 r. uczestniczył wraz z Markiem Kamińskim, przewodniczącym NSZZ „Solidarność" Ziemia Przemyska w 1989 r., Janem Karusiem, przewodniczącym NSZZ RI „Solidarność" w 1989 r., Janem Musiałem, kandydatem Komitetu Obywatelskiego w wyborach 1989 r., senatorem I kadencji, wojewodą przemyskim, prof. dr. hab. Ryszardem Terleckim, wicemarszałkiem Sejmu RP, działaczem opozycyjnym, oraz prof. Zdzisławem Krasnodębskim, wiceprzewodniczącym Parlamentu Europejskiego (2 czerwca). Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Rzeszowie, Przemyska Biblioteka Publiczna im. Ignacego Krasickiego i Wydawnictwo Księgarnia Libra PL byli organizatorami spotkań autorskich z prof. Janem Drausem promujących książkę: *Metropolia Lwowska Obrządku Łacińskiego i jej losy w pojałtańskiej rzeczywistości. Arcybiskupi i biskupi u progu niepodległości 1918 roku* w Przemyślu (20 lutego) i Rzeszowie (27 lutego). Ponadto prof. Draus uczestniczył w II Kongresie Osób Represjonowanych, Działaczy Solidarności i Kombatantów, którego organizatorami był wojewoda podkarpacki przy współpracy z Instytutem Pamięci Narodowej Oddział w Rzeszowie i NSZZ „Solidarność" Region Rzeszowski (10 grudnia).

Instytut Pamięci Narodowej, realizując zadania ustawowe związane z utrwalaniem pamięci o bohaterach narodowych i upowszechnianiem wiedzy o najnowszej historii Polski, przyznaje nagrody, w których jury zasiada przewodniczący Kolegium, jako wiceprzewodniczący Kapituły nagród „Kustosz Pamięci Narodowej" i „Świadek Historii". Dlatego w roku sprawozdawczym osobiście uczestniczył w spotkaniach bądź delegował upoważnioną przez siebie osobę. Ponadto profesorowie Cenckiewicz, Draus, Polak i Wolsza uczestniczyli w pracach komisji konkursu im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na „Najlepszy Debiut Historyczny Roku", w którym nagradzane są niepublikowane prace magisterskie i doktorskie poświęcone historii Polski i Polaków w XX w. Z kolei profesorowie: Andrzej Nowak i Sławomir Cenckiewicz uczestniczyli jako członkowie jury z ramienia Polskiego Radia w konkursie na „Książkę Historyczną Roku" im. Oskara Haleckiego. To konkurs współorganizowany przez Instytut Pamięci Narodowej, Narodowe Centrum Kultury, Telewizję Polską oraz Polskie Radio.

Członkowie Kolegium w roku sprawozdawczym publikowali artykuły w książkach Instytutu Pamięci Narodowej. W białostockiej serii wydawniczej *Antykomunizm Polaków w XX wieku*, pod redakcją Piotra Kardeli i Karola Sacewicza, ukazały się teksty: prof. Andrzeja Nowaka *Antykomunizm w myśli polskiej XIX wieku. Wprowadzenie do tomu*, prof. Wojciecha Polaka *Niezależne Zrzeszenie Studentów wobec komunizmu w latach 1980–1988* oraz prof. Tadeusza Wolszy *Obraz komunistów polskich w ujęciu emigracji politycznej na Wyspach Brytyjskich po 1945 roku*. Ksiądz prof. Józef Marecki opublikował teksty w książkach: *Nie zabijaj. Nacjonalizm i ludobójstwo na Kresach wobec Kościoła, etyki chrześcijańskiej i zasad humanizmu* pod redakcją Włodzimierza Osadczego, Adama Kulczyckiego – *Niedokończone msze święte* oraz *Prymas Wyszyński a Niepodległa. Naród – patriotyzm – państwo w nauczaniu Prymasa Tysiąclecia*, pod redakcją Ewy K. Czaczkowskiej i Rafała Łatki – *Wizje patriotyzmu w listach Episkopatu Polski w latach 1949–1981*. Ukazały się następujące artykuły prof. Piotra Franaszka: *Uniwersytet Jagielloński po Marcu '68* w książce *Marzec i po Marcu. Wpływ kryzysu Marca '68 na środowiska naukowe i kulturę Polski ludowej* pod redakcją Przemysława Benkena i Tadeusza Pawła Rutkowskiego, a *„Cichym ścigali go lotem" – „ucieczka" Macieja Słomczyńskiego przed bezpieką, literatami i literaturą resortową* w książce *Twórczość na zamówienie* pod redakcją Sebastiana Ligarskiego i Rafała Łatki. Profesor Wojciech Polak w dziale komentarze historyczne „Biuletynu IPN" nr 7–8/2019 opublikował tekst *Do zobaczenia, Zbyszku* poświęcony pamięci generała Zbigniewa Nowka. W publikacji *Jałta. Rzeczywistość, mit i pamięć* pod redakcją naukową Sławomira Łukasiewicza artykuł *Reakcje i komentarze rządu Rzeczypospolitej Polskiej oraz stronnictw politycznych w „polskim Londynie" po ustaleniach konferencji Wielkiej Trójki w Jałcie* opublikował prof. Tadeusz Wolsza. Artykuł prof. Wolszy *Misja prof. Henryka Paszkiewicza z 1950 r. Uczony na tle politycznej emigracji pojałtańskiej* został zamieszczony w książce *Henryk Paszkiewicz wydobyty z zapomnienia* pod redakcją Małgorzaty Dąbrowskiej, w której także ukazał się m.in. tekst prof. Drausa *Henryk Paszkiewicz na wojnie, w niewoli i na emigracji (1939–1979)*. Profesor Draus jest również autorem tekstu poświęconego pamięci dr. Zbigniewa Nawrockiego w książce *W służbie dla prawdy. Prace historyczne dedykowane Zbigniewowi Nawrockiemu (1959–2017)* pod redakcją naukową Tomasza Balbusa i Jerzego Bednarka.

W gronie członków Kolegium zasiadają znani i cenieni badacze historii zarówno Polski, jak i świata, zaangażowani uczestnicy wydarzeń historycznych, działacze opozycji antykomunistycznej, publicyści, wykładowcy akademiccy, dlatego też jako eksperci często zabierają głos publicznie. Uczestniczą w konferencjach naukowych organizowanych przez uczelnie wyższe, stowarzyszenia, fundacje – nie tylko w Polsce, ale także za granicą, biorą udział w dyskusjach na temat książek dotyczących interesującej ich problematyki bądź odkrywają kulisy ważnych wydarzeń historycznych podczas obchodzonych rocznic. Profesor Andrzej Nowak wielokrotnie jako sowietolog pisał na temat zakłamywania historii przez rosyjskie media przedstawiające Związek Sowiecki w charakterze wyzwoliciela Polski, o polityce historycznej Federacji Rosyjskiej, o roli Polaków w walce z totalitaryzmami, o potrzebie przypominania prawdy historycznej. Profesor Tadeusz Wolsza przypominał

o wojennych i powojennych losach Polaków, którzy w 1943 r. wyjechali w ramach delegacji do Katynia, miejsca zbrodni sowieckiej, o politycznym wymiarze sportu kształtującym społeczeństwo w dwudziestoleciu międzywojennym, a także w pierwszych latach Polski Ludowej. Profesor Sławomir Cenckiewicz historyk najnowszych dziejów Polski badający obszary dotychczas nieopisane bądź opisane szczątkowo w roku 2019 – Roku Anny Walentynowicz – mówił o jej zasługach dla odzyskania przez Polskę niepodległości. Widząc potrzebę popularyzacji najlepszych książek Instytutu Pamięci Narodowej w Internecie, często umieszczał informacje na ich temat oraz informacje na temat bieżących aktywności badawczych i edukacyjnych IPN w mediach społecznościowych (Twitter, Facebook).

2. Działalność krajowa

Instytut Pamięci Narodowej, realizując swoje ustawowe zadania, współpracuje z wieloma instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi w celu upamiętnienia najnowszej historii Polski i Polaków, podejmuje działania o charakterze edukacyjnym, promocyjnym i informacyjnym. Jednym z zadań jest popularyzowanie wiedzy o historii Polski. Instytut ten cel realizuje m.in. przy użyciu portali internetowych i mediów społecznościowych, realizacji filmowych.

Rezultatem tych działań było podjęcie w 2019 r. wielu nowych przedsięwzięć.

Po raz pierwszy Instytut Pamięci Narodowej przyznał Nagrodę „Semper Fidelis". Jest to honorowe wyróżnienie za szczególnie aktywny udział w upamiętnianiu dziedzictwa Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej. Pomysłodawcą tej wyjątkowej nagrody jest prezes IPN dr Jarosław Szarek.

11 grudnia 2019 r. Instytut Pamięci Narodowej uruchomił portal popularnonaukowy pod nazwą przystanekhistoria.pl. Hasło przewodnie portalu brzmi: „wirtualna podróż, prawdziwa historia…". Uruchomienie tego serwisu to dowód na to, że przestrzeń cyfrowa może być znakomitym środkiem komunikacji skierowanym do wszystkich tych, którym bliska jest historia. To także miejsce spotkań z tymi, którzy o historii wiedzą niewiele albo w ogóle, a dzięki serwisowi uzupełnią swoją wiedzę o przeszłości. W 2019 r. Instytut podjął współpracę z Telewizją Polską, TVP Historia i Polskim Radiem przy produkcji audycji „Przystanek Historia". Prezentowane w audycjach treści powstają przy współpracy portalu przystanekhistoria.pl.

22 sierpnia 2019 r. otwarto w Warszawie wystawę *Ściany totalitaryzmów. Polska 1939–1945*. Instytut Pamięci Narodowej przygotował ją w 80. rocznicę wybuchu II wojny światowej. Wydarzenie to zostało objęte szczególną kampanią medialną.

2.1. Współpraca z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi

W 2019 r. kontynuowany był cykl debat historycznych organizowanych wspólnie z Kancelarią Prezydenta „Drogi do Niepodległej". Rozpoczęto je w 2016 r. w setną rocznicę ogłoszenia Aktu 5 listopada. Debaty historyków były kontynuowane w roku 2017, 2018 i 2019. W ramach cyklu w 2019 r. odbyły się trzy spotkania poświęcone procesowi kształtowania się odrodzonej państwowości polskiej w latach 1918–1919. Wzorem lat ubiegłych debaty gościły w historycznych wnętrzach warszawskiego Belwederu i wzięli w nich udział wybitni historycy. Każde spotkanie było transmitowane na żywo przez kanał IPN TV, a materiał podsumowujący tematykę kolejnych debat ukazywał się każdorazowo w weekendowym dodatku do dziennika „Rzeczpospolita – *Plus Minus*".

Zapisy wideo debat zostały udostępnione na kanale IPN TV w serwisie YouTube. Ponadto po każdej debacie powstawał jej zredagowany i autoryzowany zapis na potrzeby przyszłej publikacji drukiem. Poniżej tematy debat przeprowadzonych w 2019 r.

- 22 stycznia 2019 r. „Kształtowanie się ośrodków władzy – listopad 1918 – luty 1919";
- 13 czerwca 2019 r. „Walka o granice 1918–1919";
- 24 października 2019 r. „Walka o granice 1918–1919 – część II".

Wzorem lat ubiegłych 7 kwietnia 2019 r. ulicami warszawskiego śródmieścia przeszedł po raz dwunasty Katyński Marsz Cieni, w którym udział wzięło ponad 400 rekonstruktorów z całej Polski. Marsz został zorganizowany przez Grupę Historyczną „Zgrupowanie Radosław" i Instytut Pamięci Narodowej. Instytut pokrył część kosztów związanych z wypożyczeniem i transportem mundurów oraz sprzętu historycznego, koszty wydruku plakatów promujących wydarzenie oraz ulotek zawierających podstawowe fakty dotyczące zbrodni katyńskiej. Uczestnicy otrzymali również od Instytutu Pamięci Narodowej pamiątkową przypinkę nawiązującą do przypadającej w 2019 r. 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej. Wszyscy rekonstruktorzy biorą udział w wydarzeniu bezpłatnie.

IPN wsparł także Grupę Rekonstrukcyjną „Zgrupowanie Radosław" w organizacji V Katyńskiego Marszu Cieni w Wolsztynie.

22 sierpnia 2019 r. otwarto w Warszawie wystawę *Ściany totalitaryzmów. Polska 1939–1945*. Instytut Pamięci Narodowej przygotował wystawę w 80. rocznicę wybuchu II wojny światowej. Ekspozycję narodowym patronatem objął Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Andrzej Duda. Miała ona formę instalacji inspirowanej ścianami z filmu *Niezwyciężeni* – animowanej produkcji IPN, docenionej na świecie za nieszablonowe podejście do polskiej historii. W otwarciu wystawy wzięli udział przedstawiciele władz państwowych, Wojska Polskiego, kombatantów oraz reprezentanci innych krajów. Celem pokazania wystawy jak najszerszym kręgom mieszkańców Warszawy i Polski, a jednocześnie zaproszenia jak najszerszego grona odbiorców objęto wydarzenie szczególną kampanią medialną. Informacja o wystawie pojawiała się w postaci spotu przez 14 dni na infoscreenach – wielkoformatowych elektronicznych nośnikach w warszawskim metrze emitujących treści w jakości HD. Dodatkowo przez 14 dni trzydziestosekundowy spot był emitowany na 780 ekranach tramwajów warszawskich. 23 sierpnia i 1 września 2019 r. na stronie portalu wpolityce.pl, który stanowi jedną z ofert medialnych wydawnictwa Fratria Sp. z o.o., zamieszczono stały banner przenoszący widza na oficjalną stronę Instytutu Pamięci Narodowej. Podobny banner odsyłający na kolejną stronę, gdzie był zamieszczony spot i artykuł o wydarzeniu, pojawił się (na dwa tygodnie) na portalu internetowym Histmag, informując miłośników historii o wystawie. Wystawa została również objęta programem billboardowym, w trakcie którego na pięciu outdoorowych ekranach Warszawy prezentowano treści promujące wydarzenie. 18 sierpnia 2019 r. w dodatku do tygodnika „Gość Niedzielny" zamieszczono dodatkową reklamę wystawy.

W sierpniu 2019 r. Instytut Pamięci Narodowej na mocy porozumienia zawartego z Fundacją Obchodów 100. rocznicy odzyskania przez Polskę Niepodległości zobowiązał się do współpracy przy organizacji kampanii edukacyjno-promocyjnej „Legiony Polskie". Kampania skierowana była do młodzieży szkolnej i miała na celu edukację historyczną w zakresie wiedzy na temat odzyskania przez Polskę niepodległości, wraz z podkreśleniem szczególnej roli Legionów Piłsudskiego, a także kreowanie i umacnianie postaw patriotycznych w szerokich kręgach społecznych za pośrednictwem zróżnicowanych środków przekazu takich jak film *Legiony*, album *Legiony Polskie 1914–1918*, broszury i plakaty. Instytut pokrył koszty druku 10 tys. egzemplarzy albumu autorstwa Wiesława Wysockiego, Wiktora Cygana i Jana Józefa Kasprzyka, który na początku września został przekazany do szkół w całej Polsce.

14 września 2019 r. odbyło się wydarzenie patriotyczne „Iskra Pamięci", upamiętniające polskich obywateli zamordowanych w Katyniu w 1940 r. Głównym punktem zorganizowanego przez PGNiG i Fundację PGNiG im. Ignacego Łukasiewicza wydarzenia na placu Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie było zapalenie ponad 20 tys. zniczy ułożonych w kształt polskiego orła wojskowego według wzoru z 1919 r. Podczas uroczystości zaprezentowano działalność instytucji zajmujących się edukacją historyczną. Pracownicy IPN pokazywali zwiedzającym dokumenty dotyczące zbrodni katyńskiej, zachęcali do przekazywania pamiątek i dokumentów do Archiwum Pełnego Pamięci. Goście stoiska mogli spróbować sił w grach planszowych oraz zapoznać się z działaniami podejmowanymi przez Archiwum IPN, Biuro Edukacji Narodowej oraz Biuro Poszukiwań i Identyfikacji. Biuro Prezesa i Komunikacji Społecznej IPN koordynowało przygotowanie

stoiska i zapewniło materiały promocyjne dla odwiedzających. Przedsięwzięcie było dużym sukcesem frekwencyjnym.

Instytut Pamięci Narodowej znalazł się w gronie organizatorów XI Festiwalu Filmowego NNW (Gdynia, 26–29 września). IPN na podstawie umowy ze Stowarzyszeniem Scena Kultury – głównym organizatorem przedsięwzięcia – uzyskał status partnera instytucjonalnego festiwalu. W związku z tym pokrył część kosztów związanych z przygotowaniem gali otwarcia i gali zamknięcia oraz rejestracji wydarzeń towarzyszących festiwalowi. W ramach współpracy organizator festiwalu zobowiązał się do udostępnienia przestrzeni na potrzeby promocji publikacji, produkcji video i działań edukacyjnych IPN. W czasie festiwalu w Gdyńskim Centrum Filmowym odbyło się spotkanie promocyjne poświęcone publikacji *Dawniej to było* autorstwa prof. Włodzimierza Sulei. Na placu Grunwaldzkim przez dwa dni działało stoisko Wydawnictwa IPN, a także ekran diodowy, na którym prezentowano spoty promujące działania Instytutu. Spoty reklamujące konkurs „Niezwyciężeni" i konkurs „Widziałem Wojnę" były wyświetlane przed pokazami konkursowymi.

Wśród wydarzeń towarzyszących festiwalowi znalazły się wykłady i panele dyskusyjne z udziałem IPN, m.in.: spotkanie dotyczące projektu IPN Archiwum Pełne Pamięci, spotkanie „Jak opowiadać historię Polski za granicą" oraz panele dyskusyjne: „Wyklęci w popkulturze", „Łączka i inne miejsca poszukiwań, projekt edukacyjny" oraz „Wyklęci. Kontrowersje i fakty".

2019 r. był kolejnym rokiem, w którym Instytut Pamięci Narodowej kontynuował współpracę ze Stowarzyszeniem PASSIONART przy organizacji IV Festiwalu Piosenki Niezłomnej i Niepodległej im. Henryka Rasiewicza „Kima". W tym roku do współpracy dołączyła Fundacja Armii Krajowej w Londynie. Organizatorom festiwalu przyświecają dwa najważniejsze cele: upowszechnianie wiedzy o Polskim Państwie Podziemnym, Armii Krajowej i żołnierzach niezłomnych oraz zachowanie od zapomnienia piosenek (melodii i tekstów) śpiewanych w oddziałach partyzanckich w czasie okupacji niemieckiej i sowieckiej w latach 1939–1956. Dla ostatnich żyjących kombatantów – świadków tamtych dni – jest to okazja do przekazania testamentu Polskiego Państwa Podziemnego i etosu AK młodemu pokoleniu. Festiwal składa się z dwóch etapów: przesłuchań wojewódzkich oraz eliminacji na szczeblu ogólnopolskim. Finałowa rywalizacja odbyła się już tradycyjnie w Krakowie, 15–17 listopada 2019 r.

W 2019 r. został rozstrzygnięty 26. Konkurs o Nagrody Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich. Stowarzyszenie wzorem lat ubiegłych zaprosiło Instytut Pamięci Narodowej do ufundowania w ramach konkursu Nagrody im. Janusza Kurtyki za publikację o tematyce historycznej w wysokości 10 000 zł. Na podstawie umowy ze Stowarzyszeniem Instytut Pamięci Narodowej został partnerem konkursu i w ramach współpracy zobowiązał się do ufundowania wspomnianej nagrody, a także wyznaczył pracownika Biura Badań Historycznych jako reprezentanta IPN w jury oceniającym prace konkursowe. Jury konkursu przyznało Nagrodę im. Janusza Kurtyki Pani Jolancie Rudnik za audycję *Trzech komandorów*. Wręczono również dwa honorowe wyróżnienia: Annie Kołodziejczyk za audycję *Ballada o pieśni* oraz Jackowi Słomińskiemu za film *Relikwie*.

W 2019 r. Biuro Prezesa i Komunikacji Społecznej podjęło współpracę z Telewizją Polską i Polskim Radiem przy produkcji audycji „Przystanek Historia".

Powstało 12 odcinków tej cyklicznej audycji telewizyjnej. W październiku 2019 r. na antenie TVP Historia wyemitowano pierwsze odcinki pod redakcją Bartłomieja Grudnika oraz Elżbiety Szumiec-Zielińskiej. Gospodarzem programu jest rzecznik prasowy Instytutu Pamięci Narodowej Adam Stefan Lewandowski. Odcinki były emitowane co tydzień i składały się z trzech felietonów tematycznych oraz najnowszych relacji z wydarzeń. Audycja telewizyjna przedstawia pełne spektrum działań Instytutu w Polsce. Autorzy pokazują kulisy najciekawszych badań i śledztw. Każdy odcinek poświęcony jest oddzielnej historii, nierzadko budzącej wielkie emocje wśród Polaków i będącej przedmiotem sporów. Do końca 2019 r. w TVP Historia zaprezentowano m.in.: wydarzenia zorganizowane przez IPN z okazji 80. rocznicy podpisania układu Ribbentrop-Mołotow, fenomen Polskiego Państwa Podziemnego, powstanie warszawskie i sposoby jego upamiętniania, relację

z 41. Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie, która odbyła się w Lublinie (14–18 września), felieton na temat pochówków ofiar niemieckiego terroru w Forcie III Pomiechówek, materiał poświęcony postaci ks. Jerzego Popiełuszki, relację z wręczenia nagrody „Semper Fidelis" laureatom zaangażowanym w działania mające na celu zachowanie polskiego dziedzictwa na Kresach Wschodnich, akcję „Zapal Znicz Pamięci", której celem jest upamiętnienie ofiar niemieckich zbrodni popełnionych na początku II wojny światowej, różne sposoby obchodzenia Święta Niepodległości, relację z wręczenia nagród w konkursie „Audycja Historyczna Roku", wątek jednej z największych zbrodni o znamionach ludobójstwa w Europie w XX w. w związku z wystawą IPN *Rozkaz nr 00485. Antypolska operacja NKWD na sowieckiej Ukrainie 1937–1938*.

Cykl audycji „Przystanek Historia" realizowany wspólnie z Polskim Radiem był emitowany na antenie radiowej Jedynki co dwa tygodnie, w każdą środę – od lipca do grudnia 2019 r. Rozmowy poświęcone były ważnym wydarzeniom, które wpłynęły na dzieje Polski w XX w., oraz ludziom, którzy tę historię tworzyli. Każda audycja miała formę magazynu, w którym znalazły się także: recenzja książki historycznej i zapowiedzi ciekawych wydarzeń organizowanych przez IPN. Wśród głównych tematów poruszonych w 12 audycjach znalazły się: 100. rocznica konferencji wersalskiej, powstania śląskie, pakt Ribbentrop-Mołotow – najważniejsze wydarzenie w najnowszych dziejach państw i narodów Środkowej Europy, które stały się obiektem sowieckiej agresji i aneksji, porozumienia gdańskie, które doprowadziły do powstania NSZZ „Solidarność" – pierwszej w krajach komunistycznych, niezależnej od władz, legalnej organizacji związkowej – i stały się początkiem przemian z 1989 r. – obalenia komunizmu i końca systemu jałtańskiego, edukacja historyczna w szczególnym momencie w naszej historii: 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej, sytuacja na Kresach po wybuchu II wojny światowej i konsekwencje porządku jałtańskiego, pielgrzymki Jana Pawła II do Ojczyzny, projekt „Archiwum pełne pamięci", działalność edukacyjna IPN za granicą, funkcjonowanie pionu śledczego IPN, poszukiwania i identyfikacje, nowy portal IPN przystanek-historia.pl.

W ciągu całego 2019 r. Instytut Pamięci Narodowej prowadził billboardowe kampanie edukacyjno-informacyjne. Od lutego do grudnia 2019 r. wyemitowano na 5 telebimach kilkadziesiąt spotów edukacyjno-informacyjnych IPN oraz różne materiały graficzne, które informowały o wydarzeniach historycznych, rocznicach narodowych, kampaniach. Przedstawiały szerokiej publiczności aktualne działania związane z kalendarzem obchodzonych przez Polskę rocznic, wydarzeń z najnowszej historii Polski. Program billboardowy ma przede wszystkim na celu zaprezentowanie istotnych dla Polski wydarzeń, postaci i procesów, dzięki wykorzystaniu nowoczesnej techniki ekranów audiowizualnych, umiejscowionych w atrakcyjnych miejscach warszawskich i podwarszawskich i specyfice kampanii outdoorowych umożliwiających dużą częstotliwość kontaktu ze spotem.

Na mocy porozumienia pomiędzy Instytutem Pamięci Narodowej a Dariuszem Walusiakiem DAW PRODUCTION powstał film *Biuletyn Małopolski*. Produkcja została w całości zakończona w grudniu 2019 r. „Biuletyn Małopolski" był jednym z ważniejszych pism drugiego obiegu, ukazującym się w Krakowie i regionie Małopolska. Inicjatywa powołania go zrodziła się po wprowadzaniu w Polsce stanu wojennego. W sumie od stycznia 1982 do grudnia 1988 r. w warunkach konspiracyjnych wydrukowano 72 numery. Redakcję pisma tworzyli znani w środowisku krakowskim pracownicy naukowi PAN. Jednak bez zaangażowania kilkudziesięciu często anonimowych osób, które bezinteresownie poświęcały swój czas, narażając się na represje, prawdziwe informacje nie trafiłyby nigdy do społeczeństwa. Film dokumentalny opowiada nieznaną historię ludzi, którzy podjęli nierówną walkę z systemem komunistycznym. Dzięki informacjom zamieszczanym w pismach drugiego obiegu wzrastała świadomość polskiego społeczeństwa i odradzał się duch wolności.

Film dokumentalny *Fenomen polskości – profesor Bolesław Orłowski*, którego tematem jest fascynacja wybitnego naukowca, prof. Bolesława Orłowskiego, polskimi wynalazcami i odkrywcami został zrealizowany we współpracy Instytutu Pamięci Narodowej ze Studium „Lech Majewski STUDIO". Film przedstawia postać naukowca, który poświęcił swoje życie, odnajdując na świecie

polską myśl naukową, ludzi, którzy często zmieniali losy Europy i świata. Napisał na ten temat 36 książek, setki artykułów w różnych językach, wykładów, opracowań. IPN w 2015 r. wydał czterotomowe dzieło encyklopedyczne *Polski wkład w technikę i przyrodoznawstwo. Słownik polskich i związanych z Polską wynalazców, odkrywców oraz pionierów nauk matematyczno-przyrodniczych i techniki*. Film *Fenomen polskości* pokazuje osobowość, życie naukowca oraz przedstawia sylwetki i dokonania nieznanych, a odkrytych i opisanych przez prof. Orłowskiego polskich wynalazców, także twórców myśli technicznej mających swój udział w rozwoju światowego postępu.

Dodatki historyczne do prasy

Instytut Pamięci Narodowej przygotował wiele dodatków edukacyjnych do prasy codziennej i tygodników.

Z okazji 30. rocznicy rozpoczęcia obrad opozycji, władz PRL i strony kościelnej, trwających od 6 lutego do 5 kwietnia 1989 r., ukazał się dodatek do „Dziennika Polskiego" zatytułowany *Przy Okrągłym Stole*. W związku z Narodowym Dniem Pamięci Żołnierzy Wyklętych Instytut Pamięci Narodowej przygotował specjalne dodatki historyczne do „Naszego Dziennika", „Gościa Niedzielnego" i „Gazety Polskiej". W dodatkach ukazały się: do „Gazety Polskiej" artykuł zatytułowany *Armia Niezłomna*, do „Gościa Niedzielnego" artykuł *Młodzi, niezłomni, wyklęci* oraz do „Naszego Dziennika" *Zapomniane ogniwo*. Szczególną uwagę poświęcono losom młodych pokoleń Polaków, którzy swój bunt organizowali w uczniowskich ławkach. Dodatkowo w lutym 2019 r. ukazał się dodatek do „Nowin" i „Super Nowości" upamiętniający wydarzenia i losy zapomnianych bohaterów wyklętych.

W dodatku „Rzeczpospolita – *Plus Minus*" ukazał się z okazji Narodowego Dnia Polaków ratujących Żydów dodatek pt. *Nieznane historie. Z dziejów ratowania Żydów pod okupacją niemiecką*.

W 2019 r. Instytut Pamięci Narodowej przygotował również dodatki poświęcone duchownym polskim. W kwietniu ukazał się w „Naszym Dzienniku" dodatek poświęcony męczeństwu duchowieństwa archidiecezji poznańskiej w latach okupacji niemieckiej 1939–1945. W listopadzie przygotowano dodatek historyczny IPN do miesięcznika „wSieci Historii" zatytułowany *Nie tylko ks. Popiełuszko. Kapłani na celowniku władz*. W ramach Narodowego Dnia Pamięci Duchownych Niezłomnych (19 października) na łamach „Tygodnika eM" ukazał się artykuł Roberta Piwko z Biura Badań Historycznych Delegatury IPN w Kielcach poświęcony ojcu Wojciechowi Szlenzakowi, duchownemu związanemu z ziemią sandomierską oraz z opactwem benedyktynów w Tyńcu. Ponadto ukazało się wiele dodatków dotyczących papieża Jana Pawła II. W „Dzienniku Polskim" przedstawiono materiał *Jan Paweł II w Polsce. 1979–2019*. W „Naszym Dzienniku" ukazał się dodatek *Przebudzenie Narodu*. W „Gościu Niedzielnym" zaś ukazał się dodatek *Wielkie przebudzenie. Pierwsza pielgrzymka Jana Pawła II do Polski*.

Rok 2019 Sejm uchwalił Rokiem Anny Walentynowicz. Na sierpień tego roku przypadła 90. rocznica urodzin działaczki. Instytut Pamięci Narodowej przypomniał postać Anny Walentynowicz i jej dorobek. W dodatku zaprezentowano postać działaczki i jej zasługi dla „utworzenia wielkiego ruchu Solidarności i odzyskania przez Polskę niepodległości". 15 września 2019 r. w „Tygodniku eM" ukazał się artykuł Marzeny Grosickiej z Biura Badań Historycznych IPN w Kielcach, poświęcony tworzeniu struktur „Solidarności".

W czerwcu ukazał się w „Gazecie Polskiej" dodatek zatytułowany *Wymiar (nie)sprawiedliwości*, opisujący wykorzystanie przez komunistów tego narzędzia do podboju Polski. W „Dzienniku Polskim" ukazały się materiały dotyczące 30. rocznicy wyborów 4 czerwca 1989 r. Specjalny dodatek został opublikowany do tygodnika „Do Rzeczy" *Wybory inne niż wszystkie*.

W pięciu dodatkach „Dziennika Polskiego" zaprezentowano materiały z okazji 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej. Tę tematykę podjęto również w dodatku do „Nowin" i „Super Nowości" we wrześniu 2019 r. Wątek ten poruszył także wrześniowy dodatek do „Kuryera Kieleckiego" poświęcony wojnie obronnej 1939 r. na Kielecczyźnie. W dodatku „Rzeczpospolita – *Plus*

Minus" ukazał się materiał ukazujący debatę historyków pt. *Ribbentrop i Mołotow – podpalacze świata z woli Hitlera i Stalina*. We wydaniu „Gazety Polskiej Codziennie" przedstawiono specjalny rocznicowy dodatek prasowy z myślą o 80. rocznicy wybuchy II wojny światowej. Znalazły się w nim teksty poświęcone losom ludności cywilnej we wrześniu 1939 r. w Łodzi i okolicach. Na łamach tygodnika „Gazeta Polska" ukazał się dodatek pt. Sowiecka napaść na Polskę. Dodatek historyczny pt. *Zapomniana okupacja* zamieszczono na łamach „Kuriera Szczecińskiego". Artykuły przedstawiały wybrane aspekty historii Polski w okresie II wojny światowej. Głównym motywem była 80. rocznica agresji ZSRR na II RP oraz mniej obecna w świadomości historycznej okupacja sowiecka ziem polskich w latach 1939–1941.

W „Kuryerze Kieleckim" ukazały się dodatki zatytułowane: *Zrujnować i zniszczyć! Wieś polska podczas II wojny światowej*, poświęcony represjom niemieckim i eksploatacji wsi polskiej podczas II wojny światowej; *Historyczny kompromis*, poświęcony sytuacji społeczno-politycznej w Polsce w drugiej połowie lat 80., obradom Okrągłego Stołu, a także działalności NSZZ „Solidarność" i innych organizacji opozycyjnych regionu świętokrzyskiego w latach 1988–1989; *Początki sowietyzacji Polski – rok 1945*.

W z okazji 100. rocznicy traktatu wersalskiego ukazały się dodatki w „Obserwatorze Lokalnym", „Życiu Podkarpackim" i „Sztafecie". Problematykę zbrodni wołyńskiej zaprezentowano na łamach dodatku dołączonego do „Naszego Dziennika" *Ludobójstwo na Wołyniu*. W numerze grudniowym „Gazety Polskiej" i „Naszego Dziennika" ukazał się materiał historyczny z okazji 38. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego. Dodatek prasowy *I Powstanie Śląskie 1919* roku przygotowany przez Instytut Pamięci Narodowej oraz Polska Presse sp. z o.o. z okazji 100. rocznicy wybuchu I powstania śląskiego został dołączony do dzienników regionalnych: „Dziennika Zachodniego", „Głosu Wielkopolskiego", „Gazety Wrocławskiej", „Dziennika Polskiego", „Dziennika Bałtyckiego", „Dziennika Łódzkiego", „Kuriera Lubelskiego", „Echa Dnia", „Gazety Lubuskiej", „Gazety Pomorskiej", „Nowej Trybuny Opolskiej", „Gazety Krakowskiej", „Kuriera Porannego", „Nowin" oraz gazet: „Polska. Metropolia Warszawska" i „Głos Dziennik Pomorza". Dodatkowo w „Gościu Niedzielnym" ukazał się materiał poświęcony również tej problematyce *Czas odwagi. 100. rocznica I powstania śląskiego – sierpień 1919 r.* We wrześniu na łamach tygodnika „Do Rzeczy" ukazał się dodatek pt. *Ukradzione dzieciństwo*, omawiający życie dzieci od okresu międzywojennego do zakończenia II wojny światowej.

W 2019 roku ukazały się też trzy obszerne dodatki z serii „Drogi do Niepodległości" w „Rzeczpospolita – *Plus Minus*". Towarzyszyły one debatom belwederskim organizowanym przez Instytut Pamięci Narodowej we współpracy z Kancelarią Prezydenta. W przedsięwzięciu przedstawialiśmy krótki reportaż z debat oraz artykuły naukowe poświęcone poruszanym kwestiom.

Patronaty / Wydarzenia objęte patronatem prezesa IPN

W 2019 r. prezes IPN objął honorowym patronatem m.in. wydarzenia: Ogólnopolski Konkurs Historyczny „75. rocznica bitwy pod Monte Cassino"; konkurs „Żołnierze Wyklęci" zorganizowany przez Akademię Wojskową im. T. Kościuszki; międzynarodową konferencję „Medical Review Auschwitz: Medicine Behind the Barbed Wire"; akcję społeczną „II Ferie dla Bohatera"; Targi Dziedzictwa „Zabezpieczenie Dziedzictwa dla Przyszłych Pokoleń"; V edycję konkursu plastyczno-historycznego „Żołnierze Wyklęci – Bohaterowie Niezłomni"; XXXI edycję konkursu z wiedzy o zbrodni katyńskiej organizowanego przez Stowarzyszenie Rodziny Katyńskiej Ziemi Mogileńskiej; IX Poznański Bieg im. O. Józefa Jońca SP; obchody Narodowego Dnia Żołnierzy Wyklętych organizowane przez Stowarzyszenie „Pamięć Jastrzębska" i SP nr 2 im. W. Korfantego w Jastrzębiu-Zdroju; Festiwal Popularyzacji Nauk Humanistycznych w Toruniu; Tczewski Bieg „Tropem Wilczym" w ramach Obchodów Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych; II edycję miejskiego konkursu historycznego „Aleksander Kamiński i czasy II wojny światowej"; konferencję naukową „Niemcy ludziom zgotowali ten los. Eksterminacja inteligencji polskiej, w tym duchowieństwa w czasie

II wojny światowej"; „Polonijny Turniej Flagi" organizowany przez Stowarzyszenie „Brzask"; konkurs pamięci Żołnierzy Wyklętych zorganizowany przez Stowarzyszenie im. gen. bryg. Bolesława Nieczuja-Ostrowskiego; międzynarodową konferencję naukową „Black January in Azerbaijan – supression of the popular uprisings in the epoch of Communism"; III Nocny Marsz Pamięci Żołnierzy Wyklętych w Lasach Kozłowieckich; VI edycję konkursu historycznego „Mój Region – Moja Duma, Moje Miasto – Moja Duma"; marsz londyński w hołdzie Żołnierzom Wyklętym; ogólnopolską akcję zbiórki krwi „Oni oddali życie za Ojczyznę – Teraz Ty, oddaj krew, uratuj życie i odbierz ryngraf"; IV edycję Gry Miejskiej Żołnierzom Niezłomnym; III Bieg Pamięci dla uczczenia żołnierzy Armii „Pomorze"; Międzyszkolny Konkurs Historyczny „O nich nie zapomni świat… bohaterowie XX wieku"; Ogólnopolski Zjazd Niezłomnych Ostatnich Rycerzy Rzeczypospolitej Armii Krajowej, Narodowych Sił Zbrojnych oraz Konspiracyjnego Wojska Polskiego „Głos Wolnej Polski"; uroczystości 40-lecia powstania Konfederacji Polski Niepodległej w Krakowie; VI edycję konkursu historycznego „Śladami Niezłomnych" dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych; monodram *Z domu niewoli* w reż. Zbigniewa Chrzanowskiego, z repertuaru Polskiego Teatru Ludowego we Lwowie; konferencję naukową „Obudź w nas Solidarność. W 40. rocznicę Pierwszej Pielgrzymki Jana Pawła II do Ojczyzny"; Etapowy Maraton Pokoju w hołdzie polskim żołnierzom poległym na frontach II wojny światowej; II Centralne Obchody Święta Dzieci Wojny; kolejną edycję organizowanej przez Muzeum Powstania Warszawskiego gry „Raz, dwa, trzy warszawiakiem jesteś Ty"; obchody upamiętniające 75. rocznicę zrzutu cichociemnych, żołnierzy Armii Krajowej w gminie Dąbrówka; uroczystości „Orlęta – Młodzież w powojennej konspiracji"; ogólnopolską konferencję naukową „Od izolacji do resocjalizacji. 100 lat historii więziennictwa w niepodległej Polsce. Wybrane aspekty"; VI edycję biegu „Cross z historią w tle" w Gminie Leszno; Turniej Debat Oksfordzkich WPiA UMCS; uroczystości odsłonięcia i poświęcenia tablicy upamiętniającej harcmistrza RP Henryka Glassa „Chudego Wilka" w Dąbrowie Górniczej; II edycję projektu warsztatów gier planszowych fundacji „Łużyce – wczoraj i dziś"; uroczystości ku czci porucznika Wacława Grabowskiego „Puszczyka" organizowane przez Stowarzyszenie Historyczne Mazowsza Północnego; odsłonięcie tablic pamięci oddziałów AK „Kampinos" w Wierszach; 72. rocznicę powstania niepodległościowej organizacji „Orlęta"; XIV pielgrzymkę biegową spod pomnika poległych górników KWK „Wujek" w Katowicach do grobu bł. ks. Jerzego Popiełuszki; uroczystości upamiętniające poległych 23 czerwca 1950 r. w Popowie Borowym żołnierzy Narodowego Zjednoczenia Wojskowego; uroczystość poświęconą upamiętnieniu por. Stefana Mustafy Abramowicza – ostatniego tatarskiego ułana RP z 13. Pułku Ułanów Wileńskich 1. Szwadronu tatarskiego; projekt „III Wakacje dla Bohatera" realizowany przez Stowarzyszenie „Paczka dla Bohatera" ze Szczecina; konkurs „Zło dobrem zwyciężył. Bł. ks. Jerzy Popiełuszko – świadek prawdy w świecie kłamstwa"; Olimpiadę Szkół Polonijnych w Irlandii przygotowywaną przez Federację Edukacyjną Irlandii KID; kolejną Ogólnopolską Olimpiadę przedmiotową „Losy żołnierza i dzieje oręża polskiego" (edycję „Od traktatu Ryskiego do Żołnierzy Niezłomnych 1921–1956"); uroczystości ku czci pamięci kpt. Kazimierza Kamieńskiego „Huzara"; obchody Dnia Dziecka „…Polak Mały – Radośnie, Rodzinnie z Historią"; IV edycję wydarzenia sportowego „Święto Młodego Polaka" stanowiącego jeden z elementów programu „Sport i nowoczesny patriotyzm – budowanie wspólnoty młodych Polaków"; VIII edycję Ogólnopolskiego Konkursu Żołnierze Wyklęci – Bohaterowie Niezłomni; organizację VI Międzynarodowego Motocyklowego Rajdu Śladami Pierwszej Dywizji Pancernej gen. Maczka na trasie Żagań–Einbeck; XI edycję Międzynarodowego Konkursu Artystycznego im. Włodzimierza Pietrzaka „Całej ziemi jednym objąć nie można uściskiem"; I Ogólnopolski Przegląd Twórczości Przemysława Gintrowskiego „Pamiątki" w Kołobrzegu; publikację książki *Sprawiedliwi* będącej zbiorem opowiadań o Ukraińcach ratujących Polaków w czasie rzezi wołyńskiej; XV edycję Powiatowego Konkursu Recytatorskiego Poezji K.K. Baczyńskiego w Tłuszczu; wystawę plenerową „Zobacz Kresy Nieutracone"; VII Kołobrzeski Dzień z Rotmistrzem Witoldem Pileckim; XVI Turniej Niepodległości organizowany przez Stowarzyszenie „Brzask"; Konkurs Śpiewu i Recytacji

Poezji Polskich Poetów Powstania Warszawskiego w 75. rocznicę wybuchu powstania warszawskiego współorganizowanego z Fundacją „Razem dla Kultury"; IX Bożonarodzeniową Paczkę dla Bohatera; uroczystości „w hołdzie ochotnikom roku 1920 i wszystkim, dla których walka o Polskę, niezależnie od miejsca zamieszkania, jest najważniejsza"; organizację VI Krakowskich Zaduszek za Żołnierzy Wyklętych – Niezłomnych; konkurs plastyczny na projekt znaczka pocztowego upamiętniającego 100. rocznicę urodzin św. Jana Pawła II; wystawę poświęconą życiu, posłudze i nauczaniu ks. prał. Aleksandra Zienkiewicza; uroczystości upamiętniające postać Teresy Grodzieńskiej; projekt „Przyszli znad Gopła, odeszli do Nieba"; przyznanie Nagrody „Rzeczypospolitej" im. Jerzego Giedroycia; konkurs historyczny „Przywrócić głos Niezłomnym, nieobecnym na lekcjach historii"; ogólnopolską konferencję naukową „Wolność i zniewolenie. Ujęcie historyczno-prawne"; wystawę fotograficzną „Ostatni świadkowie. Portrety bohaterów II wojny światowej"; uroczystości upamiętniające 38. rocznicę strajków studenckich oraz 38. rocznicę wprowadzenia stanu wojennego w Polsce"; X Ogólnopolski Konkurs Literacki „Płynąć pod prąd".

2.1.1. Współpraca archiwalna z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi

W 2019 r. Archiwum IPN podjęło współpracę ze Zgromadzeniem Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi w Warszawie w zakresie zabezpieczenia dokumentów przechowywanych w archiwum Zgromadzenia. W ramach współpracy dokonano przeglądu, uporządkowano i zabezpieczono technicznie dokumenty, a także zdigitalizowano pierwszą partię opracowanych jednostek archiwalnych, spośród których wytypowano dokumenty do włączenia w postaci kopii cyfrowych do zasobu Instytutu.

W 2019 r. pion archiwalny kontynuował współpracę z okręgami Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej i innymi instytucjami gromadzącymi zbiory archiwalne Armii Krajowej, a także lokalnymi stowarzyszeniami skupiającymi więźniów politycznych i osoby represjonowane w PRL. Rezultatem współpracy było przejęcie do zasobu Instytutu dokumentów Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej Okręg w Rzeszowie, kolekcji dr. Mariana Woźniaka, przekazanej przez Fundację „Archiwum Poznańskie Armii Krajowej i Walki o Suwerenne Prawa Narodu", oraz kolejnej transzy akt osobowych byłych członków Związku Więźniów Politycznych Okresu Stalinowskiego Oddział w Radomiu.

W okresie sprawozdawczym kontynuowana była również współpraca z instytucjami państwowymi zobowiązanymi do przekazania akt do zasobu Instytutu. Prowadzono przeglądy, mające na celu wytypowanie dokumentów spełniających ustawowe przesłanki włączenia do zasobu materiałów archiwalnych, w Archiwum Straży Granicznej oraz w komendach Policji.

W zakresie współpracy dotyczącej digitalizacji dokumentów w Archiwum IPN wykonano kopie cyfrowe materiałów archiwalnych dotyczących Układu Warszawskiego przechowywanych w Wojskowym Biurze Historycznym. Ponadto w Oddziałowym Archiwum IPN w Poznaniu zdigitalizowano unikatowy zbiór fotografii dotyczących okupacji niemieckiej w Kraju Warty, pochodzący z Archiwum Fotograficznego Okręgowego Urzędu Prasy NSDAP w Kraju Warty, a obecnie przechowywany w Instytucie Zachodnim w Poznaniu.

W okresie sprawozdawczym Archiwum IPN udostępniało dokumenty na potrzeby innych instytucji i organizacji społecznych. Kontynuowano współpracę z Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w zakresie udostępniania dokumentów dotyczących funkcjonariuszy bezpieki, żołnierzy podziemia antykomunistycznego oraz osób więzionych w latach 1945–1989, w tym cichociemnych skazanych na karę śmierci.

W ramach współpracy z Instytutem Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk przeprowadzono ogólnopolską kwerendę i udostępniono dokumenty dotyczące pracowników nauki. Materiały te zostaną wykorzystane w słowniku biograficznym polskich naukowców. Prowadzono również kwerendy i udostępniano dokumenty do *Słownika biograficznego uczestników Powstania Warszawskiego* przygotowy-

wanego przez Muzeum Powstania Warszawskiego oraz na potrzeby badań i projektów realizowanych przez Instytut Solidarności i Męstwa im. Witolda Pileckiego. Podjęto także współpracę z Centrum Myśli Jana Pawła II w sprawie realizacji projektów mających na celu badanie biografii i dziedzictwa Karola Wojtyły – Jana Pawła II, m.in. wortalu dokumentującego życie i nauczanie papieża.

Ponadto udostępniano dokumenty na potrzeby wystaw upamiętniających 80. rocznicę wybuchu II wojny światowej, organizowanych przez Ministerstwo Obrony Narodowej i Pocztę Polską, a także do projektu emisji okolicznościowych znaczków i kart pocztowych.

Pracownicy Archiwum IPN uczestniczyli również w przygotowaniu konkursów historycznych, takich jak konkurs dla uczniów „Katyń – prawda i pamięć" organizowany przez NSZZ „Solidarność" Region Mazowsze oraz konkurs Mazowieckiego Kuratorium Oświaty „Nie tylko Sierpień 1980 r. Protesty i ruchy społeczne w Polsce w latach 1980–1981".

We współpracy z Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie w Archiwum IPN organizowane były warsztaty metodyczne dla nauczycieli województwa mazowieckiego. W wielu jednostkach Instytutu odbywały się lekcje archiwalne i warsztaty dla uczniów i studentów. Ponadto studenci kierunków humanistycznych mieli możliwość odbycia w komórkach pionu archiwalnego praktyk i staży oraz podjęcia pracy w charakterze wolontariuszy.

W 2019 r. pracownicy pionu archiwalnego brali udział w przygotowaniu konferencji i sympozjów naukowych we współpracy z takimi uczelniami i instytucjami jak: Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Opolski, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Archiwum Państwowe w Warszawie, Muzeum Historyczne w Lubinie, Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Fundacja „Golgota Wschodu" oraz Wójt Gminy Pomiechówek, Fundacja Fort III Pomiechówek i Ośrodek Kultury PomPa w Pomiechówku.

Archiwiści IPN zaangażowani byli w organizację, wraz z Urzędem Dzielnicy Praga-Północ m.st. Warszawy, imprezy Jarmark Kaziuk Praski w Warszawie, promującej związki Polski w Wilnem. Ponadto brali udział w corocznej zbiórce pieniędzy na odnowienie polskich grobów na Cmentarzu Na Rossie, organizowanej przez Społeczny Komitet Opieki nad Starą Rossą w Wilnie.

W 2019 r. pracownicy pionu archiwalnego uczestniczyli również w przygotowaniu wystawy *1979. Światło w mroku*, dotyczącej działań organów bezpieczeństwa w związku z I pielgrzymką Jana Pawła II do Polski, otwartej w Muzeum Domu Rodzinnym Ojca Świętego Jana Pawła II w Wadowicach, oraz wystawy *W służbie Niepodległej*, poświęconej Związkowi Harcerstwa Rzeczypospolitej w 30. rocznicę jego powstania.

W roku sprawozdawczym kontynuowano współpracę z Muzeum Historycznym Miasta Krakowa w przygotowaniu koncepcji zagospodarowania terenu dawnego niemieckiego obozu w Płaszowie oraz stałej wystawy tworzonego Muzeum KL Płaszów, a także stałej wystawy tworzonego Muzeum Ruchu Harcerskiego w Krakowie. Dokumenty z zasobu Instytutu były również udostępniane na potrzeby Muzeum Historii Kielc i Muzeum Orła Białego w Skarżysku-Kamiennej.

Na uwagę zasługuje współpraca z organami administracji państwowej oraz stowarzyszeniami i instytucjami w kultywowaniu pamięci o lokalnych wydarzeniach historycznych i organizowaniu uroczystości rocznicowych.

W omawianym okresie archiwiści uczestniczyli w przygotowaniu wystawy w Urzędzie Miejskim w Bielsku-Białej *Trzydzieści pięć procent wolności* związanej z 30. rocznicą wyborów czerwcowych oraz wystawy w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Gdańsku *Wiosna demokracji*, upamiętniającej rok 1989 na Pomorzu. W 2019 r. odbył się również wernisaż wystawy *Na straży granic* dotyczącej Straży Granicznej w II Rzeczypospolitej na zachodnim odcinku granicy polsko-niemieckiej zorganizowanej wspólnie z Muzeum w Praszce (Praszka była miastem przygranicznym w okresie II Rzeczypospolitej).

Pracownicy pionu archiwalnego brali także udział w organizacji kolejnej edycji Podbeskidzkiego Konkursu Historycznego „Solidarni", dotyczącego historii Polski w latach 1976–1989, przeznaczo-

nego dla uczniów z powiatu bielskiego, żywieckiego i cieszyńskiego oraz Powiatowego Konkursu Historycznego „Solidarni" dla uczniów powiatu oświęcimskiego.

Do inicjatyw lokalnych należy również opracowanie gry miejskiej „Tropami Solidarności" w Bielsku-Białej we współpracy ze Stowarzyszeniem „Podbeskidzie Wspólna Pamięć" oraz wykłady zorganizowane w rocznicę wprowadzenia stanu wojennego w Warmińsko-Mazurskim Urzędzie Wojewódzkim, Klubie Inteligencji Katolickiej w Radomiu i Domu Kultury w Nysie. We współpracy ze szkołami organizowane były wykłady i prelekcje dla uczniów popularyzujące wiedzę historyczną, dotyczące m.in. powstania wielkopolskiego, Zbrodni Katyńskiej, stanu wojennego, wyborów do Sejmu i Senatu w czerwcu 1989 r., a także historii regionalnej.

W ramach lokalnych obchodów Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych archiwiści brali udział m.in. w sesji edukacyjnej w Teatrze Miejskim w Lesznie zorganizowanej we współpracy z Fundacją im. Huberta Mądrego, poświęconej pamięci ks. Władysława Gurgacza, kapelana Polski Podziemnej skazanego na karę śmierci, oraz w spotkaniu w Klubie Przewodników Turystycznych i Krajoznawców „Piotrówka" w Radomiu poświęconym losom żołnierzy skazanych na karę śmierci przez komunistyczny wymiar sprawiedliwości i spoczywającym na tzw. Wisielaku, zwanym radomską „Łączką".

Archiwiści uczestniczyli w uroczystościach upamiętniających Teresę Grodzieńską, bohaterską sanitariuszkę z czasów wojny polsko-bolszewickiej, zorganizowanych wspólnie z Urzędem Miejskim w Radomiu, Miejską Biblioteką Publiczną, Parafią Wojskową św. Stanisława Biskupa w Radomiu oraz młodzieżą szkół średnich.

W 2019 r. w Radomiu kontynuowano akcję „Paczka dla Bohatera", podczas której zbierano, wspólnie z Zespołem Szkół Zawodowych im. H. Dobrzańskiego „Hubala" oraz ze służbami mundurowymi, żywność i środki chemiczne dla kombatantów II wojny światowej.

Archiwiści IPN współpracowali również ze stacjami radiowymi i telewizyjnymi w realizacji programów dotyczących historii XX w., m.in. cyklu „Z Archiwum IPN", emitowanego w I Programie Polskiego Radia, dwóch filmów z cyklu „Lekcja historii" wyemitowanych przez TVP Bydgoszcz, audycji z cyklu „Historia jakiej nie znacie" nadawanych przez Radio Poznań i Radio Plus Radom oraz audycji „Historyczny leksykon IPN" i „Służąc Niepodległej" nadawanych przez Radio Olsztyn. Ponadto we współpracy z Radiem Olsztyn zostały wydane na płycie audycje radiowe *Harcerze w służbie Niepodległej*, *Najwyższa cena. Generałowie WP polegli we wrześniu 1939 r.* oraz *Gorycz zwycięstwa. Generałowie „na zmywaku"*.

W 2019 r., podobnie jak w latach poprzednich, archiwiści uczestniczyli w pracach redakcji czasopism oraz zarządów i rad programowych instytucji i stowarzyszeń, a mianowicie dr Jolanta Mysiakowska-Muszyńska, pracownik Archiwum IPN, pełniła funkcję zastępcy redaktora naczelnego periodyku naukowego „Glaukopis", dr Witold Wasilewski, pracownik Archiwum IPN, pełnił funkcję redaktora naczelnego czasopisma „Studia i Materiały Centralnej Biblioteki Wojskowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego", Margarita Chilińska, pracownik Archiwum IPN, pełniła funkcję prezesa Towarzystwa Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej Oddział w Warszawie, Joanna Dardzińska, pracownik Oddziałowego Archiwum IPN we Wrocławiu, była członkiem zarządu Stowarzyszenia Archiwistów Polskich Oddział we Wrocławiu, Wojciech Fedorowicz, pracownik Oddziałowego Archiwum IPN w Białymstoku, był członkiem komisji konkursowej etapu okręgowego Olimpiady Historycznej, prowadzonej przez Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Białymstoku, dr Paweł Perzyna był członkiem komitetu naukowego, przygotowującego merytorycznie sympozja naukowe poświęcone problematyce archiwalnej „Symposia Archivistica", Łukasz Komorowski, pracownik Oddziałowego Archiwum IPN w Poznaniu, był prezesem Towarzystwa Przyjaciół Nauk Historycznych oraz redaktorem naczelnym „Biuletynu Towarzystwa Przyjaciół Nauk Historycznych", Łukasz Przybyłka, pracownik Oddziałowego Archiwum IPN w Poznaniu, pełnił funkcję prezesa zarządu Fundacji im. Huberta Mądrego w Lesznie.

Doktor Marcin Majewski, pracownik Archiwum IPN, został powołany przez Mateusza Morawieckiego, prezesa Rady Ministrów, 1 lutego 2019 r. w skład Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji.

2.1.2. Współpraca z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi w zakresie edukacji

Jedną z najważniejszych rocznic, podczas których IPN w sposób szczególny realizuje swoją ustawową misję edukacyjną, jest rocznica wprowadzenia stanu wojennego w Polsce – 13 grudnia. IPN był po raz kolejny organizatorem ogólnopolskiej akcji „Ofiarom stanu wojennego. Zapal Światło Wolności", nawiązującej do gestu solidarności, który wobec Polaków żyjących w stanie wojennym w wigilię Bożego Narodzenia wykonały rzesze mieszkańców ówczesnego wolnego świata. Światło wolności zapalono m.in. w oknie Pałacu Prezydenckiego i gmachach Kancelarii Premiera Rady Ministrów, w budynkach ministerstw oraz wielu innych instytucji, urzędach i domach. Do zainaugurowanej przez IPN akcji „Ofiarom stanu wojennego. Zapal Światło wolności" dołączył Kościół katolicki w Polsce. Kościół zaapelował do wiernych o postawienie symbolicznego światełka w oknach domów na znak pamięci o tych, którzy ucierpieli w wyniku brutalnej polityki reżimu komunistycznego w latach 80.

Biuro Edukacji Narodowej IPN współpracuje z Ministerstwem Edukacji Narodowej, organizując szkolenia dla nauczycieli. Nawiązują one do 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości i noszą tytuł „Zmagania o niepodległość Polski do listopada 1918 r. oraz budowa struktur państwa i wojny o granice Rzeczypospolitej". W czerwcu 2019 r. r. edukatorzy zakończyli drugą część szkoleń dla nauczycieli. Uroczyste wręczenie certyfikatów nastąpiło 17 października 2019 r. w Białymstoku w obecności Ministra Edukacji Narodowej Dariusza Piontkowskiego i prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr. Jarosława Szarka.

IPN w 2019 r. podjął szeroką współpracę z Ministerstwem Obrony Narodowej przy konkursie „Żołnierze w służbie historii" oraz turnieju gier planszowych Misia Wojtka, dzięki któremu młodzież mogła poznać najnowocześniejsze uzbrojenie polskiej armii oraz tryb szkolenia żołnierzy różnych rodzajów sil zbrojnych. Podczas turniejów planszowych zwiedzano m.in. Centrum Szkolenia Inżynieryjno-Lotniczego oraz 41. Bazę Lotnictwa Szkolnego w Dęblinie, 31. Bazę taktyczną w Krzesinach, Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych w Poznaniu, a także bazę i centrum szkoleniowe 1. Brygady Pancernej w Wesołej pod Warszawą, gdzie stacjonują czołgi Leopard.

Od 2016 r. Biuro Edukacji Narodowej IPN jest partnerem realizowanego przez Kancelarię Sejmu RP we współpracy z Ministerstwem Edukacji Narodowej i Ośrodkiem Rozwoju Edukacji projektu edukacyjnego „Sejm Dzieci i Młodzieży". Tematem XXIV sesji, która wyjątkowo odbyła się 27 września, byli „Posłowie pierwszego sejmu niepodległej". Biuro Edukacji Narodowej odpowiedzialne było za część merytoryczną projektu – przygotowanie przewodnika po projekcie, sprawdzenie i ocenę prac przygotowanych przez uczniów.

Biuro Edukacji Narodowej już drugi raz jest partnerem merytorycznym Fundacji Rosa i Fundacji Sensoria, twórców ogólnopolskiego projektu „BohaterON w Twojej Szkole", realizowanego w ramach kampanii społecznej „BohaterON – włącz historię".

Skuteczniejsze docieranie z przekazem historycznym do społeczeństwa stało się kanwą współpracy z Komendą Główną Policji, opartą na porozumieniu podpisanym 21 lutego 2017 r., które zakładało wspólne przygotowanie wystaw, publikacji oraz szkoleń dla nauczycieli i lekcji historycznych dla uczniów.

2.1.3. Współpraca z instytucjami państwowymi i pozarządowymi w zakresie poszukiwań i identyfikacji

Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN, realizując swoje ustawowe zadania, współpracuje z wieloma instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi. Rezultatem tej współpracy w 2019 r. było zorganizowanie ważnych wydarzeń i działań o zasięgu ogólnokrajowym i lokalnym.

W 2019 r. we współpracy z Kancelarią Prezydenta RP odbyły się dwie uroczystości wręczenia not identyfikacyjnych rodzinom 40 ofiar zbrodni przeciwko narodowi polskiemu, których szczątki zostały odnalezione w wyniku prowadzonych prac poszukiwawczych. Uroczystości miały miejsce w Pałacu Prezydenckim w Warszawie i były transmitowane za pośrednictwem środków masowego przekazu, a informacje wraz z biogramami osób zidentyfikowanych opublikowane zostały również w kanałach społecznościowych IPN i Biura Poszukiwań i Identyfikacji.

17 czerwca 2019 r. ogłoszono identyfikację 24 odnalezionych ofiar: Stanisława Gibka, Feliksa Gołębowskiego, Jana Grudzińskiego, Pawła Kalinowskiego, Stanisława Kiljana, Józefa Kołodzieja, Ernesta Kozubka, Adama Kuchciewicza, Lucjana Marchela, Zygmunta Marchela, Mikołaja Mazura, Władysława Nowaka, Józefa Olszara, Bolesława Palarza, Zachariusza Powałki, Józefa Pysia, Franciszka Skrobola, Stanisława Staronia, Wojciecha Stypuły, Romana Szczura vel Szumskiego, Mieczysława Szewczuka, Mieczysława Szymczaka, Tadeusza Wienca, Walentego Żurka.

3 grudnia 2019 r. ogłoszono identyfikację 16 odnalezionych ofiar: Romana Bączka, Antoniego Byrdy, Jana Ficka, Wojciecha Frodymy, ks. Władysława Gurgacza, Ryszarda Kłaputa, Mieczysława Kozłowskiego, Stanisława Łajczaka, Władysława Nowotarskiego, Franciszka Pajestki, Mariana Sobolczyka, Stanisława Szajny, Franciszka Talika, Karola Talika, Józefa Wawrzyńczyka, Jana Wojtasa.

Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN oraz BUWiM, we współpracy z MON (Garnizonem Warszawa), zorganizowało uroczystości pogrzebowe 22 ofiar zbrodni komunistycznych odnalezionych przez IPN w kwaterach Ł i Ł II Cmentarza Wojskowego na Powązkach w Warszawie, zamordowanych przez władze komunistyczne w więzieniu mokotowskim. Pogrzeb odbył się na „Łączce" Cmentarza Wojskowego na Powązkach w Warszawie 22 września 2019 r. W trakcie pogrzebu pochowano: płk. Bronisława Chajęckiego, Ignacego Długołęckiego, ppłk. Stefana Długołęckiego, Czesława Dumę, ppor. Czesława Gałązkę, ppor. Stefana Górskiego, por. Romana Grońskiego, por. Zygmunta Jezierskiego, ppor. Jana Kaima, por. Czesława Kanię, Jana Kmiołka, Stanisława Konczyńskiego, Tadeusza Kowalczuka, por. Tadeusza Leśnikowskiego, ppłk. Stanisława Michowskiego, por. Stanisława Mierzwińskiego, por. Lucjana Minkiewicza, Adama Mireckiego, kpt. Lecha Karola Neymana, por. Jana Przybyłowskiego, Lecha Rajchela, Stefana Skrzyszowskiego.

Przedstawiciele Biura Poszukiwań i Identyfikacji brali udział także w uroczystościach pogrzebowych ofiar zbrodni reżimów totalitarnych organizowanych przez rodziny osób zidentyfikowanych i samorządy lokalne.

Faktem wartym podkreślenia jest stała współpraca z władzami i instytucjami samorządowymi podczas przygotowania i prowadzenia prac poszukiwawczych ofiar reżimów totalitarnych. Kontakty z regionalnymi stowarzyszeniami historycznymi oraz środowiskami kombatanckimi stały się ważnym źródłem informacji w procesie poszukiwania ukrytych miejsc pochówków ofiar.

Podczas prowadzenia prac poszukiwawczych na szczególną uwagę zasługuje udział żołnierzy Wojsk Obrony Terytorialnej (m.in. 4. Warmińsko-Mazurska Brygada Obrony Terytorialnej im. kpt. Gracjana Klaudiusza Fróga „Szczerbca"), którzy wspierają zespół Biura w charakterze wolontariuszy.

Biuro Poszukiwań i Identyfikacji w 2019 r. korzystało również ze wsparcia żołnierzy z trzech saperskich jednostek wojskowych.

5 czerwca 2019 r. na terenie dawnego niemieckiego lotniska w Starym Grodkowie odsłonięto pomnik poświęcony żołnierzom Zgrupowania NSZ kpt. Henryka Flamego „Bartka" zamordowanym w ramach operacji UB/NKWD o krypt. „Lawina" jesienią 1946 r. W miejscu, gdzie stanęło upamiętnienie zespół Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN odnalazł szczątki pomordowanych żołnierzy. Nazwiska wielu z nich zostały przywołane podczas uroczystości wręczenia not identyfikacyjnych w 2019 r. Biuro brało także udział w przygotowaniu projektu i realizacji upamiętnienia, jak również w uroczystości odsłonięcia i poświęcenia pomnika.

2.1.4. Współpraca z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi w zakresie upamiętniania walk i męczeństwa

Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa, realizując ustawowe zadania, współpracuje z wieloma instytucjami, organizacjami lokalnymi oraz międzynarodowymi. W roku sprawozdawczym dr Anna Jagodzińska zacieśniła współpracę z Muzeum Jana Pawła II i Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Kooperacja dotyczyła przygotowania wystawy stałej w Świątyni Opatrzności Bożej w Warszawie w części *Miłosierdzie a przebaczenie – ks. Leon Stępniak*. Doktor Jagodzińska współpracowała także z Fundacją i Muzeum im. Kardynała Adama Kozłowieckiego „Serce bez granic" oraz ze Stowarzyszeniem Odnowy Chrześcijańskiej „Pamięć i Tożsamość" w Działdowie, czego rezultatem są liczne wydarzenia związane z przypomnieniem tragicznej historii Działdowa w czasie II wojny światowej. Pracownicy BUWiM współpracują z władzami samorządowymi, proboszczami parafii oraz instytucjami państwowymi przy okazji organizacji uroczystości oraz ekshumacji i pogrzebów żołnierzy, np.:

– współpraca z wójtem gminy Bielsk Podlaski oraz proboszczem parafii prawosławnej św. Jana Teologa w Augustowie przy pogrzebie żołnierzy carskich poległych w sierpniu 1915 r. w m. Spiczki gm. Bielsk Podlaski;

– współpraca z proboszczem parafii Podwyższenia Krzyża Świętego w Zwoleniu przy okazji ekshumacji i pochówku żołnierza poległego w czerwcu 1946 r. w Zwoleniu;

– współpraca z wójtem gminy Pomiechówek, proboszczem parafii św. Anny w Pomiechowie, proboszczem parafii prawosławnej św. Aleksandry w Stanisławowie przy pogrzebie ofiar zbrodni niemieckich w Forcie III w Pomiechówku;

– współpraca z Muzeum Wojska w Białymstoku przy planowaniu przyszłych ekshumacji oraz uzyskanie pomocy przy ekshumacji żołnierzy carskich poległych w sierpniu 1915 r. w m. Spiczki gm. Bielsk Podlaski;

– współpraca z Muzeum Ziemi Sochaczewskiej oraz Bitwy nad Bzurą przy planowaniu przyszłych ekshumacji oraz uzyskanie pomocy przy ekshumacji żołnierza AK poległego w 1944 r. w m. Zamczysko;

– współpraca z Ogólnonarodowym Rosyjskim Stowarzyszeniem Poszukiwania Poległych Obrońców Wojny Ojczyźnianej i ich Upamiętniania przy okazji ekshumacji w m. Żerczyce gm. Nurzec-Stacja oraz m. Spiczki gm. Bielsk Podlaski.

Szczegółowa lista stowarzyszeń, instytucji samorządowych oraz innych organizacji społeczności lokalnej, z którymi BUWiM współpracował w 2019 r., znajduje się w załączniku nr 6.

Komitety Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa przy oddziałowych BUWiM współpracują z osobami, które reprezentują władze rządowe i samorządowe, środowiska kombatanckie, organizacje badawczo-naukowe oraz inne, których nadrzędną rolą jest propagowanie wiedzy o regionie. Komitet Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa przy oddziałowym Biurze Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN w Katowicach spotkał się np. 11 razy. W załączniku nr 6 znajduje się szczegółowa lista spotkań KOPWiM przy BUWiM IPN Katowice.

2.2. Kluby Historyczne im. gen. Stefana Roweckiego „Grota"

Działalność Klubów Historycznych im. gen. Stefana Roweckiego „Grota" jest stałym elementem współpracy Instytutu Pamięci Narodowej ze Światowym Związkiem Żołnierzy AK, innymi organizacjami kombatanckimi oraz placówkami oświatowymi i kulturalnymi.

Celem działania klubów jest upowszechnianie historii lat 1939–1989, m.in. wiedzy o Polskim Państwie Podziemnym, walce SZP-ZWZ-AK i innych formacjach niepodległościowych z obu okupantami, zbrodniach dokonywanych w Polsce od 1939 r., trwającym pół wieku oporze społecznym przeciw okupantom i niesuwerennej komunistycznej władzy w Polsce.

Prelekcje wygłaszane w klubach opierają się na najnowszych badaniach historycznych i prezentowane są przez historyków – z IPN i innych instytucji – zajmujących się danym tematem w ramach swojej pracy naukowej. Wykład jest tylko jednym z wielu środków przekazu, towarzyszą mu filmy i prezentacje multimedialne. Istotnym elementem spotkań jest bezpośredni kontakt słuchaczy i prelegentów, możliwość zadania pytań wykładowcom i uczestniczenia w dyskusji na tematy historyczne.

W ciągu ostatnich lat aktywność klubów spada, gdyż współpraca ze środowiskami kombatanckimi jest coraz mniej możliwa ze względu na wiek ich członków. Ponadto rolę klubów w dużej mierze przejmują powstające w kolejnych miastach Przystanki Historia.

W 2019 r. w całej Polsce działało 17 klubów, w których odbyły się łącznie 83 spotkania. Spotkania w klubach odbywają z różną częstotliwością – od kilku w ciągu roku do kilku miesięcznie. Tematy wykładów są planowane przez historyków z IPN i spoza Instytutu, którzy tworzą rady programowe sprawujące merytoryczną opiekę nad poszczególnymi klubami.

Kluby znajdują się pod bezpośrednią opieką dyrektorów oddziałów IPN, którzy do ich prowadzenia wyznaczają odpowiedniego pracownika. Organizacją działania klubów zajmują się społeczne zarządy, które tworzą krąg osób na stałe współpracujących z Instytutem.

Pełen wykaz spotkań znajduje się w załączonym aneksie.

2.3. Nagrody

Instytut Pamięci Narodowej, realizując zadania ustawowe związane z utrwalaniem pamięci o bohaterach narodowych i upowszechnianiem wiedzy o najnowszej historii Polski, przyznaje nagrody „Semper Fidelis", „Kustosz Pamięci Narodowej" i „Świadek Historii". Organizuje ogólnopolski konkurs „Audycja Historyczna Roku" oraz współorganizuje Konkurs im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na „Najlepszy Debiut Historyczny Roku", a także konkurs „Książka Historyczna Roku" o nagrodę im. Oskara Haleckiego.

Nagroda „Semper Fidelis"

W 2019 r. po raz pierwszy Instytut Pamięci Narodowej przyznał Nagrody „Semper Fidelis". Jest to nagroda za szczególnie aktywny udział w upamiętnianiu dziedzictwa Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej. Pomysłodawcą tego wyjątkowego wyróżnienia jest prezes IPN dr Jarosław Szarek.

10 lipca 2019 r. Instytut Pamięci Narodowej ogłosił nabór kandydatur do pierwszej edycji Nagrody „Semper Fidelis", którą uhonorowano osoby, instytucje i organizacje działające na rzecz upamiętniania dziedzictwa Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej zarówno w kraju, jak i za granicą. Do 15 września 2019 r. do IPN za pośrednictwem poczty elektronicznej i tradycyjnej wpłynęło 105 zgłoszeń, a wśród zgłaszających pojawiły się organizacje społeczne, osoby prywatne oraz instytucje państwowe, m.in. Ambasada RP w Wilnie, wojewodowie, Instytut Polski w Wilnie czy lokalne oddziały Towarzystwa Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich. W Kapitule Nagrody „Semper Fidelis" zasiadają: Jarosław Szarek, Adam Hlebowicz, Marzena Kruk, Ewa Siemaszko, Maciej Wojciechowski, Leon Popek, Dariusz Bonisławski, Adam Siwek oraz Bogusław Nizieński. Laureatami I edycji nagrody zostali:

– ks. Roman Dzwonkowski – duchowny rzymskokatolicki, pallotyn, socjolog, profesor nauk społecznych, nauczyciel akademicki, badacz polskiej kultury religijnej na dawnych Kresach Wschodnich I i II Rzeczypospolitej;

– Weronika Sebastianowicz – pułkownik Wojska Polskiego, ofiarnie służy na rzecz zachowania pamięci, pomocy środowisku kombatantów oraz godnie reprezentuje polskie społeczeństwo na Białorusi;

– Stefan Adamski – harcmistrz, przewodniczący Harcerstwa Polskiego na Ukrainie, od początku lat 90. XX w. aktywnie zaangażowany w rozwój, a faktycznie odrodzenie polskich struktur harcerskich we Lwowie;

– „Wołanie z Wołynia" – pismo religijno-społeczne, dwumiesięcznik ukazuje się w diecezji łuckiej na Ukrainie od ponad 25 lat, od początku redaktorem naczelnym jest ks. Witold Józef Kowa-

lów – polski duchowny rzymskokatolicki, posługujący w parafii pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Ostrogu;

– Związek Harcerstwa Polskiego na Litwie – patriotyczna organizacja wychowawcza, która od końca 1989 r. działa w środowisku młodzieży polskiej w Wilnie i na Wileńszczyźnie, w swych tradycjach nawiązuje do Wileńskiej Chorągwi Harcerek i Harcerzy sprzed II wojny światowej.

Wyróżnienie za twórczość literacką inspirowaną losami Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej otrzymał Wiesław Helak – pisarz, scenarzysta i reżyser filmowy, autor m.in. książek: *Lwowska noc*, *Scenariusze syberyjskie*, *Tryhubowa*, *Tchnienie*, *Nad Zbruczem*.

Uroczystość wręczenia nagród odbyła się 22 października 2019 r. w Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie pod patronatem marszałka Senatu Stanisława Karczewskiego. Patronatów medialnych udzieliło: Polskie Radio, TVP Polonia, Rzeczpospolita, Dzieje.pl, „wPolityce".

Nagroda „Kustosz Pamięci Narodowej"

W lipcu 2002 r. prezes Instytutu Pamięci Narodowej prof. Leon Kieres ustanowił honorową nagrodę „Kustosz Pamięci Narodowej". Inicjatorem wyróżnienia był prof. Janusz Kurtyka, ówczesny dyrektor Oddziału IPN w Krakowie.

Tytuł „Kustosz Pamięci Narodowej" jest przyznawany polskim oraz zagranicznym instytucjom, organizacjom społecznym i osobom za szczególnie aktywny udział w upamiętnianiu historii narodu polskiego w latach 1939–1989, a także za działalność publiczną zbieżną z ustawowymi celami Instytutu Pamięci Narodowej. Nagroda ma umocnić szacunek dla narodowej przeszłości, chronić wartości, dzięki którym Polska przetrwała przez lata zniewolenia.

W roku 2019 po raz XVIII Instytut Pamięci Narodowej przyznał Nagrody „Kustosz Pamięci Narodowej". Do 28 lutego 2019 r. do Instytutu wpłynęło 105 kandydatur. Wśród zgłaszających byli m.in.: Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów oraz parlamentarzyści, przedstawiciele władz samorządowych, organizacje pozarządowe i instytucje kultury.

Kapituła Nagrody złożona z osób dotychczas wyróżnionych tytułem Kustosza Pamięci Narodowej oraz z przedstawicieli kierownictwa Instytutu Pamięci Narodowej wyłoniła pięcioro laureatów:

– śp. prezydent Ryszard Kaczorowski – ostatni prezydent Rzeczypospolitej na uchodźstwie, instruktor harcerski, konspirator, zesłaniec syberyjski, żołnierz i emigracyjny działacz społeczny;

– Wanda Półtawska – doktor nauk medycznych, profesor Papieskiej Akademii Teologicznej, harcerka, strażniczka pamięci o ofiarach niemieckiego nazistowskiego obozu koncentracyjnego Ravensbrück;

– Janusz Horoszkiewicz – strażnik polskiego dziedzictwa na Wołyniu. Inicjator i wykonawca ponad 40 krzyży stojących w dolinie rzeki Horyń w miejscach unicestwionych w 1943 r. polskich wiosek, kościołów i cmentarzy;

– Marek Strok – wybitny znawca i badacz powstania warszawskiego. Zafascynowany losami żołnierzy Polskiego Państwa Podziemnego stworzył najpełniejszą kolekcję biogramów powstańców warszawskich;

– Polskie Towarzystwo Opieki nad Grobami Wojskowymi we Lwowie – organizacja społeczna złożona we Lwowie w 1989 r. Przez lata działalności towarzystwo roztoczyło opiekę nad około dwudziestoma miejscami pamięci na ziemi lwowskiej. W dużym stopniu dzięki staraniom Towarzystwa możliwe stało się uroczyste otwarcie kwatery Orląt na Cmentarzu Łyczakowskim.

Nagroda „Świadek Historii"

Od 2009 r. prezes Instytutu Pamięci Narodowej przyznaje nagrodę honorową „Świadek Historii". Wyróżniane są osoby i instytucje szczególnie zasłużone dla upamiętnienia historii w poszczególnych regionach kraju oraz wspierające pion edukacyjny IPN w jego ustawowej działalności.

W ramach krajowej edycji nagrody „Świadek Historii" w 2019 r. laureatami zostali:

– w oddziale IPN w Białymstoku (XI edycja): Jan Adamski, Józef Moczydłowski, Andrzej Janusz Arian, Stanisław Żochowski, Mazurskie Towarzystwo Naukowe w Ełku;
– w oddziale IPN w Łodzi (VII edycja): red. Hubert Bekryht, Piotr Matwiej, śp. Roman Peska, Jan Pietrzak, Jarosław Stulczewski, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi;
– w oddziale IPN w Poznaniu (X edycja): Kamil Hypki, Zbysław Kaczmarek, Piotr Świątkowski, śp. Jan Kołodziejski;
– w oddziale IPN w Rzeszowie (VIII edycja): Mirosława Filipczyk, por. Tadeusz Lutak, kpt. Stefania Obara, Romuald Rzeszutek , śp. płk pil. Tadeusz Henryk, Stanisław Mieczysław Szarzyński;
– w oddziale IPN we Wrocławiu (I edycja): śp. prof. Henryk Słowiński, śp. kpt. Stanisław Matwijów, Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich, Fundacja Sensoria, Dolnośląska Rodzina Szkół im. Armii Krajowej;
– w delegaturze IPN w Bydgoszczy (V edycja): Stowarzyszenie Rodzina Katyńska Bydgoszcz, Stowarzyszenie Rodzina Katyńska Toruń, Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej Okręg Bydgoszcz, Sebastian Bartkowski, Lesław Welker;
– w delegaturze IPN w Kielcach (VIII edycja): dr hab. Adrienne Körmendy, Jolanta Kulińska, dr hab. Urszula Oettingen, Janusz Baster, o. Jerzy Pająk OFMCap, Stowarzyszenie NZS 1980.

Konkurs „Książka Historyczna Roku" o nagrodę im. Oskara Haleckiego

W 2019 r. Instytut Pamięci Narodowej wraz z Telewizją Polską, Polskim Radiem i Narodowym Centrum Kultury zainicjowały kolejną odsłonę Konkursu Książka Historyczna Roku. Inicjatorem przedsięwzięcia był w 2008 r. ówczesny prezes IPN prof. Janusz Kurtyka oraz prezydent Rzeczypospolitej Polskiej prof. dr hab. Lech Kaczyński. Konkurs ma na celu promocję czytelnictwa książek historycznych i popularyzację wiedzy z zakresu najnowszej historii Polski.

W 2019 r. w konkursie brały udział książki oraz publikacje elektroniczne (e-booki) wydane w języku polskim po raz pierwszy między 1 stycznia 2018 a 30 czerwca 2019 r. Łącznie do konkursu wpłynęło 118 tytułów.

Jury w składzie: prof. dr hab. Andrzej Nowak, dr hab. Sławomir Cenckiewicz, prof. dr hab. Antoni Dudek, dr hab. Jan Jacek Bruski, dr Piotr Gontarczyk, Piotr Semka, prof. dr hab. Jan Rydel oraz ks. prof. zw. dr hab. Waldemar Graczyk wytypowało laureatów w czterech kategoriach:
– najlepsza książka naukowa poświęcona dziejom Polski i Polaków w XX w.;
– najlepsza książka popularnonaukowa poświęcona historii Polski w XX w.;
– najlepsze wydawnictwo źródłowe poświęcone historii Polski i Polaków w XX w., rozumiane jako publikacja opracowana zgodnie ze standardami naukowymi, w tym zwłaszcza opatrzona wstępem naukowym oraz przypisami;
– najlepsze wspomnienia dotyczące historii Polski i Polaków w XX w., rozumiane jako dziennik, relacje lub wywiady, które nie muszą spełniać rygorów przyjętych przy publikacjach o charakterze naukowym.

Ze względu na uchybienia formalne dotyczące książki Piotr Zychowicza *Wołyń zdradzony czyli jak dowództwo AK porzuciło Polaków na pastwę UPA* wykryte już w trakcie trwania głosowania czytelników oraz ze względu na kontrowersje dotyczące nominacji wspomnianego tytułu oraz książki Władysława Studnickiego *Wobec nadchodzącej drugiej wojny światowej* 25 października organizatorzy wydali komunikat o unieważnieniu konkursu, powołując się na §7 pkt 3 Regulaminu Książki Historycznej Roku. Mając na uwadze wizerunek konkursu i jego przyszłość, organizatorzy postanowili, mimo unieważnienia konkursu, wręczyć nagrody oraz wyróżnienia przyznane na podstawie werdyktu jury. Nagrodzono:
– W kategorii „najlepsza książka naukowa poświęcona dziejom Polski i Polaków w XX wieku" – Rafał Łatka, *Episkopat Polski wobec stosunków państwo-Kościół i rzeczywistości społeczno-politycznej 1970–1989*;

– W kategorii „najlepsza książka popularnonaukowa poświęcona historii Polski w XX wieku" – Krzysztof M. Kaźmierczak *Rozstrzelani za uratowanie kobiety. Wojsko polskie kontra armia sowiecka*;

– W kategorii „najlepsze wydawnictwo źródłowe poświęcone historii Polski w XX wieku" – *Hugh S. Gibson. Amerykanin w Warszawie. Niepodległa Rzeczpospolita oczami pierwszego ambasadora Stanów Zjednoczonych*, wybór tekstów i opracowanie Vivian Hux Reed;

– W kategorii „najlepsze wspomnienia dotyczące historii Polski w XX wieku" – *Kołyma. Polacy w sowieckich łagrach. Bez komentarza. Wspomnienia i dokumenty*, red. Sebastian Warlikowski.

Jury postanowiło przyznać wyróżnienia poniższym książkom:

– Daniel Wicenty, *Zgniłe jabłka, zepsute skrzynki i złe powietrze. Dysfunkcje w służbie bezpieczeństwa w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku;*

– Dermot Turing, *XYZ. Prawdziwa historia złamania szyfru Enigmy*;

– *Powstanie Warszawskie 1944. Zarys działań natury wojskowej*, red. Adam Borkiewicz, Katarzyna Utracka;

– *Zygmunt Lasocki. Wspomnienia szefa administracji Polskiej Komisji Likwidacyjnej i Komisji Rządzącej*, red. Andrzej Aksamitowski, Henryk Walczak.

Konkurs im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na „Najlepszy Debiut Historyczny Roku"

W 2019 r. swoje rozstrzygnięcie miała dwunasta odsłona konkursu Najlepszy Debiut Historyczny Roku w zakresie historii najnowszej. Przedsięwzięcie to organizowane jest przez Instytut Pamięci Narodowej przy wsparciu Instytutu Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk. Jest ono skierowane do młodych badaczy historii Polski w XX w., którzy rozpoczynają karierę naukową. Autorzy zwycięskich i wyróżnionych prac mają możliwość publikacji nagrodzonych prac w Wydawnictwie Instytutu Pamięci Narodowej. Do konkursu przesyłać można było wcześniej niepublikowane prace magisterskie i doktorskie obronione między 1 października 2017 a 31 października 2018 r. Do konkursu nadesłanych zostało 25 prac dyplomowych:17 magisterskich i 8 doktorskich.

Oceny prac dokonała komisja konkursowa w składzie: dr hab. Jan Jacek Bruski, dr hab. Sławomir Cenckiewicz, prof. dr hab. Jan Draus, prof. dr hab. Jerzy Eisler, prof. dr hab. Marek Kornat, dr hab. Krzysztof Kosiński, prof. dr hab. Wojciech Polak, prof. dr hab. Włodzimierz Suleja, prof. dr hab. Tadeusz Wolsza.

W kategorii prac doktorskich komisja konkursowa postanowiła:

– nie przyznawać Nagrody I stopnia;

– przyznać Nagrodę II stopnia Robertowi Witakowi za pracę „Jan Mazurkiewicz »Radosław« (1896–1988). Biografia żołnierza";

– oraz jedno wyróżnienie: Marcinowi Sroce za pracę „Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Opolu w latach 1950–1990. Ludzie, struktury, mechanizmy władzy".

W kategorii prac magisterskich komisja konkursowa przyznała:

– Nagrodę I stopnia Tomaszowi Turejko za pracę „Zbrodnia wołyńska w świetle prawa międzynarodowego";

– Nagrodę II stopnia Bartoszowi Różankowi za pracę „Grudzień 1981 r. w »Dziennikach politycznych« Mieczysława F. Rakowskiego – studium źródłoznawcze";

– Dwa wyróżnienia: Serhijowi Humennemu za pracę „Nielegalne przekraczanie granicy sowiecko-polskiej w latach 1921–1939" oraz Marii Czaputowicz za pracę „Kult Nieznanego Żołnierza. Warszawskie miejsce pamięci w latach 1925–1991"

Ogólnopolski Konkurs „Audycja Historyczna Roku"

W 2019 r. IPN po raz siódmy zorganizował Ogólnopolski Konkurs na Najlepszą Audycję Historyczną Roku. Celem konkursu organizowanego przez Oddział IPN w Białymstoku jest wyróżnianie i promowanie ambitnej, dokumentalnej twórczości radiowej i filmowej, prezentującej najnowszą

historię Polski. Jury składzie: red. Janina Jankowska, reż. Arkadiusz Gołębiewski, red. Jan Ruman, dr Paweł Skubisz, dr Dariusz Iwaneczko wyłoniło piętnaście audycji nominowanych do finału konkursu.

Film *Relikwie* autorstwa Jacka Słomińskiego w kategorii „Wydarzenie", otrzymał Grand Prix Prezesa IPN. Reportaż opowiada o niezwykłej historii odnalezionych szczątków bł. ks. Jerzego Popiełuszki podczas remontu budynku, w którym była przeprowadzana sekcja zwłok księdza. Wręczając nagrodę główną, prezes IPN dr Jarosław Szarek podkreślił wagę ambitnej twórczości dziennikarskiej w propagowaniu wiedzy o najnowszej historii Polski. Przypomniał również, że w 2019 r. do konkursu było zgłoszonych ponad 50 prac, a przez wszystkie edycje uzbierało się ich już kilkaset. To bardzo cenne materiały – nierzadko dzieła.

Nagrodę im. Prezydenta Ryszarda Kaczorowskiego, przyznawaną w kategorii „Losy", otrzymał *Ryngraf* autorstwa Roberta Krauza i Doroty Kani. Reportaż opowiada o tym, jak w kwietniu 2017 r. podczas prac poszukiwawczych IPN na Bródnie znaleziono przy szczątkach ryngraf i o tym, co udało się autorom w związku z tym znaleziskiem ustalić.

Nagrodę Dyrektora Oddziału IPN w Białymstoku w kategorii „Historia regionalna" zdobyło słuchowisko *Życie na zderzaku. Białostockie drogi do wolności* Agnieszki Czarkowskiej, Gabrieli Walczak oraz Waldemara Modestowicza o trzech tysiącach Polaków wywiezionych w 1944 r. do Ostaszkowa.

Ponadto jury przyznało wyróżnienia specjalne: dla audycji związanej z obszarem działania Oddziału IPN w Poznaniu – pt. *Szef*, której autorem jest Cezary Galek; dla audycji związanej z obszarem działania Oddziału IPN w Lublinie – *Z okruchów pamięci* Małgorzaty Furgi, a dla audycji związanej z obszarem działania Oddziału IPN w Rzeszowie – *Orlęta bronią przemyskiego gniazda* Agnieszki Niemiec.

Za specjalne wartości jury doceniło wyróżnieniem reportaż *Dominum montes – góry Jana Pawła II* autorstwa Adama Kraśnickiego.

W uroczystej gali, która odbyła się w siedzibie białostockiego oddziału IPN, uczestniczyli: minister edukacji narodowej Dariusz Piontkowski, wojewoda podlaski Bohdan Paszkowski, córka ostatniego prezydenta RP na uchodźstwie Ryszarda Kaczorowskiego – Jagoda Kaczorowska, konsul generalny RP w Grodnie Jarosław Książek, ppłk Mieczysław Gurgielewicz – zastępca dowódcy I Podlaskiej Brygady Obrony Terytorialnej, dyrektor Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie dr Dariusz Iwaneczko, Agnieszka Rzeszewska, przewodnicząca Regionalnej Sekcji Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność" w Białymstoku, oraz inni przedstawiciele służb mundurowych, środowisk dziennikarskich z całego kraju, członkowie stowarzyszeń i organizacji kombatanckich, instytucji publicznych i kulturalnych, harcerze oraz mieszkańcy Białegostoku.

Na zakończenie gali konkursu „Audycja Historyczna Roku" białostocki oddział IPN przygotował miłą niespodziankę – tort z okazji urodzin Ryszarda Kaczorowskiego. Gościom zostały wręczone również pamiątkowe znaczki jubileuszowe, wydane na tę okoliczność przez IPN oraz Pocztę Polską.

2.4. Nagrody i wyróżnienia dla pracowników IPN

W 2019 r. pracownicy IPN zostali nagrodzeni różnego rodzaju odznaczeniami i wyróżnieniami przyznawanymi przez władze państwowe i samorządowe, a także organizacje i stowarzyszenia społeczne.

Decyzją Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za zasługi w dokumentowaniu i upamiętnianiu najnowszej historii Polski Złotym Krzyżem Zasługi odznaczona została: dr Kornelia Banaś (OBEN Katowice). Srebrnym Krzyżem Zasługi odznaczony został: Krzysztof Kopeć (BPiKS). Brązowym Krzyżem Zasługi: dr Edyta Adamczyk-Pluta (OBL Rzeszów), dr hab. Grzegorz Bębnik (OBBH Katowice), dr Krzysztof Busse (pion archiwalny w Delegaturze Radom), Margarita Chilińska (AIPN), dr Marcin Chorązki (OBEN Kraków), prof. dr hab. Marek Gałęzowski (BEN), dr Joanna Lubecka

(OBBH Kraków), Bogusław Łabędzki (Wieloosobowe Stanowisko ds. Poszukiwań i Identyfikacji Białystok), dr Sebastian Pilarski (OBBH Łódź), dr hab. Patryk Pleskot (OBBH Warszawa), Anna Prusek (OBBH Warszawa), dr Marcin Przegiętka (BBH), Łukasz Przybyłka (OAIPN Poznań), prok. Dariusz Psiuk (OKŚZpNP Katowice), Robert Rabiega (OAIPN Łódź), Piotr Siwicki (OBL Białystok), Jolanta Stiel (OAIPN Wrocław), Renata Wojciechowska (OBAG w Delegaturze Opole).

Ponadto Brązowym Krzyżem Zasługi za działalność na rzecz ochrony i kultywowania dziedzictwa narodowego związane z pracą na rzecz Towarzystwa Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej odznaczony został Przemysław Namsołek (OAIPN Gdańsk), a dr Marek Jedynak (pion badawczy w Delegaturze w Kielcach) za zasługi w działalności społecznej oraz upamiętnianie i upowszechnianie historii Polski. Marek Jedynak otrzymał również Brązowy Medal Za Zasługi dla Obronności Kraju.

Decyzją Prezydenta RP za upamiętnianie wydarzeń historycznych w działalności społecznej, w tym pracę społeczną na rzecz środowisk kombatanckich, Srebrnym Krzyżem Zasługi został odznaczony Krzysztof Męciński (OBUWiM Szczecin).

Decyzją Prezydenta RP za wzorowe, wyjątkowo sumienne wykonywanie obowiązków wynikających z pracy zawodowej Medalem Złotym za Długoletnią Służbę odznaczeni zostali: Wojciech Fedorowicz (OAIPN Białystok), Ewa Książek (OKŚZpNP Kraków), Mariusz Przybyszewski (OBO Gdańsk), Andrzej Sikorski (OBO Szczecin), Stanisław Szlachetka (BO), Ewa Śmierciak (Referat Finansowo-Księgowy Kraków), Irena Świderska-Ostapowicz (Referat Finansowo-Księgowy Białystok), Bożena Tessmer (Samodzielne Stanowisko ds. Kadr Gdańsk), dr Robert Witalec (OAIPN Rzeszów). Medalem Srebrnym: Grzegorz Baranowski (OBO Białystok), Artur Brożyniak (OBBH Rzeszów), Ewa Czarnecka-Pych (OBL Szczecin), Maciej Frydrychowicz (AIPN), Katarzyna Gajda-Bator (asystent prasowy w OIPN Rzeszów), Ireneusz Godek (OAIPN Wrocław), Lech Graduszewski (pion archiwalny w Delegaturze Bydgoszcz), Jordan Grey (OBAG Gdańsk), Paweł Grudniak (AIPN), Mirella Grudzińska (OBAG Szczecin), Sebastian Jęczkowiak (OBO Poznań), Andrzej Karasiewicz (AIPN), Joanna Konopka (BL), prok. Robert Kopydłowski (GK), dr hab. Mariusz Krzysztofiński (OBBH Rzeszów), Jacek Kwilosz (OAIPN Kraków), Beata Łabiak (Referat Finansowo-Księgowy Szczecin), Iwona Machała (OAIPN Katowice), Elżbieta Michałowska-Wcześny (OBAG Białystok), dr Tomasz Osiński (OBBH Lublin), Jarosław Palicki (pion edukacyjny w Delegaturze Gorzów Wielkopolski), dr hab. Sebastian Piątkowski (pion badawczy w Delegaturze Radom), prok. Tomasz Rojek (OKŚZPNP Wrocław), Agnieszka Sodel (AIPN). Medal Brązowy za Długoletnią Służbę otrzymali: Małgorzata Badziak (GK), Maria Banasiak-Gospodarczyk (pion archiwalny w Delegaturze Radom), Ewa Centkowska (OAIPN Szczecin), Anna Cisek (BPiKS), Marek Dąbrowski (AIPN), Jolanta Drozdowska (OAIPN Białystok), Magdalena Dzienis (asystent prasowy OIPN Białystok), Agata Gancarz (OAIPN Rzeszów), Karol Górkiewicz (BEN), dr Joanna Hytrek-Hryciuk (OBUWiM Wrocław), Karolina Jackowska (BPiKS), Rafał Jarosz (OBL Lublin), Marcin Karpiński (BL), Witold Kozłowski (BO), Wojciech Kujawa (AIPN), Mirosław Leśniewski (Wieloosobowe Stanowisko do spraw Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Delegaturze Opole), Remigiusz Ławniczak (pion upamiętnień w Delegaturze Bydgoszcz), Andrzej Magoń (OBAG Rzeszów), Alicja Mulier (BO), Paweł Oskroba (AIPN), Małgorzata Sagan (BBH), Dominik Sokołowski (OAIPN Gdańsk), Marta Szczesiak-Ślusarek (OBEN Poznań), Marzenna Szewczuk (Biuro Prawne), Tomasz Tkacz (Biuro Informatyki), Michał Wiśniewski (Biuro Informatyki), Ewa Wójcicka (AIPN).

Decyzją Prezydenta RP Krzyżem Wolności i Solidarności uhonorowany został dr Wojciech Muszyński (OBBH Warszawa), który otrzymał także decyzją prezesa ZŻ NSZ Medal 75-lecia Związku Żołnierzy NSZ.

Prezes IPN dr Jarosław Szarek otrzymał Krzyż Kawalerski Orderu Węgierskiego, Medal 100-lecia utworzenia Policji Państwowej, Krzyż Przyrzeczenia, medal okolicznościowy „100-lecia Centralnej Biblioteki Wojskowej".

Adam Siwek (dyrektor BUWiM) uhonorowany został Węgierskim Złotym Krzyżem Zasługi.

Medal Stulecia Odzyskanej Niepodległości przyznany przez Prezydenta RP Andrzeja Dudę otrzymali: wiceprezes IPN dr Mateusz Szpytma za „zasługi dla Niepodległej", dr hab. Rafał Reczek (dyrektor OIPN Poznań) za „podtrzymywanie pamięci o powstaniu wielkopolskim", a Michał Kalisz (OBBH Rzeszów) za „pełnienie nienagannej służby publicznej, aktywną działalność zawodową, społeczną i naukową". Ponadto Medal Stulecia Odzyskanej Niepodległości otrzymali dr Wojciech Frazik (OBBH Kraków) i Artur Kasprzykowski (OAIPN Katowice).

Doktor Jarosław Schabieński (OBUWiM Białystok) otrzymał Brązowy Medal Za Zasługi dla Obronności Kraju nadawany przez ministra obrony narodowej oraz wyróżnienie – pamiątkową statuetkę wręczaną dla szczególnie zasłużonych Wojskowej Komendzie Uzupełnień w Białymstoku.

Minister kultury i dziedzictwa narodowego wyróżnił Margaritę Chilińską (AIPN) odznaką „Zasłużony dla Kultury Polskiej".

Medalem „Pro Patria" decyzją szefa Urzędu do Spraw Kombatantów zostali odznaczeni: wiceprezes IPN dr Mateusz Szpytma za „upowszechnianie wiedzy o polskich Sprawiedliwych", Jacek Romanek (OBUWiM Lublin) za „działalność na rzecz pamięci o dokonaniach i walce żołnierza WP lat 1918–1939", a także pracownicy OAIPN w Szczecinie: Tomasz Błaszak, Michał Kamiński, Beata Kościelna, Ewa Muzyczuk, Anna Sitkowska, Małgorzata Smykowska-Kowalska, Marta Wajs, Aleksandra Witek. Ponadto Medalem „Pro Patria" i Brązowym Medalem Za Zasługi dla Obronności Kraju odznaczeni zostali dr Dorota Koczwańska-Kalita (naczelnik Delegatury w Kielcach) oraz Leszek Bukowski (Delegatura Kielce).

Medal „Pro Bono Poloniae" decyzją dyrektora Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych otrzymali: dr Mariusz Bechta (OBBH Warszawa), dr Kazimierz Krajewski (OBBH Warszawa), dr Wojciech Muszyński (OBBH Warszawa) i dr Rafał Sierchuła (OBBH Poznań).

Medalem Komisji Edukacji Narodowej zostali uhonorowani: dr Marcin Chorązki (OBEN Kraków), Dariusz Gorajczyk (OBEN Kraków), Michał Masłowski (OBEN Kraków), dr hab. Filip Musiał (dyrektor OIPN Kraków) oraz dr Wojciech Frazik (OBBH Kraków).

Doktor Wojciech Paduchowski (OBBH Kraków) otrzymał Medal Stulecia Polskiego Czerwonego Krzyża.

Doktor Kazimierz Krajewski (OBBH Warszawa) został uhonorowany Srebrnym Kresowym Krzyżem Pamięci nadanym przez kapitułę Stowarzyszenia Łagierników Żołnierzy AK.

Decyzją kapituły Koła Pomorskiego ŚZŻAK zostali odznaczeni Medalem Złotym kpt. Romualda Rajsa „Burego": dr Mariusz Bechta (OBBH Warszawa), dr Wojciech Muszyński (OBBH Warszawa), dr Kazimierz Krajewski (OBBH Warszawa), dr Tomasz Łabuszewski (OBBH Warszawa), a dr Tomasz Greniuch (naczelnik Delegatury Opole) – Medalem Srebrnym kpt. Romualda Rajsa „Burego".

Doktor Ewa Kowalska (BPiI) została uhonorowana medalami za zasługi w pracy poświęconej tematyce zbrodni katyńskiej od Stowarzyszenia Warszawska Rodzina Policyjna 1939 oraz od Stowarzyszenia Rodzina Katyńska w Łodzi.

Doktor Leon Popek (BPiI) odznaczony został Medalem Unii Lubelskiej w „uznaniu za wybitny wkład w upowszechnianie polskiej historii i kultury i z podziękowaniem za wieloletnią społeczną aktywność na rzecz utrwalania tożsamości narodowej wśród Polaków na Ukrainie". Ponadto otrzymał dyplom od Stowarzyszenia Odra-Niemen za możliwość wieloletniej współpracy w poszukiwaniach szczątków polskich bohaterów na Kresach.

Doktor Ksawery Jasiak (Wieloosobowe Stanowisko ds. Badań Historycznych w Delegaturze Opole) otrzymał Medal Zasłużony dla Śląskiego Oddziału Straży Granicznej.

Doktor Dawid Golik (Wieloosobowe Stanowisko ds. Poszukiwań i Identyfikacji Kraków) otrzymał „Medal jubileuszowy z okazji XX-lecia" nadany przez Krakowski Oddział Stowarzyszenia Seniorów Lotnictwa Wojskowego RP.

Profesor Mirosław Golon (dyrektor OIPN Gdańsk) i Katarzyna Lisiecka (OBUWiM Gdańsk) zostali uhonorowani okolicznościowymi odznaczeniami „Za podtrzymywanie pamięci o 1. Pułku Kawalerii KOP".

Marcin Krzysztofik (dyrektor OIPN Lublin) otrzymał dyplom uznania wojewody lubelskiego z medalem.

Joanna Piłat (OBL Lublin) otrzymała odznakę i status działacza opozycji antykomunistycznej.

Paweł Wąs (OBBH w Łodzi) uhonorowany został Złotym Krzyżem KWP przyznanym przez Ogólnokrajowy Związek Byłych Żołnierzy KWP Zarząd Główny w Radomsku.

Medal za zasługi dla Kresów nadany przez środowiska kresowe (Stowarzyszenie Kresowian Kędzierzyn-Koźle) dostał Artur Brożyniak (OBBH Rzeszów).

Piotr Szopa (OBUWiM Rzeszów) otrzymał nominację Gazety Codziennej „Nowiny" do tytułu „Osobowość Roku 2018" w kategorii Samorządność i Społeczność Lokalna.

Doktor Edyta Adamczyk-Pluta (OBL Rzeszów) odznaczona została przez burmistrza Dębicy medalem pamiątkowym z okazji stulecia odzyskania niepodległości Polski 1918–2018 „Dębiczanie bohaterom" za zaangażowanie i pomoc w organizacji obchodów stulecia niepodległości w Dębicy.

Wiceprezes IPN dr hab. Krzysztof Szwagrzyk otrzymał nagrodę Klubów „Gazety Polskiej" „Za obronę dobrego imienia Rzeczpospolitej" i pamięć „żołnierzy wyklętych".

Złotą Statuetką NSZZ Rolników Indywidualnych „Solidarność" uhonorowany został IPN za „zachowanie pamięci i upowszechnianie wiedzy o udziale polskiej wsi w walce o wolną Polskę".

Poznański oddział Instytutu Pamięci Narodowej w 2019 r. był jednym z laureatów Nagrody Honorowej Towarzystwa Pamięci Powstania Wielkopolskiego „Dobosz Powstania Wielkopolskiego" za „upowszechnianie wiedzy i tradycji związanej z Powstaniem Wielkopolskim 1918/1919". Oddział lubelski oddział otrzymał Medal 450-lecia Unii Lubelskiej.

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Białymstoku otrzymało list z podziękowaniami starosty augustowskiego z okazji 100. rocznicy odzyskania niepodległości przez ziemię augustowską i święta 1. Pułku Ułanów Krechowieckich im. płk. Bolesława Mościckiego; dyplom za współpracę z dyrekcją Lasów Państwowych w Białymstoku podczas uroczystości sadzenia nowego pokolenia Puszczy Knyszyńskiej z sadzonek wyhodowanych z nasion świerkowych poświęconych przez papieża Franciszka, ryngraf od Dowództwa Garnizonu Suwałki z okazji Święta Wojska Polskiego oraz honorową plakietkę Wojskowej Komendy Uzupełnień w Suwałkach.

Doktor Michał Przeperski (OBBH Gdańsk) otrzymał II nagrodę w VII edycji Konkursu im. Aliny „Inki" Brodzkiej-Wald na najlepszą pracę doktorską *Mieczysław F. Rakowski. Zarys biografii politycznej* z dziedziny humanistyki. Z kolei dr hab. Sebastian Piątkowski (OBBH w Delegaturze Radom) w czasie VII Radomskich Targów Wydawnictw Regionalnych został odznaczony nagrodą specjalną za całokształt dorobku naukowego ze szczególnym uwzględnieniem książki *Radom w latach wojny i okupacji niemieckiej (1939–1945)*, Lublin 2018.

Redakcja kwartalnika „Znad Wilii" wyróżniła Margaritę Chilińską (AIPN) dyplomem za wieloletnie wsparcie.

Doktor Jolanta Mysiakowska-Muszyńska (AIPN) uzyskała stypendium Fundacji Lanckorońskich i Fundacji z Brzezia Lanckorońskich.

Magdalena Gibiec (BBH) otrzymała stypendium im. Wincentego Stysia za wybitne osiągnięcia w zakresie nauk społecznych i humanistycznych przyznane przez Wrocławskie Centrum Akademickie w ramach Studenckiego Programu Stypendialnego. Kacper Awzana (OBUWiM Poznań) otrzymał Stypendium Rektora UAM.

Medal „Honorowy Dawca Krwi – Zasłużony dla Zdrowia Narodu" otrzymał od ministra zdrowia Rafał Raniowski (OBUWiM Szczecin).

3. Współpraca międzynarodowa

Instytut Pamięci Narodowej od wielu lat realizuje przedsięwzięcia o charakterze międzynarodowym. Jest to aktywność na polach: archiwalnym, edukacyjnym, naukowym, prokuratorskim, popularyzatorskim oraz medialnym. Ponadto IPN zajmuje się poszukiwaniem, identyfikacją i upamiętnianiem ofiar reżimów totalitarnych oraz prowadzeniem śledztw w sprawie zbrodni niemieckich i komunistycznych. Rezultatem wspomnianych działań jest organizacja licznych konferencji, warsztatów, oficjalnych wizyt, podczas których przedstawiciele Instytutu nawiązują wielostronne relacje przekładające się na długofalowe projekty. Podejmowane inicjatywy wykraczają poza kontynent europejski i docierają do różnych zakątków świata.

W roku sprawozdawczym do najważniejszych działań należy zaliczyć m.in.: prezentację wystawy *Rozkaz nr 00485. Antypolska operacja NKWD na sowieckiej Ukrainie 1937–1938* na Ukrainie (Winnica, Kijów, Odessa) i w USA (Nowy Jork, Clark), inaugurację zagranicznego Przystanku Historia w Dyneburgu (Łotwa) oraz pokazy dokumentalnej produkcji IPN *Paszporty Paragwaju*, np.: w USA, Izraelu, Holandii i Rosji. Na uwagę zasługuje także kontynuowanie współpracy archiwalnej z Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie, archiwami ukraińskimi, a także podjęcie rozmów z Narodowymi Archiwami Stanów Zjednoczonych (NARA). Działaniom tym towarzyszyło pozyskiwanie bardzo ważnych dokumentów, które pomagają w docieraniu do dotychczas niewyjaśnionych lub mało znanych historii polskich obywateli. Ponadto warto wspomnieć o planowanych na 2020 r. pracach poszukiwawczych i ekshumacjach na Ukrainie. Współpraca międzynarodowa prokuratorów GKŚZpNP z organami państw obcych oraz organizacjami międzynarodowymi związana jest z prowadzonymi śledztwami i dotyczy przede wszystkim działań podejmowanych w zakresie czynności dowodowych wykonywanych na potrzeby prowadzonych postępowań. Formę i zakres tej współpracy regulują przepisy kodeksu postępowania karnego i umowy międzynarodowe dotyczące międzynarodowej pomocy prawnej. Rezultatem tych działań jest także wymiana informacji i doświadczeń z zakresu ścigania zbrodni przeciwko ludzkości, zbrodni wojennych i innych zbrodni, których ściganie należy do właściwości pionu śledczego IPN. W 2019 r. prokuratorzy GKŚZpNP w 111 śledztwach skierowali łącznie 162 wnioski o udzielenie międzynarodowej pomocy prawnej, z tego 103 wnioski do Niemiec, 34 – do Ukrainy, 12 – do Czech, 3 – do USA i 3 – do Słowacji. Po jednym wniosku wystosowali do Austrii, Irlandii, Kazachstanu, Gruzji, Białorusi, Kanady i Wielkiej Brytanii.

Poniżej szczegółowo opisano podejmowane w 2019 r. inicjatywy.

3.1. Współpraca bilateralna

Ukraina

12 kwietnia 2019 r. dr Jarosław Szarek, prezes IPN otworzył w holu siedziby Rady Miasta Winnica wystawę *Rozkaz nr 00485. Antypolska operacja NKWD na sowieckiej Ukrainie 1937–1938*. Zorganizowanie ekspozycji było możliwe dzięki podpisaniu, 26 marca 2018 r., umowy między Instytutem Pamięci Narodowej a państwowymi archiwami obwodowymi – w Odessie, Winnicy

i Chmielnickim na Ukrainie. Na 16 planszach wystawy zostały przedstawione losy osób represjonowanych w ramach „operacji polskiej", przeprowadzonej przez NKWD w Związku Sowieckim w latach 1937–1938. Ekspozycja, pod Patronatem Narodowym Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy w Stulecie Odzyskania Niepodległości, powstała dzięki materiałom archiwalnym, przekazanym IPN przez wyżej wymienione ukraińskie państwowe archiwa obwodowe. Dokumenty wytworzone przez NKWD są dowodem planowej, zbrodniczej działalności sowieckiego aparatu represji, która nigdy nie miała zostać ujawniona. W uroczystości otwarcia wystawy wzięli udział dyrektor Państwowego Archiwum Obwodowego w Winnicy dr Jurij Łehun i dyrektor Centrum Historii Winnicy Ołeksandr Fedoryszen. Ze strony polskiej, oprócz prezesa IPN, w inauguracji wystawy uczestniczyli konsul generalny RP w Winnicy Damian Ciarciński oraz przedstawiciele pionu archiwalnego IPN.

9–11 września 2019 r. prezes IPN Jarosław Szarek uczestniczył w prezentacji tej samej wystawy w Odessie. W jej uroczystym otwarciu brali udział także dyrektorzy Archiwum i Biura Edukacji Narodowej IPN, Marzena Kruk i Adam Hlebowicz, konsul generalny RP w Odessie Andrzej Szmidtke, dyrektor Państwowego Archiwum Obwodowego w Odessie Petro Łukjanczuk oraz przedstawiciele Narodowo-Kulturalnego Stowarzyszenia Polaków „Polska Nuta" w Odessie. Po otwarciu wystawy przygotowano dyskusję w ramach okrągłego stołu, poświęconą działalności organizacji społecznych, zajmujących się upamiętnianiem ofiar represji politycznych w obwodzie odeskim. Następnie przedstawiciele Instytutu złożyli wizytę w siedzibie odeskiego archiwum, podczas której rozmawiali z dyrektorem Petro Łukjanczukiem na temat rozwoju współpracy archiwalnej. Delegacja IPN zapoznała się wówczas także z dokumentami wytworzonymi m.in. przez służby specjalne. Kolejne otwarcie ww. wystawy z udziałem prezesa IPN odbyło się 20 listopada 2019 r. w Narodowym Muzeum Historyczno-Architektonicznym „Twierdza Kijowska" w Kijowie. W wydarzeniu uczestniczyli: Bartosz Cichocki, ambasador RP na Ukrainie, Bartosz Musiałowicz, dyrektor Instytutu Polskiego w Kijowie oraz Oksana Nowikowa-Wyhran, dyrektor „Twierdzy Kijowskiej".

11 kwietnia 2019 r. delegacja Instytutu Pamięci Narodowej, z prezesem dr. Jarosławem Szarkiem na czele, złożyła wizytę w Państwowym Archiwum Obwodu w Żytomierzu. W trakcie spotkania przedstawiciele IPN omówili szczegóły przyszłej współpracy archiwalno-historycznej z dyrektorem miejscowego archiwum Ihorem Słobożanem. Zapoznali się z dokumentami wytworzonymi przez sowieckie służby specjalne, ze szczególnym uwzględnieniem materiałów dotyczących represji stosowanych wobec obywateli pochodzenia polskiego. W kościele pw. Matki Bożej Anielskiej w Winnicy dr Jarosław Szarek odsłonił tablicę upamiętniającą ks. Jana Lewińskiego, jednego z kapłanów niezłomnych, świadka represji władzy sowieckiej wobec ludności polskiej w latach 30. XX w.

W wyniku pogłębionej współpracy 10 czerwca 2019 r. w Centrum Edukacyjnym IPN Przystanek Historia im. Janusza Kurtyki w Warszawie dr Jurij Łehun, dyrektor Państwowego Archiwum Obwodowego w Winnicy oraz dyrektor Centrum Historii Winnicy Ołeksandr Fedoryszen, w porozumieniu z Archiwum IPN, zorganizowali pokaz filmu dokumentalnego, zatytułowanego *Winnica: topografia terroru*. W trakcie wydarzenia goście opowiedzieli o „mordzie winnickim" i ekshumacjach prowadzonych na terenie miasta. W projekcji filmu uczestniczyli prezes IPN i ukraińscy historycy z Winnicy.

W ramach współpracy z partnerami ukraińskimi Archiwum IPN wzbogaciło się łącznie o kopie 4898 jednostek, tj. skany 484 460 dokumentów. Wspomniane materiały pozostawały dotychczas niedostępne dla polskich badaczy.

24 stycznia 2019 r. w Rzeszowie odbyła się narada powołanego 23 stycznia 2017 r. przy Ministerstwie Spraw Zagranicznych Polsko-Ukraińskiego Forum Partnerstwa (PUFP), w którego skład wchodzi prezes IPN. Oceniono podczas niej perspektywy poprawienia współpracy między Polską a Ukrainą oraz zadecydowano o przyjęciu wspólnego oświadczenia, stanowiącego wyraz poparcia strony polskiej dla Ukrainy. Obrady PUFP zorganizowano w ramach XII Forum Europa – Ukraina w Rzeszowie 24–25 stycznia 2019 r. Forum Europa – Ukraina jest jedną z najważniejszych konfe-

rencji poświęconych Ukrainie. Jest także organem konsultacyjno-doradczym. Organizowane od lat przez fundację Instytut Studiów Wschodnich stanowi miejsce spotkań dla przedstawicieli polityki, biznesu, samorządów, międzynarodowych organizacji i ośrodków analitycznych większości krajów Unii Europejskiej, Ukrainy i innych państw. Wcześniej obrady PUFP odbywały się we Wrocławiu, Kijowie, Budapeszcie i Łodzi. Współpraca Instytutu Pamięci Narodowej z Forum Europa – Ukraina trwa od kilku lat.

14 lipca 2019 r. zastępca prezesa IPN dr hab. Krzysztof Szwagrzyk wziął udział w uczczeniu pamięci 76. rocznicy zbrodni wołyńskiej w dawnej Janowej Dolinie, zorganizowanym przez Ambasadę RP w Kijowie. W uroczystościach uczestniczyli również wicemarszałek Sejmu RP Małgorzata Gosiewska, sekretarz stanu w Kancelarii Prezydenta RP Andrzej Dera, wiceminister spraw zagranicznych Marcin Przydacz, ambasador RP na Ukrainie Bartosz Cichocki oraz przedstawiciele władz ukraińskich. 76 lat temu oddziały Ukraińskiej Powstańczej Armii i gromady ukraińskiego chłopstwa zniszczyły polskie osiedle robotnicze na Wołyniu – Janową Dolinę.

17–18 grudnia 2019 r. zastępca prezesa IPN dr hab. Krzysztof Szwagrzyk spotkał się z Ambasadorem RP w Kijowie, aby omówić szczegóły dalszej współpracy. W trakcie pobytu na Ukrainie zastępca prezesa IPN złożył kwiaty na Polskim Cmentarzu Wojennym w Kijowie-Bykowni, gdzie w zbiorowych mogiłach spoczywają szczątki 3435 polskich obywateli z ukraińskiej listy katyńskiej, zamordowanych w 1940 r. przez funkcjonariuszy NKWD. Jest to czwarty cmentarz katyński, po otwartych w roku 2000, cmentarzach w Lesie Katyńskim, Miednoje i Charkowie.

W okresie sprawozdawczym kontynuowano współpracę archiwalno-historyczną z Wydzielonym Państwowym Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy (HDA SBU), której celem jest poszerzenie wiedzy na temat tragicznych losów Polaków w byłym ZSRS w latach 1939–1956. Tak jak w latach ubiegłych, dotyczyła ona wydawanej wspólnie serii „Polska i Ukraina w latach trzydziestych–czterdziestych XX wieku. Nieznane dokumenty z archiwów służb specjalnych". W ramach prowadzonej współpracy archiwalnej odbyły się dwa spotkania robocze przedstawicieli IPN i HDA SBU – w Warszawie (13–14 marca) oraz w Kijowie (21–22 listopada). W trakcie spotkań omówiono kwestie związane z postępami i zakończeniem prac nad tomem 10. wspomnianej wyżej serii pt. *Rozkaz nr 001353. Operacja proskrypcyjna NKWD 1939–1941*, a także ustalono harmonogram prac nad tłumaczeniem dokumentów do tomu 11. *Deportacje obywateli polskich z dawnych ziem południowo-wschodnich II RP 1940–1941.* Spotkania robocze połączone były z promocją tomu 9. serii *Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów w Polsce 1944–1950. Likwidacja struktur kierowniczych*, cz. 1–2.

W 2019 r. pracownicy IPN prowadzili, na zaproszenie polonijnych placówek edukacyjnych, zajęcia dla uczniów, warsztaty dla nauczycieli oraz prelekcje dla szerokiego grona odbiorców na Ukrainie, w Kijowie, Kamieńcu Podolskim i Nowogrodzie Wołyńskim. Przekazywali bezpłatnie materiały edukacyjne IPN Polakom w Drohobyczu, Kołomyi, Lwowie, Kamieńcu Podolskim, Jampolu oraz Stryju.

Pracownicy IPN prowadzili także lekcje i warsztaty dla młodzieży na bezpośrednie zaproszenia szkół z Ukrainy. W Kijowie przygotowano zajęcia „Wojenna odyseja Antka Srebrnego" oraz „Obrona Grodna 1939", w których wzięło udział 100 uczniów. Inną formą pomocy była organizacja zajęć dla młodzieży z Ukrainy przebywającej w Polsce.

Jeżeli chodzi o międzynarodowe wydarzenia organizowane przez Biuro Badań Historycznych IPN, 21 maja 2019 r. odbyła się w Warszawie konferencja poświęcona postaci Symona Petlury i stosunkom polsko-ukraińskim: „Symon Petlura (1879–1926) – przywódca niepodległej Ukrainy". Projekt był realizowany we współpracy ze Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego.

Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN w listopadzie 2019 r. prowadziło prace poszukiwawcze na dawnym cmentarzu we Lwowie – na Zboiskach. Ich celem było ustalenie lokalizacji mogił żołnierzy polskich poległych w obronie Lwowa we wrześniu 1939 r. Zespół, w skład którego weszli archeolodzy IPN oraz członkowie Towarzystwa „Ukraińska Pamięć" ze Lwowa, zlokalizował

zbiorową mogiłę. O spoczywaniu w niej polskich żołnierzy Września 1939 r., świadczą licznie odnalezione przedmioty (elementy odzieży, umundurowania, fragmenty masek przeciwgazowych, pasów wojskowych, a także guzików, monet i innych przedmiotów). IPN wystąpił do władz Ukrainy z wnioskiem o wyrażenie zgody na podjęcie ww. prac we Lwowie bezpośrednio po deklaracji strony ukraińskiej. Prace odbyły się dzięki merytorycznej współpracy z władzami obwodu i miasta Lwowa, przy wsparciu przedstawicieli Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP oraz polskiej dyplomacji w Kijowie i we Lwowie. BPiI IPN planuje przeprowadzić ekshumację odnalezionych żołnierzy, a następnie zorganizować ich uroczysty pogrzeb wiosną 2020 r.

Podobnie jak w latach ubiegłych, pracownicy Wydziału Kresowego BPiI przygotowali, wspólnie ze starostwem powiatowym w Lubomlu i władzami gminy Równe, uroczystości w 76. rocznicę ludobójstwa Polaków w Ostrówkach i Woli Ostrowieckiej na Wołyniu, które odbyły się 31 sierpnia 2019 r. Uczestniczyli w nich przedstawiciele: Konsulatu RP w Łucku, miejscowych władz ukraińskie, duchowieństwa, IPN, Straży Granicznej, a także byli mieszkańcy wsi i ich rodziny; łącznie ok. 350 osób.

Na zaproszenie strony ukraińskiej przedstawiciele BPiI brali udział, w roli obserwatorów, w ekshumacjach prowadzonych przez stronę ukraińską w Drohobyczu, na terenie klasztoru św. św. Piotra i Pawła, który sąsiaduje z byłym więzieniem NKWD. W czasie II wojny światowej i w latach późniejszych mogło tam dochodzić do pochówków ofiar narodowości polskiej.

W grudniu 2019 r. delegacja BPiI brała udział w spotkaniach z przedstawicielami Ambasady RP w Kijowie. Rozmowy dotyczyły planowanych prac poszukiwawczych i ekshumacji na Ukrainie w 2020 r. Podczas pobytu w Kijowie dr hab. Krzysztof Szwagrzyk wraz z Bartoszem Cichockim, ambasadorem RP na Ukrainie, oddali hołd ofiarom zbrodni katyńskiej pochowanym na Cmentarzu Wojennym w Bykowni.

Pracownicy pionu i identyfikacji prowadzili również kwerendy w Wydzielonym Archiwum Państwowym Służby Bezpieczeństwa Ukrainy.

Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN w 2019 r. realizowało wiele zadań na Ukrainie, współpracując z zagranicznymi instytucjami i organizacjami. W kwietniu dr Damian Markowski przeprowadził, na terenie obwodów winnickiego i żytomierskiego, lustrację polskich miejsc pamięci: trwałych znaków pamiątkowych oraz miejsc spoczynku Polaków, oraz lustrację zbiorowej mogiły Polaków zamordowanych przez UPA w kwietniu 1943 r. w Janowej Dolinie (obecnie Bazaltowe, obwód wołyński, Ukraina). 25–27 października 2019 r. dr Maciej Korkuć wspólnie ze Stowarzyszeniem Dziennikarzy Polskich i OBUWiM w Rzeszowie po raz kolejny zorganizował wyjazd mający na celu inwentaryzację i porządkowanie polskich grobów na Kresach. Pracowano na cmentarzach we Lwowie, Stanisławowie, Bohorodczanach, Kołomyi oraz Winnikach.

Pracownicy BUWiM uczestniczyli ponadto w obchodach rocznic historycznych i świąt państwowych. Delegacja IPN wzięła udział w uroczystościach upamiętniających ostatnie posiedzenie rządu II RP w Kutach we wrześniu 1939 r.

Prokuratorzy IPN w 2019 r. skierowali 34 wnioski o udzielenie międzynarodowej pomocy prawnej, które zostały przekazane na Ukrainę.

Stany Zjednoczone Ameryki

W roku sprawozdawczym Instytut Pamięci Narodowej rozwijał współpracę z Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie (United States Holocaust Memorial Museum). Amerykańskie muzeum jest jednocześnie oficjalnym pomnikiem upamiętniającym Holokaust. Wśród eksponatów znajduje się ponad 8 tys. znalezisk archeologicznych i dzieł sztuki, 20 milionów materiałów archiwalnych, ponad 7 tys. dzieł historii mówionej, 630 godzin filmów historycznych i dokumentalnych, jedna z największych na świecie kolekcji fotografii dotyczących II wojny światowej, Holokaustu i Żydów, oraz wielka kolekcja dokumentów historycznych na temat historii Polaków (w tym zbiór fotografii dotyczących Polski i filmów Juliena Bryana).

5 lutego 2019 r. w siedzibie IPN w Warszawie prezes IPN dr Jarosław Szarek spotkał się z ambasador USA w Polsce Georgette Mosbacher i dyrektor Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie, Sarą Bloomfield oraz towarzyszącą jej delegacją: Radu Ioanidem, dyrektorem Archiwum Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie, i Paulem Shapiro, dyrektorem ds. międzynarodowych Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie. Ze strony Instytutu Pamięci Narodowej w spotkaniu uczestniczyli ponadto dr Mateusz Szpytma, zastępca prezesa IPN, Marzena Kruk, dyrektor Archiwum, Agnieszka Jędrzak, kierownik Samodzielnej Sekcji Informacji i Kontaktów Międzynarodowych IPN oraz Teresa Gallewicz-Dołowy, kierownik Sekcji Kształtowania i Ewidencji Zasobu. Podczas niego trony potwierdziły wolę kontynuacji obustronnej współpracy, w tym wymiany kopii dokumentów archiwalnych, oraz gotowość do dalszego prowadzenia rozmów.

Kolejne spotkanie przedstawicieli obu instytucji odbyło się w Waszyngtonie, 19–20 marca, przy okazji uroczystości współorganizowanych z Ambasadą RP w Waszyngtonie. Ze strony IPN w delegacji uczestniczyli zastępca prezesa IPN dr Mateusz Szpytma, dyrektor Archiwum IPN Marzena Kruk oraz kierownik Sekcji Kształtowania i Ewidencji Zasobu Archiwalnego Wydziału Zarządzania Zasobem Archiwalnym Archiwum IPN Teresa Teresa Gallewicz-Dołowy. Prezes Szpytma przybliżył dyrekcji i pracownikom Muzeum działalność IPN, zwłaszcza w kontekście stosunków polsko-żydowskich i spuścizny Holokaustu. Dyrektor Kruk opowiedziała o działalności Archiwum IPN. Ponadto przedstawiciele IPN mieli okazję poznać specyfikę zasobu amerykańskiej placówki, również pod kątem przyszłej wymiany dokumentów. Podczas spotkania z kierownictwem rozmawiano o wypracowaniu formuły współpracy archiwalnej i możliwości prowadzenia wspólnych projektów edukacyjnych, a także wspólnych warsztatów dla przedstawicieli obu instytucji. Goście wzięli udział w pokazie filmu *Paszporty Paragwaju*, wyprodukowanego przez Instytut, w reżyserii Roberta Kaczmarka. Dokument przedstawia historię udziału polskiej dyplomacji w ratowaniu Żydów podczas II wojny światowej. Po pokazie zastępca prezesa IPN wygłosił przemówienie poświęcone Polakom ratującym Żydów. Po nim odbył się panel z udziałem ambasadora RP w USA prof. Piotra Wilczka, ambasadora RP w Szwajcarii Jakuba Kumocha oraz ocalałej z Zagłady Marion Lewin.

26–27 czerwca 2019 r. przedstawiciele kierownictwa Muzeum Holokaustu odwiedzili Archiwum IPN. Podczas wizyty mieli okazję zapoznać się z zasobem IPN. Wspólnie wypracowano ostateczną formułę Aneksu nr 2 (do Umowy o współpracy z 15 grudnia 2009 r.), który podpisano w sierpniu 2019 r. W ramach realizacji umowy Instytut pozyskał z Muzeum 34 674 skany dokumentów z 7 zespołów archiwalnych, w tym kopie cyfrowe dokumentów z kolekcji dr. Juliusza Kühla, polskiego dyplomaty zatrudnionego w ambasadzie RP w Bernie, związanego z tzw. grupą berneńską („grupą Ładosia").

W listopadzie 2019 r., rozpoczynając wizytę w USA w związku z obchodami Narodowego Święta Niepodległości, delegacja IPN, z prezesem IPN Jarosławem Szarkiem i dyrektor Archiwum IPN Marzeną Kruk, spotkała się z Sarą Bloomfield, dyrektor Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie oraz Davidem S. Ferriero, dyrektorem Narodowych Archiwów Stanów Zjednoczonych. Ten ostatni zapewnił o wsparciu dla pracowników IPN, którzy będą prowadzić kwerendy w Waszyngtonie w 2020 r. Obie strony zadeklarowały wolę dalszej współpracy. Wcześniej dyrektor Sara Bloomfield udzieliła także wsparcia w nawiązaniu kontaktu z NARA. Z delegacją IPN spotkał się również ambasador RP w USA prof. Piotr Wilczek.

W związku ze wspomnianymi obchodami Narodowego Święta Niepodległości na kontynencie amerykańskim, prezes IPN otworzył wystawę IPN „Ojcowie Niepodległości", przygotowaną z okazji 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. Uroczystość odbyła się w Polskiej Misji, na kampusie Orchard Lake Schools; w inauguracji wzięli udział – obok prezesa IPN – dr Arkadiusz Górecki, dyrektor Polskiej Misji, Ryszard Walabender, konsul honorowy Detroit-Michigan, ks. Artur Żaba, proboszcz parafii św. św. Cyryla i Metodego w Boonton oraz Henrietta Nowakowski, córka żołnierza Błękitnej Armii gen. Józefa Hallera. Licznie przybyła Polonia amerykańska miała

okazję przypomnieć sobie nie tylko sylwetki Ojców Niepodległości, lecz także postać legionisty, dowódcy Armii Polskiej we Francji, gen. Józefa Hallera. Podczas wizyty w Orchard Lake prezes IPN spotkał się z uczestnikami Kongresu Polonii Amerykańskiej oraz z prezesem Koalicji Polaków w Nowym Jorku Stanisławem Śliwowskim. Delegacja IPN wzięła udział w uroczystościach z okazji odzyskania przez Polskę niepodległości. W kościele św. Stanisława Kostki, wraz z konsulem RP w Chicago, Piotrem Semeniukiem, złożyła wieniec pod tablicą upamiętniającą 842 ochotników, którzy wyruszyli z tego miasta, aby dołączyć do szeregów Błękitnej Armii. Następnie uczestniczyła w obchodach 70-lecia powstania Związku Harcerstwa Polskiego. W Muzeum Polskim zebrali się przedstawiciele kolejnego pokolenia polskich harcerzy. 11 listopada, delegacja IPN uczestniczyła w uroczystościach w Instytucie Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, podczas których dr Jarosław Szarek wygłosił wykład „Pierwszy Marszałek Polski Józef Piłsudski oraz działalność piłsudczyków w opozycji antykomunistycznej w PRL".

14 stycznia 2019 r. Instytut Pamięci Narodowej odwiedzili przedstawiciele Defense Prisoner of War/Missing in Action Accounting Agency (DPAA) – agencji rządowej Departamentu Obrony USA, której misją jest poszukiwanie zaginionych żołnierzy z list jeńców wojennych (POW) lub zaginionych w walce (MIA) podczas wojen i konfliktów zbrojnych. Wśród uczestników spotkania ze strony amerykańskiej znaleźli się Russel L. Grimley, dr Michael Połczyński i dr Mark Russel, IPN zaś reprezentowali zastępca prezesa IPN i dyrektor Biura Poszukiwań i Identyfikacji dr hab. Krzysztof Szwagrzyk, przedstawiciele pionu poszukiwań oraz Biura Prezesa i Komunikacji Społecznej. Podczas spotkania omówiono warunki zawarcia porozumienia o współpracy. Ustalono, że wsparcie IPN w poszukiwaniach w Polsce miejsc pochówku żołnierzy amerykańskich, głównie lotników, polegałoby na wyszukiwaniu materiałów archiwalnych, mogących je zidentyfikować, oraz udzieleniu w tych pracach pomocy przez polskich specjalistów: archeologów, antropologów czy medyków sądowych. Deklaracja Instytutu spotkała się z aprobatą reprezentantów DPAA.

11 października 2019 r. podpisano z DPAA porozumienie, na mocy którego 30 października 2019 r. w Centrum Edukacyjnym Przystanek Historia w Warszawie odbyło się spotkanie z Debrą Prince Zinni, antropologiem sądowym DPAA. Pracownicy BPiI IPN brali również udział w organizacji i prowadzeniu prac poszukiwawczych w okolicach Wrocławia i Kędzierzyna Koźla oraz Szczecina, a także prowadzili kwerendy archiwalne w zakresie poszukiwań realizowanych przez DPAA w Polsce. Na zaproszenie strony amerykańskiej dwoje pracowników BPiI wzięło udział w szkoleniu DPAA Academy Partner Orientation w Pearl Harbor.

Wśród projektów, kierowanego przez dr. hab. Krzysztofa Szwagrzyka, Biura Poszukiwań i Identyfikacji, należy ponadto wyróżnić zrealizowanie postanowień porozumienia zawartego w 2018 r. między Instytutem Pamięci Narodowej a Federalnym Biurem Śledczym Stanów Zjednoczonych Ameryki. Ich rezultatem jest wdrożenie i uruchomienie w IPN systemu CODIS (Combined DNA Index System), służącego m.in. do gromadzenia i porównywania profili DNA w celu określenia pokrewieństwa, a także przeszkolenie pracowników Wydziału Identyfikacji BPiI IPN z zakresu obsługi tego programu.

16–17 marca 2019 r., na zaproszenie Organizacji Polscy Patrioci, dr hab. Krzysztof Szwagrzyk spotkał się z Polonią w Chicago. Podczas wizyty w tym mieście Krzysztof Szwagrzyk opowiedział Polonii o misji i zadaniach Biura Poszukiwań i Identyfikacji. Tematem przewodnim wystąpień było również przywracanie przez IPN pamięci o uczestnikach powstania antykomunistycznego i przebieg poszukiwań ich szczątków.

Jeśli chodzi o zagraniczną współpracę archiwalną, na podstawie odrębnych umów, obejmowała szeroko zakrojone działania prowadzone przez archiwistów Instytutu w archiwach oraz w instytucjach polonijnych w Ameryce Północnej. W okresie sprawozdawczym Archiwum IPN kontynuowało współpracę archiwalną z Polskim Instytutem Naukowym w Ameryce, Instytutem im. Józefa Piłsudskiego w Ameryce z siedzibą w Nowym Jorku i Stowarzyszeniem Weteranów Armii Polskiej w Ameryce (SWAP). W wyniku podjętych działań pozyskano do zasobu Instytutu Pamięci Naro-

dowej: z Polskiego Instytutu Naukowego w Ameryce kopie dokumentów z zespołu „Karol Popiel Political Papers" (łącznie 250 j.a. zawierających 22 625 plików cyfrowych), a z zasobu Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce – kopie materiałów archiwalnych z zespołów nr 15 – Komitet Obrony Narodowej oraz nr 24 – Uchodźcy Polscy w Niemczech 1945–1950 (łącznie 49 j.a, zawierających 11 949 plików cyfrowych).

W ramach współpracy z Instytutem im. Józefa Piłsudskiego w Ameryce prowadzono dalsze prace nad zdigitalizowanymi mikrofilmami zawierającymi kopie gazety „Nowy Świat", ukazującej się w latach 1920–1970. Pozyskane w wyniku digitalizacji pliki (149 888 plików z 15 634 j.a.), częściowo nieczytelne ze względu na złą jakość techniczną mikrofilmu, zostały poddane obróbce graficznej i umieszczone na urządzeniach magazynujących Archiwum IPN. Obecnie w Centralnym Repozytorium Cyfrowym dla użytkowników dostępnych jest 4400 j.a. Prace nad udostępnianiem pozostałych materiałów będą kontynuowane w 2020 r.

Z kolei w ramach współpracy ze Stowarzyszeniem Weteranów Armii Polskiej w Ameryce prowadzono digitalizację dokumentów, zdjęć i albumów zgromadzonych w archiwum SWAP. W efekcie pozyskano do zasobu IPN 16 898 plików cyfrowych oraz 31 kaset z nagranymi notacjami.

Ponadto, w związku z zawartą w 2017 r. umową o współpracy między Instytutem i Fundacją Kościuszkowską w Nowym Jorku, w 2019 r. archiwiści IPN wyodrębnili i opisali łącznie 2265 jednostek archiwalnych znajdujących się w zasobie Fundacji.

W roku sprawozdawczym podpisana została również umowa o współpracy między IPN a Związkiem Sokolstwa Polskiego w Pittsburghu (Polish Falcons of America, ZSP), zakładająca m.in. zabezpieczenie i przygotowanie do transportu do Polski dokumentacji historycznej wytworzonej i zgromadzonej przez ZSP, a następnie zewidencjonowanie, opracowanie, zdigitalizowanie i przekazanie kopii cyfrowych Związkowi Sokolstwa. W wyniku prowadzonych dotychczas działań pozyskano do zasobu m.in.: dokumenty dotyczące Teofila Starzyńskiego (1878–1952) – pułkownika Wojska Polskiego oraz wieloletniego prezesa Związku Sokolstwa, a także Agnieszki Wisły (1887–1980) – działaczki niepodległościowej, organizatorki akcji rekrutacyjnej do Armii Polskiej we Francji, archiwalia wytworzone przez Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół" z województwa lwowskiego, prywatne fotografie polskich żołnierzy oraz kolekcję prasy wydawanej przez Związek Sokolstwa od początku XX w.

2 kwietnia 2019 r., pod siedzibą Stowarzyszenia „Wspólnoty Polskiej" (ul. Krakowskie Przedmieście 64 w Warszawie, Dom Polonii) odsłonięto tabliczki przy Dębach Niepodległości, które zostały posadzone 26 listopada 2018 r. Dęby otrzymały imiona: Agnieszka Wisła i ppor. Łucjan Chwałkowski. W uroczystości udział wzięli prezes IPN dr Jarosław Szarek, dyrektor Biura Zarządu Stowarzyszenia „Wspólnota Polska" Tatjana Čepukoit, wiceprezes Zrzeszenia Nauczycieli Polskich w Ameryce Helena Sołtys, dyrektor Archiwum IPN Marzena Kruk oraz zastępca dyrektora Archiwum IPN dr Mariusz Żuławnik.

W omawianym okresie pracownicy Instytutu brali także udział w promocji projektów prowadzonych przez Archiwum IPN, tj. Centrum Informacji o Ofiarach II Wojny Światowej i Archiwum Pełne Pamięci, podczas St. Mary's Polish Country Fair w Orchard Lake (Memorial Day Weekend), 24–28 maja 2019 r. W trakcie wizyty udzielono pomocy przy porządkowaniu i opracowywaniu zasobu archiwalnego przechowywanego w Centralnym Archiwum Polonii Amerykańskiej w Orchard Lake, a ponadto pozyskano do zasobu archiwalnego Instytutu kopie cyfrowe zdjęć i pocztówek z okresu II wojny światowej.

Pion archiwalny IPN był również organizatorem, w ramach prowadzonej współpracy międzynarodowej, prezentacji wystawy *Rozkaz nr 00485. Antypolska operacja NKWD na sowieckiej Ukrainie 1937–1938* w Nowym Jorku i Clark, 17–20 listopada 2019 r.

W roku sprawozdawczym najintensywniej w USA prezentowana była natomiast wystawa *Ojcowie Niepodległości*, przygotowana przez OBEN IPN w Szczecinie. Jej głównymi odbiorcami byli uczniowie polskich szkół: im. Trójcy Świętej w Chicago, im. ks. Stanisława Cholewińskiego

w Chicago, im. Mikołaja Kopernika w Niles, im. Jana Karskiego w Palos Heights, im. Marii Konopnickiej w Oak Lawn, im. Jana Brzechwy w Tinley Park i szkoły im. Małgorzaty Marii w Algonquin. Oprócz tego pokazywana była wystawa IPN *Zbrodnia Katyńska* w szkole im. Jana Karskiego w Palos Heights, oraz w szkole im. Marii Konopnickiej w Oak Lawn i szkole im. Trójcy Świętej w Chicago. Powyższe prezentacje były owocem współpracy IPN ze Zrzeszeniem Nauczycieli Polskich w Chicago w ramach „Przystanku Historia IPN". Ponadto w Seattle została zaprezentowana w maju 2019 r. wystawa *Niezłomna, wyklęta, przywrócona pamięci. Danuta Siedzikówna »Inka« 1928–1946* przygotowana przez OBEN IPN w Gdańsku, a w Trenton wystawa IPN *Kwatera Ł – panteon narodowy pod cmentarnym murem*.

17 listopada 2019 r. w kościele pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika na Manhattanie w Nowym Jorku, a 20 listopada 2019 r. w Polskiej Fundacji Kulturalnej w Clark w stanie New Jersey w USA prezentowano wystawę IPN *Agresja sowiecka 17 IX 1939 r. Polska północno-wschodnia* przygotowaną przez OBEN IPN w Białymstoku (otwarcie 15 października 2019 r. w Gimnazjum Polskim im. Marszałka Józefa Piłsudskiego). W tym ostatnim miejscu 13–14 grudnia 2019 r., w ramach akcji społecznej „Zapal światło wolności" pokazana została także wystawa *Zdawałoby się im, że go unicestwili, a to on przeszedł do nieśmiertelności*, przygotowana przez Centralę BEN IPN. Ta sama ekspozycja została też wystawiona w Doylestown. Oba wydarzenia zostały zrealizowane przy współpracy ze Stowarzyszeniem Pamięć.

W 2019 r. pracownicy Biura Badań Historycznych IPN prowadzili kwerendy w Stanach Zjednoczonych: w Narodowych Archiwach Stanów Zjednoczonych, College Park i w Waszyngtonie, Archiwum Hoovera (Hoover Archive) w Stanford University oraz Archiwum Instytutu im. Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku.

Prokuratorzy Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, w odpowiedzi na prośbę z Departamentu Sprawiedliwości USA, udostępnili informacje na temat podobozów obozu koncentracyjnego w Neuengamme, zlokalizowanych w Meppen w Niemczech, czyli tak zwanych Meppen-Dalum i Meppen-Versen. Pion śledczy IPN kontynuował również współpracę z Centrum Szymona Wiesenthala, w ramach której przekazano informacje statystyczne dotyczące śledztw prowadzonych przez prokuratorów oddziałowych komisji w sprawach zbrodni niemieckich.

Prokuratorzy IPN w 2019 r. skierowali do USA trzy wnioski o udzielenie międzynarodowej pomocy prawnej.

Kanada

5–6 października 2019 r. w Kanadzie przedstawiciele Instytutu Pamięci Narodowej wzięli udział w uroczystościach upamiętniających gen. Kazimierza Sosnkowskiego w 50. rocznicę jego śmierci. Obchody ku czci Generała zostały zorganizowane wspólnie przez Konsulat Generalny RP w Montrealu, Instytut Pamięci Narodowej i Wojskowe Biuro Historyczne. W ramach przygotowanej konferencji przedstawiciele IPN dr Jerzy Kirszak z Oddziałowego Biura Badań Historycznych IPN we Wrocławiu i dr hab. Piotr Kardela, dyrektor Oddziału IPN w Białymstoku, wygłosili odpowiednio referaty: „Naczelny Wódz generał Kazimierz Sosnkowski wobec powstania warszawskiego 1944", „Współpraca generała Kazimierza Sosnkowskiego z polskimi kombatantami w Ameryce po II wojnie światowej". Z referatem zatytułowanym „Generał Kazimierz Sosnkowski i senator Tadeusz Katelbach. Dzieje przyjaźni" wystąpił także dr. hab. Sławomir Cenckiewicz, dyrektor Wojskowego Biura Historycznego.

W omawianym okresie sprawozdawczym kontynuowano zapoczątkowaną w 2018 r. współpracę między Instytutem Pamięci Narodowej a Polskim Instytutem Naukowym w Kanadzie (PINK), zawartą w celu opracowania merytorycznego oraz digitalizacji materiałów archiwalnych zgromadzonych w zasobie PINK. W ramach prac prowadzonych w 2019 r. opracowano i zewidencjonowano 879 j.a. oraz zdigitalizowano czasopismo „Związkowiec" z lat 1933–1973 i 1975–1981, uzyskując 3469 j.a. (29 581 plików cyfrowych), oraz czasopismo „Głos Polski" z lat 1938–1941, 1943–1951, 1953–1978 i 1983–1987, uzyskując 2118 j.a. (18 034 pliki).

W 2019 r. w Archiwum IPN w Warszawie gościł Jan Cytowski, członek Zarządu Kongresu Polonii Kanadyjskiej. Rozmowy dotyczyły bieżących i przyszłych projektów IPN realizowanych w Kanadzie.

W szóstej edycji konferencji dla nauczycieli zagranicznych „Poland in the Heart of European History", zorganizowanej w lipcu 2019 r., uczestniczyli reprezentanci 20 krajów, w tym Kanady. Program szkolenia był związany z dwiema ważnymi rocznicami: 80. rocznicą wybuchu II wojny światowej i 30. rocznicą upadku komunizmu i częściowo wolnych wyborów w czerwcu 1989 r.

Prokuratorzy w 2019 r. skierowali do Kanady jeden wniosek o udzielenie międzynarodowej pomocy prawnej.

Australia

W 2019 r. prezes IPN dr Jarosław Szarek wraz z ambasadorem RP w Australii Michałem Kołodziejskim oraz prezesem Federacji Polskich Organizacji w Nowej Południowej Walii Adamem Gajkowskim objął honorowym patronatem Bieg Pamięci Żołnierzy Wyklętych „Wilczym Tropem" w Australii. W Melbourne bieg odbył się 10 marca, a w Sydney – 16 marca. W ramach organizacji wydarzenia IPN wysłał do Sydney 120, a do Melbourne 110 pakietów, zawierających opaski, medale i koszulki, 50 ulotek o Agnieszce Wiśle oraz zestaw publikacji i gier dla zwycięzcy biegu. Ponadto, IPN wsparł wysyłkę medali i gadżetów przygotowanych przez Fundację Wolność i Demokracja. Do uczestników biegu w Melbourne prezes IPN wystosował pismo gratulacyjne.

We wrześniu 2019 r. dr hab. Marek Wierzbicki, pracownik lubelskiego oddziału IPN, przyjechał do Australii, aby spotkać się z Polonią i wygłosić prelekcje na temat heroicznej walki Polaków podczas II wojny światowej. Na kontynencie australijskim Marek Wierzbicki wraz z harcerzami Hufca Podhale pod pomnikiem katyńskim oddał hołd pamięci poległym w walkach za Ojczyznę, a przedstawiciele Polonii przekazali na rzecz Instytutu Pamięci Narodowej wspomnienia Marii Gietki, które dotyczą jej konspiracyjnej pracy w czasie okupacji niemieckiej, udziału w powstaniu warszawskim oraz sowieckiej zsyłki na Ural. Drugim dokumentem pozyskanym przez Marka Wierzbickiego do zasobu IPN był maszynopis książki o jednym z oddziałów Armii Krajowej w województwie kieleckim. W latach osiemdziesiątych autor książki ofiarował wskazany maszynopis jednemu z członków opisanego oddziału, kapralowi Kazimierzowi Krupie, „Oskierko", zamieszkałemu w Melbourne, z prośbą o wydanie jej drukiem. Kazimierzowi Krupie nie udało się spełnić prośby autora.

W Australii prezentowana jest nadal wystawa *Czas Bohaterów*. Składają się na nią cztery ekspozycje poświęcone odpowiednio rtm. Witoldowi Pileckiemu, powstaniu warszawskiemu, Radzie Pomocy Żydom „Żegota" i rodzinie Ulmów z Markowej. Pierwsze dwie są autorstwa Zarządu Komitetu Pilecki, dwie kolejne zaś – Instytutu Pamięci Narodowej. Wystawy przygotowane przez IPN ukazują historię pomocy udzielonej przez Polaków żydowskim sąsiadom w czasie II wojny światowej. Pierwsza przedstawia dzieje „Żegoty" – Rady Pomocy Żydom, jedynej w okupowanej przez Niemców Europie instytucji próbującej ocalić ludność żydowską od zagłady, druga zaś nosi tytuł *Samarytanie z Markowej. Ulmowie – Polacy zamordowani przez Niemców za pomoc Żydom* i jest poświęcona rodzinie ratującej ludność żydowską za cenę własnego życia. Przewodnia ekspozycja, dotycząca rtm. Witolda Pileckiego, pokazywana była dotychczas m.in. w Parlamencie Wiktorii, Parlamencie Australii Zachodniej, Żydowskim Centrum Kultury i Bibliotece Narodowej Kadimah w Melbourne, Polskim Sanktuarium Maryjnym w Essendon, Ośrodku Duszpasterstwa Polskiego w Keysborough, Polskim Klubie Ashfield w Sydney, Żydowskim Centrum Holokaustu w Elsternwick, Atrium Federation Square, oraz na Polskim Festiwalu na Federation Square w Melbourne.

Węgry

6–8 marca 2019 r. na zaproszenie Instytutu Polskiego w Budapeszcie, zastępca prezesa IPN dr hab. Krzysztof Szwagrzyk wziął udział w polsko-węgierskim panelu historycznym oraz wygłosił referat na temat przywracania pamięci o polskich bohaterach powstania antykomunistycznego

i poszukiwań ich doczesnych szczątków. Spotkanie odbyło się w muzeum Dom Terroru, które upamiętnia torturowanych i zamordowanych Węgrów, ofiary totalitaryzmu i bohaterów rewolucji 1956 r. W wydarzeniu wzięli udział Gábor Tallai, dyrektor programowy muzeum Dom Terroru, oraz Joanna Urbańska, dyrektor Instytutu Polskiego w Budapeszcie. Oprócz dr. hab. Krzysztofa Szwagrzyka wystąpili również Márton Békés, dyrektor ds. badań historycznych muzeum Dom Terroru, oraz Jacek Pawłowicz, dyrektor Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL. Uczestnicy panelu spotkali się także z członkami Stowarzyszenia Historycznego im. 11 Grupy Operacyjnej NSZ.

15 października 2019 r. zastępca prezesa IPN Krzysztof Szwagrzyk przyjął delegację przedstawicieli węgierskiego Komitetu Pamięci Narodowej. W spotkaniu wzięli udział Aron Mathe – wiceprzewodniczący Komitetu Pamięci Narodowej, Attila Viktor Soos – członek Kuratorium Komitetu Pamięci Narodowej, Bekes Marton – dyrektor programowy muzeum Dom Terroru, Lanczi Tamas – politolog, dyrektor Instytutu XXI wieku, Zoltan Hegedus – lider opinii społecznej związany z think tankami Środkowoeuropejską Fundacją Prasy i Mediów oraz Tranzit, a także Joanna Urbańska – kierownik Instytutu Polskiego w Budapeszcie. Założeniem spotkania było zebranie informacji, mających na celu zainteresowanie przedstawicieli politycznej i naukowej elity węgierskiej najnowszą historią Polski, a szczególnie II wojną światową. Celem wizyty było również nawiązanie współpracy między instytucjami i środowiskami kształtującymi politykę historyczną w Polsce i na Węgrzech. Wydarzenie zorganizowała Samodzielna Sekcja Informacji i Kontaktów Międzynarodowych Biura Prezesa i Komunikacji Społecznej IPN wraz z Polską Agencją Prasową S.A.

W ramach długofalowej współpracy Biura Badań Historycznych IPN z węgierskim Komitetem Pamięci Narodowej w dniach 3–4 października 2019 r. w Budapeszcie zorganizowano konferencję pt. „The Second International Conference Revolution accomplished. Communists in power: »Power seized. East-Central Europe Ruled by Communist Parties (1948–1956)«".

W Segedynie na Węgrzech 7 listopada 2019 r. Oddziałowe Biuro Badań Historycznych w Krakowie, we współpracy z Konsulatem RP w Segedynie i Diecezją Szeged–Csanád, przygotowało konferencję popularnonaukową poświęconą polsko-węgierskim relacjom w XX w. pt.: „1919–1939–1989 Politikai gyilkosságok Lengyelországban és Magyarországon".

W 2019 r. Instytut Pamięci Narodowej nawiązał współpracę z Polskim Instytutem Badawczym i Muzeum w Budapeszcie (PIBiM) – instytucją Polonii węgierskiej zajmującą się gromadzeniem, badaniem i eksponowaniem materiałów dotyczących historii, życia kulturalno-społecznego i organizacji polonijnych na Węgrzech. W ramach powziętych postanowień IPN udzielił pracownikom PIBiM pomocy w zakresie opracowania, zabezpieczenia i digitalizacji (na sprzęcie dostarczonym przez IPN) zgromadzonych zasobów archiwalnych. 4–5 października delegacja Archiwum IPN, z zastępcą dyrektora Mariuszem Kwaśniakiem na czele, przebywała w Budapeszcie na zaproszenie PIBiM. Podczas uroczystości odsłonięcia tablicy pamiątkowej poświęconej polskim uchodźcom z 1939 r. i Węgrom, którzy im pomagali, zastępca dyrektora Archiwum IPN Kwaśniak odczytał list prezesa IPN dr. Jarosława Szarka i złożył kwiaty pod tablicą upamiętniającą wydarzenia sprzed 80 lat.

Prezes IPN dr Jarosław Szarek 29 października 2019 r. wręczył nagrodę „Świadek Historii" dla osób i instytucji zasłużonych dla upamiętniania historii narodu polskiego oraz wspierania Instytutu w realizacji ustawowej działalności w sferze edukacyjnej i naukowej. Otrzymał ją Attila Szalai z Węgier, wieloletni redaktor pisma Polonii węgierskiej „Głos Polonii".

W bieżącym roku sprawozdawczym prezes IPN, dr Jarosław Szarek otrzymał Krzyż Kawalerski Orderu Węgierskiego, a dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN Adam Siwek został uhonorowany Węgierskim Złotym Krzyżem Zasługi.

Izrael

28 kwietnia 2019 r. w kibucu Kirjat Ata pod Hajfą zastępca prezesa IPN dr Mateusz Szpytma wziął udział w ceremonii pogrzebowej Abrahama Izaaka Segala, ocalonego z Holokaustu, zaangażowanego w upowszechnianie wiedzy o udziale Polaków w ratowaniu Żydów podczas II wojny

światowej. Segal demonstrował swoją wdzięczność dla Polaków i razem z rodziną szerzył wśród kolejnych pokoleń Izraelczyków wiedzę o okupacji niemieckiej. W wielu środowiskach, m.in. w szkołach, opowiadał o heroicznej postawie rodziny Ulmów oraz innych mieszkańców Markowej ratujących Żydów. Udzielał licznych wywiadów izraelskim i polskich mediom. W dużej mierze to dzięki jego zaangażowaniu do Markowej przybywają Żydzi, modlą się na grobie i pod pomnikiem Ulmów. W 2016 r. prezydent Andrzej Duda odznaczył Segala Krzyżem Kawalerskim Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej.

13–18 października 2019 r. dr Mateusz Szpytma wziął udział w IV Zjeździe Polaków Ratujących Żydów w Izraelu. Z polską delegacją, której przewodniczył szef Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych Jan Józef Kasprzyk, spotkał się prezydent Izraela Reuwen Riwlin. Celem wyjazdu było upamiętnienie osób, które otrzymały odznaczenie Sprawiedliwi wśród Narodów Świata, przyznawane przez Instytut Yad Vashem w Jerozolimie, oraz oddanie hołdu polskim żołnierzom i więźniom sowieckich łagrów, spoczywającym na nekropoliach w Izraelu oraz Żydom zamordowanym podczas II wojny światowej. Oprócz Sprawiedliwych w wydarzeniu uczestniczyli weterani 2. Korpusu Polskiego gen. Władysława Andersa, a także kombatanci Armii Krajowej i innych formacji zbrojnych z okresu II wojny światowej. Obecni byli również przedstawiciele rządu, Wojska Polskiego i duchowieństwa. Uczestnikom delegacji polskiej towarzyszył ambasador RP w Izraelu Marek Magierowski oraz przedstawiciel RP przy Palestyńskiej Władzy Narodowej Przemysław Czyż. 14 października 2019 r., w ramach obchodów, podczas uroczystości w Tyberiadzie, odbyła się m.in. ceremonia wręczenia odznaczeń – medali „Pro Patria" i medali „Pro Bono Poloniae", które otrzymali Polacy ratujący Żydów w okresie Holokaustu, a także inni zasłużeni w kultywowaniu pamięci o polskich tradycjach niepodległościowych. Wśród odznaczonych medalem „Pro Patria" był zastępca prezesa IPN dr Mateusz Szpytma, który w Instytucie odpowiada m.in. za problematykę dotyczącą relacji polsko-żydowskich.

15 grudnia 2019 r. w Jerozolimie zorganizowano pokaz filmu IPN *Paszporty Paragwaju* i otwarto wystawę *Paszporty na całe życie* autorstwa Instytutu Pileckiego w Warszawie. W wydarzeniu uczestniczyli m.in. dr Mateusz Szpytma, zastępca prezesa IPN, Agnieszka Jędrzak, kierownik Samodzielnej Sekcji Informacji i Kontaktów Międzynarodowych Biura Prezesa i Komunikacji Społecznej IPN, Anna Gutkowska, wicedyrektor Instytutu Pileckiego w Warszawie, Marek Magierowski, ambasador RP w Izraelu, Jakub Kumoch, ambasador RP w Szwajcarii, przedstawiciele Instytutu Polskiego w Tel Awiwie, a także Herzl Makov, prezydent Centrum Dziedzictwa im. Menachema Begina. Po projekcji odbyła się dyskusja panelowa.

19 listopada 2019 r. w siedzibie IPN zastępca prezesa IPN dr Mateusz Szpytma i dr Maciej Korkuć z Oddziału IPN w Krakowie spotkali się z grupą studentów politologii Uniwersytetu Ben Guriona w Beer Szewie. Gościom opowiedziano o historii i strukturze Instytutu oraz o misji instytucji w obszarze upamiętniania polskich i żydowskich ofiar II wojny światowej. Nawiązano do udziału Żydów w szeregach Wojska Polskiego oraz przypomniano o roli Polskiego Państwa Podziemnego. Podkreślono, że wyrażenia typu „polskie obozy koncentracyjne" są dla Polaków szczególnie bolesne. Na koniec odpowiedziano na pytania dotyczące ustawy o IPN, która mylnie nazywana jest czasem „Holocaust law".

15–25 lipca 2019 r. w pałacu w Jabłonnie odbyła się szósta edycja konferencji pt. „Poland in the Heart of European History" dla nauczycieli zagranicznych, m.in. z Izraela. Poruszono podczas niej temat relacji polsko-żydowskich w czasie II wojny światowej, a w programie wizyty znalazło się zwiedzanie Państwowgo Muzeum na Majdanku, Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w Warszawie, Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej oraz Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w Warszawie.

Dzięki współpracy z Polską Fundacją Narodową Instytut zaprezentował wystawę *Agresja sowiecka 17 IX 1939 r. Polska północno-wschodnia*, przygotowaną przez OBEN IPN w Białymstoku, w Pavillion w Jerozolimie (25–26 czerwca) i w Centrum Kultury w Nes Cijjonie (27 czerwca).

Na prośbę dr Efraima Zuroffa, dyrektora Centrum Szymona Wiesenthala, przygotowano i przesłano informacje statystyczne dotyczące śledztw prowadzonych przez prokuratorów oddziałowych komisji ścigania zbrodni przeciwko narodowi polskiemu IPN, w okresie od 1 kwietnia do 31 grudnia 2018 r., w sprawach zbrodni nazistowskich.

W roku sprawozdawczym pracownicy Biura Badań Historycznych oraz oddziałowych biur badań historycznych prowadzili kwerendy m.in. w Archiwum Yad Vashem w Jerozolimie.

Wielka Brytania

W związku z 30. rocznicą śmierci Kazimierza Sabbata w dniach 19–20 lipca 2019 r. w Londynie odbyły się uroczystości zorganizowane przez Instytut Pamięci Narodowej. 19 lipca prezes IPN dr Jarosław Szarek oddał hołd prezydentowi RP na Uchodźstwie na cmentarzu Gunnersbury, a 20 lipca w Ambasadzie RP w Londynie odbyła się promocja wydanej przez IPN książki Marka Wierzbickiego *Człowiek z Polski. Prezydent RP Kazimierz Sabbat (1913–1989) i polska emigracja niepodległościowa*. W spotkaniu, oprócz autora, udział wzięli prezes IPN Jarosław Szarek, córki i syn prezydenta Sabbata oraz konsul generalny RP w Londynie Mateusz Stąsiek.

21 lipca 2019 r. z inicjatywy Związku Karpatczyków 3. Dywizji Strzelców Karpackich, miały miejsce obchody 76. rocznicy utworzenia 2. Korpusu Polskiego pod dowództwem gen. Władysława Andersa. Wydarzenie zorganizował Instytut Pamięci Narodowej i Living History Group First to Fight przy wsparciu Ambasady RP w Londynie. Prezes IPN dr Jarosław Szarek oraz konsul generalny RP w Londynie Mateusz Stąsiek odsłonili w stolicy Wielkiej Brytanii tablicę memoratywną, ufundowaną przez Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN w hołdzie żołnierzom 2. Korpusu Polskiego za ich poświęcenie i niezłomną walkę na froncie włoskim. W uroczystościach wzięli udział m.in. dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN Adam Siwek, dyrektor Archiwum IPN Marzena Kruk oraz wnuczka żołnierza 3. Dywizji Strzelców Karpackich, weterana kampanii włoskiej, w tym bitwy pod Monte Cassino, Mieczysława Kuczyńskiego, weterani, przedstawiciele polskiego korpusu dyplomatycznego, środowisk kombatanckich i instytucji polonijnych. Dalsza część obchodów odbyła się w Polskim Ośrodku Społeczno-Kulturalnym, gdzie została otwarta wystawa Oddziału IPN we Wrocławiu *Dzieje 2. Korpusu… inaczej! Karykatury autorstwa Mieczysława Kuczyńskiego*. Ekspozycja poświęcona została dowódcom, ochotnikom, kolegom i towarzyszom broni z 2. Korpusu Polskiego. Miała na celu uczczenie ich heroicznych zmagań o wyzwolenie ojczyzny na froncie włoskim.

27–28 września 2019 r. w Londynie odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa „Polacy i Brytyjczycy w obliczu wybuchu II wojny światowej". Sympozjum z okazji 80. rocznicy utworzenia Polskiego Państwa Podziemnego zostało zorganizowane przez IPN, Ambasadę RP w Londynie, Bibliotekę Polską POSK w Londynie oraz Studium Polski Podziemnej w Londynie. Obrady otworzyli zastępca prezesa IPN Jan Baster i ambasador RP w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej Arkady Rzegocki. 29 września 2019 r. Jan Baster oddał hołd polskim żołnierzom poległym w II wojnie światowej spoczywającym na cmentarzu w Newark pod Londynem. Na tym samym cmentarzu pochowano trzech polskich prezydentów RP na uchodźstwie: Władysława Raczkiewicza, Augusta Zaleskiego i Stanisława Ostrowskiego. Ponadto 1 września 2019 r. pion archiwalny IPN we współpracy z Biblioteką Polską POSK w Londynie zorganizował *Poland First to Fight*.

W 2019 r. Instytut kontynuował współpracę ze Studium Polski Podziemnej z siedzibą w Londynie. W jej ramach przejrzano, opracowano i zeskanowano: zespół TP4 poświęcony dowódcom Armii Krajowej (59 j.a.), dokumenty Kolekcji 18 dotyczące materiałów komisji redakcyjnej, powstałych przy tworzeniu publikacji *Armia Krajowa w dokumentach*, t. 6 (łącznie 6800 stron) oraz Kolekcję 24 Narcyza Giedronowicza – (60 j.a.). Opracowano także zespoły Komisja Weryfikacyjna 1 i Komisja Weryfikacyjna 3 – litery od P do V – łącznie 3250 j.a. Podczas prac ze zbiorów Studium wyłączono duplikaty, które zostały przekazane do IPN. Wśród pozyskanych materiałów znajdują się m.in.: dokumenty Komisji Weryfikacyjnej AK, dokumentacja polskiej administracji na terenie

anglosaskiej okupacji w Niemczech 1945–1947, dokumenty oddziału IV Sztabu Naczelnego Wodza, Biuletyn Informacyjny AK (wydania od 1946 r.), dokumentacja wyłączona z teczek personalnych dowódców AK oraz prasa. Łącznie do zasobu archiwalnego IPN przekazano 3,1 mb akt.

W 2019 r. w Wielkiej Brytanii OBEN IPN w Gdańsku zorganizował dwie wystawy: *Anna Walentynowicz – Legenda »Solidarności« 1929–2010* (w marcu w Londynie), oraz *Niezłomna, wyklęta, przywrócona pamięci. Danuta Siedzikówna »Inka«" 1928–1946* (w kwietniu – maju w Londynie i Leeds).

28 sierpnia 2019 r. siedzibę główną IPN odwiedzili nauczyciele z Wielkiej Brytanii, w ramach wizyty zorganizowanej przez Samodzielną Sekcję Informacji i Kontaktów Międzynarodowych Biura Prezesa i Komunikacji Społecznej IPN we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych, Ambasadą RP w Londynie i Polską Agencją Prasową S.A. Gośćmi Instytutu byli pedagodzy zajmujący się nauczaniem historii, literatury oraz wiedzy o społeczeństwie w szkołach średnich. Brytyjskim nauczycielom zostały przedstawione historia, misja oraz działalność Instytutu, ze szczególnym uwzględnieniem współpracy zagranicznej. Ponadto pracownicy Wydziału Notacji i Opracowań Multimedialnych Biura Edukacji Narodowej IPN zaprezentowali swoje główne projekty. Nauczyciele byli szczególnie zainteresowani problematyką II wojny światowej i okresem PRL.

23–24 listopada 2019 r. na Cmentarzu Hayfield w Kirkcaldy (Szkocja) Jan Baster, zastępca prezesa IPN, wziął udział w uroczystościach odsłonięcia i poświęcenia pomnika gen. bryg. Mikołaja Osikowskiego, oficera armii gen. Józefa Hallera, który przez blisko 70 lat spoczywał w bezimiennym grobie na szkockim cmentarzu. W ceremonii odsłonięcia nagrobka uczestniczyli ambasador RP w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej Arkady Rzegocki, konsul generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Edynburgu Ireneusz Truszkowski, marszałek województwa kujawsko-pomorskiego Piotr Całbecki, rodzina gen. bryg. Mikołaja Osikowskiego oraz przedstawiciele władzy hrabstwa Fife. W mogile spoczęli również mjr Tadeusz Wasilewski, Stanisław Stokłosa oraz Bernadette Byrne.

Pracownicy Biura Badań Historycznych oraz Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN w 2019 r. prowadzili kwerendy w Archiwum Studium Polski Podziemnej w Londynie, Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, Bibliotece Polskiej Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego w Londynie, Archiwach Narodowych (The National Archives) w Londynie, Bibliotece Brytyjskiej (British Library) w Londynie, Archiwum Churchill College w Cambridge oraz w brytyjskim Ministerstwie Obrony.

Prokuratorzy IPN w 2019 r. skierowali do Wielkiej Brytanii jeden wniosek o udzielenie międzynarodowej pomocy prawnej.

Niemcy

W związku z 80. rocznicą wybuchu II wojny światowej Instytut Pamięci Narodowej przygotował liczne projekty o charakterze międzynarodowym. Największym przedsięwzięciem tego typu było otwarcie 22 sierpnia 2019 r. na pl. Józefa Piłsudskiego w Warszawie wielojęzycznej wystawy plenerowej *Ściany totalitaryzmów. Polska 1939–1945* („Between the Walls. Poland under Totalitarian Regimes 1939–1945"), poruszającej tematykę historii dwóch reżimów: Rzeszy Niemieckiej oraz Związku Sowieckiego. W otwarciu wystawy wziął udział m.in. ambasador Republiki Federalnej Niemiec Rolf Nikel.

16 listopada 2019 r. zastępca prezesa IPN dr Mateusz Szpytma wziął udział w wyprawie akademickiej „Śladami Sonderaktion Krakau – in memoriam prof. Andrzeja Małeckiego", której uczestnicy uczcili pamięć Polaków więzionych w niemieckim obozie Sachsenhausen. Uczestnicy wydarzenia odwiedzili miejsce, w którym wykonywano egzekucje więźniów oraz dawną lokalizację baraków nr 45 i 46. Po wystąpieniu dr. Mateusza Szpytmy i Apelu Pamięci w miejscach kaźni rozsypali ziemię przywiezioną z Krakowa, spod Dębu Pamięci przed Collegium Novum Uniwersytetu Jagiellońskiego, oraz złożyli kwiaty.

W omawianym okresie pracownicy Archiwum IPN brali udział w warsztatach poświęconych bazie danych Arolsen Archives, zorganizowanych w siedzibie Międzynarodowej Służby Poszukiwawczej w Bad Arolsen (5–8 maja 2019 r.).

W lipcu 2019 r. Biuro Edukacji Narodowej zorganizowało w pałacu w Jabłonnie szóstą edycję konferencji „Poland in the Heart of European History" dla nauczycieli zagranicznych, w tym m.in. z Niemiec. Pracownicy Biura Edukacji Narodowej IPN prowadzili także lekcje i warsztaty dla młodzieży na bezpośrednie zaproszenia szkół z Republiki Federalnej Niemiec, w Eschborn, Essen, Kolonii i Monachium. Tematyka zajęć dotyczyła zagadnień związanych z odzyskaniem przez Polskę niepodległości, II wojny światowej oraz historii przedstawionej w grach planszowych IPN. W zajęciach wzięło udział ponad 600 uczniów.

Biuro Poszukiwań i Identyfikacji w 2019 r. przeprowadziło dwa etapy prac poszukiwawczych na cmentarzu miejskim w miejscowości Fürstenberg/Havel. Na przebadanym obszarze ujawniono szczątki, prochy i fragmenty urn należące do więźniarek niemieckiego obozu koncentracyjnego Ravensbrück. Poszukiwania były rezultatem działań prowadzonych od 2017 r. przez BPiI IPN, przy wsparciu Wydziału Konsularnego Ambasady RP w Berlinie. Prace ziemne przeprowadzono na podstawie zgód wydanych przez władze miasta Fürstenberg/Havel i zezwoleń właściwej władzy ministerialnej. Na 2020 r. zaplanowano państwowy pogrzeb odnalezionych ofiar.

7 stycznia 2019 r. na cmentarzu w Halberstadt przedstawiciele Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN wzięli udział w uroczystym odsłonięciu pomnika poświęconego pamięci 121 robotników przymusowych z warsztatów remontowych Kolei Niemieckich, straconych przez niemieckich nazistów w 1945 r. Więźniowie z podobozu w Halberstadt podlegali obozowi w Buchenwaldzie. Było to komando robocze złożone z Polaków i Włochów, przetrzymywanych w kolejowej sali gimnastycznej i wykorzystywanych do odgruzowywania stacji kolejowej, uszkodzonej w czasie bombardowań aliantów. Ciała więźniów były pierwotnie grzebane na terenie kolejowych zakładów remontowych, w 1953 r. ich szczątki ekshumowano, spalono w krematorium w Quedlinburgu, po czym prochy 121 osób pochowano na cmentarzu w Halberstadt bez oznaczenia grobu. Ceremonię rozpoczęło krótkie wystąpienie burmistrza Halberstadt Andreasa Henke. Rząd krajowy reprezentował Holger Stahlknecht, minister spraw wewnętrznych w rządzie Saksonii-Anhalt. Delegacji włoskiej, w której skład wszedł attaché obrony gen. Danilo Morando, przewodniczył ambasador Włoch w Berlinie Luigi Mattiolo. Włosi zapewnili asystę wojskową, a na zakończenie uroczystości trębacz wykonał utwór „Cisza". W odsłonięciu pomnika wziął udział także ambasador nadzwyczajny i pełnomocny RP w Republice Federalnej Niemiec prof. Andrzej Przyłębski, który podkreślił rolę Instytutu Pamięci Narodowej w procesie weryfikacji nazwisk ofiar. Najważniejszymi gośćmi byli jednak przybyli z Polski krewni dwóch ofiar, których prochy spoczywają na halbersztadzkim cmentarzu – rodziny śp. Szczepana Mydlarza i śp. Leona Wasiewicza. Delegacja IPN odwiedziła także mogiły polskich więźniów znajdujące się w miejscowościach położonych między Berlinem a Halberstadt: Genthin, Burg, Bernburg i Schönebeck.

13 kwietnia 2019 r. na cmentarzu miejskim w Neubrandenburgu, w przeddzień głównych obchodów rocznicy wyzwolenia oddalonego o 50 km KL Ravensbrück, odbyła się uroczystość odsłonięcia tablicy upamiętniającej pochowane tam Polki – 45 więźniarek filii KL Ravensbrück. W lutym 2018 r. BUWiM przekazało za pośrednictwem polskiego konsulatu stronie niemieckiej listę zweryfikowanych nazwisk. Wśród 97 pochowanych osób Polki stanowią najliczniejszą grupę. Złożono tam także prochy Francuzek, Włoszek, Belgijek, Holenderek, Rosjanek, Ukrainek. Strona niemiecka wykonała na mogile zbiorczą tablicę z nazwiskami ofiar, w skróconej formie przypisując narodowości do poszczególnych nazwisk. Odsłonięcie tej tablicy miało miejsce 8 marca 2018 r. Ze względu na fakt, iż dla miejscowego odbiorcy nie było oczywiste, że słowiańsko brzmiące nazwiska wskazują akurat na polskie ofiary, BUWiM podjęło decyzję o sfinansowaniu dodatkowej tablicy, informującej w języku polskim i niemieckim o pochowanych tam Polkach, ich liczbie i okolicznościach, w których straciły życie. Na jej uroczyste odsłonięcie przybyli licznie za-

proszeni goście, a wśród nich rodziny ofiar z KL Ravensbrück. Instytut reprezentowali pracownicy Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN: naczelnik Wydziału Grobownictwa Anna Wicka, pracownik Wydziału Grobownictwa Anna Koszowy oraz naczelnik OBUWiM IPN w Szczecinie Krzysztof Męciński. W uroczystości wziął udział burmistrz miasta Neubrandenburg Silvio Witt, konsul generalny RP w Berlinie Marcin Jakubowski oraz konsul ds. Polonii w Berlinie Jowita Wencius. Z Krakowa, w ramach projektu edukacyjnego IPN, przybyła także grupa młodzieży, nauczycieli i byłych więźniarek obozu.

16–17 września 2019 r. pracownicy BUWiM – dyrektor Adam Siwek i naczelnik Wydziału Grobownictwa Anna Wicka – wzięli udział w uroczystościach 100-lecia Volksbundu zorganizowanych w Berlinie przez Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge e.V. (VDK), który zajmuje się odnajdywaniem niemieckich grobów wojennych za granicą oraz ich utrzymaniem i pielęgnacją. Pion upamiętniania ściśle współpracuje z VDK w zakresie ekshumacji szczątków żołnierzy niemieckich poległych na terenie Polski w czasie II wojny światowej.

15–17 listopada 2019 r. pracownicy BUWiM IPN uczestniczyli w spotkaniach w Berlinie i oficjalnych uroczystościach Niemieckiego Dnia Żałoby. W pierwszym dniu obchodów rozmawiali z prezydentem Volksbundu Wolfgangiem Schneiderhanem i sekretarz generalną – Danielą Schily, oraz partnerami Volksbundu, m.in. Austriackim Czarnym Krzyżem oraz Fundacją „Pamięć" PCK. Poczas spotkania omawiali nowe projekty VDK, sprawowanie opieki nad grobami wojennymi i relacje w stosunkach polsko-niemieckich. Następnego dnia gościli w Centrum Badań Historycznych Polskiej Akademii Nauk w Berlinie, gdzie wysłuchali wykładu „Druga wojna światowa w stosunkach polsko-niemieckich". Później zostali oprowadzeni po cmentarzu Lilienthalstrasse w Berlinie. Znajdują się tam kwatery robotników przymusowych, na których pochowani są m.in. Polacy. Tam też w godzinach wieczornych odbyła się międzynarodowa uroczystość Dnia Żałoby Narodowej przy udziale bardzo licznego korpusu dyplomatycznego oraz władz VDK i niemieckiego wojska. Na koniec centralne uroczystości przeniosły się na teren niemieckiego Bundestagu. Zaproszeni goście zostali przywitani przez dr. Horsta Risse, dyrektora przy Bundestagu, byłego senatora Wolfganga Wielanda, wiceprezydenta Volksbundu, oraz Stefana Dvoraka, zastępcę sekretarza generalnego Volksbundu. Wymienieni podziękowali IPN za wieloletnią współpracę z VDK. Oficjalna ceremonia, obchodzona była pod znakiem polsko-niemieckiej historii upamiętniającej 80-lecie wybuchu II wojny światowej, 75-lecie wybuchu powstania warszawskiego, a także upadek żelaznej kurtyny i muru berlińskiego.

W roku sprawozdawczym pracownicy Biura Badań Historycznych i oddziałowych biur badań historycznych IPN prowadzili kwerendy w następujących archiwach w Niemczech: Archiwum Federalnym w Berlinie (Bundesarchiv Berlin-Lichterfelde); Archiwum Pełnomocnika Federalnego do spraw Materiałów Państwowej Służby Bezpieczeństwa NRD (Bundesbeautragte für die Unterlagen der Staatssicherheit der DDR) w Berlinie i w Archiwum Politycznym Ministerstwa Spraw Zagranicznych (Politisches Archiv des Auswärtigen Amt) w Berlinie.

W 2019 r. przedstawiciele Biura Poszukiwań i Identyfikacji realizowali kwerendy w Niemczech: w Landesarchiv Greifswald, Gedenkstätte und Museum Sachsenhausen, Mahn-und Gedenkstätte Ravensbrück (Stiftung Brandenburgische Gedenkstätten), KZ-Gedenkstätte Mittelbau-Dora Stiftung Gedenkstätten Buchenwald und Mittelbau-Dora, Die Gedenkstätte Natzweiler-Struthof, International Tracing Service w Bad Arolsen, Bundesarchiv Militararchiv-Abt. in Freiburg, Deutsche Dienststelle (WASt), Deutsches Rotes Kreuz, Stadtverwaltung Uelzen, Stadt Fürstenberg/Havel, Stadt Hildesheim, Stadt Halberstadt, Herder-Institut für historische Ostmitteleuropaforschung, Deutsches Dokumentationszentrum für Kunstgeschichte – Bildarchiv Foto Marburg.

Prokuratorzy IPN w 2019 r. skierowali do Niemiec 103 wnioski o udzielenie międzynarodowej pomocy prawnej. Bogusław Czerwiński, prokurator GKŚZpNP wygłosił referat w trakcie międzynarodowej konferencji zorganizowanej przez Freie Universität Berlin, dotyczącej ucieczek obywateli byłej NRD przez kraje byłego bloku wschodniego. Tak jak w latach ubiegłych, tak i w 2019 r. pion śledczy IPN współpracował z Centralą Badania Zbrodni Narodowosocjalistycznych

w Ludwigsburgu nad postępowaniami karnymi w sprawach zbrodni niemieckich. W 2019 r. współpraca ta ogniskowała się zwłaszcza wokół niemieckich regulacji prawnych w sprawach zbrodniczych wyroków sądów karnych wydawanych w okresie istnienia III Rzeszy. 6 listopada 2019 r. odbyło się spotkanie Waldemara Szwieca naczelnika OOKŚZpNP w Krakowie z prokuratorem Jensem Rommlem, kierownikiem Centrali w Ludwigsburgu, podczas którego omówiono zasady współpracy w związku z prowadzonymi postępowaniami przygotowawczymi, dotyczącymi zbrodni popełnionych w KL Auschwitz-Birkenau.

Niderlandy

13 listopada 2019 r. w synagodze Glazen Zaal w Hadze odbył się uroczysty pokaz *Paszportów Paragwaju* z udziałem zastępcy prezesa IPN dr. Mateusza Szpytmy, który przed projekcją filmu wygłosił przemówienie. Wydarzenie zorganizowały Ambasada RP w Hadze i Haska Liberalna Gmina Żydowska.

26–27 października 2019 r. odbyły się uroczyste obchody 75. rocznicy wyzwolenia Bredy przez żołnierzy 1. Dywizji Pancernej Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie gen. Stanisława Maczka. W uroczystościach ze strony IPN wzięli udział zastępca prezesa Jan Baster oraz dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa Adam Siwek. Obecni byli także syn gen. Maczka prof. Andrzej Maczek i wnuczka Karolina Maczek-Skillen. Uroczystości odbyły się na Polskim Honorowym Cmentarzu Wojskowym w Oosterhout, gdzie znajduje się 30 grobów polskich żołnierzy, na Polskim Honorowym Cmentarzu Wojskowym w Bredzie-Ginnneken, gdzie pochowano 80 polskich żołnierzy, oraz na Polskim Honorowym Cmentarzu Wojskowym w Bredzie przy ul. Ettensebaan. Na tym ostatnim spoczywa gen. Stanisław Maczek; łącznie jest tam 161 polskich grobów, w tym także polskich pilotów RAF. Jednostka dowodzona przez gen. Maczka na stałe zapisała się w historii II wojny światowej szeregiem zwycięstw. Na szlaku bojowym, obejmującym Niderlandy i Niemcy, wyzwoliła wiele miejscowości belgijskich.

Bogusław Czerwiński, prokurator GKŚZpNP IPN, tak jak w latach poprzednich, brał udział jako tzw. punkt kontaktowy w pracach Europejskiej Jednostki Współpracy Sądowej (Eurojust), zajmującej się koordynowaniem ścigania sprawców odpowiedzialnych za popełnienie zbrodni ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości oraz zbrodni wojennych. Z tą funkcją wiązało się udzielanie odpowiedzi na pytania nadesłane przez poszczególne kraje członkowskie oraz obserwatorów z tej organizacji. W 2019 r. pytania wystosowali w związku z prowadzonym śledztwem prokuratorzy holenderscy. Prokurator Bogusław Czerwiński dwukrotnie uczestniczył w posiedzeniach punktów kontaktowych w Hadze, w siedzibie Eurojust. Podczas spotkań przedstawiał bieżące informacje dotyczące śledztw prowadzonych przez pion śledczy IPN oraz udzielał odpowiedzi na pytania odnoszące się do działalności śledczej.

Litwa

25 kwietnia 2019 r. w Domu Kultury Polskiej w Wilnie odbyła się projekcja filmu *Z wycieczki Stowarzyszenia Weteranów do Polski*. W pokazie wzięli udział prezes IPN Jarosław Szarek, ambasador RP na Litwie Urszula Doroszewska, dyrektor Archiwum IPN Marzena Kruk oraz dyrektor Oddziału IPN w Białymstoku dr hab. Piotr Kardela. Był to już trzeci zorganizowany przez IPN pokaz tego dokumentu archiwalnego. Film jest unikatowym zapisem odwiedzin Ojczyzny przez kombatantów, wywodzących się z amerykańskiej Polonii ochotników do Błękitnej Armii gen. Józefa Hallera sformowanej we Francji w 1917 r. Anonimowy operator, prawdopodobnie na zlecenie Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej w Ameryce, na taśmie filmowej utrwalił obrazy miast Polski oraz m.in. generałów Józefa Hallera i Mariusza Zaruskiego, działaczy SWAP dr. Teofila Starzyńskiego i Agnieszkę Wisłę, a także pokazy zręcznościowe żołnierzy 15. Pułku Ułanów i 7. Pułku Strzelców Konnych na Polach Grunwaldzkich w Poznaniu oraz paradę 13. Dywizji Piechoty w Równem na Wołyniu. Oryginalna kopia filmu została sprowadzona do Polski w ramach

umowy podpisanej pomiędzy SWAP a Archiwum IPN. Konserwację i restaurację filmu przeprowadzono w pracowniach Filmoteki Narodowej – Instytutu Audiowizualnego przy współpracy pracowników IPN.

W 2019 r. IPN kontynuował współpracę naukowo-archiwalną z Centrum Badania Ludobójstwa i Ruchu Oporu Mieszkańców Litwy oraz Litewskim Archiwum Specjalnym. Prace prowadzone były w ramach projektu wydawniczego „Litwa i Polska w XX w. Dokumenty z archiwów służb specjalnych" (edycja polsko-litewska). W Warszawie i Augustowie (21–23 maja) odbyły się spotkania wspólnej polsko-litewskiej grupy roboczej, podczas których omówiono zaawansowanie prac nad publikacją *Działania Grupy Operacyjnej MGB LSRS w Polsce, 1948* cz. 1, a także dalsze plany dotyczące kolejnych dwóch część serii, opracowywanych na podstawie materiałów Urzędu Bezpieczeństwa i Wojsk Pogranicznych MWD okręgu bałtyckiego.

Wydział Badań Archiwalnych i Edycji Źródeł Archiwum IPN w Warszawie, w ramach realizowanych projektów, współpracował nadal w 2019 r. ze Społecznym Komitetem Opieki nad Starą Rossą w Wilnie, Domem Kultury Polskiej w Wilnie, Wilnoteką – redakcją telewizyjną w Wilnie, Radiem ZNAD WILII oraz z Polskim Studiem Teatralnym w Wilnie.

Podczas pobytu na Litwie w sierpniu i wrześniu 2019 r. pracownicy Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN prowadzili prace rekonesansowe, poszukiwawcze oraz informacyjne. Rekonesans przeprowadzono w siedmiu lokalizacjach rejonu wileńskiego, gdzie według posiadanych informacji mogą znajdować się miejsca spoczynku żołnierzy Armii Krajowej poległych w walkach o niepodległość państwa polskiego. Badania archeologiczne na Litwie zostały zorganizowane we współpracy z archeologiem litewskim prof. Iloną Vaškevičiūte, na podstawie wymaganych ustawodawstwem litewskim dokumentów (pozwolenia na badania archeologiczne i ekshumacje Litewskiego Ministerstwa Kultury oraz zgody właścicieli terenów, na których prowadzono prace). Poszukiwania prowadzono od 12 sierpnia do 8 września 2019 r. w pięciu lokalizacjach. W dwóch miejscach odkryto i ekshumowano szczątki, wykonano ekspertyzę antropologiczną oraz pobrano próbki do badań DNA. Szczątki do czasu zakończenia badań genetycznych zostały zabezpieczone w zakładzie pogrzebowym na Litwie. Dodatkowo w parafiach rzymskokatolickich powiatów solecznickiego, święciańskiego i wileńskiego pracownicy BPiI przeprowadzili spotkania informacyjne dla środowisk lokalnych w celu przybliżenia działalności Wydziału Kresowego oraz zwrócili się z apelem do mieszkańców o udzielanie informacji na temat miejsc pochówków polskich ofiar.

7 września 2019 r. w Ejszyszkach (Litwa) odbyła się uroczystość pogrzebowa czterech żołnierzy Armii Krajowej, którzy w latach 1944–1945 zginęli z rąk niemieckich i sowieckich, a następnie zostali pogrzebani w bezimiennych grobach. Jesienią 2018 r. ich szczątki odnalazł zespół Wydziału Kresowego BPiI IPN. W pogrzebie wojskowym, zorganizowanym przez BPiI, uczestniczył zastępca prezesa IPN dr hab. Krzysztof Szwagrzyk, a także ambasador RP w Wilnie Grzegorz Poznański, władze samorządowe Solecznik, parlamentarzyści RP, przedstawiciele Sejmu Republiki Litwy, organizacje samorządowe, delegacje Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych, Centrum Badań Ludobójstwa i Ruchu Oporu Mieszkańców Litwy w Wilnie.

19–20 marca 2019 r. Wilnie odbyła się konferencja „Spojrzenie na relacje polsko-litewskie w XX wieku" zorganizowana we współpracy z Ambasadą RP w Wilnie, Instytutem Polskim w Wilnie, Stowarzyszeniem „Wspólnota Polska" i Domem Kultury Polskiej w Wilnie.

25–27 października 2019 r. wspólnie ze Stowarzyszeniem Dziennikarzy Polskich OBUWiM w Rzeszowie po raz kolejny zorganizował wyjazd mający na celu inwentaryzację i porządkowanie polskich grobów na Kresach. Pracowano na cmentarzach we Lwowie, Stanisławowie, Bohorodczanach, Kołomyi, Winnikach.

Ponadto w pracownicy pionu naukowego i pionu poszukiwań prowadzili kwerendy archiwalne w Litewskim Centralnym Archiwum Państwowym (Lietuvos centrinis valstybes archyvas) w Wilnie oraz w Litewskim Archiwum Akt Specjalnych (Lietuvos ypatingasis archyvas) w Wilnie.

Łotwa

15 października 2019 r. w Dyneburgu na Łotwie Instytut Pamięci Narodowej otworzył kolejny Przystanek Historia. To już jedenasta tego typu placówka IPN poza granicami Polski. Podczas wydarzenia prezes IPN przedstawił działalność edukacyjną Instytutu skierowaną do Polaków poza granicami kraju. Scharakteryzował idee kultywowania pamięci wśród środowisk polskich i polonijnych rozsianych po całym świecie. Adam Hlebowicz, dyrektor Biura Edukacji Narodowej IPN, nakreślił w swoim wystąpieniu przedsięwzięcie związane z powstającym aktualnie słownikiem inteligencji polskiej na Kresach Wschodnich, zachęcając polskich mieszkańców Dyneburga do włączenia się w realizowany projekt. Dyrektor Oddziału IPN w Białymstoku dr hab. Piotr Kardela omówił najnowszą publikację naukową białostockiego oddziału IPN *Antykomunizm Polaków w XX wieku*, pracę zbiorową ukazującą różne oblicza tego zjawiska w ubiegłym stuleciu. Historyk z OBEN IPN w Białymstoku Waldemar Tyszuk opowiedział o przygotowanej przez siebie wystawie *Agresja sowiecka 17 września 1939 r. Polska północno-wschodnia*. Kolejnym punktem programu była prezentacja przygotowanej przez białostocki OBEN IPN teki edukacyjnej *Agresja sowiecka na Polskę i okupacja wschodnich terenów Rzeczypospolitej 1939–1941*, której dokonał dr Paweł Warot, naczelnik OBEN. Na zakończenie prezes Szarek i dyrektorzy Hlebowicz i Kardela przekazali uczestnikom spotkania, zrzeszonym w Związku Polaków na Łotwie, oraz młodzieży szkolnej i nauczycielom polskim materiały edukacyjne IPN oraz najnowszy podręcznik historii, wydany przez IPN dla młodzieży polskiej mieszkającej poza krajem.

Estonia

28–29 listopada 2019 r. odbyła się w Tallinie, międzynarodowa konferencja naukowa „Need to Know IX: Intelligence and major political change". Konferencję otworzyli: zastępca prezesa IPN Jan Baster, Ivo Juurvee z Międzynarodowego Centrum Obrony i Bezpieczeństwa w Estonii, Erik Kulavig z Uniwersytetu Południowej Danii, ambasador Danii w Estonii Kristina Miskowiak Beckvard oraz ambasador RP w Estonii Grzegorz Kozłowski. Ideą przyświecającą organizacji cyklicznej międzynarodowej konferencji było stworzenie miejsca spotkań dla badaczy problematyki wywiadu, kontrwywiadu i szerzej – tajnych służb z Polski i innych krajów postkomunistycznych – z ich kolegami z pozostałych części Europy i Ameryki Północnej, a przede wszystkim unaocznienie tym ostatnim znaczenia udostępnienia naukowcom i dziennikarzom archiwów dawnych służb specjalnych bloku sowieckiego, z Archiwum IPN na czele. Według zamysłu organizatorów konferencja corocznie odbywa się w innym ważnym europejskim ośrodku akademickim z udziałem dodatkowego lokalnego partnera lub partnerów. Obrady prowadzone są w języku angielskim. Wydarzenie organizowane jest wspólnie przez Instytut Pamięci Narodowej oraz Centrum Badań nad Zimną Wojną Uniwersytetu Południowej Danii. W roku 2019 organizatorami przedsięwzięcia byli także: Międzynarodowe Centrum Obrony i Bezpieczeństwa (Estonia), Norweskie Muzeum Lotnictwa (Norwegia) oraz King's College London (Wielka Brytania).

W roku sprawozdawczym Andrzej Pozorski dyrektor GKŚZpNP IPN – zastępca Prokuratora Generalnego wziął udział w 18. Konferencji Prokuratorów Generalnych i Dyrektorów Prokuratur Państw Morza Bałtyckiego w Tallinie.

Gruzja

W 2019 r. Instytut Pamięci Narodowej kontynuował współpracę naukowo-archiwalną z partnerami z Gruzji. W Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (MSW) Gruzji prowadził kwerendę dotyczącą m.in. problematyki Wielkiego Terroru – „operacji polskiej" NKWD w Gruzji w latach 1937–1938 oraz represji wobec Polaków w Gruzji w latach 1921–1956.

W roku sprawozdawczym odbyło się spotkanie polsko-gruzińskiej grupy roboczej w Tbilisi (23–25 września) na temat dalszej współpracy naukowej oraz postępów prac nad wspólnymi publikacjami: *Niszczenie archiwaliów organów bezpieczeństwa PRL i Gruzińskiego SRS jako akt zacierania*

pamięci narodowej", „Wielki Terror w sowieckiej Gruzji 1937–1938. Represje wobec Polaków. Post scriptum oraz *Represje wobec Polaków w sowieckiej Gruzji w latach 1921–1936***.** Omówiono założenia do scenariusza filmu pt. *Wanda* dotyczącego prześladowań Polaków w Gruzji w latach dwudziestych i trzydziestych XX w. Wówczas też odbyła się promocja gruzińskiego wydania książki *Wielki Terror w sowieckiej Gruzji 1937–1938. Represje wobec Polaków*, opublikowanej wspólnie przez IPN i Archiwum MSW Gruzji, w której uczestniczył m.in. prorektor Akademii Policyjnej MSW Gruzji Eldar Kurtanidze. W spotkaniu z przedstawicielami gruzińskich instytucji partnerskich udział wzięli m.in. zastępca prezesa IPN dr Mateusz Szpytma i przedstawiciele Archiwum IPN z dyrektor Marzeną Kruk na czele. W trakcie spotkania przedstawiciele IPN zapoznali się z filmem dokumentalnym *Polskie akcenty Wielkiego Terroru. Operacja Polska 1937–1938*, wyprodukowanym przez MSW Gruzji (reż. Mikheil Basiladze) oraz przekazali stronie gruzińskiej ostatnią wersję publikacji *The Great Terror in Soviet Georgia 1937–1938. Repression against Poles*. Delegacja IPN złożyła także wizytę w Parlamencie Gruzji (23 września).

Badaniem stosunków polsko-gruzińskich przede wszystkim w latach 1917–1921 zajmuje się Polsko-Gruzińska Komisja Historyków, która funkcjonuje od 2017 r. pod patronatem prezydentów obu krajów. W Tbilisi i Bakurciche odbyła się (22–25 listopada), prezentacja pierwszego tomu prac komisji i kolejna konferencja naukowa. Wydarzenia te zostały zorganizowane przez Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego, IPN oraz Uniwersytet im. Iwane Dżawachiszwili w Tbilisi przy wsparciu Ambasady RP w Tbilisi i Ambasady Gruzji w Warszawie. W 2019 r. historycy z BBH nawiązali również kontakt z The Soviet Past Research Laboratory (SovLab), który jest obecnie jedyną gruzińską instytucją specjalizującą się w badaniu represji komunistycznych w Gruzji i na obszarach postsowieckich. Rezultatem nawiązanych kontaktów były dwie konferencje mające na celu badanie represji w perspektywie porównawczej. Brali w nich udział historycy z różnych ośrodków badawczych w Polsce i w Gruzji. Pierwsza z tych konferencji nosiła tytuł: „Represje komunistyczne przeciwko Gruzinom i Polakom 1918–1991" i odbyła się w Tbilisi 7–8 maja 2019 r. Została zorganizowana we współpracy z Uniwersytetem im. Ilii Czawczawadze w Tbilisi, Ambasadą RP w Tbilisi, Instytutem Polskim w Tbilisi i Fundacją im. Heinricha Bölla. Druga konferencja „Repression against Religion in the Communist Countries" odbyła się w Muzeum św. Grzegorza Peradze w Bakurciche i w Telawi 25–26 listopada 2019 r. Została ona zorganizowana we współpracy z Uniwersytetem im. Ilii Czawczawadze w Tbilisi, Fundacją im. Heinricha Bölla, Ambasadą RP w Tbilisi i Ambasadą Gruzji w Warszawie.

Prokuratorzy Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w 2019 r. skierowali jeden wniosek o pomoc prawną do Gruzji.

Słowacja

29 października 2019 r. delegacja IPN z zastępcą prezesa IPN dr. Mateuszem Szpytmą, dyrektor Archiwum IPN Marzeną Kruk oraz przedstawicielem Biura Badań Historycznych, złożyła oficjalną wizytę w Bratysławie. Podczas niej przedstawiciele IPN spotkali się z kierownictwem słowackiego Instytutu Pamięci Narodu (Ústav pamäti národa, ÚPN). Członkowie delegacji wzięli udział w seminarium naukowym oraz otwarciu wystawy *Bracia w wierze – Bratia vo viere*, poświęconej kontaktom katolików polskich i słowackich w okresie komunizmu. Ekspozycja przedstawia mało znane fakty dotyczące tajnej współpracy polskich i słowackich katolików (duchownych i świeckich) w okresie rządów komunistycznych w obu krajach. Prześladowany Kościół katolicki w Czechosłowacji znalazł się w jeszcze trudniejszym położeniu niż Kościół w PRL. Katolicy z Polski udzielali swoim słowackim braciom wielorakiej pomocy, przede wszystkim przerzucali przez granicę zakazaną literaturę religijną oraz organizowali tajne święcenia słowackich księży w naszym kraju. Wystawa została przygotowana z inicjatywy Ambasady RP w Bratysławie, we współpracy z IPN i słowackim ÚPN. Jej współautorem jest dr hab. Mirosław Szumiło (BBH). Przemawiając w siedzibie parlamentu słowackiego, zastępca prezesa IPN dr Mateusz Szpytma zapowiedział wydanie dokumentów dotyczących kontaktów tytułowych „braci w wierze".

3 grudnia 2019 r. została zorganizowana prezentacja wspomnianej wystawy w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie. Wernisaż połączony był z projekcją słowackiego filmu dokumentalnego *Ślady w śniegu* (*Stopy v snehu*), który przybliża zjawisko przemytu literatury religijnej do Czechosłowacji oraz pokazuje m.in. historię trzech młodych Słowaków aresztowanych na granicy w okolicach Piwnicznej przez funkcjonariuszy WOP.

W roku sprawozdawczym pracownicy BBH i OBBH prowadzili kwerendy w Archiwum ÚPN w Bratysławie, lecz także na terytorium Republiki Czeskiej: w Archiwum Narodowym (Národní archiv České republiky) w Pradze oraz Archiwum Służb Bezpieczeństwa (Archiv bezpečnostnich složek) w Pradze.

W roku 2019 prokuratorzy Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu przygotowywali wiele materiałów dla Biura Prezesa i Komunikacji Społecznej IPN w związku ze współpracą ze słowackim ÚPN oraz skierowali do Słowacji trzy wnioski o pomoc prawną.

Rumunia

Współpraca archiwalna Instytutu Pamięci Narodowej z Narodowymi Archiwami Rumunii zainicjowana została w 2008 r. w celu przygotowania publikacji źródłowych dotyczących relacji polsko-rumuńskich w trakcie oraz po zakończeniu II wojny światowej, a także obustronnej wymiany dokumentów archiwalnych. Kwestiom druku i promocji wspólnie opracowanego albumu *Solidarni z Rumunią Grudzień 1989 – styczeń 1990 / Solidari cu Romania decembrie 1989 – januarie 1990* oraz przygotowywaniu wspólnego tomu studiów z materiałami pokonferencyjnymi było poświęcone spotkanie przedstawicieli obu stron w Bukareszcie 15–16 października 2019 r.

19 grudnia 2019 r. w Bukareszcie odbyła się uroczysta promocja drugiego, uzupełnionego wydania książki *Solidarni z Rumunią. Grudzień 1989 – styczeń 1990*. Podczas prezentacji publikacji zastępca prezesa IPN dr Mateusz Szpytma mówił o wsparciu, udzielanym przez Polaków członkom rumuńskiej opozycji oraz o znaczeniu współpracy IPN z rumuńskimi archiwami w dokumentowaniu wystąpień antykomunistycznych. Promocji książki towarzyszyła wystawa *Solidarni z Rumunią*. Ekspozycja została przygotowana z fotografii wykonanych przez Jana Kołodziejskiego, wieloletniego pracownika poznańskiego oddziału IPN.

W roku sprawozdawczym Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu podejmowała również działania w celu pozyskania orzeczeń sądowych dotyczących zbrodni komunistycznych, kwalifikowanych jednocześnie jako zbrodnie przeciwko ludzkości, które były wydawane w innych krajach byłego bloku komunistycznego. W ich wyniku otrzymano najistotniejsze orzeczenia rumuńskich sądów ostatnich lat.

Norwegia

30 marca 2019 r. w Stavanger odbyło się spotkanie polonijne, które objęła swoim patronatem ambasador RP w Oslo Iwona Woicka-Żuławska. Biorący w nim udział zastępca prezesa IPN Krzysztof Szwagrzyk wygłosił wykład pt.: „Misja i cel działania Biura Poszukiwań i Identyfikacji". Z referatami wystąpili ponadto kierownik Wydziału Polityczno-Ekonomicznego Ambasady Polski w Norwegii Marian Siemanowicz oraz dr Bogdan Rowiński, prezes Zarządu Fundacji im. Cichociemnych Spadochroniarzy Armii Krajowej dr Bogdan Rowiński. Prelekcje uzupełniła przygotowana przez IPN wystawa w formie zdjęć, dotycząca żołnierzy wyklętych oraz cichociemnych pt. *Nie jesteśmy żadną bandą, my jesteśmy z miast i wiosek polskich. 5. Wileńska Brygada Armii Krajowej na Pomorzu*.

Dania

Część konferencji międzynarodowych została zorganizowana w ramach wieloletniej współpracy z partnerami zagranicznymi. W 2019 r. kontynuowano m.in. kontakty naukowe w ramach międzynarodowego projektu „Need to know" poświęconego badaniom dziejów wywiadu i kontrwywiadu w wymiarze europejskim w okresie zimnej wojny. Projekt ten jest realizowany od 2011 r. przez BBH

we współpracy z Uniwersytetem Południowej Danii i innymi partnerami zagranicznymi. W jego ramach w 2019 r. po raz dziesiąty odbyła się międzynarodowa konferencja. Nosiła tytuł „Need to Know IX: Intelligence and major political change". Została zorganizowana w Tallinie, 28–29 listopada 2019 r. (s. 68).

Włochy

13–23 maja 2019 r. dr hab. Krzysztof Szwagrzyk wziął udział w organizowanym przez Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej IPN w Poznaniu, Stowarzyszenie Rodzin Polskich Ofiar Obozów Koncentracyjnych i Urząd ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych Wyjeździe Pamięci „Polskim Bohaterom – Monte Cassino" dla laureatów konkursu „Sztafeta Pamięci. Losy mojej rodziny podczas II wojny światowej". Pierwszym ważnym przystankiem w drodze na uroczystości 75. rocznicy zdobycia Monte Cassino była wizyta w byłym niemieckim obozie koncentracyjnym KL Dachau, gdzie rodziny polskich ofiar obozu zapaliły znicze i pozostawiły polskie flagi w miejscach przetrzymywania ich bliskich. W uroczystościach we Włoszech wzięli udział prezydent RP Andrzej Duda wraz z małżonką Agatą Kornhauser-Dudą oraz prezydent Włoch Sergio Mattarella z córką, a także ponad 500 zaproszonych gości na czele z przedstawicielami polskiego rządu, Sejmu i Senatu. Obecni byli weterani walk o Monte Cassino, którzy przybyli z całego świata. W uroczystościach brało udział blisko półtora tysiąca polskich skautów i harcerzy, którzy przez cały czas trwania obchodów pełnili honorową wartę przy grobach polskich bohaterów walczących o przełamanie Linii Gustawa. W wydarzeniu uczestniczyły również rodziny polskich żołnierzy walczących pod Cassino. Zwycięska bitwa o wzgórze ma wyjątkowe miejsce w historii Polski, dlatego głównym celem Wyjazdu Pamięci „Polskim Bohaterom – Monte Cassino" były międzynarodowe uroczystości 75. rocznicy polskiego zwycięstwa. Tradycyjnie odbyły się one na Polskim Cmentarzu Wojennym, usytuowanym w miejscu nazwanym przed 75 laty przez żołnierzy 2. Korpusu Polskiego gen. Władysława Andersa Doliną Śmierci.

5 listopada 2019 r. na Cmentarzu Żołnierzy Włoskich w Warszawie na Bielanach oddano cześć poległym żołnierzom z okazji Święta Zjednoczenia Włoch i Święta Włoskich Sił Zbrojnych. Ceremonia na cmentarzu żołnierzy poległych i zmarłych podczas I i II wojny światowej na terytorium Polski odbyła się przy asyście religijnej i wojskowej. W uroczystości uczestniczyli ambasador Włoch w Polsce Aldo Amati oraz przedstawiciele włoskich sił zbrojnych z attaché obrony przy Ambasadzie Republiki Włoskiej w Polsce płk. Raffaele Vladimirem Forgione na czele. W ceremonii wzięli również udział przedstawiciele Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych, Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych, przedstawicielstw dyplomatycznych oraz dzieci z pobliskiego przedszkola, które co roku składają kwiaty na grobach włoskich żołnierzy. W imieniu Instytutu Pamięci Narodowej wieniec złożyli przedstawiciele Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa.

W Turynie Adam Siwek, dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa wziął udział w obchodach 100. rocznicy nawiązania stosunków dyplomatycznych między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Włoską oraz 70-lecia najstarszej polskiej organizacji społecznej we Włoszech – Ogniska Polskiego w Turynie. Uroczystości zorganizowane zostały przez Ognisko Polskie oraz Konsulat Generalny RP w Mediolanie. W obchodach uczestniczyła ambasador RP we Włoszech Anna Maria Anders, konsul generalny RP w Mediolanie Adrianna Siennicka oraz konsul honorowy RP w Turynie Ulrico Leiss de Leimburg. Dyrektor Siwek odwiedził główny cmentarz Turynu Cimitero Monumentale di Torino, gdzie oddał hołd, spoczywającym tam 138 polskim żołnierzom zmarłym w latach 1918–1919. Byli to żołnierze z armii austro-węgierskiej, którzy trafili do włoskiej niewoli i zgłosili się do formowanych na terenie Włoch oddziałów polskich mających zasilić Błękitną Armię gen. Hallera. Dyrektor Adam Siwek spotkał się także z działaczami Ogniska Polskiego w Turynie oraz uczcił pamięć żołnierzy 2. Korpusu Polskiego.

21 stycznia 2019 r. w związku z 74. rocznicą wyzwolenia obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau Apulijskie Stowarzyszenie Włosko-Polskie zorganizowało w Mediatece Regionalnej

w Bari wystawę *Niemiecki Nazistowski Obóz Śmierci Konzentrationslager Auschwitz* przygotowaną przez Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu. Instytut po raz kolejny włączył się w inicjatywę. Katarzyna Ratajczak-Sowa z Biura Prezesa i Komunikacji Społecznej omówiła działania IPN upamiętniające ofiary obozów koncentracyjnych, w tym tematyczne wydawnictwa m.in. tekę edukacyjną *Auschwitz – pamięć dla przyszłości* oraz anglojęzyczne wydanie *Raportu „X"* Witolda Pileckiego. Zaprezentowała także serię wydawnictw *Patroni naszych ulic*, w tym broszury poświęcone Januszowi Korczakowi i Witoldowi Pileckiemu. Opowiedziała o „Biuletynie IPN" ze stycznia 2018 r. poświęconym w całości ofiarom obozów m.in. w Mauthausen, Gusen, Dachau, wspomniała także o portalu Truth About Camps.

14 października 2019 r. odbyła się uroczysta nauguracja Tygodnia Kultury Polsko-Włoskiej w Bari na Zamku Szwabskim (Castello Svevo). W uroczystości z ramienia IPN wzięli udział m.in. dr Arkadiusz Kazański z Oddziału IPN w Gdańsku i Katarzyna Ratajczak-Sowa z Biura Prezesa i Komunikacji Społecznej IPN. Inauguracyjne spotkanie poprowadził prezes Apulijskiego Stowarzyszenia Włosko-Polskiego prof. Antonio Mercurio. W Szkole Artystycznej Massari-Galilei odbyła się konferencja historyczna dla uczniów, studentów, grona pedagogicznego, gości oraz Polonii. Wykład o ks. Jerzym Popiełuszce wygłosił ambasador RP przy Stolicy Apostolskiej Janusz Kotański. Publiczności została zaprezentowana broszura wydana przez IPN w języku włoskim o ks. Jerzym Popiełuszce autorstwa Jana Żaryna. Wykład o NSZZ „Solidarność" i Annie Walentynowicz wygłosił dr Arkadiusz Kazański. W spotkaniu wziął również udział konsul w Ambasadzie RP Rzymie Kamil Warawąsowski oraz mieszkańcy miasta Bari. O Tygodniu Kultury Włosko-Polskiej informowały włoskie media „La Gazzetta del Mezzogiorno", telewizja regionalna w Bari, „La Fede Quotidiana"; radio regionu Puglia.

W 2019 r. IPN kontynuował współpracę z Papieskim Instytutem Studiów Kościelnych w Rzymie. W jej wyniku zdigitalizowano kolejne materiały archiwalne znajdujące się w zespole nr 3 – Spuścizna Karola Kleszczyńskiego. Wykonano skany 207 jednostek archiwalnych (49 392 kopie cyfrowe), poddanych przed digitalizacją opracowaniu technicznemu i zabiegom konserwatorskim.

Francja

9 czerwca 2019 r. zastępca prezesa IPN Jan Baster wziął udział w międzynarodowych obchodach 75. rocznicy D-Day, lądowania aliantów we Francji. W uroczystościach w Plumetot uczestniczyli także ambasador RP we Francji Tomasz Młynarski, dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa Adam Siwek, szef Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych Jan Józef Kasprzyk oraz Jan Ambroziak z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Dowódcę Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych reprezentował gen. pil. Ireneusz Nowak. Wśród zgromadzonych znaleźli się weterani Polskich Sił Powietrznych na Zachodzie, a także polskie, francuskie oraz brytyjskie delegacje wojskowe. Podczas uroczystości odsłonięto pomnik „Victory Fly Past Memorial – Zwycięski lot" projektu Alexandra Smagi, zwycięzcy międzynarodowego konkursu, którego budowę w zasadniczej części współfinansował IPN. Powstanie pomnika oraz inauguracja miejsca pamięci ma na celu przypomnienie o wkładzie Polskich Sił Powietrznych w kampanię normandzką i wyzwolenie Francji. Rzeźba ma kształt litery V od angielskiego „victory", czyli zwycięstwo. Na strunach rozpiętych między ramionami litery V zostały umieszczone trzy miniatury samolotów myśliwskich Spitfire symbolizujące trzy polskie dywizjony stacjonujące w Plumetot. Na znaku rozpoznawczym RAF wyryto w języku polskim, angielskim i francuskim napis „Za naszą i waszą wolność". Pomnik został poświęcony polskim lotnikom z okazji setnej rocznicy odzyskania niepodległości przez Polskę oraz 100-lecia Królewskich Sił Lotniczych Zjednoczonego Królestwa – RAF.

Pracownicy IPN na zaproszenie polonijnych placówek edukacyjnych przybliżają najnowszą historię Polski rodakom poza granicami kraju, prowadząc zajęcia dla uczniów, warsztaty dla nauczycieli oraz wygłaszając prelekcje dla szerokiego grona odbiorców. W 2019 r. takie spotkania odbyły

się m.in. we Francji (Paryż, Saint Germain). Ponadto w Paryżu zostały pokazane wystawy: *Europa w rodzinie. Ziemiaństwo polskie XX wieku* (przygotowana przez OBEN IPN w Poznaniu) w Bibliotece Polskiej (od 10 kwietnia do 18 maja) oraz *Oblężenie Warszawy 1939. Fotografie Juliena Bryana* (przygotowana przez Centralę BEN) w Liceum Montaigne (20 listopada).

Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w 2019 r. nawiązało kontakt z Konsulem Honorowym RP w Nancy we Francji, Konsulem Generalnym RP w Paryżu, ataszatem wojskowym RP we Francji oraz władzami miasteczka Freland, gdzie rzeszowskie OBUWiM 8 września 2019 r. odsłoniło tablicę pamiątkową poświęconą Francuzom, którzy w 1944 r. pomogli w ucieczce z obozu żołnierzom polskim, a następnie udzielali im pomocy i schronienia aż do wyzwolenia przez wojska amerykańskie.

W 2019 r. w Paryżu dr Maciej Korkuć wziął udział w międzynarodowej konferencji pt. „Nowa polska szkoła historii Holokaustu".

W roku sprawozdawczym pracownicy BBH i OBBH prowadzili kwerendy w Archiwum Biblioteki Polskiej w Paryżu, Archiwum Instytutu Literackiego Maisons-Laffitte k. Paryża i Bibliotece Narodowej w Paryżu.

Kazachstan

W związku z podpisaniem w 2018 r. w Ałmaty umowy o współpracy naukowej i archiwalnej między Archiwum IPN i Archiwum Prezydenta Kazachstanu, 2 –7 czerwca 2019 r. w Archiwum IPN gościli przedstawiciele archiwów Republiki Kazachstanu. Delegacji przewodniczyła dyrektor Archiwum Prezydenta Republiki Kazachstanu Dżamilja Abdukadyrow. Wizyta dała możliwość omówienia perspektyw współpracy i wzajemnego poznania instytucji.

W Ałmaty 16 października 2019 r. odbyło się spotkanie robocze, w trakcie którego omówiono współpracę naukową z wydawanym przez Archiwum IPN naukowym periodykiem „Przegląd Archiwalny" oraz udział we wspólnych konferencjach i publikacjach. Delegacja Archiwum IPN rozmawiała też z dyrektorami archiwów rejonowych Kazachstanu na temat możliwości nawiązania współpracy z archiwami w Uralsku, Karagandzie i Archiwum Miejskim w Ałmaty.\

17–18 października 2019 r. przedstawiciele IPN wzięli udział w międzynarodowej konferencji „Nowoczesne archiwum: praktyka, problemy, innowacje", zorganizowanej w związku z obchodami 25-lecia powstania Archiwum Prezydenta Republiki Kazachstanu.

Prokuratorzy Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu skierowali do Kazachstanu jeden wniosek o pomoc prawną.

Rosja

3 września 2019 r. w Miednoje w pobliżu Tweru (Rosja) odbyły się uroczystości upamiętniające 19. rocznicę otwarcia i poświęcenia Kompleksu Memorialnego „Miednoje", w ramach którego funkcjonuje Polski Cmentarz Wojenny. W uroczystościach organizowanych przez Komendę Główną Policji wzięli udział przedstawiciele Instytutu Pamięci Narodowej: dr hab. Krzysztof Szwagrzyk, zastępca prezesa oraz mecenas Anna Szeląg, zastępca dyrektora Biura Poszukiwań i Identyfikacji. Na uroczystości przybyły rodziny ofiar zbrodni katyńskiej, skupione w strukturach Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939", Federacja Rodzin Katyńskich oraz delegacje MSWiA, Policji, Straży Granicznej i innych formacji, Ambasady RP w Moskwie i urzędów państwowych z Polski. Na Polskim Cmentarzu Wojennym w Miednoje spoczywają szczątki 6,3 tys. polskich jeńców obozu specjalnego w Ostaszkowie, zamordowanych przez NKWD w 1940 r.

W roku sprawozdawczym pracownicy BBH i OBBH prowadzili kwerendy w Rosyjskim Państwowym Archiwum Historii Społeczno-Politycznej (Rossijskij Gosudarstwiennij Archiw Socjalno-Politiczeskoj Istorii) w Moskwie, Rosyjskim Państwowym Archiwum Wojskowym (Rossijskij Gosudarstwiennij Archiw Wojennoj Istorii) w Moskwie, Państwowym Archiwum Federacji Rosyjskiej (Gosudarstwiennij Archiw Rossijskoj Fiedieracyi) w Moskwie oraz Rosyjskim Państwowym

Archiwum Historii Najnowszej (Gosudarstwiennij Archiw Nowieisziej Istorii) w Moskwie, a pracownicy BPiI – w Archiwum Stowarzyszenia „Memoriał".

W odpowiedzi na wnioski kierowane przez prokuratorów pionu ścigania IPN w sprawach zbrodni komunistycznych strona rosyjska konsekwentnie odmawia realizacji czynności dowodowych. W 2019 r. odmówiła realizacji czterech wniosków.

Białoruś

We wrześniu 2019 r. miał miejsce, zaplanowany przez Instytut Pamięci Narodowej wyjazd edukacyjny do Mińska i Rosji dla zwycięzców konkursu „Policjanci w służbie historii". W tym samym miesiącu odbył się wyjazd edukacyjny dla młodzieży w ramach projektu „Kresy – polskie ziemie wschodnie w XX w". Biuro Edukacji Narodowej zorganizowało również wyjazd edukacyjny dla młodzieży w ramach 10. edycji konkursu „Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy… Katyń – 79 lat po zbrodni". We współpracy z Konsulatem Generalnym RP w Grodnie BEN przygotowywało wydarzenia w ramach „Przystanku Historia" w Grodnie. W maju 2019 r. odbyło się spotkanie poświęcone Korpusowi Ochrony Pogranicza. BEN, wraz ze Stowarzyszeniem „Wspólnota Polska" i Radą Miasta Katowice, dwukrotnie także zapraszał na zajęcia edukacyjne dzieci polskie z Białorusi. Gościem BEN był ponadto Ihar Melnik, białoruski historyk, który promował swoje książki (o Białorusinach w PSZ i na temat granicy polsko-sowieckiej po 17 września 1939 r.).

5 marca 2019 r., przy wsparciu MSZ i Departamentu Wojskowego Spraw Zagranicznych MON, zastępca prezesa IPN dr hab. Krzysztof Szwagrzyk i zastępca dyrektora Biura Poszukiwań i Identyfikacji mecenas Anna Szeląg rozmawiali z gen. O. Wojnowem, szefem Departamentu Wojskowej Współpracy Zagranicznej Ministerstwa Obrony Republiki Białorusi. Spotkanie miało miejsce podczas wizyty delegacji białoruskiej w Polsce na zaproszenie MON. Stronie białoruskiej zaprezentowano dorobek IPN w zakresie prowadzenia prac poszukiwawczych oraz omówiono cele prowadzonych przez IPN działań w tym zakresie. Poruszono również kwestię starań IPN o umożliwienie przeprowadzenia prac rekonesansowych, a potem ewentualnie prac archeologicznych w wytypowanych lokalizacjach.

16–20 września 2019 r. specjaliści Biura Poszukiwań i Identyfikacji przeprowadzili rekonesans terenowy i wykonali dokumentację w miejscach proponowanych do przeprowadzenia prac poszukiwawczych i ekshumacji grobów Polaków poległych i pomordowanych na terenie Białorusi. Rekonesans przeprowadzony został wspólnie z przedstawicielami Sił Zbrojnych Republiki Białorusi przy wsparciu MSZ RP. Pracownicy BPiI pozyskali ponadto materiał genetyczny do badań porównawczych od krewnych ofiar zbrodni niemieckiej, narodowości białoruskiej, ekshumowanych przez BPiI w 2017 r. w miejscowości Czeremcha, (woj. podlaskie). Działania podjęto przy współpracy z Konsulatem Generalnym Republiki Białorusi w Białymstoku.

W grudniu 2019 r. Biuro Poszukiwań i Identyfikacji uzyskało zgodę Sił Zbrojnych Republiki Białorusi na odbycie w 2020 r. kolejnego rekonesansu terenowego oraz przeprowadzenie prac poszukiwawczo-ekshumacyjnych w miejscowości Aziaty (Oziaty, powiat żabieniecki, obwód brzeski).

Ponadto pracownicy pionu poszukiwań prowadzili kwerendy na terenie Białorusi: w Narodowym Archiwum Historycznym Białorusi w Mińsku oraz Muzeum Historyczno-Krajoznawczym w Nowogródku.

W 2019 r. do strony białoruskiej został skierowany wniosek o pomoc prawną w śledztwie o sygnaturze S 17.2001.Zk Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Łodzi. Prokuratura Generalna Republiki Białorusi pismem z 20 grudnia 2019 r. odmówiła wykonania czynności w drodze pomocy prawnej, powołując się na unormowanie przyjęte w art. 19 traktatu zawartego w dniu 26 października 1994 r. między Polską a Białorusią w sprawie pomocy prawnej w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych. Wniosek ten był jedynym wystąpieniem o wykonanie czynności w sprawie karnej, który został skierowany do Prokuratury Generalnej Białorusi w 2019 r.

3.2. Europejska Sieć Instytucji Archiwalnych Zajmujących się Aktami Tajnych Służb (The European Network of Official Authorities in Charge of the Secret-Police Files)

25 i 26 września 2019 r. delegacja Archiwum IPN uczestniczyła w corocznym spotkaniu przedstawicieli Europejskiej Sieci Instytucji Archiwalnych Zajmujących się Aktami Tajnych Służb, którego gospodarzem w roku sprawozdawczym był słowacki Ústav Pamäti Národa. Pracownicy Archiwum IPN przedstawili sprawozdanie z działalności swojej instytucji, omówili również ostatnie zmiany w ustawie o IPN oraz zakres zastosowania przepisów RODO w Archiwum. Zaprezentowali ponadto stronę internetową http://sovietblocksecurity.eu/, na której opublikowano skany dokumentacji wielostronnych konferencji służb bezpieczeństwa Układu Warszawskiego, pochodzące z archiwów organizacji – członków Sieci.

3.3. Stała Konferencja Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie

14–17 września 2019 r. Instytut Pamięci Narodowej był współorganizatorem, odbywającej się w Lublinie, czterdziestej pierwszej sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (MABPZ), organizacji zrzeszającej od 1979 r. instytucje przechowujące cenne świadectwa polskiej kultury i historii. Obecnie członkami MABPZ jest 25 instytucji, które w trakcie corocznie organizowanych sesji mają możliwość wymiany doświadczeń, a także zaprezentowania prowadzonej działalności i przedstawienia zgromadzonych zbiorów.

Podczas tegorocznych obrad Archiwum IPN we współpracy z instytucjami zrzeszonymi w MABPZ, zorganizowało ekspozycję *Polonica emigracyjne – ze zbiorów instytucji członkowskich Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie*. Wystawa została otwarta przez prezesa IPN dr. Jarosława Szarka 16 września 2019 r. w siedzibie Oddziału IPN w Lublinie.

3.4. Działalność w zakresie *transitional justice*

3.4.1. Platforma Europejskiej Pamięci i Sumienia

Celem Platformy Europejskiej Pamięci i Sumienia, skupiającej ponad 60 instytucji państwowych i społecznych, jest współpraca na rzecz poszerzania wiedzy na temat reżimów totalitarnych, a także upamiętnianie ich ofiar. Powołanie Platformy poprzedziły kilkuletnie przygotowania, których początkiem była deklaracja praska z 2008 r. IPN jest jednym z 21 członków-założycieli.

22–23 maja przedstawiciele Platformy: Peter Rendek – dyrektor wykonawczy Platformy, Andreja Valič Zver – członkini zarządu, Miroslav Lehký – ekspert i badacz oraz Elisa Pia – studentka Uniwersytetu w Grenoble na zaproszenie IPN przyjechali do Warszawy. Delegacja spotkała się w siedzibie Instytutu z zastępcą prezesa dr. Mateuszem Szpytmą oraz przedstawicielami poszczególnych pionów merytorycznych IPN. Prowadzone były m.in. rozmowy na temat toczącego się śledztwa z powiadomienia Platformy, dotyczącego zabójstw obywateli polskich na granicy czechosłowacko-austriackiej w czasach zimnej wojny. Obecny na spotkaniu prokurator Wojciech Pardyjak przedstawił dotychczasowy jego przebieg i planowane działania. Omawiano też kwestię objazdowej wystawy poświęconej obozom pracy przymusowej *European Gulag* (Europejski gułag). Docelowo miałaby być ona pokazana m.in. w Parlamencie Europejskim. Przedstawiciele Platformy wspomnieli też o pomyśle stworzenia wystawy dotyczącej męczenników komunizmu. Zastępca prezesa IPN Mateusz Szpytma zapewnił, że Instytut chętnie weźmie udział również w tym projekcie oraz

zaoferował wkład w postaci jednej z najnowszych ekspozycji stworzonej przez IPN, opowiadającej o polskich i węgierskich męczennikach. W trakcie spotkania rozmawiano także na temat bieżącego projektu Platformy pt. „Justice 2.0", który jest próbą wypracowania międzynarodowego mechanizmu rozliczenia sprawców zbrodni komunistycznych.

23 maja 2019 r. w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki Przystanek Historia odbyła się konferencja prasowa poświęcona polskiemu wydaniu książki *Aby pamięć przetrwała. Dziedzictwo totalitaryzmu w Europie* z udziałem zastępcy prezesa IPN Mateusza Szpytmy oraz delegacji Platformy. Publikacja jest zbiorem tekstów dla uczniów szkół średnich z Europy; zawiera biografie wybranych osób z różnych krajów, których życie zostało naznaczone przez systemy totalitarne. Do chwili obecnej książka została przetłumaczona na języki: czeski, angielski, francuski, niemiecki, ukraiński, włoski i polski. Po konferencji odbyły się warsztaty dla młodzieży szkolnej z wykorzystaniem wspomnianej publikacji oraz współtworzonej przez IPN i inne organizacje zrzeszone w Platformie gry „Za żelazną kurtyną", ukazującej losy ludzi, którzy zdołali uciec przez żelazną kurtynę.

3–6 listopada 2019 r. przedstawiciele IPN Agnieszka Jędrzak, kierownik Samodzielnej Sekcji Informacji i Kontaktów Międzynarodowych w Biurze Prezesa i Komunikacji Społecznej IPN oraz dr Rafał Leśkiewicz, pełnomocnik prezesa IPN ds. badania terroru okupacyjnego na ziemiach polskich 1939–1945 i zastępca dyrektora Biura Badań Historycznych IPN, wzięli udział w dorocznym, dziewiątym już zjeździe Platformy, który w tym roku odbył się w Tiranie. 4 listopada 2019 r. w Szkodrze, gdzie znajduje się byłe więzienie – muzeum upamiętniające ofiary albańskiego totalitaryzmu, zaprezentowano wystawę *Totalitaryzm w Europie*, której IPN jest współtwórcą. Prezentacji ekspozycji towarzyszyła konferencja prasowa z udziałem burmistrz Szkodry. 5 listopada 2019 r. odbyły się obrady Platformy, podczas których podsumowano bieżącą działalność organizacji, a także omówiono planowane przyszłe przedsięwzięcia, m.in. projekt *Europejski Gułag*, w ramach którego IPN, jako współtwórca ekspozycji, przekazał materiały na wystawę, w tym liczne kopie dokumentów archiwalnych.

Bogusław Czerwiński, prokurator GKŚZpNP wziął udział w posiedzeniu, we Wrocławiu, na którym zaprezentował propozycje usprawnienia projektu „Justice 2.0." oraz poinformował o śledztwie prowadzonym przez OKŚZpNP w Krakowie w sprawie zabójstw obywateli Polski na granicy czechosłowacko-austriackiej, które zostało zainicjowane na skutek doniesienia złożonego przez Platformę.

3.4.2. „Warszawski Dialog na rzecz Demokracji"

3 października 2019 r. w Warszawie odbyły się obrady ósmej edycji międzynarodowej konferencji „Warszawski Dialog na rzecz Demokracji", organizowanej przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Instytut związany jest z tym wydarzeniem od samego powstania, jeśli chodzi o wypracowanie koncepcji konferencji, stworzenie strony internetowej, a wreszcie organizację paneli dyskusyjnych związanych z zagadnieniem sprawiedliwości okresu przemian. Warszawski Dialog, odbywający się w formie cyklicznych seminariów, ma na celu stałe monitorowanie procesów demokratyzacyjnych na arenie międzynarodowej oraz tworzenie rekomendacji, głównie dla organizacji międzynarodowych zajmujących się wspieraniem przemian demokratycznych.

Podczas ósmej edycji Warszawskiego Dialogu prof. Krzysztof Sychowicz z Oddziału IPN w Białymstoku wystąpił z referatem „Wolność religii i wolność wyznania a państwo", stanowiącym wprowadzenie do panelu dyskusyjnego „Freedom of religion and belief and the state". Tematem jego wystąpienia były prześladowania religijne w reżimach totalitarnych. Odwołując się do współistniejących przez jakiś czas w Europie komunizmu i nazizmu, zwrócił uwagę, że kiedy analizujemy zachowanie tych dwóch systemów totalitarnych wobec Kościołów i religii, widoczne staje się wspólne dla nich dążenie do ograniczenia obecności religii w życiu publicznym i sferze społecznej oraz podporządkowania państwu ich struktur. W wypadku, kiedy sta-

wało się to niemożliwe, następowała siłowa rozprawa z przedstawicielami danego wyznania. Na zakończenie – odwołując się między innymi do czasów Polski Ludowej – stwierdził, że Kościół był jedynym i ostatnim miejscem, w którym człowiek mógł się czuć naprawdę wolnym.

Celem tegorocznej edycji, która odbyła się pod hasłem „Freedom od religion or belief as a pillar of democracy" (Wolność religii i wolność wyznania jako filar demokracji) było zwrócenie uwagi na powiązania między wolnością religii i przekonań a procesami demokratyzacyjnymi na świecie. Podczas uroczystego otwarcia wystąpili prof. Jacek Czaputowicz, minister spraw zagranicznych, dr Souraya Bechealany, sekretarz generalny Rady Kościołów Bliskiego Wschodu, prof. Monica Lugato z LUMSA (Libera Università degli Studi Maria Ss. Assunta di Roma) oraz Ján Figel, specjalny wysłannik ds. promocji wolności religii lub przekonań poza Unią Europejską, który wspomniał m.in. o roli religii w duchowym odrodzeniu krajów byłego bloku wschodniego po przemianach roku 1989. Przedstawiono także materiał wideo z przemówieniem Ahmeda Shaheeda, specjalnego wysłannika ONZ ds. wolności religii lub przekonań. Wspólnie wyrażano pogląd, że wolność religii jest fundamentem demokracji, w sposób nierozerwalny, wiążąc się z takimi swobodami obywatelskimi, jak wolność słowa, wolność sumienia oraz godność jednostki.

3.4.3. Inne działania w zakresie *transitional justice*

26 czerwca 2019 r. w IPN gościli reprezentanci Instytutu ds. Zjednoczenia Edukacji w Ministerstwie ds. Zjednoczenia Republiki Korei. Delegacji przewodniczył dr Park Kwangho, dyrektor generalny ds. planowania edukacji w Instytucie ds. Zjednoczenia. Instytut Pamięci Narodowej reprezentowali przedstawiciele pionów naukowego, edukacyjnego i Biura Prezesa i Komunikacji Społecznej. Goście z Korei zapoznali się ze strukturą, celami, misją i głównymi aktywnościami Instytutu w dziedzinie badań naukowych i edukacji, szczególnie z projektami badawczymi i propozycjami szkoleń oraz materiałów i narzędzi metodologicznych przygotowanych dla uczniów i nauczycieli. Podczas dyskusji reprezentanci Korei wykazali zainteresowanie polskimi doświadczeniami w zakresie transformacji ustrojowej oraz debaty społecznej, towarzyszącej powstaniu Instytutu.

10 lipca 2019 r. Instytut Pamięci Narodowej odwiedzili Sim Giseob oraz Lim Sory, badacze z południowokoreańskiego Instytutu Hana ds. Zjednoczenia Korei w celu poznania polskich doświadczeń. Instytut Pamięci Narodowej reprezentowali przedstawiciele pionów lustracyjnego, śledczego, edukacyjnego oraz Samodzielnej Sekcji Informacji i Kontaktów Międzynarodowych Biura Prezesa i Komunikacji Społecznej IPN. Badaczom z Korei Południowej opisano strukturę, misję oraz główne aktywności i cele Instytutu, zwłaszcza pionów lustracyjnego, śledczego i edukacyjnego. W trakcie spotkania dyskutowano, w jaki sposób konieczność składania oświadczeń lustracyjnych przez osoby ubiegające się o najwyższe stanowiska państwowe wpływa na życie społeczno-polityczne w Polsce. Omówiono także możliwe konsekwencje dopuszczenia się kłamstwa lustracyjnego. Bogusław Czerwiński prokurator GKŚZpNP opowiedział o ściganiu sprawców zbrodni wojennych i komunistycznych. Gościom zaprezentowano polskie ustawodawstwo i doświadczenia w zakresie dekomunizacji przestrzeni publicznej. Goście z Korei zapoznali się także z głównymi projektami badawczymi IPN oraz szeroką gamą propozycji szkoleniowych dla uczniów i nauczycieli. Była to kolejna wizyta przedstawicieli Ministerstwa ds. Zjednoczenia Republiki Korei. Wcześniej reprezentanci instytucji odwiedzili IPN w marcu 2017 oraz w listopadzie 2017 r.

W listopadzie 2019 r. IPN odwiedzili przedstawiciele Soongsil University w Seulu. Naukowcy z Korei Południowej przybyli w celu poznania skutków transformacji ustrojowej w Polsce, a szczególnie ekonomicznych aspektów przekształceń politycznych w państwie polskim. Reprezentanci pionu naukowego opowiedzieli przybyłym o przemianach w Polsce w latach dziewięćdziesiątych i ich wpływie na współczesność. Planowane jest podpisanie wspólnej umowy między Instytutem a Uniwersytetem w zakresie organizacji wspólnych konferencji i sympozjów, wymiany materiałów akademickich i archiwalnych oraz działalności naukowej i wspólnych projektów edukacyjnych.

21 maja 2019 r. odbyło się spotkanie z przedstawicielami – Komitetu ds. rozliczenia kwestii związanych z nieuczciwie pozyskanym majątkiem na Tajwanie (The Ill-gotten Party Assets Settlement Committee, CIPAS, organizacja rządowa Tajwanu), którzy interesowali się różnymi aspektami polskich doświadczeń związanych ze wzmacnianiem systemu demokratycznego, ochroną praw człowieka czy sprawiedliwością okresu przemian w Polsce. O działalności śledczej IPN opowiedział gościom prokurator GKŚZpNP Robert Kopydłowski.

13 czerwca 2019 r. w IPN gościły dziennikarkę i redaktor naczelną dziennika „Pretoria News" Valerie Boje oraz tłumaczkę Agnieszkę Sababady. W spotkaniu ze strony Instytutu wzięła udział Agnieszka Jędrzak, kierownik Samodzielnej Sekcji Informacji i Kontaktów Międzynarodowych Biura Prezesa i Komunikacji Społecznej IPN oraz dr Tomasz Kozłowski z Biura Badań Historycznych IPN. Celem wizyty było przedstawienie społeczeństwu RPA procesu transformacji i przemian ideologicznych w Polsce. Gościom opisano drogę do demokratycznych przemian państwa polskiego, genezę powstania Instytutu, podstawę prawną działalności, strukturę oraz zadania realizowane przez poszczególne piony merytoryczne IPN. W trakcie dyskusji omówiono trudności związane ze sprawiedliwością okresu przemian, zadośćuczynienia ofiarom, a także działania śledcze GKŚZpNP. Rezultatem wizyty studyjnej były publikacje w „Pretoria News" oraz w Internecie za pośrednictwem mediów społecznościowych.

Odpowiadając na zaproszenie Arabskiego Centrum Badań i Studiów Politycznych (Arab Center for Research and Policy Studies), Bogusław Czerwiński, prokurator GKŚZpNP wygłosił referat na międzynarodowej konferencji zorganizowanej w Tunisie (Tunezja), która dotyczyła kształtowania przepisów prawa w okresie przemian ustrojowych w krajach przechodzących z systemu totalitarnego do demokratycznego państwa prawa.

3.5. Wizyty zagranicznych gości

3–5 czerwca 2019 r. miały miejsce obchody 30. rocznicy wolnych wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, które zostały przygotowane przez Instytut Pamięci Narodowej we współpracy z Parlamentem Rzeczypospolitej Polskiej. W uroczystościach wzięli udział dysydenci z krajów byłego bloku wschodniego, a także przewodniczący parlamentów państw Europy Środkowej i Wschodniej. 3 czerwca w Teatrze Kamienica w Warszawie odbyła się zorganizowana przez Instytut debata historyczna o roli „Solidarności" w procesie transformacji ustrojowej państw, w których panował ustrój komunistyczny. Moderatorem dyskusji był Bronisław Wildstein, a uczestnikami debaty: Petruška Šustrová, dysydentka z Czech, Oles Szewczenko, dysydent z Ukrainy, David Berdzenishvili, dysydent z Gruzji, Leonardas Vilkas, dysydent z Litwy i Aleksander Podrabinek, dysydent z Rosji. Goście opowiedzieli o osobistych doświadczeniach, związanych z działalnością niepodległościową. Instytut zorganizował dla nich wizytę w Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL.

4 czerwca, 3 września oraz 15 października 2019 r. w siedzibie IPN Samodzielna Sekcja Informacji i Kontaktów Międzynarodowych Biura Prezesa i Komunikacji Społecznej IPN zorganizowała wizyty studyjne międzynarodowych grup sędziów, prokuratorów i stażystów programu wymiany Europejskiej Sieci Szkolenia Kadr Wymiaru Sprawiedliwości (EJTN), goszczących w Polsce na zaproszenie Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury. Wśród uczestników znaleźli się przedstawiciele Bułgarii, Grecji, Hiszpanii, Niemiec, Rumunii, Słowenii oraz Włoch. Współpraca IPN z Krajową Szkołą Sądownictwa i Prokuratury jest kontynuowana od 2015 r. Gościom prezentowano informacje o zasobie, historii, misji i głównych aktywnościach IPN oraz wyświetlono film *Niezwyciężeni*. Działalność Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, a także charakterystykę śledztw prowadzonych przez IPN zaprezentował Robert Kopydłowski, prokurator GKŚZpNP. Gości zainteresowały historia rtm. Witolda Pileckiego, przebieg procesu gen. Czesława Kiszczaka oraz próby osądzenia zbrodni komunistycznych.

W ramach realizowanego przez EJTN programu wymiany szkoleniowej aplikantów sędziowskich i prokuratorskich z Unii Europejskiej o nazwie AIAKOS, Bogusław Czerwiński prokurator GKŚZpNP dwukrotnie wygłosił wykład na temat ścigania zbrodni komunistycznych i zbrodni nazistowskich w Polsce (w siedzibie Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury w Krakowie i w Lublinie). Tożsame informacje były prezentowane w trakcie wizyty w IPN delegacji organizacji pozarządowych z Białorusi.

28 sierpnia – 1 września 2019 r. trwała wizyta studyjna dziennikarzy z Uzbekistanu. Założeniem projektu było przygotowanie przez nich filmu dokumentalnego dotyczącego polskich upamiętnień ofiar II wojny światowej oraz ukazanie cmentarzy wojennych, na których zostali pochowani m.in. żołnierze uzbeccy. Film ma stanowić odpowiedź na informacje przekazywane społeczeństwu uzbeckiemu przez stronę rosyjską, jakoby w Polsce groby żołnierzy sowieckich nie są otaczane właściwą opieką. Podczas wizyty w IPN członkowie delegacji zostali przyjęci przez prezesa IPN dr. Jarosława Szarka i zastępcę prezesa IPN dr. Mateusza Szpytmę oraz kierownictwo pionów naukowego, poszukiwań oraz upamiętnień. Ponadto odwiedzili cmentarze żołnierzy Armii Czerwonej w Warszawie i Pułtusku, cmentarz jeńców sowieckich w Białobrzegach oraz miejsca pochówków żołnierzy sowieckich w Gdańsku i Gdyni. W wizytacji niektórych obiektów cmentarnych uczestniczyli także uzbeccy motocykliści oraz ambasador RP w Taszkencie Piotr Iwaszkiewicz. Goście z Uzbekistanu wzięli udział w obchodach 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej, odbywających się w Warszawie.

4 grudnia 2019 r. zastępca prezesa IPN dr Mateusz Szpytma gościł I radcę Ambasady Islamskiej Republiki Iranu Seyeda Mostafa Hosseini Poura oraz zastępcę dyrektora Departamentu Afryki i Bliskiego Wschodu MSZ Patrycję Özcan-Karolewską. Tematem rozmowy były szeroko pojęte dziedzictwo historyczne obu państw oraz kwestia ewentualnych upamiętnień Polaków zasłużonych dla Iranu i Irańczyków zasłużonych dla Polski.

W Archiwum IPN w Warszawie gościli też m.in. Timothy L. Kuzma, prezes Związku Sokolstwa Polskiego w Ameryce oraz przedstawiciele Koła Polaków z Indii – Wanda Kuraś, Danuta Pniewska, Kazimiera Skorupińska i Andrzej Chendyński.

3.6. Inne działania międzynarodowe

3.6.1. Międzynarodowy Sojusz na rzecz Pamięci o Holokauście (International Holocaust Remembrance Alliance)

2–5 grudnia 2019 r. w Luksemburgu odbyło się drugie i ostatnie, w ramach luksemburskiego przewodnictwa, spotkanie plenarne Międzynarodowego Sojuszu na rzecz Pamięci o Holokauście (International Holocaust Remembrance Alliance, IHRA). W spotkaniach i posiedzeniach odbywających się w ramach sesji plenarnej IHRA w Luksemburgu, z ramienia MSZ wzięli udział: Jacek Chodorowicz, były ambasador RP w Izraelu i Jan Łazicki z Departamentu Dyplomacji Publicznej i Kulturalnej, a z IPN dr Maciej Korkuć z OBUWiM w Krakowie oraz Katarzyna Ratajczak-Sowa z Biura Prezesa i Komunikacji Społecznej. Najważniejszymi ustaleniami posiedzenia były: ostateczna akceptacja wynegocjowanego wcześniej wspólnego tekstu *Politically Significant Message* (przesłania IHRA na 20. rocznicę ogłoszenia deklaracji sztokholmskiej) i uroczyste zaprezentowanie na forum IHRA *Recommendations for teaching and learning about the Holocaust* (Rekomendacje do nauczania i uczenia się o Holokauście). Ponadto, na posiedzeniu Komitetu IHRA ds. Antysemityzmu i Zaprzeczania Holokaustowi, w formie odrębnego panelu omówiono temat rosyjskiej dezinformacji dotyczącej historii II wojny światowej i zarzucania antysemityzmu krajom dawnego bloku wschodniego. Program uzupełniła prezentacja międzynarodowego polsko-izraelsko-holendersko-słowackiego projektu stworzenia nowego muzeum-miejsca pamięci w niemieckim obozie zagłady

w Sobiborze. Materiał został przygotowany przez dyrektora Państwowego Muzeum na Majdanku. Warto zaznaczyć, że na posiedzeniu pełnoprawnym członkiem IHRA stała się Portugalia, podnosząc liczbę członków IHRA do 34.

3.6.2. Reakcje na dyfamacje godzące w dobre imię Polski i narodu polskiego

Samodzielna Sekcja Informacji i Kontaktów Międzynarodowych Biura Prezesa i Komunikacji Społecznej IPN reagowała na przekłamania, godzące w dobre imię Polski i narodu polskiego, które pojawiały się w artykułach i filmikach na portalach internetowych, w serwisie YouTube, serwisach telewizji; w mediach zagranicznych m.in. niemieckich, izraelskich, amerykańskich, francuskich oraz w polskich środkach masowego przekazu, komentujących artykuły zagraniczne. Dyfamacje najczęściej dotyczyły rzekomej odpowiedzialności Polski za Holokaust, kolaboracji z Niemcami, obozów koncentracyjnych w okupowanej Polsce, a ponadto zmian w ustawie o IPN. Spośród licznych dyfamacji, na które Samodzielna Sekcja reagowała, najpoważniejsze pochodziły z Francji, Stanów Zjednoczonych i Rosji. Dowiedziano się o nich dzięki prywatnym wnioskodawcom.

Jedno z najpoważniejszych zniesławień znalazło się w artykule opublikowanym 22 lutego 2019 r. na portalach Franceinfo oraz LeFigaro, poświęconym wypłacaniu rzekomych emerytur byłym kolaborantom III Rzeszy przez obecne władze Niemiec, wśród których najliczniejszą grupę stanowić miałaby, według autora, grupa obywateli polskich. W reakcji na artykuł Samodzielna Sekcja zwróciła się do władz federalnych Niemiec z zapytaniem w tej kwestii. Jak wynikało z odpowiedzi władz federalnych Niemiec, a także krajów związkowych Badenii-Wirtembergii oraz Nadrenii-Westfalii, które zajmują się wypłacaniem wszelkich świadczeń obywatelom polskim, państwo niemieckie nie wypłaca nikomu emerytur z tytułu kolaborowania z III Rzeszą, wypłaca natomiast świadczenia ofiarom wojennym i poszkodowanym, uprawnionym według ustawy o ofiarach i poszkodowanych (Bundesversorgungsgesetz) z 1950 r. W tej sprawie zostały zamieszczone trzy komunikaty na polskiej i angielskiej stronie internetowej, a w mediach społecznościowych znalazły się odnośniki do nich. Treść jednego z nich została również przesłana do agencji francuskiej AFP, niemieckiej DPA, angielskiej Reuters oraz Jewish Telegraph Agency. Na Twitterze przeprowadzono kampanię antydefamacyjną.

Sprawą, która odbiła się echem na arenie międzynarodowej, była wypowiedź z 13 lutego 2019 r. redaktorki NBC Andrei Mitchell, po wywiadzie przeprowadzonym z wiceprezydentem USA Mike'em Pence'em. Stwierdziła ona: „Wiceprezydent wraz z żoną odwiedzą miejsce powstania polskich Żydów w warszawskim getcie, które trwało miesiąc przeciwko polskiemu i nazistowskiemu reżimowi". Dziennikarka zamieściła następnego dnia przeprosiny na swoim koncie na Twitterze. Samodzielna Sekcja koordynowała korespondencję między IPN a redakcją NBC w tej sprawie, a także przeprowadziła kampanię na Twitterze.

Poruszenie w mediach wywołała pod koniec 2019 r. mapa użyta przez Netflix w serialu *Iwan Groźny z Treblinki*, w którym obozy koncentracyjne zostały wpisane we współczesną mapę Polski, bez odniesień do nazistowskich Niemiec. W tej sprawie zareagował m.in. premier RP Mateusz Morawiecki. Instytut wystosował komunikat do Netflixa z apelem o zmianę mapy i zamieszczenie wyraźnej informacji, że obozy koncentracyjne były zarządzane przez nazistowskie Niemcy. Netflix zobowiązał się do umieszczenia takiej informacji w materiale filmowym i faktycznie ją zamieścił. W tym czasie otrzymano również zawiadomienie o innej nieprawidłowej mapie w produkcji Netflixa *Najważniejsze fakty II wojny światowej w kolorze*, w której granice Polski po traktacie wersalskim miały rzekomo uzyskać współczesny kształt, tj. ustalony po II wojnie światowej, co implikowało choćby to, że Polska po II wojnie światowej nie utraciła żadnych ziem na Wschodzie. Instytut wysłał do Netflixa prośbę o skorygowanie tych i innych nieprawidłowości pojawiających się w serialu, tj. nieprawdziwej informacji o długości kampanii wrześniowej, udziale kawalerii w walkach 1939 r. czy zdjęcia gen. Władysława Sikorskiego, gdy mowa o układzie Ribbentrop-Mołotow.

Wystąpiły również przypadki poważnych zniesławień przez państwo rosyjskie. Skoncentrowały się one wokół 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej. Najpierw IPN zareagował na artykuł *Nie mieliśmy innego wyjścia* Siergieja Naryszkina, który próbował uzasadnić konieczność zawarcia paktu Ribbentrop-Mołotow i przedstawiał Polskę jako kraj nacjonalistyczny, antysemicki i wiarołomny. Instytut wystosował oficjalny komunikat w tej sprawie, apelując o zaprzestanie prób manipulowania historią, podkreślając różnicę między paktami o nieagresji, zawieranymi przez Polskę w latach trzydziestych ze Związkiem Sowieckim oraz z III Rzeszą, a paktem Ribbentrop-Mołotow, w którym Rosja Sowiecka i hitlerowskie Niemcy dokonały podziału strefy wpływów. Kolejną próbą zniesławienia było opublikowanie materiałów historycznych na stronie rosyjskiego Ministerstwa Obrony, z których wynika, jakoby ludność Kresów Wschodnich entuzjastycznie witała w 1939 r. Armię Czerwoną. W zamierzeniu władz rosyjskich materiały te miały ukazać prawdziwe przyczyny podpisania paktu Ribbentrop-Mołotow i wskazać „właściwy" kontekst sytuacji przed wybuchem II wojny światowej. Instytut wydał w tej kwestii oficjalny komunikat, w którym odniósł się do najważniejszych tez, przedstawionych przez władze rosyjskie, podając do każdej kontrargumenty, ukazujące jej nieprawdziwość. Samodzielna Sekcja zagraniczna zamieściła komunikat w czterech wersjach językowych – angielskiej, rosyjskiej, niemieckiej i polskiej. Kilka miesięcy później, przed świętami Bożego Narodzenia, prezydent Rosji Władimir Putin zaskoczył opinię publiczną wypowiedzią na temat współpracy politycznej Polski z III Rzeszą. „Nie powinien nikogo dziwić fakt, że Polska zaczęła przejawiać duży apetyt, gdy tylko poczuła, iż zbliża się godzina podziału łupów" – stwierdził. Słowa te, jak wynikało z kontekstu, dotyczyły układu monachijskiego z 1938 r. Instytut wystosował oficjalny komunikat w sprawie wypowiedzi prezydenta Putina, w którym wyjaśniał przyczyny wybuchu II wojny światowej, odniósł się do układu monachijskiego i paktu Ribbentrop-Mołotow, ataku ZSRS na Finlandię, polityki bezwzględnego terroru stosowanej przez ZSRS i III Rzeszę wobec obywateli RP w latach 1939–1941, a także opisał rzeczywistość wyzwalania Polski przez ZSRS w 1945 r. Komunikat ten został sporządzony w wersji angielskiej, rosyjskiej i polskiej.

Wiele spraw, podobnie jak związana z serialem *Najważniejsze fakty II wojny światowej w kolorze* na platformie Netflix, wpłynęło do Instytutu dzięki prywatnym wnioskodawcom, m.in. zwrócono uwagę na opis nagrania wywiadu z Maxem Drimmerem i Hermanem Shine'm znajdującego się w zbiorze Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie i opublikowanego na portalu muzeum, gdzie zamiast Józefa Wrony wymieniony został Joseph Runner, jako osoba, która umożliwiła dwójce przyjaciół ucieczkę z Auschwitz. Instytut zwrócił się do Muzeum Holokaustu z prośbą o skorygowanie opisu. Wniosek został pozytywnie rozpatrzony. Do Instytutu wpłynęło również powiadomienie o użyciu wyrażenia „polskie centra zagłady" w przypisach do książki Borysa Cyrulnika *Rette dich, das Leben ruft!* (Ratuj się, Twoje życie woła!). Instytut zaapelował w liście, a potem w mailu do redakcji wydawnictwa Ullstein o korektę w przypisie. Wydawnictwo przeprosiło za swoje niedopatrzenie i obiecało zmianę w kolejnym wydaniu oraz w wersji e-book.

Poza bezpośrednim kontaktem z redakcjami i instytucjami, przygotowaniem oficjalnych komunikatów, IPN wykorzystywał coraz częściej media społecznościowe jako platformę reagowania, umożliwiającą szybką odpowiedź i dotarcie do szerszego grona odbiorców. Przykładem jest reakcja na użycie wyrażenia „polskie obozy koncentracyjne" w kalendarium online, prowadzonym przez redakcję „Deutsche Welle", w haśle z 4 lipca 2019 r., na temat procesu niemieckiego zbrodniarza Klausa Barbie. Samodzielna Sekcja zamieściła na Twitterze apel o skorygowanie wyrażenia. Polska redakcja „Deutsche Welle" odczytała i skomentowała tweet, a powyższe wyrażenie zostało szybko usunięte ze strony kalendarium. Podobnie Samodzielna Sekcja posłużyła się Twitterem w reakcji na podpis do zdjęcia opublikowanego na portalu World War 2 Facts. Po serii tweetów podpis zmieniono z „Poland moves Jews to ghetto" (Polska gna Żydów do getta) na nie do końca satysfakcjonujący: „Jews moved to ghetto in Poland" (Żydzi gnani do getta w Polsce). Facebook anglojęzyczny, działający od końca sierpnia 2019 r., także stał się platformą do reagowania na zniesławienia. Tak było np. w przypadku artykułu Omera Benjakoba *The fake Nazi Death Camp* na portalu gazety „Haaretz",

w którym autor m.in. zarzucił IPN propagowanie wersji zawartej w stwierdzeniach sędzi prof. Marii Trzcińskiej o 200 tys. zabitych w KL Warschau, a także zarzucił władzom polskim prowadzenie rewizjonistycznej polityki historycznej i promowanie tzw. Polocaustu. Samodzielna Sekcja wykorzystała w tym wypadku platformę Facebooka do zamieszczenia tekstu polemizującego z tezami autora artykułu, w którym znalazły się wyniki śledztwa IPN i aktualny stan badań na podstawie informacji zawartych w książce Bogusława Kopki *Konzentrationslager Warschau. Historia i następstwa*.

Reagowanie wiązało się z monitoringiem mediów, prośbami o sprostowanie nieprawdziwych informacji, publikowaniem oficjalnych komunikatów, tworzeniem wpisów antydefamacyjnych na Twitterze i Facebooku, współpracą z pionem naukowym i prawnym oraz kooperacją z podmiotami polonijnymi i zagranicznymi, zaangażowanymi w działania przeciwko zniesławieniom.

3.6.3. Zagraniczne Przystanki Historia

Przystanki Historia IPN poza granicami Polski to miejsca szczególne – są rezultatem efektywnej współpracy środowisk polonijnych z Instytutem Pamięci Narodowej. Podczas cyklicznych, otwartych spotkań z Rodakami przypomina się i dyskutuje o historii Polski XX w. w ramach wykładów i wystaw IPN, a także prezentuje działania IPN. Poza tym, że w 2019 r. został powołany nowy Przystanek Historia w Dyneburgu na Łotwie, aktywnie działa 10 zagranicznych Przystanków Historia.

W roku sprawozdawczym regularnie spotykano się z Polakami: w Belgii (w Brukseli), na Białorusi (w Grodnie), w Czechach (w Błędowicach i Gnojniku), na Litwie (w Wilnie), na Łotwie (w Dyneburgu), na Ukrainie (w Chmielnickim, Gródku, Humaniu, Jaworowie, Kamieńcu Podolskim, Latyczowie, we Lwowie, w Mościskach, Nowogrodzie Wołyńskim, Odessie, Rudkach, Samborze, Stryju, Stanisławowie, Strzelczyskach, Winnicy, Żytomierzu), w USA (w Chicago, Nowym Jorku), jak również w Wielkiej Brytanii (w Londynie, Gravesend, Motherwell i Perth). W 2019 r. odbyło się 28 kilkudniowych spotkań, których tematami przewodnimi były zagadnienia związane z 80. rocznicą wybuchu II wojny światowej, problemy dotyczące 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości i walki o jej granice, a także losy bohaterów polskiej historii, m.in. gen. Stanisława Maczka czy Anny Walentynowicz.

Ważnym elementem działań edukacyjnych, adresowanych do Polaków poza granicami kraju, są lekcje i warsztaty historyczne dla dzieci i młodzieży w placówkach polonijnych, które prowadzą pracownicy IPN. Zajęcia zawsze odbywają się na zaproszenie polskich ośrodków. Spotkania były organizowane w ramach zagranicznych Przystanków Historia IPN, równolegle do prezentacji wystaw, promocji publikacji IPN oraz wykładów dla szerokiego grona odbiorców.

Pracownicy IPN prowadzą także lekcje i warsztaty dla młodzieży na bezpośrednie zaproszenia szkół.

3.6.4. Konferencja dla zagranicznych edukatorów „Polska w sercu Europy”/„Poland in the Heart of European History”

15–25 lipca 2019 r. w pałacu w Jabłonnie odbyła się szósta edycja konferencji dla nauczycieli zagranicznych „Poland in the Heart of European History”. Uczestnicy reprezentowali 20 krajów: Albanię, Belgię, Bośnię i Hercegowinę, Chorwację, Finlandię, Grecję, Holandię, Indie, Izrael, Kanadę, Mołdawię, Niemcy, Rumunię, Serbię, Szkocję, Słowenię, Stany Zjednoczone Ameryki, Turcję, Węgry i Wielką Brytanię. W roku sprawozdawczym program szkolenia był związany z dwiema ważnymi rocznicami: 80. rocznicą wybuchu II wojny światowej i 30. rocznicą upadku komunizmu i częściowo wolnych wyborów w czerwcu 1989 r. W programie znalazły się wykłady i warsztaty prowadzone przez wybitnych historyków i dydaktyków zajmujących się najnowszą historią Polski (dotyczące m.in. sytuacji międzynarodowej Polski w 1939 r., strat materialnych i kulturalnych Polski, relacji polsko-żydowskich w czasie II wojny światowej, instalowania się systemu komuni-

stycznego w Polsce czy upadku komunizmu) oraz wizyty studyjne w najważniejszych muzeach i ośrodkach historyczno-edukacyjnych w Polsce (m.in. w Muzeum Narodowym, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w Warszawie, Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej, Państwowym Muzeum na Majdanku, Muzeum Zamoyskich w Kozłówce oraz w Synagodze i Muzeum – Zamku Potockich w Łańcucie).

Formą działań i popularyzacji wiedzy za granicą jest przyznawana przez Prezesa IPN nagroda „Świadek Historii" w jej międzynarodowej edycji (więcej Rozdział 2.3.).

3.6.5. Konferencje międzynarodowe organizowane przez BEN i BBH w kraju

Ważnym, cyklicznym już przedsięwzięciem jest konferencja edukacyjna „Polonijne spotkania z historią najnowszą" dla polskich nauczycieli historii, kultury i języka polskiego, pracujących poza granicami kraju. W 2019 r. w konferencji wzięło udział 43 uczestników z 17 państw, którzy od 2 do 12 lipca 2019 r. dzięki warsztatom i wykładom poznawali historię Polski XX w. Tematem przewodnim tegorocznej konferencji była 80. rocznica wybuchu II wojny światowej. Pedagodzy od 5 do 7 lipca 2019 r. wzięli udział w objeździe edukacyjnym, podczas którego mieli okazję zwiedzić Muzeum Stutthof w Sztutowie, Westerplatte oraz Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku i Muzeum Emigracji w Gdyni. Nauczyciele oddali hołd zamordowanym w czasach stalinowskich bohaterom, walczącym z systemem komunistycznym i pochowanym na Cmentarzu Garnizonowym w Gdańsku, a także robotnikom protestującym w grudniu 1970 r. Zwiedzili również salę BHP w Stoczni Gdańskiej, miejsce podpisania porozumień sierpniowych w 1980 r.

Pracownicy BEN IPN w kwietniu 2019 r. wzięli udział w 26. konferencji europejskiego stowarzyszenia edukatorów historii (Inspiring History and Citizenship Educators, EUROCLIO) w Gdańsku. Podczas zjazdu zaprezentowane zostały wystawy IPN: *By Any Means*, dotycząca działalności służb bezpieczeństwa w krajach bloku sowieckiego, oraz monograficzna wystawa o Annie Walentynowicz. W pierwszym dniu konferencji w sali BHP Stoczni Gdańskiej odbył się również anglojęzyczny pokaz specjalny dokumentalnej produkcji IPN *Paszporty Paragwaju*. Przedstawiciele IPN wzięli także czynny udział w obradach, prowadzili warsztaty dla uczestników, prezentując rozwiązania dydaktyczne wypracowane przez pion edukacyjny i promując ofertę IPN wśród odbiorców z zagranicy.

Międzynarodowe konferencje naukowe organizowane lub współorganizowane przez BBH IPN w kraju lub za granicą są jedną z form szeroko pojętej współpracy międzynarodowej. Stwarzają możliwość nie tylko prezentacji wyników badań naukowych oraz wymiany doświadczeń i poglądów, lecz także integracji międzynarodowego środowiska naukowego zajmującego się różnymi aspektami historii XX w.

W ramach najważniejszego wydarzenia historycznego w 2019 r., którym bez wątpienia był XX Powszechny Zjazd Historyków Polskich, pion naukowy Instytutu zorganizował dwa panele historyczne o charakterze międzynarodowym: „Polska emigracja niepodległościowa 1945–1990. Bilans i perspektywy badawcze" oraz „Jesień Narodów i transformacja w Europie Środkowo-Wschodniej". Udział w nich wzięli uznani badacze z różnych ośrodków badawczych z Polski i krajów Europy Środkowo-Wschodniej.

Wiele konferencji dotyczyło ważnych wydarzeń z historii Polski i Europy w XX wieku. W Warszawie 21 maja 2019 r. została zorganizowana przez BBH i Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego konferencja poświęcona postaci Symona Petlury i stosunkom polsko-ukraińskim: „Symon Petlura (1879–1926) – przywódca niepodległej Ukrainy. W 140. rocznicę urodzin". Z kolei 31 maja 2019 r. w Spale odbyło się międzynarodowe sympozjum naukowe z udziałem badaczy z Polski i Finlandii „Carl Gustaw Mannerheim i Józef Piłsudski – twórcy niepodległości Finlandii i Polski w XX w.". W Krakowie 6–7 czerwca 2019 r. odbyła się konferencja „Eastern European

Communist Countries towards the Far East during the Cold War", która została zorganizowana wspólnie z Instytutem Bliskiego i Dalekiego Wschodu Uniwersytetu Jagiellońskiego, a 24 czerwca 2019 r. w Poznaniu odbyła się konferencja: „The Downfall of Communism in East-Central and Southern Europe: An Attempt of Comparative Perspective" zorganizowana przez OBBH w Poznaniu we współpracy z Instytutem Filozofii UAM oraz Polskim Towarzystwem Filozoficznym.

Z kolei 9–12 września 2019 r. OBBH we Wrocławiu zorganizowało trzyczęściową konferencję pt. „Triduum Historicum. Początek końca czy początek »nowego świata«?" (część I: „Rok 1939. Pamięć – Historia – Utopia", część II: „»Jądro ciemności« – II wojna światowa w Europie Środkowo-Wschodniej", część III: „Dolny Śląsk 1939–1989. Przemiany, specyfika, tożsamość").

W Warszawie 25–26 listopada 2019 r. odbyła się konferencja poświęcona setnej rocznicy nawiązania stosunków dyplomatycznych między Królestwem Danii i Rzeczpospolitą „Just across the sea – 100 Years of Polish-Danish Diplomatic Relations". Została ona zorganizowana przez BBH, Uniwersytet Południowej Danii, Ambasadę Królestwa Danii w Polsce, Uniwersytet Warszawski oraz Duński Instytut Kultury w Warszawie.

3.6.6. Twitter anglojęzyczny

Od czerwca 2018 r. Instytut publikuje treści na anglojęzycznym medium społecznościowym Twitter (@ipngovpl_eng). Za prowadzenie profilu odpowiada Samodzielna Sekcja Informacji i Kontaktów Międzynarodowych najpierw w Biurze Informacji i Komunikacji Społecznej, a następnie w Biurze Prezesa i Komunikacji Społecznej.

W 2019 r. profil bardzo się rozwinął, czego świadectwem jest obecna liczba obserwujących, która wynosi ponad 4100 użytkowników. Dla porównania, pod koniec 2018 r. było ich 2150.

Odbiorcami treści są nie tylko Polacy w kraju i za granicą, lecz także coraz większe grono osób zainteresowanych najnowszą historią Polski, w tym zagraniczni dziennikarze czy publicyści. Proporcjonalnie do zwiększonej liczby obserwujących rośnie zainteresowanie opublikowanymi treściami oraz samym Instytutem, które wyrażane jest w komentarzach, udostępnianiu treści przez instytucje krajowe i zagraniczne, znanych historyków i dyplomatów, czy tzw. polubieniami. Profil zyskał pochwały w środowisku wpływowych osób korzystających z Twittera (dyplomaci, badacze, przedstawiciele świata politycznego, reprezentanci organizacji dbających o dobre imię i wizerunek Polski).

Profil anglojęzyczny promował działania Instytutu nie tylko za granicą, lecz także w kraju, ukazując odbiorcy zagranicznemu aktywności IPN w wydarzeniach rocznicowych o znaczeniu międzynarodowym (np. 80. rocznica podpisania paktu Ribbentrop-Mołotow, wybuch II wojny światowej oraz kampania wrześniowa, rocznica zbrodni katyńskiej, 75. rocznica powstania warszawskiego). Na profilu pojawiały się informacje o wystawach, projektach, wykładach, delegacjach, projekcjach filmów, publikacjach czy odkryciach Biura Poszukiwań i Identyfikacji.

Wszystkie większe kampanie promocyjne w 2019 r. np. wystawa *Ściany Totalitaryzmów*, premiera drugiej część filmu *Niezwyciężeni*, uruchomienie portali Wrzesień 1939, Przystanek Historia były promowane i popularyzowane również na profilu anglojęzycznym.

W 2019 r. na profilu anglojęzycznym wprowadzono m.in. tzw. serie tematyczne, które korespondowały z ważnymi rocznicami („Kalendarium Powstania Warszawskiego", „Bohaterowie Września 1939") bądź upamiętniały konkretne osoby czy grupy osób (m.in. bohaterowie-dzieci, historie rodzin ratujących Żydów podczas II wojny światowej, historie podwójnych agentów, listy z celi skazańców, skazani wielokrotnym wyrokiem śmierci).

Znacznie wzrosła liczba publikowanych treści multimedialnych, gdyż wiele istotnych wydarzeń lub rocznic było ilustrowanych filmami, spotami czy specjalnie przygotowanymi zdjęciami. Grafiki także stały się o wiele bardziej różnorodne, co zwiększyło atrakcyjność przekazu. Starannie dobrana i zredagowana treść wpłynęła na popularność profilu.

Ważnym elementem aktywności profilu anglojęzycznego w 2019 r. była walka z przekazami medialnymi godzącymi w dobre imię Polski. Na profilu pojawiło się kilkadziesiąt interwencji dotyczących np. „polskich obozów śmierci", „współudziału Polski w Holokauście" czy też różnych nieścisłościach historycznych mogących wprowadzać odbiorców w błąd. Dzięki treściom publikowanym na profilu udawało się doprowadzić do wystosowania przeprosin i podjęcia konstruktywnego dialogu.

3.6.7. Facebook anglojęzyczny

Profil anglojęzyczny Instytutu na portalu Facebook działalność w sieci zainaugurował 29 sierpnia 2019 r. W ciągu czterech miesięcy, to jest do końca roku sprawozdawczego, konto IPN zyskało około 1200 obserwujących, z których 1100 je polubiło. Profil publikuje od jednego do trzech tekstów dziennie, także w weekendy i święta. Celem profilu jest promowanie wydarzeń i postaci historycznych o znaczeniu międzynarodowym, a aktywność koncentruje się, z jednej strony na popularyzacji działalności oraz inicjatyw IPN, z drugiej zaś na upowszechnianiu wśród odbiorców zagranicznych wiedzy na temat historii Polski w okresie określonym ustawą, czyli w latach 1917–1990. Ponadto ważną częścią działalności jest natychmiastowe i zdecydowane reagowanie na dyfamacje, przekłamania oraz manipulowanie tymi aspektami historii, które godzą w dobre imię Polski i narodu polskiego.

Profil relacjonuje wydarzenia głównie o charakterze międzynarodowym, w mniejszym stopniu krajowym oraz osiągnięcia, inicjatywy czy projekty wszystkich pionów merytorycznych IPN na poziomie centrali i oddziałów.

Popularyzowane są również publikacje Wydawnictwa IPN, szczególnie te dostępne w językach obcych, oraz portale tematyczne Instytutu, jak np.: Przystanek Historia czy Wrzesień 1939. Poza tym na promocję na profilu mogą liczyć wszelkie inicjatywy prowadzące do nawiązania lub poszerzenia współpracy z odpowiednikami IPN w innych krajach lub innymi instytucjami zagranicznymi, np. ośrodkami naukowo-edukacyjnymi, instytucjami kultury, instytucjami historycznymi, think tankami. Warto w tym przypadku zwrócić uwagę na aktywność w ramach promocji działania Platformy Europejskiej Pamięci i Sumienia czy Europejskiej Sieci Instytucji Archiwalnych Zajmujących się Aktami Tajnych Służb, do których należy IPN.

Wiedza z zakresu historii Polski propagowana jest dzięki zamieszczaniu tekstów wzbogaconych fotografiami, grafikami oraz infografikami, pokazami slajdów, wideoprezentacjami oraz odesłaniem do materiałów edukacyjnych Instytutu, które w sugestywny sposób ilustrują opisywane wydarzenia i postacie. Ponadto prowadzący profil reagują na pojawiające się w mediach zagranicznych oraz w wypowiedziach postaci życia publicznego zniekształcenia faktów, dyfamacje czy nieścisłości dotyczących historii Polski. Fałszywe treści spotykają się z natychmiastową i zdecydowaną reakcją, polegającą najczęściej na przedstawieniu prawdziwego biegu wydarzeń oraz wezwaniu podmiotu, który dopuścił się przekłamania, do sprostowania i przeprosin. Wiele z owych interwencji przyniosło już pożądany rezultat.

4. Działalność archiwalna

Pion archiwalny IPN funkcjonujący w Centrali, 11 oddziałach i 5 delegaturach zgromadził zasób liczący 92,6 km bieżących akt. W 2019 r. największą grupę nabytków spośród prawie 300 mb stanowiły dary pozyskane dzięki projektowi Archiwum Pełne Pamięci. Przejęto także, w ramach współpracy międzynarodowej, 647 tys. plików z kopiami cyfrowymi dokumentów.

Cyfrowe Archiwum, które zawiera informacje o zasobie Instytutu, liczyło 17,4 mln rekordów opisujących jednostki archiwalne i 21 mln rekordów indeksu osobowego. W powszechnie dostępnym internetowym inwentarzu znalazło się do końca 2019 r. łącznie 2,1 mln opisów jednostek. W okresie sprawozdawczym formę cyfrową uzyskało 49 tys. j.a., 26 tys. fotografii, wykonano też prawie 489 tys. skanów kart kartotecznych.

W 2019 r. komórki pionu archiwalnego związane z udostępnianiem dokumentów archiwalnych przyjęły łącznie prawie 80 tys. spraw. Różnym kategoriom wnioskodawców udostępniono około 266 tys. j.a., przy czym z tej liczby 46 proc. stanowiły kopie cyfrowe. W związku z prowadzonymi kwerendami przeprowadzono 332 tys. sprawdzeń w kartotekach i innych pomocach ewidencyjnych.

Archiwum IPN pełni ważną funkcję w honorowaniu zasług działaczy opozycji antykomunistycznej z lat 1956–1989, realizując wnioski o przyznanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności, organizując uroczystości ich wręczania i upowszechniając wiedzę o wyróżnionych nim osobach.

Pracownicy pionu archiwalnego uczestniczą też w działalności naukowej i edukacyjnej, przygotowując publikacje i wystawy, organizując konferencje, prowadząc lekcje archiwalne i warsztaty edukacyjne.

4.1. Ewidencja

4.1.1. Wielkość zasobu kartotecznego i ewidencyjnego

Wielkość zasobu ewidencyjnego pozostającego w dyspozycji pionu archiwalnego Instytutu Pamięci Narodowej obejmuje obecnie 11 065,36 mb kartotek i innych materiałów ewidencyjnych. Zasób znajdujący się w Archiwum IPN w Warszawie stanowi 6441,56 mb; wśród terenowych jednostek organizacyjnych IPN najwięcej materiałów ewidencyjnych mają oddziałowe archiwa IPN we Wrocławiu (ogółem 984,18 mb), w Katowicach (ogółem 960,01 mb) i w Krakowie (ogółem 621,23 mb). Wielkość zasobu kartotecznego i ewidencyjnego w poszczególnych jednostkach obrazuje wykres nr 1 (na następnej stronie).

W danym okresie sprawozdawczym we wszystkich jednostkach organizacyjnych pionu archiwalnego pozyskano od podmiotów zewnętrznych łącznie 0,49 mb materiałów ewidencyjnych, z czego 0,41 mb stanowiła kartoteka Wojsk Ochrony Pogranicza przekazana przez Straż Graniczną do Archiwum IPN w Warszawie.

Nabytki przejęte w ubiegłym roku do zasobów pozostających w dyspozycji oddziałowych archiwów i delegatur IPN pochodziły głównie z jednostek Policji, wojskowych komend uzupełnień, Straży Granicznej, a także ze zlikwidowanego tajnego, wyodrębnionego zbioru Archiwum IPN.

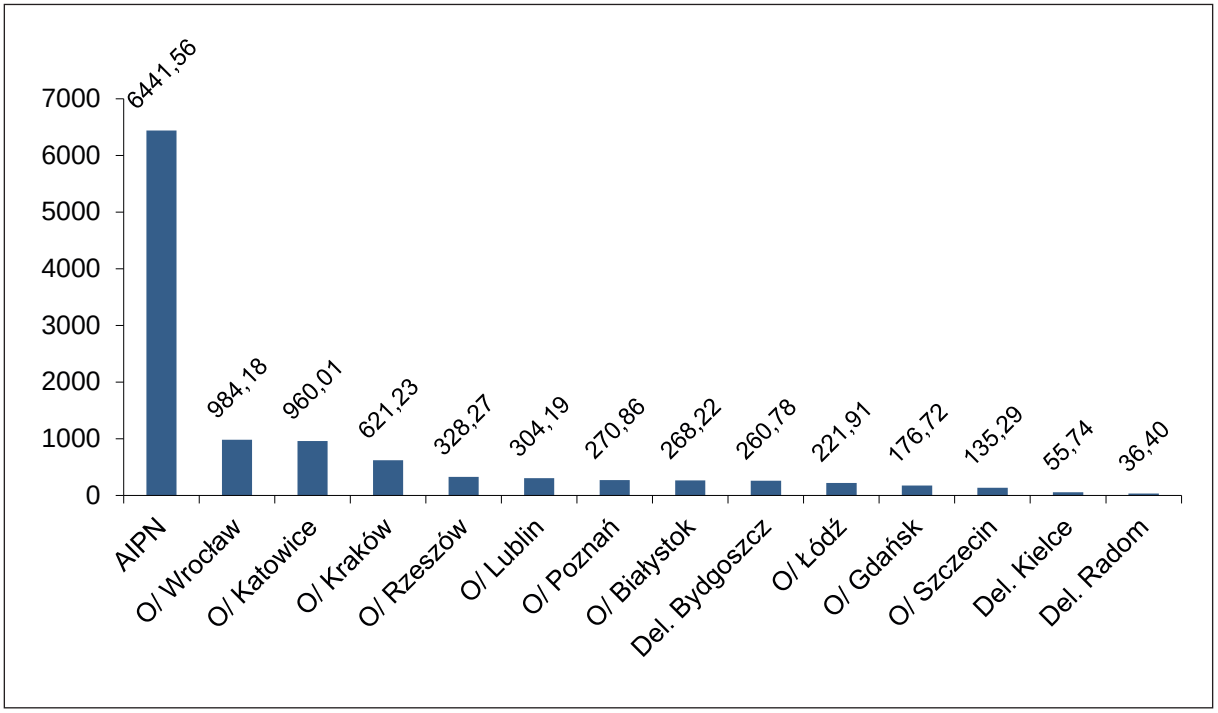
Zasób ewidencyjny powiększył się również o karty z dokumentacji aktowej, wydzielone w trakcie prac porządkowych prowadzonych przez referaty gromadzenia, opracowywania i obsługi magazynów.

Wśród terenowych jednostek IPN największy wzrost zasobu ewidencyjnego odnotowano w Oddziałowym Archiwum IPN w Poznaniu (1,01 mb). Zasób został wzbogacony o pomoce ewidencyjne przekazane z Archiwum IPN w Warszawie w związku z likwidacją byłego zbioru wyodrębnionego (0,9 mb) oraz o karty ewidencyjne wydzielone z zasobu aktowego (0,11 mb).

Dodatkowo w wyniku prac porządkowych powiększył się zasób ewidencyjny Oddziałowego Archiwum IPN w Katowicach: do zasobu kartotecznego przejęto 0,28 mb kart pochodzących z tzw. worów ewakuacyjnych, stanowiących w przeważającej części karty ewidencji operacyjnej prowadzonej na księży i parafie, oraz 0,04 mb kart z Komendy Wojewódzkiej Policji w Katowicach.

Jednocześnie, w 2019 r. zwrócono do poprzednich dysponentów 0,224 mb kart z ogólnego zasobu ewidencyjnego IPN. Wśród zwrotów znalazły się karty przekazane do Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW) (0,21 mb), a także do Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu (0,01 mb) i do Wojskowej Komendy Uzupełnień (WKU) w Białymstoku (0,004 mb).

Wykres 1. Kartoteki i inne materiały ewidencyjne w zasobie IPN (w mb)

4.1.2. Porządkowanie i zabezpieczanie zasobu ewidencyjnego

W 2019 r. kontynuowano prace związane z porządkowaniem, zabezpieczaniem oraz z przygotowywaniem zasobu ewidencyjnego do digitalizacji. Prowadzone prace polegały na porządkowaniu alfabetycznym kart ewidencyjnych, włączaniu kart do kartotek, scalaniu, zliczaniu, opisywaniu i układaniu kartotek, weryfikacji, odtajnianiu kart, usuwaniu elementów metalowych, prostowaniu zniszczonych kart za pomocą kautera, uzupełnianiu ubytków oraz podklejaniu filmoplastem kart, inwentarzy i dzienników archiwalnych oraz protokołów brakowania, zabezpieczaniu kart przed zniszczeniem w koszulkach foliowych lub w bezkwasowych kopertach.

W Wydziale Informacji i Sprawdzeń Archiwum IPN w Warszawie pracom porządkowym i konserwacyjnym zostało poddanych 214,23 mb kartotek i innych pomocy ewidencyjnych. Prace objęły

odpowiednio: uporządkowanie i podklejenie zniszczonych kart kartoteki osobowej zbrodniarzy hitlerowskich (96 mb), włączanie kart do kartotek zbrodniarzy II wojny światowej (2 mb) i kartoteki WOP (0,41 mb), ułożenie w porządku alfabetycznym i podklejenie zniszczonych kart kartoteki inwentarzowej MON (5,5 mb) oraz kartoteki milicyjnej (70 mb), ocenę statusu zapisów na kartach i zniesienie klauzul w celu przygotowania do skanowania kartotek pomocniczych Biura „C" MSW, kartoteki kadry kierowniczej LWP oraz kartoteki zatrzymanych podczas wypadków poznańskich w czerwcu 1956 r. (łącznie 5,72 mb), a także scalenie kartoteki osobowej niemieckiego Urzędu Pracy w Krakowie (15 mb). Ponadto dokonano oceny zapisów na kopiach kart, wystąpiono o zniesienie klauzuli i naniesiono adnotacje w poszytach i dziennikach ewidencji dokumentów niejawnych zawierających kopie kart sporządzone ze zmikrofilmowanej kartoteki operacyjnej Departamentu I MSW (prace objęły 68 poszytów), a także oceny zapisów i zniesienia klauzuli tajności w celu przygotowania do skanowania 567 jednostek pomocy ewidencyjnych, takich jak dzienniki archiwalne i rejestracyjne MSW, SUSW, KW MO Warszawa oraz protokoły brakowania materiałów wojskowych.

Prace prowadzone w 2019 r. objęły również przygotowanie do skanowania 19,6 mb kartotek wytworzonych przez byłą Główną Komisję Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce.

W terenowych jednostkach IPN prowadzono przede wszystkim działania mające na celu scalanie, uporządkowanie i zabezpieczanie zasobu ewidencyjnego przed zniszczeniem. Wykonywano również drobne prace konserwatorskie i przygotowywano karty do digitalizacji.

W OAIPN w Katowicach kontynuowano działania mające na celu weryfikację i konserwację zasobu ewidencyjnego. Prace objęły łącznie 6,7 mb kart kartotecznych.

W OAIPN w Gdańsku uporządkowano alfabetycznie i zabezpieczono 6,54 mb kart ewidencyjnych WKU, a w OAIPN w Poznaniu uporządkowano i zabezpieczono łącznie 4,15 mb kart z kartoteki osób skazanych przez WSR w Poznaniu w latach 1946–1953, wytworzonych przez OKBZH-IPN w Poznaniu, kartoteki członków ORMO WUSW w Koninie i KP MO w Wierzbinku, kartoteki zezwoleń na posiadanie broni KW MO/WUSW w Zielonej Górze, kartoteki osób legitymowanych w trakcie służby patrolowo-obchodowej KP MO w Nowym Tomyślu oraz z kartoteki ewidencyjnej funkcjonariuszy. Konserwacji poddano również kartotekę członków ORMO z powiatu wyrzyskiego i, częściowo, kartotekę członków ORMO WUSW w Pile.

Prowadzone prace dotyczyły w dużej części kartotek paszportowych znajdujących się w zasobie ewidencyjnym IPN. Były one obiektem działań przede wszystkim w oddziałach IPN w Katowicach, Krakowie, Szczecinie i we Wrocławiu.

4.1.3. Kwerendy i sprawdzenia

W 2019 r. Wydział Informacji i Sprawdzeń Archiwum IPN w Warszawie oraz referaty i sekcje w oddziałach i delegaturach IPN udzielały odpowiedzi na zapytania wpływające z pionu lustracyjnego, innych pionów merytorycznych Instytutu, służb specjalnych oraz na zapytania związane z realizacją, przez komórki właściwe w sprawach udostępniania, wniosków osób ubiegających się o wgląd w dokumenty na podstawie przepisów Ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2019 r. poz. 1882) oraz Ustawy z 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. z 2019 r. poz. 430).

Realizowano również zapytania wystosowywane w związku z: wnioskami o wydanie decyzji administracyjnej Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej w sprawie spełniania warunków, o których mowa w art. 4 oraz wnioskami o wydanie dowodów potwierdzających spełnienie warunków, o których mowa w art. 2 lub 3 Ustawy z 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz.U. z 2018 r. poz. 690 ze zm.), wnioskami dotyczącymi nadania odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności oraz z realizacją przepisów tzw. ustawy dezubekizacyjnej.

W danym okresie sprawozdawczym do jednostek IPN właściwych w sprawach informacji i sprawdzeń wpłynęły łącznie 329 062 zapytania. Największą grupę stanowiły zapytania z Biura Lustracyjnego i oddziałowych biur lustracyjnych (207 362) oraz z Wydziału Udostępniania, sekcji i referatów udostępniania (100 020). W wyniku przeprowadzonych kwerend udzielono odpowiedzi na 331 839 zapytań, w tym na 205 319 zapytań z jednostek pionu lustracyjnego oraz na 104 827 zapytań z jednostek pionu archiwalnego.

W 2019 r. realizowano także zapytania dla służb specjalnych (wpływ – 20 051, realizacja – 20 188), a także z jednostek pionu ścigania IPN (wpływ – 727, realizacja – 730) i innych biur Instytutu, w większości z pionu upamiętniania walk i męczeństwa (wpływ – 825, realizacja – 690).

Największa liczba zapytań wpłynęła do Wydziału Informacji i Sprawdzeń Archiwum IPN w Warszawie (71 929). W przypadku pozostałych jednostek organizacyjnych Instytutu największą liczbę zapytań odnotowano w oddziałach IPN we Wrocławiu (22 660), w Katowicach (21 577), a także w Poznaniu (20 731) oraz w Krakowie (20 654).

W danym okresie Wydział Informacji i Sprawdzeń Archiwum IPN udzielił 75 798 odpowiedzi, przy czym dla Wydziału Udostępniania, sekcji oraz referatów udostępniania – 42 015, dla Biura Lustracyjnego i oddziałowych biur lustracyjnych – 14 758, a dla służb specjalnych – 19 025.

Wśród oddziałów i delegatur Instytutu najwięcej zapytań ewidencyjnych zrealizowały oddziałowe archiwa: we Wrocławiu – 23 772, w Katowicach – 21 287, Poznaniu – 20 727 oraz w Krakowie – 20 711. Szczegółowe dane dotyczące wpływu oraz realizacji zapytań ewidencyjnych prezentuje tabela nr 2.

4.1.4. Centrum Informacji o Ofiarach II Wojny Światowej

Podstawowym zadaniem Centrum Informacji o Ofiarach II Wojny Światowej jest kompleksowe udzielanie informacji o Polakach i obywatelach polskich innych narodowości – ofiarach represji niemieckich i sowieckich w okresie II wojny światowej i po jej zakończeniu (1939–1956). Wnioski składane są przez uprawnione komórki organizacyjne IPN oraz przez podmioty zewnętrzne, zainteresowane uzyskaniem informacji o losach osób najbliższych, aresztowanych, zmarłych lub zaginionych.

Należy podkreślić, że Instytut dysponuje obecnie największym zbiorem danych o losach Polaków w czasie II wojny światowej pod dwiema okupacjami. Podstawę odpowiedzi udzielanych przez Centrum stanowią przede wszystkim – znajdujące się w zasobie Instytutu zgodnie z art. 68 ust. 1 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – materiały archiwalne przejęte po byłej Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. W trakcie postępowań wykorzystywane są również dane zawarte w elektronicznej kopii Bazy Arolsen Archives, (dawnej Międzynarodowej Służby Poszukiwawczej w Bad Arolsen) dotyczące ponad 17 mln osób, w tym więźniów obozów koncentracyjnych, ofiar gestapo, robotników przymusowych i osób deportowanych w czasie II wojny światowej. Ponadto Instytut dysponuje tzw. zbiorem akt wschodnich oraz materiałami przejętymi na podstawie umowy zawartej z Ośrodkiem „Karta” 30 kwietnia 2013 r. w ramach kontynuacji dokumentacyjno-badawczego programu „Indeks Represjonowanych”. Baza wewnętrzna Indeksu liczy ok. 1,2 mln rekordów dotyczących osób represjonowanych na terenie byłego ZSRS.

W 2019 r. do Centrum wpłynęło 12 691 zapytań (w tym 585 zapytań przez formularz kontaktowy umieszczony na portalu Centrum), udzielono 14 145 odpowiedzi, zawierających nie tylko informacje pochodzące z materiałów pozostających w dyspozycji Instytutu, lecz także dane (adresy) dotyczące innych instytucji, polskich i zagranicznych archiwów, w których mogą znajdować się informacje o poszukiwanych osobach.

W danym roku wprowadzano również na bieżąco uzupełnienia rekordów w bazie zewnętrznej „Indeks Represjonowanych”, zgłaszane przez wnioskodawców (23 sprawy). Obecnie trwają prace

nad stworzeniem nowej, zintegrowanej bazy „Indeks Represjonowanych" z ulepszonym, bardziej przyjaznym dla użytkownika, interfejsem graficznym.

Warto ponadto podkreślić, że Centrum Informacji o Ofiarach II Wojny Światowej uczestniczyło w realizacji kwerendy prowadzonej na wniosek dr. Jakuba Kumocha, ambasadora RP w Bernie, dotyczącej ludności żydowskiej, która w okresie II wojny światowej otrzymała – za pośrednictwem Poselstwa RP w Bernie i tzw. grupy berneńskiej – paszporty życia. W latach 1941–1943 członkowie grupy Ładosia nielegalnie kupowali i dostarczali osobom zagrożonym zagładą sfałszowane paszporty oraz poświadczenia obywatelstwa czterech państw Ameryki Południowej i Środkowej: Paragwaju, Hondurasu, Haiti i Peru, które chroniły ich właścicieli przed wywózką do obozów śmierci. W ramach kwerendy sprawdzono w bazie danych Arolsen Archives nazwiska 1843 osób pochodzenia żydowskiego, które otrzymały paszporty. W wyniku sprawdzeń odnaleziono i przesłano w formie skanów dokumenty dotyczące 998 osób.

Ponadto Centrum prowadziło nadzór merytoryczny nad wykonaniem zadania publicznego „Pozyskiwanie, weryfikacja i scalanie informacji celem uzupełnienia istniejącej komputerowej, imiennej bazy danych obejmującej obywateli państwa polskiego poddanych represjom pod okupacją niemiecką w latach 1939–1945" realizowanego przez Fundację Polsko-Niemieckie Pojednanie.

4.2. Zasób – gromadzenie i opracowywanie

4.2.1. Gromadzenie zasobu

Zasób archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej z końcem 2019 r. osiągnął wielkość 92 592,90 mb. Dokumenty zgromadzone w Centrali IPN w Warszawie stanowią jedną trzecią tej liczby, czyli 31 561,59 mb, pozostała część podzielona natomiast jest między archiwa 10 oddziałów i 4 delegatur. Spośród jednostek terenowych pionu archiwalnego największym zasobem dysponują oddziały w Katowicach (12 228,97 mb), we Wrocławiu (9953,39 mb), w Krakowie (6092,51 mb) i w Poznaniu (5034,88 mb). Szczegółowe dane zawiera tabela nr 3.

W omawianym okresie sprawozdawczym zasób Instytutu powiększył się o ok. 290 mb, z czego największą część stanowią nabytki od darczyńców prywatnych pozyskane w związku z uruchomieniem w 2017 r. projektu Archiwum Pełne Pamięci. W porównaniu z 2018 r., kiedy przejęto od darczyńców prywatnych 71,7 mb akt, w roku sprawozdawczym nastąpił ponad dwukrotny wzrost nabytków w tej kategorii. W całym kraju włączono do zasobu IPN 167,86 mb dokumentów przekazanych przez 283 darczyńców, z czego do Archiwum IPN w Warszawie 126,65 mb materiałów przekazanych przez 56 darczyńców.

Wśród akt pozyskanych w wyniku prowadzonych w 2019 r. przeglądów, mających na celu odnalezienie materiałów, które zgodnie z ustawą o IPN podlegają przekazaniu do zasobu Instytutu, najwięcej nabytków pozyskano z sądów i prokuratur powszechnych (61,94 mb) oraz jednostek Policji (32,42 mb).

Sądy przekazywały m.in. akta spraw z zakresu prawa i ubezpieczeń społecznych dotyczące członków NSZZ „Solidarność", którzy zostali pozbawieni pracy w czasie stanu wojennego, akta zakończonych spraw lustracyjnych, akta spraw osób represjonowanych z powodów politycznych, akta spraw dotyczących członków nielegalnych organizacji, akta osób ubiegających się o rentę inwalidy wojennego, akta o uznanie za zmarłego oraz spraw dotyczących przestępstw funkcjonariuszy UB, a także repertoria spraw o stwierdzenie zgonu i spraw rehabilitacyjnych.

Dokumenty przejmowane z jednostek Policji to głównie akta osobowe funkcjonariuszy, pracowników cywilnych i członków ORMO oraz karty ewidencyjne funkcjonariuszy, materiały dotyczące funkcjonariuszy SB z lat 1988–1990, w tym rozkazy personalne, listy płac, akta broni i teczki mieszkaniowe, a także akta zagadnieniowe dotyczące zabezpieczania wyborów, referendum, świąt

państwowych, m.in. materiały operacji „Zorza" i „Zorza-II" związanych z pielgrzymkami Ojca Świętego Jana Pawła II do Polski w latach 1983 i 1987.

Wielkość nabytków w Archiwum IPN w Warszawie osiągnęła wartość 166,76 mb. Jednym z najważniejszych przedsięwzięć podjętych w minionym okresie przez Archiwum IPN było przyjęcie materiałów zgromadzonych przez Związek Sokolstwa Polskiego w Pittsburghu. Obecnie w siedzibie Instytutu są one poddawane konserwacji, a w dalszej kolejności zostaną zewidencjonowane, opracowane oraz zdigitalizowane. Utworzone kopie cyfrowe akt będą nieodpłatnie przekazane Związkowi Sokolstwa Polskiego w Pittsburghu. Wśród pozyskanych dokumentów znajdują się cenne świadectwa źródłowe dotyczące działalności Polonii północnoamerykańskiej, m.in. dokumenty dotyczące Teofila Starzyńskiego (1878–1952) – pułkownika Wojska Polskiego oraz wieloletniego prezesa Związku Sokolstwa, a także Agnieszki Wisły (1887–1980) – działaczki niepodległościowej, organizatorki akcji rekrutacyjnej do Armii Polskiej we Francji i sanitariuszki Polskiego Białego Krzyża. W skład zbioru wchodzą również archiwalia wytworzone przez Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół" z województwa lwowskiego, prywatne fotografie polskich żołnierzy oraz kolekcja prasy wydawanej przez Związek Sokolstwa Polskiego od początku XX w. Omawiany zbiór dokumentów, liczący niemal 100 mb, został przekazany w ramach realizowanego przez Instytut projektu Archiwum Pełne Pamięci. Warto dodać, że 2 października 2019 r. w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki Przystanek Historia w Warszawie odbyła się konferencja prasowa dotycząca przekazania tych dokumentów, z udziałem Timothy'ego L. Kuzmy, prezesa Związku Sokolstwa Polskiego.

Do ciekawych nabytków należy zaliczyć zbiór materiałów archiwalnych dokumentujących aktywność Polonii Francuskiej. Nawiązanie współpracy z Gabrielem Garçonem – prezesem stowarzyszenia „Le Rayonnement Culturel Polonais", laureatem nagrody Instytutu Pamięci Narodowej „Świadek Historii", zaowocowało pozyskaniem do Archiwum IPN w Warszawie około 16 mb. materiałów archiwalnych oraz publikacji. Udało się zabezpieczyć m.in. dokumentację Polskiej Misji Katolickiej, Polskiego Zjednoczenia Katolickiego, Związku Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej, archiwum Bolesława Natanka – Prezesa Kongresu Polonii Francuskiej oraz prasę solidarnościową wydawaną we Francji. Ze względu na zły stan zachowania dokumenty zostaną poddane zabiegom konserwatorskim; opracowane merytorycznie i technicznie zostaną następnie włączone do zasobu archiwalnego Instytutu.

Na szczególną uwagę zasługuje, przekazane w wyniku współpracy z Kołem Polaków z Indii 1942–1948 w Londynie, całe archiwum ww. instytucji. Należy nadmienić, że Koło skupiało środowisko polskich przesiedleńców z Rosji i Kazachstanu (ok. 5 tys. osób), którzy w 1942 r. zostali przewiezieni do Indii, a większość dokumentacji pochodzi z lat czterdziestych XX w. Łącznie zabezpieczono 17 pudeł, co stanowi ok. 4 mb akt. W kolekcji tej znajdują się m.in. oryginalne spisy przesiedleńców, dokumentacja archiwalna obozów dla przesiedleńców, unikatowe fotografie, materiały dotyczące ks. Zdzisława Peszkowskiego i wiele innych.

Do interesujących nabytków należy również zaliczyć dokumentację składającą się na Kolekcję Anny Poray-Wybranowskiej, przekazaną przez Annę Ronij. Kolekcja wstępnie została podzielona na dwie grupy: dokumenty dotyczące podejmowanej przez Polaków próby ratowania Żydów podczas II wojny światowej oraz dokumenty prywatne Anny Poray-Wybranowskiej.

Spośród materiałów zgromadzonych w jednostkach pionu archiwalnego należy wspomnieć o nabytkach i darach prywatnych, wśród których na szczególną uwagę zasługują pozyskane przez OAIPN w Białymstoku fotografie obrazujące zaangażowanie lokalnego społeczeństwa w dzieło NSZZ „Solidarność", kult ks. Jerzego Popiełuszki, ulotki, prasa drugoobiegowa, kolekcje znaczków, przypinek o treści patriotyczno-religijnej oraz wspomnienia Haliny Święckiej z zesłania na Syberię i wspomnienia Władysława Skubicha z działalności organizacji młodzieżowej „Orlęta Podlasia" w Goniądzu w latach 1950–1951. Do ciekawych nabytków należy również zbiór fotografii z lat 1939–1942, przedstawiających płonący Zambrów, kościół w Stawiskach, cmentarz w Złoczowie i bramę cmentarza żydowskiego w Białymstoku oraz darowizna Archiwum i Muzeum

Archidiecezjalnego w Białymstoku zawierająca zbiór artykułów i plakatów drukowanych z lat 1939–1946.

Oddziałowe Archiwum IPN w Gdańsku wzbogaciło się o cenne dary osób prywatnych, w tym m.in. dar Edwarda Müllera i Wojciecha Rajkowskiego: czasopisma, dokumenty i ulotki NSZZ „Solidarność" z lat 1980–1990, publikacje i fotografie dokumentujące działalność NSZZ „Solidarność" w Fabryce Maszyn Rolniczych „Agromet-Famarol" w Słupsku, kasety magnetofonowe z zapisem obrad I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność" w Gdańsku w 1981 r., 2 płyty DVD z filmami dokumentalnymi *Był bunt* i *89–91. Wyrwaliśmy się na wolność* oraz identyfikator i furażerka Kościelnej Służby Porządkowej „Semper Fidelis" z okresu wizyty papieża Jana Pawła II w Gdańsku. Na wyszczególnienie zasługuje również dar Joanny Rasnowskiej: materiały dotyczące służby wojskowej i działalności kombatanckiej ppor. Jana Garczyńskiego i jego żony Krystyny Garczyńskiej, w tym zbiór odznaczeń oraz książek i materiałów historycznych opisujących dzieje Armii Krajowej na Wołyniu oraz dar Ewy Łomniewskiej-Szwabe: dokumenty i fotografie z lat 1940–1941 Kazimierza Łomniewskiego, w tym dotyczące IV Okręgu Szkolnictwa Polskiego w Niemczech, pobytu w niemieckich obozach jenieckich, dokumenty dotyczące Tadeusza Gawrysia, oficera 2. Pułku Legionów Polskich poległego pod Mołotkowem w Galicji i ppor. Czesława Gawrysia, więźnia Starobielska, zamordowanego przez Sowietów w Charkowie, a także dokumenty dotyczące członka Szarych Szeregów Mariana Zbigniewa Gawrysia, zamordowanego w obozie koncentracyjnym Auschwitz.

Wśród nabytków OAIPN w Katowicach należy wspomnieć o przekazanych w darach: rękopisie Bronisława Grassmana „W drodze do Polski 1945", opisującym powrót z Niemiec do Sosnowca po zakończeniu II wojny światowej w 1945 r., wykazach anonimów kierowanych przez mieszkańców Sosnowca do władz niemieckich (m.in. gestapo, Kriminalpolizei) sporządzonych przez Jana Wleciała ps. „Wołodyjowski-Rzepka", kserokopiach i skanach dokumentów dotyczących Łukasza Furtaka, funkcjonariusza Policji Państwowej, jeńca Ostaszkowa, zamordowanego w 1940 r. przez NKWD oraz dokumentach osobistych i zdjęciach Eugeniusza Raabe, jeńca Starobielska, zamordowanego w 1940 r. w Charkowie.

Do najciekawszych nabytków Oddziału IPN w Krakowie zaliczyć należy kolekcję przekazaną przez Pawła Holfeiera – m.in. kroniki i materiały z działalności Zespołu Apostolstwa Świeckich im. Księdza Jerzego Popiełuszki przy Parafii Matki Boskiej Dobrej Rady w Krakowie-Prokocimiu i wydawnictwa drugiego obiegu z lat 1981–1989. Interesujące świadectwo stanowi przekazane przez Piotra Goltza nagranie relacji dotyczącej Żydówki z Nowego Sącza ukrywanej podczas II wojny światowej przez Polaka w wieży zegarowej ratusza miejskiego w Nowym Sączu. Wśród pozyskanych materiałów trzeba także wymienić dar Adama Markowskiego, zawierający fotografie Adolfa Nitki z pobytu w Oflagu II E w Neubrandenburgu i Oflagu II A w Prenzlau wraz z nieśmiertelnikiem; fotografie rodzinne z okresu przed II wojną światową, a także przekazane przez Władysława Borka dokumenty osobiste i odznaczenia Cypriana Borka, żołnierza 2. Korpusu Polskiego oraz dokumenty osobiste Jana Borka, ps. „Jastrząb", członka działającego na ziemi wadowickiej oddziału „Churagan" NOW-NZW, a następnie Armii Polskiej w Kraju.

W pozyskanym przez OAIPN w Lublinie zasobie jako najciekawsze należy wskazać skany dokumentów po placówce POW w Kazimierzu Dolnym oraz dokumenty Związku Kombatantów POW. Materiały zostały pozyskane jako dar prywatny od Bogdana Kuzioły, wnuka Karola Kuzioły (komendanta placówki).

Wśród materiałów, które w 2019 r. zasiliły zasób OAIPN w Łodzi, należy wymienić przede wszystkim dar Janiny Urbankiewicz będący spuścizną po zmarłym mężu, Jerzym Urbankiewiczu – oficerze WP, dowódcy Egzekutywy w Kedywie AK w Wilnie, dziennikarzu i publicyście. Wśród przekazanych materiałów znajdują się m.in.: „WIANO. Trybuna AK-owców wileńskich", „Zeszyty historyczne. WIANO", a także wspomnienia i relacje członków Okręgu Wileńskiego Armii Krajowej dotyczące działalności konspiracyjnej oraz pobytu w sowieckich obozach pracy.

Do ciekawszych nabytków Oddziału IPN w Poznaniu należy zaliczyć m.in. zbiór fotografii dotyczących 17. Pułku Ułanów w Gnieźnie i Lesznie, album fotograficzny niemieckiego żołnierza z kam-

panii wrześniowej 1939 r. i czasopismo armii niemieckiej poświęcone kampanii w Polsce, fotografie z pogrzebów ks. Jerzego Popiełuszki i kardynała Stefana Wyszyńskiego, materiały Komitetu Obywatelskiego „Solidarność" z lat 1989–1990, materiały i dokumenty dotyczące Czerwca 1956 r. oraz rocznic wydarzeń czerwcowych obchodzonych w latach osiemdziesiątych przez „Solidarność", a także film z obchodów 50. rocznicy powstania wielkopolskiego w 1968 r. w Ostrowie Wielkopolskim.

Jednym z większych i na pewno ciekawszych nabytków pozyskanych do zasobu rzeszowskiego Oddziału IPN są akta spraw rozpatrywanych na podstawie Ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznanie za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, przekazane przez Sąd Okręgowy w Rzeszowie oraz materiały Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej Okręgu Podkarpackiego, które stanowią teczki personalne członków oraz dokumentacja administracyjna.

Zasób OAIPN w Szczecinie wzbogacił się m.in. o darowiznę Aleksandra Klimczaka, w skład której wchodzą wspomnienia Władysławy Kić-Wejner oraz Edwarda Sypko (więźnia Treblinki) dotyczące okresu II wojny światowej oraz czasów powojennych. Kolejną darowizną, która zasługuje na wyróżnienie, jest dar Edmunda Rodziewicz-Bielewicza – nagrania na kasetach VHS stanowiące kronikę zjazdów Żołnierzy Kresowych Armii Krajowej w Międzyzdrojach w latach 1994–2003.

Wśród dokumentów przejętych przez OAIPN we Wrocławiu na wyszczególnienie zasługują akta spraw Sądu Okręgowego we Wrocławiu z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych dotyczące członków NSZZ „Solidarność", którzy zostali pozbawieni pracy w czasie stanu wojennego, a także osób ubiegających się o rentę inwalidy wojennego.

Do najciekawszych nabytków Delegatury IPN w Bydgoszczy należą materiały przekazane przez Tadeusza Jakubka dotyczące jego działalności polityczno-społecznej i opozycyjnej. Szczególnie cenną częścią darowizny jest dokumentacja dotycząca rejestracji i działalności struktur regionalnych NSZZ „Solidarność" Rolników Indywidualnych oraz zbiór niezależnej prasy opozycyjnej oraz wydawnictw drugiego obiegu pochodzący z lat osiemdziesiątych.

Delegatura IPN w Kielcach wzbogaciła się o dar Józefa Münnicha w postaci ponad 200 skanów dokumentów i fotografii. Są to materiały z okresu przedwojennego związane ze służbą w Wojsku Polskim Michała Münnicha oraz dokumenty urzędowe z lat czterdziestych XX w. Na szczególną uwagę zasługuje zbiór fotografii mjr. Michała Münnicha z lat 1918–1920, na których zostały uwiecznione pociągi pancerne, a wśród nich pociąg „Śmiały" i „Śmiały-Szeroki".

W 2019 r. do zasobu Delegatury IPN w Olsztynie zostały przekazane przez Wojciecha Ciesielskiego materiały z lat 1978–1990 dotyczące m.in. działalności NSZZ „Solidarność" oraz opozycji w PRL.

W ramach wyłączeń z zasobu archiwalnego Instytutu w 2019 r. zasób Centrali, oddziałów i delegatur pomniejszył się łącznie o 4,51 mb akt, w tym z zasobu Archiwum IPN w Warszawie ubyło 0,32 mb akt, z OAIPN w Katowicach – 2,39 mb, z Delegatury IPN w Bydgoszczy –1,5 mb, a z OAIPN we Wrocławiu – 0,28 mb. Większość ubytków stanowiły dokumenty zwrócone do poprzednich dysponentów: sądów, jednostek Policji, ABW i archiwów wojskowych, w związku z niespełnianiem kryterium art. 25 ustawy o IPN.

W 2019 r. na podstawie opracowanego w IPN Katalogu przepisów prawnych stanowiących podstawę do stosowania represji z motywów politycznych oraz stosowanych w sprawach przeciwko sprawcom przestępstw stanowiących zbrodnie nazistowskie, komunistyczne i zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne, kontynuowano kwerendy mające na celu wytypowanie materiałów spełniających przesłanki włączenia ich do zasobu IPN. Przeglądy dotyczyły ok. 200 tys. j.a. materiałów zgromadzonych w jednostkach Policji, więziennictwa i Straży Granicznej, prokuraturach, sądach powszechnych, wojskowych komendach uzupełnień i urzędach wojewódzkich, z czego do przejęcia do zasobu IPN wytypowano 7310 j.a.

W omawianym okresie sprawozdawczym pracownicy Sekcji Kształtowania i Ewidencji Zasobu Archiwalnego w Archiwum IPN w Warszawie prowadzili następujące przeglądy akt:

– W Głównym Archiwum Policji przejrzano materiały niejawne pod kątem wytypowania materiałów zawierających informacje z zakresu ustawowego zainteresowania Instytutu Pamięci Narodowej. W ramach prowadzonych prac poddano ocenie 483 j.a., spośród których wytypowano do przekazania do zasobu archiwalnego IPN dokumenty z 45 j.a.

– W jednostkach organizacyjnych garnizonu stołecznego Policji przeprowadzono przegląd 52 570 j.a., z czego 2132 j.a. wytypowano do włączenia do zasobu IPN.

Pracownicy OAIPN w Białymstoku prowadzili prace związane z przeglądem w archiwach WKU w Suwałkach i w Łomży, w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Białymstoku oraz przeanalizowali dokumentację kat. B przygotowaną do brakowania przez Podlaski Oddział Straży Granicznej. Łącznie w wyniku prowadzonych prac przejrzano 616 j.a.

Oddziałowe Archiwum IPN w Gdańsku, w wyniku przeglądu 15 009 j.a. w Areszcie Śledczym w Gdańsku, Komendzie Miejskiej Policji w Gdańsku, Komendzie Miejskiej Policji w Gdyni, Szkole Policji w Słupsku oraz Morskim Oddziale Straży Granicznej w Gdańsku, wytypowało do przejęcia 223 j.a.

Pracownicy OAIPN w Katowicach przejrzeli 2540 j.a. materiałów archiwalnych zgromadzonych w Sądzie Okręgowym w Katowicach i Sądzie Rejonowym w Będzinie, a także w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Katowicach i komendach miejskich w Bielsku-Białej, Chorzowie, Mysłowicach, Piekarach Śląskich, Siemianowicach Śląskich, Tarnowskich Górach, Zabrzu i Tychach oraz w komendach powiatowych w Będzinie, Mikołowie, Myszkowie i Pszczynie, a także w Szkole Policji w Katowicach i Śląskim Oddziale Straży Granicznej w Raciborzu. Szacowana wielkość dokumentacji przeznaczonej do przejęcia wynosi 708 j.a.

Przegląd materiałów archiwalnych prowadzony przez archiwistów oddziału krakowskiego objął 1554 j.a. zgromadzone w Sądzie Okręgowym w Krakowie i Małopolskim Urzędzie Wojewódzkim w Krakowie, z czego do przejęcia do zasobu IPN wytypowano 68 j.a.

W ramach współpracy z Policją archiwiści Oddziału IPN w Łodzi systematycznie przeglądali akta w archiwach policyjnych: komendach wojewódzkich Policji w Łodzi, Poznaniu i Kaliszu, komendach miejskich Policji w Łodzi i Skierniewicach, komendach powiatowych Policji w Kutnie, Łasku, Łęczycy, Łowiczu, Radomsku, Sieradzu, Sochaczewie, Tomaszowie Mazowieckim oraz w Komendzie Rejonowej Policji w Jarocinie, a także w Sądzie Okręgowym w Pabianicach i sądach rejonowych dla Łodzi-Śródmieścia, Łodzi-Widzewa i w Opocznie. Łącznie przejrzano 10 107 j.a.

W 2019 r. pracownicy OAIPN w Poznaniu prowadzili przegląd materiałów w archiwach i składnicach akt Policji województwa wielkopolskiego: Komendzie Wojewódzkiej Policji w Poznaniu, Komendzie Miejskiej Policji w Poznaniu, Komendzie Powiatowej Policji w Międzychodzie, komisariatach Policji Poznań Nowe Miasto i w Trzciance oraz w Szkole Policji w Pile. Przeglądem objęto łącznie 1691 j.a., z czego do przejęcia przewidzianych jest 58 j.a.

Pracownicy OAIPN w Rzeszowie przejrzeli 3590 j.a. w Sądzie Rejonowym w Krośnie, Sądzie Okręgowym w Rzeszowie oraz Komendzie Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie. Do przejęcia do zasobu IPN wytypowano 2628 j.a.

Przegląd materiałów archiwalnych prowadzony przez archiwistów oddziału szczecińskiego objął dokumentację zgromadzoną w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Szczecinie, komendach miejskich w Szczecinie i Świnoujściu, Komendzie Powiatowej w Międzyrzeczu i Komendzie Głównej Straży Granicznej w Szczecinie. Łącznie do przejęcia do zasobu wytypowano 125 j.a. z 1434 j.a.

W okresie sprawozdawczym prace nad typowaniem materiałów w celu przejęcia do wrocławskiego OAIPN odbywały się w archiwach sądów rejonowych we Wrocławiu, Dzierżoniowie i Strzelinie oraz Archiwum Sądu Okręgowego we Wrocławiu, a także w Komendzie Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu. Przejrzano 106 187 j.a, z czego do przejęcia wytypowano 1075 j.a.

Pracownicy Delegatury w Bydgoszczy kontynuowali przeglądy akt i kart ewidencyjnych w WKU w Bydgoszczy. Ponadto na prośbę Komendy Wojewódzkiej Policji w Bydgoszczy, Sądu Rejonowego w Bydgoszczy oraz Sądu Okręgowego w Bydgoszczy pracownicy Delegatury przeprowadzili przegląd wybranej dokumentacji. Przejęto 25 j.a. i wytypowano do pozyskania 39 j.a.

W Komendzie Wojewódzkiej Policji w Olsztynie (12 j.a.) pracownicy Archiwum Delegatury IPN w Olsztynie wytypowali do przejęcia do zasobu 12 j.a.

Archiwiści z Delegatury IPN w Radomiu dokonali natomiast przeglądu ok. 10 000 j.a. Komendy Wojewódzkiej Policji w Radomiu.

4.2.2. Opracowywanie zasobu

W 2019 r. opracowywanie techniczne zasobu archiwalnego prowadzono zgodnie z procedurą dotyczącą opracowania technicznego, oceny statusu i oznaczania materiałów archiwalnych z zasobu archiwalnego Instytutu Pamięci, będącą załącznikiem do Zarządzenia Prezesa IPN nr 50/19 z 12 września 2019 r. zakładającą m.in.:

– paginację zapisanych stron materiałów archiwalnych;

– zszywanie akt udostępnianych poza IPN;

– przekazywanie do konserwacji dokumentów w złym stanie zachowania, którym po wykonaniu prac zabezpieczających i paginacji jest nadawana postać cyfrowa, a następnie tworzy się dla nich oprawy introligatorskie;

– wyłączanie z teczek spraw dokumentów innych niż papierowe, tj. mikrofilmów szpulowych, kaset VHS itp.;

– weryfikację dokumentów w kontekście przepisów ustawy o ochronie informacji niejawnych.

W omawianym roku sprawozdawczym w ramach opracowywania materiałów archiwalnych w Archiwum IPN w Warszawie kontynuowano następujące zadania:

– opracowywanie techniczne jednostek archiwalnych wytypowanych w toku kwerend do udostępnienia oraz przeznaczonych do digitalizacji planowej. Prace polegały na zabezpieczeniu teczek w taki sposób, aby uchronić je przed zniszczeniem, kradzieżą, zdekompletowaniem lub zagubieniem. Przyjęta praktyka w tym zakresie zakładała także odbudowę (nadanie) układu poszczególnych dokumentów wewnątrz teczki. W 2019 r. opracowano łącznie 14 131 j.a.;

– weryfikację akt w kontekście przepisów o ochronie informacji niejawnych. W 2019 r. ocenie poddano 28 901 j.a. papierowych i mikrofilmów;

– indeksację 5228 kart pochodzących ze zmikrofilmowanej kartoteki Zarządu II Sztabu Generalnego WP;

– porządkowanie i archiwalne opracowanie materiałów oraz tworzenie pomocy ewidencyjno-informatycznych. W 2019 r. uporządkowano 10 mb akt, zewidencjonowano 12,7 mb oraz uporządkowano 51 085 i zewidencjonowano 188 418 plików nabytków pozyskanych do zasobu Instytutu w formie kopii cyfrowych.

Ponadto w okresie sprawozdawczym, we współpracy z Sądem Apelacyjnym w Warszawie, opracowano procedurę, zgodnie z którą począwszy od października 2019 r., Archiwum IPN sukcesywnie przesyła do sądu akta zakończonych postępowań lustracyjnych, prowadzonych zgodnie z Ustawą z 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944–1990 osób pełniących funkcje publiczne, wraz z całościową analizą i informacją o aktualnym statusie tych dokumentów wynikającym z przepisów ustawy o ochronie informacji niejawnych, w celu zmiany wydanego przez sąd postanowienia o odmowie ujawnienia akt. Do końca 2019 r. przesłano akta 20 postępowań lustracyjnych (39 j.a.), z czego sąd zajął stanowisko w odniesieniu do 10 spraw (23 j.a.).

W oddziałach i delegaturach opracowywanie zasobu było w dużej mierze związane z uzupełnianiem opisów archiwaliów w systemie Cyfrowe Archiwum. Dane dotyczące przebiegu tych prac zostały przedstawione w części dotyczącej zasobów cyfrowych.

Prace związane z opracowywaniem technicznym i porządkowaniem zasobów jednostek terenowych Archiwum IPN dotyczyły w okresie sprawozdawczym przede wszystkim nabytków oraz materiałów paszportowych.

Opracowaniem technicznym według wspomnianych wyżej zasad objęto łącznie w oddziałach i delegaturach 35 270 j.a. Wśród jednostek terenowych największą liczbę akt zabezpieczono w ten sposób w OAIPN w Białymstoku (3964 j.a.), OAIPN w Lublinie (3859 j.a.), w Delegaturze w Bydgoszczy (3658 j.a.) oraz OAIPN we Wrocławiu (3623 j.a.). Ponadto archiwiści poddawali materiały archiwalne ocenie w kontekście ustawy o ochronie informacji niejawnych. W 2019 r. zweryfikowano w oddziałach i delegaturach klauzule tajności 26 882 j.a.

4.2.3. Skontrum

W okresie sprawozdawczym w Archiwum IPN w Warszawie przeprowadzono skontrum 532 mb (22 429 j.a.), następujących aktotwórców: Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Wojskowej Prokuratury Garnizonowej oraz Wyższej Szkoły Oficerskiej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie.

W 2019 r. w OAIPN w Krakowie przeprowadzono skontrum książeczek paszportowych WUSW w Tarnowie, które objęło 6212 j.a.

W OAIPN we Wrocławiu kontynuowano skontrum akt przejętych na podstawie 6 spisów zdawczo-odbiorczych i 2 aneksów do spisów zdawczo-odbiorczych, łącznie 911 j.a., co stanowi 7,57 mb. Prace dotyczyły: teczek akt personalnych i materiałów administracyjnych przejętych z Archiwum Wojskowego w Oleśnicy, materiałów administracyjnych WOP przekazanych przez Ośrodek Szkoleń Specjalistycznych Straży Granicznej w Lubaniu, akt sądowych przekazanych przez Sąd Okręgowy we Wrocławiu i sądy rejonowe w Dzierżoniowie i Lubinie oraz akt operacyjnych SB WUSW w Opolu przekazanych przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu we Wrocławiu. Podczas skontrum weryfikowano stan magazynowy z posiadaną ewidencją, uzupełniano i nanoszono poprawki na pierwszym egzemplarzu spisu zdawczo-odbiorczego.

Kontynuowano skontrum zasobu archiwalnego Delegatury IPN w Kielcach – pracami objęto ok. 126 mb (55 034 j.a.). W roku sprawozdawczym przeprowadzono również skontrum całego zasobu w Delegaturze IPN w Olsztynie.

4.2.4. Konserwacja

W 2019 r. w Archiwum IPN pracom konserwatorskim poddano 15 862 karty w 155 j.a. Oddziały i delegatury Instytutu na ogół we własnym zakresie wykonują tylko podstawowe zabiegi zabezpieczające. Materiały wymagające specjalistycznych działań są przekazywane do Sekcji Konserwacji Zasobu Archiwalnego Wydziału Zarządzania Zasobem Archiwalnym Archiwum IPN w Warszawie.

Zasób aktowy Archiwum IPN, oddziałów i delegatur jest sukcesywnie poddawany procesowi dezynfekcji w komorze fumigacyjnej. W roku sprawozdawczym w komorze fumigacyjnej w Centrali, w ramach konserwacji prewencyjnej przeprowadzono 11 cykli dezynfekcji tlenkiem etylenu materiałów archiwalnych skażonych mikrobiologicznie. Ponadto 80 mb akt z zasobu OAIPN w Gdańsku zostało poddanych fumigacji poza Instytutem, w Mazowieckiej Instytucji Gospodarki Budżetowej Mazovia w Warszawie. Również ok. 50 mb akt z zasobu OAIPN w Szczecinie zostało poddanych procesowi dezynfekcji w komorze fumigacyjnej poza Instytutem.

W celu sprawdzenia czystości mikrobiologicznej powierzchni dokumentów w Archiwum IPN zlecano specjalistyczne badania. W 2019 r. wykonano analizę 165 wymazów pobranych z powierzchni archiwaliów.

W jedynej w IPN specjalistycznej pracowni, prowadzonej przez Sekcję Konserwacji Zasobu Archiwalnego i Sekcję Zabezpieczania Zasobu Archiwalnego Wydziału Zarządzania Zasobem Archiwalnym Archiwum IPN w Warszawie, zabiegom konserwatorskim poddawano archiwalia, których stan utrudniał lub uniemożliwiał udostępnianie lub digitalizację. W 2019 r. prace konserwatorów skupiały się przede wszystkim na materiałach przekazywanych do zasobu IPN w ramach projektu Archiwum Pełne Pamięci.

W okresie sprawozdawczym zabiegami konserwatorskimi objęto 155 j.a. z zasobu Centrali, oddziałów (Białystok, Kraków, Katowice, Łódź) i delegatur (Bydgoszcz i Radom) oraz nabytków pozyskanych z instytucji polonijnych (zbiory ze Związku Sokolstwa Polskiego w Ameryce, Koła Polaków z Indii, Archiwum „Dziennika Związkowego" w Chicago). Zniszczenia uniemożliwiające udostępnianie tych materiałów polegały na skażeniu mikrobiologicznym części dokumentów, degradacji podłoża papierowego spowodowanej procesem zakwaszenia, zabrudzeniu, zniszczeniach mechanicznych lub były wynikiem niewłaściwie wykonanych reperacji. Celem prac było zahamowanie procesów degradacji, wzmocnienie strukturalne, podniesienie walorów estetycznych i właściwe opakowanie, pozwalające na bezpieczne przechowywanie. Zabiegi konserwatorskie obejmowały wiele czynności, począwszy od oczyszczania podłoża do pełnej konserwacji obejmującej rozszywanie ksiąg, odkwaszanie, reperacje, uzupełnianie ubytków masą celulozową, wzmacnianie warstw obrazu na fotografiach, dublaż z zastosowaniem papierów bezkwasowych lub bibułki, laminowanie bibułką pokrytą klejem termoaktywnym, prasowanie, zszywanie, wykonywanie opraw introligatorskich i specjalnych opakowań. Stosowano profesjonalne metody, środki i materiały konserwatorskie.

Wśród najważniejszych obiektów objętych pracami konserwatorskimi wymienić należy:

– Plan Pabsta – plan urbanistyczny dla Warszawy, wykonany w 1940 r. na polecenie Hansa Franka, pod kierunkiem Friedricha Pabsta. W 2019 r. zakończono prace konserwatorskie obejmujące naprawę i prostowanie 17 kalek, naprawę 15 plansz oraz okładki.

– „Dziennik Związkowy" – najstarsza polskojęzyczna gazeta codzienna w Stanach Zjednoczonych. Kontynuowano konserwację kolejnych woluminów przyjętych do zasobu w 2018 r. Ponieważ podłoże papierowe wszystkich egzemplarzy było w złym stanie, podjęto działania mające na celu jego wzmocnienie przed digitalizacją. W roku sprawozdawczym przeprowadzono dezynfekcję gazową wytypowanych 68 roczników oraz pełną konserwację 8623 stron (8 roczników z lat: 1909, 1918, 1920 i 1939). W kolejności poddawanych pracom roczników uwzględniano, poza chronologią, przypadające w danym roku rocznice wydarzeń z historii Polski.

– Archiwalia Związku Sokolstwa Polskiego w Ameryce. Na unikatową kolekcję składają się różnorodne obiekty – m.in. sztandary, mundury, dokumentacja aktowa, albumy fotograficzne i zdjęcia oprawione oraz wiele artefaktów ze zbiorów członków Sokolstwa. Różnorodność materiałowa obiektów: papier, tkanina, metal, decydowała o indywidualnym podejściu do poszczególnych artefaktów w zakresie zabezpieczania kolekcji i jej właściwego przechowywania. Wybrane obiekty poddano pełnej konserwacji. Były wśród nich dokumenty należące do dr. Teofila Antoniego Starzyńskiego (paszporty, korespondencja, świadectwo chrztu, awans pośmiertny na stopień generalski), do Agnieszki Wisły (list od Heleny Paderewskiej, świadectwo ukończenia kursu sanitarnego, album fotograficzny), a także wydawnictwo *Autografy Posłów do Sejmu roku 1919* i dokumenty związane z werbunkiem do Armii Polskiej we Francji. W ramach zabezpieczania konserwatorskiego przyjętych artefaktów przeprowadzono dezynfekcję mundurów. Wykonano też dokumentację fotograficzną sztandarów, po czym obiekty te odkurzono i poskładano.

– Dokumenty z archiwum Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek. Prace dotyczyły zabezpieczenia i przygotowania do wykonania kopii cyfrowych. Spora część pamiętników, artefaktów i innych dokumentów znajdowała się w złym stanie zachowania. Część archiwaliów ze śladami skażenia mikrobiologicznego poddano dezynfekcji gazowej, a następnie kompleksowym zabiegom konserwatorskim obejmującym oczyszczanie, usuwanie taśm samoprzylepnych, kąpiele, odkwaszanie, uzupełnianie ubytków, prasowanie i zszywanie.

– Dokumenty z archiwum Koła Polaków z Indii 1942–1948 w Londynie. Konserwacji poddano I część *Spisu Uchodźców Polskich na Terenie Indii*, wydanego przez Delegaturę Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej w Bombaju w grudniu 1943 r. Pożółkły papier, z licznymi zniszczeniami mechanicznymi i dodatkowo posklejany wieloma taśmami samoprzylepnymi stanowił problem konserwatorski. Zakres prac obejmował oczyszczanie kart, usunięcie taśm, kąpiele,

odkwaszanie, planaż, uzupełnianie ubytków i prasowanie. Rozpoczęto również prace konserwatorskie mapy Indii z naklejonymi 99 fotografiami. Jest to niezwykle ciekawy obiekt podpisany „Mapa dha Rysia", wówczas harcmistrza Zdzisława Peszkowskiego, późniejszego kapelana Rodzin Katyńskich.

– Album fotograficzny ze 154 zdjęciami 2. Korpusu Polskiego z Palestyny, Bliskiego Wschodu i Afryki, wykonanymi prawdopodobnie przez Bohdana Podoskiego. Zniszczenia obejmowały część kart, papier jedwabisty będący zabezpieczeniem fotografii i okładkę. Karty i fotografie oczyszczono, wykonano naprawy rozdarć, uzupełniono ubytki. Wykonano konserwację przekładek i doklejono je do kart albumu. Uzupełniono ubytki okładek. W celu bezpiecznego przechowywania album umieszczono w pudełku z tektury bezkwasowej.

– Zbiór dokumentów Polskiego Komitetu Opiekuńczego w Radomiu, odnalezionych w opuszczonym, częściowo spalonym budynku. Dokumenty wymagały przeprowadzenia dezynfekcji i kompleksowej konserwacji. Karty najbardziej zniszczone zalaminowano przy użyciu bibułki z klejem termoaktywnym. Całość przepakowano w teczki bezkwasowe.

Prace konserwatorskie i zabezpieczające były również prowadzone na archiwaliach przygotowywanych w 2019 r. do wystaw i prezentacji podczas konferencji, np. Raport Stroopa, wybrane dokumenty Związku Sokolstwa Polskiego z Pittsburgha, oryginalne archiwalia Koła Polaków z Indii, wybrane tomy *Dzienników* Hansa Franka, mundur Agnieszki Wisły i jednego z hallerczyków, grafiki i rysunki Zofii Hiszpańskiej-Neumann.

W 2019 r. rozpoczęto badania technologiczne raportu Jürgena Stroopa, jednego z najważniejszych źródeł dokumentujących eksterminację polskich Żydów podczas II wojny światowej. W 2017 r. dokument został wpisany na Listę Światową Programu UNESCO „Pamięć Świata". Obiekt jest w dobrym stanie zachowania, ale ze względu na wyjątkową wartość historyczną podjęto decyzję o badaniach technologicznych, mających na celu poznanie materiałów użytych w dokumencie (skóry, papieru, nośników pisarskich, technik fotograficznych, pochodzenia zaplamień). Do współpracy zaproszono specjalistów w dziedzinie badań obiektów zabytkowych – pracowników ośrodków akademickich z Warszawy (ASP i UW) oraz Torunia (UMK). Opracowane wyniki pozwolą na sporządzenie szczegółowej dokumentacji konserwatorskiej obiektu.

Wspomnieć należy, że w ramach prowadzenia działalności szkoleniowej i instruktażowej przeprowadzono dwa szkolenia dla pracowników Centrali, oddziałów i delegatur z zakresu profilaktyki konserwatorskiej w Archiwum IPN, których celem było uwrażliwienie pracowników na warunki przechowywania i właściwe wykonywanie reperacji.

Oddziały i delegatury Instytutu wobec braku specjalistycznych komórek zajmujących się konserwacją archiwaliów we własnym zakresie wykonują podstawowe zabiegi zabezpieczające karty i okładki przed dalszymi uszkodzeniami w związku z ich wypożyczeniem, digitalizacją lub edytowaniem rekordów w Cyfrowym Archiwum, takie jak podklejanie rozdarć, prasowanie, laminowanie filmoplastem R pojedynczych dokumentów czy wykonywanie opraw.

4.2.5. Magazyny archiwalne

W omawianym okresie sprawozdawczym Wydział Zarządzania Zasobem Archiwalnym sprawował opiekę nad 30 pomieszczeniami magazynowymi w dwóch różnych lokalizacjach w Warszawie (obiekty przy ul. Kłobuckiej 21 oraz pl. Krasińskich 2/4/6). Oddziały i delegatury wykorzystywały łącznie 82 pomieszczenia magazynowe.

W 2019 r. łącznie wypożyczono z magazynów 233 184 j.a., zwrócono natomiast 244 240 j.a. (w tym w Archiwum IPN w Warszawie odpowiednio: 95 887 i 104 521 j.a.). W związku ze wzmożoną digitalizacją zasobu, w omawianym okresie zauważalny jest spadek liczby wypożyczeń oryginałów materiałów archiwalnych na rzecz udostępnień kopii elektronicznych. W okresie sprawozdawczym dokumenty w formie kopii cyfrowych stanowiły około 46 proc. udostępnień.

W magazynach Archiwum IPN w Warszawie w 2019 r. wykonywano następujące prace porządkowe:

– zabezpieczono w pudłach bezkwasowych materiały po byłej Głównej Komisji, a także dokumenty cywilnych i wojskowych organów bezpieczeństwa państwa, łącznie 1630 mb;

– przeprowadzono dyslokacje 1400 mb akt w związku z odtwarzaniem struktury zespołów archiwalnych oraz przepakowaniem materiałów w pudła bezkwasowe;

– rozmieszczono oraz zabezpieczono w magazynach 100 mb dokumentacji przekazanej przez Związek Sokolstwa Polskiego w Ameryce;

– poddano edycji oraz dodano opisy w Cyfrowym Archiwum dla akt paszportowych oraz kart uposażeń zamawianych przez referentów do bieżących spraw (7817 j.a.);

– uaktualniono topografię w Cyfrowym Archiwum dla 1050 mb dokumentacji;

– kontynuowano prace związane z porządkowaniem zdjęć ze zbiorów byłej Głównej Komisji (uporządkowano i zabezpieczono w obwolutach bawełnianych i pudłach bezkwasowych 21 000 zdjęć, 6000 szklanych negatywów oraz 17 000 negatywów celuloidowych);

– zabezpieczono w pudłach bezkwasowych mikrofilmy z byłej Głównej Komisji, które zewidencjonowano w bazie danych (łącznie 127 szpul mikrofilmów);

– uporządkowano książeczki paszportowe z serii EAWA, EAGZ, EAGM, EAOS, EAPL, EAPP (łącznie 113 300 książeczek paszportowych), w tym ponad 16 000 książeczek osygnowano oraz zabezpieczono w kopertach i pudłach bezkwasowych;

– uporządkowano oraz zabezpieczono w pudłach bezkwasowych 1150 mikrofilmów szpulowych dotyczących działalności operacyjnej Departamentu II MSW;

– uporządkowano i zabezpieczono w kopertach bezkwasowych 4000 fotografii dotyczących Centrali Przesiedleńczej w Poznaniu 1939–1944.

Spośród prac porządkowych w magazynach archiwalnych oddziałów IPN wspomnieć należy m.in. o:

– porządkowaniu w OAIPN w Białymstoku układu akt paszportowych WUSW w Białymstoku sprzed 1975 r., a także pracach porządkowych polegających na generalnym sprzątaniu magazynów;

– kontynuacji prac porządkowych w OAIPN w Katowicach nad zbiorami akt paszportowych z RUSW/MUSW/WUSW: Tarnowskie Góry – 55 mb, Jaworzno – 114 mb, Ruda Śląska – 41 mb, Będzin – 41 mb, Pyskowice – 31 mb;

– pracach w OAIPN w Krakowie związanych z ewidencjonowaniem zespołów książeczek paszportowych WUSW Tarnów i WUSW Kraków (sprawdzenie, uporządkowanie i osygnowanie 6212 j.a. zespołu książeczek paszportowych WUSW Tarnów oraz opracowanie technicznie 1181 j.a.), a także przeprowadzeniu naprawy regałów;

– przepakowaniu w OAIPN w Łodzi do teczek bezkwasowych ok. 30 mb materiałów archiwalnych najbardziej narażonych na zniszczenie wraz ze zmianą topografii w systemie Cyfrowe Archiwum;

– zakończeniu w OAIPN w Rzeszowie scalenia i porządkowania akt paszportowych ze zbioru WUSW Tarnobrzeg (łącznie zostało uporządkowanych ponad 14 170 j.a., co stanowi 400 mb);

– remoncie magazynu w OAIPN w Szczecinie po zalaniu wodą w grudniu 2018 r. (materiały archiwalne – ok. 500 mb zostały ewakuowane, a następnie ponownie przeniesione i rozmieszczone w magazynie) oraz wymianie zużytych mechanizmów w regałach przesuwnych w pomieszczeniach magazynowych;

– kontynuacji w OAIPN we Wrocławiu porządkowania akt paszportowych WUSW w Legnicy i we Wrocławiu, polegających na ułożeniu akt według dawnych sygnatur archiwalnych, wiązaniu w paczki i ponownym układaniu na regałach archiwalnych (w 2019 r. uporządkowano łącznie 111 594 j.a. tj. 198,36 mb akt paszportowych);

– kontynuacji prac porządkowych w Delegaturze w Bydgoszczy polegających na pakowaniu dokumentacji w pudła bezkwasowe (spakowano 862,53 mb materiałów archiwalnych).

4.2.6. Archiwum Zakładowe

Na 31 grudnia 2019 r. w archiwach zakładowych Centrali, oddziałów i delegatur IPN zgromadzono łącznie 2841,81 mb, co stanowi 246 514 j.a. materiałów archiwalnych i dokumentacji niearchiwalnej, w tym kategorii A – 91 685 j.a. (tj. 890,15 mb), a kategorii B – 154 829 j.a. (tj. 1951,66 mb).

Największym zasobem dysponuje Archiwum Zakładowe Centrali IPN – 861,23 mb, co stanowi 54 234 j.a., (z czego kategorii A 18 638 j.a., tj. 201,94 mb i kategorii B 35 596 j.a., tj. 659,3 mb), zarejestrowanych na 1790 spisach zdawczo-odbiorczych.

Wśród oddziałów IPN największy metraż mają archiwa zakładowe prowadzone przez OAIPN w Warszawie – 252,24 mb (131,65 mb kategorii A i 120,59 mb kategorii B), w Gdańsku – 223,71 mb (42,52 mb kategorii A i 181,19 mb kategorii B), w Poznaniu – 202,792 mb (37 mb kategorii A i 165,79 mb kategorii B), we Wrocławiu – 199,51 mb (55,51 mb kategorii A i 144 mb kategorii B) i Katowicach – 197,54 mb (127,14 mb kategorii A i 70,4 mb kategorii B).

W okresie sprawozdawczym odnotowano łącznie wypożyczenia 3862 j.a. – z tego najwięcej udostępniły archiwa zakładowe oddziałów IPN w Katowicach (1134 j.a.), we Wrocławiu (486 j.a.) i Centrali IPN w Warszawie (481 j.a.).

W ciągu 2019 r. archiwa zakładowe IPN przejęły łącznie 342,40 mb, co stanowi 36 219 j.a., z czego kategorii A – 4071 j.a. (54,35 mb) oraz kategorii B – 32 148 j.a. (288,06 mb).

Największe przejęcie materiałów archiwalnych i dokumentacji niearchiwalnej odnotowano w OAIPN w Rzeszowie – przejęto 42,35 mb, tj. 4417 j.a., w OAIPN w Gdańsku – 39,08 mb, tj. 8899 j.a., Centrali IPN – przyjęto 37,67 mb, tj. 2267 j.a. i OAIPN w Poznaniu – 36,40 mb, tj. 3935 j.a.

W 2019 r. zainicjowano brakowanie dokumentacji niearchiwalnej kategorii B i BE wytworzonej i zgromadzonej w Wydziale Księgowości i Obsługi Finansowej, byłym Wydziale Obsługi Finansowej Biura Budżetu, Finansów i Kadr, dokumentacji finansowo-księgowej byłego Gospodarstwa Pomocniczego oraz brakowanie dokumentacji niearchiwalnej zawierającej oświadczenia majątkowe.

W ramach prac Komisji do spraw Brakowania Dokumentacji Niearchiwalnej, prowadzono i koordynowano procedurę brakowania dokumentacji niearchiwalnej B i BE oddziałów IPN w Białymstoku, Łodzi i Warszawie oraz Delegatury IPN w Bydgoszczy.

Jako najważniejsze prace związane z działalnością Archiwum Zakładowego w Centrali IPN można wymienić udział przedstawicieli Archiwum Zakładowego w pracach komisji brakowania dokumentacji niearchiwalnej kategorii Bc oraz wydanie zgody na zniszczenie dokumentacji niearchiwalnej oznaczonej kategorią Bc Biura Lustracyjnego, Archiwum IPN (sekretariatu i Wydziału Obsługi Bieżącej), Biura Administracyjno-Gospodarczego (sekretariatu i Sekcji Kancelarii Ogólnej Wydziału Logistyki i Planowania), Wydawnictw IPN (akta byłej Sekcji Organizacyjnej Wydziału Wydawnictw BEP) oraz Biura Prezesa i Komunikacji Społecznej (akta byłego sekretariatu zastępcy prezesa Agnieszki Rudzińskiej) – łącznie: 344 j.a., co stanowiło 5,36 mb i 71 nośników elektronicznych.

Pracownicy Archiwum, w ramach kontynuacji prac w zakresie realizacji Uchwały nr 5/09 Kolegium IPN-KŚZpNP z 8 września 2009 r. w sprawie wyłączenia materiałów po byłej GKBZpNP znajdujących się w Archiwum Zakładowym i włączenia ich do zasobu historycznego Instytutu, ocenili i uporządkowali niezewidencjonowaną dokumentację po byłej GKBZpNP w liczbie 19 j.a., co stanowiło około 0,5 mb. Ponadto przekazano spisy Zbrodnie hitlerowskie korespondencja prezydialna, Zbrodnie sowieckie korespondencja prezydialna do akceptacji Dyrektora GKŚZpNP (łącznie 62 j.a., tj. 1,76 mb).

Wykonano i zweryfikowano kopie cyfrowe dokumentacji kategorii A w liczbie 52 j.a., co stanowiło 8269 skanów.

Do modułu wspomagającego obsługę Archiwum Zakładowego w ramach aplikacji eKancelaria w 2019 r. wprowadzono 2267 rekordów-teczek przyjętych do archiwum na 104 spisach zdawczo-odbiorczych lub aneksach do spisów oraz 189 rekordów-kart udostępnień.

Kontynuowano prace w ramach komisji do spraw przeglądu dokumentów niejawnych byłego Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów przechowywanych w Archiwum Zakładowym w celu ustalenia, czy spełniają ustawowe przesłanki ochrony. W 2019 r. członkowie komisji zweryfikowali i oznaczyli 514 dokumentów oraz dokonali stosownych adnotacji w pomocach ewidencyjnych.

Ponadto pracownicy Archiwum Zakładowego przeprowadzili kontrolę funkcjonowania archiwum zakładowego w Oddziale Instytutu w Gdańsku.

Spośród najważniejszych prac archiwów zakładowych oddziałów i delegatur można wymienić:

– w Białymstoku przeprowadzenie brakowania akt kat. B. Wybrakowano 1088 j.a. kat. B, tj. 19,64 mb;

– w Krakowie zdigitalizowanie 20 j.a.;

– w Łodzi przeprowadzenie relokacji 10 mb zasobu i kontynuację uzupełniania bazy danych programu do obsługi archiwum zakładowego AZAK (2768 rekordów), a także brakowanie 473 j.a. (10,74 mb) dokumentacji niearchiwalnej;

– w Rzeszowie wybrakowanie 705 j.a. (28,98 mb) dokumentacji kat. Bc;

– w Szczecinie brakowanie 33 j.a., tj. 1,13 mb dokumentacji niearchiwalnej kat. Bc;

– we Wrocławiu dokonanie weryfikacji liczby teczek oraz metrażu akt zgromadzonych w zasobie archiwum zakładowego, co skutkowało korektą stanu zasobu.

4.3. Zasoby Cyfrowe

Jednym z priorytetowych zadań pionu archiwalnego jest cyfryzacja zasobu archiwalnego IPN. W okresie sprawozdawczym w ramach tego przedsięwzięcia kontynuowano proces digitalizacji materiałów archiwalnych oraz opracowywania systemu informatycznego Cyfrowe Archiwum, który docelowo będzie zawierać informacje o całym zasobie Instytutu.

Cyfrowe Archiwum stanowi również podstawę publikowanego na stronie internetowej IPN inwentarza archiwalnego, zapewniającego opis zasobu na poziomie jednostek archiwalnych.

4.3.1. Tworzenie pomocy archiwalnych

Z dniem 31 grudnia 2018 r. zakończono współpracę z Konsorcjum Comp S.A. i Enigma Systemy Ochrony Informacji Sp. z o.o., które od 30 października 2012 r. zajmowało się dostawą, a następnie rozwojem i obsługą systemu Cyfrowe Archiwum. W wyniku przetargu wyłoniona została firma „Infomex" Sp. z o.o. z Żywca, z którą 18 grudnia 2018 r. podpisano umowę na obsługę techniczną systemu. W 2019 r. firma „Infomex" rozpoczęła realizację pierwszego etapu umowy dotyczącego dostosowania systemu do macierzy obiektowej.

W celu komunikacji między użytkownikami Cyfrowego Archiwum a nowym dostawcą usługi uruchomiony został portal (servicedesk) o nazwie „Maximo". W ciągu 2019 r. uprawnieni pracownicy IPN umieścili na „Maximo" 213 zgłoszeń dotyczących nieprawidłowości w działaniu systemu.

Administrowaniem i obsługą systemu Cyfrowe Archiwum zajmuje się Sekcja Tworzenia Pomocy Archiwalnych Wydziału Zasobów Cyfrowych Archiwum IPN. W 2019 r. w ramach obsługi systemu zrealizowano ponad 800 zgłoszeń przesłanych do Centrali z oddziałów i delegatur IPN, a umieszczonych na forum Cyfrowego Archiwum, dotyczących dodania nowych wartości do słowników nazw aktotwórców, zespołów, podzespołów, serii, podserii, komórek prowadzących i jednostek rejestrujących.

Bieżące prace Sekcji koncentrowały się na wprowadzaniu do Cyfrowego Archiwum opisów materiałów archiwalnych. Do systemu wprowadzane były opisy jednostek archiwalnych, opisy pomocy ewidencyjnych oraz dokumentów w jednostkach archiwalnych, a także dane na poziomie indeksów osobowych.

W 2019 r. w AIPN w Warszawie wprowadzono 94 793 opisy jednostek archiwalnych, edytowano 18 247 opisów j.a. i zweryfikowano 94 803 opisy j.a. Dodano również 204 511 rekordów na poziomie indeksu osobowego. Dodatkowo wygenerowano automatycznie 4644 opisy j.a.

Ponadto w kartotece haseł wzorcowych geograficznych Cyfrowego Archiwum umieszczono 527 nazw miejscowości i dodano 266 nazw miejscowości skojarzonych. Łącznie kartoteka zawiera 19 797 opisów haseł geograficznych.

Sporządzono również 20 biogramów, które zasiliły opisy haseł kartoteki wzorcowej osobowej i zostały wykorzystane do portali internetowych. Aktualnie w Cyfrowym Archiwum znajduje się 158 biogramów.

Wprowadzanie do Cyfrowego Archiwum opisów materiałów archiwalnych stanowiło również jedno z istotnych zadań archiwistów w oddziałach i delegaturach IPN. W 2019 r. w jednostkach terenowych wprowadzono 25 594 rekordy na poziomie opisu jednostek archiwalnych, edytowano 75 335 opisów, zweryfikowano 112 070 opisów, wprowadzono 192 510 rekordów na poziomie indeksu osobowego. Ponadto dodano 10 799 zapisów ewidencyjnych (w OAIPN w Gdańsku i Szczecinie).

Ogółem w 2019 r. do Cyfrowego Archiwum dodano 120 387 opisów j.a., edytowano 93 582 opisy j.a. i zweryfikowano 206 873 opisy j.a. Dodano również 397 021 rekordów na poziomie indeksu osobowego. Szczegółowe dane zawiera tabela nr 4.

Według stanu na 31 grudnia 2019 r., Cyfrowe Archiwum w skali kraju objęło 17 410 873 rekordy opisujące poszczególne jednostki archiwalne, 21 005 469 rekordów na poziomie indeksu osobowego, 671 684 zapisy ewidencyjne oraz 4473 opisy poszczególnych dokumentów.

Opracowywane w Cyfrowym Archiwum opisy jednostek archiwalnych stanowią podstawę inwentarza archiwalnego publikowanego na stronie internetowej Instytutu Pamięci Narodowej (http://inwentarz.ipn.gov.pl/).

W roku sprawozdawczym miały miejsce dwie transze rekordów z sytemu Cyfrowe Archiwum do inwentarza archiwalnego (11 marca i 25 października). W ich wyniku do publicznego inwentarza archiwalnego przekazano łącznie 160 435 rekordów, w tym 71 212 rekordów z Archiwum IPN w Centrali oraz 89 223 rekordy z oddziałów i delegatur IPN.

Według stanu na 30 grudnia 2019 r., na stronie internetowej inwentarza Instytutu Pamięci Narodowej zamieszczone były łącznie 2 114 442 rekordy, w tym 485 205 opisów archiwaliów z zasobu AIPN w Warszawie oraz 1 629 237 opisów archiwaliów z zasobu oddziałów i delegatur IPN. Przyrost liczby rekordów w inwentarzu prezentuje tabela nr 4.

W 2019 r. archiwiści z Sekcji Tworzenia Pomocy Archiwalnych byli również zaangażowani w tworzenie tematycznych portali internetowych. Wyniki tych prac opisano w rozdziale dotyczącym popularyzacji zasobu archiwalnego.

4.3.2. Digitalizacja

Istotnym zadaniem archiwistów IPN jest digitalizacja materiałów archiwalnych. Służy ona zabezpieczeniu zasobu oraz zwiększeniu jego dostępności.

W 2019 r., podobnie jak w latach poprzednich, prowadzona była przede wszystkim digitalizacja na bieżące zapotrzebowanie, czyli wykonywanie kopii cyfrowych materiałów archiwalnych zamawianych przez wnioskodawców. W przypadku digitalizacji bieżącej zasadniczo wykonywane były pełne kopie jednostek, przeznaczone do trwałego przechowywania. Wykorzystanie protokołu FTP umożliwiało szybkie przesyłanie kopii pomiędzy Centralą a oddziałami i delegaturami Instytutu.

Digitalizacji planowej podlegały przede wszystkim materiały archiwalne o szczególnym znaczeniu historycznym, poddawane zabiegom konserwatorskim, oraz mikrofilmy, które w oryginałach są często nieczytelne, a ich udostępnianie wymaga specjalistycznego sprzętu. Planowo digitalizowane były również kartoteki oraz dokumentacja audiowizualna.

Digitalizacja wszystkich rodzajów dokumentów prowadzona jest według zasad określonych w *Instrukcji skanowania materiałów archiwalnych w IPN-KŚZpNP*. Zgodnie z przepisami powyższej instrukcji wykonywane są tzw. kopie wzorcowe w formacie tiff, z których generowane są kopie użytkowe w formacie pdf, wykorzystywane na bieżące potrzeby.

Poniżej omówiono digitalizację materiałów aktowych i mikrofilmów oraz kartotek. Digitalizacja fotografii, filmów i nagrań dźwiękowych została opisana w części sprawozdania dotyczącej zbiorów audiowizualnych.

Wykonywaniem wzorcowych kopii cyfrowych w Centrali IPN zajmuje się Sekcja Digitalizacji, wchodząca w skład Wydziału Zasobów Cyfrowych Archiwum IPN. Dysponuje ona największą spośród pracowni digitalizacji Instytutu, umożliwiającą podział zadań ze względu na rodzaj skanowanych dokumentów. Dwadzieścia stanowisk pracy stanowią zestawy komputerowe zaopatrzone w skanery z automatycznym podajnikiem, służące głównie do digitalizacji kartotek oraz materiałów aktowych w formie rozszytej. Czterech pracowników obsługuje skanery do skanowania mikrofisz i mikrofilmów, dwie osoby posługują się skanerami wielkoformatowymi. Kolejne cztery stanowiska wykorzystuje się do weryfikacji, opracowywania i przenoszenia na nośniki cyfrowe wytworzonych kopii. Pozostałe skanery stanowią wyposażenie uzupełniające, wykorzystywane w pracach biurowych lub udostępniane w celu realizacji umów współpracy z innymi instytucjami. Łącznie Sekcja Digitalizacji dysponuje 48 skanerami.

Do zadań Sekcji należy również zarządzanie Centralnym Repozytorium Cyfrowym, w którym na trwale przechowywane są kopie cyfrowe materiałów archiwalnych z zasobu IPN.

W 2019 r. kontynuowano proces porządkowania struktury Centralnego Repozytorium Cyfrowego. Prowadzono prace związane z ujednoliceniem zapisu przedziałów katalogów, w których przechowywane są kopie cyfrowe, oraz dokonywano korekty nazw plików i, jeśli było to konieczne, drobnych korekt zeskanowanych obrazów.

W styczniu 2019 r. rozpoczęła się realizacja pierwszego etapu umowy z firmą „Infomex" polegającego na dostosowaniu systemu Cyfrowe Archiwum do kooperacji z macierzą obiektową oraz podłączeniu zmigrowanych zasobów do Cyfrowego Archiwum. Etap ten został zrealizowany. Do grudnia 2019 r. zwalidowano i zmigrowano wszystkie dane (72 mln kopii cyfrowych tiff, stanowiących 880 TB) z macierzy blokowej (GPFS) na macierz obiektową (ECS). Jednocześnie od lipca 2019 r. trwały prace nad dokumentacją projektową nowego modułu „Repozytorium Cyfrowe", odpowiedzialnego za obsługę macierzy obiektowej z poziomu systemu Cyfrowe Archiwum. W listopadzie 2019 r. moduł „Repozytorium Cyfrowe" został udostępniony do testów akceptacyjnych, podczas których usunięto ujawnione błędy. 12 grudnia nastąpił odbiór pierwszego etapu umowy z firmą „Infomex".

W 2019 r. w AIPN w Warszawie zakończono digitalizację i obróbkę graficzną mikrofilmów szpulowych, zawierających kolejne wydania czasopisma Polonii kanadyjskiej „Związkowiec" oraz „Głos Polski", przekazanych do zasobu przez Polski Instytut Naukowy w Kanadzie, a także mikrofilmów szpulowych ze zbioru byłej Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Ponadto zdigitalizowano dokumenty dotyczące unieważnienia wyroków sądowych, przekazane przez Sąd Okręgowy w Płocku oraz szklane negatywy zdjęć sygnalitycznych pochodzących z materiałów wytworzonych przez Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego.

W 2019 r. przeprowadzono również digitalizację planową 908 j.a. materiałów dotyczących Domu Spokojnej Starości Polskiego Funduszu Humanitarnego w Lailly-en-Val, 172 j.a. afiszów i plakatów z terenu Generalnego Gubernatorstwa oraz 461 j.a. materiałów wyłączonych ze zlikwidowanego zbioru zastrzeżonego.

Ponadto na bieżąco porządkowano, weryfikowano i umieszczano w Centralnym Repozytorium Cyfrowym skany materiałów archiwalnych, pozyskane przez Instytut Pamięci Narodowej w ramach współpracy międzynarodowej.

Ogółem w 2019 r. w Archiwum IPN w Warszawie wykonano i umieszczono na urządzeniach

magazynujących kopie 14 045 j.a. materiałów aktowych, zajmujące 25 707 GB. Wykonano również kopie 3416 mikrofilmów, co stanowi 3613 GB danych. Rezultaty tych prac prezentuje szczegółowo tabela nr 5.

Digitalizację wzorcową prowadzi również 11 oddziałów i 4 delegatury dysponujące własnym zasobem. Obecnie większość jednostek organizacyjnych prowadzących digitalizację akt dysponuje skanerami przemysłowymi o wysokiej wydajności. Wykorzystywane są także inne, specjalistyczne skanery do kopiowania materiałów wielkoformatowych lub ksiąg, mikrofilmów i fotografii. Łącznie oddziałowe archiwa i delegatury dysponowały w omawianym okresie 139 skanerami i innymi urządzeniami do wykonywania kopii.

W pracowniach reprograficznych oddziałów i delegatur Instytutu w 2019 r. wykonano kopie wzorcowe 29 413 j.a. materiałów aktowych zajmujących 54 474 GB pamięci.

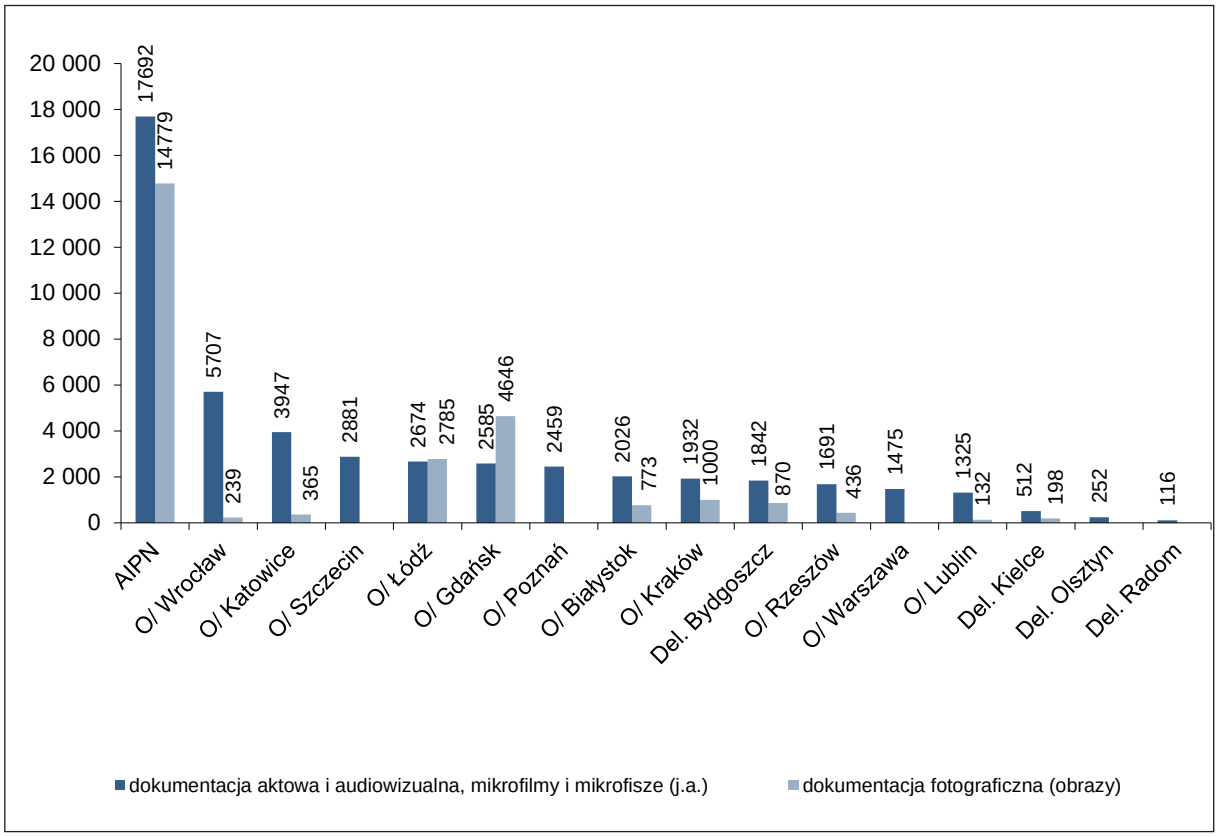
Zdecydowanie najwięcej, 5706 j.a. zdigitalizowano w Oddziałowym Archiwum IPN we Wrocławiu. Odpowiednio w OAIPN w Katowicach zeskanowano 2926 j.a., w OAIPN w Szczecinie – 2851 j.a., w OAIPN w Łodzi – 2674 j.a., OAIPN w Gdańsku – 2543 j.a., a w OAIPN w Poznaniu – 2424 j.a.

Równolegle kontynuowano planową digitalizację dokumentów w formie mikrofilmów i mikrofisz. W 2019 r. w oddziałach i delegaturach IPN zeskanowano 1966 j.a. mikrofisz, co stanowi 863 GB, w tym w OAIPN w Katowicach zeskanowano 1021 j.a., w OAIPN w Krakowie 517 j.a., w Delegaturze w Kielcach 156 j.a. i w OAIPN w Warszawie 114 j.a.

W sumie w okresie sprawozdawczym pracownicy pionu archiwalnego IPN wykonali wzorcowe kopie cyfrowe 43 458 j.a. materiałów aktowych (80 181 GB) oraz 5382 j.a. w formie mikrofilmów i mikrofisz (4475 GB).

Kopie wzorcowe i użytkowe materiałów zdigitalizowanych w oddziałach i delegaturach IPN były przesyłane do Archiwum IPN w celu umieszczenia w Centralnym Repozytorium Cyfrowym.

Wykres 2. Liczba zdigitalizowanych materiałów archiwalnych (kopii wzorcowych) w 2019 r.

Oprócz kopii wzorcowych wykonywano także kopie użytkowe, udostępniane wnioskodawcom. Zgodnie z art. 33 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2019 r. poz. 1882), wydawanie kopii dokumentów wnioskodawcom jest bezpłatne, z wyjątkiem sporządzania i wydawania kopii w celu prowadzenia badań naukowych lub publikacji materiału prasowego, za które pobiera się opłatę. Stawki opłat, sposób ich naliczania i pobierania określa rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 15 września 2010 r. w sprawie opłat za usługi reprodukcyjne Instytutu Pamięci Narodowej (Dz.U. z 2010 r., nr 173, poz. 1169 ze zm.). Zdecydowaną większość z zamówień na kopie płatne realizują oddziały i delegatury, przy czym ponad połowa z 1155 takich zamówień została wykonana w pracowni reprografii Oddziału w Warszawie.

W Sekcji Digitalizacji Archiwum IPN w 2019 r. wykonano 723 kopie j.a. na płytach CD/DVD na potrzeby wypożyczeń magazynowych oraz 2525 nośników optycznych zamówionych w czytelni, razem 3248 płyt. W przypadku zamówień na udostępnienie fragmentu jednostki archiwalnej rezygnowano niekiedy z pełnej digitalizacji akt. Zrealizowano w ten sposób zamówienia dotyczące 813 j.a. Kopie tych materiałów, po nagraniu na płyty, usunięto. Nie zostały więc ujęte w statystykach dotyczących digitalizacji.

Ogółem w Archiwum IPN w Centrali, łącznie z pracami wykonanymi w Sekcji Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej, sporządzono skany 2329 j.a. (13 649 plików cyfrowych) na 3274 płytach CD/DVD oraz 48 137 kart wydruków.

W oddziałach i delegaturach wykonano skany 14 261 j.a. (675 840 plików cyfrowych), udostępnionych na 3639 płytach CD/DVD i w postaci 305 458 kart wydruków, oraz sporządzono 184 891 kart kserokopii.

W sumie w pionie archiwalnym IPN w ramach usług reprograficznych wykonano skany 16 590 j.a. (689 489 plików cyfrowych), 6913 płyt CD i DVD, 353 595 kart wydruków oraz 184 901 kart kserokopii. Szczegółowe dane zawiera tabela nr 6.

Digitalizacja zasobu archiwalnego umożliwia stały wzrost udostępnień materiałów archiwalnych w formie elektronicznej, za pomocą aplikacji Digi-Arch lub w formie cyfrowej na zabezpieczonych komputerach w czytelniach Instytutu. W związku z digitalizacją trwale ograniczono ilość wykonywanych kserokopii, których wytwarzanie powoduje niszczenie oryginalnych materiałów archiwalnych.

W Sekcji Digitalizacji AIPN kontynuował pracę Zespół do spraw digitalizacji i opisu kart kartotecznych. Jego zadaniem jest digitalizacja kart kartotecznych przechowywanych w zasobie archiwalnym Instytutu, weryfikacja jakości obrazów cyfrowych powstałych w procesie skanowania oraz opis archiwalny zeskanowanych kart. Całość prac zespołu odbywa się przy użyciu systemu Cyfrowe Archiwum.

W 2019 r. kontynuowano digitalizację i opis kart z kartoteki osobowej funkcjonariuszy i pracowników resortu spraw wewnętrznych. Zdigitalizowano i umieszczono w Centralnym Repozytorium Cyfrowym 127 pakietów (51 mb). W Cyfrowym Archiwum opisano i zweryfikowano 124 pakiety, co stanowi 54 427 wprowadzonych rekordów. Do Cyfrowego Archiwum wprowadzono również opisy centralnej kartoteki więźniów skazanych przez sądy polskie na podstawie dekretu PKWN z 31 sierpnia 1944 r. (19 350 rekordów) oraz kartoteki pomocniczej Biura „C" MSW – Skorowidz Akt Sądowych 1946–1968 (2624 rekordy). Ponadto zdigitalizowano i opisano w Cyfrowym Archiwum m.in. kartotekę zawierającą informacje o członkach organizacji niepodległościowych (1891 rekordów) oraz kartotekę osób przechodzących w aktach śledztwa przeciwko Władysławowi Ciastoniowi i Zenonowi Płatkowi (1608 rekordów). Digitalizowano i opisywano również karty z kartoteki ogólnoinformacyjnej Stołecznego Urzędu Spraw Wewnętrznych (2114 rekordów).

W okresie sprawozdawczym kontynuowano opracowywanie kartotek z zasobu byłej Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Zdigitalizowano i wprowadzono do Cyfrowego Archiwum opisy kart z kartoteki osobowej członków NSDAP, Połczyn Zdrój, Okręg Pomo-

rze (1049 rekordów) oraz kartoteki osób narodowości polskiej, przebywających w latach 1940–1943 w więzieniu Pawiak i w innych więzieniach, a także osób przetrzymywanych, przesłuchiwanych, rozstrzelanych lub skierowanych do KL Auschwitz (1780 rekordów).

Ogółem w 2019 r. w Archiwum IPN w Warszawie wykonano 313 159 skanów kart kartotecznych oraz wprowadzono do Cyfrowego Archiwum 87 980 opisów kart.

Digitalizacja kartotek była prowadzona również w oddziałach i delegaturach IPN. Łącznie wykonano 175 469 skanów kart ewidencyjnych, w tym Delegatura IPN w Bydgoszczy wykonała 67 639 skanów (kartoteka członków ORMO, kartoteka paszportowa WUSW Toruń), OAIPN w Katowicach – 66 036 skanów (kartoteka paszportowa i odtworzeniowa), OAIPN w Gdańsku – 15 297 skanów (kartoteka WKU), OAIPN w Rzeszowie – 11 974 skany (kartoteka zagadnieniowa – „Emigracja" WUSW Rzeszów), OAIPN w Poznaniu – 11 669 skanów (kartoteka osób skazanych przez WSR Poznań w latach 1946–1953, kartoteka członków ORMO WUSW Konin, kartoteka ewidencyjna funkcjonariuszy).

W sumie w okresie sprawozdawczym wykonano 488 628 skanów kart kartotecznych z zasobu archiwalnego Instytutu.

4.3.3. Opracowywanie dokumentacji audiowizualnej

Zasób audiowizualny Archiwum IPN w Warszawie tworzą materiały fotograficzne, filmowe i dźwiękowe. W jego skład wchodzi około 3,5 mln zdjęć, 1697 jednostek archiwalnych materiałów filmowych oraz 796 j.a. zawierających zapis dźwiękowy. W oddziałach i delegaturach IPN znajduje się około 35,5 mln fotografii wchodzących w skład materiałów aktowych, 749 j.a. nagrań filmowych i 1602 j.a. nagrań dźwiękowych. W sumie w zasobie IPN zgromadzonych jest 2446 j.a. materiałów filmowych i 2398 j.a. materiałów dźwiękowych.

W AIPN w Centrali opracowywaniem materiałów fotograficznych, filmowych i dźwiękowych zajmuje się Sekcja Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej w Wydziale Zasobów Cyfrowych. Zadania Sekcji koncentrują się na porządkowaniu, opracowaniu technicznym, pracach konserwatorskich, digitalizacji archiwaliów oraz ich opracowaniu merytorycznym. Sekcja zajmuje się także koordynacją prac związanych z wprowadzaniem opisów do zmodernizowanej aplikacji ZEUS, pozwalającej na cyfrowe opracowanie materiałów fotograficznych i audiowizualnych.

W roku sprawozdawczym podejmowane były działania związane z przekazaniem administrowania programem ZEUS do Biura Informatyki IPN. Pracownicy Archiwum IPN przeprowadzili szkolenie dla administratorów programu z Biura Informatyki, a także dla użytkowników programu z Biura Edukacji Narodowej i Oddziałowego Archiwum IPN w Szczecinie.

Z uwagi na spór prawny z firmą zewnętrzną uprawnioną do przeprowadzenia serwisu aplikacji ZEUS, w roku ubiegłym trwały negocjacje związane z zapewnieniem obsługi serwisowej wynikającej z gwarancji.

W związku z realizacją wniosków o udostępnienie dokumentów pracownicy Sekcji Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej prowadzili kwerendy i udzielali informacji w zakresie identyfikacji i pochodzenia interesujących wnioskodawców zdjęć oraz materiałów filmowych i dźwiękowych. Prowadzono również analizy stanu prawnego zdjęć i innych materiałów audiowizualnych w zakresie autorskich praw majątkowych i zgody na ich wykorzystanie przez wnioskodawców. W zakresie gromadzenia dokumentów sporządzano opinie o zasadności pozyskania kolekcji fotografii do zasobu archiwalnego IPN.

W ramach usług reprograficznych przygotowano do udostępnienia fotografie, materiały filmowe i dźwiękowe m.in. do cyklu programu IPNtv „Z filmoteki bezpieki", na potrzeby portalu „Przystanek Historia", a także dla Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL. Fotografie udostępniane były w formacie JPG, a materiały filmowe w postaci kopii użytkowych z naniesionym logo IPN. W 2019 r. udostępnionych zostało 1516 j.a. zgranych na płyty DVD/Blu-Ray oraz na inne przenośne nośniki pamięci.

Materiały fotograficzne

W 2019 r. w Archiwum IPN w Warszawie opracowano merytorycznie i wprowadzono do aplikacji ZEUS zdjęcia o łącznej liczbie 6340 rekordów, zmodyfikowano natomiast 2734 rekordy.

Oddziały IPN uzupełniły aplikację ZEUS o 5718 rekordów i zmodyfikowały 2964 rekordy, w tym w OAIPN w Gdańsku wprowadzono 1107 i zmodyfikowano 42, w OAIPN w Łodzi wprowadzono 1058, w OAIPN w Krakowie wprowadzono 1000 i zmodyfikowano 2561, natomiast w OAIPN w Białymstoku wprowadzono 773 i zmodyfikowano 361 rekordów.

W skali całego Instytutu w okresie sprawozdawczym do aplikacji ZEUS wprowadzono 12 347 rekordów, a zmodyfikowano 5841 rekordów. Obecnie baza zawiera w sumie 161 655 rekordów, opisujących fotografie, nagrania filmowe i dźwiękowe.

Wśród opracowanych zbiorów znajdują się m.in. fotografie pochodzące z zasobu Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Rzeszowie, przedstawiające miejsca straceń Żydów i Polaków w okresie II wojny światowej w Jaśle, Warzycach i Hałbowie, a także – przekazane do zasobu OAIPN w Rzeszowie przez osoby prywatne – kolekcie zawierające fotografie z 1980 r. z budowy Pomnika Poległych Stoczniowców w Gdańsku oraz fotografie z okupacyjnego strajku chłopskiego w Domu Kolejarza w Rzeszowie z początku 1981 r.

Na potrzeby aplikacji ZEUS, jak również na potrzeby wnioskodawców, prowadzona była digitalizacja materiałów fotograficznych. W okresie sprawozdawczym w Sekcji Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej AIPN zdigitalizowano 14 779 j.a. materiałów fotograficznych o całkowitej pojemności 786 GB. Zeskanowano m.in. zbiór dokumentujący szlak bojowy Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich oraz fotografie z kartoteki zdjęć sygnalitycznych Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego z lat 1945–1956.

W oddziałach i delegaturach IPN zdigitalizowano 11 444 jednostek archiwalnych materiałów fotograficznych o pojemności 216 GB. Największą liczbę fotografii zdigitalizowało OAIPN w Gdańsku (4646 j.a.), OAIPN w Łodzi (2785 j.a.), OAIPN w Krakowie (1000 j.a.) oraz Delegatura IPN w Bydgoszczy (870 j.a.).

Łącznie zbiór kopii cyfrowych fotografii powiększył się w 2019 r. o 26 223 jednostki archiwalne (1002 GB). Szczegółowe dane zawiera tabela nr 5.

Materiały filmowe

W okresie sprawozdawczym w Sekcji Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej AIPN w Warszawie zdigitalizowano 133 j.a. (460 GB) materiałów filmowych z zasobu Centrali, wytworzonych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, wojskowe organa bezpieczeństwa państwa, Zakład Kryminalistyki KG MO, a także przekazanych przez osoby prywatne i organizacje polonijne. Cyfryzacji poddano m.in. zapis wizji lokalnej i procesu dotyczącego pobicia ze skutkiem śmiertelnym Grzegorza Przemyka oraz kasety Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej zawierające notacje z uczestnikami II wojny światowej. Ponadto zdigitalizowano 16 j.a. materiałów filmowych z zasobu Oddziałowego Archiwum IPN w Krakowie, Poznaniu i Łodzi.

Digitalizacja dokumentacji filmowej prowadzona była również w Oddziałowym Archiwum IPN w Gdańsku, gdzie zeskanowano 3 j.a. o pojemności 8 GB.

W Archiwum IPN w Centrali kontynuowano proces przenoszenia zdigitalizowanej dokumentacji filmowej do Centralnego Repozytorium Cyfrowego. W 2019 r. wprowadzono 81 j.a. stanowiących 1321 GB. Powyższe prace obejmowały opracowanie cyfrowej kopii wzorcowej filmu w formacie AVI i przygotowanie osobno kopii użytkowej do celów udostępniania, tzw. wglądówki z logo IPN. W wielu przypadkach zaistniała potrzeba podbicia dźwięku i jego synchronizacji z obrazem.

Ponadto opracowano merytorycznie i wprowadzono do Cyfrowego Archiwum opisy 26 filmów oraz 624 rekordy indeksu osobowego. Proces opisu materiałów filmowych polegał na przejrzeniu kopii cyfrowych, porównaniu ich z nośnikiem oryginalnym i przeprowadzeniu kwerendy w celu uzupełnienia indeksów osobowych. Opracowywano w powyższy sposób m.in. filmy

przedstawiające inwigilację opozycji przez SB, a także nagrania filmowe przekazane przez osoby prywatne.

Materiały filmowe były również opracowywane w aplikacji ZEUS. W 2019 r. do systemu wprowadzono 288 rekordów, a zmodyfikowano 143 rekordy.

Ponadto kontynuowano proces konserwacji materiałów filmowych z zasobu IPN. W tym celu zakupiono w Filmotece Narodowej – Instytucie Audiowizualnym profesjonalną usługę czyszczenia taśm światłoczułych.

Materiały dźwiękowe

W okresie sprawozdawczym w Sekcji Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej AIPN zdigitalizowano 51 j.a. materiałów dźwiękowych (83 GB) z zasobu Centrali oraz 31 j.a. (60 GB) nagrań audio z zasobu OAIPN w Krakowie, OAIPN w Łodzi i Delegatury IPN w Bydgoszczy.

Digitalizacja materiałów dźwiękowych była również prowadzona w OAIPN w Gdańsku (39 j.a.) oraz w OAIPN w Szczecinie (3 j.a.).

Wśród zdigitalizowanych materiałów warto wymienić kasety magnetofonowe zawierające nagrania z Walnego Zgromadzenia Koła Polaków z Indii, nagrania z posiedzeń Rady Naukowej Instytutu Ekspertyz Sądowych z lat 1959–1985, nagrania z obchodów upamiętniających ofiary niemieckich zbrodni z lat 1941–1945 w Forcie III w Pomiechówku, audycje Radia Solidarność Regionu Mazowsze i Dolny Śląsk, Rozgłośni Radiowej Agencji Solidarność Gdańsk, piosenek z okresu stanu wojennego, zapisów uroczystości kościelnych podczas pogrzebu ks. Jerzego Popiełuszki oraz transmisję audiencji przedstawicieli „Solidarności" u Jana Pawła II.

W ramach prac przygotowawczych do digitalizacji nośniki audio były poddawane zabiegom konserwacyjnym polegającym na mechanicznym czyszczeniu, usuwaniu samoczynnych przekopiowań międzywojowych, sprawdzeniu jakości sklejek i doklejeniu brakujących rozbiegówek, wymianie/naprawie uszkodzonych kaset lub szpul. W przypadku nadmiernie wysuszonych taśm, przeprowadzany był zabieg mający na celu przywrócenie odpowiedniej elastyczności i osi prowadzenia taśmy oraz usunięcie wytrącających się dodatków poślizgowych.

W 2019 r. w Archiwum IPN w Warszawie kontynuowano proces przenoszenia zdigitalizowanej dokumentacji dźwiękowej do Centralnego Repozytorium Cyfrowego (wprowadzono 356 j.a. o pojemności 367 GB), a także opracowywania materiałów dźwiękowych i wprowadzania ich opisów do systemu Cyfrowe Archiwum (wprowadzono 93 rekordy oraz 40 rekordów indeksu osobowego).

4.4. Udostępnianie dokumentów

W bieżącym okresie sprawozdawczym ogólna liczba wpływających wniosków była porównywalna z rokiem 2016.

Odnotowano mniejszy wpływ tych kategorii wniosków, które w poprzednich latach przyczyniły się do znacznego wzrostu liczby spraw związanych z udostępnianiem dokumentów z zasobu Instytutu Pamięci Narodowej, realizowanych na podstawie ustaw:

– z 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Służby Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2019 r. poz. 288 ze zm.);

– z 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz.U. z 2018 r. poz. 690);

– z 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach (Dz.U. z 2019 r. poz. 25).

Na wysokim poziomie utrzymuje się liczba wniosków ustawowych składanych w trybie art. 36 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej. Odnotowano również znaczny wpływ wniosków służbowych pracowników siedmiu pionów merytorycznych Instytutu.

Pracownicy Archiwum IPN realizują sprawy na podstawie przepisów dziewięciu ustaw:

– z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2019 r. poz. 1882), zwanej dalej ustawą o IPN;

– z 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. z 2019 r. poz. 430), zwanej dalej ustawą o ujawnianiu informacji;

– z 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach (Dz.U. z 2019 r. poz. 25), zwanej dalej ustawą o KWiS – przede wszystkim wnioski na podstawie art. 15a ww. ustawy, dotyczącego nadania odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności;

– z 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz.U. z 2018 r. poz. 690 ze zm.), zwanej dalej ustawą o działaczach opozycji;

– z 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Służby Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2019 r. poz. 288 ze zm.), zwanej dalej ustawą dezubekizacyjną;

– z 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz.U. z 2018 r. poz. 276 ze zm.);

– z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2020 r. poz. 53) – wnioski kierowane do Prezesa Instytutu Pamięci w trybie art. 117 ust. 3 ww. ustawy;

– z 7 kwietnia 2017 r. o ustanowieniu Krzyża Zachodniego (Dz.U. z 2019 r. poz. 1024);

– z 15 grudnia 2016 r. o ustanowieniu Krzyża Wschodniego (Dz.U. z 2019 r. poz. 987).

4.4.1. Główne kategorie wniosków

Zarządzenie Prezesa nr 23/17 z 27 kwietnia 2017 r. w sprawie regulaminu organizacyjnego IPN (z późn. zm.) określa zadania i kompetencje komórek pionu archiwalnego odpowiedzialnych za udostępnianie dokumentów.

Do zadań Wydziału Udostępniania AIPN w Centrali należy prowadzenie kwerend i udostępnianie dokumentów na wnioski służbowe pracowników Instytutu, udostępnianie dokumentów na podstawie umów zawartych z instytucjami zewnętrznymi oraz realizacja zadań nałożonych na IPN na mocy innych ustaw, tj. ustawy o KWiS, ustawy o działaczach opozycji, ustawy dezubekizacyjnej (w tym zakresie Wydział Udostępniania koordynuje działalność komórek udostępniania w oddziałach i delegaturach Instytutu), ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego, a także ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Wnioski składane na podstawie ustawy o IPN, ustawy o ujawnianiu informacji oraz pozostałych wymienionych ustaw rozpatrują referaty udostępniania w oddziałowych archiwach Instytutu i wydziały archiwalne delegatur IPN.

W 2019 r. komórki organizacyjne pionu archiwalnego Instytutu właściwe w sprawach udostępniania realizowały 25 kategorii wniosków wynikających z przepisów wskazanych ustaw:

– wnioski o wydanie zaświadczenia informującego, czy dane osobowe wnioskodawcy są tożsame z danymi osobowymi, które znajdują się w katalogu funkcjonariuszy, współpracowników, kandydatów na współpracowników organów bezpieczeństwa państwa, o których mowa w art. 5, oraz innych osób, udostępnionym w IPN od 26 listopada 2004 r. (na podstawie art. 29a ust. 1 ustawy o IPN), realizowane do dnia wejścia w życie przepisów ustawy z 12 kwietnia 2019 r. o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 992), uchylającej ww. przepis;

– wnioski o udostępnienie do wglądu dokumentów dotyczących wnioskodawcy/zmarłej osoby najbliższej/zmarłej osoby spokrewnionej (na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy o IPN);

– wnioski o wydanie kopii dokumentów dotyczących wnioskodawcy/zmarłej osoby najbliższej/zmarłej osoby spokrewnionej (na podstawie art. 34 ust. 1 ustawy o IPN);

– wnioski o wydanie przedmiotów znajdujących się w AIPN, które w momencie utraty stanowiły własność lub były w posiadaniu wnioskodawcy/zmarłej osoby najbliższej/zmarłej osoby spokrewnionej (na podstawie art. 34 ust. 5 ustawy o IPN);

– wnioski o podanie dalszych danych osobowych identyfikujących tożsamość osób, które przekazywały organom bezpieczeństwa państwa informacje o wnioskodawcy/zmarłej osobie najbliższej/zmarłej osobie spokrewnionej oraz funkcjonariuszy i pracowników organów bezpieczeństwa państwa, którzy zbierali lub oceniali te informacje (na podstawie art. 35 ust. 1 i 2 ustawy o IPN);

– wnioski w sprawie załączenia własnych uzupełnień, sprostowań, uaktualnień, wyjaśnień oraz dokumentów lub ich kopii do zbioru dokumentów zgromadzonych w IPN (na podstawie art. 35b ust. 1 ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie do wglądu dokumentów osobowych dotyczących pracownika lub funkcjonariusza organu bezpieczeństwa państwa (na podstawie art. 35c ust. 1 ustawy o IPN);

– wnioski o wydanie kopii dokumentów osobowych dotyczących pracownika lub funkcjonariusza organu bezpieczeństwa państwa (na podstawie art. 35c ust. 3 ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie dokumentów w celu wykonywania zadań ustawowych – w tym wnioski sądów, prokuratur, urzędów administracji publicznej, Policji, służb specjalnych (na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 1 ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie dokumentów w celu prowadzenia badań naukowych (na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 2 ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie dokumentów w celu publikacji materiału prasowego (na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 3 ustawy o IPN);

– wnioski o udzielenie informacji ze znajdujących się w zasobie archiwalnym IPN zbiorów danych, rejestrów i kartotek organów bezpieczeństwa państwa, w tym dotyczących tożsamości tajnych informatorów lub pomocników przy operacyjnym zdobywaniu informacji (na podstawie art. 36 ust. 4b ustawy o IPN);

– wnioski o zastrzeżenie znajdujących się w udostępnionych dokumentach danych osobowych zebranych w sposób tajny w toku czynności operacyjno-rozpoznawczych organów bezpieczeństwa państwa oraz informacji ujawniających pochodzenie etniczne lub rasowe, przekonania religijne, przynależność wyznaniową oraz dane o stanie zdrowia i życiu seksualnym, a także ujawniające stan majątkowy (na podstawie art. 37 ustawy o IPN);

– wnioski o udostępnienie do wglądu zanonimizowanych kopii akt sprawy lustracyjnej (na podstawie art. 18 ust. 5 ustawy o ujawnianiu informacji);

– wnioski o udostępnienie informacji zawartych w dokumentach organów bezpieczeństwa państwa dotyczących osoby pełniącej funkcję publiczną (na podstawie art. 25 ustawy o ujawnianiu informacji);

– wnioski o nadanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności (na podstawie art. 15a ustawy o orderach i odznaczeniach);

– wnioski o wydanie informacji o przebiegu służby w organach bezpieczeństwa państwa (na podstawie art. 13a ust. 1 ustawy dezubekizacyjnej);

– wnioski Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (na podstawie art. 8a ustawy dezubekizacyjnej);

– wnioski sądów okręgowych, rozpatrujących odwołania od decyzji wydawanych przez Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Dyrektora Biura Emerytalnego Służby Więziennej;

– wnioski o wydanie decyzji administracyjnej prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w sprawie spełniania warunków, o których mowa w art. 4 ustawy o działaczach opozycji;

– wnioski o wydanie dowodów potwierdzających spełnienie warunków, o których mowa w art. 2 lub art. 3 ustawy o działaczach opozycji;

– wnioski o potwierdzenie faktu osadzenia w latach 1944–1956 bez wyroku w więzieniu lub innym miejscu odosobnienia na terytorium Polski za działalność polityczną bądź religijną, związaną z walką o suwerenność i niepodległość (na podstawie ustawy z 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego);

– wnioski o potwierdzenie faktu odebrania dziecka rodzicom w celu poddania go eksterminacji lub w celu przymusowego wynarodowienia (na podstawie ww. ustawy o kombatantach);

– wnioski o potwierdzenia okresu osadzenia w więzieniach lub innych miejscach odosobnienia na terytorium Polski bez wyroku po 31 grudnia 1956 r. za działalność polityczną (na podstawie art. 117 ust. 3 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych);

– wnioski służb specjalnych (na podstawie art. 38 ustawy o IPN).

Realizowano ponadto wnioski o udostępnienie dokumentów do celów służbowych pracownikom:

– Archiwum IPN, oddziałowych archiwów IPN oraz wydziałów archiwalnych w Delegaturach IPN;

– Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, oddziałowych komisji ścigania zbrodni przeciwko narodowi polskiemu oraz referatów śledczych w Delegaturach IPN;

– Biura Lustracyjnego oraz oddziałowych biur lustracyjnych;

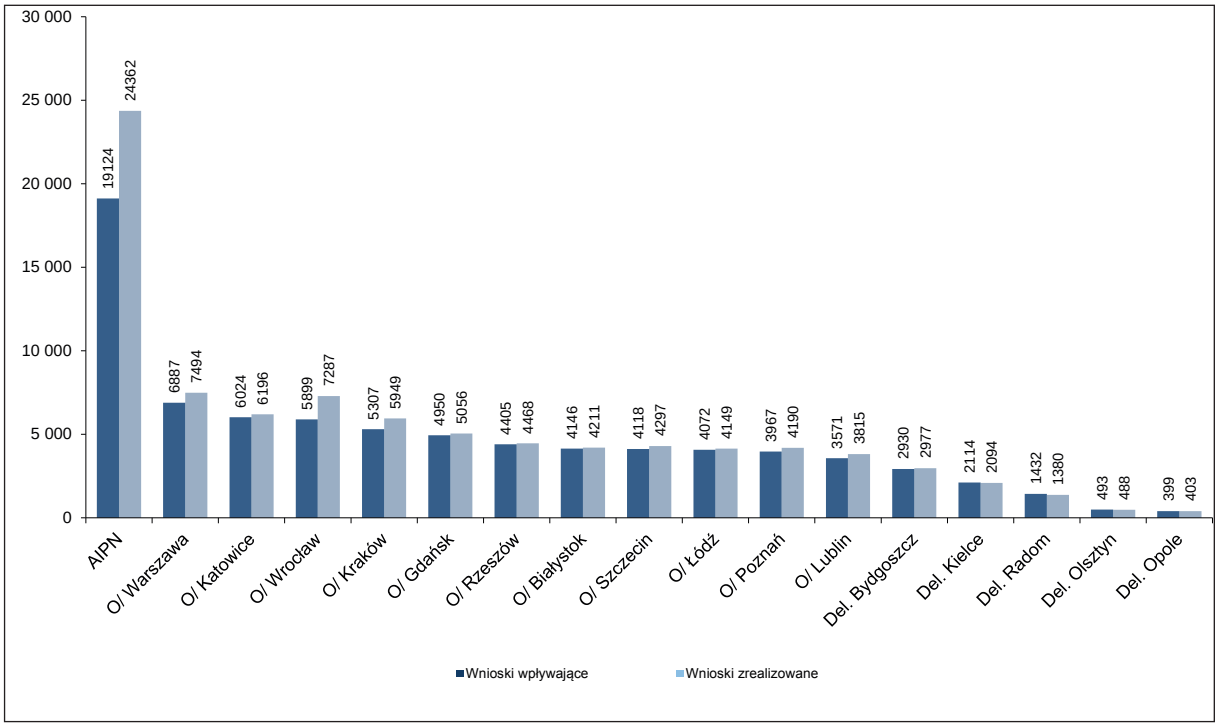
– Biura Edukacji Narodowej oraz oddziałowych biur edukacji narodowej;

– Biura Badań Historycznych oraz oddziałowych biur badań historycznych;

– Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa oraz oddziałowych biur upamiętniania walk i męczeństwa;

– Biura Poszukiwań i Identyfikacji oraz oddziałowych biur poszukiwań i identyfikacji.

Wykres 3. Realizacja spraw w poszczególnych jednostkach pionu archiwalnego (dane Wydziału Udostępniania, referatów udostępniania w oddziałach i sekcji w delegaturach)

Od stycznia do grudnia 2019 r. do komórek organizacyjnych pionu archiwalnego właściwych w sprawach udostępniania wpłynęło łącznie 79 838 wniosków, zrealizowano 88 816 spraw. W ramach realizacji ww. wniosków udostępniono bądź wypożyczono 296 366 j.a., w tym ok. 48 proc. (141 450 j.a.) w formie elektronicznej.

W okresie sprawozdawczym Wydział Udostępniania AIPN zarejestrował 19 124 sprawy. Do jednostek terenowych pionu archiwalnego wpłynęło odpowiednio 60 714 spraw, z czego najwyższą liczbę wniosków odnotowano w OAIPN w Warszawie (6887), OAIPN w Katowicach (6024), OAIPN we Wrocławiu (5899), OAIPN w Krakowie (5307), OAIPN w Gdańsku (4950) oraz OAIPN w Rzeszowie (4405). Spośród delegatur IPN najwięcej spraw zarejestrowano w Delegaturze IPN w Bydgoszczy (2930).

W porównaniu z rokiem ubiegłym, w 2019 r. nastąpił nieznaczny spadek zainteresowania wglądem w dokumenty dotyczące wnioskodawcy lub zmarłej osoby najbliższej. Ogółem na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy o IPN złożono 6001 wniosków.

Najwięcej wniosków tej kategorii, tj. 825, wpłynęło do OAIPN w Warszawie – zrealizowano 870 spraw (w tym z 2018 r.). Znaczną liczbę wniosków na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy o IPN zarejestrowano także w oddziałowych archiwach w Gdańsku (699), Wrocławiu (576), Poznaniu (510), Katowicach (491) i Krakowie (476) (tabela nr 7).

W omawianym okresie zarejestrowano łącznie 554 sprawy dotyczące udostępnienia lub wydania kopii dokumentów osobowych funkcjonariuszy byłych służb PRL (art. 35c ustawy o IPN) – zrealizowano 584 sprawy (w tym z 2018 r.) (tabela nr 8).

W tej liczbie 343 wnioski dotyczyły udostępnienia do wglądu dokumentów osobowych dotyczących funkcjonariusza lub pracownika organów bezpieczeństwa państwa na podstawie art. 35c ust. 1 ww. ustawy (ukończono realizację 358 wniosków, w tym również z 2018 r.). Pozostałe 211 spraw to wnioski o wydanie kopii dokumentów osobowych dotyczących funkcjonariusza lub pracownika organów bezpieczeństwa państwa na podstawie art. 35c ust. 3 ustawy o IPN (zrealizowano 226, w tym z roku 2018).

Najwięcej postępowań ww. opisanych kategorii prowadziły OAIPN w Warszawie (123) i Łodzi (109).

W 2019 r. w skali całego kraju zarejestrowano 215 wniosków na podstawie art. 29a ustawy o IPN. Wydano 185 zaświadczeń, w tym 3 potwierdzające tożsamość danych wnioskodawcy z danymi opublikowanymi w katalogu funkcjonariuszy, współpracowników, kandydatów na współpracowników organów bezpieczeństwa państwa oraz innych osób, udostępnionym w Instytucie Pamięci Narodowej od 26 listopada 2004 r. Należy zaznaczyć, że 12 czerwca 2019 r. weszła w życie ustawa z 12 kwietnia 2019 r. o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 992), uchylająca przepis art. 29a ustawy o IPN.

Od lat na wysokim poziomie utrzymuje się liczba wniosków o udostępnienie dokumentów w celu prowadzenia badań naukowych (na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 2 ustawy o IPN) oraz wniosków o udostępnienie dokumentów w celu publikacji materiału prasowego (art. 36 ust. 1 pkt 3 ustawy o IPN).

W omawianym okresie sprawozdawczym oddziały i delegatury przyjęły 4887 wniosków na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 2, złożonych przez badaczy z kraju i z zagranicy. Zrealizowano 5355 spraw (w tym również z 2018 r.), w ramach których udostępniono wnioskodawcom 72 525 j.a. (o 10 tys. więcej niż roku ubiegłym), w tym 35 907 j.a. w formie elektronicznej (tabela nr 9).

Odpowiednio odnotowano wpływ 2109 wniosków na podstawie art. 36 ust 1 pkt. 3 składanych przez dziennikarzy z kraju i zagranicy, z czego ostatecznie zakończono realizację 2241 spraw (w tym z 2018 r.). Z związku z realizacją tej kategorii wniosków udostępniono 23 323 j.a., w tym ponad 50 proc. w kopiach cyfrowych (tabela nr 10).

W okresie sprawozdawczym badacze i dziennikarze skierowali do pionu archiwalnego 563 wnioski o udzielenie informacji ze znajdujących się w zasobie archiwalnym IPN zbiorów danych, rejestrów i kartotek organów bezpieczeństwa państwa, w tym także dotyczących tożsamości tajnych

informatorów lub pomocników przy operacyjnym zdobywaniu informacji (art. 36 ust. 4b ustawy o IPN). Ostatecznie zakończono realizację 634 spraw tej kategorii (w tym również z 2018 r.).

Na podstawie wniosków o udostępnienie dokumentów w celu wykonywania zadań ustawowych realizowanych w trybie art. 36 ust. 1 pkt 1 ustawy o IPN komórki udostępniania prowadziły kwerendy i udostępniały dokumenty: organom wymiaru sprawiedliwości i ścigania, organom administracji publicznej oraz osobom fizycznym.

W okresie sprawozdawczym zarejestrowano łącznie 9831 wniosków. Zrealizowano ostatecznie 15 549 spraw (w tym wnioski z 2018 r., w tej liczbie ok. 4800 wniosków sądów okręgowych, które wpłynęły w 2018 r. do AIPN w związku z odwołaniami funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa od decyzji organów emerytalnych).

Z związku z realizacją opisanej powyżej kategorii spraw wypożyczono lub udostępniono 29 820 j.a., w tym 15 326 j.a. w formie elektronicznej. Najwięcej spraw na podstawie przepisów art. 36 ust. 1 pkt 1 ustawy o IPN wpłynęło do oddziałowych archiwów w Warszawie (1962), we Wrocławiu (916), w Katowicach (894), w Krakowie (774) i w Gdańsku (722). Ponadto do Archiwum IPN w Centrali wpłynęły 874 sprawy (tabela nr 11).

W omawianej powyżej kategorii znajdują się także zapytania kierowane przez dowódców garnizonów i jednostek wojskowych, w związku z przyznawaniem asysty honorowej na pogrzebach. Zgodnie z decyzją nr 392/MON ministra obrony narodowej z 30 września 2014 r. w sprawie wprowadzenia do użytku służbowego „Ceremoniału Wojskowego Sił Zbrojnych Rzeczpospolitej Polskiej" oraz zarządzeniem komendanta głównego policji nr 122 z 25 maja 2012 r. w sprawie ceremoniału policyjnego, do IPN kierowane są wnioski o podanie informacji o zachowanych w zasobie archiwalnym Instytutu aktach dotyczących osób zmarłych. Sekcja Udostępniania Dokumentów Uprawnionym Podmiotom Wydziału Udostępniania AIPN w Warszawie zrealizowała 724 wnioski (w tym przesłane z jednostek terenowych) o przyznanie asysty honorowej. Wszystkie zrealizowano. Omawiana kategoria wniosków realizowana jest w trybie bardzo pilnym.

W 2019 r. znikoma była natomiast liczba wniosków realizowanych na podstawie przepisów ustawy o ujawnianiu informacji. Zarejestrowano jedynie 10 wniosków o udostępnienie kopii akt spraw lustracyjnych (na podstawie art. 18 ust. 5 ww. ustawy) i 24 wnioski o udostępnienie informacji zawartych w dokumentach organów bezpieczeństwa państwa dotyczących osoby pełniącej funkcję publiczną (na podstawie art. 25 ww. ustawy).

Pion archiwalny realizuje ponadto wnioski, o których mowa w art. 117 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w sprawie potwierdzenia okresu osadzenia w więzieniach lub innych miejscach odosobnienia na terytorium Polski bez wyroku po 31 grudnia 1956 r. za działalność polityczną. W 2019 r. łączna liczba ww. wniosków wzrosła o 74 proc. i wyniosła 236 spraw, z czego zrealizowano 177.

Odrębną kategorię spraw stanowią wnioski o udostępnienie dokumentów na podstawie art. 38 ustawy o IPN, składane przez funkcjonariuszy służb specjalnych i innych formacji uprawnionych do wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych, tj. Policji, Straży Granicznej i in. Liczba wniosków tej kategorii wzrosła o ponad 46 proc. Łącznie w 2019 r. do komórek udostępniania wpłynęło 1257 takich spraw (w porównaniu w 2018 r. – 863 sprawy). Zakończono realizację 1252 spraw (wypożyczono lub udostępniono 1933 j.a.).

4.4.2. Realizacja ustawy o działaczach opozycji

W 2019 r. pion archiwalny IPN zarejestrował wpływ 5129 wniosków składanych w związku z realizacją ustawy z 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz.U. z 2018 r. poz. 690).

Do Wydziału Udostępniania AIPN wpłynęło 2053 ww. wniosków, oddziały i delegatury IPN zarejestrowały wpływ na poziomie 3076 spraw. Wśród jednostek terenowych pionu najwięcej wnio-

sków na podstawie ustawy o działaczach opozycji zarejestrowano we Wrocławiu (424), Lublinie (350) oraz w Krakowie (320).

Ostatecznie rozpatrzono 5556 spraw (w tym z 2018 r.). Z upoważnienia prezesa IPN wydano 2437 decyzji administracyjnych (tabela nr 12).

W związku z ww. ustawą Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych skierował do Centrali IPN 291 wniosków dotyczących przekazania informacji o treści zgromadzonych przez Instytut dokumentów dotyczących warunków, o których mowa w art. 2 i art. 3 ustawy, oraz o przekazanie ich uwierzytelnionych kopii.

Należy podkreślić, że realizacja ww. wniosków, wymagających przeprowadzenia szerokiej kwerendy archiwalnej oraz zachowania krótkich terminów ustawowych traktowana jest priorytetowo. Ma to bezpośredni wpływ na realizację innych zadań pionu archiwalnego IPN.

W bieżącym okresie sprawozdawczym Wydział Udostępniania w Centrali IPN realizował również wnioski składane przez Kancelarię Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie art. 32a ustawy o orderach i odznaczeniach w sprawie pomocy w uzupełnianiu informacji dotyczących działalności niepodległościowej kandydatów do odznaczeń państwowych przyznawanych przez Prezydenta RP. Do Wydziału Udostępniania AIPN wpłynęły wnioski dotyczące 2236 osób. Na podstawie informacji zawartych w materiałach archiwalnych udzielono odpowiedzi dotyczących 2258 osób.

4.4.3. Realizacja ustawy dezubekizacyjnej

W omawianym okresie sprawozdawczym zmniejszyła się liczba wniosków realizowanych w związku z przepisami ustawy z 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2019 r. poz. 288 ze zm.).

W 2019 r. do Sekcji Udostępniania Dokumentów Uprawnionym Podmiotom w Archiwum IPN w Centrali, realizującej wnioski ustawy dezubekizacyjnej z Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA, wpłynęło 9 wniosków z zapytaniami dotyczącymi 585 osób, a z Biura Emerytalnego Służby Więziennej 3 wnioski z zapytaniami dotyczącymi 85 osób.

W związku z realizacją ww. spraw do organów emerytalnych wysłano:

– 202 informacje o przebiegu służby na rzecz totalitarnego państwa;

– 52 informacje, że wskazane osoby nie pełniły służby na rzecz totalitarnego państwa;

– 489 informacji, że w zasobie archiwalnym IPN nie odnaleziono dokumentów osobowych.

Udzielono odpowiedzi dotyczących 743 osób (również na podstawie wniosków złożonych w poprzednim okresie sprawozdawczym).

Dodatkowo w trybie art. 8a ww. ustawy minister spraw wewnętrznych i administracji skierował do Archiwum IPN 155 wniosków o wydanie kopii dokumentów osobowych funkcjonariuszy według załączonych wieloosobowych list. Zrealizowano 187 wniosków (w tym 32 wnioski z 2018 r.).

Do jednostek pionu archiwalnego wpływały także wnioski funkcjonariuszy byłych organów bezpieczeństwa państwa o korektę wydanej informacji o przebiegu służby. Łącznie do wszystkich jednostek organizacyjnych Instytutu Pamięci Narodowej wpłynęły 764 takie sprawy, zrealizowano 1237 spraw (w tym również z 2018 r.). W tej liczbie 181 pism funkcjonariuszy odnotowano w Archiwum IPN w Centrali (zrealizowano 178).

4.4.4. Wnioski służbowe

Istotną częścią działalności pionu archiwalnego, poza realizacją wniosków ustawowych, jest udostępnianie materiałów archiwalnych pracownikom innych biur IPN. Zgodnie z zarządzeniem

prezesa nr 50/19 z 12 września 2019 r. w sprawie regulaminów i procedur dotyczących dokonywania sprawdzeń w zasobie archiwalnym, porządkowania i udostępniania dokumentów z zasobu Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, wnioski o udostępnienie dokumentów do celów służbowych realizowane są w następujących kategoriach:

– wnioski służbowe prokuratorów GKŚZpNP/OKŚZpNP (wpłynęło – 5494, zrealizowano – 5758 w tym wszczętych w 2018 r.). Udostępniono 19 122 j.a. (tabela nr 13);

– wnioski pracowników Biura Badań Historycznych/oddziałowych biur badań historycznych (wpłynęło – 3603, zrealizowano – 3795). Udostępniono 22 586 j.a. (tabela nr 14);

– wnioski służbowe prokuratorów i pracowników Biura Lustracyjnego/oddziałowych biur lustracyjnych (wpłynęło – 14 388, zrealizowano – 14 216). Udostępniono 45 725 j.a. (tabela nr 15);

– wnioski służbowe składane w związku z realizowanymi przez pracowników projektami (Biuro Edukacji Narodowej, Biuro Poszukiwań i Identyfikacji, Biuro Upamiętnienia Walk i Męczeństwa oraz ich jednostki terenowe), a także wnioski pozostałych, uprawnionych pracowników IPN (m.in. członków Kolegium IPN, prezesa i zastępców prezesa IPN, pracowników Biura Prezesa, dyrektorów oddziałów IPN) – wpłynęło 3920, zrealizowano – 4049. Udostępniono 18 012 j.a. (tabela nr 16);

– wnioski pracowników pionu archiwalnego Instytutu, dotyczące realizacji własnych projektów badawczych lub edukacyjnych (wpłynęło – 1361, zrealizowano – 1359 wniosków, udostępniono 6497 j.a.).

W omawianym okresie sprawozdawczym do komórek właściwych w sprawach udostępniania wpłynęło ogółem 28 766 wniosków służbowych, zakończono realizację 29 177 spraw (w tym wszczętych w 2018 r.).

Spośród spraw ww. kategorii, 9533 zarejestrowano w AIPN. W jednostkach terenowych pionu archiwalnego największy wpływ wniosków służbowych odnotowano w OAIPN w Katowicach (2459), Rzeszowie (2422), Wrocławiu (1983) oraz w Białymstoku (1790).

W całym kraju pracownikom IPN udostępniono do celów służbowych łącznie 111 942 j.a., z czego 50 898 j.a. w formie elektronicznej.

Pion archiwalny w 2019 r. udostępniał dokumenty oraz prowadził obszerne i pracochłonne kwerendy archiwalne, obejmujące cały zasób Instytutu, do ogólnopolskich projektów badawczych, wydawniczych oraz śledztw. Realizację każdego z wniosków zakończono udostępnieniem kilkuset jednostek aktowych, zdjęć, map i filmów.

Wśród najważniejszych zrealizowanych projektów należy wymienić m.in.:

– Czerwiec 1976 – wniosek Delegatury IPN w Radomiu;

– Europejski Gułag – organizacja wystawy – wniosek Biura Prezesa;

– Rzeź Woli – wniosek Biura Prezesa;

– Oskarżony komunizm – *casus* Jaruzelski – wniosek BEN i TVP;

– Próby zorganizowania zjazdu byłych legionistów Piłsudskiego w 1974 r. – wniosek Biura Prezesa;

– Areszt śledczy na ul. Strzeleckiej – wnioski OBBH w Warszawie.

Kontynuowano serie wniosków na potrzeby projektów badawczych, m.in.:

– Struktury i metody działania aparatu bezpieczeństwa w Polsce 1944–1989 (BBH);

– Funkcjonariusze aparatu bezpieczeństwa PRL a sektor paliwowo-energetyczny (BBH);

– Polskie podziemie niepodległościowe 1944–1956 (OBBH Warszawa);

– Relacje państwo–Kościół w PRL (BBH);

– Narodowosocjalistyczna Niemiecka Partia Robotnicza (OBBH Katowice);

– Getto warszawskie – losy ocalonych po 1945 r. (BBH);

– Wojskowy aparat represji (OBBH Katowice);

– Mechanizmy transformacji ustrojowej (BBH).

Warte odnotowania są również kwerendy i udostępnienia dokumentów na wnioski prokuratorskie do prowadzonych śledztw, dotyczące m.in.:

– zabójstwa ok. 90 więźniów w Lipsk-Thekla, podobozie KL Buchenwald;

– zabójstwa ponad 600 osób w powiecie augustowskim, suwalskim i in. podczas tzw. obławy augustowskiej;

– działań aparatu bezpieczeństwa wobec trzeciej pielgrzymki papieskiej w 1987 r. (krypt. „Zorza II");

– zabójstw ok. 2000 osób w majątku „Radzyminek" od lipca 1943 do końca stycznia 1944 r., zabójstwa polskich Żydów w majątku „Rejentówka" 26 października 1943 r.;

– zbrodni popełnionych w Meuselwitz, podobozie KL Buchenwald.

Realizowano także obszerne kwerendy zakończone udostępnieniem licznych materiałów archiwalnych dla Kancelarii Senatu, Prokuratury Krajowej, Muzeum Powstania Warszawskiego, Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL, Instytutu Historii Nauki PAN, Poczty Polskiej, Instytutu Pileckiego, Urzędu Dzielnicy Ursus m.st. Warszawy oraz redakcji telewizyjnych i studiów filmowych.

W związku z realizacją wszystkich omówionych powyżej spraw dotyczących udostępniania dokumentów w okresie sprawozdawczym wypożyczono (przesłano) między jednostkami organizacyjnymi pionu archiwalnego 30 777 j.a. (tabela nr 17).

W realizacji tych wypożyczeń wykorzystywany jest protokół transferu plików FTP, pozwalający na przesyłanie cyfrowych kopii dokumentów, w tym przede wszystkim skanów akt i mikrofilmów (głównie w formacie PDF) oraz plików fotografii i filmów w stosownych dla nich formatach. Dzięki postępującemu procesowi digitalizacji zasobu ok. 64 proc. jednostek archiwalnych przesłanych na potrzeby realizowanych wniosków stanowiły kopie elektroniczne.

4.4.5. Wnioski o nadanie odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności

W bieżącym okresie sprawozdawczym Sekcja Realizacji Wniosków o Nadanie Odznaczenia Krzyż Wolności i Solidarności w Wydziale Udostępniania AIPN (dalej: sekcja KWiS) kontynuowała prace na podstawie art. 15a ustawy z 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach (Dz.U. z 2019 r. poz. 25 ze zm.) związane z inicjatywą uhonorowania odznaczeniem działaczy opozycji antykomunistycznej z lat 1956–1989.

Od 1 stycznia do 31 grudnia 2019 r. zarejestrowano łącznie 2086 spraw, z czego 879 stanowiły wnioski z wyrażoną zgodą na przedstawienie do odznaczenia Krzyżem Wolności i Solidarności (62 kwerendy wszczęte w Centrali IPN i 817 spraw nadesłanych do weryfikacji z oddziałów i delegatur Instytutu).

Podobna jak w 2018 r. była w omawianym okresie liczba wniosków o nadanie KWiS Polakom na stałe zamieszkałym za granicą, którzy w okresie PRL zostali zmuszeni do emigracji z kraju. W sprawie 38 osób Instytut zwracał się do Ministerstwa Spraw Zagranicznych o wydanie opinii o kandydatach do odznaczenia.

Ogółem w omawianym okresie sekcja KWiS zrealizowała 1095 wniosków (925 przesłanych z oddziałów terenowych do weryfikacji i 170 postępowań wszczętych w Centrali).

Do Kancelarii Prezydenta RP przesłano 998 wniosków spełniających wymogi formalne i sygnowanych podpisem prezesa IPN (wzrost o 179).

W 2019 r. odbyło się 39 uroczystości organizowanych przez Centralę i jednostki terenowe IPN we współpracy z administracją rządową, podczas których prezes IPN wręczył 1 order (Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski) i 915 odznaczeń Krzyży Wolności i Solidarności działaczom opozycji niepodległościowej z lat 1956–1989. Największą z nich zorganizowało Archiwum IPN we współpracy z Parlamentem RP z okazji 30. rocznicy wolnych wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej.

W okresie sprawozdawczym do Instytutu wpłynęły ponadto 4 wnioski z prośbą o wydanie opinii prezesa IPN o kandydatach do odznaczenia Krzyż Zachodni na podstawie art. 3 ust. 2 ustawy

z 7 kwietnia 2017 r. o ustanowieniu Krzyża Zachodniego. Sekcja KWiS przeprowadziła w zasobie archiwalnym IPN kwerendy dotyczące kandydatów.

Od 3 czerwca 2019 r. pracownicy sekcji KWiS oraz archiwiści z jednostek terenowych Instytutu realizują również projekt prezesa IPN dotyczący umieszczenia na stronie internetowej IPN biogramów i wizerunków osób odznaczonych Krzyżem Wolności i Solidarności. Do końca 2019 r. na adres www.odznaczeni-kwis.ipn.gov.pl wpłynęło ponad 2200 formularzy zgód opatrzonych podpisem osoby odznaczonej lub kandydata do odznaczenia. Opublikowano 1555 biogramów osób uhonorowanych wspomnianym odznaczeniem.

4.4.6. Udostępnianie dokumentów w czytelniach

Materiały z zasobu archiwalnego Instytutu są udostępniane wnioskodawcom w czytelniach oddziałów, delegatur oraz w punktach zamiejscowych IPN. Ich użytkownicy mają możliwość skorzystania z pomocy archiwalnych, tj. aplikacji: Cyfrowe Archiwum, ZEUS, Digi-Arch lub dLibra (umożliwiają korzystanie z cyfrowych wersji dokumentów) oraz z podręcznych księgozbiorów składających się z książek i czasopism historycznych z zakresu najnowszej historii Polski. Czytelnia Akt Jawnych OAIPN w Warszawie jest ponadto wyposażona w jedno stanowisko z dostępem do bazy Arolsen Archives (dawnej Międzynarodowej Służby Poszukiwawczej w Bad Arolsen).

Wnioskodawcy mogą liczyć na pomoc pracowników obsługujących czytelnie w kwestiach praktycznych, związanych z obsługą sprzętu i aplikacji oraz uzyskać wyjaśnienia dotyczące zasad udostępniania materiałów archiwalnych. Stanowiska komputerowe w czytelniach Instytutu pozwalają na korzystanie z cyfrowych kopii materiałów archiwalnych w formie plików za pośrednictwem aplikacji lub na płytach CD/DVD. Czytelnicy mają również do swojej dyspozycji czytniki mikrofilmów.

W czytelniach wszystkich oddziałów i delegatur IPN w 2019 r. zarejestrowano 16 618 wizyt, podczas których czytelnicy zapoznali się z 137 736 j.a., z czego 53 523 j.a. miało formę kopii elektronicznych.

Do najczęściej odwiedzanych należały czytelnie oddziałowych archiwów w Warszawie (3719 wizyt), Krakowie (1758 wizyt), Katowicach (1357 wizyt), Białymstoku (1335 wizyt) oraz w Poznaniu (1066 wizyt).

Najwięcej jednostek archiwalnych udostępniono w czytelniach w Warszawie 33 230 j.a. (odpowiednio OA w Warszawie 24 363 j.a. i AIPN 8867 j.a.), Krakowie (18 005 j.a.), Białymstoku (12 010 j.a.) oraz w Gdańsku (11 499 j.a.).

Dokumenty w formie kopii cyfrowych stanowiły prawie 40 proc. wszystkich udostępnień. Kopie elektroniczne stanowiły ponad połowę udostępnień w czytelniach oddziałowych archiwów we Wrocławiu, Szczecinie, Gdańsku i Lublinie oraz w delegaturach w Olsztynie, Radomiu i Opolu.

W siedzibie Archiwum IPN w Warszawie funkcjonuje pracownia naukowa, w której udostępniane są materiały archiwalne pracownikom IPN realizującym wnioski służbowe oraz osobom prywatnym, w ramach realizacji wniosków, o których mowa w ustawie o IPN oraz w ustawie lustracyjnej. Łącznie w 2019 r. w pracowni podczas 662 wizyt udostępniono 8867 j.a., w tym w formie kopii cyfrowych 1847 j.a. (w porównaniu do 1258 j.a. w 2018 r.). Szczegółowe dane dotyczące udostępniania materiałów archiwalnych w czytelniach zawiera tabela nr 18.

4.5. Działalność naukowa i popularyzatorska pionu archiwalnego

W strukturze AIPN w Warszawie ośrodkiem działalności naukowej i edytorskiej jest Wydział Badań Archiwalnych i Edycji Źródeł. W inicjatywy badawcze, edukacyjne i popularyzatorskie angażowali się również pracownicy innych komórek organizacyjnych pionu archiwalnego. Wiele z przedsięwzięć tego typu w 2019 r. wiązało się z upamiętnieniem przypadających w tym roku rocznic, szczególnie zaś osiemdziesięciolecia wybuchu II wojny światowej.

Publikacje

Wydział Badań Archiwalnych i Edycji Źródeł przygotował do publikacji siedem książek. Wśród nich znalazły się dwa wydawnictwa źródłowe: opracowany przez archiwistów z oddziału gdańskiego drugi tom wyboru dokumentów *Kryptonim „Klan". Służba Bezpieczeństwa wobec NSZZ „Solidarność" w Gdańsku*, ukazujący działania bezpieki wobec I Krajowego Zjazdu Solidarności oraz gruzińskie wydanie książki *Wielki Terror w sowieckiej Gruzji 1937–1938. Represje wobec Polaków.* Dwie kolejne pozycje stanowiły pokłosie konferencji naukowych. Autorzy wystąpień zebranych w książce *Rozproszone archiwa NSZZ „Solidarność"* podjęli tematykę archiwalnej spuścizny „Solidarności". Piąty tom serii „Symposia Archivistica" zawierał referaty wygłoszone na spotkaniu poświęconym problemom archiwalnych systemów informatycznych. Postać zmarłego w 2017 r. dr. Zbigniewa Nawrockiego, byłego dyrektora pionu archiwalnego IPN, przypomniał zbiór artykułów *W służbie dla prawdy*, na który złożyły się teksty wspomnieniowe oraz prace naukowe, nawiązujące do zainteresowań badawczych dr. Nawrockiego. Opublikowano też drugie wydanie polsko-rumuńskiego albumu *Solidarni z Rumunią / Solidari cu Romania,* zawierającego fotorelację z wyprawy Polaków z darami do Rumunii w 1989 r., tuż po obaleniu reżimu Ceauşescu. Wydano również obszerny, dwutomowy przegląd zawartości zbioru fotografii Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytutu Pamięci Narodowej, który stanowi doskonały przewodnik po kolekcji 128 tys. zdjęć, ukazujących okres okupacji niemieckiej na ziemiach polskich.

Ponadto archiwiści w oddziałach IPN przygotowali trzy inne wydawnictwa źródłowe. Wizytę Jana Pawła II w Katowicach w 1983 r. w świetle dokumentów SB ukazuje tom *Operacja „Zorza"* (OAIPN w Katowicach), wspomnienia Żydów polskich odnoszące się do czasu wojny i życia w PRL zebrano w książce *Pamiętali… Pamiętamy… Pamiętajcie…* (OAIPN w Krakowie), a relacje Polaków ocalałych z rzezi Wołynia zawiera publikacja *Wołyń 1943. Ludobójstwo Polaków na Wołyniu 1939–1945. Świadectwa* (OAIPN w Gdańsku). Archiwiści z Łodzi szczegółowo przedstawili organizację i kierownictwo bezpieki regionu łódzkiego w pracy *Struktury i kadra kierownicza urzędów bezpieczeństwa publicznego w województwie łódzkim w latach 1945–1956*. W oddziale poznańskim powstała dwutomowa publikacja omawiająca procesy, które w latach 1945–1946 toczyły się przed polskimi sądami specjalnymi wobec osób oskarżonych o popełnienie zbrodni niemieckich w Kraju Warty. Oddział IPN w Lublinie wydał zbiór artykułów analizujących zbrodnie nacjonalistów ukraińskich popełnione na Kresach pt. *Nie zabijaj. Nacjonalizm i ludobójstwo na Kresach wobec Kościoła, etyki chrześcijańskiej i zasad humanizmu*. Oddział lubelski współpracował też z Wydawnictwem Gaudium przy wydaniu monografii opisującej wydarzenia z 3 lipca 1949 r., nazwane cudem lubelskim. Dalsze losy Sergiusza Kościałkowskiego „Fakira" na tle działalności AK na Wileńszczyźnie można prześledzić w drugim tomie jego biografii autorstwa pracownika Oddziałowego Archiwum we Wrocławiu. Pracownik Delegatury w Olsztynie przygotował publikację złożoną z dokumentów poświęconych antykomunizmowi w przedwojennym PPS oraz współredagował tom studiów na temat antykomunistycznych postaw Polaków, zbiór artykułów dotyczących historii najnowszej regionu warmińsko-mazurskiego i wybór źródeł do dziejów wywiadu Obszaru „Narew" NZW.

Z codziennością służby na szlaku karpatczyków w latach 1940–1944 zaznajamia album fotografii kpt. Karola Angermana wydany w Centrali IPN. Pracownik Delegatury w Radomiu jest autorem albumu przypominającego wydarzenia związane z koronacją przez kardynała Karola Wojtyłę obrazu Matki Bożej Pocieszenia w Starej Błotnicy w 1977 r. Album z fotografiami Feliksa Jakimowicza, działacza solidarnościowego z Oleśnicy, dokumentującymi aktywność opozycyjną i rzeczywistość stanu wojennego przygotowało OAIPN we Wrocławiu.

Wśród wydawnictw okolicznościowych wspomnieć można m.in. katalogi wystaw AIPN w Warszawie *Polonica emigracyjne ze zbiorów instytucji członkowskich Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie* oraz *Rozkaz nr 00485. Antypolska operacja NKWD na sowieckiej Ukrainie 1937–1938* (w wersji polsko-angielskiej), a także katalog ekspozycji *Dzieje 2 Korpusu… inaczej!* i kalendarz na 2020 r. *3. Brygada „Szczerbca" na Wileńszczyźnie,* wydane przez OAIPN we Wrocławiu.

W 2019 r. ukazał się ponadto jedenasty tom „Przeglądu Archiwalnego IPN", zawierający artykuły omawiające zagadnienia związane z funkcjonowaniem archiwów i ich zasobem, analizy źródeł oraz publikacje wybranych dokumentów. Rocznik ten znajduje się na liście czasopism punktowanych MNiSW oraz w renomowanych międzynarodowych bazach indeksacyjnych. W 2019 r. czasopismo z powodzeniem przeszło ocenę parametryczną przeprowadzoną przez ICI Journals Masterlist – jedną z największych międzynarodowych baz danych o czasopismach naukowych z całego świata i otrzymało ważny przez rok wskaźnik ICV, odzwierciedlający poziom rozwoju czasopisma oraz siłę jego oddziaływania.

Inicjatywy naukowe i popularyzatorskie pionu archiwalnego

W okresie sprawozdawczym archiwiści brali udział w wielu wydarzeniach zarówno o charakterze naukowym, jak również popularyzatorskim, w tym w inicjatywach promujących wiedzę o zasobie Instytutu, jego zadaniach i misji.

Archiwum IPN w Warszawie współuczestniczyło w organizacji kilku konferencji i sympozjów naukowych. Po raz siódmy odbyło się naukowe sympozjum archiwistyczne stanowiące wspólne przedsięwzięcie AIPN, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Rady Naukowej Symposia Archivistica, podczas którego analizowano różne aspekty funkcji archiwów. Jedenasta konferencja naukowa z okazji Światowego Dnia Dziedzictwa Audiowizualnego pod patronatem UNESCO, przygotowana przez Sekcję Opracowywania Dokumentacji Audiowizualnej Archiwum w Warszawie w nawiązaniu do rocznicy wybuchu II wojny światowej skupiła się na analizie obrazów konfliktu w fotograficznych i filmowych materiałach archiwalnych. Zagadnieniom relacji dziedzictwa i pamięci oraz ich wpływu na świadomość historyczną poświęcono IV Ogólnopolską Konferencję Archiwistów i Historyków „Educare necesse est…", współorganizowaną przez Archiwum Państwowe w Warszawie, Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych, Archiwum IPN, Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego, Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Archiwum Główne Akt Dawnych.

Archiwum w Centrali wraz z Gminą Pomiechówek, Fundacją Fort III Pomiechówek i Ośrodkiem Kultury PomPa przygotowało konferencję naukową dotyczącą Fortu III Pomiechówek jako miejsca martyrologii w okresie II wojny światowej i procesu przywracania pamięci o ofiarach niemieckiego terroru. W programie konferencji znalazła się też ekspozycja dokumentów z zasobu IPN, pochodzących z zespołu niemieckiej tajnej policji państwowej w Ciechanowie/Płocku.

Archiwiści oddziałów i delegatur współpracowali ponadto m.in. przy organizacji konferencji popularnonaukowych dotyczących żołnierzy niezłomnych oraz stulecia powstania polskiej Policji (Oddział IPN w Lublinie), a także konferencji naukowych „Edukacja a gospodarka i społeczeństwo na ziemiach polskich w ujęciu historycznym" oraz „A jednak kolej! Kolej wobec kryzysów" (Oddział IPN we Wrocławiu).

Dokumenty z zasobu Instytutu prezentowane były podczas wielu wystaw i ekspozycji. Z okazji obrad XLI Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie Archiwum IPN zaprezentowało wystawę *Polonica emigracyjne. Ze zbiorów instytucji członkowskich Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie*, przygotowaną we współpracy z instytucjami zrzeszonymi w tej organizacji. Wystawa została otwarta 16 września 2019 r. w Lublinie podczas obrad XLI Konferencji MABPZ, a następnie była prezentowana w Centrum Spotkań Kultur w Lublinie podczas XX Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich. W związku z 80. rocznicą wybuchu II wojny światowej Archiwum IPN przygotowało ekspozycję fotografii Antoniego Snawadzkiego, dokumentujących zniszczenia Warszawy w 1939 r., którą można obejrzeć przed siedzibą archiwum w Warszawie.

Archiwum IPN w Warszawie kilkakrotnie udostępniało zarówno oryginały, jak i kopie archiwaliów w ramach okolicznościowych ekspozycji. Podpisaniu umowy o współpracy między IPN a Muzeum Getta Warszawskiego towarzyszyła prezentacja cennych dokumentów związanych

z rocznicą powstania w getcie m.in. raportu Stroopa oraz unikatowego filmu z zapisem obrazów ulic okupowanej Warszawy i getta. Z okazji setnej rocznicy nawiązania stosunków dyplomatycznych polsko-rumuńskich pokazano w Ambasadzie Rumunii w Warszawie dokumenty z zasobu IPN nawiązujące do wzajemnych relacji obu państw. Zainteresowani mogli też po raz pierwszy zobaczyć nowo pozyskane przez IPN archiwalia z zagranicy. Podczas konferencji prasowej z udziałem prezesa Związku Sokolstwa Polskiego w Ameryce eksponowano wybrane archiwalia przekazane przez tę organizację, w tym m.in. dokumenty dotyczące Teofila Starzyńskiego, wieloletniego prezesa Związku oraz Agnieszki Wisły, zasłużonej działaczki niepodległościowej. Na spotkaniu ze świadkami historii z Koła Polaków z Indii zaprezentowano, pozyskane w 2019 r. do zasobu Instytutu, dokumenty ukazujące pobyt uchodźców polskich w Indiach w latach 1942–1948. Promocji portalu „Przystanek Historia" towarzyszyła wystawa wyjątkowych artefaktów z zasobu Archiwum. Wśród nich znalazły się m.in.: mundur Agnieszki Wisły, dziennik Hansa Franka oraz biało-czerwona flaga z napisem „Solidarni w bólu", przekazana przez Sławomira Gajduka, przywódcę strajku okupacyjnego w warszawskim zakładzie TELKOM w grudniu 1981 r.

Swoje zbiory pokazywały także oddziałowe archiwa, nawiązując do rocznic obchodzonych w 2019 r. W Gdańsku, Lublinie, Rzeszowie oraz we Wrocławiu prezentowano dokumenty związane z II wojną światową, a w Białymstoku eksponowano archiwalia dotyczące wyborów 4 czerwca 1989 r. Obie te rocznice stanowiły przewodni motyw prezentacji dokumentów *Historia i teczki z archiwum IPN w Łodzi* pokazanej podczas Nocy Muzeów w łódzkim archiwum IPN. Pierwszą pielgrzymkę Jana Pawła II do Polski przypomniały wystawy w Krakowie (*1979. Światło w mroku* – we współpracy z Muzeum Domem Rodzinnym Ojca Świętego Jana Pawła II w Wadowicach) i w Katowicach (*Wstańcie, chodźmy…*), przygotowane z udziałem archiwistów Instytutu. Atmosferę czerwcowych wyborów z 1989 r. przywoływała ekspozycja oryginalnych dokumentów ze zbiorów Artura Kasprzykowskiego pt. *Trzydzieści pięć procent wolności. Wybory 4 czerwca 1989 roku na Podbeskidziu*. Pracownicy oddziałowych archiwów uczestniczyli również w opracowaniu następujących ekspozycji: *Aby wszyscy byli jedno*, ukazującej działalność Bractwa Oblatów św. Brygidy (Gdańsk) i *W służbie Niepodległej 1989–2019*, poświęconej historii ZHR (Kraków).

W kraju i za granicą wielokrotnie udostępniono zwiedzającym cieszące się dużym zainteresowaniem ekspozycje z lat poprzednich m.in.: *Rozkaz nr 00485. Antypolska operacja NKWD na sowieckiej Ukrainie 1937–1938*, *Powrót Kapitana. Tadeusz Starzyński 1903–1970*, *Dzieje 2 Korpusu… inaczej!*

Zespół do spraw tworzenia i publikowania opisów dokumentów oraz publikowania obrazów cyfrowych tych dokumentów na stronach internetowych IPN funkcjonujący w AIPN w Warszawie, we współpracy z komórkami pionu archiwalnego w kraju oraz Wydziałem Komunikacji Społecznej (Biuro Prezesa) w 2019 r. uruchomił nowy portal internetowy „I pielgrzymka Jana Pawła II do Polski". Pracownicy Zespołu brali również udział w przygotowywaniu rewitalizacji portalu „Rok 1989", a także aktualizacji portalu „Solidarność Walcząca". Rozpoczęto prace nad „Bazą Danych Ofiar Zbrodni Wołyńskiej" oraz koncepcją połączonego portalu dotyczącego pielgrzymek papieskich do Polski.

Oddział IPN w Łodzi 1 września 2019 r. zainaugurował specjalną zakładkę na swojej stronie internetowej „Łódź w okresie II wojny światowej", gdzie opublikowano reprodukcje wybranych materiałów z zasobu IPN.

Ważną platformą komunikowania się Archiwum z internautami stał się profil Archiwum IPN na Facebooku. Oprócz informacji o aktualnych wydarzeniach z życia Archiwum umieszczane są na nim również reprodukcje ciekawych dokumentów.

Archiwum podejmowało też wiele inicjatyw promujących projekt Archiwum Pełne Pamięci. Wśród nich na szczególną uwagę zasługuje kampania świadomościowa prowadzona w sierpniu i wrześniu na portalu internetowym YouTube, której celem było upowszechnienie wiedzy o możliwości przekazywania zgromadzonych w domowych archiwach dokumentów do zasobu IPN. Spot

promocyjny w okresie trwania akcji uzyskał prawie milion wyświetleń. Propagowanie projektu przynosi wymierne rezultaty, o czym świadczy znaczący wzrost wielkości pozyskanych darów i kolekcji prywatnych.

Jeden z ciekawszych zagranicznych nabytków IPN – pozyskany ze Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej film dokumentalny *Z wycieczki Stowarzyszenia Weteranów do Polski* – kontynuował swoje tournée po największych miastach kraju. Projekcje w uroczystej oprawie odbyły się w Gdyni, Krakowie, Łodzi, Katowicach, Poznaniu. Pokazano go również za granicą, w Wilnie.

Podobnie jak w poprzednich latach, pion archiwalny uczestniczył w różnych cyklicznych imprezach, podczas których goście mieli okazję poznać tajniki pracy Archiwum i zobaczyć wybrane dokumenty.

Jednym ze stałych punktów w kalendarzu imprez z udziałem archiwów IPN jest Noc Muzeów. Podczas kolejnej edycji tej akcji 18/19 maja 2019 r. otwarto dla zwiedzających siedziby archiwów w Warszawie, Białymstoku, Katowicach, Kielcach, Łodzi, Rzeszowie i we Wrocławiu. Oprócz zwiedzania magazynów oraz pracowni zaproponowano gościom wysłuchanie prelekcji, oglądanie ekspozycji dokumentów, a dla dzieci przygotowano gry i konkursy.

Archiwa można zwiedzać również przy okazji innych imprez, w których uczestniczył Instytut np. podczas obchodów setnej rocznicy powstania wielkopolskiego w OAIPN w Poznaniu czy też Międzynarodowego Dnia Archiwów w OAIPN w Gdańsku.

Archiwum w Centrali jest stałym uczestnikiem Warszawskiego Pikniku Archiwalnego, organizowanego przez Archiwum PAN w Warszawie i Polskie Towarzystwo Archiwalne. Podczas dziesiątej, jubileuszowej edycji, która odbyła się 8 czerwca 2019 r. w Pałacu Staszica, AIPN wystawiło stoisko informacyjne, zaprezentowało gry historyczne oraz fragmenty filmu *Z wycieczki Stowarzyszenia Weteranów do Polski*. Przygotowano także fragment wspólnej wystawy *Tajemnice archiwów*, ukazujący postać Andrzeja Czechowicza, pracownika Radia Wolna Europa współpracującego z wywiadem PRL. Archiwistów nie zabrakło też podczas wydarzenia „Iskra Pamięci", zorganizowanego przez PGNiG i Fundację PGNiG im. Ignacego Łukasiewicza na placu Marszałka Józefa Piłsudskiego. Celem imprezy było upamiętnienie polskich obywateli, w tym wojskowych, którzy zginęli w lasach katyńskich w 1940 r.

Oddziałowe Archiwum w Krakowie kontynuowało cykl otwartych wykładów „Środy archiwalne". W 2019 r. tematyka spotkań skupiała się przede wszystkim wokół dziejów Żydów w Polsce i relacji polsko-żydowskich w kontekście historii regionalnej.

Nietypową formę upamiętnienia rocznic powstania warszawskiego, porozumień sierpniowych 1980 r. oraz wybuchu II wojny światowej zaproponowała archiwistka z Oddziału we Wrocławiu, organizując koncert patriotyczno-wspomnieniowy *Tango Fogg – zapomniana piosenka*, na który złożyły się nowoczesne aranżacje utworów Mieczysława Fogga, uczestnika powstania warszawskiego.

Archiwiści w całym kraju aktywnie włączają się w realizację edukacyjnej misji Instytutu. Najczęstszą formą tej działalności pozostają lekcje archiwalne, zarówno przygotowywane we własnym zakresie, jak i we współpracy z pionem edukacyjnym. Kontakt z dokumentami z zasobu IPN przybliża uczniom i studentom zagadnienia z najnowszej historii Polski oraz wzbogaca ich umiejętności korzystania ze źródeł historycznych. Uczestnicy zajęć mają przy tym okazję poznać od środka archiwum i zasady jego funkcjonowania.

Ponadto w roku sprawozdawczym kontynuowano, wspólnie z Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli, program warsztatów metodycznych dla nauczycieli odbywających się w siedzibie Archiwum IPN w Warszawie. W 2019 r. realizowany był w ramach cykli tematycznych: „Przepis na wzorowego obywatela – wychowanie i informacja w PRL w świetle dokumentów z zasobu Instytutu Pamięci Narodowej" i „Zaczęło się w Polsce – kampania wrześniowa i zniszczenia wojenne w dokumentach z zasobu Instytutu Pamięci Narodowej".

W AIPN w Warszawie gościli także 1 marca 2019 r. uczestnicy II edycji warsztatów dla nauczycieli „Dzieje polskiej emigracji niepodległościowej 1939–1989" – tym razem pod hasłem „Polski

Paryż", które są organizowane przez Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki Przystanek Historia i Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Po raz trzeci Archiwum IPN zaprosiło zorganizowane grupy uczniów i nauczycieli na „Spotkania z dokumentem" (8–9 października 2019 r.). Tę edycję dni otwartych, zatytułowaną „Czas niezabliźniony", poświęcono dokumentacji dotyczącej II wojny światowej, ze szczególnym uwzględniem losów dzieci pod okupacjami niemiecką i sowiecką, oblężenia Warszawy we wrześniu 1939 r. i represji okupantów. W wydarzeniu tym wzięło udział ponad 200 uczniów.

Inny sposób rozbudzenia wśród dzieci i młodzieży zainteresowania historią stanowią konkursy. Z okazji rocznicy wybuchu II wojny światowej Archiwum w Warszawie zainicjowało konkurs filmowy pod hasłem „Widziałem wojnę…". Jego uczestnicy mieli za zadanie przygotować trzyminutowy film, stanowiący osobistą impresję na temat wydarzeń września 1939 r. na podstawie archiwaliów z zasobu IPN lub dokumentów i świadectw ze zbiorów domowych. Materiały pomocnicze – zdjęcia i dokumenty – są systematycznie publikowane na stronie internetowej Instytutu i profilu Facebook Archiwum. W celu promocji konkursu i popularyzacji wiedzy o zasobie dokumentów dotyczących II wojny światowej zrealizowano dwa spoty z udziałem aktora Antoniego Pawlickiego. Najlepsze spośród prac konkursowych, przesłanych do końca sierpnia 2020 r. zostaną pokazane podczas Festiwalu Filmowego Niepokorni, Niezłomni, Wyklęci.

Archiwistki białostockiego Oddziału IPN wspólnie z OBEN przeprowadziły II konkurs poetycki „Historia najnowsza Polski w poezji dzieci i młodzieży". Jego uczestnicy mieli stworzyć własny utwór poetycki, odnoszący się do wartości patriotycznych lub upamiętniający wydarzenia bądź osobę w historii Polski z lat 1918–1989. Podczas uroczystej gali podsumowującej rezultaty konkursu zaprezentowano antologię wierszy laureatów obu jego edycji oraz wystawę prac uczniów szkół plastycznych, inspirowanych nagrodzonymi wierszami. Honorowy patronat nad konkursem objęli wojewoda podlaski oraz podlaski kurator oświaty, a patronat medialny Polskie Radio Białystok i Ośrodek Telewizji Polskiej w Białymstoku.

Działalność archiwistów przyczynia się również do przywrócenia pamięci o ciekawych, ale mniej znanych postaciach z najnowszej historii. Dzięki nim Tadeusz Starzyński, przedwojenny policjant, żołnierz i cichociemny, prześladowany po wojnie przez komunistyczny reżim, stał się od 2019 r. patronem policji zachodniopomorskiej. W osiemdziesiątą rocznicę śmierci Błażeja Stolarskiego (1880–1939), społecznika, ministra rolnictwa i dóbr państwowych oraz wicemarszałka Senatu RP, OAIPN w Łodzi wspólnie z Urzędem Gminy Będków przygotowało uroczystość państwową ku jego czci.

Pracownicy archiwum brali udział w realizacji audycji radiowych i telewizyjnych, byli konsultantami filmów oraz wielokrotnie występowali w mediach, poruszając kwestie związane z działalnością IPN oraz historią Polski. Wspomnieć należy zwłaszcza o nowym cyklu programów w 1 Programie Polskiego Radia „Z Archiwum IPN" oraz kontynuowanych seriach telewizyjnych m.in. „Taśmy bezpieki" i „Goniec historyczny IPN" dla TVP Historia. Z kolei archiwiści z Bydgoszczy współpracowali w przygotowaniu audycji TVP Bydgoszcz „Lekcja Historii". Cykl radiowy Radia Plus Radom „Historia jakiej nie znacie" powstał z udziałem pracownika Delegatury w Radomiu, z kolei w seriach audycji Radia Olsztyn „Historyczny leksykon IPN" i „Służąc Niepodległej" występowali pracownicy Delegatury w Olsztynie. Archiwiści z Gdańska udostępnili w Internecie, w formie prezentacji multimedialnej, unikatowe nagrania rozmów jednostek MO i wojska biorących udział w pacyfikacji Gdańska 16 grudnia 1981 r., które zostały podsłuchane przez działaczy „Solidarności" i zachowane na kasetach. Ponadto w Archiwum w Warszawie przygotowano też liczne filmowe materiały promocyjne.

Do wspomnianych wyżej wybranych przedsięwzięć dodać należy indywidualne inicjatywy badawcze i popularyzatorskie pracowników pionu archiwalnego, którzy opublikowali ponad 200 artykułów, wygłosili około 200 referatów, prelekcji i wykładów.

4.6. Obsługa bieżąca

W Centrali IPN w Warszawie warunki efektywnej pracy pionu archiwalnego zapewnia Wydział Obsługi Bieżącej, w tym m.in. koordynuje pracę kancelarii i sekretariatów, przygotowuje wyjazdy krajowe i zagraniczne pracowników, odpowiada za zaopatrzenie w środki materialne i techniczne oraz prowadzi bieżącą kontrolę realizacji spraw w jednostkach pionu archiwalnego.

Sekcja Obsługi Kancelaryjnej i Organizacji w Centrali przyjęła łącznie 100 274 pisma (w tym 65 523 to korespondencja zewnętrzna, a 34 751 wewnętrzna). Wysłano 90 435 pism (z czego 52 410 na zewnątrz, a 38 025 wewnątrz Instytutu). Obsługę obiegu korespondencji zapewnia eKancelaria, dostępna dla wszystkich pracowników. W oddziałach i delegaturach zarejestrowano łącznie 263 003 pisma przychodzące oraz 235 222 wychodzące.

Sekcja obsługująca Kancelarię w Centrali przyjęła też 359 transportów ze zwrotem akt z oddziałów i delegatur. Ponadto ze skrzynki poczty elektronicznej Archiwum wysłano 1171 wiadomości.

Do głównych zadań funkcjonującej w Wydziale Sekcji Nadzoru, Analiz i Sprawozdań należy kontrola działalności komórek organizacyjnych pionu archiwalnego. W 2019 r. przeprowadzono kontrolę w 12 z nich (w tym w 5 wydziałach AIPN). W jednostkach terenowych zwrócono głównie uwagę na realizację wybranych kategorii kwerend i wniosków oraz stopień wykonania założeń budżetu zadaniowego. W wydziałach Centrali sprawdzano organizację pracy, obsadę stanowiskową oraz wykonywanie zadań wydziałów wynikających z regulaminu organizacyjnego.

W Sekcji opracowano 535 pism związanych ze skargami wnioskodawców lub pytaniami składanymi w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej, a także dotyczących realizacji wniosków i zasad udostępniania dokumentów. Ponadto udzielono 347 odpowiedzi na zapytania wpływające na adres poczty elektronicznej: archiwumipn@ipn.gov.pl.

Sekcja koordynowała organizację 229 transportów akt do oddziałów i delegatur IPN (prawie 20 transportów miesięcznie), a w formie elektronicznej za pośrednictwem protokołu FTP przesłano kopie ponad 21 000 j.a.

Pracownicy Wydziału Obsługi Bieżącej koordynowali organizację licznych przedsięwzięć pionu archiwalnego i w nich współuczestniczyli. Były to m.in.: XLI Stała Konferencja Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich za Zachodzie „100-lecie niepodległości Polski z perspektywy zbiorów i działalności instytucji zrzeszonych w MAB", IV konferencja „Educare necesse est…", prezentacja dokumentów przekazanych przez Koło Polaków z Indii, Noc Muzeów, konkurs filmowy „Widziałem wojnę…", dni otwarte dla szkół „Czas niezabliźniony", warsztaty metodyczne dla nauczycieli (we współpracy z Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli), wizyty uczniów, studentów, a także pracowników instytucji oświatowych i kulturalnych. Ponadto przygotowywali projekty graficzne materiałów promocyjnych i ekspozycji oraz systematycznie prowadzili profil Archiwum na Facebooku.

4.7. Archiwum IPN – dane statystyczne

Tabela 1. Liczba spraw, wniosków, kwerend, zapytań*

	Liczba spraw wpływających	Liczba spraw zrealizowanych ostatecznie
AIPN	91 723	100 903
Białystok	23 246	23 324
Gdańsk	24 516	24 643
Katowice	27 601	27 483
Kraków	25 961	26 660
Lublin	22 926	22 540
Łódź	23 453	23 455
Poznań	24 698	24 917
Rzeszów	23 987	23 832
Szczecin	23 215	23 392
Warszawa	6 887	7 494
Wrocław	28 559	31 059
Delegatura Bydgoszcz	22 344	21 695
Delegatura Kielce	19 884	20 039
Delegatura Olsztyn	702	697
Delegatura Opole	399	403
Delegatura Radom	19 469	18 862
Razem	409 570	421 398

* Powyższe dane zawierają: wnioski o udostępnienie dokumentów realizowane przez komórki udostępniania, wnioski o przyznanie odznaczenia KWiS, kwerendy przeprowadzane w związku z realizacją tzw. ustawy dezubekizacyjnej, zapytania kierowane do komórek informacji i sprawdzeń.

Tabela 2. Liczba zapytań

Oddział	Liczba zapytań wpływających						Liczba zapytań zrealizowanych					
	Ogółem	Służby specjalne	Biuro Lustracyjne i OBL	Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i OKŚZpNP	Pracownicy innych pionów IPN	Wydziały, sekcje i referaty pionu archiwalnego	Ogółem	Służby specjalne	Biuro Lustracyjne i OBL	Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i OKŚZpNP	Pracownicy innych pionów IPN	Wydziały, sekcje i referaty pionu archiwalnego
AIPN	71 929	18 900	14 898	0	0	38 131	75 798	19 025	14 758	0	0	42 015
Białystok	19 100	211	14 773	28	65	4 023	19 113	206	14 803	28	59	4 017
Gdańsk	19 566	0	14 384	0	76	5 106	19 587	0	14 414	0	76	5 097
Katowice	21 577	531	15 836	694	24	4 492	21 287	533	15 488	697	21	4 548
Kraków	20 654	1	14 477	4	103	6 069	20 711	1	14 533	4	62	6 111
Lublin	19 355	3	14 727	0	56	4 569	18 725	3	14 106	0	37	4 579
Łódź	19 381	38	14 273	0	32	5 038	19 306	38	14 273	0	21	4 974
Poznań	20 731	49	15 526	0	227	4 929	20 727	48	15 482	0	213	4 984
Rzeszów	19 582	0	15 007	1	48	4 526	19 364	0	14 773	1	34	4 556
Szczecin	19 097	0	14 409	0	58	4 630	19 095	0	14 393	0	57	4 645
Wrocław	22 660	244	15 322	0	75	7 018	23 772	259	15 584	0	75	7 854
Delegatura Bydgoszcz	19 414	21	14 693	0	98	4 602	18 718	22	14 126	0	81	4 489
Delegatura Kielce	17 770	53	14 104	0	26	3 587	17 945	53	14 231	0	26	3 635
Delegatura Olsztyn	209	0	123	0	12	74	209	0	123	0	12	74
Delegatura Radom	18 037	0	14 810	0	1	3 226	17 482	0	14 232	0	1	3 249
Razem	329 062	20 051	207 362	727	901	100 020	331 839	20 188	205 319	730	775	104 827

Tabela 3. Stan zasobu archiwalnego

Oddział	Stan zasobu na 31 grudnia 2019 r. (w mb)																
	UOP (zlikwidowany) ABW	AW	WSI (zlikwidowane) SKW SWW	MSW	Policja	Policja (materiały paszportowe)	Więziennictwo	OKŚZpNP	Archiwa państwowe	Archiwa wojskowe	Straż Graniczna	Organy administracji publicznej	Sądy i prokuratury powszechne	Sądy i prokuratury wojskowe	Dary i kolekcje prywatne	Razem
AIPN	7 292,90	280,40	1 393,18	7 309,09	369,09	7 405,90	167,25	1 927,42	166,39	1 717,68	931,83	2 013,24	188,46	147,36	251,40	31 561,59
Białystok	538,06	0,00	0,00	0,00	346,36	1 796,31	27,56	27,29	97,58	229,86	28,43	149,77	108,02	9,36	21,24	3 379,83
Gdańsk	383,39	0,00	0,00	37,03	611,42	2 298,23	65,87	64,86	11,09	184,81	18,16	70,75	76,25	2,78	46,13	3 870,77
Katowice	1 309,30	0,00	0,00	130,81	467,85	9 288,41	134,96	28,25	76,72	74,61	25,69	261,72	412,74	0,01	17,92	12 228,97
Kraków	771,47	0,00	0,00	42,92	454,97	3 763,64	55,61	102,32	129,64	86,41	13,10	506,92	69,07	2,20	94,24	6 092,51
Lublin	548,30	0,00	0,00	0,00	385,40	1 655,12	24,04	63,59	11,00	161,04	7,34	13,40	134,33	0,00	13,46	3 017,02
Łódź	383,22	0,00	0,00	0,00	479,27	2 855,61	53,66	206,90	20,68	30,34	0,00	136,01	152,65	2,37	17,66	4 338,37
Poznań	651,97	0,00	0,00	0,20	302,24	3 163,75	76,15	85,19	0,47	44,02	18,14	497,42	130,45	7,01	57,87	5 034,88
Rzeszów	359,47	0,00	0,00	22,92	181,18	2 032,75	36,76	45,89	60,00	25,59	9,88	137,42	88,20	0,00	35,39	3 035,45
Szczecin	493,72	0,58	0,00	59,05	301,34	1 925,30	118,80	27,72	11,28	108,68	13,42	223,37	123,07	1,01	32,37	3 439,70
Wrocław	1 583,19	0,22	0,00	0,00	666,77	5 760,08	169,94	119,48	30,11	144,96	50,08	1 077,30	278,71	18,12	54,43	9 953,39
Delegatura Bydgoszcz	482,26	0,22	0,04	27,36	347,91	1 692,16	73,91	90,21	3,25	105,95	0,00	287,24	518,72	42,16	17,80	3 689,19
Delegatura Kielce	378,39	0,01	0,00	27,00	92,16	789,85	6,41	17,90	21,01	23,81	0,01	394,14	75,68	0,00	13,94	1 840,31
Delegatura Olsztyn	0,00	0,00	0,00	0,00	8,50	0,00	151,97	5,12	0,00	13,61	0,00	0,00	107,41	0,00	4,15	290,76
Delegatura Radom	196,78	0,00	0,00	7,61	58,94	325,25	4,50	0,00	0,00	0,42	0,00	159,79	58,57	0,00	8,30	820,16
Razem	15 372,42	281,43	1 393,22	7 663,99	5 073,39	44 752,36	1 167,39	2 812,13	639,21	2 951,78	1 116,08	5 928,49	2 522,32	232,38	686,30	92 592,90

Tabela 4. Cyfrowe Archiwum i Inwentarz archiwalny IPN

Oddział	Cyfrowe Archiwum*				Inwentarz archiwalny IPN**
	Opisy j.a. – rekordy dodane	Opisy j.a. – rekordy edytowane	Opisy j.a. – rekordy zweryfikowane	Wprowadzone indeksy osobowe	Liczba rekordów przekazanych
AIPN	94 793	18 247	94 803	204 511	71 212
Białystok	1 963	4 066	6 271	20 202	3 866
Gdańsk	2 946	5 402	8 312	18 989	8 942
Katowice	1 769	11 954	14 746	18 569	11 272
Kraków	1 870	8 259	10 606	17 254	9 400
Lublin	469	2 270	3 774	4 084	1 348
Łódź	414	5 668	10 134	20 725	7 491
Poznań	4 203	9 089	13 334	15 149	12 319
Rzeszów	5 349	2 301	8 194	10 390	4 054
Szczecin	871	2 303	3 423	12 895	3 830
Wrocław	1 694	14 500	19 310	27 765	15 921
Delegatura Bydgoszcz	1 317	5 244	6 865	21 374	3 907
Delegatura Kielce	2 588	3 734	6 407	4 889	6 089
Delegatura Olsztyn	59	535	603	74	664
Delegatura Radom	82	10	91	151	120
Razem	120 387	93 582	206 873	397 021	160 435

* Liczba opisów jednostek archiwalnych oraz rekordów indeksu osobowego wprowadzonych, edytowanych i zweryfikowanych w systemie Cyfrowe Archiwum w 2019 r.
** Liczba opisów j.a. przekazanych do publicznego inwentarza archiwalnego IPN w 2019 r.

Tabela 5. Digitalizacja – wykonanie kopii wzorcowych*

Oddział	Rodzaj dokumentacji	j.a./obrazy**	GB
AIPN	dokumentacja aktowa	14 045	25 707,18
	mikrofilmy i mikrofisze	3 416	3 612,57
	dokumentacja fotograficzna	14 779	785,83
	dokumentacja filmowa	149	551,89
	dokumentacja dźwiękowa	82	142,90
Białystok	dokumentacja aktowa	2 023	2 778,94
	mikrofilmy i mikrofisze	3	0,39
	dokumentacja fotograficzna	773	19,79
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Gdańsk	dokumentacja aktowa	2 543	2 840,03
	mikrofilmy i mikrofisze	0	0,00
	dokumentacja fotograficzna	4 646	88,88
	dokumentacja filmowa	3	7,72
	dokumentacja dźwiękowa	39	115,96
Katowice	dokumentacja aktowa	2 926	5 848,64
	mikrofilmy i mikrofisze	1 021	224,76
	dokumentacja fotograficzna	365	3,98
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Kraków	dokumentacja aktowa	1 415	2 844,38
	mikrofilmy i mikrofisze	517	359,24
	dokumentacja fotograficzna	1 000	19,93
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Lublin	dokumentacja aktowa	1 233	1 815,26
	mikrofilmy i mikrofisze	92	51,35
	dokumentacja fotograficzna	132	8,00
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Łódź	dokumentacja aktowa	2 674	4 750,06
	mikrofilmy i mikrofisze	0	0,00
	dokumentacja fotograficzna	2 785	14,70
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Poznań	dokumentacja aktowa	2 424	3 482,00
	mikrofilmy i mikrofisze	35	10,14
	dokumentacja fotograficzna	0	0,00
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Rzeszów	dokumentacja aktowa	1 691	3 493,29
	mikrofilmy i mikrofisze	0	0,00
	dokumentacja fotograficzna	436	18,36
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00

Oddział	Rodzaj dokumentacji	j.a./obrazy**	GB
Szczecin	dokumentacja aktowa	2 851	7 066,78
	mikrofilmy i mikrofisze	27	54,01
	dokumentacja fotograficzna	0	0,00
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	3	5,19
Warszawa	dokumentacja aktowa	1 361	3 845,24
	mikrofilmy i mikrofisze	114	77,75
	dokumentacja fotograficzna	0	0,00
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Wrocław	dokumentacja aktowa	5 706	10 988,00
	mikrofilmy i mikrofisze	1	0,57
	dokumentacja fotograficzna	239	4,44
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Delegatura Bydgoszcz	dokumentacja aktowa	1 842	3 061,85
	mikrofilmy i mikrofisze	0	0,00
	dokumentacja fotograficzna	870	32,32
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Delegatura Kielce	dokumentacja aktowa	356	1 030,15
	mikrofilmy i mikrofisze	156	84,52
	dokumentacja fotograficzna	198	5,42
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Delegatura Olsztyn	dokumentacja aktowa	252	343,22
	mikrofilmy i mikrofisze	0	0,00
	dokumentacja fotograficzna	0	0,00
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Delegatura Radom	dokumentacja aktowa	116	286,31
	mikrofilmy i mikrofisze	0	0,00
	dokumentacja fotograficzna	0	0,00
	dokumentacja filmowa	0	0,00
	dokumentacja dźwiękowa	0	0,00
Razem	dokumentacja aktowa	43 458	80 181,32
	mikrofilmy i mikrofisze	5 382	4 475,30
	dokumentacja fotograficzna	26 223	1 001,65
	dokumentacja filmowa	152	559,61
	dokumentacja dźwiękowa	124	264,05

* Skanowana dokumentacja aktowa jest zapisywana w trzech rodzajach plików, tj. w plikach wzorcowych tiff dla każdej skanowanej karty, strony lub klatki mikrofilmu, w pliku użytkowym PDF – wykonanym dla całej skanowanej jednostki archiwalnej oraz jako elektroniczna karta inwentarzowa w postaci pliku XML. Standard skanowania dokumentacji aktowej zakłada wykonywanie kopii wzorcowych przy zachowaniu rozdzielczości 300 dpi, 24-bitowej głębi kolorów oraz zapis danych w formacie tiff. Skanowanie dokumentacji fotograficznej odbywa się przy zachowaniu formatu tiff, rozdzielczości 600 dpi oraz 24-bitowej głębi kolorów dla zdjęć kolorowych i 8-bitowej dla zdjęć czarno-białych. Obrazy cyfrowe fotografii otrzymują rozmiar nie mniejszy niż 13 na 18 cm.
** W przypadku dokumentacji fotograficznej liczba digitalizowanych jednostek jest podawana w obrazach.

Tabela 6. Reprografia

Oddział	Kserokopie (karty)	Skany dokumentacji aktowej*			Wydruki (karty)
		j.a.	pliki	Liczba CD i DVD	
AIPN	10	2 329	13 649	3 274	48 137
Białystok	21 963	256	1 714	208	19 595
Gdańsk	5 229	1 656	3 190	329	24 496
Katowice	127	308	1 106	426	74 015
Kraków	24 991	1 486	6 141	270	8 140
Lublin	5 049	433	48 746	94	5 807
Łódź	27 554	237	1 374	37	43 059
Poznań	3 837	384	2 214	82	15 082
Rzeszów	11 848	504	430	34	17 026
Szczecin	9 561	1 743	1 690	197	21 751
Warszawa	40 390	543	23 951	1 519	27 965
Wrocław	706	6 030	563 755	14	25 276
Delegatura Bydgoszcz	0	487	20 056	379	3 610
Delegatura Kielce	23 160	171	1 464	28	10 128
Delegatura Olsztyn	131	3	0	20	1 077
Delegatura Opole	3 934	0	0	0	6 809
Delegatura Radom	6 411	20	9	2	1 622
Razem	184 901	16 590	689 489	6 913	353 595

* Dotyczy kopii wykonanych wyłącznie na bieżące potrzeby w celu udostępnienia użytkownikom (kopie wykonane wg innych standardów niż przewidziane w „Stanowiskowej instrukcji skanowania” oraz zamówienia nieobejmujące całych jednostek archiwalnych).

Tabela 7. Wnioski o udostępnienie dokumentów (art. 30 ustawy o IPN)

Oddział	Liczba spraw			Liczba jednostek archiwalnych udostępnionych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
Białystok	334	71	384	1 089	52
Gdańsk	699	154	698	3 497	548
Katowice	491	179	505	1 223	17
Kraków	476	110	581	2 763	104
Lublin	418	144	426	1 611	116
Łódź	415	155	407	2 341	181
Poznań	510	219	570	1 983	367
Rzeszów	218	49	274	1 197	18
Szczecin	388	74	432	2 292	1 164
Warszawa	825	102	870	4 902	3 062
Wrocław	576	202	596	834	591
Delegatura Bydgoszcz	219	49	234	925	82
Delegatura Kielce	200	49	178	208	0
Delegatura Olsztyn	68	0	68	540	0
Delegatura Opole	83	86	66	96	54
Delegatura Radom	81	44	85	248	65
Razem	6 001	1 687	6 374	25 749	6 421

Tabela 8. Wnioski o udostępnienie do wglądu oraz o wydanie kopii dokumentów osobowych dotyczących pracownika lub funkcjonariusza organu bezpieczeństwa państwa (art. 35 c ust. 1 i 3 ustawy o IPN)

Oddział	Liczba spraw		
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie
Białystok	34	2	36
Gdańsk	45	4	43
Katowice	23	4	19
Kraków	38	4	35
Lublin	14	2	14
Łódź	109	4	119
Poznań	40	6	37
Rzeszów	23	0	25
Szczecin	31	1	30
Warszawa	123	14	123
Wrocław	18	1	40
Delegatura Bydgoszcz	17	0	17
Delegatura Kielce	6	1	5
Delegatura Olsztyn	2	0	2
Delegatura Opole	30	0	37
Delegatura Radom	1	0	2
Razem	554	43	584

Tabela 9. Wnioski naukowe

Oddział	Liczba spraw			Liczba jednostek archiwalnych udostępnionych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
Białystok	150	13	160	1 433	693
Gdańsk	462	187	454	6 595	4 426
Katowice	218	66	209	3 998	2 105
Kraków	716	278	867	8 867	4 771
Lublin	175	57	182	2 474	1 971
Łódź	138	34	152	1 366	858
Poznań	446	379	426	2 485	1 332
Rzeszów	107	13	111	3 594	759
Szczecin	141	48	146	2 191	1 602
Warszawa	1 556	218	1 838	30 035	13 348
Wrocław	180	160	231	1 630	1 193
Delegatura Bydgoszcz	259	41	301	4 470	875
Delegatura Kielce	167	119	132	844	361
Delegatura Olsztyn	40	43	12	447	387
Delegatura Opole	65	30	68	1 352	757
Delegatura Radom	67	13	66	744	469
Razem	4 887	1 699	5 355	72 525	35 907

Tabela 10. Wnioski dziennikarskie

Oddział	Liczba spraw			Liczba jednostek archiwalnych udostępnionych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
Białystok	46	8	42	410	275
Gdańsk	48	5	56	435	321
Katowice	50	7	49	496	185
Kraków	245	136	192	1 721	769
Lublin	44	7	49	404	285
Łódź	154	31	232	2 552	2 144
Poznań	146	58	154	689	364
Rzeszów	64	8	69	457	265
Szczecin	72	27	66	2 454	2 265
Warszawa	1 063	76	1 146	11 565	4 593
Wrocław	39	6	54	310	292
Delegatura Bydgoszcz	29	5	24	178	42
Delegatura Kielce	63	39	50	479	125
Delegatura Olsztyn	10	8	12	231	187
Delegatura Opole	15	3	19	137	106
Delegatura Radom	21	6	27	805	617
Razem	2 109	430	2 241	23 323	12 835

Tabela 11. Wnioski art. 36 ust.1 pkt 1

Oddział	Liczba spraw			Liczba jednostek archiwalnych udostępnionych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
AIPN*	874	27	5 686	5 689	5 288
Białystok	494	27	496	510	149
Gdańsk	722	52	742	1 425	1 010
Katowice	894	94	883	1 432	881
Kraków	774	151	894	2 812	578
Lublin	309	39	277	350	147
Łódź	531	12	571	1 094	444
Poznań	557	30	586	527	322
Rzeszów	370	20	361	412	376
Szczecin	631	31	647	905	732
Warszawa	1 962	219	2 203	7 531	3 084
Wrocław	916	151	1 405	1 899	1 783
Delegatura Bydgoszcz	350	26	351	2 625	429
Delegatura Kielce	200	3	212	2 423	58
Delegatura Olsztyn	56	1	57	37	10
Delegatura Opole	33	0	33	10	10
Delegatura Radom	158	38	145	139	25
Razem	9 831	921	15 549	29 820	15 326

*Wśród wniosków zrealizowanych w Centrali IPN w Warszawie znajduje się ponad 4800 spraw skierowanych w 2018 r. przez sądy okręgowe, dotyczących udostępnienia kopii akt osobowych funkcjonariuszy oraz wskazania podstaw prawnych wystawionej informacji o przebiegu służby.

Tabela 12. Opozycja

Oddział	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Liczba decyzji
AIPN	2 053	165	2 107	610
Białystok	206	36	217	105
Gdańsk	263	30	302	158
Katowice	199	38	197	188
Kraków	320	33	363	174
Lublin	350	54	438	192
Łódź	180	17	182	71
Poznań	181	12	228	124
Rzeszów	202	13	223	97
Szczecin	258	13	302	170
Wrocław	424	137	471	260
Delegatura Bydgoszcz	124	13	130	71
Delegatura Kielce	181	7	194	97
Delegatura Olsztyn	47	9	50	18
Delegatura Opole	38	22	44	44
Delegatura Radom	103	6	108	58
Razem	5 129	605	5 556	2 437

Tabela 13. Pion śledczy IPN

Oddział	Liczba spraw			Liczba jednostek archiwalnych udostępnionych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
AIPN	1 747	430	1 788	3 883	2 767
Białystok	276	10	277	974	375
Gdańsk	200	8	205	749	460
Katowice	473	15	486	1 171	202
Kraków	261	37	305	994	402
Lublin	287	147	340	1 483	313
Łódź	197	4	197	443	186
Poznań	329	23	344	1 034	549
Rzeszów	512	52	498	792	138
Szczecin	323	10	359	819	734
Warszawa	13	0	13	29	29
Wrocław	306	76	337	970	916
Delegatura Bydgoszcz	299	6	307	962	333
Delegatura Kielce	91	2	99	4 346	98
Delegatura Olsztyn	32	1	42	205	71
Delegatura Opole	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	148	1	161	268	64
Razem	5 494	822	5 758	19 122	7 637

Tabela 14. Pion badawczy IPN

Oddział	Liczba spraw			Liczba jednostek archiwalnych udostępnionych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
AIPN	2 163	587	2 286	11 750	4 460
Białystok	159	4	156	1 773	879
Gdańsk	157	10	158	939	524
Katowice	92	24	107	384	247
Kraków	108	12	112	976	219
Lublin	96	40	147	586	205
Łódź	111	18	107	987	424
Poznań	90	34	64	556	372
Rzeszów	153	1	154	1 138	714
Szczecin	198	11	213	989	610
Warszawa	8	6	2	4	4
Wrocław	68	51	94	420	404
Delegatura Bydgoszcz	50	7	49	302	190
Delegatura Kielce	90	2	89	591	219
Delegatura Olsztyn	6	8	3	917	808
Delegatura Opole	42	0	42	218	24
Delegatura Radom	12	3	12	56	22
Razem	3 603	818	3 795	22 586	10 325

Tabela 15. Pion lustracyjny IPN

Oddział	Liczba spraw			Liczba jednostek archiwalnych udostępnionych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
AIPN	3 301	667	2 997	7 980	2 174
Białystok	1 190	59	1 172	7 982	2 344
Gdańsk	899	21	921	2 561	1 878
Katowice	1 715	77	1 748	2 448	931
Kraków	641	10	685	1 461	275
Lublin	433	55	430	1 891	619
Łódź	1 102	35	1 082	1 489	548
Poznań	499	121	585	5 807	2 178
Rzeszów	1 325	35	1 318	3 933	1 616
Szczecin	591	50	573	3 441	2 433
Warszawa	47	1	46	59	59
Wrocław	1 462	0	1 519	3 457	3 295
Delegatura Bydgoszcz	581	33	573	2 316	956
Delegatura Kielce	230	6	230	350	87
Delegatura Olsztyn	33	2	31	15	15
Delegatura Opole	0	0	0	0	0
Delegatura Radom	339	45	306	535	204
Razem	14 388	1 217	14 216	45 725	19 612

Tabela 16. Inne piony IPN*

Oddział	Liczba spraw			Liczba jednostek archiwalnych udostępnionych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
AIPN	2 011	290	2 122	7 559	4 121
Białystok	130	6	131	1 222	624
Gdańsk	221	12	219	1 104	804
Katowice	130	15	168	432	236
Kraków	118	19	127	659	272
Lublin	137	26	121	706	431
Łódź	80	12	75	620	462
Poznań	107	14	105	593	410
Rzeszów	428	3	429	2 036	1 064
Szczecin	244	40	215	894	599
Warszawa	2	0	2	6	6
Wrocław	69	22	81	309	292
Delegatura Bydgoszcz	149	3	150	1 531	652
Delegatura Kielce	54	0	57	166	113
Delegatura Olsztyn	12	0	12	25	21
Delegatura Opole	28	1	35	150	131
Delegatura Radom	0	0	0	0	0
Razem	3 920	463	4 049	18 012	10 238

*Obejmuje sprawy realizowane dla pionów: poszukiwań, edukacyjnego, upamiętniania oraz dla innych biur i jednostek IPN.

Tabela 17. Wypożyczanie materiałów archiwalnych na potrzeby AIPN, OAIPN i WA delegatur

Oddział	Liczba spraw			Liczba jednostek archiwalnych udostępnionych	
	Wpływających	W trakcie realizacji	Zrealizowanych ostatecznie	Razem	W tym w formie elektronicznej
AIPN	3 726	508	3 988	9 542	3 703
Białystok	798	40	802	1 644	1 574
Gdańsk	528	12	549	1 022	1 005
Katowice	1 158	80	1 173	2 469	1 619
Kraków	878	38	952	2 332	845
Lublin	789	124	834	1 759	456
Łódź	523	66	481	967	958
Poznań	562	30	582	1 015	830
Rzeszów	597	42	579	1 527	1 431
Szczecin	717	44	737	1 898	1 785
Wrocław	1 267	251	1 382	2 902	2 902
Delegatura Bydgoszcz	518	34	496	1 196	1 188
Delegatura Kielce	578	22	587	1 802	841
Delegatura Olsztyn	103	1	109	219	218
Delegatura Radom	387	47	360	483	247
Razem	13 129	1 339	13 611	30 777	19 602

Tabela 18. Działalność czytelni akt

Oddział	Liczba wizyt	Liczba udostępnionych j.a.	
		Łącznie	W tym w formie elektronicznej
AIPN*	662	8 867	1 847
Białystok	1 335	12 010	3 436
Gdańsk	866	11 499	8 127
Katowice	1 357	9 023	2 650
Kraków	1 758	18 005	6 491
Lublin	555	4 780	2 489
Łódź	694	5 794	1 730
Poznań	1 066	8 154	3 283
Rzeszów	650	7 065	1 388
Szczecin	1 021	5 972	4 422
Warszawa	3 719	24 363	8 811
Wrocław	463	2 795	2 097
Delegatura Bydgoszcz	681	7 900	1 690
Delegatura Kielce	678	4 621	838
Delegatura Olsztyn	347	2 989	1 993
Delegatura Opole	524	2 000	1 127
Delegatura Radom	242	1 899	1 104
Razem	16 618	137 736	53 523

* Pracownia naukowa, w której są udostępniane materiały archiwalne pracownikom IPN realizującym wnioski służbowe oraz osobom prywatnym, w ramach realizacji wniosków, o których mowa w ustawie o IPN oraz w ustawie lustracyjnej.

5. Działalność popularyzatorska i edukacyjna

Za działania popularyzatorskie i edukacyjne w IPN odpowiadają edukatorzy Biura Edukacji Narodowej, oddziałowych biur edukacji narodowej oraz pracownicy pionów edukacyjnych w delegaturach IPN. Głównym celem prowadzonych aktywności było wspieranie kształcenia Polaków z zakresu historii najnowszej oraz upowszechnianie wiedzy o tym okresie historii Polski w kraju i poza jego granicami. Różnorodność realizowanych inicjatyw edukacyjnych adresowanych do szerokiego grona odbiorców, ze szczególnym naciskiem na środowiska szkolne, akademickie i kombatanckie, pozwalała na przeprowadzenie w każdym miesiącu kilkudziesięciu działań w całej Polsce. Były to m.in. lekcje, zajęcia muzealne, warsztaty dla nauczycieli, wykłady, seminaria, konwersatoria, konkursy, rajdy, koncerty, spotkania otwarte, wystawy filmy i spoty telewizyjne, prezentacje, przeglądy filmowe i audycje radiowe.

Tak jak w poprzednich latach część działań edukacyjnych IPN ma charakter stały i jest cyklicznie powtarzana w ramach kalendarza najważniejszych rocznic historycznych i kalendarza szkolnego, co pozwala na systematyczną współpracę z placówkami oświatowymi.

Dzięki bogatej ofercie edukacyjnej BEN IPN nawiązał liczne nowe kontakty ze szkołami. Współpraca ta będzie kontynuowana przez kolejne lata zarówno podczas realizacji dotychczasowych, jak i nowych projektów edukacyjnych.

Nauczyciele chętnie uczestniczyli w działaniach mających na celu podniesienie ich kompetencji merytorycznych m.in. w konferencjach, szkoleniach i wykładach organizowanych przez pion edukacyjny, a uczniowie brali udział w kolejnych edycjach projektów i konkursów.

Warto zauważyć, że pion sporą część swoich działań opierał na współpracy nie tylko z różnego typu placówkami oświatowymi, ale również z wydziałami samorządowymi, muzeami, fundacjami, stowarzyszeniami, lokalnymi ośrodkami kultury i mediami.

Biuro Edukacji Narodowej przekazało kilkanaście tysięcy egzemplarzy publikacji IPN z przeznaczeniem na nagrody dla laureatów konkursów historycznych, uczestników rajdów, biegów historycznych czy uroczystości rocznicowych, a także jako wyprawki dla najmłodszych uczniów w całym kraju. Cześć z tych wydarzeń organizowały najczęściej placówki oświatowe lub inne podmioty – pod patronatem IPN.

5.1. Edukacja historyczna

Jednym z podstawowych celów szeroko rozumianej edukacji historycznej realizowanej przez Biuro Edukacji Narodowej IPN jest dotarcie do jak największej liczby odbiorców z różnych środowisk w kraju i za granicą z zagadnieniami dotyczącymi dwudziestowiecznej historii Polski. Jest to możliwe dzięki współpracy instytucjonalnej IPN i MEN, a na poziomie regionalnym edukatorów IPN z poszczególnymi placówkami oświatowymi, szkołami, ośrodkami dla młodzieży ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi, nauczycielami, wychowawcami oraz placówkami doskonalenia zawodowego pedagogów. Oferta BEN miała charakter pomocniczy i uzupełniający do programowych działań edukacyjnych tych placówek i w takiej formie była realizowana. Pomagano również szkołom

w przekazywaniu młodzieży treści wykraczających poza podstawę programową. Organizowane i prowadzone były lekcje, wykłady, warsztaty, debaty, konwersatoria, seminaria, rajdy i gry miejskie związane z miejscami pamięci. Prezentowane były liczne wystawy historyczne nawiązujące do istotnych rocznic i wydarzeń związanych z historią Polski, którym również towarzyszyły lekcje, warsztaty oraz wykłady. Pracownicy przygotowywali i prowadzili ogólnopolskie i regionalne konkursy historyczne oraz projekty edukacyjne dla uczniów, nauczycieli, studentów czy innych odbiorców, a także formy doskonalenia zawodowego nauczycieli. Edukatorzy IPN zapraszani byli także przez inne instytucje edukacyjne, organizacje pozarządowe i władze samorządowe do poprowadzenia wykładów, zajęć oraz warsztatów. W ramach Programu Polonijnego kontynuowano współpracę z polskimi ośrodkami edukacyjnymi oraz kulturalnymi poza krajem, dzięki czemu możliwe było docieranie z wiedzą o najnowszej historii Polski i systemach totalitarnych nie tylko do środowisk polonijnych, ale również do cudzoziemców. W 2019 r. BEN zorganizowało seminarium „Poland in the Heart of European History" dla edukatorów obcojęzycznych zainteresowanych historią Polski.

Biuro Edukacji Narodowej współpracowało z wieloma placówkami muzealnymi (m.in. z Zamkiem Królewskim w Warszawie, Muzeum Powstania Warszawskiego, Muzeum II Wojny Światowej, Muzeum Katyńskim, Muzeum Więzienia Pawiak, Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL, muzeami działającymi na terenie byłych niemieckich obozów koncentracyjnych, muzeami regionalnymi), krajowymi i zagranicznymi instytucjami podejmującymi działania popularyzujące historię najnowszą, szczególnie w aspekcie edukacyjnym (m.in. Ośrodkiem Rozwoju Edukacji poza Granicami Kraju, Stowarzyszeniem „Wspólnota Polska", Stowarzyszeniem „Pamięć" w Nowym Jorku, Instytutem Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, Zrzeszeniem Nauczycieli Polskich w Ameryce, organizacjami harcerskimi, Światowym Związkiem Żołnierzy Armii Krajowej, Stowarzyszeniem Weteranów Armii Polskiej w Ameryce, Stowarzyszeniem Rodzina Katyńska, Stowarzyszeniem Rodzina Policyjna 1939, Związkiem Sybiraków). Współpraca ta dotyczyła przede wszystkim wspólnych przedsięwzięć (konferencji metodycznych, projektów, konkursów, wystaw) oraz udziału przedstawicieli IPN, jako edukatorów i prelegentów, np. w konferencjach organizowanych przez te ośrodki.

Ważnym krokiem, zwiększającym możliwość docierania do szerokiego grona odbiorców, jest działanie sieci Przystanków Historia, wzorowanych na istniejącym w Warszawie Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki Przystanek Historia.

W Przystankach odbywają się wydarzenia adresowane do szerokiego grona odbiorców, zwłaszcza tych znajdujących się poza systemem edukacji, takie jak prezentacje wystaw, warsztaty, wykłady popularnonaukowe, dyskusje, cykle seminaryjne, pokazy filmów dokumentalnych czy promocje książek historycznych.

W 2019 r. szczególny nacisk w działaniach edukacyjnych położono na 80. rocznicę wybuchu II wojny światowej oraz agresji sowieckiej na Polskę, dodatkowo przeprowadzono różnorodne akcje edukacyjne związane z Narodowym Dniem Pamięci Żołnierzy Wyklętych oraz rocznicą wprowadzenia stanu wojennego.

5.2. Kształcenie nauczycieli – seminaria i szkolenia

W 2019 r. BEN kontynuowało współpracę z MEN i jednostkami mu podległymi w całej Polsce – Ośrodkiem Rozwoju Edukacji, kuratoriami oraz regionalnymi ośrodkami doskonalenia nauczycieli. Podejmowano także wspólne inicjatywy z instytucjami zajmującymi się wspieraniem rozwoju pedagogów poza granicami kraju, m.in. Ośrodkiem Rozwoju Edukacji poza Granicami Kraju oraz Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli Stowarzyszenia „Wspólnota Polska", a także działania skierowane do zagranicznych nauczycieli historii.

Oferta BEN była głównie skierowana do nauczycieli przedmiotów humanistycznych, w celu wsparcia merytorycznego ich pracy. W ramach doskonalenia zawodowego organizowano konferencje, sesje, wykłady, warsztaty i kursy (w tym metodyczne), wśród których znalazły się także cykle

seminaryjno-warsztatowe. Spotkaniom z nauczycielami zawsze towarzyszyła prezentacja oferty edukacyjnej IPN. Ściśle współpracowano także z doradcami metodycznymi historii.

W 14 ogólnopolskich seminariach dla nauczycieli wzięło udział ogółem ponad 840 nauczycieli. Wśród ogólnopolskich seminariów warto wymienić: „Zmagania o niepodległość Polski do listopada 1918 r. oraz budowa struktur państwa i wojny o granice Rzeczypospolitej", „Dzieje polskiej emigracji niepodległościowej 1939–1989. Edycja II – Polski Paryż" (we współpracy z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji, Archiwum Akt Nowych, Wojskowym Biurem Historycznym) oraz „Kresy – polskie dziedzictwo na wschodzie".

W 2019 r. kontynuowano cieszący się dużym powodzeniem projekt tematycznych szkoleń dla nauczycieli realizowany we współpracy z MEN. W czerwcu została zakończona ich druga część w ramach cyklu „Zmagania o niepodległość Polski do listopada 1918 r. oraz budowa struktur państwa i wojny o granice Rzeczypospolitej". Wykłady połączone z warsztatami poprowadzono w 11 oddziałach i delegaturach IPN. Uczestniczyło w nich ok. 700 nauczycieli, a certyfikaty i zaświadczenia otrzymało ponad 450 osób.

Podczas seminarium „Dzieje polskiej emigracji niepodległościowej…" uczestnicy mogli poznać unikatowe zbiory Archiwum IPN, takie jak zdjęcia i albumy fotograficzne obrazujące losy internowanych w Szwajcarii żołnierzy II Dywizji Strzelców Pieszych, bogaty zbiór dokumentów dotyczących hitlerowskich więzień i obozów koncentracyjnych oraz dokumentację rezydentury wywiadu MSW w Paryżu.

Celem seminarium wyjazdowego „Kresy – polskie dziedzictwo na wschodzie" było zapoznanie uczestników z najnowszymi działaniami edukacyjnymi BEN, nawiązanie przez nauczycieli kontaktów z Polakami żyjącymi na Wschodzie oraz kultywowanie pamięci o polskich Kresach.

Tematy pozostałych seminariów ogólnopolskich to: „Jan Rodowicz »Anoda«", „Księża niezłomni", „A więc wojna… Ludność cywilna we wrześniu 1939 r.", „Warszawski pierścień śmierci", „Kto ratuje jedno życie – warszawscy Sprawiedliwi wśród Narodów Świata", „Wybory czerwcowe", „Zmagania o niepodległość Polski do listopada 1918 r. oraz budowa struktur państwa i wojny o granice Rzeczypospolitej" (we współpracy z MEN), „Rosja sowiecka – ZSRS 1919–1991", „Dowody zbrodni" (poświęcone podziemiu niepodległościowemu i konspiracji młodzieżowej), „Śladami wojennych dramatów – edukacja w miejscach pamięci".

BEN IPN, podobnie jak w poprzednich latach, prowadził szkolenia dla nauczycieli polonijnych, m.in. konferencję edukacyjną „Polonijne spotkania z historią najnowszą" oraz warsztaty podczas Zagranicznych Przystanków Historia (Rozdział 3.6.3.).

Niezwykle ważnym działaniem adresowanym do zagranicznych nauczycieli pracujących w szkołach na całym świecie było zorganizowane już po raz szósty seminarium „Poland in the Heart of European History" (Rozdział 3.6.4.).

Podobnie jak w 2018 r. BEN IPN włączył się jako partner merytoryczny w projekt edukacyjny Fundacji Rosa i Fundacji Sensoria „BohaterON", realizowany w ramach kampanii społecznej „BohaterON – włącz historię". W projekcie zadeklarowało udział 340 tys. uczniów i 6 tys. nauczycieli. Spośród 120 najlepszych nauczycieli wybraliśmy 25 liderów, dla których zorganizowaliśmy dodatkowe szkolenia.

We współpracy z Małopolskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli – Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Krakowie kontynuowano projekt „Akademia Dziedzictwa Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej". Jest to element programu IPN skierowanego do nauczycieli, ale także całego społeczeństwa, poszerzającego wiedzę Polaków o kresach. Częścią tego programu jest konkurs kresowy i jego ogólnopolska edycja.

5.3. Działania edukacyjne skierowane do uczniów

Jak co roku oferta edukacyjna BEN IPN zawierała różnorodne propozycje działań adresowanych bezpośrednio do uczniów. Dotyczyły one najważniejszych wydarzeń z historii najnowszej i zwią-

zanych z nimi rocznic, z oczywistych względów wiele z nich koncentrowało się tematycznie wokół 80. rocznicy obchodów II wojny światowej. Oddziały i delegatury IPN proponują również wiele działań związanych z historią regionalną.

Dużym zainteresowaniem cieszy się oferta IPN przygotowana na czas przerw w nauce szkolnej, jak ferie z IPN i akcja „Lato w mieście".

Wiele propozycji skierowanych bezpośrednio do uczniów było już realizowanych w poprzednich latach, w 2019 r. rozwijano nowe tematy i formy:

– lekcje, warsztaty i wykłady dotyczące najważniejszych wydarzeń i zagadnień z historii najnowszej, prowadzone zarówno w siedzibach IPN, jak również w szkołach i bibliotekach;

– warsztaty źródłoznawcze, np. w ramach lekcji archiwalnych „Co kryją archiwa IPN?" czy szkolenia dla uczestników konkursów „Policjanci w służbie historii" i „Żołnierze w służbie historii";

– lekcje, warsztaty oraz wykłady dotyczące najważniejszych wydarzeń i zagadnień z regionalnej historii najnowszej;

– lekcje, warsztaty i wykłady połączone z ekspozycją wystaw IPN prezentowanych w kilkudziesięciu miejscach w Polsce oraz w środowiskach polonijnych;

– debaty historyczne realizowane w ramach ogólnopolskiego projektu, ale także prowadzone jako element wydarzeń lokalnych promujących historię najnowszą Polski;

– lekcje i warsztaty muzealne np. w Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL;

– promocje gier edukacyjnych IPN połączone z turniejami;

– przeglądy i pokazy filmowe poprzedzone wykładami, a podsumowywane różnymi formami dyskusji lub prelekcjami, np. „Echa Katynia", prelekcji historyczne dotyczące filmów: *Zimna wojna*, *Kurier*, *Piłsudski*, *Legiony*, 18. edycja przeglądu filmowego „Kino w PRL – PRL w kinie. Współczesne wizje przeszłości w filmie" (OBEN Warszawa), pokazy filmów z okazji Narodowego Dnia Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką, oraz Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych;

– wykłady otwarte i warsztaty prowadzone przez historyków BEN na zaproszenie domów kultury, muzeów, klubów, stowarzyszeń i innych placówek oświatowych w całym kraju;

– spotkania młodzieży ze świadkami historii, jako samodzielne wydarzenia bądź jako część większych działań edukacyjnych, np. konkursu „Policjanci w służbie historii", „Żołnierze w służbie historii" czy ostatniej edycji projektu „O tym nie można zapomnieć… O osobach, które przeszły piekło obozów i łagrów w czasie II wojny światowej".

5.3.1. Ogólnopolskie projekty i konkursy edukacyjne

Celem ogólnopolskich projektów i konkursów edukacyjnych jest wyzwalanie aktywności dzieci i młodzieży w odkrywaniu i upowszechnianiu wiedzy historycznej. BEN IPN kontynuuje realizację projektów mających wieloletnią tradycję oraz podejmuje nowe działania. IPN prowadził w 2019 r. 21 własnych, ogólnopolskich projektów i konkursów edukacyjnych, w których wzięło aktywnie udział 17 tys. uczniów i nauczycieli: „Akademia Niepodległości"; „Co kryją Archiwa IPN?"; „»Człowiek jest ludzki w ludzkich warunkach«. Gustaw Herling-Grudziński"; „Do broni! Postawy i losy ziemian w trakcie II wojny światowej"; „Echa Katynia" (Rozdział 5.12.), „Edukacyjna paczka historyczna"; „Epizody z najnowszej historii Polski w komiksie"; „Historia w kolorach"; „Kamienie pamięci"; „Kresy – polskie ziemie wschodnie w XX wieku"; „Łączka i inne miejsca poszukiwań"; „Niezwyciężeni 1918. Ofiary Totalitaryzmów"; „O tym nie można zapomnieć… – spotkania z osobami, które przeszły piekło obozów i deportacji podczas II wojny światowej" (edycja finałowa); „Policjanci w służbie historii"; „Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy…"; Turniej Debat Historycznych; Turniej Misia Wojtka w 75. rocznicę bitwy o Monte Cassino; Turniej Gwiaździstej Eskadry; „W kręgu poezji lagrowej więźniarek KL Ravensbrück"; „Żołnierze w służbie historii".

IPN jest także partnerem projektów: „BohaterON" (Fundacja Rosa i Fundacja Sensoria) i „Sejmu Dzieci i Młodzieży" (Kancelaria Sejmu RP) oraz współorganizatorem Turnieju Piłkarskiego w 101. rocznicę odzyskania niepodległości (Stowarzyszenie Krzewienia Sportowego Patriotyzmu „Niezwyciężeni"), Festiwalu Piosenki Harcerskiej i Niepodległościowej „Śladami Niepodległości" (Boguszowickie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Ślady"), Festiwalu Piosenki Niezłomnej i Niepodległej im. Henryka Rasiewicza „Kima" (Stowarzyszenie Passionart i Fundacja Armii Krajowej w Londynie) Festiwalu Piosenki Lotniczej o Laur Dowódcy Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych (Muzeum Sił Powietrznych oraz 4. Skrzydło Lotnictwa Szkolnego), a także Festiwalu Filmowego Niepokorni, Niezłomni, Wyklęci (Stowarzyszenie Scena Kultury i Miasto Gdynia) (więcej o Festiwalu NNW w Rozdziale 5.12.). W działaniach tych wzięło udział ponad 350 tys. osób w całym kraju.

„Akademia Niepodległości" jest cyklem spotkań, zaplanowanym na lata 2017–2021. W ramach cyklu pracownicy Instytutu Pamięci Narodowej oraz zaproszeni goście przedstawiają – w formie popularnych wykładów – zarówno drogę do Niepodległej, poczynając od pierwszej dekady XX stulecia i czasu I wojny światowej, przez wznoszenie jej państwowego gmachu i wykuwanie granic, po syntetyczny bilans dwudziestolecia międzywojennego. W roku sprawozdawczym wykłady przeprowadzili pracownicy wszystkich oddziałów IPN, a udział w spotkaniach wzięło ponad 2300 osób.

Wzorem lat ubiegłych kontynuowana jest realizacja projektu „Co kryją archiwa IPN?", skierowanego do młodzieży szkół ponadpodstawowych i studentów. Celem projektu jest zapoznanie młodzieży z zasadami korzystania z archiwum IPN oraz ze specyfiką dokumentów w nich zgromadzonych.

22 listopada 2019 r. w Muzeum Miasta Łodzi odbył się finał ogólnopolskiego konkursu dla uczniów szkół ponadpodstawowych „Człowiek jest ludzki w ludzkich warunkach", poświęconego Gustawowi Herlingowi Grudzińskiemu, który uchwałą Sejmu RP został ustanowiony patronem roku 2019. Konkurs był podzielony na dwa etapy. W pierwszym trzyosobowe drużyny przygotowywały audycję radiową lub gazetę szkolną na jeden z wybranych tematów: życiorys pisarza, historia Gułagu, losy Polaków w ZSRS lub dzieje powojennej emigracji polskiej. Decyzją jury do finału ogólnopolskiego zakwalifikowano 12 drużyn – autorów najlepszych prac, którzy tydzień przed finałem rozwiązywali test online. Etap finałowy miał formę turnieju, podczas którego uczestnicy odpowiadali ustnie na pytania dotyczące tematu konkursu. Przyznano nagrody w kategorii I, II i III miejsce.

Wspólnie z Polskim Towarzystwem Ziemiańskim – Oddział w Krakowie, Zarządem Głównym Polskiego Towarzystwa Ziemiańskiego, Fundacją im. Zofii i Jana Włodków w Krakowie oraz Biblioteką Raczyńskich odbyła się kolejna edycja ogólnopolskiego projektu edukacyjnego „Do broni! Postawy i losy ziemian w trakcie II wojny światowej" adresowanego do uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. Liczba nadesłanych prac: 64 (133 osoby). 11 października 2019 r. w Centrum Edukacyjnym Przystanek Historia IPN w Krakowie odbyła się konferencja otwierająca projekt „Zemsta za Niepodległość! Ziemianie – ofiary dwóch agresorów" współorganizowany przez IPN ze wspomnianymi instytucjami. Finał odbędzie się w kwietniu 2020 r.

Z okazji wielu ważnych dla Polaków rocznic, ale także z myślą o nauczycielach i uczniach IPN stworzył projekt edukacyjnej paczki historycznej oraz jej wirtualnej wersji. Najważniejsze materiały, filmy, teki edukacyjne, broszury na dany temat, zebrane w formie pakietu, wysyłano do szkół, bibliotek, domów kultury.

W 2019 r. odbyła się VII edycja konkursu „Epizody z najnowszej historii Polski w komiksie". Ogółem wpłynęło 398 prac, w trzech kategoriach wiekowych: 11–13 lat, 14–16 lat i 17–19 lat. Poziom prac był bardzo wysoki, a tematyka urozmaicona, świadcząca o dużym zainteresowaniu dzieci i młodzieży biorących udział w konkursie najnowszą historią Polski oraz formą komiksu. W każdej kategorii wiekowej autorzy 18 najlepszych prac otrzymali tytuły laureata. Rozdanie nagród, wręczenie dyplomów oraz prezentacja zwycięskich prac – w formie wystawy – odbyły się w maju 2019 r. Nagrodzeni wzięli udział w bezpłatnych zajęciach warsztatowych prowadzonych przez profesjonalnych grafików.

„Historia w kolorach" jest projektem edukacyjnym dla najmłodszych odbiorców, przygotowanym i zainaugurowanym w 2014 r. przez edukatorów IPN z Krakowa. Koncentruje się przede wszystkim na polskich symbolach narodowych i najważniejszych wydarzeniach z historii Polski. W ramach programu powstały m.in. film animowany *Polskie symbole narodowe*, gra „Polak Mały", scenariusze lekcji, kolorowanki i trójwymiarowa książeczka. Większość materiałów jest dostępna na stronie www.pamiec.pl/historiawkolorach. Warsztaty dla nauczycieli oraz zajęcia w przedszkolach i szkołach prowadzone są przez edukatorów IPN w wielu miejscach Polski, m.in. przez oddziały w Krakowie, Katowicach, Gdańsku i Wrocławiu.

W roku szkolnym 2018/2019 odbyła się jubileuszowa, X edycja projektu „Kamienie Pamięci" koordynowana przez OBEN w Katowicach. W 2019 r. przebiegła ona pod hasłem „Harcerze Niepodległej". Do X edycji zgłosiło się łącznie 114 drużyn, jednak sprawozdanie z realizacji swoich działań, warunek udziału w projekcie, przesłało 95 drużyn i z tymi pracami zapoznało się jury. Dzięki pozytywnej ocenie prawo do udziału w gali uzyskało 79 drużyn. Rezultatem działań podjętych przez uczestników projektu było upamiętnienie harcerzy uczestniczących na przestrzeni 110 lat (od 1909 r. – początek ruchu skautowskiego na ziemiach polskich) w działaniach na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości: najpierw – w latach 1914–1918 oraz 1919–1923 – w walkach o ostateczny kształt granic Rzeczypospolitej, następnie – w czasie II wojny światowej – w oporze okupantom hitlerowskim i sowieckim, a po jej zakończeniu – w powojennej konspiracji niepodległościowej. Podczas finału projektu tradycyjnie już jego uczestnicy zaprezentowali swoje prace i otrzymali pamiątkowe statuetki – Kamienie Pamięci. Opisany w sprawozdaniach drużyn poziom merytoryczny zaplanowanych i wykonanych zadań był zróżnicowany, jednak większość z nich została oceniona wysoko. Ostatecznie w wielkiej gali finałowej w Katowicach udział wzięło 66 drużyn. Udało się odszukać i upamiętnić kilkudziesięcioro bohaterów.

W 2019 r. odbyła się VII edycja konkursu (I ogólnopolska) „Kresy – polskie ziemie wschodnie w XX wieku", skierowanego do uczniów szkół podstawowych (klasy 7 i 8), gimnazjalnych, ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych. Pierwszych sześć edycji o zasięgu regionalnym przygotowywał Oddział IPN w Krakowie. Finał konkursu odbył się 6 czerwca 2019 r. w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki Przystanek Historia w Warszawie. Celem projektu jest popularyzowanie wiedzy o historii polskich Kresów Wschodnich I i II Rzeczypospolitej. W projekcie wzięło udział 190 uczniów, przesłano 89 prac. Jury nagrodziło 7 prac multimedialnych i 6 pisemnych.

W październiku 2019 r. zainaugurowano III edycję projektu edukacyjnego „Łączka i inne miejsca poszukiwań", przeznaczonego dla uczniów szkół ponadpodstawowych i 8 klas szkół podstawowych. Na projekt składał się cykl 6 spotkań, z których każde było poświęcone miejscu, postaci lub problemom badawczym związanym z poszukiwaniami ofiar reżimów totalitarnych. Projekt był realizowany w oddziałach IPN w Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Szczecinie i Warszawie oraz w Delegaturze IPN w Bydgoszczy. W edycji 2018/2019 wzięło udział 6 szkół z oddziału białostockiego, 36 uczestników z oddziału gdańskiego, 36 z katowickiego, 62 z krakowskiego, 8 z łódzkiego.

Konkurs „Niezwyciężeni 1918. Ofiary totalitaryzmów" skierowany jest do szerokiego grona odbiorców. W roku szkolnym 2018/2019 odbyła się II edycja. Mogą wziąć w nim udział uczniowie szkół podstawowych i ponadpodstawowych, uczniowie szkół polonijnych, członkowie organizacji młodzieżowych i osoby prywatne. Jego celem jest zainteresowanie młodych ludzi najnowszą historią Polski przez zachęcenie do poszukiwań w swoich miejscowościach osób odznaczonych Krzyżem bądź Medalem Niepodległości, które w czasie II wojny światowej lub po jej zakończeniu stały się ofiarami totalitaryzmów – nazistowskiego, sowieckiego bądź komunistycznego. Do etapu finałowego zakwalifikowano 24 prace, podzielone na dwie kategorie wiekowe: 10–14 oraz 15–19 lat. W obu przyznano nagrody za I, II i III miejsce oraz wyróżnienia. Ostatecznie jury konkursu nagrodziło 6 filmów oraz przyznało 5 wyróżnień. Laureaci konkursu wzięli udział w czterodniowych warsztatach filmowych, a zajęcia były prowadzone przez wybitnych specjalistów z dziedziny filmu i dokumentalistyki.

W roku szkolnym 2018/2019 odbyła się III edycja konkursu „Policjanci w służbie historii", w którym wzięli udział uczniowie policyjnych klas mundurowych. Do konkursu zostały zgłoszone 102 zespoły, do oceny przesłano 42 prace. Laureaci I stopnia we wrześniu 2019 r. wzięli udział w wyjeździe edukacyjnym (m.in. Mińsk, Katyń, Miednoje, Wilno), a laureaci II stopnia spędzili kilka dni w Centrum Szkolenia Policji w Legionowie.

14 czerwca 2019 r. w hali sportowej LXII Liceum Ogólnokształcącego Mistrzostwa Sportowego im. gen. W. Andersa w Warszawie odbyła się gala finałowa ogólnopolskiego projektu „O tym nie można zapomnieć… – spotkania z osobami, które przeszły piekło obozów i deportacji podczas II wojny światowej", podsumowująca dziewięć edycji projektu (od roku szkolnego 2010/2011). W roku szkolnym 2018/2019 do realizacji zadań przystąpiło 193 uczniów pod opieką 33 nauczycieli z 24 szkół. W swoich wystąpieniach finałowych młodzi ludzie podkreślali, że dzięki udziałowi w projekcie pogłębiła się ich wiedza na temat wydarzeń poprzedzających II wojnę światową i losów tysięcy Polaków dotkniętych wojenną traumą oraz trudnych czasów powojennych.

Po raz dziesiąty uczniowie pochylili się nad poznaniem i upowszechnieniem postaci ofiar zbrodni katyńskiej w ramach konkursu dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych „Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy…". Zgłoszono 264 prace. Nagrodę I stopnia otrzymało 17 najlepszych zespołów, uczniowie razem z opiekunami we wrześniu 2019 r. udali się na objazd edukacyjny po Białorusi. Dodatkowo wyróżniono 10 prac nagrodą II stopnia,

Kontynuowana jest forma debaty oksfordzkiej wymagająca od uczniów pogłębiania swojej wiedzy, rozwijania umiejętności analizowania faktów i wyciągania wniosków. W roku szkolnym 2018/2019 odbyła się IV edycja Turnieju Debat Historycznych. Oddziały i delegatury zorganizowały 15 turniejów regionalnych, w których wzięło udział 90 zespołów (4–5 uczniów pod opieką nauczyciela). 16 najlepszych zespołów – zwycięzców turniejów regionalnych – spotkało się w czerwcu 2019 r. na turnieju finałowym, który odbył się w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej. Ogłoszona została V edycja projektu.

Coraz większą popularność zyskują turnieje gier planszowych. W ramach II Ogólnopolskiego Turnieju Gwiaździstej Eskadry w całym kraju odbyło się 9 turniejów regionalnych, w których wzięło udział ponad 400 uczestników. Finał odbył się 10–12 czerwca w Dęblinie i Kazimierzu Dolnym i był poświęcony 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej i pamięci poległych lotników. W 2019 r. odbył się również finał I Ogólnopolskiego Turnieju „Misia Wojtka" w 75. rocznicę bitwy pod Monte Cassino. W całym kraju odbyło się 8 turniejów regionalnych, w których wzięło udział około 400 uczestników. Wielki finał zorganizowano w Warszawie 20–22 maja 2019 r.

4 kwietnia 2019 w Rudzie Śląskiej 29 uczniów z całej Polski rywalizowało o zwycięstwo w finale V ogólnopolskiego konkursu recytatorskiego „W kręgu poezji i prozy lagrowej więźniarek KL Ravensbrück". Podczas gali finaliści zaprezentowali przygotowane przez siebie utwory. Potem wraz z zebranymi na widowni gośćmi mieli okazję posłuchać dr Wandy Półtawskiej, byłej więźniarki obozu w Ravensbrück. Nagrodą główną dla wszystkich finalistów – uczestników finału oraz ich opiekunów – jest wyjazd do Niemiec do „Miejsca Przestrogi i Pamięci Ravensbrück".

1 października 2019 r. w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki odbył się finał I edycji konkursu dla klas mundurowych „Żołnierze w służbie historii", organizowanego wspólnie przez Biuro Edukacji Narodowej IPN oraz Departament Edukacji Kultury i Dziedzictwa MON. Tematem I edycji konkursu byli „Bohaterowie września 1939 r." – żołnierze walczący w wojnie w obronie Polski we wrześniu 1939 r. W konkursie wzięło udział ponad 70 szkół z całej Polski, a nagrodzonych zostało 18 najlepszych zespołów, wyróżniono 6 prac. Celem konkursu jest zainteresowanie uczniów najnowszą historią Polski ze szczególnym uwzględnieniem historii oręża polskiego w XX w. oraz jego wkładu w odzyskiwanie przez Polskę niepodległości i odbudowę Państwa Polskiego. Wyróżnione drużyny zwiedziły na zaproszenie Kancelarii Prezydenta RP siedzibę najwyższego zwierzchnika sił zbrojnych oraz Zamek Królewski. 11 zespołów – laureatów konkursu – po „żywej lekcji historii" w Twierdzy Modlin udało się w wyjazd edukacyjny śladami żołnierzy 2. Korpusu do Włoch.

Biuro Edukacji Narodowej jest partnerem merytorycznym Fundacji Rosa i Fundacji Sensoria, twórców ogólnopolskiego projektu „BohaterON w Twojej Szkole". Celem kampanii jest upamiętnienie uczestników powstania warszawskiego i oddanie im hołdu. Do projektu zgłoszono: 3846 placówek, spośród których 48,5 proc. bierze udział w akcji kolejny rok. Zadeklarowana (na podstawie formularza zgłoszeniowego) liczba uczniów zaangażowanych w działania to około 340 tys., nauczycieli zaś prawie 6 tys.

Wzorem lat minionych 1 czerwca 2019 r. odbył się również Sejm Dzieci i Młodzieży (XXV sesja), organizowany wspólnie z Wszechnicą Sejmową oraz Ministerstwem Edukacji Narodowej i Ośrodkiem Rozwoju Edukacji. Myślą przewodnią tegorocznych obrad były losy parlamentarzystów II RP w czasie okupacji. Z całej Polski przesłano 432 projekty, uczestniczyły w nich 864 osoby. Młodych uczestników sesji sejmowej przywitał marszałek sejmu Marek Kuchciński. Wśród gości specjalnych znaleźli się wiceminister edukacji Maciej Kopeć, rzecznik praw dziecka Mikołaj Pawlak i wiceprezes Instytutu Pamięci Narodowej Mateusz Szpytma. Po zakończonej sesji młodzi parlamentarzyści udali się na spacer Krakowskim Przedmieściem na Stare Miasto.

9 listopada 2019 r. na stadionie Polonii Warszawa zorganizowany został Turniej Niepodległości, w którym młodzi piłkarze symbolicznie dokończyli ligę z 1939 r. Zagrali w nim chłopcy z roczników 2008 i 2010, reprezentujący kluby występujące w historycznej lidze '39 oraz kluby występujące gościnnie. W turnieju wzięły udział: Ruch Chorzów, Wisła Kraków, Pogoń Lwów, AKS Chorzów, Warta Poznań, Cracovia Kraków, Polonia Warszawa, Garbarnia Kraków oraz gościnnie: Lechia Gdańsk i Pogoń Kraków. Mecze rozegrano w dwóch kategoriach wiekowych (łącznie około 350 uczestników). Ponadto na stadionie można było m.in. wysłuchać prelekcji historycznych Instytutu Pamięci Narodowej o dziejach polskiego sportu w okresie międzywojennym oraz wziąć udział w konkursach historycznych.

8 czerwca 2019 r. odbył się II Ogólnopolski Festiwal Piosenki Harcerskiej i Niepodległościowej „Śladami Niepodległości", w którym wzięło udział ok. 60 uczestników. Festiwal był organizowany przy współpracy z harcerkami i harcerzami Boguszowickiego Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego „Ślady". Wydarzenie miało formę przeglądu muzycznego, a celem było godne upamiętnienie kolejnych rocznic odzyskania przez Polskę niepodległości. Festiwal jest skierowany do organizacji skautowych i harcerskich z kraju i zagranicy. Tegoroczna edycja odbyła się w amfiteatrze Farskiego Ogrodu, w dzielnicy Rybnika Boguszowice Stare.

Festiwal Piosenki Lotniczej o Laur Dowódcy Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych 7–8 września zorganizowały wspólnie Biuro Edukacji Narodowej IPN, Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie, Lotnicze Liceum Ogólnokształcące w Dęblinie oraz Klub Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych i 41. Baza Lotnictwa Szkolnego. Blisko 80 artystów amatorów przybyło z garnizonów rozsianych po całym kraju, aby rywalizować w trzech kategoriach: soliści, zespoły wokalne oraz zespoły wokalno-instrumentalne. W finale festiwalu uczestniczyło 15 wykonawców – 4 zespoły i 11 solistów. Po zakończeniu części konkursowej odbył się koncert – „Requiem dla Janki", dedykowany jedynej kobiecie (pilotowi) zamordowanej w Katyniu, Janinie Lewandowskiej.

17 listopada 2019 r. uroczystym koncertem w krakowskim kinie Kijów zakończył się IV Festiwal Piosenki Niezłomnej i Niepodległej im. Henryka Rasiewicza „Kima". Organizatorom festiwalu przyświecają dwa najważniejsze cele: upowszechnianie wiedzy o Polskim Państwie Podziemnym, Armii Krajowej oraz żołnierzach niezłomnych za pomocą muzyki oraz zachowanie od zapomnienia piosenek (melodii i tekstów) śpiewanych w oddziałach partyzanckich w latach 1939–1956.

5.3.2. Regionalne konkursy i projekty edukacyjne

Dla uczniów wszystkich poziomów edukacji oraz osób dorosłych oddziałowe biura edukacji narodowej zaproponowały w 2019 r. możliwość udziału w projektach o zasięgu lokalnym i regionalnym. Wśród nich były zarówno działania realizowane od wielu lat, jak i nowe propozycje. Oprócz wydarzeń ogólnopolskich w całym kraju odbywały się liczne konkur-

sy regionalne, organizowane i współorganizowane przez oddziałowe biura edukacji narodowej. Ich uczestnikami byli: młodzież wszystkich poziomów szkół, studenci, nauczyciele oraz osoby zainteresowane historią. Poniżej zostały wymienione przykłady regionalnych projektów i konkursów edukacyjnych, których głównym inicjatorem bądź organizatorem był IPN.

Oddział w Białymstoku i Delegatura IPN w Olsztynie

– projekt „Śladami Bohaterów" – w związku z obchodzoną w 2019 r. 75. rocznicą bitwy pod Monte Cassino tegoroczna edycja miała na celu przybliżenie uczniom postaci gen. Władysława Andersa i losów II Korpusu Polskiego. W ramach realizacji projektu odbyły się spotkania edukacyjne z uczniami, wyjazd na polskie cmentarze wojenne we Włoszech;
– konkurs „Nasz Region, Nasza Mała Ojczyzna" – celem konkursu było utrwalanie pamięci o losach mieszkańców regionu, ich wkładzie w dążenie do odzyskania niepodległości i budowę struktur państwowych na terenie późniejszego województwa białostockiego, a także poznawanie i dokumentowanie często trudnej i dramatycznej historii lokalnej. Konkurs miał charakter otwarty i był skierowany do uczniów szkół podstawowych (klasy IV–VIII), gimnazjum oraz szkół ponadpodstawowych;
– konkurs „100. rocznica powołania Policji Państwowej" – współorganizowany z KWP w Białymstoku z okazji 100. rocznicy powstania Policji Państwowej;
– konkurs „Portret podlaskiej policji" – współorganizowany z KWP w Białymstoku w ramach podsumowania obchodów 100. rocznicy powstania Policji Państwowej;
– VIII Regionalna Olimpiada Historyczna Wiedzy o Armii Krajowej, 70 uczestników z 15 szkół średnich z województwa podlaskiego. Konkurs został podzielony na dwa etapy. W pierwszym uczniowie zmierzyli się z pisemnym testem. 14 uczestników, którzy najlepiej odpowiedzieli na zadania testowe, spotkało się w drugim etapie – ustnym. Uczniowie, którzy dostali się do etapu finałowego, wezmą udział w wyjeździe edukacyjnym zaplanowanym na wiosnę 2020 r.

OBEN IPN w Białymstoku uczestniczyło również w konkursach organizowanych przez szkoły i inne organizacje, np.: Powiatowym Konkursie Historycznym „Powiat bielski – moja mała Ojczyzna"; konkursie wiedzy patriotycznej o Romanie Dmowskim współorganizowanym z Civitas Christiana oraz Fundacją „Obowiązek Polski", cyklicznej olimpiadzie historycznej organizowanej przez Podlaskie Kuratorium Oświaty „Losy żołnierza i dzieje oręża polskiego", konkursie „Generał Anders – wielki Polak XX wieku", współorganizowanym z SP nr 4 w Łomży, czy Wojewódzkim Konkursie Historycznym „Z miłości do niepodległej Ojczyzny…" współorganizowanym z Zespołem Szkół Technicznych w Białymstoku.

– konferencja edukacyjna dla młodzieży „Polacy na frontach II wojny światowej";
– VI Edycja Olimpiady Historycznej „Wiedzy o AK, jej poprzedniczkach i następczyniach";
– wojewódzki konkurs poetycki „Historia najnowsza Polski w poezji dzieci i młodzieży";
– międzyprzedszkolny i międzyszkolny konkurs plastyczny na projekt karty pocztowej „Katyń–Pamiętamy";
– międzyszkolny konkurs liryczno-muzyczny „Młodzi Pamiętają…", zrealizowany w ramach programu „Katyń… ocalić od zapomnienia". Decyzją kapituły konkurs pozostał nierozstrzygnięty;
– radiowy konkurs historyczny „Polska i Polacy w II Wojnie Światowej";
– wojewódzki konkurs „Śladami polskości – Warmia i Mazury na drodze ku niepodległej Polsce".

Oddział w Gdańsku i Delegatura IPN w Bydgoszczy

– II Pomorski Przegląd Teatralny „Historie Bohaterów Niezłomnych", w którym wzięło udział 128 uczestników. Uczniowie oraz członkowie grup artystycznych działających w młodzieżowych domach kultury przygotowywali przedstawienia upamiętniające Polaków walczących o wolność Polski w czasie obu wojen światowych oraz po 1945 r.;

– Pomorski Historyczny Klub Turystyczny „Szlakami pamięci" – działający w ramach oddziału IPN organizował rajdy piesze i rowerowe do miejsc, które odegrały ważną rolę w dwudziestowiecznych dziejach Pomorza i Polski;
– gra terenowa „Śladami obrońców Kępy Oksywskiej. Wrzesień 1939", w której wzięło udział ok. 100 uczestników. Celem gry terenowej było odtworzenie losów cywilnej ludności w pierwszych dniach września 1939 r.;
– pokaz filmów fabularnych, fabularyzowanych i dokumentalnych „Historyczny DKF";
– II Gdyński Konkurs Wiedzy o Żołnierzach Wyklętych – celem drugiej edycji konkursu było upamiętnienie Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Niezłomnych, kultywowanie wartości, ideałów i postaw patriotycznych, zachęcenie młodych twórców do doskonalenia umiejętności plastycznych, poszerzania wiedzy, usprawniania zdolności samodzielnego poszukiwania, zbierania i wybierania informacji z wielu źródeł;
– konkurs „Zapal Światło Wolności" – zorganizowany 13 grudnia 2019 r. we współpracy z Radiem Gdańsk, upamiętniający ofiary stanu wojennego;
– I wojewódzka olimpiada wiedzy historycznej dla studentów dziennikarstwa i politologii pt. „Studenckie Potyczki Intelektualne". Tematem przewodnim pierwszej edycji był „1989 – przełomowy rok w Polsce i na świecie". Organizatorami byli dr Przemysław Wójtowicz i Rektorat Wyższej Szkoły Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu;
– projekt edukacyjny „Historia dla WOT" to całoroczny cykl spotkań historycznych z zakresu najnowszej historii Polski, organizowany w Centrum Szkolenia Wojsk Obrony Terytorialnej w Toruniu dla pracowników wojskowych i cywilnych (inicjatywa dowództwa CS WOT dla podniesienia poziomu wiedzy historycznej kadry instruktorskiej);
– projekt edukacyjny „Historia w Multipleksie" – w 2019 r. w 19 prelekcjach uczestniczyło ok. 3 tys. uczestników. Projekt polega na prezentacji i wyjaśnieniu w przystępny sposób (uczniom szkół regionu) tła historycznego prezentowanych filmów.

Oddział w Katowicach
– V Sesja Popularnonaukowa „Pamięci Żołnierzy Wyklętych" w Bytomiu, ok. 200 osób;
– cykl spotkań edukacyjnych dla seniorów „Historia dla seniorów", współorganizowany z MDK Wełnowiec;
– konferencja edukacyjna „Konspiracja młodzieżowa w latach 1948–1956, konteksty ogólnopolskie i lokalne";
– konkurs „Kartka z pamiętnika powstańca śląskiego", konkurs w trakcie realizacji, rozstrzygnięcie przewidziane na 2020 r. Zadaniem uczestników będzie przygotowanie pracy pisemnej, mającej formę wpisu do pamiętnika, która będzie opisywać rzeczywiste wydarzenie z okresu I, II lub III powstania śląskiego. Celem konkursu jest przywrócenie pamięci o roli i znaczeniu powstań śląskich oraz o ich uczestnikach, kształtowanie umiejętności poszukiwania i analizowania informacji, utrwalanie postaw patriotycznych i obywatelskich, rozwijanie zainteresowań i twórczych pasji;
– cykl spotkań „O wolną Polskę, o polski Śląsk" poświęcony historii Górnego Śląska w latach 1918–1922 i 1939 r.;
– III Festiwal Piosenki „O wolności", współorganizowany ze Śląskim Centrum Wolności i Solidarności w Katowicach. Celem konkursu jest przypomnienie ważnych dla historii Polski utworów oraz postaci ich twórców. Festiwal skierowany jest do młodzieży w wieku 14–25 lat. Tegoroczna edycja odbyła się w Teatrze Śląskim;
– projekt edukacyjny dotyczący 7. Dywizji Piechoty, przygotowany na podstawie otwartej wystawy w Częstochowie, którą obudowano ścieżką edukacyjną i cyklem zajęć;
– konkurs wiedzy „Sto lat Dziejów Polskiej Nauki i Techniki" – celem konkursu było rozbudzenie zainteresowań dziejami polskiej myśli technicznej oraz kształtowanie dumy z dorobku polskich konstruktorów.

Oddział w Krakowie i Delegatura w Kielcach

– projekt edukacyjny dla uczniów z powiatu nowosądeckiego „Elity ziemi sądeckiej II Rzeczpospolitej i ich losy", współorganizowany przez Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu;

– konkurs wiedzy historycznej „»Umarli, abyśmy mogli żyć wolni«. Miejsce Lwowa i jego obrońców w walce o niepodległość Polski", we współpracy z Małopolskim Kuratorium Oświaty, Urzędem Marszałkowskim Województwa Małopolskiego i Fundacją Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego. Celem konkursu było zainteresowanie uczniów historią zmagań o odzyskanie przez Polskę niepodległości i obronę granic odrodzonej Rzeczypospolitej dzięki odkrywaniu i poznawaniu biografii bohaterów wydarzeń, którzy za swoje zasługi zostali odznaczeni Orderem Virtuti Militari i/lub Krzyżem Walecznych. Do konkursu zgłosiło się ponad 400 uczniów ze 100 szkół;

– konkurs „»Zjednoczmy się, bo jeden jest nasz cel!« 40. rocznica powstania Solidarności i NZS w Małopolsce", we współpracy z Małopolskim Kuratorium Oświaty, Urzędem Marszałkowskim Województwa Małopolskiego i Fundacją Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego. Do konkursu zgłosiło się 255 uczniów z 67 szkół;

– turniej gry edukacyjnej IPN „ZnajZnak" dla młodzieży powiatu limanowskiego, w ramach obchodów Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych;

– konkurs „Wolność trzeba stale zdobywać – kapłani w służbie Bogu, Kościołowi i Ojczyźnie na tle historii Polski". Celem konkursu jest upamiętnienie księży walczących o wolną Polskę oraz zwrócenie uwagi młodzieży na postawy kapłanów w czasie II wojny światowej oraz w okresie komunistycznego zniewolenia;

– konkurs „Święto Narodu po długiej nocy cierpień. Pierwsze wybory parlamentarne w niepodległej Polsce". Celem konkursu było popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o wybitnych przedstawicielach parlamentaryzmu II Rzeczypospolitej, ich wizji Polski i dokonaniach w skali lokalnej czy ogólnokrajowej oraz kształtowanie wśród uczniów postaw patriotycznych i podtrzymywanie tradycji narodowej oraz państwowej. Nagrodą w konkursie był wyjazd edukacyjny do Belgii;

– konkurs recytatorski „…gdy nad głowami świszczą kule… poezja i proza okresu II wojny światowej" dla uczniów klas VII–VIII szkół podstawowych i ponadpodstawowych z województwa świętokrzyskiego. Zadaniem uczestników konkursu było przygotowanie repertuaru zgodnego z tematem oraz recytacja dwóch wybranych tekstów. Inicjatywa ta miała na celu przybliżenie uczniom wiedzy historycznej oraz rozwijanie ich pasji literackich i poetyckich;

– cykl konferencji edukacyjnych „W drodze do wolności. Rok 1939 – pierwszy rok walki" dla uczniów w 6 lokalizacjach woj. świętokrzyskiego. W trakcie konferencji edukatorzy IPN przybliżyli uczestnikom polityczne i militarne aspekty wybuchu II wojny światowej, wojnę obronną i początki konspiracji, a także antypolską politykę Niemców i Sowietów. W spotkaniach w poszczególnych miastach powiatowych uczestniczyło ponad 600 osób z całego województwa. Projekt został zrealizowany we współpracy ze Świętokrzyskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach.

Oddział w Lublinie i Delegatura w Radomiu

– warsztaty z gier historycznych w ramach „Ferii z IPN" w Miejskiej Bibliotece Publicznej;

– konkurs na plakat „Czerwiec '76 w Radomiu";

– konkurs na wypowiedź internetową poświęconą wydarzeniom Czerwca '76 w Radomiu;

– konkurs literacki i plastyczny o kard. Stefanie Wyszyńskim;

– warsztaty „Wrzesień '39" dla uczniów szkół z województwa lubelskiego;

– „Satyra Stanu Wojennego" – projekt edukacyjny, wykłady i warsztaty z tworzenia animacji poklatkowej, listopad–grudzień 2019 r.

Oddział w Łodzi

– „Rotmistrz dla niepodległej. Życie i działalność rtm. Witolda Pileckiego (1901–1948) na tle historii Polski" – konkurs wiedzy o biografii Witolda Pileckiego i historii Polski okresu 1918–1948.

Oddział w Poznaniu

– III Wielkopolskie Forum Pamięci Narodowej w Muzeum Martyrologii Wielkopolan – Fort VII w Poznaniu. Podczas paneli dyskusyjnych i wykładów zostały poruszone wątki związane z zapomnianymi zbrodniami niemieckimi, udostępnianiem materiałów archiwalnych dotyczących okupacji niemieckiej z polskich instytucji, martyrologią więźniów Fortu VII, życiem codziennym w Wielkopolsce oraz miejscami pamięci narodowej. W forum uczestniczyło ponad 200 osób;

– II edycja ponadregionalnego konkursu historycznego „Sztafeta pamięci – Losy mojej rodziny w czasie II wojny światowej" – celem konkursu było zachęcenie do rodzinnych dyskusji o historii II wojny światowej i wplecionych w nią losach przodków, a nagrodą – wyjazd do Włoch śladami 2. Korpusu;

– konkurs muzyczny „Poezja wyklęta", skierowany do uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych ze szczególnym uwzględnieniem uczniów szkół muzycznych. Zadanie uczestników polegało na napisaniu muzyki do tekstów utworów umieszczonych na stronie internetowej IPN Oddział w Poznaniu. Głównym celem konkursu było przybliżenie uczniom niepublikowanych dotąd treści wierszy i piosenek znajdujących się w aktach spraw członków ugrupowań podziemia niepodległościowego, działających w województwie wielkopolskim w pierwszej połowie lat czterdziestych XX w.;

– konkurs „1939–1945. Wojenne losy Polski i Polaków" dla uczniów klas V–VIII szkół podstawowych województwa wielkopolskiego o tematyce II wojny światowej. Uczestnicy w czasie finału konkursu rozwiązywali test na temat wielu aspektów II wojny światowej, m.in. życia codziennego Polaków, polityki okupantów wobec polskich obywateli, struktur i działalności Polskiego Państwa Podziemnego czy funkcjonowania polskich władz państwowych na uchodźstwie;

– projekt „Tramwajem przez historię najnowszą. Powstanie Wielkopolskie 1918–1919" skierowany do uczniów różnego rodzaju szkół. Podczas przejazdu zabytkowym tramwajem uczestnikom zostaje przedstawiony zarys dziejów powstania, przejazdy kończą się zwiedzaniem Muzeum Powstania Wielkopolskiego w Poznaniu;

– klub filmowy „Historia na dużym ekranie", adresowany do uczniów szkół średnich oraz nauczycieli. W ramach projektu prezentowano cztery filmy: *Miasto '44*, *Ułaskawienie*, *Dywizjon 303. Historia prawdziwa*, *Awans*, a każdy z pokazów poprzedzały prelekcje, przybliżające kontekst historyczny fabuły;

– projekt „Epizody z Powstania Wielkopolskiego w komiksie i plakacie" – wystawa nadesłanych prac w holu Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu;

– „Wizyta historyka" to projekt nietypowych i ciekawych lekcji prowadzonych przez doświadczonych historyków na zaproszenie szkół Wielkopolski i ziemi lubuskiej. W czasie półtoragodzinnych spotkań realizowane są tematy dotyczące istotnych wydarzeń XX w.;

– „Opowiem Twoją historię" – filmowe warsztaty dla młodzieży, których wynikiem jest etiuda filmowa przygotowana pod okiem profesjonalistów.

Oddział w Rzeszowie

– XII edycja konkursu plastycznego „Namaluj historię dziadków" – prace dotyczyły wydarzeń z historii Polski w latach 1939–1989 i powstały w wyniku inspiracji opowiadaniem osoby, która była ich świadkiem lub zna je z przekazów osób już nieżyjących (opowieści rodzinne itp.). W pierwszym etapie konkursu, przeprowadzonym w 41 szkołach, wzięło udział ponad 260 uczniów;

– konkurs plastyczny poświęcony pomocy Polaków dla ludności żydowskiej w czasie II wojny światowej;

– konkurs fotograficzny „Zachować dla przyszłości – II wojna światowa w Naszej pamięci", polegający na przygotowaniu fotografii miejsca, wydarzenia, osoby lub symbolu, które się kojarzą z 80. rocznicą wybuchu II wojny światowej, oraz opisu przesłanego zdjęcia.

Oddział w Szczecinie wraz z Delegaturami w Koszalinie i Gorzowie Wielkopolskim

– X Turniej Historyczny „Szare Szeregi" adresowany do uczniów klas VI–VIII szkół podstawowych z województwa zachodniopomorskiego. Turniej wiedzy o II wojnie światowej, o udziale

w niej Polaków oraz o polskim harcerstwie. W edycji w województwie lubuskim uczestniczyło 100 uczniów klas VI–VIII szkół podstawowych;

– konkurs „Na pawlaczu. Historie rodzinne. Na stulecie Niepodległości" – konkurs obejmuje życie Polaków utrwalone na fotografiach, drukach, w listach, pamiątkach dotyczących lat 1918–2018 z uwzględnieniem udziału w ważnych wydarzeniach politycznych czy społecznych;

– wojewódzki konkurs o wiedzy, życiu i działalności rtm. Witolda Pileckiego;

– konkurs wiedzy „Wokół symboli narodowych" – w konkursie wzięło udział ponad 1700 uczniów ze 100 szkół z województwa zachodniopomorskiego i północnej części lubuskiego;

– konkurs wiedzy „Z Gryfem w tle poznaj najnowszą historię Szczecina". Edycja konkursu w 2019 r. nosiła tytuł: „Szczecińskie Grudnie 1956, 1970, 1981" i była skierowana do uczniów szkół ponadpodstawowych.

Oddział w Warszawie

– konkurs „Znaki wolności", przygotowany z okazji rocznicy wyborów 4 czerwca 1989 r., w którym wzięło udział 80 uczestników;

– konkurs fotograficzny „Pamięć wojny. Wojna obronna Polski w 1939 r." dla młodzieży i dorosłych z Mazowsza, związany z 80. rocznicą wybuchu II wojny światowej;

– VII Ursynowski Festiwal Pieśni Powstania Warszawskiego w Warszawie, w którym wzięło udział 120 uczestników;

– seminarium popularnonaukowe „Z kamerą po II Rzeczypospolitej. Oblicza polskiego kina przedwojennego";

– XVIII edycja przeglądu filmowego „Kino w PRL – PRL w kinie. Historia XX wieku na taśmie filmowej", przegląd filmów historycznych poprzedzony został prelekcją prof. Jerzego Eislera, w 7 spotkaniach wzięło udział ponad 1500 uczestników;

– warsztaty edukacyjne „Pogrzebana pamięć" połączone z elementami gry terenowej i spaceru po Powązkach Wojskowych w Warszawie. Miejsca związane z wojną polsko-bolszewicką, powstaniem warszawskim, miejscami pochówku żołnierzy antykomunistycznego podziemia, w 13 spotkaniach wzięło udział około 450 osób;

– warsztaty „Wojenna odyseja Antka Srebrnego" dla szkół podstawowych, stworzone na bazie komiksu IPN oraz prowadzone z wykorzystaniem animizacji czterech jej części, w 23 spotkaniach wzięło udział około 750 osób;

– warsztaty „Historyczne konteksty lektur szkolnych", prowadzone na bazie lektur szkolnych związanych z historią Polski XX w., w 8 spotkaniach wzięło udział około 240 osób;

– warsztaty „Cichociemni", poświęcone formacji żołnierzy PSZ, którzy przerzuceni z Anglii do Polski w czasie II wojny światowej wspierali konspirację wojskową, w 11 spotkaniach wzięło udział około 450 osób;

– warsztaty „Polskie symbole narodowe" dla szkół podstawowych prowadzone z wykorzystaniem filmu animowanego oraz gry planszowej IPN „Polak Mały", w 20 spotkaniach udział wzięło około 530 osób;

– warsztaty „Wehikuł czasu", prezentujące historię Polski w XX w. widzianą oczami dziesięcioletniej osoby, w 15 spotkaniach udział wzięło około 490 osób.

Oddział we Wrocławiu i Delegatura w Opolu

– projekt „Historia polskich symboli narodowych. Symbole Niepodległej" – warsztaty dla uczniów szkół podstawowych (klasy IV–VIII) oraz szkół ponadpodstawowych;

– projekt „Historia dla ciebie i dla mnie" – pokaz filmowy z okazji Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych w Dolnośląskim Centrum Filmowym;

– IV Powiatowy Konkurs „Żołnierze Wyklęci" w Zespole Szkół im. S. Kaliskiego w Górze Śląskiej;

– wojewódzki konkurs „Od Solidarności do III RP. Solidarność w zakładach pracy”. Konkurs współorganizowany ze Szkołą Podstawową nr 17 we Wrocławiu, Zarządem Regionu Dolny Śląsk NSZZ „Solidarność”. W konkursie udział wzięło 15 szkół z Dolnego Śląska.

5.3.4. Udział w XLV Ogólnopolskiej Olimpiadzie Historycznej

Pracownicy BEN i jego oddziałów, tak jak w latach poprzednich, współpracowali z Polskim Towarzystwem Historycznym (PTH) przy organizacji ogólnopolskiej Olimpiady Historycznej w roku szkolnym 2018/2019. Podczas etapów regionalnych odbyły się spotkania edukatorów IPN z nauczycielami opiekunami uczniów uczestniczących w konkursie. Podczas finału olimpiady finalistom przekazano publikacje i gry edukacyjne IPN.

5.3.5. Wyjazdy edukacyjne, rajdy i gry miejskie

Bardzo dobrze są odbierane przez młodzież działania propagujące wiedzę na temat najnowszej historii Polski w niekonwencjonalny sposób – rajdy, gry miejskie, terenowe lekcje historii, miejskie gry historyczne, konwersatoria terenowe. Takie formy, które łączą przekaz wiedzy historycznej z wizytą w miejscach pamięci czy udziałem w określonym wydarzeniu, pozwalają na głębsze przeżywanie historii i lepsze jej zapamiętanie.

W roku sprawozdawczym IPN organizował przedsięwzięcia samodzielne, ale też we współpracy z harcerzami, grupami rekonstrukcyjnymi, władzami samorządowymi i innymi podmiotami. Wśród wielu tego typu działań warto wymienić gry miejskie (w nawiasach wymienieni współorganizatorzy):

Centrala

– wyprawa edukacyjna w ramach seminarium dla nauczycieli: „Dzieje polskiej emigracji niepodległościowej 1939–1989. Edycja II – Polski Paryż”, Paryż, 1–5 kwietnia 2019 r., 20 uczestników;
– wyprawa edukacyjna do Katynia, Miednoje i Ostaszkowa w ramach nagrody w konkursie „Policjanci w służbie historii”, 28 sierpnia – 4 września 2019 r., 46 laureatów;
– wyprawa edukacyjna na Białoruś w ramach nagrody w konkursie „Sprzączki i guziki z orzełkiem ze rdzy…”, 17–22 września 2019 r., 45 laureatów;
– wyprawa edukacyjna na Białoruś w ramach nagrody w konkursie „Kresy – polskie ziemie wschodnie w XX w.”, 9–14 września 2019 r., 38 laureatów;
– wyprawa edukacyjna do Włoch w ramach nagrody w konkursie „Żołnierze w służbie historii. Śladami 2. Korpusu i gen. Władysława Andersa”, 2–9 października 2019 r., 45 laureatów;
– wyprawa edukacyjna w ramach seminarium dla nauczycieli „Kresy – polskie dziedzictwo na wschodzie”, 19–26 października 2019 r., Ukraina – Podole, 40 uczestników.

Oddział w Białymstoku i Delegatura w Olsztynie

– gra miejska „Ku Niepodległości”, 22 lutego 2019 r., ponad 70 uczestników;
– rajd „Śladami 5 i 6 Brygady Wileńskiej”, Osmola, 25–28 sierpnia 2019 r., 45 uczestników (Stowarzyszenie Kulturalne „A La Longue” i Urząd ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych);
– rajd rowerowy „Śladami Ofiar Obławy Augustowskiej”, Giby, sierpień 2019 r.
– Historyczna Gra Miejska, harcerskie zadania realizowane w przestrzeni miejskiej (Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej), 28 września 2019 r., Olsztyn;
– wyprawa do Włoch zrealizowana w ramach oddziałowego projektu edukacyjnego „Śladami Bohaterów”, 24–31 października, 44 uczestników;
– gra miejska „Śladami Ryszarda Kaczorowskiego” w Białymstoku, (OIPN i ZHP Chorągiew Białostocka im. hm. Ryszarda Kaczorowskiego), 7 grudnia 2019 r.

Oddział w Gdańsku i Delegatura w Bydgoszczy
– gra miejska „Grudzień ’70 w Elblągu”, Elbląg, styczeń 2019 r., 62 uczestników;
– gra miejska „Grudzień ’70 w Gdyni”, Gdynia, styczeń–grudzień, 63 uczestników;
– XVII Rajd Pieszy Szlakiem Żołnierzy 5 Wileńskiej Brygady AK mjr. Łupaszki, 22–27 kwietnia 2019 r., ok. 200 uczestników;
– gra miejska „Śladami ofiar Piaśnicy w Wejherowie”, kwiecień–listopad 2019 r., ok. 600 uczestników;
– gra miejska „Gdańsk 1939”, Gdańsk, marzec–wrzesień 2019 r., 954 uczestników;
– gra miejska „Gdynia 1939”, Gdynia, maj–październik 2019 r., 245 uczestników;
– III Przejazd Rowerowy „Szlakiem gen. Hallera i Pomorskiej Dywizji Strzelców”, 9 czerwca 2019, 25 uczestników;
– gra miejska „Gdańsk 1980”, Gdańsk, czerwiec–wrzesień 2019 r., 310 uczestników;
– gra miejska „Śladami Inki w Gdańsku”, Gdańsk, sierpień–październik, 260 uczestników;
– gra terenowa „Śladami Obrońców Kępy Oksywskiej – wrzesień 1939”, 21 września 2019 r., około 100 uczestników.

Oddział w Katowicach
– wyprawa młodzieży z Zespołu Szkół Technicznych w Częstochowie do Rohatyna na Ukrainie w celu uporządkowania polskich grobów na miejscowym cmentarzu, 18–24 marca 2019 r., ok. 40 uczestników;
– I Rajd Śladami Pamięci Powstań Śląskich „Miejsca pamięci o powstaniach śląskich w obiektach sakralnych Chorzowa i Katowic”, Chorzów–Katowice, 17 maja 2019 r., ok. 100 uczestników;
– XVIII Rajd Historyczno-Turystyczny „Partyzanckim szlakiem”, Gorce, 22–24 maja 2019 r., około 60 uczestników;
– XIX Rajd Historyczno-Turystyczny „Formacje graniczne II RP”, Pieniny, 25–27 września 2019 r., około 62 uczestników;
– Bieg Dziewięciu Górników, Katowice, 16 grudnia 2019 r. (Śląskie Centrum Wolności i Solidarności w Katowicach).

Oddział w Krakowie i Delegatura w Kielcach
– wyjazd edukacyjny laureatów konkursu „Święto Narodu po długiej nocy cierpień. Pierwsze wybory parlamentarne w niepodległej Polsce” do Belgii, 8–11 kwietnia 2019 r.;
– wyprawa edukacyjna dla uczestników konkursu „W kręgu poezji lagrowej więźniarek KL Ravensbrück” oraz rodzin więźniarek obozu w Ravensbrück z okazji 74. rocznicy wyzwolenia obozu KL Ravensbrück, 12–15 kwietnia 2019 r., 52 uczestników (Stowarzyszenie Rodzina Więźniarek Niemieckiego Obozu Koncentracyjnego Ravensbrück);
– gra miejska „Rozbijmy więzienie w Miechowie”, Miechów, 16 kwietnia 2019 r., ok. 60 uczestników;
– rajd „Szlakami Oddziału Partyzanckiego Bolesława Duszy „Szaroty”, 7 czerwca 2019 r., Zakopane–Nowe Bystre, ok. 300 uczestników (Podhalańska Grupa Rekonstrukcji Historycznej „Błyskawica”);
– rajd „Szlakami walk żołnierzy polskich w okresie II wojny światowej”, Góry Świętokrzyskie (Mostki, Kaczka, Wykus, Siekierno, Bukowa Góra, Kajetanów, Michniów, Święty Krzyż), 3–5 czerwca 2019 r.;
– X Rajd Szlakami Żołnierzy 1. PSP AK, Beskid Wyspowy, 7–9 czerwca 2019 r., ok. 250 uczestników;
– gra miejska z okazji 100-lecia PCK, Kraków, 18 czerwca 2019 r., ok. 100 uczestników (Polski Czerwony Krzyż);

– gra terenowa „Kryptonim Szare Szeregi”, Park Jordana w Krakowie, 25 czerwca 2019 r., ok. 60 uczestników (krakowskie Stowarzyszenie Szarych Szeregów);
– wyprawa edukacyjna „Śladami II Brygady Legionów Polskich i żołnierzy Września ’39” na Ukrainę i do Rumunii, 12–17 sierpnia 2019 r., 52 uczestników;
– gra miejska „Wszyscy jesteśmy żołnierzami”, Kraków, 26 kwietnia 2019 r., ok. 100 uczestników, 12 września 2019 r., ok. 70 uczestników (Muzeum Historyczne Krakowa);
– gra miejska „Śladami Wojtka”, Kielce, 25 września 2019 r., 50 osób;
– gra miejska „Krakowskie drogi do wolności”, Kraków, 12 listopada 2019 r., ok. 90 uczestników (Stowarzyszenie Studenci dla Rzeczypospolitej);
– wyprawa akademicka „Śladami Sonderaktion Krakau – in memoriam prof. Andrzeja Małeckiego”, 14–18 listopada 2019 r., 48 uczestników. Celem było uczczenie 80. rocznicy uwięzienia profesorów krakowskich uczelni i ich martyrologii (Stowarzyszenie „NE CEDAT ACADEMIA”, Akademia Górniczo-Hutnicza).

Oddział w Lublinie i Delegatura w Radomiu
– XXII Rajd Rowerowy „Od Przystanku do Przystanku”, Pelagów–Puszcza Kozienicka; 29 czerwca 2019 r., ok. 30 uczestników;
– XXIII Rajd Rowerowy „Śladami bitew Września 1939 na ziemi radomskiej”, Szydłowiec, Iłża, Antoniów i Brabowiec, 20–21 lipca 2019 r., 23 uczestników;
– XXIV Rajd Rowerowy „Śladami walk pod Kockiem w 1939 r.”, Wola Gułowska i Kock, 28–29 września 2019 r., 32 uczestników;
– rajd rowerowy uczniów VII Liceum Ogólnokształcącego im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego do Augustowa w Puszczy Kozienickiej, 8 października 2019 r., 25 uczestników;
– II Rajd pamięci kpt. Zdzisława Brońskiego „Uskoka”; ok. 80 uczestników.

Oddział w Łodzi
– gra w terenie „Śladami łódzkiego getta”, 25 stycznia 2019 r., z wykorzystaniem aplikacji Audiotrip;
– rajd edukacyjny dla uczestników XVIII edycji konkursu „Arsenał Pamięci”, Rogów i Łowicz, 7 czerwca 2019 r., 95 uczestników.

Oddział w Poznaniu
– wyjazd edukacyjny dla nauczycieli biorących udział w konkursie na scenariusz lekcji w terenie o miejscach pamięci związanych z II wojną światową i jej ofiarami, 13–14 kwietnia 2019 r., głównym punktem były międzynarodowe obchody 74. rocznicy wyzwolenia KL Ravensbrück;
– VI Wielkopolski Rajd Szlakiem Żołnierzy Wyklętych, Lasy Taczanowskie, 11 maja 2019 r., 180 uczestników, 40 rekonstruktorów;
– wyjazd edukacyjny „Polskim Bohaterom Monte Cassino”, 13–23 maja 2019 r. dla laureatów konkursu „Sztafeta Pamięci. Losy mojej rodziny podczas II wojny światowej”;
– II Rajd konny szlakiem 3 Pułku Ułanów Wielkopolskich, Zdziechowa, Trzemeszno, Mogilno, Biskupin i Szubin, 3–7 czerwca 2019 r., 24 uczestników;
– lekcje terenowe „Tramwajem przez historię najnowszą. Poznański Czerwiec 1956”, Poznań, czerwiec, ok. 180 uczestników;
– rajd rowerowy „Ścieżkami historii. Śladami II wojny światowej”, Zakrzewo i Poznań, 10 sierpnia 2019 r., 30 uczestników;
– gra terenowa „Geocaching. 80 rocznica wybuchu II wojny światowej”, Poznań, 21 września 2019 r., ok. 30 uczestników;
– wyjazd edukacyjny „Hartheim”, 28 września – 3 października 2019 r., dla nauczycieli z wielkopolskich szkół i rodzin ofiar zamordowanych w Zamku Hartheim, 37 uczestników;

– lekcje terenowe „Tramwajem przez historię najnowszą. Powstanie Wielkopolskie 1918–1919", Poznań, 13 lekcji, ok. 330 uczestników.

Oddział w Rzeszowie
– gra miejska „Miejsca Pamięci", Rzeszów, 4 i 18 lipca 2019 r., ok. 60 uczestników;
– wyjazd edukacyjny z młodzieżą do Lwowa i Zadwórza, 18–19 sierpnia 2019, ok. 150 uczestników;
– rajd „Szlakiem Bojów Wrześniowych", Bircza, 25–27 września 2019 r., 50 uczestników;
– rajd motocyklowy „Szlakiem Września 1939 roku na Podkarpaciu", Dębica–Rzeszów 7–8 września 2019 r., ok. 95 uczestników (Podkarpacki Urząd Wojewódzki w Rzeszowie, 21. Brygada Strzelców Podhalańskich w Rzeszowie).

Oddział w Szczecinie oraz Delegatury w Koszalinie i Gorzowie Wielkopolskim
– VII Edycja Rajdu Szlakiem Ewakuacji Oflagu IIC Woldenberg, 24–26 stycznia 2019 r., ok. 25 uczestników, trasa Dobiegniew–Dziedzice–Dobiegniew;
– gra miejska „Jak Landsberg stał się Gorzowem…", Gorzów Wielkopolski, 28 marca 2019 r.;
– wyjazd edukacyjny dla nauczycieli „Szlakiem Armii Krajowej na Wileńszczyźnie", 30 maja – 2 czerwca 2019 r. Wilno i okolice, Litwa;
– gra terenowa z okazji Dnia Dziecka, historia harcerstwa, symbolika oraz sprawności harcerskie, Szczecin, 1 czerwca 2019 r., ok. 200 uczestników.

Oddział w Warszawie
– gra miejska „Tajemnice Rakowieckiej", Warszawa, 2 marca 2019 r., ok. 750 uczestników (Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w Warszawie).

Gry miejskie w Warszawie prowadzi także Przystanek Historia Centrum Edukacyjne im. Janusza Kurtyki (Rozdział 5.15.).

5.4. Współpraca ze szkołami wyższymi, środowiskiem studenckim oraz uniwersytetami trzeciego wieku

Biuro Edukacji Narodowej IPN współpracuje również z ośrodkami naukowymi w całym kraju. Są to różnorodne działania, które uwzględniają zarówno potrzeby partnerów, jak i możliwości IPN. W 2019 r. organizowane były wykłady dla studentów, zajęcia i warsztaty, wystawy, projekty edukacyjne, dyskusje panelowe, debaty, seminaria i pokazy filmowe. Pracownicy IPN brali udział w konferencjach organizowanych we współpracy z uczelniami wyższymi, m.in. Akademią Górniczo-Hutniczą, Akademią Pomorską w Słupsku, Instytutem Historii Uniwersytetu Zielonogórskiego, Uniwersytetem Gdańskim, Uniwersytetem im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetem Jana Pawła II w Krakowie, Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetem Śląskim w Katowicach, Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie, Uniwersytetem Warszawskim, Wyższą Szkołą Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu, Wyższą Szkołą Wojenną, Fundacją Scytia, Ośrodkiem Debaty Międzynarodowej, Polską Akademicką Korporacją Astrea Lublinensis, uniwersytetami trzeciego wieku w: Chorzowie, Jaworznie, Katowicach, Olkuszu, Siemianowicach Śląskich, Tarnowskich Górach, Wolbromiu.

Stałym odbiorcą działań IPN, przede wszystkim w formie wykładów czy warsztatów, są członkowie stowarzyszeń kombatanckich (m.in. zrzeszeni w Klubach Historycznych im. gen. Stefana Roweckiego „Grota", Rozdział 2.2.) oraz słuchacze uniwersytetów trzeciego wieku.

Oferta skierowana do studentów jest stale modyfikowana i dopasowywana do ich potrzeb i zainteresowań. Najczęściej BEN IPN współpracuje z kołami naukowymi i samorządami studenckimi

uczelni humanistycznych, ale coraz częściej partnerem stają się studenci wyższych szkół mundurowych. W niektórych oddziałach studenci mają możliwość odbycia stażu lub praktyk studenckich oraz podjęcia pracy w charakterze wolontariuszy.

5.5. Współpraca z samorządami

Do podstawowych zadań Biura Edukacji Narodowej należy upowszechnianie wiedzy o najnowszej historii Polski. Jedną z dróg dotarcia do szerokiego grona odbiorców jest współpraca z instytucjami samorządowymi na różnym szczeblu poprzez pomoc i obejmowanie patronatem IPN przedsięwzięć przez nie organizowanych. Bardzo istotne jest przypominanie i promowanie lokalnych rocznic i bohaterów, docieranie z ofertą edukacyjną także do mniejszych miejscowości.

W roku sprawozdawczym ważną rolę odgrywała tematyka związana z 80. rocznicą wybuchu II wojny światowej. W Podlaskim Urzędzie Wojewódzkim w Białymstoku odbył się III Kongres Pamięci Narodowej poświęcony problematyce drugowojennej. Uroczystość poprzedził wernisaż wystawy „Ukradzione dzieciństwo" współautorstwa dr Anny Marii Adamus z OBEN Warszawa, która opowiedziała o ekspozycji ukazującej życie i śmierć polskich dzieci w czasie II wojny światowej. Z kolei OBEN Gdańsk razem z Gminą Kosakowo k. Gdyni zorganizowało grę terenową „Śladami Obrońców Kępy Oksywskiej – wrzesień 1939", a w Gminnej Bibliotece Publicznej w Somoninie w ramach projektu „Akademia Mirabelek" odbyły się zajęcia dla młodzieży z grą „Miś Wojtek". Pracownicy OBEN Rzeszów wzięli udział w uroczystościach 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej w Przemyślu, Rzeszowie i Sanoku, a Delegatury IPN w Bydgoszczy – w Węgiersku.

Delegatura IPN w Bydgoszczy uczestniczyła ponadto w wydarzeniach stulecia wybuchu powstania wielkopolskiego w Wójcinie czy w uroczystości odsłonięcia pomnika „Inki" w Tulicach. OBEN Katowice współpracowała z wieloma jednostkami samorządu terytorialnego, wspierając lokalne inicjatywy rocznicowe i historyczne dzięki konsultacjom, wspólnym projektom edukacyjnym, udziałowi w konferencjach popularnonaukowych, sesjach i panelach dyskusyjnych, wygłaszaniu wykładów i prelekcji. Z wieloma instytucjami podczas organizacji rajdów historycznych, spotkań historycznych oraz prelekcji współpracowało OBEN w Krakowie. Z kolei lubelski oddział BEN współorganizował z Miejskimi Bibliotekami Publicznymi w Krasnymstawie i Włodawie wykłady o żołnierzach wyklętych oraz konkursy im poświęcone z wykorzystaniem nowoczesnych aplikacji. Tematykę tę podejmował również wrocławski oddział w IV Powiatowym Konkursie „Żołnierze Wyklęci", zorganizowanym w Zespole Szkół im. S. Kaliskiego w Górze Śląskiej.

Łódzki oddział zorganizował we współpracy z Gminą Zelów piknik wojskowo-patriotyczny z okazji Święta Wojska Polskiego w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Zelowie. Pracownicy OBEN w Rzeszowie uczestniczyli m.in. w obchodach Międzynarodowego Dnia Pamięci o Ofiarach Holokaustu na Podkarpaciu, Narodowego Dnia Pamięci Ofiar Niemieckich Nazistowskich Obozów Koncentracyjnych, w uroczystościach poświęconych pamięci „Żołnierzy wyklętych-niezłomnych" i 38. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego. OBEN w Szczecinie zorganizowało w Międzyzdrojach grę terenową „Polegaj jak na Zawiszy!", w której wystartowało trzynaście pięcioosobowych drużyn wraz z opiekunami. Pracownicy OBEN we Wrocławiu wzięli udział w konferencji historycznej „Rzeczpospolita wielu narodów", zorganizowanej w ratuszu w Oławie, podczas której wygłosili kilka referatów.

Ponadto wszystkie oddziały stale współpracują z bibliotekami miejskimi i gminnymi (które również są odbiorcami publikacji IPN) oraz samorządowymi centrami kulturalnymi w organizacji wykładów i prelekcji, imprez rocznicowych czy prezentacji wystaw.

5.6. Uroczystości rocznicowe

Biuro Edukacji Narodowej IPN prowadzi działania edukacyjne związane z obchodami najważniejszych rocznic w historii Polski XX w. Wszystkie OBEN oraz delegatury IPN włączają się ak-

tywnie w obchody zarówno świąt ogólnopolskich, jak i rocznic o charakterze lokalnym. W związku z tym edukatorzy prowadzą prelekcje dla dzieci, młodzieży i dorosłych oraz warsztaty dla nauczycieli, tworzą wystawy i pomoce metodyczne w postaci tek edukacyjnych, organizują spotkania ze świadkami historii, rajdy oraz biegi. Biorą udział w uroczystościach rocznicowych.

W 80. rocznicę zawarcia tajnego protokołu paktu Ribbentrop-Mołotow oraz z okazji 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej Instytut Pamięci Narodowej przygotował wystawę plenerową „Between the Walls. Poland under totalitarian regimes 1939–1945". Wystawa stanęła na placu Józefa Piłsudskiego w Warszawie, w jej otwarciu wzięli udział przedstawiciele władz państwowych, wojska polskiego, kombatantów oraz reprezentanci innych krajów (Rozdział 5.7.).

Powstała także wystawa „Zbrodnie na Polakach 1939–1945", której wernisaż miał miejsce w Przystanku Historia IPN w Warszawie w sierpniu 2019 r. Ekspozycja przypomina o ogromie zbrodni, których doświadczył naród polski w czasie II wojny światowej ze strony totalitarnych reżimów Rzeszy Niemieckiej i Związku Sowieckiego oraz ze strony ukraińskich nacjonalistów z OUN-UPA, o masowym ludobójstwie, przymusowych przesiedleniach ludności, zmuszaniu jej do pracy niewolniczej, o kradzieży majątku narodowego (w tym dóbr kultury) i przymusowym poborze do armii okupacyjnych. Na ekspozycji zaprezentowane zostały świadectwa ofiar represji, pamiątki po zamordowanych, a także sylwetki niektórych sprawców. Wystawa wraz z towarzyszącym katalogiem została przygotowana w trzech wersjach: wersja pełna (polsko-angielska) i dwie wersje skrócone (w języku polskim oraz w języku angielskim).

W całej Polsce prezentowano wcześniej powstałe wystawy IPN, które miały upamiętnić tragiczne wydarzenia związane z II wojną światową i jej ofiary. W Urzędzie Wojewódzkim w Białymstoku otwarto wystawę „Agresja sowiecka 17 IX 1939 r. Polska północno-wschodnia". W Warszawie, Gdańsku, Wieluniu, Przemyślu, Sanoku i Działdowie zaprezentowano wystawy „Ukradzione dzieciństwo", „II wojna światowa na Pomorzu Gdańskim w fotografiach i dokumentach IPN" i „Soldau – utajony ośrodek zagłady. Niemieckie obozy w Działdowie w latach II wojny światowej". Wystawa „Okupacja i zbrodnie niemieckie na Kujawach i Pomorzu południowym" pokazywana była w Płowcach, Toruniu, Przemystce, Kurzętniku i Paterku. Wystawa „Zapomniani kaci Hitlera" prezentowana była w Chełmnie i Sadkach, „Polska Walcząca" – w Kowalewie Pomorskim i Krojczynie. Wystawy „Codzienność pod znakiem swastyki. Kreiss Miechow 1939–1945" – w Miechowie, „Oczami wroga. Wrzesień '39 w fotografii niemieckiej i sowieckiej" i „Podkarpacki wrzesień 1939" – w Łańcucie, „Wieś polska między dwoma totalitaryzmami (1939–1945)" – w Kołaczycach, „Polska Walcząca/Fighting Poland" – w Chodaczowie, „Cisza przed burzą… ostatnie lato II RP" – w Rzeszowie, „Polskie Państwo Podziemne na Rzeszowszczyźnie 1939–1944/45" – w Boguchwale, „Okupacja sowiecka na prawym brzegu Sanu 1939–1941" – w Zawadzie i „Rzeczpospolita utracona" – w Pułtusku.

Uroczystościom rocznicowym towarzyszyły także konferencje i szkolenia adresowane do nauczycieli, m.in. konferencja popularnonaukowa „Zbrodnie niemieckie, sowieckie oraz nacjonalistów ukraińskich dokonane na narodzie polskim i obywatelach II RP w trakcie II wojny światowej. Wyzwania edukacyjne", szkolenie z wykorzystaniem puzzli edukacyjnych IPN „IV rozbiór Polski" w Gdańsku, warsztaty „Napaść sowiecka na Polskę" w Warszawie. Międzynarodowa konferencja edukacyjna „Polonijne spotkania z historią najnowszą" była adresowana do nauczycieli polonijnych.

W Poznaniu odbyła się konferencja dla młodzieży „Wrzesień 1939 roku – 80 lat później", której organizatorami byli Instytut Pamięci Narodowej w Poznaniu oraz Prywatne Liceum Kossaka. Uczniowie ze szkół podstawowych i licealnych oraz technikum byli prelegentami. Mogli prezentować zgłoszone prace w trzech panelach tematycznych: „A jednak wojna! – Nóż w plecy"; „Represje i wysiedlenia"; „Polskie Państwo Podziemne '39".

W związku z 80. rocznicą wybuchu II wojny światowej IPN wydał nowe materiały edukacyjne: tekę edukacyjną *Agresja sowiecka na Polskę i okupacja wschodnich terenów Rzeczypospolitej*

(1939–1941), przygotowaną w OBEN w Białymstoku, oraz tekę *Zbrodnia pomorska 1939*, przygotowaną w Delegaturze IPN w Bydgoszczy. Opracowano także materiały dydaktyczne w formie elektronicznej *Wojenna odyseja Antka Srebrnego. Obrona Grodna 1939 rok*, wybór źródeł dla nauczycieli wraz z propozycjami metodycznymi *Inwazja sowiecka na Polskę w 1939 roku*, a także folder *Obrona Warszawy w 1939 roku*, opracowane w OBEN w Warszawie. W Delegaturze IPN w Bydgoszczy opracowano także „Tablice Historyczne", z których część dotyczy II wojny światowej.

W ramach upamiętnienia rocznicy wybuchu II wojny światowej oprócz wykładów i prelekcji przygotowano także inne działania, m.in. w Gdańsku grę terenową i piknik historyczny „Śladami Obrońców Kępy Oksywskiej – wrzesień 1939", Noc Muzeów w Oddziale IPN w Łodzi odbywała się pod hasłem „First to Fight – Polacy na frontach II wojny światowej", głównymi atrakcjami dla odwiedzających były wystawa oraz przedpremierowy pokaz edukacyjnej gry karcianej pod tym samym tytułem, a także przygotowana przez pracownika OBEN IPN w Łodzi prezentacja multimedialna „Za naszą wolność i waszą. Bitwa o Monte Cassino". W sali widowiskowej Politechniki Łódzkiej odbył się koncert „Wojenne losy piosenki" w wykonaniu Chóru Dziecięcego Miasta Łodzi. Zaprezentowano utwory związane z historią Polski i Polaków w latach 1939–1945 oraz autorskie kompozycje kierownika chóru Waldemara Sutryka (muzyka) i Anity Vranjes (teksty). Utwory zostały opatrzone prelekcjami pracowników OBEN, w ten sposób przybliżono słuchaczom okoliczności powstania wykonywanych utworów. Przeprowadzono spacer historyczny po cmentarzu na Dołach w Łodzi śladami bohaterów kampanii polskiej i Polskiego Państwa Podziemnego 1939–1945 w Łodzi. W Poznaniu zrealizowano projekt „Tramwajem przez historię najnowszą »Wrzesień 1939«". Były to lekcje terenowe przeznaczone dla grup zorganizowanych. W Gdańsku odbyła się premiera filmu *Zmarłych pogrzebać* w reż. Katarzyny Underwood.

W związku z 75. rocznicą wybuchu powstania warszawskiego opracowano w Biurze Edukacji Narodowej wystawę „Powstanie Warszawskie 1944. Bitwa o Polskę", przedstawiającą podstawowe informacje o powstańczym zrywie w naszej stolicy w sierpniu i we wrześniu 1944 r. Wystawa została zainstalowana na stronie internetowej Instytutu, jest drukowana i wystawiana w wielu miejscach w Polsce i na świecie.

We wrześniu 2019 r. Biuro Edukacji Narodowej IPN zorganizowało powstańczą mszę świętą w intencji powstańców warszawskich i ludności cywilnej stolicy. Ceremonia miała na celu upamiętnienie wydarzeń historycznych, oddanie hołdu uczestnikom powstania oraz ludności cywilnej. Wybór miejsca – podwórka przy ul. Poznańskiej 12 w Warszawie – nie był przypadkiem. Dokładnie w tym miejscu podczas powstania warszawskiego odprawiano katolickie nabożeństwa polowe, które gromadziły powstańców z batalionu AK „Zaremba-Piorun" oraz mieszkańców pobliskich kamienic. Świadectwem tych historycznych wydarzeń są zachowane archiwalne fotografie oraz tablica upamiętniająca odbywające się msze święte. Mszę trydencką w języku łacińskim celebrował o. Krzysztof Stępowski, a przejmującą homilię wygłosił ocalały z rzezi Woli ks. Stanisław Kicman. Wydarzenie uświetnił koncert piosenek powstańczych oraz współczesnych kompozycji zespołu Fundacji Sztafeta – Sztafeta 44.

Obchodom rocznicy towarzyszyły także wykłady, prelekcje, akcje ulotkowe, pokazy filmów, m.in. w Katowicach projekcja filmu *Powstanie i medycyna. Chcieliśmy żyć* w reż. Marka Widarskiego poprzedzona prelekcją na temat powstania warszawskiego, w Rydzewie projekcja filmu *Cudzoziemcy w Powstaniu Warszawskim*. Odbywały się spotkania ze świadkami historii, m.in. w Białymstoku, Warszawie, spacery historyczne po Powązkach Wojskowych, a także konferencja popularnonaukowa „IPN o Powstaniu Warszawskim: w nauce, w komiksie, na wystawie, grze miejskiej", przygotowana przez OBEN w Warszawie.

W 2019 r. obchodziliśmy także 30. rocznicę częściowo wolnych wyborów parlamentarnych 4 czerwca 1989 r., które upamiętniono wykładami i prelekcjami adresowanymi do szerokiego grona odbiorców, projekcjami filmów oraz panelami dyskusyjnymi i debatami, m.in. „»Zachodźże

czerwone słoneczko«. Wybory czerwcowe ’89 w byłym województwie katowickim”. Panel ten był połączony z prezentacją wystawy „Już zachodzi czerwone słoneczko” i broszury *Zachodź że czerwone słoneczko* w Katowicach. Na Uniwersytecie Warszawskim odbyła się debata „Rok 1989”, adresowana do studentów. Na Uniwersytecie Gdańskim miała miejsce debata oksfordzka licealistów „Obrady Okrągłego Stołu były jedynym sposobem obalenia komunizmu w Polsce”, zorganizowana we współpracy z Instytutem Debaty Publicznej. Odbyły się także konferencje edukacyjne „Wybory czerwcowe 1989 roku na Białostocczyźnie – perspektywa 30-lecia” w Białymstoku i „Trzydzieści pięć procent wolności. Wybory czerwcowe 1989 roku w województwie bielskim” w Cieszynie, konferencja dla młodzieży poznańskich szkół zorganizowana przez OBEN w Poznaniu wraz z Liceum Kossaka – „Rok ’89 oczami młodego pokolenia”, a także szkolenie dla nauczycieli w Przystanku Historia IPN im. Janusza Kurtyki „Początek upadku komunizmu w Polsce 4 czerwca 1989 r.”.

W Białymstoku przygotowano kolaż prezentujący sylwetki niektórych z kandydatów, zarówno reprezentujących władzę, jak i Komitet Obywatelski „Solidarność” Ziemi Białostockiej. Kolaż rozdawany był w centrum Białegostoku. W Lublinie zorganizowano koncert słowno-muzyczny Bartłomieja Kurowskiego. W Bydgoszczy, Toruniu, Więcborku i Włocławku prezentowano wystawę „Wybory Czerwcowe 1989. Bydgoszcz–Toruń–Włocławek” wraz z kolportażem jej cyfrowej wersji z kartą pracy wśród nauczycieli historii w regionie.

W związku z 40. rocznicą I pielgrzymki Jana Pawła II do Polski na dziedzińcu Zamku Królewskiego w Warszawie otwarto wystawę „Wstańcie. Chodźmy. Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski”, (Rozdział 5.7.). W ramach obchodów wygłoszono także prelekcję dla uczniów częstochowskich szkół podstawowych „Pierwsza pielgrzymka Jana Pawła II do Polski”.

Podobnie jak w poprzednich latach Instytut Pamięci Narodowej wiele uwagi w swych działaniach poświęcił obchodom Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych.

W całej Polsce odbywały się prelekcje i wystąpienia okolicznościowe, spotkania ze świadkami historii, prezentacje wystaw. „Zapomniane ogniwo. Konspiracyjne organizacje młodzieżowe na ziemiach polskich w latach 1944/1945–1956” prezentowano w Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Kielcach, Kolnie, Komornicy, Licheniu, Lublinie, Łodzi, Nisku, Olsztynie, Poznaniu, Pułtusku, Rudniku, Rzeszowie, Słupcy, Stalowej Woli, Starych, Suwałkach, Szczecinie, Warszawie, Wrocławiu; „Niezłomna, wyklęta, przywrócona pamięci. Danuta Siedzikówna »Inka« 1928–1946” – w Bydgoszczy; „Nie jesteśmy żadną bandą. My jesteśmy z miast i wiosek polskich. 5. Wileńska Brygada AK na Pomorzu” oraz „Dla Ciebie Polsko i dla Twojej Chwały… Żołnierze Wyklęci Pomorza i Kujaw” – w Więcborku, Śliwicach, Tucholi, Kęsowie, Lubiewie, Chełmnie, Szubinie; „Żołnierze Niezłomni. Antykomunistyczne podziemie na Rzeszowszczyźnie po 1944 roku” – w Łańcucie, „Rotmistrz Pilecki” – w Warszawie; „Ostatni leśni” – w Pułtusku.

W 70. rocznicę mordu (7 marca 2019 r.) dokonanego na mjr. Hieronimie Dekutowskim „Zaporze” – cichociemnym, żołnierzu AK i WiN, legendarnym dowódcy zgrupowań partyzanckich na Lubelszczyźnie – BEN IPN przygotowało widowisko artystyczno-muzyczne „I zawsze zwycięstwo musiało ich być…”. Symbolicznie rozpoczęło się ono o 19.30, w godzinie wykonania wyroku śmierci na mjr. Hieronimie Dekutowskim. Przedstawienie w Teatrze Polskim w Warszawie, na scenie kameralnej im. Sławomira Mrożka oglądał komplet publiczności (ponad 150 osób). Program artystyczny wykonał zespół wokalno-aktorski „Sonanto”. Opierał się on głównie na 15 piosenkach o charakterze patriotycznym. Między występami widzowie mogli posłuchać opisów najważniejszych wydarzeń z życia mjr. Dekutowskiego. Ponadto podczas widowiska wykorzystano archiwalne materiały audiowizualne oraz relacje świadków historii. Na koniec koncertu w sposób szczególny zostali uhonorowani obecni na sali weterani walki o wolność oraz świadkowie historii, m.in. Zofia Czekalska „Sosenka” – powstaniec warszawski, łączniczka Zgrupowania Chrobry II – oraz Bogusław Nizieński – prawnik, sędzia, członek WiN, rzecznik interesu publicznego.

W Bytomiu OBEN Katowice przygotowało sesję popularnonaukową „Pamięci Żołnierzy Wyklętych", która stanowiła część miejskich obchodów rocznicowych. W jej trakcie zaprezentowano film i wystawę poświęconą pamięci żołnierzy wyklętych, a także wyłoniono zwycięzców konkursów: literackiego, plastycznego oraz wiedzy i multimedialnego o żołnierzach wyklętych-niezłomnych.

Podczas spotkań okolicznościowych odbywały się także pokazy filmów, m.in. filmu *Wyklęty* w reż. Konrada Łęckiego w Przemyślu, Ropczycach i Głogowie Małopolskim, Ostrowi Mazowieckiej i Białymstoku; *„Żbik" – powstaniec z Żoliborza* i *Tarzan – Ułan z Zawichostu* w Elblągu. Obchodom towarzyszyły spektakle teatralne związane z tematyką podziemia antykomunistycznego, np. *Wyklęci* w Białymstoku, Łomży i Siemiatyczach, *Poziomki* w Katowicach – spektakl teatralny oparty na życiu Danuty Siedzikówny „Inki" – czy w Kielcach *Wyklęci przez komunistów żołnierze niezłomni*. Kanwą spektaklu był proces sądowy żołnierza podziemia antykomunistycznego, który splata się z historią rodzinną czasów współczesnych. W Gdańsku odbyła się II edycja Pomorskiego Przeglądu Teatralnego „Historie Bohaterów Niezłomnych". W ramach obchodów 1 marca odbywały się także konkursy dla młodzieży nt. żołnierzy niezłomnych, m.in. w Gdyni, Bydgoszczy. Do szerokiego grona zainteresowanych adresowane były marsze i gry miejskie. W Bydgoszczy kolportowano wśród nauczycieli pakiet edukacyjny: plakaty z miniwystawą poświęconą polskiemu podziemiu niepodległościowemu po II wojnie światowej wraz z infografiką oraz okolicznościowymi pocztówkami.

Ważną datą w kalendarzu działań edukacyjnych IPN jest 24 marca – Narodowy Dzień Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką. W wielu miastach Polski prezentowano wraz z prelekcją wprowadzającą film *Paszporty Paragwaju*, przygotowany na zlecenie IPN. Film opowiada o nieformalnej grupie polskich dyplomatów w Bernie oraz działaczy organizacji żydowskich, którzy wspólnie w latach 1942–1943 pozyskiwali paszporty państw Ameryki Południowej. Fałszywe dokumenty trafiały do Żydów w okupowanej Europie, którym dzięki temu udawało się uniknąć wywózek do niemieckich obozów zagłady. Do grupy działającej przy polskim poselstwie w Bernie należeli Aleksander Ładoś, Stefan Jan Ryniewicz oraz Juliusz Kuhl. Ze strony organizacji żydowskich ogromną rolę odegrali Adolf H. Silberschein i Chaim Eiss. Członkowie grupy zajmowali się produkcją nielegalnych paszportów co najmniej od 1941 r. i kontynuowali swoją działalność do zakończenia Holokaustu. Rodziny wielu ocalonych dopiero niedawno dowiedziały się, komu tak naprawdę zawdzięczają życie.

W Białymstoku otwarto wystawę „Sprawiedliwi. Kapłani archidiecezji wileńskiej ratujący Żydów w okresie okupacji niemieckiej (1941–1944)". W Poznaniu odbyła się konferencja „»Ten jest z ojczyzny mojej«. Położenie ludności żydowskiej w okupowanej Wielkopolsce", skierowana do uczniów i nauczycieli. Ideą spotkania była potrzeba przybliżenia historii Zagłady na ziemiach wcielonych do III Rzeszy, a ściślej na terenie tzw. Reichsgau Wartheland, obszarze okupowanej Wielkopolski. Specyfika polityki prowadzonej przez okupanta niemieckiego na tym terenie rzutowała na sytuację ludności żydowskiej, a także na postawę Polaków wobec Żydów i możliwości udzielania pomocy. Konferencja miała na celu ukazanie poszczególnych etapów Zagłady oraz przybliżenie tematyki dotyczącej ratowania ludności żydowskiej.

Każdego roku IPN 13 grudnia oddaje hołd ofiarom stanu wojennego, spotkania upamiętniające odbyły się w całej Polsce. Po raz drugi na placu Piłsudskiego zostało zorganizowane, z udziałem prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy i prezesa IPN dr. Jarosława Szarka – uroczyste zapalenie Światła Wolności – świetlnego krzyża ze zniczy w okolicach Krzyża Papieskiego. Kolejny raz przeprowadzona została także ogólnopolska kampania społeczna „Ofiarom stanu wojennego. Zapal Światło Wolności", mająca zachęcić do zapalenia światła wolności o godz. 19.30 bądź wyświetlenia na fasadzie budynku przygotowanej z tej okazji grafiki. Z tą akcją korespondował konkurs przeprowadzony w Gdańsku i zrealizowany we współpracy z Radiem Gdańsk. W wydarzeniu mógł wziąć udział każdy, kto 13 grudnia zapalił świeczkę albo znicz w oknie,

przy pomniku, krzyżu, by w ten sposób symbolicznie upamiętnić ofiary stanu wojennego. Zdjęcia – wraz z krótkim opisem zawierającym odpowiedź na pytanie: „Dlaczego zapaliłam/em/liśmy Światło Wolności?" – należało wysyłać do IPN Gdańsk.

13 grudnia po Warszawie w ramach akcji „Autobus stanu wojennego" jeździł także zabytkowy ikarus. Pasażerowie – uczniowie szkół – z okien autobusu oglądali miejsca związane ze stanem wojennym w Warszawie, poznawali jego historię. Odbywały się także warsztaty i pokazy filmów dla uczniów i nauczycieli, m.in. w Warszawie, Grodzisku Mazowieckim, Ostrowi Mazowieckiej, Pecynie.

Rok 2019 to także rok Anny Walentynowicz. W Gdańsku w Sali BHP odbyło się spotkanie wspomnieniowe jej poświęcone. W różnych miejscach Polski i świata prezentowana była wystawa plenerowa „Anna Walentynowicz. Legenda Solidarności 1929–2010", m.in. w Bratysławie (Słowacja), Bydgoszczy, Gdańsku, Grudziądzu, Gryfinie, Kartuzach, Kętrzynie, Londynie (Wielka Brytania), Łodzi i Radomsku. Odbywały się także prelekcje, wykłady.

Obchody rocznic regionalnych

Oddział w Białymstoku

Pracownicy oddziału uczestniczyli w oficjalnych uroczystościach z okazji 100. rocznicy urodzin kpt. Kazimierza Kamieńskiego „Huzara" w Piekutach Nowych, gdzie odbyły się uroczystości zorganizowane przez Komitet Społeczny, oraz w obchodach 70. rocznicy śmierci kpt. Władysława Łukasiuka „Młota".

Oddział w Gdańsku i Delegatura w Bydgoszczy

W 77. rocznicę powstania Armii Krajowej oddział zorganizował akcję ułożenia z białych i czerwonych zniczy wielkiej kotwicy Polski Walczącej na pasie zieleni w ciągu al. Armii Krajowej – jednej z głównych arterii komunikacyjnej Gdańska. Oddział wziął udział w oficjalnych obchodach 73. rocznicy śmierci Danuty Siedzikówny. Pracownicy Delegatury w Bydgoszczy upamiętnili rocznicę potyczki pod Lipinkami (powiat świecki) m.in. prelekcją na temat życia i działalności Jana Sikorskiego „Wilka".

Oddział wziął także udział w obchodach 100. rocznicy wybuchu powstania wielkopolskiego. Otwarto wystawę „Należy stworzyć niepodległe państwo polskie…", rozpowszechniano kalendarze poświęcone kawalerii i artylerii konnej Wojska Polskiego II RP.

Oddział w Katowicach

W związku z 100. rocznicą wybuchu I powstania śląskiego pracownicy oddziału w Katowicach podjęli wiele działań upamiętniających śląskich bohaterów. Wzięli udział w uroczystościach na Górze Świętej Anny (25 maja), w ramach obchodów otwarto wystawę „Robert Oszek (1896–1938) – żołnierz Niepodległej". Odbyły się konferencje edukacyjne w Bytomiu, Zabrzu, Bielsku-Białej i Rybniku, podczas których wygłaszano referaty i prelekcje oraz prezentowano wystawę „Ojcowie Niepodległości". W listopadzie w Katowicach zorganizowano panel edukacyjny „W stulecie powstań śląskich", przygotowany we współpracy ze Śląskim Centrum Wolności i Solidarności. W szkołach przeprowadzono liczne cykle wykładów i warsztatów edukacyjnych dotyczących I powstania śląskiego dla uczniów w Polsce, ale także w zagranicznym Przystanku Historia na Zaolziu.

Oddział w Krakowie i Delegatura w Kielcach

Krakowski oddział IPN wziął udział w wielu oficjalnych uroczystościach, m.in.: 105. rocznicy wkroczenia do Miechowa 1. Kompanii Kadrowej (7 sierpnia); 76. rocznicy męczeńskiej śmierci rodziny Baranków z Siedlisk i ukrywających się u nich Żydów; 75. rocznicy wkroczenia do Pro-

szowic żołnierzy AK i wyzwolenia miasta; 80. rocznicy bitwy 10. Brygady Kawalerii płk. Maczka we wrześniu 1939 r. w Wysokiej koło Jordanowa. W Tarnowie zorganizowano uroczystości upamiętniające 76. rocznicę krwawej niedzieli na Wołyniu, podczas których zaprezentowano wystawę „Wołają z grobów, których nie ma". W ramach obchodów 75. rocznicy zrzutów alianckich dla AK na Dzielcu w Słopnicach zorganizowano plenerowy piknik.

Oddział w Lublinie i Delegatura w Radomiu

Lubelski oddział IPN wziął udział w oficjalnych uroczystościach m.in. 75. rocznicy akcji Most I w Matczynie; 68. rocznicy śmierci Edwarda Taraszkiewicza „Żelaznego" w Zbereżu, w rocznicy śmierci ks. Romana Kotlarza.

Oddział w Łodzi

Z okazji Międzynarodowego Dnia Pamięci Ofiar Holokaustu pracownicy OBEN IPN w Łodzi zorganizowali: warsztaty dla uczniów, w czasie których młodzież analizowała źródła ikonograficzne dotyczące Holokaustu, zajęcia dla uczniów w terenie z wykorzystaniem wycieczki „Śladami łódzkiego getta", opracowanej przez pracowników łódzkiego pionu edukacyjnego IPN na aplikację Audiotrip, oraz wyjazdowe warsztaty dla nauczycieli „Jak uczyć o Holokauście?". W 80. rocznicę walk powietrznych z Luftwaffe w Ksawerowie pod Łodzią przeprowadzono zajęcia dla młodzieży z wykorzystaniem komiksu Tomasza Wilczkiewicza *Waleczny Tadzio*, upamiętniającego postać Tadeusza Jeziorowskiego.

Oddział w Poznaniu

Poznański oddział IPN wziął udział w oficjalnych uroczystościach m.in. z okazji 59. rocznicy wydarzeń zielonogórskich 29 maja; w obchodach Narodowego Dnia Pamięci Ofiar Ludobójstwa dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej; 75. rocznicy wielkiej ucieczki ze Stalagu Luft III w Żaganiu.

Oddział w Rzeszowie

W ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Pamięci o Ofiarach Holokaustu zaprezentowano wystawy „Polacy ratujący Żydów w czasie II wojny światowej" (Czudec) oraz „Sprawiedliwi wśród Narodów Świata. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Małopolsce w latach 1939–1945" (Głogów Małopolski). Przeprowadzono również zajęcia edukacyjne „Zagłada Żydów polskich podczas II wojny światowej". Rzeszowski oddział IPN wziął udział w oficjalnych uroczystościach m.in.: upamiętniających 75. rocznicę akcji „Burza" oraz przeprowadzonej w jej ramach operacji Armii Krajowej „Ostra Brama", a także 77. rocznicę powstania Armii Krajowej.

Oddział w Szczecinie wraz z Delegaturami w Koszalinie i Gorzowie Wielkopolskim

W ramach przygotowań do okrągłej rocznicy powstania „Solidarności" w Przystanku Historia w Szczecinie odbyły się wernisaż wystawy „36 x TAK. Postulaty Szczecińskie 1980" oraz dyskusja poświęcona kulisom ich podpisania 30 sierpnia 1980 r. w Szczecinie. W czasie dyskusji paneliści skupiali się na porównaniach między strajkami w Gdańsku i Szczecinie, podobieństwach oraz różnicach w postulatach. Zarówno w Koszalinie, jak i Gorzowie Wielkopolskim co miesiąc w ramach Przystanku Historia odbywały się spotkania, na których poruszana była tematyka związana z historią II RP i 80. rocznicą wybuchu II wojny światowej.

Oddział w Warszawie

Oddział w Warszawie był zaangażowany głównie w ogólnopolskie obchody 80. rocznicy II wojny światowej, powstania Polskiego Państwa Podziemnego, Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych, Narodowego Dnia Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką,

40. rocznicy częściowo wolnych wyborów do sejmu w czerwcu 1989 r., 75. rocznicy powstania warszawskiego.

Oddział we Wrocławiu

Wrocławski oddział IPN wziął udział w oficjalnych uroczystościach m.in. 84. rocznicy śmierci marszałka Józefa Piłsudskiego, które odbyły się w Nysie, oraz w uroczystościach 80. rocznicy bitwy pod Mokrą.

5.7. Działania wystawiennicze

Dorobek IPN obejmuje ponad 560 wystaw edukacyjnych, popularyzujących najnowszą historię Polski. Wystawy te są bezpłatnie wypożyczane szkołom oraz placówkom kulturalnym i oświatowym w kraju i za granicą. Ich prezentacje w okresie sprawozdawczym organizowane były przy współudziale m.in. muzeów, samorządów, szkół oraz uczelni wyższych. Wystawom towarzyszyły katalogi, foldery i propozycje zajęć dla młodzieży szkolnej.

Aktywność wystawiennicza IPN w okresie sprawozdawczym koncentrowała się przede wszystkim na 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej. Największym przedsięwzięciem wystawienniczym była przygotowana przez Centralę Biura Edukacji Narodowej w Warszawie wystawa „Ściany totalitaryzmów. Polska 1939–1945". Ekspozycję narodowym patronatem objął prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Andrzej Duda. Ma ona formę instalacji inspirowanej ścianami z filmu *Niezwyciężeni* – animowanej produkcji IPN, docenionej na świecie za nieszablonowe podejście do polskiej historii. W otwarciu wystawy wzięli udział przedstawiciele władz państwowych, Wojska Polskiego, kombatantów oraz reprezentanci innych krajów. Wśród gości obecni byli ambasadorowie – Republiki Litewskiej Eduardas Borisovas, Republiki Łotewskiej Edgars Bondars, Republiki Federalnej Niemiec Rolf Nikel, Portugalii Luis Cabaco, Ukrainy Andrij Deszczyca. Przybyli także Ly Metsis – *chargé d'affaires* Ambasady Republiki Estońskiej, Teodor Lupascu – *chargé d'affaires* Ambasady Rumunii, pierwszy sekretarz Ambasady Węgier Gabor Logzi. Obecni byli rektor-komendant Akademii Sztuki Wojennej gen. bryg. Ryszard Parafianowicz oraz kawaler Orderu Orła Białego sędzia Bogusław Nizieński. Drugą prestiżową wystawą była powstała w Centrali BEN wystawa „Zbrodnie na Polakach 1939–1945", której uroczyste otwarcie nastąpiło 29 sierpnia 2019 r. w Centrum Edukacyjnym IPN Przystanek Historia im. Janusza Kurtyki w Warszawie.

Kontynuowana była także prezentacja wystawy OBEN w Warszawie z 2018 r. – „Ukradzione dzieciństwo". Wystawa ukazuje życie dzieci od okresu międzywojennego do zakończenia II wojny światowej. Pokazuje, jak ich sytuacja zmieniła się w czasie wojny. Wystawa była prezentowana w Bydgoszczy, Chorzowie, Katowicach, Kozienicach, Krakowie, Leżajsku, Luborzycy, Łaszczowie, Niepołomicach, Nowym Targu, Olkuszu, Poznaniu, Przemyślu, Raciborzu, Sanoku, Świdniku, Toruniu.

W roku sprawozdawczym kontynuowane były także działania upamiętniające rocznicę 100-lecia odzyskania niepodległości Polski. Powstały nowe wystawy:

– „Będzie wielka albo nie będzie jej wcale. Walka o granice Polski w latach 1918–1921" – przygotowana przez Centralę BEN we współpracy z oddziałami IPN;
– „Powstanie Wielkopolskie 1918–1919" – przygotowana przez OBEN Poznań;
– „Rok 1919 na Górnym Śląsku" – przygotowana przez OBEN Katowice;
– „Powstanie Sejneńskie 1919 r." – przygotowana przez OBEN Białystok;
– „100-lecie Odrodzenia Polskiej Skarbowości. Polska administracja skarbowo-celna na terenie Pomorza i Wolnego Miasta Gdańska (1920–1939)" – przygotowana przez OBEN Gdańsk.

Z okazji Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych w kilkunastu miastach Polski prezentowana była wystawa „Zapomniane ogniwo. Konspiracyjne organizacje młodzieżowe na ziemiach polskich w latach 1944/45–1956". Wystawa powstała przy współpracy wszystkich oddziałów IPN

i była połączona z szeroką akcją upamiętniającą konspiracje młodzieżowe w całym kraju. W 11 miastach w Polsce odsłonięto wówczas tablice ku czci zapomnianych członków młodzieżowego podziemia antykomunistycznego. Kolejne tablice powstawały przez cały 2019 r. w szkołach, do których uczęszczali młodzi bohaterowie konspiracyjnych organizacji.

Z okazji Narodowego Dnia Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką (przypadającego 24 marca) na terenie Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi przy Hożej 53 w Warszawie prezes IPN dr Jarosław Szarek otworzył przygotowaną przez Instytut wystawę „Siostry, (…) matkami żydowskich dzieci. Siostry Franciszkanki Rodziny Maryi wobec zagłady Żydów w czasie II wojny światowej", poświęconą życiu i działalności matki Matyldy Getter. Wystawa następnie była prezentowana w Piszu, Pułtusku, Łomży, Ostrołęce, Jarocinie, Kaliszu.

Drugą wystawą otwartą w związku z Narodowym Dniem Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką była wystawa rzeszowskiego OBEN „Czyny świadczą o człowieku. Polacy udzielający pomocy Żydom podczas Holokaustu na Kresach Wschodnich Rzeczypospolitej Polskiej" otwarta 21 marca 2019 r. w Centrum Edukacyjnym IPN Przystanek Historia im. Janusza Kurtyki w Warszawie. Tej samej tematyce poświęcona była wystawa „Sprawiedliwi. Kapłani archidiecezji wileńskiej ratujący Żydów w okresie okupacji niemieckiej (1941–1944)", przygotowana przez OBEN Białystok.

Z okazji 40. rocznicy pierwszej pielgrzymki ojca św. Jana Pawła II do Polski 2 czerwca na Dziedzińcu Wielkim Zamku Królewskiego w Warszawie została otwarta wystawa „Wstańcie, chodźmy… Pierwsza pielgrzymka Jana Pawła II do Polski 2–10 czerwca 1979 r.", przygotowana przez OBEN Katowice (zobacz Załącznik nr 3 Wystawy IPN).

W 2019 r. został zainicjowany projekt „Wystawy elementarne IPN". Jego celem jest przygotowanie wystaw, których narracja skupiona jest na kwestiach podstawowych i ważnych dla społeczeństwa. Wystawy są zamieszczane na stronie IPN do samodzielnego pobrania i wydrukowania przez instytucje, szkoły i osoby fizyczne. W 2019 r. upublicznionych zostało 11 wystaw elementarnych, spośród których największym zainteresowaniem cieszyła się wystawa „Powstanie Warszawskie 1944. Bitwa o Polskę". Wśród innych wystaw elementarnych były także „Żołnierze Wyklęci. Podziemie niepodległościowe 1944–1963", „Wrzesień 1939. Polska wobec niemieckiej i sowieckiej agresji".

W 2019 r. IPN przygotował łącznie 53 nowe wystawy oraz zaprezentował 159 wystaw z lat ubiegłych. Ich pełna lista znajduje się w Aneksie (Załącznik nr 3).

5.8. Popularyzacja historii z wykorzystaniem Internetu

Jednym z podstawowych obowiązków Instytutu Pamięci Narodowej, dla których został powołany, jest edukacja i badania w zakresie najnowszej historii Polski. Nowoczesne formy przekazu pozwalają w sposób przystępny i szybki prowadzić działalność edukacyjną i kształcić historycznie Polaków, szczególnie młodych.

Z tego też względu IPN w 2019 r. uruchomił 6 nowych portali internetowych oraz uzupełnił o nowe treści portale już istniejące. Za tworzenie nowych stron internetowych odpowiedzialne jest Biuro Prezesa i Komunikacji Społecznej we współpracy z innymi biurami, oddziałami i delegaturami IPN.

11 grudnia 2019 r. został uruchomiony portal popularnonaukowy pod nazwą przystanekhistoria.pl. Hasło przewodnie portalu brzmi: „wirtualna podróż, prawdziwa historia…".

Przystanekhistoria.pl to najmłodsze cyfrowe „dzieło" Instytutu, serwis opowiadający o historii Polski w XX w.

Zasadnicza różnica między portalem przystanekhistoria.pl a innymi stworzonymi przez IPN serwisami oraz portalami o tematyce historycznej, przygotowanymi przez inne instytucje bądź osoby, polega na nowatorskim podejściu do architektury informacji i prezentacji treści. Od początku prac

starano się stworzyć serwis intuicyjny, który ucząc bawi, a bawiąc uczy. Przy czym największym problemem, który należało rozwiązać, było pogodzenie dwóch elementów: prezentacji treści adekwatnie do tematyki oraz prezentacji poruszanych problemów w sposób jak najprostszy, tak by każdy użytkownik czuł, że to serwis dla niego.

Budowa portalu przystanekhistoria.pl wpisuje się w aktywność IPN na polu rozwijania kompetencji cyfrowych w ramach szeroko rozumianej humanistyki cyfrowej. Tę nową definicję można rozumieć jako korzystanie z nowinek technologicznych do prezentacji treści z obszaru kultury i nauki. Informatyki i rozwiązań przez nią proponowanych nie należy się zatem obawiać, należy z nich umiejętnie korzystać, a humaniści mają do zaoferowania wiele ciekawych propozycji w tworzeniu i rozwijaniu cyfrowych narzędzi do prezentowania zasobów kultury polskiej i nauki.

W portalu w momencie jego uruchomienia znalazło się ponad 400 artykułów dotyczących historii Polski w XX w., napisanych przede wszystkim przez pracowników IPN, a także ponad 800 cyfrowych wersji książek, czasopism, broszur, katalogów wystaw i dodatków prasowych. Każda publikacja jest do ściągnięcia z portalu za darmo i bez żadnych ograniczeń.

W cyfrowym przystanku znajduje się ponad 1 tys. nagrań audio i wideo. Dodatkowo w serwisie zostało uruchomione kalendarium historyczne, liczące ponad 3 tys. opisanych wydarzeń z XX w., z każdego dnia roku.

Każdy z publikowanych tekstów historycznych jest otagowany, co pozwala na bardziej sprawne dotarcie do treści, ułatwia korzystającemu poruszanie się po samym portalu. Opracowany został system tagów rzeczowych i chronologicznych.

W portalu wprowadzono również podział tematyczny prezentowanych treści. Wirtualne kontenery tematyczne zawierają odwołania do artykułów, książek, filmów i nagrań związanych z danym zagadnieniem. Przykładowo, klikając w temat „Stan wojenny", możemy znaleźć kilkadziesiąt różnorodnych materiałów historycznych poświęconych tej problematyce. Taka organizacja treści pomoże np. nauczycielom w prowadzonych przez nich zajęciach szkolnych, zresztą jest to przydatne dla każdego, kto pragnie poznać historię.

Patronami portalu zostały trzy postaci symbole: Józef Piłsudski, Mały Powstaniec i Anna Walentynowicz. Każda z nich uosabia poświęcenie dla Ojczyzny. Józef Piłsudski symbolizuje odzyskanie przez Polskę niepodległości, Mały Powstaniec – walkę z okupantami podczas II wojny światowej, a Anna Walentynowicz – zmagania z komunistyczną dyktaturą.

Portal przystanekhistoria.pl rozwija się. Zgodnie z decyzją redakcji codziennie pojawiają się nowe materiały: artykuły, nagrania, cyfrowe edycje książek. Rozpoczęto również prace koncepcyjne nad budową aplikacji na urządzenia mobilne, ułatwiającej codzienny kontakt z treściami prezentowanymi w portalu.

Uruchomieniu portalu przystanekhistoria.pl towarzyszyła szczególna kampania medialna, której celem było dotarcie do jak najszerszego grona stałych miłośników historii oraz zainteresowanie nią nowych kręgów odbiorców. Treść wizualno-informacyjna w formie plakatu, zapowiadająca wydarzenie, została przedstawiona szerokiej publiczności na nowoczesnych infoscreenach metra warszawskiego. Dodatkowo na tablicach przystankowych typu citylight premium (wiaty przystankowe) i citylight (wiaty w pobliżu przystanków) eksponowano plakat promujący internetowy portal edukacyjny IPN. Kampanią taką objęto też inne miasta Polski (Kraków, Poznań, Łódź oraz Trójmiasto). 11 grudnia 2019 r. w dodatku do tygodnika „Gazeta Polska" oraz 13 grudnia 2019 r. w dodatku do „Naszego Dziennika" zamieszczono informację o otwarciu nowego portalu. Dodatkowo informowało o tym 5 wielkoformatowych bilbordów w Warszawie. Powstały 30- i 60-sekundowy spoty promujące portal emitowane w mediach społecznościowych, stronie ipn.gov.pl, na kanale IPNtv w serwisie YouTube oraz Telewizji Polskiej Programie 1 i TVP Historia.

W 2019 r. we współpracy z gdańskim oddziałem IPN (Delegatura w Bydgoszczy) uruchomiono portal poświęcony zbrodni pomorskiej 1939 r. – jednej z największych zbrodni niemieckich na lud-

ności polskiej (https://zbrodniapomorska1939.pl/). Skala zbrodni niemieckich na Pomorzu w tym czasie była znacznie większa niż w innych regionach okupowanej Polski. Z tego powodu wydarzenia te są istotnym, choć do tej pory nie w pełni zbadanym i wyeksponowanym fragmentem II wojny światowej.

W związku z 95. rocznicą powstania Korpusu Ochrony Pogranicza Oddział IPN w Lublinie i delegatura IPN w Olsztynie przygotowały stronę internetową poświęconą historii powstania i działalności KOP – jednej z najważniejszych formacji wojskowych II RP, która zapewniała m.in. ochronę wschodnich rubieży II RP (https://kop.ipn.gov.pl).

W 2019 r. uruchomiony został portal poświęcony pierwszej pielgrzymce Jana Pawła II do Polski w czerwcu 1979 r. (https://pierwszapielgrzymka.ipn.gov.pl/jp1). 2 czerwca 1979 r. rozpoczęła się pierwsza z trzech pielgrzymek Jana Pawła II do zniewolonej Ojczyzny. Papież odwiedził kolejno Warszawę, Gniezno, Częstochowę, Kraków, Kalwarię Zebrzydowską, Wadowice, Oświęcim, Nowy Targ i ponownie Kraków. Wydarzenie to było jednym z najważniejszych w najnowszej historii Polski. Stronę przygotowały BPiKS oraz Archiwum IPN.

Na potrzeby projektu „Poland in the Heart of European History", prowadzonego przez Biuro Edukacji Narodowej, został stworzony portal https://pheh.pl/phe. Projekt ten to międzynarodowy program skierowany do nauczycieli, pedagogów i dziennikarzy z całego świata. Coroczne dziesięciodniowe seminarium obejmuje wykłady i warsztaty prowadzone przez najlepszych polskich uczonych i dydaktyków, a także liczne wizyty studyjne w języku polskim w instytucjach edukacyjnych i kulturalnych. Szkolenia są okazją do poznania złożoności najnowszej historii Polski i Europy, ale także do dyskusji i wymiany doświadczeń edukacyjnych między specjalistami z różnych części świata.

Liczne dokumenty służb bezpieczeństwa krajów, które w latach 1944–1989 należały do tzw. bloku sowieckiego, zawiera strona Soviet Block Security (https://sovietblocksecurity.eu). Na portalu znajdują się dokumenty dotyczące najważniejszych wydarzeń z historii bloku sowieckiego, m.in. agresji na Czechosłowację, zwalczania opozycji, „Solidarności" itp. Idea powołania portalu narodziła się w Berlinie w grudniu 2013 r. na spotkaniu przedstawicieli instytucji tworzących Europejską Sieć Instytucji Archiwalnych Zajmujących się Aktami Tajnych Służb. Zgodzono się wówczas na digitalizację i wspólne opublikowanie zapisów byłych komunistycznych służb bezpieczeństwa, w pierwszej kolejności zapisów z wielostronnych spotkań funkcjonariuszy odpowiedzialnych za walkę z tzw. wywrotową polityczno-ideologiczną działalnością i wywiadem zagranicznym. Podczas kolejnych spotkań roboczych (ostatnie odbyło się w kwietniu 2016 r. w Warszawie) współpracujący członkowie Europejskiej Sieci Instytucji poczynili przygotowania do uruchomienia przez Archiwum IPN anglojęzycznej strony internetowej zawierającej skany wspomnianych wyżej dokumentów. (https://sovietblocksecurity.eu/).

Uruchomiono także stronę internetową wystawy „Będzie wielka albo nie będzie jej wcale. Walka o granice Polski w latach 1918–1921" (http://walkaogranice.ipn.gov.pl/).

W 2019 r. Instytut Pamięci Narodowej przygotował nowy layout i uzupełnił o nowe treści stronę poświęconą wydarzeniom września '39. Celem portalu https://1wrzesnia39.pl/, http://1september39.com jest uwypuklenie faktu, że II wojna światowa rozpoczęła się w Polsce, oraz ukazanie międzynarodowej opinii publicznej ogromu polskich ofiar poniesionych nie tylko podczas kampanii wrześniowej, ale także w okresie całej II wojny światowej. Portal składa się z artykułów, map, szczegółowego biogramu, kalendarium oraz relacji świadków września 1939. Strona została stworzona w dwóch wersjach językowych: polskiej i angielskiej.

W roku sprawozdawczym został uzupełniony i unowocześniony portal poświęcony zbrodni katyńskiej https://katyn.ipn.gov.pl. Na podstronach ukazane zostało szczegółowe kalendarium wydarzeń, mapa z opisami miejsc zbrodni. Głównym nowym elementem portalu jest lista osób zamordowanych. Na portalu znalazły się również materiały archiwalne w formie skanów dokumentów oraz fotografii.

W 2019 r. zostały uruchomione kolejne wersje językowe portalu https://truthaboutcamps.eu/: czeska, węgierska i włoska. Witryna edukacyjna Instytutu Pamięci Narodowej przedstawia podstawowe informacje o obozach zagłady i obozach koncentracyjnych utworzonych przez III Rzeszę Niemiecką w okupowanej Polsce.

W roku sprawozdawczym Biuro Prezesa i Komunikacji Społecznej zmieniło także layout strony głównej IPN https://ipn.gov.pl/. BPiKS oraz BBH zmodernizowały także portal edukacyjny o ks. Jerzym Popiełuszce https://popieluszko.ipn.gov.pl/xjp/ (język polski), https://popieluszko.ipn.gov.pl/xje/ (język angielski). Zmieniono także portal poświęcony wydarzeniom Marca 1968 r. https://marzec1968.pl/m68/ (BPiKS oraz Archiwum IPN), portal poświęcony 1989 r. https://rok1989.pl/r89/ (język polski), https://year1989.pl/ (język angielski) (BPiKS) oraz stronę o rotmistrzu Witoldzie Pileckim: https://pilecki.ipn.gov.pl/rp/ (język polski), https://pilecki.ipn.gov.pl/rpe/ (język angielski).

W 2019 r. największą popularnością wśród portali tematycznych IPN cieszył się portal niezwyciezeni1918-2018.pl, który miał 1 290 509 odwiedzin.

Oddziałowe biura edukacji narodowej oraz Centrala Biura Edukacji Narodowej w Warszawie w 2019 r. uruchomiły projekt „Wystawy elementarne IPN". Celem projektu jest przygotowanie wystaw, których narracja skupiona jest na kwestiach podstawowych i ważnych dla społeczeństwa. Wystawy są zamieszczane na stronie www (https://ipn.gov.pl/pl/glowna/1093,Wystawy-elementarne.html), gotowe do samodzielnego pobrania i wydrukowania przez instytucje, szkoły i osoby fizyczne. Zamieszczonych zostało 11 wystaw elementarnych:

– „Powstanie Wielkopolskie 1918–1919" – przygotowana przez OBEN IPN w Poznaniu;
– „Bunt robotników. Grudzień '70 – luty '71" – przygotowana przez OBEN w Szczecinie;
– „Stan wojenny 1981–1983" – przygotowana przez OBEN w Katowicach we współpracy ze Śląskim Centrum Wolności i Solidarności;
– „Polskie Państwo Podziemne" – przygotowana przez OBEN w Białymstoku;
– „Wrzesień 1939. Polska wobec niemieckiej i sowieckiej agresji" – przygotowana przez OBEN w Krakowie;
– „Przełom. Sierpień 1980 i »Solidarność«" – przygotowana przez OBEN w Gdańsku;
– „Powstanie Warszawskie 1944. Bitwa o Polskę" – przygotowana przez Centralę BEN;
– „Krok ku wolności. Protesty robotnicze w czerwcu 1976 r." – przygotowana przez OBEN w Lublinie i Delegaturę IPN w Radomiu;
– „Sąsiedzka krew. Ludobójstwo wołyńsko-galicyjskie 1943–1945" – przygotowana przez OBEN w Lublinie;
– „Poznański Czerwiec 1956" – przygotowana przez OBEN w Poznaniu;
– „Żołnierze Wyklęci. Podziemie niepodległościowe 1944–1963" – przygotowana przez OBEN w Krakowie oraz Centralę BEN.

Największym zainteresowaniem cieszyła się wystawa elementarna „Powstanie Warszawskie 1944. Bitwa o Polskę". Liczba odsłon 7248.

Tabela 1. Statystyka odwiedzin portali internetowych IPN (portale w języku polskim)

Adres portalu	Data uruchomienia	Liczba odwiedzin w roku 2019	Liczba odwiedzin od uruchomienia portalu
ipn.gov.pl	2006	3 185 595	75 737 637
korbonski.ipn.gov.pl	2009	31 112	322 520
13grudnia81.pl	2007	944 267	4 429 703
rok1989.pl	2009	62 124	707 001
kultura-niezalezna.pl	2009	99 942	857 032

Adres portalu	Data uruchomienia	Liczba odwiedzin w roku 2019	Liczba odwiedzin od uruchomienia portalu
popieluszko.pl	2009	108 761	1 370 100
1wrzesnia39.pl	2009	158 212	2 315 474
sierpien1980.pl	2008	146 630	1 164 067
czerwiec56.ipn.gov.pl	2010	63 528	732 803
sw.ipn.gov.pl	2018	78 753	96 616
marzec1968.pl	2008	257 476	1 470 017
pilecki.ipn.gov.pl	2008	115 845	1 768 143
grudzien70.ipn.gov.pl	2010	70 919	898 020
slady.ipn.gov.pl	2007	236 016	2 264 701
zyciezazycie.pl	2011	72 309	682 934
bibliografia.ipn.gov.pl	2008	173 981	806 756
czerwiec76.ipn.gov.pl	2011	43 074	324 155
okulicki.ipn.gov.pl	2011	28 481	238 522
martyrologiawsipolskich.pl	2011	55 158	904 382
truthaboutcamps.eu	2012	557 588	1 876 746
pamiec.pl	2012	1 268 449	11 753 117
zbrodniawolynska.pl	2013	115 543	481 697
wilczetropy.ipn.gov.pl	2014	123 648	431 058
poszukiwania.ipn.gov.pl	2014	230 352	613 006
wykleci.ipn.gov.pl	2012	62 724	318 544
centrumedu.ipn.gov.pl	2011	276 323	1 325 023
zolnierzewhistorii.ipn.gov.pl	2018	23 226	25 504
inka.ipn.gov.pl	2015	27 076	167 789
ppp.ipn.gov.pl	2015	47 221	150 428
mojaniepodlegla.pl	2018	231 847	330 315
operacja-polska.pl	2017	87 783	175 105
indeksrepresjonowanych.pl	2016	73 960	285 392
archiwumpamieci.pl	2017	50 114	98 700
ofiary.ipn.gov.pl	2018	39 476	47 989
wybory1947.pl	2017	22 628	52 231
trzeciapielgrzymka.ipn.gov.pl	2017	47 817	94 842
powstaniewarszawskie.ipn.gov.pl	2017	13 598	33 129
policjanciwhistorii.ipn.gov.pl	2017	98 714	171 053
niezwyciezeni1918–2018.pl	2017	1 290 509	2 191 000
katyn.ipn.gov.pl	2017	158 325	316 109
wzz.ipn.gov.pl	2018	46 909	62 820
pw.ipn.gov.pl	2018	158 162	161 371
zbrodniapomorska1939.pl	2019	8 928	8 928
pierwszapielgrzymka.ipn.gov.pl	2019	31 512	31 512
przystanekhistoria.pl	2019	77 312	77 312
kop.ipn.gov.pl	2019	7 916	7 916
ipn.gov.pl/zag	2018	3 104	5 682

Tabela 2. Statystyka odwiedzin portali internetowych IPN (portale w języku angielskim)

Adres portalu	Data uruchomienia	Liczba odwiedzin w roku 2019	Liczba odwiedzin od uruchomienia portalu
ipn.gov.pl/en	2006	357 150	1 702 182
en.pilecki.ipn.gov.pl	2008	17 239	421 818
martiallaw.pl	2009	262 976	958 894
june56.ipn.gov.pl	2011	39 177	330 234
en.popieluszko.pl	2010	13 479	172 583
year1989.pl	2009	61 465	554 238
truthaboutcamps.eu	2016	74 572	398 002
www.volhyniamassacre.eu	2013	63 661	200 590
en.korbonski.ipn.gov.pl	2011	5 397	127 359
en.archiwumpamieci.pl	2017	18 513	38 015
operacja-polska.pl/nke	2017	23 369	34 961
pheh.pl	2019	16 223	16 223
sovietblocksecurity.eu	2019	6 048	6 048
1september39.com	2019	18 927	18 927

Tabela 3. Statystyka odwiedzin portali internetowych IPN (portal w języku bułgarskim)

Adres portalu	Data uruchomienia	Liczba odwiedzin w roku 2019	Liczba odwiedzin od uruchomienia portalu
truthaboutcamps.eu	2016	57 837	104 253

Tabela 4. Statystyka odwiedzin portali internetowych IPN (portal w języku francuskim)

Adres portalu	Data uruchomienia	Liczba odwiedzin w roku 2019	Liczba odwiedzin od uruchomienia portalu
truthaboutcamps.eu	2016	29 588	92 442

Tabela 5. Statystyka odwiedzin portali internetowych IPN (portal w języku niemieckim)

Adres portalu	Data uruchomienia	Liczba odwiedzin w roku 2019	Liczba odwiedzin od uruchomienia portalu
truthaboutcamps.eu	2016	40 202	915 497

Tabela 6. Statystyka odwiedzin portali internetowych IPN (portal w języku ukraińskim)

Adres portalu	Data uruchomienia	Liczba odwiedzin w roku 2019	Liczba odwiedzin od uruchomienia portalu
wolynskyjzloczyn.eu	2013	32 920	102 627
truthaboutcamps.eu/thu/	2018	8 257	10 469

Tabela 7. Statystyka odwiedzin portali internetowych IPN (portal w języku węgierskim)

Adres portalu	Data uruchomienia	Liczba odwiedzin w roku 2019	Liczba odwiedzin od uruchomienia portalu
poznan1956.ipn.gov.pl	2011	22 493	143 775

Tabela 8. Statystyka odwiedzin portali internetowych IPN (portal w języku słowackim)

Adres portalu	Data uruchomienia	Liczba odwiedzin w roku 2019	Liczba odwiedzin od uruchomienia portalu
sk.truthaboutcamps.eu/ths/	2018	12 486	17 068

Tabela 9. Statystyka odwiedzin portali internetowych IPN (portal w języku litewskim)

Adres portalu	Data uruchomienia	Liczba odwiedzin w roku 2019	Liczba odwiedzin od uruchomienia portalu
lt.truthaboutcamps.eu/thl/	2018	3 470	4 726

Tabela 10. Statystyka odwiedzin portali internetowych IPN (portal w języku rosyjskim)

Adres portalu	Data uruchomienia	Liczba odwiedzin w roku 2019	Liczba odwiedzin od uruchomienia portalu
operacja-polska.pl/nkr/	2017	27 789	43 498
ru.archiwumpamieci.pl/apr/	2018	5 049	5 092

Tabela 11. Statystyka pobrań i odsłon „Wystaw elementarnych”

Tytuł wystawy	Data zamieszczenia na stronie IPN	Liczba odsłon	Unikatowi użytkownicy
„Powstanie Warszawskie 1944. Bitwa o Polskę”	lipiec 2019	7248	5884
„Żołnierze Wyklęci. Podziemie niepodległościowe 1944–1963”	czerwiec 2019	1042	809
„Poznański Czerwiec 1956”	czerwiec 2019	2283	1276
„Krok ku wolności. Protesty robotnicze w czerwcu 1976 r.”	czerwiec 2019	630	497
„Sąsiedzka krew. Ludobójstwo wołyńsko-galicyjskie 1943–1945”	czerwiec 2019	3087	2363
„Przełom. Sierpień 1980 i »Solidarność«”	sierpień 2019	785	585
„Wrzesień 1939. Polska wobec niemieckiej i sowieckiej agresji”	wrzesień 2019	1410	1114
„Polskie Państwo Podziemne”	listopad 2019	431	378
„Stan wojenny 1981–1983”	grudzień 2019	1776	1114
„Bunt robotników. Grudzień ’70 – luty ’71”	grudzień 2019	682	488

Serwisy społecznościowe

Od połowy listopada 2018 r. za politykę informacyjną Instytutu Pamięci Narodowej odpowiadało Biuro Informacji i Komunikacji Społecznej, które zadanie to przejęło od Biura Prezesa, od 1 kwietnia 2019 r. – Biuro Prezesa i Komunikacji Społecznej. Do zadań biura należy kreowanie i realizacja kampanii promocyjnych, a także tworzenie spójnego systemu identyfikacji wizualnej IPN oraz zarządzanie nim.

Nieodłącznym elementem działalności Instytutu Pamięci Narodowej jest popularyzowanie wiedzy o historii Polski w Internecie oraz informowanie o bieżącej działalności, z wiodącym wykorzystaniem mediów społecznościowych, takich jak Facebook i Twitter. Z punktu widzenia marketingu 3.0. skuteczna i efektywna komunikacja w mediach społecznościowych nie jest możliwa bez materiałów wideo czy infografik, angażujących społeczność.

Profil IPN na Facebooku obserwuje ponad 128 tys. użytkowników (wzrost o 8 proc. w stosunku do roku 2018); „lubi" go natomiast ok. 125 tys. internautów (wzrost o 6 proc.). Konto centrali Instytutu na Twitterze (@ipngovpl) obserwuje prawie 25 tys. użytkowników (wzrost o 25 proc.). Większość (75 proc.) odbiorców tego kanału komunikacji to osoby w wieku 18–44 lata.

Swoje konta na Facebooku posiadają wszystkie oddziały i delegatury (łącznie prawie 46 000 obserwujących i 43 000 „lajkujących") oraz merytoryczne Biura IPN: Archiwum, Biuro Edukacji Narodowej, Biuro Badań Historycznych, Biuro Poszukiwań i Identyfikacji, Biuro Upamiętnienia Walk i Męczeństwa czy Biuro Badań Historycznych (łącznie prawie 50 tys. obserwujących i tyle samo „lajkujących"). Część oddziałów i biur ma swoje konta na Twitterze.

Biuro Edukacji Narodowej prowadzi profil edukacyjny na portalu Facebook.com – Strefa Edukacyjna IPN. W 2019 r. fanpage obserwowało 17 628 osób. Poszczególne oddziały oraz Przystanki Historia prowadzą swoje własne profile na Facebooku. Funkcje pomocnicze pełnią profile związane z grami planszowymi wydawanymi przez IPN. Poza tym istnieją również fanpage'e projektów edukacyjnych.

Oba narzędzia – Facebook i Twitter – umożliwiają prowadzenie skutecznej i atrakcyjnej dla odbiorcy działalności, której celem jest promocja historii oraz szeroko pojętej aktywności podejmowanej przez IPN. Na profilach Instytutu w mediach społecznościowych przypominane są istotne daty i związane z nimi wydarzenia historyczne, postacie, które wpływały na dzieje Polski i nie tylko. Ich popularyzacji służą cyklicznie publikowane teksty, fotografie, unikatowe materiały archiwalne, filmy oraz zróżnicowane materiały edukacyjne. Dodatkowo profile IPN w mediach społecznościowych są miejscem publikacji komunikatów dotyczących bieżących śledztw, wezwań do sprostowania i aktualnego stanu badań historycznych.

Istotnym elementem działalności Instytutu w mediach społecznościowych jest prowadzenie kampanii informacyjno-edukacyjnych, dotyczących ważnych aspektów polityki historycznej. W 2019 r. zrealizowano kampanie poświęcone: fladze państwowej, 75. rocznicy zdobycia Monte Cassino, 76. rocznicy rzezi wołyńskiej (3 wersje językowe), 75. rocznicy rzezi Woli (2 wersje językowe), 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej (2 wersje językowe), 75. rocznicy wyzwolenia Bredy (2 wersje językowe), odznaczonym Krzyżem lub Medalem Niepodległości, polskim pilotom walczącym w czasie II wojny światowej, Polakom ratującym Żydów – bohaterom filmu IPN *Paszporty Paragwaju*, niemieckim i sowieckim zbrodniom czy zbrojnemu podziemiu antykomunistycznemu.

Innym ważnym aspektem polityki informacyjnej IPN jest szybkie reagowanie – za pośrednictwem Facebooka i Twittera – na pojawiające się w mediach przekłamania dotyczące polskiej historii (Rozdziały 3.6.6. oraz 3.6.7.).

5.9. Planszowe gry historyczne

Biuro Edukacji Narodowej IPN w 2019 r. kontynuowało zajęcia przy wykorzystaniu przygotowanych w latach 2009–2018 gier edukacyjnych, m.in.: „7. W obronie Lwowa", „111. W obronie

Warszawy", „303. Bitwa o Brytanię", „Miś Wojtek", „Niepodległa", „Polak Mały" oraz „ZnajZnak" i „ZnajZnak – Kresy", a także gier zaprojektowanych w oddziałach, jak „Polskie Państwo Podziemne" z OBEN w Szczecinie czy puzzle „Walka o granice Rzeczypospolitej 1918–1924" z OBEN w Łodzi.

Podtrzymywano także rozpoczęte w roku ubiegłym działania we współpracy z Instytutem im. Balassiego, tj. Węgierskim Instytutem Kultury, mające na celu popularyzowanie wspólnej historii Polski i Węgier i upamiętnianie rewolucji 1956 r. na Węgrzech oraz powstania robotników w czerwcu 1956 r. w Polsce przy użyciu gry edukacyjnej „ZnajZnak – Felismered?", opracowanej we współpracy z węgierskim Komitetem Pamięci Narodowej (Nemzeti Emlékezet Bizottsága, NEB). Zorganizowano m.in. prezentacje tej gry w Kielcach i Opolu, a zakończono udziałem w obchodach Dnia Przyjaźni Polsko-Węgierskiej w Bydgoszczy.

W całym kraju organizowane były także turnieje gier. Największy był zorganizowany po raz kolejny ogólnopolski turniej gier poświęconych tzw. Gwiaździstej Eskadrze, tj.: „303", „111" i „7", oraz zorganizowany po raz pierwszy turniej „Miś Wojtek". Podczas zajęć młodzież nie tylko wykazywała się znajomością reguł gry, ale także wiedzą historyczną.

Gry edukacyjne IPN związane z historią „Gwiaździstej Eskadry" prezentowano podczas X Nocy w Instytucie Lotnictwa w Warszawie (imprezę odwiedziło ponad 50 tys. osób). Ponadto w listopadzie, w trakcie VI edycji warszawskiego festiwalu gier planszowych „Planszówki na PGE Narodowym", jednej z największych polskich imprez poświęconych grom planszowym (8173 gości), prezentowano prototypy dwóch nowych tytułów Biura Edukacji Narodowej przygotowywanych na rok 2020 r. Jest to dla IPN istotne działanie wizerunkowe i promocja edukacji historycznej dzięki grom planszowym, ponieważ na festiwalu obecni są wszyscy liczący się wydawcy gier planszowych w Polsce.

Ofertę edukacyjną poszerzono także o edukacyjną grę historyczną „Polskie Państwo Podziemne", zaprojektowaną w OBEN w Szczecinie. Powstała w związku z 80. rocznicą utworzenia pierwszych struktur Polskiego Państwa Podziemnego. Przedstawia portrety i biografie osób, które były czynnie zaangażowane w działalność konspiracyjną w ramach Polskiego Państwa Podziemnego.

Biuro Edukacji Narodowej przygotowało także zupełnie nowe, zmienione wydanie gry „ZnajZnak – Monte Cassino", łączące w jedno grę i publikacje edukacyjne dostępne uprzednio jako osobne druki. Opracowanie historyczne zostało wzbogacone o biogramy wybranych weteranów 2. Korpusu Polskiego Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Wykonano także dodruki wielu popularnych gier Instytutu, m.in. gier „Niepodległa" i „Miś Wojtek", których nakład się wyczerpał. Drugie wydanie gry edukacyjnej „ZnajZnak – Monte Cassino" jest w pełni dwujęzyczne i cała jej treść jest dostępna w języku polskim i angielskim.

Gry edukacyjne Instytutu dystrybuowane były zarówno przez wewnętrzną sieć sprzedaży IPN, jak i przez dystrybutorów zewnętrznych.

5.10. Teki i inne materiały edukacyjne powstałe w OBEN

Instytut Pamięci Narodowej od samego początku istnienia wspiera nauczycieli, przygotowując i bezpłatnie udostępniając materiały edukacyjne. Do 2019 r. powstało dziewiętnaście tek edukacyjnych i cztery materiały edukacyjne, które opisują najistotniejsze wydarzenia z historii Polski XX wieku, m.in. *Operacja Polska NKWD 1937–1938. Losy Polaków w Rosji bolszewickiej i w ZSRS do 1939 roku*, *Polacy ratujący Żydów w latach II wojny światowej*, *Stan wojenny*, *„Kto tego nie widział, nigdy w to nie uwierzy…". Zbrodnia Wołyńska. Historia i pamięć*. Materiały składają się z propozycji wykorzystania tematu na zajęciach edukacyjnych, esejów historycznych i materiałów źródłowych. Większość z nich jest udostępniona bezpłatnie do pobrania ze strony IPN.

W 2019 r. zostały wydane nowe pomoce edukacyjne, związane przede wszystkim z przypadającą w tym roku 80. rocznicą wybuchu II wojny światowej oraz kontynuacją obchodów odzyskania przez Polskę niepodległości.

W OBEN w Białymstoku powstała teka edukacyjna *Agresja sowiecka na Polskę i okupacja wschodnich terenów Rzeczypospolitej (1939–1941)*. Do teki dołączony został materiał audio w postaci notacji świadków oraz audiobooka *Tylko te listy po nich pozostały. Korespondencja z zesłania Eugenii i Władysława Simsonów*. W Delegaturze w Bydgoszczy powstała zaś *Zbrodnia pomorska 1939* wraz z mapą oraz płytą zawierającą film dokumentalny *Zbrodnia pomorska 1939*, zrealizowany przez IPN i Telewizję Polską, oraz elektroniczną wersją teki. OBEN w Warszawie wydało w formie elektronicznej pakiet materiałów edukacyjnych do komiksu *Wojenna odyseja Antka Srebrnego – Obrona Grodna w 1939 r.* oraz wybór źródeł wraz z propozycjami metodycznymi dla szkół ponadpodstawowych *Inwazja sowiecka na Polskę w 1939 roku*. Dodatkowo, we współpracy z Muzeum Lubelskim, został opublikowany reprint albumu *Bombardowanie Lublina*, zawierający zdjęcia z 1939 r., oraz – we współpracy z Pedagogiczną Biblioteką Wojewódzką w Lublinie i Prywatnym Muzeum Historycznym „Znaki Czasu" – reprint z 1939 r. *Umundurowanie wojska, marynarki woj. i P.W. w Polsce*.

Wydany w 2019 r. przez Oddział IPN w Łodzi komiks *Waleczny Tadzio* z broszurą zawierającą propozycje dydaktycznego wykorzystania ww. publikacji został poświęcony postaci Tadeusza Jeziorowskiego, bohatera wojny polsko-bolszewickiej i kampanii polskiej 1939 r. Kolejne wydawnictwa związane z obchodami 100. rocznicy to przygotowany w OBEN w Szczecinie pakiet edukacyjny *Polski gen wolności*, pokazujący różne drogi prowadzące do odzyskania przez Polskę niepodległości. W skład pakietu wchodzą plansze wystawy „Polski gen wolności. 150 lat walk o Wolność (1768–1918)", wybrane reprodukcje malarskie, eseje tematyczne poświęcone historii i kulturze okresu rozbiorowego, a także liczne ćwiczenia, scenariusze oraz gry edukacyjne. Rocznicowy charakter ma także wydawnictwo *Pomorscy Ojcowie Niepodległości. Historia i pamięć*, zrealizowane w OBEN w Gdańsku. Powstało dla uczczenia 100. rocznicy powrotu Pomorza do Polski i zaślubin Polski z morzem. Broszura zawiera 35 biogramów najwybitniejszych polskich patriotów działających na rzecz niepodległości i polskości Pomorza od końca wieku XIX oraz polskich gdańszczan w Wolnym Mieście Gdańsku. W Katowicach została przygotowana seria plakatów poświęconych postaciom wybitnych żołnierzy, działaczy narodowych i powstańców śląskich, infografika „I Powstanie Śląskie. Geneza. Przebieg. Skutki."

W związku z kontynuacją obchodów 100. rocznicy odzyskania niepodległości oraz 100. rocznicą śmierci Leopolda Lisa-Kuli OBEN w Łodzi przygotowało materiały, plakat oraz broszurę w serii „Bohaterowie Niepodległej". W tej samej serii powstały w Gdańsku broszury na temat ks. Feliksa Bolta, gen. Józefa Hallera oraz gen. Mariana Zaruskiego. Wydrukowano także kolekcjonerską pocztówkę oraz znaczek pocztowy z wizerunkiem muralu z ojcami niepodległości przy ul. Zwierzynieckiej 1 w Białymstoku.

Seria „Bohaterowie Niepodległej" przedstawia postacie, które uczestniczyły w zmaganiach o niepodległość Rzeczypospolitej w latach 1914–1918 oraz o granice Polski Odrodzonej w latach 1918–1921. Jej celem jest upamiętnienie heroizmu osób oraz czynów związanych z wydarzeniami tego czasu oraz prezentacja wzorca postawy – poświęcenia dla idei niepodległości Polski. W serii znajdą się zarówno sylwetki osób powszechnie znanych, jak i tych bohaterów Niepodległej, których nazwiska dziś często są zapomniane. W 2019 r. wyszło 12 broszur, m.in. o takich postaciach, jak Leopold Lis-Kula, Wacław Lipiński, Gustaw Orlicz-Dreszer czy Wincenty, Jan i Maria Wierzejewscy.

Poza nurtem wydawnictw związanych z działaniami rocznicowymi została opublikowana teka edukacyjna *Poznański Czerwiec 1956*, przygotowana w Poznaniu, oraz broszura napisana w OBEN w Lublinie pt. *Edward Taraszkiewicz „Grot", „Żelazny" 1921–1951*.

5.11. Notacje

Jednym z podstawowych obszarów działań Instytutu Pamięci Narodowej jest zbieranie relacji świadków historii w formie notacji nagrywanych w technice wideo oraz audio. Wywiady są na bieżąco archiwizowane, zabezpieczane i w miarę możliwości stopniowo opracowywane meryto-

rycznie – opisywane według precyzyjnego schematu, w specjalnych metrykach. Zespoły realizujące nagrania starają się dbać o to, żeby nie tylko uzyskać wartościowy faktograficznie materiał, ale aby forma i jakość nagrań umożliwiały ich wykorzystanie w przyszłości. Staramy się, żeby nagraniom towarzyszyło kopiowanie związanych z nimi dokumentów i fotografii. Najważniejsze, najciekawsze zapisy, które powstały w wyniku dotychczas zrealizowanych nagrań, dotyczą m.in.:

– wojny obronnej Polski w roku 1939;
– zbrodni niemieckich na ludności polskiej podczas II wojny światowej;
– losów mieszkańców Warszawy podczas okupacji, powstania warszawskiego i wysiedlenia;
– zbrodni niemieckich i formacji kolaborujących z okupantem podczas powstania warszawskiego;
– zbrodni komunistycznych po roku 1944;
– pomocy udzielanej przez Polaków obywatelom polskim pochodzenia żydowskiego podczas II wojny światowej;
– działań radiowych i wydawniczych podziemnej „Solidarności".

Prowadzone są również projekty notacyjne poza granicami kraju: w 2019 r. odbyły się wyjazdy do Stanów Zjednoczonych, gdzie pozyskano nagrania dotyczące losów Polaków w czasie II wojny światowej i prześladowań działaczy „Solidarności" przez komunistyczne władze PRL, oraz na Ukrainę, gdzie zrealizowane zostały notacje z potomkami ofiar sowieckiej „operacji antypolskiej" w roku 1937.

Instytut Pamięci Narodowej prowadzi projekty, których celem jest zachowanie indywidualnych dziejów Polaków skazanych „przez historię" na życie poza Polską.

W lutym 2019 r. pracownicy Biura Edukacji Narodowej przeprowadzili w Rzymie nagrania dotyczące historii polskiego zakonnika br. Maurycego Białka, który podczas II wojny światowej odegrał ogromną rolę w ratowaniu włoskich Żydów. Nagrana została rozmowa z Gabriele Sonnino – Żydem uratowanym wraz z rodziną – oraz wypowiedzi br. Giuseppe Magliozziego – zakonnika, biografa br. Białka; br. Martina Lopeza – aktualnego przeora szpitala na Wyspie Tyberyjskiej; Giuseppe Micheliego – autora publikacji o historii ratowania Żydów przez braci i pracowników szpitala.

W lipcu i październiku 2019 r. odbyły się wyjazdy na Ukrainę (Podole) w celu wykonania notacji z zamieszkałymi w obwodzie winnickim oraz w obwodzie chmielnickim Polakami – świadkami zdarzeń historycznych. Wykonano 16 notacji z osobami duchownymi, księżmi, którzy od wielu lat pełnią służbę duszpasterską na wschodzie, z osobami świeckimi działającymi na rzecz polskich parafii katolickich, z osobami, których bliscy lub one bezpośrednio doznały represji w okresie władzy radzieckiej. Jako przykład można podać notację z Eugeniuszem Swarcewiczem, który od 75 lat jest organistą w polskich parafiach na Podolu i przez wiele lat pracował razem z ks. Antonim Chomickim – zasłużoną, charyzmatyczną postacią dla Polaków mieszkających na tamtych ziemiach.

5.12. Projekty filmowe i multimedialne

W kwietniu 2019 r. w związku z 79. rocznicą zbrodni katyńskiej Instytut Pamięci Narodowej zorganizował X Przegląd Filmowy „Echa Katynia". Pokazy filmów dotyczących zbrodni katyńskiej i innych represji komunistycznych odbyły się w 27 miastach Polski. Zobaczyło je łącznie kilka tysięcy widzów. Od 11 do 15 kwietnia 2019 r. w warszawskim kinie Muranów pokazy filmowe zorganizowało Biuro Edukacji Narodowej IPN. Podczas przeglądu filmowego pokazano pięć filmów fabularnych i dokumentalnych przypominających wydarzenia sprzed 79 lat i pokazujących ich znaczenie dla współczesnych w Polsce i na świecie. W repertuarze znalazły się dzieła reżyserów polskich i zagranicznych, będące refleksją zarówno nad zbrodnią katyńską, jak i innymi zbrodniami systemów totalitarnych. Przedstawiono filmy: *Katyń – Ostatni świadek* (reż. Piotr Szkopiak, 2018), *Ofiara pionków* (reż. Assen Władimirov, 2018), *Czaszka z Katynia* (reż. Anna Elisabeth Jessen, 2006), *Niegdyś moja matka* (reż. Sophia Turkiewicz, 2013), *Dzieci kwatery Ł* (reż. Arkadiusz

Gołębiewski, 2014). Oprócz projekcji filmowych odbyło się kilkanaście otwartych spotkań i dyskusji z zaproszonymi gośćmi. Ostatnim wydarzeniem była uroczysta gala finałowa zorganizowana 15 kwietnia w Teatrze Polskim, podczas której nagrodzono wyróżnionych twórców statuetkami „Echa Katynia".

Festiwal „Echa Katynia" miał swój wymiar ogólnopolski, w całym kraju w oddziałach i delegaturach odbyły się pokazy filmów związanych z tematyką zbrodni katyńskiej. W oddziale w Białymstoku takie pokazy zorganizowano m.in. w Zespole Szkół Rolniczych CKP w Białymstoku (17 kwietnia) oraz w ramach Przystanku Historia IPN Książnica Podlaska w Białymstoku (16 kwietnia). OBEN Lublin zorganizowało wykład oraz pokaz filmu *Katyń – Ostatni świadek* w Centrum Aktywności Seniorów oraz w kinie Bajka dla ok. 280 osób. W Łodzi 12 kwietnia zostały zorganizowane pokazy filmów festiwalowych. Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej w Rzeszowie organizowało pokazy filmowe w ramach festiwalu „Echa Katynia" 12 kwietnia. Oddział w Poznaniu zorganizował przegląd filmów dokumentalnych 15 i 16 kwietnia w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze.

IPN był partnerem instytucjonalnym XI Festiwalu Filmowego „Niepokorni – Niezłomni – Wyklęci". W trakcie czterech festiwalowych dni odbyły się debaty, spotkania autorskie i prelekcje. Towarzyszyły im stoiska wydawnicze i edukacyjne, a także wystawy. Wydarzenie zwieńczyła uroczysta Gala Zamknięcia XI Festiwalu Filmowego „Niepokorni – Niezłomni – Wyklęci" z udziałem prezesa IPN dr. Jarosława Szarka. W jej trakcie główną nagrodę – „Złoty Opornik" – otrzymał film Instytutu Pamięci Narodowej *Paszporty Paragwaju* w reżyserii Roberta Kaczmarka.

IPNtv to funkcjonujący od wielu lat projekt multimedialny, którego głównym celem jest popularyzacja historii najnowszej w formie audiowizualnej. Przygotowane do tej pory materiały filmowe są dostępne na portalu YouTube mogą służyć jako uzupełnienie działań edukacyjnych. Dostępne są również spoty rocznicowe dotyczące obchodów Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych czy kampanii społecznej „IPN Ofiarom stanu wojennego. Zapal Światło Wolności" oraz materiały publicystyczne i rozmowy o książkach historycznych. Zespół IPNtv dokumentuje również wiele wydarzeń z działalności Instytutu Pamięci Narodowej, m.in. realizację projektów edukacyjnych oraz konferencje naukowe i popularnonaukowe. W ramach tego przedsięwzięcia funkcjonują dwa kanały w serwisie YouTube: IPNtv oraz IPNtv Konferencje. Na kanale IPNtv w roku 2019 transmitowano na żywo 60 wydarzeń organizowanych przez Instytut Pamięci Narodowej w całej Polsce.

W styczniu 2019 r. odbyła się premiera filmu dokumentalnego pod tytułem *Paszporty Paragwaju* w reż. Roberta Kaczmarka. Film przedstawia wydarzenia dotyczące udziału polskiej dyplomacji w ratowaniu Żydów podczas II wojny światowej. Jest to historia współpracy polsko-żydowskiej, której celem nadrzędnym było życie drugiego człowieka. W latach 1942–1943 w Bernie funkcjonowała nieformalna grupa złożona z polskich dyplomatów oraz działaczy organizacji żydowskich. Wspólnie działali na rzecz uzyskiwania paszportów państw Ameryki Południowej. Fałszywe dokumenty trafiały do Żydów w okupowanej Europie, którzy dzięki nim w większości uniknęli wywózek do niemieckich obozów zagłady. Posiadacze tych paszportów trafiali do obozów dla internowanych w Niemczech (Tittmoning, Liebenau, Bölsenberg) oraz do okupowanej Francji (Vittel). Część z nich doczekała końca wojny. Rodziny wielu ocalonych dopiero dziś dowiadują się, komu tak naprawdę zawdzięczają życie. Do grupy działającej w Bernie należeli: Aleksander Ładoś – od kwietnia 1940 r. poseł pełnomocny w Bernie; jego współpracownik Konstanty Rokicki – konsul w Bernie; Stefan Jan Ryniewicz – sekretarz i kierownik Wydziału Konsularnego w Bernie; Juliusz Kühl – sekretarz poselstwa. Ze strony organizacji żydowskich ogromną rolę odegrali: Adolf H. Silberschein – działacz syjonistyczny, poseł na Sejm RP – oraz Chaim Eiss – rabin, działacz Agudat Israel. W 2019 r. film otrzymał nagrodę główną na XI Festiwalu „Niepokorni – Niezłomni – Wyklęci" w Gdyni.

W marcu i kwietniu 2019 r. Biuro Edukacji Narodowej IPN zorganizowało cykl seansów edukacyjnych w całej Polsce oraz wytłoczyło 5 tys. płyt DVD z dwujęzyczną wersją filmu. Ponadto *Paszporty Paragwaju* były emitowane w Telewizji Polskiej. W ramach współpracy z Ministerstwem

Spraw Zagranicznych odbywają się pokazy filmu w placówkach dyplomatycznych oraz Instytutach Polskich na całym świecie.

We wrześniu 2019 r. odbyła się premiera filmu *Listy śmierci. Akcja Inteligencja* w reżyserii Hanny Zofii Etemadi, współfinasowanego przez Instytut Pamięci Narodowej. Film pokazuje działania podjęte przez III Rzeszę na wiele miesięcy przed agresją na Polskę. Miały one na celu stworzenie list planowej likwidacji polskich elit podczas przyszłych działań wojennych. Film ujawnia akcje niemieckiego wywiadu i mniejszości niemieckiej mieszkającej w Polsce, w wyniku których powstały tajne listy Polaków uznanych za niebezpiecznych dla Rzeszy. Listy te stanowiły podstawę eksterminacyjnych działań, przeprowadzanych przez specjalne grupy operacyjne policji bezpieczeństwa (Einsatzgruppen) oraz formacje wspomagające (Selbstschutzgruppen). Działania te to tzw. akcja politycznego oczyszczania terenu, szczególnie brutalna na ziemiach włączonych do Rzeszy. Film został wyprodukowany z okazji 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej.

Instytut Pamięci Narodowej w roku 2019 był również współproducentem filmu *Podróżnik. Akcja Inteligencja* (reż. Hanny Zofii Etemadi). To opowieść oparta na wspomnieniach Mariana Główki – nauczyciela i harcmistrza ze Śląska, aresztowanego wiosną 1940 r. w ramach niemieckiej „Akcji Inteligencja". Marian Główka trafił na tak zwane niemieckie listy śmierci za organizację polskiego harcerstwa na Śląsku. Przeszedł przez siedem obozów koncentracyjnych, przez KL Dachau trzykrotnie, a wolność odzyskał w 1945 r., po 1841 dniach spędzonych w niemieckiej niewoli. Kanwą do napisania scenariusza filmu był jego pamiętnik opracowany przez syna dr. Zbigniewa Główkę. Dokument stanowi drugą część filmowej trylogii, obok filmu *Listy śmierci. Akcja Inteligencja*, poświęconej niemieckim represjom na Polakach podczas II wojny światowej. Planowana jest realizacja trzeciej części poświęconej polskim duchownym umieszczonym w KL Dachau w Niemczech.

W związku z przypadającą w 2019 r. 80. rocznicą wybuchu II wojny światowej Instytut Pamięci Narodowej przygotował audiobook na podstawie książki Wacława Lipińskiego *Dziennik. Wrześniowa obrona Warszawy*. Audiobook został zrealizowany w formule słuchowiska (muzyka, efekty dźwiękowe) z wykorzystaniem archiwalnych nagrań Polskiego Radia z 1939 r. Dziennik Wacława Lipińskiego w interpretacji Mariusza Bonaszewskiego został umieszczony w serwisach Storytel oraz Lecton.

W 2019 r. Instytut Pamięci Narodowej rozpoczął produkcję filmu *Tajemnice paszportów* (reż. Jacek Papis) – jest to druga część filmu *Paszporty Paragwaju*. To przede wszystkim próba rozwikłania najbardziej zagadkowych wątków tzw. akcji paszportowej grupy Aleksandra Ładosia. Film ten skupia się na losach tych, którym udało się ocaleć dzięki południowoamerykańskim paszportom, ale zarazem opowiada o tych, którzy „o mały włos by ocaleli", a którzy jednak niemal „w ostatniej chwili" zostali przez Niemców zamordowani. *Tajemnice paszportów* ukazują losy uratowanych rodzin żydowskich, bardzo często nieświadomych, w jaki sposób ich dziadkowie zostali uratowani.

Kolejny projekt multimedialny realizowany przez Instytut Pamięci Narodowej to historyczno-publicystyczny program internetowy *Wideoczat z historią*. Jego emisja odbywa się na żywo za pośrednictwem serwisu YouTube na kanale IPNtv oraz na fanpage'u IPN w serwisie Facebook. Każdy odcinek jest poświęcony jednemu zagadnieniu z zakresu historii najnowszej. W 2019 r. zrealizowanych zostało dziewięć odcinków:

1. „Grupa berneńska. Polscy dyplomaci ratujący Żydów", goście: Jakub Kumoch, Robert Kaczmarek, Michał Potocki;
2. „Także myśl była bronią. Antykomunistyczne podziemie poakowskie…", goście: dr Tomasz Łabuszewski, dr Kazimierz Krajewski;
3. „Jak było naprawdę, czyli Polacy i Żydzi w czasie okupacji", goście: dr Piotr Gontarczyk, dr Rafał Drabik;
4. „Pogrom w Kielcach", goście: dr Ryszard Śmietanka-Kruszelnicki, Martyna Rusiniak-Karwat;
5. „Rzeź Woli", goście: ks. Stanisław Kicman, Agnieszka Cubała;
6. „Zbrodnie niemieckie jesienią 1939 r.", goście: dr Marcin Przegiętka, Tomasz Sudoł;

7. „Zapomniany pułkownik – Wacław Lipiński", goście: dr hab. Marek Gałęzowski, Marzena Kumosińska;

8. „Poszukiwania polskich żołnierzy poległych we wrześniu '39", goście: Piotr Kędziora-Babiński, Mariusz Wójtowicz-Podhorski;

9. „Wracamy po Was! Historia oddziału »Bartka«", goście: dr Tomasz Greniuch, Michał Nowak.

W 2019 r. Instytut Pamięci Narodowej wydał płytę fonograficzną *Dziesięć kroków – Memoriał Warszawski 1944*. Płyta poświęcona jest losom i przeżyciom ludności cywilnej w czasie powstania warszawskiego oraz gehennie wypędzenia z Warszawy, a następnie wywózkom do obozu Dulag 121 w Pruszkowie i dalszej tułaczce. Na płytę składa się dziesięć utworów, każdy oparty na konkretnej historii lub wspomnieniu uczestnika wydarzeń z 1944 r. Piosenki obrazują przeżycia i emocje. Teksty napisała Anna Żochowska, muzykę skomponował Dariusz Budkiewicz, wykonawcami zaś są m.in. Ewa Dałkowska, Dariusz Kowalski oraz młodzi absolwenci PWST: Weronika Kowalska, Marcin Januszkiewicz, Małgorzata Walenda. Do projektu zaproszeni zostali również Małgorzata Hutek i Marek Piekarczyk. Płyta została objęta patronatem Programu 3 Polskiego Radia.

Instytut Pamięci Narodowej jest również producentem animacji historycznej *Niezwyciężeni. Czas próby*, opowiadającej o budowie II Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1918–1939. Jest to prequel filmu z 2017 r. *Niezwyciężeni*, opowiadający o niezłomnej walce, poświęceniu, nadziei i marzeniach. Twórcy filmu pokazują wysiłek pokolenia Polaków, którzy niezłomnie walczyli o odzyskanie przez Polskę niepodległości, a w czasie pokoju ogromnym nakładem sił budowali wolną ojczyznę, często odnosili przy tym sukcesy na skalę światową. Film stara się przekazać, że Polska przed wybuchem II wojny światowej była prężnie rozwijającym się państwem, gotowym stawić czoła największym wyzwaniom historii.

W Centrum Edukacyjnym im. Janusza Kurtyki w Warszawie powstał film animowany dla dzieci w wieku 6–9 lat *Co by było, gdyby zwierzęta mówiły? Niedźwiedź Wojtek*. Jest to druga część projektu edukacyjnego, w którym edukatorzy IPN pokazują historię Polski z perspektywy zwierząt. Film o misiu Wojtku opowiada historię 2. Korpusu generała Andersa.

Instytut Pamięci Narodowej był współproducentem widowiska *Werdykt* w reżyserii Jacka Raginisa-Królikiewicza, które powstało w koprodukcji z Telewizją Polską. Tematyką spektaklu była próbą historycznego, moralnego i etycznego rozliczenia z komunizmem w Polsce. W ramach realizacji widowiska powstało sześć odcinków inscenizowanej rozprawy sądowej *Trybunał Pamięci*.

Oddział w Białymstoku przygotował w białostockim radiu cykl audycji „Droga do II wojny światowej". Pracownicy Delegatury IPN w Olsztynie przygotowali cykl wydawnictw edukacyjnych w formie płyt CD: *Harcerze w służbie Niepodległej, Najwyższa cena. Generałowie WP polegli we wrześniu 1939 r., Gorycz zwycięstwa. Generałowie „na zmywaku"*.

Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej w Gdańsku przygotowało film dokumentalny *Zmarłych pogrzebać*. Film powstał na bazie zebranych relacji świadków historii ocalonych ze zbrodni wołyńskiej. Porusza również sprawę aktualnych stosunków polsko-ukraińskich. Długość filmu: 50 min, scenariusz i reżyseria: Katarzyna Underwood (IPN Gdańsk), muzyka: Krzesimir Dębski. Film został przygotowany w kilku wersjach językowych: angielskiej; ukraińskiej, rosyjskiej i niemieckiej.

Oddział w Gdańsku we współpracy z Radiem Gdańsk przygotował audycję radiową „Pomorskie miesiące". Kolejne programy w cyklu miesięcznym dotyczyły najważniejszych wydarzeń dot. historii Pomorza Gdańskiego.

Delegatura IPN w Bydgoszczy przygotowała program historyczny „Lekcja historii", realizowany we współpracy z TVP 3 Bydgoszcz. W roku 2019 powstało 7 dwudziestominutowych odcinków. Projekt realizowany przez BEN wespół z innymi pionami merytorycznymi: Archiwum IPN oraz Biurem Upamiętniania Walk i Męczeństwa.

Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej w Katowicach w 2019 r. przygotowało cykl 12 audycji radiowych pt. „Z myślą o Niepodległej", realizowanych we współpracy z Polskim Radiem Katowice. Przygotowane też zostały filmy dokumentalne:

– Film o kpt. Robercie Oszku (reż. M. Marmola, K. Niesłony), realizowany w ramach projektu „Filmowa Encyklopedia Powstań Śląskich".
– Film o Henryku Sławiku, w trakcie realizacji we współpracy z TVP Katowice.
– Film *Józefa Bramowska. Senatorka ze Śląska*, reż. K. Małecki i A. Chechelska-Płoskonka. Film wyprodukowany przez Regionalny Instytut Kultury w Katowicach pod opieką merytoryczną OBEN Katowice. Premiera – 11 listopada 2019 r.
– Film dokumentalny *Częstochowa 1939–1945 – II wojna światowa*, reż. K. Kasprzak, wyprodukowany przez Studio Filmowe KAS Film, ukazuje dzieje Częstochowy w okresie II wojny światowej. Współpraca OBEN Katowice polegała na konsultacji merytorycznej i przygotowaniu tekstu lektorskiego do części dotyczącej września 1939 r. Premiera – 10 grudnia 2019 r.

Interesującym projektem przygotowanym przez pracowników Oddziału w Katowicach jest mapa multimedialna, na której umieszczono wyniki prac uczestników realizowanej przez OBEN Katowice X edycji projektu „Kamienie Pamięci". Mapa powstała w celu upamiętnienia i upowszechnienia miejsc pamięci związanych z działalnością osób zaangażowanych w ruch harcerski, które walczyły o niepodległość Polski.

Oddział w Krakowie w ramach projektów multimedialnych i filmowych prowadzi współpracę z lokalnymi mediami: TVP Kraków, TV Trwam, TVP Historia, TVP 3 Kielce – Telewizja Polska S.A., Radiem Kraków, Radiem WAWA, „Echem Dnia", Radiem Kielce, Radiem eM, Radiem FAMA. We współpracy z TVP 3 Kielce – Telewizją Polską S.A. przygotowywany jest cykliczny program „Przystanek Historia TV", prezentujący zarówno najważniejsze wiadomości z zakresu historii, jak i bieżące wydarzenia i podejmowane działania Delegatury IPN w Kielcach. Program emitowany jest dwa razy w miesiącu.

Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej w Krakowie przygotowało jeden z odcinków audycji radiowej Radia Kraków „Posłuchaj Historii", pt. „Życie krakowian podczas okupacji". W Delegaturze IPN w Kielcach przygotowanych zostało 37 odcinków audycji radiowej pt. „Zginęli na nieludzkiej ziemi", upamiętniających ofiary sowieckiego totalitaryzmu w czasach II wojny światowej. Audycje były realizowane z Radiem Kielce SA i Ośrodkiem Myśli Patriotycznej i Obywatelskiej w Kielcach. Ponadto powstał cykl 14 audycji radiowych zrealizowanych w ramach projektu „Wolność Krzyżami mierzona". Projekt realizowany we współpracy z Radiem eM Kielce. Tematyka audycji dotyczy miejsc pamięci narodowej, martyrologii i polskich nekropolii – w kraju i poza granicami – na których spoczywają Polacy, patrioci, polegli w walce o niepodległość i wolność Polski.

Delegatura w Kielcach zorganizowała VI edycję Kieleckiego Przeglądu Filmów Fabularnych „Historia w Filmie". Projekt realizowany w cyklu rocznym od marca 2019 do marca 2020 r. wspólnie z kinem Fenomen mieszczącym się w Wojewódzkim Domu im. J. Piłsudskiego w Kielcach. Zorganizowanych zostało 12 projekcji poprzedzonych prelekcjami.

Oddział w Krakowie uczestniczył w produkcji następujących filmów dokumentalnych:
– w ramach serialu *Ekspertyza* przygotowane zostały dwa odcinki, pierwszy – *Katyń*, drugi – *Auschwitz*. Serial opowiada o działalności Instytutu Ekspertyz Sądowych w Krakowie;
– *Baza Załogi Auschwitz* – film opowiada o bazie dla strażników i funkcjonariuszy SS w Niemieckim Obozie Koncentracyjnym w Auschwitz.

Oddziałowe Biuro Edukacji w Lublinie od 8 do 9 kwietnia 2019 r. zorganizowało VII Lubelską Retrospektywę Festiwalu Filmowego „Niezłomni, Niepokorni, Wyklęci". Powstała również aplikacja na system Android pt. „Lublin '39", pokazująca zbombardowane miejsca w Lublinie w 1939 r. wraz z komentarzami pt. *Dziennik z walczącego miasta*. Aplikacja powstała we współpracy z Muzeum Lubelskim i Archiwum Państwowym w Lublinie. Edukatorzy z Lublina opracowali dwie płyty DVD: *Dziennik z walczącego miasta* i drugą poświęconą Korpusowi Ochrony Pogranicza (1924–1939) – we współpracy z Delegaturą IPN w Olsztynie.

W OBEN w Poznaniu powstał cykl trzech audycji radiowych: „Przystanek Historia w Radiu Poznań" w Studiu im. Krzysztofa Komedy, z udziałem publiczności. We współpracy z TVP 3 przy-

gotowane zostały dwa odcinki programu z cyklu „Zapomniane historie". Pracownicy OBEN w Poznaniu zorganizowali przegląd filmowy „Historia na dużym ekranie" w Zielonej Górze. Przegląd otworzyła projekcja filmu *Miasto 44* (19 lutego). Następnie wyświetlone zostały takie produkcje, jak *Ułaskawienie* (5 kwietnia), *Dywizjon 303. Historia prawdziwa* (19 kwietnia) i *Awans* (31 maja). W przeglądzie brali udział uczniowie czterech zielonogórskich szkół ponadpodstawowych.

W OBEN w Rzeszowie został zrealizowany film *Podkarpacki wrzesień* we współpracy z TVP Rzeszów. Pracownicy OBEN w Rzeszowie przygotowali projekt edukacyjny pt. „Filmowy wtorek z IPN w kinie Zorza". W każdy drugi wtorek miesiąca wyświetlane są filmy dotyczące najnowszej historii Polski i historii powszechnej, przed każdą projekcją odbywa się prelekcja historyczna, każdorazowo w pokazie bierze udział 250–500 osób. 2 sierpnia 2019 r. wraz ze Starostwem Powiatowym w Sanoku został zorganizowany historyczny maraton filmowy. W ramach projektu zaprezentowano filmy: *Wyklęty*, *Jack Strong* i *Wszystko co kocham*. W pokazie wzięło udział około 200 osób.

W OBEN w Szczecinie powstała aplikacja na system Android nawiązująca do planszowej gry „Polskie Państwo Podziemne".

OBEN w Warszawie realizowało autorski program „Białe Plamy", emitowany na antenie Programu 3 Polskiego Radia. 22 audycje radiowe były przygotowane i prowadzone przez Mirosława Biełaszko, pracownika OBEN IPN w Warszawie.

W OBEN we Wrocławiu wydano płytę z filmem dokumentalnym *Buntownicy*, opowiadającym o historii konspiracyjnej organizacji harcerskiej „Jednostka Sokołów". Film stanowi uzupełnienie komiksu historycznego.

5.13. Współpraca z mediami

W 2019 r. Biuro Edukacji Narodowej IPN bardzo intensywnie współpracowało z telewizją, radiem i prasą w celu informowania o bieżących działaniach edukacyjnych oraz upowszechniania i popularyzowania wiedzy o najnowszej historii Polski. Pracownicy BEN i OBEN IPN byli częstymi gośćmi programów emitowanych przede wszystkim w telewizjach lokalnych, ale i ogólnopolskich. Ponadto bardzo często udzielali wywiadów, wypowiedzi lub uczestniczyli w audycjach radiowych poświęconych rozmaitym rocznicom historycznym i realizowanym przez IPN wydarzeniom edukacyjnym. Bardzo istotną rolę odgrywały także bezpośrednie kontakty z mediami ogólnopolskimi i regionalnymi, które obejmowały patronatami prowadzone przez Instytut przedsięwzięcia.

Znaczna część kontaktów z mediami dotyczyła przypadającej na 2019 rok 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej, ale także 40. rocznicy częściowo wolnych wyborów w czerwcu 1989 r. Ponadto, jak co roku, dużą popularnością cieszyły się inicjatywy związane z upamiętnieniem żołnierzy wyklętych, a także powstaniem warszawskim, powstaniem wielkopolskim, powstaniem śląskim oraz rocznicami Marca '68 i wprowadzeniem stanu wojennego. Ze sporym zainteresowaniem spotkały się również wydarzenia związane z obchodzonym po raz drugi w kraju Narodowym Dniem Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką.

Oddziałowe biura edukacji narodowej IPN rozszerzyły współpracę z mediami lokalnymi, co zaowocowało licznymi relacjami z inicjatyw organizowanych przez IPN oraz udzielanymi patronatami medialnymi.

Białostoccy edukatorzy w roku sprawozdawczym prowadzili wiele audycji i wywiadów w programie TVP 3 Białystok „Gość dnia". Razem z Radiem Olsztyn pracownicy delegatury wydali płyty *Harcerze w służbie Niepodległej, Najwyższa cena. Generałowie WP polegli we wrześniu 1939 r.*, *Gorycz zwycięstwa. Generałowie „na zmywaku"*. We współpracy z Radiem Olsztyn kontynuowano codzienną audycję „Historyczny leksykon IPN" (ponad 260 tematycznych audycji historycznych) oraz cotygodniową „Droga do Niepodległej".

Do stałych partnerów medialnych IPN Gdańsk należą: TVP 3 Gdańsk, Radio Gdańsk, Radio Plus, Gdańsk Strefa Prestiżu, „Gość Niedzielny". Współpracę z IPN Gdańsk podejmują (sporadycznie)

także: Radio Maryja, TV Trwam, TVN, trójmiasto.pl, „Dziennik Bałtycki". Dużym wspólnym projektem IPN Gdańsk i Radia Gdańsk była audycja historyczna „Pomorskie miesiące". Delegatura w Bydgoszczy prowadzi stałą współpracę z Radiem Pomorza i Kujaw i TVP 3 Bydgoszcz (Projekt edukacyjny „Lekcja historii").

Katowicki oddział Biura Edukacji Narodowej IPN współpracuje na stałe z takimi mediami, jak Polskie Radio Katowice, TVP 3, Radio eM, Radio Jasna Góra, Radio Piekary, Polska Agencja Prasowa, TV Silesia, TELPOL, TV Sfera, „Dziennik Zachodni", „Nasz Dziennik", „Fabryka Silesia", „Gazeta Wyborcza", „Gość Niedzielny", „Niedziela". Pracownicy OBEN IPN z Katowic współtworzyli cykl audycji „Z myślą o Niepodległej", przygotowanych we współpracy z Polskim Radiem Katowice, oraz uczestniczyli w licznych audycjach dotyczących 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. Media chętnie udzielały patronatów inicjatywom oddziału katowickiego, a pracownicy nagrywali audycje edukacyjne i programy okolicznościowe (np. TVP 3 – program o Stalinogrodzie, o Policji Województwa Śląskiego; Radio Em – audycja o Policji Województwa Śląskiego).

W stałej rubryce IPN na łamach świętokrzyskiego dziennika „Echo Dnia" publikowano artykuły dotyczące aktualnych wydarzeń organizowanych w CE IPN Przystanek Historia w Kielcach bądź rocznic historycznych. Pracownicy Oddziału IPN w Krakowie oraz Delegatury IPN w Kielcach często współpracują w różnych działaniach z Radiem Kielce, Radiem eM w Kielcach, Radiem Dla Ciebie, także biorą udział w audycjach telewizyjnych w TVP Kraków, TVP Kielce. We wrześniu 2019 r. z okazji 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej przygotowano na antenie Radia Kraków pięć edycji konkursu wiedzy historycznej „2 Pytania o II wojnę światową" – wspólnego przedsięwzięcia Oddziału IPN w Krakowie i Radia Kraków SA.

Pracownicy OBEN IPN w Lublinie i Radomiu udzielali licznych wypowiedzi dla mediów w związku z różnymi rocznicami historycznymi oraz przy okazji organizowanych przez IPN wydarzeń edukacyjnych.

OBEN IPN Łódź współtworzyło audycję w Radiu Łódź na temat Tadeusza Jeziorowskiego i komiksu *Waleczny Tadzio*. Pracownicy wystąpili w programie „Łodzią po Regionie" w TVP 3 Łódź na temat historii kaprala Wojtka i łódzkiego etapu I Ogólnopolskiego Turnieju „Misia Wojtka".

Poznańskie OBEN chętnie współpracuje z TVP 3 Poznań, Programem 3 Polskiego Radia, Polskim Radiem – Regionalną Rozgłośnią w Poznaniu. W Polskim Radiu Zachód w Zielonej Górze pojawiały się szerokie relacje (w audycji „Historie pisane na nowo") z poszczególnych wydarzeń, takich jak np. „Akademia Niepodległości IPN". Razem z Radiem Poznań przeprowadzono wywiad z Franciszkiem Bąkowskim, ocalałym ze zbrodni w Hucie Pieniackiej, który wyemitowano w ramach audycji „Historia, jakiej nie znacie".

Pracownicy OBEN IPN w Rzeszowie – podobnie jak w latach ubiegłych – prowadzili współpracę zarówno z mediami lokalnymi, jak i ogólnopolskimi. Udzielili wielu wywiadów. Wśród lokalnych mediów prowadzili współpracę m.in. z dziennikami: „Gazeta Codzienna Nowiny" i „Super Nowości", „Obserwator Lokalny", „Życie Podkarpackie", „Tygodnik Sztafeta". W dziennikach tych ukazywały się dodatki historyczne poświęcone 100. rocznicy traktatu wersalskiego, żołnierzom wyklętym oraz 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej. Rzeszowskie OBEN IPN współpracuje również z redakcją Radia Rzeszów, dla której pracownicy nagrywają regularnie audycje poświęcone historii najnowszej czy wygłaszają komentarze historyczne. W związku z 80. rocznicą wybuchu II wojny światowej ośrodek TVP 3 Rzeszów na zlecenie Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Rzeszowie zrealizował film *Podkarpacki wrzesień*. Film jest dostępny na stronach IPN oraz TVP 3 Rzeszów.

Pracownicy oddziału szczecińskiego prowadzili szeroką kampanię w Polskim Radiu Szczecin, TVP 3 Szczecin, Radiu Plus, RMF FM MAXX Szczecin oraz w artykułach „Kuriera Szczecińskiego" promującą grę o Polskim Państwie Podziemnym. Stale współpracują przy realizacji tematów historycznych z Polskim Radiem Koszalin oraz TVP Gorzów Wlkp.

OBEN IPN w Warszawie na stałe współpracuje z Programem 3 Polskiego Radia. W roku sprawozdawczym przeprowadzono dla TVP Historia obszerne wywiady o katowniach i więzieniach komunistycznych w Pruszkowie i okolicach, dla Programu 3 PR – dotyczące Powązek Wojskowych, a w programie „Polsat rodzinnie" zaprezentowano gry planszowe IPN.

Pracownicy OBEN IPN Wrocław udzielali wywiadów w związku z przypadającymi rocznicami historycznymi oraz brali udział w licznych audycjach tematycznych, takich jak „Historia dźwiękiem pisana" – o napaści sowieckiej na Polskę czy Ukraińcach, którzy ratowali Polaków z rzezi wołyńskiej, „Marynarze na końcu świata" – o flotylli pińskiej.

5.14. Inne działania popularyzujące wiedzę

IPN brał udział razem z Ministerstwem Edukacji Narodowej, Muzeum Historii Polski w szerokiej akcji edukacyjnej promującej film *Legiony*. We wszystkich oddziałach przed seansami filmowymi odbywały się prelekcje wyjaśniające tło historyczne produkcji. Broszura z serii „Bohaterowie Niepodległej", *Stanisław Kaszubski ps. „Król"* prof. Marka Gałęzowskiego trafiła do szkół i placówek edukacyjnych w całym kraju. Podobne prelekcje odbywały się przed filmami *Kurier* oraz *Wyklęty*.

Oddziały IPN wzięły udział w całym kraju w Nocy Muzeów, podczas której w różnych formach prezentowano ofertę edukacyjną biur. Pracownicy IPN udzielali licznych wywiadów w regionalnych rozgłośniach i przybliżali działania IPN, ale także historię XX w.

Inną formą popularyzacji wiedzy historycznej przez IPN był np. udział krakowskiego oddziału w Polach Chwały 2019 w Niepołomicach (27–29 września). Jest to jedno z największych wydarzeń historyczno-militarnych w Polsce, organizowane przez miłośników historii oraz wojskowości. W jego trakcie prezentowane są historyczne oddziały wojskowe, mundury, inscenizowane bitwy, wystawiane są makiety pól bitewnych oraz gry planszowe.

Pracownicy pionu edukacyjnego uczestniczyli w licznych piknikach plenerowych z okazji 100. rocznicy obchodów Policji Państwowej czy Święta Wojska Polskiego.

IPN wziął udział w zorganizowanym przez PGNiG i Fundację PGNiG im. Ignacego Łukasiewicza wydarzeniu na placu Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie, podczas którego zapłonęło ponad 20 tys. zniczy ustawionych w kształt polskiego orła wojskowego według wzoru z 1919 r. Wydarzeniu towarzyszyły panele dyskusyjne, wystawy i koncerty. Czynne było stoisko IPN. Pracownicy Instytutu zaprezentowali zwiedzającym dokumenty dotyczące zbrodni katyńskiej ze zbiorów Archiwum IPN. Goście mogli spróbować sił w grach planszowych oraz zapoznać się z innymi działaniami Instytutu.

Etapowy Maraton Pokoju realizowany był wspólnie przez IPN, Klub Sportowy Polskie Himalaje, Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, Polski Komitet Olimpijski, Polski Związek Lekkiej Atletyki. Maraton był cyklem ośmiu biegów od kwietnia do września 2019 r. – siedmiu na dystansie 5 km i jednego na 7 km 195 m, co w sumie daje 42 km 195 m. Każda drużyna upamiętniała żołnierzy poległych w ważnych i przełomowych bitwach II wojny światowej, takich jak: 10 kwietnia – bitwa o Narwik, 25 kwietnia – bitwa o Bolonię, 11 maja – bitwa o Monte Cassino, 12 czerwca – bitwa o Tobruk, 10 lipca – bitwa o Anglię, 7 sierpnia – bitwa pod Falaise, 1 września – Obrona Westerplatte; 18 września – bitwa nad Bzurą.

5.15. Krajowe centra edukacyjne IPN Przystanek Historia

Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie z każdym rokiem jest coraz bardziej znaczącym punktem wśród warszawskich instytucji edukacji, kultury i nauki, miejscem prezentacji ważnych osiągnięć IPN w dziedzinie naukowej, edukacyjnej, wystawienniczej i wydawniczej. Odbywają się tam również wydarzenia, które organizowane są wspólnie z podmiotami zewnętrznymi.

W Centrum Edukacyjnym IPN znajduje się siedziba centralnej Biblioteki IPN, zawierającej dostępny dla wszystkich zainteresowanych, bogaty księgozbiór publikacji dotyczących historii najnowszej, w tym zwłaszcza zbrodni komunistycznych i nazistowskich, a także ich ofiar. Biblioteka udostępnia też czytelnikom komplet wydawnictw własnych Instytutu, wydanych zarówno w centrali, jak i w poszczególnych oddziałach. Katalog biblioteki dostępny jest w Internecie, został też umieszczony na różnego rodzaju portalach bibliotecznych. W czytelni dostępna jest bieżąca prasa codzienna i tygodniki oraz miesięczniki społeczno-polityczne.

CE IPN Przystanek Historia na bieżąco współpracuje z licznymi szkołami wszystkich poziomów nauczania oraz instytucjami, m.in. Ministerstwem Edukacji Narodowej, Kuratorium Oświaty, Ośrodkiem Rozwoju Edukacji, Wojskowym Biurem Historycznym, Archiwum Akt Nowych, Muzeum Getta Warszawskiego, Muzeum Powstania Warszawskiego, Urzędem Miasta Stołecznego Warszawy, Warszawskim Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych, Międzynarodowym Centrum Edukacji o Auschwitz i Holocauście w Oświęcimiu, Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej, Centralnym Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach, Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, Związkiem Sybiraków, Polskim Towarzystwem Ziemiańskim, Okręgiem Warszawskim Polskiego Towarzystwa Filatelistów, Ośrodkiem Czeskim w Warszawie, Katolicką Inicjatywą Kulturalną, Fundacją „Kresy Historii", Fundacją „Gdzie", Polskim Radiem, Radiem Warszawa, TVP Historia, Uniwersytetem Warszawskim, Stowarzyszeniem „Rodzina 14 Pułku Ułanów Jazłowieckich", Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Radomskim Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli, Wojskowym Centrum Edukacji Obywatelskiej, Stowarzyszeniem Grupa Historyczna Niepodległość.

W 2019 r. odbyło się w CE IPN 67 promocji książek. Zaprezentowano 15 wystaw przygotowanych przez IPN oraz instytucje i twórców współpracujących z IPN. Odbyły się dwa koncerty: w rocznicę urodzin Krzysztofa Kamila Baczyńskiego koncert piosenek z tekstami poety, z muzyką i w wykonaniu Sławomira Zygmunta, oraz w urodziny Przemysława Gintrowskiego, koncert piosenek z muzyką barda.

W CE IPN odbyło się kilka specjalnych pokazów filmowych, w tym przegląd filmów kawaleryjskich, pokaz filmów poświęconych dziejom Pelplina podczas II wojny światowej czy pokaz filmu *Skazany na niepamięć*.

W 2019 r. odbyło się wiele lekcji dla uczniów wszystkich poziomów nauczania, „Ferie dla maturzystów" oraz „Zima w mieście", zaprezentowano dioramę rekonstruującą obronę Warszawy w 1939 r., CE IPN brało także udział w wakacyjnej międzymuzealnej grze miejskiej „Raz, dwa, trzy – warszawiakiem jesteś Ty".

W ramach otwartych, cyklicznych spotkań popularyzujących historię najnowszą organizowanych przez CE IPN odbyło się ponad 100 wydarzeń.

W całym roku sprawozdawczym pracownicy CE przeprowadzili ponad 30 gier miejskich dla młodzieży z Warszawy i okolic oraz ponad 300 warsztatów edukacyjnych dla ok. 7,5 tys. uczestników. W roku 2019 r. w Centrum Edukacyjnym IPN prezentowano następujące wystawy: *„We want to be free, we will be free! Chcemy być wolni, będziemy wolni!", „Sybiracka Droga Krzyżowa mojej rodziny – lata 1939–1946", „»Czyny świadczą o człowieku«. Polacy udzielający pomocy Żydom podczas Holocaustu na Kresach Wschodnich RP", „Otwórzmy drzwi do wolności. Janusz Kurtyka 1960–2010", „Krajowa Wystawa Filatelistyczna 100 lat Pierwszej Polskiej Wystawy Marek", wystawa prac nagrodzonych i wyróżnionych w VII edycji ogólnopolskiego konkursu „Epizody z najnowszej historii Polski w komiksie", „Zachować pamięć. Praca przymusowa i niewolnicza obywateli polskich na rzecz III Rzeszy w latach 1939–1945", „Sue Ryder. Życie dla ludzi", „Dzieci Zamojszczyzny: historie prawdziwe", „The Baltic Way – an action for freedom", „Zbrodnie na Polakach 1939–1945", „Oblężenie Warszawy 1939. Fotografie Juliena Bryana", „Muzeum w Miejscu Pamięci", „Generał broni Kazimierz Sosnkowski", „Bracia w wierze – Brothers in faith"*.

Centra Edukacyjne IPN „Przystanki Historia" w Polsce przez ostatni rok przyjmowały rzesze odbiorców w różnych kategoriach wiekowych. Odbywały się tam liczne spotkania związane z edu-

kacją młodzieży, wykłady (bądź cykle wykładów) dla różnych grup wiekowych, projekcje filmów i warsztaty (tj. filmowe, edukacyjne), koła dyskusyjne czy wystawy. W Przystankach Historia organizowano różnego rodzaju uroczystości, tj. wręczanie nagród po zakończonych konkursach, debaty historyczne, promocje książek czy konferencje prasowe, ale także prezentacje dorobku całego IPN w dziedzinie naukowej, badawczej, upamiętniania i odnajdywania bohaterów narodowych.

Centrum Edukacyjne w Katowicach to miejsce, w którym pokazana jest przynależność Górnego Śląska do Polski oraz prawdziwa tożsamość mieszkańców regionu. Widać to na przykładzie choćby prezentowanych w Centrum wystaw: „Zgładzona formacja. Policja Województwa Śląskiego 1922–1939", „Życie przechowane. Mieszkańcy Górnego Śląska i Zagłębia Dąbrowskiego z pomocą Żydom w czasie II wojny światowej", „Robert Oszek (1896–1938) – żołnierz Niepodległej", podczas promocji książek: *Operacja „Zorza". Wizyta papieża Jana Pawła II w Katowicach w 1983 roku w dokumentach Służby Bezpieczeństwa*, *Wojciech Korfanty 1873–1939, Relacje Kościół – państwo na Górnym Śląsku w latach 1945–1989. Konflikt ideologiczny*, ale także na licznych zajęciach, warsztatach i lekcjach z najnowszej historii Polski i Górnego Śląska.

Centra Edukacyjne w Krakowie i Kielcach to miejsca, w których w sposób bardzo przyjazny dla każdego (szczególnie dla najmłodszego odbiorcy) prezentowana jest historia regionu. Małopolskie CE przedstawiło podczas Nocy Muzeów (17 maja) bogatą ofertę artefaktów oraz grupy rekonstrukcyjne z okresu odzyskiwania niepodległości. Stałą ekspozycją w CE jest wystawa poświęcona 20. Pułkowi Piechoty Ziemi Krakowskiej. Świętokrzyskie CE 19 lutego przygotowało konferencję naukową „Polskie Państwo Podziemne na Kielecczyźnie", a 17 – października promocję książki dr. Michała Zawiszy *Robotnicy przemysłowi w województwie kieleckim w latach 1945–1949*.

20 sierpnia 2019 r. zainaugurowano działania CE IPN PH w Szczecinie. Otwarciu Przystanku Historia towarzyszyły wernisaż wystawy „Anna Walentynowicz. Legenda Solidarności 1929–2010" oraz dyskusja z współautorem albumu *Anna Walentynowicz 1929–2010* prof. Sławomirem Cenckiewiczem.

Przystanki Historia w całym kraju prowadzą edukację regionalną, ale także przekazują wiedzę o ciekawych zagadnieniach z historii XX w. Warto wspomnieć choćby o kilku z takich działań.

W lutym w Przystanku Historia w Sokółce odbyło się spotkanie „Historia Tatarów na ziemiach polskich oraz ich udział w walkach o wolność Rzeczypospolitej na przestrzeni wieków", a w Siemiatyczach – promocja albumu Anny Chmielewskiej, Jolanty Drozdowskiej i Justynny Gogolewskiej *W godzinie próby. Żołnierze podziemia niepodległościowego w Białostockiem po 1944 roku i ich losy*. W poznańskim Przystanku Historia w Bibliotece Raczyńskich odbyło się sympozjum „ORP Orzeł – poszukiwanie wraku", po nim – spotkanie z członkami „Ekspedycji Santi Odnaleźć Orła" oraz prezentacja zdjęć z wyprawy poszukiwawczej. Przystanek posiada też swój projekt radiowy: „Przystanek Historia w Radiu Poznań". Dużym zainteresowaniem cieszył się pokaz premierowy filmu poświęconego Jackowi Żabie *Skazany na niepamięć* w Przystanku Historia w Przemyślu. W grudniu 2019 r. zainaugurowano działalność Przystanku Historia Stalowa Wola, a pierwsze spotkanie było poświęcone strajkom w Hucie Stalowa Wola w 1988 r.

6. Badania naukowe

Nowelizacja ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej w 2016 r. miała poważny wpływ zarówno na organizację pracy badawczej w IPN, jak i na jej zakres merytoryczny. Przede wszystkim powstała nowa komórka organizacyjna w Instytucie – Biuro Badań Historycznych (BBH) – której podstawowym zadaniem jest prowadzenie działalności naukowej. W skład Centrali BBH wchodzą dwa wydziały: Historii Polski do 1945 r. oraz Historii Polski w latach 1945–1990. W miastach będących siedzibami oddziałów IPN funkcjonują oddziałowe biura badań historycznych (OBBH). Zgodnie ze znowelizowaną ustawą został poszerzony zakres chronologiczny i rzeczowy badań naukowych IPN. Obejmują one porozbiorową i najnowszą historię Polski, w tym historię polskiej emigracji i polskiego dziedzictwa kulturowego na Wschodzie w latach 1917–1990.

6.1. Projekty badawcze

Specyficzną cechą IPN na tle innych krajowych instytucji zajmujących się badaniami nad historią najnowszą jest posiadanie ogólnopolskiej struktury organizacyjnej, dzięki której możliwe są badania o charakterze przekrojowym i porównawczym oraz realizacja projektów dokumentacyjnych. W tym celu powołano do życia konkretne projekty naukowe, sformalizowane obecnie w postaci Centralnych Projektów Badawczych (CPB), a w przypadku zagadnień o charakterze regionalnym lub z góry określonym horyzoncie czasowym – Oddziałowych Projektów Badawczych (OPB). W 2019 r. w celu zracjonalizowania i uporządkowania prowadzonych badań wprowadzono dodatkowe formy organizacji projektów: seminaria oraz serie wydawnicze. W rezultacie dotychczasowe cztery Centralne Projekty Badawcze: „Wojsko Polskie w strukturach państwa w XX wieku", „Władze PRL wobec środowisk twórczych, dziennikarskich i naukowych", „Komuniści w II Rzeczypospolitej" oraz „Rok 1989 – mechanizmy transformacji ustrojowej" zostały przekształcone w seminaria. Z kolei projekty „Polacy w Rosji i Związku Sowieckim" i „Województwa wschodnie II Rzeczypospolitej" przekształcono w trzy serie wydawnicze. Pozostałych osiem CPB zachowało swój status, przy zmianie nazwy dwóch z nich: „Ziemie polskie pod okupacją 1939–1945" na „Losy Polski i obywateli polskich w latach II wojny światowej", a „Opozycja i opór społeczny w PRL 1956–1989" na "»Solidarność« i opór społeczny w PRL 1956–1989".

Za organizację i stan prac w ramach CPB, seminariów i serii wydawniczych odpowiadają koordynatorzy powołani na podstawie zarządzenia prezesa IPN. W razie potrzeby (w największych projektach) wspierani są oni przez zastępcę lub sekretarza projektu. Taka organizacja pracy ułatwia działania zespołowe prowadzone w skali całego kraju. Ich rezultatem są najczęściej syntezy (z uwzględnieniem także perspektyw regionalnych), zbiorowe monografie, edycje źródeł, wydawnictwa słownikowe czy też encyklopedyczne, z niezwykle potrzebną *Encyklopedią Solidarności* na czele. W ramach tematyki poszczególnych projektów są też realizowane indywidualne projekty naukowe, których celem jest zazwyczaj autorska monografia, związana z promocją na kolejne stopnie naukowe. Prace badawcze przebiegają zgodnie z harmonogramami opracowanymi przez od-

powiednich koordynatorów. Uczestniczą w nich także, co należy podkreślić, historycy spoza BBH (pracownicy innych pionów Instytutu) oraz naukowcy zatrudnieni w innych ośrodkach i instytucjach badawczych (uczelnie wyższe, instytuty PAN itp.).

6.1.1. Centralne Projekty Badawcze

6.1.1.1. Dzieje Żydów w Polsce i relacje polsko-żydowskie w latach 1914–1989

Centralny Projekt Badawczy „Stosunki polsko-żydowskie w latach 1918–1968" został powołany do życia w kwietniu 2017 r. Od czerwca 2019 r. funkcjonuje w rozszerzonej formule pod nazwą „Dzieje Żydów w Polsce i relacje polsko-żydowskie w latach 1914–1989". Projekt koncentruje się na dziejach społeczności żydowskiej na ziemiach polskich w XX w. oraz na relacjach polsko-żydowskich. Dotyczy wielu trudnych momentów we wspólnej historii, w tym również II wojny światowej i okresu powojennego. Cele projektu są wielorakie. Przede wszystkim kompleksowo jest badana kwestia pomocy świadczonej Żydom przez Polaków w okresie okupacji niemieckiej (pomoc indywidualna, zorganizowana). Projekt realizowany jest trójtorowo: badania indywidualne, projekt „Index Polaków zamordowanych i represjonowanych za pomoc Żydom" oraz projekt „Stan badań nad pomocą Żydom". W pierwszym przypadku jako podstawowe osiągnięcie w omawianym okresie należy wymienić publikację dr. hab. Sebastiana Piątkowskiego *Relacje o pomocy udzielanej Żydom przez Polaków w latach 1939–1945*, t. 1: *Dystrykt warszawski Generalnego Gubernatorstwa* (Lublin–Warszawa 2019). Powyższa publikacja jest pierwszą z szerszego cyklu, który obejmie ponadto edycję materiałów tzw. śledztwa Bielawskiego, dotyczącego Generalnego Gubernatorstwa. W ramach projektu „Index Polaków zamordowanych i represjonowanych za pomoc Żydom", którym kieruje dr Aleksandra Namysło, w okresie sprawozdawczym została opublikowana praca zbiorowa *Represje za pomoc Żydom na okupowanych ziemiach polskich w czasie II wojny światowej* (red. M. Grądzka-Rejak, A. Namysło, Warszawa 2019). Ponadto od kwietnia 2018 r. trwają prace nad raportem otwarcia o stanie badań nad pomocą Żydom w czasie II wojny światowej. Obejmują one cały obszar II RP, w tym zwłaszcza województwa wschodnie. Do planowanego tomu zostaną dołączone teksty poświęcone niemieckiemu ustawodawstwu okupacyjnemu, działaniom dyplomacji polskiej oraz postawie Polskiego Państwa Podziemnego wobec Żydów. Obecnie prowadzone są ostatnie prace redakcyjne przez dr. Tomasza Domańskiego i dr Alicję Gontarek. Do najważniejszych publikacji przygotowanych w ramach projektu należy bez wątpienia recenzja książki *Dalej jest noc. Losy Żydów w wybranych powiatach okupowanej Polski* (t. 1–2, red. B. Engelking, J. Grabowski, Warszawa 2018), napisana przez dr. Tomasza Domańskiego i wydana jako obszerny dodatek do „Biuletynu Instytutu Pamięci Narodowej" pt. *Korekta obrazu? Refleksje źródłoznawcze wokół książki Dalej jest noc. Losy Żydów w wybranych powiatach okupowanej Polski, t. 1–2, red. Barbara Engelking, Jan Grabowski, Warszawa 2018* (Warszawa 2019). Trwają także ostatnie prace nad przygotowaniem pierwszego numeru czasopisma „Polish-Jewish Studies". Obowiązki redaktora naczelnego przyjął prof. Grzegorz Berendt, a jego zastępcą jest dr Tomasz Domański. Czasopismo jest rocznikiem poświęconym przede wszystkim relacjom polsko-żydowskim. Będzie wydawane jednocześnie w języku polskim i angielskim. Jego łamy są otwarte dla wszystkich badaczy, którzy podejmują szeroko rozumianą problematykę relacji polsko-żydowskich w XX w. Wśród istotnych przedsięwzięć zrealizowanych w ramach CPB w 2019 r. wymienić należy również konferencję naukową „Relacje polsko-żydowskie w XX wieku. Badania – kontrowersje – perspektywy" (Kielce, 3 lipca 2019 r.), będącą już trzecim spotkaniem z tego cyklu. Należy także podkreślić, że uczestnicy CPB poza działaniami naukowymi

realizowali również wiele zadań o charakterze edukacyjnym: prelekcji, wykładów, odczytów, paneli dyskusyjnych, audycji radiowych i telewizyjnych. Służyły one m.in. popularyzacji wiedzy o Sprawiedliwych, Holokauście i relacjach polsko-żydowskich.

Koordynatorem projektu jest dr Tomasz Domański (OBBH Kraków, Delegatura w Kielcach). W omawianym okresie uczestniczyło w nim 26 badaczy z różnych ośrodków naukowych (16 pracowników IPN i 10 osób z zewnątrz).

6.1.1.2. Losy Polski i jej obywateli w latach II wojny światowej

Projekt funkcjonował poprzednio (do czerwca 2019 r.) pod nazwą: „Ziemie polskie pod okupacją 1939–1945". Jego podstawowym celem jest prowadzenie badań nad losami Polski i jej obywateli w latach 1939–1945. Dotyczą one przede wszystkim problematyki okupacji niemieckiej i sowieckiej ziem polskich oraz działalności Polskiego Państwa Podziemnego. W związku z przypadającą w ubiegłym roku 80. rocznicą wybuchu II wojny światowej w ramach CPB zorganizowano międzynarodową konferencję „Nie tylko Gestapo i NKWD… Niemieckie i sowieckie instytucje i ich rola w represjach wobec obywateli polskich w latach II wojny światowej", która odbyła się w Warszawie 17–18 września 2019 r. Jej celem było ukazanie całego spektrum instytucji i organizacji III Rzeszy i Związku Sowieckiego odpowiedzialnych za realizację polityki okupacyjnej, terror i represje wobec społeczeństwa polskiego w czasie II wojny światowej. Z kolei we współpracy z Ambasadą RP w Londynie, Biblioteką Polską Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego w Londynie oraz Studium Polski Podziemnej w Londynie zorganizowano konferencję pt. „Polacy i Brytyjczycy w obliczu wybuchu II wojny światowej". Konferencja odbyła się w Londynie 27–28 września 2019 r. W jej trakcie zaprezentowano kolejny tom wydawnictwa *Armia Krajowa w dokumentach*. W 80. rocznicę zawarcia paktu Ribbentrop-Mołotow, 23 sierpnia 2019 r. zorganizowano w Warszawie międzynarodową debatę historyków pt. „Ribbentrop i Mołotow – podpalacze świata z woli Hitlera i Stalina". W ramach projektu kontynuowane są prace nad nową (poszerzoną) edycją dokumentów *Armia Krajowa w dokumentach* (aktualnie przygotowywany jest tom 3) oraz nad pełną edycją źródłową dzienników Hansa Franka (w okresie sprawozdawczym ukazał się pierwszy tom serii dotyczący roku 1939 w opracowaniu dr. Pawła Kosińskiego). Finalizowane są także badania nad działalnością organizacji Selbstschutz na ziemiach polskich (1939–1940), których efektem będzie monografia zbiorowa, oraz prace nad edycją dokumentów na temat zbrodni nacjonalistów ukraińskich na Kresach Południowo-Wschodnich II Rzeczypospolitej (1939–1945).

Koordynatorem projektu jest dr Marcin Przegiętka (Centrala BBH). W omawianym okresie uczestniczyło w nim 35 badaczy (wszyscy z IPN).

6.1.1.3. Podziemie niepodległościowe w Polsce 1944–1956

Jest to jeden z najdłużej realizowanych CPB. Do tej pory w jego ramach powstało 17 publikacji książkowych i zorganizowano 10 ogólnopolskich konferencji naukowych. W 2019 r. ukazało się 5 publikacji o charakterze monograficznym (M. Ostapiuk, *Komendant „Bury". Biografia kpt. Romualda Rajsa „Burego" 1913–1949*, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019; D. Węgrzyn, A. Dziuba, T. Kurpierz, *Wypatrując Andersa. Konspiracja niepodległościowa w województwie śląskim 1945–1948*, Katowice–Warszawa 2019; P. Wąs, *Konspiracyjne Wojsko Polskie*, Warszawa 2019; J. Wołoszyn, *Konspiracja młodzieżowa 1944–1956*, Warszawa 2019; *Obszar Zachodni Zrzeszenia WiN*, red. K. Krajewski, Warszawa 2019). Finalizowane są także prace nad kolejnym (VI) tomem wydawnictwa pt. *Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny.*

Koordynatorem projektu jest dr Kazimierz Krajewski (OBBH Warszawa). Uczestniczy w nim 22 badaczy, spośród których 14 jest pracownikami IPN, a 8 osób to historycy spoza Instytutu.

6.1.1.4. Władze komunistyczne wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce 1944–1989

Zasadniczym celem projektu jest dalszy rozwój badań nad historią Kościoła katolickiego i innych związków wyznaniowych w Polsce w latach 1944–1989. Największy nacisk został położony na badania nad Kościołem katolickim. W zasadniczej mierze wynika to z faktu, że jego siła i struktury były nieporównywalne z innymi związkami wyznaniowymi. W 2019 r. kontynuowano działania w ramach rozpoczętych wcześniej trzech ścieżek badawczych: „Biskupi w realiach komunistycznego państwa", „Urząd ds. Wyznań: struktury, działalność, ludzie" i „Księża dla władzy groźni. Współpraca duchowieństwa z opozycją 1976–1989". W bezpośrednim związku z powyższą problematyką funkcjonowały trzy serie wydawnicze: „Kościół katolicki w dokumentach" (red. R. Łatka); „Biskupi w realiach komunistycznego państwa", (red. R. Łatka); „Urząd ds. Wyznań: struktury, działalność, ludzie", (red. K. Białecki, R. Łatka). Istotnym osiągnięciem w okresie sprawozdawczym było przygotowanie i wydanie dwóch kolejnych tomów dziennika *Pro Memoria* prymasa Stefana Wyszyńskiego (tomy VII–VIII), we współpracy BBH z Archidiecezją Warszawską, Archidiecezją Gnieźnieńską, Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego i Instytutem Prymasa Stefana Wyszyńskiego. Opublikowano także 5 monografii autorskich (W. Kucharski, *Komuniści a Watykan. Polityka komunistycznej Polski wobec Stolicy Apostolskiej w latach 1945–1974*; R. Łatka, *Episkopat Polski wobec stosunków państwo-Kościół i rzeczywistości społeczno-politycznej 1970–1989*; R. Łatka, B. Mackiewicz, D. Zamiatała, *Kardynał Stefan Wyszyński Prymas Polski 1900–1981*; M. Kindziuk, *Historyczne i polityczne aspekty komunikacji społecznej prymasa Józefa Glempa w okresie przełomu w Polsce 1981–1992*; M. Wiśniewska, *Przedszkola Polski „ludowej". Ideologizacja instytucji 1944–1965*). Ponadto w 2019 r. ukazały się drukiem 4 kolejne prace: *Dzieje Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim*, tom 3: *1972–1978*, red. M. Siedziako, Z. Stanuch, G. Wejman; *Księża dla władzy groźni. Duchowni współpracujący z opozycją 1976–1989,* red. R. Łatka; *Prymas Wyszyński a Niepodległa. Ojczyzna–naród–patriotyzm w myśli i nauczaniu Prymasa Tysiąclecia,* red. E.K. Czaczkowska, R. Łatka; Stefan Wyszyński, *Dzieła zebrane*, t. XIX. Łącznie w ramach projektu w 2019 r. wydano 11 publikacji zwartych. Dodatkowo w omawianym okresie zorganizowano pięć konferencji naukowych: „Księża dla władzy groźni. Duchowni współpracujący z opozycja 1976–1989, cz. II", 16–17 kwietnia 2019 r., Warszawa; „Krąg współpracowników prymasa Stefana Wyszyńskiego", 8–9 maja 2019 r., Warszawa (we współpracy z Instytutem Prymasowskim); „I pielgrzymka Jana Pawła II do Polski", 30–31 maja 2019 r., Gniezno (we współpracy z Archidiecezją Gnieźnieńską); „Struktury administracji wyznaniowej i pierwsze lata działalności Urzędu ds. Wyznań w Polsce „ludowej" (1945–1956)", 25–27 września 2019 r., Trębki Nowe; „Kardynał Bolesław Kominek – biskup, dyplomata, wizjoner", 18 listopada 2019 r., Wrocław (we współpracy z Centrum Historii Zajezdnia we Wrocławiu). Kontynuowano także prace nad dziejami KUL w latach 1945–1989, edycją źródłową dotyczącą ks. Franciszka Blachnickiego; edycją protokołów Komisji/Rady Głównej Episkopatu Polski, rolą katolików świeckich w Polsce „ludowej", centralnymi strukturami Urzędu do spraw Wyznań.

Koordynatorem projektu jest dr Rafał Łatka (Centrala BBH). Uczestniczy w nim 41 badaczy, w tym 22 spoza IPN.

6.1.1.5. Struktury i metody działania aparatu bezpieczeństwa w Polsce 1944–1989

Celem projektu jest naukowe opracowanie historii aparatu bezpieczeństwa PRL, zarówno cywilnego, jak i wojskowego. W okresie sprawozdawczym trwały prace nad publikacją pod roboczym tytułem: *Leksykon bezpieki. Kadra kierownicza aparatu bezpieczeństwa 1944–1956*. Praca będzie

słownikiem biograficznym funkcjonariuszy UB i SB. Do recenzji wydawniczych skierowano pierwszy tom publikacji *Leksykon bezpieki. Kadra kierownicza aparatu bezpieczeństwa 1944–1956* (red. W. Bagieński, M. Dźwigał). Kontynuowano także prace nad serią wydawniczą „Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX w." (finalizowane są prace nad czwartym tomem) oraz serią „Normatywy aparatu represji", w ramach której opracowywane są zbiory dokumentów zawierające instrukcje, zarządzenia i inne przepisy wewnętrzne różnych jednostek organów bezpieczeństwa PRL.

Do najważniejszych publikacji w ramach projektu w 2019 r. należy zaliczyć książki: *Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych w Polsce w latach 1944–1956*, red. Jarosław Syrnyk, Warszawa 2019; W. Bułhak, *Wywiad PRL a Watykan 1962–1978*, Warszawa 2019; *Struktury i kadra kierownicza urzędów bezpieczeństwa publicznego w województwie łódzkim w latach 1945–1956*, red. R. Rabiega, J. Żelazko, Łódź–Warszawa 2019; *Wyniki pracy wywiadu naukowo-technicznego PRL 1971–1989*, oprac. M. Sikora, Katowice–Warszawa 2019. Dodatkowo w ramach projektu zorganizowano m.in. następujące konferencje naukowe: „Aparat bezpieczeństwa w perspektywie antropologii władzy i antropologii organizacji" – Wrocław, 21–22 lutego 2019 r.; „Na odcinku niemieckim. Wywiad i kontrwywiad PRL wobec RFN i Niemców w Polsce" – Katowice, 13 marca 2019 r.; „W poszukiwaniu szpiegów i dywersantów. Urząd Bezpieczeństwa w gospodarce lat stalinowskich na przykładzie Sprawy Elbląskiej" – Elbląg, 17 lipca 2019 r.; „Aparat bezpieczeństwa na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1956" – Szczecin, 15–16 października 2019 r.; „Need to Know IX: Intelligence and major political change" – Tallin, 28–29 listopada 2019 r. We wrześniu 2019 r. nastąpiły także zmiany w redakcji periodyku „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989". W miejsce dr. Dariusza Iwaneczki redaktorem naczelnym został dr hab. Filip Musiał. Zakończono także prace redakcyjne nad kolejnym, 17. tomem czasopisma.

Koordynatorem projektu jest dr Witold Bagieński (AIPN). Uczestniczy w nim 24 badaczy, w tym 22 z IPN.

6.1.1.6. Partia komunistyczna w systemie władzy w Polsce 1944–1989

Celem projektu jest opracowanie, w ujęciu monograficznym, różnorodnych aspektów działalności PZPR, zarówno w kontekście lokalnym, jak i ogólnopolskim (dotychczas opublikowano w ramach projektu 16 monografii) oraz intensyfikacja dyskusji naukowej związanej z powyższą problematyką (wydano do tej pory 5 tomów materiałów pokonferencyjnych). Do najważniejszych publikacji, które ukazały się w 2019 r., należy zaliczyć monografie: M. Markiewicz, *Odwilż na prowincji. Białostocczyzna 1956–1960*, Białystok–Warszawa 2019; P. Brzeziński, *Zwijanie sztandaru. Komitet Wojewódzki PZPR w Gdańsku w latach 1975–1990*, Gdańsk–Warszawa 2019; *Nie tylko „Po prostu". Prasa w dobie „odwilży" 1955–1958*, red. M. Przeperski, P. Sasanka, Warszawa 2019. W ramach prowadzonych prac zakończono kompletowanie biogramów do pierwszego tomu *Słownika biograficznego I sekretarzy komitetów wojewódzkich PZPR* (zespół pod kierownictwem Rafała Drabika, Michała Mroczka, Piotra Brzezińskiego). Jednocześnie trwają prace nad publikacją materiałów źródłowych *Protokoły Biura Politycznego i Sekretariatu KC PZPR* (red. P. Gontarczyk, P. Libera, K. Rokicki, R. Spałek, M. Szumiło) oraz dokumentów dotyczących relacji polsko-sowieckich z zasobu RGANI (red. J. Szumski, P. Gontarczyk, W. Bułhak). Ponadto 25–26 września 2019 r. w Warszawie odbyła się konferencja naukowa pt. „Kryzys w partii – partia w kryzysie. Ostatnia dekada PZPR", a 9–11 października 2019 r. w Ustroniu – konferencja zatytułowana „Partyjne kierownictwo w terenie. Aspekty funkcjonalne aktywności PZPR na szczeblu lokalnym".

Koordynatorem projektu jest dr Konrad Rokicki (OBBH Warszawa). Uczestniczy w nim 34 badaczy (w tym 26 osób z IPN i 8 osób spoza Instytutu).

6.1.1.7. Polska emigracja niepodległościowa 1945–1990

W projekcie główny nacisk został położony na badania dotyczące emigracji niepodległościowej, która stanowiła w wymiarze kulturowym i społecznym kontynuację II RP. Celem projektu jest podkreślenie jej znaczenia i fenomenu w dziejach Polski w XX w. oraz jej wyjątkowości na tle emigracji z krajów Europy Środkowo-Wschodniej w tym okresie. Z tych powodów istotną część działalności w ramach projektu stanowi współpraca z najważniejszymi ośrodkami emigracyjnymi na świecie, m.in. skupionymi w Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (tzw. MAB), jak również z polskimi placówkami MSZ. Najpoważniejszym wyzwaniem merytorycznym w okresie sprawozdawczym była organizacja panelu historycznego „Polska emigracja niepodległościowa 1945–1990. Bilans i perspektywy badawcze" podczas jubileuszowego XX Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Lublinie (18 września 2019 r.). Zaproszenie do uczestniczenia w panelu przyjęli wybitni znawcy problematyki oraz przedstawiciele 24 instytucji w ramach Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie. Spośród publikacji wydanych w ramach projektu na uwagę zasługuje przede wszystkim wydawnictwo popularnonaukowe *Przez Morze Czerwone. Rzeczpospolita na Uchodźstwie 1945–1990* autorstwa Tomasza Łabuszewskiego, Anny Obrębskiej i Małgorzaty Ptasińskiej. Ukazuje ono dorobek uchodźstwa powojennego w sferze politycznej, społecznej i kulturalnej, wzbogacony ciekawym i unikatowym materiałem ilustracyjnym.

Koordynatorem projektu jest dr Małgorzata Ptasińska (Centrala BBH). Uczestniczy w nim 28 osób, w tym 11 pracowników IPN oraz 17 badaczy zewnętrznych z Polski i z zagranicy.

6.1.1.8. „Solidarność" i opór społeczny w PRL 1956–1989

Podstawowym celem projektu są badania nad opozycją i oporem społecznym w latach 1956–1989. Ważnym aspektem jest też próba spopularyzowania zapomnianych bądź marginalizowanych dotąd bohaterów opozycji oraz poszerzenia naszej wiedzy o organizacjach opozycyjnych i wszelkich formach oporu po 1956 r. W ramach projektu organizowano konferencje naukowe oraz panele i seminaria o charakterze naukowym (m.in. seminarium w Instytucie Historii UAM z udziałem prof. Amira Weinera ze Stanford University, który wygłosił wykład „The KGB: An Autobiography" – Poznań, 18 lutego 2019 r.; panel historyczny „Jesień narodów i transformacja w Europie Środkowo-Wschodniej" podczas XX Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Lublinie – 20 września 2019 r.; konferencja „Rok 1989 w Małopolsce" – Kraków, 5 czerwca 2019 r.). Najważniejszym osiągnięciem jest jednak opublikowanie tomu 3 *Encyklopedii Solidarności* (*Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, tom 3, red nacz. G. Waligóra, Warszawa 2019). W pracach nad publikacją wzięło udział ponad 230 autorów. Większość haseł rzeczowych i biogramów została napisana na podstawie szerokiej bazy źródłowej różnej proweniencji i zebranych relacji. W tomie opublikowano ogółem 1521 tekstów – 1115 biogramów działaczy NSZZ „Solidarność", organizacji, partii i środowisk opozycji z lat 1976–1989, oraz 406 haseł rzeczowych. Redaktorzy naukowi tomu dołożyli starań, aby w publikacji znalazły się biogramy i hasła z każdego regionu NSZZ „Solidarność" i oprócz działaczy „Solidarności" byli także ludzie ze Studenckich Komitetów Solidarności, Komitetu Obrony Robotników/Komitetu Samoobrony Społecznej „KOR", Niezależnego Zrzeszenia Studentów, Konfederacji Polski Niepodległej, Solidarności Walczącej, Polskiej Partii Niepodległościowej czy też Federacji Młodzieży Walczącej.

Specyfiką projektu jest współpraca naukowa i dokumentacyjna jego uczestników z wieloma organizacjami i stowarzyszeniami (m.in. poszczególne regiony NSZZ „Solidarność", Stowarzyszenie „Solidarność Walcząca", Polskie Towarzystwo Filozoficzne – Oddział w Poznaniu, Stowarzyszenie Represjonowanych w PRL Ziemi Lubuskiej, Stowarzyszenie „Wolni i Solidarni 1980–1989" w Starachowicach, Związek Weteranów Trzeciej Konspiracji, Stowarzyszenie Represjonowanych

w Stanie Wojennym Regionu Świętokrzyskiego, Instytut Historyczny Nurtu Niepodległościowego im. Andrzeja Ostoja-Owsianego, Ośrodek Myśli Niepodległościowej w Łodzi).

Koordynatorem projektu była dr Cecylia Kuta (OBBH Kraków). Uczestniczy w nim łącznie 28 osób (w tym 2 badaczy zewnętrznych).

6.1.2. Seminaria

6.1.2.1. Komuniści w II Rzeczypospolitej

W okresie sprawozdawczym w ramach seminarium zorganizowano konferencję naukową „Ruch komunistyczny w II Rzeczypospolitej i pograniczu polsko-niemieckim. Stan badań, perspektywy badawcze", która odbyła się w Katowicach (15 maja 2019 r.). Kolejnym przedsięwzięciem była konferencja w Warszawie „Administracja państwowa, służby specjalne i siły zbrojne II RP wobec ugrupowań i środowisk komunistycznych 1918–1939" (21 listopada 2019 r.). Należy także wspomnieć o debacie „Komunizm – projekt nowego człowieka", która odbyła się w ramach Krakowskiej Loży Historii Współczesnej (Kraków, 19 czerwca 2019 r.). Kontynuowano także badania nad antypaństwową działalnością komunistów w szeregach Wojska Polskiego. Uczestnik seminarium – dr Daniel Czerwiński (OBBH Gdańsk) rozpoczął kwerendę w archiwach rosyjskich na potrzeby opracowania monografii poświęconej środowisku dąbrowszczaków.

Koordynatorem seminarium jest dr hab. Mariusz Krzysztofiński (OBBH Rzeszów). W projekcie uczestniczy 7 badaczy zatrudnionych w IPN.

6.1.2.2. Wojsko Polskie w strukturach państwa w XX w.

Jednym z głównych celów projektu realizowanego od 2017 r. jest integracja rozproszonego w ramach IPN środowiska badaczy zainteresowanych dziejami Wojska Polskiego oraz nawiązanie współpracy z czołowymi naukowcami tej specjalności z ośrodków akademickich w Polsce. W ideę projektu od początku wpisana została kooperacja z powstałym w 2016 r. Wojskowym Biurem Historycznym im. gen. broni Kazimierza Sosnkowskiego, ułatwiająca m.in. proces dostępu do akt przechowywanych w wojskowej sieci archiwalnej. Celem projektu jest prezentacja różnych aspektów funkcjonowania i roli wojska w polskich strukturach państwowych w XX w. Projekt obejmuje trzy główne okresy: okres wojen o niepodległość i granice oraz międzywojenny (1918–1939), II wojnę światową (1939–1945) i okres po 1945 r. (łącznie z emigracyjnymi strukturami państwa). W ich ramach przygotowywano edycje źródłowe, prace monograficzne, konferencje. Specyfiką projektu jest wykorzystywanie przez jego uczestników materiałów zgromadzonych w archiwach zagranicznych, zarówno proweniencji polskiej (np. Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego, Studium Polski Podziemnej), jak i zagranicznej (np. Bundesarchiv Abteilung Militärarchiv, Service Historique de la Défense). W ramach projektu w okresie sprawozdawczym opublikowano kilkanaście wydawnictw zwartych, w tym m.in. *Moja służba Niepodległej. Wspomnienia pułkownika dyplomowanego Józefa Szostaka „Filipa" (1897–1984)*, oprac. D. Koreś, Wrocław–Warszawa 2019; *Dzieje 14. Pułku Ułanów Jazłowieckich*, red. J.S. Tym, oprac. nauk. K. Goździk, D. Koreś, M. Przybylak, P.M. Rozdżestwieński, J.S. Tym, Warszawa 2019; *Normatywy Wojskowej Służby Wewnętrznej (1957–1990)*, oprac. B. Kapuściak, Katowice–Kraków 2019; J. Kirszak, *Generał Roman Szymański. Żołnierz Pierwszej Kampanii Kadrowej, zdobywca Monte Cassino*, Warszawa 2019; J. Kirszak, *Generał Kazimierz Sosnkowski 1885–1969*, Warszawa (poprawiony dodruk wydania z 2012 r.); *Studia z dziejów Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie (1939–1947)*, red. P. Chmielowiec, K.A. Tochman, Rzeszów–Warszawa 2019; W. Szpakowicz, *Dzienniki cichociemnego 1939–1942*, oprac. K. Kaczmarski, K.A. Tochman, Rzeszów–Warszawa 2019). Zorganizowano także ogólnopolską konferencję

naukową „Attachés i przedstawiciele Misji Wojskowych w Wojsku Polskim II RP i Siłach Zbrojnych PRL" (Częstochowa, 13–14 czerwca 2019 r.).

Koordynatorem seminarium jest dr Daniel Koreś (OBBH Wrocław). Uczestniczy w nim 37 osób, w tym 20 pracowników IPN.

6.1.2.3. Władze PRL wobec środowisk twórczych, dziennikarskich i naukowych

Celem projektu jest przedstawienie struktur, mechanizmów i działalności aparatu władzy wobec twórców kultury, dziennikarzy i pracowników nauki w PRL. Projekt wszedł w fazę przygotowania opracowań o charakterze monograficznym, w tym biografii osób mających związek ze środowiskami twórczymi, dziennikarskimi czy naukowymi. W ramach projektu funkcjonuje od 2009 r. seria wydawnicza „Twórcy, Naukowcy, Dziennikarze". W jej ramach do tej pory ukazało się 36 publikacji zwartych. W 2019 r. wydano cztery książki (T. Sikorski, *Outsider. Sprawa Wojciecha Bąka. Wybór źródeł*, Warszawa–Szczecin 2019; D. Skotarczak, *Otwierać, milicja! O powieści kryminalnej w PRL*, Szczecin–Warszawa 2019; *Marzec i po Marcu. Wpływ kryzysu Marca '68 na środowiska naukowe i kulturę Polski ludowej*, red. P. Benken, T.P. Rutkowski, Szczecin–Warszawa 2019; *Twórczość na zamówienie*, red. S. Ligarski, R. Łatka, Warszawa 2019).

Koordynatorem seminarium jest dr hab. Sebastian Ligarski (OBBH Szczecin). Uczestniczy w nim 15 osób (w tym 5 pracowników IPN).

6.1.2.4. Rok 1989 – mechanizmy transformacji ustrojowej

Podstawowe cele badawcze projektu to analiza procesów uwłaszczenia socjalistycznej nomenklatury, „transfer" części urzędników aparatu administracji państwowej, aparatu partyjnego i funkcjonariuszy różnych służb do „prywatnego" biznesu, powstawanie nowych form własności gospodarczej (m.in. tzw. firm polonijnych) oraz ich relacje z otoczeniem państwa socjalistycznego (MO, SB, aparat sprawiedliwości, inni biznesmeni, nomenklatura partyjna), a także próby przekształceń instytucji władzy komunistycznej (głównie partia i MSW) w nowych realiach politycznych po wyborach czerwcowych 1989 r.

W okresie sprawozdawczym zorganizowano międzynarodową konferencję naukową „Transformacja ustrojowa: geneza, mechanizmy i skutki" (Gdynia, 4–5 czerwca 2019 r.). Wystąpiło na niej 21 referentów, z czego 3 z zagranicy, a 10 z ośrodków naukowych spoza IPN. Obecnie trwają prace nad publikacją pokonferencyjną. W ramach projektu ukazała się także monografia autorstwa dr. Tomasza Kozłowskiego *Koniec imperium MSW. Transformacja organów bezpieczeństwa państwa 1989–1990* (Warszawa 2019).

Koordynatorem seminarium jest dr hab. Daniel Wicenty (OBBH Gdańsk). Uczestniczy w nim 3 pracowników IPN.

6.1.3. Serie wydawnicze

6.1.3.1. Polacy w Rosji i Związku Sowieckim

Projekt funkcjonuje od kwietnia 2017 r., a jego podstawowym celem jest analiza polityki sowieckiej w kontekście działań podejmowanych przez kierownictwo bolszewickie (władze partyjne i państwowe) na poziomie centralnym w RSFRS, BSRS oraz USRS oraz ukazanie roli, którą odgrywali Polacy w życiu politycznym, społecznym, naukowym i gospodarczym w Rosji Sowieckiej, a następnie ZSRS w latach 20. i 30. XX w. Realizacja tak określonych celów badawczych wymagała przeprowadzenia m.in. kwerend w archiwach rosyjskich, ukraińskich i białoruskich. Obecnie

finalizowane są prace nad publikacją źródeł poświęconych dziejom Polskiego Rejonu Narodowego im. F. Dzierżyńskiego na Białorusi (*Dzierżyńszczyzna. 1932–1937. Rejon skazany na zagładę*, oprac. A. Wialiki) oraz wyborem dokumentów poświęconych dziejom Kościoła katolickiego na Białorusi (*Potrójnie winni. Ludność polska i Kościół rzymskokatolicki na terenie Białoruskiej SRS w latach 1921–1939 w polityce władz centralnych i republikańskich*), nad którym pracują historycy z Polski i Białorusi (A. Gil, A. Lebiediew, ks. S. Laskowski, W. Piczukow, A. Szabaciuk).

Koordynatorem serii jest dr hab. Jan Szumski (BBH).

6.1.3.2. Województwa wschodnie II Rzeczypospolitej

Ze względu na poszerzenie zakresu merytorycznego badań naukowych Instytutu podstawowym celem projektu jest publikacja opracowanych naukowo okresowych sprawozdań wojewodów województw wschodnich (wileńskiego, nowogródzkiego, poleskiego, wołyńskiego, lwowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego) przeznaczonych dla Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i przygotowywanych w latach 1921–1939. Wymagało to przeprowadzenia m.in. kwerend w archiwach rosyjskich, ukraińskich i białoruskich. Publikacje będą wydawane w serii wydawniczej pt. „Sprawozdania wojewodów województw wschodnich 1921–1939".

Koordynatorem serii jest dr hab. Piotr Cichoracki (Uniwersytet Wrocławski).

6.1.3.3. Uniwersytet Stefana Batorego

W ramach projektu przygotowywane są publikacje dotyczące kadry i studentów Uniwersytetu Stefana Batorego (USB) w Wilnie w latach 1919–1939. Finalizowane są prace nad następującymi opracowaniami: *Poczet rektorów i dziekanów USB*, *Słownik docentów USB* (obejmie 76 osób) oraz *Słownik doktorów USB* (ponad 800 biogramów). Założenia projektu były prezentowane m.in. podczas spotkań komitetu organizacyjnego obchodów 100-lecia wskrzeszenia USB (Toruń) oraz podczas konferencji dotyczącej USB zorganizowanej w Wilnie (5 grudnia 2019 r.).

Koordynatorem serii jest dr hab. Przemysław Marcin Żukowski (Uniwersytet Jagielloński).

6.2. Badania nad terrorem okupacyjnym

Prezes IPN 1 czerwca 2019 r. powołał pełnomocnika prezesa IPN – KŚZpNP ds. badań nad terrorem okupacyjnym na ziemiach polskich w latach 1939–1945. Został nim dr Rafał Leśkiewicz. Otrzymał on zadanie zorganizowania zespołu historyków, których prace badawcze będą zmierzać do odtworzenia zakresu terroru i represji stosowanych przez niemieckie i sowieckie wojska oraz władze podczas II wojny światowej na terenach II Rzeczypospolitej Polskiej. Głównym celem rozpoczętych prac badawczych będzie uruchomienie serii publikacji dokumentujących sytuację okupowanego społeczeństwa w czasie wojny w poszczególnych powiatach. W założeniu w ramach tych prac mają być odtworzone struktury aparatu bezpieczeństwa, opisane będą poszczególne akty terroru wraz z listą ofiar oraz tych, którzy za te represje odpowiadali. Uzupełnieniem badań będzie również cyfrowe kalendarium represji z okresu II wojny światowej w ujęciu chronologicznym dla każdego z powiatów II RP (wg stanu na 31 sierpnia 1939 r.). W ramach prac zespołu powstawać będą także monografie prezentujące aktualny stan badań nad prawnymi aspektami działania oraz strukturami niemieckiej i sowieckiej administracji cywilnej oraz wojskowej na ziemiach polskich w latach 1939–1945. Działania pełnomocnika prezesa były w omawianym okresie finansowane z rezerwy celowej Ministerstwa Finansów (uruchomienie środków nastąpiło dopiero 28 sierpnia 2019 r.). Dzięki temu rozpoczęto organizację zespołu, w tym zatrudnienie odpowiednio wykwalifikowanych pracowników oraz przygotowanie stanowisk pracy. Na koniec 2019 r. w zespole zostało zatrudnionych 9 osób, z czego 4 osoby wykonywały obowiązki służbowe w oddziałach i delega-

turach IPN (Gdańsk, Katowice, Kielce i Kraków). Zawarto porozumienie z Muzeum KL Stutthof w Sztutowie, którego celem jest publikacja bazy danych członków załogi niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Stutthof. Baza danych zawiera ponad 2600 nazwisk. Pierwsza część projektu, zrealizowana w grudniu 2019 r., polegała na sporządzeniu przez Muzeum KL Stutthof i przekazaniu do IPN fotografii obsady załogi obozowej oraz przeprowadzeniu konkordancji sygnatur materiałów archiwalnych przechowywanych w Muzeum KL Stutthof, wymienionych w naukowym opracowaniu autorstwa dr. hab. Aleksandra Lasika. Uzgodniono ponadto z Główną Komisją Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu zakres udostępniania pracownikom zespołu akt śledztw dotyczących przestępstw popełnionych w latach 1939–1945 (do końca roku 2019 r. udostępniono pracownikom zespołu 60 tomów akt). Opracowano założenia do projektu informatycznego pod roboczą nazwą „Kalendarium represji" – serwisu internetowego, w którym zostanie ukazany obraz II wojny światowej z perspektywy lokalnej, a w szczególności ofiary represji, osoby i formacje wojskowe i policyjne, które represje stosowały. Znajdą się tam również informacje o stratach materialnych, które poniosła Polska w wyniku okupacji niemieckiej i sowieckiej. Rozpoczęto także prace nad redakcją tekstów do anglojęzycznej broszury informacyjnej na temat obozów niemieckich, zlokalizowanych na terenach Polski w granicach z 31 sierpnia 1939 r. Broszura, która ma się ukazać w połowie 2020 r., składać się będzie z czterech bloków: podstawy prawne funkcjonowania obozów, rodzaje i historia obozów (w tym liczby i lokalizacje), aparat terroru oraz część ikonograficzna. Sfinalizowano także prace nad przekazaniem do druku publikacji monograficznej autorstwa dr. Konrada Graczyka *Sondergericht Kattowitz – Sąd Specjalny w Katowicach 1939–1945*. Trwały także ostatnie prace redakcyjne nad monografią Macieja Mazurkiewicza pt. *Od pogwałcenia praw i zwyczajów wojennych do ludobójstwa. Niemieckie zbrodnie na Polakach (1939–1945). Studium historyczno-prawne.* W ramach działań pełnomocnika częściowo sfinansowano przygotowanie filmu *Podróżnik – Akcja Inteligencja* w reżyserii Hanny Zofii Etemadi. Film powstał w koprodukcji z Fundacją Współpracy Polsko-Niemieckiej oraz Muzeum Historii Polski, a jego producentem wykonawczym było Stowarzyszenie Kulturalne „Bliżej Tradycji i Kultury".

6.3. Oddziałowe Projekty Badawcze

Projekty badawcze o charakterze regionalnym są realizowane przez poszczególne oddziałowe biura badań historycznych. Ich zakres merytoryczny koncentruje się najczęściej na wydzielonym terytorium, a ich celem jest m.in. realizacja postulatów i potrzeb różnych środowisk lokalnych zaangażowanych w pielęgnowanie historii danego obszaru.

OBBH w Białymstoku realizowało projekt „Wojewodowie białostoccy". Opublikowano w jego ramach pracę *Wojewodowie białostoccy 1919–1944* (red. K. Sychowicz, J. Wasilewski, Białystok–Warszawa 2019).

OBBH w Katowicach kontynuowało rozbudowany projekt „Powstania śląskie 1919–1921". Jego rezultatem były m.in. prace: H. Dudała, M. Węcki, *Kronika czasu przełomu. Górny Śląsk w latach 1919–1926 na fotografiach Stefana Pierzchalskiego*, Katowice–Warszawa 2019; *Rok 1922 na Górnym Śląsku. Granice – administracja – społeczeństwo*, red. S. Rosenbaum, M. Węcki, Katowice–Warszawa 2019. We współpracy z Muzeum Powstań Śląskich w Świętochłowicach oraz Instytutem Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach wydano piąty numer rocznika naukowego „Śląski Almanach Powstańczy". Zorganizowano także w Katowicach (wraz z Wydziałem Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego i Muzeum Powstań Śląskich w Świętochłowicach) konferencję naukową „Obraz powstań śląskich i plebiscytu w edukacji, historiografii, kulturze i przestrzeni publicznej" (19 października 2019 r.) oraz międzynarodową konferencję „Rok 1919 na Górnym Śląsku", która odbyła się 25–26 września 2019 r. (przy współpracy z Muzeum w Tarnowskich Górach).

OBBH w Krakowie realizowało projekt „Władza i społeczeństwo w Małopolsce i na Ziemi Świętokrzyskiej 1945–1989/1990". W jego ramach ukazała się monografia dr Cecylii Kuty pt. *Nie-*

cenzurowane. Z dziejów drugiego obiegu wydawniczego w Krakowie w latach 1976–1990 oraz monografia zbiorowa: *Sen o wolności – głód nadziei. Wokół 30. rocznicy protestu głodowego w Krakowie-Bieżanowie* (red. C. Kuta i ks. J. Marecki).

OBBH w Lublinie kontynuowało prace nad dwoma projektami: „Dzieje Lubelszczyzny 1918–1939" oraz „Dzieje Lubelszczyzny 1956–1970" (koordynatorzy: dr hab. Marcin Kruszyński, dr Tomasz Osiński).

W OBBH w Łodzi realizowano projekt „Łódź i region łódzki na tle historii Polski 1914/18–1989" (koordynator dr Tomasz Toborek). W 2019 r. w ramach projektu zorganizowano m.in. dwie konferencje naukowe: „»Łódź czerwona«. Prawda czy mit?" – Łódź, 10–11 czerwca 2019 r.; „Wrzesień 1939 roku w Łodzi i regionie łódzkim – losy ludności cywilnej" – Łódź, 4 września 2019 r. oraz panel dyskusyjny w związku z 75. rocznicą likwidacji przez Niemców Litzmannstadt Getto („Litzmannstadt Getto – zbrodnia nieosądzona" – Łódź, 27 sierpnia 2019 r.).

OBBH w Poznaniu kontynuowało prace w ramach czterech projektów regionalnych. W przypadku projektu „Wielkopolska w latach okupacji" skupiały się one przede wszystkim na przygotowaniu monografii wieloautorskiej *Życie codzienne w okupowanym Poznaniu* (red. A. Pietrowicz), albumu *Wartheland* (dr A. Pleskaczyński) i publikacji *Straty osobowe Narodowej Organizacji Bojowej* (A. Pietrowicz i R. Sierchuła). Z kolei w ramach projektu „Wielkopolska w latach 1945–1989" opublikowano monografię dr hab. Elżbiety Wojcieszyk *„Fanatycy" i inni. Opór Wielkopolan wobec komunistów w latach 1956–1970. Wybrane zagadnienia*, Poznań–Warszawa 2019. Zorganizowano także konferencje naukowe: „Województwo poznańskie w latach 1950–1975" (Poznań, 30 listopada 2019 r.) oraz „Stanisław Hejmowski (1900–1969). Życie i dokonania" (Poznań, 13 czerwca 2019 r.). W wyniku prac przy projekcie „Metodologiczne i teoretyczne problemy badania najnowszej historii Polski" opublikowano wydawnictwo zbiorowe *Nowe perspektywy badawcze w transnarodowej historii komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej* (red. K. Brzechczyn, Poznań–Warszawa 2019). Książka została także przetłumaczona i wydana w języku angielskim pt. *New Perspectives in Transnational History of Communism in East Central Europe* (Bern 2019). Zorganizowano także międzynarodową konferencję naukową „The Downfall of Communism in East-Central and Southern Europe: An Attempt of Comparative Perspective" (Poznań, 24 czerwca 2019 r.). Kolejny program badawczy „Powstanie Wielkopolskie" przyniósł publikację autorstwa profesorów Bogusława i Michała Polaków *Generał Stanisław Taczak 1874–1960* (Poznań–Warszawa 2019). Zorganizowano także sesję popularnonaukową poświęconą poległym powstańcom wielkopolskim (Poznań, 13 marca 2019 r.) oraz Wojciechowi Korfantemu i jego związkom z Wielkopolską (Poznań, 6 listopada 2019 r.).

OBBH w Rzeszowie realizowało projekt „Osobowy wykaz ofiar konfliktu polsko-ukraińskiego w latach 1939–1948" (koordynator Tomasz Bereza). Program zakłada opracowanie oraz upublicznienie w formie wydawnictwa i portalu internetowego bazy danych ofiar konfliktu. W roku sprawozdawczym skoncentrowano się na kontynuacji kwerend archiwalnych w zasobach Archiwum Państwowego w Przemyślu oraz Archiwum Państwowego w Rzeszowie Oddział w Sanoku, a także weryfikacji dotychczas wprowadzonych danych. Według stanu na 31 grudnia 2019 r. w bazie danych znalazło się 6238 metryk osobowych.

W OBBH w Warszawie realizowano trzy projekty regionalne. W pierwszym, noszącym tytuł „Warszawa nie?pokonana" (koordynowanym przez dr. Tomasza Łabuszewskiego), uczestniczyło 8 osób. Przygotowano następujące publikacje: T. Ruzikowski, *W służbie bezpieczeństwa stolicy. Służba Bezpieczeństwa Komendy Milicji Obywatelskiej m.st. Warszawy i Komendy Stołecznej Milicji Obywatelskiej w latach 1956–1975*; R. Spałek, *Ekspozytura Urzędu Śledczego PKB „Start". Powstanie – działanie – proces sądowy*; B. Noszczak, *Jezuici w powojennej Warszawie*; E. Kowalczyk, *Działalność Komitetu Warszawskiego KPRP/KPP (1918–1938)*. W ramach projektu „Mazowsze i Podlasie w ogniu 1944–1956" (koordynowanego przez dr. Kazimierza Krajewskiego) przygotowywano publikację tomu *Ciechanów w pierwszej dekadzie rządów komunistycznych*. Trwają także

prace nad kolejnymi publikacjami (m.in. M. Bechta, *Inspektorat AK-DSZ-WiN Radzyń Podlaski*; K. Krajewski, *Podziemie niepodległościowe na terenie b. Obszaru Warszawskiego AK w latach 1944–1956*). Z kolei w ramach projektu „Dopalanie Kresów" (koordynowanego przez dr. Kazimierza Krajewskiego i dr. Wojciecha Muszyńskiego) przygotowano album *Białe Legiony przeciwko bolszewikom. Polskie formacje w Rosji 1918–1920* oraz kontynuowano prace nad kolejnymi tomami wydawnictwa albumowego *Kresowe rezydencje*.

W OBBH we Wrocławiu kontynuowano prace nad projektem „Solidarność Walcząca na Dolnym Śląsku 1982–1990".

6.4. Konferencje naukowe i popularnonaukowe

Organizacja konferencji naukowych i spotkań o charakterze popularnonaukowym to jedna z najważniejszych form prezentowania dorobku historyków i aktualnego stanu badań nad historią Polski w XX w. Tego rodzaju aktywność stwarza dogodne warunki współpracy Instytutu z rozmaitymi placówkami naukowymi, uniwersytetami i szkołami różnych szczebli, a szerzej zarówno ze środowiskiem akademickim, jak i nauczycielskim. Duża część konferencji, seminariów czy też paneli dyskusyjnych o charakterze naukowym jest wynikiem wieloletnich prac prowadzonych w ramach realizowanych przez IPN określonych projektów badawczych (CPB, seminaria, projekty oddziałowe).

Szczególne miejsce w tej sferze aktywności naukowej miała problematyka odzyskania niepodległości przez Polskę w 1918 r. Była ona przedmiotem debat belwederskich organizowanych wspólnie przez Kancelarię Prezydenta RP oraz Instytut Pamięci Narodowej. Brali w nich udział najwybitniejsi polscy badacze specjalizujący się w tym okresie. Każdorazowo prowadził je dyrektor BBH – prof. Włodzimierza Suleja. Należy przypomnieć, że idea cyklicznych debat poświęconych drodze prowadzącej do odzyskania i utrwalenia niepodległości pojawiła się w roku 2016. Pierwsza debata odbyła się w listopadzie 2016 r. i była poświęcona znaczeniu aktu 5 listopada 1916 r. W 2017 r. odbyły się debaty poświęcone międzynarodowemu kontekstowi odzyskania niepodległości, polskiej akcji dyplomatycznej w latach 1914–1918 oraz czynowi zbrojnemu (zarówno Legionom Polskim, jak i innym formacjom zbrojnym). W 2018 r. dyskutowano raz jeszcze o roli Legionów Polskich, a także o budowaniu najważniejszych instytucji państwowych i administracji, roli Kościoła w procesie odzyskiwania niepodległości. Warto wspomnieć, że z okazji rocznicy odzyskania niepodległości, 17 listopada 2018 r. odbyła się na Zamku Królewskim w Warszawie specjalna dyskusja zatytułowana „Sto lat z tysiąclecia. Drogi do Niepodległej". Cykl debat belwederskich, cieszący się dużym zainteresowaniem, był kontynuowany także w 2019 r. Zorganizowano trzy spotkania poświęcone najważniejszym wydarzeniom w historii Polski związanym z okresem po 11 listopada 1918 r. Pierwsza debata odbyła się 22 stycznia 2019 r. i nosiła tytuł „Kształtowanie się ośrodków władzy – listopad 1918 – luty 1919". 13 czerwca i 24 października zostały zorganizowane dwa spotkania poświęcone zagadnieniu walk o granice w latach 1918–1919. W debatach tych wzięli udział znani badacze, m.in. profesorowie: Marek Kornat, Janusz Odziemkowski, Mariusz Wołos, Karol Olejnik, Robert Litwiński, Waldemar Kozyra, Janusz Mierzwa, Jerzy Pająk, Przemysław Hauser, Grzegorz Nowik, Waldemar Rezmer oraz Bogusław Polak. Tradycyjnie, każdej debacie towarzyszył specjalny dodatek tematyczny do tygodnika „Rzeczpospolita – *Plus Minus*".

Rocznica odzyskania niepodległości przez Polskę była także okazją do refleksji nad stosunkami Polski z innymi państwami europejskimi (m.in. z Danią, Litwą i Gruzją). Konferencja poświęcona setnej rocznicy nawiązania stosunków dyplomatycznych między Królestwem Danii i Rzecząpospolitą odbyła się w Warszawie 25–26 listopada 2019 r. i nosiła tytuł „Just across the sea – 100 Years of Polish-Danish Diplomatic Relations", została zorganizowana przez Centralę BBH, University of Southern Denmark – SDU (Odense, Dania), Ambasadę Królestwa Danii, Uniwersytet Warszawski oraz Duński Instytut Kultury w Warszawie. Z kolei sesje poświęcone stosunkom polsko-gruzińskim odbywały się w ramach Polsko-Gruzińskiej Komisji Historyków, która obradowała pod

patronatem prezydentów obu krajów (przy współpracy Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego, BBH i Uniwersytetu Iwane Dżawachiszwilego w Tbilisi). Konferencja odbyła się 22–25 listopada 2019 r. w Tbilisi i Bakurciche i została zorganizowana przy dodatkowym wsparciu Ambasady RP w Tbilisi i Ambasady Gruzji w Warszawie. Zagadnienie stosunków polsko-litewskich omawiano w trakcie konferencji „Spojrzenie na relacje polsko-litewskie w XX wieku", która odbyła się w Wilnie 19–20 marca 2019 r. Zorganizowano ją we współpracy z Ambasadą RP w Wilnie, Instytutem Polskim w Wilnie, Stowarzyszeniem Wspólnota Polska i Domem Polskim w Wilnie.

W 2019 r. odbyły się także dwie konferencje organizowane wspólnie z gruzińskim partnerem The Soviet Past Research Laboratory (SovLab). Pierwsza z nich nosiła tytuł „Represje komunistyczne przeciwko Gruzinom i Polakom 1918–1991" i miała miejsce w Tbilisi 7–8 maja 2019 r. Została zorganizowana przez BBH i SovLab przy współpracy z Uniwersytetem im. Ilii Czawczawadze (Tbilisi), Ambasadą RP w Tbilisi, Instytutem Polskim w Tbilisi i Fundacją im. Heinricha Bölla. Druga konferencja „Repression against Religion in the Communist Countries" odbyła się w Muzeum św. Grzegorza Peradze w Bakurciche i w Telawi 25–26 listopada 2019 r. Została zorganizowana wspólnie z SovLab oraz we współpracy z Uniwersytetem im. Ilii Czawczawadze w Tbilisi, Fundacją im. Heinricha Bölla, Ambasadą RP w Tbilisi i Ambasadą Gruzji w Warszawie.

Zawsze szczególne znaczenie dla środowiska polskich historyków mają Powszechne Zjazdy Historyków organizowane regularnie przez Polskie Towarzystwo Historyczne od 1880 r. Pierwotnie odbywały się co 10, a od 1963 r. co 5 lat. We wrześniu 2019 r. odbył się w Lublinie XX Powszechny Zjazd Historyków Polskich zorganizowany przez Polskie Towarzystwo Historyczne, lubelskie uniwersytety (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej i Katolicki Uniwersytet Lubelski) i Archiwum Państwowe w Lublinie. Instytut Pamięci Narodowej był partnerem instytucjonalnym tego przedsięwzięcia wspólnie z Muzeum Historii Polski, Archiwami Państwowymi, Oddziałem Polskiego Towarzystwa Historycznego w Lublinie i Instytutem Historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. W trakcie zjazdu pion naukowy Instytutu odpowiadał za organizację dwóch paneli historycznych: „Polska emigracja niepodległościowa 1945–1990. Bilans i perspektywy badawcze" oraz „Jesień Narodów i transformacja w Europie Środkowo-Wschodniej", w których brali udział uznani badacze z różnych ośrodków naukowych z Polski i krajów Europy Środkowo-Wschodniej.

Okresowi międzywojennemu – stosunkowo nowej problematyce w badaniach naukowych IPN – poświęcono dwie duże konferencje. Pierwsza z nich odbyła się 21 maja 2019 r. w Warszawie i została zorganizowana we współpracy ze Studium Europy Wschodniej UW. Dotyczyła postaci Symona Petlury i stosunków polsko-ukraińskich („Symon Petlura 1879–1926 – przywódca niepodległej Ukrainy. W 140. rocznicę urodzin"). Druga natomiast miała miejsce w Warszawie 21 listopada 2019 r. i była poświęcona zwalczaniu ruchu komunistycznego w okresie II Rzeczypospolitej („Administracja państwowa, służby specjalne i siły zbrojne II RP wobec ugrupowań i środowisk komunistycznych 1918–1939").

Duże znaczenie dla aktywności naukowej Instytutu miała 80. rocznica wybuchu II wojny światowej. BBH zorganizowało z tej okazji międzynarodową konferencję, której celem było poszerzenie stanu wiedzy na temat terroru niemieckiego i sowieckiego na ziemiach polskich. Konferencja „Nie tylko Gestapo i NKWD… Niemieckie i sowieckie instytucje i ich rola w represjach wobec obywateli polskich w latach II wojny światowej" odbyła się w Warszawie 17–18 września 2019 r. Udział Polski w II wojnie światowej i polsko-brytyjska współpraca w tym okresie były przedmiotem konferencji zorganizowanej w Londynie 27–28 września 2019 r. „Polacy i Brytyjczycy w obliczu wybuchu II wojny światowej". Wydarzenie to zostało przygotowane wspólnie z Ambasadą RP w Londynie, Biblioteką Polską Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego w Londynie oraz Studium Polski Podziemnej w Londynie. Ciekawy pod względem naukowym przebieg miała także międzynarodowa debata historyków poświęcona rocznicy podpisania paktu Ribbentrop-Mołotow, jego przyczynom i założeniom, którą BBH zorganizowało w Warszawie 23 sierpnia 2019 r.

W 2019 r. odbyła się także kolejna konferencja z cyklu „Need to know" – poświęconego międzynarodowym badaniom nad dziejami wywiadu i kontrwywiadu. Konferencje są organizowane od 2011 r. we współpracy z Uniwersytetem Południowej Danii. Biorą w nich udział uznani badacze tej tematyki z całego świata. W tym roku konferencja nosiła tytuł „Need to Know IX: Intelligence and major political change" i odbyła się w Tallinie (Estonia) 28–29 listopada 2019 r. Została zorganizowana przez BBH oraz Ambasadę RP w Danii, Ambasadę Królestwa Danii w Tallinie, Ambasadę Wielkiej Brytanii w Tallinie, International Centre for Defense and Security – ICDS (Tallin, Estonia), University of Southern Denmark – SDU (Odense, Dania), King's College of London – KCL (Londyn, Wielka Brytania), Norwegian Aviation Museum (Bødo, Norwegia).

Dużą konferencję poświęconą pierwszej dekadzie rządów partii komunistycznych w Europie zorganizowano 3–4 października 2019 r. w Budapeszcie we współpracy z węgierskim Komitetem Pamięci Narodowej (NEB). Nosiła ona tytuł „The Second International Conference Revolution accomplished. Communists in power: »Power seized. East-Central Europe Ruled by Communist Parties (1948–1956)«". Warto również wspomnieć o konferencji poświęconej stosunkom między krajami Europy Środkowej i Wschodniej a państwami azjatyckim w okresie zimnej wojny. Konferencja „Eastern European Communist Countries towards the Far East during the Cold War" odbyła się w Krakowie 6–7 czerwca 2019 r., została zorganizowana przez BBH wspólnie z Instytutem Bliskiego i Dalekiego Wschodu Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Kilka konferencji naukowych dotyczyło historii Kościoła w okresie PRL: współpracowników kardynała Stefana Wyszyńskiego, postaci kardynała Bolesława Kominka, działalności Urzędu do spraw Wyznań i duchownych współpracujących z opozycją. Pierwsza z wymienionych: „Krąg współpracowników Prymasa Stefana Wyszyńskiego" odbyła się 8–9 maja 2019 r. w Warszawie i w Choszczówce i została zorganizowana we współpracy z Instytutem Prymasa Stefana Kardynała Wyszyńskiego. Konferencja „Struktury administracji wyznaniowej i pierwsze lata działalności Urzędu ds. Wyznań w Polsce »ludowej« (1945–1956)" odbyła się w Trębkach Nowych 25–27 września 2019 r. Konferencja „Kardynał Bolesław Kominek – biskup, dyplomata, wizjoner" miała miejsce we Wrocławiu 18 listopada 2019 r. Z kolei konferencja „Księża dla władzy groźni. Duchowni współpracujący z opozycją 1976–1989 cz. II" odbyła się w Warszawie 16–17 kwietnia 2019 r.

Wśród zagadnień poruszanych w trakcie konferencji organizowanych przez pion naukowy IPN znalazła się również problematyka dotycząca sytuacji mediów w okresie PRL. Obrady konferencji „Oficjalna prasa w PRL (cz. II)" toczyły się w Szczecinie 29–30 maja 2019 r.

Dużą aktywność konferencyjną wykazały także poszczególne oddziały IPN. W 2019 r. Oddział IPN w Białymstoku zorganizował 4 konferencje naukowe poświęcone zarówno okresowi odzyskania niepodległości, jak i okupacji sowieckiej oraz niemieckiej w czasie II wojny światowej. Konferencja „Ku Niepodległości – kierunek północno-wschodni – 1918–1923" odbyła się w Białymstoku 19–20 lutego 2019 r. i miała na celu przybliżenie złożonego i długofalowego procesu odzyskiwania niepodległości i walki o granice w północno-wschodniej części Polski. Z kolei konferencja „Parlamentarzyści Polski Niepodległej 1919–1939", która odbyła się w Olsztynie 25–26 kwietnia 2019 r., miała na celu przypomnienie przede wszystkim biografii posłów i senatorów II Rzeczypospolitej oraz działalności różnych ugrupowań politycznych w Sejmie i Senacie w okresie II RP. We wrześniu 2019 r. zostały zorganizowane dwie konferencje poświęcone II wojnie światowej. W Piszu 4–5 września 2019 r. odbyła się konferencja „Okupacja niemiecka ziem polskich 1939–1945. Ofiary, świadkowie, sprawcy", natomiast w Augustowie 24–25 września 2019 r. obradowano nad pierwszą okupacją sowiecką ziem polskich w ramach konferencji „Opór, przystosowanie czy współpraca? Obywatele II Rzeczypospolitej wobec okupacji sowieckiej ziem polskich w latach 1939–1941".

Oddział IPN w Gdańsku w 2019 r. brał udział w organizacji 4 konferencji naukowych. Ich problematyka koncentrowała się wokół tragicznych wydarzeń II wojny światowej, represji w okresie Polski Ludowej i transformacji ustrojowej w końcu lat 80. XX w. W trakcie konferencji „II wojna

światowa w badaniach naukowych i działalności edukacyjnej Instytutu Pamięci Narodowej. Wybrane zagadnienia", która odbyła się w Gdańsku 8–9 maja 2019 r., zaprezentowano działalność pionu badawczego i pionu edukacyjnego IPN w zakresie prowadzonych badań oraz przygotowanych edycji źródłowych i wspomnień, a także działań edukacyjnych skierowanych do szerszego odbiorcy. Szczególne znaczenie dla historii regionu miała konferencja „Rozstrzelana Niepodległość. Ofiary Zbrodni Pomorskiej 1939 r." poświęcona represjom niemieckim na ludności polskiej w 1939 r. na Pomorzu. Została ona zorganizowana w Toruniu 22 listopada 2019 r. we współpracy z Fundacją im. gen. Elżbiety Zawackiej (w ramach XXIX sesji naukowej Fundacji im. gen. Elżbiety Zawackiej). Kwestie represji komunistycznych w wymiarze lokalnym w pierwszym okresie istnienia Polski Ludowej omawiano szczegółowo na konferencji „W poszukiwaniu szpiegów i dywersantów. Urząd Bezpieczeństwa w gospodarce lat stalinowskich na przykładzie sprawy elbląskiej", która została zorganizowana 17 lipca 2019 r. w Elblągu we współpracy z miastem Elbląg i Stowarzyszeniem Elbląg-Oise. Oddział IPN w Gdańsku zorganizował również konferencję poświęconą transformacji ustrojowej w Polsce w 1989 r. pt. „Transformacja ustrojowa: geneza, mechanizmy i skutki", która odbyła się w Gdyni 4–5 czerwca 2019 r.

Oddział IPN w Katowicach zorganizował w 2019 r. 7 konferencji oraz międzynarodową szkołę letnią. Dwie konferencje zostały poświęcone rocznicy powstań śląskich i ich znaczeniu. Pierwsza z nich: „Rok 1919 na Górnym Śląsku" została zorganizowana wspólnie z Muzeum w Tarnowskich Górach i odbyła się 25–26 września 2019 r. w Muzeum w Tarnowskich Górach. Druga – „Obraz powstań śląskich i plebiscytu w edukacji, historiografii, kulturze i przestrzeni publicznej" – została przygotowana we współpracy z Wydziałem Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego i Muzeum Powstań Śląskich w Świętochłowicach i odbyła się w Katowicach 18 listopada 2019 r. Tematyka okresu międzywojennego była również obecna na konferencji poświęconej ruchowi komunistycznemu zatytułowanej „Ruch komunistyczny w II Rzeczypospolitej i na pograniczu polsko-niemieckim. Stan badań, perspektywy badawcze". Odbyła się ona 15 maja 2019 r. w Katowicach. Z kolei konferencję dotyczącą działań komunistycznych organów bezpieczeństwa wobec ludności niemieckiej w Polsce po 1945 r. („Na odcinku niemieckim. Wywiad i kontrwywiad PRL wobec Niemców w Polsce") zorganizowano 13 marca 2019 r. w Katowicach, a 13–14 czerwca 2019 r. w Częstochowie wspólnie z Wojskowym Biurem Historycznym im. gen. broni Kazimierza Sosnkowskiego konferencję „Attachés i przedstawiciele Misji Wojskowych w Wojsku Polskim II RP i Siłach Zbrojnych PRL". W Ustroniu 9–11 października 2019 r. dyskutowano nad działalnością PZPR na szczeblu lokalnym („Partyjne kierownictwo w terenie. Aspekty funkcjonalne aktywności PZPR na szczeblu lokalnym"). 5 grudnia 2019 r. w Częstochowie odbyła się konferencja poświęcona dziejom Kościołów w Częstochowie („Częstochowskie Kościoły wobec systemów totalitarnych 1939–1989"). Warto dodać, iż 18–21 lipca 2019 r. Oddział IPN w Katowicach zorganizował również Międzynarodową Szkołę Letnią dla studentów (Summer School), która odbyła się w ramach 46. edycji Światowego Kongresu Historii Technologii – ICOHTEC Technology and Power (Katowice, 22–27 lipca 2019 r.).

Oddział IPN w Krakowie zorganizował w 2019 r. 11 konferencji o charakterze naukowym i popularnonaukowym. Tematyka tych przedsięwzięć koncentrowała się na różnych okresach historii Polski końca XIX i całego XX w. Problematyka okresu międzywojennego była obecna przede wszystkim na konferencji poświęconej postaci farmaceuty, legionisty i wieloletniego prezydenta Kielc Stefana Artwińskiego („Życiorysy niepokornych – Stefan Artwiński 1863–1939"), która została zorganizowana 24 października 2019 r. w Kielcach wspólnie z Muzeum Historii Kielc i Fundacją im. Stefana Artwińskiego. Zagadnienia związane z okresem II wojny światowej, zarówno w aspekcie regionalnym, jak i ogólnopolskim, były poruszane w trakcie trzech konferencji: „Wieś polska podczas okupacji niemieckiej (zorganizowanej w Kielcach 18 czerwca 2019 r. przez Delegaturę IPN w Kielcach we współpracy z Muzeum Wsi Kieleckiej), „Wrzesień 1939 w południowej Polsce" (zorganizowanej w Krakowie 10 września 2019 r. we współpracy z Muzeum Krakowa) oraz „Polskie Państwo Podziemne na Kielecczyźnie. Colloquium III: Partyzanccy dowódcy" (zorganizowanej

w Kielcach 19 lutego 2019 r. przez Delegaturę IPN w Kielcach i Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach). Okres II wojny światowej dominował również na konferencji poświęconej stosunkom polsko-żydowskim: „Relacje polsko-żydowskie w XX wieku. Badania – kontrowersje – perspektywy" (Kielce, 3 lipca 2019 r.). Kilka konferencji koncentrowało się na drugiej połowie XX w. I tak 14–15 marca 2019 r. w Kielcach odbyła się konferencja „Zbrodnie sądowe w latach 1944–1989. Konformizm czy relatywizm moralny środowisk prawniczych?", którą zorganizowały Delegatura IPN w Kielcach, Wyższa Szkoła Ekonomii Prawa i Nauk Medycznych w Kielcach i Winnicki Instytut Kooperatywny w Winnicy. Z kolei 11 maja 2019 r. w Krakowie historycy dyskutowali nad dziejami Związku Harcerstwa Polskiego na konferencji zorganizowanej wspólnie z Muzeum Krakowa („Od organizacji wychowawczej do organizacji politycznej. Przemiany ideowe ZHP w latach 1956–1964"). Dwie konferencje dotyczyły zagadnień związanych z historią Kościoła katolickiego w Polsce. Pierwsza z nich, poświęcona przebiegowi i znaczeniu I pielgrzymki papieża Jana Pawła II do Polski w 1979 r., odbyła się w Gnieźnie 30–31 maja 2019 r. i została zorganizowana we współpracy z OBBH w Poznaniu, Archidiecezją Gnieźnieńską i Wydziałem Teologicznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Druga konferencja dotyczyła działalności zakonu jezuitów w Krakowie („150 lat jezuitów przy ulicy Kopernika 26 w Krakowie") i odbyła się 14 listopada 2019 r. w Krakowie jako wspólne przedsięwzięcie z Akademią Ignatianum w Krakowie. Dwie konferencje zostały poświęcone problematyce końca systemu komunistycznego – w wymiarze regionalnym: „Rok 1989 w Małopolsce (Kraków, 5 czerwca 2019 r.) oraz w wymiarze międzynarodowym: „Rozpad bloku komunistycznego. Aspekty geopolityczne" (Kraków, 11 czerwca 2019 r.). Pierwsza z nich była zorganizowana samodzielnie przez Oddział IPN w Krakowie, a druga wspólnie z Regionalnym Ośrodkiem Debaty Międzynarodowej w Krakowie. Wreszcie, ważnym wydarzeniem była polsko-węgierska popularnonaukowa konferencja o charakterze przekrojowym, poświęcona wzajemnym relacjom w latach 1919–1939–1989, zatytułowana „Politikai gyilkosságok Lengyelországban és Magyarországon", która została zorganizowana 7 listopada 2019 r. w Segedynie (we współpracy z Konsulatem RP w Segedynie i Diecezją Szeged-Csanád).

W 2019 r. Oddział IPN w Lublinie zorganizował 9 konferencji o charakterze naukowym i popularnonaukowym. Ich zakres chronologiczny obejmował cały wiek XX, ale zdecydowanie dominowała wśród nich tematyka II wojny światowej. Okres II Rzeczypospolitej był przedmiotem dwóch konferencji naukowych poświęconych życiu codziennemu oraz dziejom ziemiaństwa na Lubelszczyźnie. Pierwsza z nich („Życie codzienne na Lubelszczyźnie w okresie II RP) odbyła się w Lublinie 27 czerwca 2019 r. Druga natomiast („Ziemiaństwo Lubelszczyzny w II Rzeczypospolitej") została zorganizowana 9 grudnia 2019 r. Sprawom związanym z II wojną światową poświęcono pięć konferencji. Pierwszą – „Zamojszczyzna w latach 1942–1944 – polityka okupanta i postawy społeczeństwa. Stan badań i nowe perspektywy badawcze" – zorganizowano 20–21 marca 2019 r. w Lublinie. 26 marca 2019 r. również w Lublinie odbyła się konferencja popularnonaukowa „II Narodowy Dzień Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką". Następnie 10 czerwca 2019 r. we współpracy z Wojewódzką Biblioteką Publiczną im. H. Łopacińskiego zorganizowano konferencję „W 75. rocznicę akcji Burza". Konferencja „Geneza wybuchu II wojny światowej: aspekt polski i międzynarodowy" odbyła się 25–27 września 2019 r. w Lublinie, a 20 października 2019 r. w Szczebrzeszynie miała miejsce popularnonaukowa sesja poświęcona ważnemu świadkowi wydarzeń z okresu II wojny światowej: „100 lecie przyjazdu dr. Zygmunta Klukowskiego do Szczebrzeszyna i 60. rocznica śmierci". Została ona zorganizowana wspólnie z Miejskim Domem Kultury w Szczebrzeszynie. Jedna konferencja dotyczyła okresu po 1945 r., odbyła się w Lublinie 12 czerwca 2019 r. Jej przedmiotem była transformacja ustrojowa w Europie Środkowej i Wschodniej na przełomie lat 80. i 90. XX w. („Transformacje w Europie Środkowej i Wschodniej"). Przekrojowy i interdyscyplinarny charakter miała konferencja „Społeczeństwo w wojsku, wojsko w społeczeństwie w XIX i XX wieku. Relacje i procesy w ujęciu interdyscyplinarnym" zorganizowana w Dęblinie (wspólnie z Lotniczą Akademią Wojskową) 13–15 listopada 2019 r.

W 2019 r. Oddział IPN w Łodzi zorganizował łącznie 6 konferencji naukowych. Na szczególną uwagę zasługuje ogólnopolska konferencja „Młodzieżowy opór antykomunistyczny w Polsce i krajach nadbałtyckich po drugiej wojnie światowej", która odbyła się 5–6 marca 2019 r. w Łodzi. Kontynuowany był również cykl ogólnopolskich konferencji zaplanowanych na lata 2017–2021, poświęconych zmaganiom o odzyskanie niepodległości przez Polskę. I tak14–15 maja 2019 r. obradowano w Bełchatowie, a tematem spotkania była „Walka o granice II Rzeczypospolitej – spojrzenie z perspektywy stulecia". Dwa przedsięwzięcia konferencyjne dotyczyły problematyki regionalnej: „Łódź »czerwona« – prawda czy mit?" (Łódź, 13–14 czerwca 2019 r.) oraz „Ludność cywilna w Łódzkiem we wrześniu 1939 r." (Łódź, 4 września 2019 r.). Pierwsza z wymienionych konferencji miała charakter przekrojowy, co pozwoliło na ukazanie dziejów miasta w perspektywie niemal całego XX stulecia. Interesującym wydarzeniem było także międzynarodowe sympozjum naukowe (z udziałem badaczy z Polski i Finlandii) „Carl Gustaw Mannerheim i Józef Piłsudski – twórcy niepodległości Finlandii i Polski w XX w." (Spała, 31 maja 2019 r.), połączone z odsłonięciem obeliska upamiętniającego pobyt marszałka Mannerheima na ziemiach polskich oraz prezentacją wystawy „Śladami Marszałka Mannerheima w Polsce w latach 1889–1919". Współorganizatorem tego przedsięwzięcia była Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Łodzi. 9. Łódzka Brygada Obrony Terytorialnej im. gen. Stanisława Sojczyńskiego „Warszyca" oraz Uniwersytet Łódzki były zaangażowane w organizację konferencji „Formacje ochotnicze w Polsce przedwojennej. Armia Krajowa, Konspiracyjne Wojsko Polskie a Wojska Obrony Terytorialnej – etos, tradycje, wyzwania" (Łódź, 10 grudnia 2019 r.).

Oddział IPN w Poznaniu zorganizował w 2019 r. 7 konferencji naukowych. Dotyczyły one przede wszystkim zagadnień historii Polski w okresie międzywojennym i po 1945 r. W Poznaniu 29 października 2019 r. odbyła się konferencja poświęcona deportacji Żydów – obywateli polskich z III Rzeszy do Zbąszynia („Historia w archiwach. Rzecz o ludziach, dokumentach, obrazach, świadectwach deportacji Żydów – obywateli polskich z III Rzeszy do Zbąszynia (1938–1939)". Konferencja została przygotowana wspólnie z Wydziałem Historii UAM i Fundacją TRES. Przypomnienie sylwetki i działalności zasłużonego prawnika poznańskiego miała na celu konferencja „Stanisław Hejmowski (1900–1969). Życie i dokonania", która odbyła się w Poznaniu 13 czerwca 2019 r. Z kolei szeroko pojmowane zagadnienia funkcjonowania muzyki i środowiska muzyków w warunkach systemu komunistycznego były przedmiotem konferencji zorganizowanej wspólnie z Polskim Związkiem Kompozytorów i Wydziałem Artystycznym Uniwersytetu Zielonogórskiego w Łagowie 5–7 września 2019 r. Dwie konferencje miały charakter typowo regionalny i dotyczyły województwa poznańskiego i ziemi lubuskiej w latach 1950–1975. Pierwsza z nich („Województwo poznańskie w latach 1950–1975") odbyła się w Poznaniu 30 października 2019 r. i była współorganizowana z Wydziałem Historii UAM, a druga („Ziemia lubuska w latach 1950–1975") odbyła się 13 listopada 2019 r. w Zielonej Górze i została zorganizowana razem z Instytutem Historii Uniwersytetu Zielonogórskiego. Dwie kolejne konferencje dotyczyły ostatniej dekady funkcjonowania systemu komunistycznego w Polsce i w Europie Środkowo-Wschodniej. Pierwsza z nich, na temat I pielgrzymki papieża Jana Pawła II do Polski w 1979 r., odbyła się w Gnieźnie 30–31 maja 2019 r. Została zorganizowana we współpracy z OBBH w Krakowie oraz Archidiecezją Gnieźnieńską i Wydziałem Teologicznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Tematyka drugiej konferencji koncentrowała się na upadku systemu komunistycznego w Europie Środkowo-Wschodniej i Południowej („The Downfall of Communism in East-Central and Southern Europe: An Attempt of Comparative Perspective"). Odbyła się ona w Poznaniu 24 czerwca 2019 r., a została zorganizowana we współpracy z Instytutem Filozofii UAM oraz Polskim Towarzystwem Filozoficznym.

Oddział IPN w Rzeszowie zorganizował w 2019 r. konferencje naukowe poświęcone rocznicy pacyfikacji w Dylągowej oraz początkom systemu komunistycznego w Polsce. Wspólnie z Urzędem Gminy w Dynowie, Podkarpackim Urzędem Wojewódzkim w Rzeszowie i „Rocznikiem Histo-

rycznym Dynoviana" zorganizowano 27 kwietnia 2019 r. w Dylągowej popularnonaukową sesję pt. „W 75. rocznicę pacyfikacji Dylągowej". 23–25 października 2019 r. w Rzeszowie odbyła się konferencja naukowa „»Władzy raz zdobytej…«. Początki systemu komunistycznego w Polsce 1944–1947" poświęcona badaniom nad początkami władzy komunistycznej w Polsce. Jej współorganizatorem była Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza.

W 2019 r. Oddział IPN w Szczecinie zorganizował wspólnie ze Starostwem Powiatowym w Gryfinie konferencję popularnonaukową poświęconą rocznicy utworzenia Wolnych Związków Zawodowych na Pomorzu Zachodnim. Odbyła się ona w Szczecinie 11 października 2019 r. i nosiła tytuł „40. rocznica utworzenia Wolnych Związków Zawodowych Pomorza Zachodniego".

Oddział IPN w Warszawie w 2019 r. zorganizował 3 konferencje naukowe. Tematyka, którą poruszano w trakcie obrad, koncentrowała się wokół zagadnień epistolografii w okresie Polski Ludowej, transformacji ustrojowej 1989–1990 oraz historiografii dziejów Polski w okresie najnowszym. Konferencja poświęcona epistolografii odbyła się w Warszawie 16–17 maja 2019 r. i nosiła tytuł „Epistolografia w Polsce ludowej (1945–1989). List i jego pochodne w systemie politycznym, społecznym i kulturalnym państwa". Transformacja ustrojowa była przedmiotem konferencji „Od PRL do III RP (1989–1990). Wybór między legalizmem a kontynuacją?", zorganizowanej 28 listopada 2019 r. w Warszawie. Z kolei 24 maja 2019 r. wspólnie z Instytutem Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk zorganizowana została konferencja poświęcona współczesnej historiografii: „Historycy o historii najnowszej. Jak pisać o dziejach współczesnych Polski. Doświadczenia indywidualne – stan historiografii – zadania na przyszłość".

Oddział IPN we Wrocławiu zorganizował w 2019 r. 9 konferencji naukowych. Warto zaznaczyć, że kilka z nich miało charakter interdyscyplinarny, nie ograniczało się do historii politycznej, ale nawiązywało także do dorobku antropologii, historii wojskowości, historii gospodarczej i problemów resocjalizacji. Zagadnienia związane z historią więziennictwa na ziemiach polskich były przedmiotem konferencji „Od izolacji do resocjalizacji. 100 lat historii więziennictwa w niepodległej Polsce. Wybrane aspekty" zorganizowanej we Wrocławiu 25–26 kwietnia 2019 r. we współpracy ze Służbą Więzienną i Uniwersytetem Wrocławskim. Postaci polskich lotników zostały przypomniane na konferencji „Polscy lotnicy w służbie Rzeczypospolitej" zorganizowanej 14 maja 2019 r. we Wrocławiu wspólnie z Akademią Wojsk Lądowych. Z kolei zagadnienia związków edukacji z sytuacją społeczno-gospodarczą były przedmiotem konferencji „Edukacja a gospodarka i społeczeństwo na ziemiach polskich w ujęciu historycznym", która odbyła się w Sobótce 17–19 maja 2019 r. w ramach cyklu Wrocławskie Spotkania z Historią Gospodarczą. Konferencja ta została przygotowana we współpracy z Uniwersytetem Wrocławskim i Uniwersytetem Ekonomicznym we Wrocławiu. Kolejną konferencją z cyklu „Antropologia bezpieki" było spotkanie „Aparat bezpieczeństwa w perspektywie antropologii władzy i antropologii organizacji", które odbyło się w Kowarach 21–22 lutego 2019 r. Konferencja w Lwówku Śląskim „Z lwówecką »Trójką« na ścieżce historii", zorganizowana 15 marca 2019 r., dotyczyła mało znanego epizodu w historii Polski XX w. – pobytu dzieci północnokoreańskich w latach 50. na Dolnym Śląsku. Szczególnym przedsięwzięciem były trzy konferencje międzynarodowe zorganizowane 9–12 września 2019 r. w ramach cyklu zatytułowanego „Triduum Historicum. Początek końca czy początek »nowego świata«?". Pierwsza z nich była poświęcona wybuchowi II wojny światowej („Rok 1939. Pamięć – historia – utopia"), druga przebiegowi zdarzeń wojennych („»Jądro ciemności« – II wojna światowa w Europie Środkowo-Wschodniej"), trzecia natomiast miała charakter lokalny i dotyczyła najnowszej historii Dolnego Śląska („Dolny Śląsk 1939–1989. Przemiany, specyfika, tożsamość"). Kwestia transformacji ustrojowej, także w ujęciu regionalnym, była przedmiotem konferencji „Przełom roku 1989 na Dolnym Śląsku", która odbyła się 2 czerwca 2019 r. we Wrocławiu. Została zorganizowana we współpracy z Centrum Historii Zajezdnia, Miastem Wrocław i Regionem Dolny Śląsk NSZZ „Solidarność".

6.5. Dotacje dla podmiotów zewnętrznych

W okresie sprawozdawczym wspierano projekt naukowo-dokumentacyjny, który będzie realizowany do końca 2020 r. Zadanie publiczne pt. „Pozyskiwanie, weryfikacja i scalanie informacji dotyczących faktów pomocy udzielanej ludności żydowskiej przez polskich obywateli w okresie II wojny światowej" w wyniku rozstrzygniętego konkursu zostało przekazane do realizacji Fundacji „Polsko-Niemieckie Pojednanie" (FPNP). Zakres prac obejmuje m.in.: prowadzenie badań terenowych (kwerendy w księgach parafialnych, dokumentacji USC, lokalnych wydawnictwach, rozmowy z miejscowymi historykami, świadkami zdarzeń, krewnymi represjonowanych celem zebrania materiału uzupełniającego oraz potwierdzającego dany fakt pomocy); opracowanie zebranego materiału, w tym przygotowanie not dotyczących obywateli RP, którzy bezinteresownie nieśli pomoc Żydom na terenie Polski w granicach sprzed 1 września 1939 r.; przeprowadzenie kwerend uzupełniających, służących weryfikacji i opracowaniu już zebranego materiału; porządkowanie i uzupełnianie istniejącej bazy danych zawierającej przypadki represji na polskich obywatelach za pomoc ludności żydowskiej w okresie II wojny światowej; tworzenie rejestru polskich obywateli pomagających Żydom w czasie II wojny światowej; administrowanie, importowanie danych i rozbudowa strony internetowej projektu. Nadzór merytoryczny nad zadaniem sprawuje Komisja Ekspertów powołana przez prezesa IPN. Jej przewodniczącym został dr hab. Sebastian Piątkowski (Delegatura IPN w Radomiu).

6.6. Ekspertyzy i opinie

Pracownicy BBH byli także zobowiązani do bieżących prac polegających na opracowaniu ekspertyz i opinii historycznych dla podmiotów zewnętrznych oraz na użytek wewnętrzny. Wiele z nich wymagało rozległych kwerend archiwalnych i bibliotecznych. Łącznie w omawianym okresie przygotowano 512 różnego rodzaju ekspertyz i opinii na potrzeby m.in.: Kancelarii Prezydenta RP, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Urzędu do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, Muzeum Polaków Ratujących Żydów, 5. Mazowieckiej Brygady Obrony Terytorialnej, 9. Łódzkiej Brygady Obrony Terytorialnej, rektora Politechniki Warszawskiej, Sanktuarium Pojednania w Łęgowie, Komendy Miejskiej Policji w Przemyślu, Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie, Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Urzędu Stanu Cywilnego w Lubyczy Królewskiej, Zakładu Karnego w Nowym Łupkowie, Gminy Starogard Gdański, wojewody pomorskiego, Stowarzyszenia Historycznego V Wileńskiej Brygady AK, Rady Osiedla Smukała-Opławiec w Bydgoszczy, posła na Sejm RP Kazimierza Smolińskiego, Sądów Okręgowych w Krakowie, Katowicach, Nowym Sączu i Szczecinie i wielu innych, niewymienionych tutaj instytucji. Pracownicy BBH byli także konsultantami przy kilku produkcjach filmowych oraz projekcie badawczym ISP PAN pt. „Wpływ polskiej polityki historycznej na przestrzeń pamięci społecznej we współczesnej Polsce".

6.7. Uzyskane stopnie naukowe

Pracownicy Instytutu kontynuowali również indywidualne badania związane z awansami naukowym. W omawianym okresie tytuł doktora habilitowanego nadano pięciu pracownikom: dr. Mariuszowi Krzysztofińskiemu z OBBH Rzeszów za pracę pt. „Abp Ignacy Tokarczuk i diecezja przemyska w okresie PRL" (na Wydziale Historii i Dziedzictwa Kulturowego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie), dr. Danielowi Wicentemu z OBBH Gdańsk za pracę pt. „Zgniłe jabłka, zepsute skrzynki i złe powietrze. Dysfunkcje w Służbie Bezpieczeństwa w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku" (na Wydziale Filozofii i Nauk Społecznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu), dr. Sebastianowi Ligarskiegmu z OBBH Szczecin za cykl publikacji „Aparat

władzy w PRL a twórcy" (na Wydziale Nauk Historycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego), dr. Tytusowi Jaskułowskiemu z OBBH Szczecin za pracę „Przyjaźń, której nie było. Ministerstwo Bezpieczeństwa Państwowego NRD wobec MSW 1974–1990" (na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Technicznego w Chemnitz), dr. Jerzemu Kirszakowi z OBBH Wrocław za pracę „Generał Roman Szymański. Żołnierz Pierwszej Kompanii Kadrowej, zdobywca Monte Cassino" (na Wydziale Nauk Historycznych i Pedagogicznych Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego).

Stopień doktorski otrzymało ośmiu pracowników: Joanna Karbarz-Wilińska z OBBH Gdańsk na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Gdańskiego (rozprawa: „Nurt chrześcijański związany z biskupem stanisławowskim Hryhorijem Chomyszynem. Oblicze ideowo-polityczne (1925–1939)"), Katarzyna Rembacka z OBBH Szczecin w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk (rozprawa „Leonard Borkowicz (1912–1989). Biografia polityczna"), Tomasz Roguski z OBBH Warszawa w Instytucie Nauk Historycznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (rozprawa: „Rada Pomocy Żydom »Żegota« – instytucja i ludzie w strukturze Polskiego Państwa Podziemnego (1942–1945)"), Roman Gieroń z OBBH Kraków na Wydziale Historii i Dziedzictwa Kulturowego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie (rozprawa: „Procesy karne w sprawie przestępstw okupacyjnych popełnionych przez chłopów wobec Żydów w województwie krakowskim wszczęte przed sądami szczególnymi i powszechnymi w latach 1945–1950"), Paweł Miedziński z OBBH Szczecin w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk (rozprawa: „Centralna Agencja Fotograficzna 1951–1991"), Marzena Bonikowska z Archiwum IPN w Warszawie na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego (rozprawa: „Status prawny polskich uzdrowisk w latach 1918–2018"), Andrzej Czyżewski z oddziałowego archiwum w Łodzi na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UŁ (rozprawa: „Historia w służbie władzy – przeobrażenia oficjalnego obrazu okupacji w Łodzi w okresie PRL. Studium z lokalnej polityki pamięci historycznej") oraz Marcin Krzek-Lubowiecki z OBUWiM Kraków na Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (rozprawa: „Wydawnictwo »Myśli Nieinternowanej«. Dzieje niezależnej oficyny w latach 1982–1989").

6.8. Letnia Szkoła Historii Najnowszej

W roku sprawozdawczym odbyła się XIII edycja Letniej Szkoły Historii Najnowszej IPN, którą zorganizowano w Palczewie k. Warki 2–7 września 2019 r. Przedsięwzięcie od wielu lat cieszy się dużym zainteresowaniem, jest skierowane do studentów i doktorantów wydziałów politologicznych i historycznych, którzy podejmują badania nad historią najnowszą Polski. Zajęcia w ramach szkoły mają charakter wykładów i warsztatów, a każdy uczestnik zobowiązany jest przygotować dwudziestominutowe wystąpienie dotyczące prowadzonych przez siebie badań naukowych. Referaty uczestników szkoły są publikowane przez IPN w postaci oddzielnej serii wydawniczej. W XIII edycji szkoły wzięło udział 15 doktorantów reprezentujących kilka ośrodków naukowych w Polsce. Istotnym celem szkoły jest także zapoznanie jej uczestników z metodologią badań historycznych dotyczących dziejów najnowszych, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki źródeł archiwalnych zgromadzonych w IPN. W programie szkoły przewidziano również warsztaty z zakresu wykorzystania Internetu jako narzędzia pracy dla historyków dziejów najnowszych Polski. Koordynatorem XIII edycji Letniej Szkoły Historii Najnowszej był dr Rafał Łatka (Centrala BBH). Zajęcia ze słuchaczami prowadzili m.in.: prof. Włodzimierz Suleja, prof. Antoni Dudek, prof. Rafał Habielski, prof. Krzysztof Kawalec, prof. Andrij Portnow, dr hab. Sławomir Łukasiewicz, dr hab. Filip Musiał, dr hab. Agnieszka Kolasa-Nowak, dr hab. Mirosław Szumiło, dr hab. Jan Szumski.

7. Poszukiwania i identyfikacja

Biuro Poszukiwań i Identyfikacji (BPiI) w ramach ustawowych zadań mających na celu poszukiwanie miejsc spoczynku osób, które straciły życie wskutek walki z narzuconym systemem totalitarnym lub wskutek represji totalitarnych bądź czystek etnicznych od 8 listopada 1917 r. do 31 lipca 1990 r., realizuje działania badawczo-historyczne, poszukiwawcze oraz identyfikacyjne.

7.1. Badania historyczne

Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN prowadzi badania naukowe zmierzające do ustalenia okoliczności śmierci ofiar zbrodni przeciwko narodowi polskiemu i wytypowania miejsca ich pochówku w celu przeprowadzenia prac poszukiwawczych. Badania historyczne prowadzone są na podstawie:

- kwerend w zasobie archiwalnym IPN, Wojskowego Biura Historycznego, Polskiego Czerwonego Krzyża, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w zbiorach archiwalnych innych podmiotów publicznych i prywatnych oraz kościelnych, w tym zagranicznych;
- gromadzenia i analizy relacji świadków;
- poszukiwania i opracowywania dokumentacji historycznej.

W 2019 r. w pionie poszukiwań i identyfikacji zarejestrowano 452 nowe sprawy badawczo-historyczne, kontynuowano również kwerendy rozpoczęte w poprzednich latach. Badania historyczne prowadzone są przez Wydział Dokumentacji i Analiz oraz Wydział Kresowy w Centrali, a także pracowników pionu poszukiwań i identyfikacji w oddziałach i delegaturach IPN. Warto podkreślić, że do Biura Poszukiwań i Identyfikacji w 2019 r. wpłynęła liczna korespondencja wykraczająca poza zakres spraw badawczych, wymagająca również podjęcia odpowiednich działań. Poniżej zostały wymienione przykładowe sprawy będące w 2019 r. przedmiotem prac badawczych oraz kwerend archiwalnych Biura Poszukiwań i Identyfikacji oraz oddziałowych jednostek.

Wydział Dokumentacji i Analiz

W 2019 r. w Wydziale Dokumentacji i Analiz zarejestrowano 97 spraw badawczo-historycznych. Kontynuowano także prace rozpoczęte w poprzednich latach. Wydział oprócz prowadzenia spraw własnych nadzoruje merytorycznie i koordynuje prace badawcze pracowników pionu w oddziałach i delegaturach. Przykłady prowadzonych spraw oraz badań:

- badania historyczne dotyczące weryfikacji listy więźniarek narodowości polskiej zamordowanych w KL Ravensbrück, a następnie skremowanych i pochowanych w zbiorowej mogile na cmentarzu w miejscowości Fürstenberg an der Havel;
- badania historyczne dotyczące potwierdzenia okoliczności śmierci żołnierza AK Stefana Majewicza „Hrubego", „Jontka" oraz ustalenia miejsca pochówku wileńskiego lekarza Bolesława Kadenacego, którzy byli spokrewnieni z marszałkiem Józefem Piłsudskim;
- badania historyczne dotyczące ustalenia dokładnych miejsc pochówku osób zmarłych w obozie przejściowym Dulag 121 w Pruszkowie – kontynuacja;

– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku ofiar masowych egzekucji dokonywanych przez okupanta niemieckiego w Miławce w pow. kieleckim oraz lesie wełeckim w pow. buskim;
– badania historyczne dotyczące ustalenia wojennych losów Stanisława Olszewskiego, skazanego wyrokiem Specjalnego Sądu Karnego w Warszawie z siedzibą w Łodzi z 8 kwietnia 1946 r. na karę śmierci – kontynuacja;
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku por. Hieronima Piotrowskiego „Jury", pełniącego funkcję komendanta Obwodu WiN Ostrów Mazowiecka, poległego 16 stycznia 1947 r. we wsi Brzuza w pow. węgrowskim;
– badania historyczne dotyczące poszukiwań szczątków ofiar UB zamordowanych w siedzibie Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Pułtusku;
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku Ksawerego Heimicha, który 5 sierpnia 1944 r. został rozstrzelany przez Niemców w trakcie rzezi Woli;
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku Franciszka Roguskiego, kawalerzysty, który zaginął we wrześniu 1939 r. prawdopodobnie w okolicach Halinowa w pow. mińskim;
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku oraz tożsamości 6 osób będących prawdopodobnie obywatelami francuskimi, które zostały zamordowane w marcu 1945 r. na rynku w Ścinawie Dolnej w pow. nyskim;
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku Bolesława Byka, który należał do francuskiego ruchu oporu i został zamordowany w więzieniu w Ludwigsburgu w 1943 r.;
– badania historyczne dotyczące ustalenia okoliczności śmierci oraz potwierdzenia domniemanego miejsca pochówku Eleonory Goleń zamordowanej przez Niemców 5 stycznia 1943 r. w Jaśle za ukrywanie żydowskiego dziecka.

Wieloosobowe Stanowisko ds. Poszukiwań i Identyfikacji Oddział IPN w Białymstoku

W 2019 r. w pionie poszukiwań i identyfikacji w Oddziale IPN w Białymstoku zarejestrowano 48 spraw badawczo-historycznych. Kontynuowano także badania rozpoczęte w poprzednich latach. Przykłady prowadzonych spraw oraz badań:
– badania historyczne dotyczące potwierdzenia miejsca pochówku żołnierza Kedywu Obwodu AK Wysokie Mazowieckie poległego w lipcu 1944 r. w m. Stare Wykno w pow. wysokomazowieckim;
– badania historyczne dotyczące mogiły żołnierza I Podlaskiej Brygady NZW poległego w 1947 r. znajdującej się na cmentarzu w Szumowie w pow. zambrowskim;
– badania historyczne w sprawie ustalenia miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego na cmentarzu św. Rocha w Białymstoku;
– badania historyczne dotyczące mogiły siedmioletniego Romualda Lenczewskiego zamordowanego 8 października1943 r. przez okupanta niemieckiego w m. Leńce w pow. białostockim;
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku ofiar egzekucji niemieckich w m. Pobikry w pow. wysokomazowieckim;
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku ofiar nalotu na m. Nurzec-Stacja w pow. siemiatyckim we wrześniu 1939 r.

Wieloosobowe Stanowisko ds. Poszukiwań i Identyfikacji Oddział IPN w Gdańsku

W 2019 r. w pionie poszukiwań i identyfikacji w Oddziale IPN w Gdańsku zarejestrowano 36 spraw badawczo-historycznych. Kontynuowano także prace rozpoczęte w poprzednich latach. Przykłady prowadzonych spraw oraz badań:
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku Czesława Tobiasza „Orła", kierującego organizacją Walka o Niezawisłość, Niepodległość, Wiarę i Ojczyznę, zamordowanego skrytobójczo 17 grudnia 1950 r. przez bezpiekę w Olszanicy;

– badania historyczne dotyczące poszukiwań miejsca pochówku o. Wojciecha Topolińskiego zamordowanego prawdopodobnie w kwietniu 1940 r. przez Niemców w Sztumie;
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku Leona Wesołowskiego „Wichury", dowódcy organizacji Zielony Trójkąt, który poległ 21 listopada 1945 r. w Strzelnie, oraz jego podkomendnego Franciszka Leszczyńskiego „Desanta", zmarłego 18 lutego 1946 r. w wyniku odniesionych ran w szpitalu więziennym w Gnieźnie;
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku Stanisława Kachela, należącego do oddziału Zrzeszenia WiN Henryka Borczyńskiego „Burzy", zmarłego w marcu 1953 r. we wsi Ubocze w pow. szczecineckim. Sprawa realizowana we współpracy z Wydziałem Dokumentacji i Analiz BPiI;
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku osób zamordowanych oraz zmarłych w więzieniu w Gdańsku, których zwłoki zostały pogrzebane na Cmentarzu Centralnym Srebrzysko oraz cmentarzu Garnizonowym w Gdańsku – kontynuacja;
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca zbiorowych mogił w Przebendowie w pow. wejherowskim, gdzie w lutym 1945 r. miało zostać zamordowanych i pogrzebanych kilkunastu więźniów KL Stutthof – kontynuacja.

Wieloosobowe Stanowisko ds. Poszukiwań i Identyfikacji Delegatura IPN w Bydgoszczy

W 2019 r. w pionie poszukiwań i identyfikacji w Delegaturze IPN w Bydgoszczy zarejestrowano 4 sprawy badawczo-historyczne. Kontynuowano także prace rozpoczęte w poprzednich latach. Przykłady prowadzonych spraw oraz badań:
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsc pochówku 14 ofiar terroru stalinowskiego na cmentarzu przy ul. Kcyńskiej w Bydgoszczy, kontynuacja;
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku żołnierzy podziemia niepodległościowego, na których wykonano wyroki śmierci w Bydgoszczy, prawdopodobnie pogrzebanych w nieistniejącym obecnie ogrodzie (tzw. ogrodzie naczelnika) przy Areszcie Śledczym w Bydgoszczy przy ul. Wały Jagiellońskie – kontynuacja;
– badania historyczne dotyczące ustalenia listy zmarłych więźniarek skazanych z przyczyn politycznych oraz lokalizacji zlikwidowanego w latach 50. cmentarza więziennego przy Centralnym Więzieniu Karnym w Fordonie – kontynuacja;
– badania historyczne dotyczące ustalenia wykazu osób osadzonych w Obozie Pracy Toruń-Rudak na terenie Fortu XV w Toruniu oraz miejsca pochówku zmarłych więźniów;
– badania historyczne dotyczące ustalenia listy zamordowanych przez komunistyczny aparat represji w Grudziądzu oraz miejsca ich pogrzebania.

Wieloosobowe Stanowisko ds. Poszukiwań i Identyfikacji Oddział IPN w Katowicach

W 2019 r. w pionie poszukiwań i identyfikacji w Oddziale IPN w Katowicach zarejestrowano 27 spraw badawczo-historycznych. Kontynuowano także prace rozpoczęte w poprzednich latach. Przykłady prowadzonych spraw oraz badań:
– badania historyczne dotyczące poszukiwań miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego na cmentarzu przy ul. Panewnickiej w Katowicach – kontynuacja;
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku Wojciecha Mszanika – współpracownika oddziału „Wiarusów" zmarłego w więzieniu w Gliwicach 4 marca 1951 r.;
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku żołnierzy podziemia antykomunistycznego na cmentarzu w Katowicach-Bogucicach;
– badania historyczne mające na celu ustalenie miejsc spoczynku pilotów armii amerykańskiej poległych w czasie II wojny światowej;
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsc pochówku żołnierzy i współpracowników Zgrupowania NSZ kpt. Henryka Flamego „Bartka" na cmentarzu parafialnym w Bielsku-Białej – kontynuacja.

Wieloosobowe Stanowisko ds. Poszukiwań i Identyfikacji Oddział IPN w Krakowie

W 2019 r. w pionie poszukiwań i identyfikacji w Oddziale IPN w Krakowie zarejestrowano 32 sprawy badawczo-historyczne. Kontynuowano także prace rozpoczęte w poprzednich latach. Przykłady prowadzonych spraw oraz badań:

- badania historyczne dotyczące ustalenia miejsc pochówków żołnierzy WP poległych we wrześniu w m. Płaza w pow. chrzanowskim;
- badania historyczne dotyczące ustalenia ewentualnych miejsc pochówków w siedzibie PUBP w Limanowej;
- badania historyczne dotyczące domniemanego grobu partyzanta Jana Borka „Jastrzębia" poległego w 1946 r. i mogiły pod Leskowcem – kontynuacja,
- badania historyczne dotyczące ustalenia miejsc pochówku ofiar zbrodni niemieckich oraz terroru komunistycznego na terenie cmentarza Rakowickiego – kontynuacja;
- badania historyczne dotyczące zbrodni niemieckiej popełnionej w m. Rzuchowa w pow. tarnowskim.

Oddziałowe Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN w Lublinie

W 2019 r. w pionie poszukiwań i identyfikacji w Oddziale IPN w Lublinie zarejestrowano 41 spraw badawczo-historycznych. Kontynuowano także prace rozpoczęte w poprzednich latach. Przykłady prowadzonych spraw oraz badań:

- badania historyczne dotyczące ustalenia indywidualnych i zbiorowych miejsc pochówków ponad 500 osób straconych i zmarłych w więzieniu na Zamku w Lublinie w latach 1944–1954 oraz poległych w operacjach przeciwpartyzanckich na Lubelszczyźnie, które pogrzebano na cmentarzu rzymskokatolickim przy ul. Unickiej w Lublinie – kontynuacja;
- badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku osób zmarłych i zamordowanych w siedzibie PUBP w Tomaszowie Lubelskim oraz Zamościu, a także poległych w operacjach przeciwpartyzanckich w powiecie tomaszowskim i zamojskim, ze szczególnym uwzględnieniem cmentarzy w ww. miastach;
- badania historyczne dotyczące przekazywania ciał poległych partyzantów do Zakładu Anatomii Prawidłowej UMCS/AM w Lublinie, a także ustalenia lokalizacji ich późniejszych pochówków;
- badania historyczne oraz kwerendy dotyczące ustalenia miejsca pochówku Albina Bojczuka „Lwa", członka oddziału Leona Taraszkiewicza „Jastrzębia", rozstrzelanego 11 stycznia 1947 r. w egzekucji publicznej na mocy wyroku WSR w Lublinie wydanego na sesji wyjazdowej w m. Białki w pow. lubartowskim;
- badania historyczne oraz kwerendy dotyczące ustalenia miejsc pochówków ofiar Sądu Polowego 1. Korpusu Pancernego w Sawinie w pow. chełmskim w latach 1944–1945.

Wieloosobowe Stanowisko ds. Poszukiwań i Identyfikacji Oddział IPN w Łodzi

W 2019 r. w pionie poszukiwań i identyfikacji w Oddziale IPN w Łodzi zarejestrowano 15 spraw badawczo-historycznych. Kontynuowano także prace rozpoczęte w poprzednich latach. Przykłady prowadzonych spraw oraz badań:

- badania historyczne dotyczące tajnych pochówków ofiar terroru komunistycznego na cmentarzu rzymskokatolickim pw. św. Wincentego à Paulo przy ul. Smutnej na Dołach w Łodzi – kontynuacja;
- badania historyczne dotyczące ustalenia miejsc pochówku ofiar PUBP w Kaliszu;
- badania historyczne dotyczące potwierdzenia domniemanego miejsca pochówku na cmentarzu ewangelickim w Ostrowie Wlkp. Jana Kempińskiego „Błyska" straconego 21 czerwca 1946 r. w więzieniu w Poznaniu;
- badania historyczne dotyczące domniemanego miejsca pochówku na cmentarzu parafialnym w Starym Ochędzynie w pow. wieruszowskim żołnierzy z wieluńskiego batalionu Obrony Narodowej poległych we wrześniu 1939 r. w Nowym Ochędzynie – kontynuacja;

– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku Józefa Łabunia „Czajki", żołnierza podziemia poakowskiego zamordowanego 20 kwietnia 1946 r. w okolicy Skierniewic;
– badania historyczne dotyczące dawnej siedziby Gestapo, a następnie WUBP przy al. Karola Anstadta w Łodzi – kontynuacja.

Wieloosobowe Stanowisko ds. Poszukiwań i Identyfikacji Oddział IPN w Poznaniu

W 2019 r. w pionie poszukiwań i identyfikacji w Oddziale IPN w Poznaniu zarejestrowano 10 spraw badawczo-historycznych. Kontynuowano także prace rozpoczęte w poprzednich latach. Przykłady prowadzonych spraw oraz badań:
– badania historyczne dotyczące kwatery na cmentarzu Junikowo w Poznaniu, w której w 1991 r. pochowano szczątki osób ekshumowanych z ogrodu MUBP przy ul. Niegolewskich w Poznaniu – kontynuacja;
– badania historyczne dotyczące ustalenia lokalizacji cmentarza niemieckiego obozu jenieckiego Barkenbrugge k. Okonka w pow. złotowskim oraz przeprowadzonych na jego terenie po wojnie ekshumacji;
– badania historyczne dotyczące ustalenia lokalizacji mogił ofiar zbrodni niemieckich popełnionych w lasach zakrzewskich/palędzkich pod Poznaniem, które zostały pominięte w trakcie ich likwidacji przez hitlerowców pod koniec II wojny światowej;
– badania historyczne dotyczące ustalenia listy ofiar Arbeitserziehungslager „Oderblick" w Świecku w pow. słubickim oraz miejsca ich pochówku – kontynuacja;
– badania historyczne mające na celu ustalenie lokalizacji pochówków więźniów zmarłych w więzieniu w Rawiczu podczas okupacji niemieckiej oraz powojennych ofiar represji komunistycznych.

Wieloosobowe Stanowisko ds. Poszukiwań i Identyfikacji Oddział IPN w Rzeszowie

W 2019 r. w pionie poszukiwań i identyfikacji w Oddziale IPN w Rzeszowie zarejestrowano 28 spraw badawczo-historycznych. Kontynuowano także prace rozpoczęte w poprzednich latach. Przykłady prowadzonych spraw oraz badań:
– badania historyczne dotyczące ustalenia listy osób zamordowanych przez komunistyczny aparatu terroru na terenie pow. tarnobrzeskiego oraz ich miejsca pochówku;
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsc pochówku Marii Ożóg oraz Władysława Piechowskiego zamordowanych przez Niemców w 1943 r. w Łańcucie za pomoc Żydom;
– badania historyczne dotyczące ustalenia okoliczności śmierci oraz miejsca pochówku Józefa Tajchmana „Słowika" – żołnierza BCh oraz Kedywu Obwodu AK Łańcut zamordowanego przez Niemców w czasie akcji „Burza" w Łańcucie – kontynuacja;
– badania historyczne dotyczące poszukiwania miejsca pochówku małżeństwa Wojtasiewiczów zamordowanych przez UPA w Sólcy w pow. przemyskim;
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsc pochówku ofiar zbrodni komunistycznych na cmentarzu komunalnym Pobitno w Rzeszowie – kontynuacja;
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku lotnika amerykańskiego Josepha Gorczycy zaginionego w 1944 r. w okolicach Birczy w pow. przemyskim.

Wieloosobowe Stanowisko ds. Poszukiwań i Identyfikacji Oddział IPN w Szczecinie

W 2019 r. w pionie poszukiwań i identyfikacji w Oddziale IPN w Szczecinie zarejestrowano 16 spraw badawczo-historycznych. Kontynuowano także prace rozpoczęte w poprzednich latach. Przykłady prowadzonych spraw oraz badań:
– badania historyczne dotyczące potwierdzenia domniemanego miejsca pochówku ppłk. Karola Strusiewicza w m. Dziedzice w pow. myśliborskim, który zmarł w styczniu 1945 r. podczas ewakuacji oflagu II C Woldenberg;
– badania historyczne dotyczące poszukiwań nieznanych miejsc pochówków pilotów amerykańskich, którzy zginęli w czasie II wojny światowej na Pomorzu Zachodnim;

– badania historyczne mające na celu ustalenie miejsca pochówku żołnierza AK Józefa Glicy, który zmarł w szpitalu więziennym w Szczecinie 30 sierpnia 1950 r., oraz innych ofiar terroru komunistycznego pogrzebanych na terenie cmentarza Centralnego w Szczecinie;
– badania historyczne dotyczące ustalenia wykazu osób zamordowanych, zmarłych w więzieniu w Goleniowie oraz lokalizacji cmentarza więziennego.

Wieloosobowe Stanowisko ds. Poszukiwań i Identyfikacji Oddział IPN we Wrocławiu

W 2019 r. w pionie poszukiwań i identyfikacji w Oddziale IPN we Wrocławiu zarejestrowano 6 spraw badawczo-historycznych. Kontynuowano także prace rozpoczęte w poprzednich latach. Przykłady prowadzonych spraw oraz badań:
– badania historyczne dotyczące potwierdzenia pochówków ofiar terroru komunistycznego w siedzibie PUBP w Kłodzku;
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku uczestników jednego z „marszów śmierci", zamordowanych przez Niemców w 1945 r. we wsi Topola w pow. ząbkowickim;
– badania historyczne dotyczące tajnego pochówku dokonanego w latach 50. XX w. na terenie przykościelnym w m. Goczałków w pow. świdnickim;
– badania historyczne dotyczące ustalenia okoliczności śmierci oraz miejsca pochówku Ignacego Swindera, żołnierza PSZ na Zachodzie, który zaginął w lipcu 1946 r we Wrocławiu (kwerenda realizowana wspólnie z Wieloosobowym Stanowiskiem ds. Poszukiwań i Identyfikacji w Gdańsku);
– badania historyczne dotyczące ofiar komunistycznego aparatu represji pochowanych na cmentarzu Osobowickim we Wrocławiu.

Wieloosobowe Stanowisko ds. Poszukiwań i Identyfikacji Delegatura IPN w Opolu

W 2019 r. w pionie poszukiwań i identyfikacji w Delegaturze IPN w Opolu zarejestrowano 4 sprawy badawczo-historyczne. Przykłady prowadzonych spraw oraz badań:
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku na cmentarzu w Milówce w pow. żywieckim żołnierza NSZ Józefa Michalika „Orlika" poległego w grudniu 1945 r.;
– badania historyczne dotyczące potwierdzenia miejsca pochówku Józefa Inglota „Odważnego", żołnierza Zgrupowania NSZ kpt. Henryka Flamego „Bartka", który poległ w listopadzie 1946 r. i został pochowany w m. Rycerka Górna w pow. żywieckim.

Wydział Kresowy

W 2019 r. w Wydziale Kresowym zarejestrowano 88 spraw badawczo-historycznych dotyczących ustalenia miejsc pochówku obywateli polskich będących ofiarami zbrodni niemieckich i komunistycznych, których groby znajdują się za wschodnią granicą Polski. Kontynuowano także prace rozpoczęte w poprzednich latach. Przykłady prowadzonych spraw oraz badań:
– badania historyczne dotyczące poszukiwań na Litwie, w rejonie solecznickim (okolice Ejszyszek), szczątków por. Jana Borysewicza „Krysia", dowódcy i komendanta Zgromadzenia Północ Okręgu Nowogródek AK, który zginął w zasadzce NKWD 21 stycznia 1945 r. pod Kowalkami k. Dubicz – kontynuacja;
– badania historyczne dotyczące poszukiwań w Wilnie (Czarny Trakt 71) miejsca pochówku żołnierzy AK, którzy w lipcu 1944 r. polegli podczas operacji „Ostra Brama";
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku trzech żołnierzy z oddziału dowodzonego przez por. Sergiusza Kościałkowskiego „Fakira", poległych w lipcu 1944 r. w starciu z frontowymi jednostkami sowieckimi w miejscowości Drużyle na Litwie;
– badania historyczne dotyczące ustalenia miejsca pochówku żołnierzy z oddziału dowodzonego przez por. Sergiusza Kościałkowskiego „Fakira", którzy polegli w walce z jednostkami sowieckimi 4 lutego 1945 r. w Raubiszkach k. Podbrodzia na Litwie;

- badania historyczne dotyczące pochówku porucznika AK Apoloniusza Duszkiewicza „Polza";
- badania historyczne dotyczące śmierci i miejsca pochówku trzech żołnierzy AK poległych 13 lipca 1944 r. pod Krawczunami w walce z Niemcami. Pochowanymi byli: por. Czesław Grombczewski „Jurand" – dowódca I Wileńskiej Brygady AK, Maurycy Palenko „Strug" – kwatermistrz i dowódca 9. plutonu I Wileńskiej Brygady AK, plut. Franciszek Hojan „Szary" – żołnierz I Wileńskiej Brygady AK;
- badania historyczne dotyczące pochówków z wojny polsko-bolszewickiej na cmentarzu w m. Jusino na Litwie;
- badania historyczne dotyczące miejsca pochówku polskich żołnierzy rozstrzelanych i pochowanych w ogrodzie posesji przy ul. Wielka Pochulanka w Wilnie (Litwa);
- badania historyczne dotyczące losów duchownych zgładzonych zgodnie z decyzją Biura Politycznego WKP(b) z 5 marca 1940 r.;
- badania historyczne nad udokumentowaniem losu i miejsc pochówku jeńców zmarłych w Ostaszkowie w latach 1939–1940;
- badania historyczne nad udokumentowaniem losu i miejsc pochówku jeńców zmarłych w Ostaszkowie w latach 1944–1947;
- badania historyczne dotyczące zbrodni katyńskiej – Katyń (Rosja), „grób nr 9" – typowanie pochowanych;
- badania historyczne dotyczące zbrodni katyńskiej – Chersoń (Ukraina) – ustalenie miejsca pochówku ofiar zbrodni;
- badania historyczne dotyczące losów policjantów przebywających w obozie specjalnym NKWD w Kozielsku;
- badania historyczne dotyczące prokuratorów będących ofiarami zbrodni katyńskiej;
- wstępne ustalenia miejsc pochówku Polaków zamordowanych w Kuropatach zgodnie z decyzją BP WKP(b) z 5 marca 1940 r.;
- badania historyczne dotyczące miejsc pochówku polskich żołnierzy – jeńców wojennych zatrudnionych i zmarłych przy budowie zachodnioukraińskiej Drogi nr 1;
- badania historyczne dotyczące polskich ofiar zamordowanych przez NKWD w czasie II wojny światowej na terenie więzień w Dubnie oraz w Drohobyczu (Ukraina);
- badania historyczne dotyczące żołnierzy Wojska Polskiego poległych w obronie Lwowa we wrześniu 1939 r., ze szczególnym uwzględnieniem miejsc ich pochówków na terenie dawnych wsi Zboiska i Hołosko Wielkie;
- badania historyczne związane z opracowaniem ewidencji miejsc pochówku Polaków zamordowanych na Wołyniu w latach 1939–1945;
- badania historyczne dotyczące miejsc pochówków polskich żołnierzy poległych na terenie Łotwy;
- badania historyczne dotyczące miejsc pochówków Polaków, ofiar II wojny światowej, na terenie Uzbekistanu.

W 2019 r. pracownicy Wydziału Kresowego przeprowadzili dodatkowo 23 wizje lokalne na Litwie oraz 81 na Białorusi. Ich celem była weryfikacja informacji o miejscach pochówku Polaków.

7.2. Poszukiwania

Opierając się na wynikach badań historycznych, Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN w 2019 r. przeprowadziło prace poszukiwawcze, archeologiczne i ekshumacyjne w 71 miejscach Polski oraz poza jej granicami. W niektórych miejscach prace realizowane były w dwóch lub trzech etapach przeprowadzonych w różnym okresie, co faktycznie zwiększa liczbę wykonanych prac poszukiwawczych do 76. Wydział Poszukiwań przeprowadził prace w Polsce i Niemczech, a Wydział Kresowy przebadał 5 stanowisk na Litwie oraz 2 na Ukrainie.

Rzeszów (cmentarz Pobitno przy ul. Lwowskiej). W marcu 2019 r. przeprowadzono drugi etap prac mających na celu odnalezienie miejsca pochówku dwóch żołnierzy należących do wywiadu WiN, AK i NSZ, na których we wrześniu 1948 r. wykonano wyroki śmierci. W wyniku przeprowadzonych prac ekshumowano szczątki należące do dwóch osób, które zostały poddane wstępnym oględzinom antropologicznym i przekazane do dalszych badań. Prace zostały zrealizowane w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Rzeszowie. Badania będą kontynuowane.

Stary Ochędzyn (gm. Sokolniki, pow. wieruszowski, woj. łódzkie). W drugiej połowie marca 2019 r. prowadzono prace ekshumacyjne na cmentarzu w Starym Ochędzynie, których celem było odnalezienie grobu żołnierzy wieluńskich batalionów Obrony Narodowej poległych we wrześniu 1939 r. W wyniku prac ujawniono oraz podjęto szczątki jednej osoby, które zostały poddane wstępnym oględzinom antropologicznym i przekazane do dalszych badań. Prace na cmentarzu w Starym Ochędzynie będą kontynuowane.

Wieluń (gm. Wieluń, pow. wieluński, woj. łódzkie). W marcu 2019 r. przeprowadzono prace ekshumacyjne na cmentarzu rzymskokatolickim przy ul. 3 Maja. Ich celem było odnalezienie szczątków żołnierzy podziemia niepodległościowego pochowanych tam potajemnie. W wyniku prac ujawniono oraz podjęto szczątki jednej osoby, które zostały poddane wstępnym oględzinom antropologicznym i przekazane do dalszych badań. Prace zostały zrealizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Łodzi. Badania na cmentarzu w Wieluniu będą kontynuowane.

Bydgoszcz (cmentarz komunalny przy ul. Kcyńskiej 51). W marcu 2019 r. przeprowadzono prace poszukiwawcze na cmentarzu komunalnym przy ul. Kcyńskiej. Działania miały na celu odnalezienie miejsc pochówków osób skazanych na karę śmierci w procesie pokazowym przeciwko członkom Okręgu Pomorskiego WiN, straconych w więzieniu karno-śledczym WUBP w Bydgoszczy w listopadzie 1946 r. Ekshumacje poszukiwanych wymagały czasowego podniesienia szczątków osoby pochowanej w latach późniejszych w tym samym grobie, które po ukończeniu prac złożono w miejscu pierwotnego spoczynku. W wyniku prac odkryto szczątki przemieszane należące do minimum 5 osób, które przekazano do dalszych badań.

Las Połowiecki (gm. Czeremcha, woj. podlaskie). W pierwszej połowie kwietnia na działce leśnej nr 367 prowadzono poszukiwania miejsca pochówku osób, które zginęły we wrześniu 1939 r. z rąk lokalnych bojówek Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi. W trakcie prac odsłonięto oznaczoną mogiłę, w której odkryto szczątki ludzkie należące do jednej osoby. Łącznie przebadano teren o powierzchni około 264 m^2. Szczątki zostały poddane oględzinom antropologicznym i przekazane do dalszych badań.

Scharfenberg/Dworzysko (Malerzowice Wielkie, pow. nyski, woj. opolskie). W kwietniu i październiku 2019 r. kontynuowano prace poszukiwawcze w dawnym majątku Scharfenberg oraz w jego okolicach. Celem prowadzonych prac było odnalezienie miejsca pochówku grupy żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych z oddziału kapitana Henryka Flamego „Bartka", zamordowanych w 1946 r. w ramach operacji „Lawina". Przeprowadzone na szeroką skalę kwietniowe i październikowe badania archeologiczne z szerokopłaszczyznowymi wykopami nie przyniosły oczekiwanych rezultatów. Znaleziono jedynie łuski, fragmenty mundurów wojskowych (klamry, guziki z orzełkiem) i elementy odzieży (obuwie). Łącznie przebadano obszar o powierzchni około 6997 m^2.

Żohatyń (gm. Bircza, pow. przemyski, woj. podkarpackie). W pierwszej połowie kwietnia 2019 r. przeprowadzono badania poszukiwawcze mające na celu ustalenie, czy w studni leżącej na prywatnej działce znajdują się szczątki ofiar Ukraińskiej Powstańczej Armii. Chodziło o weryfikację relacji żyjących świadków. Badania nie doprowadziły do odnalezienia poszukiwanych szczątków.

Krasnosielc (gm. Krasnosielc, pow. makowski, woj. mazowieckie) W kwietniu 2019 r. przeprowadzono badania poszukiwawcze mające na celu zlokalizowanie mogiły żołnierza NSZ. Chodziło o weryfikację relacji żyjących świadków i materiałów źródłowych, informujących o mogile żołnie-

rza podziemia niepodległościowego. Badania nie doprowadziły do odnalezienia poszukiwanego miejsca pochówku.

Białystok – Olmonty (gm. Juchnowiec Kościelny, pow. białostocki, woj. podlaskie). W drugiej połowie kwietnia 2019 r. przeprowadzono poszukiwania mające na celu odnalezienie miejsc pochówków żołnierzy podziemia niepodległościowego. Prace prowadzono przy wsparciu jednostki z 15. Batalionu Saperów z Orzysza. Przebadano obszar 10 ha, a powierzchnia wykopów sondażowych objęła łącznie 939,76 m^2. W trakcie drugiego etapu prac odsłonięto i ekshumowano szczątki ludzkie należące do kilku osób, które zostały poddane wstępnym oględzinom antropologicznym i przekazane do dalszych badań. Prace zostały zrealizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN i zostały objęte śledztwem prowadzonym przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku. Badania będą kontynuowane.

Zgórsko (gm. Sitkówka-Nowiny, pow. kielecki, woj. świętokrzyskie). W kwietniu i maju 2019 r. we współpracy z żołnierzami 16. Tczewskiego Batalionu Saperów w Nisku przeprowadzono prace mające na celu odnalezienie mogił osób straconych na mocy wyroków wydanych przez WSR w Kielcach po 1945 r. W czasie badań spenetrowano około 333 000 m^2 terenu w obrębie kompleksu leśnego Lasy Szewskie koło Kielc. Wykonano 2 sondaże o łącznej powierzchni 517 m^2. Zarówno działania saperów, jak i prowadzone równolegle prace sondażowe nie doprowadziły do odnalezienia pochówków ofiar komunistycznych represji. Wymiernym skutkiem prac było odnalezienie znacznej ilości niewybuchów i amunicji karabinowej pochodzącej z I i II wojny światowej.

Fürstenberg/Havel (Niemcy). W kwietniu i październiku 2019 r. na cmentarzu miejskim przy ul. Friedhofsweg 2 w Fürstenbergu przeprowadzono prace poszukiwawcze zbiorowej mogiły Polek, ofiar KL Ravensbrück. Łącznie przebadano obszar o powierzchni 12,63 m^2. W wyniku przeprowadzonych prac odnaleziono zniszczoną mogiłę z urnami i prochami oraz licznymi artefaktami: tabliczkami szamotowymi, blaszkami aluminiowymi, fragmentami urn i przepalonymi przedmiotami metalowymi.

Ogród kotasa (Cieszyn, ul. 3 Maja). W kwietniu 2019 r. miały miejsce badania archeologiczne na terenie tzw. ogrodu Kotasa w Cieszynie. Celem prac wykonywanych przy okazji inwestycji budowlanej było odnalezienie domniemanych miejsc pochówku ofiar PUBP, które miały być grzebane w miejscu obecnego skweru u zbiegu dzisiejszych ulic 3 Maja i Pokoju. Łącznie przebadano obszar o powierzchni 460 m^2. Prace nie doprowadziły do odnalezienia poszukiwanego miejsca pochówku.

Brzozów (cmentarz komunalny w Brzozowie przy ul. Bohaterów II Wojny Światowej nr 2, gm. Brzozów, pow. brzozowski, woj. podkarpackie). W drugiej połowie kwietnia 2019 r. przeprowadzono badania archeologiczno-ekshumacyjne mające na celu odnalezienie szczątków żołnierza podziemia niepodległościowego. W wyniku przeprowadzonych prac odkryto cztery worki foliowe zawierające szczątki kostne i jedno niemal doszczętnie rozłożone kartonowe pudełko, w którym również znajdowały się kości. Podjęte szczątki poddano oględzinom antropologicznym, a z wytypowanych fragmentów kostnych pobrano materiał do badań DNA. Pozostałe szczątki umieszczono w trumnie kremacyjnej i złożono w tym samym miejscu. Prace zostały zrealizowane w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Katowicach.

Warszawa (Pole Mokotowskie, ul. Rostafińskich). W kwietniu 2019 r. przeprowadzono prace archeologiczno-poszukiwawcze, których celem było odnalezienie domniemanych miejsc pochówku więźniów straconych na terenie Aresztu Śledczego w Warszawie przy ul. Rakowieckiej 37 w latach 1945–1956. Prace miały na celu weryfikację relacji żyjących świadków i materiałów źródłowych, informujących o mogile żołnierza podziemia niepodległościowego. Łącznie przebadano obszar o powierzchni około 1848 m^2. Prace nie doprowadziły do odnalezienia poszukiwanego miejsca pochówku.

Podlesie (gm. Głuchołazy, pow. nyski, woj. opolskie). W drugiej połowie kwietnia 2019 r. przeprowadzono badania poszukiwawcze mające na celu odnalezienie masowej mogiły ofiar „marszu

śmierci" z obozu Auschwitz w styczniu 1945 r. Łącznie przebadano obszar o powierzchni około 1800 m^2. Prace nie doprowadziły do odnalezienia poszukiwanego miejsca pochówku.

Warszawa (parking przy ul. Wałbrzyskiej, Służew). W kwietniu 2019 r. przeprowadzono badania odwiertowe, których celem było odnalezienie nieznanych miejsc pochówków ofiar totalitaryzmu komunistycznego z lat 1945–1956. Badania odbywały się we współpracy z firmą geologiczno-wiertniczą. Wykonano 30 odwiertów o łącznej powierzchni 194 m^2. Prace nie doprowadziły do odnalezienia poszukiwanego miejsca pochówku.

Szypliszki (gm. Szypliszki, pow. suwalski, woj. podlaskie). W drugiej połowie kwietnia 2019 r. przeprowadzono badania poszukiwawcze mające na celu zlokalizowanie mogiły żołnierza KOP zamordowanego przez żołnierzy Armii Czerwonej w drugiej połowie września 1939 r. W wyniku przeprowadzonych prac ujawniono jamę grobową i ekshumowano szczątki należące do jednej osoby, które zostały poddane oględzinom antropologicznym i przekazane do dalszych badań. Prace zostały zrealizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku.

Białystok (ul. Gedymina 23 i 25). W maju 2019 r. przeprowadzono badania sondażowe w miejscu, gdzie według relacji świadków ukrywano ciała ofiar totalitaryzmu komunistycznego. W wyniku prac wykopaliskowych przebadano obszar o powierzchni 10 m² i natrafiono na 3 jamy grobowe zawierające 4 szkielety. Szczątki poddano wstępnym badaniom antropologicznym i przekazano do dalszych badań. Prace zostały zrealizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku. Równolegle prowadzono prace w okolicach cmentarza prawosławnego przy ul. Wysockiego w Białymstoku. Przebadano obszar o powierzchni 1153 m² i natrafiono na jamę grobową zawierającą jeden szkielet. Szczątki poddano wstępnym badaniom antropologicznym i przekazano do dalszych badań.

Kownatki (gm. Łuków, pow. łukowski, woj. lubelskie). W pierwszej połowie maja 2019 r. w lesie przy drodze między wsią Kownatki a wsią Lipniaki przeprowadzono prace mające na celu odnalezienie miejsca pochówku ofiar rozstrzelanych przez żołnierzy Armii Czerwonej. W wyniku przeprowadzonych prac ujawniono 3 jamy grobowe i ekshumowano szczątki ludzkie należące do dwunastu osób, które zostały poddane oględzinom antropologicznym i przekazane do Zakładu Medycyny Sądowej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie w celu przeprowadzenia badań genetycznych. Prace zostały zrealizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Lublinie. Badania będą kontynuowane.

Tyszki-Wądołowo (gm. Kolno, pow. kolneński, woj. podlaskie). W pierwszej połowie maja 2019 r. na podstawie relacji świadków przeprowadzono badania archeologiczne mające na celu odnalezienie szczątków ludzkich. W wyniku przeprowadzonych prac ujawniono jamę grobową i ekshumowano niekompletny szkielet należący do jednej osoby, który został poddany oględzinom antropologicznym i przekazany do dalszych badań. Prace zostały zrealizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku.

Sochaczew (gm. Sochaczew, pow. sochaczewski, woj. mazowieckie). W maju 2019 r. przeprowadzono prace poszukiwawcze na cmentarzu parafialnym pw. św. Wawrzyńca w Sochaczewie. Prace miały na celu weryfikację relacji świadka mówiącej o pochowaniu w tym miejscu polskiego żołnierza wysokiej rangi o nieustalonych personaliach. W wyniku prac ujawniono oraz podjęto szczątki jednej osoby, które zostały poddane wstępnym oględzinom antropologicznym i przekazane do dalszych badań.

Warszawa (klasztor oo. Dominikanów przy ul. Freta 10). W maju i czerwcu 2019 r. na terenie przylegającym do klasztoru oo. Dominikanów odbył się drugi etap prac poszukiwawczych, których celem było ustalenie ewentualnych miejsc pochówku ofiar zbrodni niemieckich z okresu powstania

warszawskiego. W trakcie prac wykonano dwa wykopy o łącznej powierzchni 146 m^2. W trakcie odsłaniania nawarstwień w wykopie nr 2 natrafiono na liczne konstrukcje murowane związane z nieistniejącym dziś skrzydłem klasztoru oraz na bruk kamienny, który odsłonięto na powierzchni około 70 m^2. W części północnej wykopu odkryto pojedynczy pochówek ludzki. Jego kontekst wyklucza datowanie pochówku na okres po przełomie XIX i XX w. Dodatkowo natrafiono na dwie sąsiadujące ze sobą jamy zawierające kości ludzkie, złożone w układzie nieanatomicznym. Na podstawie liczby poszczególnych kości ustalono, że minimalna liczba osób pochowanych w obu jamach wynosi 32. Zarówno sposób złożenia kości w jamach, jak i kontekst odnalezienia szczątków nie wskazywały na to, iż mamy do czynienia z pochówkiem z okresu powstania warszawskiego. Prace przeprowadzono we współpracy z Oddziałową Komisją Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie.

Cekanów (gm. Tomaszów Mazowiecki, pow. tomaszowski, woj. łódzkie). W drugiej połowie maja w lesie koło Kruszewca przeprowadzono archeologiczne badania sondażowe, których celem było zweryfikowanie informacji zawartej we wspomnieniach byłego niemieckiego oficera zwiadu, dotyczącej lokalizacji pochówku majora Henryka Dobrzańskiego „Hubala". Łącznie przebadano obszar o powierzchni około 22 m^2. Prace nie doprowadziły do odnalezienia poszukiwanego miejsca pochówku.

Słostowice (gm. Gomunice, pow. radomszczański, woj. łódzkie). Na początku czerwca 2019 r. przeprowadzono badania poszukiwawcze mające na celu zlokalizowanie mogiły żołnierza AK poległego na początku września 1943 r. w Bloku Gorzędowskim. W wyniku prowadzonych badań ujawniono szkielet, który został przekazany do dalszych badań**.**

Gnaty Wieśniany (gm. Winnica, pow. pułtuski, woj. mazowieckie). W czerwcu 2019 r. przeprowadzono badania poszukiwawcze mające na celu odnalezienie miejsca spoczynku partyzantów z oddziału Mieczysława Dziemieszkiewicza „Roja". Prace nie doprowadziły do odnalezienia poszukiwanego miejsca pochówku.

Aksmanice (gm. Fredropol, pow. przemyski, woj. podkarpackie). W drugiej połowie czerwca 2019 r. przeprowadzono poszukiwania miejsca pochówku żołnierza LWP poległego w wyniku zasadzki Ukraińskiej Powstańczej Armii w 1945 r. Prace podjęto na wniosek brata zmarłego. Przebadano wykopaliskowo obszar o powierzchni 242 m^2. Prace nie doprowadziły do odnalezienia poszukiwanego miejsca pochówku. Badania zostały zrealizowane w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Rzeszowie.

Warszawa (rejon cmentarza Bródnowskiego). W czerwcu 2019 r. na terenie działek położonych pomiędzy cmentarzem Bródnowskim i cmentarzem żydowskim, a także sąsiadujących z południowo-wschodnią częścią muru cmentarza Bródnowskiego wzdłuż ul. Rzeszowskiej, przeprowadzono prace poszukiwawcze mające na celu weryfikację danych archiwalnych, relacji świadka oraz zdjęć lotniczych mogących świadczyć o pochowaniu w tym miejscu osób zamordowanych przez funkcjonariuszy reżimu komunistycznego. Prace wykopaliskowe objęły łącznie obszar 516 m². Badania nie doprowadziły do odnalezienia poszukiwanego miejsca pochówku.

Lublin (cmentarz rzymskokatolicki przy ul. Unickiej). W czerwcu i listopadzie 2019 r. na cmentarzu rzymskokatolickim przy ul. Unickiej przeprowadzono prace poszukiwawcze szczątków ofiar terroru komunistycznego straconych i zmarłych w więzieniu na Zamku w Lublinie w latach 1944–1954. W każdym z dwóch etapów prace polegały w pierwszej kolejności na czasowym podjęciu z grobów szczątków osób pochowanych w latach późniejszych, a następnie zbadaniu grobu metodą archeologiczną, podjęciu poszukiwanych szczątków i ponownym złożeniu do grobów szczątków osób pochowanych w późniejszym okresie. W wyniku przeprowadzonych prac ekshumowano szczątki 6 osób, które poddano oględzinom antropologicznym i przekazano do Zakładu Medycyny Sądowej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie w celu przeprowadzenia badań genetycznych. Listopadowe prace zostały zrealizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Lublinie. Poszukiwania kolejnych ofiar będą kontynuowane.

Odolanów (gm. Odolanów, pow. ostrowski, woj. wielkopolskie). W drugiej połowie czerwca na cmentarzu parafialnym przy ul. Chwaliszewskiej przeprowadzono prace poszukiwawcze zbiorowej mogiły żołnierzy podziemia niepodległościowego z oddziału por. Jana Kempińskiego „Błyska", którzy polegli w 1945 r. W wyniku prac wykopaliskowych przebadano obszar o powierzchni niemal 40 m² i natrafiono na 11 pojedynczych jam grobowych, w których zostały pochowane osoby cywilne różnej płci i wieku. Szczątki poddano wstępnym badaniom antropologicznym i po ukończeniu prac złożono w miejscu pierwotnego spoczynku. Prace będą kontynuowane.

Brzesko (gm. Brzesko, pow. brzesko, woj. małopolskie). W pierwszej połowie lipca 2019 r. przeprowadzono prace ekshumacyjne na cmentarzu parafialnym przy ul. Ogrodowej w Brzesku. Badania miały na celu odnalezienie miejsca pochówku członków podziemia niepodległościowego. W trakcie prac podjęto szczątki należące do 7 osób. Szczątki dwóch osób przekazano do dalszych badań do Zakładu Medycyny Sądowej w Krakowie, pozostałe złożono w miejscu pierwotnego spoczynku. Badania zostały zrealizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie.

Dąbrówka-Hubertus/Malinowa Górka (gm. Wielowieś, pow. gliwicki, woj. śląskie). W drugiej połowie lipca 2019 r. przeprowadzono prace, których celem było odnalezienie miejsca pochówku grupy żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych z oddziału kapitana Henryka Flamego „Bartka", zamordowanych w 1946 r. w ramach operacji „Lawina". Badania prowadzono na nieprzebadanym dotąd terenie filii SP ZOZ Szpitala Psychiatrycznego w Toszku – Oddziału Rehabilitacji Psychiatrycznej XVI w Dąbrówce i części kompleksu leśnego w obrębie rezerwatu przyrody „Hubert" między wsiami Barut (gm. Jemielnica, pow. strzelecki, woj. opolskie) i Dąbrówka (gm. Wielowieś, pow. gliwicki, woj. śląskie). Prace prowadzono przy pomocy żołnierzy z 1. Brzeskiego Pułku Saperów. Łącznie przebadano obszar o powierzchni około 55 000 m², wśród odnalezionych przedmiotów wspomnieć należy kilkadziesiąt łusek po nabojach i guziki od odzieży wojskowej, jednak przedmioty te nie umożliwiły lokalizacji poszukiwanej mogiły.

Kolonia Stawek (gm. Cyców, pow. łęczyński, woj. lubelskie). W lipcu 2019 r. przeprowadzono badania poszukiwawcze mające na celu odnalezienie miejsca spoczynku żołnierzy NSZ związanych z oddziałem ppor. Witolda Mużyło „Sokoła". Łącznie przebadano obszar o powierzchni 107,3 m². Prace nie doprowadziły do odnalezienia poszukiwanego miejsca pochówku.

Wysokie Mazowieckie (gm. Wysokie Mazowieckie, pow. wysokomazowiecki, woj. podlaskie). W pierwszej połowie lipca 2019 r. przeprowadzono prace archeologiczno-poszukiwawcze na terenie dawnej siedziby PUBP przy ul. Ludowej 13 w Wysokiem Mazowieckiem, gdzie według relacji świadków w latach 1948–1956 byli chowani członkowie podziemia antykomunistycznego. W wyniku prowadzonych prac natrafiono na jamę grobową, w której znajdowały się szczątki należące do jednej osoby. Szczątki podjęto i po przeprowadzeniu wstępnych oględzin antropologicznych przekazano do dalszych badań. Prace zostały zrealizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku. Badania będą kontynuowane.

Łódź (al. K. Anstadta 7–9). W drugiej połowie czerwca i w lipcu 2019 r. odbyła się archeologiczna część projektu badawczego zatytułowanego „Dawna siedziba Gestapo i Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego przy al. Anstadta w Łodzi. Interdyscyplinarne badania miejsca". Badania zostały przeprowadzone w wyniku porozumienia podpisanego w 2018 r. przez przedstawicieli Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, współfinansującej projekt badań, Uniwersytetu Łódzkiego oraz Instytutu Pamięci Narodowej. Celem badań archeologicznych, przeprowadzonych pod kierunkiem dr. Olgierda Ławrynowicza z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego, było rozpoznanie reliktów nieruchomych dawnej łódzkiej siedziby Gestapo i WUBP oraz wykrycie ewentualnych obiektów oraz artefaktów związanych z funkcjonowaniem obu instytucji. Wykonanych zostało 21 wykopów sondażowych oraz 78 odwiertów. Łączna powierzchnia terenu objętego wykopami sondażowymi to 337,25 m². Pracom wykopaliskowym towarzyszyła archeologiczno-archi-

tektoniczna inwentaryzacja zachowanej struktury budowlanej nieruchomości przy al. K. Anstadta 7 i 9. W kwerendach archiwalnych i wykopaliskach archeologicznych uczestniczyli pracownicy Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN.

Sztum (gm. Sztum, pow. sztumski, woj. pomorskie). W drugiej połowie lipca oraz na początku października 2019 r. przeprowadzono trzeci i czwarty etap prac poszukiwawczych na terenie byłego PUBP w Sztumie. Celem prowadzonych badań było odnalezienie szczątków ppor. Zdzisława Badochy „Żelaznego", który poległ 28 czerwca 1946 r. w przypadkowym starciu z grupą operacyjną MO ze Sztumu. Na tym etapie prac przebadano skwer o powierzchni 75 m^2, jednak nie ujawniono szczątków ludzkich. W kolejnym etapie prac przy ul. Lipowej 3 założono wykop sondażowy, w którym natrafiono na pojedyncze ludzkie szczątki kostne, które prawdopodobnie zostały przemieszczone podczas prac budowlanych. Odnalezione szczątki przekazano do dalszych badań antropologicznych.

Leskowiec (szczyt we wschodniej części Beskidu Małego, w Paśmie Łamanej Skały, woj. małopolskie). W lipcu 2019 r. prowadzono prace ekshumacyjne, których celem było odnalezienie szczątków poległego żołnierza WP. W wyniku prac ujawniono oraz podjęto szczątki jednej osoby, które po oględzinach w Zakładzie Medycyny Sądowej w Krakowie przekazano do dalszych badań. Badania zostały zrealizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie.

Rycerka Górna (gm. Rajcza, pow. żywiecki, woj. śląskie). W drugiej połowie lipca 2019 r. na prywatnej posesji w Rycerce Górnej przeprowadzono prace poszukiwawcze metodą archeologicznych badań wykopaliskowych. W trakcie badań odnaleziono grób żołnierza podziemia niepodległościowego. Szczątki zostały poddane oględzinom antropologicznym i przekazane do Katedry Medycyny Sądowej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie w celu przeprowadzenia dalszych badań. Wśród przedmiotów towarzyszących szczątkom był m.in metalowy ryngraf. Prace zostały zrealizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Katowicach.

Cieszyn (gm. Cieszyn, pow. cieszyński, woj. śląskie). W lipcu 2019 r. przeprowadzono prace o charakterze nadzoru nad inwestycją w miejscu nieistniejącego dziś tzw. ogrodu Kotasa w Cieszynie. Celem przeprowadzonych prac była weryfikacja informacji o dokonywaniu na tym obszarze potajemnych pochówków przez funkcjonariuszy PUBP w Cieszynie, którego dawna siedziba jest położona w bezpośrednim sąsiedztwie. Łącznie przebadano obszar o powierzchni około 300 m^2. Prace nie doprowadziły do odnalezienia poszukiwanego miejsca pochówku.

Broszków (gm. Kotuń, pow. siedlecki, woj. mazowieckie). Pod koniec lipca 2019 r. prowadzono prace poszukiwawcze mające na celu odnalezienie mogiły pięciu urzędników zamordowanych przez hitlerowców w czerwcu 1943 r. Łącznie przebadano powierzchnię 190 m^2. Badania nie doprowadziły do odnalezienia poszukiwanych szczątków lub artefaktów mogących świadczyć o pochowaniu w tym miejscu poszukiwanych osób.

Warszawa (Areszt Śledczy Warszawa-Mokotów, ul. Rakowiecka 37). Na przełomie lipca i sierpnia 2019 r. przeprowadzono trzeci etap prac archeologicznych w dawnym Areszcie Śledczym Warszawa-Mokotów. Celem badań było poszukiwanie miejsc pochówku ofiar totalitaryzmów. Badany obszar obejmował teren, na którym dotychczas znajdowały się zamknięte place spacerowe, wyburzone wiosną tego roku. Dzięki temu było możliwe kontynuowanie badań za budynkiem szpitala, gdzie założono wykop o powierzchni 371 m^2. Z kolei w miejscu „spacerniaków" przy murze od strony ul. Kazimierzowskiej utworzono wykop, który wykonywany był dwuetapowo: w części południowej jego wielkość wyniosła 632 m^2, a w części północnej 364 m^2. Na doczyszczonej powierzchni wykopów odkrywano głównie dołki posłupowe będące śladami ogrodzenia placów spacerowych, a także relikty budynku (szklarni) i ceglanego muru odgradzającego teren szpitala od pozostałej części aresztu. W pobliżu tego muru po jego północnej stronie ujawniono rząd siedmiu pojedynczych jam grobowych zawierających szczątki ludzkie pochowane bez trumien. Prace zostały zrealizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN w ramach śledztwa prowadzonego przez

Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie. Badania na terenie dawnego aresztu przy ul. Rakowieckiej będą kontynuowane.

Czarna Struga (gm. Nieporęt, pow. legionowski, woj. mazowieckie). W sierpniu 2019 r. przeprowadzono prace na terenie leśnym położonym niedaleko osady Czarna Struga. Celem przeprowadzonych prac była weryfikacja informacji o pochowaniu w tym miejscu nieznanego żołnierza WP zamordowanego w 1947 r. W wyniku przeprowadzonych prac odnaleziono szczątki dwóch osób, które po wstępnych oględzinach antropologicznych przekazano do dalszych badań. Prace przeprowadzono we współpracy z Oddziałową Komisją Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie.

Łęguty (gm. Gietrzwałd, pow. olsztyński, woj. warmińsko-mazurskie). W drugiej połowie sierpnia 2019 r. przeprowadzono badania poszukiwawcze mające na celu odnalezienie miejsca spoczynku około 24 osób cywilnych zamordowanych przez żołnierzy Armii Czerwonej w styczniu 1945 r. W wyniku prowadzonych prac odkryto szczątki należące przynajmniej do 10 osób, które po przeprowadzeniu wstępnych oględzin antropologicznych przekazano do dalszych badań. Łącznie przebadano obszar o powierzchni 52,5 m^2. Prace zostały zrealizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji. Po ich przeprowadzeniu Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku podjęła czynności procesowe.

Barłomino (gm. Luzino, pow. wejherowski, woj. pomorskie). W pierwszej połowie września 2019 r. przeprowadzono badania poszukiwawczo-sondażowe mające na celu zlokalizowanie mogiły 9 cywili zamordowanych najprawdopodobniej przez żołnierzy Armii Czerwonej na początku 1945 r. Łącznie przebadano obszar o powierzchni 447,66 m^2. Prace nie doprowadziły do odnalezienia poszukiwanego miejsca pochówku.

Ostrożany (gm. Drohiczyn, pow. siemiatycki, woj. podlaskie). We wrześniu 2019 r. przeprowadzono badania archeologiczno-ekshumacyjne w miejscu domniemanego pochówku szczątków żołnierzy Wojska Polskiego i Armii Czerwonej poległych w bitwie o Ostrożany w 1920 r. W trakcie prac odkryto mogiłę zbiorową zawierającą szczątki 26 osób, które ekshumowano i po wstępnych oględzinach antropologicznych przekazano do dalszych badań. Podczas badań natrafiono na 426 sztuk amunicji strzeleckiej karabinowej pochodzącej z I wojny światowej. Amunicję podjęto i przekazano patrolowi rozminowania.

Pogorzelice (gm. Nowa Wieś Lęborska, pow. lęborski, woj. pomorskie). W pierwszej połowie września 2019 r. na prośbę Ambasady Federacji Rosyjskiej w rejonie pomnika żołnierzy Armii Czerwonej w Pogorzelicach przeprowadzono prace poszukiwawcze metodą archeologicznych badań wykopaliskowych. Ich celem było ustalenie, czy w rejonie pomnika znajdują się szczątki ludzkie pozostałe po przeprowadzonej w tym miejscu ekshumacji, i ich zabezpieczenie. Przebadano teren o powierzchni 23,24 m^2. W rejonie pomnika natrafiono na nieliczne szczątki ludzkie nietworzące układu anatomicznego, a także fragmenty obuwia skórzanego. Odkryto także niewielką trumnę drewnianą, zawierającą pojedyncze kości ludzkie. Szczątki ludzkie podjęto, zabezpieczono i przekazano do dalszych badań. Podczas prac nie znaleziono żadnych przedmiotów, które mogłyby umożliwić datowanie lub ustalenie narodowości osób pochowanych w rejonie pomnika. Teren wykopalisk wizytował konsul Federacji Rosyjskiej.

Stare Masiewo (gm. Narewka, pow. hajnowski, woj. podlaskie). We wrześniu 2019 r. na terenie obwodu ochronnego Zamosze w Białowieskim Parku Narodowym przeprowadzono prace mające na celu odnalezienie szczątków osoby zamordowanej przez sowieckich żołnierzy w 1920 r. W wyniku prowadzonych badań ujawniono szkielet dorosłego mężczyzny, a wstępna ocena antropologiczna ujawniła na dwóch kręgach szyjnych oraz na łopatce obrażenia zadane ostrym narzędziem. Odnalezione szczątki zostaną poddane badaniom genetycznym.

Katowice (cmentarz komunalny przy ul. Panewnickiej). W drugiej połowie września przeprowadzono prace poszukiwawcze, których celem było odnalezienie szczątków osób straconych w grudniu 1946 r. w katowickim więzieniu przy ul. Mikołowskiej. W wyniku przeprowadzonych

prac ekshumowano szczątki 5 osób, które poddano oględzinom antropologicznym i przekazano do Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej i Toksykologii Sądowo-Lekarskiej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach w celu przeprowadzenia badań genetycznych. Ekshumacja poszukiwanych wymagała czasowego podniesienia szczątków osób pochowanych w latach późniejszych w tym samym grobie. Po ukończeniu prac szczątki te złożono w miejscu pierwotnego spoczynku. Prace zrealizowane były przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Katowicach.

Ogóły (gm. Czarna Białostocka, pow. białostocki, woj. podlaskie). We wrześniu i na początku października przeprowadzono dwa etapy poszukiwań grobu dwóch żołnierzy zgrupowania AK Piotrków. W pierwszym etapie założono kilka wykopów sondażowych o łącznej powierzchni 250 m^2, w drugim zaś wykonano 120 odwiertów w celu weryfikacji miejsc niedostępnych dla sprzętu ciężkiego. Podczas badań nie ujawniono szczątków ludzkich. Prace będą kontynuowane.

Tomaszów Lubelski (gm. Tomaszów Lubelski, pow. tomaszowski, woj. lubelskie). W październiku 2019 r. przeprowadzono prace, których celem było odnalezienie szczątków ofiar żołnierzy poległych w trakcie walk w powiecie tomaszowskim na przełomie lat 40. i 50. ubiegłego wieku. Prace miały na celu weryfikację relacji grabarza, który na zlecenie funkcjonariuszy UB dokonywał pochówków w północnej części cmentarza. W wyniku przeprowadzonych prac ekshumowano szczątki jednej osoby, które poddano oględzinom antropologicznym i przekazano do dalszych badań.

Kraków (cmentarz Rakowicki przy ul. Prandoty 1, skwer). W pierwszej połowie października 2019 r. przeprowadzono prace poszukiwawczo-ekshumacyjne na tzw. skwerze w północnej części cmentarza. Badania były kontynuacją prac przeprowadzonych na tym obszarze w 2017 r. przez Fundację „Niezłomni". Przebadano wykopaliskowo obszar o powierzchni 24 m^2. Odsłonięto jamę zawierającą znaczną liczbę kości ludzkich. Szczątki poddano wstępnym oględzinom antropologicznym i przekazano do dalszych badań. Prace prowadzono w ramach śledztwa Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie.

Kraków (cmentarz Rakowicki przy ul. Prandoty 1, część północna). W połowie października 2019 r. przeprowadzono prace poszukiwawcze mające na celu odnalezienie szczątków żołnierzy podziemia niepodległościowego. Prace polegały w pierwszej kolejności na czasowym podjęciu z grobów szczątków osób pochowanych w latach późniejszych, a następnie zbadaniu grobów metodą archeologiczną, podjęciu poszukiwanych szczątków i ponownym złożeniu do grobów szczątków osób pochowanych w późniejszym okresie. W wyniku przeprowadzonych prac ekshumowano szczątki czterech osób, które poddano oględzinom antropologicznym i przekazano do dalszych badań. Prace zostały zrealizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie. Poszukiwania kolejnych ofiar będą kontynuowane.

Słupsk (gm. Słupsk, pow. słupski, woj. pomorskie). W październiku 2019 r. przeprowadzono prace ekshumacyjne na cmentarzu komunalnym w Słupsku. Celem prac było odnalezienie szczątków żołnierza AK. W trakcie prac odsłonięto mogiłę, w której odkryto szczątki ludzkie należące do jednej osoby. Łącznie przebadano teren około 40 m^2. Szczątki zostały poddane oględzinom antropologicznym i przekazane do dalszych badań. Prace zostały zrealizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Gdańsku.

Kraków-Przegorzały (Glinnik). W drugiej połowie października 2019 r. przeprowadzono prace poszukiwawcze metodą archeologicznych badań wykopaliskowych na terenie przylegającym do cmentarza wojennego w Glinniku (Kraków-Przegorzały). Badania były kontynuacją działań podjętych w 2018 r. w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie. Ich celem było odnalezienie masowych mogił ofiar zbrodni niemieckich. Przebadano wykopaliskowo obszar o powierzchni 250 m^2. Prace nie doprowadziły do odnalezienia poszukiwanej masowej mogiły.

Warszawa (Cmentarz Wojskowy na Powązkach, ul. Powązkowska 43/45). W październiku 2019 r. przeprowadzono badania archeologiczno-poszukiwawcze mające na celu odnalezienie i podjęcie szczątków dwóch osób pochowanych w kwaterze C na powązkowskim Cmentarzu Wojskowym. Podczas prac wykonano dwa sondaże o powierzchni 6,6 m^2 i 8,2 m^2. Szczątki zostały poddane wstępnym oględzinom antropologicznym i przekazane do dalszych badań.

Osowy Grąd (gm. Augustów, pow. augustowski, woj. podlaskie). W ostatnich dniach października 2019 r. przeprowadzono prace poszukiwawcze mające na celu odnalezienie szczątków jednej z ofiar obławy augustowskiej. W trakcie prac odsłonięto mogiłę, w której odkryto szczątki ludzkie należące do jednej osoby. Łącznie przebadano teren około 70 m^2. Szczątki zostały poddane oględzinom antropologicznym i przekazane do dalszych badań. Prace zostały zrealizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku.

Bydgoszcz (woj. kujawsko-pomorskie, „Dolina Śmierci"). Na początku listopada 2019 r. rozpoczęto drugi etap prac w bydgoskiej „Dolinie Śmierci" będącej miejscem masowego mordu i jednocześnie największą mogiłą zbiorową mieszkańców Bydgoszczy i okolic, którzy jesienią 1939 r. zostali straceni przez członków pomorskiego oddziału Selbstschutzu oraz esesmanów z oddziału Einsatzkommando 16. Podczas prac poszukiwawczych wykonano łącznie 750 odwiertów świdrem geologicznym w celu wykrycia jakichkolwiek zakłóceń, które mogłyby wskazywać na znajdowanie się tam kolejnych mogił zbiorowych. Łącznie przebadano powierzchnię 800 m^2. Na tym etapie nie natrafiono na zmiany w glebie, artefakty ani ludzkie szczątki kostne. Prace zostały zrealizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Gdańsku.

Świecko (gm. Słubice, pow. słubicki, woj. lubuskie). W listopadzie 2019 r. na dawnym cmentarzu ewangelickim w Świecku przeprowadzono prace poszukiwawcze, których celem było odnalezienie mogił więźniów zmarłych bądź zamordowanych w hitlerowskim obozie pracy wychowawczej Lager Schwetig „Oderblick". W wyniku prowadzonych prac odkryto szczątki należące do 21 osób, które po wstępnych oględzinach antropologicznych przekazano do dalszych badań. Łącznie przebadano obszar o powierzchni około 48 m^2. Poszukiwania kolejnych ofiar będą kontynuowane.

Lipiny (gm. Przesmyki, pow. siedlecki, woj. mazowieckie). W pierwszej połowie listopada 2019 r. przeprowadzono badania poszukiwawczo-sondażowe mające na celu zlokalizowanie masowej mogiły kilkudziesięciu osób narodowości romskiej zamordowanych jesienią 1943 r. Badania nie doprowadziły do odnalezienia poszukiwanego miejsca pochówku. Prace zostały zrealizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Lublinie.

Orchówek (gm. Włodawa, pow. włodawski, woj. lubelskie). W listopadzie 2019 r. na terenie Nadleśnictwa Sobibór w lesie położonym w pobliżu miejscowości Orchówek przeprowadzono prace poszukiwawcze miejsca spoczynku żołnierzy podziemia niepodległościowego poległych w trakcie obławy grupy operacyjnej UB-KBW w miejscowości Zbereże-Popówka. W trakcie badań nie odkryto żadnych przedmiotów, które mogą świadczyć o tym, że znajdują się tam mogiły zamordowanych partyzantów. Podczas badań nie ujawniono szczątków ludzkich.

Łódź (cmentarz rzymskokatolicki przy ul. Smutnej 7). W drugiej połowie listopada 2019 r. przeprowadzono prace poszukiwawcze mające na celu odnalezienie szczątków żołnierzy skazanych na karę śmierci przez WSR za działalność w organizacji niepodległościowej KWP i straconych w 1950 r. W wyniku przeprowadzonych czynności ujawniono i podjęto szczątki dwóch osób, które przekazano do dalszych badań. Ekshumacja poszukiwanych wymagała czasowego podniesienia szczątków osób pochowanych w latach późniejszych w tym samym grobie, które po ukończeniu prac złożono w miejscu pierwotnego spoczynku. Prace zostały zrealizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Łodzi. Poszukiwania kolejnych ofiar będą kontynuowane.

Małkinia (gm. Małkinia, pow. ostrowski, woj. mazowieckie). W listopadzie 2019 r. przeprowadzono prace poszukiwawcze miejsca spoczynku nieznanego żołnierza z września 1939 r. Łącznie przebadano obszar o powierzchni około 100 m^2. Prace nie doprowadziły do odnalezienia poszukiwanego miejsca pochówku.

Szczecin (woj. zachodniopomorskie). W drugiej połowie listopada 2019 r. przeprowadzono prace ekshumacyjne na Centralnym Cmentarzu Komunalnym w Szczecinie. Celem prac było odnalezienie szczątków należących do żołnierza podziemia niepodległościowego. W wyniku przeprowadzonych czynności ujawniono i podjęto szczątki jednej osoby, które przekazano do dalszych badań. Badania będą kontynuowane.

Wizna (gm. Wizna, pow. łomżyński, woj. podlaskie). W drugiej połowie grudnia 2019 r. przeprowadzono badania poszukiwawcze mające na celu odnalezienie miejsca pochówku 36 osób cywilnych zamordowanych przez Niemców w czerwcu 1941 r. Odsłonięto wierzchnią warstwę jamy, w której ujawniono przynajmniej 11 kompletnych szkieletów w pozycji anatomicznej. Podjęto jedynie drobne, luźne kości stóp i dłoni, które po przeprowadzeniu wstępnych oględzin antropologicznych zostały przekazane prokuraturze. Łącznie przebadano obszar o powierzchni około 173,5 m^2. Prace zostały zrealizowane przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji w ramach śledztwa prowadzonego przez Oddziałową Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku.

Prace poszukiwawcze prowadzone przez Wydział Kresowy w 2019 r.

W 2019 r. w ramach działalności Wydziału Kresowego prowadzono prace poszukiwawcze grobów żołnierzy podziemia niepodległościowego na Litwie oraz prace poszukiwawcze na Ukrainie. Badania archeologiczne na Litwie zostały zorganizowane we współpracy z archeologiem litewskim prof. Iloną Vaškevičiūte, na podstawie wymaganych ustawodawstwem litewskim dokumentów (pozwolenia litewskiego Ministerstwa Kultury na badania archeologiczne i ekshumacje oraz zgód właścicieli terenów, na których prowadzono prace). Działania prowadzono od 12 sierpnia do 8 września 2019 r. w 5 miejscach. W dwóch miejscach odkryto i ekshumowano szczątki, wykonano ekspertyzę antropologiczną oraz pobrano próbki do badań DNA. Szczątki do czasu zakończenia badań genetycznych pozostają zabezpieczone w zakładzie pogrzebowym na Litwie.

Od 19 do 26 listopada pracownicy BPiI przebywali we Lwowie na Ukrainie w celu przeprowadzenia prac poszukiwawczych grobów polskich żołnierzy poległych we wrześniu 1939 r. w dawnych wsiach Zboiska i Hołosko, obecnie w granicach miasta Lwowa. W obu miejscach potwierdzono istnienie zbiorowych mogił polskich żołnierzy.

Prace archeologiczne na Litwie

Miguny. W sierpniu 2019 r. w obrębie małego parafialnego cmentarza przeprowadzono prace mające na celu odnalezienie mogiły żołnierza AK. Ujawniono szkielet, który został przekazany do dalszych badań.

Pajusino. W sierpniu 2019 r. przeprowadzono prace poszukiwawcze w obrębie cmentarza z I wojny światowej. Określono zasięg cmentarza i określono przynależność militarną.

Raubiszki. W sierpniu 2019 r. przeprowadzono działania poszukiwawcze w miejscu pochówku żołnierzy z oddziału dowodzonego przez por. Sergiusza Kościałkowskiego „Fakira", którzy polegli 4 lutego 1945 r. w walce z oddziałem wojsk sowieckich w Raubiszkach k. Podbrodzia. W wyniku wykonanych prac wyznaczono obszary badawcze. Wykonano 380 odwiertów na obszarze 200 m^2.

Wilno (ul. Juodasis kelias 71). W sierpniu 2019 r. przeprowadzono prace poszukiwawcze miejsca pochówku żołnierzy AK, którzy w lipcu 1944 r. polegli podczas operacji „Ostra Brama". W obrębie posiadłości pana Michała Ulewicza założono wykop sondażowy o wymiarach 2,0 m x 2,0 m. Badania nie doprowadziły do odnalezienia poszukiwanych szczątków.

Wilno-Pióromont (nieczynny cmentarz parafii św. Rafała, ul. A. Juozapavičiaus 11A w Wilnie). We wrześniu 2019 r. przeprowadzono badania poszukiwawcze mające na celu odnalezienie miejsca pochówku trzech żołnierzy AK poległych 13 lipca 1944 r. pod Krawczunami w walce z Niemcami. Pochowanymi byli: porucznik Czesław Grombczewski „Jurand" – dowódca I Wileńskiej Brygady AK, Maurycy Palenko „Strug" – kwatermistrz i dowódca 9. plutonu I Wileńskiej Brygady AK, plutonowy Franciszek Hojan „Szary" – żołnierz I Wileńskiej Brygady AK. Badany obszar liczył około 60 m^2. Prace będą kontynuowane w kolejnym sezonie badawczym.

Prace archeologiczne na Ukrainie

Lwów-Zboiska. W drugiej połowie listopada przeprowadzono badania poszukiwawcze mające na celu odnalezienie mogiły zbiorowej żołnierzy Wojska Polskiego poległych w obronie Lwowa we wrześniu 1939 r. Wyznaczono wykopy sondażowe o łącznej powierzchni 80 m^2. Ujawniono szczątki wraz z oporządzeniem wojskowym.

Lwów-Hołosko. W drugiej połowie listopada przeprowadzono badania poszukiwawcze mające na celu odnalezienie mogiły zbiorowej żołnierzy Wojska Polskiego poległych w obronie Lwowa we wrześniu 1939 r. W trakcie badań założono łącznie 5 wykopów sondażowych o łącznej powierzchni 20 m^2. Zostały ujawnione szczątki wraz z oporządzeniem wojskowym.

Drohobycz. Na zaproszenie strony ukraińskiej przedstawiciele BPiI w październiku brali udział w roli obserwatorów w ekshumacjach prowadzonych przez stronę ukraińską w Drohobyczu, w klasztorze św.św. Piotra i Pawła, który sąsiaduje z byłym więzieniem NKWD. W czasie II wojny światowej i w latach późniejszych mogły być tam chowane ofiary narodowości polskiej.

Działania rekonesansowe za granicą

Wydziały Poszukiwań oraz Kresowy prowadziły również działania rekonesansowe za granicą (prospekcja terenowa, wizje lokalne):

Gruzja. W marcu 2019 r. archeolodzy BPiI przeprowadzili rekonesans terenowy w Kutaisi, w miejscu, gdzie funkcjonował obóz, w którym przebywali również Polacy; działania miały na celu ustalenie lokalizacji cmentarza więziennego i warunków prowadzenia w tym miejscu prac poszukiwawczych.

Litwa. W sierpniu i wrześniu 2019 r. pracownicy BPiI prowadzili rekonesans w 7 lokalizacjach rejonu wileńskiego, gdzie według posiadanych informacji mogą znajdować się miejsca spoczynku żołnierzy Armii Krajowej poległych w walkach o niepodległość państwa polskiego. Dodatkowo w parafiach rzymskokatolickich powiatów solecznickiego, święciańskiego i wileńskiego pracownicy BPiI przeprowadzili spotkania informacyjne dla środowisk lokalnych w celu przybliżenia działalności Wydziału Kresowego oraz zwracali się z apelem do mieszkańców o udzielanie informacji na temat miejsc pochówków polskich ofiar.

Białoruś. W czerwcu i wrześniu 2019 r. przedstawiciele BPiI przeprowadzili wizje lokalne w kilkunastu wytypowanych miejscach na Białorusi, sporządzając dokumentację fotograficzną i kartograficzną oraz gromadząc materiały relacyjne od mieszkańców na temat miejsc pochówków Polaków. Rezultatem tej pracy jest przyjęcie przez stronę białoruską wniosku o przeprowadzenie przez BPiI wspólnie z 52. Specjalistycznym Batalionem Poszukiwawczym Sił Zbrojnych Republiki Białorusi prac poszukiwawczych i ekshumacji polskich żołnierzy zamordowanych w 1939 r. w miejscowości Aziaty oraz zaproszenie do przeprowadzenia kolejnego etapu prac rekonesansowych w celu wytypowania dalszych miejsc do ekshumacji.

7.3. Identyfikacja

Nadrzędnym celem prowadzonych prac poszukiwawczych nieznanych miejsc pochówku ofiar zbrodni przeciwko narodowi polskiemu jest identyfikacja tożsamości osób, których szczątki zostały odnalezione (art. 53b ustawy o IPN). Do głównych zadań Wydziału Identyfikacji BPiI należy

zatem prowadzenie i ciągłe poszerzanie Bazy Materiału Genetycznego IPN, poszukiwanie i ustalanie danych krewnych ofiar, pobieranie materiału biologicznego, współpraca z prokuratorami pionu śledczego IPN, organizacja i zabezpieczenie antropologiczne, medyczno-sądowe prowadzonych prac ekshumacyjnych oraz dokonywanie oględzin antropologicznych, wydawanie opinii i ekspertyz. Ponadto Wydział współpracuje ze specjalistami z zakresu medycyny sądowej i antropologii, a także z podmiotami, którym zlecono przechowywanie materiału biologicznego oraz prowadzenie badań genetycznych. Zadaniem Wydziału Identyfikacji jest także prowadzenie zaawansowanych analiz porównawczych wyników badań genetycznych za pomocą pozyskanego i wdrożonego systemu CODIS.

W roku 2019 trwały prace nad rejestracją danych w Bazie Materiału Genetycznego IPN żyjących krewnych ofiar zbrodni przeciwko narodowi polskiemu i informacji oraz wyników badań genetycznych dotyczących ekshumowanych zwłok, szczątków lub prochów ludzkich. Głównym zadaniem Wydziału Identyfikacji w tym zakresie jest ciągły rozwój Bazy Materiału Genetycznego IPN i zapewnienie poszerzania zasobności Bazy celem wykorzystania opisanego w niej materiału biologicznego i informacji genetycznej w dalszym procesie identyfikacji. Do grudnia 2019 r. w Bazie Materiału Genetycznego IPN zarejestrowano 1208 prób materiału porównawczego, pochodzącego od krewnych poszukiwanych ofiar, z czego ponad 250 prób pozyskano i zabezpieczono w 2019 r.

Intensywne prace poszukiwawcze doprowadziły do odnalezienia miejsc pochówku, z których ekshumowano szczątki nie mniej niż 110 osób (szczątki 59 osób ekshumowane w ramach prac objętych śledztwem prokuratorów oddziałowych komisji ścigania zbrodni przeciwko narodowi polskiemu oraz szczątki 51 osób w wyniku prac nieobjętych śledztwami). Badania genetyczne szczątków ekshumowanych w sprawach objętych postępowaniami karnymi były zlecane przez właściwych prokuratorów oddziałowych komisji. W pozostałych przypadkach badania genetyczne ekshumowanych szczątków były zlecane przez pion poszukiwań i identyfikacji.

W wyniku intensywnego zbierania i rejestracji w Bazie Materiału Genetycznego IPN danych o osobach zaginionych i ich rodzinach oraz rejestracji informacji dotyczących prób materiału kostnego z ekshumowanych szczątków możliwa była współpraca z oddziałowymi komisjami ścigania zbrodni przeciwko narodowi polskiemu w zakresie wykorzystania zasobów Bazy. Na potrzeby prowadzonych postępowań karnych wydano na wniosek prokuratorów 46 prób materiału biologicznego z Bazy Materiału Genetycznego IPN należącego do rodzin poszukiwanych ofiar, celem przeprowadzenia badań porównawczych. Ponadto pracownicy Wydziału Identyfikacji w roku 2019 pobrali 110 prób materiału kostnego ze szczątków odnajdywanych podczas prac poszukiwawczo-archeologicznych, z czego 7 prób w ramach prowadzonych postępowań prokuratorskich.

W związku z realizacją zadań z zakresu zlecania badań genetycznych, w tym opracowywaniem strategii prowadzenia badań genetycznych i analiz porównawczych, podjęto wiele działań mających na celu identyfikację szczątków odnajdywanych w trakcie prac ekshumacyjnych. W ramach umowy ramowej z 6 kwietnia 2018 r. z dwiema grupami podmiotów stanowiących konsorcjum firm, której przedmiotem jest prowadzenie badań genetyczno-identyfikacyjnych oraz przechowywanie materiału biologicznego, sukcesywnie zlecano analizy materiału genetycznego i przechowywanie prób. W 2019 r. Wydział Identyfikacji zlecił badania genetyczne mające na celu uzyskanie profili DNA łącznie 92 osób (13 prób materiału kostnego i 79 prób materiału porównawczego od rodzin ofiar). Ponadto w ramach umowy ramowej, celem bezpieczniejszego i trwalszego przechowywania materiału porównawczego od rodzin ofiar, zlecono wykonanie izolowania DNA z 600 prób w postaci wymazów z jamy ustnej. Otrzymane izolaty DNA są przechowywane w laboratoriach genetycznych podmiotów umowy ramowej.

Na mocy porozumienia zawartego w 2018 r. z Federalnym Biurem Śledczym Stanów Zjednoczonych w 2019 r. uruchomiono licencję i przeprowadzono instalację w IPN systemu informatycznego Combined DNA Index System (CODIS), służącego m.in. do gromadzenia i automatycznego porównywania profili DNA w celu określenia pokrewieństwa. W sierpniu 2019 r. odbyło się szkolenie

pracowników Wydziału Identyfikacji z zakresu funkcjonalności i obsługi systemu CODIS. IPN stał się tym samym drugą instytucją w Polsce, po Centralnym Laboratorium Kryminalistycznym Policji, korzystającą z systemu niedostępnego dla ośrodków komercyjnych i naukowych. Od września 2019 r. trwają intensywne prace związane z rejestracją w systemie CODIS wszystkich uzyskanych z badań genetycznych profili DNA. W związku z funkcjonowaniem systemu CODIS wraz ze specjalistami z zakresu genetyki sądowej i antropologii opracowywano projekt procedury rejestracji profili genetycznych oraz strategii prowadzenia analiz porównawczych i interpretacji wyników. Ponadto zaplanowano wprowadzenie nowych rozwiązań technicznych dotyczących funkcjonowania Bazy Materiału Genetycznego – dodania nowych funkcjonalności do systemu informatycznego Genetyk wspierającego Bazę.

W 2019 r. w Pałacu Prezydenckim odbyły się dwie uroczystości wręczenia not identyfikacyjnych rodzinom 40 ofiar zbrodni przeciwko narodowi polskiemu, których szczątki zostały odnalezione w wyniku prowadzonych prac poszukiwawczych. W trakcie uroczystości podano do publicznej wiadomości informację o identyfikacji 40 osób.

17 czerwca 2019 r. ogłoszono identyfikację 24 odnalezionych ofiar: Stanisława Gibka, Feliksa Gołębowskiego, Jana Grudzińskiego, Pawła Kalinowskiego, Stanisława Kiljana, Józefa Kołodzieja, Ernesta Kozubka, Adama Kuchciewicza, Lucjana Marchela, Zygmunta Marchela, Mikołaja Mazura, Władysława Nowaka, Józefa Olszara, Bolesława Palarza, Zachariusza Powałki, Józefa Pysia, Franciszka Skrobola, Stanisława Staronia, Wojciecha Stypuły, Romana Szczura vel Szumskiego, Mieczysława Szewczuka, Mieczysława Szymczaka, Tadeusza Wienca, Walentego Żurka.

3 grudnia 2019 r. ogłoszono identyfikację 16 odnalezionych ofiar: Romana Bączka, Antoniego Byrdy, Jana Ficka, Wojciecha Frodymy, ks. Władysława Gurgacza, Ryszarda Kłaputa, Mieczysława Kozłowskiego, Stanisława Łajczaka, Władysława Nowotarskiego, Franciszka Pajestki, Mariana Sobolczyka, Stanisława Szajny, Franciszka Talika, Karola Talika, Józefa Wawrzyńczyka, Jana Wojtasa.

Wydział Identyfikacji współorganizował ponadto uroczystości pogrzebowe 22 ofiar odnalezionych przez BPiI IPN na kwaterze Ł i Ł II, zamordowanych przez władze komunistyczne w mokotowskim więzieniu. Odbyły się one 22 września 2019 r. na „Łączce" Cmentarza Wojskowego na Powązkach w Warszawie. W trakcie pogrzebu pochowano szczątki należące do: płk. Bronisława Chajęckiego, Ignacego Długołęckiego, ppłk. Stefana Długołęckiego, Czesława Dumy, ppor. Czesława Gałązki, ppor. Stefana Górskiego, por. Romana Grońskiego, por. Zygmunta Jezierskiego, ppor. Jana Kaima, por. Czesława Kani, Jana Kmiołka, Stanisława Konczyńskiego, Tadeusza Kowalczuka, por. Tadeusza Leśnikowskiego, ppłk. Stanisława Michowskiego, por. Stanisława Mierzwińskiego, por. Lucjana Minkiewicza, Adama Mireckiego, kpt. Lecha Karola Neymana, por. Jana Przybyłowskiego, Lecha Rajchela, Stefana Skrzyszowskiego.

W 2019 r. zespół Wydziału Identyfikacji poszerzył się o nowych pracowników, specjalistów i biegłych z zakresu biologii, w tym antropologii sądowej oraz genetyki sądowej. Umożliwiło to sprawną organizację zabezpieczenia antropologicznego prowadzonych prac ekshumacyjnych. W ich ramach specjaliści dokonali oględzin antropologicznych ekshumowanych szczątków ludzkich oraz opracowali kilkanaście opinii i ekspertyz na potrzeby Biura oraz na zlecenie prokuratorów oddziałowych komisji ścigania zbrodni przeciwko narodowi polskiemu. Antropolodzy w trakcie dokonywania oględzin zabezpieczali również materiał biologiczny z ekshumowanych szczątków ludzkich do dalszych badań genetycznych prowadzonych już w laboratoriach genetycznych zewnętrznych podmiotów współpracujących z IPN.

Pracownicy Wydziału Identyfikacji organizowali i nadzorowali zabezpieczenie oraz przechowywanie szczątków ludzkich ekshumowanych podczas prac realizowanych przez Biuro w kraju i za granicą. Realizacja tego zadania jest ściśle związana z prowadzeniem inwentaryzacji i kontroli nad przechowywanymi przez IPN w chłodni (ul. Wóycickiego 14 w Warszawie) ludzkimi szczątkami kostnymi wraz z nadzorem ich przyjmowania i wydawania na wnioski prokuratury, rodzin lub innych jednostek.

Ponadto celem Wydziału Identyfikacji jest ciągła rozbudowa Bazy Materiału Genetycznego, dlatego pracownicy oprócz regularnego pobierania materiału do badań współuczestniczyli w wielu czynnościach wspomagających pozyskiwanie nowego materiału porównawczego do Bazy, angażując się m.in. w przeprowadzenie akcji informacyjnej o możliwości oddawania materiału porównawczego DNA w polskich parafiach w okręgu wileńskim na Litwie czy pobieranie podczas uroczystości pogrzebowych w Forcie III Twierdzy Modlin materiału porównawczego od krewnych ofiar zamordowanych w Pomiechówku.

7.3.1. Organizacja prac poszukiwawczych

W ramach organizowania prac poszukiwawczych przygotowano we współpracy z Biurem Prawnym IPN 76 umów o udostępnienie/użyczenie nieruchomości w 67 lokalizacjach w całym kraju w tym:
- 34 umowy z osobami fizycznymi;
- 12 umów z jednostkami Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe;
- 11 umów z instytucjami kościelnymi;
- 10 umów z jednostkami samorządu terytorialnego lub ich jednostkami organizacyjnymi;
- 3 umowy o współpracy z jednostkami wojskowymi:
  - umowa z 24. Wojskowym Oddziałem Gospodarczym z siedzibą w Giżycku przy udziale 3. Batalionu Inżynieryjnego w Nisku (prace w woj. świętokrzyskim powiat kielecki, gmina Sitkówka-Nowiny, okolice miejscowości Zgórsko);
  - umowa z 2. Wydziałem Gospodarczym z siedzibą we Wrocławiu przy udziale Jednostki Wojskowej nr 2697 w Brzegu (prace w woj. śląskim, powiat gliwicki, gmina Wielowieś);
  - umowa z 24. Wojskowym Oddziałem Gospodarczym z siedzibą w Giżycku przy udziale Jednostki Wojskowej nr 1460 w Orzyszu (prace w woj. podlaskim, powiat białostocki, gmina Juchnowiec Kościelny, okolice miejscowości Hryniewicze);
- 1 umowa ze spółdzielnią mieszkaniową w Warszawie;
- 1 umowa z klasztorem oo. Dominikanów w Warszawie;
- 1 umowa z Samodzielnym Publicznym Zakładem Opieki Zdrowotnej Szpitalem Psychiatrycznym w Toszku;
- 1 umowa z Komendą Wojewódzką Policji w Białymstoku;
- 1 umowa z Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa w Olsztynie;
- 1 umowa z Okręgowym Inspektoratem Służby Więziennej w Warszawie;
- 2 aneksy do wcześniejszych podpisanych umów:
  - z osobą fizyczną (prace poszukiwawcze Pole Mokotowskie);
  - z miastem Białystok – Zarządem Mienia Komunalnego (prace poszukiwawcze przy ul. Gedymina).

Ponadto w dwóch lokalizacjach przeprowadzono prace poszukiwawcze na podstawie wydanej decyzji prezydenta m.st. Warszawy w sprawie zajęcia pasa drogowego w dzielnicy Mokotów przy ul. Rostafińskich oraz w dzielnicy Targówek przy ul. Horodelskiej i Rzeszowskiej w Warszawie. W jednym przypadku przeprowadzano prace poszukiwawczo-ekshumacyjne na podstawie zgody wydanej przez wojewodę mazowieckiego – na Cmentarzu Wojskowym przy ul. Powązkowskiej w Warszawie.

Zostało podpisane 1 porozumienie o współpracy ze Stowarzyszeniem Odra-Niemen w zakresie udziału członków Stowarzyszenia w pracach poszukiwawczych na Litwie.

W 2019 r. podpisano umowy o świadczenie wolontariatu i zorganizowano pracę dla 61 wolontariuszy podczas prowadzonych prac poszukiwawczych:
- Warszawa, Pole Mokotowskie (18 marca – 4 kwietnia) – 5 osób;
- Bydgoszcz, cmentarz komunalny, ul. Kcyńska (20–29 marca) – 11 osób;

– Warszawa, kościół św. Jacka, ul. Freta 10 (20 maja – 19 czerwca) – 9 osób;
– Warszawa, ul. Rzeszowska/Horodelska (3–19 czerwca) – 4 osoby;
– Odolanów, cmentarz parafialny, ul. Chwaliszewska (24–26 czerwca) – 8 osób;
– Lublin, cmentarz, ul. Unicka (26 czerwca) – 1 osoba;
– Barut, „Polana Śmierci" (3–7 lipca) – 1 osoba;
– Leskowiec, szczyt w Beskidzie Małym (8 lipca) – 1 osoba;
– Sztum (15–16 lipca) – 2 osoby;
– Warszawa, dawny Areszt Śledczy, ul. Rakowiecka 37 (15 lipca – 8 sierpnia) – 17 osób;
– Czarna Struga, gm. Nieporęt (13–14 sierpnia) – 1 osoba;
– Bydgoszcz-Fordon, „Dolina Śmierci" (4–7 listopada) – 1 osoba.

W ramach działań związanych z pracami Biura Poszukiwań i Identyfikacji przygotowano 32 delegacje zagraniczne, w tym: 11 wyjazdów na Litwę, 6 do Niemiec, 5 do Anglii. 16 delegacji dotyczyło prac poszukiwawczych, 5 – rekonesansu i 4 – rekonesansu i kwerendy.

W 2019 r. w Biurze Poszukiwań i Identyfikacji IPN zarejestrowano 4546 pism korespondencji zewnętrznej (w tym 2755 przychodzących i 1791 wychodzących) oraz 2874 pism korespondencji wewnętrznej, co daje łącznie sumę 7420 jednostek korespondencyjnych.

7.4. Działalność edukacyjna i informacyjna

8 kwietnia 2019 r. w Belwederze odbył się uroczysty finał II edycji projektu edukacyjnego „Łączka i inne miejsca poszukiwań". Podczas gali finałowej zespoły uczniowskie z 13 szkół z całej Polski – autorzy najwyżej ocenionych filmów – spotkały się z ministrem Wojciechem Kolarskim, podsekretarzem stanu w Kancelarii Prezydenta RP, wiceprezesem IPN dr. hab. Krzysztofem Szwagrzykiem, kierującym pionem poszukiwań, oraz zaproszonymi gośćmi. Podczas uroczystości odbył się pokaz filmów (dwuminutowych etiud) przygotowanych przez uczestników projektu. W edycji 2018/2019 realizowanej we współpracy z BEN udział wzięło 45 grup projektowych z 42 szkół – w sumie 261 uczniów i 43 nauczycieli ostatnich klas szkół podstawowych i gimnazjalnych oraz ponadpodstawowych. Projekt został objęty Patronatem Narodowym Prezydenta RP Andrzeja Dudy.

15 października 2019 r. w Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w Warszawie została zainaugurowana III edycja projektu „Łączka i inne miejsca poszukiwań".

W 2019 r. podczas spotkań w szkołach, audycji radiowych i telewizyjnych, wywiadów prasowych, konferencji, a także wydarzeń patriotycznych w całym kraju pracownicy Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN prezentowali działalność Instytutu Pamięci Narodowej w zakresie poszukiwań ofiar zbrodni totalitarnych i czystek etnicznych. Stałym elementem edukacyjnym są wystawy „Dowody zbrodni. Przedmioty z Łączki w Pawilonie X więzienia na Rakowieckiej" (eksponowana w Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w Warszawie, otwarta 1 marca 2018 r.), a także „Kwatera Ł – panteon narodowy pod cmentarnym murem" (eksponowana na „Łączce" Cmentarza Wojskowego na Powązkach w Warszawie, otwarta 26 października 2017 r.). Obie wystawy wykorzystywane są przez pracowników Biura do prezentacji działań IPN w zakresie poszukiwań, podczas obchodów uroczystości państwowych, tj. Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych (1 marca), Święta Wojska Polskiego (15 sierpnia), Narodowego Święta Niepodległości (11 listopada).

W sierpniu 2019 r. nakładem Wydawnictwa IPN wydana została w języku polskim, angielskim oraz rosyjskim broszura informująca o pracach Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN, przygotowana przez pracowników Biura.

22 września 2019 r. na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach odbył się pogrzeb 22 ofiar zbrodni komunistycznych, których ciała zostały odnalezione w kwaterze Ł. W związku z uroczystością Biuro przygotowało kampanię informacyjną przedstawiającą sylwetki żegnanych osób. Kampania była prowadzona w Internecie i w rozgłośniach radiowych. Pracownicy Biura przygotowali także okazjonalną broszurę wręczaną podczas uroczystości pogrzebowej.

14 września 2019 r. na placu Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie odbyło się wydarzenie „Iskra Pamięci", które upamiętniało polskich obywateli, w tym oficerów, podoficerów oraz szeregowych Wojska Polskiego, których krew przelano w lasach katyńskich w 1940 r. Instytut Pamięci Narodowej przygotował stoisko prezentujące swoją działalność. Odwiedzający mogli zapoznać się m.in. z działalnością Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN.

Dyrektor Biura dr hab. Krzysztof Szwagrzyk wielokrotnie w 2019 r. prezentował tematykę prac poszukiwawczych prowadzonych przez Instytut Pamięci Narodowej. Jako przykład należy podać wykład *Polska szuka Bohaterów* zaprezentowany m.in. podczas międzynarodowej konferencji „Fight for Freedom", poświęconej powojennym zbrojnym ruchom oporu w Polsce i krajach bałtyckich (Ryga, Uniwersytet Łotwy, 19 września), czy podobne wystąpienie podczas XI Festiwalu Filmowego Niepokorni, Niezłomni, Wyklęci w Gdyni (26–29 września).

Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN było organizatorem międzynarodowej konferencji „Ślady zbrodni – oblicza pamięci. Katyń – Łączka – Ravensbrück" (Centrum Edukacyjne Przystanek Historia, Warszawa, 22 października). Konferencja była poświęcona problematyce poszukiwań nieznanych miejsc pochówku ofiar reżimów totalitarnych. Zaprezentowana została historia badań archeologiczno-poszukiwawczych w tak ważnych miejscach jak Katyń, Miednoje, Ravensbrück czy warszawska kwatera Ł – „Łączka". Biuro było również organizatorem spotkania autorskiego z Aleksandrem Gurjanowem ze Stowarzyszenia Memoriał, poświęconego jego najnowszej publikacji *Ubity w Katynie, zachoronieny w Miednom* (Centrum Edukacyjne Przystanek Historia, Warszawa, 23 października).

Z uwagi na duże zainteresowanie społeczne pracami poszukiwawczymi Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN prowadzi systematyczną działalność informacyjną za pośrednictwem strony internetowej Biura (poszukiwania.ipn.gov.pl), która prezentuje bieżące prace i działania prowadzone w minionych latach (2003–2019), a także za pośrednictwem profili w serwisach społecznościowych.

Stronę „Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN" w serwisie Facebook na dzień 31 grudnia 2019 r. obserwowało 13 306 osób (wzrost o 2930 w skali roku). Największy przyrost osób obserwujących nastąpił w III kwartale roku (1411 osób). Łączny zasięg strony w 2019 r. to 1 862 801 odbiorców. W ciągu roku opublikowano 370 wpisów. Najpopularniejsza była informacja z 7 sierpnia, dotycząca rocznicy zamordowania w więzieniu mokotowskim 6 oficerów lotników oskarżonych o tzw. spisek w wojsku (97 500 osób).

Profil „Poszukiwania IPN" w serwisie Twitter śledzi 9570 osób (stan na 31 grudnia 2019 r.), co daje wzrost o 1779 względem roku 2018. Największy przyrost odbiorców nastąpił również w III kwartale roku (636 osób). Łączna popularność konta w 2019 r. to 2 798 300 osób. W ciągu roku opublikowano 340 wpisów. Największe zainteresowanie wzbudził wpis z 17 czerwca, dotyczący uroczystości ogłoszenia kolejnych nazwisk osób odnalezionych i zidentyfikowanych przez BPiI (45 965 osób).

8. Upamiętnianie walk i męczeństwa

1 sierpnia 2016 r. na mocy ustawy z 29 kwietnia 2016 r. o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2016 poz. 749) została zlikwidowana Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. Jej zadania zostały przekazane Instytutowi Pamięci Narodowej, który od tej pory prowadzi działalność związaną z upamiętnianiem historycznych wydarzeń, miejsc i postaci w dziejach walk i męczeństwa narodu polskiego w kraju i za granicą oraz miejsc walki i męczeństwa innych narodów na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od 8 listopada 1917 r. do 31 lipca 1990 r.

Zadania te polegają na:

– inicjowaniu opieki nad miejscami walk i męczeństwa oraz trwałego upamiętniania faktów, wydarzeń i postaci związanych z tymi miejscami;

– współdziałaniu w organizowaniu obchodów, uroczystości, przedsięwzięć wydawniczych i wystawienniczych;

– ocenianiu stanu opieki nad miejscami i trwałymi obiektami pamięci narodowej, w szczególności nad grobami i cmentarzami wojennymi oraz miejscami walk narodowowyzwoleńczych i cmentarzami ofiar totalitarnego terroru;

– opiniowaniu pod względem historycznym wniosków o trwałe upamiętnienie miejsc i wydarzeń historycznych;

– współdziałaniu ze środowiskami i organizacjami emigracyjnymi i polonijnymi oraz polskimi poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej w sprawowaniu opieki nad miejscami walk i męczeństwa narodu polskiego za granicą.

Ponieważ Instytut Pamięci Narodowej nie jest organem administracji rządowej w sprawach, które mogą mieć wpływ na realizację polityki państwa oraz umów międzynarodowych dotyczących miejsc pamięci narodowej, grobów i cmentarzy wojennych, podejmuje działania w porozumieniu z ministrem kultury i dziedzictwa narodowego. Za realizację powyższych zadań, opisanych w rozdziale 6b ustawy o IPN, odpowiada powołane 1 sierpnia 2016 r. Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa, podejmujące następujące działania:

– zajmowanie stanowisk, wydawanie opinii z wnioskami w sprawach opieki nad miejscami walk i męczeństwa oraz trwałego upamiętniania związanych z tymi miejscami faktów i wydarzeń;

– sprawowanie opieki nad miejscami walk i męczeństwa narodu polskiego za granicą, zwłaszcza polskimi cmentarzami wojennymi;

– poszukiwanie i upamiętnianie miejsc męczeństwa Polaków oraz miejsc ich pochówku poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej;

– ekshumacje i przenoszenie szczątków Polaków poległych lub pomordowanych za granicą na cmentarze w Polsce;

– popieranie tworzenia lokalnych izb pamięci i muzeów walk o niepodległość;

– finansowanie i przeprowadzanie prac mających na celu trwałe upamiętnianie faktów, wydarzeń i postaci związanych z miejscami walk i męczeństwa.

Zgodnie z ustawą z 22 listopada 2018 r. o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu realizuje zadania związane z:

– prowadzeniem ewidencji grobów weteranów walk o wolność i niepodległość Polski;
– podejmowaniem działań dotyczących opieki nad grobami weteranów walk o wolność i niepodległość Polski, w szczególności przez dofinansowanie zadań związanych z opieką nad tymi grobami;
– udzielaniem dotacji celowych oraz przyznawaniem świadczeń pieniężnych na pokrycie kosztów sprawowanej opieki nad grobami weteranów walk o wolność i niepodległość Polski.

W ustawie z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2018 r. poz. 2032) w art. 53k dodano pkt 10 w brzmieniu: „realizowanie zadań, o których mowa w ustawie z dnia 22 listopada 2018 r. o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski".

W drugiej połowie 2018 r. został zmieniony regulamin organizacyjny Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa, dzięki czemu powstały oddziałowe biura upamiętniania walk i męczeństwa oraz wydziały w ramach Biura w Centrali.

Ostatecznie stan osobowy pionu upamiętniania walk i męczeństwa na koniec 2019 r. wyglądał następująco: Centrala – 26 pracowników, oddziały: Białystok – 5, Gdańsk – 6 (w tym 2 w Delegaturze w Bydgoszczy), Katowice – 5, Kraków – 6, Lublin – 5, Łódź – 4, Poznań – 5, Rzeszów – 4, Szczecin – 5, Warszawa – 6, Wrocław – 6 (w tym 1 w Delegaturze w Opolu).

Posiadane środki pozwoliły na zrealizowanie wielu zadań inwestycyjnych, remontowych, prac archeologiczno-ekshumacyjnych i sfinansowanie uroczystości patriotycznych, w tym ceremonii pogrzebowych.

Zadaniem pracowników w oddziałach była także współpraca z oddziałowymi komitetami ochrony pamięci walk i męczeństwa, zapewnienie obsługi komitetów i pełnienie w nich funkcji sekretarzy.

W Wydziale Upamiętnień w 2019 r. zarejestrowano 787 nowych spraw. Główny obszar działań wydziału ogniskuje się wokół zajmowania stanowisk wobec projektów nowych oraz przekształceń istniejących miejsc pamięci walk i męczeństwa upamiętniających historyczne wydarzenia, miejsca oraz postaci w dziejach walk i męczeństwa narodu polskiego, zarówno w kraju, jak i za granicą, a także miejsc walk i męczeństwa innych narodów na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od 8 listopada 1917 r. do 31 lipca 1990 r. oraz przygotowywania projektów opinii wynikających z ustawy z 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki (Dz.U. z 2018 r. poz. 1103).

Pracownicy Wydziału Grobownictwa w 2019 r. wszczęli 1521 spraw oraz kontynuowali sprawy rozpoczęte w 2017 r. i 2018 r. W tym czasie realizowano sprawy związane z ewidencją grobownictwa wojennego w kraju i za granicą oraz pracami remontowymi wykonywanymi przede wszystkim w kraju, opiniowaniem oraz analizą wniosków dotyczących wydania decyzji ekshumacyjnych. Rozpoczęto również realizację ustawy o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski pod względem wpisów do ewidencji.

Konferencja szkoleniowa w Gdańsku

27–30 maja 2019 r. odbyła się w Gdańsku konferencja szkoleniowa „Miejsca pamięci narodowej w Polsce" dla wszystkich pracowników Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa zarówno w Centrali, jak i w oddziałach. Celem spotkania była wizytacja miejsc pamięci zlokalizowanych w Gdańsku i jego okolicach oraz wymiana doświadczeń wynikających z bieżącej pracy, a w tym realizacji ustawy o grobach weteranów walk o niepodległość Polski.

Pierwszy dzień konferencji w połowie przeznaczony był na naradę i dyskusję o bieżących merytorycznych wyzwaniach, przed którymi stoi Biuro. Po południu uczestnicy konferencji zwiedzili Westerplatte, po którym oprowadziła ich Sylwia Paszko z Muzeum Westerplatte, autorka publikacji edukacyjno-informacyjnej *Historia Westerplatte – poznajemy całą rodziną*. Zapoznała zgromadzonych z przebiegiem prac archeologicznych, które prowadzi w tym rejonie Muzeum II Wojny Światowej. Ostatnim punktem

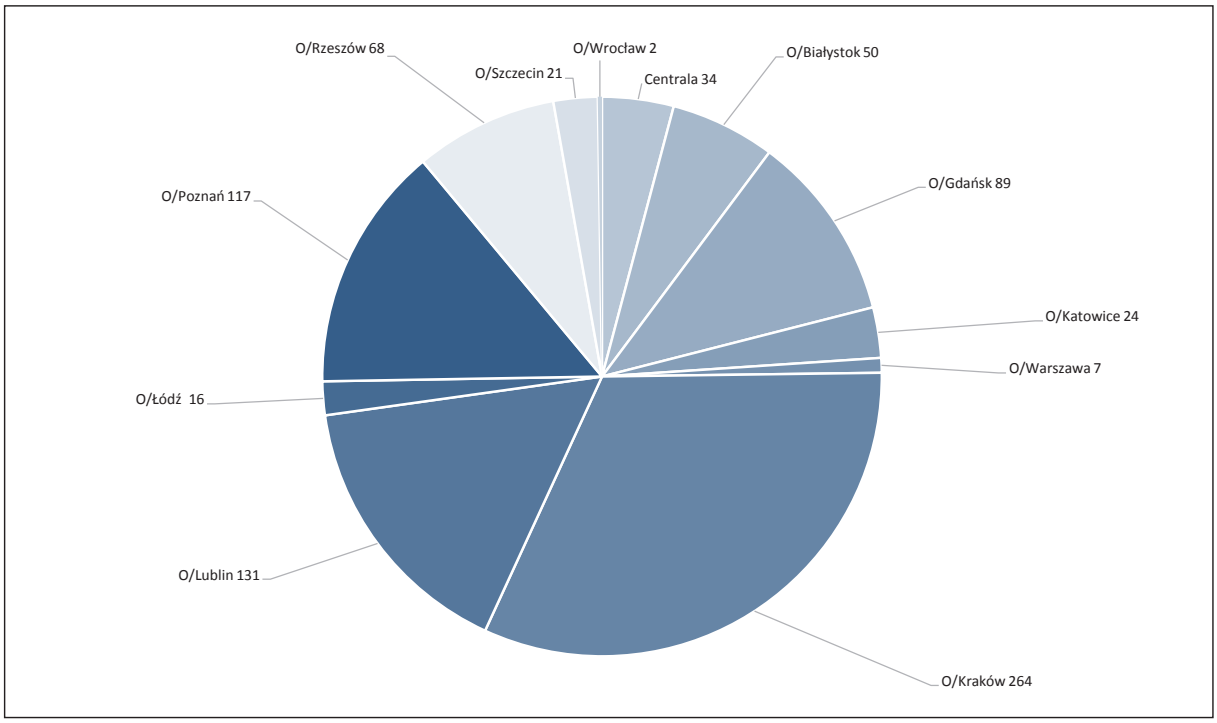
programu było spotkanie z prof. Mirosławem Golonem, dyrektorem Oddziału IPN w Gdańsku, przedstawicielami Rady Miasta Gdańsk oraz władz lokalnych, instytucji państwowych i mediów

W kolejnym dniu pracownicy BUWiM udali się do lasów piaśnickich, gdzie pod koniec 1939 r. Niemcy rozpoczęli masowe egzekucje głównie polskiej inteligencji z Pomorza. Była to jedna z pierwszych zbrodni hitlerowskich przeprowadzonych na tak dużą skale w czasie II wojny światowej. W Piaśnicy zostali zamordowani m.in. duchowni, nauczyciele, działacze społeczni. Historię zbrodni w lasach piaśnickich przybliżyła uczestnikom Teresa Patsidis, zastępca dyrektora Muzeum Stutthof ds. Muzeum Piaśnickiego. Pracownicy Biura oddali hołd pomordowanym, złożyli wiązankę i zapalili znicze przed jednym z grobów. Kolejnym punktem na mapie pomorskich miejsc pamięci był Cmentarz Obrońców Wybrzeża w Gdyni. Po południu pracownicy Oddziałowego Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Gdańsku zaprezentowali rezultaty swoich działań: nowe upamiętnienia oraz prace remontowe na Cmentarzu Ofiar Terroru na Gdańskiej Zaspie. Dzień zakończyła wizyta na cmentarzu garnizonowym w Gdańsku, po którym oprowadził uczestników konferencji oraz pokrótce przedstawił historię Gdańska Aleksander Masłowski z Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku. Ostatniego dnia konferencji pracownicy BUWiM zwiedzili Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, po ekspozycji oprowadzał Marek Szymaniak, były pracownik gdańskiego Oddziału IPN, w tym Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa.

8.1. Ewidencja i sprawowanie opieki nad miejscami pamięci

W 2019 r. wprowadzono do ewidencji miejsc pamięci narodowej 2293 obiekty w Polsce i za granicą. Wśród realizowanych spraw ewidencyjnych skupiono się w dalszym ciągu na stworzeniu bazy grobów i cmentarzy wojennych znajdujących się w Polsce oraz poza granicami naszego kraju. Kontynuowano więc współpracę z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz skanowano kartotekę byłej ROPWiM zawierającą obiekty grobownictwa wojennego z czasów II wojny światowej usytuowane w województwie podlaskim. W roku sprawozdawczym pracownicy pionu upamiętniania walk i męczeństwa przeprowadzili lustrację 823 miejsc pamięci narodowej, co obrazuje wykres nr 1.

Wykres 1. Liczba lustracji miejsc pamięci narodowej przeprowadzonych przez pracowników pionu upamiętniania walk i męczeństwa w 2019 r.

Lustracja grobów wojennych w Republice Czeskiej

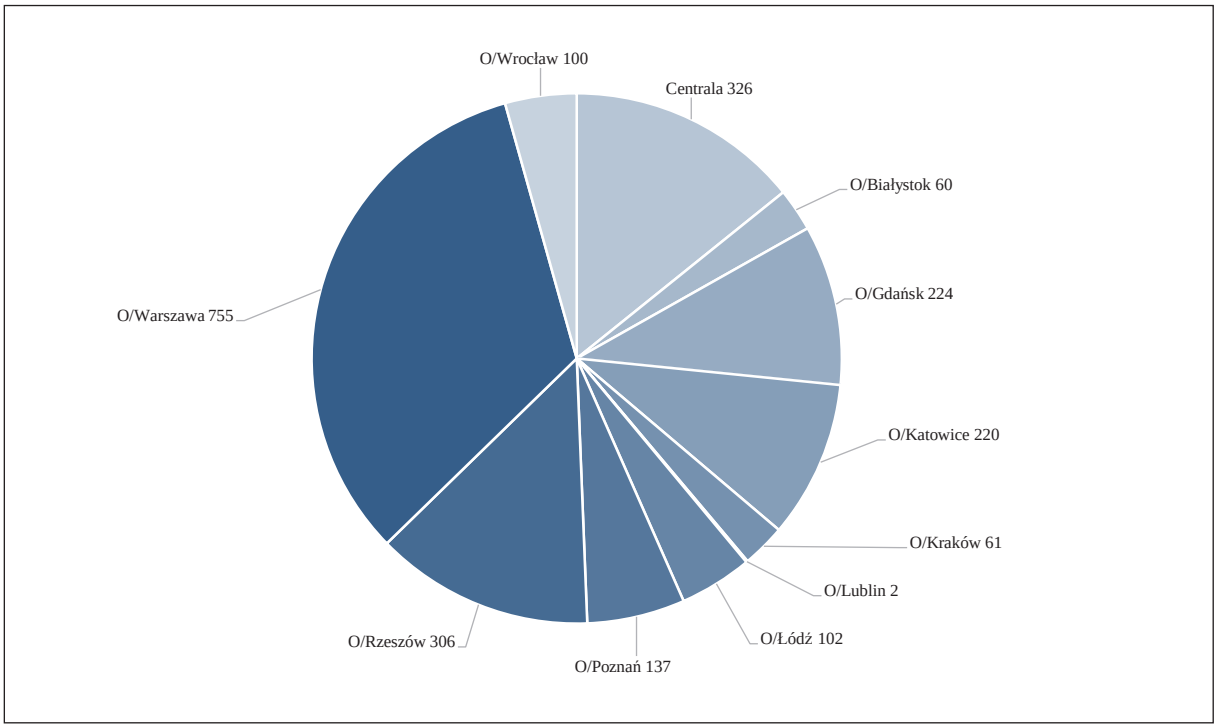
11–13 maja 2019 r. pracownicy BUWiM Adam Siwek i Anna Wicka wzięli udział w lustracji polskich grobów znajdujących się w Republice Czeskiej. Na cmentarzu Olszańskim w Pradze odwiedzono groby znanych Polaków i weteranów powstania styczniowego: Feliksa Sójkowskiego i Józefa Filipowicza, a także Marii Teresy Poniatowskiej (żony Andrzeja Poniatowskiego, brata ostatniego polskiego króla Stanisława Augusta Poniatowskiego), Wandy z Łopuszańskich Ratzesbergerovej (matki Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego), Vaclava Breznovskiego i Jiřiego Bittnera (Czechów walczących w powstaniu styczniowym). W części wojskowej w wydzielonej kwaterze żołnierzy brytyjskich obejrzano mogiły 8 polskich lotników z RAF-u, którzy zginęli w okolicach Pragi w czasie działań wojennych 29 grudnia 1944 r. (w tym mogiłę Bolesława Urama, którego rodzina domaga się umieszczenia na tablicy krzyża). Wizytowano również groby żołnierzy Wojska Polskiego poległych w walkach w północno-zachodnich Czechach w maju 1945 r., znajdujące się w następujących miejscowościach: Ludvikovice, Kamen, Krasna Lipa, Mikulašovice, Lobendava, Rumburk, Varnsdorf, Česka Lipa. Podczas wizyty doszło również do spotkania z dyrektorem Instytutu Polskiego w Pradze i rozmów dotyczących konieczności przeniesienia pomnika poświęconego pamięci Ryszarda Siwca z uwagi na remont pobliskiego budynku Instytutu Badania Reżimów Totalitarnych oraz z ambasador RP w sprawie m.in. konieczności weryfikacji i inwentaryzacji polskich miejsc pamięci, grobów znajdujących się na całym terytorium Czech.

8.1.1. Opieka nad miejscami pamięci

W ramach krajowej ewidencji dokonano 125 wpisów do wykazów nazwisk żołnierzy Armii Czerwonej poległych podczas II wojny światowej i pochowanych w Polsce, które zostały nadesłane przez urzędy wojewódzkie.

Na prośbę Ministerstwa Spraw Zagranicznych dokonano weryfikacji liczby obiektów grobownictwa wojennego, w których zostali pochowani żołnierze i jeńcy sowieccy polegli i zmarli podczas II wojny światowej w Polsce. Wynika z tego, że jest 705 takich obiektów.

Wykres 2. Liczba obiektów wprowadzonych do ewidencji miejsc pamięci narodowej

Na wniosek Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego podjęto działania zmierzające do weryfikacji nazwisk, stopni wojskowych i jednostek 1225 żołnierzy Wojska Polskiego poległych w 1939 r. i pochowanych w kwaterze B10 znajdującej się na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach. Nazwiska te zostały następnie wyryte na tablicach ustawionych w nowo urządzonej kwaterze.

Zgodnie z ustaleniami BUWiM dokonało również weryfikacji nadesłanych przez VDK list nazwisk żołnierzy niemieckich poległych podczas II wojny światowej a pochowanych na cmentarzach wojennych w Joachimowie-Mogiłach (7657), Glinnej (730), Puławach (807), Siemianowicach Śląskich (28) i Bartoszach (104).

Biuro Informatyki zakończyło prace dotyczące stworzenia aplikacji miejsc pamięci oraz karty ewidencyjnej dla wszystkich obiektów grobownictwa wojennego i upamiętnień, która będzie podstawą planowanej internetowej bazy miejsc pamięci w kraju i za granicą. Zostaną w niej umieszczone wszystkie znane nam groby i upamiętnienia wraz z nazwiskami pochowanych i upamiętnionych oraz zdjęciami obiektów. Baza zostanie uruchomiona na początku 2020 r.

8.1.2. Opieka nad polskimi miejscami pamięci poza granicami kraju

W 2019 r. kontynuowano działania zmierzające do ustalenia miejsc pochówku naszych rodaków – żołnierzy i cywili ofiar poległych i zmarłych podczas I i II wojny światowej – znajdujących się w całej Europie. Niestety polskie placówki dyplomatyczne dość długo prowadzą weryfikację grobów lub w ogóle nie czynią tego, tłumacząc się nielicznym personelem.

Nadal dosyć prężna jest korespondencja z Wydziałem Konsularnym Ambasady RP w Berlinie. Na prośbę Konsulatu przeprowadzono weryfikację danych cywilnych ofiar II wojny światowej narodowości polskiej i rosyjskiej pochowanych na cmentarzu Waldfriedhof w Perleberg w Brandenburgii.

Kontynuowano również sprawę urządzenia mogiły zbiorowej 1284 więźniów KL Sachsenhausen, w tym 436 polskiego pochodzenia, znajdującej się na cmentarzu komunalnym w Altglienicke w Berlinie, oraz weryfikację ich nazwisk. Kwerendę materiałów mających na celu potwierdzenie występowania nazwisk oraz ich ewentualną korektę przeprowadzono w zasobie po b. Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce, w bazie Międzynarodowej Służby Poszukiwawczej (ITS) w Bad Arolsen oraz innych dokumentach znajdujących się w Archiwum IPN. Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa przesłało Wydziałowi Konsularnemu sprawdzony wykaz, który zakończył kwerendę dotyczącą 434 osób.

Prowadzono dalej czynności zmierzające do stworzenia nieistniejącej do tej pory bazy grobów wojennych znajdujących się na terenie Niemiec oraz podjęto działania zmierzające do weryfikacji (przy udziale Archiwum IPN) nazwisk cywilnych ofiar – więźniów, robotników przymusowych oraz polskich żołnierzy, w tym ewentualnego przypisania konkretnych nazwisk do anonimowych do tej pory mogił. Te dane, zgłoszenia rodzin oraz o informacje ujęte na stronie Fundacji Polsko-Niemieckie Pojednanie pozwoliły na podjęcie działań mających na celu weryfikację nazwisk polskich ofiar, w większości robotników przymusowych przywiezionych do Niemiec na roboty po powstaniu warszawskim, pochowanych w następujących miejscowościach: Selchow, Ludwigshafen, Seelow, Zeithan, Burgkirchen an der Alz, Osnabrück, Blankenheim, Vaihingen, Kassel. W większości przypadków, po ustaleniu nazwisk ofiar narodowości polskiej, kierowano pisma do polskich przedstawicielstw dyplomatycznych o podjęcie dalszych działań skutkujących umieszczeniem ustalonych nazwisk w miejscach pochówku.

8.1.3. Groby weteranów walk o wolność i niepodległość Polski

W 2019 r. rozpoczęto prace związane z realizacją ustawy o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski. Podjęto działania zmierzające do utworzenia ewidencji grobów weteranów walk o wolność i niepodległość Polski znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

i poza jej granicami oraz uruchomienia systemu wsparcia finansowego ze środków publicznych (dotacje i świadczenia) opieki sprawowanej nad grobami weteranów. Niestety z uwagi na nieprzyznanie w 2019 r. przez Ministerstwo Finansów środków finansowych na powyższy cel skupiono się na dokonywaniu wpisów do ewidencji.

Na początku roku, po wejściu w życie ustawy o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski, skierowano pisma do wszystkich konsulatów RP znajdujących w Europie, Azji, Afryce, Ameryce Północnej i Południowej oraz Australii (do wiadomości MSZ) informujące o ustawie i konieczności zbierania oraz zgłaszania przez konsulaty danych dotyczących występowania grobów weteranów. Początkowo zadanie wywołało duże zainteresowanie, konsulowie telefonicznie pytali o możliwość zgłoszenia wpisów i uzyskania środków na remonty, jednak ostatecznie wpływ wniosków z tego źródła był niewielki. Wielu konsulatów nie ma informacji, jakie obiekty znajdują się w ich okręgu konsularnym, ewentualnie nie potrafi określić, czy są to groby wojenne, groby weteranów lub osoby zasłużonej. Dostępne informacje często są bardzo ubogie. Zapewniono nas o chęci stworzenia odpowiednich baz, wymagających jednak nakładów pieniężnych, których konsulowie nie mają (MSZ nie przeznacza środków na opiekę nad miejscami pamięci). W większości przypadków odsyłano nas do miejscowej Polonii i społeczników lub do stron internetowych. Pomimo tych trudności kilka mogił weteranów znajdujących się poza granicami kraju wpisano do ewidencji grobów weteranów, w tym w Czechach, Słowenii, Rosji, Wielkiej Brytanii, Szkocji, Argentynie i Francji. Były to mogiły m.in. następujących osób:

– mjr Ryszard Wiszowaty (Londyn, Wielka Brytania) – uczestnik wojny polsko-bolszewickiej oraz kampanii wrześniowej;

– ppor. Stanisław Jerzy Zakrzewski (Cille Choirill, Szkocja) – żołnierz Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie;

– gen. bryg. Mikołaj Osikowski (Kirkcaldy, Szkocja) – w czasie I wojny światowej zaciągnął się jako ochotnik do tworzonej we Francji armii gen. Józefa Hallera. Po powrocie do kraju brał udział w walkach o utrwalenie granic II Rzeczypospolitej: walczył z Ukraińcami, zdobywał Pomorze. Po wybuchu wojny polsko-bolszewickiej walczył w armii rezerwowej gen. Kazimierza Sosnkowskiego. Podczas ataku bolszewickiego na Płock kierował osobiście akcją obronną i zachęcał żołnierzy do wytrwania. Po zakończeniu wojny awansowany do stopnia generała brygady. W 1923 r. przeniesiony w stan spoczynku. Po kampanii wrześniowej 1939 r. przedostał się do Francji, gdzie przebywał w Ośrodku Oficerskim w Cerizay. Po ewakuacji przedostał się do Wielkiej Brytanii, od sierpnia 1940 do stycznia 1942 r. przebywał w Stacji Zbornej Oficerów Rothesay. W styczniu 1942 r. został przeniesiony w stan nieczynny. Zmarł 5 czerwca 1950 r. i został pochowany na cmentarzu w Kirkcaldy. Do 2019 r. spoczywał w nieoznakowanej mogile. Z inicjatywy i według projektu Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa na mogile gen. Osikowskiego został wzniesiony pomnik nagrobny odsłonięty podczas uroczystości, które odbyły się 25 listopada 2019 r.;

– Jan Henryk Jedynak (Londyn, Wielka Brytania) – żołnierz Legionów Polskich, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej;

– Józef Filipowicz (Praga, Czechy) – weteran powstania styczniowego;

– Feliks Sójkowski (Praga, Czechy) – weteran powstania styczniowego;

– Edward Polakowski (Irkuck, Rosja) – weteran II wojny światowej;

– Antoni Emil Korytko (Lublana, Słowenia) – weteran powstania listopadowego;

– Mustafa Abramowicz (Manchester, Wielka Brytania) – żołnierz Polskiej Organizacji Wojskowej, ostatni tatarski ułan z 1. Szwadronu Tatarskiego 13. Pułku Ułanów Wileńskich, uczestnik wojny obronnej 1939 r. oraz kampanii włoskiej pod Monte Cassino. BUWiM ufundowało tablicę upamiętniającą Mustafę Abramowicza, która została odsłonięta podczas uroczystości na cmentarzu Południowym w Manchesterze;

– Anna Henryka Pustowójtówna (Paryż, Francja) – weteran powstania styczniowego, córka rosyjskiego generała Trofima Pawłowicza Pustowojtowa i Marianny Kossakowskiej. Otrzymała

wychowanie patriotyczne od babki Brygidy Kossakowskiej. Brała udział w demonstracjach patriotycznych. Organizowała zebrania patriotyczne, a także msze i procesje kościelne o wydźwięku niepodległościowym. Aresztowana przez władze carskie podczas próby złożenia kwiatów pod pomnikiem Unii Lubelskiej w Lublinie. Po „nocy styczniowej", nie czekając na sformowanie się oddziałów w Rumunii (gdzie przebywała po ucieczce z prawosławnego monastyru w guberni kostromskiej), przedostała się na własną rękę do zaboru rosyjskiego. Dołączyła do oddziału Dionizego Czachowskiego, a następnie Mariana Langiewicza. Wkrótce została mianowana adiutantem generała i przyszłego dyktatora powstania. Wyróżniała się poświęceniem i talentami dyplomatycznymi. Brała udział w bitwach m.in. pod Małogoszczą, wykazała się niesłychaną odwagą;

– Walenty Wójcik (Londyn, Wielka Brytania) – żołnierz Legionów Polskich, przyboczny Józefa Piłsudskiego. Po śmierci marszałka i utworzeniu ogólnodostępnego Muzeum Józefa Piłsudskiego stał się jego intendentem. Brał udział w porządkowaniu i opracowaniu zbiorów. W pierwszych dniach II wojny światowej wyjechał z Warszawy, zabierając ze sobą najcenniejsze przedmioty z muzeum. Ewakuował je przez Rumunię i Bułgarię do Francji, a uratowane pamiątki powierzył prezydentowi Polski Władysławowi Raczkiewiczowi, wkrótce został przydzielony do pracy w ochronie Kancelarii Wojskowej Prezydenta RP. Po upadku Francji wraz z innymi osobami z otoczenia prezydenta przedostał się do Londynu, gdzie zamieszkał w willi wynajętej dla prezydenta;
– Zbigniew Żółtowski (Buenos Aires, Argentyna) – weteran II wojny światowej;
– Jan Żółtowski (Buenos Aires, Argentyna) – weteran II wojny światowej;
– Helena Żółtowska (Buenos Aires, Argentyna) – weteran II wojny światowej;
– Henryk Kubiński (Leicester, Wielka Brytania) – weteran powstania wielkopolskiego, wojny 1920 r. oraz wojny obronnej 1939 r.

Nawiązano również kontakt ze społecznikami, którzy zadeklarowali przekazanie materiałów i informacji dotyczących grobów m.in. w Bułgarii, Argentynie, Brazylii i Nowej Zelandii, na Wschodzie.

Wystosowano również pisma dotyczące ustawy do wszystkich kurii diecezjalnych Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce. Część z nich powiadomiła o rozesłaniu informacji do podległych parafii.

Wpłynęło ponad 800 wniosków o wpis do ewidencji grobów weteranów, które częściowo są jeszcze przedmiotem badań w oddziałach IPN (pozyskiwanie materiałów archiwalnych w CAW, archiwach państwowych, muzeach, UdsKiOR, Kancelarii Prezydenta RP oraz analiza dokumentów). Z nadesłanych wniosków 330 grobów zostało wpisanych do ewidencji grobów weteranów. Wśród nich można wyróżnić m.in. uczestników insurekcji kościuszkowskiej – 3, wojen napoleońskich – 3, powstania listopadowego – 8, powstania styczniowego – 129, powstania wielkopolskiego – 44 i powstań śląskich – 6.

Z urzędu do ewidencji wpisano groby:
– Kazimierza Wierzyńskiego – żołnierza 1920 r. (Stare Powązki, Warszawa);
– Anny Pustowójtówny – uczestnika powstania styczniowego (Paryż);
– gen. Mikołaja Osikowskiego – uczestnika walk II wojna światowej (Szkocja);
– gen. Tadeusza Kutrzeby – żołnierza 1920 r. i 1939 r. (Powązki Wojskowe, Warszawa);
– Mustafy Abramowicza – uczestnika walk II wojny światowej (Wielka Brytania);
– Bolesława Dąbrowskiego – uczestnika II wojny światowej (Siedlce, Polska);
– Zbigniewa Kwieka – uczestnika II wojny światowej (Siedlce, Polska);
– Krzysztofa Orzechowskiego – uczestnika II wojny światowej (Siedlce, Polska);
– Zdzisława Ponikowskiego – uczestnika II wojny światowej (Siedlce, Polska).

Do ewidencji grobów weteranów zostały także zgłoszone groby najbardziej znanych i wpływowych postaci historycznych, których zasługi dla niepodległości Polski nie podlegają najmniejszej wątpliwości – tymi osobami są: gen. Józef Haller, prezydent RP Ryszard Kaczorowski, marsz. Józef

Piłsudski, mjr Zygmunt Szendzielarz, gen. Władysław Sikorski, gen. Tadeusz Bór-Komorowski, gen. Walerian Czuma, gen. Michał Tokarzewski-Karaszewicz, gen. Zygmunt Bohusz-Szyszko.

Zgłoszenia dotyczące grobów powstańców warszawskich, których według postulatów społecznych przede wszystkim miała dotyczyć ustawa, wpłynęły jedynie w Warszawie (głównie pochówki na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach) od osób prywatnych. W celu rozszerzenia akcji niektóre oddziały IPN zaplanowały prezentację założeń ustawy o grobach i przekazanie apelu o zgłaszanie mogił weteranów na spotkaniach z proboszczami poszczególnych parafii.

Z oceny pracowników Biura wynika, że stan poszczególnych nagrobków jest bardzo zróżnicowany – od w pełni urządzonych, z dobrych materiałów, po całkowicie zniszczone, zachowane w formie mogił ziemnych. Wiele grobów zabytkowych (głównie weteranów powstań: styczniowego, wielkopolskiego, śląskich) wymaga przeprowadzenia profesjonalnych prac konserwatorskich.

Do ciekawszych postaci, których dotyczyły wnioski kierowane do Biura, należy zaliczyć Zofię Łukowicz z domu Pudłowską, żołnierza wojny obronnej 1939 r., sanitariuszkę w Armii Krajowej, pierwszą kobietę, która zgłosiła się na ochotnika do służby jako żywa torpeda. Przyjmuje się, że akcja werbunkowa kandydatów do formacji żywych torped została zapoczątkowana 6 maja 1939 r. po publikacji listu otwartego trzech ochotników: Władysława Bożyczki, Edwarda Lutostańskiego i Leona Lutostańskiego w „Ilustrowanym Kurierze Codziennym". Grób Zofii Łukowicz widnieje w ewidencji grobów weteranów walk o wolność i niepodległość Polski pod numerem 285. Zmarła w 2007 r. i została pochowana na Cmentarzu Komunalnym Północnym w Warszawie.

Interesujący jest również przypadek uczestnika powstania listopadowego i styczniowego Walentego Czerkawskiego z Poznania, który miał również zdolności literackie, pisywał wiersze i poematy o tematyce patriotycznej i obyczajowej, niektóre z nich ukazały się na łamach gazet poznańskich. Opublikował wiersz: „Do swoich rodaków – Za czyny dla kraju – nagrody nie trzeba – Lecz gdy duch styczniowca w zaświaty odleci – Skreślcie mu nad grobem przepustkę do nieba: Rok 1863-ci". Prawdopodobnie pod wpływem tego wiersza na mogiłach uczestników powstania umieszone były w tamtych czasach jedynie napisy o treści „ROK 1863", zachowane na tablicach do dzisiejszego dnia. Często to jedyna identyfikacja grobów powstańców styczniowych.

Na wniosek Kancelarii Sejmu za groby weteranów uznano mogiły wicemarszałka Senatu Kazimierza Stanisława Świtalskiego – legionisty i obrońcy Lwowa w 1918 r., wicemarszałka Sejmu Jana Dębskiego – legionisty i uczestnika wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. oraz żołnierza Armii Krajowej, a także premiera RP Jędrzeja Moraczewskiego – legionisty i uczestnika wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. – położone na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach w Warszawie.

W 2019 r. rozpoczęto remont mogiły mjr. Ryszarda Wiszowatego na cmentarzu South Ealing w Londynie. Major brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej, kampanii wrześniowej, a także służył w polskim wojsku we Francji i Anglii. Za udział w walkach o wolność i niepodległość został odznaczony Krzyżem Walecznych V klasy, Srebrnym Krzyżem Zasługi, Medalem Pamiątkowym za Wojnę 1918–1921 „Polska swemu Obrońcy" oraz medalem 10-lecia Odzyskania Niepodległości. BUWiM podjęło decyzję o sfinansowaniu prac renowacyjnych pomnika nagrobnego oraz wykonaniu dodatkowego oznakowania mogiły, np. przez zamontowanie na płycie inskrypcyjnej odznaki 10. Pułku Ułanów Litewskich, w którym służył mjr Wiszowaty. W 2019 r. wykonano projekt tablicy wraz z inskrypcją oraz nawiązano kontakt z Ambasadą RP w Londynie z prośbą o pomoc w załatwieniu wszelkich zgód i formalności koniecznych do przeprowadzenia ww. prac. Z uwagi na fakt, że nie udało się zdobyć wymaganych pozwoleń, remont został przesunięty na 2020 r.

Podjęto także inicjatywę dotyczącą wykonania pomnika nagrobnego na mogile kpt. Jana Henryka Jedynaka, żołnierza Legionów Polskich i uczestnika wojny 1920 r., usytuowanej na cmentarzu Kensal Green w Londynie. W 2019 r. BUWiM wykonało projekt pomnika nagrobnego wraz z inskrypcją memoratywną oraz zwróciło się do Ambasady RP w Londynie z prośbą o pomoc w załatwieniu wszelkich zgód i formalności koniecznych do przeprowadzenia ww. prac. Realizacja prac została zaplanowana na 2020 r.

Wśród spraw dotyczących grobów weteranów, które rozpoczęły się w 2019 r., należy również wyróżnić przypadek grobu rodziny Żółtowskich, pochowanych na cmentarzu Recoleta w Buenos Aires w Argentynie. Jest to grobowiec rodzinny, w którym pochowani są Zbigniew Żółtowski, jego żona Helena Żółtowska oraz syn Jan Żółtowski. W maju 2019 r. BUWiM otrzymało zapytanie z Wydziału Konsularnego Ambasady RP w Buenos Aires o możliwość przeprowadzenia remontu ze środków IPN. Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa udzieliło odpowiedzi, iż istnieje taka możliwość w przyszłym roku budżetowym, ale po uprzednim wpisie grobu rodziny Żółtowskich do prowadzonej przez BUWiM ewidencji grobów weteranów. Po przeprowadzonej pozytywnej weryfikacji dokumentacji grób został wpisany do ewidencji grobów weteranów walk o wolność i niepodległość Polski.

W trakcie realizacji jest sprawa wniosku dotyczącego mogiły Klemensa Kwiatkowskiego, którego grób znajduje się na cmentarzu Leysin w Szwajcarii (weryfikacja wniosku jest w toku) oraz grobu rodzinnego Pawła i Zdzisława Zembrzuskich, znajdującego się na cmentarzu w Sofii (Bułgaria).

Do przeanalizowania pozostają informacje o cmentarzach i mogiłach Polaków znajdujących się za granicą przesłane przez m.in. Konsulat Generalny RP w Montrealu (Kanada) i w Kopenhadze (Dania).

Równocześnie Biuro podjęło inicjatywę przeprowadzenia remontu kwatery weteranów Błękitnej Armii położonej na Holy Sepulchre Catholic Cemetery pod Orchard Lake niedaleko Detroit w USA. Zgodnie z zapisami ustawy warunkiem wydatkowania funduszy z budżetu państwa na remonty lub utrzymanie mogił weteranów jest wpisanie poszczególnych grobów do ewidencji grobów weteranów walk o wolność i niepodległość Polski. Z uwagi na powyższe zwrócono się do Muzeum Romantyzmu w Opinogórze, posiadającego w swoich zasobach dokumentację wytworzoną przez Centra Rekrutacyjne w USA, w tym korespondencję komisji wojskowej, księgi rekrutacyjne, ankiety polskich ochotników wstępujących do tworzonej we Francji Armii Polskiej, walczącej następnie na ziemiach polskich pod dowództwem gen. Józefa Hallera, o udostępnienie materiałów dotyczących 59 osób pochowanych w wymienionej kwaterze.

Projekt OBUWiM Wrocław „Ocalamy"

Jest to regionalna inicjatywa realizowana przez Oddziałowe Biuro Upamiętniania we Wrocławiu polegająca na odnajdowaniu grobów legionistów, powstańców wielkopolskich, powstańców śląskich, żołnierzy Błękitnej Armii, uczestników walk o Lwów, żołnierzy krwawych zmagań z bolszewikami i zapobieganiu ich niszczeniu i zapomnieniu. Wszystkie działania odbywają się we współpracy ze społecznościami lokalnymi, często w ramach Dnia Niepodległości. Inauguracja projektu nastąpiła 23 października 2018 r. Projekt w założeniu ma wzmocnić więzi międzypokoleniowe i ugruntować poczucie tożsamości mieszkańców tworzących polskie dziedzictwo regionu. Jego istotnym zadaniem jest również przywrócenie w świadomości lokalnej zapomnianych bohaterów oraz rozbudzenie zainteresowania historią najnowszą Polski. W 2019 r. znakiem „Ojczyzna Swemu Obrońcy" uhonorowanych zostało 65 osób i ich mogiły (załącznik nr 8).

8.2. Ekshumacje

Do Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa w 2019 r. wpłynęło 299 wniosków o wydanie decyzji na ekshumację. Po przeprowadzeniu ich analizy wydano 248 decyzji Fundacji „Pamięć" na przeprowadzenie ekshumacji szczątków żołnierzy niemieckich i ofiar narodowości niemieckiej. Nie wszystkie prace na podstawie wydanych tegorocznych decyzji zostały wykonane. Z przekazanych przez Fundację „Pamięć" informacji wynika, iż w 2019 r. wydobyto szczątki 2270 żołnierzy i ofiar (na podstawie decyzji wydanych w latach 2017–2019). Sprawozdania z przeprowadzonych prac (wpłynęło 77, czekamy na pozostałe) zostały przekazane MKiDN i odpowiednim wojewodom.

Oprócz tego wydano również 16 decyzji podmiotom zewnętrznym w sprawie ekshumacji – głównie szczątków żołnierzy polskich poległych w 1939 r., a także żołnierzy Armii Czerwonej i żołnierza włoskiego (1) – oraz 35 decyzji na wykonanie prac ekshumacyjnych z urzędu przez BUWiM.

W 2019 r. BUWiM przeprowadziło prace ekshumacyjne w 45 miejscach (na podstawie decyzji wydanych przez prezesa IPN w 2018 r. i 2019 r.). Podjęto szczątki 198 osób, wśród których byli:

– żołnierze Wojska Polskiego polegli w 1920 r. (Mątwica, gm. Nowogród – 6 osób pochowanych w Łomży; Kopytów – 1 osoba pochowana w Kopytowie; Strzyżów – 1 osoba pochowana w Matczach; Okczyn – 1 osoba pochowana w Kopytowie; Białystok – 4 osoby, pochówek odbędzie się w 2020 r.);

– żołnierze Wojska Polskiego polegli w 1939 r. (Modlin – 17 żołnierzy pochowanych w Modlinie; Łomna – 1 żołnierz pochowany w Łomnej; Januszew w dwóch miejscach – 3 żołnierzy pochowanych w Kamionie; Radziwiłka – 3 żołnierzy pochowanych w Kamionie; Sochaczew – 3 żołnierzy pochowanych w Sochaczewie; Koniecpol-Łysiny – nikogo nie odnaleziono; Ciecierzyn – nikogo nie odnaleziono; Huta Poręby – nikogo nie odnaleziono);

– żołnierze Armii Czerwonej z okresu II wojny światowej (Modlin – 14 żołnierzy pochowanych na cmentarzu przy ul. Żwirki i Wigury w Warszawie; Gorzyce – 2 żołnierzy pochowanych w Międzyrzeczu; Waliły – 2 miejsca; Królowe Stojło – 2 miejsca, 2 żołnierzy; Podszaciły – 1 żołnierz; Świsłoczany – 16 żołnierzy pochowanych w Białymstoku przy ul. Wysockiego; Olszynka, gm. Korycin – 2 żołnierzy; Nowy Dwór – 1 żołnierz; Koniuszki, gm. Nowy Dwór – 2 żołnierzy pochowanych w Sokółce; Bieniów – 1 żołnierz pochowany w Żarach; Stara Kopernia – 1 żołnierz pochowany w Żaganiu; Głubczyce – nikogo nie odnaleziono; Wólka Radzymińska – 1 żołnierz pochowany w Nieporęcie; Lublin, ul. Unicka – 5 żołnierzy pochowanych w Kazimierzu Dolnym);

– żołnierze carscy z okresu I wojny światowej (Piaseczno – 30 osób pochowanych w Piasecznie);

– żołnierze niemieccy z okresu I wojny światowej (Bakałarzewo – 1 osoba pochowana w Wólce);

– cywilne ofiary z okresu II wojny światowej (Pomiechówek – 43 osoby pochowane w Pomiechówku; Bartążek – 7 osób pochowanych w Bartągu; Olsztyn – nikogo nie odnaleziono; Świsłoczany – 1 osoba, pogrzeb zaplanowano na 2020 r.; Karczew – nikogo nie odnaleziono; Częstochowa – 1 osoba, pogrzeb odbędzie się w 2020 r.);

– powstańcy śląscy (Ligota Dolna gm. Strzelce Opolskie – 5 osób, pogrzeb zaplanowano na 2020 r.),

– żołnierze francuscy z okresu II wojny światowej (Kukowo, gm. Słupsk – nikogo nie odnaleziono);

– Ślązak wcielony do Wehrmachtu (Kosina koło Łańcuta – 1 osoba pochowana w Kosinie);

– podziemie powojenne – Marian Karpowicz (Tołcze – nieskuteczna ekshumacja w oznaczonym grobie);

– żołnierz Armii Krajowej – Edward Iwanicki „Szatan" (Telaki – 1 osoba pochowana w Kosowie Lackim).

Tabela 1. Prace ekshumacyjne przeprowadzone w 2019 roku przez pion upamiętniana walk i męczeństwa IPN

Data	Miejscowość (województwo)	Oddział IPN	Liczba odnalezionych	Przynależność	Okres historyczny
25–29 marca 2019 r.	Modlin (woj. mazowieckie)	OIPN Warszawa	31	Wojsko Polskie, jeńcy radzieccy	1939 r., 1941–1942 r.
25 marca 2019 r.	Łomna (woj. mazowieckie)	OIPN Warszawa	1	Wojsko Polskie	1939 r.
9–13 kwietnia 2019 r.	Mątwica (woj. podlaskie)	OIPN Białystok	6	Wojsko Polskie	1920 r.
11 kwietnia 2019 r.	Kopytów (woj. lubelskie)	OIPN Lublin	1	Wojsko Polskie	1920 r.

Data	Miejscowość (województwo)	Oddział IPN	Liczba odnalezionych	Przynależność	Okres historyczny
16 kwietnia 2019 r.	Bakałarzewo (woj. podlaskie)	OIPN Białystok	1	armia niemiecka	1915 r.
19 kwietnia 2019 r.	Gorzyce (woj. lubuskie)	OIPN Szczecin	2	Armia Czerwona	1945 r.
8 maja 2019 r.	Januszew (woj. mazowieckie)	OIPN Łódź	0	Wojsko Polskie	1939 r.
9 maja 2019 r.	Radziwiłka (woj. mazowieckie)	OIPN Łódź	3	Wojsko Polskie	1939 r.
9 maja 2019 r.	Januszew (woj. mazowieckie)	OIPN Łódź	3	Wojsko Polskie	1939 r.
10 maja 2019 r.	Sochaczew (woj. mazowieckie)	OIPN Łódź	3	Wojsko Polskie	1939 r.
15 maja 2019 r.	Waliły (woj. podlaskie)	OIPN Białystok	6	Armia Czerwona	1941 r.
15 maja 2019 r.	Waliły (woj. podlaskie)	OIPN Białystok	1	Armia Czerwona	1941 r.
15 maja 2019 r.	Królowe Stojło (woj. podlaskie)	OIPN Białystok	1	Armia Czerwona	1941 r.
15 maja 2019 r.	Królowe Stojło (woj. podlaskie)	OIPN Białystok	1	Armia Czerwona	1941 r.
16 maja 2019 r.	Podszaciły (woj. podlaskie)	OIPN Białystok	1	Armia Czerwona	1941 r.
16 maja 2019 r.	Świsłoczany (woj. podlaskie)	OIPN Białystok	16	Armia Czerwona	1941 r.
16 maja 2019 r.	Świsłoczany (woj. podlaskie)	OIPN Białystok	1	ofiara cywilna	II wojna światowa
23 maja 2019 r.	Olszynka (woj. podlaskie)	OIPN Białystok	2	Armia Czerwona	1944 r.
23 maja 2019 r.	Tołcze (woj. podlaskie)	OIPN Białystok	0	Armia Krajowa	1946 r.
24 maja 2019 r.	Nowy Dwór (woj. podlaskie)	OIPN Białystok	1	Armia Czerwona	1944 r.
24 maja 2019 r.	Koniuszki (woj. podlaskie)	OIPN Białystok	2	Armia Czerwona	1946 r.
31 maja 2019 r.	Bieniów (woj. lubuskie)	OIPN Poznań	1	Armia Czerwona	1945 r.
5–14 czerwca 2019 r.	Piaseczno (woj. mazowieckie)	OIPN Warszawa	30	Armia Rosyjska	1914 r.
17 czerwca – 29 lipca 2019 r.	Pomiechówek (woj. mazowieckie)	OIPN Warszawa	46	ofiary cywilne	II wojna światowa
26 czerwca 2019 r.	Stara Kopernia (woj. lubuskie)	OIPN Poznań	1	Armia Czerwona	1945 r.
1–2 lipca 2019 r.	Karczew (woj. mazowieckie)	OIPN Warszawa	0	ofiary cywilne	3 stycznia 1943 r.
22–25 lipca 2019 r.	Mikłasze (woj. podlaskie)	OIPN Białystok	0	ofiary cywilne	XIX w.

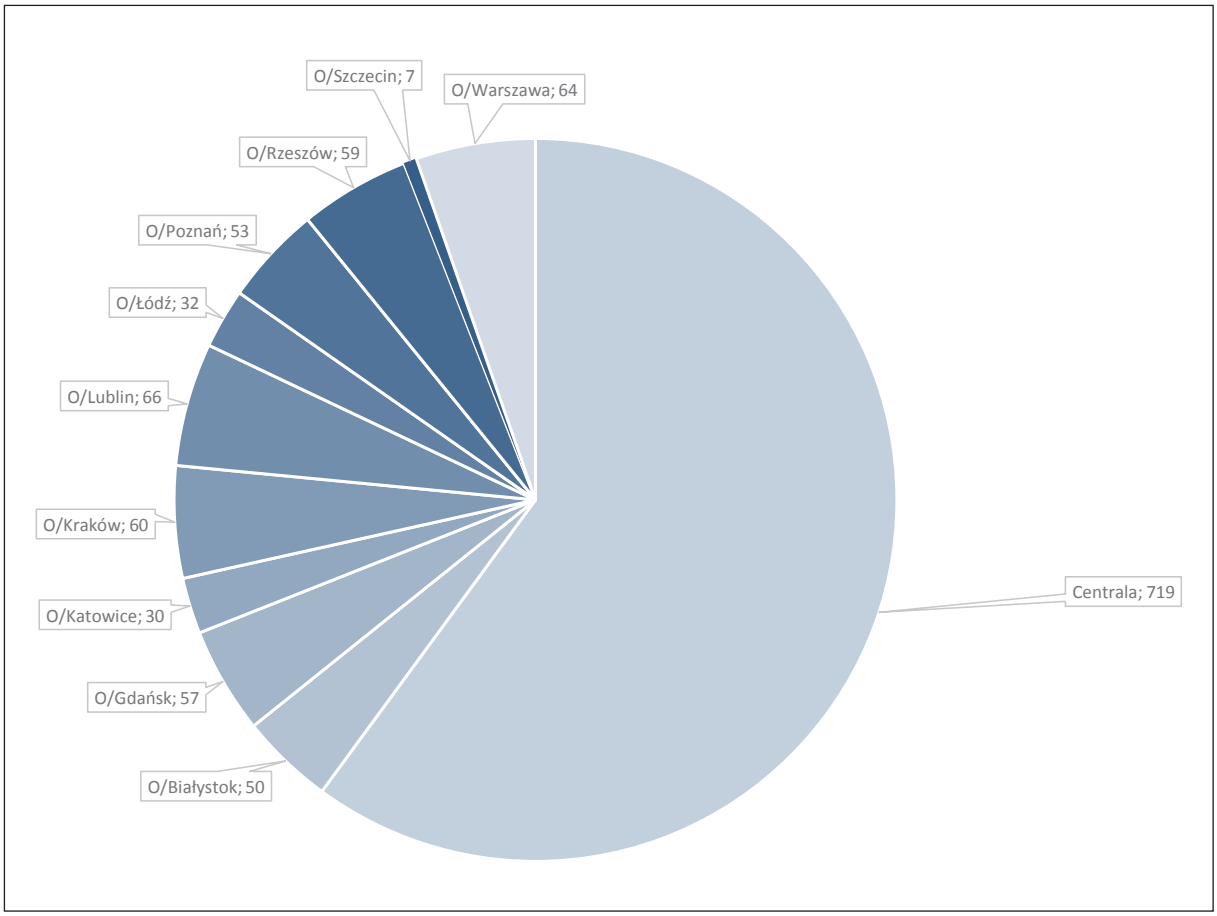
Data	Miejscowość (województwo)	Oddział IPN	Liczba odnalezionych	Przynależność	Okres historyczny
12 sierpnia 2019 r.	Strzyżów (woj. lubelskie)	OIPN Lublin	1	Wojsko Polskie	1920 r.
26 sierpnia 2019 r.	Kosina (woj. podkarpackie)	OIPN Rzeszów	1	Wehrmacht	1944 r.
27 sierpnia 2019 r.	Huta Poręby (woj. podkarpackie)	OIPN Rzeszów	0	Wojsko Polskie	1939 r.
17–18 września 2019 r.	Kożuchów (woj. lubuskie)	OIPN Poznań	12	Wojsko Polskie	1939 r.
25 września 2019 r.	Telaki (woj. mazowieckie)	OIPN Lublin	1	Armia Krajowa	1944 r.
7 października 2019 r.	Okczyn (woj. lubelskie)	OIPN Lublin	1	Wojsko Polskie	1920 r.
21–31 października 2019 r.	Częstochowa (woj. śląskie)	OIPN Katowice	1	ofiary cywilne	1939 r.
25 października 2019 r.	Bronikowo (woj. wielkopolskie)	OIPN Poznań	1	Wojsko Polskie	1945 r.
14 listopada 2019 r.	Ciecierzyn (woj. lubelskie)	OIPN Lublin	0	Wojsko Polskie	1939 r.
4-6 listopada 2019 r.	Kukowo (woj. pomorskie)	OIPN Gdańsk	0	armia francuska	II wojna światowa
12 listopada 2019 r.	Głubczyce (woj. opolskie)	OIPN Wrocław (Delegatura Opole)	0	Armia Czerwona	II wojna światowa
22 listopada 2019 r.	Ligota Górna (woj. opolskie)	OIPN Wrocław (Delegatura Opole)	5	powstańcy śląscy	1921 r.
7 listopada 2019 r.	Koniecpol (woj. śląskie)	OIPN Katowice	0	Wojsko Polskie	1939 r.
26 listopada 2019 r.	Wólka Radzymińska (woj. mazowieckie)	OIPN Warszawa	1	Armia Czerwona	1944 r.
27 listopada 2019 r.	Olsztyn (woj. warmińsko-mazurskie)	OIPN Białystok	0	ofiary cywilne	1945 r.
28 listopada 2019 r.	Bartążek (woj. warmińsko-mazurskie)	OIPN Białystok	7	ofiary cywilne	1945 r.
11 grudnia 2019 r.	Lublin-Unicka (woj. lubelskie)	OIPN Lublin	5	Armia Czerwona	1944 r.
23 grudnia 2019 r.	Białystok (woj. podlaskie)	OIPN Białystok	8	Wojsko Polskie	1920 r. i 1939 r.
Razem			205		

Pod koniec 2019 r. podczas rozpoczęcia budowy kolumbarium na dawnym cmentarzu wojskowym przy ul. 11 Listopada w Białymstoku natrafiono na szczątki żołnierzy Wojska Polskiego z 1920 r. Wydobyto szczątki ośmiu żołnierzy, obecnie oczekują one na pochówek. W 2020 r. prace budowlane będą kontynuowane i należy spodziewać się odnalezienia szczątków kolejnych żołnierzy, których pochówki uległy zatarciu.

8.3. Opinie

Jednym z głównych zadań pionu upamiętniania walk i męczeństwa jest opiniowanie planowanych prac, korekty treści napisów, zmian urządzenia, weryfikacji nazwisk pochowanych i innych działań realizowanych przy grobach i cmentarzach wojennych. Głównymi wnioskodawcami w tej materii są przede wszystkim odpowiedzialne za groby wojenne urzędy wojewódzkie oraz urzędy gminy. W 2019 r. pracownicy BUWiM z całej Polski przygotowali 1197 opinii, z czego: Centrala BUWiM – 719 opinii; OBUWiM w Białymstoku – 50 opinii; OBUWiM w Gdańsku – 57 opinii; OBUWiM w Katowicach – 30 opinii; OBUWiM w Krakowie – 60 opinii; OBUWiM w Lublinie – 66 opinii; OBUWiM w Łodzi – 32 opinie; OBUWiM w Poznaniu – 53 opinie; OBUWiM w Rzeszowie – 59 opinii; OBUWiM w Szczecinie – 7 opinii; OBUWiM w Warszawie – 64 opinie. Liczbę opinii wydanych w poszczególnych jednostkach obrazuje wykres nr 3.

Wykres 3. Opinie przygotowane przez pracowników pionu upamiętniania walk i męczeństwa w 2019 r.

Pracownicy Wydziału Grobownictwa BUWiM podjęli m.in. następujące czynności:

– Zaopiniowano inicjatywę Urzędu Gminy w Lubawie dotyczącą wymiany tablic memoratywnych znajdujących się na mogile zbiorowej cywilnych ofiar II wojny światowej usytuowanej w miejscowości Borek (woj. warmińsko-mazurskie). Zwrócono uwagę na konieczność usunięcia z pomnika symbolu dwóch mieczy grunwaldzkich nieodpowiadającemu okresowi historycznemu oraz faktowi pochowania tam cywilnych ofiar zamordowanych w 1939 r.;

– Na wniosek i interwencję mieszkańców pozytywnie zaopiniowano potrzebę przeprowadzenia renowacji mogił żołnierzy polskich – Stanisława Majorowicza, Stanisława Szewczyka i Józefa Zbaraszewskiego znajdujących się na cmentarzu w Puszczy Mariańskiej (woj. łódzkie);

– Pozytywnie zaopiniowano projekt rekonstrukcji urządzenia pomnika – mogiły powstańców wielkopolskich 1918–1919 znajdującej się na cmentarzu parafialnym w Szubinie (woj. kujawsko-pomorskie) uwzględniającego wykonanie w obrębie grobu dwóch tablic zawierających nazwiska poległych powstańców i ogólną treść dotyczącą historii obiektu;

– Na wniosek wojewody kujawsko-pomorskiego wydano opinię w sprawie umieszczania na mogiłach wojennych właściwego nazewnictwa i uaktualniania znajdujących się na nich treści napisów, przede wszystkim określono w sposób oczywisty odpowiedzialność Niemiec za zbrodnie popełnione na naszych rodakach w czasie II wojny światowej;

– Pozytywnie zaopiniowano remont mogiły zbiorowej żołnierzy Wojska Polskiego poległych w 1939 r. i pochowanych na cmentarzu komunalnym w Szczekocinach (woj. śląskie);

– Pozytywnie zaopiniowano wykonanie przez Urząd Gminy Wolbórz przy kwaterze żołnierzy Wojska Polskiego poległych w 1939 r. znajdującej się na cmentarzu w Bogusławicach (woj. łódzkie) nowej tablicy pamiątkowej oraz umieszczenie na mogiłach ustalonych nazwisk żołnierzy polskich;

– Opiniowano treść napisu planowanego do umieszczenia na mogile żołnierzy Wojska Polskiego zmarłych podczas wojny polsko-bolszewickiej w szpitalu w Dąbrowie Górniczej (woj. śląskie) znajdującej się na miejscowym cmentarzu;

– Pozytywnie zaopiniowano inicjatywę przeprowadzenia prac remontowych na mogile żołnierzy polskich poległych w 1939 r., znajdującej się na cmentarzu parafialnym w Przechowie (gm. Świecie, woj. kujawsko-pomorskie), polegających na umieszczeniu nowej tablicy na pomniku centralnym oraz nazwisk pochowanych żołnierzy;

– Opiniowano wykonanie remontu mogiły zbiorowej powstańców śląskich znajdującej się na cmentarzu parafialnym w Zawadzkiem (woj. opolskie);

– Wydano pozytywną opinię w sprawie nowej treści napisu planowanego do umieszczenia w kwaterze żołnierzy Wojska Polskiego poległych w 1939 r., znajdującej się na cmentarzu parafialnym w Domaniewicach (woj. łódzkie);

– Opiniowano sprawę odnalezienia w Burzykowie (woj. zachodniopomorskie) przez mieszkańca Stargardu szczątków żołnierza sowieckiego poległego podczas II wojny światowej oraz na prośbę Ambasady Federacji Rosyjskiej miejsca pochówku na cmentarzu wojennym w Stargardzie;

– Opiniowano sprawę korekty danych wicemarszałka Senatu Błażeja Stolarskiego zastrzelonego 21 października 1939 r. w Niemczech, umieszczonych na tabliczce nagrobnej na cmentarzu Parkfriedhof Marzahn w Berlinie;

– Wydano opinię w sprawie przeprowadzenia przez stronę niemiecką ekshumacji szczątków jeńców wojennych (w tym ośmiu Polaków wcielonych przymusowo do armii niemieckiej) zmarłych od grudnia 1944 r. do marca 1945 r., a pochowanych na cmentarzu w Liszczyniwce (gm. Kuniwka, Ukraina), w celu przeniesienia ich na Międzynarodowy Cmentarz Ofiar Wojennych w Kropiwnickim;

– Pozytywnie zaopiniowano inicjatywę wsparcia projektu „Opieka nad miejscami pamięci Powstańczej Warszawy poza granicami kraju" i wydrukowanie broszury informacyjnej w języku polskim dotyczącej obozu KZ Vaihingen/Enz oraz więźniów w nim zmarłych, w tym Polaków uczestników powstania warszawskiego, w celu udostępniania jej w Muzeum KZ Vaihingen;

– Pozytywnie zaopiniowano inicjatywę Fundacji Silva Rerum Polonarum wykonania inwentaryzacji polskich miejsc pamięci w Republice Czeskiej oraz jej sfinansowania w 2020 r.;

– Opiniowano treść napisu na tablicy poświęconej dr Aurelii Woźnickiej „Reli" – żołnierza SZP-ZWZ-AK represjonowanej przez reżim komunistyczny 1950–1953 – umieszczonej na murze na cmentarzu Kule w Częstochowie w związku z likwidacją jej grobu. Tablicę uroczyście odsłonięto w 2019 r.;

– Negatywnie zaopiniowano inicjatywę Stowarzyszenia „Wizna 1939 r." dotyczącą samowolnego przeprowadzenia prac ekshumacyjnych mających na celu wydobycie szczątków żołnierzy węgierskich pochowanych na terenie leśnym w Zielonce koło Warszawy. W tym celu BUWiM nawiązało kontakt z Instytutem i Muzeum Historii Wojskowości Ministerstwa Obrony Narodowej

Węgier, jako instytucji odpowiedzialnej za realizację umowy zawartej między rządem RP a rządem Węgier o grobach żołnierzy i cywilnych ofiar wojen oraz poświęconych im miejscach pamięci, w celu oficjalnego ustosunkowania się tych instytucji do zamierzenia wykonania ekshumacji żołnierzy węgierskich;

– Opiniowano wniosek Instytutu i Muzeum Historii Wojskowości w sprawie potrzeby przeprowadzenia ekshumacji szczątków żołnierza węgierskiego pochowanego w nieurządzonej mogile we wsi Zańków (gm. Sławatycze, woj. lubelskie);

– Pozytywnie zaopiniowano potrzebę przeprowadzenia ekshumacji szczątków 11 jeńców Wojska Polskiego zmarłych w 1939 r., pochowanych w nieurządzonych mogiłach na nieczynnym cmentarzu w Kożuchowie przy ul. Kolorowej. Zgodnie z posiadaną wiedzą ich szczątki winny być po wojnie ekshumowane i pochowane na cmentarzu wojennym w Kożuchowie, gdzie znajdowała się mogiła zbiorowa. Po przeprowadzonych pracach okazało się, że szczątki znajdują się nadal w ich pierwotnym miejscu spoczynku, zostały więc wydobyte i uroczyście pochowane 11 listopada 2019 r. na cmentarzu w Kożuchowie przy ul. Zielonej (woj. lubuskie);

– Pozytywnie zaopiniowano wniosek dyrektora Białowieskiego Parku Narodowego dotyczący przeprowadzenia ekshumacji szczątków Jana Mackiewicza – sołtysa wsi Masiewo zamordowanego przez bolszewików w sierpniu 1920 r. i pochowanego na byłym cmentarzu ewangelickim w ww. parku;

– Pozytywnie zaopiniowano zgłoszenie wojewody lubuskiego dotyczące wpisania do ewidencji grobów weteranów walk o wolność i niepodległość Polski mogił weteranów powstania wielkopolskiego znajdujących się na cmentarzu katolickim przy ul. Warszawskiej w Gorzowie Wielkopolskim (woj. lubuskie) oraz ich późniejszych remontów;

– Opiniowano sprawę rewitalizacji zbiorowej mogiły żołnierzy Wojska Polskiego poległych w wojnie polsko-bolszewickiej, położonej na cmentarzu katolickim w Barze na Podolu (Ukraina);

– Opiniowano treść inskrypcji oraz formy urządzenia mogiły zbiorowej, w której spoczywają spalone szczątki żołnierzy Armii Krajowej oraz Żydów ekshumowanych uprzednio z innych miejsc z Adampola (gm. Wyryki, woj. lubelskie);

– Opiniowano treść inskrypcji planowanej do umieszczenia na macewach upamiętniających Żydów zamordowanych przez Niemców podczas II wojny światowej i pochowanych na cmentarzu wojennym w Jagielle-Niechciałce (gm. Tryńcza, woj. podkarpackie);

– Opiniowano remont kwatery wojennej, w której znajduje się 21 nagrobków żołnierzy z armii austro-węgierskiej wyznania mojżeszowego, położonej w obrębie cmentarza żydowskiego w Brzesku (woj. podkarpackie);

– Opiniowano tablicę inskrypcyjną na kwaterze (pomniku) 45 osób zamordowanych 23 lipca 1944 r. przez Ukraiński Legion Samoobrony w służbie niemieckiej, położonej na cmentarzu parafialnym w Chłaniowie (woj. lubelskie);

– Opiniowano remont mogił indywidualnych powstańców warszawskich położonych na Powązkach Wojskowych w Warszawie: Dominika Cyrusa-Sobolewskiego (remont ze środków OBUWiM w Warszawie), Wiesława Jurka (remont ze środków OBUWiM w Warszawie), Kazimierza Balewicza (remont ze środków OBUWiM w Warszawie), Antoniego Florczaka, Piotra Kuncewicza (remont ze środków OBUWiM w Warszawie), Antoniego Ziółkowskiego;

– Opiniowano treść inskrypcji oraz nową formę nagrobka – mogiły żołnierzy z I korpusu armii gen. Józefa Hallera poległych podczas wojny polsko-ukraińskiej w maju 1919 r., pochowanych na cmentarzu parafialnym w Wasylowie Wielkim (woj. lubelskie);

– Opiniowano dodatkową tablicę na mogile żołnierzy Wojska Polskiego poległych w wojnie obronnej 1939 r. w okolicach miejscowości Dub, gm. Komarów-Osada (woj. lubelskie);

– Opiniowano treść inskrypcji na mogile Genowefy Kroczek „Lotte" – żołnierza podziemia niepodległościowego, zamordowanej przez funkcjonariuszy UB, pochowanej na cmentarzu parafialnym w Przyszowej (woj. małopolskie);

– Opiniowano ekshumację żołnierzy WP poległych w wojnie obronnej 1939 r. oraz urządzenie zbiorowej mogiły na cmentarzu parafialnym w Wodyniach (woj. mazowieckie);
– Opiniowano inskrypcję oraz remont nagrobka ppor. Jana Wielowieyskiego, żołnierza Wojska Polskiego w 1939 r., położonego na cmentarzu przy ul. Unickiej w Lublinie (woj. lubelskie);
– Opiniowano remont kwatery żołnierzy Wojska Polskiego poległych w wojnie 1920 r., usytuowanej na cmentarzu parafialnym w Hrubieszowie (woj. lubelskie);
– Opiniowano sprawę obecności symboli ustroju totalitarnego na cmentarzach żołnierzy Armii Czerwonej w odniesieniu do kwatery czerwonoarmistów pochowanych na cmentarzu komunalnym w Nowym Sączu (woj. małopolskie);
– Opiniowano inskrypcję oraz remont zbiorowej mogiły osób cywilnych zamordowanych przez Niemców podczas II wojny światowej, znajdującej się na cmentarzu parafialnym w Nowym Dworze (woj. podlaskie);
– Opiniowano inskrypcję oraz remont zbiorowej mogiły nieznanych lotników polskich poległych 2 września 1939 r., położonej na cmentarzu parafialnym w Świdniku (woj. lubelskie);
– Opiniowano inskrypcję oraz projekt mogiły żołnierza z armii austro-węgierskiej z okresu I wojny światowej pochowanego na cmentarzu wojennym w Wierzchowinach (woj. lubelskie);
– Opiniowano napis memoratywny poświęcony Polakom, Czechom i jednemu Włochowi – cywilnym ofiarom zamordowanym przez Niemców podczas II wojny światowej i pochowanym na cmentarzu komunalnym w Cieszynie (woj. śląskie);
– Opiniowano treść inskrypcji na tablicy informacyjnej planowanej do umieszczenia na cmentarzu z I wojny światowej położonym w miejscowości Manasterz (gm. Wiązownica, woj. podkarpackie);
– Opiniowano remont cmentarza żołnierzy Wojska Polskiego poległych w wojnie obronnej 1939 r. położonego w Sochaczewie-Trojanowie (woj. mazowieckie);
– Opiniowano remont mogiły mjr. Władysława Jaskólskiego poległego w wojnie obronnej 1939 r., położonej na cmentarzu parafialnym w Terespolu (woj. lubelskie);
– Opiniowano treść inskrypcji na mogile ppor. Józefa Matusza „Lonta", żołnierza AK, dowódcy oddziału zbrojnego Zrzeszenia WiN Obwód Łuków, położonej na cmentarzu parafialnym w Radoryżu Kościelnym (woj. lubelskie);
– Opiniowano inskrypcję oraz remont zbiorowej mogiły żołnierzy Wojska Polskiego poległych w wojnie obronnej 1939 r., położonej na cmentarzu parafialnym w Modliborzycach (woj. lubelskie);
– Opiniowano inskrypcję oraz remont zbiorowej mogiły żołnierzy Wojska Polskiego poległych w wojnie obronnej 1939 r., położonej na cmentarzu parafialnym w Górze Puławskiej (woj. lubelskie);
– Opiniowano remont cmentarza żołnierzy Wojska Polskiego poległych we wrześniu 1939 r., położonego w Juliopolu (gm. Młodzieszyn, woj. mazowieckie);
– Opiniowano treść inskrypcji na zbiorowej mogile żołnierzy Wojska Polskiego poległych 2 września 1939 r. w Mikołowie (woj. śląskie). Ustalono nazwiska czterech żołnierzy, które dotychczas pozostawały nieznane;
– Opiniowano remont mogiły indywidualnej i mogiły zbiorowej żołnierzy Wojska Polskiego poległych w 1939 r., położonych na cmentarzu parafialnym w Wisznicach (woj. lubelskie). W ramach procedowania ustalono cztery nazwiska żołnierzy WP niefigurujące dotychczas na nagrobku;
– Opiniowano negatywnie remont zbiorowej mogiły żołnierzy WP poległych w wojnie 1920 r., pochowanych na cmentarzu parafialnym w Sochocinie (woj. mazowieckie). W trakcie prowadzonego postępowania ustalono 16 nazwisk żołnierzy poległych lub zmarłych z ran w Sochocinie;
– Opiniowano remont zbiorowej mogiły żołnierzy WP poległych w wojnie 1920 r., położonej na cmentarzu parafialnym w Będzinie (woj. śląskie). Działania połączono z weryfikacją nazwisk;
– Na wniosek burmistrza miasta Rawicz (woj. wielkopolskie) opiniowano korektę napisu na mogile zbiorowej poświęconej cywilnym ofiarom niemieckiego więzienia w Rawiczu w latach 1939–1945 (w sumie 521 ofiar);

– Na wniosek Urzędu Miejskiego Gminy Rawicz (woj. wielkopolskie) opiniowano korektę inskrypcji na mogile poświęconej 20 mieszkańcom Rawicza zamordowanym przez Niemców 20–21 września 1939 r.;

– Na wniosek proboszcza parafii ewangelicko-augsburskiej w Ostródzie opiniowano korektę treści napisu na mogile wojennej znajdującej się na cmentarzu ewangelickim w Łęgutach (gm. Gietrzwałd, woj. warmińsko-mazurskie). Mogiła upamiętnia spoczywające tam 24 ofiary cywilne, tj. mieszkańców Prus Wschodnich zamordowanych w Łęgutach w styczniu 1945 r. przez żołnierzy Armii Czerwonej. Ponadto w sierpniu 2019 r. Biuro Poszukiwań i Identyfikacji przeprowadziło w tym miejscu badania archeologiczne w związku z planowaną ekshumacją ofiar (na wniosek parafii) i budową nowej mogiły wojennej;

– Na wniosek OBUWiM w Łodzi, do którego zwrócił się Urząd Miasta Łodzi, opiniowano zakres remontu uszkodzonego grobu działaczy PPR i GL, którzy zginęli podczas II wojny światowej. Grób znajduje się na cmentarzu św. Rocha w Łodzi przy ul. Zgierskiej. BUWiM pozytywnie zaopiniowało usunięcie tablic z symbolem Krzyża Grunwaldu i tablicy z poprzednią inskrypcją i zastąpienie jej nową;

– Kontynuowano sprawę nadesłaną przez Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki (2016) dotyczącą wykonania na terenie Agencji Mienia Wojskowego w Stargardzie, w miejscu odnalezienia szczątków jeńców, prac ekshumacyjnych mających na celu ustalenie ich dokładnej lokalizacji, wydzielenie terenu cmentarza i jego urządzenie. Wydano decyzję o ekshumacji, prace ekshumacyjne prawdopodobnie zostaną zrealizowane w 2020 r.;

– Kontynuowano kwerendę mającą na celu odnalezienie miejsca pochówku Józefa Nowaka, robotnika przymusowego przebywającego w 1942 r. w zakładzie karnym Stadelheim w Monachium, gdzie został ścięty 25 listopada 1942 r., a następnie pochowany na cmentarzu Perlacher Forst w Monachium (Niemcy) wraz z innymi, prawdopodobnie 80 ofiarami polskiej narodowości;

– Kontynuowano sprawę upamiętnienia na cmentarzu Perlacher Forst w Monachium ofiar obozu KL Dachau (obecnie nadesłano wnioski osób prywatnych domagających się sprowadzenia urn z prochami ich krewnych – pięciu polskich księży więźniów KL Dachau: o. Narcyza Turchana OFM, ks. Michała Woźniaka, ks. Stefana Grelewskiego, ks. Ludwika Rocha Gietyngiera oraz ks. Stanisława Węgrzynowskiego, pochowanych na ww. cmentarzu). W tej sprawie trwa korespondencja z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego i stroną niemiecką (VDK);

– Ponownie na prośbę Ambasady RP w Berlinie zaopiniowano nową koncepcję uporządkowania terenu cmentarza w Wurzen – przeniesienie trzech mogił polskich robotników przymusowych: Karoliny Pachorek, Józefa Kupczyka i Heleny Wieloch, zmarłych podczas II wojny światowej. Umożliwi to wyeksponowanie polskich grobów i nadanie im godnego wizerunku;

– Kontynuowano sprawę skargi rodziny na nieodpowiednie według niej tablice nagrobne (brak symbolu krzyża) znajdujące się na mogiłach polskich lotników, w tym żołnierza Bolesława Urama, pochowanych na Cmentarzu Żołnierzy Wspólnoty Brytyjskich w Pradze. Trwa korespondencja z MSZ, MKiDN oraz Ambasadą RP w Pradze.

Pracownicy Wydziału Upamiętnień w okresie sprawozdawczym zaopiniowali blisko 430 upamiętnień (powstanie nowych, zmiany w stosunku do istniejących itp.). Przedmiotowe działania częstokroć są poprzedzone przeprowadzaniem kwerend bibliograficznych oraz archiwalnych, a także wiążą się z wprowadzaniem korekt do zaproponowanych treści napisów pamiątkowych. Wśród opiniowanych inicjatyw można wymienić:

– Pozytywna opinia ws. projektu upamiętnienia w Radomsku, poświęconego żołnierzom Wołyńskiej Brygady Kawalerii – obrońcom ojczyzny we wrześniu 1939 r.;

– Pozytywna opinia ws. projektu upamiętnienia w Rzeszowie generała broni Stanisława Maczka;

– Pozytywna opinia ws. projektu upamiętnienia lotników 6. Pułku Lotniczego ze Lwowa, którzy bronili nieba nad Łodzią we wrześniu 1939 r.;
– Pozytywna opinia ws. projektu upamiętnienia barbarzyńskiego zbombardowania bezbronnego Frampola przez Luftwaffe we wrześniu 1939 r.;
– Pozytywna opinia ws. projektu upamiętnienia w Nowym Żmigrodzie ofiar zbrodni katyńskiej;
– Pozytywna opinia ws. projektu upamiętnienia w Opocznie st. post. Stanisława Bąka – ofiary zbrodni katyńskiej;
– Pozytywna opinia ws. projektu upamiętnienia Żydów z Jasła i okolic zamordowanych w niemieckim obozie zagłady w Bełżcu;
– Pozytywna opinia ws. projektu pomnika w Krasnopolu poświęconego powstańcom sejneńskim;
– Pozytywna opinia ws. projektu pomnika poświęconego mieszkańcom Gołębia, ofiarom bombardowania lotnictwa niemieckiego we wrześniu 1939 r.;
– Pozytywna opinia ws. projektu pomnika w Chorzowie upamiętniającego ofiary niemieckiego obozu Bismarckhütte Podobozu KL Auschwitz-Birkenau;
– Pozytywna opinia ws. projektu tablicy w Pińsku upamiętniającej marynarzy Flotylli Pińskiej;
– Pozytywna opinia ws. projektu tablicy upamiętniającej żydowskich mieszkańców Janowa Lubelskiego i okolicznych miejscowości zamordowanych przez Niemców w czasie II wojny światowej;
– Pozytywna opinia ws. projektu tablicy w Augustowie upamiętniającej ks. kan. Stanisława Szczęsnowicza oraz żołnierzy oddziałów uczestniczących w walkach o niepodległość ziemi augustowskiej w latach 1918–1920;
– Pozytywna opinia ws. projektu tablic w Ostrowi Mazowieckiej poświęconych Lucynie Radziejowskiej i Jadwidze Długoborskiej, niosącym pomoc Żydom w czasie II wojny światowej;
– Pozytywna opinia ws. projektu tablicy pamiątkowej przewidzianej do umieszczenia na murze cmentarza żydowskiego przy ul. Brańskiej w Bielsku Podlaskim;
– Pozytywna opinia ws. projektu tablicy w Łodzi upamiętniającej 7 członków tajnej młodzieżowej organizacji Związek Białej Tarczy;
– Pozytywna opinia ws. projektu upamiętnienia Polaków ratujących Żydów w Dęblinie;
– Pozytywna opinia ws. projektu upamiętnienia Żydów z Białowieży zamordowanych przez Niemców w czasie II wojny światowej;
– Pozytywna opinia ws. projektu upamiętnienia w m. Ciepła 14. żołnierzy AK poległych i pomordowanych podczas pacyfikacji przez Niemców w 1944 r.;
– Pozytywna opinia ws. projektu tablicy w Warszawie upamiętniającej Józefa Stankiewicza „Ziutka", radiotelegrafisty i konstruktora radiofonicznej stacji nadawczej Kierownictwa Walki Cywilnej KG ZWZ-AK;
– Pozytywna opinia ws. projektu tablicy w Warszawie upamiętniającej płk. pilota Bolesława Orlińskiego;
– Pozytywna opinia ws. projektu tablicy w Rawiczu poświęconej przesiedleńcom z Kresów Wschodnich;
– Pozytywna opinia ws. projektu tablicy w Olsztynie upamiętniającej członków harcerskiej organizacji „Iskra";
– Pozytywna opinia ws. projektu tablicy w Będzinie upamiętniającej żydowskich mieszkańców Będzina i okolic wywiezionych do KL Auschwitz;
– Pozytywna opinia ws. projektu pomnika w Warszawie poświęconego NSZZ „Solidarność";
– Pozytywna opinia ws. projektu pomnika w Warszawie upamiętniającego Stanisława Jankowskiego „Agatona";

– Pozytywna opinia ws. projektu tablicy w Kielcach upamiętniającej żołnierzy 2. Dywizji Piechoty Legionów Wojska Polskiego broniących Westerplatte we wrześniu 1939 r.;
– Pozytywna opinia ws. projektu tablicy w Rozwadowie upamiętniającej Alfredę Markowską;
– Pozytywna opinia ws. tablicy w Białymstoku upamiętniającej profesora Władysława Bartoszewskiego;
– Pozytywna opinia ws. tablicy w Ostródzie poświęconej Danucie Siedzikównie „Ince".

Ponadto:
– Podjęto działania w celu ustalenia w wyniku wielokierunkowych kwerend listy imion i nazwisk 117 ofiar (cywile i żołnierze Wojska Polskiego) zbrodni dokonanej przez Niemców we wrześniu 1939 r. w Śladowie, w celu ich upamiętnienia na istniejącym pomniku;
– Podjęto działania w sprawie ustalenia stanu upamiętnienia internowanych w czasie stanu wojennego w wojskowych obozach internowania;
– Wystąpiono do burmistrza Wołomina w sprawie należytej opieki nad upamiętnieniem egzekucji dokonanej przez Niemców 12 maja 1944 r. znajdującego się przy ul. Sikorskiego w Wołominie;
– Wystąpiono do Biura Stołecznego Konserwatora Zabytków w sprawie rzekomo zamurowanej w 1940 r. płaskorzeźby orła, mieszczącej się na ścianie bocznej gmachu Technologii Chemicznej Politechniki Warszawskiej przy ul. Koszykowej;
– Wystąpiono do burmistrza Dzielnicy Ochota w sprawie zabezpieczenia fragmentu muru i tablicy upamiętniającej ofiary zbrodni niemieckich popełnionych na ludności cywilnej w okresie powstania warszawskiego na tzw. zieleniaku przy ul. Grójeckiej w związku z likwidacją bazaru i budową nowego obiektu;
– Wystąpiono do burmistrza Dzielnicy Bemowo w sprawie naprawy uszkodzonego pomnika Powstańców Obwodu AK „Żywiciel" usytuowanego na skrzyżowaniu ul. Grotowskiej z ul. Westerplatte w Warszawie;
– Wystąpiono do Wójta Gminy Brzeżno w sprawie pomnika upamiętniającego żołnierzy 1. Armii Wojska Polskiego w miejscowości Więcław.

Działania poza granicami Polski:
– Pozytywnie zaopiniowano projekt pomnika gen. Bolesława Roi, który ma powstać w muzeum byłego niemieckiego obozu koncentracyjnego w Sachsenhausen (Niemcy);
– Pozytywnie zaopiniowano ideę upamiętnienia rtm. Witolda Pileckiego w Balatonboglár (Węgry);
– Nawiązano kontakt z placówką dyplomatyczną w Australii oraz Polonią w sprawie możliwego remontu Pomnika Katyńskiego w Adelajdzie;
– Podjęto współpracę z placówką dyplomatyczną w sprawie upamiętnienia załogi ORP Ślązak w Dieppe (Kanada);
– Podjęto działania w celu upamiętnienia tablicą w Bratysławie (Słowacja) prof. Frantiska Subika, słowackiego lekarza uczestniczącego w 1943 r. w komisji lekarskiej w Katyniu.

8.4. Dekomunizacja

Ustawa z 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomniki zobowiązuje Instytut Pamięci Narodowej do oceny, czy funkcjonujące w przestrzeni publicznej nazwy podlegają rygorom ustawy oraz do opiniowania inicjatyw dotyczących zmiany nazewnictwa propagującego ideologię totalitarną. Zadania te realizuje pion upamiętniania walk i męczeństwa.

W ramach tych działań OBUWiM w Krakowie, tak jak w latach ubiegłych, realizowało zadania związane z przeglądem i weryfikacją nazw ulic we wszystkich gminach całego kraju. Koordynatorem prac zespołu w skali ogólnopolskiej był dr Maciej Korkuć – naczelnik Oddziałowego Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Krakowie. Na bieżąco były konsultowane sprawy problematyczne i kontrowersyjne we wszystkich województwach. Prowadzono konsultacje dotyczące nazw ulic także z samorządami i mediami.

Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa – Centrala

W zakresie dekomunizacji przestrzeni publicznej działania Wydziału Upamiętnień można podzielić na dwa segmenty. Przygotowywano opinie dotyczące nazw jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej, w tym dróg, ulic, mostów i placów, wynikające z art. 2 ustawy o zakazie propagowania komunizmu oraz przygotowywano opinie w formie postanowień w oparciu o art. 5b ustawy o propagowaniu komunizmu w nawiązaniu do art. 106 kodeksu postępowania administracyjnego dotyczące pomników, gdzie przez pomniki należy rozumieć także kopce, obeliski, kolumny, rzeźby, posągi, popiersia, kamienie pamiątkowe, płyty i tablice pamiątkowe, napisy i znaki. Należy podkreślić, że przygotowywanie rzeczonych opinii i postanowień w wielu wypadkach wymaga wykonania czasochłonnych kwerend bibliograficznych oraz archiwalnych (Archiwum IPN, archiwa państwowe).

Przygotowano łącznie 92 opinie dotyczące pierwszego zbioru. Z tej liczby na zapytania wojewodów przygotowano 42 opinie, a pozostałe opinie dotyczyły zasadniczo zapytań samorządów lokalnych o nazwy nowych patronów dla ulic, placów czy obiektów użyteczności publicznej.

W przypadku opinii wydawanych w formie postanowień, w związku z postępowaniami wszczętymi przez właściwych wojewodów, sformułowano ich 77, w tym za niezgodne z ustawą uznano 59 obiekty i w opinii IPN powinny one zostać bezwzględnie usunięte z przestrzeni publicznej. Wśród nich można wskazać:

– Biedaczów – pomnik upamiętniający funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej;
– Dąbrowa Górnicza – pomnik „Czerwonych Sztandarów”;
– Czeladź – pomnik „Złamanych Sztandarów” upamiętniający jedyną komunistyczną radę miasta istniejącą w okresie II RP;
– Kroczymiech – pomnik upamiętniający Armię Ludową;
– Krzeszowice – pomnik upamiętniający oddział Gwardii Ludowej;
– Ojrzeń – pomnik upamiętniający powstanie Wojewódzkiej Rady Narodowej dla woj. łódzkiego;
– Pabianice – pomnik upamiętniający „bojowników o wyzwolenie społeczne i narodowe”;
– Piotrków Trybunalski – tablica upamiętniająca działacza Komunistycznej Partii Polski Tadeusza Żarskiego;
– Siedlec – pomnik upamiętniający partyzantów GL oraz partyzantów sowieckich;
– Sokołowo – pomnik upamiętniający spadochroniarzy Polskiego Samodzielnego Batalionu Szturmowego utworzonego przez Sowietów i szkolonego przez NKWD;
– Wieluń – pomnik „pogromców hitleryzmu” będący obiektem upamiętniającym „polsko-sowieckie braterstwo broni”.

Ponadto postanowiono o niezgodności z ustawą o zakazie propagowania komunizmu w przypadku 9 pomników upamiętniających Armię Czerwoną.

Część wydawanych postanowień (10) stanowiła, iż tylko pewna część pomnika jest niezgodna z ustawą o zakazie propagowania komunizmu, np.:

– Byczyna – pomnik upamiętniający Bartosza Głowackiego bohatera spod Racławic. Na pomniku znajduje się fraza „odsłonięto w XX-lecie PRL”, którą wskazano do usunięcia;
– Nisko – pomnik upamiętniający mieszkańców ziemi niżańskiej poległych i pomordowanych w latach 1939–1956. Na pomniku znajdują się symbole orła bez korony, Krzyża Grunwaldu, Krzyża Partyzanckiego, które wskazano do usunięcia.

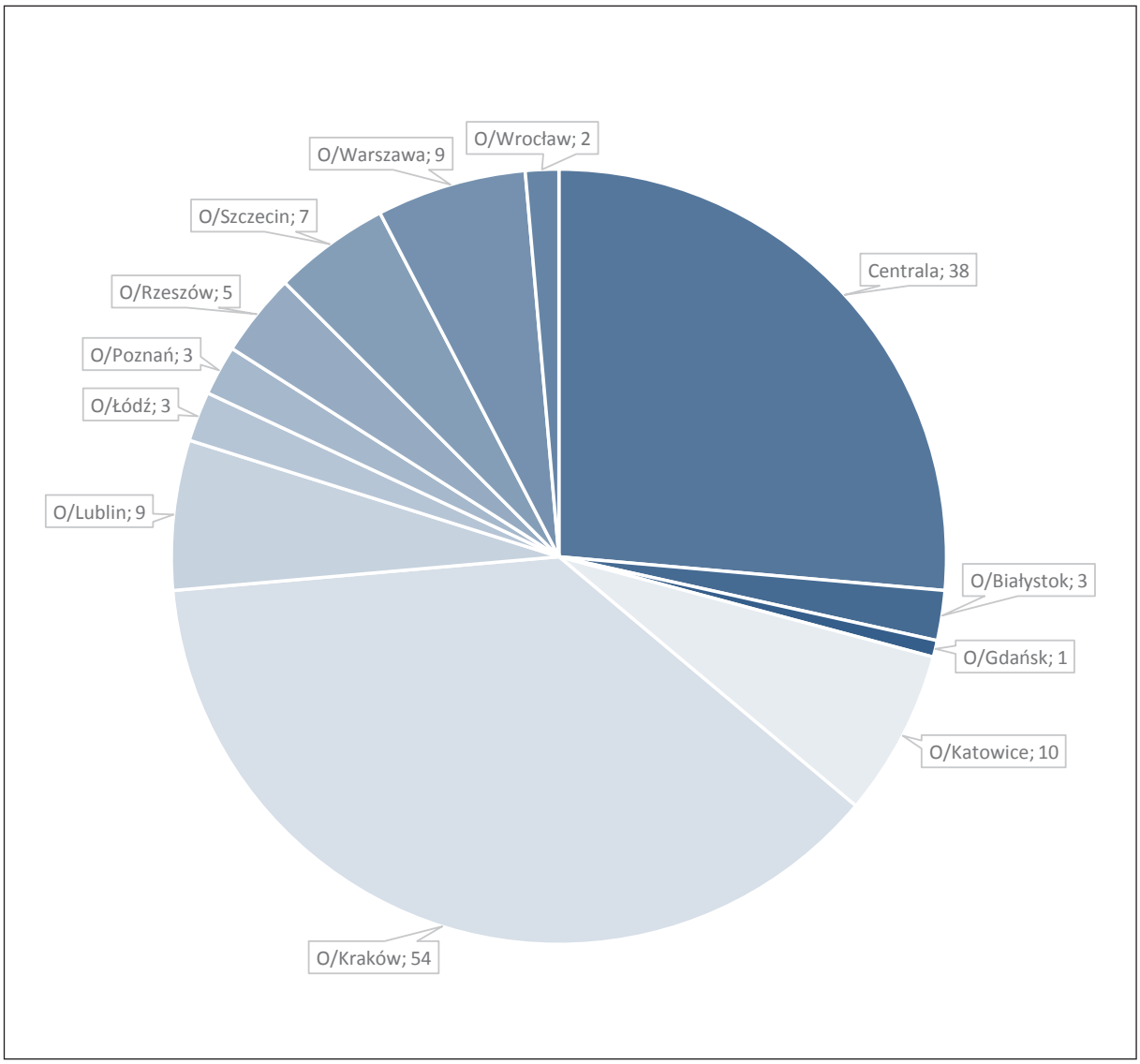
Wspomnieć także należy, że w stosunku do 22 obiektów na wniosek innych podmiotów (samorząd lokalny, stowarzyszenia, związki) przygotowano 18 opinii w sprawie oceny przez IPN ich zgodności z ustawą o zakazie propagowania komunizmu.

8.5. Trwałe upamiętnianie faktów, wydarzeń i postaci związanych z miejscami walk i męczeństwa

8.5.1. Remonty

W 2019 r. pion upamiętniania walk i męczeństwa w całej Polsce zrealizował w ramach przydzielonych środków finansowych 144 remonty pomników, obiektów małej architektury, tablic, mogił. Na wniosek podmiotów zewnętrznych lub z inicjatywy własnej sfinansowano wykonanie prac remontowych przy konkretnych mogiłach wojennych. Działania te poprzedzone były zaopiniowaniem proponowanych projektów urządzenia mogił oraz dokonaniem aktualizacji treści napisów i weryfikacją nazwisk oraz danych ofiar, co obrazuje wykres nr 4.

Wykres nr 4. Liczba wykonanych remontów pomników, obiektów małej architektury, tablic, mogił.

Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa (Centrala)

Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa (Centrala) zrealizowało w ramach środków finansowych IPN oraz uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi następujące remonty pomników, obiektów małej architektury, tablic, mogił:

– Błenna (woj. kujawsko-pomorskie) – prace remontowe przy mogile szeregowego Bogdana Trzoska vel Trzaskała – żołnierza Wojska Polskiego poległego we wrześniu 1939 r. pochowanego na cmentarzu parafialnym;

– Cekcyn (woj. kujawsko-pomorskie) – remont nagrobka na mogile żołnierza Wojska Polskiego z 1939 r. (Gorczyński) na cmentarzu parafialnym;

– Chicago (USA) – remont tablicy upamiętniającej polskie ofiary z I wojny światowej w kościele św. Stanisława Kostki;

– Dębowo (woj. kujawsko-pomorskie) – remont mogiły zbiorowej żołnierzy Wojska Polskiego z 1939 r. na cmentarzu parafialnym;

– Domanice (woj. mazowieckie) – remont nagrobka na zbiorowej mogile wojennej żołnierzy Wojska Polskiego 1939 r. wyznania mojżeszowego położonej na cmentarzu parafialnym;

– Dzwola (woj. lubelskie) – remont mogiły zbiorowej żołnierzy Wojska Polskiego z 1939 r. na cmentarzu parafialnym;

– Górecko Kościelne (woj. lubelskie) – remont mogiły zbiorowej żołnierzy Wojska Polskiego z 1939 r. na cmentarzu parafialnym;

– Hrubieszów (woj. lubelskie) – remont trzech mogił indywidualnych funkcjonariuszy Policji Państwowej: Stefana Szypulskiego i Michała Mateusza Lubaka oraz sanitariuszki Marii Ziemikiewiczówny, zamordowanych przez bolszewików w 1920 r. i pochowanych na cmentarzu parafialnym przy ul. Kolejowej;

– Hohenfels (Niemcy) – renowacja upamiętnienia, w tym repliki tablicy będącej wyrazem wdzięczności polskich więźniów niemieckich obozów koncentracyjnych dla żołnierzy armii USA wyzwalających tamte tereny. Pomnik znajduje się w Ośrodku Szkoleniowym Sił Lądowych USA w Europie. Uroczystość odsłonięcia zaplanowano na 2020 r.;

– Huta Gruszczyno (woj. mazowieckie) – remont Pomnika Wolności – miejsca corocznych uroczystości patriotycznych z okazji świąt 3 maja i 11 listopada;

– Kłodawa (woj. wielkopolskie) – renowacja pomnika Józefa Byszewskiego, bojownika walk o niepodległość i dowódcy pułku ułanów;

– Kraków – renowacja tablicy upamiętniającej Krakowskich Sokolskich Legionistów dowodzonych przez rtm. Zbigniewa Dunina-Wąsowicza wchodzących w skład II Brygady Legionów Polskich;

– Łętownia (woj. małopolskie) – remont nagrobka na mogile kpr. Jana Kańskiego, poległego we wrześniu 1939 r., na cmentarzu parafialnym;

– Łódź – remont nagrobka na mogile Jana Abramczyka, żołnierza Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, uczestnika walk pod Monte Cassino, Ankoną i Bolonią, na cmentarzu przy ul. Szczecińskiej;

– Pałecznica Kolonia (woj. lubelskie) – remont zbiorowej mogiły 150 jeńców – żołnierzy Wojska Polskiego zamordowanych przez Niemców w Rejonie Pałecznicy, Klementynowa i Juliopola;

– Parczew (woj. lubelskie) – remont mogiły zbiorowej żołnierzy Wojska Polskiego z 1939 r. na cmentarzu parafialnym;

– Prešov (Słowacja) – nowe urządzenie mogiły polskich lotników: por. obs. Edwarda Porady i kpr. pil. Mariana Piaseckiego, poległych w 1939 r., pochowanych na cmentarzu. Uroczystość odsłonięcia zaplanowano na 2020 r.;

– Radoryż Kościelny (woj. lubelskie) – remont nagrobka na cmentarzu parafialnym, na mogile Zygmunta Migurskiego, bojownika o wolność i niepodległość Rzeczpospolitej;

– Telatyn (woj. lubelskie) – renowacja pomnika Bohaterów poległych w walce o wolność i niepodległość Ojczyzny w latach 1939–1945;

– Trzebieszów (woj. lubelskie) – remont nagrobka na cmentarzu parafialnym, na mogile chor. Antoniego Dołęgi, uczestnika kampanii wrześniowej, czynnego działacza konspiracji, członka WiN;

– Ulanów (woj. podkarpackie) – remont nagrobka na cmentarzu parafialnym, na mogile Michała Krupy, bojownika o niepodległość Polski walczącego w szeregach AK/NOW;

– Warszawa – renowacja 10 indywidualnych nagrobków w kwaterze żołnierzy Wojska Polskiego poległych w 1920 r. na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach w Warszawie. Z racji wielu rodzajów materiałów, które zostały użyte do wykonania wszystkich pomników, zakres prac był bardzo różnorodny, m.in. wykonano nowe fundamenty, izolację poziomą fundamentów, oczyszczono nagrobek z nawarstwień biologicznych, zdezynfekowano pomniki, wzmocniono strukturę piaskowca – kamienia i uzupełniono ubytki, uczytelniono liternictwo i detale rzeźbiarskie, wykonano hydrofobizację piaskowca, wypiaskowano i zabezpieczono antykorozyjnie krzyż, uzupełniono ubytki krzyża. Prace wykonano przy mogiłach: Wincenta Żyłki, Stefana Cegiełki, Kazimierza Leszczyńskiego, Bolesława Zaleskiego, Bernarda Nowaka, Maryi Kaczyńskiej, Konrada Kaczyńskiego, Włodzimierza Jerzego Hellmanna, Mariana Doeringa, Aleksandra Stanisława Kosika;

– Warszawa – remont 20 nagrobków żołnierzy Wojska Polskiego w Kwaterze Wojska Polskiego na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach;

– Warszawa – remont Panteonu – Mauzoleum Żołnierzy Wyklętych– Niezłomnych na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach;

– Wąwolnica (woj. lubelskie) – remont nagrobka na cmentarzu parafialnym, na mogile Józefa Nowickiego, żołnierza Wojska Polskiego, który poległ we wrześniu 1939 r.;

– Wilno (Litwa) – remont nagrobka na mogile Jana Żarnowskiego na cmentarzu Stara Rossa;

– Winniki (Ukraina) – remont nagrobka cmentarnego na mogile Alfreda Kojata, bojownika o wolność, zamordowanego przez ukraińskich nacjonalistów;

– Wisznice (woj. lubelskie) – remont nagrobka na cmentarzu parafialnym, na kwaterze żołnierzy Wojska Polskiego poległych we wrześniu 1939 r.;

– Wolbrom (woj. małopolskie) – remont trzech zbiorowych mogił osób narodowości żydowskiej, ofiar masowych egzekucji przeprowadzonych przez okupanta niemieckiego w 1942 r., zlokalizowanych w lesie przy ul. Skalskiej;

– Zasmyki (Ukraina) – remont 46 nagrobków na mogiłach cmentarnych żołnierzy 27. Wołyńskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej.

Zaplanowano na 2020 r. prace nad urządzeniem mogił siedmiu żołnierzy AK znajdujących się w kwaterze żołnierzy Armii Krajowej na cmentarzu parafialnym w Ejszyszkach (Litwa). W kwaterze tej we wrześniu 2018 i 2019 r. pochowano odnalezione przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN szczątki kaprala Edwarda Buczka „Grzybka", poległego pod Michnokiemiem, oraz sześciu nieznanych żołnierzy AK poległych w Ejszyszkach, na Długiej Wyspie w Puszczy Rudnickiej i Monkiewiczach. Szczątki żołnierzy pochowano w trzech mogiłach indywidualnych po prawej stronie krzyża głównego oraz w czterech po lewej stronie, przy czym czwarta mogiła zapoczątkowała nowy rząd. IPN uzyskał zgodę Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego na powyższe działania.

Ponadto zaplanowano wykonanie w 2020 r. prac remontowych przy dwóch mogiłach żołnierzy polskich poległych w 1939 r., znajdujących się na cmentarzach w miejscowościach Murzynno i Kijewo (gm. Gniewkowo, woj. kujawsko-pomorskie).

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Białymstoku

OBUWiM w Białymstoku w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN oraz uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi m.in. następujące remonty pomników, obiektów małej architektury, tablic, mogił:

– Jaworówka (woj. podlaskie) – renowacja pomnika poświęconego pacyfikacji wsi Jaworówka;

– Łomża (woj. podlaskie) – odbudowa nagrobka śp. Franciszka Gibesa, który zginął podczas akcji rozbrajania Niemców 11 listopada 1918 r. i pośmiertnie został odznaczony Krzyżem Walecznych oraz awansowany do stopnia sierżanta;
– Piątnica k. Łomży (woj. podlaskie) – renowacja pomnika żołnierzy AK ppor. Stanisława Marchewki „Ryby" i jego żony Agnieszki;
– Prudziszki (woj. podlaskie) – renowacja pomnika upamiętniającego ofiary mordu niemieckiego w Prudziszkach.

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Gdańsku

OBUWiM w Gdańsku w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN oraz uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi wymianę nagrobka Antoniego Browarczyka w Gdańsku.

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Katowicach

OBUWiM w Katowicach w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN oraz uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi m.in. następujące remonty pomników, obiektów małej architektury, tablic, mogił:
– Gierłatowice (woj. śląskie) – remont grobu wojennego ks. Władysława Roboty;
– Godów (woj. śląskie) – remont Pomnika Powstań Śląskich;
– Katowice (woj. śląskie) – remont grobu weterana powstań śląskich Emila Walesy (wpisanego do ewidencji grobów weteranów walk o wolność i niepodległość Polski);
– Kuźnia Raciborska (woj. śląskie) – dwuetapowy remont Pomnika Zwycięstwa nad Faszyzmem;
– Miasteczko Śląskie (woj. śląskie) – remont upamiętnienia powstańców śląskich;
– Ruda Śląska (woj. śląskie) – remont grobów Franciszka Szmajducha, Maksymiliana Tomasa, Józefa Szczotki i Edwarda Hermana – powstańców śląskich pochowanych na starym cmentarzu parafialnym;
– Wodzisław Śląski (woj. śląskie) – remont zbiorowego grobu wojennego powstańców śląskich; w jego ramach dokonano wymiany 10 sztuk wizerunku orła z PRL na orła powstańczego wzorowanego na odznaczeniu Gwiazda Górnośląska.

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Krakowie

OBUWiM w Krakowie w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN oraz uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi m.in. następujące remonty pomników, obiektów małej architektury, tablic, mogił:
– Brzesko (woj. małopolskie), cmentarz żydowski przy ul. Czarnowiejskiej – prace remontowo-konserwatorskie na cmentarzu wojennym żołnierzy żydowskich nr 275. Na cmentarzu spoczywa 21 żołnierzy z armii austro-węgierskiej wyznania mojżeszowego, którzy polegli podczas I wojny światowej na początku 1915 r.;
– Kraków, cmentarz Rakowicki – remont nagrobka Anny Markiewiczówny, siostry Polskiego Czerwonego Krzyża, znajdującego się na kwaterze wojskowej. Prace obejmowały wykonanie fundamentu betonowego, kompleksową rekonstrukcję obramienia wykonaną z granitu strzegomskiego oraz konserwację attyki i ponowne jej osadzenie;
– Kraków, cmentarz Rakowicki – remont nagrobka żołnierza Wojska Polskiego: Mieczysława Anteckiego – sierżanta 3. Pułku Strzelców Podhalańskich znajdującego się na kwaterze wojskowej. Prace obejmowały wykonanie fundamentu betonowego oraz kompleksową rekonstrukcję obramienia i attyki wykonaną z granitu strzegomskiego. Wygląd grobu dostosowano do kształtu sąsiednich mogił legionistów – zgodnie z wzorcem ustalonym dla tej kwatery (według opinii konserwatorów);
– Kraków, cmentarz Rakowicki – renowacja dwóch tablic znajdujących się na Pomniku Młodzieży Szkół Średnich Kuratorium Okręgu Krakowskiego poległej w latach 1914–1920 (zwanym

pomnikiem Orląt Krakowskich). Prace polegały na kompleksowej renowacji i wyczyszczeniu zniszczonych tablic pomalowanych farbą przez nieznanych sprawców, następnie pogłębieniu liternictwa, pozłoceniu oraz konserwacji tablic;

– Kraków, cmentarz Rakowicki – wymiana bolców na zwieńczeniu nagrobka gen. Bolesława Wieniawy Długoszowskiego. Prace obejmowały ponowne osadzenie elementu dekoracyjnego z motywem wężyka generalskiego i odznaką honorową I Brygady Legionów na zwieńczeniu pomnika nagrobnego;

– Kraków, cmentarz Rakowicki – zakończenie I etapu prac remontowych 40 nagrobków znajdujących się na grobach żołnierzy z września 1939 r., przeprowadzonego we współpracy z Małopolskim Urzędem Wojewódzkim. Prace obejmowały całkowitą wymianę nagrobków betonowych na nowe nagrobki wykonane z granitu strzegomskiego;

– Kraków, cmentarz Rakowicki – remont 3 nagrobków żołnierzy Wojska Polskiego: Eugeniusza Sasorskiego (sierżanta 1. pułku lotniczego), Józefa Łuczka (plutonowego 75. pułku piechoty), Władysława Pająka (zawodowego sierżanta sztabowego) znajdujących się na kwaterze wojskowej. Prace obejmowały wykonanie fundamentów betonowych oraz kompleksową rekonstrukcję obramień i attyk wykonaną z granitu strzegomskiego i dostosowaną do kształtu sąsiednich mogił legionistów – zgodnie z wzorcem ustalonym dla tej kwatery;

– Kraków, Uniwersytet Rolniczy – odnowienie inskrypcji na tablicy upamiętniającej powstańca śląskiego Jana Surzyckiego;

– Nowy Sącz (woj. małopolskie), cmentarz wojenny – remont pomnika Nieznanego Żołnierza: wymieniono główną płytę pomnika, oczyszczono liternictwo tworzące inskrypcję oraz dosztukowano brakujące litery. Został także usunięty wizerunek komunistycznego odznaczenia Krzyża Grunwaldu – w jego miejsce zamontowano wizerunek Orła Wojskowego według wzoru z 1939 r.;

– Proszowice (woj. małopolskie), cmentarz parafialny – remont pomnika na kwaterze żołnierzy Wojska Polskiego z 1939 r. Prace przeprowadzone we współpracy z Małopolskim Urzędem Wojewódzkim;

– Przyszowa (woj. małopolskie), cmentarz parafialny – remont grobu Genowefy Kroczkówny „Lotte" – sanitariuszki Batalionów Chłopskich i Ludowej Straży Bezpieczeństwa, zastrzelonej przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa 14 maja 1945 r. Nowy nagrobek z piaskowca według nowego projektu został postawiony na dotychczasowej mogile ziemnej;

– Psary Podlesie (woj. świętokrzyskie) – wymiana tablicy upamiętniającej pomordowanych przez Niemców mieszkańców, na której znajdowały się błędnie użyte dwa nazwiska: zamiana nazwiska Adamski na Adamczyk oraz Janic na Janiec;

– Więcławice (woj. małopolskie) – remont grobu kpr. Zygmunta Kosteckiego, żołnierza 9. Pułku Ułanów Małopolskich, który poległ w walce z Niemcami we wrześniu 1939 r. pod Biłgorajem. Prace polegały na wykonaniu betonowego obramienia, oczyszczeniu attyki, wykonaniu nowej tabliczki nagrobnej.

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Lublinie

OBUWiM w Lublinie w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN oraz uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi remont upamiętnienia (grobu symbolicznego) poświęconego żołnierzom AK, BCh i NSZ w Chełmie.

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Łodzi

OBUWiM w Łodzi w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN oraz uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi m.in. następujące remonty pomników, obiektów małej architektury, tablic, mogił:

– Konstantyna (woj. łódzkie) – remont pomnika żołnierzy II konspiracji z lat 1944–1956. Renowacja obejmowała m.in. wykonanie granitowej podstawy pod pomnik, oczyszczenie kamienia z inskrypcją oraz wykonanie aranżacji przestrzeni wokół pomnika (wymianę kostki brukowej);

– Krzemienica (woj. łódzkie) – remont grobu wojennego mieszkańców wsi Zubki Małe zamordowanych przez Niemców we wrześniu 1939 r. Renowacja obejmowała m.in. demontaż zniszczonego nagrobka wraz z fundamentem, wykonanie nowego nagrobka przy użyciu granitu strzegomskiego, montaż krzyża łacińskiego z wypiaskowaną inskrypcją. Dodatkowo dokonano demontażu betonowej wylewki wokół grobu, którą zastąpiono opaską z kostki brukowej;
– Siedlec (woj. łódzkie) – remont grobu wojennego Józefa Domańskiego „Znicza", żołnierza Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość", zamordowanego z wyroku komunistycznego Wojskowego Sądu Rejonowego w Lublinie. Renowacja obejmowała zamianę tymczasowej drewnianej konstrukcji na trwały granitowy nagrobek zgodnie z wytycznymi Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego.

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Rzeszowie

OBUWiM w Rzeszowie w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN oraz uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi remont grobu sierż. Jana Ziomka w Niebylcu.

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Szczecinie

OBUWiM w Szczecinie w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN oraz uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi m.in. następujące remonty pomników, obiektów małej architektury, tablic, mogił:
– Stargard (woj. zachodniopomorskie) – odnowienie betonowych krzyży na międzynarodowym cmentarzu wojennym;
– Szczecin – wykonanie remontu grobu żołnierzy BOA oraz symbolicznego grobu żołnierzy 1. Armii WP na Cmentarzu Centralnym. Remont polegał na wykonaniu brakujących, granitowych krzyży nagrobnych, wypoziomowaniu nagrobków, umyciu, poprawie i uzupełnieniu liternictwa;
– Szczecin – odnowienie tablicy pamiątkowej powstańców wielkopolskich w kościele garnizonowym pw. Św. Wojciecha;
– Szczecin – odnowienie tablicy pamiątkowej w kościele garnizonowym;
– Szczecin – remont głazu „Żołnierzom Września" na Cmentarzu Centralnym;
– Szczecin – wykonanie pomnika nagrobnego Leokadii Krajewskiej. Renowacja nagrobka obejmowała demontaż istniejącego pomnika nagrobnego oraz wykonanie nowego, granitowego.

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Warszawie

OBUWiM w Warszawie w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN oraz uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi m.in. następujące remonty pomników, obiektów małej architektury, tablic, mogił:
– Milanówek (woj. mazowieckie) – wykonanie nowego nagrobka na mogile Jana Ferdyna znajdującej się na cmentarzu (kwatera XVII, rząd 3, grób 8);
– Warszawa – wykonanie czterech nowych nagrobków na mogiłach powstańców warszawskich znajdujących się na Cmentarzu Powązkowskim: Kazimierza Balewicza (kwatera A23, rząd 4, grób 16), Dominika Cyrus-Sobolewskiego (kwatera A22, rząd 3, grób 12), Wiesława Jurka (kwatera A21, rząd 6, grób 10), Piotra Kuncewicza (kwatera A23, rząd 4, grób 14);
– Warszawa – wykonanie nowego nagrobka na mogile Stanisława Starzaka znajdującej się na Cmentarzu Północnym (kwatera W-II-18, rząd 3, grób 15);
– Warszawa – wykonanie prac remontowo-konserwatorskich nagrobka rodziny Rodowiczów znajdującego się na Starych Powązkach wraz ze zleceniem wykonania kamiennego popiersia Jana Rodowicza „Anody" autorstwa Joanny Rodowicz, (kwatera 228, rząd 1, miejsce 12);
– Warszawa – wykonanie oczyszczenia i uczytelnienia inskrypcji na pamiątkowej tablicy w XVIII Liceum Ogólnokształcącym im. Jana Zamoyskiego, przy ul. Smolnej 30;
– Warszawa – hydrofobizacja pomnika poświęconego pamięci Polaków poległych w I wojnie światowej, znajdującego się na Cmentarzu Wolskim przy ul. Wolskiej 180/182, w kwaterze 112.

Ponadto na zlecenie Centrali BUWiM sfinansowano następujące prace nieujęte w miernikach:

– Halberstadt (Niemcy) – uzupełnienie o godło państwowe RP napisu na pomniku znajdującym się w miejscu pochówku polskich i włoskich ofiar II wojny światowej na cmentarzu komunalnym;

– Chicago (USA) – usługa wykonania prac konserwująco-czyszczących tablicy w kościele św. Stanisława Kostki.

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa we Wrocławiu

OBUWiM we Wrocławiu w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN oraz uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi m.in. następujące remonty pomników, obiektów małej architektury, tablic, mogił:

– Wrocław – rozpoczęcie rewitalizacji Pomnika Ofiar Terroru Komunistycznego na kwaterach więziennych Cmentarza Osobowickiego. Finalizacja luty 2020 r.;

– Zgorzelec (woj. dolnośląskie) – prace restauratorskie na cmentarzu, miejscu pamięci po Stalagu VIII A w Zgorzelcu.

8.5.2. Nowe Upamiętnienia

Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w 2019 roku zrealizowało 187 trwałych upamiętnień faktów, wydarzeń i postaci związanych z walką i męczeństwem oraz dofinansował 160 przedsięwzięć upamiętniających wydarzenia historyczne.

BUWiM w Centrali w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN i uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi realizację m.in. następujących upamiętnień:

– Częstochowa (woj. śląskie) – tablica upamiętniająca Aurelię Woźnicką umieszczona na Cmentarzu Kule;

– Dęblin (woj. lubelskie) – wykonanie nagrobka na mogile gen. bryg. pil. Szczepana Ścibiora na terenie 41. Bazy Lotnictwa Szkolnego;

– Gniewków (woj. dolnośląskie) – tablica upamiętniająca powstańców wielkopolskich;

– Grabowiec (woj. lubelskie) – tablice na cmentarzu upamiętniające polskich żołnierzy poległych w bitwie pod Iłżą w 1939 r.;

– Hrubieszów (woj. lubelskie) – wykonanie 3 nagrobków na mogiłach funkcjonariuszy Policji Państwowej: Michała Lubaka i Stefana Szypulskiego oraz sanitariuszki Marii Ziemkiewiczówny, którzy zostali zamordowani przez bolszewików w 1920 r.;

– Kopytów (woj. lubelskie) – wykonanie nagrobka na mogile zbiorowej żołnierzy Wojska Polskiego;

– Kirkcaldy (Szkocja) – wykonanie nagrobka na mogile gen. Mikołaja I. Osikowskiego na cmentarzu Hayfield;

– Kroczyce Okupne (woj. śląskie) – tablica upamiętniająca żołnierzy AK i Batalionów Chłopskich;

– Lipica (woj. warmińsko-mazurskie) – wykonanie nagrobka na mogile byłego żołnierza Legionów Polskich Mikołaja Sarna, który walczył o niepodległość Polski w latach 1914–1918, na cmentarzu parafialnym;

– Londyn (UK) – tablica upamiętniająca żołnierzy 2. Korpusu Polskiego zamontowana w Polskim Kościele pw. św. Andrzeja Boboli;

– Manchester (UK) – tablica upamiętniająca por. Stefan Mustafę Abramowicza, żołnierza 2. Korpusu Polskich Sił Zbrojnych generała Władysława Andersa, na cmentarzu;

– Montreal (Kanada) – tablica upamiętniająca generała Kazimierza Sosnkowskiego umieszczona w Polskim Kościele pw. Matki Bożej Częstochowskiej;

– Mysłowice (woj. śląskie) – tablica upamiętniająca powstańców śląskich w 100. rocznicę powstań śląskich;

– Neubrandenburg (Niemcy) – tablica w języku polskim umieszczona przy mogile więźniarek filii obozu koncentracyjnego Ravensbrück;
– Nowa Ruda – Słupiec (woj. dolnośląskie) – tablica upamiętniająca generała dywizji Bronisława Prugar-Ketlinga;
– Pałecznica Kolonia (woj. lubelskie) – wykonanie nagrobka na zbiorowej mogile wojennej ok. 150 jeńców – żołnierzy Wojska Polskiego 1939 r. wyznania mojżeszowego;
– Petersburg (Rosja) – tablica upamiętniająca ks. Konstantego Budkiewicza, kierującego pracami Polskiego Komitetu Obywatelskiego, udzielającego pomocy Polakom przebywającym w Rosji, w bazylice św. Katarzyny;
– Plumetot (Normandia, Francja) – pomnik Polskich Sił Powietrznych;
– Sochaczew (woj. mazowieckie) – wykonanie nagrobka na mogile mjr. Feliksa Kozubowskiego w kwaterze żołnierzy Wojska Polskiego na cmentarzu parafialnym;
– Stalowa Wola (woj. podkarpackie) – wykonanie nagrobka na mogile kpt. Tadeusza Gajdy „Tarzana", żołnierza Narodowej Organizacji Wojskowej, Armii Krajowej, Narodowego Zjednoczenia Wojskowego, na cmentarzu parafialnym przy ul. Klasztornej;
– Stary Grodków (woj. opolskie) – wykonanie pomnika w Kopicach żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych kpt. Henryka Flamego „Bartka" zamordowanych przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa;
– Warszawa – wykonanie popiersia na mogile generała Tadeusza Kutrzeby w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach;
– Warszawa – tablica upamiętniająca patrona Komendy Głównej Policji insp. dr. Władysława Sobolewskiego w budynku KGP;
– Warszawa – tablica upamiętniająca matkę Matyldę Getter, przełożoną prowincji warszawskiej Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi, kierującą akcjami ratunkowymi dzieci żydowskich, na murze Domu Prowincjonalnego przy ul. Hożej 53;
– Warszawa – wykonanie nagrobka na mogile Premiera Polski Jana Olszewskiego na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach;
– Warszawa – tablica upamiętniająca akcję żoliborskiego Kedywu przy ul. Skaryszewskiej 2;
– Wiersze (woj. mazowieckie) – wykonanie nagrobka na zbiorowej mogile żołnierzy Zgrupowania AK „Kampinos", którzy zginęli we wrześniu 1944 r.;
– Zalasowa (woj. małopolskie) – wykonanie nagrobka na mogile strz. Jakuba Sołtysa, poległego we wrześniu 1939 r.;
– Przemyśl (woj. podkarpackie) – współfinansowanie upamiętnienia poświęconego księdzu Józefowi Panasiowi „Oraczowi", kapelanowi Legionu Wschodniego II Brygady Legionów Polskich, dziekanowi Dowództwa Okręgu: Generalnego Lwów, I Korpusu Nr X Przemyśl, kapelanowi ZWZ, „Oracz", na Cmentarzu Wojskowym przy ul. Przemysława;
– Radom (woj. mazowieckie) – współfinansowanie upamiętnienia poświęconego żołnierzom Armii Krajowej „Jodła" w Radomiu;
– Starachowice (woj. świętokrzyskie) – współfinansowanie upamiętnienia poświęconego Marianowi Świderskiemu „Dzikowi" oraz Edmundowi Rachtanowi „Kaktusowi", zasłużonym dla ziemi świętokrzyskiej żołnierzom Armii Krajowej;
– Warszawa – współfinansowanie działań przy upamiętnieniu poświęconemu Batalionom Chłopskim i Ludowemu Związkowi Kobiet.

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Białymstoku

OBUWiM w Białymstoku w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN i uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi realizację m.in. następujących upamiętnień:
– Augustów (woj. podlaskie) – tablica upamiętniająca postać ks. kan. Stanisława Szczęsnowicza i żołnierzy oddziałów uczestniczących w walkach o niepodległość ziemi augustowskiej

w latach 1918–1920, którą umieszczono w Bazylice Mniejszej pw. Najświętszego Serca Jezusowego;

– Bakałarzewo (woj. podlaskie) – upamiętnienie żołnierzy i współpracowników Armii Krajowej zamordowanych przez Niemców w Bakałarzewie 25 maja 1944 r. Tego dnia w publicznej egzekucji zginęło 12 Polaków. Upamiętnienie wykonane staraniem OBUWiM w Białymstoku i Gminy Bakałarzewo;

– Białystok – tablica poświęcona młodzieżowym organizacjom niepodległościowym w Zespole Szkół Ogólnokształcących i Technicznych przy ul. Antoniuk Fabryczny 1;

– Markowo-Wólka (woj. podlaskie) – tablica upamiętniająca kpt. Kazimierza Kamieńskiego „Huzara" związana z uroczystymi obchodami 100. rocznicy urodzin;

– Cimochowizna nad Hańczą (woj. podlaskie) – współfinansowanie wspólnie z Wigierskim Parkiem Narodowym upamiętnienia Harcerskiego Batalionu „Wigry";

– Gołdap (woj. warmińsko-mazurskie) – tablica upamiętniająca postać Anny Walentynowicz, którą umieszczono w grocie kościoła rzymskokatolickiego pw. Najświętszej Maryi Panny Matki Kościoła przy ul. Żeromskiego 2;

– Suwałki (woj. podlaskie) – tablica upamiętniająca wizytę marszałka Józefa Piłsudskiego w Suwałkach umieszczona na budynku Muzeum Okręgowego, ówczesnej Resursie Obywatelskiej, gdzie marszałek wypowiedział pamiętne słowa „Dziś ziemia wasza jest wolną";

– Suwałki (woj. podlaskie) – tablica poświęcona młodzieżowej organizacji niepodległościowej Harcerska Grupa Pogromców Komunizmu, która została umieszczona na gmachu Szkoły Podstawowej Nr 9 im. Włodzimierza Puchalskiego przy ul. Ks. K. Hamerszmita 11.

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Gdańsku

OBUWiM w Gdańsku w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN i uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi realizację m.in następujących upamiętnień:

– Bydgoszcz – tablica pamiątkowa na budynku Szpitala MSWiA. Od 1945 r. działał tam powiatowy, następnie wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa;

– Gdańsk – dwie tablice upamiętniające działaczy Wolnych Związków Zawodowych: Jana Samsonowicza (w budynku Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego, którego był pracownikiem) i Tomasza Wojdakowskiego (w budynku przy al. Grunwaldzkiej 581, w którym mieszkał);

– Gdańsk – tablica upamiętniająca Bractwo Oblatów w bazylice św. Brygidy;

– Podjazy (woj. pomorskie) – tablica upamiętniająca Zdzisława Badochę „Żelaznego" w Szkole Podstawowej im. Danuty Siedzikówny „Inki";

– Starogard Gdański (woj. pomorskie) – tablica upamiętniająca w budynku dzisiejszego I Liceum Ogólnokształcącego im. Marii Skłodowskiej-Curie, gdzie w latach 1951–1952 działała Młodzieżowa Antykomunistyczna Organizacja Jord-Just, założona przez Teresę Block (1935–1992), w hołdzie 17 młodym patriotom skazanym przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Gdańsku na kary od 9 do 1,5 lat więzienia;

– Żelazna Góra – Grzechotki (woj. warmińsko-mazurskie) – tablica upamiętniająca 1. Pułk Kawalerii KOP na istniejącym pomniku.

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Katowicach

OBUWiM w Katowicach w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN i uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi realizację m.in. następujących upamiętnień:

– Częstochowa (woj. śląskie) – stella upamiętniająca miejsce spoczynku dr Aurelii Woźnickiej na terenie cmentarza Kule w Częstochowie;

– Częstochowa (woj. śląskie) – tablica upamiętniająca dr Aurelię Woźnicką na cmentarzu Kule w Częstochowie;

– Dąbrowa Górnicza (woj. śląskie) – tablica upamiętniająca hm. Henryka Glassa na budynku bazyliki NMP;

– Mysłowice (woj. śląskie) – tablica poświęcona organizacji Tajne Harcerstwo Krajowe – Szeregi Wolności w budynku I L.O. im. T. Kościuszki przy ul. A. Mickiewicza 6–8.
– Piekary Śląskie (woj. śląskie) – obelisk upamiętniający górników KWK „Andaluzja" strajkujących w proteście przeciwko wprowadzeniu stanu wojennego w Piekarach Śląskich przed Ośrodkiem Kultury „Andaluzja";
– Piotrowice koło Karwiny (Republika Czeska) – tablica upamiętniająca wybuch I powstania śląskiego w Piotrowicach;
– Zwardoń (woj. śląskie) – tablica upamiętniająca por. Stanisława Kopika „Zemstę", oficera NSZ, Zgrupowania Henryka Flamego „Bartka" na budynku schroniska „Chata pod Skalanką".

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Krakowie

OBUWiM w Krakowie w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN i uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi realizację m.in. następujących upamiętnień:
– Biały Kościół (woj. małopolskie) – tablica upamiętniająca żołnierzy AK umieszczona na obelisku poświęconym stuleciu odzyskania niepodległości na pl. św. Mikołaja przed kościołem parafialnym. Tablica współfinansowana przez Gminę Wielka Wieś;
– Biały Kościół (woj. małopolskie) – tablica upamiętniająca żołnierzy Września'39 umieszczona na obelisku poświęconym stuleciu odzyskania niepodległości na pl. św. Mikołaja przed kościołem parafialnym. Tablica współfinansowana przez Gminę Wielka Wieś;
– Jordanów (woj. małopolskie) – tablica wraz z obeliskiem upamiętniająca żołnierzy Wojska Polskiego walczących w obronie Polski 1–3 września 1939 r.;
– Kraków – tablica upamiętniająca ks. Władysława Gurgacza, Stefana Balickiego i Stanisława Szajnę w 70. rocznicę śmierci, zamontowana na fasadzie dawnej siedziby sądu komunistycznego, obecnie siedziba Muzeum Archeologicznego;
– Kraków – tablica upamiętniająca braci Edwarda i Eugeniusza Ralskich, profesorów Uniwersytetu Rolniczego, żołnierzy walk o niepodległość Polski w okresie dwóch wojen światowych;
– Kraków – współfinansowanie tablicy upamiętniającej mjr. pilota Stefana Janusa w Krakowie w kościele garnizonowym św. Agnieszki w Krakowie;
– Kraków – tablica upamiętniająca 25 jezuitów aresztowanych przez Niemców 10 listopada 1939 r. w 80. rocznicę ich aresztowania. Tablica współfinansowana przez Instytut i zamontowana na budynku Akademii Ignatianum;
– Kraków-Płaszów – upamiętnienie pięciu policjantów, żołnierzy ZWZ-AK –uzupełnienie inskrypcji na obelisku upamiętniającym polskich policjantów zamordowanych w niemieckim obozie KL Płaszów;
– Limanowa (woj. małopolskie) – tablica wraz z obeliskiem upamiętniająca 12 Żydów i Polaka zamordowanych przez Niemców w pierwszych dniach września 1939 r. w Mordarce;
– Myślenice (woj. małopolskie), 27 września – tablica upamiętniająca organizacje młodzieżowe Tajny Związek Harcerstwa Polskiego „Buki" i „Sępy" działające w myślenickim liceum w latach 1948–1949, zamontowana w szkole w Myślenicach;
– Nawojowa (woj. małopolskie) – tablica upamiętniająca zamordowanych przez Niemców Żydów 24 marca 1944 r. oraz ratujących ich Polaków;
– Nowy Sącz (woj. małopolskie) – tablica upamiętniająca marszałka Józefa Piłsudskiego na budynku Straży Granicznej;
– Oświęcim (woj. małopolskie) – tablica upamiętniająca 40. rocznicę pielgrzymki świętego Jana Pawła II do byłego niemieckiego obozu śmierci KL Auschwitz-Birkenau;
– Radłów (woj. małopolskie) – tablica upamiętniająca gen. Kazimierza Tumidajskiego zamontowana na budynku Urzędu Miasta;
– Sielec (woj. świętokrzyskie) – tablica upamiętniająca żołnierzy AK Podobwodu AK Staszów zamordowanych przez Niemców 28 października 1943 r.;

– Skała (woj. małopolskie) – uroczystość odsłonięcia tablicy upamiętniającej młodzieżowe organizacje niepodległościowe – organizacja Młodzież Armii Krajowej (1946–1950);
– Staszów (woj. świętokrzyskie) – tablica upamiętniająca żołnierzy 22. Dywizji Piechoty Górskiej oraz Grupy Operacyjnej „Jagmin", wchodzących w skład Armii „Kraków", które we wrześniu 1939 r. toczyły na ziemi staszowskiej walki z wojskami niemieckimi. Tablica została zamontowana na pomniku Żołnierza Polskiego w Parku Legionów;
– Tymbark (woj. małopolskie) – tablica upamiętniająca kpt. Tadeusza Paolone, żołnierza ZWZ w Tymbarku zamontowana na budynku biblioteki;
– Więcławice Stare (woj. małopolskie) – tablica upamiętniająca mieszkańców gminy, zamordowanych podczas niemieckiej obławy oraz w niemieckim obozie KL Auschwitz. Tablica współfinansowana przez Urząd Gminy Michałowice zamontowana na cmentarzu parafialnym;
– Więcławice Stare (woj. małopolskie) – tablica upamiętniająca pięciu żołnierzy Wojska Polskiego z gminy Michałowice, którzy polegli we wrześniu 1939 r. Tablica współfinansowana przez Urząd Gminy Michałowice zamontowana na cmentarzu parafialnym;
– Wodzisław (woj. małopolskie) – tablica upamiętniająca rtm. Teodora Belardiego (1830–1864) – dowódcę oddziału w powstaniu styczniowym. Działanie przeprowadzone we współpracy z Towarzystwem Przyjaciół Wodzisławia;
– Zabierzów Bocheński (woj. małopolskie) – tablica upamiętniająca Józefa Masnego, kierownika szkoły i żołnierza AK, więźnia obozów niemieckich. Tablica zamontowana na budynku szkoły.

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Lublinie

OBUWiM w Lublinie w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN i uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi realizację m.in. następujących upamiętnień:
– Brzeziny (woj. lubelskie) – dwie tablice upamiętniające Stefana Kobosa „Wrzosa" i Eugeniusza Szczepańskiego, którzy ukrywali się do lat 50. na Lubelszczyźnie;
– Dołhobyczów (woj. lubelskie) – wykonanie nagrobka nagrobka funkcjonariuszy Policji Państwowej zamordowanych przez Sowietów w 1939 r. w Wólce Poturzyńskiej;
– Dzwola (woj. lubelskie) – wykonanie nowego upamiętnienia kwatery żołnierzy WP z 1939 r.;
– Frampol (woj. lubelskie) – tablica upamiętniająca 80. rocznicę bombardowania Frampola 13 września 1939 r.;
– Górecko Kościelne (woj. lubelskie) – wykonanie we współpracy z Urzędem Miasta Józefów upamiętnienia poświęconego żołnierzom WP poległym we wrześniu 1939 r.;
– Kraśnik (woj. lubelskie) – tablica upamiętniająca żołnierzy WP poległych w 1939 r. oraz ofiary cywilne z okresu okupacji spoczywające na cmentarzu parafialnym;
– Pałecznica (woj. lubelskie) – wykonanie nowego upamiętnienia grobu zbiorowego żołnierzy WP zamordowanych przez Niemców w lutym 1940 r.;
– Parczew (woj. lubelskie) – wykonanie nowego upamiętnienia kwatery żołnierzy WP z 1939 r.;
– Wąwolnica, październik (woj. lubelskie) – wykonanie nowego upamiętnienia grobu żołnierza WP z 1939 r.;
– Lublin – tablica upamiętniająca ppłk. Jana Kucharczaka, m.in. uczestnika powstań śląskich, oficera artylerii Wojska Polskiego, uczestnika wojny 1939 r., żołnierza Związku Walki Zbrojnej;
– Zwierzyniec (woj. lubelskie) – tablica w budynku dzisiejszego Zespołu Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska im. Jana Zamoyskiego, gdzie działała w latach 1949–1950 młodzieżowa organizacja antykomunistyczna Konspiracyjna Organizacja Skautów założona przez Waldemara Pobudkiewicza „Zygmunta" (1927–2012).

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Łodzi

OBUWiM w Łodzi w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN i uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi realizację m.in. następujących upamiętnień:

– Tomaszów Mazowiecki (woj. łódzkie) – tablica w budynku I Liceum Ogólnokształcącego im. J. Dąbrowskiego (ul. Mościckiego 22) w hołdzie członkom antykomunistycznej organizacji Orlęta, działającej w Tomaszowie Mazowieckim w latach 1951–1952;
– Będków (woj. łódzkie) – tablica upamiętniająca 80. rocznicę śmierci Błażeja Stolarskiego – członka Tymczasowej Rady Stanu KP;
– Kalisko (woj. łódzkie) – upamiętnienie cywilnych ofiar zbrodni niemieckiej w Kalisku z września 1939 r.;
– Petrykozy (woj. łódzkie) – upamiętnienie ppor. Bronisława Dudy „Cygana", uczestnika wojny obronnej 1939, szefa Kedywu AK Obwodu Końskie, zamordowanego przez Niemców we wrześniu 1944 r.;
– Piątek (woj. łódzkie) – tablice epitafijne 44 ofiar II wojny światowej zamordowanych 14 września 1939 r. przez żołnierzy niemieckich przy moście na rzece Malinie w Piątku.

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Poznaniu

OBUWiM w Poznaniu w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN i uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi realizację m.in. następujących upamiętnień:
– Konin (woj. wielkopolskie) – tablica informacyjna upamiętniająca ofiary zbrodni wołyńskiej usytuowana na terenie parafii pw. św. Maksymiliana Kolbego w Koninie;
– Trzemieszyn (woj. wielkopolskie) – współfinansowanie tablicy inskrypcyjnej poświęconej pamięci profesorów, uczniów i wychowanków szkoły poległych, zamordowanych i zaginionych w czasie II wojny światowej w budynku Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Trzemesznie oraz tablicy upamiętniającej poległych i zamordowanych członków Obrony Narodowej oraz ofiar obozów w Niewolnie. Inicjatorami upamiętnień byli: Wielkopolskie Stowarzyszenie Wychowanków Gimnazjum i Liceum im. Michała Kosmowskiego w Trzemesznie, Miasto i Gmina Trzemeszno, Gminny Komitet Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Trzemesznie;
– Wschowa (woj. lubuskie) – tablica upamiętniająca młodzieżową organizację antykomunistyczną Młodzieżowe Siły Zbrojne, działającą we Wschowie w latach 1951–1952.

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Rzeszowie

OBUWiM w Rzeszowie w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN i uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi realizację m.in. następujących upamiętnień:
– Fréland (Francja) – tablica upamiętniająca mieszkańców Freland, którzy w 1944 r. udzielili pomocy polskim jeńcom wojennym;
– Hyżne (woj. podkarpackie) – tablica upamiętniająca kpr. Jana Staszczaka zamordowanego przez funkcjonariuszy komunistycznego aparatu represji w Hyżnem;
– Kalwaria Pacławska (woj. podkarpackie) – tablica upamiętniająca kapelanów Wojska Polskiego, którzy zostali zamordowani przez Sowietów w 1940 r. w Katyniu;
– Kosina (woj. podkarpackie) – mural poświęcony płk. Leopoldowi Lisowi-Kuli, który powstał na budynku Centrum Kultury Gminy Łańcut w Kosinie – miejscu urodzenia pułkownika;
– Mielec (woj. podkarpackie) – tablica upamiętniająca młodzieżowe organizacje antykomunistyczne Stalowi Polacy i Wolność i Sprawiedliwość;
– Miękisz Nowy (woj. podkarpackie) – tablica upamiętniająca mieszkańców parafii Miękisz Nowy wywiezionych przez Sowietów w latach 1940–1941 na Syberię;
– Olszanica (woj. podkarpackie) – tablica upamiętniająca por. Helenę Żurowską;
– Podlesie (woj. podkarpackie – tablica pamiątkowa pod Krzyżem Niepodległości z 1928 r.;
– Żarnowa (woj. podkarpackie) – tablica upamiętniająca ks. Stanisława Lubasa z Żarnowej zamordowanego przez Niemców w KL Dachau w 1942 r.;
– Wola Zarczycka (woj. podkarpackie) – tablica poświęcona żołnierzom AK z Woli Zarczyckiej;

– Rzeszów – tablica upamiętniająca cichociemnego mjr. Wacława Kopisto;
– Jarosław (woj. podkarpackie) – tablica upamiętniająca cywilne ofiary zamordowane 11 września 1939 r. przez Niemców.

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Szczecinie

OBUWiM w Szczecinie w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN i uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi realizację m.in. następujących upamiętnień:
– Gryfino (woj. zachodniopomorskie) – tablica upamiętniająca 40. rocznicę utworzenia Wolnych Związków Zawodowych Pomorza Zachodniego;
– Stargard (woj. zachodniopomorskie) – tablica upamiętniająca 6. Dywizjon Artylerii przeciwlotniczej ze Lwowa na terenie 12. Brygady Zmechanizowanej im. gen. broni Józefa Hallera;
– Stargard (woj. zachodniopomorskie) – w ramach programu „Katyń… ocalić od zapomnienia" na terenie Bursy Szkolnej w Stargardzie został posadzony Dąb Pamięci dla uhonorowania aspiranta Policji Państwowej Jana Borkowskiego. Projekt i wykonanie tablicy pamiątkowej i postumentu;
– Stargard (woj. zachodniopomorskie) – tablica poświęcona pułkownikowi Ignacemu Misiągowi na międzynarodowym cmentarzu wojennym;
– Szczecin – tablica „W hołdzie kresowym żołnierzom Armii Krajowej" w bazylice archikatedralnej pw. św. Jakuba Apostoła;
– Szczecin – tablica upamiętniająca kapitana Tadeusza Starzyńskiego, patrona zachodniopomorskiej policji w gmachu Komendy Wojewódzkiej Policji;
– Szczecin – tablica upamiętniająca stulecie bitwy pod Złoczowem, która została umieszczona w budynku sztabu 12. Szczecińskiej Dywizji Zmechanizowanej, mieszczącym się przy ul. Bohdana Zaleskiego 2;
– Szczecin – w ramach programu „Katyń… ocalić od zapomnienia" wykonanie tablic Dębów Pamięci: aspiranta Ludwika Berskiego, Bronisława Zołotara, przodownika Waleriana Wawrzkiewicza, porucznika Wacława Russockiego, podporucznika Franciszka Czermaka, starszego przodownika Ignacego Stankiewicza, aspiranta Władysława Mrówczyńskiego;
– Szczecin – wykonanie pomnika nagrobnego sierż. Antoniego Nadrajkowskiego, powstańca wielkopolskiego, żołnierza mechanika PSP, uczestnika Bitwy o Anglię;
– Świerzno (woj. zachodniopomorskie) – w ramach akcji „Katyń… ocalić od zapomnienia" tablica upamiętniająca Juliana Grunera, patrona szkoły podstawowej w Świerznie;
– Trzebież (woj. zachodniopomorskie) – w ramach akcji „Katyń… ocalić od zapomnienia" uhonorowanie na terenie Nadleśnictwa Trzebież Romana Trębskiego, leśnika zamordowanego w Charkowie.

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa w Warszawie

OBUWiM w Warszawie w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN i uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi realizację m.in. następujących upamiętnień:
– Nowy Dwór Mazowiecki (woj. mazowieckie) – tablica poświęcona obrońcom Twierdzy Modlin i ich dowódcy generałowi Wiktorowi Thommée, w Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 4;
– Warszawa – tablica poświęcona Podziemnej Organizacji ZHP Orlęta w XIII LO przy ul. Oszmiańskiej;
– Warszawa – cztery tablice poświęcone żołnierzom XI Grupy Operacyjnej Narodowych Sił Zbrojnych straconym w więzieniu mokotowskim w latach 1950–1951 r. w Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych przy ul. Rakowieckiej 37;
– Warszawa – tablica upamiętniająca postać Anny Walentynowicz w Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych przy ul. Rakowieckiej 37;
– Warszawa – montaż 37 tablic informacyjnych przy tzw. Tablicach Tchorka w Warszawie w języku polskim i angielskim w ramach prowadzonego wspólnie z fundacją PGE Energia Ciepła projekty „Tablice Pamięci".

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa we Wrocławiu

OBUWiM we Wrocławiu w 2019 r. zrealizowało w ramach środków finansowych IPN i uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi realizację m.in. następujących upamiętnień:

– Jelenia Góra (woj. dolnośląskie) – tablica upamiętniająca młodzieżową organizację antykomunistyczną Orlęce Oddziały Bojowe;

– Paczków (woj. opolskie) – tablica upamiętniająca młodzieżowe organizacje antykomunistyczne „Krucjata" i „Utrzymanie Polskości";

– Polska Nowa Wieś, (woj. opolskie) – tablica upamiętniająca cywilne ofiary nalotów niemieckich sił powietrznych podczas agresji na Polskę we wrześniu 1939 r.;

– Racławice Śląskie (woj. opolskie) – tablica upamiętniająca „marsze śmierci";

– Strzegom (woj. dolnośląskie) – pomnik Ofiar Niemieckiego Reżimu Nazistowskiego w Grabach. W obecnej dzielnicy Strzegomia Grabinie (niem. Gräben) od marca 1943 r. funkcjonował obóz pracy przymusowej. Dokładna lokalizacja została ustalona dzięki staraniom Oddziału IPN we Wrocławiu.

8.6. Organizacja obchodów i uroczystości upamiętniających miejsca walk i męczeństwa oraz związane z nimi historyczne wydarzenia i postacie

Pracownicy pionu upamiętniania walk i męczeństwa zaangażowani byli w organizację uroczystości i wydarzeń, miejsc walk i męczeństwa oraz związane z nimi historyczne wydarzenia i postacie. Jest to kolejny element działalności pionu, który pozwala na propagowanie historii Polski. Biuro zaangażowało się w wiele przedsięwzięć w kraju oraz za granicą m.in. organizację uroczystości pogrzebowych poświęconych lotnikom 305. Dywizjonu Bombowego „Ziemi Wielkopolskiej" Polskich Sił Powietrznych na Zachodzie, organizację uroczystości przy grobie polskiego weterana por. Stefana Mustafy Abramowicza na Cmentarzu Południowym w Manchesterze, organizację obchodów 100. rocznicy nawiązania stosunków dyplomatycznych między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Włoską oraz 70-lecia Ogniska Polskiego w Turynie, organizację uroczystości pogrzebowej szczątków ofiar niemieckiego terroru ekshumowanych na terenie Fortu III w Pomiechówku oraz organizację uroczystości odsłonięcia i poświęcenia pomnika żołnierzy z oddziału NSZ kpt. Henryka Flamego „Bartka" w Starym Grodkowie. Zestawienie uroczystości organizowanych przez pracowników znajduje się w załączniku nr 9.

Pracownicy Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa uczestniczyli w licznych lokalnych oraz zagranicznych uroczystościach, obchodach rocznic historycznych i świąt państwowych, gdzie reprezentowali Instytut Pamięci Narodowej. Udział w uroczystościach pozwala na polepszenie relacji z lokalnymi środowiskami oraz organizacjami międzynarodowymi. Zestawienie uroczystości, w których pracownicy reprezentowali IPN znajdują się w załączniku nr 10.

8.6.1. Współpraca pionu upamiętniania walk i męczeństwa z mediami

Pracownicy BUWiM z Centrali i oddziałów niezwykle często – ze względu na duże zainteresowanie społeczne przedmiotem działalności pionu – udzielali wywiadów i brali udział w audycjach telewizyjnych i radiowych. Tematy wystąpień, oprócz wydarzeń historycznych, dotyczyły bieżącej działalności IPN, w szczególności realizacji ustawy dekomunizacyjnej. Pracownicy pionu upamiętniania w sposób wyczerpujący i przystępny udzielali stosownych wyjaśnień i informacji. Dyrektor BUWiM Adam Siwek udzielił wielu wywiadów rosyjskim i białoruskim stacjom telewizyjnym, mediom krajowym, m.in.: TVP 1, TVP 3, TVP Historia, TVN, Polskiemu Radiu Program 1 i 3, Radiu 24, Radiu Wnet i wielu innym. Doktor Leon Popek udzielił w omawianym okresie 15 wywiadów różnym mediom w kraju i za granicą odnośnie do prowadzonych prac poszukiwawczych i ekshu-

macyjnych oraz pochówków na Litwie, na Ukrainie oraz w związku z 76. rocznicą ludobójstwa Polaków na Wołyniu. Doktor Anna Jagodzińska na zaproszenie Telewizji Trwam oraz Radia Maryja w Toruniu wzięła udział w programie „Rozmowy niedokończone", którego tematem była „Eksterminacja polskiej inteligencji i polskiego duchowieństwa w niemieckim obozie Działdowo-Soldau i innych niemieckich nazistowskich obozach koncentracyjnych". Doktor Damian Markowski udzielił wywiadu portalowi onet.pl, interia.pl, gazecie „Dziennik Polski" oraz Ukraińskiej Redakcji Polskiego Radia. Doktor Piotr Olechowski udzielił wywiadu dla PAP na temat obrony Lwowa we wrześniu 1939 r. Doktor Maciej Korkuć był gościem wielu audycji radiowych, w tym: TVP Kraków „Tematy Dnia", Programu 3 Polskiego Radia, Programu 1 Polskiego Radia, Radia Kraków, Histmag.org. Jacek Romanek, współpracował z TVP Lublin w przygotowaniu filmu fabularyzowanego o warszawskiej Brygadzie Pancerno-Motorowej. Pracownicy oddziałowego Biura w Poznaniu udzielali m.in. wywiadu Radiu Poznań oraz wystąpili w programie „Lustra" TVP 3. Doktor Piotr Szopa brał udział w programach stacji telewizyjnych m.in. TVP 3 Rzeszów, TVP Historia, TV Trwam, TV Focus, TV Dębica oraz rozgłośni radiowych Radia VIA, Radia Rzeszów, Polskiego Radia Rzeszów. Pracownicy OBUWiM w Szczecinie wypowiadali się dla TVP 3 Szczecin, TVP1, Radia Szczecin oraz portalu informacyjnego e-stargard.

W siedzibie IPN Gdańsk 27 marca odbyła się konferencja prasowa, podczas której zaprezentowane zostały plany obchodów 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej. OBUWiM w Gdańsku przedstawiło plany wielu akcji upamiętniających polskich działaczy w Wolnym Mieście Gdańsku, popularyzacji ich dorobku oraz dotychczasowych upamiętnień i prac renowacyjnych na cmentarzu ofiar II wojny światowej na gdańskiej Zaspie.

8.7. Edukacja historyczna

Działania edukacyjne prowadzone przez Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa mają charakter uzupełniający wobec głównych zadań ustawowych. Pracownicy kilku oddziałowych biur przygotowują ofertę głównie dla uczniów szkół średnich i studentów. Młodzież ma okazuję zapoznać się ze specyfiką pracy pionu upamiętniania, terminologią tematyczną oraz wybranymi miejscami pamięci narodowej z terenu wybranego województwa.

Wiele wykładów dotyczących niemieckich obozów koncentracyjnych oraz eksterminacji inteligencji polskiej, w tym duchowieństwa podczas II wojny światowej wygłosiła dr Anna Jagodzińska z BUWiM w Centrali, m.in.:

– Pruszków, z okazji 75. rocznicy wypędzenia mieszkańców Zielonki, wykład pt.: „Eksterminacja Duchowieństwa polskiego w niemieckich obozach koncentracyjnych Dachau i Mauthausen-Gusen w czasie II wojny światowej (1939–1945)";

– Działdowo, wykład pt. „Prawda i pamięć o ofiarach XX wieku – wyzwania etyczne" podczas konferencji naukowej w Działdowie „Ludzie, ludziom zgotowali ten los. Eksterminacja inteligencji polskiej, w tym duchowieństwa podczas II wojny światowej", w 78. rocznicę Śmierci Patronów Miasta Działdowo;

– Warszawa, wykład pt. „Martyrologia polskich duchownych podczas niemieckiej okupacji w latach 1939–1945" w ramach Szkolenia Nauczycieli Seminarium Stacjonarno-Terenowe;

– Łaźniewo, wykład pt. „Ks. Franciszek Drzewiecki, więzień KL Dachau" w Parafii św. Antoniego, na zaproszenie Wyższego Seminarium Duchownego Księży Orionistów – Małe Dzieło Matki Boskiej Opatrzności – Orioniści Prowincja Polska w Łaźniewie k. Błoni;

– Poznań, wykład pt. „Różance z Gusen i ich losy powojenne", podczas konferencji – III Forum Wielkopolskie Forum Pamięci Narodowej w Poznaniu.

Pracownicy OBUWiM w Białymstoku podejmowali wiele przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym, w tym: współpracowali ze szkołami podstawowymi i ponadpodstawowymi województwa

podlaskiego i warmińsko-mazurskiego, wygłaszając wykłady, współpracowali z Muzeum Getta Warszawskiego w Warszawie podczas ogólnopolskich warsztatów dla nauczycieli.

Pracownicy OBUWiM w Gdańsku m.in. zorganizowali spotkanie na Strychu Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. dr. W. Bełzy w Bydgoszczy w przeddzień 74. rocznicy zdobycia Bydgoszczy przez Sowietów, podczas którego Remigiusz Ławniczak, pracownik OBUWiM wygłosił wystąpienie o zbrodniczym charakterze obu totalitaryzmów – niemieckiego nazizmu i rosyjskiego komunizmu i przedstawił przykłady potwierdzające okupacyjny charakter działalności Armii Czerwonej na ziemiach polskich.

Podczas kolejnego spotkania z cyklu „Bez przedawnienia" na strychu bydgoskiej biblioteki prelegent Sylwia Szyc (Instytut Pamięci Narodowej), wygłosiła prelekcję pt. „Bohaterskie dzieci Korei. Północnokoreańskie sieroty w Polsce w latach 1951–1959". Ponadto pracownicy OBUWiM zorganizowali w Działdowie „Akademię Niepodległości". Gościem spotkania był Adam Chmielecki, publicysta, wydawca i politolog, który przedstawił prelekcję pt. „Od niepodległości do Solidarności. Inspiracje tradycji niepodległościowej".

Pracownicy OBUWiM w Łodzi zorganizowali wycieczkę szlakiem miejsc pamięci narodowej w ramach warsztatów edukacyjnych – Piotrków Trybunalski – Przygłów, 25 września 2019 r. Jej celem było przybliżenie uczniom charakteru pracy pionu upamiętniania Instytutu Pamięci Narodowej oraz zapoznanie ich w ramach zajęć turystyczno-krajoznawczych z wybranymi aspektami historii lokalnej. Przygotowali ponadto warsztaty edukacyjne dotyczące form upamiętniania i miejsc pamięci w regionie (Gomulin, Piotrków Trybunalski) oraz prelekcje w areszcie śledczym w Piotrkowie Trybunalskim nt. „Sztuka przetrwania – skomplikowane losy polskich aktorek w czasie II wojny światowej". Zainicjowali również wyjazd studyjny pracowników OBUWiM do Warty, spotkanie w Muzeum Regionalnym PTTK w sprawie weteranów wojennych oraz przeprowadzili warsztaty edukacyjne „Zostań odkrywcą miejsc pamięci" w Kutnie, Poddębicach, Brzezinach, Głuchowie, Tomaszowie Mazowieckim, Piotrkowie Trybunalskim.

Pracownicy OBUWiM w Rzeszowie zaangażowali się w wygłoszenie m.in. prelekcji dla młodzieży w Rzeszowie, prelekcji o mjr. Hieronimie Dekutowskim „Zaporze" w Bibliotece Miejskiej w Łańcucie, prelekcji dotyczącej tła historycznego przed filmem *Kurier*, wykładu dla młodzieży I Liceum Ogólnokształcącego na temat żołnierzy niezłomnych, wykładu w Szkole Podstawowej im. Jana Pawła II w Gliniku, wykładu pt. „Kołaczyce w czasie II wojny światowej", wykładu poświęconego por. Arturowi Towarnickiemu. Ponadto pracownicy rzeszowskiego OBUWiM wygłaszali 15 razy prelekcje przed filmami w rzeszowskich kinach.

Pracownicy OBUWiM w Szczecinie wykonali projekt przypinki upamiętniającej 80. rocznicę wybuchu II wojny światowej oraz znaczka korporacyjnego. Wraz z młodzieżą z koła wolontariatu działającego w Szkole Podstawowej nr 63 w Szczecinie przeprowadzili akcję „Opiekujmy się Miejscami Pamięci". Akcja miała na celu m.in. zaangażowanie dzieci i młodzieży w upamiętnienie istotnych z historycznego punktu widzenia lokalnych miejsc lub osób, z jednoczesnym krzewieniem wśród uczniów wiedzy na ich temat, zachęcenie młodzieży szkolnej do uczestniczenia w opiece nad grobami i miejscami pamięci. Miała też być przyczynkiem do zapoznania się z tymi miejscami, uczyć szacunku do przeszłości i przodków.

9. Ściganie zbrodni

9.1. Zadania ustawowe – Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

Zakres działalności Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu został określony w ustawie z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tj.: Dz.U. z 2018 r. poz. 2032) oraz ustawie z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze (tj.: Dz.U. z 2019 r. poz. 740).

Prokuratorzy Głównej Komisji realizują zadania dotyczące ścigania zbrodni komunistycznych, zbrodni nazistowskich oraz innych przestępstw stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne, wskazanych w art.1 pkt 1 lit. a ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz występki określone w art. 54 i 55 powołanej ustawy, dotyczące czynów polegających na niszczeniu, ukrywaniu, zmianie treści i nie udostępnianiu dokumentów archiwalnych podlegających przekazaniu do zasobu archiwalnego IPN oraz publicznego i wbrew faktom, zaprzeczania zbrodniom określonym w przywołanym powyżej art. 1 pkt 1 lit.a ustawy o IPN.

Drugim elementem działań podejmowanych przez prokuratorów Głównej Komisji jest prowadzenie postępowań i występowanie z wnioskami do sądów w celu stwierdzenia nieważności orzeczeń wydanych przez sądy wojskowe i powszechne w okresie państwa komunistycznego, w oparciu o dyspozycję art. 45b ustawy o IPN w sprawach o uznanie za nieważne orzeczeń w trybie określonym w ustawie z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego (Dz.U. z 1991 r., nr 34, poz. 19 z późn. zm.). Trzecią grupą realizowanych zadań prokuratorów Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu jest określony w art. 53d ustawy o IPN zakres działań podejmowanych w związku z poszukiwaniem miejsc spoczynku osób, które straciły życie wskutek walki z narzuconym systemem totalitarnym lub wskutek represji totalitarnych lub czystek etnicznych w okresie od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia 31 lipca 1990 r. polegający na prowadzeniu prac ekshumacyjnych i zabezpieczaniu materiału genetycznego odnalezionych osób.

9.2. Stan zatrudnienia prokuratorów w Komisji Ścigania

Struktura organizacyjna Komisji Ścigania ZpNP składa się z jednostki nadrzędnej, jaką jest Główna Komisja z siedzibą w Warszawie oraz jedenastu oddziałowych komisji w: Białymstoku, Gdańsku, Lublinie, Łodzi, Katowicach, Krakowie, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie, Warszawie i we Wrocławiu. Dodatkowo w ramach oddziałowych komisji funkcjonują delegatury w: Olsztynie, Bydgoszczy, Kielcach, Radomiu, Gorzowie Wielkopolskim, Koszalinie, Opolu, gdzie obowiązki służbowe pełnią prokuratorzy właściwych miejscowo komisji w Białymstoku, Gdańsku, Krakowie, Lublinie, Szczecinie i Wrocławiu. W 2019 r. w Głównej i oddziałowych komisjach było zatrudnio-

nych 83 prokuratorów, w tym 7 prokuratorów Głównej Komisji, wraz z dyrektorem Głównej Komisji Zastępcą Prokuratora Generalnego oraz 76 prokuratorów oddziałowych komisji. Według stanu na koniec 2019 r. obowiązki służbowe faktycznie wykonywało 7 prokuratorów Głównej Komisji i 70 prokuratorów Oddziałowych Komisji (7 prokuratorów oddziałowych komisji pozostawało na długotrwałych zwolnieniach lekarskich).

Tabela 1. Stan zatrudnienia w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2019 r.

Oddziałowa Komisja	Stan zatrudnienia na 1 I 2019 r.	Stan zatrudnienia na 31 XII 2019 r.	Liczba prokuratorów faktycznie wykonujących obowiązki na 1 I 2019 r.	Liczba prokuratorów faktycznie wykonujących obowiązki na 31 XII 2019 r.	Liczba prokuratorów przebywających w 2019 r. na długotrwałych zwolnieniach lekarskich
Białystok	8	8	7	6	1
Gdańsk	8	9	7	7	2
Katowice	5	5	5	5	1
Kraków	6	6	6	6	0
Lublin	9	9	9	9	0
Łódź	4	4	4	4	0
Poznań	5	5	5	5	0
Rzeszów	6	7	4	5	2
Szczecin	6	5	6	5	0
Warszawa	12	11	12	11	1
Wrocław	7	7	7	7	0
Główna Komisja	7	7	7	7	0
Razem	83	83	79	77	7

9.3. Działalność śledcza Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w liczbach

Prokuratorzy oddziałowych komisji w 2019 r. prowadzili łącznie 1603 postępowania karne, z których 1 stycznia 2019 r. niezakończonych pozostawało 560 postępowań przygotowawczych z poprzedniego roku, w tym 416 dotyczących zbrodni komunistycznych (Zk), 125 dotyczących zbrodni nazistowskich (Zn), oraz 19 – w sprawach innych przestępstw stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne (Zi), w tym 9 postępowań dotyczących art. 54–55 ustawy o IPN.

Od stycznia do grudnia 2019 r. zarejestrowano 1043 nowe postępowania: 704 sprawy dotyczące zbrodni komunistycznych, 288 spraw dotyczących zbrodni nazistowskich oraz 51 postępowań w sprawie innych przestępstw stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne, w tym 35 postępowań dotyczących art. 54–55 ustawy o IPN.

Na przestrzeni całego roku zakończono 1105 postępowań, 749 spraw Zk, 305 spraw Zn oraz 51 spraw Zi, w tym 36 z art. 54–55 ustawy o IPN. Na 31 grudnia 2019 r. 498 zarejestrowanych postępowań karnych pozostawało niezakończonych.

Łącznie na potrzeby prowadzonych w 2019 r. postępowań przygotowawczych przesłuchano 4216 osób w charakterze świadków.

Tabela 2. Postępowania przygotowawcze prowadzone w 2019 r.

Jednostka	Pozostało z poprzedniego okresu	w tym			Wpływ	w tym			Załatwiono	w tym			Pozostało	w tym		
		Zk	Zn	Zi/Zi 54-55		Zk	Zn	Zi/Zi 54-55		Zk	Zn	Zi/Zi 54-55		Zk	Zn	Zi/Zi 54-55
Bi	47	32	15	-/-	94	70	23	-/1	96	70	25	-/1	45	32	13	-/-
Gd	53	32	21	-/-	90	42	45	1/2	95	45	47	1/2	48	29	19	-/-
Ka	46	27	17	2/-	85	34	50	-/1	86	40	45	1/-	45	21	22	1/1
Kr	52	39	13	-/-	90	71	14	-/5	91	68	20	-/3	51	42	7	-/2
Lu	62	52	8	2/-	110	63	46	1/-	113	69	44	-/-	59	46	10	3/-
Łd	46	37	9	-/-	62	31	31	-/-	73	40	33	-/-	35	28	7	-/-
Po	54	28	26	-/-	89	47	42	-/-	88	37	51	-/-	55	38	17	-/-
Rz	33	22	4	6/1	135	114	9	12/-	143	121	9	12/1	25	15	4	6/-
Sz	47	42	5	-/-	75	61	12	2/-	88	74	13	1/-	34	29	4	1/-
Wa	74	63	3	-/8	129	97	11	-/21	139	105	10	-/24	64	55	4	-/5
Wr	46	42	4	-/-	84	74	5	-/5	93	80	8	-/5	37	36	1	-/-
Razem	560	416	125	10/9	1043	704	288	16/35	1105	749	305	15/36	498	371	108	11/8

Wśród zakończonych 1105 postępowań w 11 sprawach skierowano do sądów akty oskarżenia, a 940 spraw zostało umorzonych na etapie postępowania przygotowawczego. W przypadku spraw umorzonych: 446 zakończono z uwagi na niewykrycie sprawców przestępstwa (art. 322 kpk); 493 umorzono z przyczyn wskazanych w art. 17 § 1 pkt 1–11 kpk, w 114 sprawach odmówiono wszczęcia śledztwa, a 29 postępowań zostało zakończonych w inny sposób (włączono je do innych postępowań). Prokuratorzy podjęli decyzje o umorzeniu postępowań z uwagi na śmierć ustalonych w trakcie trwania śledztw sprawców (art. 17 § 1 pkt 5 kpk) w zakresie 1380 czynów przestępczych, a w przypadku 2247 czynów – umorzyli postępowania z uwagi na niewykrycie sprawców przestępstw. Akty oskarżenia skierowano przeciwko 15 osobom.

Tabela 3. Sprawy zakończone w 2019 r. z uwzględnieniem sposobu zakończenia

Oddziałowa Komisja	Akty oskarżenia	Umorzone art. 322 kpk	Umorzone art. 17§1 pkt.1–11 kpk	Odmowy wszczęcia	W inny sposób	Zawieszono
Białystok	-/-	59	29	3	4	1
Gdańsk	-/-	41	40	10	3	1
Katowice	2/3	12	63	8	0	1
Kraków	1/1	34	38	15	3	0
Lublin	-/-	83	12	17	1	0
Łódź	-/-	53	9	8	3	0
Poznań	-/-	46	37	3	1	1
Rzeszów	4/4	55	79	2	3	0
Szczecin	-/-	10	61	11	6	0
Warszawa	3/6	19	84	22	3	8
Wrocław	1/1	34	41	15	2	0
Razem	11/15	446	493	114	29	12

Jednocześnie część z wszczętych w okresie statystycznym i w latach ubiegłych postępowań przygotowawczych pozostawała w zawieszeniu z uwagi na długotrwałe przeszkody uniemożliwiające ich kontynuowanie. Na początku 2019 r. w oddziałowych komisjach pozostawały zawieszone 24 śledztwa z poprzedniego okresu sprawozdawczego. W całym 2019 r. prokuratorzy zawiesili bieg dalszych 12 postępowań. W 2019 r. podjęli z zawieszenia, w celu kontynuowania czynności śledczych 12 postępowań przygotowawczych oraz dodatkowo 172 postępowania prowadzone uprzednio w byłej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, które zostały zarchiwizowane przez poprzednią Komisję w związku z jej likwidacją. Łącznie na koniec grudnia 2019 r. pozostawały zawieszone 24 postępowania.

Tabela 4. Informacja o zawieszonych śledztwach w okresie od stycznia do grudnia 2019 r.

Oddziałowa Komisja	Zawieszone postępowania stan na 1 I 2019 r.	Liczba postępowań zawieszonych w 2019 r.	Liczba postępowań podjętych / w tym poskontrowych w 2019 r.	Zawieszone postępowania stan na 31 XII 2019 r.
Białystok	3	1	1/15	3
Gdańsk	1	1	0/29	2
Katowice	1	1	1/20	1
Kraków	5	0	1/2	4
Lublin	2	0	0/29	2
Łódź	4	0	2/13	2
Poznań	0	1	1/30	0
Rzeszów	1	0	0/4	1
Szczecin	0	0	0/6	0
Warszawa	6	8	5/7	9
Wrocław	1	0	1/17	0
Razem	24	12	12/172	24

Postanowienia prokuratorów o umorzeniu śledztw lub odmowie wszczęcia śledztwa zostały w 2019 r. zaskarżone w 37 sprawach. Rozstrzygnięcia sądu uchylające postanowienia prokuratora o zakończeniu postępowania zapadły w dwóch sprawach, w przypadku trzech postępowań złożone zażalenia zostały uwzględnione przez referentów spraw w trybie wskazanym w art. 463 § 1 i art. 465 § 1 kpk. W pozostałym zakresie sądy nie uwzględniły złożonych zażaleń i utrzymały w mocy postanowienia prokuratorów o zakończeniu postępowania. Analizując dane z poniższej tabeli, musimy pamiętać, że sądy rozstrzygały sprawy w odniesieniu do postanowień wydanych w 2019 r. i w latach wcześniejszych.

Tabela 5. Zaskarżone w 2019 r. postanowienia prokuratora o zakończeniu postępowania

Oddziałowa Komisja	Liczba zaskarżonych postanowień wydanych przez prokuratorów w 2019 r.			Orzeczenia sądowe w 2019 r. utrzymujące postanowienia prokuratora w mocy			Orzeczenia sądowe w 2019 r. uchylające postanowienia wydane przez prokuratora			Orzeczenia uchylone przez prokuratora w 2019 r.		
	Zk	Zn	Zi/Zi 54–55	Zk	Zn	Zi/Zi 54–55	Zk	Zn	Zi/Zi 54–55	Zk	Zn	Zi/Zi 54–55
Białystok	3	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Gdańsk	4	0	0	3	0	0	0	0	0	1	0	0
Katowice	5	0	0	4	0	0	0	0	0	2	0	0
Kraków	5	0	1/0	4	1	0	0	0	0	0	0	0
Lublin	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Łódź	3	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0
Poznań	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rzeszów	2	0	0	2	0	0	1	0	0	0	0	0
Szczecin	4	0	0	5	0	0	1	0	0	0	0	0
Warszawa	1	1	0/1	1	1	0/1	0	0	0	0	0	0
Wrocław	6	0	0	6	0	0	0	0	0	0	0	0
Razem	34	1	1/1	31	2	0/1	2	0	0	3	0	0

Śledztwa prowadzone przez prokuratorów pionu ścigania odbiegają swą specyfiką od ogółu postępowań przygotowawczych prowadzonych w prokuraturze powszechnej w sprawach kryminalnych. Wszystkie postępowania oddziałowych komisji mają charakter śledztw własnych, w których czynności procesowe i dowodowe, z wyjątkiem czynności wymagających wiedzy specjalistycznej biegłych – ekspertów, są wykonywane osobiście przez prokuratorów – referentów spraw, bez udziału policji i innych organów ścigania. Wskazany sposób prowadzenia postępowań wpływa na czas trwania śledztw, który wydłuża się również z uwagi na konieczność korzystania z szeroko pojętych źródeł archiwalnych, uzyskania istotnych dla postępowania danych historycznych oraz ustalenia w toku wykonywanych czynności śledczych danych osób pokrzywdzonych, a w przypadku ich śmierci danych członków rodzin tych osób, które reprezentują prawa pokrzywdzonych w sprawie. Liczba ustalanych osób pokrzywdzonych w przypadku wielu prowadzonych śledztw dotyczących zbrodni komunistycznych i nazistowskich sięga od kilkudziesięciu do kilku tysięcy osób. Należy wskazać, że w 2019 r. odnotowano spadek liczby postępowań długotrwałych, z wyjątkiem postępowań prowadzonych w sprawach „Zn". Wzrost liczby długotrwałych postępowań w sprawach „Zn" nie jest jednak związany z czasem prowadzenia tych śledztw w oddziałowych komisjach, ale wynika z konieczności podejmowania niezakończonych uprzednio postępowań po byłej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i uwzględnienia okresu prowadzenia tych spraw w zlikwidowanej Komisji. Jeśli na przykład sprawa była prowadzona w byłej Komisji BZpNP to obecny czas trwania tego postępowania liczony jest od momentu jego wszczęcia i uwzględnia również, okres kiedy sprawa ta pozostawała w Archiwum.

Tabela 6. Ogólna liczba spraw na 1 stycznia 2019 r., w których okres prowadzenia śledztwa przekroczył 1 rok, 3 lata i 5 lat, ze wskazaniem kategorii tych spraw (Zk, Zn, Zi) w Oddziałowych Komisjach

Oddziałowa Komisja	Liczba spraw na 1 I 2019 r., w których okres prowadzenia śledztwa przekroczył 1 rok			Liczba spraw na 1 I 2019 r., w których okres prowadzenia śledztwa przekroczył 3 lata			Liczba spraw na 1 I 2019 r., w których okres prowadzenia śledztwa przekroczył 5 lat		
	Zk	Zn	Zi	Zk	Zn	Zi	Zk	Zn	Zi
Białystok	0	2	0	0	2	0	9	7	0
Gdańsk	1	2	0	0	2	0	2	9	0
Katowice	3	0	0	0	1	0	2	3	1
Kraków	5	0	0	0	0	0	3	2	0
Lublin	2	0	0	0	0	0	6	5	2
Łódź	1	0	0	0	1	0	4	3	0
Poznań	0	5	0	0	4	0	2	11	0
Rzeszów	1	0	0	1	0	0	13	0	6
Szczecin	5	1	0	0	1	0	1	2	0
Warszawa	47	0	6	4	0	0	8	3	0
Wrocław	3	0	0	0	0	0	1	2	0
Razem	68	10	6	5	11	0	51	47	9

Tabela 7. Ogólna liczba spraw na 31 grudnia 2019 r., w których okres prowadzenia śledztwa przekroczył 1 rok, 3 lata i 5 lat, ze wskazaniem kategorii tych spraw (Zk, Zn, Zi) w Oddziałowych Komisjach

Oddziałowa Komisja	Liczba spraw na 31 XII 2019 r., w których okres prowadzenia śledztwa przekroczył 1 rok			Liczba spraw na 31 XII 2019 r., w których okres prowadzenia śledztwa przekroczył 3 lata			Liczba spraw na 31 XII 2019 r., w których okres prowadzenia śledztwa przekroczył 5 lat		
	Zk	Zn	Zi	Zk	Zn	Zi	Zk	Zn	Zi
Białystok	2	1	0	0	2	0	7	8	0
Gdańsk	3	5	0	0	3	0	3	7	0
Katowice	1	3	1	1	2	0	2	3	0
Kraków	5	1	0	2	0	0	1	2	0
Lublin	2	1	0	0	1	0	3	6	2
Łódź	4	2	0	0	0	0	3	3	0
Poznań	4	6	0	0	4	0	2	6	0
Rzeszów	0	0	0	1	0	0	12	0	3
Szczecin	1	0	0	1	1	0	1	2	0
Warszawa	8	0	2	1	0	0	9	2	0
Wrocław	3	0	0	0	0	0	1	1	0
Razem	33	19	3	6	13	0	44	40	5

Jak już wspomniano wyżej, analizując sytuację dotyczącą postępowań długotrwałych, musimy również wskazać, że w 2019 r. w oddziałowych komisjach kontynuowano prowadzony w latach poprzednich proces podejmowania do dalszego prowadzenia i merytorycznego zakończenia tak zwanych postępowań „poskontrowych". Postępowania te stanowią grupę spraw karnych prowadzonych w okresie funkcjonowania byłej Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich, a następnie byłej Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, w sprawach zbrodni nazistowskich. Wskazane postępowania przygotowawcze, mimo ich zarchiwizowania nie zostały zakończone decyzjami merytorycznymi. Ujawnienie takiego stanu rzeczy zobowiązuje prokuratorów do ponownego podjęcia i kontynuowania faktycznie niezakończonych wcześniej postępowań. W grupie wskazanych spraw, która pierwotnie liczyła 5131 śledztw, część została złożona do archiwum, jako postępowania zawieszone. Drugą część spraw stanowią akta śledztw, w których nie podjęto żadnej decyzji merytorycznej, pozostawiając je bez biegu, a następnie zarchiwizowano. Niezależnie od zakresu i przedmiotu śledztw, w tej kategorii spraw na czas ich trwania konieczny do prawidłowego zakończenia oprócz występującej w nich dużej liczby osób pokrzywdzonych wpływa okres oczekiwania na realizację kierowanych przez prokuratorów do innych państw wniosków o udzielenie międzynarodowej pomocy prawnej. Nie bez znaczenia dla sprawności i szybkości owych postępowań pozostaje wreszcie wysokość środków finansowych, które, w ramach przyznanego oddziałowym komisjom budżetu można corocznie przeznaczyć na przeprowadzenie tłumaczeń na język polski dokumentów uzyskanych za granicą, bez szkody dla zabezpieczenia właściwego biegu innych postępowań karnych prowadzonych w danej oddziałowej komisji.

Od stycznia do grudnia 2019 r. prokuratorzy oddziałowych komisji przejęli do dalszego prowadzenia łącznie 182 niezakończone śledztwa byłych Głównej i Okręgowych Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i 192 sprawy tej kategorii zakończyli. Stan zaawansowania prac w zakresie postępowań „poskontrowych" wskazuje, że obecnie w oddziałowych komisjach pozostało jeszcze do zakończenia 1879 takich postępowań.

Tabela 8. Podejmowanie w 2019 r. i załatwianie spraw ujawnionych w trakcie prac skontrum

Oddziałowa Komisje	Liczba spraw prowadzonych w 2019 r.	Liczba spraw zakończonych decyzjami merytorycznymi w 2019 r.	Liczba spraw oczekujących na zakończenie
Białystok	14	12	226
Gdańsk	39	46	53
Katowice	20	17	38
Kraków	2	4	490
Lublin	29	26	452
Łódź	13	11	266
Poznań	30	39	28
Rzeszów	4	4	244
Szczecin	6	7	39
Warszawa	7	7	24
Wrocław	17	19	19
Razem	182	192	1879

Prokuratorzy w obecnym okresie sprawozdawczym kontynuowali prowadzony w latach ubiegłych przegląd akt spraw sądów okręgowych prowadzonych na podstawie ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz

niepodległego bytu państwa polskiego. Działania te mają na celu ujawnienie nieznanych dotychczas okoliczności zbrodni komunistycznych, wzbogacenie danych historycznych i na bazie tak uzyskanych informacji – prowadzenie postępowań w sprawach dotyczących nieznanych dotychczas zbrodni. W 2019 r. dokonano przeglądu 1544 zakończonych postępowań sądowych. Przeprowadzone czynności dały podstawę do zainicjowania i prowadzenia 172 postępowań przygotowawczych w sprawach „Zk".

Tabela 9. Analiza spraw odszkodowawczych i unieważnieniowych

Oddziałowa Komisja	Liczba spraw odszkodowawczych i unieważnieniowych poddanych analizie do 2019 r.	Liczba spraw odszkodowawczych i unieważnieniowych poddanych analizie w 2019 r.	Liczba postępowań zainicjowanych w wyniku przeglądu spraw dokonanych w 2019 r.
Białystok	6222	215	16
Gdańsk	3902	185	9
Katowice	2880	129	5
Kraków	2067	224	18
Lublin	1670	109	28
Łódź	2216	17	17
Poznań	3350	144	26
Rzeszów	276	7	0
Szczecin	391	2	6
Warszawa	3413	368	21
Wrocław	3350	144	26
Razem	29 737	1544	172

Zebrane wyżej i przedstawione w formie tabelarycznej dane statystyczne dotyczące prowadzonych postępowań przygotowawczych w sprawach „Zk", „Zn" i „Zi" wskazują, że średnie obciążenie prokuratora prowadzonymi postępowaniami karnymi w 2019 r. wynosiło 22,9 prowadzonych spraw. Statystycznie prokurator we wskazanym okresie zakończył decyzjami merytorycznymi 15,78 sprawy.

Tabela 10. Obciążenie prokuratorów prowadzonymi postępowaniami przygotowawczymi w 2019 r.

Oddziałowa Komisja	Liczba spraw prowadzonych w 2019 r.	Liczba spraw zakończonych w 2019 r.	Liczba prokuratorów faktycznie pracujących w komisji na dzień 31 XII 2019 r.	Średnie obciążenie prowadzonymi sprawami prokuratora w 2019 r.	Średnie załatwienie spraw przez prokuratora w 2019 r.
Białystok	141	96	6	23,5	16
Gdańsk	143	95	7	20,42	13,57
Katowice	131	86	5	26,2	17,2
Kraków	142	91	6	23,66	15,16
Lublin	172	113	9	19,11	12,55
Łódź	108	73	4	27	18,25
Poznań	143	88	5	28,6	17,6
Rzeszów	168	143	5	33,6	28,6
Szczecin	122	88	5	24,4	17,6
Warszawa	203	139	11	18.45	12,63
Wrocław	130	93	7	18,57	13,28
Razem	1603	1105	70	22,9	15,78

9.4. Działalność Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w sprawach o unieważnienie orzeczeń

Kolejnym ustawowym zadaniem spoczywającym na prokuratorach Komisji Ścigania jest gromadzenie materiałów uzasadniających kierowanie do sądów wniosków o unieważnienie orzeczeń zapadłych w okresie państwa komunistycznego zgodnie z dyspozycją art. 45b ustawy o IPN oraz występowanie przed tymi sądami, w sprawach o uznanie za nieważne orzeczeń w trybie określonym w ustawie z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego. Działania te zmierzają do wyeliminowania z obrotu prawnego orzeczeń zapadłych w okresie państwa komunistycznego w Polsce, które były wydawane wobec osób represjonowanych za działalność opozycyjną. Na przestrzeni ostatnich lat wzrosła liczba tego typu czynności, co było możliwe w wyniku nowelizacji w 2016 r. ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej.

Prokuratorzy Komisji Ścigania w okresie sprawozdawczym zarejestrowali 973 nowe sprawy dotyczące unieważnienia wyroków sądowych. Zakończono 647 tego rodzaju postępowań skierowaniem w 2019 r. wniosków do sądów okręgowych o unieważnienie orzeczeń wydanych wobec 660 osób. Na podstawie skierowanych w 2019 r. i latach poprzednich wniosków prokuratorów sądy wydały w 2019 r. 756 orzeczeń w stosunku do 782 osób. Uwzględniono 690 skierowanych wniosków o unieważnienie orzeczeń, nie uwzględniono 66 wniosków. W przypadku 28 spraw prokuratorzy nie zgodzili się z zapadłymi rozstrzygnięciami sądu I instancji i wnieśli środki odwoławcze. Sądy II instancji rozpoznały 30 spraw odwoławczych, w wyniku których uwzględniono stanowisko prokuratorów w 12 postępowaniach. W przypadku 18 postępowań sądy nie uchyliły zapadłych rozstrzygnięć i nie uwzględniły zażaleń złożonych przez prokuratorów. Warto też zauważyć, że od czasu przyznania w czerwcu 2016 r. opisanego powyżej nowego uprawnienia prokuratorzy IPN skierowali łącznie 1891 wniosków dotyczących 2008 osób o unieważnienie wyroków wobec osób represjonowanych z powodu działalności na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego.

Tabela 11. Sprawy o uznanie za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego

Oddziałowa Komisja	Sprawy wpisane do rejestru Ns w 2019 r.	Wnioski o unieważnienie skierowane do sądu /co do ilu osób	Orzeczenia sądu / co do ilu osób	Wniosek uwzględniony / nieuwzględniony	Liczba spraw w których skierowano środek odwoławczy	Liczba spraw w których sąd uwzględnił / nie uwzględnił środka odwoławczego
Białystok	86	76/76	81/81	77/4	2	2/0
Gdańsk	101	57/57	72/72	71/1	0	0
Katowice	43	28/28	45/45	33/12	5	1/4
Kraków	87	65/65	70/71	55/15	9	3/4
Lublin	146	81/82	78/79	77/1	1	0/1
Łódź	63	44/44	49/49	45/4	0	0/0
Poznań	80	65/65	64/64	60/4	2	1/2
Rzeszów	67	43/47	42/47	39/3	1	0/1
Szczecin	82	59/60	68/73	64/4	0	0/0
Warszawa	119	69/74	104/118	91/13	8	5/6
Wrocław	99	60/62	83/83	78/5	0	0/0
Razem	973	647/660	756/782	690/66	28	12/18

9.5. Udział prokuratorów KŚZpNP w postępowaniach sądowych

Istotnym elementem pracy prokuratorów Komisji jest udział w rozprawach i posiedzeniach sądowych będący konsekwencją skierowania aktów oskarżenia, wniosków o stwierdzenie nieważności orzeczeń oraz postanowień kończących postępowanie. W 2019 r. prokuratorzy skierowali do sądów 11 aktów oskarżenia przeciwko 15 oskarżonym, z czego 4 akty oskarżenia przygotowali prokuratorzy Oddziałowej Komisji w Rzeszowie, 3 akty oskarżenia – prokuratorzy Oddziałowej Komisji w Warszawie, 2 akty oskarżenia skierowali do sądów prokuratorzy Oddziałowej Komisji w Katowicach. Po jednym akcie oskarżenia wnieśli do sądów prokuratorzy Oddziałowej Komisji w Krakowie i we Wrocławiu. Prokuratorzy KŚZpNP uczestniczyli w 89 rozprawach sądów I i II instancji oraz wzięli udział w 1106 posiedzeniach sądowych, w tym dotyczących postępowań w sprawach o unieważnienie wyroków wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego. Sądy, orzekając w 2019 r. w sprawach skierowanych przez prokuratorów aktów oskarżenia, wydały 5 wyroków skazujących w stosunku do 5 osób oraz umorzyły 9 postępowań karnych w stosunku do 9 osób.

Spośród skierowanych w okresie sprawozdawczym aktów oskarżenia cztery sprawy dotyczyły fizycznego i psychicznego znęcania się nad pozbawionymi wolności pokrzywdzonymi:

24 czerwca 2019 r. prokurator Oddziałowej Komisji w Warszawie skierował do Sądu Rejonowego w Jeleniej Górze akt oskarżenia przeciwko byłym funkcjonariuszom Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej MO w Jeleniej Górze – Zdzisławowi B. i Wiktorowi D. Prokurator zarzucił oskarżonym znęcanie się nad zatrzymanym i doprowadzanym na rozmowy ostrzegawcze działaczem NSZZ „Solidarność" w Jeleniej Górze, przewodniczącym Komisji Zakładowej w tamtejszej Fabryce Narządzi – Kazimierzem M. Pokrzywdzonemu grożono pozbawieniem życia jego i członków jego rodziny. Wbrew wcześniejszym odmowom zmuszono go także do podjęcia współpracy ze Służbą Bezpieczeństwa w charakterze tajnego współpracownika. Stosowane w tym celu działania nękające doprowadziły Kazimierza M. do targnięcia się 28 października 1982 r. na własne życie.

Drugim aktem oskarżenia, dotyczącym znęcania się nad członkiem organizacji niepodległościowej, był skierowany 15 listopada 2019 r. przez prokuratora Oddziałowej Komisji w Rzeszowie akt oskarżenia przeciwko Leopoldowi R., któremu zarzucono, że od 3 stycznia do 27 lutego 1952 r. w Rzeszowie, jako oficer śledczy – funkcjonariusz WUBP, znęcał się, wspólnie i w porozumieniu z innymi funkcjonariuszami WUBP, nad Stanisławem W. – pozbawionym wolności i przetrzymywanym w areszcie WUBP – w celu zmuszenia go do złożenia określonych wyjaśnień i przyznania się do popełnienia zarzucanych mu czynów. Leopold R. wielokrotnie przeprowadzał nocne przesłuchania, przetrzymywał Stanisława W. w specjalnym, nieoświetlonym i zawilgoconym pomieszczeniu, zwanym ciemnicą, przy tym niejednokrotnie w zimnej wodzie. Pozbawiał pokrzywdzonego snu i odpoczynku oraz wielokrotnie bił, kopał go po całym ciele oraz zmuszał do siedzenia na nóżce odwróconego taboretu.

9 grudnia 2019 r. został skierowany do Sądu Rejonowego w Legnicy przez prokuratora Oddziałowej Komisji we Wrocławiu trzeci akt oskarżenia w sprawie znęcania się nad pokrzywdzonymi – przeciwko Leonardowi P. Prokurator zarzucił mu, że od stycznia do kwietnia 1983 r., w Legnicy, jako funkcjonariusz WUSW w Legnicy, a zarazem funkcjonariusz państwa komunistycznego, w celu uzyskania od pozbawionego wolności Stanisława Z. określonych wyjaśnień i informacji, znęcał się nad nim przez poddawanie go wielokrotnym przesłuchaniom, w czasie których m.in. uderzał go pięściami w okolice żołądka i nerek, podczas gdy ten klęczał na podstawionym krześle. W ten sam sposób oskarżony bił także Stanisława Z. pałką milicyjną po piętach. Bicie trwało aż do upadku pokrzywdzonego na podłogę. Zachowanie oskarżonego stanowiło jednocześnie zbrodnię przeciwko ludzkości w postaci naruszenia praw człowieka: prawa do zdrowia, bezpieczeństwa osobistego, godności człowieka i humanitarnego traktowania oraz było formą represji z powodu aktywnej działalności pokrzywdzonego w nielegalnym, pozostającym w opozycji do ówczesnej władzy, Niezależnym Samorządnym Związku Zawodowym „Solidarność".

Ostatnim z tej kategorii aktem oskarżenia był skierowany 17 grudnia 2019 r. przez prokuratora Oddziałowej Komisji w Krakowie akt oskarżenia przeciwko Franciszkowi W., któremu zarzucono, że w marcu 1949 r., będąc funkcjonariuszem WUBP w Krakowie, działając wspólnie z innym nieustalonym funkcjonariuszem, znęcał się nad aresztowanym członkiem opozycyjnej organizacji Ruch Oporu Armii Krajowej. Pokrzywdzony był bity pięściami oraz dębową laską po głowie i innych częściach ciała. Celem było zmuszenie go do składania wyjaśnień o określonej treści.

W dwóch sprawach prokuratorzy skierowali akty oskarżenia w związku ze stosowaniem gróźb karalnych wobec członków organizacji niepodległościowych:

Oskarżony Tadeusz B. 13 stycznia 1982 r., jako funkcjonariusz SB KW MO, groził Stanisławowi M. pozbawieniem go wolności i osadzeniem w Zakładzie Karnym w Uhercach, w celu zmuszenia go do podpisania zobowiązania do współpracy z SB. Stanisław M. był założycielem związku zawodowego „Solidarność" w Zakładzie Tworzyw Sztucznych w Jaśle. Pełnił tam także funkcję sekretarza komisji zakładowej. W związku z opisaną działalnością 1 grudniu 1981 r. została podpisana decyzja o jego internowaniu oraz nakaz jego zatrzymania i doprowadzenia do Ośrodka Odosobnienia w Uhercach. Stanisław M. został zatrzymany w nocy z 12 na 13 grudnia 1981 r. i przewieziony do KW MO w Krośnie, a następnie do Zakładu Karnego w Uhercach. W styczniu 1982 r. podpisał tam oświadczenie o tym, że będzie przestrzegał przepisów stanu wojennego, a następnie został zwolniony. Jednak nakazano mu, by stawił się od razu w KW MO w Krośnie, gdzie spotkał się z Tadeuszem B., który namawiał go do współpracy z SB, a wobec kategorycznej odmowy, groził Stanisławowi M., że wróci do Zakładu Karnego w Uhercach. Stanisław M. mający wówczas na utrzymaniu ośmioro dzieci, w obawie, że zostaną one bez środków do życia, zgodził się na współpracę, ale pod warunkiem, że podejmie ją jedynie w sytuacji zagrożenia dla kraju. Przypadek Stanisława M. nie był odosobniony – w podobny sposób traktowano innych działaczy „Solidarności" internowanych w 1981 r.

Postanowieniem z 20 marca 2019 r. Sąd Rejonowy w Krośnie skierował sprawę do postępowania mediacyjnego. 15 kwietnia 2019 r. została zawarta ugoda między oskarżonym a pokrzywdzonym, na mocy której Tadeusz B. przeprosił pokrzywdzonego i został zobowiązany do zapłaty, do 30 października 2019 r., po 3000 zł na rzecz Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom „Liver" i Stowarzyszenia SOS „Wioski dziecięce". 27 maja 2019 r. Tadeusz B. powołując się na art. 341 § 5 kpk i art. 339 § 1 pkt 2 kpk w zw. z art. 66 § 1 i 2 kk, złożył do sądu wniosek o warunkowe umorzenie postępowania karnego wobec niego. 13 czerwca 2019 r. Sąd Rejonowy w Krośnie warunkowo umorzył postępowanie karne, wyznaczając okres próby 1 rok i zobowiązał oskarżonego do wpłaty na cele dobroczynne 6000 zł oraz zasądził zwrot kosztów sądowych. 23 lipca 2019 r. apelację od powyższego orzeczenia Sądu Rejonowego w Krośnie złożył prokurator Oddziałowej Komisji w Rzeszowie, wnosząc o uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania SR w Krośnie. Wyrokiem 26 września 2019 r. Sąd Okręgowy w Krośnie, po rozpoznaniu apelacji prokuratora, utrzymał w mocy wyrok Sądu Rejonowego w Krośnie z 13 czerwca 2019 r.

Drugi przypadek postawienia w stan oskarżenia z podobnego powodu (stosowania gróźb i innych represji) dotyczył Mariana O., któremu prokurator Oddziałowej Komisji w Rzeszowie zarzucił stosowanie w latach 1981–1988 w Krośnie, represji i innych poważnych prześladowań wobec Romualda M., który wyrażał zamiar utworzenia NSZZ „Solidarność" w Milicji Obywatelskiej. Działania Mariana O. polegały na złośliwym i uporczywym naruszaniu praw pracowniczych pokrzywdzonego, usiłowaniu nakłonienia go, m.in. groźbą dyscyplinarnego zwolnienia ze służby w MO, do zaniechania tworzenia związku zawodowego w milicji. Gdy tego celu nie osiągnął, Marian O. zwolnił pokrzywdzonego dyscyplinarnie z pracy i cofnął mu pozwolenia na broń. Nakłaniał też, przez podległych sobie funkcjonariuszy, dyrekcję Zakładu Rolno-Przemysłowego „Iglopol" w Smolniku, do zmiany stanowiska i miejsca pracy Romualda M., stopniowo go degradując, a następnie doprowadził do zwolnienia go z tego zakładu pracy oraz wstrzymania wypłaty renty inwalidzkiej decyzją o utracie prawa do milicyjnej renty inwalidzkiej. Ponadto nakłaniał go do opuszczenia przyznanego mu mieszkania i w efekcie wydał decyzję o uchyleniu przydziału tego lokalu mieszkalnego.

Pozostałe, skierowane w 2019 r. akty oskarżenia dotyczą różnych kategorii przestępstw. Pierwszy spośród nich odnosi się do byłego Naczelnika Wydziału I Departamentu IV Ministerstwa Spraw Wewnętrznych – Grzegorza P. oraz Waldemara O. i Pawła N. – byłych funkcjonariuszy Wydziału I Departamentu IV MSW. Prokurator zarzucił oskarżonym udział w tworzeniu fałszywych dowodów przeciwko ks. Jerzemu Popiełuszce, w celu skierowania przeciwko niemu ścigania o przestępstwo. Grzegorz P., jako Naczelnik Wydziału I Departamentu IV MSW, kierował akcją podrzucenia do mieszkania ks. Jerzego Popiełuszki przez Pawła N. oraz Waldemara O. amunicji, materiałów wybuchowych, ulotek i wydawnictw, które następnie zostały ujawnione w trakcie przeszukania przeprowadzonego w tym mieszkaniu, 12 grudnia 1983 r. 30 października 2019 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uznał, że czyny zarzucane oskarżonym nie stanowią zbrodni przeciwko ludzkości i umorzył postępowanie karne ze względu na przedawnienie karalności (art. 17 § 1 pkt 5 kpk). Prokurator Oddziałowej Komisji w Warszawie złożył zażalenie na powyższe postanowienie 6 listopada 2019 r.

Bardzo ważnym, niemal symbolicznym aktem oskarżenia, z punktu widzenia wydarzeń, których dotyczył, był akt oskarżenia skierowany do sądu przez prokuratora Oddziałowej Komisji w Katowicach, 9 lipca 2019 r., przeciwko Romanowi S., w którym zarzucono oskarżonemu, że 16 grudnia 1981 r. w Katowicach, będąc funkcjonariuszem państwa komunistycznego – członkiem plutonu specjalnego Pułku Manewrowego KW MO w Katowicach, użył broni palnej w stosunku do strajkujących górników kopalni „Wujek" w wyniku czego śmierć poniosło 9 osób, a 21 osób doznało poważnych obrażeń ciała. Pluton specjalny w Katowicach, w którym służył oskarżony, został założony 1 września 1978 r. Trzeba zaznaczyć, że plutony specjalne ZOMO powołano głównie do wspierania działań funkcjonariuszy Wydziału Zabezpieczeń Komendy Stołecznej MO w zwalczaniu aktów terroru, pościgów i zatrzymania niebezpiecznych przestępców, na wypadek klęsk żywiołowych, katastrof czy sytuacji poważnego zagrożenia lub naruszenia bezpieczeństwa i porządku publicznego. Przy wykonywaniu wspomnianych działań wykorzystywano szczególne umiejętności funkcjonariuszy. W tym celu członkowie plutonu przechodzili specjalistyczne szkolenia strzeleckie w zakresie posługiwania się bronią różnego rodzaju, szkolenia z zakresu samoobrony i walki wręcz, spadochroniarskie, nurkowe, wspinaczkowe etc. Pluton specjalny podlegał bezpośrednio Komendantowi Wojewódzkiemu MO.

13 grudnia 1981 r. w Kopalni Węgla Kamiennego „Wujek" rozpoczęto strajk okupacyjny, jako przejaw protestu przeciwko wprowadzeniu stanu wojennego i w reakcji na fakt i sposób internowania Jana Ludwiczaka – przewodniczącego Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność" przy KWK „Wujek". 15 grudnia 1981 r. po zerwaniu pertraktacji w sprawie zakończenia strajku, podjęto decyzję o „odblokowaniu" KWK „Wujek" (KWK „Andaluzja" i „Julian" – 16 grudnia 1981 r.) i opracowano plan szczegółowy dotyczący działań, które planowano podjąć w tym zakresie. Pomimo trwających w kopalni walk i kierowanych do niego zapytań ze strony kierującego akcją Komendant Wojewódzki MO w Katowicach nie wydawał zgody na użycie broni ostrej. Dowódca plutonu specjalnego, który zwracał się trzykrotnie o zgodę na użycie tej broni, zgody takiej nie otrzymał. Wówczas sam podjął decyzję o użyciu broni i wypowiadając słowa „Walimy!", oddał co najmniej jeden strzał z pistoletu służbowego P–64. Po chwili dołączyli do niego inni funkcjonariusze. W trakcie strzelaniny zginęło 9 osób 21 górników zostało rannych. Z wydanych później opinii sądowo-lekarskich wynika, że strzały odznaczały się „zamierzoną celnością", na co wskazuje fakt, że większość postrzałów zadano w ważne dla życia miejsca anatomiczne. Oskarżony brał udział w opisanej akcji. Później osobiście sporządził także raport o użyciu przez siebie broni podczas akcji w KWK „Wujek", wedle którego zużył 3 sztuki amunicji.

Roman S. ma obywatelstwo niemieckie i zrzekł się obywatelstwa polskiego, zmienił także nazwisko. Według prawa obowiązującego w Niemczech przestępstwo, które zarzucono oskarżonemu, uległo przedawnieniu, dlatego niemożliwa była wcześniej ekstradycja z Niemiec oskarżonego i dopiero wydanie Europejskiego Nakazu Aresztowania umożliwiło jego zatrzymanie 17 maja 2019 r. w Chorwacji przez służby Republiki Chorwacji. Sąd Okręgowy w Katowicach 13 grudnia 2019 r. uznał

Romana S. za winnego zarzucanych mu czynów i wymierzył mu karę 7 lat pozbawienia wolności. Złagodził ją jednak – na podstawie ustawy z 7 grudnia 1989 r. o amnestii – o połowę, tj. do 3 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności.

Jeszcze innej kategorii czynów karalnych dotyczył akt oskarżenia skierowany 19 lipca 2019 r. do sądu przez prokuratora Oddziałowej Komisji w Katowicach przeciwko dwóm oskarżonym – Jerzemu P. i Andrzejowi S. Prokurator zarzucił byłym funkcjonariuszom Wydziału IV Służby Bezpieczeństwa WUSW w Katowicach, w stopniu podporucznika, Jerzemu P. i Andrzejowi S. że w różnych okresach czasowych (Jerzy P. – od 11 marca 1983 do 15 czerwca 1983 r.; a Andrzej S. - od 30 sierpnia 1983 do 11 grudnia 1984 r.) w Katowicach, działając w celu osiągnięcia korzyści osobistej, poświadczyli nieprawdę w dokumentach mających wykazać, iż ks. Stanisław G. był tajnym współpracownikiem Służby Bezpieczeństwa o pseudonimie „Marian" nr ewidencyjny 51055, podczas gdy tak nie było. Śledztwo w sprawie działalności oskarżonych zostało wszczęte na podstawie zawiadomienia, które złożył ksiądz Stanisław G., który w dokumentach archiwalnych IPN natrafił na materiały byłej Służby Bezpieczeństwa wskazujące na to, że w latach 1983–1989 miał on być tajnym współpracownikiem SB o pseudonimie „Marian". Ksiądz Stanisław G. wskazał, że wprawdzie we wrześniu 1982 r. dwukrotnie odwiedził go funkcjonariusz Służby Bezpieczeństwa i prowadził z nim rozmowy na tematy związane z Kościołem, ale nie proponował mu współpracy. O tych rozmowach ks. Stanisław G., poinformował Kurię Diecezjalną w Katowicach. Potem nie miał już kontaktów z przedstawicielami Służby Bezpieczeństwa. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy wykluczył prawdopodobieństwo, że ksiądz Stanisław G. faktycznie współpracował ze Służbą Bezpieczeństwa, wobec czego w stosunku do Jerzego P. i Andrzeja S. skierowano akt oskarżenia.

Kolejnym aktem oskarżenia jest akt oskarżenia skierowany do Wojskowego Sądu Okręgowego przez prokuratora Oddziałowej Komisji w Warszawie 9 grudnia 2019 r. Prokurator zarzucił Janowi D., że 18 sierpnia 1952 r. w Warszawie, jako asesor Sądu Wojsk Lotniczych w Warszawie – funkcjonariusz państwa komunistycznego, działając w strukturach państwa totalitarnego, wspólnie z sędzią Ludwikiem F. i sędzią Władysławem M. dopuścił się zbrodni komunistycznej, będącej jednocześnie zbrodnią przeciwko ludzkości, albowiem przekraczając swe uprawnienia i nie będąc sędzią ani ławnikiem, zasiadł – wbrew obowiązującym wówczas przepisom (określonym w art. 18 Dekretu Prawo o ustroju sadów wojskowych i prokuratury wojskowej z dnia 23 września 1944 r.) – w składzie orzekającym Sądu Wojsk Lotniczych w Warszawie, w sprawie przeciwko Edwardowi P. Edward P. został uznany za winnego i skazany na karę śmierci, utrzymaną w mocy przez Najwyższy Sąd Wojskowy i wykonaną 29 sierpnia 1952 r.

Edward P. był młodym pilotem – instruktorem Oficerskiej Szkoły Lotniczej nr 5 w miejscowości Izbiecko koło Opola. 7 sierpnia 1952 r. wyleciał z lotniska w Izbicku w szkolny lot, z zadaniem przeprowadzenia akrobacji nad lotniskiem. W trakcie lotu otrzymał zezwolenie od dowódcy klucza na wykonanie zadań treningowych w rejonie rzeki Odry, oddalonej o około 10 km od lotniska. Wykorzystując sytuację, podjął próbę ucieczki za granicę. Opuścił wyznaczoną strefę lotu, wyłączył radio i skierował się do Austrii. Będąc już na jej terytorium obniżył lot nad zaobserwowanym lotniskiem, wówczas jednak zorientował się, że stacjonują na nim wojska radzieckie. Usiłował nabrać ponownie wysokości, jednakże dwa samoloty radzieckie zmusiły go do lądowania. Edward P. został zatrzymany i 8 sierpnia 1952 r. przetransportowany do Polski. W 1993 r. sprawa wyroków zapadłych w stosunku do Edwarda P. była rozpatrywana przez Sąd Warszawskiego Okręgu Wojskowego w Warszawie, który na podstawie przepisów ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważnie orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego, uznał nieważność obydwu orzeczeń wydanych w 1952 r. W opinii sądu nieudana próba ucieczki Edwarda P. była indywidualnym aktem protestu przeciwko totalitarnym stosunkom społeczno-politycznym narzuconym wojsku przez władze komunistyczne. W świetle art. 18 Dekretu PKWN z dnia 23 września 1944 r. Prawo o ustroju sądów wojskowych i prokuratury wojskowej, sądy wojskowe powinny orzekać w składzie przewodniczącego i dwóch sędziów lub

przewodniczącego i dwóch ławników. Sąd Wojsk Lotniczych, orzekając karę śmierci w stosunku do Edwarda P., procedował w składzie dwóch sędziów i asesora, a więc w składzie niezgodnym z obowiązującymi wówczas przepisami prawa.

Ostatni spośród skierowanych w okresie sprawozdawczym aktów oskarżenia dotyczył zbrodni zaliczonej do kategorii tak zwanych „zbrodni innych". Prokurator Oddziałowej Komisji w Rzeszowie 19 grudnia 2019 r. skierował do Sądu Rejonowego w Brzozowie akt oskarżenia przeciwko Markowi K., który 13 i 17 kwietnia 2018 r. w miejscowości Blizne dopuścił się przestępstw polegających na dokonaniu wpisów na portalu internetowym „Twitter", w których kwestionował istnienie niemieckich obozów koncentracyjnych i niemieckich obozów zagłady w Polsce okupowanej przez Trzecią Rzeszę oraz nawoływał do nienawiści na tle różnic narodowościowych, czym publicznie i wbrew faktom zaprzeczał zbrodniom nazistowskim. Przesłuchany w charakterze podejrzanego Marek K. przyznał się do popełnienia zarzucanych mu czynów, składając jednocześnie wniosek w przedmiocie dobrowolnego poddania się karze. Czyn zarzucony oskarżonemu jest zagrożony karą grzywny lub karą pozbawienia wolności do lat 3, a wyrok podawany jest do publicznej wiadomości.

Tylko w jednej spośród wyżej wymienionych spraw, w których skierowano akty oskarżenia w 2019 r., zapadł wyrok skazujący, w dwóch innych sądy umorzyły postępowanie karne z powodu przedawnienia karalności. Wszystkie te przypadki omówiono wyżej. W pozostałych sprawach postępowanie sądowe trwa.

Sądy w 2019 r. rozpatrzyły również sprawy, w których akty oskarżania skierowano w latach poprzedzających okres sprawozdawczy. 1 kwietnia 2019 r. Sąd Rejonowy w Rzeszowie uznał Kazimierza P. za winnego dopuszczenia się czynów zarzucanych mu aktem oskarżenia i wymierzył mu karę 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 4 lat próby. Prokurator skierował do Sądu Rejonowego w Rzeszowie akt oskarżenia w tej sprawie jeszcze w 2012 r. Kazimierz P. był funkcjonariuszem PUBP w Rzeszowie i w Nisku, gdzie od 1 maja 1946 do 30 grudnia 1948 r., wspólnie i w porozumieniu z innymi funkcjonariuszami, znęcał się fizycznie i psychicznie nad: Józefem G., Stanisławem K., Józefem R., Antonim K. i Stanisławem M. Kazimierz P. W trakcie częstych przesłuchań pokrzywdzonych, wielokrotnie bił ich (m.in. kijami, kawałkami gumy po całym ciele, po uprzednim skrępowaniu rąk i nóg, jednego z pokrzywdzonych bił po całym ciele i piętach przy pomocy tzw. bykowca) i obrażał wulgarnymi słowami. Stanisławowi K. groził śmiercią w przypadku nieprzyznania się do zarzucanych mu czynów.

30 lipca 2014 r. Sąd Rejonowy w Rzeszowie uznał Kazimierza P. za winnego popełnienia części przestępstw opisanych w akcie oskarżenia i wymierzył mu karę łączną 2 lat pozbawienia wolności, której wykonanie zawiesił na czteroletni okres próby. Jednocześnie uniewinnił oskarżonego od zarzutu znęcania się nad Antonim K. Prokurator wniósł apelację od wyroku 6 listopada 2014 r., zaskarżając powyższy wyrok na niekorzyść oskarżonego w części dotyczącej rozstrzygnięcia o karze, a zwłaszcza złagodzenia wymierzonej kary przy zastosowaniu ustawy o amnestii z 7 grudnia 1989 r. 12 marca 2015 r. Sąd Okręgowy w Rzeszowie utrzymał w mocy wyrok Sądu Rejonowego z 30 lipca 2014 r. Wyrokiem Sądu Rejonowego w Rzeszowie z 4 maja 2017 r. Kazimierz P. został uniewinniony od popełnienia wszystkich zarzucanych mu przestępstw. Prokurator złożył kolejną apelację, w wyniku której 12 października 2017 r. Sąd Okręgowy w Rzeszowie uchylił wyrok Sądu Rejonowego, i przekazał sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania. Ostatecznie oskarżony został ponownie skazany 1 kwietnia 2019 r.

5 czerwca 2019 r. Sąd Rejonowy w Tarnobrzegu skazał innego oskarżonego, Mariana B. – uznając go za winnego dopuszczenia się czynów zarzucanych mu aktem oskarżenia, który skierował 27 czerwca 2018 r. do Sądu Rejonowego w Tarnobrzegu prokurator Oddziałowej Komisji w Rzeszowie. Akt oskarżenia dotyczył dwóch osób, byłego Komendanta Wojewódzkiego MO w Tarnobrzegu Bolesława N. oraz jego zastępcy Mariana B. Zarzucono im, że od 12 grudnia 1981 do 16 grudnia 1981 r. w Tarnobrzegu pozbawili wolności 85 osób mimo braku podstaw prawnych i faktycznych do ich zatrzymania. Oskarżeni wydali nakazy ich zatrzymania i doprowadzenia oraz decyzje o ich

internowaniu i osadzeniu w ośrodkach odosobnienia, w których powoływano się na nieistniejący i nieobowiązujący dekret z 12 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego. 18 kwietnia 2019 r. Sąd Rejonowy w Tarnobrzegu umorzył postępowanie karne wobec Bolesława N. ze względu na śmierć oskarżonego. 5 czerwca 2019 r. Sąd Rejonowy w Tarnobrzegu uznał Mariana B. za winnego dopuszczenia się czynów zarzucanych mu aktem oskarżenia i skazał go na karę 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem na okres próby wynoszący trzy lata. Ponadto zobowiązał oskarżanego do przeproszenia wszystkich pokrzywdzonych w ogłoszeniu zamieszczonym na własny koszt w „Tygodniku Nadwiślańskim". Sąd zasądził także od Mariana B. poniesienie części kosztów sądowych na rzecz Skarbu Państwa.

Kolejny z wyroków skazujących zapadłych w 2019 r. dotyczył Tomasza P. byłego funkcjonariusza KW MO w Krośnie, oskarżonego o to, że od 13 grudnia 1981 do kwietnia 1982 r., jako funkcjonariusz KW MO w Krośnie, znęcał się nad czterema zatrzymanymi działaczami NSZZ „Solidarność", przesłuchując ich o różnych porach, w tym nocą, krzycząc, grożąc im pozbawieniem życia, długotrwałym pozbawieniem wolności, zrobieniem krzywdy rodzinie zatrzymanych lub samym zatrzymanym. Jednego z zatrzymanych, po wcześniejszym „skuciu kajdankami z rękoma do tyłu" zepchnął ze schodów, powodując uszkodzenia ciała. Groził także żonie tego aresztowanego użyciem broni palnej.

4 października 2019 r. Sąd Rejonowy w Krośnie uznał Tomasza P. za winnego dopuszczenia się części czynów opisanych w akcie oskarżenia i wymierzył mu karę łączną 8 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 2 lat próby.

Ostatnim wyrokiem skazującym wydanym w okresie sprawozdawczym przez sąd pierwszej instancji był wyrok wydany przez Wojskowy Sąd Garnizonowy w Warszawie w stosunku do Józefa K. byłego oficera śledczego Głównego Zarządu Informacji Wojska Polskiego. Prokurator zarzucił Józefowi K., że w latach 1948–1952 przekraczając swoje uprawnienia, w celu uzyskania określonej treści wyjaśnień, znęcał się fizycznie i psychicznie nad dziewięcioma żołnierzami Wojska Polskiego i dwoma osobami cywilnymi. Józef K. działając wspólnie i w porozumieniu z innymi funkcjonariuszami, prowadził wielogodzinne przesłuchania, torturując pokrzywdzonych, m.in. bijąc ich pięściami, gumą, pasem oficerskim po całym ciele i twarzy aż do utraty przytomności. Skakał obutymi nogami po palcach nóg pokrzywdzonych i całym ich ciele, bił ich linijką po paznokciach rąk, uderzał o ścianę, nakazywał rozebranie ich do naga, ponadto groził im i ich rodzinom oraz znieważał pokrzywdzonych wulgarnymi słowami.

Wyrokiem z 25 stycznia 2019 r. Wojskowy Sąd Garnizonowy w Warszawie uznał oskarżonego za winnego popełnienia wszystkich 11 czynów zarzucanych mu aktem oskarżenia i wymierzył karę łączną w wymiarze 2 lat pozbawienia wolności, na podstawie art. 61 § 1 i 2 kk z 1932 r. (wykonanie orzeczonej kary zawiesił na 5 lat). Sąd zwolnił oskarżonego od uiszczenia kosztów postępowania i opłaty w sprawie.

W 2019 r. sądy umorzyły 9 postępowań karnych w stosunku do 9 osób, w trzech przypadkach ze względu na śmierć oskarżonego, w czterech ze względu na przedawnienie karalności czynu zabronionego, w dwóch przypadkach z innych względów. W jednym przypadku sprawę skierowano do postępowania mediacyjnego (dokładny opis sprawy znajduje się powyżej). Drugi przypadek dotyczył Sylwestra P., byłego zastępcy Komendanta Wojewódzkiego MO w Gdańsku, który od 12 grudnia 1981 do 22 października 1982 r. wydał decyzje o zatrzymaniu i internowaniu 105 osób, ówczesnych działaczy NSZZ „Solidarność", powołując się na przepisy nieistniejącego aktu prawnego w postaci dekretu z 12 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego. W konsekwencji bezprawnie pozbawił wolności pokrzywdzonych na okres trwający od kilku tygodni do kilkunastu miesięcy, z powodu ich przynależności do określonej grupy społeczno-politycznej. Postanowieniem z 23 stycznia 2019 r. Sąd Rejonowy Gdańsk-Południe, przychylając się do wniosku obrońcy, wydał postanowienie o częściowym

umorzeniu postępowania karnego przeciwko Sylwestrowi P., co do czynów opisanych w punktach LVIII do CV aktu oskarżenia – wobec stwierdzenia, że nie zawierają znamion czynu zabronionego (art. 17 § 1 pkt 2 kpk)

30 stycznia 2019 r. prokurator złożył zażalenie na powyższe postanowienie. Sąd Okręgowy w Gdańsku postanowieniem z 28 marca 2019 r. uwzględnił zażalenie prokuratora, uchylił orzeczenie Sądu I instancji i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu. Powyższy przypadek jest jedynym w 2019 r., w którym sąd drugiej instancji uchylił wyrok sądu pierwszej instancji i przekazał go do ponownego rozpatrzenia.

Do sądów II instancji prokuratorzy komisji skierowali w 2019 r. środki odwoławcze od zapadłych orzeczeń w czterech nieprawomocnie zakończonych postępowaniach sądowych dotyczących zbrodni komunistycznych. Apelacje te złożyli prokuratorzy Oddziałowych Komisji w Rzeszowie – którzy skierowali 3 apelacje oraz we Wrocławiu – 1 apelację. Sądy odwoławcze w 2019 r. wydały orzeczenia uwzględniające dwie apelacje prokuratorów, a w dwóch sprawach apelacji takich nie uwzględniły. Sądy drugiej instancji utrzymały w mocy cztery wyroki skazujące wydane w stosunku do pięciu osób, i jeden, omówiony wyżej wyrok wydany w sprawie Tadeusza B. zakończony warunkowym umorzeniem postępowania sądowego, w stosunku do którego w 2019 r. skierowano akt oskarżania. Trzy sprawy sądy rozpatrzyły na skutek apelacji złożonych przez obrońców, w dwóch przypadkach stroną składającą apelację był także prokurator pionu śledczego IPN.

W jednym przypadku Sąd Okręgowy wydał wyrok w związku z przekazaniem do rozpoznania sprawy przez Sąd Najwyższy, na skutek apelacji złożonej przez dyrektora Głównej Komisji jeszcze w 2017 r. W okresie sprawozdawczym nie uniewinniono żadnej osoby.

W 2019 r. w żadnej ze spraw, w których prokuratorzy oddziałowych komisji skierowali akty oskarżenia, nie nastąpił prawomocny zwrot sprawy prokuratorowi w celu uzupełnienia braków formalnych (art. 337 § 1 kpk) ani też w celu uzupełnienia istotnych braków postępowania przygotowawczego (art. 339 § 3 pkt 3a kpk). Nie miał również miejsca przypadek zobowiązania prokuratora do przedstawienia dowodów, w wyniku ujawnienia istotnych braków postępowania przygotowawczego w toku rozprawy głównej (art. 396a kpk).

Dyrektor Głównej Komisji Zastępca Prokuratora Generalnego jest podmiotem uprawnionym do składania nadzwyczajnych środków zaskarżenia – kasacji od prawomocnych orzeczeń sądowych w sprawach właściwych dla prokuratorów Komisji wskazanych w art. 1 pkt 1 lit. a ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz na podstawie Zarządzenia Prokuratora Generalnego nr 21/17 z 28 marca 2017 r., w sprawie ustalenia zakresu czynności Prokuratora Generalnego, Prokuratora Krajowego i pozostałych Zastępców Prokuratora Generalnego, Dyrektor Głównej Komisji w zastępstwie Prokuratora Generalnego wnosi do Sądu Najwyższego kasacje od prawomocnych orzeczeń sądowych w postępowaniach lustracyjnych. Odnotować należy, że dyrektor Głównej Komisji został upoważniony w 2019 r. przez Prokuratora Generalnego do wnoszenia kasacji w sprawach o uznanie za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego.

W okresie sprawozdawczym zarejestrowano 17 spraw, w których toczyło się postępowanie w sprawie wniesienia kasacji przez Zastępcę Prokuratora Generalnego Dyrektora Głównej Komisji. Do Sądu Najwyższego skierowano 9 kasacji od prawomocnych orzeczeń lustracyjnych, trzy kasacje w trybie przepisów ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego oraz jedną kasację od orzeczenia wydanego w sprawie, w której akt oskarżenia skierował prokurator Oddziałowej Komisji w Rzeszowie.

Prokurator Oddziałowej Komisji w Rzeszowie zarzucił oskarżonemu Marianowi S., że od 4 października 1952 do 30 grudnia 1952 r., w Rzeszowie, jako funkcjonariusz WUBP, działając wspólnie i w porozumieniu z innymi, nieustalonymi co do liczby i tożsamości funkcjonariuszami tego urzędu, znęcał się nad pozbawionym wolności Tadeuszem S., w celu wymuszenia przyznania się do

popełnienia zarzucanych mu czynów i złożenia żądanych wyjaśnień. Tadeusz S. był wielokrotnie, długotrwale przesłuchiwany o różnych porach, także nocą. Wyzywano go wulgarnymi i obraźliwymi słowami, uderzano w twarz, kopano i bito po całym ciele. W tym samym akcie oskarżenia prokurator zarzucił także oskarżonemu, że 27 listopada 1952 r. zmusił, pozbawionego wolności Ryszarda S., groźbą pozbawienia zdrowia i życia, do potwierdzenia, że był członkiem Żołnierzy Wolnej Polski i wyjaśnienia, kto tę organizację sponsorował. Wyrokiem Sądu Rejonowego w Dębicy z 9 kwietnia 2018 r. Marian S. został uznany za winnego dopuszczenia się zarzucanych mu czynów i skazany na karę łączną 2 lat i 3 miesięcy pozbawienia wolności. Apelację w powyższej sprawie złożył obrońca oskarżonego. 16 października 2018 r. Sąd Okręgowy w Rzeszowie uchylił zaskarżony wyrok i umorzył postępowanie karne wobec przedawnienia karalności czynów zarzucanych oskarżonemu. Kasację od wyroku 25 marca 2019 r wniósł dyrektor Głównej Komisji. Sprawa nie została jeszcze rozstrzygnięta.

W okresie sprawozdawczym Sąd Najwyższy rozpoznał dwie kasacje w sprawach dotyczących działalności Głównej Komisji – jedną skierowaną 2 lutego 2018 r. w sprawie Józefa K., drugą – skierowaną 30 sierpnia 2018 r. w sprawie Henryka K. Pierwsza kasacja została oddalona przez Sąd Najwyższy, w przypadku drugiej – Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone orzeczenie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu.

Akt oskarżenia przeciwko Henrykowi K. sporządził 13 grudnia 2016 r., prokurator Okręgowej Komisji w Lublinie, który zarzucił Henrykowi K., że od 12 do 16 grudnia 1981 r. w Chełmie, jako Komendant Wojewódzki MO, wydał decyzje o zatrzymaniu i internowaniu 68 osób, ówczesnych działaczy opozycji, powołując się na przepisy nieistniejącego aktu prawnego – dekretu z 12 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego. W konsekwencji bezprawnie pozbawił wolności pokrzywdzonych, na okres trwający od kilku dni do ponad roku, co stanowiło formę represji i poważnego prześladowania z powodu ich przynależności do określonej grupy społeczno-politycznej. Postanowieniem z 29 sierpnia 2017 r. Sąd Rejonowy w Chełmie umorzył postępowanie karne z powodu przedawnienia karalności czynu. Prokurator 6 września 2017 r. złożył zażalenie na powyższe postanowienie. Sąd Okręgowy w Lublinie nie uwzględnił jednak zażalenia prokuratora i utrzymał w mocy postanowienie Sądu Rejonowego. Nie zgadzając się z zapadłym orzeczeniem, 30 sierpnia 2018 r., Dyrektor Głównej Komisji wniósł do Sądu Najwyższego kasację od wspomnianego orzeczenia Sądu Okręgowego w Lublinie. Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone orzeczenie 17 grudnia 2019 r.

Druga sprawa, w której Sąd Najwyższy rozpatrzył kasację w 2019 r. dotyczyła Józefa K., przeciwko któremu 29 października 2013 r. do Sądu Rejonowego akt oskarżenia skierował prokurator Oddziałowej Komisji w Rzeszowie. Prokurator zarzucił Józefowi K., że 12 grudnia 1981 r. w Rzeszowie, jako Komendant Wojewódzki MO w Rzeszowie, przekroczył przysługujące mu uprawnienia w ten sposób, że powołując się na nieistniejący dekret z 12 grudnia 1981 r. o ochronie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w czasie obowiązywania stanu wojennego wydał decyzje o internowaniu 82 osób, czym doprowadził do ich bezprawnego, długotrwałego pozbawienia wolności w Ośrodkach Odosobnienia w Załężu i w Nisku (woj. podkarpackie).

Sąd Rejonowy w Cieszynie wyrokiem z 20 października 2016 r. uznał oskarżonego za winnego 63 czynów spośród zarzucanych mu aktem oskarżenia 82 czynów. W stosunku do części czynów objętych aktem oskarżenia sąd orzekł, że karalność ich uległa przedawnieniu. Sąd przyjął za możliwe pociągnięcie do odpowiedzialności karnej Józefa K. za czyny popełnione od 12 do 16 grudnia 1981 r. i uznając, iż przypisane czyny zostały popełnione w tzw. ciągu przestępstw, sąd wymierzył oskarżonemu karę 3 lat pozbawienia wolności. Orzekł także podanie wyroku do publicznej wiadomości. Sąd Okręgowy w Bielsku Białej 20 kwietnia 2017 r. częściowo zmienił wyrok Sądu Rejonowego w Cieszynie,co do brzmienia niektórych zapisów w jego sentencji, w pozostałej części utrzymał go w mocy. 2 lutego 2018 r. dyrektor Głównej Komisji skierował kasację od powyższego wyroku Sądu Okręgowego, wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpo-

znania w postępowaniu odwoławczym. 19 lutego 2019 r. Sąd Najwyższy oddalił kasację dyrektora Głównej Komisji.

Sąd Najwyższy wydał orzeczenia także w 6 sprawach należących do właściwości Biura Lustracyjnego, w których dyrektor Głównej Komisji skierował kasacje jeszcze w 2018 r. oraz w jednej sprawie, w której kasację skierowano w 2019 r. W pięciu sprawach Sąd Najwyższy przychylił się do wniosku dyrektora Głównej Komisji – uchylił zaskarżone orzeczenie i skierował sprawę do ponownego rozpatrzenia. W jednej sprawie kasacja została oddalona. W jednej – zaskarżone orzeczenie zostało uchylone, a Sąd Najwyższy wydał wyrok, na mocy którego umorzył postępowanie lustracyjne.

W 2019 r. odmówiono wniesienia kasacji w ośmiu przypadkach, z których sześć dotyczyło spraw lustracyjnych, a dwa rozpatrywano w trybie przepisów ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego.

9.6. Udział prokuratorów w identyfikacji osób, które straciły życie wskutek walki z narzuconym systemem totalitarnym lub wskutek represji totalitarnych lub czystek etnicznych

Zadania ustawowe Instytutu Pamięci Narodowej w zakresie identyfikacji osób, które straciły życie wskutek walki z narzuconym systemem totalitarnym lub wskutek represji totalitarnych w okresie od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia 31 lipca 1990 r. prokuratorzy pionu ścigania realizują samodzielnie w toku prowadzonych postępowań karnych oraz w ramach współpracy w czynnościach ekshumacyjnych prowadzonych przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN. Prokuratorzy Oddziałowych Komisji w 2019 r. w toku 35 postępowań przygotowawczych przeprowadzili prace ekshumacyjne, w trybie art. 210 kpk. Prace te w 24 przypadkach były prowadzone z udziałem powołanych przez prokuratorów specjalistów z Biura Poszukiwań i Identyfikacji Instytutu Pamięci Narodowej. Odnaleziono szczątki co najmniej 165 osób, z tego szczątki 59 osób ujawniono w ramach prac prowadzonych przy udziale pracowników Biura Poszukiwań i Identyfikacji Instytutu Pamięci Narodowej. Odnajdywane szczątki ludzkie są poddawane badaniom genetycznym, które w pierwszym etapie zmierzają do ustalenia profili genetycznych ofiar, a następnie na podstawie tak uzyskanych danych prowadzone są kolejne badania genetyczne polegające na porównaniu profili ofiar z uzyskanymi od typowanych krewnych profilami genetycznymi w celu identyfikacji osobniczej odnalezionych szczątków. Czynności te wykonywane przez genetyków na podstawie postanowień prokuratorów o powołaniu biegłych, doprowadziły w 2019 r. do uzyskania 299 profili genetycznych pochodzących od ofiar i ich krewnych oraz pozwoliły na identyfikacje 29 osób ofiar zbrodni komunistycznych, które zostały odnalezione w bezimiennych grobach.

Jedocześnie we wskazanym okresie przekazano prezesowi IPN 28 opinii identyfikacyjnych ofiar uzyskanych w 2019 r. i latach ubiegłych. Na przykład w 2019 r., w ramach śledztwa Oddziałowej Komisji w Katowicach, uzyskano opinie biegłych z zakresu genetycznych badań porównawczych, które pozwoliły na identyfikację kolejnych żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych Zgrupowania „Bartek”, którzy jesienią 1946 r. w okolicach Łambinowic w sposób podstępny zostali pozbawieni życia przez funkcjonariuszy Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego. Śledztwo Oddziałowej Komisji w Lublinie doprowadziło z kolei do identyfikacji szczątków żołnierzy Armii Krajowej, którzy w 1948 r. i w 1951 r. zostali skazani na kary śmierci wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w Lublinie. Wśród zidentyfikowanych w śledztwie Oddziałowej Komisji w Łodzi, był też żołnierz zgrupowania partyzanckiego Niepodległość, który w 1946 r. zmarł w areszcie miejscowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego i został następnie potajemnie pochowany w bezimiennym grobie. Czynności prowadzone w śledztwie Oddziałowej Komisji w Krakowie doprowadziły do zidentyfikowania żołnierzy Narodowego Zjednoczenia Wojskowego, wobec których w 1946 r. i 1947 r. Woj-

skowy Sąd Rejonowy w Krakowie orzekł kary śmierci, i którzy zostali pochowani w bezimiennych mogiłach na terenie cmentarza Rakowickiego w Krakowie.

Tabela 12. Prace ekshumacyjne w 2019 r. prowadzone przez prokuratorów

Oddziałowa Komisja	Liczba postępowań, w których prowadzono prace ekshumacyjne	Prace ekshumacyjne prowadzone z BPiI	Liczba odnalezionych osób w śledztwach Oddziałowych Komisji	
			samodzielnie (OK)	z udziałem BPiI
Białystok	7	6	2	12
Gdańsk	4	1	63	1
Katowice	6	3	21	6
Kraków	6	6	0	5
Lublin	4	3	0	19
Łódź	2	2	0	2
Poznań	1	0	12	0
Rzeszów	1	1	0	2
Szczecin	2	0	8	0
Warszawa	2	2	0	12
Wrocław	0	0	0	0
Razem	35	24	106	59

Tabela 13. Identyfikacje genetyczne uzyskane w 2019 r.

Oddziałowa Komisja	Uzyskane profile DNA w 2019 r.	Liczba zidentyfikowanych osób w 2019 r.	Opinie identyfikacyjne przekazane w 2019 r. prezesowi IPN
Białystok	64	0	0
Gdańsk	0	0	0
Katowice	0	12	17
Kraków	65	8	6
Lublin	4	6	3
Łódź	3	3	2
Poznań	0	0	0
Rzeszów	4	0	0
Szczecin	0	0	0
Warszawa	116	0	0
Wrocław	43	0	0
Razem	299	29	28

9.7. Nadzór służbowy nad działalnością pionu śledczego IPN

Dyrektor Głównej Komisji jest przełożonym służbowym wszystkich prokuratorów Komisji. Prokuratorzy Głównej Komisji sprawują, w zakresie im zleconym, nadzór służbowy i instancyjny nad pracą prokuratorów oddziałowych komisji. Naczelnicy oddziałowych komisji kierują pracą

podległych im komisji oraz sprawują bieżący nadzór nad prokuratorami wykonującymi czynności służbowe w poszczególnych oddziałowych komisjach. Wewnętrzny nadzór służbowy naczelników komisji polega na analizie czynności podejmowanych przez podległych im prokuratorów, czuwaniu nad sprawnością i merytoryczną poprawnością prowadzonych postępowań. Oceniając podstawy uzasadniające przedłużenie okresu trwania śledztw, działając na podstawie art. 310 § 2 kpk, naczelnicy wydają postanowienia o przedłużeniu okresu prowadzenia śledztw do roku. Prokuratorzy Głównej Komisji na podstawie wskazanego art. 310 § 2 kpk dokonują oceny zasadności kierowanych z oddziałowych komisji wniosków o przedłużenie prowadzonych śledztw na czas powyżej roku. Zapoznają się przy tym z aktami sprawy i oceniają poprawność i sprawność prowadzonych postępowań.

W 2019 r. prokuratorzy wydali 491 postanowień, w trybie przewidzianym w art. 310 § 2 kpk, o przedłużeniu okresu trwania śledztwa na dalszy czas oznaczony, z czego 241 spraw dotyczyło zbrodni komunistycznych, 228 – zbrodni nazistowskich, a 22 – innych zbrodni przeciwko pokojowi, ludzkości i zbrodni wojennych.

W sprawach skomplikowanych i ważkich prokuratorzy Głównej Komisji sprawują także, na mocy zarządzeń dyrektora Głównej Komisji, zwierzchni nadzór służbowy nad wybranymi śledztwami. W styczniu 2019 r. zwierzchnim nadzorem służbowym było objętych 18 śledztw, a w grudniu 2019 r. – 14 śledztw prowadzonych przez prokuratorów Okręgowych Komisji. Spośród wspomnianych 14 śledztw objętych nadzorem sześć dotyczyło zbrodni komunistycznych, siedem – zbrodni nazistowskich, jedno śledztwo – innych zbrodni przeciwko pokojowi, ludzkości i zbrodni wojennych.

W tym samym okresie sprawozdawczym prokuratorzy Głównej Komisji rozpoznali 6 sporów kompetencyjnych między oddziałowymi komisjami.

Realizując zadania ustawowe w ramach sprawowanego nadzoru ze strony Głównej Komisji, na mocy zarządzeń dyrektora Głównej Komisji wydanych w 2019 r., prokuratorzy Głównej Komisji przeprowadzili wizytacje w oddziałowych komisjach w Wrocławiu, Białymstoku i Poznaniu oraz lustrację w Łodzi. Przeprowadzone wizytacje i lustracja miały na celu dokonanie oceny sposobu funkcjonowania tych jednostek i poziomu wykonywania czynności służbowych przez pracujących tam prokuratorów. Ustalenia zespołów wizytacyjnych stały się podstawą do opracowania i przekazania przez dyrektora Głównej Komisji zaleceń powizytacyjnych zawierających ocenę sposobu funkcjonowania skontrolowanych komisji oraz nakazujących usunięcie stwierdzonych uchybień. Przeprowadzone czynności kontrolne nie ujawniły przypadków rażącego naruszenia przepisów prawa, a ustalenia powizytacyjne pozwoliły na pozytywną ocenę pracy kontrolowanych komisji.

W ramach wewnętrznego planu pracy Wydziału Nadzoru nad Śledztwami prokuratorzy Głównej Komisji przeprowadzili 38 bieżących kontroli we wszystkich oddziałowych komisjach, oceniając przyczyny uzasadniające kontynuowanie postępowań długotrwałych, kontrolując poprawność prowadzenia spraw, postępowań skargowych, spraw, w których nastąpiło uchylenie decyzji prokuratora przez sąd, sprawność i prawidłowość realizacji zadań służbowych oraz prawidłowość podziału obowiązków służbowych i pracę naczelników, jako kierowników jednostek. Ustalenia pokontrolne, po ich zaakceptowaniu ze strony naczelnika Wydziału Nadzoru nad Śledztwami, stanowiły podstawę do kierowania wystąpień i zaleceń, w celu poprawy poziomu merytorycznego czynności procesowych wykonywanych przez prokuratorów oraz usprawnienia sposobu funkcjonowania Komisji Ścigania.

Dyrektor Głównej Komisji w 2019 r. opracował i wydał kierowane do wszystkich prokuratorów Komisji Ścigania wytyczne w sprawach:

– wątpliwości interpretacyjnych dotyczących prawnej dopuszczalności udostępniania dokumentów z akt postępowania przygotowawczego osobom niebędących stronami;
– sposobu opracowywania wniosków w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej wobec dostatecznie uzasadnionego podejrzenia dopuszczenia się przez prokuratora czynu zabronionego stanowiącego zbrodnię komunistyczną;

– przekazywania prezesowi IPN informacji o wynikach identyfikacji uzyskanych na podstawie profili genetycznych z ekshumowanych szczątków odnalezionych osób.

Dyrektor Głównej Komisji skierował również pisma instrukcyjne w następujących sprawach:

– analizy nadsyłanych orzeczeń kończących postępowania w sprawach o zbrodnie popełnione w okresie od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia wejścia w życie rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks karny;
– udostępniania dokumentów z akt śledztw prowadzonych przez prokuratorów na zasadach określonych w art. 156 § 5 kpk oraz § 147 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury;
– analizy przepisów o cmentarzach i chowaniu zmarłych oraz postępowania ze zwłokami i szczątkami ludzkimi.

Dyrektor Głównej Komisji w 2019 r. przeprowadził trzy narady robocze z naczelnikami oddziałowych komisji i prokuratorami Głównej Komisji, w czasie których oceniono bieżące funkcjonowanie i udzielono konsultacji w zakresie prowadzonych postępowań karnych i unieważnieniowych.

Nadzorując pracę kierowanych jednostek, naczelnicy oddziałowych komisji rozpoznali w 2019 r. pięć skarg na czynności podległych im prokuratorów. Skargi zostały uznane za bezzasadne. W tym samym okresie dyrektor Głównej Komisji rozpoznał 2 skargi kierowane na czynności prokuratorów Głównej Komisji i naczelników oddziałowych komisji. Skargi te zostały także uznane za bezzasadne. Główna i oddziałowe komisje udzieliły w 2019 r. zainteresowanym osobom 23 odpowiedzi na wnioski kierowane w trybie przewidzianym przez ustawę z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej.

Wśród działań informacyjnych należy wskazać na istotną rolę rzecznika prasowego w Głównej Komisji, który w 2019 r. przekazał dziennikarzom z krajowych i zagranicznych redakcji radiowych, telewizyjnych i prasowych oraz rzecznikom prasowym Prokuratury Krajowej i Instytutu Pamięci Narodowej łącznie 116 pisemnych informacji z toczących się w oddziałowych komisjach śledztw oraz w kwestiach związanych z działalnością Komisji Ścigania. Przygotowano ponadto, a następnie opublikowano na stronach internetowych Instytutu Pamięci Narodowej oraz Prokuratury Krajowej łącznie 38 komunikatów prasowych informujących o ustaleniach poczynionych w śledztwach, którymi interesowała się opinia publiczna, m.in. dotyczących wniesienia aktów oskarżenia, wydania postanowień o przedstawieniu zarzutów czy zakończonych postępowaniach.

Zorganizowano konferencję prasową, w której udział wziął Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny, której przedmiotem były wnioski do właściwych sądów dyscyplinarnych o podjęcie uchwał w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej trzech byłych sędziów Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego i czterech byłych prokuratorów Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Koszalinie, które skierowano w śledztwie prowadzonym w sprawie bezprawnych pozbawień wolności osób prowadzących działalność opozycyjną, do których doszło w 1981 r. i 1982 r. w Koszalinie. Rzecznik Prasowy Głównej Komisji utrzymywał w ciągu 2019 r. bieżące kontakty ze środkami masowego przekazu, udzielając dziennikarzom licznych ustnych informacji w interesujących ich sprawach, które dotyczyły działalności Głównej i oddziałowych komisji.

9.8. Szkolenia prokuratorów i pracowników komisji

Główna Komisja w 2019 r. zorganizowała dwa ogólnopolskie szkolenia dla prokuratorów i pracowników sekretariatów Komisji Ścigania. Od 6 do 8 maja 2019 r. odbyło się szkolenie prokuratorów, pracowników sekretariatów i historyków Głównej i oddziałowych komisji ŚZpNP, w którym wzięło udział 52 prokuratorów oraz 40 pracowników sekretariatów Głównej i oddziałowych komisji, w tym 11 historyków zatrudnionych na samodzielnych stanowiskach w oddziałowych komisjach.

Tematy zajęć szkoleniowych dla prokuratorów dotyczyły zagadnień związanych z odpowiedzialnością karną sędziów i prokuratorów za czyny wyczerpujące znamiona zbrodni komunistycznych, które zostały popełnione w okresie obowiązywania stanu wojennego w Polsce; zmian przepisów odnoszących się do odpowiedzialności dyscyplinarnej prokuratora oraz wykorzystania badań z zakresu genetyki sądowej w prowadzonych śledztwach. Zaprezentowano także projekt bazy informatycznej zawierającej wyroki zapadłe wobec członków załóg niemieckich obozów koncentracyjnych i zebrano uwagi uczestników szkolenia do przedstawionego projektu. Wykłady odnoszące się do wskazanej problematyki zostały wygłoszone przez prokuratorów Głównej Komisji, naczelnika OAIPN w Krakowie oraz kierownika Zakładu Genetyki Sądowej Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie. Szkolenie pracowników sekretariatów dotyczyło wybranych zagadnień związanych z realizacją zadań służbowych przez sekretariaty Głównej i oddziałowych komisji, w świetle zarządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów oraz innych działów administracji w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury. Zajęcia dla historyków, zatrudnionych na samodzielnych stanowiskach w oddziałowych komisjach przyjęły formę roboczej narady z udziałem dyrektora Biura Badań Historycznych Instytutu Pamięci Narodowej i dotyczyły współpracy historyków oddziałowych komisji z pionem archiwalnym IPN oraz innymi instytucjami archiwalnymi oraz kwestii związanych z wykorzystaniem w pracy historyka oddziałowej komisji aplikacji Archiwum Cyfrowe i programu „Digi Arch". Poruszono także zagadnienia praktyczne wynikające ze specyfiki pracy historyka na potrzeby śledztw prowadzonych przez prokuratorów oddziałowych komisji.

Drugie szkolenie odbyło się 23–25 października 2019 r. Wzięło w nim udział 23 prokuratorów i 13 pracowników sekretariatów Głównej i oddziałowych komisji. Zajęcia szkoleniowe dla prokuratorów dotyczyły zagadnień związanych z udostępnianiem akt postępowań przygotowawczych w świetle przepisów ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej i art. 156 § 5 kpk, poruszono także kwestie związane z podstawami, terminami i podmiotami uprawnionymi do stosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania w świetle przepisów procedury karnej obowiązującej w Polsce w latach 1945–1956. Tematyka szkolenia dotyczyła również odpowiedzialności dyscyplinarnej i służbowej prokuratorów. Zajęcia szkoleniowe były prowadzone przez prokuratorów Głównej Komisji. Zajęcia dla pracowników sekretariatów przyjęły formę narady roboczej prowadzonej przez kierownika sekretariatu Głównej Komisji i dotyczyły wybranych zagadnień praktycznych z zakresu biurowości prokuratury. W trakcie obydwu szkoleń odbyły się również narady dyrektora Głównej Komisji z prokuratorami Głównej Komisji i naczelnikami oddziałowych komisji.

9.9. Realizacja obowiązków pionu śledczego IPN, innych niż wynikające z ustawy o IPN

Prokuratorzy, pracownicy administracyjni oraz historycy komisji uczestniczą również w realizowaniu wielu innych zadań związanych z funkcjonowaniem Instytutu Pamięci Narodowej w zakresie badań naukowych, działań edukacyjnych, informacyjnych oraz współpracy z instytucjami rządowymi, samorządowymi, stowarzyszeniami. W 2019 r. prokuratorzy Głównej Komisji opiniowali projekty aktów normatywnych o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw oraz o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej, a także 23 projekty wewnętrznych aktów prawnych dotyczących zarządzeń prezesa IPN. Współpracowali z Prokuraturą Krajową i Ministerstwem Sprawiedliwości, Ministerstwem Spraw Zagranicznych i Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji w ramach bieżącej pracy tych urzędów, w sprawach dotyczących m.in. mniejszości narodowych, rehabilitacji osób skazanych na karę śmierci w związku z działalnością na rzecz niepodległego państwa polskiego, odpowiedzialności dyscyplinarnej byłych komunistycznych sędziów i prokuratorów. Prokurator Głównej Komisji udzielił pomocy w przygotowaniu stanowiska

procesowego strony polskiej w sprawie Lewit przeciwko Austrii (skarga nr 4782/18) zawisłej przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka, w której 95-letni Aba Lewit, obywatel Austrii, były więzień KL Mauthausen-Gusen, zarzucił naruszenie art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w związku z faktem, że austriackie sądy niewłaściwie wyważyły jego prawo do poszanowania życia prywatnego w stosunku do praw czasopisma „Der Aula", wynikających z art. 10 Konwencji. Sprawa dotyczyła artykułu, który ukazał się we wspomnianym piśmie, a który opisywał więźniów uwolnionych z obozu w Mauthausen jako „plagę wiejską", „okradającą i plądrującą kraj". Byli więźniowie obozu skierowali sprawę na drogę sądową. Postępowanie zakończono zawarciem ugody, jednak autor artykułu jakiś czas potem opublikował kolejny tekst, w tym samym piśmie, w którym zacytował wcześniejsze stwierdzenia oceniające zachowanie więźniów, wskazując, iż postępowanie karne toczące się przeciwko niemu zostało umorzone. W związku z tą publikacją Abel Lewit ponownie skierował sprawę na drogę sądową, jednak rezultaty tego postępowania nie zadowoliły skarżącego. Europejski Trybunał Praw Człowieka dopuścił w powyższej sprawie stronę polską do udziału w postępowaniu w charakterze strony trzeciej, oczekując przedstawienia pisemnego stanowiska w sprawie.

W związku z udziałem MSZ w wieloletnim projekcie IHRA (International Holocaust Remembrance Alliance) „Memory Laws", który ma umożliwić przede wszystkim ocenę funkcjonowania praw penalizujących tzw. zaprzeczenie Holokaustu i analogicznych zbrodni w krajach IHRA, zwrócono się do Głównej Komisji z prośbą o udostępnienie danych dotyczących postępowań prowadzonych z art. 55 ustawy o IPN, w zakresie treści i uzasadnienia wyroków oraz liczby prowadzonych postępowań. W powyższej sprawie odpowiedzi udzielił naczelnik Wydziału Nadzoru nad Śledztwami Głównej Komisji. Ponadto pracownicy MSZ przekazywali Głównej Komisji informacje, które dotyczyły właściwości pionu śledczego IPN, na przykład notatki ze spotkań strony polskiej z przedstawicielami innych państw, które nawiązywały do działań podejmowanych przez prokuratorów oddziałowych komisji w ramach prowadzonych postępowań, których rezultaty były uzależnione od jakości współpracy z danym krajem (np. działania podejmowane w związku z poszukiwaniem przez stronę polską miejsca spoczynku ofiar Zbrodni Katyńskiej). W ramach współpracy z MSZ konsultowano także tekst ujednolicony zarządzenia prezesa Rady Ministrów z 19 lipca 2017 r. w sprawie utworzenia Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Ponadto dyrektor Głównej Komisji udzielił informacji prezesowi IPN w związku z zapytaniami skierowanymi do prezesa Instytutu przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych w zakresie współpracy z Rosją oraz z Białorusią.

Prokuratorzy Głównej Komisji uczestniczyli również w różnego rodzaju spotkaniach roboczych organizowanych przez organy zewnętrzne. Dyrektor Głównej Komisji wziął udział w spotkaniu w sprawie uroczystości upamiętnienia ofiar reżimów totalitarnych organizowanym przez Ministerstwo Sprawiedliwości. 11 grudnia 2019 r. prokurator Głównej Komisji uczestniczył w MSZ w spotkaniu dotyczącym prac nad opracowaniem konwencji o wzajemnej pomocy prawnej w sprawach zbrodni ludobójstwa, przeciwko ludzkości oraz zbrodni wojennych. Projekt konwencji został ostatecznie opracowany. Obecnie trwają ostatnie prace konsultacyjne.

W 2019 r. Ministerstwo Sprawiedliwości zwróciło się do Głównej Komisji z prośbą o przygotowanie materiałów w kwestiach, które mogą zostać podniesione przez Komitet ds. Likwidacji Dyskryminacji Rasowej w toku przeglądu XXII, XXIII i XXIV Sprawozdania Rządu RP z realizacji przez Rzeczpospolitą Polską postanowień Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej za okres od stycznia 2012 r. do grudnia 2017 r. Odpowiedź w powyższej sprawie została udzielona przez dyrektora Głównej Komisji.

Prokuratorzy Głównej Komisji uczestniczyli w dwóch posiedzeniach Sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka w przedmiocie zmiany ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego. Udzielili również odpowiedzi w 9 sprawach, w których skierowano zapytania i interpelacje ze strony posłów i senatorów dotyczących zagadnień pozostających we właściwości rzeczowej Komisji.

17 czerwca 2019 r. dyrektor Głównej Komisji podpisał za strony Instytutu Pamięci Narodowej porozumienie o współpracy z Instytutem Solidarności i Męstwa im. Witolda Pileckiego i Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Przedmiotem porozumienia było przede wszystkim określenie zasad współpracy stron w celu udostępnienia przez IPN akt postępowań prowadzonych przez prokuratorów pionu śledczego IPN na potrzeby prac badawczych prowadzonych przez Instytut Pileckiego. IPN zobowiązał się do rozpoznawania w możliwie najkrótszym terminie wniosków Instytutu Pileckiego o udostępnienie akt śledztw, w tym również akt toczących się postępowań, na zasadach art. 156 § 5 kpk oraz art. 147 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 7 kwietnia 2016 r. regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek prokuratury. W przypadku udzielenia zgody na udostępnienie akt IPN zobowiązał się do umożliwienia wykonania kopii wybranych dokumentów i ich digitalizacji przez pracowników Instytutu Pileckiego. Ponadto IPN zobowiązał się do niesprzeciwiania się tłumaczeniom wybranych dokumentów na języki obce, w celu prowadzenia badań oraz rozpowszechniania wyników badań za granicą. Instytut Pileckiego z kolei ma dokonywać wyboru postępowań mających znaczenie dla prowadzonych przezeń badań, występować z prośbą o zgodę na udostępnienie materiałów w trybie opisanym wyżej oraz sporządzać kopie wspomnianych materiałów. Podejmuje się także współpracy z IPN w zakresie dzielenia się dorobkiem badawczym wynikającym z przeprowadzonych kwerend. Tekst porozumienia został przesłany do realizacji do oddziałowych komisji w czerwcu 2019 r. Obecnie pracownicy Instytutu Pileckiego już pracują w oddziałowych komisjach zgodnie z podpisanym porozumieniem.

W ramach współpracy z Prokuraturą Krajową i sądami prowadzono korespondencję dotyczącą spraw proceduralnych dotyczących m.in. wprowadzenia systemu jednolitego losowania spraw rozpoznawanych w pierwszej instancji we wszystkich wydziałach karnych Sądu Okręgowego czy wydania istotnego wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie art. 3. ust 1 ustawy z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej. Ponadto udzielano odpowiedzi na kierowane do Głównej Komisji zapytania w sprawach dotyczących działalności prokuratorów Głównej i oddziałowych komisji.

Prokuratorzy i pracownicy Głównej i oddziałowych komisji uczestniczyli w uroczystościach państwowych oraz spotkaniu Prokuratorów Generalnych Państw Grupy Wyszehradzkiej 27–29 maja 2019 r. Brali udział w konferencjach i spotkaniach naukowych organizowanych w Polsce oraz prowadzili spotkania i wykłady popularyzujące działania Głównej Komisji, wśród których należy wymienić spotkanie ze studentami Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie; spotkanie z przedstawicielami Platformy Europejskiej Pamięci i Sumienia w Centrali IPN w Warszawie; konferencję naukową „Wrzesień 1939 roku w Łodzi i regionie łódzkim – losy ludności cywilnej" zorganizowanej w Łodzi (4 września); udział w międzynarodowej konferencji z okazji Europejskiego Dnia Pamięci Ofiar Reżimów Totalitarnych; współpracę ze Stowarzyszeniem „Memoriał" przy publikacji księgi pamięci „Zabici w Kalininie, pogrzebani w Miednoje"; udział w konferencji popularnonaukowej „Zbrodnie niemieckie, sowieckie oraz ukraińskie dokonane na narodzie polskim i obywatelach II RP w latach 1918–1945" w Gdyni (13–14 września); wystąpienie na konferencji naukowej: „Okupacja niemiecka ziem polskich 1939–1945. Ofiary, świadkowie, sprawcy" w Piszu (4–5 września); współpracę z Zarządem Regionu NSZZ „Solidarność" w Bydgoszczy, Urzędem Wojewódzkim w Bydgoszczy i Stowarzyszeniem „CHEŁMINIACY 1982" w celu popularyzacji wiedzy historycznej o Wojskowych Obozach Internowania w okresie 1982–1984; popularyzacji wiedzy historycznej o zbrodniach Selbstschutzu w województwie kujawsko-pomorskim; udział w XXIX Konferencji Naukowej „Rozstrzelana Niepodległość. Ofiary Zbrodni Pomorskiej 1939 r." organizowanej przez Fundację Generał Elżbiety Zawackiej w Toruniu i konferencji z okazji 38. rocznicy stanu wojennego organizowanej przez wojewodę kujawsko-pomorskiego.

Współpraca międzynarodowa pionu śledczego IPN została szczegółowo omówiona w Rozdziale 3.

9.10. Wybrane postępowania Komisji Ścigania prowadzone w 2019 r.

Oddziałowa Komisja w Białymstoku

Śledztwo o sygnaturze S 26.2016.Zn w sprawie popełnionych od czerwca 1941 do lipca 1944 r. w Białymstoku przez funkcjonariuszy Trzeciej Rzeszy zabójstw mieszkańców Białegostoku, a także osób osadzonych w białostockim więzieniu zakończone 10 września 2019 r. postanowieniem o umorzeniu.

Przedmiotem prowadzonego postępowania były zbrodnie popełnione przez okupanta niemieckiego w białostockim więzieniu w czasie II wojny światowej. Ustalenia śledcze wskazują, że głównym celem osadzania w białostockim więzieniu był zamiar wyniszczenia przez Niemców narodu polskiego i wszystkich innych narodów słowiańskich, osób narodowości żydowskiej oraz narodowości romskiej. Bez znaczenia pozostawało, czy osoby te prowadzą jakąkolwiek działalność przeciwko Trzeciej Rzeszy. Więzienie białostockie w zamiarze funkcjonariuszy Trzeciej Rzeszy było miejscem masowych selekcji osób przeznaczonych do niewolniczej pracy w niemieckich obozach koncentracyjnych, obozach pracy, niemieckich gospodarstwach rolnych, przedsiębiorstwach podlegających Niemcom. W więzieniu panowały bardzo złe warunki bytowe i sanitarne, w wyniku czego zmarło tam m.in. 2700 osób narodowości romskiej grupy etnicznej Sinti. Część zmarłych chowano w ogrodzie więziennym. W śledztwie przesłuchano około 400 świadków. 10 września 2019 r. wydano postanowienie o umorzeniu śledztwa z uwagi na niewykrycie sprawców przestępstwa, które obejmowało 303 czyny.

Śledztwo o sygnaturze S 88.2017.Zk w sprawie przekroczenia uprawnień przez funkcjonariuszy komunistycznych od 12 grudnia 1981 r. do 1984 r., przez stosowanie represji wobec osób internowanych oraz członków ich rodzin. W śledztwie zajęto się faktami przekroczeń uprawnień przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego wobec osób, objętych w Białymstoku akcją internowań oraz członków ich rodzin. Czyny objęte postępowaniem dotyczyły różnorodnych, bezprawnych zachowań, m.in. funkcjonariuszy SB, ZOMO i służby więziennej. W jednym z przypadków zastosowano przemoc fizyczną wobec żony i małoletnich dzieci poszukiwanego działacza NSZZ „Solidarność". Innego pokrzywdzonego, ubranego w lekką odzież, poddawano długotrwałym indagacjom, w porze zimowej, w wyziębionym pomieszczeniu. Zaniechano także zapewnienia należytej opieki medycznej poważnie schorowanemu internowanemu, uniemożliwiono ponadto podawanie mu przepisanych leków. Wobec niektórych z zatrzymanych działaczy związkowych zastosowano przymus oraz różne działania zastraszające. W sprawie przeprowadzono wiele analiz zachowanych dokumentacji archiwalnej, w tym materiałów dotyczących osób internowanych oraz zachowanych akt personalnych typowanych funkcjonariuszy państwa komunistycznego. Odebrano zeznania żyjących pokrzywdzonych i przesłuchano innych ustalonych świadków. Wszechstronne czynności dochodzeniowe nie doprowadziły jednak do ustalenia personaliów sprawców badanych zbrodni komunistycznych i przeciwko ludzkości. Po wyczerpaniu wszelkich możliwości dowodowych śledztwo zostało zakończone w lutym 2019 r. wydaniem postanowienia o jego umorzeniu.

Oddziałowa Komisja w Gdańsku

Śledztwo sygnaturze S 71.2019.Zn w sprawie zabójstw wielu osób nieustalonej narodowości, popełnionych przez osoby idące na rękę władzy państwa niemieckiego – funkcjonariuszy Gestapo i innych hitlerowskich funkcjonariuszy III Rzeszy Niemieckiej, w nieustalonym dniu w kwietniu 1944 r. w miejscowości Białuty w powiecie działdowskim. Pod koniec października 2019 r. prokurator wraz z grupą biegłych i specjalistów z zakresu archeologii i antropologii przeprowadził w okolicach tej miejscowości ekshumacje ofiar zbrodni niemieckich, więźniów obozu niemieckiego w Działdowie. Prace służyły zweryfikowaniu informacji dotyczących nieujawnionych dotąd miejsc masowej eksterminacji ludności polskiej w czasie II wojny światowej. W wyniku prac ekshumacyjnych odnaleziono szczątki kostne co najmniej 50 osób, wydobyto około 1,5 tony prochów ludzkich,

wiele fragmentów nadpalonych kości pochodzących od co najmniej kilkuset osób i ponad ćwierć tysiąca przedmiotów osobistych należących do ofiar obozu w Działdowie. Ujawnienie miejsca, w którym zdeponowano popioły, wraz ze szczątkami ludzkimi, jest wyjątkowym odkryciem w badaniach nad zbrodniami niemieckimi popełnionymi podczas II wojny światowej. Wskazane miejsce stanowi bowiem bezpośredni dowód przeprowadzonej w 1944 r. akcji zacierania śladów swojej zbrodniczej działalności (Aktion 1005), w trakcie której zwłoki pomordowanych były wykopywane z masowych grobów i palone lub niszczone w inny sposób. Przeprowadzone na miejscu zdarzenia czynności procesowe będą stanowić niepodważalny dowód zbrodni dla osób kwestionujących zbrodnie dokonane na szkodę obywateli polskich podczas II wojny światowej. W trakcie dalszych badań zostaną ustalone metody, którymi posługiwały się siły niemieckie w celu ukrycia swoich zbrodni, zostaną podjęte próby określenia minimalnej liczby ofiar, których ciała próbowano zniszczyć, podjęta również zostanie próba ustalenia mechanizmu zadania śmierci. Wybrane fragmenty kostne będą wytypowane do badań DNA.

Postępowanie o sygnaturze Ns 87.2018 w sprawie wniosku prokuratora o uznanie za nieważny wyroku byłego Wojskowego Sądu Rejonowego w Gdańsku z 26 lutego 1947 r., skazującego Stanisława P. na karę śmierci, za założenie i kierowanie konspiracyjną organizacją niepodległościową pod nazwą „Semper Fidelis Victoria".

„Semper Fidelis Victoria" to kryptonim XII Okręgu Morskiego Narodowego Zjednoczenia Wojskowego – jednej z największych powojennych organizacji niepodległościowych działających w warunkach tzw. drugiej konspiracji. W latach 1945–1947 oddziały partyzanckie Narodowego Zjednoczenia Wojskowego prowadziły liczne akcje zbrojne przeciwko komunistycznym siłom bezpieczeństwa i NKWD. W 1945 r. w północnej Polsce został utworzony V Obszar Narodowego Zjednoczenia Wojskowego, w którego skład wchodziły: XII Okręg Morski z siedzibą w Gdańsku, XIII Okręg Pomorski (Bydgoszcz) oraz XIV Okręg Szczeciński. XII Okręg Morski NZW działał w województwie gdańskim, jako kryptonimu używał nazwy „Semper Fidelis Victoria" lub „Semper Fidelis V". Prokurator przedstawił sądowi materiały archiwalne, które wskazują, że skazanie Stanisława P. miało związek z jego działalnością na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego. W zakresie czynów objętych wnioskiem o uznanie wyroku za nieważny, jego zachowanie wynikało z działalności w organizacji, której celem była walka zbrojna z ówczesnym ustrojem i stanowiło w istocie walkę o byt niepodległego państwa polskiego. Czynny udział Stanisława P. w organizacji niepodległościowej „Semper Fidelis Victoria" był wyrazem świadomej niezgody na ówczesny ustrój polityczny Polski. Włączył się on w nurt walki o niepodległość kraju. Czyn, za który Stanisław P. został pociągnięty do odpowiedzialności karnej, był przejawem działalności na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego, a całe postępowanie karne i skazanie wyrokiem byłego WSR w Gdańsku stanowiło przejaw represji.

Oddziałowa Komisja w Katowicach

Śledztwo o sygnaturze S 3.2015.Zi, zakończone postanowieniem z 9 września 2019 r. o umorzeniu śledztwa, w sprawie zbrodni przeciwko ludzkości stanowiącej prześladowania z powodu przynależności narodowej, polegającej na bezprawnym pozbawieniu wolności przez funkcjonariuszy Państwa Francuskiego na czas przekraczający 7 dni, ze szczególnym udręczeniem i osadzenie w obozach internowania od 1940 r. do listopada 1942 r. na terenie Francji około 4000 obywateli polskich, w warunkach zagrażających ich biologicznej egzystencji. W toku śledztwa ustalono, że istniało kilka różniących się kategorii obozów w Państwie Francuskim ze stolicą w Vichy, w których osadzano Polaków. Umieszczenie obywateli polskich w obozach Limoges, Argelès-sur-Mer, Gurs i Rivesaltes wynikało przede wszystkim z tego, że byli „cudzoziemcami" we Francji, nie mającymi środków na swoje utrzymanie, w związku z czym zachodziła konieczność łożenia na ich utrzymanie przez władze francuskie. Wyżej wymienione okoliczności o charakterze materialnym stanowiły bezpośrednie przyczyny umieszczania poszczególnych osób w obozach. Najwięcej było

tzw. obozów cywilnych, w których umieszczano osoby posiadające status internowanych. Obozy internowania, w których umieszczano polskich cywilnych uchodźców, znajdowały się m.in. w miejscowościach: Argelès-sur-Mer, Gurs, Agde, Montaudran w Tuluzie, Gaillac, Clairefond, Rivesaltes, Bacares, Oued-Zem w Maroku, Limoges, Perpignan. Większość umieszczonych w obozach Polaków została zwolniona z nich do końca czerwca 1941 r. Nieliczni przebywali w nich jeszcze w marcu 1942 r. Jako datę końcową opisanego w sentencji czynu przyjęto listopad 1942 r., tj. kres jakiejkolwiek niezależności Państwa Francuskiego od okupanta niemieckiego. Niezależnie od osób narodowości polskiej w obozach osadzani byli również Żydzi, w tym również posiadający polskie obywatelstwo. Dotyczyły ich jednak inne zasady, w szczególności dotyczące w zakresie późniejszego opuszczania obozów, związane z rozwijającą się również na terenie Francji nieokupowanej polityką zmierzającą do ich eksterminacji. W Holokauście straciło życie około 10 proc. Żydów francuskich, a z Żydów obcokrajowców we Francji zginęło ponad 40 proc. Urzędnicy, funkcjonariusze niemieccy za popełnione zbrodnie zostali rozliczeni w powojennych procesach, głównie norymberskich. Zaniechano jednak ścigania dużej liczby francuskich urzędników mających współudział w Holocauście.

Oddziałowa Komisja w Krakowie

Śledztwo o sygnaturze akt S 5.2019.Zk w sprawie represjonowania członków organizacji konspiracyjnej, która powstała w Krakowie, a jej członkami byli licealiści. Działalność organizacji polegała na szerzeniu propagandy przeciwko ówczesnemu ustrojowi komunistycznemu, pisaniu haseł na murach, szczególnie przed wyborami, prowadzeniu agitacji wśród kolegów, a także gromadzeniu broni palnej. Członkowie grupy przechodzili również szkolenia wojskowe. W wyniku rozpracowania prowadzonego przez funkcjonariuszy Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Krakowie, 23 i 24 marca 1949 r., zatrzymano ich i poddano brutalnemu śledztwu. Ustalenia przeprowadzone w śledztwie pozwoliły na przedstawienie Franciszkowi W. funkcjonariuszowi WUBP zarzutu popełnienia zbrodni komunistycznej, będącej zbrodnią przeciwko ludzkości, polegającej na stosowaniu przemocy wobec Jana P. w celu uzyskania od niego wyjaśnień o oczekiwanej treści, dotyczącej składu osobowego i działalności opisanej organizacji konspiracyjnej. Przesłuchany jako podejrzany Franciszek W. nie przyznał się do popełnienia zarzuconego mu czynu. Akt oskarżenia przeciwko Franciszkowi W. skierowano do Sądu Rejonowego dla Krakowa-Krowodrzy w Krakowie.

Śledztwo o sygnaturze akt S 84.2018.Zn w sprawie zabójstwa Franciszka C. i Wincentego C. przez żandarmów niemieckich. W toku innego, prowadzonego w Oddziałowej Komisji śledztwa w sprawie zabójstwa członków zbrojnego podziemia antykomunistycznego przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa, ustalano m.in. nieznane dotychczas miejsca pochówku ofiar zbrodni nazistowskich. Prowadzone prace poszukiwacze na Cmentarzu Parafialnym w Brzesku doprowadziły do ujawnienia i ekshumowania szczątków jednej osoby. W toku wstępnych oględzin ujawniono uszkodzenia tkanki kostnej, w tym to, iż kość ramieniowa lewa nosi ślady amputacji. Równocześnie ustalono, że na cmentarzu, w miejscu poddanym opisanym pracom poszukiwawczym, pochowano prawdopodobnie zwłoki Wincentego C.

Franciszek C. i jego syn Wincenty byli członkami drużyny Batalionów Chłopskich w Jadownikach dowodzonej przez Józefa Topolskiego. Grupa ta zorganizowała system udzielania pomocy osobom narodowości żydowskiej osadzonym w getcie w Brzesku. Wskazana pomoc polegała na gromadzeniu i przekazywaniu do getta produktów żywnościowych. W działaniach tej grupy aktywnie uczestniczył Wincenty C. zatrzymany w kwietniu 1942 r. przez funkcjonariuszy władz niemieckich. Zatrzymano także ojca poszukiwanego – Franciszka C. Zatrzymanego doprowadzono w rejon szosy biegnącej przez Jadowniki, gdzie został rozstrzelany. W tym samym czasie Wincenty C. uczestniczył w kolejnej nocnej akcji pomocy brzeskim Żydom. Funkcjonariusze niemieckiej żandarmerii zorganizowali tam zasadzkę. W czasie ucieczki Wincenty C. został postrzelony w lewe ramie, a następnie schwytany przez Niemców. Został przewieziony do brzeskiego szpitala. W toku przesłuchań znęcano się nad nim, co w połączeniu z poważnymi obrażeniami postrzałowymi zakoń-

czyło się jego śmiercią. Zwłoki pochowano w nieoznaczonym grobie, w pobliżu muru Cmentarza Parafialnego w Brzesku. Wobec wyczerpania źródeł dowodowych omawiane śledztwo obejmujące zabójstwa Franciszka C. i Wincentego C. stanowiące zbrodnie przeciwko ludzkości zostało umorzone wobec niewykrycia bezpośrednich sprawców zbrodni.

Postępowania o sygnaturze akt Ns 32.2019 i Ns 43.2019 – w dniach 19 lipca i 9 września 2019 r. prokurator skierował wnioski o stwierdzenie nieważności wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w Krakowie z 31 grudnia 1952 r., sygnatura Sr 354/52, wydanego wobec Genowefy Sz., więźniarki obozu w Ravensbrück od 1940 r. do 1945 r. oraz Michała O. pochodzącego ze Lwowa, który wraz z rodziną osiedlił się po wojnie w Tuchowie, skazanych za czyny polegające na tym, że od wiosny 1948 do października 1951 r. w Tuchowie i Tarnowie w zamiarze zmiany przemocą ustroju państwa polskiego wspólnie stworzyli organizację o nazwie „Orły w Amarancie", nawiązującej do barw i symboli używanych w okresie powstania styczniowego oraz brali w niej czynny udział, werbując członków. Następnie w 1951 r. należeli do tworzonej organizacji Związek Walki o Kresy Wschodnie, wydrukowali i rozprowadzili około 800 ulotek zawierających treści patriotyczne i nawiązujące do polskich tradycji kresowych. Nadto Michał O. posiadał bez zezwolenia broń palną. Wojskowy Sąd Rejonowy w Krakowie skazał Michała O. na karę 12 lat więzienia, a Genowefę Sz. na karę 10 lat więzienia. Skazani odbywali kary do 1954 r. i 1955 r. W późniejszym okresie zawarli związek małżeński. Sąd Okręgowy w Krakowie stwierdził nieważność opisanego wyroku wobec obojga wymienionych, wskazując, iż został on wydany wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego.

Oddziałowa Komisja w Lublinie

Śledztwo o sygnaturze S 79.2018.Zn zakończone postanowieniem o umorzeniu śledztwa z 2 grudnia 2019 r. w sprawie rozstrzelania grupy liczącej od 58 do 64 osób, obywateli polskich narodowości romskiej.

Z ustaleń śledztwa wynikało, że podczas okupacji niemieckiej, najprawdopodobniej w 1942 r. lub 1943 r., przez wieś Lipiny w powiecie siedleckim przeszedł tabor romski liczący kilkadziesiąt osób, składający się głównie z kobiet i dzieci. Tabor zatrzymał się w pobliskim lesie. Wkrótce został on odnaleziony przez funkcjonariuszy niemieckich, prawdopodobnie z lokalnej jednostki żandarmerii, którzy używając karabinów maszynowych, rozstrzelali wszystkich. Motywem zbrodni była przynależność pokrzywdzonych do narodowości romskiej. Ciała pomordowanych zostały pogrzebane na miejscu zbrodni, na polecenie Niemców, przez mieszkańców wsi Lipiny. Prokurator podjął działania zmierzające do ujawnienia mogiły zamordowanych. Miejsce zbrodni wskazywał ostatni żyjący świadek grzebania zwłok. Jednakże prace poszukiwawczo-sondażowe w kompleksie leśnym w miejscowości Lipiny, przeprowadzone z udziałem biegłych archeologów, dały wynik negatywny. Nie natrafiono na żadne szczątki ludzkie ani przedmioty wskazujące na istnienie masowego grobu z czasów wojny.

Postępowanie o sygnaturze Ns 14.2019 w sprawie unieważnienia wyroku dotyczącego Stefana D. wydanego w 1945 r. Stefan D. urodził się 28 kwietnia 1905 r. w Dąbrowie Górniczej. W 1915 r. cała jego rodzina została ewakuowana w głąb Rosji i osiedlona w rejonie Archangielska. Do kraju powrócił na początku 1919 r. Brał udział w III powstaniu śląskim, a w 1927 r. został powołany do służby wojskowej. Ukończył Szkołę Podchorążych Rezerwy Piechoty w Berezie Kartuskiej, a w 1934 r. kurs dla oficerów piechoty. We wrześniu 1939 r. był dowódcą kompanii w składzie 8. pp Legionów. Po kapitulacji pułku wrócił do Lubartowa i związał się z tworzącą się konspiracją. Na początku 1943 r. został oficerem dywersji bojowej. Latem 1943 r. został przeniesiony do Obwodu AK Lublin i mianowany komendantem miasta Lublina, a następnie dowódcą samodzielnego Obwodu Lublin. W czerwcu 1944 r. stanął na czele Komendy Miasta Lublin. Wspólnie z komendantem okręgu gen. Kazimierzem Tumidajskim „Marcinem" brał udział w rozmowach z Rosjanami dotyczących statusu oddziałów Armii Krajowej. 23 września 1944 r. został zatrzymany i poddany brutalnemu

śledztwu w WUBP w Lublinie. Rozprawa sądowa odbyła się 15 lutego 1945 r. w więzieniu na Zamku w Lublinie i tego też dnia zapadł wyrok Wojskowego Sądu Garnizonowego w Lublinie skazujący Stefana D. na karę śmierci. Następnie w nocy z 18 na 19 lutego 1945 r. Stefan D., wraz z 10 innymi żołnierzami AK skazanymi na karę śmierci, zbiegł z więzienia na Zamku w Lublinie. Po ucieczce krótko przebywał w okolicach Łęcznej, a następnie wyjechał na Wybrzeże, po czym przeniósł się w okolice Bydgoszczy, gdzie pracował pod innym nazwiskiem. Stefan D. zginął w lipcu 1946 r. w powiecie słupskim podczas usiłowania zatrzymania go przez funkcjonariuszy WUBP z Gdańska. Sąd Okręgowy w Lublinie, działając na wniosek prokuratora Oddziałowej Komisji w Lublinie, postanowieniem z 22 października 2019 r. stwierdził nieważność wyroku z 15 lutego 1945 r. byłego Sądu Rejonowego w Lublinie wydanego wobec Stefana D.

Oddziałowa Komisja w Łodzi

Śledztwo o sygnaturze S 41.2018.Zk w sprawie zbrodni komunistycznej stanowiącej jednocześnie zbrodnię przeciwko ludzkości, popełnionej w lipcu 1946 r. w Wieluniu, przez funkcjonariuszy miejscowego Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego, którzy fizycznie i psychicznie znęcali się w celu uzyskania określonych wyjaśnień nad pozbawionym wolności Stanisławem G. członkiem niepodległościowej organizacji pod dowództwem „Otta", a następnie „Rudego", mającej na celu walkę z ówczesnym ustrojem państwa polskiego, Funkcjonariusze PUBP w Wieluniu torturowali w sposób okrutny zatrzymanego, powodując u niego poważne obrażenia ciała i chorobę, na skutek czego pokrzywdzony zmarł. Przez wiele lat rodzina pokrzywdzonego nie wiedziała, gdzie są pochowane zwłoki bestialsko zabitego mężczyzny. W ramach śledztwa ekshumowano na cmentarzu w Wieluniu szczątki ludzkie, co do których istniało przypuszczenie, że są to zwłoki Stanisława G. W wyniku zarządzonych przez prokuratora porównawczych badań identyfikacyjnych DNA potwierdzono, że ekshumowane szczątki ludzkie to zwłoki pokrzywdzonego Stanisława G. Postanowieniem z 16 października 2019 r. śledztwo jednak umorzono wobec niewykrycia sprawców.

Śledztwo o sygnaturze S 51.2018.Zk w sprawie zbrodni komunistycznych stanowiących jednocześnie zbrodnie przeciwko ludzkości polegających na znęcaniu się fizycznym i psychicznym m.in. przez prokuratora Prokuratury Wojewódzkiej w Łodzi, bicie i zastraszanie Stefana S., którego jedyną winą było przyjęcie do rozpowszechniania ulotek nawołujących do symbolicznego zgromadzenia się 31 sierpnia 1982 r. przed siedzibą byłego Zarządu Regionalnego NSZZ „Solidarność" w Łodzi. W toku śledztwa ustalono, że jednym ze sprawców tych represji był prokurator Michał W. Sąd Wojewódzki w Łodzi w trzyosobowym składzie: Krystyna B., Stefan B. oraz Juliusz Ś., uwzględnił akt oskarżenia i wnioski o uznanie winy i ukaranie sformułowane przez prokuratora Michała W., czym dopuścił się zbrodni sądowej, bezpodstawnie skazując wyrokiem z 10 września 1982 r. Stefana S. na karę 3 lat pozbawienia wolności. Na skutego rewizji nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego Sąd Najwyższy w wyroku z 3 czerwca 1992 r. uniewinnił Stefana S. od zarzucanych mu czynów, uznając, że nie popełnił on przestępstwa, gdyż jego działania nie mogły być w żaden sposób uznane za społecznie niebezpieczne. Postanowieniem z 18 grudnia 2019 r. śledztwo umorzono miedzy innymi z powodu śmierci osób podejrzanych: prokuratora Michała W. oraz trojga sędziów: Krystyny B., Stefana B. oraz Juliusza Ś.

Śledztwo o sygnaturze S 36.2019.Zn w sprawie zbrodni popełnionych przez niemieckich funkcjonariuszy w latach 1942–1945 na więźniach obozu dla dzieci i młodzieży polskiej w Łodzi przy ulicy Przemysłowej. Prewencyjny (izolacyjny) obóz niemieckiej policji bezpieczeństwa dla dzieci i młodzieży polskiej w Łodzi przy ul. Przemysłowej oficjalnie uruchomiono 1 grudnia 1942 r. Obóz został wyzwolony w 19 stycznia 1945 r. Przez obóz przeszło prawdopodobnie około 3000 dzieci i młodzieży najczęściej w wieku od 8 do 16 lat, ale także młodszych – w wieku od 2 do 7 lat. W obozie osadzano dzieci i młodzież ze wszystkich zakątków Polski oraz z zagranicy. Osadzone dzieci były traktowane jako potencjalni kryminaliści. Przebywały w warunkach trudnych do przetrwania: mieszkały w drewnianych barakach, głodowały, cierpiały z powodu zimna, były praktycznie pozba-

wione opieki medycznej i zmuszane do ciężkiej pracy. Za każdą próbę nieposłuszeństwa oraz bez wyraźnego powodu były bite przez wychowawców i strażników, a najsurowszą karą było osadzenie nawet na kilka dni w karcerze w betonowym bunkrze. Po nieudanych próbach ucieczki schwytane dzieci torturowano i rozstrzeliwano. Wiele z nich zostało pobitych na śmierć. W toku śledztwa ustalono nazwiska co najmniej 80 dzieci zmarłych w obozie.

Postępowanie o sygnaturze Ns 35.2017 dotyczące wniosku o stwierdzenie nieważności wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w Łodzi z 30 kwietnia 1946 r., skazującego Zbigniewa S. na karę 5 lat więzienia za to, że: „od marca do sierpnia 1945 r. przechowywał nielegalnie pistolet oraz należał w czasie wojny do związku mającego na celu przestępstwo". Wniosek na podstawie ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego skierowano do Sądu Okręgowego w Łodzi 17 maja 2019 r. Sąd uwzględnił wniosek prokuratora na posiedzeniu 17 lipca 2019 r. Sprawa dotycząca Zbigniewa S. była szczególna, albowiem został on skazany nie za działalność przeciwko funkcjonariuszom Milicji Obywatelskiej czy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego bądź innym organom powojennej władzy w Polsce, lecz w istocie za walkę z okupantem niemieckim jako członek Armii Krajowej, która to organizacja została uznana w wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego za: „związek mający na celu przestępstwo".

Oddziałowa Komisja w Poznaniu

Postępowanie o sygnaturze Ns 75.2018 o uznanie za nieważne wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w Zielonej Górze z 16 lutego 1951 r. o sygn. Sr. 31/51 skazującego Edwarda G. za rozpowszechnianie fałszywych wiadomości mogących wyrządzić istotną szkodę interesom państwa polskiego, tj. z art. 22 mkk, na karę 2 lat więzienia.

Edward G. urodził się w 1917 r. w Lutomiu pow. Międzychód i do wybuchu wojny w 1939 r. pracował z ojcem jako rybak, udzielał się aktywnie w Katolickim Stowarzyszeniu Młodzieży Męskiej. W okresie okupacji przebywał na robotach przymusowych w Trzeciej Rzeszy. Jak ustalono na podstawie akt b. WSR w Zielonej Górze o sygn. Sr. 31/51, skazanie Edwarda G. za tzw. szeptaną propagandę było związane z jego publicznymi wypowiedziami o zbrodni NKWD na polskich oficerach w Katyniu, które wygłosił na zebraniu w świetlicy ZMP w Nowej Wsi. Tam w obecności zebranych i oficera politycznego Wojska Polskiego obciążył ZSRR odpowiedzialnością za zbrodnie w Katyniu i stwierdził, że winnych należało postawić przed Międzynarodowym Trybunałem w Norymberdze razem z niemieckimi sprawcami zbrodni na Polakach. Ponadto opowiedział zebranym o masowych wywózkach na przymusowe roboty w głąb ZSRR oraz krytycznie wyrażał się o tworzonych przez władze spółdzielniach produkcyjnych.

Z uwagi na powyższe Okręgowa Komisja w Poznaniu skierowała do Sądu Okręgowego w Zielonej Górze wniosek o uznanie za nieważne przedmiotowego orzeczenia. Sąd unieważnił przedmiotowy wyrok 3 września 2019 r. W uzasadnieniu postanowienia sąd podkreślił, że w czasach stalinowskich wyrażanie krytycznych dla ówczesnej władzy ocen i opinii, dzielenie się niewygodnymi dla władzy faktami o charakterze komunistycznego reżimu miało na celu jak najszersze kształtowanie się bądź utrwalanie niepodległościowych postaw w społeczeństwie. Bezpośrednia rozmowa była w tym okresie w zasadzie jedynym sposobem komunikacji, umożliwiającym rozpowszechnianie wiadomości służących w bliżej nieokreślonej perspektywie do podważenia systemu totalitarnego i podległości wobec ZSRR, a co za tym idzie tworzeniem gruntu pod dalej idące konkretne zachowania służące odzyskaniu niepodległości. Wszystkie te działania w tym konkretnym przypadku zostały uznane za działalność na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego.

Oddziałowa Komisja w Rzeszowie

Śledztwo sygnatura S 46.2016.Zi w sprawie zbrodni ludobójstwa popełnionej w lipcu 1946 r. w Jaworniku Ruskim (woj. podkarpackie) przez grupę nacjonalistów ukraińskich w celu wynisz-

czenia w całości polskiej grupy narodowej zamieszkującej Małopolskę Wschodnią, polegającej na zabójstwie 14 ustalonych z nazwiska mężczyzn narodowości polskiej – żołnierzy Wojska Polskiego, zatrzymanych w trakcie potyczki 28. Pułku Piechoty 9. Dywizji Piechoty z trzema sotniami UPA 26 lipca 1946 r. w Jaworniku Ruskim, na rozkaz Włodzimierza Szczygielskiego „Burłaka", a dokonananym przez członków sotni Michała Dudy „Hromenki" i żandarmerii polowej tej sotni UPA.

W toku śledztwa przeprowadzono ekshumację, w czasie której wydobyto 14 szkieletów ludzkich. W sprawie zasięgnięto opinii biegłych z zakresu archeologii, antropologii, genetyki oraz historii sztuki. Przeprowadzono także kwerendę historyczną w archiwach oraz dostępnej literaturze. W wyniku tych czynności stwierdzono, że ujawnione szczątki ludzkie należą do 14 żołnierzy WP, którzy po potyczce z UPA zostali przez nich uprowadzeni, a następnie torturowani i w bestialski sposób zamordowani. Przeprowadzone śledztwo 26 kwietnia 2019 r. zostało umorzone wobec śmierci Włodzimierza Szczygielskiego i Michała Dudy oraz niewykrycia pozostałych sprawców zbrodni.

Postępowanie o sygnaturze Ns 19.2019, w toku którego 8 października 2019 r. prokurator skierował wniosek o stwierdzenie nieważności wyroku byłego Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie sygn. akt Sr 631/50 z 15 grudnia 1949 r. dotyczącego Jana R. skazanego za to, że udzielał pomocy członkowi organizacji NSZ, na karę 5 lat i 6 miesięcy więzienia, którą to karę więzienia złagodzono o połowę do kary 2 lat i 9 miesięcy więzienia oraz postanowienia Najwyższego Sądu Wojskowego w Warszawie z 6 października 1950 r. Sn. Odw. 86/50. Jan R. został skazany za to, że w miesiącu sierpniu 1946 r. w Gorlicach w woj. rzeszowskim przyjął do szpitala powszechnego, którego był dyrektorem, rannego dowódcę oddziału NSZ – Andrzeja Sz. „Zenita", którego leczył przez okres trzech tygodni, ukrywając jego obecność w szpitalu przed władzami bezpieczeństwa. Z akt sprawy wynika, że mimo grożących mu represji ze strony Urzędu Bezpieczeństwa udał się do miejsca pobytu Andrzeja Sz., który został ranny w potyczce z funkcjonariuszami UB, zaopatrzył go medycznie, przyjął go do szpitala, sfałszował jego historię choroby tak, że w miejsce faktycznych dolegliwości związanych z postrzałem w nogę wpisał skomplikowane złamanie wymagające zabiegu chirurgicznego oraz wprowadził w błąd funkcjonariusza UB, zapewniając, że w szpitalu nie jest przetrzymywany poszukiwany przez UB „Zenit". Sąd Okręgowy w Rzeszowie postanowieniem z 19 listopada 2019 r. stwierdził nieważność wyroku, uznając, że Jan R. udzielił pomocy Andrzejowi Sz. walczącemu w szeregach NSZ o niepodległy byt państwa polskiego.

Oddziałowa Komisja w Szczecinie

Śledztwo o sygnaturze S 42.2019.Zn w sprawie zbrodni nazistowskich, będących jednocześnie zbrodniami przeciwko ludzkości, popełnionych przez funkcjonariuszy III Rzeszy Niemieckiej od 1941 do 1944 r., na terenie niemieckiego nazistowskiego karnego obozu w Treblince I, polegających na zabójstwach więźniów tego obozu. Obóz ten stanowi mniej znane miejsce martyrologii, pomimo iż przeszło przez niego szacunkowo ok. 20 tys. ludzi, z czego co najmniej kilka tysięcy straciło życie, w wyniku brutalnych zabójstw oraz wyjątkowo ciężkich warunków pobytu i pracy tam wykonywanej. W toku prowadzonego śledztwa wykonano m.in. czynności zmierzające do dokładniejszego wyjaśnienia losów więźniów, a zwłaszcza ustalenia miejsc ukrycia zwłok zamordowanych tam osób. W tym celu, od 12 do 29 listopada 2019 r. przeprowadzono na terenie tzw. Miejsca Straceń, znajdującego się w okolicach tego obozu, oględziny i prace powierzchniowe, które doprowadziły do ujawnienia nieznanego wcześniej miejsca ukrycia zamordowanych tam osób. Odnaleziono szczątki co najmniej 53 osób. W najbliższym czasie jest planowane przeprowadzenie badań genetycznych.

Śledztwo o sygnaturze S 43.2019.Zk w sprawie bezprawnego skazania przez stalinowski sąd wojskowy w listopadzie 1950 r. Mieczysława K. Skazany był żołnierzem Września 1939 r., armii francuskiej, Armii Andersa oraz Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, walczącym od początku w obronie Polski, a następnie o odzyskanie przez nią niepodległości i jej wyzwolenie spod okupacji. W 1946 r. powrócił do kraju i osiadł w Stargardzie. W październiku 1950 r. został zatrzymany przez funkcjonariuszy PUBP z tego tylko powodu, że w trakcie rozmów ze znajomymi z pracy

krytycznie wypowiadał się na temat polityki rządu oraz działań podejmowanych przez rząd, zmierzających do wdrożenia w kraju narzuconego przez ZSRR ustroju komunistycznego, powodujących utratę przez Polskę niepodległego bytu jak też o całkowitej podległości Polski wobec ZSRR. Miał także pochwalać działania Amerykanów oraz twierdzić, że kiedyś oswobodzą oni Polskę z niewoli sowieckiej i zlikwidują na świecie komunizm. Wypowiadał się ponadto o złej sytuacji robotników w kraju. Mieczysław K. został tymczasowo aresztowany przez prokuratora wojskowego pod zarzutem rozpowszechniania wiadomości zmierzających do zmiany przemocą ustroju państwa polskiego. Wojskowy Sąd Rejonowy w Szczecinie wyrokiem z 20 listopada 1950 r. uznał go za winnego tego przestępstwa i skazał na drakońską karę 4 lat więzienia. Rozpoznający rewizję NSW w Warszawie utrzymał wyrok w mocy. Sąd odwoławczy nie dopatrzył się żadnych okoliczności łagodzących, uznając, „że Mieczysław K. w czasie swojej służby w armii francuskiej, a następnie w armii gen. Andersa musiał nabrać przekonania o roli i celach anglo-amerykańskich imperialistów, zmierzających do wywołania nowej wojny światowej, która w ostatecznym rozrachunku miała przynieść im korzyść, w drodze stosowania wyzysku klas pracujących tych krajów". Przeprowadzone postępowanie wykazało całkowitą bezprawność skazania oraz ustaliło wszystkich sprawców represji, których nie pociągnięto jednak do odpowiedzialności z uwagi na ich zgon.

Postępowanie o sygnaturze Ns 54.2019 w sprawie unieważnienia wyroku z 25 listopada 1950 r. Wojskowego Sądu Rejonowego w Szczecinie, na mocy którego Stanisław P. został uznany za winnego tego, że „od czasu bliżej nieustalonego do 22 października 1950 r. w Mystce, rozpowszechniał publicznie, wobec różnych osób, fałszywe wiadomości na tematy związane ze spółdzielczością wiejską i przebudową rolnictwa polskiego – czym wzniecał u słuchaczy wrogie zamysły w stosunku do obecnej rzeczywistości i poczynań rządowych, tj. zbrodni przygotowania do zmiany przemocą ustroju państwowego. Został on skazany na 6 lat pozbawienia wolności. Jak wynika z akt sprawy, głoszenie przez Stanisława P. – określanego jako typowego „kułaka" – „fałszywych wiadomości" mających na celu obalenie ustroju Polski Ludowej w rzeczywistości było walką z kolektywizacją rolnictwa i opowiadaniem się za utrzymaniem prywatnej własności ziemi polskich rolników, która uratowała polskie społeczeństwo od klęsk głodu, do których doszło na sąsiedniej Ukrainie właśnie z uwagi na przymusową kolektywizację. Wszystkie przekazywane przez niego informacje były w sposób oczywisty prawdziwe. Stanisław P. krytykował także stosunki polsko-radzieckie oraz występował przeciwko sowietyzacji kraju i hegemonii Związku Radzieckiego. Prokurator wystąpił z wnioskiem o unieważnienie wyroku, albowiem uznano, że czyn Stanisława P. był wynikiem nieakceptowania przez skazanego tworzonego w Polsce ustroju socjalistycznego oraz wyrazem jego protestu przeciwko sowietyzacji kraju i kolektywizacji rolnictwa. Był to zatem czyn na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego. Sąd Okręgowy w Szczecinie w pełni podzielił tę argumentację i unieważnił przedmiotowy wyrok, zgodnie z wnioskiem prokuratora IPN.

Oddziałowa Komisja w Warszawie

Śledztwo o sygnaturze akt S 51.2019.Zk przeciwko Stefanowi M., któremu zarzucono popełnienie 93 czynów zabronionych, stanowiących zbrodnie komunistyczne i jednocześnie zbrodnie przeciwko ludzkości, w rozumieniu art. VI pkt c Karty Międzynarodowego Trybunału Wojskowego, stanowiącej załącznik do Porozumienia międzynarodowego w przedmiocie ścigania i karania głównych przestępców wojennych Osi Europejskiej, uchwalonej w Londynie 8 sierpnia 1945 r. Zachowania przestępcze nie uległy przedawnieniu w świetle art. 1 lit. b Konwencji o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych 26 listopada 1968 r.

Przypisywane Stefanowi M. czyny zabronione można podzielić na trzy grupy, polegające na:

1. udziale w charakterze przewodniczącego lub członka składu sądzącego Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie lub Najwyższego Sądu Wojskowego w procesach działaczy podziemia antykomunistycznego i wydanie wyroków skazujących na kary śmierci, w warunkach braku jakich-

kolwiek obiektywnych dowodów winy; sprzeniewierzenia się zasadzie obiektywizmu oraz bezpodstawnego kierowania się przy orzekaniu kar przesłankami natury ideologicznej, o czym świadczyła treść sporządzanych pisemnych uzasadnień przedmiotowych wyroków;

2. udziale w charakterze przewodniczącego lub członka składu sądzącego Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie lub Najwyższego Sądu Wojskowego w postępowaniach sądowych wobec osób, którym bezpodstawnie przypisano sprawstwo i winę, co skutkowało wymierzeniem kar dożywotniego, względnie – długoletniego więzienia;

3. orzekaniu w celu przedłużania stosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania z niedochowaniem konstytucyjnie gwarantowanych terminów, zwłaszcza stosowania tymczasowego aresztowania po upływie 48 godzin od chwili zatrzymania, względnie na okresy powyżej 6 miesięcy, a także zaniechania podjęcia jakichkolwiek działań zmierzających do zarządzenia zwolnienia pokrzywdzonych, w stosunku do których bezprawnie zastosowano taką sankcję. Podejrzany w okresie tym był asesorem Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie. Powołanie na stanowisko asesora sądowego otrzymał po ukończeniu osiemnastomiesięcznego kursu w Oficerskiej Szkole Prawniczej w Jeleniej Górze. 13 września 2019 r. Wojskowy Sąd Garnizonowy w Warszawie uwzględnił w całości wniosek prokuratora Oddziałowej Komisji w Warszawie i zastosował wobec podejrzanego Stefana M. środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania na okres 3 miesięcy od daty zatrzymania, a 14 października 2019 r. Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie wydał europejski nakaz aresztowania wobec wymienionego podejrzanego. Przedmiotowy europejski nakaz aresztowania 9 grudnia 2019 r. przekazano do wykonania właściwemu organowi sądowemu Królestwa Szwecji.

Śledztwo o sygnaturze S 30.2019.Zk w sprawie bezprawnego pozbawienia, w latach 1948–1949, przez prokuratorów Naczelnej Prokuratury Wojskowej i sędziów Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie, wolności Stanisława Skalskiego oraz usiłowania pozbawienia go życia przez sędziów Wojskowego Sądu Rejonowego i Najwyższego Sądu Wojskowego w Warszawie. W jego toku ustalono, że Stanisław Skalski, legendarny pilot Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie i uczestnik bitwy o Anglię, po powrocie do Polski został zatrzymany przez funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa 4 czerwca 1948 r. jako podejrzany o szpiegostwo. Śledztwo w jego sprawie prowadzili funkcjonariusze MBP, którzy w celu uzyskania obciążających wyjaśnień stosowali różne formy przemocy fizycznej i psychicznej, wyczerpujące znamiona przestępstwa znęcania się. W tej części prowadzono odrębne postępowanie, które zakończyło się skierowaniem przeciwko Adamowi H., Mieczysławowi K. i Leonowi M. aktu oskarżenia oraz finalnie – skazaniem tych osób za popełnione na szkodę Stanisława Skalskiego przestępstwa znęcania się i przekroczenia władzy. W przebiegu historycznego śledztwa w MBP, chociaż 5 września 1948 r. upłynął okres zatrzymania, zastosowano wobec Stanisława Skalskiego tymczasowe aresztowanie, po czym środek ten został przez prokuratora NPW, 27 września 1948 r., po ponad 20 dniach od upływu aresztu, przedłużony do 5 grudnia 1948 r. Tymczasowe aresztowanie było później, w podobnie niepraworządny sposób, przedłużane kolejnymi postanowieniami WSR w Warszawie. Po zakończonym śledztwie przeciwko Stanisławowi Skalskiemu został skierowany do WSR w Warszawie akt oskarżenia. Wyrokiem tegoż sądu z 7 kwietnia 1950 r. Stanisław Skalski został skazany na karę śmierci. Najwyższy Sąd Wojskowy postanowieniem z 4 stycznia 1951 r. utrzymał ten wyrok w mocy. Orzeczona kara śmierci nie została wykonana na skutek skorzystania 29 stycznia 1951 r. przez Bolesława Bieruta z prawa łaski i zamiany kary śmierci na karę dożywotniego więzienia. Celem niniejszego śledztwa jest ustalenie i pociągnięcie do odpowiedzialności karnej osób winnych bezprawnego pozbawienia wolności Stanisława Skalskiego oraz usiłowania pozbawienia go życia przez bezpodstawne wymierzenie kary śmierci. Z uwagi na charakter sprawy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że zapadłe wobec Stanisława Skalskiego orzeczenia sądowe miały służyć jako narzędzie fizycznej jego eliminacji, jako domniemanego przeciwnika ówczesnej władzy.

Postępowanie o sygnaturze Ns 141.2019, w którym prokurator skierował 30 maja 2019 r. do Wojskowego Sądu Okręgowego w Warszawie wniosek o stwierdzenie nieważności orzeczeń sądo-

wych, zapadłych w sprawie żołnierza Armii Krajowej i Ruchu Oporu Armii Krajowej Zygmunta Orzechowskiego. Zgromadzone materiały wskazują, że Zygmunt Orzechowski został zatrzymany 2 maja 1946 r. przez funkcjonariuszy Oddziału Informacji Marynarki Wojennej w Gdyni, a następnie osadzony w areszcie Głównego Zarządu Informacji WP. Śledztwo prowadzili początkowo funkcjonariusze GZI WP, a następnie MBP. Po jego zakończeniu Zygmunt Orzechowski został oskarżony o usiłowanie w ramach działalności w AK i ROAK doprowadzenia przemocą do zmiany ustroju państwa, szpiegostwo na rzecz wywiadu amerykańskiego, nielegalne przechowywanie broni palnej oddziału leśnego por. „Bohuna" oraz posługiwanie się fałszywymi dokumentami. Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie wyrokiem z 22 marca 1947 r. wymierzył Zygmuntowi Orzechowskiemu karę śmierci z utratą praw publicznych i obywatelskich praw honorowych na zawsze oraz przepadek mienia na rzecz Skarbu Państwa. Najwyższy Sąd Wojskowy utrzymał wyrok ten w mocy. Z uwagi na to, że Bolesław Bierut nie skorzystał z prawa łaski, Zygmunt Orzechowski został stracony 10 maja 1947 r. w więzieniu mokotowskim w Warszawie. Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie, działając na wniosek prokuratora Oddziałowej Komisji w Warszawie stwierdził, że powojenna działalność Zygmunta Orzechowskiego w ROAK stanowiła kontynuację prowadzonej przez niego podczas wojny działalności konspiracyjnej w AK, miała charakter antykomunistyczny, a jej rzeczywistym celem była walka o wolną i niepodległą Polskę.

Oddziałowa Komisja w Wrocławiu

Śledztwo sygnaturze S 60.2011.Zk w sprawie zbrodni komunistycznej stanowiącej zbrodnię przeciwko ludzkości, polegającej na dokonaniu przez funkcjonariuszy państwa komunistycznego zabójstwa osób, które były osadzone w więzieniu przy ul. Kleczkowskiej we Wrocławiu, w związku z przynależnością tych osób do polskich organizacji niepodległościowych, w latach 1948–1954 we Wrocławiu. Przedmiotem postępowania jest wyjaśnienie okoliczności zgonu 123 osób, których szczątki ujawniono podczas ekshumacji przeprowadzonej jesienią 2011 r. na cmentarzu Osobowickim we Wrocławiu. W większości były to osoby skazane wyrokami sądowymi na kary śmierci, ale też takie, które zmarły w niewyjaśnionych okolicznościach w trakcie prowadzonego przeciwko nim śledztwa albo przed wydaniem wyroku na skutek brutalnego traktowania i tortur. Zasadniczym celem postępowania jest ustalenie i wyodrębnienie tych pokrzywdzonych, działających na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego, wobec których wykonano karę śmierci na skutek jej bezprawnego i bezpodstawnego orzeczenia przez sąd, a więc w wyniku tzw. zbrodni sądowej.

Wśród osób pokrzywdzonych są m.in.: mjr Ludwik Marszałek „Zbroja" – komendant Obwodu Dębickiego Armii Krajowej w 1944 r., a następnie ostatni prezes Okręgu Wrocław Zrzeszenia WiN i ppor. Stanisław Dydo „Steinert" – kierownik łączności wewnętrznej Obszaru Południowego WiN (obaj skazani na kary śmierci i straceni 27 listopada 1948 r.), a także Roman Szczur vel Roman Szumski „Urszula" – dowódca placówki AK-WiN „Jaśmin" na Zamojszczyźnie, który 8 maja 1946 r. dowodził największą akcją polskiego podziemia niepodległościowego po wojnie, uwalniając z więzienia w Zamościu ponad 300 osób, osadzonych tam przez UB i NKWD, w tym czterech swoich podkomendnych skazanych na kary śmierci.

10. Lustracja

Biuro Lustracyjne Instytutu Pamięci Narodowej zajmuje się realizacją zadań ustawowych określonych w ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (t.j.: Dz.U. z 2019 r. poz.1882), zwanej dalej ustawą o IPN, i ustawie z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa w latach 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (t.j.: Dz.U. z 2019, poz. 430), zwanej dalej ustawą lustracyjną, na pięciu głównych polach:

- przyjmowanie i rejestracja oświadczeń lustracyjnych (art. 52a pkt 1 ustawy o IPN);
- sygnalizowanie odpowiednim organom o niewywiązywaniu się z obowiązków nałożonych przez ustawę (art. 52a pkt 4 ustawy o IPN); czynności te wykonuje Sekcja Ewidencji Oświadczeń Lustracyjnych i Sygnalizowania;
- opracowanie i publikacja katalogów (art. 52a pkt 6, 7 i 8 ustawy o IPN) oraz informacji w Biuletynie Informacji Publicznej IPN (art. 22 i 23 ustawy lustracyjnej); czynności te wykonuje Sekcja Udostępniania i Publikacji oraz Wydział Przygotowywania i Publikowania Katalogów;
- analiza oświadczeń lustracyjnych i zbieranie materiałów niezbędnych do ich właściwej oceny, a także przygotowywanie i obsługa postępowań lustracyjnych (art. 52a pkt 2 i 3 ustawy o IPN);
- udział prokuratorów BL w charakterze oskarżycieli w postępowaniach lustracyjnych, w tym nadal w tych wszczętych w czasie obowiązywania poprzedniej ustawy lustracyjnej na wniosek Rzecznika Interesu Publicznego i niezakończonych przed wejściem w życie ustawy z 2006 r. (art. 63a ust. 2 ustawy lustracyjnej); czynności te wykonują referaty przygotowywania postępowań lustracyjnych (oddziałowe biura lustracyjne) i Wydział Przygotowywania i Nadzoru nad Postępowaniami Lustracyjnymi (centrala).

W roku sprawozdawczym do biura wpłynęło 37 981 nowych oświadczeń lustracyjnych od osób pełniących funkcje publiczne lub kandydujących do ich objęcia. Łącznie w zasobie biura znajduje się obecnie 458 108 zarejestrowanych oświadczeń lustracyjnych. Dotychczas zainicjowano procedury weryfikujące treść oświadczeń w 103 804 sprawach, zakończono 103 754 postępowania.

W trzech katalogach tematycznych opublikowano dane dotyczące 10 547 nowych osób.

W katalogu osób pełniących najważniejsze funkcje publiczne opublikowano dane dotyczące 1053 dotychczas niepublikowanych osób.

Powyższe katalogi, zamieszczone w Biuletynie Informacji Publicznej IPN na stronie internetowej http://katalog.bip.ipn.gov.pl, wykazują co miesiąc ok. 120 000–150 000 unikatowych wejść, co wskazuje na stale wysoki poziom zainteresowania opinii publicznej tą częścią działalności biura.

W roku sprawozdawczym zainicjowano procedury weryfikujące prawdziwość oświadczeń lustracyjnych w 13 469 sprawach. Łącznie w tym czasie zweryfikowano 13 575 oświadczeń lustracyjnych, w tym prokuratorzy skierowali 243 wnioski o wszczęcie postępowania lustracyjnego z uwagi na uzasadnioną wątpliwość co do prawdziwości badanego oświadczenia i przedstawili 76 stanowisk w tzw. postępowaniach autolustracyjnych. W 295 sprawach zapadły prawomocne orzeczenia sądowe, w tym 207 orzeczeń uznających, że kwestionowane oświadczenia lustracyjne są niezgodne z prawdą. Powyższe dane pokazują systematyczne zwiększenie obciążenia pracą prokuratorów i pracowników biura, a jed-

nocześnie stale wzrastającą efektywność kierowanych wniosków lustracyjnych na przełomie ostatnich pięciu lat.

Niezwykle ważnym zadaniem w roku sprawozdawczym było udostępnienie 9 grudnia 2019 r. przez Biuro Lustracyjne IPN na stronie internetowej Instytutu Pamięci Narodowej w zakładce „Lustracja" pod adresem https://data-oswiadczenia.ipn.gov.pl, nowej aplikacji pod nazwą „System informacji o złożeniu oświadczenia lustracyjnego". Aplikacja umożliwia użytkownikom zewnętrznym, którzy na podstawie zapisów ustawowych byli zobowiązani do złożenia oświadczenia lustracyjnego, sprawdzenie w systemie daty złożenia oświadczenia lustracyjnego, nazwy organu, któremu oświadczenie przedłożono, funkcję publiczną, nie udziela natomiast informacji o treści oświadczenia lustracyjnego. Wyszukanie powyższych danych pozwoli osobom, które wcześniej złożyły oświadczenie lustracyjne, pozyskanie danych niezbędnych do wypełnienia informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego.

Szczegółowe zestawienie danych dotyczące działalności Biura Lustracyjnego i podległych mu oddziałowych biur lustracyjnych za rok 2019 wygląda następująco.

10.1. Ewidencja oświadczeń lustracyjnych i publikacja informacji

Wydział Ewidencji Oświadczeń Lustracyjnych, Sygnalizowania i Publikacji tworzą dwie sekcje: Sekcja Ewidencji i Sygnalizowania (SEiS) oraz Sekcja Udostępniania i Publikacji (SUiP). Wydział liczy 15 pracowników wraz z naczelnikiem i jego zastępcą.

10.1.1. Przyjmowanie oświadczeń lustracyjnych oraz informacji o ich uprzednim złożeniu (SEiS)

SEiS BL, podobnie jak w latach ubiegłych, koncentrowała się na przyjmowaniu i ewidencjonowaniu oświadczeń lustracyjnych i informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego nadesłanych do Biura Lustracyjnego przez organy wymienione w art. 8 ustawy lustracyjnej oraz na zapewnieniu przewidzianego prawem udostępniania informacji w tym zakresie.

W 2019 r. rytm pracy wyznaczyły wybory do Parlamentu Europejskiego i parlamentu krajowego.

Dyrektor Biura Lustracyjnego za pismem z 10 kwietnia 2019 r. przekazał Państwowej Komisji Wyborczej wskazówki dla komisji wyborczych dotyczące zasad przyjmowania od kandydatów oświadczeń lustracyjnych i informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Pismo przypomniało obowiązujące przepisy dotyczące realizacji ustawy lustracyjnej oraz zawierało wykaz adresów i numerów kontaktowych. Ponadto zwrócono się z prośbą do PKW o przekazanie tych informacji komisarzom wyborczym.

Od 10 do 19 kwietnia 2019 r. do Biura Lustracyjnego wpłynęło 341 zapytań o treść oświadczeń lustracyjnych kandydatów do Parlamentu Europejskiego. W jednym przypadku, po stwierdzeniu braku oświadczenia w zasobie BL, poinformowano właściwą komisję wyborczą o konieczności złożenia przez kandydata oświadczenia lustracyjnego.

W wyborach do Parlamentu Europejskiego, które odbyły się 26 maja 2019 r., wzięło udział 866 kandydatów.

Państwowa Komisja Wyborcza za pismem z 14 maja przekazała do Biura Lustracyjnego 51 oświadczeń lustracyjnych, z których 36 wprowadzono do aplikacji ABeL (15 kolejnych oświadczeń zwrócono PKW za pismem naszego Biura z 17 maja 2019 r.) oraz 329 informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia.

W związku ze zbliżającymi się wyborami do Sejmu i Senatu RP dyrektor Biura Lustracyjnego za pismem z 18 lipca 2019 r. przekazał Państwowej Komisji Wyborczej wskazówki dla komisji wyborczych dotyczące zasad przyjmowania od kandydatów w wyborach parlamentarnych oświadczeń lustracyjnych i informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia.

Od 26 sierpnia do 1 października 2019 r. do Biura Lustracyjnego wpłynęło 2367 zapytań o treść oświadczeń lustracyjnych kandydatów, którzy złożyli informacje o uprzednim złożeniu oświadczenia

lustracyjnego. W sześciu przypadkach, po stwierdzenia braku oświadczeń w zasobie BL, poinformowano właściwe komisje wyborcze o konieczności złożenia przez kandydata oświadczenia lustracyjnego.

W wyborach parlamentarnych, które odbyły się 13 października 2019 r., wzięło udział 5391 kandydatów na posłów i senatorów.

Państwowa Komisja Wyborcza za pismem z 11 października 2019 r. przekazała do Biura Lustracyjnego 378 oświadczeń lustracyjnych, z których 296 wprowadzono do aplikacji ABeL (pozostałe oświadczenia jako kolejne dopięto do oświadczeń będących już w zasobie BL). Przekazano również 2272 informacje o uprzednim złożeniu oświadczenia.

Niezależnie od obsługi wyborów, do Biura Lustracyjnego w 2019 r. wpływały również oświadczenia lustracyjne oraz informacje o uprzednim złożeniu oświadczenia w wyniku korespondencji bieżącej dotyczącej osób powoływanych na funkcje publiczne w innym trybie. Wstępna ocena poprawności druku oświadczenia lustracyjnego oraz sposobu jego wypełnienia pod względem formalnym pozwalała wyselekcjonować te oświadczenia, które należało zwrócić organom je przysyłającym, ze szczegółowym wyjaśnieniem przyczyny zwrotu.

Tabela 1. Zwrot oświadczeń lustracyjnych

Powód zwrotu	Liczba
Sprzeczne w treści	70 oświadczeń
Druk oświadczenia zakwestionowany wyrokiem TK	5 oświadczeń
Druk ŚCIŚLE TAJNE	21 oświadczeń
Inne (funkcje, wiek, oświadczenia „prywatne”, brak podpisu oraz informacje o złożeniu oświadczenia na druku niekonstytucyjnym bądź z tytułu pełnienia funkcji niepodlegającej lustracji, a także na drukach innych niż przewidziane w ustawie lustracyjnej)	106 oświadczeń 59 informacji
Kolejne oświadczenie	970 oświadczeń
Suma zwrotów (oświadczeń lustracyjnych i informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego)	1172 oświadczeń 59 informacji

W 2019 r. do zasobu oświadczeń lustracyjnych przyjęto 6287 takich oświadczeń lustracyjnych (wprowadzono do aplikacji ABeL i nadano numer). Ponadto przyjęto 4946 informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia.

Jednocześnie należy zaznaczyć, że w przypadku 4 oświadczeń znajdujących się dotychczas w zasobie Biura Lustracyjnego (dwa z Wrocławia i po jednym z Poznania i Krakowa) uprawnione organy stwierdziły ich podrobienie lub przerobienie. W związku z tym oświadczenia te zostały wyłączone z zasobu BL.

Ponadto Sekcja Ewidencji i Sygnalizowania prowadziła korespondencję dotyczącą potwierdzenia faktu złożenia oświadczenia lustracyjnego, udostępnienia treści oświadczenia, oryginału bądź jego kserokopii w związku z wnioskami od uprawnionych osób prywatnych i organów.

W sumie na wnioski ww. organów udzielono odpowiedzi dotyczących 76 osób.

Niezależnie od powyższego, w styczniu 2019 r. Biuro Lustracyjne zostało zobowiązane do przygotowania pilnej informacji odnoszącej się do treści oświadczeń lustracyjnych, złożonych przez pracowników służby zagranicznej. Miało to związek z realizacją dyspozycji art. 5 ust. 2 ustawy z 14 grudnia 2018 r. o zmianie ustawy o służbie zagranicznej (Dz.U z 2019, poz. 9) w zakresie przekazania przez IPN-KŚZpNP stosownej informacji dla ministra spraw zagranicznych.

Opracowanie wyżej wymienionej informacji wymagało przeglądu 1532 oświadczeń lustracyjnych, złożonych w przeszłości przez osoby pełniące funkcje publiczne, o których mowa w art. 4 pkt 11 i 11a ustawy lustracyjnej.

Stałym elementem pracy SEiS było wykonywanie poświadczonych za zgodność kserokopii oświadczeń lustracyjnych, co jest niezbędne przy rozpoczęciu przez OBL przygotowawczego postępowania lustracyjnego (Ppl). W 2019 r. wykonano 13 991 takich kserokopii.

Tabela 2. Liczba kserokopii wykonanych dla OBL

Oddziałowe Biuro Lustracyjne	Liczba
Białystok	1309
Gdańsk	1156
Katowice	1229
Kraków	1253
Lublin	1129
Łódź	1215
Poznań	1324
Rzeszów	1393
Szczecin	1420
Warszawa	1211
Wrocław	1352
Razem	13 991

Do innych czynności wykonywanych przez pracowników SEiS należało:
- wprowadzanie na bieżąco do aplikacji ABeL (stanowiącej elektroniczny zapis oświadczenia) wpływających oświadczeń lustracyjnych oraz zatwierdzanie danych,
- selekcjonowanie oświadczeń lustracyjnych pod kątem art. 22 ustawy lustracyjnej w związku z ustawowym obowiązkiem publikowania w BIP informacji zawartych w dokumentach organów bezpieczeństwa państwa, a dotyczących osób pełniących funkcje publiczne wymienione w art. 22 ustawy oraz informowanie Sekcji Udostępniania i Publikacji o fakcie wpływu oświadczeń lustracyjnych tych osób,
- udzielanie odpowiedzi (1793 – głównie telefonicznie) na zapytanie o datę złożenia oświadczenia lustracyjnego w związku z rokiem wyborczym,
- obsługa systemu Kancelaria oraz wykonywanie wszelkich czynności kancelaryjnych związanych z ekspedycją poczty,
- obsługa bazy „Źródło".

Do końca marca rejestrowano oświadczenia lustracyjne złożone w związku z wyborami do samorządu terytorialnego w 2018 r.

W roku sprawozdawczym zarejestrowano i włączono do zasobu 31 362 takie oświadczenia oraz 53 096 informacji.

Reasumując, w zasobie BL znajduje się 458 108 zaewidencjonowanych oświadczeń lustracyjnych oraz 84 467 informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego – według stanu na 31 grudnia 2019 r.

W przypadku 3471 oświadczeń lustracyjnych osoby, które je wypełniły, oświadczyły, że pracowały, pełniły służbę w organach bezpieczeństwa PRL bądź z nimi współpracowały.

10.1.2. Przygotowanie i publikowanie informacji o osobach pełniących funkcje publiczne wymienionych w art. 22 ustawy lustracyjnej (SUiP)

Sekcja Udostępniania i Publikacji w ramach realizowania zadań wynikających z ustawy lustracyjnej przygotowała 13 publikacji, które ukazały się 29 stycznia, 22 lutego, 25 marca, 19 kwietnia, 20 maja, 25 czerwca, 22 lipca, 23 sierpnia, 20 września, 11 października, 12 listopada, 18 listopada oraz 16 grudnia 2019 r.

W ich rezultacie w Biuletynie Informacji Publicznej IPN, w tzw. katalogu osób pełniących funkcje publiczne, opublikowano informacje dotyczące 1053 dotychczas niepublikowanych osób, obejmujących funkcje publiczne wymienione w art. 22 ust. 1 ustawy lustracyjnej (szczegółowy wykaz w tabeli nr 3).

Tabela 3. Nowe wpisy w katalogu osób pełniących funkcje publiczne z art. 22 ust. 1 (dane osób wcześniej nieobjętych katalogiem)

Pkt art. 22	Funkcje publiczne	29 I 2019	22 II 2019	25 III 2019	19 IV 2019	20 V 2019	25 VI 2019	22 VII 2019	23 VIII 2019	20 IX 2019	11 X 2019	12 XI 2019	18 XI 2019	16 XII 2019	Razem
Pkt 3	Posłowie do Sejmu RP	3	0	0	0	0	6	3	0	0	0	107	0	0	119
	Senatorowie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15	0	0	15
	Posłowie do Parlamentu Europejskiego	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	5
Pkt 4	Członkowie Rady Ministrów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Pkt 5	Sędziowie Sądu Najwyższego	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Pkt 6	Sędziowie Trybunału Konstytucyjnego	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Pkt 7	Sędziowie Naczelnego Sądu Administracyjnego	0	0	2	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	5
Pkt 8	Zastępcy Przewodniczącego Trybunału Stanu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
	Członkowie Trybunału Stanu	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	8
Pkt 8b	Rzecznik Praw Dziecka	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Pkt 8c	Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Pkt 9	Wiceprezesi Najwyższej Izby Kontroli	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1

Pkt art. 22	Funkcje publiczne	29 I 2019	22 II 2019	25 III 2019	19 IV 2019	20 V 2019	25 VI 2019	22 VII 2019	23 VIII 2019	20 IX 2019	11 X 2019	12 XI 2019	18 XI 2019	16 XII 2019	Razem
Pkt 12	Prezesi Sądów Apelacyjnych	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Pkt 15	Prokuratorzy Prokuratury Krajowej	3	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	6
	Prokuratorzy regionalni	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	3
	Prokuratorzy IPN	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	2	3
Pkt 17	Sekretarze stanu	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	2
	Podsekretarze stanu	2	0	1	1	0	2	2	2	2	1	0	0	6	19
Pkt 20	Marszałkowie województw	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
	Wicemarszałkowie województw	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	4	14
	Członkowie zarządów województw	10	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	1	18
	Prezydenci miast	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	Burmistrzowie	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	Starostowie powiatów	100	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	103
	Wicestarostowie powiatów	142	0	0	1	0	1	4	1	1	1	1	0	0	152
	Członkowie zarządów powiatów	512	13	4	11	3	5	3	1	4	2	0	0	2	560
	Wójtowie	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	2
Pkt 21	Członkowie zarządu związku metropolitalnego	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
Razem		791	20	10	19	7	22	15	6	7	5	125	0	26	1053

Oprócz tego zmodyfikowano 2039 już istniejących wpisów, które uzupełniono o wyniki kwerend archiwalnych, odnotowano zmiany funkcji publicznych, zaktualizowano dane osobowe oraz daty objęcia funkcji publicznych wynikające z reelekcji. Ponadto w ramach modyfikacji dopisano sentencje zarządzeń wydanych przez prokuratorów IPN i informacje o prawomocnych orzeczeniach sądowych w zakończonych postępowaniach lustracyjnych – co łącznie dało 483 zarządzenia lustracyjne i prawomocne orzeczenia.

W trakcie dokonywanych aktualizacji wykazu osób pełniących funkcje publiczne usunięto łącznie 1106 wpisów katalogowych dotyczących osób, które przestały pełnić funkcje publiczne wymienione w art. 22 ustawy lustracyjnej.

Tabela 4. Uzupełnienia i modyfikacje istniejących wpisów

Data edycji katalogu	Modyfikacje: uzupełnienia wpisów, zmiany funkcji publicznych, reelekcje, zarządzenia prokuratorów IPN, orzeczenia sądowe			Wpisy wycofane z BIP
	Liczba modyfikacji z podziałem na poszczególne publikacje	Zarządzenia prokuratorów IPN, orzeczenia sądowe (w ramach uzupełnień)	Zarządzenia prokuratorów IPN i orzeczenia sądowe dot. nowo opublikowanych osób	
29 I 2019	826	15	174	726
22 II 2019	144	114	2	7
25 III 2019	121	61	4	10
19 IV 2019	105	99	5	14
20 V 2019	63	56	1	7
25 VI 2019	122	42	4	71
22 VII 2019	44	28	5	15
23 VIII 2019	28	19	3	7
20 IX 2019	39	33	4	8
11 X 2019	6	1	0	13
12 XI 2019	447	4	24	195
18 XI 2019	2	0	0	0
16 XII 2019	92	11	4	33
Razem	2039	483	230	1106

W okresie sprawozdawczym pracownicy SUiP byli w głównej mierze skoncentrowani na przeprowadzeniu aktualizacji wykazu osób pełniących funkcje publiczne w związku z wyborami samorządowymi, wyborami do Parlamentu Europejskiego oraz wyborami do Sejmu RP i Senatu RP. Należy przy tym uściślić, że w przypadku wyborów samorządowych aktualizacja objęła jedynie członków zarządów województw i powiatów wybranych na przełomie 2018/2019.

Tabela 5. Dane szczegółowe

	Nowe osoby	Reelekcje	Zmiany funkcji	Przywróceni do BIP	Razem
Marszałkowie województw	3	10	2	1	16
Wicemarszałkowie województw	9	11	5	6	31
Członkowie zarządów województw	15	8	4	6	33
Starostowie powiatów	100	134	39	41	314
Wicestarostowie powiatów	142	70	55	47	314
Członkowie zarządów powiatów	525	182	33	137	877

Aktualizacja uwzględniająca wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego została przeprowadzona 25 czerwca 2019 r.

Tabela 6. Dane szczegółowe – wybory do Parlamentu Europejskiego zarządzone na dzień 26 maja 2019 r.

Nowe osoby	5
Reelekcje	19
Zmiany funkcji	20
Przywróceni do BIP	7
Wycofani z BIP w związku z utratą funkcji posła do Parlamentu Europejskiego	32

Po wyborach do Sejmu i Senatu RP zarządzonych na 13 października 2019 r., w trakcie aktualizacji wykazu osób pełniących funkcje publiczne przeprowadzonej 12 listopada 2019 r., opublikowano informacje odnoszące się m.in. do 122 nowych parlamentarzystów: 107 posłów i 15 senatorów.

Tabela 7. Dane szczegółowe – wybory parlamentarne 2019

	Poseł RP	Senator RP
Nowe osoby	107	15
Reelekcje	282	57
Przywróceni do BIP	45	8
Zmiany funkcji	18	20
Dodanie funkcji	8	0
Wycofani z BIP	159	35

W 2019 r. Biuro Lustracyjne IPN zleciło pisemnie oddziałowym biurom lustracyjnym opracowanie łącznie 57 wpisów katalogowych do wykazu osób pełniących funkcje publiczne; 37 wpisów katalogowych opracowano na podstawie materiałów uzyskanych z wcześniej zgromadzonych w oddziałowych biurach lustracyjnych wyników kwerend archiwalnych. Pozostałe wpisy zostały opracowane na podstawie nowo zarządzonych kwerend archiwalnych.

Przeprowadzona została również kwerenda w zasobie Cyfrowego Archiwum pod kątem odnalezienia nowych informacji na temat osób opublikowanych na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej IPN w związku z art. 22 ustawy lustracyjnej. W rezultacie, na podstawie materiałów udostępnionych przez Archiwum IPN, oddziałowe archiwa IPN oraz wspomniany zasób Cyfrowego Archiwum, uzupełniono wpisy o informacje i materiały dotychczas nieujęte. W związku z ciągłym procesem opracowywania i uzupełniania wymienionego zasobu podobne działania będą kontynuowane.

W ramach czynności służbowych pracownicy Sekcji weryfikowali wpisy katalogowe, przekazywane do weryfikacji centralnej przez oddziałowe biura lustracyjne oraz te, które zostały utworzone w Biurze Lustracyjnym. Sporządzali notatki służbowe z analizy materiałów archiwalnych. Opracowywali niezbędne dane statystyczne, związane z poszczególnymi publikacjami informacji dotyczących osób wymienionych w art. 22 ustawy lustracyjnej, pozyskiwali dane osobowe osób pełniących funkcje publiczne, odnotowywali w trakcie kolejnych publikacji sentencje zarządzeń lustracyjnych i prawomocnych orzeczeń sądowych, monitorowali zmiany na określonych stanowiskach publicznych, uczestniczyli w szkoleniach

podwyższających kwalifikacje oraz wykonywali inne czynności służbowe – w tym: przekazywali oddziałowym biurom lustracyjnym kserokopie wyników kwerend nowych osób opublikowanych w związku z wyborami do Parlamentu Europejskiego oraz Sejmu RP i Senatu RP, monitorowali fakt rejestracji i wszczęcia procedury analizy oświadczeń lustracyjnych oraz udzielali odpowiedzi na zapytania kierowane od osób i instytucji zewnętrznych.

Przeprowadzono również prace mające na celu archiwizację dokumentów zgromadzonych w trakcie prac SUiP w latach 2014–2016, które następnie przekazano do Archiwum Zakładowego IPN.

Dodatkowo poza ww. zadaniami pracownicy wykonywali czynności związane z wdrożeniem nowego modułu aplikacji ABeL o nazwie „System informacji o złożeniu oświadczenia lustracyjnego", który został udostępniony 9 grudnia 2019 r. Umożliwia on osobom, które uprzednio złożyły oświadczenie lustracyjne, pozyskanie w sposób automatyczny danych niezbędnych do wypełnienia informacji o uprzednim złożeniu oświadczenia lustracyjnego.

W celu aktualizacji wykazu osób pełniących funkcje publiczne pod kątem zmian personalnych w obrębie stanowisk wymienionych w art. 22 ust. 1 cyt. ustawy korzystano ze wszystkich dostępnych źródeł informacji, w tym z bazy oświadczeń lustracyjnych i korespondencji urzędowej dotyczącej zmian kadrowych, wpływającej do Biura Lustracyjnego IPN. Przeprowadzano monitoring ogólnodostępnych środków masowego przekazu, przede wszystkim prasy i Internetu, regularnie dokonywano przeglądu określonych stron serwisów informacyjnych, stron internetowych: ministerstw, Sejmu RP, Senatu RP, Parlamentu Europejskiego, Kancelarii Prezydenta RP, Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Prokuratury Krajowej, Naczelnego Sądu Administracyjnego, Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, Sądów Apelacyjnych, Prokuratur Regionalnych, Sądu Najwyższego, Wojskowych Sądów Okręgowych, Trybunału Konstytucyjnego, Państwowej Komisji Wyborczej, Krajowej Rady Sądownictwa, Urzędu Ochrony Danych Osobowych, organów administracji samorządowej oraz pozostałych instytucji centralnych wymienionych w art. 22 ust. 1 ustawy lustracyjnej.

Aktualizując dane z katalogu osób pełniących funkcje publiczne, bazowano na oficjalnej korespondencji, którą w 2019 r. nadsyłały: Krajowe Biuro Wyborcze, Najwyższa Izba Kontroli, Naczelny Sąd Administracyjny, Sąd Najwyższy, Prokuratura Krajowa, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Biuro Budżetu, Finansów i Kadr IPN oraz, w zakresie punktu 20 art. 22 ust. 1 ustawy lustracyjnej, oddziałowe biura lustracyjne. W wyjątkowych sytuacjach pracownicy SUiP kontaktowali się z niektórymi instytucjami drogą telefoniczną lub mailową w celu szybkiego potwierdzenia informacji niezbędnych do publikacji danych w Biuletynie Informacji Publicznej IPN.

10.2. Przygotowywanie i publikowanie katalogów w Biuletynie Informacji Publicznej IPN (WPiPK)

Biuro Lustracyjne wraz z oddziałowymi biurami lustracyjnymi, wypełniając zadania określone zapisami w art. 52a pkt 6, 7 i 8, w art. 52aa pkt 3 oraz w art. 52b pkt 1 i 2a ustawy o IPN, przygotowuje na podstawie zachowanych dokumentów archiwalnych i publikuje następujące katalogi tematyczne: funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa PRL, osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa PRL oraz osób zajmujących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe w PRL. Publikacje katalogów zamieszczone są na stronie internetowej http://katalog.bip.ipn.gov.pl. w ramach Biuletynu Informacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej.

W 2019 r. Biuro Lustracyjne IPN przygotowało 13 publikacji w trzech wyżej wymienionych katalogach tematycznych, które zawierały informacje o odnalezionych materiałach archiwalnych w odniesieniu do 11 468 osób. W tej liczbie nowe publikacje obejmują 10 547 osób, a modyfikacje już istniejących wpisów 921 osób. Modyfikacje wcześniejszych publikacji wiązały się z wprowadzaniem uzupełnień na podstawie odnalezionych w materiałach archiwalnych nieznanych uprzednio danych oraz z dopisaniem informacji o zarządzeniach prokuratorskich i orzeczeniach sądowych po zbadaniu zgodności z prawdą oświadczenia lustracyjnego.

Tabela 8. Liczba osób w katalogach tematycznych, których dane opublikowano w 2019 r.

Rodzaj katalogu	Wpisy nowe	Wpisy zmodyfikowane
Katalog funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa PRL	7133	396
Katalog osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa PRL	1610	392
Katalog osób zajmujących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe w PRL	1804	133
Razem	10 547	921

Przygotowywanie wpisów do katalogu osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa państwa PRL wymaga przeprowadzenia w zasobie archiwalnym IPN pełnej kwerendy, co ma bezpośredni wpływ na liczbę przygotowywanych do publikacji danych.

W 2019 r. Biuro Lustracyjne oraz oddziałowe biura lustracyjne przeprowadziły 1855 kwerend archiwalnych odnośnie do osób wytypowanych do publikacji w katalogu rozpracowywanych.

W katalogu osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa PRL w pierwszej kolejności publikowane są informacje o osobach, które:
- otrzymały w Instytucie Pamięci Narodowej status „pokrzywdzonego" na podstawie art. 6 ustawy o IPN (uchylonego 15 marca 2007 r. w wyniku nowelizacji ustawy);
- złożyły do Instytutu wniosek o udostępnienie dokumentów (art. 30 ustawy o IPN);

lub, wobec których:
- prowadzone było postępowanie o nadanie Krzyża Wolności i Solidarności;
- prowadzone było postepowanie o nadanie statusu działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby rozpracowywanej z powodów politycznych;
- Biuro Lustracyjne prowadzi sprawdzenie lustracyjne.

W dalszej kolejności publikowane są informacje o osobach wytypowanych na podstawie zachowanych akt operacyjnych i śledczych oraz zapisów w zachowanej dokumentacji ewidencyjnej.

W 2019 r. Biuro Lustracyjne oraz oddziałowe biura lustracyjne kontynuowały wysyłanie pism z prośbą o udzielenie zgody na publikację w katalogu osób rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa państwa PRL. Instytut Pamięci Narodowej zwrócił się o zgodę na publikację do 1756 osób (wymóg ustawowy), w tym także do krewnych osób zmarłych (taką możliwość dopuszcza nowelizacja art. 52a pkt 7 ustawy o IPN z 18 marca 2010 r.). Zgodę na publikację wyraziło 691 osób. Wprowadzona w 2016 r. nowelizacja ustawy o IPN, dopuszcza również możliwość publikowania danych w katalogu osób rozpracowywanych bez konieczności uzyskania zgody na publikację w przypadku, gdy od chwili śmierci wytypowanej osoby upłynęło co najmniej 20 lat, a w przypadku bezsprzecznego ustalenia braku osób uprawnionych do wyrażenia zgody, umieszczenie w katalogu następuje na podstawie decyzji prezesa Instytutu Pamięci Narodowej (nowelizacja art. 52a pkt 7 ustawy o IPN z 29 kwietnia 2016 r.).

Katalog osób zajmujących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe opracowywany jest na podstawie kwerend prowadzonych przede wszystkim poza Instytutem Pamięci Narodowej (m.in. w Archiwum Akt Nowych, Archiwum Sejmu RP, Archiwum Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, w archiwach państwowych, uniwersyteckich), z kolei wpisy do katalogu funkcjonariuszy są przygotowywane na podstawie zgromadzonych w zasobie archiwalnym IPN akt osobowych pracowników, funkcjonariuszy i żołnierzy organów bezpieczeństwa państwa PRL. Ponadto wymienione wyżej dwa katalogi obecnie uzupełniane są o informacje określone w art. 52b ust. 1 pkt. 5 ustawy o IPN, które dotyczą zapisów ewidencyjnych, tj. informacji zawartych w dziennikach rejestracyjnych, dziennikach archiwalnych, kartotekach oraz dokumentach o podobnym charakterze.

Z uwagi na równoczesne wykonywanie przez Biuro Lustracyjne IPN licznych zadań nakreślonych przez ustawodawcę – prowadzenie sprawdzeń i przygotowywanie postępowań lustracyjnych oraz opracowywanie katalogów tematycznych i wykazu osób pełniących funkcje publiczne – przygotowywanie

publikacji i publikowanie katalogów tematycznych nie jest jednorazowym aktem, lecz procesem ciągłym i rozłożonym w czasie.

W 2019 r. Biuro Lustracyjne oraz oddziałowe biura lustracyjne wprowadziły do aplikacji Biura Lustracyjnego (ABeL) i przygotowały do publikacji w Biuletynie Informacji Publicznej IPN dane dotyczące blisko 14 tys. osób w trzech katalogach tematycznych oraz w wykazie osób pełniących funkcje publiczne. Szczegółową pracę jedenastu oddziałowych biur lustracyjnych oraz Biura Lustracyjnego w roku sprawozdawczym w zakresie przygotowywania wpisów przedstawia poniższa tabela.

Tabela 9. Zestawienie liczby wpisów przygotowywanych oraz przekazanych do publikacji w katalogach tematycznych i wykazie osób pełniących funkcje publiczne przez oddziałowe biura lustracyjne oraz Biuro Lustracyjne

Katalog /OBL-BL	Białystok	Gdańsk	Katowice	Kraków	Lublin	Łódź	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Biuro Lustracyjne	Razem
Katalog funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa PRL													
Liczba osób przygotowywanych do publikacji	74	5	46	14	13	140	0	10	0	4	76	618	1000
Liczba osób przekazanych do publikacji	490	106	22	210	206	144	462	32	26	290	175	3970	6133
Razem	564	111	68	224	219	284	462	42	26	294	251	4588	7133
Katalog rozpracowywanych przez organy bezpieczeństwa PRL													
Liczba osób przygotowywanych do publikacji	167	95	290	196	42	140	260	97	297	4	51	0	1639
Liczba osób przekazanych do publikacji	187	203	175	240	43	66	90	127	265	37	121	219	1773
Razem	354	298	465	436	85	206	350	224	562	41	172	219	3412
Katalog osób zajmujących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe w PRL													
Liczba osób przygotowywanych do publikacji	149	68	12	0	4	653	0	9	75	50	21	0	1041
Liczba osób przekazanych do publikacji	72	300	155	125	94	127	26	103	31	263	73	220	1589
Razem	221	368	167	125	98	780	26	112	106	313	94	220	2630
Wykaz osób pełniących funkcje publiczne wymienione w art. 22 ustawy lustracyjnej													
Liczba osób przygotowywanych do publikacji	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2
Liczba osób przekazanych do publikacji	27	60	15	41	68	66	8	22	29	23	88	118	565
Razem	27	60	15	41	68	68	8	22	29	23	88	118	567
Razem we wszystkich katalogach	1166	837	715	826	470	1338	846	400	723	671	605	5145	13742

W 2019 r. oddziałowe biura lustracyjne kontynuowały rozpoczęty w 2017 r. cykl organizacji spotkań z osobami, które w latach 1944–1989 były rozpracowywane przez organy bezpieczeństwa państwa PRL i co do których zachowały się materiały archiwalne dotyczące działalności tych osób na rzecz niepodległego bytu państwa polskiego. Celem takich spotkań było przede wszystkim przybliżenie procesu tworzenia katalogu osób rozpracowywanych przez historyków pionu lustracyjnego oraz prezentacja dotychczasowego dorobku w zakresie tworzenia tego katalogu. Dodatkowo na przygotowanych przez poszczególne oddziały spotkaniach, w formie prelekcji i pokazów multimedialnych, przedstawiano pracę oraz metody operacyjne cywilnych i wojskowych organów bezpieczeństwa państwa PRL, aby podkreślić szczególne znaczenie tego katalogu, ukazującego szeroki zakres inwigilacji osób przez służby specjalne państwa komunistycznego. Spotkania takie dają również bezpośrednią możliwość omówienia przepisów regulujących publikowanie katalogu oraz uzyskania od zaproszonych osób, wymaganej zapisami ustawy o IPN, zgody na publikację danych osobowych w katalogu osób rozpracowywanych. W okresie sprawozdawczym takie spotkania zostały zorganizowane w Bydgoszczy oraz w Opolu przez właściwe miejscowo oddziałowe biura lustracyjne.

W innej formie cel tworzenia katalogu „osób rozpracowywanych" zaprezentowały oddziałowe biura lustracyjne w Lublinie oraz w Białymstoku. 30 stycznia 2019 r. pracownik OBL w Lublinie w swoim wystąpieniu w Miejsko-Gminnej Bibliotece Publicznej w Łęcznej omawiał ten katalog w ramach prezentacji dotyczącej działalności pionu lustracyjnego IPN. 28 lutego 2019 r., na konferencji popularnonaukowej „Żołnierze Niezłomni – historia i przywracanie pamięci" w Lublinie, pracownik OBL w Lublinie przedstawił referat oraz prezentację „Katalog osób rozpracowywanych przez organa bezpieczeństwa PRL jako forma uhonorowania i pamięci". Z kolei pracownicy OBL w Białymstoku w ramach działalności edukacyjnej uczestniczyli w dwóch spotkaniach w ramach cyklu „Przystanek Historia": 22 października 2019 r. w Białymstoku zaprezentowano zakres działania biura pod kątem tworzenia katalogów tematycznych oraz 26 listopada 2019 r. w Siemiatyczach przedstawiono prezentację „Nie tylko lustracja. Katalogi tematyczne Biura Lustracyjnego".

10.3. Przygotowywanie postępowań lustracyjnych

10.3.1. Sprawy zainicjowane zgodnie z treścią art. 52a pkt 2 i 3 ustawy o IPN

Na podstawie wymogów ustawowych i procedur realizowanych przez Biuro Lustracyjne prokuratorzy oddziałowych biur lustracyjnych zgodnie z treścią art. 52a ust. 2 i 3 ustawy o IPN analizują oświadczenia lustracyjne, zbierają informacje niezbędne do ich prawidłowej oceny i przygotowują postępowania lustracyjne. W toku prowadzonych czynności, zgodnie z treścią art. 52e ust. 3, 3a, 4, mogą żądać nadesłania akt i dokumentów (zarówno przez Archiwum IPN, jak i inne instytucje i archiwa, takie jak np.: ABW, WBH im. gen. broni Kazimierza Sosnkowskiego, MON). Analizują je, koordynują prowadzoną w sprawie kwerendę archiwalną, przesłuchują świadków – zarówno funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa wytwarzających analizowaną dokumentację, jak i osoby rozpracowywane, których dotyczą wytworzone dokumenty, powołują biegłych (przede wszystkim z zakresu badania pisma ręcznego), a w przypadku ustalenia, że zgromadzony w ten sposób materiał dowodowy uzasadnia wątpliwość co do zgodności z prawdą badanego oświadczenia – wysyłają do osoby składającej badane oświadczenie zawiadomienie o możliwości złożenia wyjaśnień zgodnie z treścią art. 52e ust. 3 i w konsekwencji przyjmują takie wyjaśnienia.

W każdej sprawie prokurator sporządza decyzję końcową:

- wniosek o wszczęcie postępowania lustracyjnego;
- stanowisko w toku postępowania autolustracyjnego kierowane do sądu (art. 20 ust. 5 ustawy lustracyjnej);

– w przypadku braku wątpliwości co do zgodności z prawdą badanego oświadczenia – zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez dalszego biegu.

Tak jak w poprzednich latach (2008–2018) w wytyczaniu kierunków i zakresu poszukiwań materiałów archiwalnych, m.in. w zasobach Instytutu, w analizie wielu materiałów prokuratorzy, mając na uwadze specyfikę tych działań, ich zakres i obszerność, korzystają z pomocy historyków i archiwistów pracujących w Biurze Lustracyjnym i oddziałowych biurach lustracyjnych.

W roku sprawozdawczym oddziałowe biura lustracyjne zainicjowały 13 469 nowych postępowań mających na celu weryfikację prawdziwości złożonych oświadczeń. Kontynuowano bieg 4471 spraw niezakończonych w 2018 r. Zakończono łącznie 13 575 spraw, w tym:

– skierowano 243 wnioski o wszczęcie postępowania lustracyjnego z uwagi na uzasadnioną wątpliwość co do prawdziwości badanych oświadczeń;
– skierowano 76 stanowisk w tzw. postępowaniach autolustracyjnych prowadzonych na podstawie art. 20 ust. 5 ustawy lustracyjnej; w 2019 r. od osób zainteresowanych wpłynęło do sądów 57 wniosków o wszczęcie postępowania autolustracyjnego w tym trybie; w 23 sprawach sąd odmówił wszczęcia postępowania;
– wydano 12 205 zarządzeń o pozostawieniu spraw bez dalszego biegu wobec braku wątpliwości co do zgodności z prawdą badanych oświadczeń;
– w 1029 sprawach wydano zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez dalszego biegu z innych przyczyn (np. na podstawie art. 17 § 1 pkt 5 wobec śmierci osoby lustrowanej i inne);
– 22 sprawy wykreślono jako załatwione w inny sposób (np. przekazano według właściwości do innego biura).

Powyższe ukazuje tabela.

Tabela 10. Informacje o wpływie i załatwieniu spraw przygotowujących postępowanie lustracyjne

Miesiąc	Pozostałość z poprzedniego okresu	Wpływ do Ppl	Zakończono ogółem	Liczba wniosków o autolustrację od osób zainteresowanych (art. 20 ust.5)	Odmowa wszczęcia postępowania autolustracyjnego	Etap postępowania		Zakończenie				
						Sprawy, w których przeprowadzono czynności z art. 52e ust.3 ustawy o IPN	Liczba przesłuchanych świadków	Stanowisko prokuratora w sprawie autolustracji	Skierowanie wniosku o wszczęcie postępowania lustracyjnego	Zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez biegu z uwagi na brak wątpliwości	Zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez biegu z innych przyczyn m.in.: zgon, błąd	Załatwiono w inny sposób
Styczeń	4471	1209	1759	6	1	39	83	22	21	1572	139	5
Luty	3921	1252	1413	7	3	35	87	7	21	1235	146	4
Marzec	3760	1168	1466	9	3	39	87	4	22	1332	107	1
Kwiecień	3463	1118	1245	3	1	39	90	4	15	1178	45	3
Maj	3336	1145	1217	5	2	26	98	7	20	1085	103	2
Czerwiec	3264	1189	1221	7	0	36	69	6	23	1132	58	2
Lipiec	3232	1088	1034	4	1	26	84	3	19	945	66	1
Sierpień	3266	891	955	1	1	33	71	7	24	836	87	1
Wrzesień	3222	959	823	7	4	28	50	5	15	707	96	0
Październik	3358	1150	1188	2	1	42	103	6	25	1082	74	1
Listopad	3320	1198	746	5	2	36	122	0	18	661	66	1
Grudzień	3772	1102	508	1	4	25	79	5	20	440	42	1
Razem		13 469	13 575	57	23	404	1023	76	243	12 205	1029	22

Należy w tym miejscu podkreślić, że od 2017 r. nastąpił znaczny wzrost liczby zarówno samych wniosków o wszczęcie postępowania autolustracyjnego składanych przez osoby zainteresowane do sądów, jak i stanowisk przedstawianych przez prokuratorów. Powyższe jest związane z nowelizacją ustawy z dnia 16 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2016 r. poz. 2270) i podyktowane było chęcią uzyskania przez byłych funkcjonariuszy orzeczenia odnoszącego się do pojęcia służby w organach bezpieczeństwa państwa PRL, a także z publikacjami Inwentarza Archiwalnego IPN opisującego stan zachowania materiałów i ich charakter.

Prezentowane wyniki statystyczne uzyskano przy nieznacznie zwiększonym stanie kadrowym prokuratorów oddziałowych biur lustracyjnych:

- w OBL w Białymstoku dwóch prokuratorów prowadziło 1631 spraw (318 spraw niezakończonych w 2018 r. i 1313 spraw zarejestrowanych od stycznia do grudnia 2019 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 815 spraw rocznie (68,0 sprawy miesięcznie);
- w OBL w Gdańsku trzech prokuratorów prowadziło 1683 sprawy (542 sprawy niezakończone w 2018 r. i 1141 spraw zarejestrowanych od stycznia do grudnia 2019 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 561,0 spraw rocznie (46,8 sprawy miesięcznie);
- w OBL w Katowicach czterech prokuratorów prowadziło 1483 sprawy (332 sprawy niezakończone w 2018 r. i 1151 spraw zarejestrowanych od stycznia do grudnia 2019 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 370,8 sprawy rocznie (30,9 sprawy miesięcznie);
- w OBL w Krakowie trzech prokuratorów prowadziło 1651 spraw (505 spraw niezakończonych w 2018 r. i 1146 spraw zarejestrowanych od stycznia do grudnia 2019 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 550 spraw rocznie (45,9 sprawy miesięcznie);
- w OBL w Lublinie dwóch prokuratorów prowadziło 1469 spraw (370 spraw niezakończonych w 2018 r. i 1099 spraw zarejestrowanych od stycznia do grudnia 2019 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 734,5 sprawy rocznie (61,2 sprawy miesięcznie);
- w OBL w Łodzi trzech prokuratorów prowadziło 1506 spraw (336 spraw niezakończonych w 2018 r. i 1170 spraw zarejestrowanych od stycznia do grudnia 2019 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadały 502 sprawy rocznie (41,8 sprawy miesięcznie). Należy zaznaczyć, że jeden z prokuratorów rozpoczął pracę w OBL w Łodzi od 1 czerwca 2019 r.;
- w OBL w Poznaniu dwóch prokuratorów prowadziło 1651 spraw (391 spraw niezakończonych w 2018 r. i 1260 spraw zarejestrowanych od stycznia do grudnia 2019 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 825,5 sprawy rocznie (68,8 sprawy miesięcznie);
- w OBL w Rzeszowie trzech prokuratorów prowadziło 1816 spraw (507 spraw niezakończonych w 2018 r. i 1309 spraw zarejestrowanych od stycznia do grudnia 2019 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 605,3 sprawy rocznie (50,4 sprawy miesięcznie);
- w OBL w Szczecinie trzech prokuratorów prowadziło 1815 spraw (413 spraw niezakończonych w 2018 r. i 1402 sprawy zarejestrowane od stycznia do grudnia 2019 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 605 spraw rocznie (50,4 sprawy miesięcznie);
- w OBL we Wrocławiu dwóch prokuratorów prowadziło 1701 spraw (414 spraw niezakończonych w 2018 r. i 1287 spraw zarejestrowanych od stycznia do grudnia 2019 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 850,5 sprawy rocznie (70,9 sprawy miesięcznie).
- w OBL w Warszawie czterech prokuratorów prowadziło 1534 sprawy (343 sprawy niezakończone w 2018 r. i 1191 spraw zarejestrowanych od stycznia do grudnia 2019 r.), tym samym średnio na prokuratora przypadało 383,5 sprawy rocznie (32,0 sprawy miesięcznie). Należy zauważyć, że jeden z prokuratorów przebywał na zwolnieniu lekarskim od 1 stycznia 2019 ~~r.~~ do 31 grudnia 2019 r.

Tabela 11. Statystyka obciążenia w 2019 r. w oddziałowych biurach lustracyjnych

Oddziałowe biuro lustracyjne	Liczba spraw zarejestrowanych – stan na 1 I 2019 r.	Liczba spraw zarejestrowanych w 2019 r.	Liczba postępowań prowadzonych w okresie od 1 I do 31 XII 2019 r.	Liczba spraw załatwionych w 2019 r.	Liczba prokuratorów OBL – stan na 31 XII 2019 r.	Obciążenie jednego prokuratora (d/f)	Średnie załatwienie spraw przez prokuratora (e/f)
a	b	c	d	e	f	g	h
Białystok	318	1313	1631	1201	2	815,5	600,5
Gdańsk	542	1141	1683	1289	3	561,0	429,7
Katowice	332	1151	1483	1217	4	370,8	304,3
Kraków	505	1146	1651	1206	3	550,3	402,0
Lublin	370	1099	1469	1020	2	734,5	510,0
Łódź	336	1170	1506	1005	3	502,0	335,0
Poznań	391	1260	1651	1372	2	825,5	686,0
Rzeszów	507	1309	1816	1353	3	605,3	451,0
Szczecin	413	1402	1815	1344	3	605,0	448,0
Wrocław	414	1287	1701	1361	2	850,5	680,5
Warszawa	343	1191	1534	1207	4	383,5	301,8
Razem	4471	13469	17940	13575	31	578,7	437,9

Odnosząc się do zróżnicowania liczby spraw przypadających na prokuratora w poszczególnych jednostkach, trzeba stwierdzić, że zależy to od wielu czynników. Pierwszym elementem warunkującym obciążenie danego biura sprawami są limity zapytań kwerendowych w tzw. kwerendach wstępnych, uzgadniane corocznie z Archiwum IPN.

Jeśli uwzględni się jednak liczbę etatów prokuratorskich w poszczególnych biurach, przydział tych limitów został zróżnicowany. Określenie limitu było każdorazowo uzależniane od stanu osobowego (kadrowego) danej jednostki i od jakości (charakteru) spraw pozostających w biegu w danym biurze, a w ostatnim okresie także od obciążenienia biur liczbą postępowań lustracyjnych prowadzonych przez sądy, co wpływało na znaczny wzrost dni wokandowych w niektórych oddziałach.

W toku prowadzonych czynności, weryfikujących prawdziwość badanych oświadczeń lustracyjnych, przesłuchano łącznie 1023 świadków. Należy podkreślić, że przesłuchania świadków w toku procedur lustracyjnych są związane z istotnym obciążeniem czasowym – świadkowie są bowiem w przeważającej większości funkcjonariuszami organów bezpieczeństwa państwa i osobami rozpracowywanymi, których dotyczyły przekazywane informacje, będącymi obecnie w podeszłym wieku i wielokrotnie z uwagi na stan zdrowia i przebyte choroby nie są w stanie stawić się na przesłuchanie w siedzibie oddziałowego biura lustracyjnego. Wiąże się to zatem z koniecznością prowadzenia przesłuchań w miejscu zamieszkania świadka, na ogół odległym od siedziby oddziałowego biura lustracyjnego. Czynność przesłuchania świadka prowadzona jest bezpośrednio przez prokuratora i nie ma możliwości zlecenia jej np. Policji.

Zgodnie z treścią art. 52e ust. 3 ustawy o IPN do 404 osób, których oświadczenia analizowano, skierowano pismo informujące o możliwości złożenia wyjaśnień.

Tabela 12. Informacje o wpływie i załatwieniu spraw według oddziałów

OBL	Pozostałość z poprzedniego okresu	Wpływ do Ppl	Zakończono ogółem	Liczba wniosków o autolustrację od osób zainteresowanych (art. 20 ust.5)	Odmowa wszczęcia postępowania autolustracyjnego	Etap postępowania		Zakończenie				
						Sprawy, w których przeprowadzono czynności z art. 52e ust.3 ustawy o IPN	Liczba przesłuchanych świadków	Stanowisko prokuratora w sprawie autolustracji	Skierowanie wniosku o wszczęcie postępowania lustracyjnego	Zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez biegu z uwagi na brak wątpliwości	Zarządzenie o pozostawieniu sprawy bez biegu z innych przyczyn m.in.: zgon, błąd	Załatwiono w inny sposób
Białystok	318	1313	1201	1	3	31	33	18	27	1086	69	1
Gdańsk	542	1141	1289	5	2	42	107	5	20	1157	101	6
Katowice	332	1151	1217	3	1	41	152	5	33	1065	114	0
Kraków	505	1146	1206	8	2	19	35	7	7	1056	136	0
Lublin	370	1099	1020	11	3	33	59	12	18	937	53	0
Łódź	336	1170	1005	6	3	30	91	3	13	855	133	1
Poznań	391	1260	1372	2	0	27	73	2	25	1268	74	3
Rzeszów	507	1309	1353	4	3	39	129	6	20	1294	32	1
Szczecin	413	1402	1344	8	0	72	119	8	38	1208	82	8
Wrocław	414	1287	1361	2	3	38	75	8	22	1278	52	1
Warszawa	343	1191	1207	7	3	32	150	2	20	1001	183	1
Razem		13 469	13 575	57	23	404	1023	76	243	12 205	1029	22

Zbiorcze koszty zakończonych postępowań w 2019 r. (wezwania, zwroty kosztów dojazdu dla świadków, opinie biegłych) kształtowały się następująco:

Tabela 13. Koszty postępowań prowadzonych i zakończonych w oddziałowych biurach lustracyjnych

Oddziałowe Biuro Lustracyjne	Poniesione koszty postępowań
Białystok	49 151,56
Gdańsk	37 038,23
Katowice	52 129,53
Kraków	49 666,99
Lublin	31 914,24
Łódź	31 227,13
Poznań	39 554,91
Rzeszów	33 542,30
Szczecin	43 271,07
Wrocław	36 629,98
Warszawa	32 858,35
Razem	436 984,29

Na uwagę zasługuje także fakt, że w okresie sprawozdawczym odnotowano 295 prawomocnych orzeczeń sądowych, w tym w 207 sprawach stwierdzono niezgodność z prawdą złożonych i analizowanych przez sąd oświadczeń lustracyjnych. W 15 sprawach sąd podzielił stanowisko prokuratora Biura Lustracyjnego złożone w trybie art. 20 ust. 5a ustawy lustracyjnej i orzekł o zgodności z prawdą złożonych oświadczeń (postępowania autolustracyjne).

W 53 przypadkach sąd orzekł o zgodności z prawdą złożonych oświadczeń lustracyjnych, nie podzielając stanowiska zajmowanego przez prokuratora Biura Lustracyjnego. W 20 sprawach sądy umorzyły postępowania lustracyjne – w 1 sprawie z powodu zgonu osoby lustrowanej, w 1 sprawie sądy uznały, że lustrowany, wypełniając oświadczenie, działał w usprawiedliwionym błędzie, w 7 sprawach sądy uznały, iż nie zaistniała przesłanka publicznego pomówienia wnioskodawcy o fakt pracy, służby lub współpracy z organem bezpieczeństwa państwa, w 11 przypadkach postępowanie autolustracyjne umorzono z powodu wycofania wniosków o wszczęcie postępowania przez wnioskodawcę.

Należy też podnieść, że w okresie statystycznym odnotowano 4 tzw. orzeczenia reformatoryjne sądów odwoławczych, które zmieniły orzeczenia sądów I instancji stwierdzające niezgodność z prawdą badanych oświadczeń. Orzeczenia takie wydały Sądy Apelacyjne: w Warszawie (II Aka 178/18 z 9 maja 2019 r., II AKa 52/18 z 21 marca 2019 r., II AKa 89/19 z 9 października 2019 r.,) oraz w Poznaniu (II AKa 242/18/L z 9 stycznia 2019 r.).

Odnosząc się do powyższych danych w świetle podnoszonych często w mediach zarzutów dotyczących niskiej skuteczności wniosków o wszczęcie postępowania lustracyjnego, stwierdzić należy, że określenie takie jest nieuzasadnione. Ostatnie pięć lat pracy Biura Lustracyjnego pokazuje stale utrzymujący się wysoki poziom spraw wygranych przez prokuratorów – w roku sprawozdawczym w ponad 80 proc. orzeczeń sąd wydał orzeczenie zgodne ze stanowiskiem prokuratora.

Mając na względzie szczególny charakter tych procedur i ich specyfikę, należy uznać te wyniki za bardzo dobre.

Materiał dowodowy zgromadzony w tych sprawach to dokumentacja archiwalna wytworzona – w zdecydowanej większości – przez funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa PRL w latach 1944–1990. Obecnie są to osoby w podeszłym już wieku, często przewlekle chorujące, mające problemy z odtworzeniem zdarzeń sprzed ponad 20 lat. Wielokrotnie na różnych etapach postępowania świadkowie ci składają odmienne w treści zeznania, powołując się na problemy z pamięcią. Wielu autorów badanych dokumentów nie można przesłuchać z powodu ich śmierci. Funkcjonariusze zeznający w postępowaniach lustracyjnych w charakterze świadków w celu ochrony swoich dawnych źródeł informacji, a także z innych powodów wielokrotnie składają zeznania, z których wynika, że fałszowali dokumentację operacyjną, jednoznacznie wskazującą na fakt współpracy poszczególnych osób z organami bezpieczeństwa państwa w różnych jej formach, podając w ten sposób w wątpliwość wiarygodność podstawowego materiału dowodowego, który zachował się w tych sprawach. Zeznania są składane w poczuciu bezkarności za przestępstwo fałszerstwa dokumentów czy też poświadczania nieprawdy co do okoliczności mających znaczenie prawne w sporządzanych materiałach o charakterze operacyjnym.

Wprawdzie treść art. 2 ust. 1 ustawy o IPN wskazuje, że przestępstwo takie stanowi jedną z postaci zbrodni komunistycznych, których karalność zgodnie z art. 4 ust 1a tej ustawy rozpoczyna się od 1 sierpnia 1990 r. i upływa po 30 latach, a więc 1 sierpnia 2020 r., ale orzecznictwo Sądu Najwyższego zapoczątkowane uchwałą SN z 25 maja 2010 r., sygn. IKZP 5/10, wskazuje, że cytowany przepis art. 4 ust. 1a ustawy o IPN nie stanowi samodzielnej podstawy normatywnej do ustalania terminu przedawnienia karalności zbrodni komunistycznych określonych w art. 2 ust. 1 tej ustawy, a przy ustalaniu tym konieczne jest uwzględnienie przepisów regulujących przedawnienie karalności przestępstw zawartych w przepisach Kodeksu karnego z 1969 r. (po nowelizacji z dnia 12 lipca 1995 r., Dz.U. z 1995 r., nr 95, poz. 475), Kodeksu karnego z 1997 r. oraz ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz.U. z 1997 r., nr 88, poz. 554 z późn. zm.). W konsekwencji Sąd Najwyższy w cytowanej uchwale orzekł, że wszystkie występki kwalifikowane jako zbrodnie komunistyczne, zagrożone karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności, co do których nie wszczęto postępowania, przedawniły się z upływem

1 stycznia 1995 r., a więc jeszcze wtedy, gdy ważny był Kodeks karny z 1969 r. i przed uchwaleniem ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

W tym miejscu należy wskazać, że przestępstwa fałszerstwa dokumentów oraz poświadczania nieprawdy co do okoliczności mających znaczenie prawne, opisane w art. 187, 193 lub 194 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 11 lipca 1932 r. oraz w art. 265 § 1, art. 266 § 1 i 2 i art. 267 ustawy z 19 kwietnia 1969 r. kk, które wymienione zostały w cyt. art. 2 ust. 1 ustawy o IPN, są zagrożone karami nieprzekraczającymi 5 lat pozbawienia wolności, a zatem zgodnie z cytowaną uchwałą SN przedawniły się już 1 stycznia 1995 r. Jedynym przestępstwem tej kategorii wymienionym w art. 2 ust. 1 ustawy o IPN, które zgodnie ze wskazanym orzecznictwem Sądu Najwyższego nie uległo jeszcze przedawnieniu, jest opisany w art. 266 § 4 kodeksu karnego z 1969 r. czyn poświadczenia przez funkcjonariusza publicznego nieprawdy w wystawionym dokumencie w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, który zagrożony jest karą pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Niejednokrotnie materiał dowodowy zgromadzony na etapie przygotowywania postępowania lustracyjnego przez prokuratora jest uzupełniany także przez lustrowanego o jego wyjaśnienia, posiadane dokumenty lub dane świadków dopiero na etapie postępowania sądowego.

Sąd orzekający musi ocenić, czy dana osoba swoim działaniem wypełniła wszystkie przesłanki tajnej i świadomej współpracy w rozumieniu art. 3a ustawy lustracyjnej, dookreślone w orzecznictwie Sądu Najwyższego (II KK 160/06) i Trybunału Konstytucyjnego (K 39/97):

1) współpraca musi polegać na kontaktach z organami bezpieczeństwa państwa i przekazywaniu informacji tym organom;

2) musi mieć charakter świadomy;

3) winna być tajna, co oznacza, że fakt nawiązania współpracy oraz jej przebieg mają pozostać tajemnicą, w szczególności wobec tych osób i środowisk, których miały dotyczyć przekazywane informacje;

4) musi wiązać się z operacyjnym zdobywaniem informacji przez organy bezpieczeństwa państwa;

5) nie może ograniczać się do samej deklaracji woli, lecz winna realizować się w świadomie podejmowanych konkretnych działaniach w celu urzeczywistnienia podjętej współpracy.

Wszystkie zaistniałe wątpliwości zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 5 § 2 kpk rozstrzyga się na korzyść lustrowanych.

Należy też podkreślić, że często ocena materiału dowodowego dokonanego przez sąd I instancji skrajnie różni się od oceny sądu odwoławczego czy nawet Sądu Najwyższego, o czym świadczą opisane powyżej przypadki zmiany orzeczenia sądu I instancji przez sąd odwoławczy lub zmiany prawomocnych orzeczeń przez Sąd Najwyższy.

Procedur lustracyjnych i ich wyników nie można zatem w sposób prosty przyrównać do procedur karnych, o czym może świadczyć bardzo obszerne, chociaż niejednolite orzecznictwo, w tym orzecznictwo Sądu Najwyższego.

Wniosek o wszczęcie postępowania lustracyjnego nie jest aktem oskarżenia.

Poziom skomplikowania materii w sprawach lustracyjnych jest również nieporównywalny z innymi sprawami, czemu dał wyraz ustawodawca, przekazując orzekanie w tych sprawach zawodowym składom sędziów sądu okręgowego. Prawdopodobieństwo skazania w następstwie aktu oskarżenia jest tym samym z wielu przyczyn znacznie większe aniżeli stwierdzenie nieprawdziwości oświadczenia lustracyjnego w następstwie wniosku prokuratora z przyczyn podanych powyżej.

Wskazać należy, że art. 52e ustawy o IPN zobowiązuje prokuratora Biura Lustracyjnego do występowania z wnioskiem o wszczęcie postępowania lustracyjnego zawsze wtedy, gdy powstaje wątpliwość co do zgodności z prawdą badanego oświadczenia. O zasadności kierowanych do sądu w tym trybie wniosków świadczy fakt, że w roku sprawozdawczym na 243 kierowane wnioski sądy odmówiły wszczęcia postępowania w 4 sprawach.

Należy podkreślić, że w roku sprawozdawczym zarówno wnioski o wszczęcie postępowania lustracyjnego, jak i prawomocne orzeczenia o złożeniu niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego dotyczyły osób pełniących różne funkcje publiczne z art. 4 ustawy lustracyjnej.

W tym miejscu warto odnotować, że w toku prowadzonych postępowań prokuratorzy wnikliwie analizują materiały archiwalne wytworzone przez organy bezpieczeństwa państwa PRL pod kątem ich wiarygodności i rzetelności. Działania te pozwalają na sformułowanie wniosku, że podnoszone wobec tych dokumentów zarzuty o ich powszechnej „fikcyjności" i masowym tworzeniu fałszywych rejestracji nie znajdują potwierdzenia.

Udział prokuratorów w postępowaniach lustracyjnych prowadzonych przed sądami w roku statystycznym przedstawiał się następująco:

- w OBL w Warszawie trzech prokuratorów tego biura odnotowało 120 dni wokandowych przed właściwymi sądami okręgowymi oraz sądami odwoławczymi;
- w OBL w Katowicach czterech prokuratorów odnotowało 181 dni wokandowych przed właściwymi sądami okręgowymi oraz sądami odwoławczymi;
- w OBL w Krakowie trzech prokuratorów odnotowało 82 dni wokandowe przed właściwymi sądami okręgowymi oraz sądami odwoławczymi;
- w OBL w Lublinie dwóch prokuratorów odnotowało 115 dni wokandowych przed właściwymi sądami okręgowymi oraz sądami odwoławczymi;
- w OBL w Białymstoku dwóch prokuratorów odnotowało 91 dni wokandowych przed właściwymi sądami okręgowymi oraz sądami odwoławczymi;
- w OBL w Gdańsku trzech prokuratorów odnotowało 103 dni wokandowe przed właściwymi sądami okręgowymi oraz sądami odwoławczymi;
- w OBL w Łodzi trzech prokuratorów odnotowało 59 dni wokandowych przed właściwymi sądami okręgowymi oraz sądami odwoławczymi;
- w OBL w Szczecinie trzech prokuratorów odnotowało 119 dni wokandowych przed właściwymi sądami okręgowymi oraz sądami odwoławczymi;
- w OBL w Rzeszowie trzech prokuratorów odnotowało 95 dni wokandowych przed właściwymi sądami okręgowymi oraz sądami odwoławczymi;
- w OBL w Poznaniu dwóch prokuratorów odnotowało 48 dni wokandowych przed właściwymi sądami okręgowymi oraz sądami odwoławczymi;
- w OBL we Wrocławiu dwóch prokuratorów odnotowało 96 dni wokandowych przed właściwymi sądami okręgowymi oraz sądami odwoławczymi.

W okresie sprawozdawczym prokuratorzy skierowali 72 apelacje od zapadłych orzeczeń sądów I instancji o zgodności z prawdą, sądy apelacyjne jako sądy odwoławcze uwzględniły 21 apelacji, 30 apelacji nie zostało rozpoznanych do końca 2019 r., w 21 sprawach sądy odwoławcze nie uwzględniły złożonych apelacji.

Prokuratorzy złożyli także 21 zażaleń na decyzje o umorzeniu postępowań lustracyjnych, 13 z nich zostało uwzględnionych, w 4 sprawach sąd nie uwzględnił zażalenia, 4 sprawy pozostają w toku.

10.3.2. Sprawy przejęte po byłym urzędzie Rzecznika Interesu Publicznego

W roku sprawozdawczym kontynuowano dwa postępowania przejęte po byłym urzędzie Rzecznika Interesu Publicznego. W obu przypadkach zapadły prawomocne orzeczenia o utrzymaniu w mocy orzeczeń sądów I instancji o uznaniu oświadczeń lustracyjnych za niezgodne z prawdą (Sąd Apelacyjny w Szczecinie II AKa 217/18 z 18 czerwca 2019 r., Sąd Apelacyjny w Katowicach II AKa 180/19 z 26 lipca 2019 r.).

10.3.3. Wydział Przygotowywania i Nadzoru nad Postępowaniami Lustracyjnymi Biura Lustracyjnego

W wydziale tym obowiązki pełni dwóch prokuratorów (dwóch kolejnych na mocy decyzji Prokuratora Generalnego jest oddelegowanych do oddziałowych biur lustracyjnych w Krakowie i Rzeszowie, gdzie pełnią funkcję naczelników biur), którzy nadzorują pracę 11 oddziałowych biur lustracyjnych.

W zakresie ich obowiązków pozostaje nadzór nad postępowaniami Ppl prowadzonymi w poszczególnych oddziałach, analiza decyzji końcowych, monitorowanie postępowań prowadzonych przed sądami, a także środków odwoławczych.

W roku sprawozdawczym dwaj prokuratorzy Biura Lustracyjnego (centrali) opracowali i skierowali do Dyrektora Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Zastępcy Prokuratora Generalnego 10 wniosków o wniesienie kasacji w celu wystąpienia przez niego do Sądu Najwyższego, zgodnie z treścią art. 21b ust. 6 ustawy lustracyjnej. Należy zaznaczyć, że dyrektor Głównej Komisji, jako Zastępca Prokuratora Generalnego, posiada obecnie kompetencje w zakresie kierowania w zastępstwie Prokuratora Generalnego skarg kasacyjnych również od orzeczeń zapadłych w sprawach lustracyjnych.

Dyrektor Głównej Komisji Zastępca Prokuratora Generalnego przychylił się do 8 z 10 skierowanych w 2019 r. wniosków i skierował kasacje do Sądu Najwyższego, 2 sprawy są nadal analizowane. Do 31 grudnia 2019 r. Sąd Najwyższy nie rozpoznał wniesionych kasacji. Dyrektor Głównej Komisji Zastępca Prokuratora Generalnego przychylił się również do 1 wniosku skierowanego przez Biuro Lustracyjne w 2018 r. i w roku sprawozdawczym skierował kasację w tej sprawie do Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy 25 września 2019 r. (V KK 50/19) uwzględnił kasację Prokuratora Generalnego, uchylił zaskarżone orzeczenie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania sądowi apelacyjnemu. W analizowanym okresie Sąd Najwyższy rozpoznał również sześć kasacji skierowanych przez Prokuratora Generalnego w roku 2018. W jednym przypadku Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone orzeczenie sądu I instancji i umorzył postępowanie na podstawie art. 17 §1 pkt 2 kpk, uznając, że lustrowany działał w warunkach usprawiedliwionego błędu (II KK 187/18 z 20 lutego 2019 r.). W czterech przypadkach Sąd Najwyższy uwzględnił kasację Prokuratora Generalnego, uchylił zaskarżone orzeczenie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania sądowi odwoławczemu (IV KK 177/18 z 19 czerwca 2019 r., III KK 225/18 z 18 czerwca 2019 r., II KK 189/18 z 20 lutego 2019 r. oraz IV KK 703/18 z 5 listopada 2019 r.), w 1 przypadku Sąd Najwyższy oddalił kasację Prokuratora Generalnego jako oczywiście bezzasadną (IV KK 533/18 z 8 sierpnia 2019 r.).

W tym samym okresie pełnomocnicy osób lustrowanych złożyli 11 kasacji od prawomocnych orzeczeń sądowych. W odniesieniu do dwóch kasacji Sąd Najwyższy orzekł o ich oddaleniu jako oczywiście bezzasadnych (IV KK 174/19 z 16 października 2019 r., II KK 263/19 z 13 sierpnia 2019 r.), siedem kasacji nie zostało rozpatrzonych do 31 grudnia 2019 r. (w dwóch sprawach wyznaczono wokandy na styczeń 2020 r). W okresie sprawozdawczym Sąd Najwyższy rozpatrzył również jedną kasację skierowaną przez pełnomocnika lustrowanego w roku 2017 (IV KK 444/17 z 17 stycznia 2019 r.,) oraz jedną kasację złożoną przez pełnomocnika lustrowanego w roku 2018 (II KK 385/18 z 11 grudnia 2019 r.) – obie kasacje Sąd Najwyższy oddalił jako oczywiście bezzasadne.

W roku sprawozdawczym prokuratorzy Biura Lustracyjnego występowali zatem przed Sądem Najwyższym w rozprawach związanych z kasacjami złożonymi przez obrońców lustrowanych (2 rozprawy) i kasacjami Zastępcy Prokuratora Generalnego (7 rozpraw). Prokuratorzy Biura Lustracyjnego 6 razy występowali również przed sądami okręgowymi oraz apelacyjnymi w zastępstwie prokuratorów referentów z oddziałowych biur lustracyjnych z uwagi na kolizje terminów wokand.

Prokuratorzy Biura Lustracyjnego w okresie statystycznym przeprowadzili 3 bieżące kontrole w oddziałowych biurach lustracyjnych, obejmujące sprawy trwające powyżej 9 i 12 miesięcy, co było zgodne z planem najważniejszych działań Wydziału Nadzoru na rok 2019.

Wyniki każdej z przeprowadzonych bieżących kontroli stanowiły podstawę do opracowywania zaleceń mających na celu usunięcie dostrzeżonych braków kwerend archiwalnych i usprawnienie pracy poszczególnych oddziałowych biur. Poniżej przedstawiono dane dotyczące pracy zrealizowanej przez prokuratorów Wydziału Nadzoru wspólnie z pracownikami Sekcji Analityczno-Studyjnej w ramach nadzoru służbowego.

10.4. Działania analityczno-studyjne

Sekcja Analityczno-Studyjna funkcjonuje w ramach Wydziału Przygotowywania i Nadzoru nad Postępowaniami Lustracyjnymi. W roku sprawozdawczym w Sekcji pracowały cztery osoby. Od 1 stycznia

2019 do 31 grudnia 2019 r. nieobecny był jeden z pracowników przebywający na urlopie wychowawczym.

Do zadań Sekcji należy:

- dokonywanie analiz akt postępowań przygotowujących postępowania lustracyjne pod kątem oceny prawidłowości i rzetelności przeprowadzonej w sprawie kwerendy archiwalnej;
- analiza dostępnych pomocy ewidencyjnych i materiałów archiwalnych z zasobu Instytutu Pamięci Narodowej oraz innych archiwów odnośnie do osób, które złożyły oświadczenia lustracyjne;
- analiza materiałów archiwalnych mogących mieć znaczenie w postępowaniach Ppl;
- współpraca z prokuratorami Biura Lustracyjnego (w zakresie prawidłowości prowadzenia kwerendy) przy postępowaniach przygotowujących postępowania lustracyjne objętych nadzorem;
- udział w wizytach kontrolnych w oddziałowych biurach lustracyjnych;
- bieżące wsparcie merytoryczne oddziałowych biur lustracyjnych w prowadzonych postępowaniach;
- analiza, we współpracy z prokuratorami Biura Lustracyjnego, zarządzeń prokuratorów oddziałowych biur lustracyjnych o pozostawieniu sprawy bez dalszego biegu pod kątem oceny prawidłowości i rzetelności przeprowadzonej w sprawie kwerendy archiwalnej.

W 2019 roku w ramach pracy Sekcji:

- w trakcie analizowania poszczególnych akt postępowań przygotowujących postępowania lustracyjne ujawniono zapisy świadczące o możliwej służbie, pracy lub współpracy w organach bezpieczeństwa państwa PRL odnośnie do 133 osób, które złożyły oświadczenia lustracyjne, w których zaprzeczyły tejże służbie, pracy lub współpracy. W rezultacie skierowano do oddziałowych biur lustracyjnych pisma z poleceniem wszczęcia i przeprowadzenia postępowań przygotowujących procedurę lustracyjną;
- we współpracy z prokuratorami Biura Lustracyjnego dokonano analizy 663 zarządzeń o pozostawieniu sprawy bez dalszego biegu, wydanych przez prokuratorów oddziałowych biur lustracyjnych, pod kątem ujawnienia nowych zapisów świadczących o ewentualnej współpracy z organami bezpieczeństwa państwa PRL lub służbie w nich, które nie zostały ujęte w tychże zarządzeniach;
- we współpracy z prokuratorami Biura Lustracyjnego skontrolowano 76 postępowań Ppl, zamówionych w wyniku analizy zarządzeń oraz analizy 10 postępowań Ppl prowadzonych z wyłączeniem jawności. Spośród wskazanej liczby postępowań w 63 przypadkach sformułowano uwagi dotyczące kwerendy: zalecono jej uzupełnienie bądź poprawienie. Wobec 23 postępowań nie stwierdzono uwag;
- dokonano analizy całości zgromadzonej kwerendy archiwalnej w 19 trwających sprawach Ppl, przesłanych do Biura Lustracyjnego w ramach konsultacji. W rezultacie udzielono wskazówek w zakresie dalszego prowadzenia kwerendy pogłębionej;
- w ramach sprawdzeń osób figurujących łącznie w bazie Zaopatrzenia Emerytalnego Żołnierzy Zawodowych Oraz ich Rodzin – ZEZZOR (baza zapytań Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA i Biura Emerytalnego Służby Więziennej) i bazie Biura Lustracyjnego ABeL zamówiono i poddano analizie dokumenty obrazujące przebieg służby (otrzymane z ZER MSWiA) odnośnie do 59 osób;
- dokonano analizy zamówionych jednostek archiwalnych: 88 z zasobu IPN oraz 7 z innych instytucji i urzędów;
- pracownikom katalogów tematycznych („osoby rozpracowywane przez organy bezpieczeństwa państwa PRL", „osoby pełniące funkcje publiczne", „pracownicy, funkcjonariusze, żołnierze organów bezpieczeństwa państwa" i „osoby pełniące kierownicze stanowiska partyjne i państwowe w byłej PRL") na bieżąco przekazywano ujawnione w toku bieżącej pracy sekcji informacje o zachowanych materiałach archiwalnych, mających wpływ na kształt wpisów w aplikacji ABeL bądź

skutkujące utworzeniem nowych rekordów;
- w związku z bieżącymi pracami Sekcji dokonano ponad 15 000 sprawdzeń w elektronicznej bazie „Źródło". Sprawdzenia te wynikały m.in. z potrzeby potwierdzenia danych personalnych osób objętych postępowaniami Ppl oraz weryfikacją personaliów osób wymienionych w dokumentacji Ppl. Ponadto odnaleziono informacje o zgonach 606 osób, które złożyły oświadczenia lustracyjne, a czynności związane z weryfikacją prawdziwości ich treści nie zostały zakończone;
- we współpracy z prokuratorami Biura Lustracyjnego podejmowano działania celem bieżącego uzupełniania kwerend w toczących się postępowaniach Ppl (uzupełnienia prowadzone samodzielnie przez pracowników Sekcji Analityczno-Studyjnej, a następnie przesyłane do oddziałowych biur lustracyjnych).

11. Wydawnictwo IPN

Działalność wydawnicza to ważny segment działań Instytutu Pamięci Narodowej. W „Wykazie wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe", zgodnie z załącznikiem do Komunikatu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 stycznia 2019 r. IPN uzyskał 80 punktów.

W 2019 r. Wydawnictwo IPN kontynuowało prace związane z przygotowaniem do druku publikacji ukazujących się z logo IPN, a koncentrujących się na historii obejmującej lata 1917–1989/90 i przybliżało przede wszystkim – choć nie wyłącznie – zagadnienia wymienione w preambule ustawy o IPN. Zdecydowana większość wydawnictw została napisana lub opracowana przez historyków zatrudnionych w IPN – zarówno w Centrali, jak i w oddziałach i delegaturach – ale Instytut wydał także prace badaczy zewnętrznych.

Wyjątkowość oferty wydawniczej Instytutu polega na bardzo szerokim spektrum tematycznym publikacji, obejmujących prace naukowe i popularyzatorskie, monografie i edycje źródeł, biografie i wspomnienia, albumy, ale również komiksy, materiały edukacyjne i gry, a nawet puzzle. Publikacje ukazują się w ramach znanych serii wydawniczych, takich jak: „Dokumenty", „Monografie", „Relacje i Wspomnienia", „Dziennikarze – Twórcy – Naukowcy", „Albumy", „Z Archiwum Emigracji", „Polacy w Gruzji i Gruzini w Polsce", „Polska i Litwa w XX w. Dokumenty z archiwów służb specjalnych", „Polska i Ukraina w latach trzydziestych–czterdziestych XX wieku. Nieznane Dokumenty z archiwów służb specjalnych", „Symposia Archivistica", „Bohaterowie Niepodległej", „Teki edukacyjne". Najnowsza, wprowadzona w grudniu 2019 r., seria to „Literatura i Pamięć". Serię stworzyliśmy z myślą zarówno o miłośnikach literatury, jak i pasjonatach historii, jej adresatami są zwłaszcza nauczyciele języka polskiego i nauczyciele historii oraz studenci historii i polonistyki. Książki, które będą się w niej ukazywać, mają przywracać pamięć o wielkich pisarzach i wielkich zjawiskach literackich; będą opowiadać o historii Polski, która znajduje swoje odbicie w wielkiej literaturze. Trzy pierwsze tomy serii to *Pamięć i godność. O poezji Jana Polkowskie*go, *Dzieje najnowsze w literaturze polskiej* oraz *Józef Piłsudski – pisarz*.

Ukazują się również publikacje w ramach centralnych i oddziałowych projektów badawczych. IPN wydaje periodyki naukowe: „Pamięć i Sprawiedliwość", „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" i „Przegląd Archiwalny IPN" oraz periodyki popularnonaukowe: „Biuletyn IPN" i „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska".

Rok 2019 był rokiem obchodów 30. rocznicy wyborów kontraktowych, 100. rocznicy wybuchu pierwszego powstania śląskiego i 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej. W ramach upamiętniena ostatniej z wymienionych rocznic nakładem Wydawnictwa IPN ukazało się wiele publikacji, m.in. albumy *To proste – będziemy się bić! Polskie przygotowania obronne marzec–sierpień 1939*, *Bitewnym szlakiem Września 1939 roku. Polskie bitwy i boje w obronie Rzeczypospolitej*, reprint *Sonderfahndungsbuch Polen*, broszura *Walcząca Rzeczpospolita 1939–1945* w ośmiu wersjach językowych, publikacje *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, t. 2, *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 3 oraz pierwszy tom dzienników Hansa Franka. Wśród wielu istotnych publikacji ukazały się pisma Ignacego Matuszewskiego w dwóch tomach: t. 1: *Nie ma wolności bez wielkości 1912–1941*, t. 2: *O Polskę całą, wielką i wolną 1942–1946*.

Stosunki polsko-żydowskie, będące także przedmiotem badań prowadzonych przez IPN, zostały poruszone w wielu cennych publikacjach. Wśród nich są *Relacje o pomocy udzielanej Żydom przez Polaków w latach 1939–1945*, t. 1: *Dystrykt warszawski Generalnego Gubernatorstwa*, a także *Represje za pomoc Żydom na okupowanych ziemiach polskich w czasie II wojny światowej*, t. 1.

Koordynowane przez Wydawnictwo prace w zakresie przygotowania publikacji do druku każdorazowo obejmują redakcję merytoryczno-językową, korektę, opracowanie projektu graficznego, skład komputerowy, redakcję techniczną. Do Wydawnictwa IPN należała także pełna kontrola etapu druku (wykonywanego przez drukarnie wyłonione w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego).

11.1. Działalność wydawnicza

W okresie sprawozdawczym ze środków IPN wydano 257 publikacji. Ponadto 32 publikacje centralne i oddziałowe zostały udostępnione bezpłatnie w wersjach elektronicznych, w formacie pdf/epub/mobi. Ukazały się też 33 dodruki. Dla porównania w 2017 r. – 193 publikacje, w 2018 r. – 210 publikacji.

W 2019 r. w poszczególnych seriach centralnych ukazało się 46 książek:
– w serii „Dokumenty” – 1 pozycja
– w serii „Monografie” – 6 pozycji
– w serii „Relacje i wspomnienia” – 1 pozycja
– w serii „Dziennikarze – Twórcy – Naukowcy” – 3 pozycje
– w serii „Opozycja i opór społeczny w Polsce po 1956 roku” – 1 pozycja
– w serii „Literatura i Pamięć” – 3 pozycje
– w serii „Z archiwum emigracji” – 1 pozycja
– w serii „Bohaterowie Niepodległej” – 16 pozycji
– w serii „Patroni Naszych Ulic” – 11 pozycji
– w serii „Polska pod okupacją 1939–1945” – 1 pozycja
– w serii „Symposia Archivistica” – 1 pozycja
– w serii „Biblioteka Biuletynu” – 1 pozycja

W seriach oddziałowych ukazały się 93 książki:
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Białymstoku – 13 pozycji
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Gdańsku – 8 pozycji
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Katowicach – 15 pozycji
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Krakowie – 5 pozycji
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Lublinie – 12 pozycji
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Łodzi – 3 pozycje
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Poznaniu – 8 pozycji
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Rzeszowie – 7 pozycji
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Szczecinie – 7 pozycji
– w serii wydawniczej Oddziału IPN w Warszawie – 8 pozycji
– w serii wydawniczej Oddziału IPN we Wrocławiu – 7 pozycji

Poza seriami (w Centrali i oddziałach) ukazało się 118 pozycji, w tym:
– varia – 70 pozycji
– albumy – 19 pozycji
– teki edukacyjne – 4 pozycje
– informatory – 2 pozycje
– katalogi wystaw – 2 pozycje
– wydawnictwa multimedialne i okolicznościowe – 21 pozycji

Ponadto ukazały się periodyki:
– „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” – 1 numer
– „Biuletyn IPN” – 10 numerów, w tym 2 numery o podwójnej objętości
– „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska” – 3 numery
– „Komunizm: system – ludzie – dokumentacja” – 1 numer
– „Pamięć i Sprawiedliwość” – 3 numery
– „Przegląd Archiwalny” – 1 numer

Szczegółowy wykaz wydawnictw IPN znajduje się w Załączniku nr 1.

„Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989”

W 2019 r. ukazał się nr 17 pisma, którego główną część stanowią artykuły dotyczące przestępczości funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa PRL. Oprócz nich znalazło się w nim opracowanie Witolda Bagieńskiego o kategoriach spraw i dokumentacji operacyjnej wywiadu PRL. Mirosław Sikora poruszył temat wsparcia informacyjnego wywiadu cywilnego dla przemysłu ciężkiego i energetyki PRL po 1970 r., a Filip Musiał opracował dyrektywy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dla SB przygotowane na początku lat 70. Pismo zawiera kilka innych artykułów dotyczących spraw regionalnych oraz dwa życiorysy funkcjonariuszy.

„Biuletyn IPN. Pismo o najnowszej historii Polski”

Miesięcznik ma charakter popularnonaukowy. Adresowany jest do szerokiego grona odbiorców zainteresowanych najnowszymi dziejami Polski, a zwłaszcza do nauczycieli przekazujących wiedzę historyczną uczniom. W celu wzmocnienia przekazu do każdego numeru dodawana jest płyta DVD z nawiązującym do jego tematyki filmem lub koncertem. W omawianym roku miesięcznik odnotowywał wzrost liczby prenumeratorów.

Tematy „Biuletynu IPN” często nawiązywały do rocznic przypadających w roku 2019, przede wszystkim 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej, 75. powstania warszawskiego, ale także: pierwszej pielgrzymki papieża Jana Pawła II do Ojczyzny, rozmów Okrągłego Stołu i przełomu 1989 r., utworzenia Korpusu Ochrony Pogranicza czy początków polskiej konspiracji w 1939 r. Ponadto w „Biuletynie IPN” podjęto problematykę dawnych polskich Kresów, powojennych młodzieżowych organizacji niepodległościowych, Polaków ratujących Żydów, walki o granice II Rzeczypospolitej, duchownych zasłużonych dla Polski, a także wspólnych losów polsko-węgierskich. We wrześniu do „Biuletynu IPN” dołączono specjalny dodatek – broszurę *Zmowa 1939. Pakt Stalin–Hitler*.

W 2019 r. ukazało się dziesięć numerów „Biuletynu IPN”, w tym dwa podwójne (pojedyncze o objętości 160 stron, podwójne – 200 stron). Do każdego numeru była dołączona płyta DVD. Nakład czasopisma wynosił 15 000 tys. egzemplarzy, z czego część trafiała do szkół licealnych i zainteresowanych gimnazjów, jako pomoc dla nauczycieli, a także do wybranych instytucji (szczególnie bibliotek, placówek naukowych i ośrodków kształcenia nauczycieli). „Biuletyn IPN” był również wysyłany do mediów. W wolnej sprzedaży pismo można było nabyć w sieci salonów EMPiK, w placówkach Poczty Polskiej, we wszystkich punktach sprzedaży IPN, w księgarni internetowej ipn.poczytaj.pl oraz w prenumeracie.

„CzasyPismo. O historii Górnego Śląska”

W 2019 r. ukazały się 2 numery półrocznika popularnonaukowego „CzasyPismo”, wydawanego przez katowicki Oddział IPN: 2 (14)/2018 oraz numer podwójny 1–2 (15–16)/2019. Opublikowano ponadto anglojęzyczny specjalny numer półrocznika.

Numer 2 (14)/2018 w głównej mierze został poświęcony wizytom, które na Górnym Śląsku składali w XX w. liczni dygnitarze – krajowi i zagraniczni. W artykułach opisano zarówno pobyt na-

zistowskiego „wirtuoza" propagandy Josepha Goebbelsa, komunistycznych przywódców Związku Sowieckiego – m.in. pierwszych sekretarzy sowieckiej partii komunistycznej – Nikity Chruszczowa i Leonida Breżniewa, jak i wizyty Fidela Castro, przywódcy rewolucyjnej Kuby, a także prezydenta Francji Charles'a de Gaulle'a. Zaprezentowano niepublikowane dotąd zdjęcia ilustrujące obecność wojsk Ententy na Górnym Śląsku (w latach 1920–1922) i sceny z pobytu wysokich przedstawicieli władz II Rzeczpospolitej w autonomicznym województwie śląskim.

Inne teksty dotyczą m.in. obrazu Górnego Śląska z perspektywy Nowozelandczyka i Amerykanina, literackich reakcji na rzeczywistość obozu koncentracyjnego oraz stalinizmu, rzekomego zamachu na Edwarda Gierka, do którego miało dojść w Katowicach.

Tematem przewodnim numeru 1–2 (15–16)/2019 są trwanie i zmiany w architekturze Górnego Śląska w XX w., z uwzględnieniem wpływów polityki i debat ideowych na kształt budownictwa. Zwrócono uwagę na specyfikę regionalną, w tym tak charakterystyczny, szczególnie dla architektury sakralnej okręgu przemysłowego, śląski (neo)gotyk. Przyjrzano się wyjątkowo istotnemu nurtowi modernizmu z okresu międzywojennego, mocno naznaczonemu piętnem rywalizacji polsko-niemieckiej. Ważnym wątkiem są zniszczenia substancji budowlanej – nade wszystko architektury pałacowej – w trakcie wojny oraz w dobie Polski „ludowej". Warte uwagi są ponadto teksty dotyczące okresu powstań śląskich.

Anglojęzyczny numer specjalny *Totalitarianism in the Borderland. Ethnicity, Politics, and Culture in the Industrial Area of Upper Silesia (1933–1989)*, red. A. Dziurok, S, Rosenbaum, B. Tracz, A. Dziuba, zawiera teksty ukazujące najważniejsze dla Górnego Śląska zagadnienia z lat 1933–1989, a więc w dobie III Rzeszy i Polski „ludowej": problemy etniczne, postępującą industrializację, wielostronne oddziaływanie reżimów totalitarnych na miejscową społeczność. Pierwodruki ukazały się w języku polskim na łamach półrocznika „CzasyPismo". 28 tekstów, spośród prawie trzystu, które do tej pory ukazały się na łamach „CzasyPisma", nie tylko oddaje charakter tego periodyku, lecz także dostarcza rzetelnej porcji wiedzy o przeszłości Górnego Śląska.

„Komunizm: system – ludzie – dokumentacja"

Najnowszy numer czasopisma „Komunizm: system – ludzie – dokumentacja" został poświęcony przede wszystkim wybranym zagadnieniom związanym z inteligencją jako warstwą społeczną. To w ramach uformowanego jeszcze w XIX w. etosu tej grupy znalazły się: przeświadczenie o opiniotwórczej roli, swoisty antyegalitaryzm czy poczucie misji kontynuacji tradycji państwowej, czerpiącej doświadczenia z czasów Konstytucji 3 maja. Reprezentanci tej właśnie warstwy stali się podstawową substancją struktury politycznej II Rzeczypospolitej. Równocześnie nigdzie indziej nie dokonano tak poważnej redefinicji pojęcia, jak w tym przypadku uczynili komuniści: w byłej Rosji carskiej po 1917 r. czy w Polsce po zakończeniu II wojny światowej. Awans społeczny i cywilizacyjny obligatoryjnie przypisano wtedy tzw. nowemu inteligentowi o pochodzeniu robotniczym i chłopskim. Te mechanizmy/deformacje, bardzo interesujące poznawczo, stały się kanwą tegorocznego numeru.

„Pamięć i Sprawiedliwość"

Najważniejsze pismo naukowe IPN, będące jednym z najbardziej rozpoznawalnych i cenionych czasopism dotyczących historii najnowszej. W roku sprawozdawczym ukazały się dwa tomy: nr 33 i 34. Periodyk utrzymuje bardzo wysoką ocenę na liście ministerialnej: 70 pkt.

Tematem przewodnim nr 33 była, w związku z upływającą 30. rocznicą wyborów czerwcowych, szeroko rozumiana transformacja ustrojowa. Redakcja „Pamięci i Sprawiedliwości" postanowiła objąć swoją refleksją całą dekadę lat 80., uważając, że „rewolucja Solidarności" była tak naprawdę początkiem końca rządów komunistycznych w Polsce. Ten głęboki dla władz PRL kryzys rozpoczął bowiem nieuchronne zmiany systemowe, których dopełnieniem stały się wydarzenia 1989 r. Nie ograniczyliśmy się jednakże tylko do przedstawienia przebiegu kryzysu i upadku systemu komunistycznego w Polsce, ale uwzględniliśmy perspektywę całej Europy Środkowo-Wschodniej.

Numer otwierają dwa eseje poświęcone różnym elementom transformacji ustrojowej w Polsce i w Bułgarii. W pierwszym z nich Rafał Łatka przedstawił podejście Kościoła katolickiego do sytuacji społeczno-politycznej ostatnich trzech lat istnienia PRL. Detelina Dineva w swoim tekście zarysowała główne procesy i wydarzenia składające się na „długi rok 1989" w Bułgarii.

W dziale „Studia" znalazło się dziewięć artykułów związanych tematycznie z historią lat 80. i transformacji ustrojowej. Adam Mielczarek starał się uporządkować funkcjonujące w literaturze socjologicznej, krajowej i zagranicznej, interpretacje ruchu „Solidarności". Piotr Juchowski przeanalizował stanowisko „Gazety Krakowskiej", reprezentującej tzw. liberalny nurt PZPR, wobec ruchu „Solidarności" w latach 1980–1981. Przemysław Benken opisał próbę pogłębienia relacji między PRL i Chinami w okresie poszukiwania dróg wyjścia ekipy rządzącej z impasu. Monika Wiśniewska przedstawiła opis koncepcji funkcjonowania duszpasterstwa polonijnego w ostatnim programie PRL przewidzianym na lata 1986–1990. Paweł Kowal omówił politykę Jana Pawła II i Stolicy Apostolskiej wobec Polski w okresie wielkiej geopolitycznej zmiany końca lat 80. i początku lat 90. XX w. Miklos Mitrovits przybliżył kwestię wpływu „Solidarności" i kontaktów węgierskich opozycjonistów z Polską na proces kształtowania się węgierskich partii opozycyjnych w latach 80. Jarosław Wołkonowski naszkicował przebieg trudnej transformacji Komunistycznej Partii Litwy w latach 1988–1990. Peter Jašek przedstawił genezę oraz przebieg aksamitnej rewolucji i upadku reżimu komunistycznego na Słowacji. Ihor Solar i Ołeh Murawśkyj przeanalizowali ogólne tendencje w procesach społecznych i politycznych dokonujących się na Ukrainie Sowieckiej w okresie głasnosti, przebudowy i demokratyzacji (1985–1991).

Dział „Varia" składał się z jedenastu artykułów. Zbigniew Zaporowski omówił przebieg wydarzeń we Lwowie 22–24 listopada 1918 r. Waldemar Kozyra w swojej analizie przedstawił politykę administracyjną resortu spraw wewnętrznych w zakresie spraw wojskowych w latach 1926–1939. Serhij Humennyj podjął temat nielegalnych migracji przez granicę polsko-sowiecką na przykładzie województwa tarnopolskiego. Ihor Rajkiwśkyj omówił natomiast działalność Ukraińskiej Partii Socjaldemokratycznej w II Rzeczypospolitej po jej odnowieniu w 1928 r. Dragomir Bondzic przedstawił w swoim tekście sposób organizacji jugosłowiańskich obchodów kolejnych rocznic kapitulacji niemieckiej w 1945 r. Jakub Wojtkowiak opisał losy sześciu polskich prawników wojskowych, którzy w latach 30. XX w. służyli w Armii Czerwonej lub wojskach NKWD (w stopniu odpowiadającym polskiemu pułkownikowi), przed skierowaniem do służby w Wojsku Polskim. Kolejny artykuł to analiza Witolda Bagieńskiego poświęcona skomplikowanej biografii Aleksandra Ładosia. Autor przedstawił nieznane okoliczności jego powrotu do Polski oraz odtworzył przebieg kilkuletniego „dialogu operacyjnego", który prowadzili z nim przedstawiciele bezpieki. Działalności Urzędu ds. Wyznań poświęcono dwa artykuły. Pierwszy z nich autorstwa Bartłomieja Noszczaka dotyczy kontaktów międzynarodowych tej instytucji. Barbara Biełaszka-Podgórny skrupulatnie opisała z kolei wartość archiwalną dokumentacji Wydziału do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Tarnowie. Dwa ostatnie teksty działu „Varia" to artykuły przygotowane przez Andrzeja W. Kaczorowskiego i Grzegorza Majchrzaka. Pierwszy z wymienionych autorów opisał w wyczerpujący sposób pobyty prymasa Stefana Wyszyńskiego w Krynicy-Zdroju; drugi omówił rozmowy Zbigniewa Herberta z wywiadem komunistycznym. Autor opisał nieudane próby werbunku wybitnego poety i w ciekawy sposób zrekonstruował sposoby obrony „Pana Cogito" przed zakusami bezpieki. Numer uzupełniają dwa teksty źródłowe, cztery recenzje oraz trzy sprawozdania z konferencji naukowych.

Numer 34 poświęcono zagadnieniom związanym z wojnami i konfliktami w latach 1939–1989. Z uwagi na określony profil „Pamięci i Sprawiedliwości" redakcję interesowały nie tyle opisy poszczególnych bitew czy kampanii, ile syntetyczne próby ujęcia zagadnień związanych z tematyką przewodnią numeru, obejmujących takie kwestie, jak siły zbrojne, dyplomacja, planowanie strategiczne, gospodarka, system polityczny czy konflikty etniczne.

Numer otwierają eseje autorstwa Krzysztofa Kubiaka i Piotra Ostaszewskiego, których autorzy skupili się na zagadnieniach związanych z wydarzeniami rozgrywającymi się po 1945 r. Krzysztof

Kubiak w obszernym tekście *Konflikty zbrojne 1945–1989* syntetycznie zaprezentował najważniejsze kwestie związane z wojnami prowadzonymi we wspomnianym okresie, ukazując ich skomplikowaną dynamikę. Piotr Ostaszewski w tekście *The Cold War And Post-Cold War Wars and Armed Conflicts – General Ovierview* nie tylko zaprezentował typologię wojen i konfliktów zbrojnych po 1945 r., opisując ich najbardziej charakterystyczne aspekty, właściwe dla poszczególnych etapów zimnej wojny, lecz również zawarł w swym tekście wiele cennych spostrzeżeń oraz danych statystycznych.

Dział „Studia", któremu nadano strukturę chronologiczno-problemową, otwiera artykuł Jakuba Polita *Pokój czy wojna? Bitwa o Szanghaj w 1937 a strategia narodowych Chin w wojnie chińsko-japońskiej 1937–1945*. Europę w ostatnich miesiącach i tygodniach pokoju, oglądaną z perspektywy włoskiej dyplomacji ukazano w tekście *The Last Days of Peace from within the Axis: Italian Efforts to Avoid the German Aggression Against Poland*. Andrij Rukkas przybliża i analizuje przebieg walki Pułku KOP „Czortków" w pierwszym dniu sowieckiej agresji na Polskę, czyli 17 września 1939 r. W tekście *Włoska gospodarka wojenna 1940–1943* Maciej Franz przeprowadził syntetyczną analizę tytułowego zagadnienia, trafnie wskazując na główne przyczyny załamania się włoskiego potencjału wojennego. Kontynuacją tego tekstu okazał się artykuł Wojciecha Wicherta *Włoska Republika Socjalna jako przykład faszystowskiego tworu polityczno-wojskowego w latach 1943–1945*, w którym dokonano szczegółowej analizy funkcjonowania „marionetkowego" sojusznika III Rzeszy. Japońska koncepcja Strefy Wspólnego Dobrobytu realizowana przez Cesarstwo w okresie prowadzenia II wojny światowej na Pacyfiku nie została dotąd wyczerpująco opracowana nie tylko przez polskich, lecz także anglosaskich historyków, dlatego też tym bardziej należy docenić artykuł Michała Piegzika *The Japanese Plan to Dominate East Asia – The Greater East Asia Co-Prosperity Sphere*. W latach 1939–1945 doszło do drastycznej eskalacji konfliktów o charakterze etnicznym, mającej swoje następstwa w kolejnych latach. W niniejszym numerze czasopisma nie mogło więc zabraknąć tekstów poświęconych temu zagadnieniu. Pierwszym z nich jest artykuł Jana Pisulińskiego *Epilog akcji „Wisła". Likwidacja zbrojnego podziemia ukraińskiego w Polsce*. Carlo Cetteo Cipriani w tekście *Esodi di Italiani dalla Dalmazia e dal Dodecaneso* opisał relatywnie wciąż mało znane zagadnienie wypędzenia lub wysiedlania Włochów z pogranicza jugosłowiańsko-włoskiego i z wysp Dodekanezu, będących następstwem niepomyślnego dla Rzymu przebiegu II wojny światowej. Ciekawe studium konfliktu buddyjsko-muzułmańskiego w Birmie przygotował z kolei Michał Lubina. Z procesami dekolonizacyjnymi, na które zwracano uwagę w powyższym artykule, wiązał się ściśle tekst Krzysztofa Kubiaka *Afrykańskie wojny Portugalczyków 1961–1975*. Sytuacji w Afryce po 1945 r. dotyczył także artykuł Andrzeja Olejniczaka *Wojna w buszu. Rodezyjskie siły bezpieczeństwa w starciu z terroryzmem komunistycznym (1965–1980)*. W numerze czasopisma poświęconym zimnej wojnie nie mogło zabraknąć odniesienia do najdłuższego konfliktu tego okresu, czyli działań zbrojnych na Półwyspie Indochińskim. Przygotowany przez Karola Sacewicza tekst *Zanim była Ofensywa Tet. Sytuacja operacyjna wojsk amerykańskich i sojuszniczych w Wietnamie Południowym w 1967 r. i jej wpływ na walki w dolinie Dak To w świetle materiałów II Zarządu Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Krytyka źródła* nie tylko opisuje sytuację w Wietnamie w niezwykle istotnym okresie walki z tamtejszym ruchem komunistycznym, lecz także jest interesującym i inspirującym przykładem zmierzenia się autora z tak specyficznym materiałem źródłowym jak dokumenty Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Nawiązania do konfliktu arabsko-izraelskiego odnaleźć można nie tylko m.in. w eseju Krzysztofa Kubiaka, lecz również w artykule Łukasza Przybyły *Wpływ wojny Jom Kippur na tworzenie amerykańskiej doktryny wojennej w latach 1973–1982*.

Dział „Varia" składa się tym razem z trzech tekstów, a jego mniejsza niż zwykle objętość wiąże się z obszernością „Studiów". Pierwszy artykuł autorstwa Mirosława Szumiły został poświęcony protegowanym Jakuba Bermana, którzy zostali przedstawieni jako przykład nepotyzmu w elicie władzy Polski „ludowej". Drugi z nich został przygotowany przez Mykołę Ływtyna i Lubomyra Chachułę, którzy omówili rolę i znaczenie wojny polsko-ukraińskiej z lat 1918–1919 i walk o Lwów w polityce historycznej i wzajemnych relacjach obu państw po 1989 r. W ostatnim z tekstów tej

części pisma znalazła się analiza autorstwa Wojciecha Kucharskiego orędzia biskupów polskich do biskupów niemieckich. Artykuł ma przełomowy charakter, gdyż jego autor oparł się na wyjątkowym odkryciu archiwalnym – odnalezionym przez niego rękopisie tekstu tego dokumentu przygotowanego przez abp. Bolesława Kominka. Treść numeru uzupełniają dwa materiały źródłowe, trzy recenzje oraz dwa sprawozdania z konferencji.

„Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej"

„Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" to czasopismo naukowe dotyczące przede wszystkim archiwistyki w kontekście funkcjonowania pionu archiwalnego Instytutu oraz prezentujące zgromadzony w nim zasób.

Periodyk znajduje się w „Wykazie czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych wraz z przypisaną liczbą punktów", opublikowanym przez ministra nauki i szkolnictwa wyższego 31 lipca 2019 r. (otrzymał 20 pkt.). Figuruje także w międzynarodowej bazie indeksacyjnej Index Copernicus International – Journals Master List, w liście referencyjnej czasopism ERIH Plus, w bazie abstraktów i cytowań z recenzowanych publikacji SCOPUS, w polskiej bazie cytowań POL-index oraz w bazach bibliograficznych BazHum i CEJSH.

Redaktorem naczelnym czasopisma od 2019 r. jest dr Mariusz Żuławnik, a sekretarzem redakcji Paweł Tomasik. Oprócz tego w skład redakcji wchodzą: dr hab. Tomasz Balbus, dr Stefan Białek, Rafał Dyrcz, dr Rafał Kościański, Wojciech Kujawa, dr Rafał Leśkiewicz, dr Bartłomiej Noszczak i dr Paweł Perzyna

W 2019 r. ukazał się 11. tom pisma. Opublikowano w nim 21 tekstów w siedmiu działach tematycznych. Szymon Czwarno i Wojciech Kujawa piszą o archiwum rodzinnym Ewy i Jerzego Stolarskich przekazanym do Archiwum IPN w ramach projektu Archiwum Pełne Pamięci, Bartosz Kapuściak – o brakowaniu i celowym niszczeniu materiałów Głównego Zarządu Informacji i Wojskowej Służby Wewnętrznej, Rafał Dyrcz – o zmianach w przepisach dotyczących udostępniania badaczom i publicystom akt z zasobu Instytutu Pamięci Narodowej w latach 2000–2017, Dariusz Burczyk – o uczestniczkach podziemia niepodległościowego sądzonych przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Gdańsku, Grzegorz Wołk – o Konfederacji Polski Niepodległej w Wielkopolsce w latach 1979–1989. Magdalena Dźwigał i Łukasz Skubisz opublikowali dokumenty dotyczące zamieszek w Szczecinie 1 sierpnia 1948 r. z udziałem junaków Powszechnej Organizacji „Służba Polsce" i ludności cywilnej, a Elżbieta Romanowska notatkę pierwszego prokuratora Najwyższego Trybunału Narodowego Stefana Kurowskiego dotyczącą sytuacji w Ministerstwie Sprawiedliwości w latach 1944–1948.

11.2. Nagrody dla publikacji IPN

Publikacje wydawane nakładem IPN są doceniane nie tylko przez czytelników, lecz także przez ekspertów. W roku 2019 publikacje IPN zostały zauważone i uhonorowane następującymi tytułami:

Nagrody:

Nagroda Wydawców Katolickich Feniks 2019

W kategorii „Historia:

Łukasz Kobiela, *Kardynał August Hlond (1881–1948)*, Instytut Pamięci Narodowej, Stowarzyszenie Pokolenie, Warszawa–Wrocław 2018

Książka Historyczna Roku 2019 o Nagrodę im. Oskara Haleckiego

W kategorii „Najlepsza książka naukowa poświęcona dziejom Polski i Polaków w XX wieku":

Rafał Łatka, *Episkopat Polski wobec stosunków państwo–Kościół i rzeczywistości społeczno-politycznej 1970–1989*, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2019

Nagroda Historyczna Polityki 2019
W kategorii prac naukowych:
Łukasz Garbal, *Jan Józef Lipski. Biografia źródłowa*, t. 1: *1926–1968* i t. 2: *1969–1991*, Instytut Pamięci Narodowej, Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie, Warszawa 2018

Grand Prix Jazz Melomani 2018 (ogłoszona i wręczona podczas gali 12 października 2019 r. w Łodzi)
Andrzej Wasylewski, *Jazzowe dzieje Polaków. Biografia wielogłosowa*, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2018

Tytuł „Najlepszej książki historycznej II półrocza 2019 roku"
W kategorii „Okiem badacza", głosami jurorów:
Władysław Bułhak, *Wywiad PRL a Watykan 1962–1978*, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2019

Książka Miesiąca Września 2019 w konkursie „Magazynu Literackiego Książki"
Patryk Pleskot, *Góry i teczki. Opowieść człowieka umiarkowanego. Biografia mówiona Andrzeja Paczkowskiego*, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2019

Księgarnia IPN przy ul. Marszałkowskiej w Warszawie została laureatem II edycji Ogólnopolskich Plebiscytów Branżowych **Orły Księgarstwa 2019.**

Wyróżnienia:
Książka Historyczna Roku 2019 o Nagrodę im. Oskara Haleckiego
Daniel Wicenty, *Zgniłe jabłka, zepsute skrzynki i złe powietrze. Dysfunkcje w służbie bezpieczeństwa w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku*, Instytut Pamięci Narodowej, Gdańsk–Warszawa 2018

Nominacje:
Nagroda Historyczna Polityki 2019
Michał Siedziako, *Bez wyboru. Głosowania do Sejmu PRL (1952–1989)*, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2018

Nagroda im. prof. Tomasza Strzembosza 2019
Damian K. Markowski, *Anatomia strachu. Sowietyzacja obwodu lwowskiego 1944–1953. Studium zmian polityczno-gospodarczych*, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2018
Łukasz Garbal, *Jan Józef Lipski. Biografia źródłowa*, t. 1: *1926–1968* i t. 2: *1969–1991*, Instytut Pamięci Narodowej, Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie, Warszawa 2018
Michał Siedziako, *Bez wyboru. Głosowania do Sejmu PRL (1952–1989)*, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2018

Nagroda Historyczna m.st. Warszawy im. Kazimierza Moczarskiego 2019
Damian Karol Markowski, *Anatomia strachu. Sowietyzacja obwodu lwowskiego 1944–1953. Studium zmian polityczno-gospodarczych*, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2018
Łukasz Garbal, *Jan Józef Lipski. Biografia źródłowa*, t. 1: *1926–1968* i t. 2: *1969–1991*, Instytut Pamięci Narodowej, Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie, Warszawa 2018
Jan Olaszek, *Archiwum Wiktora Kulerskiego. Dokumenty podziemnej „Solidarności" 1982–1986*, IPN, Stowarzyszenie „Archiwum Solidarności", Warszawa 2018

Jan Olaszek, *Podziemne dziennikarstwo. Funkcjonowanie głównych pism informacyjnych podziemnej „Solidarności" w Warszawie w latach 1981–1989*, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2018

Sebastian Piątkowski, *Radom w latach wojny i okupacji niemieckiej (1939–1945)*, Instytut Pamięci Narodowej, Lublin 2018

Adam Grzybowski, Jacek Tebinka, *Na wolność przez Lizbonę. Ostatnie okręty polskich nadziei*, Warszawa 2018

Magdalena Semczyszyn, *Wileńska łączniczka AK*, Instytut Pamięci Narodowej, Szczecin 2018

Michał Siedziako, *Bez wyboru. Głosowania do Sejmu PRL (1952–1989)*, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2018

Tadeusz Wolsza, *Ze sportem za pan brat, ze sportem na bakier. Pasje sportowe elit politycznych w dwudziestoleciu międzywojennym i w pierwszych latach Polski Ludowej*, IPN, IH PAN, NERITON, Warszawa 2018

Konkurs im. Hanny Szwankowskiej „Varsaviana 2018/2019"

Obrzeża społeczne Warszawy w latach 1945–1989. Studia i materiały, red. Patryk Pleskot, Warszawa 2018,

Patryk Pleskot, *W cieniu centrali. Struktury pionu SB Komendy Stołecznej MO i Stołecznego Urzędu Spraw Wewnętrznych w latach 1975–1990*, Warszawa 2018

11.3. Dystrybucja i upowszechnianie wydawnictw

Punkty sprzedaży i sprzedaż

Dystrybucję i sprzedaż publikacji IPN w Centrali prowadzi Wydział Upowszechniania Wydawnictwa IPN. W 2019 r. IPN sprzedał 114 118 egz. publikacji o łącznej wartości 1 630 438,93 zł, co daje 10 proc. wzrostu liczby sprzedanych książek oraz 12 proc. wzrostu wartości sprzedaży w stosunku do roku 2018. Wydział dysponuje księgarniami w trzech punktach w Warszawie: przy ul. Marszałkowskiej 21/25, ul. Wołoskiej 7, ul. Krakowskie Przedmieście 64 oraz w 13 punktach działających przy oddziałach IPN. Wartość sprzedaży w punktach prowadzonych przez Instytut wyniosła 480 735,51 zł (19 928 egz.). Oprócz punktów stacjonarnych publikacje Instytutu można także zakupić w sprzedaży wysyłkowej. Dzięki dotychczasowej współpracy z dużymi krajowymi dystrybutorami książki, tj. OSDW Azymut i Ateneum, oraz podpisaniu nowej umowy ze spółką Platon publikacje IPN są obecne w księgarniach internetowych (w tym największych Bonito, Empik.com) i stacjonarnych – w szczególności księgarniach akademickich, naukowych i historycznych. Z kilkudziesięcioma mniejszymi podmiotami IPN współpracuje bezpośrednio – znajdują się wśród nich m.in. dostawcy księgarń muzealnych (MIIWŚ, POLIN, Muzeum Śląskie). Sprzedaż internetową realizuje także firma Dante S.C. w ramach uruchomionej w 2018 r. strony www.ipn.poczytaj.pl. Sprzedaż publikacji za pośrednictwem dystrybutorów i innych podmiotów komercyjnych odnotowała 16 proc. wzrostu w stosunku do 2018 r., i wyniosła 1 080 120,78 zł i 91 535 egz. publikacji.

Biuletyn IPN

Nakład jednego numeru czasopisma „Biuletyn IPN" wynosił 15 000 egz., a sprzedaż kształtowała się w granicach 4000–6000 egz., w tym 848 egz. w prenumeracie (stan na koniec roku). Niesprzedana część nakładu była nieodpłatnie dystrybuowana do szkół i innych placówek oświatowych, bibliotek, ośrodków kształcenia nauczycieli, stowarzyszeń propagujących wiedzę historyczną w kraju i za granicą.

Bestsellery

Realizując działania ustawowe, Instytut stopniowo rozszerza ofertę publikacji o charakterze popularyzatorskim i popularnonaukowym, z myślą o dotarciu do szerokiego grona odbiorców. Skuteczność tych działań potwierdza zestawienie najlepiej sprzedających się tytułów – w 2019 r. były to:

w kategorii książki: *Komendant „Bury". Biografia kapitana Romualda Adama Rajsa (1913–1949)*; album *Kardynał Stefan Wyszyński 1901–1981*; album *Twórca Niepodległej. Józef Piłsudski 1867–1935*; album *Architekt Wielkiej Polski. Roman Dmowski 1864–1939*; podręcznik *Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918–1989*; album *Białe Legiony 1914–1918. Od Legionu Puławskiego do I Korpusu Polskiego*; album *Nowogródczyzna naszych ojców*; *Góry i teczki: opowieść człowieka umiarkowanego. Biografia mówiona Andrzeja Paczkowskiego*; album *Jazzowe dzieje Polaków*; *Koniec imperium MSW. Transformacja organów bezpieczeństwa państwa 1989–1990*;

w kategorii komiksy historyczne: *Srebrni na szlakach Niepodległej*; *Wojenna odyseja Antka Srebrnego 1939–1944*, cz. 4 – *Bitwa pod Monte Cassino 1944 r.*; *Wojenna odyseja Antka Srebrnego 1939–1946*, cz. 10 – *Przemarsz przez piekło 1944 r.*; *Wojenna odyseja Antka Srebrnego*, cz. 1 – *Obrona Grodna 1939 r.*; *Pochód Zimowy 1918–1920. Epopeja 5. Dywizji Syberyjskiej*;

w kategorii gry planszowe/puzzle edukacyjne: *111. Alarm dla Warszawy*; *303. Bitwa o Wielką Brytanię*; *Niepodległa*; *Miś Wojtek*; *7. W obronie Lwowa*.

Katalogi

Pamiętając o tym, że naszym celem ustawowym jest, aby wkład IPN w rozwój nauki był zauważony i wykorzystywany, mając na względzie wielowymiarowość dorobku wydawniczego IPN, w roku sprawozdawczym odświeżyliśmy szatę graficzną katalogów publikacji jako podstawowego narzędzia promującego dotychczasową i aktualną ofertę wydawniczą. Oprócz standardowych katalogów wiosna/lato, jesień/zima wydaliśmy okolicznościowy, związany z 80. rocznicą wybuchu II wojny światowej, katalog wydawnictw IPN zawierający pełne spektrum publikacji dotyczących bezpośrednio okresu 1939–1945 oraz tytułów związanych z II wojną światową. Katalog był dystrybuowany nieodpłatnie podczas wszystkich wydarzeń związanych z obchodami rocznicowymi oraz został przekazany do Muzeum II Wojny Światowej.

Najnowsze publikacje wydane w 2019 r. zostały włączone do katalogu publikacji 2000–2019 dotyczących stosunków polsko-żydowskich podczas II wojny światowej. Katalog został przygotowany także w wersji angielskiej.

W kolejnym roku projekty katalogowe dotyczące wąskich zakresów tematycznych będą kontynuowane.

Targi, festiwale, kiermasze

Poza sprzedażą prowadzoną w księgarniach i punktach sprzedaży Instytut uczestniczył w największych wydarzeniach wystawienniczych poświęconych literaturze oraz w wybranych imprezach związanych z tematyką historyczną lub umożliwiających dotarcie z ofertą wydawniczą do nowych odbiorców. Naszą misją jest jak najszersza popularyzacja czytelnictwa książki historycznej i umożliwienie spotkań autorskich z historykami i autorami książek historycznych. Instytut uczestniczył m.in. w następujących wydarzeniach:

Poznańskie Targi Książki (1–3 marca), II Gdańskie Targi Książki (29–31 marca), Targi Wydawców Katolickich w Warszawie (4–7 kwietnia), Targi Książki w Białymstoku (12–14 kwietnia), Noc Muzeów w Muzeum Żołnierzy Wyklętych przy ul. Rakowieckiej 37 (18 maja), Warszawskie Targi Książki (23–26 maja), Małopolski Piknik Lotniczy w Krakowie (22–23 czerwca), Festiwal Kultury Kresowej w Mrągowie (9–11 lipca), Cieszanów Rock Festiwal (15–17 lipca), Obchody Dnia Totalitaryzmów w Muzeum Żołnierzy Wyklętych przy ul. Rakowieckiej 37 (24 sierpnia), Kieleckie Prezentacje Komiksowe (6–7 września), Targi Wydawców i Książki i Prasy Historycznej w Lublinie (18–20 września), Festiwal Filmów Dokumentalnych „Niepokorni – Niezłomni – Wyklęci" (26–29 września), Międzynarodowy Festiwal Komiksu i Gier w Łodzi (27–29 września), Międzynarodowe

Targi Książki w Krakowie (24–27 października), Targi Wydawców Katolickich w Lublinie (19–12 listopada), Salon Ciekawej Książki w Łodzi (22–24 listopada), Targi Książki Historycznej w Warszawie (28 listopada – 1 grudnia), Wrocławskie Targi Dobrych Książek (5–8 grudnia), Śląskie Targi Książki w Katowicach (6–8 grudnia).

Na arenie międzynarodowej IPN uczestniczył w Międzynarodowych Targach Książki w Londynie, London Book Fair (12–14 stycznia), jednej z najważniejszych imprez książkowych, na których spotykają się wydawcy i agenci literaccy z całego świata. Instytut zaprezentował swoją ofertę gościnnie na stoisku Instytutu Książki. Oprócz nowości książkowych oferował specjalnie przygotowany katalog publikacji w języku angielskim oraz nieodpłatne wydawnictwa w języku angielskim i polskim. W roku sprawozdawczym Wydawnictwo IPN zaprezentowało ofertę wydawniczą także podczas międzynarodowej konferencji naukowej „Poland First to Fight" („Polska stanęła pierwsza do walki"), zorganizowanej w National Press Club w Waszyngtonie (18–21 listopada) z okazji upamiętnienia 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej. Była to okazja do przedstawienia roli Polski w konflikcie wywołanym przez III Rzeszę i ZSRR. W konferencji brali udział badacze historii II wojny światowej z polskich, amerykańskich i europejskich uczeni, działacze polonijni z USA oraz przedstawiciele bibliotek i szkół polonijnych.

Platforma targowa stwarzała także okazję do organizowania licznych spotkań z autorami, warsztatów, paneli dyskusyjnych, atrakcji dla dzieci oraz wydarzeń kulturalno-artystycznych. Łącznie w powyższej formule w 2019 r. zorganizowaliśmy 20 spotkań autorskich, 7 promocji, 2 warsztaty, 2 panele dyskusyjne i 2 koncerty.

Podczas Gdańskich Targów Książki, na których Instytut zaprezentował się po raz pierwszy, odbyły się warsztaty komiksowe dla młodzieży pt. „Pochód zimowy", które poprowadził dr Tomasz Łabuszewski (29 marca). Młodzi ludzie dowiedzieli się, w jaki sposób powstawał komiks *Pochód zimowy 1918–1920. Epopeja 5. Dywizji syberyjskiej*, a także jakie wątki i postacie inspirowały rysownika. Druga część warsztatów była poświęcona przygotowaniu gry paragrafowej. Drugiego dnia targów (30 marca) swoje najnowsze komiksy (m.in. *Pochód zimowy 1918–1920. Epopeja 5. Dywizji Syberyjskiej*) podpisywał rysownik Krzysztof Wyrzykowski.

W ramach Warszawskich Targów Książki na PGE Narodowym na stoisku IPN można było spotkać następujących autorów:

23 maja

– Andrzej Wasylewski podpisywał *Jazzowe dzieje Polaków*

– Dorota Skotarczak podpisywała *Otwierać, milicja! O powieści kryminalnej w PRL*

24 maja

– Damian Markowski podpisywał książkę *Anatomia strachu. Sowietyzacja obwodu lwowskiego 1944–1953. Studium zmian polityczno-gospodarczych*

25 maja

– Hubert Ronek podpisywał komiksy z serii „Wojenna odyseja Antka Srebrnego 1939–1946" oraz komiks *Srebrni na szlakach Niepodległej*

W trakcie XI Festiwalu Filmów Dokumentalnych „Niepokorni – Niezłomni – Wyklęci" w Gdyni przez dwa dni festiwalowe (27–28 września) odbyły się promocje publikacji IPN: *Przez Morze Czerwone. Rzeczpospolita Polska na Uchodźstwie 1945–1990* oraz *Dawniej to było. Przewodnik po historii Polski* autorstwa profesora Włodzimierza Sulei, dyrektora BBH IPN. To ostatnie spotkanie miało formę panelu dyskusyjnego pod hasłem „Jak uczyć historii najnowszej?", a wzięli w nim udział także prof. Mirosław Golon (dyrektor Oddziału IPN w Gdańsku), Dariusz Bonisławski (prezes Stowarzyszenia „Wspólnota Polska"), dr hab. Filip Musiał (dyrektor Oddziału IPN w Krakowie). Spotkanie poprowadził dr Jędrzej Lipski. Autorów ww. książek oraz dodatkowo autorów dwóch innych publikacji IPN: Dagmarę Grajczak (*Działalność Konsulatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Londynie w latach 1939–1945*) i Mateusza Kubickiego (*Kapitan ostatni opuszcza swój statek… Józef Władysław Bednarz (1879–1939)*) zaprosiliśmy na nasze stoisko wydawnicze. Dla naszych

czytelników była to okazja do rozmowy lub zdobycia autografu. W ramach prelekcji multimedialnej „Historia w popkulturze" (28 września) dr Tomasz Łabuszewski zaprezentował film animowany na podstawie komiksu wydanego przez IPN *Zamach na Kutscherę*. Wydarzenia festiwalowe oferowane przez Wydawnictwo IPN spotkały się z dużym zainteresowaniem i wysoką frekwencją publiczności.

W ramach 30. Międzynarodowego Festiwalu Komiksów i Gier w Łodzi daliśmy fanom możliwość spotkania z rysownikami kultowych komiksów: Krzysztofem Wyrzykowskim (28 września) i Hubertem Ronkiem (29 września) na stoisku IPN.

W trakcie XXIII Międzynarodowych Targów Książki w Krakowie (25 października) oprócz zaoferowania dużego wyboru książek, komiksów, czasopism, gier i albumów Instytut zorganizował prezentację książki Ignacy Matuszewski *Pisma wybrane* pod redakcją naukową Sławomira Cenckiewicza. Oprócz autora publikacji w rozmowie, którą poprowadził dr Jędrzej Lipski, wziął udział dr Paweł Chojnacki.

Z kolei podczas najważniejszej dla wydawnictwa historycznego imprezy w roku, XXVIII Targów Książki Historycznej odbywających się na Zamku Królewskim – Arkadach Kubickiego w Warszawie, Instytut Pamięci Narodowej jako współorganizator salonu książki zaoferował zwiedzającym bardzo urozmaicony program, na który składały się liczne spotkania autorskie, panel dyskusyjny wokół polityki historycznej i koncert.

Spotkania autorskie – autorzy na stoisku IPN nr 51

29 listopada

– Tomasz Głowiński i Rafał Igielski podpisywali książkę *Bitewnym szlakiem Września 1939 roku. Polskie bitwy i boje w obronie Rzeczypospolitej*

30 listopada

– Hubert Ronek podpisywał komiksy z serii „Wojenna odyseja Antka Srebrnego 1939–1946"

Krzysztof Wyrzykowski podpisywał komiks *Pochód zimowy 1918–1920. Epopeja 5. Dywizji Syberyjskiej*

– Sławomir Cenckiewicz podpisywał książkę Ignacy Matuszewski *Pisma wybrane*

– Filip Musiał podpisywał książkę *Podręcznik bezpieki*

1 grudnia

– Kazimierz Krajewski podpisywał książkę *Obszar Zachodni Zrzeszenia WiN 1945*

– Tomasz Łabuszewski podpisywał książki: *Obszar Centralny Zrzeszenia WiN 1945–1947* oraz *Przez Morze Czerwone. Rzeczpospolita Polska na Uchodźstwie 1945–1990*

– Andrzej Paczkowski i Patryk Pleskot podpisywali książki *Fakty, pogłoski, nastroje. Dziennik czasu wojennego (14 XII 1981 – 13 VIII 1982)* oraz *Góry i teczki: opowieść człowieka umiarkowanego. Biografia mówiona Andrzeja Paczkowskiego*

– Rafał Łatka podpisywał album *Kardynał Stefan Wyszyński 1901–1981* i książkę *Episkopat Polski wobec stosunków państwo–Kościół i rzeczywistości społeczno-politycznej PRL 1970–1989*

Wokół polityki historycznej – panel dyskusyjny

30 listopada w Sali Koncertowej odbył się panel dyskusyjny „Wokół polityki historycznej" z udziałem: prof. Andrzeja Friszke (ISP PAN), dr. hab. Rafała Chwedoruka (Instytut Politologii UW) i dr. hab. Filipa Musiała (IPN Oddział w Krakowie/Akademia Ignatianum w Krakowie). Moderacja: dr Jędrzej Lipski

Recital Aleksandry Gintrowskiej

30 listopada w Sali Koncertowej odbył się recital poświęcony twórczości muzycznej zmarłego w 2012 r. kompozytora, muzyka i barda Przemysława Gintrowskiego. Celem artystki jest popularyzacja spuścizny wujka, szczególnie wśród młodych odbiorców. Podczas koncertu w wypełnionej po brzegi Sali Koncertowej usłyszeliśmy jedne z najbardziej znanych i lubianych utworów barda

w nieco innym brzmieniu, m.in. *Kantyczkę z lotu ptaka*, *Modlitwę o wschodzie słońca*, *Powrót*. Artystka wystąpiła z gościnnym udziałem Krzysztofa Napiórkowskiego.

W ramach 28. Wrocławskich Targów Dobrych Książek IPN zaprezentował nowości wydawnicze i zorganizował promocje trzech książek (6 grudnia). Były to: *Moja służba Niepodległej. Wspomnienia pułkownika dyplomowanego Józefa Szostaka „Filipa" (1897–1984)*, przedmowa i oprac. nauk. Daniel Koreś; Jerzy Kirszak, *Generał Roman Szymański. Żołnierz Pierwszej Kompanii Kadrowej, zdobywca Monte Cassino*; Zenon Harasym, *Tadeusz Rożek – oficer i fotograf. Fotografia wojenna z okresu I wojny światowej*.

W ramach 5. Śląskich Targów Książki w Katowicach Instytut Pamięci Narodowej zaprezentował nowości, książki, gry, komiksy, czasopisma.

Najważniejsze akcje rozdawnicze

Realizując art. 1 ustawy o IPN w zakresie upowszechniania i popularyzacji opinii dotyczących najważniejszych dla narodu polskiego wydarzeń historycznych, stanowiący kluczowy element wychowania patriotycznego oraz budowania i umacniania tożsamości narodowej, szczególnie wśród młodego pokolenia Polaków, Wydawnictwo IPN, podobnie jak w latach ubiegłych, przekazywało w ramach nieodpłatnej dystrybucji publikacje w celu wsparcia działań związanych z edukacją historyczną i propagowaniem wiedzy historycznej organizowanych przez podmioty zewnętrzne, w dużej mierze pod patronatem IPN. Wśród licznych akcji o tym charakterze należy wymienić:

– Kongresowi Polonii Kanadyjskiej przekazano 2000 broszur edukacyjnych, 100 egz. „Biuletynu IPN" oraz 100 egz. książek poświęconych tematyce żydowskiej;

– z okazji obchodów Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych Fundacja Patria Nostra otrzymała 1700 egz. publikacji i gier IPN dla uczestników finałowej gali konkursu historycznego;

– IPN jako współorganizator VII edycji Biegu Tropem Wilczym przekazał 60 tys. broszur edukacyjnych dla uczestników przedsięwzięcia sportowo-patriotycznego, popularnego nie tylko w Polsce, ale i poza granicami RP;

– podczas Dni Polaków w Kamieńcu Podolskim i Nowogrodzie Wołyńskim przekazano 600 egz. książek wydanych w języku polskim i ukraińskim;

– w czasie letniego jubileuszowego zlotu ZHR Rybaki–Olsztyn–Gietrzwałd przekazano 2000 płyt CD *Twórcy harcerstwa*, 1000 egz. komiksu edukacyjnego „Wojenna odyseja Antka Srebrnego", 500 publikacji książkowych oraz 5000 egz. broszur edukacyjnych;

– z okazji rozpoczęcia roku szkolnego Kuratorium Oświaty w Krakowie w imieniu IPN przekazało małopolskim licealistom 450 egz. publikacji *Masz rywalkę Polskę*;

– w czasie gali BohaterON przekazano 400 egz. „Biuletynu IPN" nr 7–8/19 poświęconego rocznicy wybuchu powstania warszawskiego;

– w trakcie XI Festiwalu Filmów Dokumentalnych „Niepokorni – Niezłomni – Wyklęci" w Gdyni dystrybuowano broszury edukacyjne;

– we wrześniu z okazji obchodów 75. rocznicy operacji Market Garden przekazano ambasadzie polskiej w Holandii egzemplarze komiksu *Wojenna odyseja Antka Srebrnego*, cz. 6 – *Operacja „Market Garden" 1944 r.* w języku holenderskim;

– na poczet jubileuszowego XX Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich przekazano 700 egz. interaktywnej publikacji *Szlakami Polski Niepodległej 1914–1922. Interaktywny atlas historyczny. Przewodnik metodyczny dla nauczycieli*;

– w Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w Warszawie przy ul. Rakowieckiej podczas obchodów rocznicy wybuchu stanu wojennego w obecności Prezydenta RP przekazano uczestnikom uroczystości 300 egz. publikacji *Miałam syna Emila* poświęconej najmłodszej ofierze stanu wojennego.

W roku sprawozdawczym IPN przekazywał również publikacje m.in. do Kancelarii Prezydenta, Premiera, Sejmu i Senatu RP. Wspieraliśmy książkami i materiałami edukacyjnymi Ministerstwo Spraw

Zagranicznych, Ministerstwo Obrony Narodowej, Ministerstwo Kultury i Ministerstwo Edukacji Narodowej, a także domy dziecka, szkoły, uczelnie, biblioteki oraz liczne placówki kulturalne zarówno w kraju, jak i za granicą. Za pośrednictwem Centrów Edukacyjnych IPN Przystanek Historia m.in. w USA, Belgii, Wielkiej Brytanii, na Łotwie, Litwie i Białorusi udostępniano publikacje ośrodkom polonijnym.

Promocja i reklama

Pozostając w zgodzie z misją IPN zapisaną w ustawie i jednocześnie wychodząc naprzeciw zadaniom stojącym przed Instytutem w sferze popularyzacji i sprzedaży dorobku wydawniczego, w 2019 r. Wydawnictwo postawiło na ogólną strategię rozwojową w zakresie działań marketingowych. Publikacje IPN regularnie i na wielu płaszczyznach (recenzje, udział w wydarzeniach targowych) były prezentowane w przestrzeni publicznej. Wydawnictwo wzmacniało rozpoznawalność książek z logo IPN dzięki:

– organizacji spotkań dyskusyjnych wokół nowości wydawniczych;

– podjęciu stałej współpracy reklamowej z pismami branżowymi i prasą opiniotwórczą;

– zintensyfikowaniu komunikacji wizualnej w formie reklamy zewnętrznej stacjonarnej i elektronicznej (tablice reklamowe, citylighty, słupy ogłoszeniowe, nośniki LCD, ściany świetlne).

Skuteczność podjętej strategii promocyjnej przełożyła się na satysfakcjonujące wyniki sprzedażowe – w macierzystych punktach – 10 proc. wzrostu liczby sprzedanych publikacji oraz 12 proc. wzrostu wartości sprzedaży w stosunku do roku 2018, i – w sprzedaży za pośrednictwem dystrybutorów i innych podmiotów komercyjnych – 16 proc. wzrostu w stosunku do 2018 r. Proporcjonalnie niewielki wkład finansowy w reklamę zaowocował znacznym wzrostem skali działalności i jakości świadczeń bez angażowania środków finansowych (bilans ponad 150 recenzji publikacji tylko w prasie ogólnopolskiej, do tego audycje radiowe i telewizyjne, promocja w Internecie). Tym samym znacząco zwiększyliśmy rozpoznawalność publikacji z logo IPN i frekwencję na spotkaniach dyskusyjnych wokół nowości wydawniczych. Na stronie internetowej w zakładce Publikacje zainicjowaliśmy stały cotygodniowy cykl Książka Tygodnia, co miesiąc przedstawiamy bestsellery miesiąca, i na koniec roku kalendarzowego – odpowiednio, bestsellery roku. Ważnym miejscem spotkań czytelnika, szczególnie tego młodego, z książką jest fanpage księgarni IPN w mediach społecznościowych. Profil służy do informowania o nowościach wydawniczych i komunikacji z potencjalnymi klientami. Na tej platformie również wzmocniliśmy naszą obecność i zamknęliśmy rok sprawozdawczy z wynikiem: 2238 obserwujących, 1902 polubień, najlepsze posty w granicach 20 tys. zasięgu.

Promocje publikacji

W roku sprawozdawczym Wydawnictwo IPN zorganizowało łącznie 67 spotkań promujących nowości wydawnicze: 47 spotkań dyskusyjnych wokół nowości wydawniczych (w tym wspomnianych wyżej 7 promocji i 2 warsztaty podczas wydarzeń wystawienniczych) oraz 20 spotkań autorskich.

Szczegółowy wykaz promocji prezentuje się następująco:

– 21 lutego, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne im. Janusza Kurtyki w Warszawie

„Polskie formacje wojskowe na Wschodzie" – Dyskusja i prezentacja komiksu *Pochód zimowy*. W rozmowie, którą poprowadził dr Tomasz Łabuszewski, udział wzięli: dr Kazimierz Krajewski i dr Wojciech Muszyński (OBBH IPN w Warszawie).

– 22 lutego, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Warsztaty dla dzieci prowadzone przez edukatorów OBEN w Warszawie Edytę Gulę i Annę Obrębską na podstawie komiksu *Srebrni na szlakach Niepodległej*. Do udziału w warsztatach zaprosiliśmy uczniów szkół podstawowych, które wzięły udział w konkursie IPN Kolorowa Niepodległa.

– 1 marca, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Prezentacja książki *Obszar Centralny Zrzeszenia WiN*. W dyskusji udział wzięli: dr Tomasz Łabuszewski, dr Kazimierz Krajewski (OBBH IPN w Warszawie), dr Andrzej Chmielarz, rozmowę poprowadził redaktor dr Jędrzej Lipski.

– 19 marca, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Prezentacja albumu Rafała Sierchuły i Wojciecha Jerzego Muszyńskiego *Józef Dowbor-Muśnicki 1867–1937*. Udział wzięli autorzy: dr Rafał Sierchuła i dr Wojciech Jerzy Muszyński, prowadzenie dr Kazimierz Krajewski (OBBH IPN w Warszawie).

– 21 marca, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Prezentacja książki *Porządek publiczny i bezpieczeństwo w okupacyjnej Warszawie*. Temat spotkania: „Okupacyjna Warszawa. Porządek, bezpieczeństwo, demoralizacja". W rozmowie udział wzięli: dr Tomasz Łabuszewski, dr Kazimierz Krajewski (OBBH IPN w Warszawie), dr Sebastian Piątkowski (IPN Oddział w Lublinie – Delegatura w Radomiu) i dr Robert Spałek (OBBH IPN w Warszawie), który jednocześnie poprowadził dyskusję.

– 26 marca, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Prezentacja albumu *Nowogródczyzna naszych ojców*. Rozmowę z dr. Kazimierzem Krajewskim (autorem publikacji, pracownikiem OBBH IPN w Warszawie) i dr. Grzegorzem Rąkowskim poprowadził dr Tomasz Łabuszewski (OBBH IPN w Warszawie).

– 5 kwietnia, Sala Koncertowa Zamek Królewski w Warszawie

Instytut Pamięci Narodowej oraz Instytut Prymasowski zorganizowały dyskusję wokół dotychczas wydanych przez IPN tomów zapisków prymasa Stefana Wyszyńskiego *Pro memoria* oraz publikacji *Prymas Wyszyński w świetle nowych źródeł archiwalnych*. W spotkaniu udział wzięli: Iwona Czarcińska (Instytut Prymasowski), prof. dr hab. Jan Żaryn (UKSW), dr hab. Paweł Skibiński (UW). Spotkanie poprowadził dr Rafał Łatka (BBH IPN).

– 8 kwietnia, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Prezentacja książki *Obudzić naród do wielkości. Wystąpienia Janusza Kurtyki przed Parlamentem RP 2005–2010*. Udział wzięli: dr Jarosław Szarek – prezes IPN, dr Cecylia Kuta (OBBH IPN w Krakowie), dr Wojciech Frazik (OBBH IPN w Krakowie), prof. dr hab. Jan Żaryn (UKSW).

– 9 kwietnia, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Dyskusja wokół publikacji *Jan Józef Lipski. Biografia źródłowa*. W dyskusji udział wzięli: Łukasz Garbal, dr Jan Olaszek, prof. dr hab. Antoni Dudek (UKSW). Prowadzenie prof. hab. Jerzy Eisler (OBBH IPN w Warszawie).

– 15 kwietnia, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Dyskusja wokół książki Michała Ostapiuka *Komendant „Bury". Biografia kpt. Romualda Adama Rajsa „Burego"*. W spotkaniu udział wzięli: Michał Ostapiuk (IPN Oddział w Białymstoku – Delegatura w Olsztynie), dr Kazimierz Krajewski (OBBH IPN w Warszawie), mec. Grzegorz Wąsowski. Spotkanie poprowadził Michał Wołłejko.

– 7 maja, Mazowiecki Instytut Kultury przy ul. Elektoralnej 12 w Warszawie

Prezentacja książki Miloša Doležala *Jakby nam już dzisiaj przyszło umrzeć. Dramat życia, kapłaństwa i męczeńskiej śmierci czyhoskiego proboszcza ks. Josefa Toufara* wydanej nakładem IPN w ramach „Polsko-czeskiej wiosny literatury". W rozmowie z Milošem Doležalem udział wzięli: dominikanin i publicysta ks. Tomasz Dostatni oraz poeta, eseista i krytyk literacki Przemysław Dakowicz.

– 9 maja, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Prezentacja książki Adama Grzybowskiego i Jacka Tebinki *Na wolność przez Lizbonę. Ostatnie okręty polskich nadziei*. Udział wzięli prof. Jacek Tebinka i Adam Grzybowski. Spotkanie poprowadził dr hab. Janusz Wróbel (OBBH IPN w Łodzi). Tuż po prezentacji książki odbył się koncert muzyki portugalskiej pt. MEU FADO w wykonaniu Kingi Rataj z zespołem (Marek Bazela – fortepian, Tomasz Grzybowski – gitara). Honorowy patronat nad spotkaniem objęły Ambasada Portugalii w Polsce i Ambasada RP w Lizbonie.

– 10 maja, Biblioteka Polska im. Henryka Hryniewskiego w Tbilisi (Gruzja)

Promocja wydanego nakładem IPN polsko-gruzińskiego albumu Davida Kolbai *Pod skrzydłami Rzeczypospolitej. Emigracja gruzińska w Polsce 1921–1939*. Spotkanie, moderowane przez prof. Włodzimierza Suleję, dyrektora BBH IPN, otworzył ambasador Rzeczypospolitej Polskiej

w Gruzji Mariusz Maszkiewicz. Koreferentem przedstawiającym publikację Kolbai był dr Paweł Libera z BBH IPN. Album prezentuje życie Gruzinów w przedwojennej Polsce. Zarys historii Gruzinów, przyczyny, drogi ich przybycia i życie w Polsce opisuje wprowadzenie pióra autora tomu. Fotografie wraz z obszernymi opisami wiele mówią o ich karierach i pobycie w Polsce.

Spotkanie z książką IPN w Bibliotece Polskiej w Gruzji, którego główną przesłanką było rozwijanie współpracy międzynarodowej i promocja dorobku naukowego i wydawniczego Instytutu za granicą, zwieńczyło dwudniową polsko-gruzińską konferencję naukową, poświęconą represjom komunistycznym przeciwko Gruzinom i Polakom w latach 1918–1991, zorganizowaną 7–8 maja 2019 r. na Uniwersytecie im. Illi Czawczewadze przez Biuro Badań Historycznych IPN we współpracy z Uniwersytetem im. Illi Czawczewadze, Ambasadą RP w Gruzji, Soviet Past Resaerch Laboratory (SovLab) oraz Instytutem Polskim w Tbilisi.

– 14 maja, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Prezentacja publikacji Pawła Dudzińskiego *Szachy wojenne 1914–1918. Drogi do niepodległości*. W spotkaniu udział wzięli: Paweł Dudziński, Radosław Jedynak (prezes Polskiego Związku Szachowego), Tomasz Lissowski (Przewodniczący Komisji Historycznej Polskiego Związku Szachowego). Spotkanie poprowadził prof. dr hab. Tadeusz Wolsza.

– 4 lipca, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Promocja książki Olega Razyhrayeva *Policja państwowa w województwie wołyńskim w okresie międzywojennym*. W dyskusji udział wzięli: dr hab. Piotr Cichoracki (UWr), nadkomisarz Krzysztof Musielak (Komenda Główna Policji), dr Oleh Razyhrayev (Uniwersytet Łesi Ukrainki w Łucku). Spotkanie prowadził dr hab. Mirosław Szumiło (BBH IPN).

– 6 sierpnia, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Spotkanie „IPN o powstaniu warszawskim: w nauce, w komiksie, na wystawie, w grze miejskiej". W spotkaniu udział wzięli: dr Tomasz Łabuszewski, dr Kazimierz Krajewski (OBBH IPN w Warszawie), Ewa Dyngosz, Marcin Łaszczyński, Andrzej Kryński (OBEN IPN w Warszawie).

– 28 sierpnia, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Promocja książki Macieja Korkucia *Walcząca Rzeczpospolita 1939–1945*. W rozmowie udział wzięli dr Maciej Korkuć (OBUWiM IPN w Krakowie) i dr Marek Szymaniak (Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku). Spotkanie poprowadził dr Jędrzej Lipski.

– 6 września, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Promocja książki *Relacje o pomocy udzielanej Żydom przez Polaków w latach 1939–1945*, t. 1: *Dystrykt warszawski Generalnego Gubernatorstwa* w opracowaniu Sebastiana Piątkowskiego. W rozmowie udział wzięli dr hab. Sebastian Piątkowski (IPN Oddział w Lublinie – Delegatura w Radomiu) i dr Martyna Rusiniak-Karwat (INP PAN/Instytut Pileckiego). Spotkanie poprowadził dr Jędrzej Lipski.

– 10 września, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Dyskusja wokół książki *Normatywy Wojskowej Służby Wewnętrznej (1957–1990)* w opracowaniu i ze wstępem Bartosza Kapuściaka. W spotkaniu udział wzięli: Bartosz Kapuściak (OBBH IPN w Katowicach), dr hab. Sławomir Cenckiewicz (WBH) oraz dr Paweł Piotrowski (WBH). Spotkanie poprowadził dr Jędrzej Lipski.

– 11 września, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Prezentacja książki *Sonderfahndungsbuch Polen. Specjalna księga gończa dla Polski. Reprint* w opracowaniu Grzegorza Bębnika. W rozmowie udział wzięli: dr hab. Grzegorz Bębnik (OBBH IPN w Katowicach), dr Marcin Przegiętka – koordynator Centralnego Projektu Badawczego IPN „Ziemie polskie pod okupacją 1939–1945" (BBH IPN) oraz dr Paweł Kosiński (BBH IPN). Spotkanie poprowadził dr hab. prof. UG Grzegorz Berendt (Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku).

– 25 września, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Promocja książki Katarzyny Wilczok *Radykałowie „Solidarności". Kierownictwo MKZ Katowice w sporze o program i taktykę działania NSZZ „Solidarność" w latach 1980–1981*. W prezentacji

książki udział wzięli: dr Katarzyna Wilczok (UŚ), dr hab. Sławomir Cenckiewicz (WBH), Andrzej Rozpłochowski – działacz opozycji w okresie PRL i jeden ze współtwórców śląskiej „Solidarności". Spotkanie poprowadził dr Jędrzej Lipski.

– 1 października, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Spotkanie poświęcone dwóm książkom: Patryka Pleskota *Góry i teczki: opowieść człowieka umiarkowanego. Biografia mówiona Andrzeja Paczkowskiego* i Andrzeja Paczkowskiego *Fakty, pogłoski, nastroje. Dziennik czasu wojennego (14 XII 1981 – 13 VIII 1982)*. W spotkaniu, które poprowadził prof. Antoni Dudek (UKSW), udział wzięli prof. Andrzej Paczkowski (ISP PAN) i dr hab. Patryk Pleskot (OBBH IPN w Warszawie).

– 2 października, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Dyskusja wokół książki Tomasza Kozłowskiego *Koniec imperium MSW. Transformacja organów bezpieczeństwa państwa 1989–1990*. W spotkaniu udział wzięli: dr Tomasz Kozłowski (BBH IPN), prof. Antoni Dudek (UKSW), dr hab. Zbigniew Siemiątkowski (INP UW). Spotkanie poprowadził Paweł Sztama (BBH IPN).

– 10 października, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Dyskusja wokół publikacji *Rok 1939 w dzienniku Hansa Franka* w opracowaniu Pawła Kosińskiego. Oprócz redaktora opracowania w spotkaniu udział wzięli: prof. Włodzimierz Suleja (BBH IPN), prof. dr hab. Marek Kornat (IH PAN), dr Marcin Przegiętka (BBH IPN). Spotkanie poprowadził dr Jędrzej Lipski.

– 14 października, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Promocja publikacji Tomasza Łabuszewskiego, Anny Obrębskiej i Małgorzaty Ptasińskiej *Przez Morze Czerwone. Rzeczpospolita Polska na uchodźstwie 1945–1990*. Dzięki transmisji na żywo w promocji mogli uczestniczyć także widzowie internetowi. Z dr. Tomaszem Łabuszewskim (OBBH IPN w Warszawie), pomysłodawcą i współautorem albumu, rozmawiał dr hab. Patryk Pleskot (OBBH IPN w Warszawie).

– 16 października, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Dyskusja wokół książki Władysława Bułhaka *Wywiad PRL a Watykan 1962–1978*. W spotkaniu udział wzięli: dr Władysław Bułhak (BBH IPN), dr hab. Sławomir Cenckiewicz (WBH), prof. Andrzej Paczkowski (ISP PAN), dr hab. Zbigniew Siemiątkowski (INP UW). Spotkanie poprowadził dr Jędrzej Lipski.

– 22 października, Narodowy Instytut Kultury i Dziedzictwa Wsi w Warszawie, Sala Odczytowa

Premiera książki wydanej przez Instytut Pamięci Narodowej, Wojskowe Biuro Historyczne i Wydawnictwo LTW: Ignacy Matuszewski *Pisma wybrane*, t. 1: *Nie ma wolności bez wielkości*, t. 2: *O Polskę całą, wielką i wolną* pod redakcją naukową Sławomira Cenckiewicza. Część oficjalną spotkania dopełnił panel dyskusyjny moderowany przez redaktora Tomasza Zaperta, w którym udział wzięli: dr hab. Sławomir Cenckiewicz – redaktor naukowy książki i autor wprowadzenia biograficznego, prof. Mirosław Supruniuk (UMK w Toruniu), prof. Maciej Urbanowski (UJ). Mateusz Drozda przeczytał fragmenty wierszy Jana Lechonia i Kazimierza Wierzyńskiego. Wydarzenie zostało objęte Patronatem Narodowym Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy w Stulecie Odzyskania Niepodległości.

– 22 października, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Prezentacja VII i VIII tomu zapisków *Pro memoria* prymasa Stefana Wyszyńskiego, opracowanych przez Rafała Łatkę (t. VII) i Monikę Wiśniewską (t. VIII). Udział wzięli: ks. prof. dr hab. Józef Marecki (UPJPII, Kolegium IPN), członek Rady Programowej wydania *Pro memoria* prof. dr hab. Jan

Żaryn (UKSW), członek Rady Programowej wydania *Pro memoria* dr Rafał Łatka (BBH IPN), redaktor tomu VII *Pro memoria* dr Monika Wiśniewska (IHN PAN), redaktor tomu VIII *Pro memoria*.

– 23 października, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Promocja książki Wojciecha Kucharskiego *Komuniści i Watykan. Polityka komunistycznej Polski wobec Stolicy Apostolskiej 1945–1974.* W dyskusji udział wzięli: dr Wojciech Kucharski, ks. dr hab. Dominik Zamiatała (UKSW), dr Władysław Bułhak (BBH IPN). Spotkanie poprowadził dr Rafał Łatka (BBH IPN).

– 6 listopada, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Prezentacja książki *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 3. Udział wzięli: dr Marcin Przegiętka (BBH IPN), dr Christhardt Henschel (Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie), dr Paweł Kosiński (BBH IPN). Spotkanie poprowadził dr Jędrzej Lipski.

– 13 listopada, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Prezentacja książki *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, t. 2: *Czerwiec 1941 – kwiecień 1943*. Udział wzięli: dr hab. Waldemar Grabowski (BBH IPN), prof. Bogdan Chrzanowski (UG) i dr Rafał Leśkiewicz (BBH IPN).

– 14 listopada, Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku

Gdańska premiera książki wydanej przez Instytut Pamięci Narodowej, Wojskowe Biuro Historyczne, Wydawnictwo LTW: Ignacy Matuszewski *Pisma wybrane*, t. 1: *Nie ma wolności bez wielkości*, t. 2: *O Polskę całą, wielką i wolną* pod redakcją naukową Sławomira Cenckiewicza. O książce rozmawiali dr hab. Grzegorz Berendt i dr hab. Sławomir Cenckiewicz.

– 19 listopada, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Prezentacja książki Jerzego Kirszaka *Generał Szymański. Żołnierz Pierwszej Kompanii Kadrowej, zdobywca Monte Cassino*. W spotkaniu udział wzięli dr Jerzy Kirszak i płk dr hab. Juliusz Tym (prof. Akademii Sztuki Wojennej). Spotkanie poprowadził dr Jędrzej Lipski.

– 20 listopada, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Prezentacja książki Stefan Korboński *Listy amerykańskie 1953–1983* w opracowaniu i pod redakcją naukową Romana W. Rybickiego i Bartosza Nowożyckiego. W dyskusji udział wzięli: Roman Rybicki, dr Bartosz Nowożycki, prof. Wojciech Roszkowski (ISP PAN), dr Mateusz Szpytma – wiceprezes IPN. Spotkanie poprowadził dr Tomasz Łabuszewski.

– 26 listopada, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Dyskusja wokół książki Marka Hańderka *Unia 1940–1948. Dzieje zapomnianego ruchu ideowego*. Udział wzięli: dr Marek Hańderek, prof. dr hab. Andrzej Nowak (UJ), prof. dr hab. Andrzej Friszke (ISP PAN). Spotkanie moderował prof. dr hab. Rafał Habielski (BBH IPN).

– 7 grudnia, Instytut Europejski w Łodzi

Łódzka premiera książki wydanej przez Instytut Pamięci Narodowej, Wojskowe Biuro Historyczne, Wydawnictwo LTW: Ignacy Matuszewski *Pisma wybrane*, t. 1: *Nie ma wolności bez wielkości*, t. 2: *O Polskę całą, wielką i wolną* pod redakcją naukową Sławomira Cenckiewicza. O książce rozmawiali: dr hab. Sławomir Cenckiewicz (WBH), Radosław Peterman (BBH IPN) i dr Tomasz Rzymkowski (poseł RP). Spotkanie poprowadził dr Jędrzej Lipski.

– 11 grudnia, Przystanek Historia Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki w Warszawie

Dyskusja wokół książki *Prymas Wyszyński a Niepodległa. Naród – patriotyzm – państwo w nauczaniu Prymasa Tysiąclecia.* W spotkaniu udział wzięli dr Rafał Łatka (BBH IPN) oraz ks. dr hab. Dominik Zamiatała (UKSW).

– 18 grudnia, Belweder w Warszawie

Inauguracja nowej serii wydawniczej IPN i Fundacji Rozwoju Systemów Edukacyjnych pod patronatem honorowym Prezydenta RP Andrzeja Dudy „Literatura i Pamięć". W prezentacji uczestniczyli: dr Jarosław Szarek – prezes IPN, Wojciech Kolarski – sekretarz stanu w Kancelarii Prezydenta RP, prof. Andrzej Waśko – doradca Prezydenta RP, Dariusz Piontkowski – minister edukacji

narodowej, Marcin Poszytek – prezes Fundacji Rozwoju Systemów Edukacyjnych. Część oficjalną spotkania dopełnił panel dyskusyjny z udziałem redaktorów naukowych serii: prof. Janusza Gruchały (UJ) i prof. Krzysztofa Dybciaka (UJ), oraz autorów pierwszych tomów: dr Agnieszki Kowalczyk (autorka tomu *Piłsudski jako pisarz*), prof. Wojciecha Kudyby (autor tomu *Pamięć i godność. O poezji Jana Polkowskiego*) i Antoniego Buchały (redaktor tomu zbiorowego *Dzieje najnowsze o literaturze polskiej. Szkice o współczesnej poezji i prozie*).

Szczegółowy wykaz kampanii w formule odpłatnej

Prasa opiniotwórcza

– „DoRzeczy": banery reklamowe (łącznie 21) promujące spotkania w Przystanku Historia – kampania 28 sierpnia – 31 grudnia 2019

– „Polityka" rubryka „Historia prosto z książki", zapowiedzi wydawnictw IPN – kampania maj–grudzień 2019

– „Idziemy", reklama full page publikacji poświęconych prymasowi Wyszyńskiemu w związku z beatyfikacją zapowiedzianą na 7 czerwca 2020 r. – grudzień 2019

– „Rzeczpospolita", dodatek targowy na XXVIII Targi Książki Historycznej

Prasa branżowa

„Magazyn Literacki Książki", okładki numerów lipiec–grudzień 2019

Portale historyczne

– histmag.org, kampania promocyjna jednego tytułu (zapowiedź, recenzja, wywiad z autorem, konkurs książkowy) czerwiec–grudzień 2019

– Historia.org.pl, kampania promocyjna *Pism wybranych* Ignacego Matuszewskiego

Inne kampanie

– „W podróż z PKP", reklama full page – kampania czerwiec–grudzień 2019 w wydaniu papierowym i baner w domenie pkp.pl

– „Pomocnik Historyczny 1939", reklama full page wydawnictw dotyczących wojny i okupacji

– „Sieci", reklama full page nowej serii wydawniczej „Literatura i Pamięć"

– „Polityka", reklama full page nowej serii wydawniczej „Literatura i Pamięć"

– „Forum", reklama full page nowej serii wydawniczej „Literatura i Pamięć"

– „DoRzeczy", reklama full page nowej serii wydawniczej „Literatura i Pamięć" – zapowiedź

– „DoRzeczy", reklama full page nowej serii wydawniczej „Literatura i Pamięć" – już w sprzedaży

Wizualna komunikacja w formie reklamy zewnętrznej stacjonarnej i elektronicznej

Tramwaje warszawskie

(dzienna oglądalność 180 tys. osób, 150–180 pojazdów, 1300–1500 ekranów, 3 spoty 15 sek. na godzinę, co tydzień nowy spot)

– 23 sierpnia – 31 grudnia – kampania reklamowa w tramwajach warszawskich dotycząca wydawnictw IPN, spotkań promocyjnych IPN (131 dni kampanii);

– 23–31 grudnia – kampania reklamowa w tramwajach warszawskich dotycząca wydawnictw IPN, spotkań promocyjnych IPN (9 dni kampanii).

Ściany świetlne Metro Świętokrzyska

(dzienna oglądalność 30 tys. osób, 3 wyświetlacze LCD o wymiarach 31 m x 2,6 m, 10 wyświetleń na godzinę)

– 18–26 listopada – kampania reklamowa stoiska IPN na Targach Książki Historycznej (9 dni kampanii);

– 29 listopada – 3 grudnia – kampania reklamowa stoiska IPN na Targach Książki Historycznej (5 dni kampanii);

– 2–15 grudnia – kampania reklamowa nowej serii wydawniczej IPN „Literatura i Pamięć" (14 dni kampanii);

– 16–31 grudnia – kampania reklamowa nowości wydawniczych IPN polecanych do czytania na święta i Nowy Rok (16 dni kampanii);

– 16–24 grudnia – kampania reklamowa nowej popularnonaukowej serii wydawniczej IPN „Literatura i Pamięć" (9 dni kampanii).

Metro Ströer

tablice reklamowe w pociągach metra

(jedna ramka w każdym składzie wagonu metra, łącznie 75 ramek, oglądalność (14 dni) 145 470 osób)

– 15–30 listopada – kampania reklamowa na nośnikach reklamowych w metrze dotycząca udziału Wydawnictwa IPN na Targach Książki Historycznej (16 dni kampanii)

– 1–15 grudnia – kampania reklamowa nowej popularnonaukowej serii wydawniczej IPN „Literatura i Pamięć" (15 dni kampanii)

Ströer TV

– 6–24 grudnia – kampania reklamowa nowej popularnonaukowej serii wydawniczej IPN „Literatura i Pamięć" (9 dni kampanii, emisja: 76 spotów dziennie, 684 w ciągu 9 dni kampanii).

Inne kampanie

Dworce PKP Kraków i PKP Warszawa Centralna, Wschodnia i Zachodnia oraz Galeria Krakowska

– 21–25 maja – kampania reklamowa stoiska IPN na Warszawskich Targach Książki na wyświetlaczach LCD na dworcach PKP Warszawa Centralna, Wschodnia i Zachodnia (5 dni kampanii, 29 ekranów, 2088 wyświetleń dziennie).

– 3–25 października – kampania reklamowa publikacji Ignacy Matuszewski *Pisma wybrane* na wyświetlaczach LCD na dworcach PKP Kraków i PKP Warszawa Centralna, Wschodnia i Zachodnia (3 dni kampanii, 40 ekranów, 2880 wyświetleń dziennie) oraz w Galerii Krakowskiej (3 dni kampanii, 41 ekranów LCD, 5904 wyświetlenia dziennie).

Radio

1–7 kwietnia – kampania informacyjna w Radiu Warszawa (50 spotów) zapraszająca na stoisko IPN podczas Targów Wydawców Katolickich oraz na spotkanie 5 kwietnia w Sali Koncertowej Zamku Królewskiego *Prymas Wyszyński w świetle nowych źródeł archiwalnych* – 300 tys. słuchaczy.

Słupy ogłoszeniowe Warexpo

(5 całych nośników, lokalizacja Warszawa-Centrum)

11–19 kwietnia – kampania informacyjna dotycząca prezentacji albumu IPN *Józef Dowbór-Muśnicki 1867–1937*, 9 dni kampanii, oglądalność 80 676 osób.

Streaming online

W roku sprawozdawczym zintensyfikowano działania promocyjne w zakresie transmisji bezpośredniej (streaming online) oraz rejestracji video promocji książek. W 2019 r. przeprowadzono 17 transmisji spotkań promujących wydawnictwa IPN – co daje liczbę 24 127 obserwujących. Retransmisje obejrzały łącznie 23 932 osoby. Zasięg odbioru wahał się od 597 do 5039 widzów.

Transmitowano zarówno wydarzenia w Przystanku Historia, jak i w innych lokalizacjach, takich jak Belweder, Zamek Królewski, Centralna Biblioteka Rolnicza w Warszawie.

9 transmisji i 1 promocja było zapowiadanych spotami reklamowymi, które łącznie obejrzało 3203 osoby.

Szczegółowa lista transmisji bezpośrednich

1 marca, Przystanek Historia: promocja książki *Obszar Centralny Zrzeszenia WiN* – 597 wyświetleń.

10 czerwca, Przystanek Historia: prezentacja książki Przemysława Gasztolda *Towarzysze z betonu. Dogmatyzm w PZPR 1980–1990* – 2820 wyświetleń.

12 czerwca, Przystanek Historia: promocja książki Jana Olaszka *Podziemne dziennikarstwo. Funkcjonowanie głównych pism informacyjnych podziemnej „Solidarności" w Warszawie w latach 1981–1989* – 786 wyświetleń.

14 czerwca, Przystanek Historia: promocja książki Doroty Skotarczak *Otwierać, milicja! O powieści kryminalnej w PRL* – 2018 wyświetleń.

6 sierpnia, Przystanek Historia: spotkanie IPN o powstaniu warszawskim: w nauce, w komiksie, na wystawie, w grze miejskiej. Kanwą rozmowy były publikacje – komiksy *Kampinos '44*, *Przemarsz przez piekło* i książka *Teren wobec powstania warszawskiego* – 1687 wyświetleń.

28 sierpnia, Przystanek Historia: promocja książki Macieja Korkucia *Walcząca Rzeczpospolita 1939–1945* – 760 wyświetleń.

6 września, Przystanek Historia: promocja książki *Relacje o pomocy udzielanej Żydom przez Polaków w latach 1939–1945*, t. 1: *Dystrykt warszawski Generalnego Gubernatorstwa* w opracowaniu Sebastiana Piątkowskiego – 1568 wyświetleń.

1 października, Przystanek Historia: spotkanie poświęcone dwóm książkom: *Góry i teczki: opowieść człowieka umiarkowanego. Biografia mówiona Andrzeja Paczkowskiego* Patryka Pleskota oraz *Fakty, pogłoski, nastroje. Dziennik czasu wojennego (14 XII 1981 – 13 VIII 1982)* Andrzeja Paczkowskiego – 922 wyświetlenia.

10 października, Przystanek Historia: dyskusja wokół książki *Rok 1939 w dzienniku Hansa Franka* w opracowaniu Pawła Kosińskiego – 5039 wyświetleń.

14 października, Przystanek Historia: transmisja z promocji albumu IPN *Przez Morze Czerwone. Rzeczpospolita Polska na uchodźstwie 1945–199*0 – 890 wyświetleń.

22 października, Sala Odczytowa Biblioteki Rolniczej: premiera książki Ignacy Matuszewski. *Pisma wybrane* pod redakcją Sławomira Cenckiewicza, t. 1: *Nie ma wolności bez wielkości*, t. 2: *O Polskę całą, wielką i wolną* – 3061 wyświetleń.

23 października, Przystanek Historia: dyskusja wokół książki Wojciecha Kucharskiego *Komuniści i Watykan. Polityka komunistycznej Polski wobec Stolicy Apostolskiej 1945–1974* – 1395 wyświetleń.

6 listopada, Przystanek Historia: prezentacja książki *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 3 – 647 wyświetleń.

13 listopada, Przystanek Historia: prezentacja książki *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, t. 2: *Czerwiec 1941 – kwiecień 1943* – 632 wyświetlenia.

20 listopada, Przystanek Historia: prezentacja książki Stefan Korboński *Listy amerykańskie 1953–1983*, w opracowaniu i pod redakcją naukową Romana W. Rybickiego i Bartosza Nowożyckiego – 901 wyświetleń.

30 listopada, Zamek Królewski w Warszawie: „Wokół polityki historycznej" – panel dyskusyjny z udziałem dr. hab. Filipa Musiała, prof. Andrzeja Friszke i prof. Rafała Chwedoruka. Moderacja: dr Jędrzej Lipski – 954 wyświetlenia.

18 grudnia, Belweder: Premiera nowej serii wydawniczej „Literatura i Pamięć" – 650 wyświetleń.

Szczegółowa lista zapowiedzi transmisji oraz reklam promocji

1 marca: Promocja książki *Obszar Centralny Zrzeszenia WiN 1945–1957* – 214 wyświetleń.

14 kwietnia: Dyskusja wokół książki Michała Ostapiuka *Komendant „Bury"* – 463 wyświetlenia.

6 maja: Prezentacja książki *Na wolność przez Lizbonę…* oraz koncert Kingi Rataj – 363 wyświetlenia.

31 maja: Prezentacja książki *Towarzysze z betonu. Dogmatyzm w PZPR 1980–1990* – 431 wyświetleń.

13 czerwca: *Otwierać, milicja! O powieści kryminalnej w PRL* – 358 wyświetleń.

1 października: Spotkanie poświęcone biografii prof. Paczkowskiego – 119 wyświetleń.

9 października: *Rok 1939 w dzienniku Hansa Franka* – 494 wyświetlenia.

14 października: *Przez Morze Czerwone. Rzeczpospolita Polska na uchodźstwie 1945–1990* – 339 wyświetleń.

12 listopada: Prezentacja książki *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, t. 2 – 228 wyświetleń.

20 listopada: Prezentacja książki *Listy amerykańskie 1953–1983* Stefana Korbońskiego – 194 wyświetlenia.

12. Budżet

12.1. Budżet w układzie klasyfikacji budżetowej

Budżet Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu został określony ustawą budżetową na 2019 rok w następujących wielkościach:

Tabela 1. Dochody i wydatki IPN – KŚZpNP wg ustawy budżetowej na 2019 r. w tys. zł

Dochody budżetowe	**1 667**
Wydatki budżetowe	**342 143**
z tego:	
– dotacje	1 970
– świadczenia na rzecz osób fizycznych	9 539
– wydatki bieżące	309 923
– wydatki majątkowe	20 711

12.1.1. Wykonanie dochodów budżetowych

W 2019 r. dochody budżetowe Instytutu Pamięci Narodowej zostały zaplanowane w wysokości 1 667 tys. zł, w tym w dziale 751 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa w wysokości 1 655 tys. zł oraz dziale 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego w wysokości 12 tys. zł.

Dochody budżetowe w **dziale 751** – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa wyniosły ogółem 3 535 tys. zł, co stanowi 213,6 proc. planu, realizowano w ramach:

– **rozdziału 75101** Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa (centrala IPN) – dochody wyniosły 2 977 tys. zł;

– **rozdziału 75112** Jednostki podległe IPN-KŚZpNP (oddziały IPN) – dochody wyniosły 558 tys. zł.

Dochody budżetowe zostały uzyskane z tytułu:

– wpływów ze sprzedaży wyrobów (§ 0840) na kwotę 1 529 tys. zł – sprzedaż publikacji i gier edukacyjnych;

– wpływów z tytułu kar i odszkodowań wynikających z umów (§ 0950) na kwotę 799 tys. zł;

– wpływów z różnych dochodów (§ 0970) na kwotę 438 tys. zł;

– wpływów ze spłat oprocentowanych pożyczek udzielanych sędziom i prokuratorom na zaspokajanie ich potrzeb mieszkaniowych (§ 0700) na kwotę 297 tys. zł;

– wpływów z usług (§ 0830) na kwotę 281 tys. zł;

– wpływów z rozliczeń/zwrotów z lat ubiegłych (§ 0940) na kwotę 94 tys. zł;
– wpływów z pozostałych odsetek (§ 0920) na kwotę 62 tys. zł;
– wpływów ze sprzedaży składników majątkowych (§ 0870) na kwotę 20 tys. zł;
– wpływów z najmu i dzierżawy składników majątkowych Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego lub innych jednostek zaliczanych do sektora finansów publicznych oraz innych umów o podobnym charakterze (§ 0750) na kwotę 14 tys. zł;
– wpływów z różnic kursowych (§ 1510) na kwotę 1 tys. zł;

Dochody budżetowe w **dziale 921** – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego wyniosły ogółem 3 tys. zł, co stanowi 25 proc. planu, realizowano w ramach **rozdziału 92128** – Działalność dotycząca miejsc pamięci narodowej oraz ochrony pamięci walk i męczeństwa realizowana przez jednostki podległe Instytutowi Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i zostały uzyskane z tytułu wpływów z rozliczeń/zwrotów z lat ubiegłych (§ 0940).

Tabela 2. Wykonanie dochodów budżetowych IPN-KŚZpNP w 2019 r.

Lp.	Wyszczególnienie	§	Ustawa budżetowa na 2019 r.	Wykonanie w 2019 r.*
			w tys. zł	
	Dział 751 – ogółem		**1 655**	**3 535**
1.	Wpływy ze spłat oprocentowanych pożyczek udzielonych sędziom i prokuratorom na zaspokojenie ich potrzeb mieszkaniowych	0700	314	297
2.	Wpływy z najmu i dzierżawy składników majątkowych Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego lub innych jednostek zaliczanych do sektora finansów publicznych oraz innych umów o podobnym charakterze	0750	26	14
3.	Wpływy z usług	0830	120	281
4.	Wpływy ze sprzedaży wyrobów	0840	840	1 529
5.	Wpływy ze sprzedaży składników majątkowych	0870	18	20
6.	Pozostałe odsetki	0920	41	62
7.	Wpływy z rozliczeń/zwrotów z lat ubiegłych	0940	117	94
8.	Wpływy z tytułu kar i odszkodowań wynikających z umów	0950		799
9.	Wpływy z różnych dochodów	0970	175	438
10.	Różnice kursowe	1510	4	1
	Dział 921 – ogółem		**12**	**3**
1.	Wpływy z usług	0830	5	
2.	Wpływy z rozliczeń/zwrotów z lat ubiegłych	0940	4	3
3.	Wpływy z różnych dochodów	0970	3	

*Dane na podstawie sprawozdania RB-27 z wykonania planu dochodów budżetowych w 2019 r.

12.1.2. Wykonanie wydatków budżetowych

Plan wydatków Instytutu Pamięci Narodowej na 2019 r. został ustalony w ustawie budżetowej w wysokości 342 143 tys. zł.

Na podstawie art. 155 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2017 r. poz. 2077 z późn. zm.) w związku z § 1 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 lutego 2017 r. w sprawie dysponowania rezerwą ogólną budżetu państwa (Dz.U. z 2017 r. poz. 500) oraz w związku z wnioskiem prezesa IPN-KŚZpNP z dnia 6 lutego 2019 r., Nr 13.4143.1.2.2019. WMF-A budżet Instytutu został zwiększony o 1 980 tys. zł w dziale 921, rozdziale 92127 w grupie wydatków bieżących z pozycji rezerwy cz. 81 Rezerwa ogólna. Środki finansowe z rezerwy cz. 81 przeznaczone były na wydatki związane z działalnością ustawową Instytutu określoną w rozdziale 6b ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o IPN-KŚZpNP.

Ponadto na podstawie art. 154 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 869) oraz w związku z wnioskiem prezesa IPN-KŚZpNP z dnia 22 sierpnia 2019 r., Nr 13.4143.1.5.2019.WMF-A budżet Instytutu został zwiększony o 574 tys. zł w dziale 751, rozdziale 75101 w grupie wydatków bieżących z pozycji rezerwy 73. Powyższe środki finansowe przeznaczone były na działania związane z uruchomieniem projektu badań nad terrorem okupacyjnym na ziemiach polskich w latach 1939–1945.

Dodatkowo na podstawie art. 177 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych dysponent części 13 – Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu podjął decyzję dnia 23 września 2019 r. o blokowaniu planowanych wydatków na rok 2019 z tytułu nadmiaru posiadanych środków w wysokości 540 tys. zł. W związku z powyższym minister finansów zgodnie z art.14 ust.4 i 5 ustawy z dnia 26 kwietnia 2019 r. o zmianie ustawy o pomocy państwa w wychowaniu dzieci oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 924) podjął decyzję o zmniejszeniu planu wydatków o ww. kwotę w dziale 753 – znak pisma: BP2.41.42.11.2019.13 z dnia 29 listopada 2019 r. w:

Dziale 753 Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne,

Rozdziale 75302 Uposażenia prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażenia rodzinne

Paragrafie 3110 – Świadczenia społeczne

Decyzję o zablokowaniu wydatków podjęto w związku z nieskorzystaniem przez prokuratorów z ustawowych uprawnień do przeniesienia w stan spoczynku.

Po uwzględnieniu powyższych zmian w budżecie państwa w części budżetowej 13 plan wydatków Instytutu Pamięci Narodowej na 2019 rok wynosił 344 157 tys. zł.

Wykonanie wydatków wyniosło ogółem 340 560 tys. zł, co stanowi 99,0 proc. planu.

Realizacja wydatków w ramach poszczególnych działów i rozdziałów klasyfikacji budżetowej przedstawia się następująco:

Dział 751 Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa

plan	321 672 tys. zł
wykonanie	319 138 tys. zł
co stanowi	99,2 proc. planu
w tym:	

Rozdział 75101 Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa (centrala IPN)

plan	141 782 tys. zł
wykonanie	140 436 tys. zł
co stanowi	99,1 proc. planu

w tym rezerwa celowa:
plan 574 tys. zł
wykonanie 455 tys. zł
co stanowi 79,2 proc. planu

Rozdział 75112 Jednostki podległe IPN-KŚZpNP (oddziały IPN)
plan 179 890 tys. zł
wykonanie 178 702 tys. zł
co stanowi 99,3 proc. planu

Dział 753 Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, w tym:

Rozdział 75302 Uposażenia prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażenia rodzinne
plan 7 438 tys. zł
wykonanie 7 387 tys. zł
co stanowi 99,3 proc. planu

Dział 921 Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego
plan 15 047 tys. zł
wykonanie 14 035 tys. zł
co stanowi 93,3 proc. planu
w tym:

Rozdział 92127 Działalność dotycząca miejsc pamięci narodowej oraz ochrony pamięci walk i męczeństwa (centrala IPN)
plan 7 426 tys. zł
wykonanie 6 537 tys. zł
co stanowi 88,0 proc. planu
w tym rezerwa ogólna:
plan 1 980 tys. zł
wykonanie 1 975 tys. zł
co stanowi 99,7 proc. planu

Rozdział 92128 Działalność dotycząca miejsc pamięci narodowej oraz ochrony pamięci walk i męczeństwa realizowana przez jednostki podległe Instytutowi Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (oddziały IPN)
plan 7 621 tys. zł
wykonanie 7 498 tys. zł
co stanowi 98,4 proc. planu

Wydatki w dziale 751 oraz 921 dotyczą bieżącej działalności Instytutu związanej z realizacją zadań ustawowych określonych ustawą o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Wydatki w dziale 753 obejmują wypłaty uposażeń dla prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażeń rodzinnych. Uposażenia dla prokuratorów w stanie spoczynku są wypłacane prokuratorom, dla których Instytut był ostatnim miejscem zatrudnienia, a uposażenia rodzinne uprawnionym członkom rodziny prokuratora.

Strukturę wykonania wydatków budżetowych w części 13 – Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, w poszczególnych działach i rozdziałach, według grup ekonomicznych określonych w ustawie budżetowej, przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 3. Wykonanie planu wydatków IPN-KŚZpNP w 2019 r.

Wyszczególnienie	Rok 2018	Rok 2019*				
	Wykonanie	Ustawa budżetowa	Plan po zmianach	Wykonanie	5:4	5:2
	w tys. zł				proc.	
1	2	3	4	5	6	7
Część 13 – ogółem	**341 561**	**342 143**	**344 157**	**340 560**	**99,0**	**99,7**
Dotacje	400	1 970	300	292	97,3	73,0
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	7 914	9 539	8 747	8 669	99,1	109,5
Wydatki bieżące	293 612	309 923	313 083	310 154	99,1	105,6
Wydatki majątkowe	39 635	20 711	22 027	21 445	97,4	54,1
w tym:						
Dział 751 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	**322 625**	**321 098**	**321 672**	**319 138**	**99,2**	**98,9**
Dotacje	400	300	300	292	97,3	73,0
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	1 093	1 522	1 272	1 247	98,0	114,0
Wydatki bieżące	282 802	299 546	299 404	296 923	99,2	105,0
Wydatki majątkowe	38 330	19 730	20 696	20 676	99,9	53,9
w tym:						
Rozdział 75101 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa	**151 681**	**140 511**	**141 782**	**140 436**	**99,1**	**92,6**
Dotacje	400	300	300	292	97,3	73,0
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	629	747	655	651	99,4	103,5
Wydatki bieżące	115 417	122 976	123 035	121 713	98,9	105,5
Wydatki majątkowe	35 235	16 488	17 792	17 780	99,9	50,5
Rozdział 75112 – Jednostki podległe Instytutowi Pamięci Narodowej	**170 944**	**180 587**	**179 890**	**178 702**	**99,3**	**104,5**
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	464	775	617	596	96,6	128,4
Wydatki bieżące	167 385	176 570	176 369	175 210	99,3	104,7
Wydatki majątkowe	3 095	3 242	2 904	2 896	99,7	93,6
Dział 753 – Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne	**6 816**	**7 978**	**7 438**	**7 387**	**99,3**	**108,4**
w tym:						
Rozdział 75302 – Uposażenia prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażenia rodzinne	**6 816**	**7 978**	**7 438**	**7 387**	**99,3**	**108,4**
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	6 816	7 978	7 438	7 387	99,3	108,4
Dział 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	**12 120**	**13 067**	**15 047**	**14 035**	**93,3**	**115,8**
Dotacje		1 670				
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	5	39	37	35	94,6	700,0
Wydatki bieżące	10 810	10 377	13 679	13 231	96,7	122,4
Wydatki majątkowe	1 305	981	1 331	769	57,8	58,9
w tym:						

1	2	3	4	5	6	7
Rozdział 92127 – Działalność dotycząca miejsc pamięci narodowej oraz ochrony pamięci walk i męczeństwa	**5 572**	**5 547**	**7 426**	**6 537**	**88,0**	**117,3**
Dotacje		1 670				
Świadczenia na rzecz osób fizycznych		5				
Wydatki bieżące	4 733	2922	6 126	5 792	94,5	122,4
Wydatki majątkowe	839	950	1 300	745	57,3	88,8
Rozdział 92128 – Działalność dotycząca miejsc pamięci narodowej oraz ochrony pamięci walk i męczeństwa realizowana przez jednostki podległe Instytutowi Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu	**6 548**	**7 520**	**7 621**	**7 498**	**98,4**	**114,5**
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	5	34	37	35	94,6	700,0
Wydatki bieżące	6 077	7 455	7 553	7 439	98,5	122,4
Wydatki majątkowe	466	31	31	24	77,4	5,2

*Dane na podstawie rocznego sprawozdania RB-28 z wykonania planu wydatków budżetowych w 2019 r.

W porównaniu do roku 2018 zrealizowane wydatki w części 13 były w roku 2019 niższe o 1 001 tys. zł, tj. o 0,3 proc.

12.1.2.1. Wykonanie wydatków w poszczególnych działach i grupach wydatków

12.1.2.1.1. Dział 751 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa.

W 2019 r. wydatki Instytutu zrealizowane w ramach działu 751 wyniosły 319 138 tys. zł, co stanowi 99,2 proc. planu po zmianach na 2019 r. oraz 98,9 proc. w odniesieniu do wykonania wydatków w 2018 r. (322 625 tys. zł). Struktura wydatków w poszczególnych grupach ekonomicznych przedstawia się następująco:

Dotacje

Wydatki na dotacje celowe z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie zadań zleconych do realizacji fundacjom (§ 2810) wyniosły 292 tys. zł i zostały przeznaczone na realizację następujących zadań publicznych:

– pozyskiwanie, weryfikacja i scalanie informacji dotyczących faktów pomocy udzielanej ludności żydowskiej przez polskich obywateli w okresie II wojny światowej (umowa zawarta z Fundacją „Polsko-Niemieckie Pojednanie”);

– pozyskiwanie, weryfikacja i scalanie informacji celem uzupełnienia komputerowej imiennej bazy danych obywateli państwa polskiego poddanych represjom pod okupacją niemiecką w latach 1939–1945 (umowa zawarta z Fundacją „Polsko-Niemieckie Pojednanie”).

Wydatki na dotacje w 2019 r. były niższe w porównaniu do 2018 r. o 108 tys. zł, tj. o 27 proc.

Świadczenia na rzecz osób fizycznych

Wydatki na świadczenia na rzecz osób fizycznych wyniosły 1 247 tys. zł, co stanowi 98,0 proc. planu po zmianach na 2019 rok (1 272 tys. zł) i przedstawiały się następująco:

– wydatki osobowe niezaliczane do wynagrodzeń (§ 3020) – 781 tys. zł;
– różne wydatki na rzecz osób fizycznych (§ 3030) – 450 tys. zł;
– stypendia różne (§ 3250) – 16 tys. zł.

Wydatki dotyczyły świadczeń wynikających z przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, m.in.: zakupu środków ochrony osobistej i odzieży ochronnej dla pracowników, zwrotu kosztów zakupu okularów pracownikom zatrudnionym przy monitorach komputerowych, zakupu umundurowania wewnętrznej służbie ochrony i wypłaty ekwiwalentu za jego czyszczenie, zwrotów kosztów podróży świadkom przesłuchiwanym w toku prowadzonych śledztw, wypłaty odprawy dla pracownika powołanego do służby wojskowej, wypłat odprawy pośmiertnej członkom rodziny zmarłego pracownika Instytutu, zasądzonych odszkodowań w sprawach o roszczenia ze stosunku pracy, wypłat diet członkom Kolegium Instytutu oraz wypłat pracownikom stypendiów doktorskich zgodnie z podpisanymi umowami.

W grupie wydatków dotyczących świadczeń na rzecz osób fizycznych w 2019 r. nastąpiło zwiększenie wydatków w odniesieniu do 2018 r. o 154 tys. zł, tj. 14,0 proc.

Wydatki bieżące

Wydatki bieżące stanowią pozycję o największej wartości w strukturze wydatków. W 2019 r. wydatki wyniosły 296 923 tys. zł, co stanowi 99,2 proc. planu po zmianach. W odniesieniu do 2018 r. były większe o 14 121 tys. zł, tj. o 5,0 proc.

w tym:

Wynagrodzenia osobowe

Wydatki na wynagrodzenia osobowe, wykazane w sprawozdaniu dotyczącym wykonania planu wydatków budżetu państwa Rb-28, wyniosły ogółem 176 750 tys. zł, co stanowi 99,8 proc. planu po zmianach.

Wykonanie wydatków na wynagrodzenia osobowe w poszczególnych paragrafach kształtowało się następująco:

– wynagrodzenia osobowe pracowników (§ 4010) – 138 531 tys. zł;
– wynagrodzenia osobowe sędziów i prokuratorów oraz asesorów i aplikantów (§ 4030) – 26 067 tys. zł;
– dodatkowe wynagrodzenie roczne (§ 4040) – 12 152 tys. zł.

Honoraria i wynagrodzenia bezosobowe

Wydatki na honoraria (§ 4090) zaplanowano w wysokości 1 086 tys. zł, wykonanie wyniosło 1 050 tys. zł, co stanowi 96,7 proc. planu – kwoty wydatków dotyczą działań statutowych Instytutu, przede wszystkim działalności edukacyjnej i wydawniczej, związane są głównie z wynagrodzeniami przekazywanymi autorom za korzystanie z utworów oraz opłatami płaconymi organizacjom zbiorowego zarządzania z tytułu udzielonych licencji.

Wydatki na wynagrodzenia bezosobowe (§ 4170) zaplanowano w wysokości 3 077 tys. zł, wykonanie wyniosło 3 010 tys. zł, co stanowi 97,8 proc. planu – kwoty wydatków obejmują wynagrodzenia wypłacone na podstawie umowy zlecenia lub umowy o dzieło związanych m.in.: z prowadzoną działalnością edukacyjną i wydawniczą oraz wynagrodzenia tłumaczy przysięgłych i biegłych powołanych w postępowaniach prokuratorskich.

Pochodne od wynagrodzeń

Pochodne od wynagrodzeń zaplanowano w wysokości 27 931 tys. zł, wykonanie wydatków w tej grupie wynosi 27 693 tys. zł, co stanowi 99,1 proc. kwoty planu, w tym składki na ubezpieczenia społeczne (§ 4110) – 24 625 tys. zł, składki na Fundusz Pracy oraz Solidarnościowy Fundusz Wsparcia Osób Niepełnosprawnych (§ 4120) – 3 068 tys. zł. Wydatki zostały poniesione zgodnie z przepisami ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 300) i ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2019 r. poz. 1482).

Odpisy na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych

Odpis został zrealizowany zgodnie z przepisami ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1352), ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2019 (Dz.U. z 2018 r. poz. 2435) oraz ustawy z dnia 11 września 2019 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2019, ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych oraz ustawy o Karcie Dużej Rodziny (Dz.U. z 2019 r. poz. 1907).

Odpisu na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych (§ 4440) w 2019 r. dokonano zgodnie z ww. uregulowaniami.

Wydatki na ZFŚS w 2019 r. zaplanowano w wysokości 3 020 tys. zł, wykonanie wyniosło ogółem 2 978 tys. zł.

Podatki i opłaty na rzecz budżetu państwa

Wydatki w tej grupie zaplanowano w wysokości 153 tys. zł, wykonanie wyniosło 148 tys. zł i dotyczyły:

– opłaty cła (§ 4470) na kwotę 2 tys. zł;
– opłaty na rzecz budżetu państwa (§ 4510) na kwotę 140 tys. zł;
– podatku od towarów i usług VAT (§ 4530) w wysokości ogółem 6 tys. zł.

Opłaty na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego

Wydatki zaplanowano w wysokości 739 tys. zł, wykonanie wyniosło 731 tys. zł i dotyczyły:

– podatku od nieruchomości (§ 4480) – w wysokości 595 tys. zł;
– opłat na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego (§ 4520) – w wysokości 136 tys. zł.

Zakup towarów i usług

Pozycja obejmuje wydatki w 2019 r. związane z prowadzeniem działalności statutowej Instytutu oraz utrzymaniem zajmowanych obiektów. Wykonanie wyniosło ogółem 71 651 tys. zł, co stanowi 98,0 proc. sumy planu paragrafów wchodzących w skład tej grupy (73 130 tys. zł). Kwota ta obejmuje grupę wydatków bieżących jednostki (§ 4000), których realizacja wyniosła 65 909 tys. zł i dotyczyła m.in.:

– zakupu materiałów i wyposażenia (§ 4210 – 10 248 tys. zł) związanych z bieżącym funkcjonowaniem IPN oraz realizacją zadań merytorycznych, w tym m.in. zakup:
  - materiałów biurowych, papierniczych i drobnego wyposażenia;
  - archiwizacyjnych materiałów specjalistycznych, okładek;
  - akcesoriów komputerowych;
  - specjalistycznego wyposażenia do prac poszukiwawczych;
  - paliwa, części i akcesoriów do samochodów służbowych;
  - środków czystości;
  - prenumeraty prasy;
  - zniczy i wiązanek upamiętniających wydarzenia historyczne;
– wydatków na zakup środków żywności (§ 4220) na kwotę 156 tys. zł;
– zakupu energii (§ 4260) na kwotę 5 068 tys. zł, wydatki dotyczą dostawy energii elektrycznej, cieplnej, gazu oraz wody;
– wydatków na zakup usług zdrowotnych (§ 4280) na kwotę 186 tys. zł dotyczących badań okresowych i kontrolnych pracowników;
– zakupu usług pozostałych (§ 4300) – wydatki wyniosły 40 588 tys. zł. i dotyczyły przede wszystkim:
  - druku gier i publikacji;
  - organizacji wystaw, konferencji, sesji naukowych, programów badawczych oraz promocji książek;

- produkcji i koprodukcji filmów;
- usług związanych z prowadzonymi pracami poszukiwawczo-ekshumacyjnymi m.in.: transportem szczątków ludzkich, badań identyfikacyjnych szczątków ludzkich odnalezionych podczas prac poszukiwawczych, przechowywania materiału biologicznego, izolacji DNA oraz usług doradczych i konsultacyjnych w zakresie genetyki;
- utrzymania archiwów;
- usług skanowania materiałów archiwalnych i zdjęć;
- kosztów eksploatacyjnych budynków centrali IPN;
- usług porządkowych użytkowanych obiektów;
- utrzymania czystości w obiektach Centrali IPN;
- przeglądów samochodów służbowych;
- ogłoszeń prasowych;
- przedłużenia subskrypcji i aktualizacji oprogramowań;
- opłat abonamentowych RTV;
- usług pocztowych, transportowych i kurierskich;
- obsługi informatycznej Instytutu, w tym: transmisji danych, dostępu do sieci informatycznych, usługi serwisowej systemu TETA, opieki serwisowej systemu KANCELARIA, usługi HELPDESK systemu ESEW;
- monitoringu obiektów i systemów alarmowych.

– zakupu usług remontowo-konserwatorskich dotyczących obiektów zabytkowych będących w użytkowaniu jednostek budżetowych (§ 4340) na kwotę 571 tys. zł – były to wydatki związane z wykonanymi robotami remontowymi, renowacyjnymi oraz pracami konserwatorskimi w zabytkowych piwnicach budynku przy ul. Strzeleckiej 8 w Warszawie;

– opłaty z tytułu zakupu usług telekomunikacyjnych (§ 4360) na kwotę 549 tys. zł;

– zakupu usług obejmujących tłumaczenia (§ 4380) na kwotę 605 tys. zł dotyczących działalności merytorycznej Instytutu m.in.: tłumaczenia artykułów i dokumentów do publikacji i albumów wydawanych przez IPN, folderów i tekstów wystawienniczych, tłumaczeń materiałów archiwalnych oraz tłumaczeń konsekutywnych i symultanicznych podczas konferencji;

– wydatków na zakup usług obejmujących wykonanie ekspertyz, analiz i opinii (§ 4390), na kwotę 141 tys. zł;

– opłat za administrowanie i czynsze za budynki, lokale i pomieszczenia garażowe (§ 4400) na kwotę 7 797 tys. zł.

Pozostałe wydatki na zakup towarów i usług spoza grupy § 4000:

– zakup środków dydaktycznych i książek (§ 4240), które zrealizowano na kwotę 56 tys. zł. Kwota ta obejmuje zakup książek na potrzeby biblioteki IPN;

– zakup usług remontowych (§ 4270) wyniosły 5 686 tys. zł i dotyczyły m.in.:

- napraw oraz konserwacji urządzeń biurowych, sprzętu kserograficznego;
- konserwacji urządzeń wentylacyjnych, klimatyzacyjnych, grzewczych i dźwigów;
- konserwacji systemów zabezpieczeń technicznych, systemu alarmowego, ppoż., sygnalizacji napadu i włamania, instalacji elektrycznej;
- napraw samochodów służbowych;
- prac remontowych siedziby oddziałów i centrali IPN;
- konserwacji klaserów rotacyjnych.

Pozostałe wydatki

Realizacja w tej grupie wydatków wyniosła ogółem 12 912 tys. zł, co stanowi 97,6 proc. sumy kwot planu paragrafów w tej grupie. Wydatki obejmowały:

– wpłaty na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (§ 4140) w kwocie 2 341 tys. zł;

– wydatki na nagrody konkursowe (§ 4190) w kwocie 920 tys. zł i dotyczyły nagród w konkursach edukacyjnych i historycznych organizowanych przez Instytut;
– wydatki dotyczące podróży służbowych krajowych (§ 4410) na kwotę 1 856 tys. zł;
– wydatki dotyczące podróży służbowych zagranicznych (§ 4420) na kwotę 2 888 tys. zł;
– wydatki na różne opłaty i składki (§ 4430) w wysokości 419 tys. zł dotyczyły m.in. opłat za dozór techniczny dźwigów oraz ubezpieczeń majątkowych, w tym: ubezpieczenia OC i AC samochodów służbowych, budynków i sprzętu elektronicznego. Wydatki realizowano na podstawie polis ubezpieczeniowych;
– udzielone pożyczki na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych sędziów i prokuratorów (§ 4450) na kwotę ogółem 360 tys. zł;
– składki do organizacji międzynarodowych (§ 4540) w wysokości 1 tys. zł, które dotyczyły opłaty członkowskiej na rzecz Międzynarodowej Rady Archiwów (ICA);
– pozostałe odsetki (§ 4580) na kwotę 3 tys. zł;
– kary i odszkodowania wypłacone na rzecz osób fizycznych (§ 4590) na kwotę 48 tys. zł;
– wydatki związane z postępowaniem sądowym i prokuratorskim (§ 4610) w wysokości ogółem 2 356 tys. zł obejmujące koszty badania DNA i szczątków, delegacji służbowych prokuratorów, doręczeń pism i wezwań oraz koszty opinii i badań podjętych w toku postępowania prokuratorskiego;
– wydatki na szkolenia pracowników niebędących członkami korpusu służby cywilnej (§ 4700) zrealizowano na kwotę 1 704 tys. zł. Kwota ta obejmuje specjalistyczne szkolenia dla prokuratorów oraz pracowników Instytutu z zakresu archiwizacji, administracji państwowej, zarządzania kadrami, finansów, zagadnień informatycznych, zamówień publicznych, prawa budowlanego, prawa pracy, ZFŚS, bhp;
– różnice kursowe (§ 4950) wyniosły 16 tys. zł.

Wykonanie wydatków majątkowych

W 2019 r. wydatki majątkowe zrealizowano na kwotę 20 676 tys. zł, co stanowi 99,9 proc. planu po zmianach na 2019 r. (20 696 tys. zł).

Realizacja wydatków majątkowych:
– § 6050 – wydatki inwestycyjne jednostek budżetowych w 2019 r. zrealizowano na kwotę 12 633 tys. zł, co stanowi 100,0 proc. planu po zmianach;
– § 6060 – zakupy inwestycyjne jednostek budżetowych zrealizowano na kwotę 8 043 tys. zł, tj. 99,8 proc. środków ujętych w planie finansowym na 2019 r.

Tabela 4. Wydatki majątkowe IPN-KŚZpNP w 2019 r. – Dział 751

Wyszczególnienie	Rok 2018	Rok 2019				
	Wykonanie	Ustawa budżetowa	Plan po zmianach	Wykonanie	5:4	5:2
	w tys. zł				proc.	
1	2	3	4	5	6	7
Wydatki majątkowe dział 751, z tego:	38 330	19 730	20 696	20 676	99,9	53,9
rozdział 75101 w tym:	35 235	16 488	17 792	17 780	99,9	50,5
§ 6050	4 926	9 390	12 634	12 633	100,0	256,5
§ 6060	30 309	7 098	5 158	5 147	99,8	17,0
rozdział 75112	3 095	3 242	2 904	2 896	99,7	93,6
§ 6060	3 095	3 242	2 904	2 896	99,7	93,6

Realizacja wydatków inwestycyjnych – § 6050

Tabela 5. Realizacja wydatków inwestycyjnych w 2019 r.

Lp.	Nazwa inwestycji	Wydatki zrealizowane w 2019 r. (w tys. zł)
1	2	3
1	**Inwestycje pozostałe polegające na budownictwie ujęte w §6050 w tym:**	**12 633**
1.1.	Budowa budynku IPN przy ul. Grudziądzkiej w Bydgoszczy	10 438
1.2.	Przebudowa pomieszczeń biurowych przy ul. Szewskiej 2 w Lublinie	684
1.3.	Adaptacja lokalu na Przystanek Historia, pl. Solny we Wrocławiu	631
1.4.	Adaptacja części nieruchomości przy ul. Strzeleckiej 8 w Warszawie na potrzeby placówki dydaktycznej IPN	487
1.5.	Montaż klimatyzacji w pomieszczeniach biurowych – projekt, Poznań ul. Rolna 45a	136
1.6.	Wykonanie przebudowy czytelni na pomieszczenia biurowe w budynku „B" Instytutu Pamięci Narodowej przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie	108
1.7.	Przebudowa siedziby Oddziału IPN przy ul. Piotra Skargi 14 w Szczecinie	67
1.8.	Budowa systemów bezpieczeństwa w siedzibie Oddziału IPN, ul. Stawki 2 w Warszawie	43
1.9.	Adaptacja budynku „Neptun"	30
1.10.	Przebudowa gabinetu dyrektorskiego w celu wydzielenia pomieszczeń biurowych, ul. Warsztatowa 1a w Białymstoku	9

Przyznane ustawą budżetową na 2019 r. środki na wydatki inwestycyjne wynosiły 9 390 tys. zł. Na podstawie art. 171 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 869). Prezes IPN-KŚZpNP występował do ministra finansów z wnioskami o wyrażenie zgody na dokonanie zwiększeń wydatków inwestycyjnych budowlanych na łączną kwotę 3 244 tys. zł. Po otrzymaniu pism: FS2.413.55.2019 z dnia 8 sierpnia 2019 r.; FG6.4142.74.2019.577.UMJ z dnia 11 października 2019 r.; FG6.4142.99.2019.706.MSO z dnia 10 grudnia 2019 r., i uzyskaniu zgód ministra finansów dokonano przeniesień wydatków polegających na zwiększeniu wydatków na inwestycje budowlane. Plan po zmianach wyniósł 12 634 tys. zł.

Ważniejsze efekty rzeczowe realizowanych w 2019 r. zadań inwestycyjnych § 6050

Obecna Delegatura IPN w Bydgoszczy funkcjonuje w dwóch wynajmowanych obiektach w oddalonych od siebie lokalizacjach. W celu przeniesienia w jedno miejsce wszystkich istniejących w mieście struktur IPN od 2017 r. realizowana jest inwestycja polegająca na wybudowaniu nowej siedziby. Nowy obiekt zapewni właściwe warunki do realizacji zadań przez wszystkie komórki organizacyjne delegatury, realizację profesjonalnego archiwum na mierzący 4 km zasób archiwalny oraz archiwum zakładowego. W obiekcie przewidziano również funkcjonowanie nowoczesnej sali konferencyjno-wystawienniczej wraz z pomieszczeniami zapewniającymi odpowiednie warunki pracy dla pracowników naukowych i edukacyjnych. Budowa nowej siedziby poprawi obsługę interesantów oraz jakość zabezpieczania i opracowywania zasobu archiwalnego. Rozpoczęte jeszcze w 2017 r. opracowanie dokumentacji budowlanej zakończone zostało w marcu 2018 r. W 2019 r. wykonano roboty ziemne pod nadzorem archeologicznym, a następnie realizowano prace związane z budową konstrukcji budynku. W listopadzie 2019 r. osiągnięto stan surowy otwarty. W ciągu roku prowadzone były również prace związane z przyłączami zewnętrznych sieci wodociągowych, kanalizacyjnych, ciepłowniczych i elektrycznych. Wartość wykonanych robót budowlanych wyniosła 10 220 tys. zł. Wszystkie roboty prowadzone są z udziałem inwestora zastępczego i na ten cel w 2019 r. wydatkowano 218 tys. zł.

W 2017 r. Instytut Pamięci Narodowej nabył część budynku zlokalizowanego przy ul. Strzeleckiej 8 w Warszawie. W budynku tym w latach 1944–1948 funkcjonował areszt śledczy NKWD i UB. Szczególna wartość historyczna obiektu wynika z faktu zachowania w nienaruszonym wręcz stanie inskrypcji wydrapanych na ścianach oraz framugach drzwi cel/piwnic przez osadzonych tam żołnierzy i współpracowników podziemia niepodległościowego. Zgodnie z opracowaną dokumentacją na parterze zlokalizowano salę wystawienniczo-dydaktyczną, a znajdujące się w piwnicach cele wraz z inskrypcjami stanowią wyjątkowy element planowanej ścieżki edukacyjnej. W 2019 r. kontynuowano roboty budowlane w tym budynku. W części piwnicznej budynku przeprowadzono zabezpieczenie inskrypcji, oczyszczenie ścian i renowację stolarki drzwiowej. Całość prac budowlanych w budynku została odebrana w kwietniu 2019 r. Łączna suma wydatków w ramach tej inwestycji w 2019 r. wyniosła 487 tys. zł. Dzięki ww. pracom w obiekcie historycznym uzyskano nowoczesną placówkę edukacyjną, w której prowadzone będą zajęcia z najnowszej historii Polski dla dzieci i młodzieży szkolnej.

W 2019 r. kontynuowano prace nad przebudową, remontem i rewaloryzacją zabytkowej willi z ogrodem – nowej siedziby Oddziału IPN w Szczecinie przy ul. Piotra Skargi 14 w Szczecinie. Po wydłużeniu terminu realizacji do końca marca 2019 r., w lutym 2019 r. wykonawca ponownie złożył wniosek o wydłużenie terminu realizacji. Z uwagi na brak realnej możliwości zakończenia robót w terminie umownym oraz słabą jakość prac 22 lutego 2019 r. Instytut odstąpił od umowy z firmą Restauro sp. z o.o. na wykonawstwo w zakresie tej inwestycji. Przejęcie placu budowy w związku z odstąpieniem od umowy nastąpiło 13 marca 2019 r. Do dnia odstąpienia od umowy w 2019 r. zrealizowano częściowo remont dachu, układanie przewodów wentylacyjnych, montaż central nawiewno-wywiewnych, instalacje elektryczne. Łączna wartość zrealizowanych i zafakturowanych prac o charakterze inwestycyjnym w 2019 r. wyniosła 67 tys. zł. Obecnie w obiekcie prowadzone są czynności z udziałem biegłego w celu opisania stanu zrealizowanych dotychczas prac.

W związku z brakiem odpowiedniej ilości miejsca w pomieszczeniach biurowych w kompleksie IPN przy ul. Kłobuckiej 21, w celu zapewnienia właściwych warunków pracy w pomieszczeniach dla pracowników Archiwum IPN, w 2019 r. wykonano roboty budowlane związane ze zmianą funkcji pomieszczenia czytelni na cztery pomieszczenia biurowe, czytelnię i salę konferencyjną. Prace związane z przebudową pomieszczeń wykonały firmy w konsorcjum Castor i Mirmex. Koszt wykonania robót wyniósł 108 tys. zł. Wykonane roboty obejmowały wydzielenie pomieszczeń za pomocą ścian działowych, wymianę okien, montaż drzwi, wykonanie instalacji wentylacji i klimatyzacji w pomieszczeniach, montaż sprzętu AV oraz modernizację instalacji oświetlenia i sieci strukturalnej. Inwestycja została zakończona w kwietniu 2019 r. W ramach przebudowy uzyskano czytelnię na 5 stanowisk, 18 stanowisk pracy oraz salę konferencyjną na 60 osób.

W celu utrzymania należytej temperatury w pomieszczeniach na III piętrze siedziby Oddziału IPN w Poznaniu przy ul. Rolnej 45a wykonano układ klimatyzacji. Zamontowanie klimatyzacji poprawiło obieg powietrza w pomieszczeniach biurowych i zapewniło właściwe warunki pracy. W 2019 r. zakres inwestycji obejmował prace budowlano-montażowe oraz wykonanie dokumentacji technicznej powykonawczej. W czerwcu 2019 r. dokonano odbioru końcowego robót. Nadzór nad realizacją robót był pełniony przez inspektora nadzoru inwestorskiego. Całkowita kwota realizacji inwestycji wyniosła 133 tys. zł za roboty budowlane i 3 tys. zł za sprawowanie nadzoru inwestorskiego.

Z uwagi na utworzenie w oddziałach IPN nowych biur i związane z tym zapotrzebowanie na dodatkowe stanowiska pracy w Białymstoku zrealizowano przebudowę części pomieszczeń, co pozwoliło wygospodarować dodatkowo dwa oddzielne pomieszczenia i zorganizować siedem stanowisk pracy. Dodatkowo w siedzibie Oddziału IPN w Białymstoku wykonano instalację klimatyzacji w 13 pokojach biurowych. Poprawiło to warunki pracy oraz zapewniło utrzymanie temperatur wewnętrznych zgodnych z przepisami prawa pracy i BHP w pomieszczeniach, w których dotychczas w okresie letnim normy temperaturowe były znacznie przekraczane. Inwestycja była realizowana na przełomie roku 2018 i 2019. W 2018 r. na system klimatyzacji wydano 101 tys. zł, a koszty po-

niesione w związku z robotami budowlanymi związanymi z przebudową pomieszczeń wyniosły 67 tys. zł. W 2019 r. zakończono roboty związane z montażem systemu klimatyzacji i wentylacji mechanicznej, na co przeznaczono środki w wysokości 9 tys. zł.

W 2019 r. przeprowadzono remont i modernizację dotychczasowej siedziby Oddziału IPN w Lublinie zlokalizowanej przy ul. Szewskiej 2. Inwestycja została zrealizowana w związku z przeniesieniem większości biur do nowej siedziby IPN przy ul. Wodopojnej 2 oraz pozostawieniem przy ul. Szewskiej Oddziałowego Archiwum IPN. Konieczne było przystosowanie dotychczasowych pomieszczeń biurowych do potrzeb pracowników archiwum. 13 grudnia 2018 r. została podpisana umowa z firmą POL-BUD na wykonanie robót budowlanych. Zakres robót budowlanych został podzielony na prace o charakterze inwestycyjnym i remontowo-konserwacyjnym. Remont i modernizacja budynku miała na celu poprawę warunków pracy w Oddziale IPN w Lublinie oraz zniesienie barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych i starszych. Zakres robót inwestycyjnych został zrealizowany na kwotę 684 tys. zł.

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu nabył na zasadach najmu lokal w kamienicy przy pl. Solnym 8/9 we Wrocławiu. W ramach inwestycji dokonano przebudowy lokalu o charakterze gastronomicznym i zaadaptowano go pod potrzeby placówki edukacyjnej o nazwie Przystanek Historia. Lokalizacja w ścisłym centrum miasta daje optymalną możliwość organizowania imprez edukacyjnych, informacyjnych, promocyjnych oraz naukowych. Lokal przystosowano do pełnienia wspomnianej wyżej funkcji. Całość robót budowlanych wykonała firma Decor Stucco na podstawie umowy zawartej 12 sierpnia 2019 r. Całość robót budowlanych została zafakturowana na łączną kwotę 622 tys. zł. Nadzór nad budową, z uwagi na specyficzny charakter budynku i ochronę przez konserwatora zabytków, pełnił inwestor zastępczy, którego koszt wyniósł 9 tys. zł. Inwestycja została zakończona i odebrana w grudniu 2019 r.

W związku z planowanym przeniesieniem siedziby Centrali IPN z budynku Mars przy ul. Wołoskiej 7 do budynku Neptun przy ul. Postępu 18 w grudniu 2018 r. Instytut, działając z upoważnienia ministra inwestycji i rozwoju, zawarł z właścicielem nieruchomości Neptun – firmą MBPI sp. z.o.o. przedwstępną umowę o zamianę użytkowanego przez IPN lokalu w budynku Mars na lokal w budynku Neptun. Do zadań inwestycyjnych w 2019 r. należało wykonanie ekspertyzy przeciwpożarowej w związku ze zmianą przeznaczenia pięter w budynku. Koszty poniesione w ramach tego przedsięwzięcia wyniosły 14 tys. zł. W 2019 r. przez firmę Adamex wykonano roboty adaptacyjne w budynku na łączną kwotę 16 tys. zł. 13 grudnia 2019 r. została podpisana umowa z firmą DFC Spółka z o.o. na wykonanie projektu wykonawczego aranżacji powierzchni biurowych kondygnacji +1, +5, +8, +9 oraz części 0 w budynku Neptun w Warszawie oraz pełnienie nadzoru autorskiego nad realizacją robót. Umowa opiewa na kwotę 326 tys. zł plus koszty związane z pełnieniem nadzoru na budowie, przedmiot umowy będzie realizowany w 2020 r.

W roku 2019 zaplanowano relokację Oddziałowego Biura Lustracyjnego w Warszawie oraz Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie z lokalizacji przy pl. Krasińskich 2/4/6 do nowej lokalizacji, tj. na VI oraz XXI piętro budynku INTRACO przy ul. Stawki 2. W związku z powyższym konieczne było zapewnienie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa dla pracowników tych biur oraz ochrony materiałów zawierających informacje z prowadzonych śledztw dzięki zainstalowaniu systemów zabezpieczeń elektronicznych. Całkowita kwota związana z realizacją tej inwestycji wyniosła 43 tys. zł.

Realizacja wydatków na zakupy inwestycyjne § 6060 w rozdziale 75101

W 2019 roku w rozdziale 75101 realizacja wydatków na zakupy inwestycyjne wyniosła 5 147 tys. zł.

W związku z planowaną zmianą siedziby Instytutu Pamięci Narodowej, w tym przeniesieniem urządzeń serwerowni do nowej lokalizacji w budynku Neptun, przeprowadzono audyt stanu technicznego istniejących urządzeń klimatyzacji precyzyjnej w obecnej siedzibie Instytutu Pamięci Narodowej przy ul. Wołoskiej 7 w Warszawie. Na podstawie zebranych danych i pomiarów stwierdzono, że stan urządzeń dalece odbiega od prawidłowości. Wyniki pomiarów parametrów szaf klimatyzacji pre-

cyzyjnej jednoznacznie wskazują na nieprawidłowości w instalacjach chłodniczych. Liczne nieszczelności mogą w krótkim czasie doprowadzić do wyłączenia urządzeń lub ich uszkodzenia. W związku z powyższym do serwerowni w budynku Neptun zakupiono dwie szafy klimatyzacji precyzyjnej firmy SCHNEIDER ELECTRIC APC. 27 listopada 2019 r. została podpisana umowa z firmą Intelligent Technologies S.A. na zakup, transport i wniesienie urządzeń oraz nadzór nad ich podłączeniem, uruchomieniem i konfiguracją całego systemu klimatyzacji. Przedmiot umowy został zrealizowany 23 grudnia 2019 r., a koszty poniesione w związku z zakupem inwestycyjnym wyniosły 389 tys. zł.

W 2019 r. zrealizowano również zakup i montaż 10 depozytorów kluczy wraz z komputerem sterującym, niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania systemu kontroli dostępu do pomieszczeń w nowej siedzibie IPN w budynku Neptun przy ul. Postępu 18 w Warszawie. Koszt zakupu urządzeń wyniósł 387 tys. zł.

W ramach rozbudowy systemów zabezpieczeń w obiektach Centrali IPN zakupiono również:

– system sygnalizacji włamania i napadu wraz z depozytorem kluczy oraz bramkowy wykrywacz metali w obiekcie planowanej placówki edukacyjnej IPN przy ul. Strzeleckiej 8 w Warszawie na łączną kwotę 43 tys. zł,

– bramki antykradzieżowe na potrzeby Centrum Edukacyjnego IPN przy ul. Marszałkowskiej 21/25 na kwotę 28 tys. zł.

W celu doposażenia Instytutu w narzędzia służące realizacji zadań statutowych zakupiono sześć biurowych urządzeń wielofunkcyjnych za kwotę 74 tys. zł oraz dwa aparaty fotograficzne na potrzeby Biura Poszukiwań i Identyfikacji za kwotę 13 tys. zł.

W ramach działalności edukacyjnej i wydawniczej Instytutu zakupiono prawa do fotografii, tekstów i publikacji za łączną kwotę 160 tys. zł oraz poniesiono wydatki na spektakle i produkcje filmowe w kwocie 171 tys. zł.

Z uwagi na wzrost liczby zadań transportowych wynikający m.in. z prowadzenia prac poszukiwawczych miejsc pochówku ofiar zbrodni nazistowskich i stalinowskich, w tym prowadzonych na terenie Ukrainy, zaistniała konieczność zakupu nowych samochodów. Zakupione auta zastąpiły pojazdy wyeksploatowane, przy czym w jednym przypadku zdecydowano o zastąpieniu samochodu osobowego pojazdem terenowym umożliwiającym dotarcie do miejsc poszukiwań w trudnym terenie. Ogółem wydatki na zakup czterech nowych samochodów w Centrali IPN wyniosły 321 tys. zł. Zakupiono następujące pojazdy:

– Dacia Dokker – 2 szt.;
– Kia Optima kombi 1.6T DCT;
– Dacia Duster Prestige.

Wydatki na zakupy inwestycyjne dotyczyły również dostosowania infrastruktury informatycznej Instytutu do obsługi zwiększonej ilości przetwarzanych danych w związku z rozszerzeniem zakresu działalności IPN, postępującym procesem cyfryzacji dokumentów oraz zapewnieniem optymalnych warunków bezpieczeństwa IT.

Wydatki na zakupy inwestycyjne w 2019 r. dotyczące infrastruktury informatycznej zrealizowano na kwotę 3 561 tys. zł, poniesiono je na:

– zakup serwera Dell PowerEdge T640 niezbędnego do produkcyjnego uruchomienia systemu CODIS dla Biura Poszukiwań i Identyfikacji. System CODIS został udostępniony dla Instytutu na mocy porozumienia z FBI, wydatek na kwotę 22 tys. zł;

– zakup 2 serwerów Lenovo ThinkSystem SR650 wykorzystanych do rozbudowy i zwiększenia wydajności systemu Cyfrowe Archiwum oraz aplikacji Digi-arch i In-arch, wydatek na kwotę 71 tys. zł;

– zakup 2 serwerów Dell EMC R740xd związany z rozbudową istniejącego środowiska wirtualnego, wydatek na kwotę 255 tys. zł;

– zakup i wdrożenie systemu do monitoringu aktywności na kontach uprzywilejowanych, wydatek na kwotę 382 tys. zł;

– rozbudowę systemu Next Generation Firewall Checkpoint SG407i, zapory, która chroni sieć teleinformatyczną IPN na styku z siecią Internet, kwota wydatku 626 tys. zł;
– zakup dwóch macierzy IBM Storewize V7000 związany z rozbudową infrastruktury storage w celu zachowania integralności danych w systemie Cyfrowe Archiwum w kontekście awarii macierzy DS5100, wydatek na kwotę 760 tys. zł;
– zakup systemu SAM dla Centrali IPN wraz z wdrożeniem. Oprogramowanie SAM pozwala na ewidencję aplikacji używanych w IPN oraz ich legalności licencyjnych, wydatek na kwotę 194 tys. zł;
– zakup licencji Nessus Pro, oprogramowania skanującego sieć w celu znalezienia urządzeń o niewystarczającym poziomie zabezpieczeń na podstawie najnowszych dostępnych informacji o podatnościach, wydatek na kwotę 19 tys. zł;
– zakup systemu operacyjnego Windows 2016 Datacenter, niezbędnego do obsługi rozbudowywanego środowiska wirtualnego WMware, wydatek na kwotę 38 tys. zł;
– zakup licencji IBM Spectrum Protect Extended Edition 10 Processor Value Units (PVU) oraz IBM Spectrum Protect for Virtual Environments 10 Processor Value Units (PVU) związany z rozbudową środowiska wirtualnego, wydatek na kwotę 64 tys. zł;
– zakup licencji umożliwiającej korzystanie z systemu Expertus wykorzystywanego do udostępniania w Internecie bazy danych „Bibliografia Historii Polskiej", wydatek na kwotę 28 tys. zł;
– wykonanie modyfikacji systemu ESEW, wydatek na kwotę 69 tys. zł;
– wykonanie modyfikacji systemu Cyfrowe Archiwum wraz z migracją danych z GPFS na EMC. System wymagał przebudowy w zakresie wsparcia obiektowości – komunikacja z macierzą EMC, wydatek na kwotę 1 033 tys. zł.

Realizacja wydatków na zakupy inwestycyjne jednostek budżetowych § 6060 w rozdziale 75112

W 2019 r. w rozdziale 75112 realizacja wydatków na zakupy inwestycyjne wyniosła ogółem 2 896 tys. zł, obejmowały one:
– zakup praw autorskich, środki te przeznaczono na zakup praw autorskich do muzyki wykorzystanej w filmie *Zmarłych pogrzebać* oraz projektu edukacyjnej gry planszowej. Łącznie na zakup praw autorskich wydatkowano kwotę 50 tys. zł.
– zakup monitora dotykowego oraz projektora multimedialnego do realizacji działalności edukacyjnej prowadzonej w szkołach oraz w ramach projektu „Przystanek Historia", kwota 27 tys. zł;
– zakup systemu regałów magazynowych oraz szafy klimatyzacyjnej do pomieszczenia archiwum w celu zapewnienia właściwych warunków przechowywania akt za łączną kwotę 71 tys. zł;
– zakup kamery oraz dwóch aparatów fotograficznych przeznaczonych do dokumentowania prac poszukiwawczych, wspomnień świadków oraz rejestracji wydarzeń z bieżącej działalności Instytutu, razem wydatkowano 71 tys. zł;
– zakup 2 urządzeń RTG do prześwietlania korespondencji przychodzącej oraz depozytora kluczy za łączną kwotę 321 tys. zł;
– zakup samochodów – w ramach wymiany posiadanego taboru zakupiono jeden samochód osobowy, jeden typu mini van oraz jeden van osobowy. Samochody tego typu są szczególnie funkcjonalne w działalności Instytutu, gdyż pozwalają na jednoczesny przewóz osób oraz materiałów dydaktycznych lub wystaw. Łącznie wydatki związane z zakupem środków transportu wyniosły w oddziałach IPN 437 tys. zł;
– zakup 7 urządzeń wielofunkcyjnych za kwotę 140 tys. zł;
– zakup 2 zasilaczy awaryjnych UPS do serwerowni za kwotę 52 tys. zł;
– zakup agregatu malarskiego o wartości 11 tys. zł;
– zakup komputerów i sprzętu IT (na kwotę 1 716 tys. zł) w tym m.in.:

– zakup serwera Dell Power Edge R640 z wyposażeniem i systemem MS Windows 2016 SRV PL, urządzenie zastąpiło przestarzały serwer zakupiony w 2008 r.;
– zakup 2 serwerów w celu zastąpienia dotychczasowego sprzętu IBM;
– zakup 3 serwerów w celu wyeliminowania potencjalnych zagrożeń oraz poprawy wydajności systemu i komfortu pracy;
– zakup serwera PowerEdge NX 3240. Urządzenie zagwarantuje uzyskanie dodatkowej przestrzeni dyskowej wymaganej do przechowywania zdigitalizowanych materiałów wytwarzanych w oddziałowy archiwach Instytutu Pamięci Narodowej oraz do nowej lokalizacji Oddziałowego Biura Edukacji Narodowej w celu tworzenia kopii bezpieczeństwa plików oraz obrazów systemów operacyjnych;
– zakup serwera wirtualizacyjnego;
– zakup serwera plików Fujitsu Primergy RX2540 M4 dla Pracowni Reprografii w oddziałowym Archiwum;
– zakup macierzy produkcyjnej;
– zakup macierzy backupowej. Urządzenie przyczyni się do zwiększenia pojemności zasobów dyskowych wykorzystywanych jako storage pod przyszłe kopie bezpieczeństwa danych;
– zakup skanera FUJITSU FI-7700 do digitalizacji dokumentów archiwalnych;
– zakup Skanera A3 do skanowania materiałów archiwalnych;
– zakup skanera FUJITSU FI 7700;
– zakup Carriera elektrycznego UCC 310 do skanera SCANPRO2200 do digitalizacji mikrofilmów;
– zakup półki dyskowej HPE D3700 do urządzenia NAS HPE Store Easy 1850 z wyposażeniem, które będzie nowym repozytorium kopii zapasowych danych i systemów informatycznych;
– zakup napędu taśmowego HPE StoreEver MSL LTO-6 Ultrium 6250 FC Drive z wyposażeniem do serwerowni;
– zakup sprzętu specjalistycznego i oprogramowania do tworzenia kopii bezpieczeństwa do serwerowni w związku koniecznością rozbudowy infrastruktury serwerowej;
– zakup przełączników FC niezbędnych do modernizacji bibliotek taśmowych;
– zakup stacji graficznych – zestawów komputerowych o parametrach umożliwiających pracę z aplikacjami graficznymi;
– zakup monitora OPTOMA OP751RKE 75 INTERAKTIVER MULTI-TOUCH do nowoczesnej sali ekspozycyjnej do wyświetlania interaktywnej treści;
– zakup oprogramowania Microsoft;
– wykonanie oraz hosting multimedialnej aplikacji wykorzystującej technologię AR i GPS do prezentacji historii bombardowania Lublina we wrześniu 1939 r.;
– zakup plotera EPSON SureColor S.C.-T5200-PS 36 z dyskiem na potrzeby działalności wystawienniczej i edukacyjnej. Zakup specjalistycznego sprzętu znacznie ograniczy wydatki związane z drukiem plakatów wykonywanych przez zewnętrzne firmy poligraficzne.

12.1.2.1.2. Dział 753 – Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne

Wydatki w dziale 753 są realizowane w ramach rozdziału 75302 Uposażenia prokuratorów w stanie spoczynku oraz uposażenia rodzinne (§ 3110 Świadczenia społeczne). Plan wydatków na 2019 r. określony w ustawie budżetowej wynosił 7 978 tys. zł.

W związku z podjętą przez dysponenta części 13 – Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu decyzją z 23 września 2019 r. w sprawie blokowania planowanych wydatków oraz decyzją ministra finansów z 29 listopada 2019 r. plan wydatków w dziale 753 został zmniejszony o 540 tys. zł. Plan wydatków po uwzględnieniu blokady środków finansowych wynosił 7 438 tys. zł.

Realizacja wydatków wyniosła 7 387 tys. zł, co stanowi 99,3 proc. planu.

12.1.2.1.3. Dział 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego

W 2019 r. wydatki Instytutu zrealizowane w ramach działu 921 wyniosły 14 035 tys. zł, co stanowi 93,3 proc. planu po zmianach na 2019 rok (15 047 tys. zł). Realizacja wydatków w poszczególnych grupach ekonomicznych przedstawia się następująco:

Świadczenia na rzecz osób fizycznych

Wydatki na świadczenia na rzecz osób fizycznych wyniosły 35 tys. zł, co stanowi 94,6 proc. planu po zmianach na 2019 r. (37 tys. zł). Wydatki obejmują:

– wydatki osobowe niezaliczane do wynagrodzeń (§ 3020) – na kwotę 24 tys. zł,
– różne wydatki na rzecz osób fizycznych (§ 3030) – na kwotę 1 tys. zł;
– wydatki na stypendia różne (§ 3250) – na kwotę 10 tys. zł.

Powyższe wydatki dotyczyły świadczeń wynikających z przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, m.in.: zakupu środków ochrony osobistej i odzieży ochronnej dla pracowników, zakupu napoi i posiłków profilaktycznych, zwrotu kosztów zakupu okularów pracownikom zatrudnionym przy monitorach komputerowych, zwrotu kosztów podróży członkom komitetów ochrony pamięci walk i męczeństwa utworzonych przy oddziałach Instytutu oraz wypłat pracownikom stypendiów doktorskich zgodnie z podpisanymi umowami.

Wydatki bieżące

Wydatki bieżące stanowią największą wartościowo pozycję w strukturze wydatków. W 2019 r. wydatki wyniosły 13 231 tys. zł, co stanowi 96,7 proc. planu po zmianach.

Wskaźnik wykonania w rozdziale 92127 (centrala) wyniósł 94,5 proc. planu (6 126 tys. zł), w rozdziale 92128 (oddziały) wyniósł 98,5 proc. planu (7 553 tys. zł).

w tym:

Wynagrodzenia osobowe

Wydatki na wynagrodzenia osobowe, wykazane w sprawozdaniu dotyczącym wykonania planu wydatków budżetu państwa Rb-28, wyniosły ogółem 5 697 tys. zł, co stanowi 94,6 proc. planu po zmianach.

Wykonanie wydatków na wynagrodzenia osobowe w poszczególnych paragrafach kształtowało się następująco:

– wynagrodzenia osobowe pracowników (§ 4010) – 5 381 tys. zł;
– dodatkowe wynagrodzenie roczne (§ 4040) – 316 tys. zł.

Honoraria i wynagrodzenia bezosobowe

Wydatki na honoraria (§ 4090) zrealizowano w wysokości 89 tys. zł, tj. 100,0 proc. kwoty planu po zmianach.

Wydatki na wynagrodzenia bezosobowe (§ 4170) zrealizowano w wysokości 175 tys. zł, tj. 100,0 proc. zaplanowanej kwoty. Wydatki dotyczyły wynagrodzeń wypłaconych na podstawie umowy zlecenia lub umowy o dzieło.

Pochodne od wynagrodzeń

Wykonanie wydatków w tej grupie wynosi 1 072 tys. zł, co stanowi 94,0 proc. kwoty planu, w tym: składki na ubezpieczenia społeczne (§ 4110) w kwocie 952 tys. zł; składki na Fundusz Pracy oraz Solidarnościowy Fundusz Wsparcia Osób Niepełnosprawnych (§ 4120) – 120 tys. zł.

Wydatki zostały poniesione zgodnie z przepisami ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 300) i ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2019 r. poz. 1482).

Odpisy na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych

Odpis został zrealizowany zgodnie z przepisami ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1352), ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2019 (Dz.U. z 2018 r. poz. 2435) oraz ustawy z dnia 11 września 2019 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2019, ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych oraz ustawy o Karcie Dużej Rodziny (Dz.U. z 2019 r. poz. 1907).

Odpisu na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych (§ 4440) w 2019 r. dokonano zgodnie z ww. uregulowaniami.

Wydatki na ZFŚS w 2019 r. zaplanowano w wysokości 109 tys. zł, wykonanie wyniosło ogółem 105 tys. zł co stanowi 96,3 proc. kwoty planu.

Podatki i opłaty na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego

Wykonanie wydatków w tej grupie wyniosło 5 tys. zł (71,4 proc. kwoty zaplanowanej), w tym:

– podatku od nieruchomości (§ 4480) – w wysokości 2 tys. zł;

– opłaty na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego (§ 4520) – w wysokości 3 tys. zł.

Zakup towarów i usług

Pozycja obejmuje wydatki zrealizowane w 2019 r. związane z prowadzeniem działalności statutowej przez pion upamiętniania walk i męczeństwa oraz utrzymaniem zajmowanych obiektów. Wydatki wyniosły ogółem 5 782 tys. zł, co stanowi 99,4 proc. sumy planu paragrafów wchodzących w skład tej grupy, dotyczyły:

– grupy wydatków bieżących jednostki (§ 4000), wykonanie wydatków wyniosło 4 182 tys. zł związane z.:

– zakupem materiałów i wyposażenia (§ 4210 – 340 tys. zł) związanych z bieżącym funkcjonowaniem IPN oraz realizacją zadań merytorycznych, w tym m.in. zakup:

- zniczy i wiązanek upamiętniających wydarzenia historyczne;
- półtrumien przeznaczonych do chowania szczątków ofiar cywilnych i żołnierzy poległych w czasie działań wojennych ekshumowanych przez IPN;
- materiałów biurowych, papierniczych i drobnego wyposażenia;
- zakup sprzętu np.: fotograficznego, drona DJI Mavic 2 Pro, stojaków, flag i drzewców;
- wydatkami na zakup środków żywności (§ 4220) na kwotę 13 tys. zł;

– zakupem energii (§ 4260) na kwotę 48 tys. zł. Wydatki dotyczą dostawy energii elektrycznej, cieplnej, gazu oraz wody;

– zakupem usług zdrowotnych (§ 4280) na kwotę 3 tys. zł;

– wydatkami na zakup pozostałych usług (§ 4300) na kwotę 3 296 tys. zł, które dotyczyły przede wszystkim:

- wykonania tablic pamiątkowych;
- organizacji uroczystości upamiętniających ważne wydarzenia historyczne;
- organizacji konferencji szkoleniowej poświęconej problematyce miejsc pamięci narodowej;
- porządkowania polskich cmentarzy w szczególności grobów osób zasłużonych i weteranów walk o niepodległość Polski;
- ekshumacji szczątków osób na podstawie decyzji wydawanych przez prezesa IPN zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz.U. nr 39, poz. 311 z późn. zm.);
- kosztów eksploatacyjnych użytkowanych obiektów;
- utrzymania czystości w obiektach IPN;
- usług pocztowych, transportowych i kurierskich;
- monitoringu obiektów, systemów alarmowych.

– opłatami z tytułu zakupu usług telekomunikacyjnych (§ 4360) na kwotę 14 tys. zł;

– wydatkami na zakup usług obejmujących tłumaczenia (§ 4380), na kwotę 14 tys. zł;
– opłatami za administrowanie i czynsze za budynki, lokale i pomieszczenia garażowe (§ 4400) na kwotę 454 tys. zł;
– wydatkami na zakup środków dydaktycznych i książek (§ 4240), które wyniosły 1 tys. zł;
– wydatków na zakup usług remontowych (§ 4270), w wysokości 1 599 tys. zł, które zostały poniesione głównie na remont mogił, nagrobków, pomników czy tablic pamiątkowych oraz naprawę, konserwację urządzeń biurowych.

Pozostałe wydatki

Realizacja w tej grupie wydatków wyniosła ogółem 306 tys. zł, co stanowi 95,3 proc. sumy planu paragrafów wchodzących w skład tej grupy. Wydatki obejmowały:
– wpłaty na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (§ 4140) na kwotę 93 tys. zł;
– wydatki na nagrody konkursowe (§ 4190) na kwotę 17 tys. zł i dotyczyły realizacji Zarządzenia prezesa IPN nr 30 z dnia 17 czerwca 2019 r. w sprawie ustanowienia Nagrody Semper Fidelis;
– wydatki dotyczące podróży służbowych krajowych (§ 4410) na kwotę 81 tys. zł i podróży zagranicznych (§ 4420) na kwotę 94 tys. zł;
– różne opłaty i składki (§ 4430) na kwotę 2 tys. zł;
– wydatki na szkolenia pracowników niebędących członkami korpusu służby cywilnej (§ 4700) zrealizowano na kwotę 18 tys. zł;
– różnice kursowe (§ 4950) wyniosły 1 tys. zł.

Wykonanie wydatków majątkowych

Środki finansowe na wydatki majątkowe dla działu 921 zaplanowano w ustawie budżetowej na 2019 r. na kwotę 981 tys. zł. Na podstawie art. 171 ust. 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych prezes Instytutu wystąpił do ministra finansów o wyrażenie zgody na zwiększenie wydatków na inwestycje budowlane i po pozytywnym rozpatrzeniu prośby wprowadzono zmiany planu wydatków majątkowych. Plan po zmianach wyniósł 1 331 tys. zł, a realizacja 769 tys. zł, co stanowi 57,8 proc. planu.

Tabela 6. Wydatki majątkowe IPN-KŚZpNP w 2019 r.

Wyszczególnienie	Rok 2018	Rok 2019				
	Wykonanie	Ustawa budżetowa	Plan po zmianach	Wykonanie	5:4	5:2
	w tys. zł				proc.	
1	2	3	4	5	6	7
dział 921 z tego:	**1 305**	**981**	**1 331**	**769**	**57,8**	**58,9**
rozdział 92127	**839**	**950**	**1 300**	**745**	**57,3**	**88,8**
§ 6050	839	900	1 300	745	57,3	88,8
§ 6060		50				
rozdział 92128	**466**	**31**	**31**	**24**	**77,4**	**5,2**
§ 6060	466	31	31	24	77,4	5,2

Realizacja wydatków inwestycyjnych jednostek budżetowych - § 6050

Wykonanie wydatków inwestycyjnych wyniosło ogółem 745 tys. zł, co stanowi 57,3 proc. planu. Środki finansowe przeznaczono na:

– budowę szlaku turystycznego upamiętniającego żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych w Kopicach, wydatkowano 708 tys. zł;

– wykonanie zmian w projekcie wykonawczym oraz aktualizację kosztorysu inwestorskiego budowy kolumbarium na cmentarzu wojennym przy ul. 11 Listopada w Białymstoku, wydatkowano 11 tys. zł;

– budowę systemu zabezpieczeń technicznych obejmującą system dozoru wizyjnego oraz system alarmowy powiadamiający stację monitorowania alarmów w miejscu upamiętniającym walkę żołnierzy NSZ w Starym Grodkowie, wydatkowano 26 tys. zł.

Realizacja wydatków na zakupy inwestycyjne jednostek budżetowych § 6060

Zrealizowane wydatki na zakupy majątkowe (§ 6060) dotyczyły zakupu dwóch cyfrowych urządzeń wielofunkcyjnych Konica Minolta C308 w rozdziale 92128.

12.2. Budżet Instytutu w układzie zadaniowym

W 2019 r. Instytut Pamięci Narodowej realizował zadania ustawowe w ramach budżetu zadaniowego, zgodnie z następującą klasyfikacją zadaniową:

Funkcja 1. Zarządzanie państwem

Zadanie 1.9. Działalność ustawowa Instytutu Pamięci Narodowej

Na realizację zadania zaplanowano 321 672 tys. zł, wydatki wyniosły 319 138 tys. zł, co stanowiło 99,2 proc. planu.

I. Cel zadania: Upowszechnianie wiedzy o najnowszej historii Polski na podstawie zgromadzonego materiału archiwalnego i ściganie zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

Miernik: Liczba zrealizowanych wniosków o udostępnienie dokumentów (w szt.)

Plan miernika – 75 420 szt.; wykonanie – 68 388 szt. (90,7 proc. planu)

II. Cel zadania: Prowadzenie działalności edukacyjnej i badań naukowych oraz popularyzacja ich wyników

Miernik: Liczba zrealizowanych przedsięwzięć (w szt.)

Plan miernika – 3 134 szt.; wykonanie – 4 291 szt. (136,9 proc. planu)

III. Cel zadania: Poszukiwanie miejsc spoczynku osób poległych w walkach o niepodległość i zjednoczenie państwa polskiego

Miernik: Liczba zrealizowanych przedsięwzięć (w szt.)

Plan miernika – 102 szt.; wykonanie – 126 szt. (123,5 proc. planu)

W ramach zadania 1.9. Instytut realizował następujące podzadania:

Podzadanie 1.9.1. Gromadzenie, opracowywanie, digitalizacja i udostępnianie dokumentów z archiwum IPN

Na realizację podzadania zaplanowano 128 270 tys. zł, wydatki wyniosły 127 648 tys. zł, co stanowi 99,5 proc. planu.

Cel podzadania: udostępnianie dokumentów w postaci cyfrowej wszystkim kategoriom wnioskodawców

Miernik: Liczba uporządkowanych i opracowanych dokumentów udostępnianych w postaci cyfrowej wszystkim kategoriom wnioskodawców (w szt.)

Plan miernika – 97 450 szt.; wykonanie – 121 848 szt. (125,0 proc. planu).

Podzadanie 1.9.2. Prowadzenie śledztw w sprawie zbrodni nazistowskich, komunistycznych oraz przeciwko ludzkości i innych

Na realizację zadania zaplanowano 38 915 tys. zł, wydatki wyniosły 38 370 tys. zł, tj. 98,6 proc. planu.

Cel podzadania: Zagwarantowanie obywatelom konstytucyjnego prawa do wszechstronnego i bez nieuzasadnionej zwłoki wyjaśnienia przez uprawniony organ wszystkich okoliczności dotyczących zbrodni nazistowskich, komunistycznych, wojennych, przeciwko ludzkości, pokojowi i innych

Miernik: Liczba postępowań zakończonych przez prokuratorów IPN w ciągu roku kalendarzowego (w szt.)

Plan miernika – 965 szt.; wykonanie – 1 105 szt. (114,5 proc. planu)

Podzadanie 1.9.3. Opracowywanie i publikowanie informacji w BIP IPN oraz katalogach tematycznych, prowadzenie rejestru oświadczeń lustracyjnych i ich analiza, przygotowywanie postępowań lustracyjnych

Na realizację zadania zaplanowano 34 986 tys. zł, wydatki wyniosły 34 314 tys. zł, co stanowi 98,1 proc. planu.

Cel podzadania: Publikacja w BIP IPN zgodnie z art. 22 ust. 1 i 2 ustawy lustracyjnej z 2006 r. oraz katalogach z art. 52a pkt. 6, 7 i 8 ustawy o IPN z 1998 r. oraz przygotowanie postępowań lustracyjnych

Miernik: Liczba osób, odnośnie których zebrano i ostatecznie zweryfikowano informacje (liczba całkowita)

Plan miernika – 25 290; wykonanie – 25 225 (99,7 proc. planu)

Podzadanie 1.9.4. Działalność edukacyjna, wystawiennicza, badawcza, wydawnicza i dokumentacyjna

Na realizację zadania zaplanowano 119 501 tys. zł, wydatki wyniosły 118 806 tys. zł, co stanowi 99,4 proc. planu.

I. Cel podzadania: Upowszechnianie wiedzy na temat najnowszej historii Polski

Miernik: Liczba zrealizowanych przedsięwzięć/publikacji (w szt.)

Plan miernika – 2 516 szt.; wykonanie – 3 340 szt., co stanowi 132,8 proc. planu

II. Cel podzadania: Prowadzenie badań naukowych nad najnowszą historią Polski i ich upowszechnianie

Miernik: Liczba publikacji naukowych (szt.)

Plan miernika – 618 szt.; wykonanie – 951 szt., co stanowi 153,9 proc. planu

III. Cel podzadania: Prowadzenie prac poszukiwawczych miejsc spoczynku osób poległych w walkach o niepodległość i zjednoczenie państwa polskiego i upowszechnianie ich wyników

Miernik: Liczba zrealizowanych przedsięwzięć (szt.)

Plan miernika – 102 szt.; wykonanie – 126 szt., co stanowi 123,5 proc. planu

Funkcja 9. Kultura i dziedzictwo narodowe

Zadanie 9.1. Ochrona i popularyzacja dziedzictwa i tożsamości narodowej w kraju i za granicą

Podzadanie 9.1.1. Ochrona materialnego dziedzictwa kulturowego i miejsc pamięci narodowej w kraju i za granicą

Na realizację zadania zaplanowano 15 047 tys. zł, wydatki wyniosły 14 035 tys. zł, co stanowi 93,3 proc. planu.

Cel podzadania: Utrzymanie i ochrona miejsc pamięci narodowej

Mierniki:

1) Liczba obiektów wprowadzonych do ewidencji miejsc pamięci narodowej (szt.), plan miernika – 1 560; wykonanie – 2 293, co stanowi 147,0 proc. planu

2) Liczba przeprowadzonych lustracji miejsc pamięci narodowej (szt.), plan miernika – 280; wykonanie – 823 co stanowi 293,9 proc. planu

Funkcja 13. Zabezpieczenie społeczne i wspieranie rodziny

Zadanie 13.2. Świadczenia społeczne

Na realizację zadania zaplanowano 7 438 tys. zł, wydatki wyniosły 7 387 tys. zł, co stanowi 99,3 proc. planu.

W ramach zadania 13.2. Instytut realizował:

Podzadanie 13.2.6. Uposażenia dla sędziów i prokuratorów w stanie spoczynku i uposażenia rodzinne

Cel podzadania: Odstąpiono od definiowania celu ze względu na kategorię wydatków.

Miernik: Odstąpiono od definiowania miernika ze względu na kategorię wydatków.

Wykonanie wydatków w układzie zadaniowym w 2019 r. przedstawia się następująco:

Tabela 7. Wykonanie wydatków w układzie klasyfikacji zadaniowej IPN-KŚZpNP w 2019 r.

Nr funkcji/ zadania/ podzadania/ działania	Nazwa działania	W tys. zł		
		Plan	Wykonanie	4:3
		w tys. zł		proc.
1	2	3	4	5
1.9.	**Działalność ustawowa Instytutu Pamięci Narodowej**	**321 672**	**319 138**	**99,2**
1.9.1.	Gromadzenie, opracowywanie, digitalizacja i udostępnianie dokumentów z archiwów IPN	128 270	127 648	99,5
1.9.1.1.	Gromadzenie, opracowywanie i digitalizacja dokumentów	58 522	58 138	99,3
1.9.1.2.	Udostępnianie dokumentów	69 748	69 510	99,7
1.9.2.	Prowadzenie śledztw w sprawie zbrodni nazistowskich, komunistycznych oraz przeciwko ludzkości i innych	38 915	38 370	98,6
1.9.2.1.	Sprawowanie nadzoru służbowego i instancyjnego, środki odwoławcze, prowadzenie postępowań skargowych, wizytacje i kontrole oraz realizacja zadań wynikających ze skontrum	5 331	5 262	98,7
1.9.2.2.	Prowadzenie postępowań karnych dotyczących zbrodni komunistycznych, nazistowskich, wojennych, przeciwko ludzkości i pokojowi oraz innych przewidzianych w ustawie o IPN	33 584	33 108	98,6
1.9.3.	Opracowanie i publikowanie informacji w BIP IPN oraz katalogach tematycznych, prowadzenie rejestru oświadczeń lustracyjnych i ich analiza, przygotowywanie postępowań lustracyjnych	34 986	34 314	98,1
1.9.3.1.	Opracowywanie i publikowanie informacji w BIP IPN oraz w katalogach tematycznych	17 335	16 963	97,9
1.9.3.2.	Przygotowywanie i prowadzenie postępowań lustracyjnych	17 651	17 351	98,3
1.9.4.	Działalność edukacyjna, wystawiennicza, badawcza, wydawnicza i dokumentacyjna	119 501	118 806	99,4
1.9.4.1.	Działalność edukacyjna, wystawiennicza, badawcza, wydawnicza i dokumentacyjna	119 501	118 806	99,4
9.1	**Ochrona i popularyzacja dziedzictwa i tożsamości narodowej w kraju i za granicą**	**15 047**	**14 035**	**93,3**
9.1.1	Ochrona materialnego dziedzictwa kulturowego i miejsc pamięci narodowej w kraju i za granicą	15 047	14 034	93,3

9.1.1.7	Opieka nad miejscami pamięci narodowej oraz grobami i cmentarzami wojennymi	8 072	7 271	90,1
9.1.1.9	Upamiętnianie wydarzeń historycznych	6 975	6 764	97,0
13.2.	**Świadczenia społeczne**	**7 438**	**7 387**	**99,3**
13.2.6.	Uposażenia dla sędziów i prokuratorów w stanie spoczynku i uposażenia rodzinne	7 438	7 387	99,3
13.2.6.2.	Uposażenia dla prokuratorów w stanie spoczynku oraz dodatki do tych uposażeń	6 940	6 890	99,3
13.2.6.3.	Uposażenia rodzinne oraz dodatki do tych uposażeń	498	497	99,8
	Razem	344 157	340 560	99,0

12.3. Zatrudnienie

Przeciętne zatrudnienie w Instytucie w 2019 r. wynosiło 2 477,39 etatu. Według stanu na 31 grudnia 2019 r. w Instytucie Pamięci Narodowej zatrudnionych było 2 486 osób, co w przeliczeniu na etaty stanowi 2 438,49 etatu, w tym 117 stanowiły etaty prokuratorskie. W pionie śledczym Instytutu zatrudnienie w etatach wynosiło 83 prokuratorów. W pionie lustracyjnym zatrudnienie w etatach wynosiło 34 prokuratorów.

Wśród pracowników zatrudnione były osoby niepełnosprawne. Przeciętne zatrudnienie osób niepełnosprawnych w Instytucie w 2019 r. wynosiło 37,36 etatu. Według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. zatrudnionych było 37 osób niepełnosprawnych na 36,39 etatach.

Pracownicy Instytutu posiadają wysokie kwalifikacje. Instytut zatrudnia specjalistów m.in. z zakresu historii, archiwistyki, prawa i administracji. W pionie archiwalnym zatrudnieni są archiwiści i kustosze, w pionie historycznym i edukacyjnym – osoby prowadzące badania naukowe, działania edukacyjne. W pionie poszukiwań zatrudnione są osoby prowadzące prace poszukiwawcze i archeologiczne, w pionie upamiętniania walk i męczeństwa – pracownicy zajmujący się upamiętaniem historycznych wydarzeń, miejsc oraz postaci. Ponadto Instytut zatrudnia również specjalistów z różnych innych dziedzin, m.in. prawa, zamówień publicznych, informatyki oraz programowania, księgowości, kadr, ochrony osób i mienia, zarządzania nieruchomościami, audytu, redagowania i wydawania książek, zbiorów dokumentów i informatorów oraz ochrony danych osobowych.

Spośród 2 486 pracowników Instytutu 2 162 posiadało wykształcenie wyższe, co stanowi 86,97 proc. zatrudnionych, w tym 6 osób posiadało tytuł naukowy profesora, 33 osoby posiadały stopień naukowy doktora habilitowanego i 193 osoby posiadały stopień naukowy doktora.

Tabela 8. Stopień/tytuł naukowy pracowników, stan na 31 grudnia 2019 r.

Stopień/tytuł naukowy	Liczba osób na 31 grudnia 2019 r.
Doktor	193
Doktor habilitowany	33
Profesor	6
Razem	232

Największy odsetek pracowników Instytutu stanowili pracownicy zatrudnieni w pionach merytorycznych IPN według stanu na 31 grudnia 2019 r.:

– w Archiwum IPN oraz w oddziałowych biurach – 859,31 et., co stanowi 35,24 proc. w stosunku do zatrudnienia ogółem w etatach na 31 grudnia 2019 r.;

– w Biurze Badań Historycznych oraz oddziałowych biurach – 187,50 et., co stanowi 7,69 proc. w stosunku do zatrudnienia ogółem w etatach na 31 grudnia 2019 r.;

– w Biurze Edukacji Narodowej oraz oddziałowych biurach – 163,50 et., co stanowi 6,70 proc. w stosunku do zatrudnienia ogółem w etatach na 31 grudnia 2019 r.;

– w Biurze Poszukiwań i Identyfikacji oraz oddziałowych wieloosobowych stanowiskach do spraw poszukiwań i identyfikacji – 67,95 et., co stanowi 2,79 proc. w stosunku do zatrudnienia ogółem w etatach na 31 grudnia 2019 r.;

– w Biurze Upamiętniania Walk i Męczeństwa oraz oddziałowych wieloosobowych stanowiskach do spraw upamiętniania walk i męczeństwa – 87,50 et., co stanowi 3,59 proc. zatrudnienia ogółem w etatach na 31 grudnia 2019 r.;

– w Biurze Lustracyjnym oraz w oddziałowych biurach (łącznie z prokuratorami) – 214,63 et., co stanowi 8,80 proc. w stosunku do zatrudnienia ogółem w etatach na 31 grudnia 2019 r.;

– w Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i w oddziałowych komisjach (łącznie z prokuratorami) – 155,25 et., co stanowi 6,37 proc. w stosunku do zatrudnienia ogółem w etatach na 31 grudnia 2019 r.

Łącznie stanowi to 71,18 proc. ogółu zatrudnionych w etatach na 31 grudnia 2019 r.

W pozostałych komórkach organizacyjnych centrali i oddziałów zajmujących się m.in. działalnością wydawniczą, zadaniami z zakresu prawa, zamówień publicznych, informatyki oraz programowania, księgowości, kadr, ochrony informacji niejawnych, ochrony fizycznej, bezpieczeństwa teleinformatycznego, zarządzania nieruchomościami według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. zatrudnienie wynosiło 702,85 et., co stanowi 28,82 proc. w stosunku do zatrudnienia ogółem w etatach na 31 grudnia 2019 r.

Tabela 9. Zatrudnienie stan na 31 grudnia 2019 r.

Zatrudnienie stan na 31 grudnia 2019 r.	W etatach	Proc. *
Zatrudnienie w Archiwum IPN oraz w oddziałowych biurach	859,31	35,24
Zatrudnienie w Biurze Badań Historycznych oraz w oddziałowych biurach	187,50	7,69
Zatrudnienie w Biurze Edukacji Narodowej oraz w oddziałowych biurach	163,50	6,70
Zatrudnienie w Biurze Poszukiwań i Identyfikacji oraz w oddziałowych wieloosobowych stanowiskach do spraw poszukiwań i identyfikacji	67,95	2,79
Zatrudnienie w Biurze Upamiętniania, Walk i Męczeństwa oraz w oddziałowych wieloosobowych stanowiskach do spraw upamiętniania walk i męczeństwa	87,50	3,59
Zatrudnienie w Biurze Lustracyjnym oraz w oddziałowych biurach (łącznie z prokuratorami)	214,63 (w tym 34 prokuratorów)	8,80
Zatrudnienie w Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz w oddziałowych komisjach (łącznie z prokuratorami)	155,25 (w tym 83 prokuratorów)	6,37
Zatrudnienie w pozostałych komórkach organizacyjnych centrali oraz oddziałów (w tym pracownicy ochrony)	702,85 (w tym 159 pracowników ochrony)	28,82 (w tym 6,52 pracownicy ochrony)

* % w stosunku do zatrudnienia ogółem w etatach na 31 XII 2019 r.

W roku 2019 na rzecz Instytutu wykonywały różnego rodzaju czynności, jednocześnie ucząc się i zdobywając doświadczenie zawodowe, osoby, które nie były pracownikami. Pracowały one w ramach:

- staży zawodowych – 19,
- praktyk studenckich – 93,
- wolontariatu – 84.

WYKAZ SKRÓTÓW

ABeL	–	Aplikacja Biura Lustracyjnego
ABW	–	Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
AFP	–	Agence France Presse
AIPN	–	Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej
AK	–	Armia Krajowa
AK-DSZ	–	Armia Krajowa – Delegatura Sił Zbrojnych
ASP	–	Akademia Sztuk Pięknych
AW	–	Agencja Wywiadu
BBH	–	Biuro Badań Historycznych
BEN	–	Biuro Edukacji Narodowej
BEP	–	Biuro Edukacji Publicznej
BHP	–	bezpieczeństwo i higiena pracy
BIP	–	Biuletyn Informacji Publicznej
BL	–	Biuro Lustracyjne
BO	–	Biuro Ochrony
BPiI	–	Biuro Poszukiwań i Identyfikacji
BPiKS	–	Biuro Prezesa i Komunikacji Społecznej
BSRS	–	Białoruska Socjalistyczna Republika Sowiecka
BUWiM	–	Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa
CA	–	Cyfrowe Archiwum
CAW	–	Centralne Archiwum Wojskowe
CE IPN	–	Centrum Edukacyjne Instytutu Pamięci Narodowej
CEJSH	–	Central European Journal of Social Sciences
CIPAS	–	Komitet ds. rozliczenia kwestii związanych z nieuczciwie pozyskanym majątkiem na Tajwanie
CODIS	–	Combined DNA Index System (Połączony system Indeksu DNA) Bezpieczeństwa Państwa i Wywiadu
CPB	–	Centralny Projekt Badawczy
CS WOT	–	Centrum Szkolenia Wojsk Obrony Terytorialnej
DPA	–	Deutsche Presse-Agentur GmbH
DPAA	–	Defense Prisoner of War / Missing in Action Accounting Agency
DWSZ MON	–	Departament Wojskowych Spraw Zagranicznych Ministerstwa Obrony Narodowej
Dz.U.	–	Dziennik Ustaw
FBI	–	Federal Bureau of Investigation (Federalne Biuro Śledcze USA)
FPNP	–	Fundacja „Polsko-Niemieckie Pojednanie”
FTP	–	File Transfer Protocol (protokół transferu plików)
GB	–	gigabajt
Gestapo	–	Geheime Staatspolizei (nazistowska Tajna Policja Państwowa)
GK	–	Główna Komisja
GKBZpNP	–	Główna Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
GKŚZpNP	–	Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
GL	–	Gwardia Ludowa
GZI	–	Główny Zarząd Informacji

HDA SBU	–	Hałuzewyj derżawnyj archiw Służby bezpeky Ukrajiny (Wydzielone Państwowe Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy)
ICA	–	International Council on Archives (Międzynarodowa Rada Archiwów)
ICDS	–	International Centre for Defense and Security Tallin
ICV	–	Index Copernicus Value (wskaźnik jakości czasopisma naukowego w bazie ICI Journals Master List)
IH PAN	–	Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk
IHRA	–	International Holocaust Remembrance Alliance (Międzynarodowy Sojusz na rzecz Pamięci o Holokauście)
IHN PAN	–	Instytut Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk
INP PAN	–	Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk
INP UW	–	Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego
IPN-KŚZpNP	–	Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
ISP PAN	–	Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk
j.a.	–	jednostka archiwalna
KBW	–	Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego
KCL	–	King's College of London
KESMA	–	Közép-Európai Sajtó és Média Alapítvány (Środkowoeuropejska Fundacja Prasy i Mediów)
KG	–	Komenda Główna
KGP	–	Komenda Główna Policji
kk	–	Kodeks karny
KL	–	Konzentrationslager (obóz koncentracyjny)
KOP	–	Korpus Ochrony Pogranicza
KP	–	Królestwo Polskie
KP MO	–	Komenda Powiatowa Milicji Obywatelskiej
kpk	–	Kodeks postępowania karnego
KPP	–	Komunistyczna Partia Polski
KPRP	–	Komunistyczna Partia Robotnicza Polski
KUL	–	Katolicki Uniwersytet Lubelski
KWK	–	kopalnia węgla kamiennego
KWiS	–	Krzyż Wolności i Solidarności
KW MO	–	Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej
KWP	–	Komenda Wojewódzka Policji
KWP	–	Konspiracyjne Wojsko Polskie
KŚZpNP	–	Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
LO	–	liceum ogólnokształcące
LWP	–	Ludowe Wojsko Polskie
MABPZ	–	Stała Konferencja Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie
mb	–	metr bieżący
MBP	–	Ministerstwo Bezpieczeństwa Państwowego
MEN	–	Ministerstwo Edukacji Narodowej
MGB LSRS	–	Ministierstwo Gosudarstwiennoj Biezopasnosti (Ministerstwo Bezpieczeństwa Państwowego) Litewskiej Socjalistycznej Republiki Sowieckiej
MKiDN	–	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
MNiSW	–	Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

MO – Milicja Obywatelska
MON – Ministerstwo Obrony Narodowej
MSW – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
MSWiA – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
MSZ – Ministerstwo Spraw Zagranicznych
MUSW – Miejski Urząd Spraw Wewnętrznych
MWD – Ministierstwo Wnutriennych Dieł (Ministerstwo Spraw Wewnętrznych ZSRR)
NARA – Amerykańskie Archiwum Narodowe
NBP – Narodowy Bank Polski
NEB – Nemzeti Emlékezet Bizottsága (Komitet Pamięci Narodowej)
NMP – Najświętsza Maria Panna
NKWD – Narodnyj Komissariat Wnutriennich Dieł (Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR)
NOW – Narodowa Organizacja Wojskowa
NPW – Naczelna Prokuratura Wojskowa
NRD – Niemiecka Republika Demokratyczna
NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Narodowosocjalistyczna Niemiecka Partia Robotników)
NSW – Naczelny Sąd Wojskowy
NZS – Niezależne Zrzeszenie Studentów
NSZZ „Solidarność” – Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”
NZW – Narodowe Zjednoczenie Wojskowe
NSZ – Narodowe Siły Zbrojne
OAIPN – Oddziałowe Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej
OBAG – Oddziałowe Biuro Administracyjno-Gospodarcze
OBBH – Oddziałowe Biuro Badań Historycznych
OBEN – Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej
OBPiI – Oddziałowe Biuro Poszukiwań i Identyfikacji
OBL – Oddziałowe Biuro Lustracyjne
OBO – Oddziałowe Biuro Ochrony
OBUWiM – Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa
OIPN – Oddział Instytutu Pamięci Narodowej
OKBZH – Okręgowa Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich
OKŚZpNP – Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
ONZ – Organizacja Narodów Zjednoczonych
OPB – Oddziałowy Projekt Badawczy
ORMO – Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej
OSDW – Ogólnopolski system dystrybucji wydawnictw Azymut
OUN-UPA – Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów – Ukraińska Armia Powstańcza
PAN – Polska Akademia Nauk
PAP – Polska Agencja Prasowa
PCK – Polski Czerwony Krzyż
PGE – Polska Grupa Energetyczna
PGNiG – Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo
PIBiM – Polski Instytut Badawczy i Muzeum w Budapeszcie

PINK – Polski Instytut Naukowy w Kanadzie
PKP – Polskie Koleje Państwowe
PKW – Państwowa Komisja Wyborcza
PKWN – Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego
POSK – Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny
POW – Polska Organizacja Wojskowa
Ppl – Przygotowawcze postępowanie lustracyjne
PPR – Polska Partia Robotnicza
PPS – Polska Partia Socjalistyczna
PRL – Polska Rzeczpospolita Ludowa
PSP – Polskie Siły Powietrzne
PSP AK – Pułk Strzelców Podhalańskich Armii Krajowej
PTH – Polskie Towarzystwo Historyczne
PTTK – Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze
PUBP – Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
PUFP – Polsko-Ukraińskie Forum Partnerstwa
PZPR – Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
RAF – Royal Air Force (Królewskie Siły Lotnicze)
RFN – Republika Federalna Niemiec
RGASPI – Rossijskij Gosudarstwiennij Archiw Socjalno-Politiczeskoj Istorii
ROAK – Ruch Oporu Armii Krajowej
RODO – Rozporządzenie o Ochronie Danych Osobowych
ROPWiM – Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa
RP – Rzeczpospolita Polska
RSFRS – Rossijskaja Sowietskaja Fiedieratiwnaja Socialisticzieskaja Riespublika (Rosyjska Federacyjna Socjalistyczna Republika Radziecka)
RUSW – Rejonowy Urząd Spraw Wewnętrznych
SB – Służba Bezpieczeństwa
SBU – Służba Bezpieczeństwa Ukrainy
SDU – University of Southern Denmark
SEiS – Sekcja Ewidencji i Sprawdzeń
SKW – Służba Kontrwywiadu Wojskowego
SN – Sąd Najwyższy
SP – Szkoła Podstawowa
SPP – Studium Polski Podziemnej
STASI – Ministerstwo Bezpieczeństwa Państwowego Niemieckiej Republiki Demokratycznej
SS – Die Schutzstaffel der NSDAP (oddział ochronny NSDAP)
SUiP – Sekcja Udostępniania i Publikacji
SUSW – Stołeczny Urząd Spraw Wewnętrznych
SWAP – Stowarzyszenie Weteranów Armii Polskiej w Ameryce
SWW – Służba Wywiadu Wojskowego
SZP – Służba Zwycięstwu Polski
ŚZŻAK – Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej
TB – terabajt
TK – Trybunał Konstytucyjny
TVP – Telewizja Polska
TW – tajny współpracownik

UAM – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
UB – Urząd Bezpieczeństwa
UdsKiOR – Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych
UG – Uniwersytet Gdański
UJ – Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
UKSW – Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
UMK – Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UOP – Urząd Ochrony Państwa
UPA – Ukraińska Powstańcza Armia
UPN – Ústav Pamäti Národa (Słowacki Instytut Pamięci Narodu)
UPJPII – Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
USA – United States of America (Stany Zjednoczone Ameryki)
USB – Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie
USHMM – The United States Holocaust Memorial Museum (Amerykańskie Muzeum Pamięci Holokaustu w Waszyngtonie)
USRS – Ukraińska Socjalistyczna Republika Sowiecka
UW – Uniwersytet Warszawski
UWr – Uniwersytet Wrocławski
WA – Wydział Archiwalny delegatury Instytutu Pamięci Narodowej
WBH – Wojskowe Biuro Historyczne
WiN – Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość”
WKP(b) – Wszechrosyjska Komunistyczna Partia (bolszewików)
WKU – Wojskowa Komenda Uzupełnień
WOP – Wojska Ochrony Pogranicza
WP – Wojsko Polskie
WPiPK – Wydział Przygotowywania i Publikowania Katalogów
WU – Wydział Udostępniania
WUBP – Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
WUSW – Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych
WSI – Wojskowe Służby Informacyjne
WSR – Wojskowy Sąd Rejonowy
WZZ – Wolne Związki Zawodowe
VDK – Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge e.V.
ZER MSWiA – Zakład Emerytalno-Rentowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji
ZEZZOR – Zaopatrzenie Emerytalne Żołnierzy Zawodowych oraz ich Rodzin
ZFŚS – Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych
ZHP – Związek Harcerstwa Polskiego
ZHR – Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej
Zi – zbrodnie inne
Zk – zbrodnie komunistyczne
ZMP – Związek Młodzieży Polskiej
Zn – zbrodnie niemieckie
ZOMO – Zmotoryzowane Odwody Milicji Obywatelskiej
ZSRR – Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich
ZSRS – Związek Socjalistycznych Republik Sowieckich
ZWZ – Związek Walki Zbrojnej

ANEKS

ZAŁĄCZNIK NR 1: WYDAWNICTWA IPN

Publikacje książkowe

Seria „Monografie”

1. Hańderek M., *Unia 1940–1948. Dzieje zapomnianego ruchu ideowego*, (t. 142 serii), IPN, Warszawa 2019, s. 408 +16 s. wkł. zdj. [CPB „Ziemie polskie pod okupacją 1939–1945”].

2. Razyhrayev O., *Policja Państwowa w województwie wołyńskim w okresie międzywojennym*, (t. 139 serii), IPN, Warszawa 2019, s. 456 + 24 s. wkł. zdj.

3. Rodzik M., *Polska a Wielka Brytania. Od kryzysu sudeckiego do 15 marca 1939 roku*, (t. 141 serii), IPN, Warszawa 2019, s. 176.

4. Wawryszuk P., *Stosunki polsko-jugosłowiańskie w latach 1945–1971*, (t. 145 serii), IPN, Warszawa 2019, s. 328 + 8 s. wkł. zdj.

5. Wilczok K., *Radykałowie „Solidarności”. Kierownictwo MKZ Katowice w sporze o program i taktykę działania NSZZ „Solidarność” w latach 1980–1981*, (t. 144 serii), IPN, Warszawa 2019, s. 256 + 16 s.wkł. zdj.

6. Wojcieszyk E., *„Fanatycy” i inni. Opór wielkopolan wobec komunistów w latach 1956–1970. Wybrane zagadnienia*, (t. 147 serii), IPN, Poznań–Warszawa 2019, s. 320.

7. Wrona P., *Armia Komendanta. Związek Strzelecki na Lubelszczyźnie w II Rzeczypospolitej*, (t. 146 serii), IPN, Warszawa 2019, s. 464.

8. Zawisza M., *Robotnicy przemysłowi w województwie kieleckim w latach 1945–1949*, (t. 143 serii), IPN, Warszawa 2019, s. 312.

Seria „Dokumenty”

1. *Kryptonim „Klan”. Służba Bezpieczeństwa wobec NSZZ „Solidarność” w Gdańsku*, t. 2: *I Krajowy Zjazd Delegatów*, wstęp, wybór i oprac. D. Sokołowski, R. Żydonik, (t. 63 serii), IPN, Gdańsk–Warszawa 2019, s. 1008.

Seria „Relacje i wspomnienia”

1. Wójcik B., *Moja służba w Armii Krajowej. Wspomnienia z pracy na kolei, działalności konspiracyjnej w Obwodzie Garwolin ZWZ-AK oraz okresu internowania w ZSRR*, przedmowa Z. Gnat-Wieteska, red. i oprac. T. Sudoł, (t. 26 serii), IPN, Warszawa 2019, s. 280 + 32 s. wkł. zdj. [CPB „Losy Polski i jej obywateli w latach II wojny światowej”].

Seria „Dziennikarze – Twórcy – Naukowcy”

1. *Marzec i po Marcu. Wpływ kryzysu Marca ’68 na środowiska naukowe i kulturę Polski ludowej*, red. P. Benken, T.P. Rutkowski, IPN, Szczecin–Warszawa 2019, s. 336 [CPB „Władze PRL wobec środowisk twórczych, dziennikarskich i naukowych”].

2. Rutkowski T.P., *Historiografia i historycy w PRL. Szkice*, IPN, Warszawa 2019, s. 504.

3. Skotarczak D., *Otwierać, milicja! O powieści kryminalnej w PRL*, IPN, Szczecin–Warszawa 2019, s. 232 [CPB „Władze PRL wobec środowisk twórczych, dziennikarskich i naukowych”].

4. *Twórczość na zamówienie*, red. S. Ligarski, R. Łatka, IPN, Warszawa 2019, s. 512 [CPB „Władze PRL wobec środowisk twórczych, dziennikarskich i naukowych”].

5. Wasiak P., *Kontakty między artystami wizualnymi z Polski, Węgier, Czechosłowacji i NRD w latach 1970–1989*, IPN, Warszawa 2019, s. 358 [CPB „Władze PRL wobec środowisk twórczych, dziennikarskich i naukowych”].

Seria „Albumy”

1. Chmielowiec P., Izdebski J., Tochman K.A., *Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie w rysunkach Antoniego Wasilewskiego / Polish Armed Forces in the West in Antoni Wasilewski’s drawings*, IPN, Rzeszów 2019, s. 144, wydanie II.

2. Gańczak F. (tekst), Litka P. (wybór ilustracji), *Profesor Jan Sehn 1909–1965. Prawnik, sędzia śledczy, łowca nazistów*, IPN, Instytut Ekspertyz Sądowych im. prof. dra Jana Sehna w Krakowie, Warszawa 2019, s. 200.

3. Krzysztofiński M., *Arcybiskup Ignacy Tokarczuk (1918–2012). Metropolita przemyski obrządku łacińskiego*, IPN, Rzeszów–Warszawa 2019, s. 550.

4. Łabuszewski T., Obrębska A., Ptasińska M., *Przez Morze Czerwone. Rzeczpospolita Polska na Uchodźstwie 1945–1990*, IPN, Warszawa 2019, s. 656 [CPB „Polska emigracja niepodległościowa 1945–1990”].

5. Łatka R., Mackiewicz B., Zamiatała D., *Kardynał Stefan Wyszyński 1901–1981*, IPN, Instytut Prymasowski Stefana Kardynała Wyszyńskiego, Warszawa 2019, s. 560 [CPB „Władze komunistyczne wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce 1944–1989”].

6. Muszyński W.J., *Białe Legiony przeciwko bolszewikom. Polskie formacje w Rosji 1918–1920*, IPN, Warszawa 2019, s. 480.

7. *Piaszczyste drogi karpatczyków. Fotografie kpt. Karola Angermana z lat 1940–1944 / Along the Sandy Trails with the Carpathian Riflemen. Photographs by Capt. Karol Angerman, 1940–1944*, red. T. Stempowski, IPN, Warszawa 2019, s. 224.

8. Polak B., Polak M., *Generał Stanisław Taczak 1874–1960*, IPN, Poznań–Warszawa 2019, s. 352.

9. Sierchuła R., Muszyński W.J., *Józef Dowbor-Muśnicki 1867–1937*, IPN, Warszawa 2019, s. 258.

10. *Solidarni z Rumunią. Grudzień 1989 – styczeń 1990 / Solidari cu România. Decembrie 1980 – ianuarie 1990*, wstęp K. Białecki, fotografie J. Kołodziejski, IPN, Narodowe Archiwa Rumunii, Warszawa–Poznań 2019, s. 236, wydanie II poprawione.

11. Wawer Z., *Władysław Anders 1892–1970*, IPN, Warszawa 2019, s. 104.

12. Wąs P., *Konspiracyjne Wojsko Polskie – album fotograficzny. „Do Polski Wolnej, Suwerennej, Sprawiedliwej i Demokratycznej prowadzi droga przez walkę ze znikczemnieniem, zakłamaniem i zdradą”*, IPN, Łódź 2019, s. 464 [CPB „Podziemie niepodległościowe w Polsce 1944–1956”].

13. Wesołowski A., Stepan K., *To proste – będziemy się bić! Polskie przygotowania obronne marzec–sierpień 1939*, IPN, Wojskowe Biuro Historyczne, Warszawa 2019, s. 516.

Seria „Z archiwum emigracji”

1. Korboński S., *Listy amerykańskie 1953–1983*, oprac. i red. R.W. Rybicki, B. Nowożycki, IPN, Warszawa 2019, s. 368.

Seria „Literatura i Pamięć”

1. *Dzieje najnowsze w literaturze polskiej. Szkice o współczesnej poezji i prozie*, red. A. Buchała, IPN, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2019, s. 328.

2. Kowalczyk A., *Józef Piłsudski. Pisarz*, IPN, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2019, s. 600.

3. Kudyba W., *Pamięć i godność. O poezji Jana Polkowskiego*, IPN, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2019, s. 272.

Seria „Biblioteka Biuletynu”

1. Zechenter A., *Zagłada Polaków w Związku Sowieckim. Od przewrotu bolszewickiego do „operacji polskiej”*, (t. 5 serii), IPN, Warszawa 2019, s. 416.

Seria „Bohaterowie Niepodległej”

1. Błoński J., *Orlęta Przemyskie. Obrońcy polskich Kresów*, IPN, Warszawa 2019, s. 40.

2. Frącek T.A. RM, *Matka Matylda Getter*, IPN, Warszawa 2019, s. 80.

3. Gałęzowski M., *Wacław Lipiński*, IPN, Warszawa 2019, s. 48.

4. Kirszak J., *Karol Piłat*, IPN, Warszawa 2019, s. 48.

5. Korda K., *Ksiądz Józef Wrycza*, IPN, Warszawa 2019, s. 40.

6. Koreś D., *Józef Szostak „Filip”*, IPN, Warszawa 2019, s. 56.

7. Koreś D., *Konstanty Plisowski*, IPN, Warszawa 2019, s. 56.

8. Łubczyk G., *Henryk Sławik*, IPN, Warszawa 2019, s. 48.

9. Magdoń J., *Leopold Lis-Kula*, IPN, Warszawa 2019, s. 48.

10. Olstowski P., *Gustaw Orlicz-Dreszer*, IPN, Warszawa 2019, s. 40.

11. Sikorski T., *Antoni Sikorski*, IPN, Warszawa 2019, s. 56.

12. Wierzejewski W., *Wincenty, Jan i Maria Wierzejewscy*, IPN, Warszawa 2019, s. 40.

Seria „Patroni naszych ulic”

1. Kalbarczyk S., *Władysław Grabski (1874–1938)*, IPN, Warszawa 2019, s. 24.
2. Kazański A., *Anna Walentynowicz (1929–2010). The Mother of „Solidarity”*, IPN, Warszawa 2019, s. 24 (wersja angielska).
3. Wolszczak B., *Jan Karski (1914–2000)*, IPN, Warszawa 2019, s. 24 (wersja hebrajska).

Czasopisma

1. „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” 2018, nr 1 (16).
2. „Biuletyn IPN” 2019, nr 10 (167).
3. „Biuletyn IPN” 2019, nr 11 (168).
4. „Biuletyn IPN” 2019, nr 1–2 (158–159).
5. „Biuletyn IPN” 2019, nr 12 (169).
6. „Biuletyn IPN” 2019, nr 3 (160).
7. „Biuletyn IPN” 2019, nr 4 (161).
8. „Biuletyn IPN” 2019, nr 5 (162).
9. „Biuletyn IPN” 2019, nr 6 (163).
10. „Biuletyn IPN” 2019, nr 7–8 (164–165).
11. „Biuletyn IPN” 2019, nr 9 (166).
12. „CzasyPismo” 2019, nr 1–2 (15–16).
13. „Komunizm: system – ludzie – dokumentacja” 2018, nr 7.
14. „Pamięć i Sprawiedliwość” 2019, nr 1 (33).
15. „Pamięć i Sprawiedliwość” 2019, nr 2 (34).
16. „Przegląd Archiwalny IPN” 2018, t. 11.
17. „Śląski Almanach Powstańczy” 2019, t. 5.
18. *Totalitarianism in the Borderland. Ethnicity, Politics, and Culture in the Industrial Area of Upper Silesia (1933–1989). Special Issue of CzasyPismo*, red. A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, IPN, Katowice–Warszawa 2019, s. 284 (numer specjalny „CzasyPisma” w języku angielskim).

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Białymstoku (łącznie z delegaturą w Olsztynie)

1. *Antykomunizm Polaków w XX wieku*, red. P. Kardela, K. Sacewicz, IPN, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019, s. 872.

2. *Antykomunizm socjalistów. Polska Partia Socjalistyczna wobec Komunistycznej Partii Robotniczej Polski/Komunistycznej Partii Polski. Wypisy z prasy i dokumentów (1918–1938)*, wstęp, wybór i oprac. K. Sacewicz, IPN, Olsztyn–Białystok–Warszawa 2019, s. 520.

3. Chmielewska A., Drozdowska J., Gogolewska J., *W godzinie próby. Żołnierze podziemia niepodległościowego w Białostockiem po 1944 roku i ich losy*, IPN, Białystok–Warszawa 2018, s. 304, wydanie II poprawione (druk 2019).

4. Danilecki T., *Między zaangażowaniem, przystosowaniem i sprzeciwem. Postawy mieszkańców województwa białostockiego wobec wyborów powszechnych w latach 1957–1969*, IPN, Białystok–Warszawa 2019, s. 508.

5. Markiewicz M., *Odwilż na prowincji. Białostocczyzna 1956–1960*, IPN, Białystok–Warszawa 2018, s. 378 + 26 s. wkł. zdj. [CPB „Partia komunistyczna w systemie władzy w Polsce 1944–1989"]. (druk 2019).

6. Ostapiuk M., *Komendant „Bury". Biografia kpt. Romualda Adama Rajsa „Burego" (1913–1949)*, IPN, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019, s. 360 + 112 s. wkł. zdj. [CPB „Podziemie niepodległościowe w Polsce 1944–1956"].

7. Rogalewska E., *Wartości pamięci. Szkice o ludziach idei w XX wieku*, IPN, Białystok–Warszawa 2018, s. 336.

8. Szot A., *Tułaczy los rodziny Sakowiczów. Wspomnienia Wincentego, Matyldy i Olgierda Sakowiczów z lat 1898–1970. Listy ks. Stanisława Żuka do Matyldy z Sakowiczów Librowskiej z lat 1944–1982. Wybór źródeł*, IPN, Białystok–Warszawa 2019, s. 412.

9. Szyłkiewicz S., *Wspomnienia z wojny 1918–1920 ułana 13. Pułku Ułanów Wileńskich*, wprowadzenie i oprac. D. Maksimiuk, IPN, Białystok–Warszawa 2018, s. 198 [CPB „Wojsko Polskie w strukturach państwa w XX wieku"] (druk 2019).

10. *Warmińsko-mazurskie studia z historii najnowszej*, t. 2, red. S. Nowakowski, K. Sacewicz, IPN, Olsztyn 2019, s. 360.

11. Wasilewski J., *Od Maximis undique pressi do Totus Tuus Poloniae populus. Metropolie mohylewska i wileńska w latach 1798–1992*, IPN, Białystok–Warszawa 2019, s. 238.

12. *Wojewodowie białostoccy 1919–1944*, red. K. Sychowicz, J. Wasilewski, IPN, Białystok–Warszawa 2019, s. 176.

13. Zemło M., Wojciechowicz J., *W służbie Ojczyźnie. Korpus Ochrony Pogranicza – 24 Baon „Sejny"*, IPN, Stowarzyszenie Collegium Suprasliense, Białystok–Warszawa 2019, s. 224.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Gdańsku

1. Brzeziński P., *Zwijanie sztandaru. Komitet Wojewódzki PZPR w Gdańsku w latach 1975–1990*, IPN, Gdańsk–Warszawa 2019, s. 472 + 48 s. wkł. zdj. [CPB „Partia komunistyczna w systemie władzy w Polsce 1944–1989"].

2. Jabłońska-Kaszewska I., *Ze wspomnień gdańskiej lekarki*, Gdańsk–Warszawa 2019, s. 240 + 16 s. wkł. zdj.

3. Konopka W., *Brat Ludwik Muzalewski (1883–1944). Życie – posługa – męczeństwo*, IPN, Gdańsk–Warszawa 2019, s. 96 + 8 s. wkł. zdj.

4. Kubicki M., *Kapitan ostatni opuszcza swój statek… Józef Władysław Bednarz (1879–1939)*, IPN, Gdańsk–Warszawa 2019, s. 104 + 16 s. wkł. zdj. [CPB „Ziemie polskie pod okupacją 1939–1945"].

5. Kubicki M., *Zbrodnia w Lesie Szpęgawskim 1939–1940*, IPN, Gdańsk–Warszawa 2019, s. 424 [CPB „Ziemie polskie pod okupacją 1939–1945"].

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Katowicach

1. Dudała H., Węcki M., *Kronika czasu przełomu. Górny Śląsk w latach 1919–1926 na fotografiach Stefana Pierzchalskiego*, IPN, Archidiecezja Katowicka, Katowice–Warszawa 2019, s. 240 [OPB „Powstania śląskie 1919–1920"].

2. Kania M., *Policja Państwowa w powiecie zawierciańskim 1927–1939. Struktury, działalność, wojenne i powojenne losy funkcjonariuszy*, IPN, Katowice–Warszawa 2019, s. 462.

3. *Normatywy Wojskowej Służby Wewnętrznej (1957–1990)*, wybór, wstęp i oprac. B. Kapuściak, IPN, Katowice–Kraków 2019, s. 952 [CPB „Wojsko Polskie w strukturach państwa w XX wieku"].

4. *Operacja „Zorza". Wizyta papieża Jana Pawła II w Katowicach w 1983 roku w dokumentach Służby Bezpieczeństwa*, wybór i oprac. A. Badura, G. Kołek, T. Marszałek, A. Przewłoka, IPN, Katowice–Warszawa 2019, s. 448.

5. *Pamięć Kresów – Kresy w pamięci*, red. B. Tracz, IPN, Muzeum w Gliwicach, IPN, Katowice–Gliwice–Warszawa 2019, s. 392.

6. Paszek M., *Wojskowy Sąd Rejonowy w Katowicach (1946–1955). Organizacja i funkcjonowanie*, IPN, Katowice–Warszawa 2019, s. 427.

7. *Relacje Kościół–państwo na Górnym Śląsku w latach 1945–1989. Konflikt ideologiczny*, red. A Dziurok, IPN, Katowice–Warszawa 2019, s. 416.

8. *Rok 1922 na Górnym Śląsku. Granice – administracja – społeczeństwo*, red. S. Rosenbaum, M. Węcki, IPN, Katowice–Warszawa 2019, s. 188.

9. *Sonderfahndungsbuch Polen. Specjalna księga gończa dla Polski*, wstęp i oprac. G. Bębnik, IPN, Katowice–Warszawa 2019, s. 216.

10. Węgrzyn D., Dziuba A., Kurpierz T., *Wypatrując Andersa. Konspiracja niepodległościowa w województwie śląskim 1945–1948*, IPN, Katowice–Warszawa 2019, s. 336.

11. *Wiara i Niepodległość. Religijno-patriotyczne tradycje terenów obecnej diecezji sosnowieckiej*, red. A. Dziurok, M. Trąba, IPN, Diecezja Sosnowiecka, Katowice–Sosnowiec–Warszawa 2019, s. 720.

12. *Wyniki pracy wywiadu naukowo-technicznego MSW PRL 1971–1989*, wstęp i oprac. M. Sikora, IPN, Katowice–Warszawa 2019, s. 352.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Krakowie (łącznie z delegaturą w Kielcach)

1. *Dziennik „Staszka". Zapiski st. strz. z cenz. Stanisława Wolffa, żołnierza Zgrupowań Partyzanckich AK „Ponury" (15 czerwca – 11 października 1943 r.)*, wstęp i oprac. M. Jedynak, IPN, Muzeum Narodowe w Kielcach, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Witolda Gombrowicza w Kielcach, Kielce–Warszawa 2019, s. 200.

2. Musiał F., *Podręcznik bezpieki. Teoria pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w świetle wydawnictw resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL (1970–1989)*, IPN, Kraków–Warszawa 2019, s. 392, wydanie III.

3. *Pamiętali… Pamiętamy… Pamiętajcie… Wspomnienia Żydów polskich*, oprac. M. Zajda, P. Skorut, IPN, Kraków–Warszawa 2019, s. 168.

4. *Sen o wolności, głód nadziei. Wokół protestu głodowego w Krakowie-Bieżanowie*, red. C. Kuta, J. Marecki, IPN, Kraków 2019, s. 408.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Lublinie

1. Busse K., *Między zawierzeniem a dezintegracją. Koronacja obrazu Matki Bożej Pocieszenia w Starej Błotnicy 21 VIII 1977 r.*, IPN, Kuria Diecezji Radomskiej, Radom–Lublin 2018, s. 176 (druk 2019).

2. Fijuth-Dudek A., *Bez złudzeń i bez maski. Publicystyka Leopolda Ungera w paryskiej „Kulturze" w latach 1970–2000*, IPN, Lublin–Warszawa 2019, s. 232 + 8 s. wkł. zdj.

3. Grajczak D., *Działalność Konsulatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Londynie w latach 1939– 1945*, IPN, Lublin–Warszawa 2019, s. 248.

4. *Nie zabijaj. Nacjonalizm i ludobójstwo na Kresach wobec Kościoła, etyki chrześcijańskiej i zasad humanizmu*, red. W. Osadczy, A. Kulczycki, Warszawa–Lublin 2019, s. 396 + 20 s. wkł. zdj.

5. *Relacje o pomocy udzielanej Żydom przez Polaków w latach 1939–1945*, t. 1: *Dystrykt warszawski Generalnego Gubernatorstwa*, wybór i oprac. S. Piątkowski, IPN, Lublin–Warszawa 2018, s. 534 (druk 2019).

6. Romanek J., *Kolaboracja z Sowietami na terenie województwa lubelskiego we wrześniu i październiku 1939 r.*, IPN, Lublin–Warszawa 2019, s. 184.

7. Sola-Sałamacha N., *Moda patriotyczna w stroju i jego dodatkach od konfederacji barskiej do XX wieku*, IPN, Lublin–Warszawa 2019, s. 240.

8. Świda-Szaciłowska H., *Wszystko, co pamiętam. Wspomnienia (1928–1960)*, red., wstęp i oprac. T. Osiński, A. Fijuth-Dudek, IPN, Lublin–Warszawa 2019, s. 188.

9. Wierzbicki M., *Człowiek z Polski. Prezydent Kazimierz Sabbat (1913–1989) i polska emigracja niepodległościowa*, IPN, Lublin–Warszawa 2019, s. 176.

10. Wołoszyn J.W., *Niepodległościowa konspiracja młodzieżowa na ziemiach polskich w latach 1944/1945–1956*, IPN, Lublin–Warszawa 2019, s. 680.

11. *Życie codzienne w PRL*, red. M. Choma-Jusińska, M. Kruszyński, T. Osiński, IPN, Lublin–Warszawa 2019, s. 528.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Łodzi

1. *Józef Piłsudski – idee, tradycje, nawiązania*, red. S. Pilarski, IPN, Łódź–Warszawa 2019, s. 592.

2. *Struktury i kadra kierownicza urzędów bezpieczeństwa publicznego w województwie łódzkim w latach 1945–1956*, red. R. Rabiega, J. Żelazko, oprac. R. Rabiega, J. Żelazko, współpraca R. Witak, IPN, Łódź–Warszawa 2019, s. 480 + 16 s. wkł. zdj. [CPB „Struktury i metody działania aparatu bezpieczeństwa w Polsce 1944–1989"].

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Poznaniu

1. *Nowe perspektywy badawcze w transnarodowej historii komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej*, red. K. Brzechczyn, IPN, Poznań–Warszawa 2019, s. 328.

2. Pawlicki A., *Procesy osób oskarżonych o popełnienie zbrodni niemieckich w Kraju Warty przed polskimi sądami specjalnymi w latach 1945–1946*, t. 1, IPN, Poznań–Warszawa 2019, s. 440.

3. Pawlicki A., *Procesy osób oskarżonych o popełnienie zbrodni niemieckich w Kraju Warty przed polskimi sądami specjalnymi w latach 1945–1946*, t. 2, IPN, Poznań–Warszawa 2019, s. 840.

4. Zamroczyńska M., *Postępowania rehabilitacyjne osób skazanych za działalność na rzecz niepodległej Polski*, IPN, Poznań–Warszawa 2018, s. 248 (druk 2019).

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Rzeszowie

1. *Aby Polska rosła w siłę, a ludzie żyli dostatniej. PRL w latach 1970–1975*, red. M. Bukała, D. Iwaneczko, IPN, Rzeszów–Warszawa 2019, s. 466.

2. Hanus W., *Jeden z ostatnich. Stefan Kobos „Wrzos" (1900–1976). Przyczynek do dziejów konspiracji niepodległościowej na Narolszczyźnie*, IPN, Rzeszów–Warszawa 2019, s. 328.

3. *Studia z dziejów Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie (1939–1947)*, red. P. Chmielowiec, K.A. Tochman, IPN, Rzeszów–Warszawa 2018, s. 508 [CPB „Wojsko Polskie w strukturach państwa w XX wieku"].

4. Szpakowicz W., *Dzienniki cichociemnego 1939–1942*, wstęp, oprac. i red. K. Kaczmarski, K.A. Tochman, IPN, Rzeszów–Warszawa 2019, s. 536, wydanie II uzupełnione.

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Szczecinie

1. *Działalność poselska Gustawa Morcinka, czyli katalog ludzkiej biedy. Dokumenty*, oprac. K. Heska-Kwaśniewicz, L. Sadzikowska, IPN, Szczecin–Warszawa 2019, s. 248.

2. *Dzieje Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim,* t. 4: *1979–1989/1990*, red. M. Siedziako, Z. Stanuch, G. Wejman, IPN, Szczecin–Warszawa 2019, s. 504 [CPB „Władze komunistyczne wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce 1944–1989"].

3. Faryś J., *Między Moskwą a Berlinem. Wizje polskiej polityki zagranicznej w latach 1918–1939*, IPN, Szczecin–Warszawa 2019, s. 440.

4. *Solidarność Walcząca 1982–1990: Studia i szkice*, red. S. Ligarski, M. Siedziako, IPN, Szczecin–Warszawa 2019, s. 432 [CPB „Opozycja i opór społeczny w PRL 1956–1989"].

Seria wydawnicza Oddziału IPN w Warszawie

1. *Obszar Zachodni Zrzeszenia WiN 1945*, red. K. Krajewski, IPN, Warszawa 2019, s. 428 [CPB „Podziemie niepodległościowe w Polsce 1944–1956"].

2. Paczkowski A., *Fakty, pogłoski, nastroje. Dziennik czasu wojennego (14 XII 1981 – 13 VIII 1982)*, oprac. P. Pleskot, IPN, Warszawa 2019, s. 186.

3. Pleskot P., *Góry i teczki. Opowieść człowieka umiarkowanego. Biografia mówiona Andrzeja Paczkowskiego*, IPN, Warszawa 2019, s. 468.

4. *W drodze do władzy. Struktury komunistyczne realizujące politykę Rosji Sowieckiej i ZSRS wobec Polski (1917–1945)*, red. E. Kowalczyk, K. Rokicki, IPN, Warszawa 2019, s. 656.

Seria wydawnicza Oddziału IPN we Wrocławiu

1. Balbus T., Wysocka M., *Świadek mrocznych czasów. Lata osiemdziesiąte w obiektywie Feliksa Jakimowicza*, wstęp W. Suleja, IPN, Warszawa–Wrocław 2019, s. 144.

2. *Dni, które wstrząsnęły światem? Rewolucje w imperium rosyjskim w 1917 r.*, red. P. Cichoracki, R. Klementowski, M. Ruchniewicz, IPN, Wrocław–Warszawa 2019, s. 296.

3. Harasym Z., *Tadeusz Rożek – oficer i fotograf. Fotografia wojenna z okresu I wojny światowej*, IPN, Wrocław–Warszawa 2019, s. 176.

4. *Propaganda w PRL i NRD. Tematy – instytucje – kampanie / Propaganda in der Volksrepublik Polen und der DDR. Themen – Institutionen – Kampagnen*, red. E. Matkowska, R. Klementowski, J. Syrnyk, IPN, Wrocław–Warszawa 2019, s. 488.

5. Sroka M., *Komitet Wojewódzki PZPR w Opolu w latach 1950–1990. Struktury, ludzie, mechanizmy władzy*, IPN, Wrocław–Warszawa 2019, s. 416.

6. Szczerkowski R., *Udział 163. Rezerwowego Pułku Piechoty w kampanii polskiej 1939 roku*, IPN, Wrocław–Warszawa 2019, s. 144.

7. Szydzisz M., *Społeczność żydowska na Dolnym Śląsku w świetle działalności Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów w Polsce w latach 1950–1989*, IPN, Wrocław–Warszawa 2019, s. 280.

Poza seriami – Varia

1. *Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych w Polsce w latach 1944–1956*, red. J. Syrnyk, IPN, Warszawa 2019, s. 280 [CPB „Struktury i metody działania aparatu bezpieczeństwa w Polsce 1944–1989"].

2. *Archiwalia do dziejów polskiej emigracji politycznej z lat 1939–1990*, red. S. Łukasiewicz, M. Olczak, IPN, Warszawa 2018, s. 424 [CPB „Polska emigracja polityczna 1939–1990"] (druk 2019).

3. *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945: czerwiec 1941 – kwiecień 1943*, t. 2, cz. 1, IPN, Studium Polski Podziemnej – Instytut Polski i Muzeum gen. Sikorskiego w Londynie, Wojskowe Biuro Historyczne im. gen. broni Kazimierza Sosnkowskiego, Warszawa 2019, s. 552, wydanie II poprawione i uzupełnione.

4. *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945: czerwiec 1941 – kwiecień 1943*, t. 2, cz. 2, IPN, Studium Polski Podziemnej – Instytut Polski i Muzeum gen. Sikorskiego w Londynie, Wojskowe Biuro Historyczne im. gen. broni Kazimierza Sosnkowskiego, Warszawa 2019, s. 512 + 24 s. wkł. zdj., wydanie II poprawione i uzupełnione.

5. Bandzo J. „Jastrząb", *Tak było. Wspomnienia partyzanta 3. i 5. Wileńskiej Brygady AK*, wstęp P. Niwiński, IPN, Warszawa 2019, s. 272.

6. Błażejowska J., *Ta historia wciąż trwa. Wspomnienia Jana Olszewskiego*, IPN, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2019, s. 470.

7. Bułhak W., *Wywiad PRL a Watykan 1962–1978*, IPN, Warszawa 2019, s. 840 [CPB „Struktury i metody działania aparatu bezpieczeństwa w Polskce 1944–1989"].

8. Domański T., *Korekta obrazu? Refleksje źródłoznawcze wokół książki „Dalej jest noc. Losy Żydów w wybranych powiatach okupowanej Polski”*, IPN, Warszawa 2019, s. 72 (dodatek do „Biuletynu IPN”, zapowiedź czasopisma „Polish-Jewish Studies”).

9. *Dzieje ułanów jazłowieckich*, oprac. tekstu K. Goździk, D. Koreś, M. Przybylak, P.M. Rozdżestwieński, J.S. Tym, red. J.S. Tym, IPN, Warszawa 2019, s. 552 +120 s. wkł. zdj. [CPB „Wojsko Polskie w strukturach państwa w XX wieku”].

10. Eisler J., *The “Polish Months”. Communist-ruled Poland in Crisis*, tłum. J. Giebułtowski, IPN, Warszawa 2019, s. 248.

11. *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, t. 3, red. G. Waligóra, IPN, Stowarzyszenie Pokolenie, Warszawa 2019, s. 700.

12. Gałęzowski M., *My idziemy w zórz świtanie… Sylwetki oficerów Legionów Polskich poległych i zmarłych w walce o niepodległość w latach 1914–1916*, IPN, WBH, Warszawa 2019, s. 304.

13. Głowiński T., Igielski R., Lebel M., *Bitewnym szlakiem Września 1939 roku. Polskie bitwy i boje w obronie Rzeczypospolitej*, oprac. map i grafik M. Lebel, Warszawa–Wrocław 2019, s. 296.

14. *Henryk Paszkiewicz. Wydobyty z zapomnienia*, red. M. Dąbrowska, IPN, Uniwersytet Łódzki, Łódź–Warszawa 2019, s. 216.

15. *Jałta. Rzeczywistość, mit i pamięć*, red. S. Łukasiewicz, IPN, Warszawa 2019, s. 408 [CPB „Polska emigracja niepodległościowa 1945–1990”].

16. Kapczyński W., *Dziennik 1981–1983*, IPN, Stowarzyszenie Pokolenie, Śląskie Centrum Wolności i Solidarności, red. R. Ciupa, S. Rosenbaum, B. Tracz, Katowice–Warszawa 2019, s. 404.

17. *Katolicki Uniwersytet Lubelski 1918–2018*, t. 1: *1918–1944*, red. G. Bujak, IPN, Wydawnictwo KUL, Lublin–Warszawa 2019, s. 240.

18. *Katolicki Uniwersytet Lubelski 1918–2018*, t. 2: *1944–1989*, red. A. Mirek, IPN, Wydawnictwo KUL, Lublin–Warszawa 2019, s. 560.

19. *Katolicki Uniwersytet Lubelski 1918–2018*, t. 3: *1989–2018*, red. J. Rabiński, IPN, Wydawnictwo KUL, Lublin–Warszawa 2019, s. 224.

20. Kidziuk M., *Historyczne i polityczne aspekty komunikacji społecznej prymasa Józefa Glempa w okresie przełomu w Polsce w latach 1981–1992*, IPN, UKSW, Warszawa, 2019, s. 640 [CPB „Władze komunistyczne wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce 1944–1989”].

21. Kiedrzyńska W., *Ravensbrück – kobiecy obóz koncentracyjny*, IPN, Fundacja Cultura Memoriae, Urząd ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych, Warszawa 2019, s. 336 + 40 s. wkł. zdj., wydanie II.

22. Kirszak J., *Generał Roman Szymański. Żołnierz Pierwszej Kompanii Kadrowej, zdobywca Monte Cassino*, IPN, Warszawa 2019, s. 536 + 264 wkł. zdj.

23. Kolbaia D., *Pod skrzydłami Rzeczypospolitej. Emigracja gruzińska w Polsce 1921–1939*, IPN, Warszawa 2019, s, 248, wydanie II uzupełnione i poprawione.

24. Kozłowski T., *Koniec imperium MSW. Transformacja organów bezpieczeństwa państwa 1989–1990*, IPN, Warszawa 2019, s. 328 [CPB „Rok 1989 – mechanizmy transformacji ustrojowej”].

25. *Księża dla władzy groźni. Duchowni współpracujący z opozycją (1976–1989)*, red. R. Łatka, IPN, Warszawa 2019, s. 560 [CPB „Władze komunistyczne wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce 1944–1989"].

26. Kucharski W., *Komuniści i Watykan. Polityka komunistycznej Polski wobec Stolicy Apostolskiej 1945–1974*, IPN, Warszawa 2019, s. 528 [CPB „Władze komunistyczne wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce 1944–1989"].

27. Kuta C., *Niecenzurowane. Z dziejów drugiego obiegu wydawniczego w Krakowie w latach 1976–1990*, IPN, Kraków 2019, s. 856 [CPB „Opozycja i opór społeczny w PRL 1956–1989"].

28. Łatka R., *Episkopat Polski wobec stosunków państwo–Kościół i rzeczywistości społeczno-politycznej PRL 1970–1989*, IPN, Warszawa 2019, s. 848 [CPB „Władze komunistyczne wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce 1944–1989"].

29. Matuszewski I., *Nie ma wolności bez wielkości. Pisma wybrane*, t. 1: *1912–1942*, wybór, wprowadzenie i oprac. S. Cenckiewicz, IPN, LTW, WBH, Warszawa 2019, s. 752.

30. Matuszewski I., *O Polskę całą, wielką i wolną. Pisma wybrane*, t. 2: *1943–1946*, wybór, i oprac. S. Cenckiewicz, IPN, LTW, WBH, Warszawa 2019, s. 1120.

31. *Moja służba Niepodległej. Wspomnienia pułkownika dyplomowanego Józefa Szostaka „Filipa" (1897–1984)*, przedmowa i oprac. D. Koreś, IPN, Wrocław–Warszawa 2019, s. 660 [CPB „Wojsko Polskie w strukturach państwa w XX w."].

32. *Nie tylko „Po Prostu". Prasa w dobie odwilży (1955–1958)*, red. M. Przeperski, P. Sasanka, IPN, Warszawa 2019, s. 552 [CPB „Partia komunistyczna w systemie władzy w Polsce 1944–1989"].

33. *Obudzić naród do wielkości… Wystąpienia Janusza Kurtyki przed Parlamentem RP 2005–2010*, wybór C. Kuta, J. Tęsiorowski, wstęp i oprac. C. Kuta, IPN, Warszawa 2019, s. 528.

34. Opoka T.E., *Na ścieżkach zdrowia*, IPN, Warszawa 2019, s. 280.

35. *Opozycja i opór społeczny w Polsce po 1956 roku*, t. 4, red. T. Kozłowski, J. Olaszek, G. Wołk, IPN, Warszawa 2019, s. 264.

36. *Polish-Georgian Historians' Commission. Collected Works*, t. 1, red. D. Kolbaia, IPN, Warszawa 2019, s. 208.

37. *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 3, red. kolegium redakcyjne: M. Przegiętka (przewodniczący), M. Grądzka-Rejak, M. Hańderek, S. Kalbarczyk, S. Piątkowski, M. Sikora, T. Toborek, J. Wróbel, IPN, Warszawa 2019, s. 376 [CPB „Losy Polski i jej obywateli w latach II wojny światowej"].

38. Pop-Săileanu A., *„Niech żyją partyzanci, dopóki nie przyjdą Amerykanie". Opowieść z gór, więzienia i okresu wolności. Wywiad przeprowadzony przez Lianę Petrescu*, IPN, Fundacja Academia Civica, Warszawa 2019, s. 240.

39. *Problemy archiwalnych systemów informatycznych*, red. J. Bednarek, P. Perzyna, IPN, Warszawa–Łódź 2019, s. 168 („Symposia Archivistica", t. 5).

40. *Prymas Wyszyński a Niepodległa. Naród – patriotyzm – państwo w nauczaniu Prymasa Tysiąclecia*, red. E.K. Czaczkowska, R. Łatka, IPN, UKSW, Warszawa 2019, s. 320 [CPB „Władze komunistyczne wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce 1944–1989"].

41. *Represje za pomoc Żydom na okupowanych ziemiach polskich w czasie II wojny światowej*, t. 1, red. M. Grądzka-Rejak, A. Namysło, Warszawa 2019, s. 464 [CPB „Dzieje Żydów w Polsce i relacje polsko-żydowskie w latach 1914–1989" oraz „Losy Polski i jej obywateli w latach II wojny światowej"].

42. *Rok 1939 w dzienniku Hansa Franka*, tłum. V. Grotowicz, wstęp i oprac. P. Kosiński, IPN, Warszawa 2019, s. 168.

43. Rozpłochowski A., *Jeden z jedenastu. Wspomnienia z internowania i uwięzienia 1982–1984*, wstęp i oprac. K. Wilczok, IPN, Warszawa 2019, s. 432.

44. *Rozproszone archiwa NSZZ „Solidarność". Materiały z konferencji, Gdańsk, 21 listopada 2013 r.,* red. M. Kruk, Ł. Grochowski, IPN, Warszawa–Gdańsk 2019, s. 216.

45. Sroka B. SJ „Kajtek", *„Dla Ciebie więzy, pęta niezelżywe". Wspomnienia (nie tylko) więzienne*, IPN, Warszawa 2019, s. 168.

46. Stempowski T., Ślusarski K.W., *Zbiór fotografii Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytutu Pamięci Narodowej. Przewodnik archiwalny*, t. 1: *Przegląd zawartości*, t. 2: *Indeksy*, IPN, Warszawa 2019, s. 1366.

47. Suleja W., *Dawniej to było. Przewodnik po historii Polski*, IPN, Stowarzyszenie „Wspólnota Polska", Warszawa 2019, s. 480.

48. *Sztuka przetrwania. Deportacje sowieckie z powiatu bielskiego 1940–1941. Relacje zesłańców*, koncepcja, red. i wstęp W. Konończuk, IPN, Warszawa 2019, s. 520.

49. *W imię przyszłości Partii. Procesy o łamanie tzw. praworządności socjalistycznej 1956–1957. Dokumenty*, red. M. Zaborski, IPN, Warszawa 2019.

50. *W służbie dla prawdy. Prace historyczne dedykowane Zbigniewowi Nawrockiemu (1959–2017)*, red. T. Balbus, J. Bednarek, IPN, Warszawa 2019, s. 544 + 16 wkł. zdj.

51. Winkler-Pogoda M., *Miałam syna Emila. Wywiad rzeka z Krystyną Barchańską-Wardęcką*, IPN, Warszawa 2019, s. 312.

52. Wiśniewska M., *Przedszkola Polski „ludowej". Ideologizacja instytucji 1944–1965*, IPN, UKSW, Warszawa 2019, s. 568 [CPB „Władze komunistyczne wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce 1944–1989"].

53. Wołoszyn J., *Zapomniane ogniwo. Konspiracja młodzieżowa na ziemiach polskich 1944–56*, IPN, Warszawa 2019, s. 72.

54. Wszołek G., *Służba Bezpieczeństwa w Krakowie na tle przemian w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych 1989–1990*, IPN, Warszawa 2019, s. 296 [CPB „Rok 1989 – mechanizmy transformacji ustrojowej"].

55. Wysocki W., Cygan W., Kasprzyk J.J., *Legiony Polskie 1914–1918*, IPN, Oficyna Wydawnicza Volumen, Fundacja Obchodów 100 Rocznicy Odzyskanie przez Polskę Niepodległości, Warszawa 2019, s. 232.

56. Wyszyński S., *Pro memoria*, t. 7: *1960*, red. R. Łatka, IPN, Archidiecezja Warszawska i Archidiecezja Gnieźnieńska, UKSW, Instytut Prymasowski, Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego, Warszawa 2019, s. 312 [CPB „Władze komunistyczne wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce 1944–1989"].

57. Wyszyński S., *Pro memoria*, t. 8: *1961*, red. M. Wiśniewska, IPN, Archidiecezja Warszawska i Archidiecezja Gnieźnieńska, UKSW, Instytut Prymasowski, Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego, IPN, Warszawa 2019, s. 288 [CPB „Władze komunistyczne wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce 1944–1989"].

58. Wyszyński S.. *Dzieła Zebrane*, t. 19: *Styczeń–lipiec 1967*, IPN, Instytut Prymasowski Stefana Kardynała Wyszyńskiego – Wydawnictwo im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego „Soli Deo", Warszawa 2019, s. 424.

59. *Wywiad i kontrwywiad a bezpieczeństwo Polski odrodzonej po 1918 roku*, red. H. Ćwięk, M. Siewier, IPN, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Warszawa 2019, s. 288.

60. *Z dziejów polskiej emigracji politycznej po 1939 roku. Ludzie, struktury, idee*, red. P. Pleskot, IPN, Warszawa 2019, s. 464 [CPB „Polska emigracja niepodległościowa 1945–1990"].

61. Żebrowski M., *Paderewski w Kalifornii*, IPN, Fundacja Tumult, Toruń 2018, s. 288.

Komiksy

1. Konarski M., Ronek H., *Przemarsz przez piekło 1944 r.*, Warszawa 2019, s. 48 (seria „Wojenna odyseja Antka Srebrnego 1939–1946", z. 10).

2. Konarski M., Ronek H, *Operation „Market Garden" 1944*, Warszawa 2019, s. 40 („The Wartime Odyssey of Antek Srebrny 1939–1944", part 6).

3. Konarski M., Ronek H., *Direction Wilhelmshaven 1945*, Warszawa 2019, s. 40 („The Wartime Odyssey of Antek Srebrny 1939–1944", part 7).

4. *Starachowice, 6 sierpnia 1943, Końskie, 5 czerwca 1944*, scenariusz S. Zajączkowski, rysunki K. Wyrzykowski, koncepcja serii, wkładka historyczna i konsultacja historyczna K. Krajewski, T. Łabuszewski, IPN, Warszawa 2019, s. 40 (seria „W imieniu Polski Walczącej", z. 4).

5. Wilczkiewicz T., *Waleczny Tadzio*, IPN, Łódź 2019, s. 28.

Informatory

1. *Bezpłatna oferta edukacyjna na rok szkolny 2019/2020 OBEN IPN Gdańsk*, oprac. B. Januszewski, IPN, Gdańsk 2019, s. 48.

2. *Folder Biura Poszukiwań i Identyfikacji*, IPN, Warszawa 2019.

3. *Kalendarz Nauczyciela. Oferta edukacyjna OBEN IPN w Białymstoku na rok szkolny 2019/2020*, red. M. Dzienis-Todorczuk, IPN, Białystok 2019.

4. Kasprowicz K., Pomorski J., Stępnik A., Stolarz B., *Szlakami Polski Niepodległej 1914–1922. Interaktywny atlas historyczny. Przewodnik metodyczny dla nauczycieli*, IPN, Warszawa 2019, s. 224.

5. *Katalog publikacji IPN jesień–zima 2019/2020*, IPN, Warszawa 2019, s. 108.

6. *Katalog publikacji IPN z okazji 30. rocznicy wyborów 4 czerwca 1989*, IPN, Warszawa 2019, s. 40.

7. *Katalog wydawnictw IPN dotyczących II wojny światowej*, IPN, Warszawa 2019, s. 168.

8. *Nowości i zapowiedzi. Wydawnictwa IPN dotyczące II wojny światowej*, IPN, Warszawa 2019, s. 24.

9. *Oferta Biura Edukacji Narodowej 2010/2020*, IPN, Warszawa 2019, s. 44.

10. *Oferta edukacyjna na rok 2019/2020*, oprac. D. Gorajczyk, IPN, Warszawa 2019.

11. *Oferta edukacyjna OBEN w Katowicach 2019/2020*, IPN, Katowice 2019, s. 46.

12. *Oferta edukacyjna OBEN w Krakowie 2019/2020*, IPN, Kraków 2019, s. 30.

13. *Oferta edukacyjna OBEN w Lublinie 2019/2020*, IPN, Lublin 2019, s. 24.

14. *Oferta edukacyjna OBEN w Poznaniu 2019/2020*, IPN, Poznań 2019, s. 46.

15. *Oferta edukacyjna OBEN w Rzeszowie 2020*, IPN, Rzeszów 2019, s. 64.

16. *Oferta edukacyjna 2019/2020. Szczecin, Gorzów Wielkopolski, Koszalin*, oprac. M. Ruczyńska, IPN, Szczecin 2019, s. 40.

17. *Oferta edukacyjna Centrum Edukacyjnego „Przystanek Historia" Delegatury Instytutu Pamięci Narodowej w Kielcach na rok szkolny 2019/2020*, IPN, Kielce 2019, s. 44.

18. *The Holocaust and Polish-Jewish relations during the Second World War. Publications Catalogue 2000–2019*, IPN, Warszawa 2019, s. 76.

19. *Zagłada Żydów i stosunki polsko-żydowskie podczas II wojny światowej – katalog publikacji IPN 2000–2019*, IPN, Warszawa 2019, s. 76.

Katalogi wystaw

1. *Agresja sowiecka 17 IX 1939 r. Polska północno-wschodnia*, IPN, Białystok 2019.

2. *„…będzie wielka albo nie będzie jej wcale". Walka o granice Polski w latach 1918–1921*, IPN, Warszawa 2019, s. 40.

3. *Dzieje 2 korpusu …inaczej. Karykatury autorstwa Mieczysława Kuczyńskiego*, IPN, Wrocław 2019, s. 14.

4. Kutkowski A., Piątkowski S., *Zwycięstwo będzie twoją nagrodą… Polskie Państwo Podziemne w regionie radomskim w latach 1939–1945*, IPN, Radom 2019, s. 95.

5. *Polonica emigracyjne. Ze zbiorów instytucji członkowskich Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie*, koordynacja projektu P. Zielony, IPN, Warszawa 2019, s. 112.

6. *Powstanie sejneńskie 1919*, tekst i wybór fot. K. Dobek, IPN, Białystok 2019, s. 142.

Wydawnictwa multimedialne i okolicznościowe

1. *30. Rocznica wyborów 4 czerwca 1989 r.* (dodatek do „Dziennika Polskiego", 4 VI 2019, s. 7).

2. *38. Rocznica wprowadzenia stanu wojennego* (dodatek do „Gazety Polskiej", 11 XII 2019), s. 8.

3. *80. Rocznica wybuchu II wojny światowej* („Kuryer Kielecki. Specjalna gazeta okolicznościowa" 17 IX 2019, s. 7).

4. *80. Rocznica wybuchu II wojny światowej* (dodatek do „Dziennika Polskiego", 24 IX 2019, s. 7).

5. *80. Rocznica wybuchu II wojny światowej* (dodatek do „Dziennika Polskiego", 3 IX 2019, s. 7).
6. *80. Rocznica wybuchu II wojny światowej* (dodatek do „Dziennika Polskiego", 10 IX 2019, s. 7).
7. *80. Rocznica wybuchu II wojny światowej* (dodatek do „Dziennika Polskiego", 17 IX 2019, s. 7).
8. Aniszewska J., *Nekropolia dwóch wojen światowych. Międzynarodowy Cmentarz Wojenny w Stargardzie (dawny Russenfriedhof)*, IPN, Szczecin 2019, s. 36.
9. *Anna „Solidarność"* (dodatek do „Naszego Dziennika", 30 VIII 2019, s. 4).
10. *Armia niezłomna* (dodatek do „Gazety Polskiej" nr 9/2019, s. 8).
11. *Bezprawie stanu wojennego* (dodatek do „Naszego Dziennika", 13 XII 2019, s. 4).
12. „Biuletyn Informacyjny Studium Polski Podziemnej" 2019, nr 14.
13. Ceran T., Mazanowska I., Tomkiewicz M., *Das Verbrechen von Pommern 1939*, IPN, Warszawa 2019, s. 48.
14. Ceran T., Mazanowska I., Tomkiewicz M., *The Pomeranian Crime 1939*, IPN, Warszawa 2019, s. 48.
15. Ceran T., Mazanowska I., Tomkiewicz M., *Поморское преступление 1939*, IPN, Warszawa 2019, s. 48.
16. *Czas odwagi. 100. rocznica I powstania śląskiego – sierpień 1919 r.* (dodatek do „Gościa Niedzielnego", 18 VIII 2019, s. 16).
17. *Debata historyków „Ribbentrop i Mołotow – podpalacze świata z woli Hitlera i Stalina* (dodatek do „Rzeczpospolitej – *Plus Minus*", 31 VIII – 1 IX 2019, s. 4).
18. *Dodatek historyczny IPN Oddział w Rzeszowie z okazji 100. Rocznicy podpisania Traktatu Wersalskiego* („Obserwator „Lokalny" 25 VI 2019, „Życie Podkarpackie" 26 VI 2019, „Sztafeta" 27 VI 2019, s. 4).
19. *Dodatek historyczny IPN Oddział w Rzeszowie z okazji 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej* („Super Nowości" i „Gazeta Codzienna Nowiny", 2 IX 2019, s. 8).
20. *Drogi do niepodległości* (dodatek do „Rzeczpospolitej – *Plus Minus*", 2–3 XI 2019, s. 4).
21. *Drogi do niepodległości* (dodatek do „Rzeczpospolitej – *Plus Minus*", 22–23 VI 2019, s. 4).
22. *Drogi do niepodległości* (dodatek do „Rzeczpospolitej – *Plus Minus*", 26–27 I 2019, s. 4).
23. *Dziesięć kroków. Memoriał Warszawski 1944*, IPN, Fundacja „Sztafeta" 2019 (płyta CD).
24. Gańczak F., Litka P., *Profesor Jan Sehn (1909–1965)*, IPN, Instytut Ekspertyz Sądowych im. prof. dra Jana Sehna w Krakowie, Warszawa 2019, s. 48.
25. Helik K., Nawrot G., Zapolska-Downar M., *Waleczny Tadzio. Ćwiczenia dydaktyczne do komiksu*, IPN, Łódź 2019, s. 16.
26. *Historyczny kompromis. Rozkład władzy komunistycznej w Polsce 1988–1989* („Kuryer Kielecki. Specjalna gazeta okolicznościowa" 3 VI 2019, s. 7).

27. *I powstanie śląskie 1919 roku* (dodatek do 16 dzienników lokalnych, 12 VIII 2019, s. 16).

28. *Jan Paweł II w Polsce. 1979–2019* (dodatek do „Dziennika Polskiego", 11 VI 2019, s. 8).

29. *Kalendarz IPN na 2000 rok*, autor ilustracji K. Wyrzykowski, IPN, Warszawa 2019.

30. *Kapelan sandomierskich Kolumbów. Ojciec Wojciech Szlenzak OSB* (dodatek historyczny do „Tygodnika eM" 2019, nr 5, s. 4).

31. „Komunikat. Biuletyn Zarządu Głównego Związku Sybiraków" nr 2 (140).

32. „Komunikat. Biuletyn Zarządu Głównego Związku Sybiraków" nr 3 (141).

33. „Komunikat. Biuletyn Zarządu Głównego Związku Sybiraków" nr 4 (142).

34. Korkuć M., *Die Kämpfende Republik Polen 1939–1945*, IPN, Warszawa 2019, s. 144.

35. Korkuć M., *La Polonia in lotta 1939–1945*, IPN, Warszawa 2019, s. 144.

36. Korkuć M., *La République de Pologne en lutte 1939–1945*, IPN, Warszawa 2019, s. 144.

37. Korkuć M., *The Fighting Republic of Poland 1939–1945*, IPN, Warszawa 2019, s. 144.

38. Korkuć M., *Walcząca Rzeczpospolita 1939–1945*, IPN, Warszawa 2019, s. 144.

39. Korkuć M., *Борющаяся Речь Посполитая. Польша 1939–1945*, IPN, Warszawa 2019, s. 144.

40. Korkuć M., *Польська Республіка в боротьбі 1939–1945*, IPN, Warszawa 2019, s. 144.

41. *Kropla drąży skałę… NSZZ „Solidarność" z perspektywy małego zakładu pracy* (dodatek historyczny do „Tygodnika eM" 2019, nr 4, s. 4).

42. Lipiński W., *Dziennik. Wrześniowa obrona Warszawy*, czyta Mariusz Bonaszewski, opracowanie historyczne M. Gałęzowski + płyta CD z archiwalnymi przemówieniami radiowymi Wacława Lipińskiego, IPN, Warszawa 2019, s. 80.

43. *Ludność cywilna w Łodzi w przededniu i w czasie kampanii wrześniowej 1939 r.* (dodatek do „Gazety Polskiej Codziennie", 6 IX 2019, s. 4).

44. *Ludobójstwo na Wołyniu* (dodatek do „Naszego Dziennika", 10 VII 2019, s. 4).

45. *Młodzi, niezłomni, wyklęci. Antykomunistyczne organizacje młodzieżowe w stalinowskiej Polsce* (dodatek do „Gościa Niedzielnego", 1 III 2019, s. 9).

46. *Nie tylko ks. Popiełuszko. Kapłani na celowniku władz* (dodatek do miesięcznika „wSieci Historii" 2019, nr 11–12, s. 10).

47. *Niepodległa de Novo. Katalog działalności Oddziału IPN w Białymstoku i Delegatury w Olsztynie*, IPN, Białystok 2019, s. 80.

48. *Nieznane historie. Z dziejów ratowania Żydów pod okupacją niemiecką* (dodatek do „Rzeczpospolitej – *Plus Minus*", 23–24 III 2019, s. 4).

49. Ochał A., *Formacje graniczne 1918–1939. Na granicach II Rzeczypospolitej*, Szczecin 2019, s. 48.

50. Ochał A., *Korpus Ochrony Pogranicza 1924–1939*, IPN, Szczecin 2019, s. 60.

51. Pasko A., *Julian Gruner 1898–1940*, IPN, Szczecin 2019, s. 22.

52. *Paszporty Paragwaju / Pasports to Paraguay*, scenariusz i reżyseria R. Kaczmarek, IPN, Warszawa 2019, płyta DVD z filmem dokumentalnym.

53. *Początki sowietyzacji Polski – rok 1945* („Kuryer Kielecki. Specjalna gazeta okolicznościowa" 18 II 2019, s. 7).

54. *Polski gen wolności*, IPN, Szczecin 2019 (pakiet edukacyjny: katalog wystawy, zeszyt z esejami i scenariuszami ćwiczeń, 12 kart z reprodukcjami malarskimi, 8 kart z mapami historycznymi).

55. *Przy okrągłym stole* (dodatek do „Dziennika Polskiego", 5 II 2019, s. 7).

56. „Rodowód Rodzin Katyńskich. Biuletyn Federacji Rodzin Katyńskich" 2019, rok VII, nr 7.

57. Smyrgała D., *Marian Chodacki 1898–1975*, IPN, Szczecin 2019, s. 36.

58. *Sowiecka napaść na Polskę* (dodatek do „Gazety Polskiej", 18 IX 2019, s. 8).

59. *Teka edukacyjna. Agresja sowiecka na Polskę i okupacja wschodnich terenów Rzeczypospolitej (1939–1941)*, IPN, Białystok–Warszawa 2019, s. 32 (materiały dla nauczyciela) + 216 s. (materiały dla ucznia) + 46 kart + płyta CD.

60. *Teka edukacyjna. Policja Państwowa 1919–1939*, IPN, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019, s. 24 (materiały dla nauczyciela) + 78 s. (materiały dla ucznia) + 40 kart.

61. *Teka edukacyjna. Poznański Czerwiec 1956*, IPN, Poznań–Warszawa 2019, s. 50 (materiały dla nauczyciela) + 114 s. (materiały dla ucznia) + 72 karty.

62. *Teka edukacyjna. Zbrodnia pomorska*, IPN, Bydgoszcz–Gdańsk–Warszawa 2019, s. 56 (esej dla nauczycieli) + 140 s. (ćwiczenia dla uczniów).

63. Tochman K.A., *Maciej Kalenkiewicz 1906–1944*, IPN, Szczecin 2019, s. 24.

64. Trzyna G., *Tadeusz Starzyński 1903–1970*, Szczecin 2019, s. 30.

65. *Ukradzione dzieciństwo* (dodatek do tygodnika „Do Rzeczy", 16 IX 2019, s. 4).

66. *W służbie Niepodległej. Henryk Glass (1896–1984)*, oprac. K. Sacewicz, IPN, Olsztyn 2019, s. 50 + płyta CD.

67. *Wielkie przebudzenie. Pierwsza pielgrzymka Jana Pawła II do Polski* (dodatek do „Gościa Niedzielnego", 30 V 2019, s. 9).

68. *Wybory 4 czerwca 1989 – koniec komunizmu i Wymiar (nie)sprawiedliwości* (dodatek do „Gazety Polskiej" 2019, nr 23, s. 14).

69. *Wybory inne niż wszystkie* (dodatek do tygodnika „Do Rzeczy", 3 VI 2019).

70. *Zapomniana okupacja* (dodatek do „Kuriera Szczecińskiego", 20 IX 2019, s. 32).

71. „Zesłaniec. Pismo Rady Naukowej Zarządu Głównego Związku Sybiraków" 2019, nr 78.

72. „Zesłaniec. Pismo Rady Naukowej Zarządu Głównego Związku Sybiraków" 2019, nr 79.

73. *Zrujnować i zniszczyć! Wieś polska podczas II wojny światowej* („Kuryer Kielecki. Specjalna gazeta okolicznościowa" 10 VII 2019, s. 7).

Publikacje elektroniczne

1. Aniszewska J., *Nekropolia dwóch wojen światowych. Międzynarodowy Cmentarz Wojenny w Stargardzie (dawny Russenfriedhof)*, IPN, Szczecin 2019, s. 36, (pdf).

2. Ceran T., Mazanowska I, Tomkiewicz M., *Das Verbrechen von Pommern 1939*, IPN, Warszawa 2019, s. 48, (pdf).

3. Ceran T., Mazanowska I, Tomkiewicz M., *The Pomeranian Crime 1939*, IPN, Warszawa 2019, s. 48, (pdf).

4. Ceran T., Mazanowska I, Tomkiewicz M., *Поморское преступление 1939*, IPN, Warszawa 2019, s. 48, (pdf).

5. Domański T., *Korekta obrazu? Refleksje źródłoznawcze wokół książki „Dalej jest noc. Losy Żydów w wybranych powiatach okupowanej Polski"*, IPN, Warszawa 2019, s. 72, (pdf).

6. Frącek T.A. RM, *Matka Matylda Getter*, IPN, Warszawa 2019, s. 80, (pdf).

7. Gałęzowski M., *Wacław Lipiński*, IPN, Warszawa 2019, s. 48, (pdf).

8. Golik D, *Wiarusy*, IPN, Kraków 2019, s. 32, (pdf).

9. Golik D., *Adam Domalik „Kowboj", Antoni Wąsowicz „Roch"*, IPN, Kraków 2019, s. 32, (pdf).

10. Golik D., Korkuć M., *Józef Kuraś „Ogień" i Zgrupowanie Partyzanckie „Błyskawica"*, IPN, Kraków 2019, s. 51, (pdf).

11. Golik D., *Stanisław Ludzia „Harnaś"*, IPN, Kraków 2019, s. 28, (pdf).

12. Kidziuk M., *Historyczne i polityczne aspekty komunikacji społecznej prymasa Józefa Glempa w okresie przełomu w Polsce w latach 1981–1992*, IPN, UKSW, Warszawa, 2019, s. 640, (pdf).

13. Kirszak J., *Karol Piłat*, IPN, Warszawa 2019, s. 48, (pdf).

14. Korda K., *Ksiądz Józef Wrycza*, IPN, Warszawa 2019, s. 40, (pdf).

15. Koreś D., *Józef Szostak „Filip"*, IPN, Warszawa 2019, s. 56, (pdf).

16. Koreś D., *Konstanty Plisowski*, IPN, Warszawa 2019, s. 56, (pdf).

17. Korkuć M., *Die Kämpfende Republik Polen 1939–1945*, IPN, Warszawa 2019, s. 144, (pdf).

18. Korkuć M., *La Polonia in lotta 1939–1945*, IPN, Warszawa 2019, s. 144, (pdf).

19. Korkuć M., *La République de Pologne en lutte 1939–1945*, IPN, Warszawa 2019, s. 144, (pdf).

20. Korkuć M., *The Fighting Republic of Poland 1939–1945*, IPN, Warszawa 2019, s. 144, (pdf).

21. Korkuć M., *Walcząca Rzeczpospolita 1939–1945*, IPN, Warszawa 2019, s. 144, (pdf).

22. Korkuć M., Борющаяся Речь Посполитая. Польша 1939–1945, IPN, Warszawa 2019, s. 144, (pdf).

23. Korkuć M., Польська Республіка в боротьбі 1939–1945, IPN, Warszawa 2019, s. 144, (pdf).

24. Krasucki E., *Przesilenie. Szczecińskie społeczeństwo i władza w styczniu i lutym 1971*, IPN, Szczecin 2016, s. 719, (pdf).

25. Łubczyk G., *Henryk Sławik*, IPN, Warszawa 2019, s. 48, (pdf).

26. Magdoń J., *Leopold Lis-Kula*, IPN, Warszawa 2019, s. 48, (pdf).

27. *Małopolscy bohaterowie niepodległości 1918*, red. F. Musiał, M. Wenklar, IPN, Kraków 2019, s. 88, (pdf).

28. *Mord w Lesie Katyńskim. Przesłuchania przed amerykańską komisją Maddena w latach 1951–1952*, t. 1, wstęp, wybór i oprac. W. Wasilewski, tłum. W.J. Popowski, IPN, Warszawa 2017, s. 680, (pdf).

29. Ochał A., *Formacje graniczne 1918–1939. Na granicach II Rzeczypospolitej*, Szczecin 2019, s. 48, (pdf).

30. Ochał A., *Korpus Ochrony Pogranicza 1924–1939*, IPN, Szczecin 2019, s. 60, (pdf).

31. Olstowski P., *Gustaw Orlicz-Dreszer*, IPN, Warszawa 2019, s. 40, (pdf).

32. Pasko A., *Julian Gruner 1898–1940*, IPN, Szczecin 2019, s. 22, (pdf).

33. *Polonica emigracyjne. Ze zbiorów instytucji członkowskich Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie*, koordynacja projektu P. Zielony, IPN, Warszawa 2019, s. 112, (pdf).

34. *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 1, red. kolegium redakcyjne, IPN, Warszawa 2015, s. 488 + 16 s. wkł. zdj., (pdf).

35. *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 2, red. kolegium redakcyjne, IPN, Warszawa 2016, s. 390, (pdf).

36. *Polska pod reżimem komunistycznym. Sprawozdanie z sytuacji w kraju (1944–1949)*, wstęp i oprac. J. Mysiakowska-Muszyńska, W.J. Muszyński, IPN, Warszawa 2015, s. 370, (pdf, epub, mobi).

37. Sikorski T., *Antoni Sikorski*, IPN, Warszawa 2019, s. 56, (pdf).

38. Sitarek A., *„Wire Bound State". Structure and Functions of the Jewish Administration of the Łódź Ghetto*, translated by K. Gucio, IPN, Łódź–Warszawa 2019, s. 336, (pdf).

39. Smyrgała D., *Marian Chodacki 1898–1975*, IPN, Szczecin 2019, s. 36, (pdf).

40. *Teka edukacyjna. Agresja sowiecka na Polskę i okupacja wschodnich terenów Rzeczypospolitej (1939–1941)*, IPN, Białystok–Warszawa 2019, s. 32 (materiały dla nauczyciela) + 216 (materiały dla ucznia) + 46 kart, (pdf).

41. *Teka edukacyjna. Policja Państwowa 1919–1939*, IPN, Białystok–Olsztyn–Warszawa, s. 24 (materiały dla nauczyciela) + 78 s. (materiały dla ucznia) + 40 kart, (pdf).

42. *Teka edukacyjna. Poznański Czerwiec 1956*, IPN, Poznań–Warszawa 2019, s. 50 (materiały dla nauczyciela) + 114 s. (materiały dla ucznia) + 72 karty (pdf).

43. Tochman K.A., *Maciej Kalenkiewicz 1906–1944*, IPN, Szczecin 2019, s. 24, (pdf).

44. Trzyna G., *Tadeusz Starzyński 1903–1970*, Szczecin 2019, s. 30, (pdf).

45. *W służbie Niepodległej. Henryk Glass (1896–1984)*, oprac. K. Sacewicz, IPN, Olsztyn 2019, s. 50, (pdf).

46. Wenklar M., *Tadeusz Gajda „Tarzan", Wiesław Budzik „Roland"*, IPN, Warszawa 2019, s. 36, (pdf).

47. Wierzejewski W., *Wincenty, Jan i Maria Wierzejewscy*, IPN, Warszawa 2019, s. 40, (pdf).

48. Winkler-Pogoda M., *Miałam syna Emila. Wywiad rzeka z Krystyną Barchańską-Wardęcką*, IPN, Warszawa 2019, s. 312, (pdf).

49. Wolszczak B., *Jan Karski (1914–2000)*, IPN, Warszawa 2019, s. 24 (wersja hebrajska), (pdf).

50. *Z przeklętego raju. Zapiski Górnoślązaków deportowanych w 1945 r. do ZSRS*, oprac. K. Banaś, S. Rosenbaum, IPN, Katowice 2009, s. 144, (pdf, epub, mobi).

Dodruki

1. *Antologia prasy Solidarności Walczącej w Trójmieście. Pisma Oddziału SW Trójmiasto i Grupy SW Stoczni im. Komuny Paryskiej w Gdyni*, przedmowa R. Zwiercan, wstęp A. Adamski, IPN, Fundacja Pomorska Inicjatywa Historyczna, Gdynia–Warszawa 2017, s. 520.

2. Bębnik G., Rosenbaum S., Węcki M., *Wojciech Korfanty 1873–1939*, IPN, Warszawa 2018, s. 336.

3. Ceran T., Mazanowska I, Tomkiewicz M., *Zbrodnia pomorska 1939*, IPN, Warszawa 2019, s. 48.

4. *Dziennik „Staszka". Zapiski st. strz. z cenz. Stanisława Wolffa, żołnierza Zgrupowań Partyzanckich AK „Ponury" (15 czerwca – 11 października 1943 r.)*, wstęp i oprac. M. Jedynak, IPN, Muzeum Narodowe w Kielcach, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Witolda Gombrowicza w Kielcach, Kielce–Warszawa 2019, s. 200.

5. Gałęzowski M., *Stanisław Kaszubski „Król"*, IPN, Warszawa 2018, s. 40.

6. Kazański A., *Anna Walentynowicz (1929–2010)*, IPN, Warszawa 2015, s. 24.

7. Kirszak J., *Generał Kazimierz Sosnkowski (1885–1969)*, IPN, Warszawa 2012, s. 472.

8. Kozłowski T., *Koniec imperium MSW. Transformacja organów bezpieczeństwa państwa 1989–1990*, IPN, Warszawa 2019, s. 328.

9. Kubicki M., *Kapitan ostatni opuszcza swój statek… Józef Władysław Bednarz (1879–1939)*, IPN, Gdańsk–Warszawa 2019, s. 104 + 16 s. wkł. zdj.

10. Łatka R., Mackiewicz B., Zamiatała D., *Kardynał Stefan Wyszyński 1901–1981*, IPN, Instytut Prymasowski Stefana Kardynała Wyszyńskiego, Warszawa 2019, s. 560

11. Niemirka N.,*Węgrowskie drogi do niepodległości*, IPN, Warszawa 2018, s. 240.

12. Niwiński P., *Ponary – miejsce „ludzkiej rzeźni"*, IPN, Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej, Departament Współpracy z Polonią, Warszawa 2015, s. 32.

13. Ochał A., *Tarcza II Rzeczypospolitej. Korpus Ochrony Pogranicza 1924–1939*, Warszawa 2018, s. 440.

14. Olczak M., *Ignacy Jan Paderewski 1860–1941*, Warszawa 2018, s. 520.

15. Ostapiuk M., *Komendant „Bury". Biografia kpt. Romualda Adama Rajsa „Burego" (1913–1949)*, IPN, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019, s. 360 + 112 s. wkł. zdj.

16. Piątkowski S., *Radom w latach wojny i okupacji niemieckiej (1939–1945)*, IPN, Lublin–Warszawa 2018, s. 776.

17. Pleskot P., *Góry i teczki. Opowieść człowieka umiarkowanego. Biografia mówiona Andrzeja Paczkowskiego*, IPN, Warszawa 2019, s. 468.

18. *Polska 1939–1945. Straty osobowe i ofiary represji pod dwiema okupacjami*, red. T. Szarota, W. Materski, Warszawa 2009, s. 353.

19. *The Holocaust and Polish-Jewish relations during the Second World War. Publications Catalogue 2000–2019*, IPN, Warszawa 2019, s. 76.

20. Węcki M., *Powstańcy śląscy*, IPN, Warszawa 2017, s. 24.

21. *Wileńska łączniczka AK. Z Danutą Szyksznian-Ossowską „Sarenką" rozmawia Magdalena Semczyszyn*, IPN, Szczecin 2018, s. 264.

22. *Wolne Związki Zawodowe Wybrzeża 1978–1980 w relacjach*, koncepcja I. Hałagida, wstęp P. Brzeziński, oprac. biogramów i relacji A. Kazański, IPN, Gdańsk–Warszawa 2018, s. 48 + 24 s. wkł. zdj.

23. *Zagłada polskich elit. Akcja AB Katyń*, scenariusz W. Wasilewski, P. Kosiński, G. Motyka, P. Rokicki, IPN, Warszawa 2009 (katalog wystawy).

24. Zajączkowski S., Bereźnicki T., *Wrzesień pułkownika Maczka*, IPN Rzeszów–Warszawa 2019, s. 64.

25. Zechenter A., *Zagłada Polaków w Związku Sowieckim. Od przewrotu bolszewickiego do „operacji polskiej"*, t. 5, IPN, Warszawa 2019, s. 416.

ZAŁĄCZNIK NR 2:
PUBLIKACJE PRACOWNIKÓW IPN

Publikacje naukowe

– prace zwarte

1. *Aby Polska rosła w siłę, a ludzie żyli dostatniej. PRL w latach 1970–1975*, red. M. Bukała, D. Iwaneczko, Rzeszów–Warszawa 2019.

2. *Adolf Bocheński, Między Niemcami a Rosją. Wybór pism*, red. M. Zakrzewski, Kraków 2019.

3. *Andrzej Paczkowski. Fakty, pogłoski, nastroje. Dziennik czasu wojennego (14 XII 1981–13 VIII 1982)*, oprac. P. Pleskot, Warszawa 2019.

4. *Antykomunizm Polaków w XX wieku*, red. P. Kardela, K. Sacewicz, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019.

5. *Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych w Polsce w latach 1944–1956*, red. J. Syrnyk, Warszawa–Wrocław 2019.

6. *Antykomunizm socjalistów. Polska Partia Socjalistyczna wobec Komunistycznej Partii Robotniczej Polski/ Komunistycznej Partii Polski. Wypisy z prasy i dokumentów (1918–1938)*, oprac. K. Sacewicz, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019.

7. *Armia Krajowa w dokumentach 1939–1945*, t. 2, cz. 1 i 2, *czerwiec 1941 – kwiecień 1943*, red. W. Grabowski i in., Warszawa 2019 [wydanie drugie].

8. Balbus T., *„Fakir". Sergiusz Kościałkowski. Biografia egzekutora Kedywu, dowódcy szwadronu brygady „Juranda", komendanta oddziału partyzanckiego Armii Krajowej (na tle historii Okręgu Wileńskiego)*, t. 2: *Wojna i śmierć na Wileńszczyźnie*, Warszawa 2019.

9. Banaś K., *Punkty zakryte w obserwacji operacyjnej Kazimierza Świtonia na terenie województwa katowickiego w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w.*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" 2018, nr 1 (16) (druk w 2019).

10. Błażejowska J., *Ta historia wciąż trwa. Wspomnienia Jana Olszewskiego*, Poznań 2019.

11. Błasińska M., *Cud. W 1949 r. Lublin stał się Częstochową*, Lublin 2019.

12. Brzeziński P., *Zwijanie sztandaru. Komitet Wojewódzki PZPR w Gdańsku w latach 1975–1990*, Gdańsk–Warszawa 2019.

13. Bułhak W., *Wywiad PRL a Watykan 1962–1978*, Warszawa 2019.

14. *Ciemności kryją ziemię. Wybrane aspekty badań i nauczania o Holokauście*, red. M. Grądzka-Rejak, P. Trojański, Kraków–Nowy Sącz 2019.

15. *City and the process of transition from the early modern times to the present*, red. M. Gibiec, D. Wiśniewska, L. Ziątkowski, Cambridge 2019.

16. Danilecki T., *Między zaangażowaniem, przystosowaniem i sprzeciwem. Postawy mieszkańców województwa białostockiego wobec wyborów powszechnych w latach 1957–1969*, Białystok–Warszawa 2019.

17. Domański T., *Korekta obrazu? Refleksje źródłoznawcze wokół książki Dalej jest noc. Losy Żydów w wybranych powiatach okupowanej Polski*, t. 1–2, red. B. Engelking, J. Grabowski, Warszawa 2019.

18. Dudała H., Węcki M., *Kronika czasu przełomu. Górny Śląsk w latach 1919–1926 na fotografiach Stefana Pierzchalskiego*, Katowice–Warszawa 2019.

19. Dworaczek K., *„Mówiono o mnie, że jestem Robespierrem". Adam Skowroński 1931–2017*, Wrocław 2019.

20. *Dzieje 14. Pułku Ułanów Jazłowieckich*, red. J.S. Tym, oprac. K. Goździk i in., Warszawa 2019.

21. *Dzieje Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim 1972–1978*, t. 3, red. M. Siedziako, Z. Stanuch, ks. G. Wejman, Szczecin–Warszawa 2018 (druk 2019).

22. Dzielski M., *O potrzebie twórczego antykomunizmu. Wybór pism*, red. M. Zakrzewski, Kraków 2019.

23. *Dziennik „Staszka". Zapiski st. strz. cenz. Stanisława Wolfa, żołnierza Zgrupowań Partyzanckich AK „Ponury" (15 czerwca–11 października 1943 r.)*, oprac. M. Jedynak, Kielce–Warszawa 2019.

24. *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, t. 3, red. G. Waligóra, Ł. Sołtysik, K. Dworaczek, L. Próchniak, M. Zwolski, Warszawa 2019.

25. Fijuth-Dudek A., *Bez złudzeń i bez maski. Publicystyka Leopolda Ungera w paryskiej „Kulturze" w latach 1970–2000*, Warszawa–Lublin 2019.

26. Frazik W., *Wacław Felczak. A szabadság futára*, Budapeszt 2019.

27. Fritzsche P., *Żelazny wiatr. Europa pod władzą Hitlera*, red. A. Czocher, Warszawa 2019.

28. Gasztold P., *Towarzysze z betonu. Dogmatyzm w PZPR 1980–1990*, Warszawa 2019.

29. *Golgota kobiet. Relacje więźniarek Ravensbrück i innych obozów koncentracyjnych ze zbiorów Polskiego Instytutu Źródłowego w Lund*, oprac. Z. Stanuch, Szczecin 2018 (druk 2019).

30. Habielski R., *Audycje historyczne i kulturalne Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa w latach 1952–1975*, Wrocław 2019.

31. Hanus W., *Jeden z ostatnich. Stefan Kobos „Wrzos" (1900–1976). Przyczynek do dziejów konspiracji niepodległościowej na Narolszczyźnie*, Rzeszów–Warszawa 2018.

32. Hańderek M., *Unia 1940–1948. Dzieje zapomnianego ruchu ideowego*, Warszawa 2019.

33. Hytrek-Hryciuk J., *Między prywatnym a publicznym. Życie codzienne we Wrocławiu w latach 1938–1944*, Wrocław 2019.

34. *Jałta. Rzeczywistość, mit i pamięć*, red. S. Łukasiewicz, Warszawa–Lublin 2019.

35. *Jan Nowak-Jeziorański, Edward Raczyński. Korespondencja 1952–1975*, red. R. Habielski, Wrocław 2019.

36. Jedynak M., Ściślewska-Skrobisz R., *Major Eugeniusz Gedymin Kaszyński „Nurt", „Mur", „Zygmunt" (1909–1976)*, Warszawa 2019.

37. *Józef Piłsudski – idee, tradycje, nawiązania*, red. S. Pilarski, Łódź–Warszawa 2019.

38. Kirszak J., *Generał Kazimierz Sosnkowski 1885–1969*, Warszawa 2019.

39. Kirszak J., *Generał Roman Szymański. Żołnierz Pierwszej Kampanii Kadrowej, zdobywca Monte Cassino*, Warszawa 2019.

40. Kluska B., *PESEL w PRL: Informacja czy inwigilacja*, Łódź 2019.

41. Kozłowski T., *Koniec imperium MSW. Transformacja organów bezpieczeństwa państwa 1989–1990,* Warszawa 2019.

42. *Kryptonim „Klan". Służba Bezpieczeństwa wobec NSZZ „Solidarność" w Gdańsku*, t. 2: *I Krajowy Zjazd Delegatów*, wstęp, wybór i oprac. D. Sokołowski, R. Żydonik, Gdańsk–Warszawa 2019.

43. Krzysztofiński M., *Arcybiskup Ignacy Tokarczuk (1918–2012). Metropolita przemyski obrządku łacińskieg*o, Rzeszów–Warszawa 2019.

44. *Księża dla władzy groźni. Duchowni współpracujący z opozycją 1976–1989*, red. R. Łatka, Warszawa 2019.

45. Kubicki M., *Kapitan ostatni opuszcza swój statek… Józef Władysław Bednarz (1879–1939)*, Gdańsk–Warszawa 2019.

46. Kubicki M., *Zbrodnia w Lesie Szpęgawskim 1939–1940*, Gdańsk–Warszawa 2019.

47. Kuta C., *Niecenzurowane. Z dziejów drugiego obiegu wydawniczego w Krakowie w latach 1976–1990*, Kraków 2019.

48. Łatka R., *Episkopat Polski wobec stosunków państwo–Kościół i rzeczywistości społeczno–politycznej PRL 1970–1989*, Warszawa 2019.

49. Łatka R., Mackiewicz B., Zamiatała D., *Kardynał Stefan Wyszyński 1901–1981,* Warszawa 2019.

50. *Małopolscy Bohaterowie Niepodległości 1918*, red. F. Musiał, M. Wenklar, Kraków 2019.

51. Markiewicz M., *Odwilż na prowincji. Białostocczyzna 1956–1960*, Białystok–Warszawa 2018.

52. *Marzec i po Marcu. Wpływ kryzysu Marca '68 na środowiska naukowe i kulturę Polski ludowej*, red. P. Benken, T.P. Rutkowski, Szczecin–Warszawa 2019.

53. Mazanowska I., *Karolewo 1939. Zbrodnie w obozie Selbstschutz Westpreussen*, Toruń 2019, [wydanie drugie rozszerzone].

54. *Miasto w procesie przemian od czasów nowożytnych do współczesności*, red. M. Gibiec, D. Wiśniewska, L. Ziątkowski, Kraków 2019.

55. *Moja służba Niepodległej. Wspomnienia pułkownika dyplomowanego Józefa Szostaka „Filipa" (1897–1984)*, oprac. D. Koreś, Wrocław–Warszawa 2019.

56. Musiał F., *Podręcznik bezpieki. Teoria pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w świetle wydawnictw resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL (1970–1989)*, Kraków–Warszawa 2019.

57. *New Perspectives in Transnational History of Communism in East Central Europe*, red. K. Brzechczyn, (Series: Dia–Logos, t. 26), Bern 2019.

58. *Nie tylko „Po Prostu". Prasa w dobie odwilży 1955–1958*, red. M. Przeperski, P. Sasanka, Warszawa 2019.

59. *Nie zabijaj. Nacjonalizm i ludobójstwo na Kresach wobec Kościoła, etyki chrześcijańskiej i zasad humanizmu*, red. W. Osadczy, A. Kulczycki, Warszawa–Lublin 2018 (druk 2019).

60. *Normatywy Wojskowej Służby Wewnętrznej (1957–1990)*, oprac. B. Kapuściak, Katowice–Kraków 2019.

61. *Nowe perspektywy badawcze w transnarodowej historii komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej*, red. K. Brzechczyn, Poznań–Warszawa 2019.

62. *O solidarności wielką i małą literą pisanej*, red. G. Ostasz, J. Stecko, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2019.

63. *Obszar Zachodni Zrzeszenia WiN 1945*, red. K. Krajewski, Warszawa 2019.

64. *Obudzić naród do wielkości… Wystąpienia Janusza Kurtyki przed Parlamentem RP 2005–2010*, wybór C. Kuta, J. Tęsiorowski, wstęp i oprac. C. Kuta, Warszawa 2019.

65. *Od Gomułki do Gomułki*, red. M. Wenklar, Kraków 2019.

66. *Od Maximis undique pressi do Totus Tuus Poloniae populus. Metropolie mohylewska i wileńska w latach 1798–1992*, red. J. Wasilewski, Białystok–Warszawa 2019.

67. *Operacja „Zorza". Wizyta papieża Jana Pawła II w Katowicach w 1983 roku w dokumentach Służby Bezpieczeństwa*, oprac. A. Badura i in., Katowice–Warszawa 2019.

68. *Opozycja i opór społeczny w Polsce po 1956 roku*, t. 4, red. T. Kozłowski, J. Olaszek, G. Wołk, Warszawa 2019.

69. Ostapiuk M., *Komendant „Bury". Biografia kpt. Romualda Adama Rajsa „Burego" (1913–1949)*, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019.

70. „Pamięć i Sprawiedliwość" 2019, red. nacz. M. Szumiło, nr 1 (33).

71. „Pamięć i Sprawiedliwość" 2019, red. nacz. M. Szumiło, nr 2 (34).

72. *Pamięć Kresów – Kresy w pamięci*, red. B. Tracz, Katowice–Gliwice–Warszawa 2019.

73. *Pamiętali… Pamiętamy… Pamiętajcie… Wspomnienia Żydów polskich*, oprac. M. Zajda, P. Skorut, Kraków 2019.

74. Pawlicki A., *Procesy osób oskarżonych o popełnienie zbrodni niemieckich w Kraju Warty przed polskimi sądami specjalnymi w latach 1945–1946*, t. 1, Poznań–Warszawa 2019.

75. Pawlicki A., *Procesy osób oskarżonych o popełnienie zbrodni niemieckich w Kraju Warty przed polskimi sądami specjalnymi w latach 1945–1946*, t. 2, Poznań–Warszawa 2019.

76. *Piaszczyste drogi Karpatczyków. Fotografie kpt. Karola Angermana z lat 1940–1944 / Along the Sandy Trails with the Carpathian Riflemen: Photographs by Capt. Karol Angerman, 1940–1944*, red./eds. E. Hoffman-Jędruch, T. Stempowski, Warszawa 2019.

77. Pietrzyk M., Pleskot P., *W cieniu Kaina. Ofiary aparatu represji na terenie Inowrocławia i okolic w okresie PRL*, Inowrocław 2019.

78. Piwko R., *Ojciec Wojciech Szlenzak (1916–1997). Strażnik Pamięci o Sandomierskich Kolumbach*, Kielce 2019.

79. Piwko R., *Raoul Sergiusz Madeła „Paproć" (1914–1945). Zarys biografii ostatniego szefa wywiadu Obwodu AK Sandomierz*, Sandomierz 2019.

80. *Political and Transitional Justice in Germany, Poland and the USSR from the 1930s to 1950s*, red. M. Brechtken, W. Bułhak, J. Zarusky, Göttingen 2019.

81. *Polonelta Represiebi Sabchota Sakartveloshi Didi Teroris Dros (1937–1938)*, wstęp M. Majewski, W. Luarsabiszwili, O. Tuszuraszwili, H. Kuromiya, wybór i red. nauk. D. Alawerdaszwili, E. Kukhalaszwili, W. Luarsabiszwili, S. Koller, M. Majewski, O. Tuszuraszwili, IPN, Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Gruzji, Tbilisi 2019 (gruzińska wersja publikacji *Wielki Terror w sowieckiej Gruzji 1937–1938. Represje wobec Polaków*).

82. *Problemy archiwalnych systemów informatycznych*, red. J. Bednarek, P. Perzyna, Warszawa–Łódź 2019 („Symposia Archivistica", tom 5).

83. *Prymas Stefan Wyszyński a Niepodległa. Naród–patriotyzm–państwo w myśli i nauczaniu Prymasa Tysiąclecia*, red. E. Czaczkowska, R. Łatka, Warszawa 2019.

84. *Pułkownik Pilot Szczepan Ścibior, przedstawiciel pokolenia II Rzeczypospolitej. Wybór materiałów źródłowych: rozpracowanie, śledztwo i proces przed Najwyższym Sądem Wojskowym (1950–1952)*, oprac. M. Kruszyński, T. Osiński, Lublin–Dęblin 2019.

85. *Relacje Kościół – państwo na Górnym Śląsku w latach 1945–1989. Konflikt ideologiczny*, red. A. Dziurok, Katowice–Warszawa 2019.

86. *Relacje o pomocy udzielanej Żydom przez Polaków w latach 1939–1945*, t. 1: *Dystrykt warszawski Generalnego Gubernatorstwa*, oprac. S. Piątkowski, Warszawa–Lublin 2019.

87. *Represje za pomoc Żydom na okupowanych ziemiach polskich w czasie II wojny światowej*, t. 1, red. M. Grądzka-Rejak, A. Namysło, Warszawa 2019.

88. Rogalewska E., *Wartości pamięci. Szkice o ludziach idei w XX wieku*, Białystok–Warszawa 2018 (druk 2019).

89. *Rok 1922 na Górnym Śląsku – granice, administracja, społeczeństwo*, red. S. Rosenbaum, M. Węcki, Katowice–Warszawa 2019.

90. *Rok 1939 w dzienniku Hansa Franka*, tłum. V. Grotowicz, oprac. Paweł Kosiński, Warszawa 2019.

91. Romanek J., *Kolaboracja z Sowietami na terenie województwa lubelskiego we wrześniu i październiku 1939 r.*, Warszawa–Lublin 2019.

92. *Rozproszone archiwa NSZZ „Solidarność". Materiały z konferencji, Gdańsk, 21 listopada 2013 r.*, red. M. Kruk, Ł. Grochowski, Warszawa–Gdańsk 2019.

93. *Sen o wolności, głód nadziei. Wokół protestu głodowego w Krakowie-Bieżanowie*, red. C. Kuta, J. Marecki, Kraków 2019.

94. Sierchuła R., Muszyński W.J., *Józef Dowbor-Muśnicki 1867–1937*, Warszawa 2019.

95. Sikorski T., *Outsider. Sprawa Wojciecha Bąka. Wybór źródeł*, Warszawa–Szczecin 2019.

96. Skotarczak D., *Otwierać, milicja! O powieści kryminalnej w PRL*, Szczecin–Warszawa 2019.

97. Słapek D., Szumiło M., Hanusz H., *Sport, co „Gryfa" wart! Akademicki Związek Sportowy (1908–2017)*, Lublin 2019.

98. *Solidarni z Rumunią., Solidari cu Romania Grudzień 1989 – styczeń 1990, decembrie 1989–ianuarie 1990*, wstęp K. Białecki, fot. J. Kołodziejski, IPN, Narodowe Archiwa Rumunii, Warszawa–Poznań 2019 [wydanie II poprawione].

99. *Solidarność Walcząca 1982–1990*: *Studia i szkice*, red. S. Ligarski, M. Siedziako, Szczecin–Warszawa 2019.

100. *Sonderfahndungsbuch Polen. Specjalna księga gończa dla Polski*, oprac. G. Bębnik, Katowice–Warszawa 2019.

101. Stefan Wyszyński, *Pro Memoria*, t. 7: *1960*, oprac. R. Łatka, Warszawa 2019.

102. *Struktury i kadra kierownicza urzędów bezpieczeństwa publicznego w województwie łódzkim w latach 1945–1956*, red. R. Rabiega, J. Żelazko, oprac. R. Rabiega, J. Żelazko, współpraca R. Witak, Łódź–Warszawa 2019.

103. *Studia z dziejów Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie (1939–1947)*, red. P. Chmielowiec, K.A. Tochman, Rzeszów–Warszawa 2018.

104. *Tułaczy los rodziny Sakowiczów. Wspomnienia Wincentego, Matyldy i Olgierda Sakowiczów z lat 1898–1970. Listy ks. Stanisława Żuka do Matyldy z Sakowiczów Librowskiej z lat 1944–1982. Wybór źródeł*, oprac. A. Szot, Białystok–Warszawa 2019.

105. *Twórczość na zamówienie*, red. S. Ligarski, R. Łatka, Warszawa 2019.

106. *Uczestnicy Powstania Wielkopolskiego 1918–1919 związani z ziemią swarzędzką*, red. A. Bartoszek, E. Dobiński, A. Małyszka, M. Pokorski, Swarzędz 2019.

107. *Unsettled 1968 in the Troubled Present. Revisiting the 50 Years of Discussions from East and Central Europe*, eds. A. Konarzewska, A. Nakai, M. Przeperski, Routledge 2019.

108. *W drodze do władzy. Struktury komunistyczne realizujące politykę Rosji Sowieckiej i ZSRS wobec Polski (1917–1945)*, red. E. Kowalczyk, K. Rokicki, Warszawa 2019.

109. *W służbie dla prawdy. Prace historyczne dedykowane Zbigniewowi Nawrockiemu (1959–2017)*, red. T. Balbus, J. Bednarek, Warszawa 2019.

110. *W służbie państwu i społeczeństwu. Z dziejów formacji policyjnych na Podkarpaciu (1919–2019)*, red. P. Szopa, M. Skiba, Rzeszów–Warszawa 2019.

111. *Warmińsko-mazurskie studia z historii najnowszej*, t. 2, red. S. Nowakowski, K. Sacewicz, Olsztyn 2019.

112. Wąs P., *Konspiracyjne Wojsko Polskie – album fotograficzny*. *„Do Polski Wolnej, Suwerennej, Sprawiedliwej i Demokratycznej prowadzi droga przez walkę ze znikczemnieniem, zakłamaniem i zdradą*", Łódź–Warszawa 2019.

113. *Wiara i Niepodległość. Religijno-patriotyczne tradycje terenów obecnej diecezji sosnowieckiej*, red. A. Dziurok, M. Trąba, Katowice–Sosnowiec–Warszawa 2019.

114. Wichert W., *Narodowy socjalizm w historiografii Republiki Federalnej Niemiec w latach 1986–2016*, Szczecin–Warszawa 2018 (druk 2019).

115. Wierzbicki M., *Człowiek z Polski. Kazimierz Sabbat (1913–1989) i polska emigracja niepodległościowa*, Warszawa–Lublin 2019.

116. Wojcieszyk E., *„Fanatycy" i inni. Opór Wielkopolan wobec komunistów w latach 1956–1970. Wybrane zagadnienia*, Poznań–Warszawa 2019.

117. *Wojewodowie białostoccy 1919–1944*, red. K. Sychowicz, J. Wasilewski, Białystok–Warszawa 2019.

118. Wołoszyn J., *Niepodległościowa konspiracja młodzieżowa na ziemiach polskich w latach 1944/1945–1956*, Warszawa–Lublin 2019.

119. Wójcik B., *Moja służba w Armii Krajowej. Wspomnienia z pracy na kolei, działalności konspiracyjnej w Obwodzie Garwolin ZWZ-AK oraz okresu internowania w ZSRR*, przedmowa Z. Gnat-Wieteska, red. i oprac. T. Sudoł, Warszawa 2019.

120. *Wszystko co pamiętam. Wspomnienia (1928–1960)*, red. A. Fijuth-Dudek, T. Osiński, Warszawa–Lublin 2019.

121. *Wyniki pracy wywiadu naukowo-technicznego MSW PRL 1971–1989*, oprac. M. Sikora, Katowice–Warszawa 2019.

122. *Wywiad Narodowego Zjednoczenia Wojskowego Obszar I „Narew". Wybór źródeł*, oprac. M. Ostapiuk, red. P. Kardela, K. Sacewicz, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019.

123. *Wywiadowcza i kontrwywiadowcza działalność podziemia narodowego przeciwko Niemcom i komunistom w latach 1940–1945*, red. W.J. Muszyński, Warszawa 2019.

124. *Z dziejów polskiej emigracji politycznej po 1939 roku. Ludzie, struktury, idee*, red. P. Pleskot, Warszawa 2019.

125. *Zbiór fotografii byłej Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytutu Pamięci Narodowej*, t. 1: *Przegląd zawartości*, t. 2: *Indeksy*, red. T. Stempowski, K. Ślusarski, Warszawa 2019.

126. *Życie codzienne w PRL*, red. M. Choma-Jusińska, M. Kruszyński, T. Osiński, Warszawa–Lublin 2019

– artykuły

1. Badura A., *Ośrodki Duszpasterstwa Akademickiego w Zagłębiu Dąbrowskim w świetle dokumentów Służby Bezpieczeństwa* [w:] *Wiara i Niepodległość. Religijne i patriotyczne tradycje terenów diecezji sosnowieckiej (XIX–XX wiek)*, red. A. Dziurok, ks. M. Trąba, Katowice–Warszawa–Sosnowiec 2019.

2. Bagieński W., *Agent „Regina" i afera z lodówkami, czyli wpadka trójmiejskiej „Solidarności Walczącej" we wrześniu 1987 r.* [w:] *Solidarność Walcząca 1982–1990: Studia i szkice*, red. S. Ligarski, M. Siedziako, Szczecin–Warszawa 2019.

3. Bagieński W., *Aleksandra Ładosia kręta droga do PRL*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2019, nr 1.

4. Bagieński W., *Antykomunistyczna „dywersja ideologiczna" jako zagrożenie dla PRL* [w:] *Antykomunizm Polaków w XX wieku*, red. P. Kardela, K. Sacewicz, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019.

5. Bagieński W., *Próba wprowadzenia „nielegała" wywiadu PRL w struktury Solidarności Walczącej za pośrednictwem agenta ze struktur kierowniczych tej organizacji* [w:] *Solidarność Walcząca 1982–1990: Studia i szkice*, red. S. Ligarski, M. Siedziako, Szczecin–Warszawa 2019.

6. Bagieński W., *Reprymenda w moskiewskiej centrali. Relacja ministra spraw wewnętrznych Władysława Wichy z pobytu na uroczystościach 40-lecia sowieckich organów bezpieczeństwa w grudniu 1957 r.*, „Glaukopis. Pismo społeczno-historyczne" 2019, nr 36.

7. Bagieński W., *Wacław Komar – przyczynek do biografii (lata 1909–1945)*, „Komunizm. System – ludzie – dokumentacja" 2018, nr 7 (druk 2019).

8. Balbus T., *„30 rosyjskich bandytów zostało zastrzelonych". Majerańce pod Wilnem 1 marca 1944 r.* [w:] *W służbie dla prawdy. Prace historyczne dedykowane Zbigniewowi Nawrockiemu (1959–2017)*, red. nauk. T. Balbus, J. Bednarek, Warszawa 2019.

9. Banaś K., *Punkty zakryte w obserwacji operacyjnej Kazimierza Świtonia na terenie województwa katowickiego w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w.* [w:] „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" 2018, nr 1 (16).

10. Bechta M., *Polski Związek Wojskowy Obwód „Maria"* [w:] *Obszar Zachodni Zrzeszenia WiN 1945*, red. K. Krajewski, Warszawa 2019.

11. Bednarek J., *Archiwalny System Informacyjny i Archiwalny System Informatyczny. Wzajemne zależności* [w:] *Problemy archiwalnych systemów informatycznych*, red. J. Bednarek, P. Perzyna, Warszawa–Łódź 2019 („Symposia Archivistica", tom 5).

12. Bednarek J., *Problemy sensytywności zasobu archiwalnego Instytutu Pamięci Narodowej* [w:] *Archiwa bez granic. Pamiętnik VII Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich. Kielce, wrzesień 2017 r.*, red. W. Chorążyczewski, K. Stryjkowski, Warszawa 2018.

13. Bednarek J., *„Zachowywał się opornie". Przestępcze metody śledcze Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Łodzi w sprawie przeciwko Janowi Małolepszemu „Muratowi" – ostatniemu dowódcy Konspiracyjnego Wojska Polskiego* [w:] *W służbie dla prawdy. Prace historyczne dedykowane Zbigniewowi Nawrockiemu (1959–2017)*, red. T. Balbus, J. Bednarek, Warszawa 2019.

14. Bednarek J., *Zamiast wstępu. Zbigniewa Nawrockiego służba dla prawdy* [w:] *W służbie dla prawdy. Prace historyczne dedykowane Zbigniewowi Nawrockiemu (1959–2017)*, red. T. Balbus, J. Bednarek, Warszawa 2019.

15. Benken P., *Dokumentacja polskich dezerterów i jeńców spod Lenino w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej – studia przypadków* [w:] *Militaria Pomorskie. Zbiór studiów*, red. Ł. Nadolski, W. Bartoszak, Bydgoszcz 2019.

16. Benken P., *Kambodżańskie piekło w cieniu Wietnamu* [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 4, red. P. Benken, Zabrze–Tarnowskie Góry 2018 (druk 2019).

17. Benken P., *Kilka uwag na temat udziału Wojska Polskiego w walce z tzw. ośrodkami dywersji ideologicznej w Czechosłowacji w 1968 r.*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne" 2018, nr 2.

18. Benken P., *O religii w Chińskiej Republice Ludowej. Notatka z rozmowy przeprowadzonej przez radcę ambasady polskiej w Pekinie z zastępcą kierownika Pracowni Badawczej w Urzędzie do spraw Religii przy Radzie Państwa Chińskiej Republiki Ludowej 20 sierpnia 1987 roku*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2018, nr 2.

19. Benken P., *„Przechowalnia dla ludzi skompromitowanych" – Instytut Planowania Komisji Planowania przy Radzie Ministrów na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych w optyce aparatu bezpieczeństwa* [w:] *Marzec i po marcu. Wpływ kryzysu Marca '68 na środowiska naukowe i kulturę Polski ludowej*, red. P. Benken i T. P. Rutkowski, Szczecin–Warszawa 2019.

20. Benken P., *Skomplikowany życiorys redaktora Zbigniewa Flisowskiego w latach 1943–1952* [w:] *Twórczość na zamówienie*, red. S. Ligarski, R. Łatka, Warszawa 2019.

21. Benken P., *„Walka o pokój" w Indochinach. Wsparcie dla Demokratycznej Republiki Wietnamu udzielane przez Polską Rzeczpospolitą Ludową w najgorętszych latach II wojny indochińskiej* [w:] *Wojny i konflikty zbrojne po 1945 r. Zbiór studiów*, t. 6, red. W. Bartoszek, Ł. Nadolski, Bydgoszcz 2019.

22. Benken P., *Wojciech Jaruzelski „otwiera" Chiny. Wizyta I sekretarza Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Państwie Środka w 1986 roku*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2019, nr 1.

23. Benken P., *Życie w cieniu aparatu bezpieczeństwa. Działalność Franciszka Skwierczyńskiego (TW „Kamila") do 1983 roku* [w:] *Opozycja i opór społeczny w Polsce po 1956 r.*, t. 4, red. T. Kozłowski, J. Olaszek, G. Wołk, Warszawa 2019.

24. Bębnik G., *The Fight for Katowice in September 1939. Between the Legend and the Reality*, „History. Bulgarian Journal of Historical Education" 2019, vol. 27, nr 4.

25. Białecki K., *Katolicki Uniwersytet Lubelski w okresie rządów rektora ks. Wincentego Granata* [w:] *Katolicki Uniwersytet Lubelski 1918–2018*, t. 2, *(1944–1989)*, Lublin 2019.

26. Białek S., *Dymitr Ostaszewski. Naczelnik Centralnego Więzienia Karnego w Strzelcach Opolskich w latach 1950–1951* [w:] *W służbie dla prawdy. Prace historyczne dedykowane Zbigniewowi Nawrockiemu (1959–2017)*, red. nauk. T. Balbus, J. Bednarek, Warszawa 2019.

27. Borowiec J., *Przestępczość funkcjonariuszy UB województwa rzeszowskiego w latach 1944–1956*, „Prace Historyczno-Archiwalne" 2018, t. 30 (druk 2019).

28. Brożyniak A., *Kwestia ukraińska w polityce piłsudczyków (1918–1939). Zarys problematyki* [w:] *Józef Piłsudski – idee, tradycje, nawiązania*, red. S. Pilarski, Łódź–Warszawa 2019.

29. Brożyniak A., *Napady UPA na Birczę w latach 1944–1946* [w:] *Kresy. Należna prawda i pamięć – nie zemsta. Materiały z konferencji zorganizowanej 7 lipca 2018 roku*, red. K. Bąkała, W. Listowski, T. Skoczek, Warszawa 2019.

30. Brożyniak A., *Piłsudski-Petlura. Legenda asymetrycznego sojuszu* [w:] *Przemyskie Zapiski Historyczne. Studia i materiały poświęcone historii Polski Południowo-Wschodniej*, t. 22, red. J. Polaczek, Przemyśl 2019.

31. Brożyniak A., *Próba zagłady Dylągowej przez nacjonalistów ukraińskich 25–26 kwietnia 1944 r.* [w:] *Ludobójstwo OUN-UPA na Kresach Południowo-Wschodnich. Dawne Kresy Południowo-Wschodnie w optyce historycznej i współczesnej*, t. 11, red. W. Listowski, Kędzierzyn-Koźle 2019.

32. Brzechczyn K., *A Transformation of the Privileges of the Authorities into Property Rights or a Transformation of the Types of Class Rule?*, „Central European Journal of International and Security Studies" 2019, t. 13, nr 1.

33. Brzechczyn K., *Between Modernization and Enslavement: The Historiophical Implications of Two Approaches to the Social Divisions in Real Socialism* [w:] *New Perspectives in Transnational History of Communism in East Central Europe*, red. K. Brzechczyn, Bern 2019.

34. Brzechczyn K., *Communitarian Dimensions in the Socio-Political Thought of the Solidarity Movement in 1980–1981*, „Studia Philosophica Wratislaviensia" 2019, t. 14, z. 1.

35. Brzechczyn K., *From Proletariat Revolution to National Uprising. An Overview of Conceptualizations of Polish „Solidarność"*, „Humaniora. Czasopismo Internetowe" 2018, nr 3.

36. Brzechczyn K., *Między modernizacją a zniewoleniem. Historiozoficzne implikacje konceptualizacji podziałów społecznych realnego socjalizmu* [w:] *Nowe perspektywy badawcze w transnarodowej historii komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej* red. K. Brzechczyn, Poznań–Warszawa 2019.

37. Brzechczyn K., *Myśl polityczna Solidarności Walczącej w latach 1982–1990. Inspiracje – idee – interakcje* [w:] *Solidarność Walcząca 1982–1990: Studia i szkice*, red. S. Ligarski, M. Siedziako, Szczecin–Warszawa 2019.

38. Brzechczyn K., *Transformacja przywilejów władzy czy transformacja typów dominacji klasowej?*, „Porównania. Czasopismo poświęcone zagadnieniom komparatystyki literackiej oraz studiom interdyscyplinarnym" 2019, nr 1.

39. Brzechczyn K., *Wobec niepodległości. Próba rekonstrukcji wizji programowej środowiska politycznego „Głosu" w latach 1976–1980* [w:] *Od „Zapisu" do… zapisu historii. Kultura poza cenzurą w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1977–1991*, red. B. Bakuła, A. Matusiak, E. Tyszkowska-Kasprzak, Wrocław–Wojnowice 2019.

40. Brzechczyn K, *Wstęp. Transnarodowa perspektywa w badaniu komunizmu* [w:] *Nowe perspektywy badawcze w transnarodowej historii komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej* red. K. Brzechczyn, Poznań–Warszawa 2019.

41. Bukała M., *„Nowiny Rzeszowskie" wobec odwilży w województwie rzeszowskim (1955–1957)* [w:] *Nie tylko „Po Prostu". Prasa w dobie odwilży (1955–1958)*, red. M. Przeperski i P. Sasanka, Warszawa 2019.

42. Bukała M., *Ruch ludowy w kraju i na emigracji wobec komunizmu i komunistów. Zarys problemu* [w:] *Antykomunizm Polaków w XX wieku*, red. P. Kardela i K. Sacewicz, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019.

43. Bukała M., *Zjednoczone Stronnictwo Ludowe w latach 1970–1975. Wybrane problemy* [w:] *Aby Polska rosła w siłę, a ludzie żyli dostatniej. PRL w latach 1970–1975*, red. M. Bukała, D. Iwaneczko, Rzeszów–Warszawa 2019.

44. Bułhak W., *In Search of Political Justice, 1939–2000: From the Main Commission for the Investigation of German Crimes in Poland to the Institute of National Remembrance* [w:] *Political and Transitional Justice in Germany, Poland and the USSR from the 1930s to 1950s*, red. W. Bułhak, M. Brechtken, J. Zarusky, Göttingen 2019.

45. Bułhak W., Kollmer D., *Zwischen polnischem Adler und russischem Bären: die Rolle der Polnischen Volksarmee und die Quellen des Instituts für nationale Erinnerung* [w:] *Konflikt und Kooperation. Die Ostsee als Handlungs- und Kulturraum*, red. M. Göllnitz, N. Abraham, T. Wegener Friis, H. Müller-Enbergs, Berlin 2019.

46. Burczyk D., *Franciszek Sałek ps. „Jawor", „Jeleń" (1924–1962)* [w:] *Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny*, t. 5, Kraków–Warszawa–Wrocław 2018 (druk 2019).

47. Burczyk D., *Leon Markowski (1929–2005)* [w:] *Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny*, t. 5, Kraków–Warszawa–Wrocław 2018 (druk 2019).

48. Burczyk D., *Orzecznictwo Wojskowego Sądu Rejonowego w Gdańsku w sprawach karnych prowadzonych w latach 1946–1955 przeciwko funkcjonariuszom UBP i MO*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" 2018, nr 16 (druk 2019).

49. Burczyk D., *Stefan Pączkowski ps. „Drągal", „Zając" (1919–1946)* [w:] *Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny*, t. 5, Kraków–Warszawa –Wrocław 2018 (druk 2019).

50. Burczyk D., *Uczestniczki podziemia niepodległościowego przed Wojskowym Sądem Rejonowym w Gdańsku*, „Przegląd Archiwalny" 2018, nr 11 (druk 2019).

51. Burczyk D., *Witold Bielecki ps. „Czarny", „Konrad", Krokodyl" (1935–2007)* [w:] *Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny*, t. 5, Kraków–Warszawa–Wrocław 2018 (wydane 2019).

52. Busse K., *Klasztor ojców bernardynów w Radecznicy jako przykład represji sądowych państwa komunistycznego wobec Kościoła katolickiego – stan badań* [w:] *Na tym miejscu chwała Boga Najwyższego odprawiać się będzie. W setną rocznicę rewindykacji klasztoru oo. Bernardynów w Radecznicy (1919–2019)*, red. I.M. Janusz, A.K. Sitnik, Kalwaria Zebrzydowska 2019.

53. Busse K., *Praktyka postępowania z dokumentacją funduszu operacyjnego na przykładzie zachowanego zasobu archiwalnego po KW MO/WUSW w Radomiu (1975–1990)*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2018, t. 11 (druk 2019).

54. Byszuk D., *Kształtowanie się struktur Milicji Obywatelskiej na Rzeszowszczyźnie w latach 1944–1954* [w:] *W służbie państwu i społeczeństwu. Z dziejów formacji policyjnych na Podkarpaciu (1918–2019)*, red. M. Skiba, P. Szopa, Rzeszów–Warszawa 2019.

55. Ceran T. *Ad vocem do ad vocem. O zbrodni pomorskiej 1939 raz jeszcze*, „Wiadomości historyczne" 2019, nr 1.

56. Chilińska M., *Edita Jankauskiene (1965–2017)*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2018, t. 11 (druk 2019).

57. Chmielowiec P., *Konspiracja niepodległościowa w Wysokiej w okresie II wojny światowej* [w:] *Wysoka k. Łańcuta. Studia, szkice i materiały z dziejów parafii i miejscowości*, t. 2, red. abp A. Szal, ks. S. Zych, Wysoka 2019.

58. Choma-Jusińska M., *Drogi książki emigracyjnej do kraju. Na marginesie korespondencji i wspomnień Jerzego Kulczyckiego* [w:] *Z dziejów polskiej emigracji politycznej po 1939 roku. Ludzie, struktury, idee*, red. P. Pleskot, Warszawa 2019.

59. Cywiński B., Krzysztofiński M., *Duchowa i materialna pomoc biskupa Ignacego Tokarczuka opozycjonistom przed i po 1918 r. (dwugłos)* [w:] *Niezłomny. Pamięci księdza arcybiskupa Ignacego Tokarczuka w setną rocznicę urodzin*, red. nauk. J. Musiał, Warszawa 2019.

60. Czerwiński D., *Sowieci w „wyzwolonym" Starogardzie. Komendantura wojenna i pożar w zakładach spirytusowych*, „Rydwan. Roczniki Muzealne Muzeum Ziemi Kociewskiej" 2019, nr 14.

61. Czerwiński D., *Twórczość Jana Babczenki jako przykład literatury resortowej* [w:] *Twórczość na zamówienie*, red. S. Ligarski, R. Łatka, Warszawa 2019.

62. Czerwiński D., *Walka o granice Polski na Pomorzu*, „Teki Kociewskie" 2018, nr 12 (druk w 2019).

63. Czocher A., *Czy dobroczynność wymagała odwagi? O działaczach Polskiego Komitetu Opiekuńczego Kraków-miasto 1939–1945* [w:] *Cena odwagi. Między ocaleniem życia a ocaleniem człowieczeństwa*, red. A. Bartuś, P. Trojański, Oświęcim 2019.

64. Czocher A., *Drobna przestępczość pospolita w okupowanym Krakowie na podstawie więźniów więzienia przy ul. Senackiej (tzw. więzienia św. Michała) z lat 1939–1945* [w:] *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 3, red. M. Przegiętka i in., Warszawa 2019.

65. Czwarno S., Kujawa W., *Archiwum rodzinne Ewy i Jerzego Stolarskich przekazane do Instytutu Pamięci Narodowej w ramach Archiwum Pełnego Pamięci*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2018, t. 11 (druk 2019).

66. Czyżewski A., [recenzja] *Pomnikowa Michalina? Uwagi na marginesie książki P. Ossowskiego, Czerwona Michalina? Michalina Tatarkówna-Majkowska. Prządka–działaczka–łodzianka, Łódź 2017*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2018, t. 11 (druk 2019).

67. Dardzińska J., *„Był Gomułka, Gierek jest…". Listy anonimowe obywateli jako wyraz kontestacji władzy komunistycznej w latach 1970–1975* [w:] *Aby Polska rosła w siłę, a ludzie żyli dostatniej. PRL w latach 1970–1975*, red. M. Bukała, D. Iwaneczko, Rzeszów–Warszawa 2019.

68. Dąbrowski F., *Absolwenci Wyższej Szkoły Wojennej w rzeczywistości dyktatury komunistycznej: zarys losów* [w:] *U progu stulecia: studia z dziejów Wyższej Szkoły Wojennej w Warszawie*, red. R. Parafianowicz, Warszawa 2019.

69. Domański T., *Chęciny w latach okupacji niemieckiej. Wybrane zagadnienia* [w:] *Chęciny przez stulecia*, red. L. Michalska–Bracha, J. Szczepański, Kielce 2019.

70. Domański T., *Polnische Polizei w Kielcach. Zarys problematyki badawczej* [w:] *100-lecie Policji miasta Kielce*, red. D. Palacz, K. Wątorek, P. Zalewski, Kielce 2019.

71. Domański T., *The Stalinist Trial of Bishop Czesław Kaczmarek, the Ordinary of the Diocese of Kielce*, „The Person and the Challenges" 2019, vol. 9, nr 2.

72. Dryniak E. ks., *Moja droga do „Solidarności"*, oprac. M. Krzysztofiński [w:] *O solidarności wielką i małą literą pisanej*, red. G. Ostasz, J. Stecko, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2019.

73. Dudek J., *Codzienność tużpowojennego Lublina 1944–1945* [w:] *Lublin w kulturze – kultura w Lublinie. Dziedzictwo kulturowe miasta od średniowiecza do współczesności*, red. P. Dymmel, R. Jop, Lublin 2019.

74. Dudek J., *Obrazy codzienności we wspomnianych funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa* [w:] *Życie codzienne w PRL*, red. M. Choma-Jusińska, M. Kruszyński, T. Osiński, Warszawa 2019.

75. Dworaczek K., *Poligrafia Solidarności Walczącej – przykład struktury zbudowanej przez Barbarę Sarapuk* [w:] *Solidarność Walcząca 1982–1990: Studia i szkice*, red. S. Ligarski, M. Siedziako, Szczecin–Warszawa 2019.

76. Dworaczek K., *Propaganda anlässlich der Studentenproteste in der VR Polen – 1946–1968–1981/1982. Konstanten und Abweichungen* [w:] *Propaganda in der VR Polen und der DDR. Themen – Institutionen – Kampagnen*, red. R. Klementowski, E. Matkowska, J. Syrnyk, Wrocław 2019.

77. Dworaczek K., *Propaganda wobec studenckich buntów w Polsce Ludowej – 1946–1968–1981. Constans czy zmiana?* [w:] *Propaganda w PRL i NRD. Tematy – instytucje – kampanie*, red. R. Klementowski, E. Matkowska, J. Syrnyk, Wrocław 2019.

78. Dyrcz R., *Zmiany w przepisach dotyczących udostępniania badaczom i publicystom akt z zasobu Instytutu Pamięci Narodowej w latach 2000–2017*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2018, t. 11 (druk 2019).

79. Dziurok A., *Actions against the Catholic Church in Polish People's Republic till 1953*, „The Person and the Challenges" 2019, vol. 9, nr 2.

80. Dziurok A., *„Proszę o zwolnienie człowieka, ktury jest bezwiny". Prośby mieszkańców województwa śląskiego o zwolnienie z Centralnego Obozu Pracy w Jaworznie (1945–1946)* [w:] *Obóz dwóch totalitaryzmów. Jaworzno 1943–1956*, t. 3, red. A. Rams, Jaworzno 2018.

81. Dziurok A., *Starcie bezpośrednie – kwestie ideologiczne w rozmowach przedstawicieli władz partyjno-państwowych z duchownymi na terenie województwa śląskiego/katowickiego w okresie stalinizmu* [w:] *Relacje Kościół–państwo na Górnym Śląsku w latach 1945–1989. Konflikt ideologiczny*, red. A. Dziurok, Katowice–Warszawa 2019.

82. Dziurok A., *The Specific Character of Prosecuting Nazi Crimes in the Borderlands (on the Example of the Special Criminal Court in Katowice in 1945–1946)* [w:] *Political and Transitional Justice in Germany, Poland and the Soviet Union from the 1930s to the 1950s*, eds. M. Brechtken, W. Bułhak, J. Zarusky, Göttingen 2019.

83. Dziurok A., *Władze komunistyczne wobec Kościoła katolickiego w Zagłębiu Dąbrowskim w okresie stalinizmu – zarys problematyki* [w:] *Wiara i Niepodległość. Religijne i patriotyczne tradycje terenów diecezji sosnowieckiej (XIX–XX wiek)*, red. A. Dziurok, M. Trąba, Katowice–Sosnowiec–Warszawa 2019.

84. Dźwigał M., Gańczak F., *Franciszek Piesik* [w:] *Die Todesopfer an der Berliner Mauer 1961–1989. Ein biographisches Handbuch*, Hg. H.-H. Hertle, M. Nooke, Berlin 2019.

85. Dźwigał M., Skubisz Ł., *Zamieszki z udziałem junaków Powszechnej Organizacji „Służba Polsce" i ludności cywilnej w Szczecinie z 1 sierpnia 1948 r. w świetle materiałów źródłowych*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2018, t. 11 (druk 2019).

86. Filip K., *Gdańskie „Kontrasty" jako odzwierciedlenie aktywizacji lokalnego środowiska twórców kultury i działaczy społecznych* [w:] *Nie tylko „Po Prostu". Prasa w dobie odwilży 1955–1958*, red. M. Przeperski, P. Sasanka, Warszawa 2019.

87. Formella S., *Przygotowania do wizyty Jana Pawła II w Trójmieście w 1987 r. oraz jej przebieg w świetle akt sprawy obiektowej o kryptonimie „Zorza II"* [w:] *Papieskie pielgrzymki w PRL*, red. W. Polak, J. Kufel, P. Ruchlewski, Gdańsk 2019.

88. Formella S., *„Smutni panowie" a literatura kaszubsko-pomorska. Literatura kaszubsko-pomorska w pierwszej połowie lat 70. XX wieku w świetle materiałów archiwalnych Służby Bezpieczeństwa* [w:] *Literatura a polityka. Casus Pomorza i Kaszub*, red. D. Kalinowski, Słupsk–Wejherowo 2019.

89. Formella S., *„Ubecka" powieść z kluczem. „Worek Judaszów" Zbigniewa Nienackiego a rzeczywistość historyczna* [w:] *Twórczość na zamówienie*, red. S. Ligarski, R. Łatka, Warszawa 2019.

90. Fornal P., *Referat Ochrony przy Rafinerii Nafty Jedlicze w latach 1951–1955*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" 2019, nr 17.

91. Franczak A., Grądzka-Rejak M., *„Tylko mur nas dzieli, tylko kilkadziesiąt kroków, a tu życie, tam śmierć”. Mury wokół gett w Warszawie, Krakowie i Nowym Sączu* [w:] *Ciemności kryją ziemię. Wybrane aspekty badań i nauczania o Holokauście*, red. M. Grądzka-Rejak, P. Trojański, Kraków–Nowy Sącz 2019.

92. Frazik W., *Współpraca agenturalna Franciszka Abraszewskiego w latach 1950–1952*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2018, nr 47 (druk 2019).

93. Frączkiewicz K., *Polska i Europa Środkowo-Wschodnia w koncepcji „Mitteleuropy” Friedricha Naumanna i jej współczesna recepcja w Polsce* [w:] „Istorija ta heohrafija. Zbirnyk naukowych prać Charkiwśkoho nacionalnoho pedahohicznoho uniwersytetu imieni H.S. Skoworody” (Charkiw) 2018, nr 55.

94. Frączkiewicz K., Kotrys N., *Gra miejska dla uczniów starszych klas szkół podstawowych i ponadpodstawowych „Hollywrocław”* [w:] *Historyczne gry dydaktyczne – rozrywka, regionalizm, refleksja*, red. K. Sanojca, Wrocław 2018.

95. Gasztold P., *Bejrut w Warszawie. Arabski półświatek nad Wisłą w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w.* [w:] *Obrzeża społeczne Warszawy w latach 1945–1989. Studia i materiały*, red. P. Pleskot, Warszawa 2018 (druk 2019).

96. Gasztold P., *Ekstremalne formy działalności Solidarności Walczącej na tle przemocy politycznej i terroryzmu w ostatniej dekadzie PRL* [w:] *Solidarność Walcząca 1982–1990: Studia i szkice*, red. S. Ligarski, M. Siedziako, Szczecin–Warszawa 2019.

97. Gasztold P., *Maoizm nad Wisłą? Działalność Komunistycznej Partii Polski Kazimierza Mijala*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2018, nr 2 (druk 2019).

98. Gasztold P., *Nadgorliwość „marcowego” propagandzisty. Zawiłe losy Ryszarda Gontarza* [w:] *Marzec i po marcu. Wpływ kryzysu Marca ’68 na środowiska naukowe i kulturę Polski ludowej*, red. P. Benken, T.P. Rutkowski, Szczecin–Warszawa 2019.

99. Gasztold P., *Wars, Weapons and Terrorists: Clandestine Operations of the Polish Military Intelligence Station in Beirut, 1965–1982*, „The International History Review”, https://doi.org/10.1080/07075332.2019.1664609.

100. Gibiec M., *Pacyfikacja Galicji Wschodniej w 1930 r. w świetle wybranej prasy lwowskiej: „Diła” oraz „Słowa Polskiego”* [w:] *Kresy Wschodniej Rzeczypospolitej – Ludzie stamtąd*, red. P. Cichoracki, K. Łagojda, Łomianki 2019.

101. Gibiec M., *W walce o ukraińską szkołę. Działalność polityczna Mileny Rudnickiej na tle oświatowej polityki władz II Rzeczypospolitej w latach 1928–1935* [w:] *Na przekór konwencjom. Nieszablonowe role społeczne kobiet i mężczyzn od czasów nowożytnych do 1945 roku*, red. M. Gibiec, D. Wiśniewska, L. Ziątkowski, Wrocław 2018 (druk 2019).

102. Gibiec M., *Wokół akcji plebiscytowej i antyszkolnej. Spór o język i tożsamość ukraińską na terenie Okręgu Szkolnego Lwowskiego w latach 1932–1935*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2019, nr 1–2.

103. Gieroń R., *Próby przetrwania Zagłady w powiecie bocheńskim. Refleksje po lekturze artykułu Dagmary Swałtek-Niewińskiej*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2018, nr 47–48 (druk 2019).

104. Głębocki H., *Bezdany 1913. Czy Józef Piłsudski planował zamach na cara?* [w:] *Przypominać zapomniane, odkrywać nieznane. Polskie losy – Kościół – Syberia – Rosja (XIX–XX w.). Studia ofiarowane Profesorowi Eugeniuszowi Niebelskiemu w 70. rocznicę urodzin*, red. A. Barańska, Lublin 2019.

105. Golik D., Jarosz Z., *Akcje zbrojne Oddziału Partyzanckiego AK „Mszyca" ppor. Jana Stachury „Adama"*, „Zeszyty Rabczańskie" 2018, nr 6.

106. Golik D., *Nowotarska noc. Kilka uwag na marginesie artykułu Karoliny Panz*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2018, nr 47.

107. Golik D., *Rajdy – szlaki – badania terenowe. Odkrywanie miejsc pamięci na Podhalu i w Beskidach* [w:] *Miejsca (nie)pamięci*, oprac. zb., Kraków 2019.

108. Golik D., *Uciekinierzy z więzienia św. Michała w Krakowie – ujęcie chronologiczne*, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2018, nr 47.

109. Gontarczyk P., *Czy bracia Hryć byli polskimi mordercami Żydów? Czyli uwagi na temat naukowej wiarygodności badań prof. Barbary Engelking*, „Dzieje Najnowsze" 2018, nr 4 (druk 2019).

110. Gontarczyk P., *Syjoniści–rewizjoniści – przyczynek do żydowskiego antykomunizmu w II Rzeczypospolitej* [w:] *Antykomunizm Polaków w XX wieku*, red. P. Kardela, K. Sacewicz, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019.

111. Gontarek A., *Akcja zbrojna Armii Krajowej w czasie buntu w obozie Treblinka II w sierpniu 1943 roku – rekonesans badawczy*, „Studia nad Totalitaryzmami i Wiekiem XX" 2019, t. 3.

112. Gontarek A, *Buchbinder Szymon* [w:] *Słownik biograficzny Południowego Podlasia i Wschodniego Mazowsza*, t. 3, red. K. Maksymiuk, J. Piłatowicz, H. Świeszczakowska, Siedlce 2019.

113. Gontarek A., *Lejner Henoch Gerszon* [w:] *Słownik biograficzny Południowego Podlasia i Wschodniego Mazowsza*, t. 3, red. K. Maksymiuk, J. Piłatowicz, H. Świeszczakowska, Siedlce 2019.

114. Gontarek A., *Tykociński Izrael* [w:] *Słownik biograficzny Południowego Podlasia i Wschodniego Mazowsza*, t. 3, red. K. Maksymiuk, J. Piłatowicz, H. Świeszczakowska, Siedlce 2019.

115. Gontarek A., *Żydzi radzyńscy na fotografiach – błędy w opisach katalogu YIVO*, „Radzyński Rocznik Humanistyczny" 2019, nr 17.

116. Gorajczyk M., *Kobiety w niemieckim obozie koncentracyjnym Auschwitz-Birkenau* [w:] *Uwarunkowania kształtowania charakteru i osobowości*, red W. Truszkowski, Olsztyn 2019, [publikacja dostępna online: http://www.uwm.edu.pl/mskn/wp–content/uploads/2019/10/MSH.pdf].

117. Grabowski Ł., *Organizacja i zadania Departamentu Wojsk Ochrony Pogranicza w świetle dwóch instrukcji wprowadzonych w 1946 r.*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2018, t. 11 (druk 2019).

118. Grabowski W., *Polskie Państwo Podziemne stan wiedzy – kierunki potrzebnych badań historycznych*, „Biuletyn Fundacji Generał Elżbiety Zawackiej" 2017, R. 29, nr 67 (druk 2019).

119. Graczyk K. *Związek Powstańców Śląskich jako organizacja mająca na celu popełnianie przestępstw przeciwko życiu. Członkowie Związku Powstańców Śląskich oraz Związku Strzeleckiego przed Sądem Specjalnym w Katowicach (Sondergericht Kattowitz)*, „Śląski Almanach Powstańczy" 2019, t. 5.

120. Grądzka-Rejak M., *Ocaleni z Zagłady – zarys demograficzny*, „Studia nad Totalitaryzmami i Wiekiem XX" 2019, t. 3.

121. Grądzka-Rejak M., *Holocaust Survivors: A Demographic Overview*, „Totalitarian and 20th Century Studies" 2019, t. 3.

122. Grądzka-Rejak M., *„Zdobywczynie życia". Wybrane aspekty codzienności dziewcząt i kobiet żydowskich podczas okupacji niemieckiej (1939–1942)* [w:] *Ciemności kryją ziemię. Wybrane aspekty badań i nauczania o Holokauście*, red. M. Grądzka-Rejak, P. Trojański, Kraków–Nowy Sącz 2019.

123. Grądzka-Rejak M., Namysło A., *„Indeks Polaków zamordowanych i represjonowanych za pomoc Żydom w okresie II wojny światowej". Stan badań, wyniki pierwszego etapu projektu, perspektywa badawcza* [w:] *Represje za pomoc Żydom na okupowanych ziemiach polskich w czasie II wojny światowej*, red. M. Grądzka-Rejak, A. Namysło, Warszawa 2019.

124. Grądzka-Rejak M., Namysło A., *Relacje polsko-żydowskie w okresie II wojny światowej. Kontekst i uwarunkowania* [w:] *Represje za pomoc Żydom na okupowanych ziemiach polskich w czasie II wojny światowej*, red. M. Grądzka-Rejak, A. Namysło, Warszawa 2019.

125. Grądzka-Rejak M., Namysło A., *The Policy Of The German Authorities Towards The Jews In The First Years Of World War II (1939–1941). The Social Economic And Legal Context*, „History. Bulgarian Journal of Historical Education" 2019, vol. 27, nr 5.

126. Grądzka-Rejak M., Olaszek J., *Postawy i zachowania Polaków wobec Żydów w czasie okupacji niemieckiej w publikacjach drugiego obiegu w PRL*, „Zagłada Żydów. Studia i materiały" 2019, nr 15.

127. Grosicka M., *Pielgrzymki Jana Pawła II do Polski w materiałach kieleckiej Służby Bezpieczeństwa* [w:] *Papieskie pielgrzymki w PRL*, red. W. Polak, J. Kufel, P. Ruchlewski, Gdańsk 2019.

128. Grosicka M., *Przynależność polityczna funkcjonariuszy Komendy Miejskiej Milicji Obywatelskiej w Kielcach w latach 1945–1946. Rola ludowców w MO* [w:] *100-lecie Policji miasta Kielce*, red. D. Palacz, K. Wątorek, P. Zalewski, Kielce 2019.

129. Gucewicz D., *Marzec '68 w zasobie Archiwum IPN w Gdańsku* [w:] *Marzec 1968 w Gdańsku*, red. M. Nurek, Gdańsk 2019.

130. Gucewicz D., *Z trudnych dziejów Kościoła katolickiego na Starym Przedmieściu w okresie komunizmu* [w:] *Historia Gdańskich Dzielnic*, t. 2, *Stare Przedmieście*, red. J. Dargacz, K. Kurkowska, Gdańsk 2019.

131. Habielski R., *Cena przyjaźni. Marian Kukiel w roli biografa gen. Sikorskiego* [w:] *Marian Kukiel (1885–1973) i jego dzieło*, red. T. Siewierski, Z. Zielonka, Warszawa 2019.

132. Habielski R., *Ksawery Pruszyński i polityka* [w:] *Zagadkowy Ksawery Pruszyński*, red. B. Gautier, M. Urbanowski, Kraków 2019.

133. Habielski R., *O „Innym Świecie" Gustawa Herlinga-Grudzińskiego i literaturze zsyłkowej* [w:] *Świadectwo–Mit–Tajemnica. O Gustawie Herlingu-Grudzińskim*, red. Z. Kudelski, Warszawa 2019.

134. Habielski R., *Prasa polska wobec stosunków polsko-niemieckich przed wybuchem II wojny światowej* (w jęz. bułgarskim), „History. Bulgarian Journal of Historical Education" 2019, vol. 27, nr 4.

135. Hanus W., *Gen. Brig. Włodzimierz Muś (1918–1993). An exemplary model of a military career in the People's Republic of Poland*, „Humanities and Social Sciences", Sciences" 2018 (October – December), vol. 23, nr 25 (4) (druk 2019).

136. Hanus W., *Porozumienie i współpraca polskiego podziemia niepodległościowego z OUN-UPA na Narolszczyźnie w latach 1945–1947*, „Prace Historyczno-Archiwalne" 2018, t. 30 (druk 2019).

137. Hordecki B., Kościański R., *W kręgu nauczycieli oraz koleżanek i kolegów ze szkolnej ławy* [w:] *Zbigniew Wielgosz (1929–2017). Historyk mediewista, badacz i popularyzator historii regionalnej*, red. V. Julkowska, Poznań–Kościan 2019.

138. Jasiak K., *Bogusz Teodor ps. Mazur (1913–1986)* [w:] *Radomszczański Słownik Biograficzny*, t. 2, red. G. Mieczyński, Radomsko 2019.

139. Jasiak K., *Krawczyk Józef ps. Akacja, Iks (1920–1996)* [w:] *Radomszczański Słownik Biograficzny*, t. 2, red. G. Mieczyński, Radomsko 2019.

140. Jasiak K., *Kubik Czesław ps. Paweł (1910–1952)* [w:] *Radomszczański Słownik Biograficzny*, t. 2, red. G. Mieczyński, Radomsko 2019.

141. Jasiak K., *Mazurkiewicz Władysław ps. Mazur, Zyndram, Babinicz, Abb (1898–1984)* [w:] *Radomszczański Słownik Biograficzny*, t. 2, red. G. Mieczyński, Radomsko 2019.

142. Jasiak K., *Sprawa Szymona Zaremby ps. Jerzy, vel kpt. Aluna Morgana w świetle materiałów archiwalnych wywiadu brytyjskiego i komunistycznych służb specjalnych*, „Zeszyty Radomszczańskie" 2019, t. 16.

143. Jasiak K., *Stasiński Aleksander ps. Kruk (1891–1986)* [w:] *Radomszczański Słownik Biograficzny* t. 2, red. G. Mieczyński, Radomsko 2019.

144. Jasiak K., *„Wieszano głową w dół, po zakneblowaniu ust zalewano nos wodą lub octem". Sprawy byłych funkcjonariuszy PUBP w Wieluniu, oskarżonych i skazanych za zbrodnie komunistyczne popełnione w latach 1945–1953*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" 2018, nr 1.

145. Jasiak K., *Wojciechowski Zbigniew (1929–2008) ps. Naglący, Zbych* [w:] *Radomszczański Słownik Biograficzny*, t. 2, red. G. Mieczyński, Radomsko 2019.

146. Jasiak K., *Zaremba Szymon ps. Jerzy (1920–2015)* [w:] *Radomszczański Słownik Biograficzny*, t. 2, red. G. Mieczyński, Radomsko 2019.

147. Jaskułowski T., *Das Fiasko eines (nie existierenden) Bruderbundes – Die Stasi und das Jahr 1989 in Polen*, „Historie. Jahrbuch des Zentrums für Historische Forschung Berlin der Polnischen Akademie der Wissenschaften" 2019, nr 12.

148. Jaskułowski T., *Das politische System der Volksrepublik Polen in den letzten Jahrzehnten seines Bestehens*, [w:] *Staatssozialismen im Vergleich. Staatspartei – Sozialpolitik – Opposition*, red. U. Backes, G. Heydemann, C. Vollnhals, Göttingen 2019.

149. Jaskułowski T., *Skuteczna walka z wrogiem klasowym? Ministerstwo Bezpieczeństwa NRD wobec Solidarności Walczącej w latach osiemdziesiątych XX wieku. Tezy do dyskusji* [w:] *Solidarność Walcząca 1982–1990: Studia i szkice*, red. S. Ligarski, M. Siedziako, Warszawa 2019.

150. Jedynak M., [recenzja] *Jak nie pisać wojennych biografii, nawet w formie reportażu*, „Niepodległość i Pamięć. Czasopismo humanistyczne" 2019, R. 26, nr 3.

151. Jedynak M., *Tadeusz Ignacy Rylski „Ostoja", „Tytus" (1904–1983) – funkcjonariusz Policji Państwowej, żołnierz Armii Krajowej, fotograf i działacz społeczny* [w:] *100-lecie Policji miasta Kielce*, red. D. Palacz, K. Wątorek, P. Zalewski, Kielce 2019.

152. Kaczmarczyk W., *Lotnicy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie w zainteresowaniu organów bezpieczeństwa. Wybrane aspekty* [w:] *Wojna światów – materiały pokonferencyjne*, Koszalin 2019.

153. Kaczmarski K., *Adam Doboszyński wobec komunizmu* [w:] *Antykomunizm Polaków w XX wieku*, red. P. Kardela, K. Sacewicz, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019.

154. Kaczmarski K, *Instytucje imienia Romana Dmowskiego w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii* [w:] *Z dziejów polskiej emigracji politycznej po 1939 roku. Ludzie, struktury, idee*, red. P. Pleskot, Warszawa 2019.

155. Kaczmarski K., *Nie tylko Rothesay. Oficerskie obozy izolacyjne oraz obóz dyscyplinarny dla żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych w Wielkiej Brytanii (1940–1943)* [w:] *Studia z dziejów Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie 1939–1947*, red. P. Chmielowiec, K.A. Tochman, Rzeszów 2019.

156. Kaczmarski K., *Obchody rocznicy odzyskania niepodległości oraz innych rocznic historycznych przez Stronnictwo Narodowe w Wielkiej Brytanii*, „Dzieje Najnowsze" 2019, t. 51, nr 2.

157. Kaczmarski K., *Roman Dmowski i Komitet Narodowy Polski a Armia Polska we Francji (1917–1919)*, „Glaukopis. Pismo społeczno-historyczne" 2019, nr 37.

158. Kaczmarski K., *The Polish National Committee and the Polish Army in France (1917–1919)* „Rocznik Przemyski" 2019, vol. 55 issue 23 (3): History, "For Your Freedom and Ours": Polonia and the Struggle for Polish Independence, eds. T. Pudłocki, A.K. Wise.

159. Kaczmarski K., *Zygmunt Braude (1903–1976)* [w:] *W służbie dla prawdy. Prace historyczne dedykowane Zbigniewowi Nawrockiemu (1959–2017)*, red. J. Bednarek, T. Balbus, Warszawa 2019.

160. Kalbarczyk S., *In a (Not Completely) Distorting Mirror. Poland Viewed from the Perspective of the Authorities and of the Population of the Soviet Union on the Eve of and during the Soviet Aggression against Poland in September 1939*, „History. Bulgarian Journal of Historical Education" 2019, vol. 27, nr 5.

161. Kalbarczyk S., *Śledztwo NKWD ZSRS nr 148597. Przyczynek do losów polskich oficerów zaangażowanych w działalność Komisji Kulturalno-Oświatowej w obozie w Starobielsku* [w:] *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 3, red. M. Przegiętka i in., Warszawa 2019.

162. Kalbarczyk S., [recenzja] *Wołodymyr Baran, Wasyl Tokarski, „Zaczystka". Polityczni represiji w zachidnych obłastiach Ukrajny 1939–1941, Lwiw 2014* [w:] *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 3, red. M. Przegiętka i in., Warszawa 2019.

163. Kapuściak B., *Celowe niszczenie czy przepisowe brakowanie? Glosa w sprawie nieistniejących materiałów po Głównym Zarządzie Informacji i Wojskowej Służbie Wewnętrznej*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2018, nr 11 (druk 2019).

164. Kapuściak B., [recenzja] *Lech Kowalski, Krótsze ramię Moskwy. Historia kontrwywiadu wojskowego PRL, Warszawa 2017*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2018, nr 2.

165. Kapuściak B., *Wywiad wojskowy czy polityczny? Zainteresowanie Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego „kierunkiem watykańskim"*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy" 2019, nr 2.

166. Kasprzycki M., *Społeczno-polityczne i ekonomiczne aspekty pielgrzymki Jana Pawła II do Nowego Targu w czerwcu 1979 r.* [w:] *Papieskie pielgrzymki w PRL*, red. W. Polak, J. Kufel, P. Ruchlewski, Gdańsk 2019.

167. Kierski K., *Kościół katolicki w PRL wobec 60. Rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. Słowo biskupów na 60-lecie odzyskania niepodległości Polski*, „Meritum" 2018, t. 10.

168. Kierski K., *Niewyjaśniona sprawa kradzieży urny z ziemią katyńską w Przasnyszu w 1989 r.*, „Rocznik Przasnyski" 2019, t. 6.

169. Kirszak J., *Polak, który walczył z Sowietami, Niemcami, Włochami i Japończykami. Niezwykłe przypadki Aleksandra Sosnkowskiego* [w:] *Studia z dziejów Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie 1939–1947*, red. K. Tochman, P. Chmielowiec, Rzeszów 2019.

170. Klementowski R., *„Duch Czeki". Prolegomena do dziejów polskiej bezpieki* [w:] *Dni, które wstrząsnęły światem? Rewolucje w imperium rosyjskim w 1917 r. Przebieg, konsekwencje, pamięć*, red. P. Cichoracki, R. Klementowski, M. Ruchniewicz, Wrocław–Warszawa 2019.

171. Klementowski R., *Habitus ubeka. Kształtowanie wyobrażenia funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa o sobie i instytucji w której pracowali* [w:] *Propaganda w PRL i NRD. Tematy – instytucje – kampanie*, red. R. Klementowski, E. Matkowska, J. Syrnyk, Wrocław 2019.

172. Klementowski R., *Habitus des UB-Mannes. Selbstbild der Sicherheitsdienstfunktionäre und die Image-Bildung ihrer Institution* [w:] *Propaganda in der VR Polen und der DDR. Themen – Institutionen – Kampagnen*, red. R. Klementowski, E. Matkowska, J. Syrnyk, Wrocław 2019.

173. Klementowski R., *Jak Polska powiatowa „rosła w siłę, a ludziom żyło się dostatniej". Zarys problematyki na przykładzie powiatu Lwówek Śląski w pierwszej połowie lat siedemdziesiątych* [w:] *„Aby Polska rosła w siłę, a ludzie żyli dostatniej…". PRL w latach 1970–1975*, red. M. Bukała, D. Iwaneczko, Rzeszów–Warszawa 2019.

174. Klementowski R., *Kwestia „rozliczeń" aparatu bezpieczeństwa na Dolnym Śląsku w okresie odwilży* [w:] *W imię przyszłości partii. Procesy o łamanie tzw. praworządności socjalistycznej 1956–1957*, red. K. Ruzikowski, Warszawa 2019.

175. Klementowski R., *Oswajanie niewidzialnego. Pierwsza dekada atomowej edukacji* [w:] *Edukacja a gospodarka i społeczeństwo na ziemiach polskich w ujęciu historycznym*, red. K. Popiński, Wrocław 2019.

176. Klementowski R., *„Pionierzy" jeleniogórskiego Urzędu Bezpieczeństwa* [w:] *Jelenia Góra i region Karkonoszy w XX wieku*, red. I. Łaborewicz, M. Szajda, Jelenia Góra 2019.

177. Klementowski R., *„…szli wszędzie, dokąd ich partia posłała…" – „Odzyskiwanie" Ziem Zachodnich w kontekście polityki pamięci historycznej władz po 1945 roku* [w:] *„Ziemie Odzyskane". W poszukiwaniu nowych narracji*, red. E. Kledzik, M. Michalski, M. Praczyk, Poznań 2018 (druk 2019).

178. Klementowski R., *Życie „na służbie". Kazimierz Szczepański ps. „Woźniak"* [w:] *W służbie dla prawdy. Prace historyczne dedykowane Zbigniewowi Nawrockiemu (1959–2017)*, red. T. Balbus, J. Bednarek, Warszawa 2019.

179. Kłapeć J., *Czemierniki w latach 1918–1956* [w:] *Czemierniki – dzieje wsi, miasta i osady*, Czemierniki 2019.

180. Kłapeć J., *Doktor Mieczysław Biernacki – lekarz, polityk i działacz społeczny* [w:] *Piłsudczycy i Sanatorzy drugiego planu (1926–1939). Portrety zbiorowe i indywidualne*, red. R. Litwiński, M. Sioma, Lublin 2019.

181. Kolasa K., Pilarski S., *Proces działaczy NSZZ „Solidarność" z Tomaszowa Mazowieckiego jako przykład represyjnej działalności sądownictwa powszechnego w okresie stanu wojennego*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2018, t. 11 (druk 2019).

182. Komaniecka-Łyp M., *Co kryją archiwa Quai d'Orsay? Recenzja publikacji „Dans les Archives Secretes du Ouai d'Orsay. L'engagement de la France dans le monde 8 mai 1945–11 septembre 2001 red. Maurice Vaïsse, Hervé Magro, Paris, L'Iconoclaste, 2017, 400 s.*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2019, nr 1.

183. Komaniecka-Łyp M., *Inwigilacja francuskiej dyplomacji w Polsce przez aparat policyjny PRL w I połowie lat siedemdziesiątych XX w. Zarys problemu* [w:] *„Aby Polska rosła w siłę, a ludzie żyli dostatniej…". PRL w latach 1970–1975*, red. M. Bukała, D. Iwaneczko, Rzeszów–Warszawa 2019.

184. Komaniecka-Łyp M., *Kariery funkcjonariuszy szkoleniowców pionu obserwacji (Biura „B" MSW). Przyczynek do portretu zbiorowego* [w:] *Twórczość na zamówienie*, red. S. Ligarski, R. Łatka, Warszawa 2019.

185. Komaniecka-Łyp M., *„Obserwacja w służbie SB". Ogólnopolska konferencja naukowa IPN, Kraków, 18 września 2018 roku*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2019, nr 1.

186. Kopczyński M., *Sympozjum naukowe „Problemy archiwalnych systemów informatycznych" Łódź 16–17 października 2017 r.* [sprawozdanie], „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2018, t. 11 (druk 2019).

187. Koreś D., *Gabinet Ministra Spraw Wojskowych (Obrony Narodowej) i Naczelnego Wodza PSZ (Szefa Sztabu Głównego) w latach 1939–1945* [w:] *Studia z dziejów Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie 1939–1947*, red. K. Tochman, P. Chmielowiec, Rzeszów 2019.

188. Koreś D., *Generał bryg. Stanisław Tatar (1896–1980)* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 52/3, z. 215, Kraków 2019.

189. Koreś D., *Podpułkownik dypl. Mieczysław Tasiecki (1894–1958)* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 52/3, z. 215, Kraków 2019.

190. Koreś D., *Podpułkownik Jan Tarnowski (1904–1947)* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 52/3, z. 215, Kraków 2019.

191. Koreś D., *Tadeusz Pełczyński – „sanator" w armii i zaufany człowiek Józefa Becka w Sztabie Głównym WP?* [w:] *Piłsudczycy i sanatorzy drugiego planu (1926–1939). Portrety zbiorowe i indywidualne*, red. R. Litwiński, M. Sioma, Lublin 2019.

192. Koreś D., *Wpływ Oddziału III Operacyjnego Sztabu Głównego WP na rozwój komunikacji drogowej w Polsce w drugiej połowie lat 30-tych XX w. Przyczynek do zagadnienia*, „UR Journal of Humanities and Social Sciences" 2018, nr 4 (druk 2019),

193. Koreś D., Szewczyk S., *Zjazd Stahlhelmu we Wrocławiu w dn. 30 i 31 maja 1931 r. w świetle dokumentów Oddziału II Sztabu Głównego WP*, „Echa Przeszłości" 2019, t. 20/1.

194. Kosiński P., *Niemieckie poszukiwania generała Stefana Roweckiego* [w:] *Generał Stefan Rowecki „Grot" – tropiony dowódca podziemnej armii*, Warszawa 2019.

195. Kościański R., *Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Poznaniu w latach 1945–1954. Powstanie – struktura – działalność operacyjna*, „Dzieje Najnowsze" 2018, nr 4 (druk 2019).

196. Kościański R., *Źródła do dziejów Kościoła katolickiego w zasobie archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Poznaniu*, „Archiva Ecclesiastica" 2019, nr 12.

197. Kowalczyk E., *Change of Game Rules: The Policy of the Communist International during 1923–1925 vis-à-vis the Communist Sections*, „Review of History and Political Science" 2019, vol. 7, nr 2.

198. Kowalczyk E., *KRPP/KPP na służbie u Komintierna i sowietskogo gosudarstwa. Otdielnyje formy zawisimosti KRPP/KPP ot Komintierna i gosudarstwiennych struktur RSFSR/SSSR* [w:] *Mnogopartijnost' w Rossii w XX w.: stanowlenije, dinamika, transformacyi*, konfieriencyi g. Moskwa, 1–2 nojabria 2018 g., red. A.B. Ananczenko, Moskwa 2019.

199. Kowalczyk E., *Zmiany taktyczne w polityce Kominternu wobec sekcji komunistycznych w latach 1923–1925 na przykładzie KPRP/KPP* [w:] *W drodze do władzy. Struktury komunistyczne realizujące politykę Rosji Sowieckiej i ZSRS wobec Polski (1917–1945)*, red. E. Kowalczyk, K. Rokicki, Warszawa 2019.

200. Kozłowski T., Olaszek J., *Dynamika rozwoju rolniczej „Solidarności" (1980–1989)* [w:] *Ciągłość i zmiana. Sto lat rozwoju polskiej wsi*, t. 1, red. M. Halamska, M. Stanny, J. Wilkin, Warszawa 2019.

201. Kozubel M.B., Roman Ponomarenko, *Hałyćki dobrowolczi połky SS 1943–1944, Mandrivets*, Ternopil 2018, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2019, nr 2.

202. Kozubel M.B., *Podwójnie nieudane opracowanie (D.K. Markowski, Dwa powstania. Bitwa o Lwów 1918, Wydawnictwo Literackie, Warszawa 2019)*, „Klio" 2019, nr 4 (51).

203. Krajewski K., *Losy żołnierzy 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej po lipcu 1944 roku* [w:]: *Pierwsza w „Burzy": wokół dziejów 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowe*j, red. R. Parafianowicz, D. Miszewski, Warszawa 2019.

204. Krajewski K., *Pułkownik Jan Szczurek-Cergowski* [w:] *Obszar Zachodni Zrzeszenia WiN 1945*, red. K. Krajewski, Warszawa 2019.

205. Krajewski K., *Relacje pomiędzy AK i Niemcami na Nowogródczyźnie. Fakty i mity* [w:] *Polacy na Białorusi. Od końca XIX do początku XXI wieku*, t. 3, red. T. Gawin, Warszawa 2019.

206. Kraśnicka-Zajdler U., *Marian Rembowski wojewoda białostocki w latach 1924–1927* [w:] *Wojewodowie białostoccy 1919–1944*, red. nauk. K. Sychowicz, J. Wasilewski, Białystok–Warszawa 2019.

207. Kraśnicka-Zajdler U., *Marian Zyndram-Kościałkowski wojewoda białostocki w latach 1930–1934* [w:] *Wojewodowie białostoccy 1919–1944*, red. nauk. K. Sychowicz, J. Wasilewski, Białystok–Warszawa 2019.

208. Kraśnicka-Zajdler U., *Stefan Bądzyński wojewoda białostocki w latach 1919–1920* [w:] *Wojewodowie białostoccy 1919–1944*, red. nauk. K. Sychowicz, J. Wasilewski, Białystok–Warszawa 2019.

209. Kraśnicka-Zajdler U., *Stefan Popielawski wojewoda białostocki w latach 1920–1924* [w:] *Wojewodowie białostoccy 1919–1944*, red. nauk. K. Sychowicz, J. Wasilewski, Białystok–Warszawa 2019.

210. Kraśnicka-Zajdler U., *Stefan Wiktor Pasławski wojewoda białostocki w latach 1934–1936* [w:] *Wojewodowie białostoccy 1919–1944*, red. nauk. K. Sychowicz, J. Wasilewski, Białystok–Warszawa 2019.

211. Kruk B., *Linia kolejowa Legnica–Lubin–Rudna Gwizdanów. Historia i stan dzisiejszy* [w:] *A jednak kolej! Historyczne i współczesne uwarunkowania rozwoju transportu*, red. D. Keller, B. Kruk, T. Przerwa, Lubin 2019.

212. Kruk B., *Na torach Niepodległej Polski. Rzecz o taborze kolejowym, jego produkcji i przeznaczeniu* [w:] *Społeczno-gospodarczy bilans otwarcia polskiej niepodległości w 1918 roku*, red. T. Głowiński, M. Zawadka, Wrocław 2018 (druk 2019).

213. Kruszyński M., *„Annales Universitatis Mariae Curie–Skłodowska" – parę słów o najważniejszym czasopiśmie naukowym lubelskiego UMCS/lubelskiego świata nauki w okresie Polski Ludowej i PRL* [w:] *Lublin w kulturze – kultura w Lublinie. Dziedzictwo kulturowe miasta od średniowiecza do współczesności*, red. P. Dymmel, R. Jop, Lublin 2019.

214. Kruszyński M., *Ideologia w służbie codzienności. Marksizm-leninizm jako narzędzie objaśniania życia* [w:] *Życie codzienne w PRL*, red. M. Choma-Jusińska, M. Kruszyński, T. Osiński, Warszawa–Lublin 2019.

215. Kruszyński M., *Rosyjska „biała emigracja" w obiektywie pracowników polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych (lata 20. i początek lat 30.). Kilka spostrzeżeń*, „Przegląd Wschodni" 2019, nr 4.

216. Kruszyński M., *Wykonawcy polskiej polityki zagranicznej wobec ZSRS w okresie międzywojennym. Stosunek posłów i ambasadorów RP w Moskwie do komunizmu* [w:] *Antykomunizm Polaków w XX w.*, red. P. Kardela, K. Sacewicz, Warszawa–Białystok 2019 r.

217. Kruszyński M., Osiński T., *Pułkownik pilot Szczepan Ścibior – kilka uwag biograficznych* [w:] *Pułkownik Pilot Szczepan Ścibior, przedstawiciel pokolenia II Rzeczypospolitej. Wybór materiałów źródłowych: rozpracowanie, śledztwo i proces przed Najwyższym Sądem Wojskowym (1950–1952)*, oprac. M. Kruszyński, T. Osiński, Lublin–Dęblin 2019.

218. Krzek-Lubowiecki M., *Publikacje drugiego obiegu w 1985 roku w analizie Służby Bezpieczeństwa* [w:] *Opozycja i opór społeczny po 1956 roku*, red. T. Kozłowski, J. Oleszek, G. Wołk, Warszawa 2019.

219. Krzysztofiński M., *Biskup Ignacy Tokarczuk i duchowieństwo diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego wobec „Solidarności"* [w:] *O solidarności wielką i małą literą pisanej*, red. G. Ostasz, J. Stecko, M. Krzysztofiński, Rzeszów 2019.

220. Krzysztofiński M., *Ksiądz arcybiskup Ignacy Tokarczuk – antykomunista w sutannie* [w:] *Antykomunizm Polaków w XX wieku*, red. P. Kardela, K. Sacewicz, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019.

221. Krzysztofiński M., [recenzja] *Obudzić naród do wielkości. Wystąpienia Janusza Kurtyki przez Parlamentem RP 2005–2010, wybór C. Kuta, J. Tęsiorowski, wstęp i oprac. C. Kuta, Warszawa 2019*, „Przegląd Sejmowy" 2019, nr 6.

222. Krzysztofiński M., *Procesy, których nie było (Brystygierowa, Czaplicki, Skulbaszewski)* [w:] *W imię przyszłości Partii. Procesy o łamanie tzw. praworządności socjalistycznej 1956–1957*, red. T. Łabuszewski, W. Muszyński, Warszawa 2019.

223. Krzysztofiński M., *Przerwana kariera por. Józefa Radzika (1913–1992)* [w:] *W służbie dla prawdy. Prace historyczne dedykowane Zbigniewowi Nawrockiemu (1959–2017)*, red. T. Balbus, J. Bednarek, Warszawa 2019.

224. Kubicki M., *Analiza i ocena polskiego państwowego rybołówstwa kutrowego na Morzu bałtyckim w latach 1971–2001. Flota, połowy, wyniki* [w:] *Vade Nobiscum. Studia z historii gospodarczej, kulturowej i społecznej*, red. P. Budzyński i in., t. 21.

225. Kubicki M., *Flota kutrowa portów Półwyspu Helskiego 2004–2016*, „Studia i Materiały Instytutu Transportu i Handlu Morskiego" 2018, nr 15 (druk 2019).

226. Kubicki M., *Japońska połączona flota w I bitwie pod Guadalcanal 12–13 listopada 1942 roku*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej" 2018, nr 14 (druk w 2019).

227. Kubicki M., *Trawlery rufowe typu B-403 w polskiej, państwowej flocie kutrowej w latach 1978–1989*, „Zapiski Puckie" 2019, nr 18.

228. Kubicki M., *Zbrodnia na terenie Lasu Szpęgawskiego w ankietach Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Gdańsku*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2018, t. 11 (druk 2019).

229. Kujawa J., *Zwalczanie przestępczości kryminalnej w powiecie rzeszowskim w latach 1944–1948* [w:] *W służbie państwu i społeczeństwu. Z dziejów formacji policyjnych na Podkarpaciu (1918–2019)*, red. M. Skiba, P. Szopa, Rzeszów–Warszawa 2019.

230. Kupczewska M., *Okupacyjna codzienność w zapiskach Dawida Szpiro* [w:] *Małe Miasta. Codzienność*, red. M. Zemło, Białystok–Głogów Małopolski–Supraśl 2019.

231. Kuta C., *Kiedy nauka staje się komunistyczną propagandą – przypadek Władysława Góry (1918–2009)* [w:] *Twórczość na zamówienie*, red. S. Ligarski, R. Łatka, Warszawa 2019.

232. Kuta C., *Mieczysław Kotlarczyk – a teacher and artistic friend of John Paul II*, „The Person and Challenges" 2019, vol. 9, nr 1.

233. Kuta C., *Obraz sytuacji polityczno-społecznej pierwszej połowy lat siedemdziesiątych XX w. w dziennikach przedstawicieli władzy, literatury i kultury oraz środowisk katolickich* [w:] *Aby Polska rosła w siłę, a ludzie żyli dostatniej. PRL w latach 1970–1975*, red. M. Bukała, D. Iwaneczko, Rzeszów–Warszawa 2019.

234. Kuta C., *Protesty głodowe w PRL jako forma oporu i sprzeciwu* [w:] *Sen o wolności, głód nadziei. Wokół protestu głodowego w Krakowie-Bieżanowie*, red. C. Kuta, J. Marecki, Kraków 2019.

235. Kuta C., *Solidarni z narodem. Arcybiskupi Komitet Pomocy Więzionym i Internowanym w Krakowie* [w:] *Sen o wolności, głód nadziei. Wokół protestu głodowego w Krakowie-Bieżanowie*, red. C. Kuta, J. Marecki, Kraków 2019.

236. Kuta C., Marecki J., *Wstęp* [w:] *Sen o wolności, głód nadziei. Wokół protestu głodowego w Krakowie-Bieżanowie*, red. C. Kuta, J. Marecki, Kraków 2019.

237. Langowski K., *Wacław Jędrzejewicz jako twórca Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce* [w:] *Józef Piłsudski – idee, tradycje, nawiązania*, red. S. Pilarski, Łódź–Warszawa 2019.

238. Latocha K., *Pokazowy proces sądowy Stanisława Dolewskiego 5–12 stycznia 1948 r. w Łodzi* [w:] *Tractu Temporis. Ludzie – Regiony – Fakty. Księga dedykowana dr hab. prof. UŁ Tadeuszowi Nowakowi*, red. T. Grabarczyk, A. Kowalska-Pietrzak, Łódź–Wieluń 2018 (druk w 2019).

239. Leśkiewicz R., *Archiwalia polskich instytucji zagranicznych w zasobie Instytutu Pamięci Narodowej* [w:] *Archiwalia do dziejów polskiej emigracji politycznej z lat 1939 – 1990*, red. S. Łukasiewicz, M. Olczak, Warszawa 2018 (druk 2019).

240. Leśkiewicz R., *Archiwa i kolekcje prywatne w zasobie Instytutu Pamięci Narodowej,* „Archeion" 2018, t. 119 (druk 2019).

241. Leśkiewicz R., [recenzja] *Bartosz Nowożycki, Teoria i praktyka archiwistyki USA, Warszawa 2017, ss. 285*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2018 (druk 2019).

242. Leśkiewicz R., *Kartoteki operacyjne Oddziału II Sztabu Głównego WP oraz kontrwywiadu i wywiadu Armii Krajowej w zasobie archiwalnym IPN jako źródło do badań aktywności polskich służb specjalnych* [w:] *Kontrwywiad II RP (1914) 1918–1945 (1948)*, t. 5, cz. 1, Warszawa 2018 (druk 2019).

243. Leśkiewicz R., *Model architektury archiwalnego systemu informatycznego* [w:] *Problemy archiwalnych systemów informatycznych*, „Symposia Archivistica", t. 5, red. J. Bednarek, P. Perzyna, Warszawa–Łódź 2019.

244. Leśkiewicz R., *Prawo w służbie bezprawia. Działania komunistycznego sądownictwa wojskowego wobec żołnierzy podziemia antykomunistycznego* [w:] *W służbie dla prawdy. Prace historyczne dedykowane Zbigniewowi Nawrockiemu (1959–2017)*, red. T. Balbus, J. Bednarek, Warszawa 2019.

245. Leśkiewicz R., *Przykłady rozpracowań współpracowników i pracowników SRI nr VII w Poznaniu przez wojewódzkie struktury organów bezpieczeństwa państwa* [w:] *Kontrwywiad II RP (1914)–1945 (1948)*, t. 6, red. J. Biernacki, B. Kubisz, Warszawa 2019.

246. Leśkiewicz R., *Szef Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej* [w:] *W służbie dla prawdy. Prace historyczne dedykowane Zbigniewowi Nawrockiemu (1959–2017)*, red. T. Balbus, J. Bednarek, Warszawa 2019.

247. Libera P., *Polish Archival Materials and Documents for Researching Polish-Georgian Relations 1917/1918–1921* [in:] *Polish-Georgian Historians' Commission. Collected Works,* t. 1, red. D. Kolbaia, Warszawa 2019.

248. Lubecka J., *Der Prozess gegen Rudolf Höß. Verlauf und juristische Aspekte* [w:] E. Heitzer, G. Morsch, R. Traba, K. Woniak, *Im Schatten von Nürnberg, Transnationale Ahndung von NS-Verbrechen*, Berlin 2019.

249. Lubecka J., *German Crimes Tried in Poland: A Political and Legal Analysis on the Example of Supreme National Tribunal Trials in Southern Poland* [w:] *Political and Transitional Justice in Germany, Poland and the Soviet Union from the 1930s to the 1950s*, red. M. Brechtken, W. Bułhak, J. Zarusky, Götingen, Wallstein Verlag, 2019.

250. Łabuszewski T., *Komenda Obszaru Zachodniego AK-DSZ-WiN 1944–45* [w:] *Obszar Zachodni Zrzeszenia WiN 1945*, red. K. Krajewski, Warszawa 2019.

251. Łabuszewski T., *Poszukiwania śladów po miejscach zbrodni komunistycznych* [w:] *Poszukiwanie i identyfikacja ofiar zbrodni systemów totalitarnych. Doświadczenia polskie w kontekście europejskim*, red. M. Zwolski, Białystok–Warszawa 2018 (druk 2019).

252. Łatka R., *Arcybiskup Antoni Baraniak jako członek Episkopatu Polski*, cz. 1: *(1951–1967)*, „Seminare" 2019, nr 3.

253. Łatka R., *Czy Prymas Polski Stefan Wyszyński był antykomunistą?* [w:] *Antykomunizm Polaków w XX wieku*, red. P. Kardela, K. Sacewicz, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019.

254. Łatka R., *Dwie wizje roli Kościoła w realiach komunistycznej dyktatury– wymiana korespondencji pomiędzy bp. Ignacym Tokarczukiem ordynariuszem przemyskim a sekretarzem Episkopatu Polski bp. Bronisławem Dąbrowskim w 1979 r.*, „Dzieje Najnowsze" 2019, nr 1.

255. Łatka R., *Episkopat Polski wobec współpracy duchowieństwa z opozycją solidarnościową 1980–1989 na tle relacji państwo–Kościół* [w:] *Księża dla władzy groźni. Duchowni współpracujący z opozycją 1976–1989*, red. R. Łatka, Warszawa 2019.

256. Łatka R., *Idea dobra wspólnego i racja stanu w nauczaniu Prymasa Wyszyńskiego* [w:] *Prymas Stefan Wyszyński a Niepodległa. Naród-patriotyzm-państwo w myśli i nauczaniu Prymasa Tysiąclecia*, red. E. Czaczkowska, R. Łatka, Warszawa 2019.

257. Łatka R., *Kościół katolicki w latach przełomu (1987–1989)*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2019, nr 1.

258. Łatka R., *Marian Strużyński vel Reniak, wzorcowy resortowy autor* [w:] *Twórczość na zamówienie*, red. S. Ligarski, R. Łatka, Warszawa 2019.

259. Łatka R., *„Normalizacja" relacji państwo–Kościół w latach siedemdziesiątych XX wieku z perspektywy Prymasa Stefana Wyszyńskiego – nieznany dokument z Sekretariatu Prymasa Polski*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2018, nr 2.

260. Łatka R., *Ocena przebiegu i efektów dwóch pierwszych pielgrzymek Jana Pawła II do Ojczyzny dokonana przez prymasów Stefana Wyszyńskiego i Józefa Glempa– próba porównania* [w:] *Papieskie pielgrzymki w PRL*, red. W. Polak, J. Kufel, P. Ruchlewski, Gdańsk 2019.

261. Łatka R., *Prymas Józef Glemp wobec opozycji politycznej 1983–1984*, „Warszawskie Studia Teologiczne" 2019, nr 1.

262. Łatka R., *The idea of the common good and the reason of state in the teaching of primate Wyszyński*, „Studia Theologica Varsaviensia" 2018, nr 2.

263. Majchrzak G., *Czy „Solidarność" była ruchem antykomunistycznym?* [w:] *Antykomunizm Polaków w XX w.*, red. P. Kardela, K. Sacewicz, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019.

264. Majchrzak G., *Pielgrzymka obaw i nadziei. Solidarność wobec trzeciej pielgrzymki Jana Pawła II do Polski* [w:] *Papieskie pielgrzymki w PRL*, red. W. Polak, J. Kufel, P. Ruchlewski, Gdańsk 2019.

265. Majchrzak G., *Radio Solidarności Walczącej* [w:] *Solidarność Walcząca 1982–1990: Studia i szkice*, red. S. Ligarski, M. Siedziako, Szczecin–Warszawa 2019.

266. Majchrzak G., *Rozmowy z „Panem Cogito". Zbigniew Herbert na celowniku peerelowskiego wywiadu*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2019, nr 1.

267. Majewski M., *Brat Marszałka na Łubiance. Własnoręczne zeznania ministra Jana Piłsudskiego z grudnia 1939 r.* [w:] *W służbie dla prawdy. Prace historyczne dedykowane Zbigniewowi Nawrockiemu (1959–2017)*, red. nauk. T. Balbus, J. Bednarek, Warszawa 2019.

268. Majewski M., *W polsko-ukraińskiej grupie roboczej* [w:] *W służbie dla prawdy. Prace historyczne dedykowane Zbigniewowi Nawrockiemu (1959–2017)*, red. nauk. T. Balbus, J. Bednarek, Warszawa 2019.

269. Maksimiuk D., *Kierownictwo Sądu Okręgowego w Wilnie w okresie funkcjonowania Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich – szkice biograficzne*, „Z Dziejów Prawa" 2019, t. 12.

270. Maksimiuk D., *Stefan Seweryn Kirtiklis. Wojewoda białostocki w latach 1936–1937* [w:] *Wojewodowie białostoccy 1919–1944*, red. K. Sychowicz, J. Wasilewski, Białystok–Warszawa 2019.

271. Malec M., *Represje wobec księdza Adolfa Chojnackiego* [w:] *Sen o wolności, głód nadziei. Wokół protestu głodowego w Krakowie–Bieżanowie*, red. C. Kuta, ks. J. Marecki, Kraków 2019.

272. Małyszka A., *Swarzędzkie drogi do niepodległości* [w:] *Uczestnicy Powstania Wielkopolskiego 1918–1919 związani z ziemią swarzędzką*, red. A. Bartoszek, E. Dobiński, A. Małyszka, M. Pokorski, Swarzędz 2019.

273. Marcinkiewicz-Kaczmarczyk A., *A Női Ligára vonatkozó levéltári iratok a lengyel Nemzeti Emlékezet Intézete Központi és Területi Levéltáraiban, valamint hasznosíthatóságuk a szervezet történetének feltárásában*, „Betekintő" 2019, nr 13.

274. Marcinkiewicz-Kaczmarczyk A., *Obraz kobiety rozpowszechniany w kobiecej prasie podziemnej (1939–1945)* [w:] *Polityka i politycy w prasie XX i XXI wieku. Polityka w prasie kobiecej*, red. M. Dajnowicz, A. Miodowski, Białystok 2019.

275. Marcinkiewicz-Kaczmarczyk A., *Postać Józefa Piłsudskiego popularyzowana w oddziałach Ochotniczej Legii Kobiet (1918–1922)* [w:] *Józef Piłsudski – idee, tradycje, nawiązania*, red. S. Pilarski, Łódź–Warszawa 2019.

276. Marek Ł., *Enslavement of the Church in Poland in 1953*, „The Person and the Challenges" 2019, vol. 9, nr 2.

277. Marek Ł., *Ksiądz Adolf Chojnacki jako patriota i kustosz pamięci narodowej* [w:] *Sen o wolności głód nadziei. Wokół protestu głodowego w Krakowie-Bieżanowie*, red. C. Kuta, J. Marecki, Kraków 2019.

278. Marek Ł., *Parafia polskokatolicka i konflikt wyznaniowy w Bolesławiu na tle polityki władz PRL* [w:] *Wiara i Niepodległość. Religijne i patriotyczne tradycje terenów diecezji sosnowieckiej (XIX–XX wiek)*, red. A. Dziurok, M. Trąba, Katowice–Sosnowiec–Warszawa 2019.

279. Marcinkiewicz M., *Kościół na Pomorzu Zachodnim wobec internowanych w ośrodkach odosobnienia w byłym województwie koszalińskim* [w:] *Dzieje kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim 1979–1989/1990,* t. 4, red. M. Siedziako, Z. Stanuch, ks. G. Wejman, Szczecin–Warszawa 2019.

280. Markiewicz M., *„Gazeta Białostocka" w okresie „odwilży" (1956–1957)* [w:] *Nie tylko „Po Prostu". Prasa w dobie odwilży (1955–1958)*, red. M. Przeperski, P. Sasanka, Warszawa 2019.

281. Markiewicz M., *Jan Siedlecki (1918–1989)* [w:] *Konspiracja i opór społeczny w Polsce. Słownik biograficzny*, t. 5, red. K. Krajewski, Warszawa 2018.

282. Markiewicz M., *Ruch łączności miasta z wsią na Białostocczyźnie (1948–1956). Założenia – realizacja – rezultaty*, „Studia Łomżyńskie" 2018, t. 28.

283. Mazanowska I., *Kariera Wernera Sorgatza – komendanta obozu Selbstschutzu* [w:] *Jak się rodzi zło. Sprawcy, wykonawcy, pomocnicy*, red. A. Bartuś, Oświęcim 2018.

284. Michliński R., *Marynarz, pisarz, ofiara Zbrodni Katyńskiej. Karol Taube (1880–1940)* [w:] *Zapomniane bandery. Flotylle rzeczne II Rzeczypospolitej*, red. S. Januszewski, Wrocław 2019.

285. Namsołek P., *W służbie wilnianom. Powstanie Towarzystwa Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej w 1988 roku i pierwsze lata działalności* [w:] *Pamięć Kresów – Kresy w pamięci*, red. B. Tracz, Katowice–Gliwice–Warszawa 2019.

286. Namysło A., *Wprowadzenie, przypisy krytyczne* [w:] T. Prekerowa, *Konspiracyjna Rada Pomocy Żydom w Warszawie 1942–1945*, Warszawa 2019 [wydanie drugie].

287. Namysło A., *Zagłada dąbrowskich Żydów* [w:] *Dąbrowa Górnicza. Monografia*: t. 3, *Dzieje miasta*, cz. 2, red. A. Rybak. A.J. Wójcik, Z. Woźniaczka, Dąbrowa Górnicza 2019.

288. Nisiobęcka A., *Adaptacja reemigrantów z Francji do komunistycznej rzeczywistości w Polsce Ludowej w latach 1945–1954*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych" 2018, t. 79 (druk 2019).

289. Nisiobęcka A., *Niepożądani – Francja wobec emigracji polskiej w latach 1930–1944*, „Studia Historyczne" 2017, z. 3 (druk 2019).

290. Niwiński P., *Kazimierz Leski „Bradl"* [w:] *Obszar Zachodni Zrzeszenia WiN 1945*, red. K. Krajewski, Warszawa 2019.

291. Niwiński P., *Z Lubelszczyzny na Pomorze*, „Cywilizacja i Polityka" 2018, t. 16 (druk w 2019).

292. Niziołek P., *Kazimierz Marcinkiewicz (1913–1946)* [w:] *Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny*, t. 5, red. K. Krajewski, Warszawa 2018.

293. Niziołek P., *Władysław Bruliński (1915–1998)* [w:] *Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny*, t. 5, red. K. Krajewski, Warszawa 2018.

294. Noszczak B., *Antykomunizm Federacji Młodzieży Walczącej* [w:] *Antykomunizm Polaków w XX wieku*, red. P. Kardela, K. Sacewicz, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019.

295. Noszczak B., *Antykościelna międzynarodówka. Współpraca polskiego Urzędu do spraw Wyznań z jego odpowiednikami w państwach „demokracji ludowej" (1954–1962)*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2019, nr 1.

296. Noszczak B., *My, Naród. Polska i Polacy w milenijnym programie prymasa Stefana Wyszyńskiego (1956–1966/1967)* [w:] *Prymas Wyszyński a Niepodległa. Naród – patriotyzm – państwo w nauczaniu Prymasa Tysiąclecia*, red. E.K. Czaczkowska, R. Łatka, Warszawa 2019.

297. Noszczak B., *Ramowy plan Centralnego Zespołu Koordynacyjnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dotyczący zabezpieczenia państwowych i kościelnych uroczystości jubileuszowych w 1966 r.*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2018, t. 11 (druk 2019).

298. Noszczak B., *We, The Nation. Poland and Poles in the Millennium Programme of Primate Stefan Wyszyński (1956–1966/1967)*, „Studia Theologica Varsaviensia" 2018, nr 2 (druk w 2019).

299. Olaszek J., *Dwie próby rozliczenia się środowiska literackiego ze stalinizmem*, „Polska 1944/45–89. Studia i materiały" 2019, nr 17.

300. Olaszek J., *Historia samizdatu w bloku sowieckim – próba syntezy* [w:] *Od „Zapisu" do… zapisu historii. Kultura poza cenzurą w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1977–1991*, red. B. Bakuła, A. Matusiak, E. Tyszkowska-Kasprzak, Wrocław–Wojnowice 2018 (druk 2019).

301. Olaszek J., *Jan Walc – od kultury oficjalnej do kultury niezależnej* „Studia Interkulturowe Europy Środkowo-Wschodniej" 2019, nr 12.

302. Olaszek J., *Kultura, która nie kłamie. Szkic o Komitecie Kultury Niezależnej*, „Wolność i Solidarność. Studia z dziejów opozycji wobec komunizmu i dyktatury" 2017, nr 10 (druk 2019).

303. Olaszek J., *Lipski poza schematami*, „Więź" 2019, nr 7.

304. Olaszek J., *Marzec '68 w publikacjach drugiego obiegu w PRL*, „Polska 1944/45–1989. Studia i miateriały" 2018, nr 16 (druk 2019).

305. Olaszek J., [recenzja] *T. Kozłowski, Anatomia rewolucji: Narodziny ruchu społecznego „Solidarność" w 1980 roku*, „Kwartalnik Historyczny" 2019, no. 3 [English Edition].

306. Olaszek J., *Underground, publishing, samizdat and Central Europe*, „Kwartalnik Historyczny" 2019, no. 3 [English Edition].

307. Opulski R., *Stalinization, de-Stalinization, and re-Stalinization. 1953 behind the "Iron Curtain"*, „The Person and the Challenges" 2019, vol. 9, nr 2.

308. Osiński K., *Męczennik za Ojczyznę. Przypadek ppor. AK Leszka Białego (1919–1945)* [w:] *Roczniki księdza Jerzego. Męczennicy za wiarę i Ojczyznę*, t. 5, red. ks. P. Nowogórski, W. Polak, W. Rozynkowski, Toruń–Górsk 2019.

309. Osiński T., *Ziemianie w prasowym rysunku satyrycznym 1944–1956*, „Polska 1944/45–1989. Studia i materiały" 2019, t. 17.

310. Ostapiuk M., *Historia Kadrowego Plutonu „Czarnej Trzynastki" Dzielnicy „D" Garnizonu Konspiracyjnego Miasta Wilna*, „Krakowski Rocznik Historii Harcerstwa" 2019, nr 15.

311. Ostapiuk M., *Z Milicji Obywatelskiej do Narodowego Zjednoczenia Wojskowego. Początki partyzanckiej drogi komendanta powiatu NZW Grajewo ppor. Józefa Puławskiego „Gołębia"* [w:] *Dawniej niż wczoraj – 100 lat polskiej Policji*, red. M. Fałdowski, P. Kardela, Szczytno 2019.

312. Ostapiuk M., *Znalezione przy „Plonie". Działalność oddziału PAS KO NZW Białystok w wybranych meldunkach sierż. Tadeusza Bogatki „Plona" (1947–1949)*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2019, nr 2.

313. Ostasz G., Tochman K.A., *Oddział „Ojca Jana" w świetle raportu kontrwywiadu AK. Różne oblicza legendy* [w:] *W służbie dla prawdy. Prace historyczne dedykowane Zbigniewowi Nawrockiemu (1959–2017)*, red. T. Balbus, J. Bednarek, Warszawa 2019.

314. Ostasz G., Tochman K.A., *Profesor Bolesław Fleszar – „Solidarnościowy" Rektor Politechniki Rzeszowskiej w świetle wybranych akt Służby Bezpieczeństwa* [w:] *O Solidarności wielka i małą literą pisanej*, red. M. Krzysztofiński, G. Ostasz, J. Stecko, Rzeszów 2019.

315. Paczoska-Hauke A., *Okręg Pomorski (Bydgoski) Zrzeszenia WiN* [w:] *Obszar Zachodni Zrzeszenia WiN*, red. K. Krajewski, Warszawa 2019.

316. Paczoska-Hauke A., *Władysław Kołodziński (1910–1983)* [w:] *Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944–1956. Słownik biograficzny*, t. 5, red. K. Krajewski, Warszawa 2018 (druk 2019).

317. Paduchowski W. *„Gumofilce" – mroczny obraz Nowej Huty* [w:] *Ciało, strój, biżuteria w kontekście przemian kulturowych, społecznych i politycznych drugiej połowy XX wieku*, red. E. Letkiewicz, Lublin 2019.

318. Paduchowski W., *„Kronika" kombinatu 1949–2019* [w:] *Mój drugi dom? Huta im. Lenina*, red. J. Salwiński, Kraków 2019.

319. Paduchowski W. *Przodownik pracy, obrońca Krzyża – nowohuckie losy Józefa Sawy*, „Glaukopis. Pismo społeczno-historyczne" 2019, nr 37.

320. Pazda J., *Pisma drugiego obiegu w strukturze zasobu archiwalnego Oddziałowego Archiwum IPN w Gdańsku* [w:] *Druki niezależne w Polsce w latach 1945–1990*, red. G. Schlender, Kalisz 2019.

321. Perzyna P., *Dostęp do Archiwum IPN w kontekście ochrony danych osobowych* [w:] *Archiwa bez granic. Pamiętnik VII Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich. Kielce, 20–21 września 2017 r.*, red. W. Chorążyczewski, K. Stryjkowski, Warszawa 2019.

322. Perzyna P., *Epilog życia Błażeja Stolarskiego. Suplement do biografii*, „Zeszyty Wiejskie" 2018, t. 24 (druk 2019).

323. Perzyna P., *Próby stworzenia archiwalnych systemów informatycznych w polskich archiwach* [w:] *Problemy archiwalnych systemów informatycznych*, red. J. Bednarek, P. Perzyna, Warszawa–Łódź 2019.

324. Perzyna P., *Zakres działania i sytuacja kadrowa pionu archiwalnego SB KWMO/WUSW w Łodzi w latach 1956–1990* [w:] *W służbie dla prawdy. Prace historyczne dedykowane Zbigniewowi Nawrockiemu (1959–2017)*, red. nauk. T. Balbus, J. Bednarek, Warszawa 2019.

325. Piątkowski S., *Wojna i okupacja niemiecka (1939–1945)* [w:] *Suchedniów. Monografia historyczna miasta i gminy*, red. M. Medyński, K. Zemeła, Suchedniów 2019.

326. Piątkowski S., *Zbrodnia Katyńska i jej konteksty w publicystyce polskojęzycznych dzienników niemieckich Generalnego Gubernatorstwa z lat 1943–1945* [w:] *Polska pod okupacją*, t. 3, red. M. Przegiętka i in., Warszawa 2019.

327. Piekaruś D., *Przestępstwa popełnione przez funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Krasnymstawie. Przyczynek do badań*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej" 2018, nr 1 (16) (druk 2019).

328. Pietrzykowski Sz., *Mont Valérien – epicka pamięć, (nie)pamięć traumy*, „Dzieje Najnowsze" 2019, nr 3.

329. Pilarski S., *Niszczenie materiałów Służby Bezpieczeństwa w latach 1989–1990 (ze szczególnym uwzględnieniem dokumentacji dotyczącej NSZZ „Solidarność") w województwie piotrkowskim. Egzemplifikacja przebiegu procederu i próby wyciągnięcia konsekwencji prawnych wobec jego organizatorów i wykonawców na szczeblu wojewódzkim i ministerialnym*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" 2018, nr 1 (druk 2019).

330. Pilarski S., *Przed majem. Czechosłowacja w świetle prasy piłsudczykowskiej (1925–1926)* [w:] *Józef Piłsudski – idee, tradycje, nawiązania*, red. S. Pilarski, Łódź–Warszawa 2019.

331. Piwko R., *Patriotyzm jako element działalności edukacyjnej prowadzonej przez Archiwum Delegatury Instytutu Pamięci Narodowej w Kielcach wśród mieszkańców ziemi sandomierskiej* [w:] *Educare necesse est – Wokół idei patriotyzmu. Przykłady dobrych praktyk edukacyjnych*, red. V. Urbaniak, Warszawa 2019.

332. Piwowar J., *Niemiecki obóz w Działdowie (Soldau) w świetle zachowanych akt niemieckiej Tajnej Policji Państwowej w Ciechanowie/Płocku* [w:] *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 3, red. M. Przegiętka, Warszawa 2019.

333. Pleskot P., *Akcenty solidarnościowe w aktywności kulturalnej polskiej diaspory w Australii w latach 1980–1989 (wybrane przykłady)* [w:] *Z dziejów polskiej emigracji politycznej po 1939 roku. Ludzie, struktury, idee*, red. P. Pleskot, Warszawa 2019.

334. Pleskot P., *Debata o stanie wojennym w Nairobi, 13 grudnia 2017 roku. Czy warto mówić o najnowszej historii Polski w Kenii?*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2018, nr 2 (druk 2019).

335. Pleskot P., *„Odrzucić Jałtę". Piętnowanie postanowień jałtańskich w działaniach emigracji polskiej na przykładzie Polonii w Australii w latach osiemdziesiątych* [w:] *Jałta – rzeczywistość, mit i pamięć*, red. S. Łukasiewicz, Warszawa 2019.

336. Pleskot P., *Oskarżyć i potępić. Przebieg rozprawy przeciw Zygmuntowi Augustyńskiemu (i innym) z 1947 r. jako przykład procesu politycznego z okresu początków stalinizmu w Polsce*, „Komunizm: system – ludzie – dokumentacja" 2018, t. 7 (druk 2019).

337. Pleskot P., *Papież – Zachód – Polska. Pielgrzymki papieskie z 1983 i 1987 r. w optyce postaw politycznych Zachodu wobec PRL i „Solidarności"* [w:] *Papieskie pielgrzymki w PRL*, red. J. Kufel, W. Polak, P. Ruchlewski, Gdańsk 2019.

338. Pleskot P., *Polska po „odwilży" w oczach angielskiego dziennikarza. List Fredericka Scotta Willsa z marca 1958 r.*, „Przegląd Archiwalny" 2018, t. 11 (druk 2019).

339. Pleskot P., *Samoograniczająca się dyplomacja. Reakcje polityczne Zachodu i ZSRS na początki polskiej transformacji ustrojowej (luty–wrzesień 1989 r.)*, „Forum Historyczno–Społeczne" 2018, nr 7 (druk 2019).

340. Pleskot P., *Wstęp* [w:] *Z dziejów polskiej emigracji politycznej po 1939 roku. Ludzie, struktury, idee*, red. P. Pleskot, Warszawa 2019.

341. *„Po co ci to było". Wspomnienia Krzysztofa Laskowskiego*, wstęp i oprac. T. Ruzikowski [w:] *Opozycja i opór społeczny w Polsce po 1956 roku*", t. 4, Warszawa 2019.

342. Pyżewska A., *Karol Henryk Edward Kirst wojewoda białostocki w latach 1927–1930* [w:] *Wojewodowie białostoccy 1919–1944*, red. K. Sychowicz, J. Wasilewski, Białystok–Warszawa 2019.

343. Przegiętka M., [recenzja] *Die Berichte der Einsatzgruppen aus Polen 1939. Vollständige Edition, oprac. Stephan Lehnstaedt, Jochen Böhler, Berlin 2013, ss. 480* [w:] *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 3, red. M. Przegiętka i in., Warszawa 2019.

344. Przegiętka M., *Obraz Polaków w szkoleniu światopoglądowym niemieckiej Policji Porządkowej w Generalnym Gubernatorstwie (1939–1945)* „Dzieje Najnowsze" 2018, nr 4 (druk 2019).

345. Przegiętka M., *Problem „korytarza" i propozycje jego rozwiązania w stosunkach polsko-niemieckich w okresie międzywojennym=Problemes des „Korridors" und Vorschläge zu ihrer Lösung in der Zwischenkriegszeit* [w:] *Niemcy i Polska w trakcie i po zakończeniu pierwszej wojny światowej =Deutschland und Polen im und nach dem Ersten Weltkrieg*, red. B. Martin, B. Górczyńska-Przybyłowicz, M. Jania-Szczechowiak, F. Mudzo, Poznań 2019.

346. Przegiętka M., *Selbstschutz Südostpreußen – niemiecka Samoobrona w rejencji ciechanowskiej w latach 1939–1940* [w:] *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 3, red. M. Przegiętka i in., Warszawa 2019.

347. Przegiętka M., *The Invasion of Poland by the Third Reich and the Crimes of German Operational Groups in The Autumn of 1939*, „History. Bulgarian Journal of Historical Education" 2019, vol. 27, nr 4.

348. Przeperski M., *Sytuacja nierewolucyjna. Polacy u progu obrad Okrągłego Stołu*, „Więź" 2019, nr 1.

349. Przeperski M., *A hadiállapot hosszú árnyéka. 1989-ben miért nem történt vérontás Lengyelországban?*, „Múltunk" 2019, nr 3.

350. Przybysz-Gralewska M., *Współpraca Jerzego Giedroycia z Antonim Pospieszalskim, londyńskim publicystą działu religijnego „Kultury"* [w:] *Z dziejów polskiej emigracji politycznej po 1939 roku. Ludzie, struktury, idee*, red. P. Pleskot, Warszawa 2019.

351. Rembacka K., *Niedobry roku 1945 i zachodniopomorskie pomysły na ich przezwyciężanie. Sprawa „berlińskich zakupów"*, „Przegląd Zachodniopomorski" 2019, nr 3.

352. Rembacka K., *„Osadnictwo literackie" Leonarda Borkowicza czy szczecińska odsłona „repolonizacji kulturalnej Ziem Odzyskanych" prowadzonej w latach czterdziestych XX w.?*, „Dzieje Najnowsze" 2019, nr 1.

353. Rokicki K., *Możliwości i ograniczenia służby zdrowia w powojennej Polsce* [w:] *Życie codzienne w PRL*, red. M. Choma-Jusińska, M. Kruszyński, T. Osiński, Lublin–Warszawa 2019.

354. Rokicki K., *Polityka władz sowieckich we Lwowie 1939–1941* [w:] *W drodze do władzy. Struktury komunistyczne realizujące politykę Rosji Sowieckiej i ZSRS wobec Polski (1917–1945)*, red. E. Kowalczyk, K. Rokicki, Warszawa 2019.

355. Romaszewska Z., *Słów kilka o Komisji Interwencji i Praworządności NSZZ „Solidarność"*, relacje zebrał M. Krzysztofiński [w:] *O solidarności wielką i małą literą pisanej*, red. M. Krzysztofiński, G. Ostasz, J. Stecko, Rzeszów 2019.

356. Rosenbaum S., *Między polityką narodową i socjalną a duszpasterstwem. Subwencje Rzeszy na budowę kościołów w Laryszowie i Stolarzowicach w powiecie bytomsko-tarnogórskim (1927–1929)*, „Rocznik Muzeum w Tarnowskich Górach" 2019, t. 7.

357. Rosenbaum S., *„Prawda i prawo są po naszej stronie". Plebiscyt górnośląski z 20 marca 1921 roku w Tarnowskich Górach i powiecie tarnogórskim w świetle „Tarnowitzer Kreis- und Stadtblatt" i „Tarnowitzer Zeitung"*, „Rocznik Muzeum w Tarnowskich Górach" 2019.

358. Rosenbaum S., *Przeciw „przemożnym roszczeniom Kościoła katolickiego". Dyskursy elit ewangelickich wobec katolicyzmu w Prowincji Górnośląskiej w latach 1919–1933* [w:] *Dziedzictwo górnośląskiej reformacji. Wpływ protestantyzmu na politykę, społeczeństwo i kulturę w XVI–XX wieku*, red. J. Bahlcke, W. Gojniczek, R. Kaczmarek, Katowice 2018 (druk 2019).

359. Rosenbaum S., *Więźniowie Obozu Pracy w Świętochłowicach Zgodzie w strukturach Centralnego Obozu Pracy w Jaworznie (od listopada 1945 roku)* [w:] *Obóz dwóch totalitaryzmów. Jaworzno 1943–1956*, t. 3, red. A. Rams, Jaworzno 2018.

360. Rosenbaum S., *Zagadnienie niemieckie* [w:] *Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych w Polsce w latach 1944–1956*, red. J. Syrnyk, Warszawa 2019.

361. Rosenbaum S., *Życie codzienne w III Rzeszy* [w:] *Czas wolny górników kopalń węgla kamiennego na Górnym Śląsku*, red. B. Piecha-van Schagen, Zabrze 2019.

362. Ruzikowski T., [recenzja] *Jarosław Tuliszka, Służba Bezpieczeństwa województwa koszalińskiego 1945–1975. Powstanie, organizacja, kadry, podstawowe kierunki działalności, Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek, 2015, 671 s.*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2018, nr 2 (druk 2019).

363. Ruzikowski T., *Wspólnota nie tylko wolnego słowa? Solidarność Walcząca na łamach „CDN-Głos Wolnego Robotnika" Międzyzakładowego Robotniczego Komitetu „Solidarności" w Warszawie* [w:] *Solidarność Walcząca 1982–1990: Studia i szkice*, red. S. Ligarski, M. Siedziako, Szczecin 2019.

364. Rybarczyk P., *„Taddy", czyli bydgoskie lata Tadeusza Nowakowskiego (Szkic do portretu)* [w:] *Tadeusz Nowakowski, bydgoszczanin, dziennikarz, emigrant*, red. M. Czachorowska, M. Guzek, Bydgoszcz 2019.

365. Sacewicz K., *Antykomunista w komunizmie. Adam Roman Keller w świetle aktu oskarżenia Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego (18 sierpnia 1953 r.)* [w:] *Warmińsko-mazurskie studia z historii najnowszej*, t. 2, red. S. Nowakowski, K. Sacewicz, Olsztyn 2019.

366. Sacewicz K., *Centralna prasa Polski Podziemnej wobec konferencji jałtańskiej i jej następstw* [w:] *Jałta. Rzeczywistość, mit i pamięć*, red. S. Łukaszewicz, Warszawa 2019.

367. Sacewicz K., *Gwardia Ludowa w świetle opracowania Biura Informacji i Propagandy Komendy Głównej Armii Krajowej pt. Informacja o działalności agentur Kominternu w Polsce (sierpień–wrzesień 1942 r.)* [w:] *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 3, red. M. Przegiętka, Warszawa 2019.

368. Sacewicz K., *Taktyka komunistycznego frontu ludowego i antyfaszystowskiego w świetle publicystyki Centralnego Porozumienia Organizacji Współdziałających w Zwalczaniu Komunizmu – przyczynek do rozważań nad zorganizowanymi antykomunistycznymi postawami społecznymi w międzywojennej Polsce*, „Echa Przeszłości" 2019, t. 20/1.

369. Sacewicz K., *Zanim była Ofensywa Tet. Sytuacja operacyjna wojsk amerykańskich i sojuszniczych w Wietnamie Południowym w 1967 r. i jej wpływ na walki w dolinie Dak To w świetle materiałów Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Krytyka źródła*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2019, nr 2.

370. Sacewicz K., *Zorganizowane antykomunistyczne inicjatywy społeczne w II Rzeczypospolitej* [w:] *Antykomunizm Polaków w XX wieku*, red. P. Kardela, K. Sacewicz, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019.

371. Sasanka P., *On the „Inter-October Revolution" (1956–1957). The History of a Radical Social Change in Poland as Viewed by Jerzy Kochanowski*, „Kwartalnik Historyczny" (English-Language Edition) 2019, vol. 126, nr 3.

372. Sasanka P., *Historia walki na dwa fronty. Władza – prasa – dziennikarze 1953–1955/56*, „Polska 1944/45–1989. Studia i materiały" 2018, t. 16 (druk 2019).

373. Semczyszyn M., *Z Wilna do Szczecina. Losy Danuty Szyksznian-Ossowskiej* [w:] *Kronika Szczecina 2018: Miasto w stulecie odzyskania przez Polskę niepodległości*, Szczecin 2019.

374. Semczyszyn M., Szaynok B., *Kwestia ludności żydowskiej* [w:] *Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych w Polsce w latach 1944–1956*, red. J. Syrnyk, Warszawa 2019.

375. Siedziako M., *Antykomunizm Solidarności Walczącej* [w:] *Antykomunizm Polaków w XX wieku*, red. P. Kardela, K. Sacewicz, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019.

376. Siedziako M., *Emocje szczecińskiego Sierpnia '80* [w:] *Kronika Szczecina 2017*, red. U. Chęcińska, T. Czapiewski, Szczecin 2018 (druk 2019).

377. Siedziako M., *Honorowy Obywatel Szczecina – ojciec Hubert Czuma TJ* [w:] *Kronika Szczecina 2017*, red. U. Chęcińska, T. Czapiewski, Szczecin 2018 (druk 2019).

378. Siedziako M., *Represje wobec katolików świeckich w Szczecinie w latach siedemdziesiątych XX w. – wybrane przykłady* [w:] *Dzieje Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim 1972–1978*, t. 3, red. M. Siedziako, Z. Stanuch, ks. G. Wejman, Szczecin–Warszawa 2018 (druk 2019).

379. Siedziako M., *Solidarność Walcząca w Szczecinie. Geneza i zarys działalności w latach 1986–1990* [w:] *Solidarność Walcząca 1982–1990: studia i szkice*, red. S. Ligarski, M. Siedziako, Szczecin–Warszawa 2019.

380. Siedziako M., *Społeczna percepcja wyborów w PRL w świetle listów nadesłanych do władz podczas konsultacji projektu nowej ordynacji wyborczej do Sejmu w 1985 roku*, „Dzieje Najnowsze" 2018, nr 4.

381. Siedziako M., *Strajki sierpniowe w 1988 roku w Szczecinie* [w:] *Kronika Szczecina 2018*, red. U. Chęcińska, T. Czapiewski, Szczecin 2019.

382. Siedziako M., *Wybory w Związku Radzieckim w dobie kształtowania i stabilizacji systemu władzy: rys historyczny, regulacje prawne i praktyki wyborcze*, „Studia Wyborcze" 2018, t. 26.

383. Sierchuła R., *Antoni Goerne – wielkopolski antykomunista* [w:] *Antykomunizm Polaków w XX wieku*, red. P. Kardela, K. Sacewicz, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019.

384. Sierchuła R., *Misja Józefa Romana „Stosława" na Pomorzu Zachodnim* [w:] *Obszar Zachodni WiN 1945*, red. K Krajewski, Warszawa 2019.

385. Sierchuła R., *Polish-Americans in Haller's Army. Outline of the problem*, „Rocznik Przemyski" 2019, t. 55, „Historia", z. 5.

386. Sierchuła R., *„Rekonstrukcja działalności wywiadowczej zbrojnych struktur podziemia narodowego na terenie Wielkopolskie (1939–1945)* [w:] *Wywiadowcza i kontrwywiadowcza działalność podziemia narodowego przeciwko Niemcom i komunistom w latach 1940–1945*, red. W. Muszyński. Warszawa 2019.

387. Sierchuła R., *Środowisko Organizacji Polskiej na emigracji w latach 1939–1949* [w:] *Z dziejów polskiej emigracji politycznej po 1939 roku. Ludzie, struktury, idee*, red. P. Pleskot, Warszawa 2019.

388. Sikora M., *CoCom i embargo strategiczne. Kontrola dyfuzji technologii podwójnego zastosowania w czasie zimnej wojny, ze szczególnym uwzględnieniem PRL*, „Dzieje Najnowsze" 2018, nr 4.

389. Sikora M., *Cooperating with Moscow, Stealing in California: Poland's Legal and Illicit Acquisition of Microelectronics Knowhow from 1960 to 1990* [in:] *Histories of Computing in Eastern Europe. IFIP WG 9.7 International Workshop on the History of Computing*, eds. Ch. Leslie, M. Schmitt, Springer 2019.

390. Sikora M., *Informational support of civilian intelligence for heavy industry (including machine industry) and the energy sector in the Polish People's Republic in the years 1970–1990*, „Studia Historiae Oeconomicae" 2018, no. 36.

391. Sikora M., *Naućno-tjechnicieskaja razwjebka Ministerstwa Wnutriennich Dieł Polskoj Narodnoj Pjespubliki kak issljedowatjelskaja proljema* [w:] *Istoricieskije cztenija na Ljubjankje 2019, Materiały XXIII Mjerzdunarodnoj naućnoj konfjerencjii*, red. A. Plechanowa, Moskwa 2019.

392. Sikora M., Rosenbaum S., *Sprawozdanie podsumowujące delegatury Służby Bezpieczeństwa Reichsführera SS w Katowicach dla Głównego Urzędu Bezpieczeństwa Rzeszy w Belinie na temat sytuacji etniczno-językowej w prowincji górnośląskiej za okres od września 1939 do grudnia 1942 r. jako przykład działań analitycznych aparatu bezpieczeństwa III Rzeszy* [w:] *Polska pod okupacją*, t. 3, red. M. Przegiętka i in., Warszawa 2019.

393. Sikora M., *Żywiec w latach 1939–1945* [w:] *Żywiec. Studia i szkice z dziejów miasta*, red. A. Bura, P. Dyrlaga, D. Firlej, Żywiec 2018.

394. Skiba M., Szopa P., *Działalność i losy funkcjonariuszy Policji Polskiej Generalnego Gubernatorstwa na rzecz Polskiego Państwa Podziemnego we wschodnich powiatach Dystryktu Kraków (1939–1945). Wybrane przykłady* [w:] *W służbie państwu i społeczeństwu. Z dziejów formacji policyjnych na Podkarpaciu (1919–2019)*, red. P. Szopa, M. Skiba, Rzeszów–Warszawa 2019.

395. Sodel R., *Proces płk. Franciszka Skibińskiego jako przykład wykluczenia żołnierzy PSZ z kadry dowódczej Ludowego Wojska Polskiego* [w:] *Studia z dziejów Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie (1939–1947)*, red. P. Chmielowiec, K.A. Tochman, Rzeszów–Warszawa 2018 (druk 2019).

396. Sołtysik Ł., *Grudzień '81. Strajk w Zakładach Górniczych Rudna w Polkowicach 14–17 grudnia 1981 roku. Dlaczego warto o nim pamiętać i opowiadać?* [w:] *Historia z przyszłością. 45 lat Zakładów Górniczych Rudna*, red. A. Janczak i in., Lubin 2019.

397. Sołtysik Ł., *Jerzy Kazimierz Nalichowski (1.04.1944–24.05.2017) – szkic biograficzny*, „Rocznik Jeleniogórski" 2019, t. 51.

398. Sołtysik Ł., *„To jednak było zwycięstwo". Strajk okupacyjny w Zakładach Górniczych „Rudna" w Polkowicach Kombinatu Górniczo-Hutniczego Miedzi w Lubinie 14–17 grudnia 1981 r. Próba rekonstrukcji wydarzeń* [w:] *Historia i pamięć. Wydarzenia Grudnia '81 w Zakładach Górniczych „Rudna"*, red. E. Sawicka i in., Polkowice 2019.

399. Spałek R., *Centralne Biuro Komunistów Polski jako ekstraordynaryjne kierownictwo partii komunistycznej (walka o władzę – liderzy – kontakty z WKP(b) i PPR – Polski Sztab Partyzancki)* [w:] *W drodze do władzy. Struktury komunistyczne realizujące politykę Rosji Sowieckiej i ZSRS wobec Polski (1917–1945)*, red. E. Kowalczyk, K. Rokicki, Warszawa 2019.

400. Spałek R., *Gomułka. Ostatni prawdziwy komunista?* [w:] *Polskie wizje i oceny komunizmu po 1939 r.*, red. R. Łatka, M. Kornat, Warszawa 2019.

401. Spałek R., *Liryka rockowa lustrem codzienności lat osiemdziesiątych: nośniki i kanały dystrybucji – scena oficjalna i autonomiczna – wentyl bezpieczeństwa i cenzura – teksty i świat przedstawiony* [w:] *Życie codzienne w PRL*, red. M. Choma-Jusińska, M. Kruszyński, T. Osiński, Lublin–Warszawa 2019.

402. Spałek R., *Statut Biura Specjalnego MBP*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2018, nr 2 (druk 2019).

403. Stanuch Z., *Concern and action. Cardinal Stefan Wyszyński and West Pomerania*, „Studia Theologica Varsaviensia" 2018, nr 2 (druk 2019).

404. Stanuch Z., *Pod ścisłym nadzorem władz. Najważniejsze wydarzenia religijne na Pomorzu Zachodnim w latach 1972–1978* [w:] *Dzieje Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim 1972–1978*, t. 3, red. M. Siedziako, Z. Stanuch, ks. G. Wejman, Szczecin–Warszawa 2018 (druk 2019).

405. Stanuch Z., *Prymas Polski kardynał Józef Glemp w materiałach archiwalnych Instytutu Pamięci Narodowej*, „Colloquia Theologica Ottoniana" 2018, nr 2 (druk 2019).

406. Sudoł T., *Zbrodnie Panzer Division „Kempf" na żołnierzach Wojska Polskiego – obrońcach odcinka Zakroczym 28 września 1939 r. Legenda i rzeczywistość* [w:] *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 3, red. M. Przegiętka i in., Warszawa 2019.

407. Suleja W., *Historyk i przyjaciel* [w:] *W służbie dla prawdy. Prace historyczne dedykowane Zbigniewowi Nawrockiemu (1959–2017)*, red. T. Balbus, J. Bednarek, Warszawa 2019.

408. Suleja W., *Sukcesorzy Sejmu Wielkiego. Sejm Ustawodawczy 1919–1922: między budową nowoczesnej Polski a partykularyzmem politycznym*, „Przegląd Sejmowy" 2019, nr 1 (150).

409. Suleja W., *The Most Horrific War (Introduction)* „History. Bulgarian Journal of Historical Education" 2019, vol. 27, nr 4.

410. Sychowicz K., *Polacy i antykomunizm w regionie łomżyńskim w XX wieku* [w:] *Antykomunizm Polaków w XX wieku*, red. P. Kardela, K. Sacewicz, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019.

411. Sychowicz K., *Henryk Kazimierz Ostaszewski administrator województwa białostockiego w 1937 r., wojewoda białostocki w latach 1938–1939* [w:] *Wojewodowie białostoccy 1919–1944*, red. K. Sychowicz, J. Wasilewski, Białystok–Warszawa 2019.

412. Sychowicz K., *Przeciw Milenium – władze komunistyczne w województwie białostockim wobec organizacji i przebiegu uroczystości tysiąclecia chrztu Polski* [w:] *Od Maximis undique pressi do Totus Tuus Poloniae populus. Metropolie mohylewska i wileńska w latach 1798–1992*, red. J. Wasilewski, Białystok 2019.

413. Sychowicz K., *Referendum z czerwca 1946 r. jako początek łamania przez komunistów zasad dobra wspólnego w okresie PRL* [w:] *Pro bono publico, personae et familiae. Niektóre aspekty działań na rzecz dobra osoby, rodziny i społeczeństwa*, red. W. Guzewicz, A. Mikucki, S. Strękowski, Ełk 2018.

414. Sychowicz K., *Zagadnienie białoruskie i litewskie* [w:] *Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych w Polsce w latach 1944–1956*, red. J. Syrnyk, Warszawa 2019.

415. Syrnyk J., *„Auf der Linie Revisionismus" – Versuch eines Gruppenporträts der Beamten des Sicherheitsdienstes, die sich in Niederschlesien mit der deutschen Problematik befassten* [w:] *Propaganda w NRD i PRL. Tematy – instytucje – kampanie*, red. E. Matkowska, R. Klementowski, J. Syrnyk, Wrocław–Warszawa 2019.

416. Syrnyk J., *Kwestia narodowościowa w Polsce w latach 1944–1957* [w:] *Aparat bezpieczeństwa wobec kwestii mniejszości narodowych w Polsce latach 1944–1956*, red. J. Syrnyk, Warszawa–Wrocław 2019.

417. Syrnyk J., *„Po linii rewizjonizmu" – próba portretu zbiorowego funkcjonariuszy bezpieki zajmujących się problematyką niemiecką na Dolnym Śląsku* [w:] *Propaganda w NRD i PRL. Tematy – instytucje – kampanie*, red. E. Matkowska, R. Klementowski, J. Syrnyk, Wrocław–Warszawa 2019.

418. Syrnyk J., *Słowo wstępne* [w:] *Aparat bezpieczeństwa wobec kwestii mniejszości narodowych w Polsce latach 1944–1956*, red. J. Syrnyk, Warszawa–Wrocław 2019.

419. Syrnyk J., *W stronę syntezy* [w:] *Aparat bezpieczeństwa wobec kwestii mniejszości narodowych w Polsce latach 1944–1956*, red. J. Syrnyk, Warszawa–Wrocław 2019.

420. Szleszkowski Ł., Thannhäuser A., Jagiełło J., *Metodologia poszukiwania grobów i podejmowania szczątków* [w:] *Medycyna sądowa*, red. G. Teresiński, Warszawa 2019.

421. Szleszkowski Ł., Thannhäuser, Szwagrzyk K., Kuliczkowski M., *Blast injuries found on the exhumed remains of Polish postwar partisans killed by the Polish security service in 1946*, „Legal Medicine" 2020, 42.

422. Szłapka M., *Działalność biskupa Polskiego Narodowego Kościoła Katolickiego Józefa Padewskiego w latach 1946–1951 w świetle dokumentów zgromadzonych w zasobie Archiwum IPN*, „Komunizm. System – ludzie – dokumentacja" 2018, nr 7 (druk 2019).

423. Szłapka M., *Działalność ośrodka duszpasterstwa akademickiego oo. dominikanów w Poznaniu w latach 1976–1989* [w:] *Księża dla władzy groźni. Duchowni współpracujący z opozycją (1976–1989)*, red. R. Łatka, Warszawa 2019.

424. Szpakowicz W., *Dzienniki cichociemnego*, oprac. K. Kaczmarski, K.A. Tochman, Rzeszów–Warszawa 2019 [wydanie drugie uzupełnione].

425. Sztama P., [recenzja] *Krzysztof Lesiakowski, Centralna Szkoła Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego 1945–1947, Łódź 2017*, „Komunizm: system – ludzie – dokumentacja" 2018, nr 7 (druk 2019).

426. Sztama P., [recenzja] *Kilka uwag do książki Roberta Litwińskiego pt. Kordian Józef Zamorski „granatowy generał"*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy" 2019, nr 2.

427. Szwagrzyk K., *Kadry Straży/Służby Więziennej na Dolnym Śląsku 1945–1956* [w:] *W służbie dla prawdy. Prace historyczne dedykowane Zbigniewowi Nawrockiemu (1959–2017)*, red. T. Balbus, J. Bednarek, Warszawa 2019.

428. Szumiło M., *Komintern wobec polskich komunistów w Związku Sowieckim 1941–1943* [w:] *W drodze do władzy. Struktury komunistyczne realizujące politykę Rosji Sowieckiej i ZSRS wobec Polski (1917–1945)*, red. E. Kowalczyk, K. Rokicki, Warszawa 2019.

429. Szumiło M., *Podiji na Chołmszczyni ta heneza polśko-ukrajińskoho konfliktu na Wołyni w 1943 r.* [w:] *Wołyń '43: Mify i realnist'*, red. M. Kuczerepa, A. Szwab, Łuck 2019.

430. Szumiło M., *Protegowani Jakuba Bermana jako przykład klientelizmu i nepotyzmu w elicie władzy PRL*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2019, nr 2.

431. Szumiło M., *Stosunki polsko-czechosłowackie w latach 1972–1977* [w:] *Bezčasí. Československo v letech 1972–1977*, eds. J. Petráš, L. Svoboda, Praha – České Budějovice 2018 (druk 2019).

432. Szumski J.G., *Dokumienty CK KPSS po istorii sowietsko-polskich otnoszenij kak istocznik po istorii partijnogo diełoproizwodstwa [w:] Uprawlenije dokumientacyjei: proszłoje, nastojaszczeje, budusczeje. Materiały IV Mieżdunarodnoj nauczno-prakticzeskoj konfieriencyi, poswiaszczennoj pamiati prof. T.W. Kuzniecowoj*, oprac. i red. M.J. Kukarina, Moskwa 2019.

433. Szumski J., *Odzyskanie przez Polskę niepodległości w 1918 roku w oficjalnym przekazie i historiografii ZSRR okresu po drugiej wojnie światowej* [w:] *Rok 1918. Odrodzona Polska i Sowiecka Rosja w nowej Europie*, t. 1, red. L. Zasztowt, J. Szumski, Warszawa 2019.

434. Szumski J., *The USSR's Politics of History toward the Slavic Countries of the Eastern Bloc: Formal and Institutional Frameworks. 1945–1989*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki" 2019, t. 64, nr 4.

435. Szyc S., *Sytuacja wojenna w Korei Północnej oraz działalność Ambasady RP w Pjongjangu w raportach ambasadora Juliusza Burgina (1950–1951)*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2019, nr 2.

436. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Działalność Radomskiego Inspektoratu WiN (krypt. ZZK) na terenach Obszaru Zachodniego WiN* [w:] *Obszar Zachodni Zrzeszenia WiN 1945*, red. K. Krajewski, Warszawa 2019.

437. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Inspektorat Związku Zbrojnej Konspiracji na tle pozostałych struktur Zrzeszenia WiN w województwie kieleckim* [w:] *Obszar Centralny Zrzeszenia WiN 1945–1947*, red. T. Łabuszewski, Warszawa 2018 (publikacja nieuwzględniona w sprawozdaniu za 2018).

438. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Pokolenie czynu i pamięci. Długie trwanie Polskiego Państwa Podziemnego*, „Ziemia Kozienicka" 2017, z. 34 (publikacja nieuwzględniona w dotychczasowych sprawozdaniach).

439. Tochman K.A., *Cichociemni na Bałkanach. Zarys działalności polskich spadochroniarzy w Jugosławii w latach 1943–1944* [w:] *Z dziejów Polskiej Emigracji Politycznej po 1939 Roku. Ludzie, Struktury, idee*, red. P. Pleskot, Warszawa 2019.

440. Tochman K.A., *Nieudana misja por. Tomasza Kurasiewicza „Romera" w Grecji w 1944 r.* [w:] *W służbie dla prawdy. Prace historyczne dedykowane Zbigniewowi Nawrockiemu (1959–2017)*, red. T. Balbus, J. Bednarek, Warszawa 2019.

441. Tochman K. A., *Pierwsza misja por. Stanisława Hołłego „Kuli" na Bałkanach w latach 1943–1944* [w:] *Studia z dziejów Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie (1939–1947)*, red. P. Chmielowiec, K.A. Tochman, Rzeszów 2019.

442. Tochman K.A., *Samozwańczy rotmistrz. Zygmunt Augustowski. Tajny współpracownik komunistycznych służb specjalnych, ps. „Jan", „Wiktor", „San", „Mociński", „Bross", „Civis*", cz. 1 [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP. Z działalności Oddziału II SG WP*, t. 9, red. T. Dubicki, Łomianki 2019.

443. Tomasik P., *Polityk w mundurze. Służba Adama Doboszyńskiego w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie w latach 1939–1943* [w:] *Studia z dziejów Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie (1939–1947)*, red. P. Chmielowiec, K.A. Tochman, Rzeszów–Warszawa 2018 (druk 2019).

444. Tracz B., *Czas wolny w okresie PRL* [w:] *Czas wolny górników kopalń węgla kamiennego na Górnym Śląsku. Po pracy coś trzeba było robić*, red. D. Świtała-Trybek, B. Piecha-van Schagen, Zabrze 2019.

445. Tracz B., *Nie tylko „Prorok". Hipisi w Warszawie na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX w.* [w:] *Obrzeża społeczne Warszawy w latach 1945–1989*, red. P. Pleskota, Warszawa 2018.

446. Tracz B., *O związkach Kościoła katolickiego z twórcami kultury w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Zapis wykładu Eryka Sztekkera wygłoszonego 24 października 1985 roku na kursie dla dyrektorów wydziałów do spraw wyznań*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2019, nr 1.

447. Tracz B., *Od Banku Ludowego do Banku Spółdzielczego 1901–2005*, „Zeszyty Gliwickie" 2019, t. 39.

448. Tracz B., *Pamięć Kresów w powojennej Polsce. Przypadek górnośląski* [w:] *Pamięć Kresów – Kresy w Pamięci*, red. B. Tracz, Gliwice–Warszawa 2019.

449. Tracz B., *„Zabezpieczyć stały wzrost stopy życiowej ludzi pracy". Z problemów życia codziennego mieszkańców województwa katowickiego w pierwszej połowie dekady lat siedemdziesiątych XX wieku* [w:] *Aby Polska rosła w siłę, a ludzie żyli dostatniej. PRL w latach 1970–1975*, red. M. Bukała, D. Iwaneczko, Rzeszów–Warszawa 2019.

450. Tracz B., *Zen na poddaszu. Przyczynek do recepcji buddyzmu w Polsce*, „Polska 1944/45–1989. Studia i materiały" 2018, t. 16 (druk 2019).

451. Waligóra G., *Geneza Solidarności Walczącej* [w:] S*olidarność Walcząca 1982–1990. Studia i szkice*, red. S. Ligarski, M. Siedziako, Szczecin–Warszawa 2019.

452. Waligóra G., *Uwarunkowania powstania zorganizowanej studenckiej opozycji w latach 1977–1980* [w:] *Studencki Komitet Solidarności w Poznaniu. Spojrzenie po 40 latach*, red. J. Fiećko, P. Zwiernik, Poznań 2018 (druk 2019).

453. Wasilewski J., *Stanisław Zygmunt Michałowski pełniący obowiązki wojewody w 1934 r.* [w:] *Wojewodowie białostoccy 1919–1944*, red. K. Sychowicz, J. Wasilewski, Białystok–Warszawa 2019.

454. Wasilewski J., *W tym przypadku pomyliliśmy się. Ale znajdziemy NASZYCH. W poszukiwaniu prawdy o Obławie Augustowskiej 1987–1989*, „Rocznik Augustowsko-Suwalski" 2018.

455. Wasilewski J., *Wstęp* [w:] *Wojewodowie białostoccy 1919–1944*, red. K. Sychowicz, J. Wasilewski, Białystok–Warszawa 2019.

456. Wenklar M., *„Czarno na Białym"/„Zebra". Krakowskie pismo graficzno-literackie* [w:] *Nie tylko „Po Prostu". Prasa w dobie odwilży (1955–1958)*, red. M. Przeperski, P. Sasanka, Warszawa 2019.

457. Wenklar M., *The Polish Church and the „Thaw" of 1956*, „The Person and the Challenges" 2019, vol. 9, nr 2.

458. Węcki M., *Ewangelicki Kościół Unii Staropruskiej w powiecie pszczyńskim w latach II wojny światowej. Duchowieństwo i struktura organizacyjna* [w:] *Tyskie zeszyty historyczne. Ewangelicy na ziemi pszczyńskiej*, Tychy 2019.

459. Węcki M., *Ewangelicki Kościół Unijny w diecezji katowickiej w latach II wojny światowej. Duchowieństwo i struktura organizacyjna* [w:] *Dziedzictwo górnośląskiej reformacji. Wpływ protestantyzmu na politykę, społeczeństwo i kulturę w XVI–XX wieku*, red. J. Bahlcke, W. Gojniczek, R. Kaczmarek, Katowice 2018 (druk 2019).

460. Węcki M., *Obchody rocznic powstań śląskich i plebiscytu w Katowicach w pierwszych latach istnienia województwa śląskiego (1923–1926)* [w:] *Rok 1922 na Górnym Śląsku. Granice – administracja – społeczeństwo*, red. S. Rosenbaum, M. Węcki, Katowice–Warszawa 2019.

461. Węcki M., *Opinie mieszkańców prowincji górnośląskiej na temat czołowych osobistości III Rzeszy w świetle raportów Służby Bezpieczeństwa Reichsführera SS z lat 1942–1944* [w:] *Polska pod okupacją*, t. 3, red. M. Przegiętka i in., Warszawa 2019.

462. Węcki M., *Rok 1920 na Górnym Śląsku i II powstanie śląskie na łamach „The New York Times"*, „Śląski Almanach Powstańczy" 2019, t. 5.

463. Węcki M., *Rola Wojciecha Korfantego: od przemówienia w Reichstagu 25 października 1918 roku do podpisania traktatu wersalskiego* [w:] *Niemcy i Polska w trakcie i po zakończeniu pierwszej wojny światowej. Niemiecka polityka okupacyjna i nowa zachodnia granica Polski*, red. B. Górczyńska-Przybyłowicz, M. Jania-Szczechowiak, B. Martin, F. Mudzo, Poznań 2019.

464. Węgrzyn M., *Julagi. Zapomniane obozy pracy dla Żydów na terenie Krakowa (1942–1943)*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2018, t. 11 (druk 2019).

465. Wichert W., [recenzja] *Peter Longerich, Konferencja w Wannsee. Droga do „ostatecznego rozwiązania"*, „Przegląd Zachodni" 2019, nr 1.

466. Wichert W., *System polityczny i administracyjny Okręgu Rzeszy Gdańsk-Prusy Zachodnie w latach 1939–1945 w świetle literatury historycznej Republiki Federalnej Niemiec* [w:] *Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 3, red. M. Przegiętka i in., Warszawa 2019.

467. Wichert W., *Włoska Republika Socjalna jako przykład faszystowskiego bytu polityczno-wojskowego w latach 1943–1945*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2019, nr 2.

468. Wierzbicki M., *Biografia Jana Prota (1891–1957) jako przykład ścieżki życia postaci spoza elity politycznej emigracji powojennej* [w:] *Z dziejów polskiej emigracji politycznej po 1939 roku. Ludzie, struktury, idee*, red. P. Pleskot, Warszawa 2019.

469. Wierzbicki M., *Dwie wojenne misje Zygmunta Lechosława Szadkowskiego (1939–1940, 1943)* [w:] *Ad Personam. Prace ofiarowane Profesorowi Adamowi Massalskiemu w 75. rocznicę urodzin*, red. C. Jastrzębski, Kielce 2019.

470. Wierzbicki M., *Rola organizacji społecznych na polu mobilizacji politycznej polskiego wychodźstwa powojennego na przykładzie udziału emigracyjnego Związku Harcerstwa Polskiego w organizacji obchodów, rocznic i świąt państwowych*, „Dzieje Najnowsze" 2019, R. 51, z. 2.

471. Witalec R., *Akcyjny Bank Związkowy we Lwowie (1902–1914)* [w:] *Szkice z dziejów gospodarczych i społecznych Galicji*, red. G. Zamoyski, Rzeszów 2018 (druk 2019).

472. Witalec R., *Historia Polskiego Narodowego Komitetu Demokratycznego. Wyzwania badawcze* [w:] *Z dziejów polskiej emigracji politycznej po 1939 roku. Ludzie, struktury, idee*, red. P. Pleskot, Warszawa 2019.

473. Witalec R., *Ziemiańskie piętno. Ostatni właściciele Wiśniowej w obiektywie komunistycznego aparatu represji*, „Barbizon Wiśniowski" 2018, nr 12 (druk 2019).

474. Wojcieszyk E., *Władze komunistyczne województwa poznańskiego wobec pierwszej pielgrzymki Ojca Świętego do grobu św. Wojciecha w Gnieźnie (3 czerwca 1979 r.)* [w:] *Papieskie pielgrzymki w PRL*, red. W. Polak, J. Kufel, P. Ruchlewski, Gdańsk 2019.

475. Wojcieszyk E., *Wojsko Polskie dla Matki Bożej Częstochowskiej. Ordery Virtuti Militari jako vota Wojska Polskiego dla Matki Boskiej Częstochowskiej z okazji obchodów jubileuszu 600-lecia klasztoru OO. Paulinów 3 Maja 1976 r.* [w:] *„Tyś naszą Hetmanką…". Jasnogórskie drogi do niepodległości*, red. A. Czajkowska, E. Mika, Częstochowa 2019.

476. Wojtkowska, A., *Trudne dziedzictwo niemieckich obozów śmierci na przykładzie hitlerowskiego obozu zagłady Żydów w Bełżcu* [w:] *Archaeologica Hereditas, 16. Konserwacja zapobiegawcza środowiska 8. Dziedzictwo nasze czy obce? 2019*, red. K., Rabiega, R. Solecki, K. Zdeb. Warszawa, 2019.

477. Wołk G., *Antykomunizm w ideologii Konfederacji Polski Niepodległej* [w:] *Antykomunizm Polaków w XX wieku*, red. P. Kardela, K. Sacewicz, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019.

478. Wołk G., *Konfederacja Polski Niepodległej w Wielkopolsce*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej" 2019, nr 11.

479. Wołk G., *„Opinia" w perspektywie bezpieki. Studium przypadku* [w:] *Opozycja i opór społeczny w Polsce po 1956 roku*, t. 4, red. T. Kozłowski, J. Olaszek, G. Wołk, Warszawa 2019.

480. Wołk G., *Opozycja polityczna w świetle danych Biura Studiów Służby Bezpieczeństwa MSW z 1988 roku*, „Pamięć i Sprawiedliwość" 2019, nr 1.

481. Wołk G., *Rywale czy partnerzy w walce o niepodległość? Stosunki pomiędzy Solidarnością Walczącą a Konfederacją Polski Niepodległej* [w:] *Solidarność Walcząca 1982–1990: Studia i szkice*, red. S. Ligarski, M. Siedziako, Szczecin–Warszawa 2019.

482. Wołoszyn J., *Próba instytucjonalizacji i umasowienia sfery prywatnej w latach 1948–1956 (na przykładzie województwa lubelskiego)* [w:] *Życie codzienne w PRL*, red. M. Choma-Jusińska, M. Kruszyński, T. Osiński, Lublin–Warszawa 2019.

483. Wójcik B., *Główne ośrodki Duszpasterstwa Rolników oraz ich animatorzy w diecezji przemyskiej w latach 1982–1989* [w:] *Księża dla władzy groźni. Duchowni współpracujący z opozycją 1976–1989*, red. R. Łatka, Warszawa 2019.

484. Wójcik B., *Idee CSR a administracja publiczna na przykładzie praktyk wdrożonych w Instytucie Pamięci Narodowej w latach 2013–2014* [w:] *Społeczna odpowiedzialność administracji: perspektywa teoretyczna i praktyczna*, red. A. Jurkowska-Gomułka, Rzeszów–Warszawa 2019.

485. Wójcik B., *Józef Piłsudski jako wychowawca* [w:] *Nauczyciel i uczeń we współczesnej szkole*, red. J.R. Paśko, Tarnów 2019.

486. Wójcik B., *Młodzieżowa Organizacja Konspiracyjna 1959–1962 – ideowy bunt w czasie „małej stabilizacji"*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989" 2019, nr 17.

487. Wójcik B., *Próby ideologizacji społeczeństwa polskiego na przykładzie działalności Towarzystwa Krzewienia Kultury Świeckiej w latach 1969–1977* [w:] *Aby Polska rosła w siłę, a ludzie żyli dostatniej. PRL w latach 1970–1975*, red. M. Bukała, D. Iwaneczko, Rzeszów–Warszawa 2019.

488. Wróbel J., *Cudzoziemskie żony żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie* [w:] „Studia z dziejów Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie (1939–1947), red. P. Chmielowiec, K.A. Tochman, Rzeszów–Warszawa 2019.

489. Wróbel J., *Polacy na Dalekim Wschodzie w latach 1918–1957 (rekonesans badawczy)* [w:] *Z dziejów polskiej emigracji politycznej po 1939 roku. Ludzie, struktury, idee*, red. P. Pleskot, Warszawa 2019.

490. *Wykaz więźniów zbiegłych z więzienia św. Michała w Krakowie w latach 1945–1949*, oprac. K. Pięciak, „Zeszyty Historyczne WiN-u" 2018, nr 47.

491. Zajączkowski M., *Przypadek Feliksa Leszczyńskiego: prawda historyczna a propagandowy obraz walk z podziemiem ukraińskim w Polsce w 1947 r. wyłaniający się z twórczości Romana Bratnego i Jerzego Passendorfera* [w:] *Polska. Sąsiedztwo bliższe i dalsze. Różne punkty widzenia. Księga jubileuszowa prof. Wojciecha Materskiego*, red. R. Żelichowski, Warszawa 2019.

492. Zajączkowski M., *Uwagi i refleksje na temat książki, „UPA i WiN w walce z totalitaryzmem 1945–1947. Dokumenty. Wspomnienia*, „Kwartalnik Historyczny" 2019, nr 4.

493. Zajączkowski M., *Wierzchowiny i NSZ. Uwagi krytyczne na marginesie książki Mariusza Bechty i Wojciecha J Muszyńskiego Przeciwko Pax Sovietica. Narodowe Zjednoczenie Wojskowe i struktury polityczne ruchu narodowego wobec reżimu komunistycznego 1944–1956*, „Dzieje Najnowsze" 2018, nr 4.

494. Zakrzewski M., *Romantyzm celów, pozytywizm środków. Myśl polityczna Leszka Moczulskiego a tradycja niepodległościowa*, „Opinia. Kwartalnik Ośrodka Myśli Niepodległościowej" 2019.

495. Ziobroń R., *Czy obóz był? Refleksje nad postawami wybranych osobowości piłsudczykowskich na emigracji* [w:] *Józef Piłsudski – idee, tradycje, nawiązania*, red. S. Pilarski, Łódź–Warszawa 2019.

496. Zwiernik P., *Solidarność Walcząca w Wielkopolsce – próba podsumowania* [w:] *Solidarność Walcząca 1982–1990: Studia i szkice*, red. S. Ligarski, M. Siedziako, Szczecin–Warszawa 2019.

497. Żuczkowski M., *„Na ręce wasze przesyłam pocztę nadesłaną z kraju…" Łączność PPS-WRN z KZ PPS. Przyczynek do badania zagadnienia łączności między okupowanym krajem a rządem RP na uchodźstwie* [w:] *Z dziejów polskiej emigracji politycznej po 1939 roku. Ludzie, struktury, idee*, red. P. Pleskot, Warszawa 2019.

498. Żuczkowski M., *The Beginnings of the Socialist Conspiracy PPS-WRN*, „History. Bulgarian Journal of Historical Education" 2019, vol. 27, nr 5.

499. Żuławnik M., *Bolesław Jędrzejewski (1896–1987)* [w:] *Ludzie Towarzystwa Naukowego Płockiego. Słownik biograficzny (1820–2020)*, red. M. Kamińska, Płock 2019.

500. Żurek D., *Proces kreowania i próby odkłamywania „czarnej legendy". Żołnierzy Wyklętych Pogranicza Dolnego i Górnego Śląska oraz Wielkopolski i Ziemi Łódzkiej*, Warszawa 2019.

– publikacje popularne i edukacyjne

1. *3. Brygada „Szczerbca" na Wileńszczyźnie. Kalendarz na rok 2020*, oprac. T. Balbus, Wrocław 2019.

2. Adamus A.M., przewodnik: *Listy do Prezydium Rady Ministrów i Urzędu Rady Ministrów (1945–1982) / Letters to the Central Authorities in Poland, 1945–1989 (Guidebook)* [w:] *Listy do władz centralnych w Polsce 1945–1989* (przewodnik) / *Letters to the Central Authorities in Poland, 1945–1989* (Guidebook), Warszawa 2019.

3. Adamus A. M., *Wybrane kwestie społeczne na wsi polskiej w świetle listów do władzy* 1951–1980 [w:] *Listy do władz 1945–1989. Studia przypadków*, Warszawa 2019.

4. *Agresja sowiecka na Polskę i okupacja wschodnich terenów Rzeczypospolitej (1939–1941)*, teka edukacyjna, red. M. Dzienis-Todorczuk, Białystok 2019.

5. *Armoured Wings. Ailes Blidées. Gepantserde Vleugels*, red. R. Mozgol, katalog wystawy, Bruksela 2019.

6. Autuchiewicz J., *Łomżyńscy urzędnicy w żelaznym uścisku UB*, „Głos Katolicki. Tygodnik Diecezji Łomżyńskiej" 2019, nr 11.

7. Autuchiewicz J., *Aresztowanie płk Władysława Liniarskiego – przypadek czy udana operacja UB?*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/nkwd/23317,Aresztowanie-plk-Wladyslawa-Liniarskiego-przypadek-czy-udana-operacja-UB.html.

8. Autuchiewicz J., *Płk Stefan Kossecki bohater spod Łętownicy i Andrzejewa*, „Głos Katolicki. Tygodnik Diecezji Łomżyńskiej" 2019, nr 37.

9. Badura A., *Nie tylko „Spomnienia organizacyjne i walk Kompanii Załęskiej". Dokumenty powstańcze w zbiorach katowickiego IPN*, „CzasyPismo. O historii Górnego Śląska" 2018, nr 1.

10. Balbus T., *„Patrzyli na świeże kwiaty na grobach"*, „Gość Niedzielny" 2019, nr 9 (dodatek *Młodzi, niezłomni, wyklęci. Antykomunistyczne organizacje młodzieżowe w stalinowskiej Polsce*).

11. Balbus T., *Władysław Cisek „Rom" – szef wywiadu Dolnośląskiego WiN*, „Kwartalnik Wyklęci" 2019, nr 2 (14).

12. Balbus T., Wysocka M., *Świadek mrocznych czasów. Lata osiemdziesiąte w obiektywie Feliksa Jakimowicza*, Warszawa–Wrocław 2019.

13. Barczykowski G., Przybyłka Ł., *Śmierć pod kontrolą, Więzienie w Rawiczu w latach 1945–1956*, „Nasz Dziennik", 29 XI 2019.

14. Barczykowski G., Przybyłka Ł., *Zbrodnie na kratami, Centralne Więzienie we Wronkach w latach 1945–1956*, „Nasz Dziennik", 11 X 2019.

15. Bednarek J., *Jan Kwapisz „Jerzy", „Kula–Lis"* [w:] *Zapomniani wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

16. Bednarek J., *„Nieustraszony żołnierz czerwony". Przypadek Szymona Harnama*, „wSieci Historii" 2019 (lipiec–sierpień), nr 7–8 (74–75).

17. Benczew B., *Niemiecki szpieg w Rafako, czyli prlowskie i bułgarskie specsłużby na tropie*, „IPA FUN" 2019, nr 3 (37).

18. Benczew B., *„Ręce do góry!" czyli kryminalne epizody z Nowej Wsi z roku 1938*, „IPA FUN" 2019, nr 4 (38).

19. Benczew B., *Stop! Kontrola! Odpust św. Krzysztofa w czasach PRL-u*, „IPA FUN" 2019, nr 1 (35).

20. Benczew B., *Trupy w Chorzowie, czyli sylwestrowa tragedia*, „IPA FUN" 2019, nr 2 (36).

21. Benczew B., *Z bronią w ręku, czyli przez zieloną granicę…*, „Nowiny Raciborskie" 2019, nr 9.

22. Bereza T., *Linia Mołotowa. Dramatis personae*, „Gazeta Horyniecka" 2019, nr 53.

23. Bereza T., *Utrzymać linię Sanu*, „Nowiny" 31 VIII 2019 r. (dodatek historyczny Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Rzeszowie).

24. Bębnik G., *German Language Runs Rampant in the Sports Ground* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, eds. A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

25. Bębnik G., *Hubert Duchnik nie zamierzał milczeć*, „Gazeta Mikołowska" 2019, nr 3.

26. Bębnik G., *Morderstwa na polskich patriotach w Nowym Bytomiu we wrześniu 1939 r.* [dostępny on-line]: https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/22498,Morderstwa-na-polskich-patriotach-w-Nowym-Bytomiu-we-wrzesniu-1939-r.html.

27. Bębnik G., *Zakon Bosonogich Karmelitów*, „Gazeta Mikołowska" 2019, nr 2.

28. Bębnik G., Dziuba A., *Zrujnowane rezydencje górnośląskich magnatów*, „CzasyPismo" 2019, nr 15–16.

29. Bębnik G., Rosenbaum S., Węcki M., *Wojciech Korfanty*, Katowice 2019, s. 80.

30. Białek S., *400 Jahre Geburtsjubiläum von Pfarrer Daniel Rausch*, „Christophoribote" 2019, nr 3.

31. Blinda A., Mozgol R., *I powstanie śląskie. Specjalny dodatek do gazety*, „powiatbl.pl. Informator powiatu bieruńsko lędzińskiego" 2019, nr 5 (77).

32. Boboli A., *Likwidacja Robotniczej Spółdzielni Wydawniczej* „Prasa-Książka-Ruch", https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/22987,Likwidacja-Robotniczej-Spoldzielni-Wydawniczej-Prasa-Ksiazka-Ruch.html.

33. Borkowski Ł., *Podporucznik „Żelazny". Z Dąbrowy Górniczej do partyzantki „Łupaszki"*, „Czasy-Pismo. O historii Górnego Śląska" 2018, nr 1.

34. Brożyniak A., *Działania GO „Wisła" na Pogórzu Przemyskim cz. 1*, „Głos Weterana i rezerwisty. Czasopismo Związku Żołnierzy Wojska Polskiego" 2019, nr 357.

35. Brożyniak A., *Działania GO „Wisła" na Pogórzu Przemyskim cz. 2*, „Głos Weterana i rezerwisty. Czasopismo Związku Żołnierzy Wojska Polskiego" 2019, nr 358.

36. Brożyniak A., *KPN na terenie obecnego Podkarpacia w latach 1979–1990*, „Opinia Nurtu Niepodległościowego. Kwartalnik Ośrodka Myśli Niepodległościowej" 2019, nr 23.

37. Brożyniak A., *Operacja „Wisła" – inne spojrzenie*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/45190, Operacja-Wisla-inne-spojrzenie.html.

38. Brożyniak A., *Wojna polsko-ukraińska 1918–1919*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/29386, Wojna-polsko-ukrainska-1918–1919.html.

39. Brzechczyn K., *Obok Poznańskiego Czerwca '56. Bunty i protesty społeczne w obozie komunistycznym w latach 1953–1956* [w:] *Teka edukacyjna. Poznański Czerwiec 1956. Materiały dla ucznia*, red. M. Szczesiak-Ślusarek, Warszawa–Poznań 2019.

40. Brzechczyn K., *Polska była dla niego żywa ideą*, „Gazeta Polska Codziennie", 4 X 2019.

41. Brzechczyn K., *Polska była dla niego żywa ideą. Wspomnienie o Kornelu Morawieckim*, „Portal Arcana", http://www.portal.arcana.pl/Polska-byla-dla-niego-zywa-idea-wspomnienie-o-kornelu-morawieckim,4569.html.

42. Brzeziński P., *Polowanie na „Solidarność"*, https://histmag.org/Polowanie-na-Solidarnosc-19885.

43. Bukała M., *Premier na trudny czas*, „Nasz Dziennik", 18 I 2019.

44. Bułhak W., *Blaski i cienie czasów honoru. Posłowie do nowego wydania* [w:] Jeffery R., *Potrójny. Historia brytyjskiego agenta w okupowanej Warszawie*, Warszawa 2019.

45. Bułhak W., Friis T.W., *Opbruddet i Østersøregionen*, „Noter", 4 X 2019.

46. Busse K., *Między zawierzeniem a dezintegracją: koronacja obrazu Matki Bożej Pocieszenia w Starej Błotnicy 21 VIII 1977 r.*, Lublin–Radom 2018 (druk 2019).

47. Ceran T., *Pomorskie laboratorium zbrodni*, „Kurier Szczeciński", 20 IX 2019 (dodatek historyczny Oddziału IPN w Szczecinie *Zapomniana okupacja*).

48. Ceran T., *Prości polscy ludzie*, „Rzeczpospolita – *Plus Minus*", 23–24 III 2019 (dodatek historyczny IPN *Nieznane historie. Z dziejów ratowania Żydów pod okupacją niemiecką*).

49. Ceran T., *Zbrodnia pomorska 1939*, „Nasz Dziennik", 30 IX 2019 (dodatek historyczny Oddziału IPN w Gdańsku *Zagłada polskich elit w 1939 roku*).

50. Ceran T., Spenger M. *Zbrodnia pomorska 1939. Materiały edukacyjne*, Bydgoszcz–Gdańsk–Warszawa 2019 (teka edukacyjna).

51. Chorązki M., *A więc wojna!*, „Miesięcznik Krzyż Luborzycki", wrzesień 2019.

52. Chorązki M. *Akcja „Burza" w Inspektoracie „Maria"*, „Miesięcznik Krzyż Luborzycki", październik 2019.

53. Chorązki M., *Aresztowanie Generała*, „Dziennik Polski", 13 VIII 2019.

54. Chorązki M., *Ignacy Jan Paderewski*, „Miesięcznik Krzyż Luborzycki", marzec 2019.

55. Chorązki M., *Kęty 1939–1945* [w:] *Kęty. Blaski i cienie miasta w minionych wiekach*, Kraków 2019.

56. Chorązki M., *Majowe ofiary akcji „Luty"*, „Miesięcznik Krzyż Luborzycki", maj 2019.

57. Chorązki M., *Małopolscy Bohaterowie Września: „Gen. Stanisław Grzmot-Skotnicki*, „Gazeta Krakowska", 8 V 2019.

58. Chorązki M., *Pierwszy Sejm Niepodległej*, „Dziennik Polski", 12 II 2019.

59. Chorązki M., *Powrót Błękitnego Generała*, „Miesięcznik Krzyż Luborzycki", kwiecień 2019.

60. Chorązki M., *Przygotowania do wojny na froncie południowym*, „Dziennik Polski", 3 IX 2019.

61. Chorązki M., *Rzeczpospolita Partyzancka*, „Dziennik Polski", 27 VIII 2019.

62. Chorązki M., *Sejm Ustawodawczy 1919 r.*, „Miesięcznik Krzyż Luborzycki", luty 2019.

63. Chorązki M., *Sonderaktion Krakau*, „Miesięcznik Krzyż Luborzycki", listopad 2019.

64. Chorązki M., *Trop „Niedźwiadka" w Łuczycach*, „Miesięcznik Krzyż Luborzycki", czerwiec 2019 r.

65. Chorązki M., *Wojenne epidemie*, „Dziennik Polski", 27 X 2019.

66. Chorązki M., *Wysiedleni 1939–1940*, „Miesięcznik Krzyż Luborzycki", grudzień 2019.

67. Chrzanowski R., *Czołgi na ulicach Gdańska*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/60423,Czolgi-na-ulicach-Gdanska.html.

68. Chrzanowski R., Pazda J., Rej B., *Czołgi na ulicach Gdańska. Stan wojenny – grudzień 1981 roku*, (prezentacja multimedialna), ipn.gov.pl.

69. Chrzanowski R., *Stan wojenny – nieznana historia. IPN Gdańsk prezentuje unikatowe, niepublikowane wcześniej nagranie*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/audio-video/nagrania-archiwalne/60-225,Stan-wojenny-nieznana-historia-IPN-Gdansk-prezentuje-unikatowe-niepublikowane-wc.html.

70. Cieślak T., *Akcja Armii Krajowej w Pleszewie 21 stycznia 1945 r.*, „Rocznik Pleszewski" 2018.

71. Czocher A., *Co za rok! Co za sezon! Ostatni…*, „Dziennik Polski", 3 IX 2019 (dodatek *80. rocznica wybuchu II wojny światowej*).

72. Czocher A., *Czarna niedziela*, „Dziennik Polski", 6 VIII 2019.

73. Czocher A., *Kazimierz Kierzkowski – legiony, dywersja, konspiracja*, „Gazeta Krakowska", 5 VI 2019.

74. Czocher A., *Podziemne teatry w Krakowie. 1939–1945*, „Dziennik Polski", 8 I 2019.

75. Czocher A., *Róża Łubieńska – gotowość służenia*, „Gazeta Krakowska", 6 II 2019.

76. Czocher A., *Śmiechem w okupanta*, „Dziennik Polski", 2 IV 2019.

77. Czocher A., *Wrzesień 1939 w Krakowie*, „Dziennik Polski", 17 IX 2019 (dodatek *80. rocznica wybuchu II wojny światowej*).

78. Czyżewski P., *Archiwum IPN – nowoczesne narzędzie dostępu do rzetelnej wiedzy o przeszłości*, „Niepodległa de Novo" 2019, nr 4.

79. Czyżewski P., *Wasilków u zarania niepodległości*, „Gazeta Wasilkowska" 2019, nr 158.

80. Dąbrowski M., *Szturmowali nocą. Wprowadzenie stanu wojennego w Regionie Środkowo–Wschodnim*, „Nasz Dziennik", 13 XII 2019 (dodatek historyczny IPN *Bezprawie stanu wojennego*).

81. *Niepodległa de Novo. Katalog działalności OBEN IPN w Białymstoku*, Białystok 2019.

82. Domański T., *Einsatzgruppen na Kielecczyźnie we Wrześniu 1939 r*., „Kuryer Kielecki", dodatek do „Echo Dnia" 2019, nr 5 (47).

83. Domański T., *Historia oddziału partyzanckiego Mariana Sołtysiaka „Barabasza"* [w:] *Śladami Pamięci w Gminie Górno. Ścieżka historyczna – przyrodnicza – edukacyjna Krajno – Bęczków – Leszczyny*, red. G. Skiba, Górno 2019.

84. Domański T., *Zbrodnie niemieckie w gm. Górno* [w:] *Śladami Pamięci w Gminie Górno. Ścieżka historyczna – przyrodnicza – edukacyjna Krajno – Bęczków – Leszczyny*, red. G. Skiba, Górno 2019.

85. Domański T., *Zbrodnie niemieckie na wsi we wrześniu 1939 r.*, „Kuryer Kielecki", dodatek do „Echo Dnia" 2019, nr 4 (46).

86. Drabik R., *Podwójnie wyklęci. Dekomunizacja ulic, czyli jak obronić się przed upiorem komunistycznej przeszłości*, „Nasz Dziennik" 2019, nr 262 (6618).

87. Dudek J., *Mieczysław Pruszkiewicz „Kędziorek"* [w:] *Zapomniani Wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

88. Dudek J., *Stanisław Bizior „Śmigło", „Eam"* [w:] *Zapomniani Wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

89. Dworaczek K., *Jak „Solidarność" zatrzymała pociągi*, „Pamięć i Przyszłość" 2019, nr 2.

90. Dziuba A., *A New System, New Parties, and a New Elite. Beginnings of the Post-war life in the Voivodeship of Silesia* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, eds. A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

91. Dziuba A, *Factory under Close Supervision* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, eds. A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

92. Dziuba A, *Followers of Mao Zedong and Enver Hoxha. Maoists in Poland and in the Voivodeship of Katowice* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, eds. A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

93. Dziuba A., *Henryk Filipecki „Tarzan"* [w:] *Zapomniani wykleci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

94. Dziuba A., *Inspektor i jego żołnierze. Organizacja Pawła Cierpioła „Makopola" w powiecie rybnickim i pszczyńskim w latach 1945–1946*., https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/22507,Inspektor-i-jego-zolnierze-Organizacja-Pawla-Cierpiola-Makopola-w-powiecie-rybni.html.

95. Dziuba A., *Młodzież nie chce Stalinogrodu*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 3 (160).

96. Dziuba A., *Na tropie sabotażystów i dywersantów. Aparat bezpieczeństwa w zakładach przemysłowych Górnego Śląska i Zagłębia Dąbrowskiego w latach stalinizmu,* „CzasyPismo" 2019, nr 15–16.

97. Dziuba A., *Paweł Cierpioł – Commander of the Underground Independence Movement in the Rybnik Region* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, eds. A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

98. Dziuba A., *Paweł Cierpioł – komendant podziemia niepodległościowego na ziemi rybnickiej*, „CzasyPismo" 2018, nr 14 (wydane 2019).

99. Dziuba A., *Zapach węgla droższy jest mi od wszelkiego aromatu". Nikita Chruszczow na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim w 1959 roku*, „CzasyPismo" 2018, nr 14 (wydane 2019).

100. Dziuba A., Kurpierz T., Węgrzyn D., *Wypatrując Andersa. Konspiracja antykomunistyczna w województwie śląskim 1945–1948*, Katowice–Warszawa 2019.

101. Dziuba A., Neja J., Tracz B., Rosenbaum S., *Wokół wyborów czerwcowych 1989 roku w województwie katowickim*, „CzasyPismo" 2019, nr 15–16.

102. Dziurok A., *A Jewish Carmelite Monk in Szopienice. A Silesian Episode in the Life of Father Daniel Rufeisen* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, eds. A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

103. Dziurok A., *Częstochowa (4–6 VI 1979 r.)*, https://pierwszapielgrzymka.ipn.gov.pl/jp1/dokumenty/etapy/65902,CZESTOCHOWA–4–6-VI.html.

104. Dziurok A., *From the Front of Fighting for the "Reign of Souls." Communists and the Catholic Church in the Voivodeship of Silesia/Katowice in 1945–1956* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, eds. A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

105. Dziurok A., *Komuniści na kolanach. O fałszywej pobożności elit władzy Polski „ludowej"*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/22510,Komunisci-na-kolanach-O-falszywej-poboznosci-elit-wladzy-Polski-ludowej.html

106. Dziurok A., *Lead Children* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, eds. A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

107. Dziurok A., *Zamachy na Gierka, których nie było*, „CzasyPismo" 2018, nr 14 (wydane 2019).

108. Dziurok A., *Zbudujemy nowy… kościół? O budownictwie sakralnym na Górnym Śląsku w latach 1945–1956*, „CzasyPismo" 2019, nr 15–16.

109. Dziurok A., Musiał B., „*We Will Give You Back Just the Walls and Empty Land." Equipment Dismounting and Removal from Upper Silesia by the Soviets in 1945* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, Edited by A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

110. Dźwigał M., *Bronisław Stefan Klimczak, ps. „Sokół"*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/60396,Bronislaw-Stefan-Klimczak-ps-Sokol.html.

111. Dźwigał T., *Duża historia w i o jednej książce. Kilka słów o reportażu Józefa Kisielewskiego „Ziemia gromadzi prochy"*, „Pamięć i Przyszłość" 2019, nr 2.

112. Fenrych Z., Frycz M., *Polskie Państwo Podziemne. Edukacyjna gra historyczna*, Szczecin 2019.

113. Fornal P., *70 rocznica stracenia działaczy WiN*, „Podkarpacka Historia" 2019, nr 1.

114. Frazik W., *Baba z Virtuti Militari. Felicja Wolff vel Anna Neuman (1895–1988)*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 11 (168).

115. Frazik W., *Stanisław Nowak „Iskra"* [w:] *Zapomniani Wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

116. Frazik W., *Szli przez góry i lasy* [w:] *80. rocznica wybuchu II wojny światowej*, „Dziennik Polski" 24 IX 2019 (dodatek).

117. Frazik W., *Trudna do prowadzenia przez swą indywidualność… Helena Żurowska 1905–1949*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2019, nr 10.

118. Frazik W., *Wilhelmina Targowska – niezłomna łączniczka*, „Dziennik Polski", 12 III 2019.

119. Gałaszewski D., Gula E., Łabuszewski T., *Ukradzione dzieciństwo*, „Historia Do Rzeczy" 2019, nr 38.

120. Gąsiorowski T., *Bitwa o Monte Cassino*, „Dziennik Polski", 14 V 2019.

121. Gąsiorowski T., *Czarna brygada* [w:] *80. rocznica wybuchu II wojny światowej*, „Dziennik Polski", 10 IX 2019 (dodatek).

122. Gąsiorowski T., *Dzielny Żyd na czele dywizji*, „Gazeta Krakowska", 4 IX 2019.

123. Gąsiorowski T., *Karpaty pod Monte Cassino*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 5 (162).

124. Gąsiorowski T., *Kazimierz Tumidajski*, „Gazeta Krakowska", 2 X 2019.

125. Gąsiorowski T., *Likwidacja konfidenta Gestapo*, „Dziennik Polski", 28 XI 2019.

126. Gąsiorowski T., *Ostatnie punkty oporu*, „Dziennik Polski", 24 IX 2019 (dodatek *80. rocznica wybuchu II wojny światowej*).

127. Gąsiorowski T., *Początki konspiracji w Małopolsce*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2019, nr 8.

128. Gąsiorowski T., *W imieniu Rzeczypospolitej… w Obwodzie Przeworsk*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2019, nr 4.

129. Gąsiorowski T., *Wacław Król*, „Gazeta Krakowska", 6 XI 2019.

130. Gąsiorowski T., *Władysław Anders*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 10 (167).

131. Gąsiorowski T., *Wojsko Polskie we Francji*, „Dziennik Polski", 24 IX 2019.

132. Gieroń R., *Konfederacja Polski Niepodległej wobec „historycznego kompromisu"*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 4 (161).

133. Gieroń R., *Konfederacja Polski Niepodległej wobec „Okrągłego Stołu"*, „Dziennik Polski", 5 II 2019 (dodatek *Przy Okrągłym Stole*).

134. Gieroń R., *Ojciec Konwencji o ludobójstwie*, „Dziennik Polski", 22 X 2019.

135. Gieroń R., *Początek niemieckiego terroru*, „Dziennik Polski", 24 IX 2019 (dodatek *80. rocznica wybuchu II wojny światowej*).

136. Gieroń R., *Wallenberg, Sławik i Sugihara*, „Dziennik Polski", 26 III 2019.

137. Gieroń R., *„Wielkie wołanie Oświęcimia". Wizyta Jana Pawła II w Auschwitz-Birkenau*, „Dziennik Polski", 11 VI 2019 (dodatek *Jan Paweł II w Polsce. 1979–2019*).

138. Gieroń R., *Zbrodnia i kara Wilhelma Haase*, „Dziennik Polski", 28 V 2019.

139. Głębocki H., *„Doktryna Breżniewa" – gwarancja „bratniej pomocy"*, „Dziennik Polski", 4 VI 2019 (dodatek *30. rocznica wyborów 4 czerwca 1989 r.*).

140. Golik D., *Adam Domalik „Kowboj", Antoni Wąsowicz „Roch"*, Kraków 2019.

141. Golik D., *Beskidzkie szlaki podhalańczyków z AK 2009–2019*, Kraków 2019.

142. Golik D., *Stanisław Ludzia „Harnaś"*, Kraków 2019.

143. Golik D., Szczypta-Szczęch R., *Ks. Władysław Gurgacz SJ*, wyd. II, Kraków 2019.

144. Golik D., *Wiarusy*, Kraków 2019.

145. Golik D., *Żydzie, Hitler po cię idzie…*, „Tygodnik Powszechny", 13 V 2019.

146. Golik D., *Nieuchwytny „Harnaś"*, „Nasz Dziennik", 21 V 2019.

147. Golik D., *O Polskę bez obcych wpływów*, „Dziennik Polski", 11 VI 2019.

148. Golik D., *Aleksander Stawarz*, „Gazeta Krakowska", 1 VII 2019.

149. Golik D., *Zwycięski marsz „Jánošíka"*, dodatek historyczny *Polski wrzesień 1939* do „Tygodnika Powszechnego" z 26 VIII 2019 (nr 35/2019).

150. Golik D., *Sądecki wrzesień. Kampania 1939 roku w Nowym Sączu i na Sądecczyźnie*, „Sądeczanin Historia" 2019, nr 3.

151. Golik D., *Wrzesień 1939 w Karpatach. Walki z Niemcami i Słowakami*, dodatek historyczny *80. rocznica wybuchu II wojny światowej* do „Dziennika Polskiego" z 10 IX 2019 r.

152. Golik D., *Z okopów do podziemia*, dodatek historyczny *80. rocznica wybuchu II wojny światowej* do „Dziennika Polskiego" z 24 IX 2019 r.

153. Golik D., *To przeklęte wzgórze…*, „Polska Zbrojna Historia" 2019, nr 3–4.

154. Golik D., *Dowódca ze skazą. Krystyn Więckowski „Zawisza"*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2019, nr 12.

155. Golik D., *Słowacy liczyli na przesunięcie granicy do Krakowa* [wywiad; rozmawiał A. Wróblewski], https://m.interia.pl/nowa-historia/news,nId,2897591, 2 III 2019 r.

156. Golik D., *Leśne grupy samoobrony* [wywiad; rozmawiała M. Tarnowska], „Rzeczpospolita", 30 X 2019 r. [https://www.rp.pl/Historia/310299891-Lesne-grupy-samoobrony.html].

157. Gonet T., *„Przyjaźń mocna jak stal". Wizyta Leonida Breżniewa w województwie katowickim w 1974 roku*, „CzasyPismo" 2018, nr 14 (wydane 2019).

158. Gonet T., *Szmery na strychu? To przez Króliki*, „Rzeczpospolita", 23–24 III 2019 (dodatek).

159. Gontarczyk P., *Dyskusyjna biografia „Burego"*, „Sieci" 2019, nr 21.

160. Gontarczyk P., *Naukowa mistyfikacja*, „Sieci" 2019, nr 10.

161. Gontarczyk P., *Naukowa mistyfikacja pod szyldem Polin*, „Sieci" 2019, nr 47.

162. Gontarczyk P., *Niezależni od prawdy*, „Sieci" 2019, nr 11.

163. Gontarczyk P., *Polskie zbrodnie na Żydach, których nie było*, „Sieci" 2019, nr 14.

164. *Gorycz zwycięstwa. Generałowie „na zmywaku"*, IPN i Radio Olsztyn, wydawnictwo płytowe CD.

165. Grabowski W., *Cywilna łączność radiowa w Powstaniu Warszawskim*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 7–8 (164–165).

166. Grabowski W., *Czekając na „czerwoną zarazę"*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 7–8 (164–165).

167. Grabowski W., *„Marat" z patrolu „Wani"*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 7–8 (164–165).

168. Grabowski W., *Pierwsza depesza powstańczej Warszawy*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 7–8 (164–165).

169. Grabowski W., *Plany Armii Krajowej na Węgrzech na tle relacji polsko-węgierskich*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 12 (169).

170. Grabowski W., *Royal Air Force we wrześniu'39*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 9 (166).

171. Grabowski W., *Sprawa Śląska Cieszyńskiego w latach II wojny światowej*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 6 (163).

172. Grabowski W., *ZWZ z trzech perspektyw*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 11 (168).

173. Grądzka-Rejak M., *A Crime in Stary Ciepielów and Rekówka – the Story of the Kowalski, Obuchiewicz, Skoczylas and Kosior Families*, https://sprawiedliwi.org.pl/pl/historie-pomocy/.

174. Grądzka-Rejak M., *A Hiding-Place in an Orthodox Cemetery – the Story of the Kartaszew Family*, https://sprawiedliwi.org.pl/pl/historie-pomocy/.

175. Grądzka-Rejak M., *„Była to pierwsza przyjazna dłoń". Historia rodziny Grzelaków*, https://sprawiedliwi.org.pl/pl/historie-pomocy/byla-pierwsza-przyjazna-dlon-historia-rodziny-grzelakow.

176. Grądzka-Rejak M., *„Kas išgelbės vieną gyvybę, išgelbės visą pasaulį"*, http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2019-03-08-zydu-gelbetoju-istorijos-parodoje-tolerancijos centre/174755?fbclid=IwAR3Q2w6ucXyoyaS87LrhBq6lGNPuY8c9Jzs1b6WOAxR8o6dL9nO4ww0UFGY.

177. Grądzka-Rejak M., *Kryjówka na cmentarzu prawosławnym. Historia rodziny Kartaszewów*, https://sprawiedliwi.org.pl/pl/historie-pomocy/.

178. Grądzka-Rejak M., *„Pośród milczących ruin". Likwidacja getta warszawskiego*, https://www.zapisyterroru.pl/dlibra/context?id=posrod-milczacych-ruin-likwidacja-getta-warszawskiego.

179. Grądzka-Rejak M., *„W żadnym innym miejscu nie było takiego uczucia do mnie". Historia rodziny Jasików*, https://sprawiedliwi.org.pl/pl/historie-pomocy/w-zadnym-innym-miejscu-nie-bylo-takiego-uczucia-do-mnie-historia-rodziny-jasikow.

180. Grądzka-Rejak M., *Wojna ważniejsza niż antysemityzm Hitlera? Rec. Cesarani D., Ostateczne rozwiązanie. Losy Żydów w latach 1933–1949*, Warszawa 2019, https://pamiec.pl/pa/teksty/recenzje/43732,WOJNA-WAZNIEJSZA-NIZ-ANTYSEMITYZM-HITLERA.html.

181. Grądzka-Rejak M., *„Wszystkie byłyśmy do siebie podobne…". Kobiety oraz dzieci urodzone w KL Auschwitz*, https://www.zapisyterroru.pl/dlibra/context?id=1819-2.

182. Grądzka-Rejak M., *Zagłada miechowskich Żydów*, „Dziennik Polski", 25 VI 2019.

183. Grądzka-Rejak M., *Zagłada olkuskich Żydów*, „Dziennik Polski", 1 X 2019.

184. Grądzka-Rejak M., *Zbrodnia w Starym Ciepielowie i Rekówce. Historia rodziny Kowalskich, Obuchiewiczów, Skoczylasów i Kosiorów*, https://sprawiedliwi.org.pl/pl/historie-pomocy/.

185. Grądzka-Rejak M., *Życie społeczne warszawskiego getta*, https://www.zapisyterroru.pl/dlibra/context?id=1816-2.

186. Grądzka-Rejak M., *Żydowska społeczność Kolbishov już nie istnieje*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/23533,Zydowska-spolecznosc-Kolbishov-juz-nie-istnieje.html.

187. Grądzka-Rejak M., Jackl K., *Między życiem a śmiercią. Historie pomocy w czasie Zagłady*, European Network Remembrance and Solidarity, Polin Museum of the History of Polish Jews, Silent Heroes Memorial Center 2019 (katalog wystawy).

188. Greniuch T., *Groźni. Ostatni żołnierze. Pierwsi zdrajcy*, Kraków 2019.

189. Greniuch T., *Walkę o Wielką i Niepodległą Polskę uważam za najwyższy cel mego istnienia. Przysięga NSZ*, „Kwartalnik Wyklęci" 2019, nr 3 (15).

190. Grosicka M., *Dzięki Armii Czerwonej mamy władzę w rękach…*, „Kuryer Kielecki", dodatek do „Echo Dnia", 18 II 2019.

191. Grosicka M., *Kościół katolicki w regionie świętokrzyskim w drugiej połowie lat'80*, „Kuryer Kielecki", dodatek do „Echo Dnia", 3 VI 2019.

192. Grosicka M., *Kropla drąży skałę… NSZZ „Solidarność" z perspektywy małego zakładu pracy*, „Tygodnik eM", 15 IX 2019.

193. Grosicka M., *Rola ludowców w przejmowaniu władzy na Kielecczyźnie*, „Kuryer Kielecki", dodatek do „Echo Dnia", 18 II 2019.

194. Gryman A., *Pięć lat w konspiracji*, „Gość Niedzielny" 2019, nr 9 (dodatek *Młodzi, niezłomni, wyklęci. Antykomunistyczne organizacje młodzieżowe w stalinowskiej Polsce*).

195. Grzelczak P., *A więc wojna…*, „Poznański Informator Kulturalny, Sportowy i Turystyczny IKS" 2019, nr 8.

196. Grzelczak P., *Alma Mater Posnaniensis*, „Poznański Informator Kulturalny, Sportowy i Turystyczny IKS" 2019, nr 5.

197. Grzelczak P., *Cóż tam, panie, w polityce? 160 lat „Dziennika Poznańskiego"*, „Poznański Informator Kulturalny, Sportowy i Turystyczny IKS" 2019, nr 1.

198. Grzelczak P., *Dmowski, Piłsudski et al. Doktorzy honoris causa Uniwersytetu Poznańskiego w II Rzeczypospolitej*, „Kronika Miasta Poznania" 2019, nr 1.

199. Grzelczak P., *Durchgangslager Glowna. Niemieckie wysiedlenia ludności polskiej z Poznania jesienią 1939 roku*, „Nasz Dziennik", 31 VIII –1 IX 2019.

200. Grzelczak P., *„Dzień historyczny". Józef Piłsudski w Koninie (10 lipca 1921 r.)*, „Polonia Maior Orientalis" 2019, t. 6.

201. Grzelczak P., *Foch i Rokossowski. Historyczne nazewnictwo ulicy Głogowskiej w Poznaniu*, „Kronika Miasta Poznania" 2019, nr 3.

202. Grzelczak P., *Glamourgirl. Lisa Larsen*, „Poznański Informator Kulturalny, Sportowy i Turystyczny IKS" 2019, nr 3.

203. Grzelczak P., *Kryzysowy sylwester*, „Poznański Informator Kulturalny, Sportowy i Turystyczny IKS" 2019, nr 12.

204. Grzelczak P., *Pan tu nie stał! Poznański pomnik Wilsona*, „Poznański Informator Kulturalny, Sportowy i Turystyczny IKS" 2019, nr 1.

205. Grzelczak P., *Powrót. Sprowadzenie do Polski prochów I.J. Paderewskiego*, „Poznański Informator Kulturalny, Sportowy i Turystyczny IKS" 2019, nr 7.

206. Grzelczak P., *Powstańcze preludium* [w:] *Zwycięskie powstanie*, „Gazeta Polska Codziennie", 31 I 2019 (dodatek).

207. Grzelczak P., *Przewodzi Partia*, „Poznański Informator Kulturalny, Sportowy i Turystyczny IKS" 2019, nr 9.

208. Grzelczak P., *Trzecia stolica. 100 lat polskiej Rady Miasta Poznania*, „Poznański Informator Kulturalny, Sportowy i Turystyczny IKS" 2019, nr 4.

209. Grzelczak P., *Uczony. Józef Kostrzewski – ojciec założyciel Uniwersytetu Poznańskiego*, „Poznański Informator Kulturalny, Sportowy i Turystyczny IKS" 2019, nr 10.

210. Grzelczak P., *Zwycięstwo słusznej sprawy. Rozejm w Trewirze*, „Poznański Informator Kulturalny, Sportowy i Turystyczny IKS" 2019, nr 2.

211. Habielski R., *Nie osłabiać „ducha obronnego". Pakt Hitler–Stalin w polskiej prasie u progu wojny*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 9 (166).

212. Hanus W., *Jan Gorączka „Lont"* [w:] *Zapomniani Wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

213. Hanus W., *Śladami por. Stefana Kobosa ps. „Wrzos"*, Bełżec 2019 (broszura OIPN w Lublinie i ŚZŻAK Okręg Zamość).

214. Hańderek M., *Documents Concerning the Neutral Nations Supervisory Commission in Korea in the Archive of the Institute of National Remembrancei* "North Korean Archives Project", red. J. Hosaniak, R. Leśkiewicz, Seul 2019.

215. Hańderek M., *North Korea Revelations from the Polish Archives: Nukes, Succession and, Security*, "Cold War International History Project", https://www.wilsoncenter.org/blog-post/north-korea-revelations-the-polish-archives-nukes-succession-and-security.

216. *Harcerze w służbie Niepodległej*, IPN i Radio Olsztyn, wydawnictwo płytowe CD.

217. Helik K., Nawrot G., Zapolska-Downar M., *Waleczny Tadzio. Ćwiczenia dydaktyczne do komiksu*, Łódź 2019.

218. *Historia najnowsza Polski w poezji dzieci i młodzieży. Antologia wierszy konkursowych*, red. J. Brzozowska i U. Gierasimiuk, Białystok 2019.

219. Hytrek-Hryciuk J., *Wojenni narzeczeni*, „Kwartalnik Pamięć i Przyszłość" 2019, nr 1.

220. Hytrek-Hryciuk J., *Zwiedzajcie Góry Olbrzymie*, „Kwartalnik Pamięć i Przyszłość" 2019, nr 2.

221. Hytrek-Hryciuk J., *Polonia we Wrocławiu*, „Kwartalnik Pamięć i Przyszłość" 2019, nr 3.

222. Hytrek-Hryciuk J., *Loty jej życia. Hanna Reitsch (1912–1979)*, „Kwartalnik Pamięć i Przyszłość" 2019, nr 4.

223. *Inwazja sowiecka na Polskę w 1939 roku. Wybór tekstów źródłowych wraz z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli przedmiotów humanistycznych*, wyb. i oprac. A. Kryński (forma elektroniczna).

224. Jagodzińska A., *Lager Działdowo-Soldau – „Wrogi element" – Duchowieństwo*, „Dzień Dobry Działdowo, pl." 2019, nr 11 (16).

225. Jagodzińska A., *11 listopada w Sachsenhausen*, „Myśl Praska" (miesięcznik), listopad 2019 r.

226. Jagodzińska A., *Wigilia Bożego Narodzenia w niemieckich obozach koncentracyjnych… strzępy wspomnień*, „Myśl Praska", grudzień 2019.

227. Jakimek-Zapart E., *„ …że moja ofiara nie pójdzie na marne"*, „Polska Zbrojna", numer okazyjny, 1 III 2019.

228. Jakimek-Zapart E., *Janina Czarnecka (1902–1978) – łączniczka Delegatury Zagranicznej Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”* [w:] *Dawni właściciele Dobrzycy na tle swoich czasów, Studia i materiały Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy*, t. 2, wydanie drugie, red. S. Borowiak, Dobrzyca 2019.

229. Jakimek-Zapart E., *Wierny przysiędze Łukasz Ciepliński*, „Biuletyn Informacyjny ŚZŻAK” 2019, Rok XXIX, nr 8 (352).

230. Jasiak K., *Na straży granic. Straż Graniczna II Rzeczpospolitej na zachodnim odcinku granicy polsko-niemieckiej*, Wrocław 2019 (informator wystawy).

231. Jasiak K., *Wywiad Konspiracyjnego Wojska Polskiego. Radomsko – Częstochowa – Praszka – Wieluń*, „Wyklęci” 2019, nr 2.

232. Jaskułowski T., *Stasi wobec PRL w 1989 roku*, „Biuletyn IPN” 2019, nr 4 (161).

233. Jaskułowski T., *O przyjaźni, której nie było, a która i tak musiała się skończyć. Stasi a PRL w 1989 roku*, „Mówią Wieki” 2019, nr 11.

234. Jedynak M., *Generał brygady Antoni Heda-Szary ps. „Szary”* [w:] *Śladami pamięci w Gminie Górno. Ścieżka historyczna – przyrodnicza – edukacyjna Krajno – Bęczków – Leszczyny*, red. G. Skiba, Górno 2019.

235. Jedynak M., *Henryk Fąfara „Szczygieł”, „Sokolik” (1929–2018)*, „Wykus” 2019, nr 24.

236. Jedynak M., *Komenda Wojewódzka Policji w Kielcach – Pułkownik Jan Piwnik „Ponury”* [w:] *Patroni honorowi Policji. Bądź odważny, sumienny, ostrożny i nie zawiedź nigdy zaufania…*, red. K. Musielak, Warszawa 2019.

237. Jedynak M., *Krzyż Wolności i Solidarności dla Wandy Pomianowskiej*, „Wykus” 2019, nr 24.

238. Jedynak M., *Lucjan Krogulec „Lutek” (1923–2019)*, „Tygodnik Starachowicki”, 28 I 2019.

239. Jedynak M., *Major Henryk Dobrzański ps. „Hubal”* [w:] *Śladami pamięci w Gminie Górno. Ścieżka historyczna – przyrodnicza – edukacyjna Krajno – Bęczków – Leszczyny*, red. G. Skiba, Górno 2019.

240. Jedynak M., *Niemieckie represje na wsi w świetle dokumentów Polskiego Państwa Podziemnego*, „Kuryer Kielecki”, dodatek do „Echo Dnia”, 10 VII 2019.

241. Jedynak M., *Niemieckie represje na wsi w świetle dokumentów Polskiego Państwa Podziemnego* [w:] *Martyrologia wsi polskiej w latach II wojny światowej*, red. K. Jedynak, E. Kołomańska, Kielce 2019.

242. Jedynak M., *Pułkownik Jan Piwnik ps. „Jaś”, „Donat”, Ponury”* [w:] *Śladami pamięci w Gminie Górno. Ścieżka historyczna – przyrodnicza – edukacyjna Krajno – Bęczków – Leszczyny*, red. G. Skiba, Górno 2019.

243. Jedynak M., *Wieś jako zaplecze oporu wobec Niemców* [w:] *Martyrologia wsi polskiej w latach II wojny światowej*, red. K. Jedynak, E. Kołomańska, Kielce 2019.

244. Jedynak M., *Z dziejów „żołnierzy wyklętych”. Ośrodek Opatowski Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” (1945–1946)*, „Tygodnik eM”, 16 VI 2019.

245. Jedynak M., *Zmarł Zdzisław Dydo „Bliski" (1924–2018) – jeden z ostatnich „żołnierzy wyklętych"*, „Wykus" 2019, nr 24.

246. Jodczyk K., *Deportacje, dodatek do: „Głos katolicki. Tygodnik Diecezji Łomżyńskiej"* 2019, nr 37.

247. Jonczyk M., *Dwie tony polskiej historii przypłyną do Ojczyzny*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/emigracja/57573,Dwie-tony-polskiej-historii-przyplyna-do-Ojczyzny.html.

248. Jończyk M., *By nie zapomnieć. Zbrodnia Katyńska*, „Made in Świętokrzyskie" 2019, nr 16.

249. Jończyk M., *Jan Bernard Rejecki – ofiara Katynia*, artykuł na portal internetowy „pamięć.pl", kwiecień 2019.

250. Jończyk M., *Mój adres – gorod Ostaszkow – korespondencja katyńska kieleckich policjantów* [w:] *100–lecie policji miasta Kielce*, red. D. Palacz, K. Wątorek, P. Zalewski, Kielce 2019.

251. Jończyk M., *Płk Bronisław Kowalczewski – żołnierz niezłomny*, artykuł na portal internetowy „pamięc.pl", lipiec 2019.

252. Jończyk M., *Pułkownik Kazimierz Glabisz – dowódca Grupy Kielce*, „Kuryer Kielecki", nr 5 (47), 17 IX 2019.

253. Jończyk M., *Walki Grupy Kielce pod Kajetanowem i Barczą, w dniach 5–7 września 1939 r.*, artykuł na portal internetowy „pamięć.pl", październik 2019.

254. Jończyk M., *Zbrodnia Katyńska na funkcjonariuszach kieleckiej Policji Państwowej*, artykuł na portal internetowy „pamięć.pl", styczeń 2019.

255. Kaczmarczyk W., *Kartoteki i ewidencja operacyjna SB*, portal „Pierwsza Pielgrzymka Papieża Jana Pawła II w dokumentach", https://trzeciapielgrzymka.ipn.gov.pl/jp2/dokumenty/kartoteki-sb/633,Kartoteki-i-ewidencja-operacyjna-SB.html.

256. Kaczmarski K,. *Polska droga do Wersalu*, Dodatek historyczny Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Rzeszowie z okazji 100. Rocznicy podpisania Traktatu Wersalskiego, „Obserwator Lokalny, 25 VI 2019; „Życie Podkarpackie", 26 VI 2019; „Sztafeta", 27 VI 2019.

257. Kaczmarski K., *Kazimierz Człowiekowski „Niemsta"* [w:] *Zapomniani wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

258. Kalbarczyk S., *Iwan Sierow*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 4 (161).

259. Kalbarczyk S., *Ławrentij Beria*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 10 (167).

260. Kalbarczyk S., *W krzywym (niezupełnie) zwierciadle. Polska z perspektywy władz i ludności ZSRS w przededniu i podczas sowieckiej agresji we wrześniu 1939 roku*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 9 (166).

261. Kalbarczyk S., *Wasilij Ulrich*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 12 (169).

262. Kalbarczyk S., *Władysław Grabski (1874–1938)*, Warszawa 2019 (seria wydawnicza *Patroni Naszych Ulic*).

263. *Kalendarz Nauczyciela. Oferta edukacyjna OBEN IPN na rok szkolny 2019/2020*, red. M. Dzienis-Todorczuk, Białystok 2019.

264. Kalisz M., *„Opiekowali się mną serdecznie i nigdy nie zmienili swojego dobrego stosunku do mnie”. Historia Sabiny Honigwachs. Z dziejów pomocy Żydom*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/zydzi/29122,Opiekowali-sie-mna-serdecznie-i-nigdy-nie-zmienili-swojego-dobrego-stosunku-do-m.html.

265. Kalisz M., *Pacyfikacja Rozdziela*, „Nowiny”, 2 IX 2019.

266. Kalisz M., *W pokoju, we wnęce, w kanale*, „Rzeczpospolita – *Plus Minus*”, 23–24 III 2019.

267. Kapusta M., *75. Rocznica Akcji „Koppe”*, „Dwutygodnik Miejski Kraków.pl” 2019, nr 12.

268. Kapusta M., *Drzewiec*, „Kurier Zwierzyniecki” 2019, nr 6.

269. Kapusta M., *Harcerskie drużyny na Zwierzyńcu, Historia Szczepu „Arkona 18”. Część 4,* „Kurier Zwierzyniecki” 2019, nr 2.

270. Kapusta M., *Odrodzenie harcerstwa*, „Dziennik Polski”, 30 IV 2019.

271. Kapuściak B., *Kontrwywiad wojskowy kontra papież Jan Paweł II*, publikacja internetowa na portalu Akcji Katolickiej „Senior w eterze”, https://seniorweterze.pl/2019/06/20/kontrwywiad-wojskowy-kontra-papiez-jan-pawel-ii/?fbclid=IwAR1U66Xqg2kp_qtIPxcNsSFc5X3hpjIlBc4QjOjSwEUmu-eRLFOv_xY7c9mE.

272. Kapuściak B., *Kontrwywiad wojskowy PRL wobec wizyty Jana Pawła II w kraju w 1979 r.*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/55464,Kontrwywiad-wojskowy-PRL-wobec-wizyty-Jana-Pawla-II-w-kraju-w-1979-r.html.

273. Kapuściak B., *Ludowe Wojsko Polskie wobec pielgrzymki papieskiej z 1979 r.*, https://pierwszapielgrzymka.ipn.gov.pl/jp1/dokumenty/zagadnienia/lwp-wobec-pielgrzymki/69631,Ludowe-Wojsko-Polskie-wobec-pielgrzymki-papieskiej-z-1979-r.html.

274. Kapuściak B., *Pielgrzymka pod szczególną „opieką”*, „wSieci Historii” 2019, nr 6.

275. Kapuściak B., *Polityka wschodnia Jerzego Giedroycia – rzeczywistość czy utopia?*, „Fronda Lux” 2019, nr 92/93.

276. Kapuściak B., *Wallenrodyzm? Czesława Kiszczaka studium dezinformacji*, „Fronda Lux” 2019, nr 90–91.

277. Karbarz-Wilińska J., *Polacy i Ukraińcy na jednej ziemi. Biskup Grzegorz Chomyszyn (1867–1945)*, „Biuletyn IPN” 2019, nr 10 (167).

278. Kasprzycki M., *Ojciec Święty u gaździny Podhala* [w:] *Jan Paweł II w Polsce 1979–2019*, „Dziennik Polski”, 11 VI 2019 (dodatek).

279. Kasprzycki M., *Stanisław Perełka „Zdobycz”, „Dębiński”* [w:] *Zapomniani wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

280. Kasprzycki M., *„Witojcie nom Ojce Święty, na Podholu dziś przyjęty”. Jan Paweł II w Nowym Targu*, „Biuletyn IPN” 2019, nr 6 (163).

281. Kasprzykowski A., *38. rocznica podbeskidzkiego strajku. Krzyże na rocznicę*, „Solidarność Podbeskidzia” 2019, nr 2.

282. Kasprzykowski A., *Beskidzki Sierpień ’80*, „Solidarność Podbeskidzia” 2019, nr 8.

283. Kasprzykowski A., *Co oni wiedzą o Solidarności?*, „Solidarność Podbeskidzia" 2019, nr 11.

284. Kasprzykowski A., *IX Konkurs „Solidarni" za nami*, „Solidarność Podbeskidzia" 2019, nr 2.

285. Kasprzykowski A., *Krzyże na rocznicę*, „Kurier.BB – Gazeta Miejska" 2019, nr 2.

286. Kasprzykowski A., *Licealiści w kolebce „Solidarności"*, „Solidarność Podbeskidzia" 2019, nr 4.

287. Kasprzykowski A., *Podbeskidzie w encyklopedii*, „Solidarność Podbeskidzia" 2019, nr 9.

288. Kasprzykowski A., *Rondo Trzeciego Szeregu*, „Solidarność Podbeskidzia" 2019, nr 6.

289. Kasprzykowski A., *Tropami podziemnej Solidarności*, „Solidarność Podbeskidzia" 2019, nr 12.

290. Kasprzykowski A., *Tropili Pannę S.*, „Kurier.BB – Gazeta Miejska" 2019, nr 12.

291. Kasprzykowski A., *W rocznicę stanu wojennego*, „Solidarność Podbeskidzia" 2019, nr 12.

292. Kasprzykowski A., *Zimowe zwycięstwo. 38. rocznica podbeskidzkiego strajku*, „Solidarność Podbeskidzia" 2019, nr 1.

293. Kasprzykowski A., *Zmarł Janusz Bargieł*, „Solidarność Podbeskidzia" 2019, nr 9.

294. Kasprzykowski A., *Zmarł Zdzisław Greffling*, „Solidarność Podbeskidzia" 2019, nr 5.

295. *Katalog do wystawy Dzieje 2 Korpusu… inaczej! Karykatury autorstwa Mieczysława Kuczyńskiego*, oprac. J. Dardzińska, Wrocław 2019.

296. Kędziora-Babiński P., *Fort III w Pomiechówku. Pierwszy etap prac ekshumacyjnych*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 12.

297. Kędziora-Babiński P., *Pochówek carskich żołnierzy*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 10.

298. Kędziora-Babiński P., *Prace ekshumacyjne w Głubczycach*, „Głos Głubczycki" 2019, nr 12 (319).

299. Kędziora-Babiński P., *Tajemnica krzyża w Mątwicy, gm. Nowogród, pow. Łomża, woj. podlaskie*, „Studia Łomżyńskie" 2019, t. 29.

300. Kędziora-Babiński P., *Ekshumacja żołnierza niemieckiego poległego w pierwszej wojnie światowej w Bakałarzewie*, „Rocznik Augustowsko-Suwalski" 2019, t. 19.

301. Kędziora-Babiński P., *Ekshumacja żołnierza Wojska Polskiego w Kaszewcu gm. Różan*, „Rocznik Ostrowski" 2019, nr 5.

302. Kędziora-Babiński P., *Wrzesień'39 w działaniach ekshumacyjnych Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN*, na stronie www.1wrzesnia39.ipn.gov.pl.

303. Kierski K., *Egzekucja starosty łomżyńskiego*, „Wyklęci. Ogólnopolski kwartalnik poświęcony żołnierzom Wyklętym" 2019, nr 4.

304. Kierski K., *Policja Państwowa 1919–1939. 100. rocznica powołania Policji Państwowej*, Białystok–Olsztyn 2019.

305. Kierski K., *Sprawozdanie z konferencji naukowej Polskość i Polacy na Warmii i Mazurach w XIX i XX wieku*, „Niepodległa. De Novo" 2019, nr 1.

306. Kierski K., Nowakowski S., Zagził D., *Policja Państwowa 1919–1939. Teka edukacyjna*, Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019.

307. Kilańczyk P., *Dlaczego Piłsudskiego nie witały tłumy? Zajścia na ulicach Warszawy 10 listopada 1918 roku*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/22519,Dlaczego-Pilsudskiego-nie-witaly-tlumy-Zajscia-na-ulicach-Warszawy-10-listopada-.html.

308. Kirszak J., *Generał zawsze wierny*, „Polska Zbrojna. Historia" 2019 (wydanie specjalne, październik).

309. Kirszak J., *Honor mój w porządku, ppłk Jan Kruk-Śmigla*, „Polska Zbrojna. Historia" 2019, nr 3.

310. Kirszak J., *I poszli! Jak zawsze się bić!*, „Polska Zbrojna", 18 V 2019 (numer okazjonalny).

311. Kirszak J., *Karol Piłat*, Warszawa 2019 (seria *Bohaterowie Niepodległej*).

312. Kirszak J., *Naczelny Wódz wobec Powstania*, „Polska Zbrojna", 1 VIII 2019 (numer okazjonalny).

313. Kirszak J., *Podcięte skrzydła*, „Polska Zbrojna", 1 IX 2019 (numer okazjonalny).

314. Kirszak J., *VI Międzynarodowy Motocyklowy Rajd „Śladami gąsienic Pierwszej Dywizji Pancernej gen. Stanisława Maczka"*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 11 (168).

315. Kirszak J., *W piekle ognia, gen. Roman Szymański*, „Polska Zbrojna. Historia" 2019, nr 2.

316. Klementowski R., *Oswajanie niewidzialnego. Pierwsza dekada atomowej edukacji* [w:] *Edukacja a gospodarka i społeczeństwo na ziemiach polskich w ujęciu historycznym*, red. K. Popiński, Wrocław 2019.

317. Kluska B., *Plon, niesiemy plon*, „Ale Historia" (dodatek do „Gazety Wyborczej"), 2019, nr 37.

318. Kłapeć J., *„Bombardowanie Pawłowa w kwietniu 1944 roku – zaplanowane działania czy prywatna zemsta"*, „Głos Pawłowa" 2019, nr 2.

319. Koj E., *Kobiety Orła Białego*, „Zeszyty Czeladzkie" 2019, nr 23.

320. Kołtun A., *Śmierć za służbę w AK – opowieść o Zofii Pelczarskiej*, „Nasz Dziennik", 18 XII 2019.

321. Komaniecka-Łyp M., *Afera krakowskiego „Atlasu"*, „Dziennik Polski", 5 II 2019.

322. Komaniecka-Łyp M., *Konsekwencje „okrągłego stołu"*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 4 (161).

323. Komaniecka-Łyp M., *Krakowska opozycja wobec I pielgrzymki*, „Dziennik Polski", 11 VI 2019 (dodatek *Jan Paweł II w Polsce 1979–2019*).

324. Komaniecka-Łyp M., *Na tropie skrzyń katyńskich*, „Dziennik Polski", 16 IV 2019.

325. Komaniecka-Łyp M., *Obóz władzy w Krakowie wobec wyborów czerwcowych*, „Dziennik Polski", 4 VI 2019 (dodatek *30. rocznica wyborów 4 czerwca 1989 r.*).

326. Komaniecka-Łyp M., *Poszukiwania „archiwum katyńskiego" w Woli Luborzyckiej*, „Krzyż Luborzycki. Katolickie Pismo Parafialne" 2019, nr 3.

327. Komaniecka-Łyp M., *Prawnicy w trudnych czasach*, „Dziennik Polski", 3 IX 2019.

328. Komaniecka-Łyp M., *Zasady kompromisu*, „Dziennik Polski", 5 II 2019 (dodatek *Przy Okrągłym Stole*).

329. Konarski M., Ronek H., *Przemarsz przez piekło 1944 r.*, Warszawa 2019 (komiks z cyklu *Wojenna odyseja Antka Srebrnego 1939–1946"*, z. 10).

330. *Kontrwywiad Polski Podziemnej płacił za walkę cenę najwyższą. Z dr. hab. Tomaszem Balbusem rozmawia Kajetan Rajski*, „Kwartalnik Wyklęci" 2019, nr 2.

331. Kopka B., Kosiński P., *Struggle and Suffering. Poland 1939–1945. Walka i cierpienie. Polska 1939–1945*, Gdańsk 2019.

332. Koreś D., *Józef Szostak „Filip"*, Warszawa 2019 (seria *Bohaterowie Niepodległej*).

333. Koreś D., *Konstanty Plisowski*, Warszawa 2019 (seria *Bohaterowie Niepodległej*).

334. Koreś D., Tym J.S., *Ocena dowódców polskich związków operacyjnych w czasie kampanii polskiej 1939 r.* „Polska Zbrojna Historia" 2019, nr 3.

335. Koreś D., *Sojusz polsko-rumuński 1921–1939 widziany z perspektywy polskich oficerów*, „Polska Zbrojna Historia" 2019, nr 2.

336. Korkuć M., *Bez kapitulacji. Bez kolaboracji*, dodatek prasowy „Dziennik Polski", 24 IX 2019.

337. Korkuć M., *Cel: zniszczyć Polskę*, dodatek prasowy „Dziennik Polski", 3 IX 2019.

338. Korkuć M., *Die Kämpfende Republik. Polen 1939–1945*, Warszawa 2019.

339. Korkuć M., *Fighting Republic of Poland 1939–1945*, Warszawa 2019.

340. Korkuć M., *Jak dziennikarze powielili język UB i gestapo. „Bandyci" i „napady" to sformułowanie bezpieki*, „Gazeta Polska", 13 IX 2019.

341. Korkuć M., *La Republique de Pologne en lutte 1939–1945*, Warszawa 2019.

342. Korkuć M., *Państwo, wojna, odpowiedzialność*, „Arcana" 2019, nr 4.

343. Korkuć M., *Walcząca Rzeczpospolita 1939–1945*, Warszawa 2019.

344. Korkuć M., *Борющаяся Речь Посполитая Польша 1939–1945*, Warszawa 2019.

345. Korkuć M., *Польська Республіка в боротьбі 1939–1945*, Warszawa 2019.

346. Kościański R., *Adam Roszak – niepokorny więzień UB*, „Gazeta Kościańska" 2019, nr 19.

347. Kościański R., *„Generał Orkan" z kościańskiego tartaku*, „Gazeta Kościańska" 2019, nr 47.

348. Kościański R., *O jedność ideologiczną cz. I – (UB wobec PPR)*, „Gazeta Kościańska" 2019, nr 49.

349. Kościański R., *O jedność ideologiczną cz. II – (UB wobec PPS)*, „Gazeta Kościańska" 2019, nr 50.

350. Kościański R., *Przypadki pewnego adwokata*, „Gazeta Kościańska" 2019, nr 46.

351. Kościański R., *„Ściskaliśmy bezsilnie pięści"* [w:] *Upływa szybko życie. Materiały z sesji popularnonaukowej „Adam Tomaszewski – życie i dzieło"*, red. T. Masłowska, J. Zielonka, Kościan 2019.

352. Kościański R., *Śmierć księdza Klemta*, „Gazeta Kościańska" 2019, nr 16.

353. Kościański R., *Śmierć milicjantów w lesie koło Kopaszewa w 1952 roku*, „Gazeta Kościańska" 2019, nr 21.

354. Kosiński P., *Dziennik próżności Hansa Franka*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/okupacja-niemiecka/57525,Dziennik-proznosci-Hansa-Franka.html.

355. Kozłowski T., *The Balcerowicz Plan: an economic leap into the unknown*, „Polishhistory", 17 XII 2019.

356. Krajewski K., *Był otoczony legendą – Stanisław Karolkiewicz „Szczęsny"*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2019, nr 12.

357. Krajewski K., *Surkonty 2019*, „Nasz Krąg" 2019, nr 8.

358. Krajewski K., *Z pomocą walczącym Kresom*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2019, nr 2.

359. Krajewski K., Łabuszewski T., *Jan Kmiołek „Wir", „Fala", „Mazurek" i jego oddział*, „Wyklęci" 2019, nr 3.

360. Krajewski K., Łabuszewski T., *Józef Kozłowski „Las", „Vis"* [w:] *Zapomniani Wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

361. Krajewski K., Łabuszewski T., *Józef Małczuk „Brzask", „Grzmot"* [w:] *Zapomniani Wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

362. Krajewski K., Łabuszewski T., *Kazimierz Parzonko „Wichura", „Zygmunt"* [w:] *Zapomniani Wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

363. Krajewski K., Łabuszewski T., *Stanisław Kakowski „Jastrząb", „Kaźmierczuk"* [w:] *Zapomniani Wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

364. Krajewski K., Łabuszewski T., *Także myśl była bronią*, Warszawa 2019 (broszura na 1 III Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych).

365. Krajewski K., Łabuszewski T., *Witold Borucki „Dąb", „Babinicz"* [w:] *Zapomniani Wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

366. Krężołek E., *Pierwsze wybory i posłowie Niepodległej*, „Tygodnik eM" 2019, nr 8 (505).

367. Kruk M., *List, który nosi znamiona zbrodni*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/60537,List-ktory-nosi-znamiona-zbrodni.html.

368. Kryński A., *W samo południe. Wybory czerwcowe 1989 roku* – gra miejska (forma elektroniczna).

369. Kryński A., Obrębska A., *Wojenna odyseja Antka Srebrnego. Obrona Grodna w 1939 r.*, pakiet materiałów edukacyjnych dla szkół podstawowych (forma elektroniczna).

370. Kurus A., *7 Dywizja Piechoty. Bohaterowie coraz mniej zapomniani*, „Magazyn Historyczny Nad Wartą", nr 26 („Gazeta Częstochowska", 5 IX 2019).

371. Kurus A., *Bohaterowie Częstochowy. Mjr Józef Pelc (1898–1939)*, „Magazyn Historyczny Nad Wartą", nr 19 („Gazeta Częstochowska", 21 III 2019).

372. Kurus A., *„Legendarny" schron bojowy nad Liswartą odnaleziony!*, „Magazyn Historyczny Nad Wartą", nr 17 („Gazeta Częstochowska", 24 I 2019).

373. Kurus A., *O bitwie pod Mokrą raz jeszcze*, „Magazyn Historyczny Nad Wartą", nr 28 („Gazeta Częstochowska", 7 XI 2019).

374. Kurus A., *Po 80 latach ofiary Krwawego Poniedziałku wołają o godny pochówek*, „Magazyn Historyczny Nad Wartą", nr 26 („Gazeta Częstochowska", 5 IX 2019).

375. Kurus A., *W stulecie utworzenia 7 Dywizji Piechoty 1919–2019*, „Magazyn Historyczny Nad Wartą", nr 22 („Gazeta Częstochowska", 27 VI 2019).

376. Krzysztofiński M., *„Dane mi było cierpieć za Polskę…"*, „Opiekun. Dwutygodnik Diecezji Kaliskiej" 2019, nr 26.

377. Krzysztofiński M., *Emil Barchański – niezłomny konspirator, ofiara stanu wojennego*, „Tygodnik Solidarność" 2019, nr 29.

378. Krzysztofiński M., *Fenomen biskupa Solidarności*, „wSieci Historii" 2019, nr 2.

379. Krzysztofiński M., *Głodujący kolejarze na stacji Solidarność*, „Tygodnik Solidarność" 2019, nr 12.

380. Krzysztofiński M., *„Jestem mu winna wdzięczność"*, „wSieci Historii" 2019, nr 5.

381. Krzysztofiński M., *Jesteśmy pewni, że nikt go zastąpić nie może*, „Gość Niedzielny. Posłaniec Warmiński" 2019, nr 39.

382. Krzysztofiński M., *Męczennik ze Świętego Krzyża*, „Tygodnik Idziemy" 2019, nr 19.

383. Krzysztofiński M., *„Moje kapłaństwo narodziło się wraz z Solidarnością"*, „Tygodnik Solidarność" 2019, nr 8.

384. Krzysztofiński M., *Niezłomny biskup*, „Sieci" 2019, nr 20.

385. Krzysztofiński M., *Nowogródczyzna – kresowe dziedzictwo przodków*, https://www.pch24.pl/nowogrodczyzna---kresowe-dziedzictwo-przodkow,68441,i.html.

386. Krzysztofiński M., *Poza cenzurą. Rzecz o wolnym słowie w Krakowie*, „Tygodnik Solidarność" 2019, nr 15.

387. Krzysztofiński M., *Protest głodowy w obronie represjonowanych w krakowskim Bieżanowie*, „Tygodnik Solidarność" 2019, nr 48.

388. Krzysztofiński M., *Przeciw komunistycznej władzy – Komisja Interwencji i Praworządności NSZZ Solidarność*, „Tygodnik Solidarność" 2019, nr 5.

389. Krzysztofiński M., *Rzecz o Czerwonej Pomocy czyli MOPR w Polsce*, „wSieci Historii" 2019, nr 4.

390. Krzysztofiński M., *74. rocznica wyzwolenia niemieckiego obozu w Ravensbrück. 430 km od Wrocławia, a jednak tak blisko…*, „Tygodnik Katolicki Niedziela" (edycja wrocławska) 2019, nr 28.

391. Krzysztofiński M., *Sobór Watykański II z perspektywy polskich komunistów*, https://www.pch24.pl/sobor-watykanski-ii-z-perspektywy-polskich-komunistow-,65343,i.html.

392. Krzysztofiński M., *Wspomnienia z Lubieszowa na Polesiu. Jak UPA wymordowała 200 Polaków*, https://www.m.pch24.pl/-wspomnienia-z-lubieszowa-na-polesiu--jak-upa-wymordowala-200-polakow,66438,i.html.

393. Krzysztofiński M., *Za jego przykładem*, „Tygodnik Idziemy" 2019, nr 30.

394. Krzysztofiński M., *Życie za cud – historia ks. Toufara*, „Tygodnik Katolicki Niedziela" (edycja wrocławska) 2019, nr 9.

395. Krzysztofiński M., *Życie za prawdę. Abp Ignacy Tokarczuk o bł. ks. Jerzym Popiełuszce*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 10 (167).

396. Kwaśniak M., *Szandruk i Diaczenko – jeden cel, dwie drogi*, „wSieci Historii" 2019, nr 4 (71).

397. Kuberski H., rec.: *Michał Wójcik, Emil Marat, Stanisław Aronson, Wojna nadejdzie jutro. Żołnierz legendarnego Kedywu AK ostrzega*, „Nowe Książki" 2019, nr 12.

398. Kuberski H., rec.: *Ryszard Wolański, „Tango milonga", czyli co nam zostało z tamtych lat*, „Stolica" 2019, nr 11.

399. Kubicki M., Pliszka P., *Przewodnik Szpęgawsk. Miejsce niemieckich zbrodni na Pomorzu w 1939 roku*, Wejherowo 2019.

400. Kupeć K., *Bezpieczni w „Naszym Domku"*, „Rzeczpospolita – *Plus Minus*", 23–24 III 2019 (dodatek historyczny IPN *Nieznane historie. Z dziejów ratowania Żydów pod okupacją niemiecką*).

401. Kuprianis A., *A więc wojna! Ćwiczenia obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej w Łodzi w styczniu 1939 r.*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 9 (166).

402. Kuprianis A., *O zachodnią granicę II Rzeczypospolitej. Walki z Niemcami i komunistami w Zagłębiu Dąbrowskim*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 5 (162).

403. Kuprianis A., *Życie prowincjonalne wplecione w dramat Września – Skierniewice w 1939 r.*, „Gazeta Polska Codziennie" 31 VIII – 1 IX 2019 (dodatek *Ludność cywilna województwa łódzkiego we wrześniu 1939 r.*).

404. Kurpierz T., *Bohater nie bierze się znikąd. Zanim Henryk Sławik ratował Żydów w czasie wojny*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/22537,Bohater-nie-bierze-sie-znikad-Zanim-Henryk-Slawik-ratowal-Zydow-w-czasie-wojny.html.

405. Kurpierz T., *Henryk Sławik i József Antall*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 12 (169).

406. Kurpierz T., *„Niech żyje Zabrze…". Zabezpieczenie wizyty Charles'a de Gaulle'a w województwie katowickim w 1967 roku*, „CzasyPismo" 2018, nr 14 (wydane 2019).

407. Kurpierz T., *The Kulaks and (De)collectivisation* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, Edited by A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

408. Kuta C., *Dekada nadziei i buntu* [w:] *Śpiewnik wolności*, wybór pieśni i komentarz historyczny P. Boroń, oprac. muzyczne J.M. Bożyk, oprac. merytoryczne C. Kuta, Kraków 2019.

409. Kuta C., *Doprowadzony do śmierci*, „Dziennik Polski", 19 II 2019.

410. Kuta C., *Droga do transformacji*, „Dziennik Polski", 5 II 2019 (dodatek *Przy Okrągłym Stole*).

411. Kuta C., *Instrukcja Kuronia*, „Nasz Dziennik", 5 VI 2019.

412. Kuta C., *Jan Paweł II w umiłowanym Krakowie*, „Dziennik Polski", 10 VI 2019 (dodatek *Jan Paweł II w Polsce 1979–2019*).

413. Kuta C., *Kaszubski opozycjonista*, „Dziennik Polski", 26 II 2019.

414. Kuta C., *Lato 1979. Ruch Młodej Polski*, „Dziennik Polski", 10 IX 2019.

415. Kuta C., *Najlepsi w Polsce*, „Dziennik Polski", 4 VI 2019 (dodatek *30. rocznica wyborów 4 czerwca 1989 r.*).

416. Kuta C., *Polityczne konstruowanie „okrągłego stołu"*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 4 (161).

417. Kuta C., *Prawda o 4 czerwca'89*, „Nasz Dziennik", 5 VI 2019.

418. Kuta C., *Wojna przeciwko narodowi. 13 grudnia 1981 – czas kary dla opozycji*, „Gazeta Polska" 2019, nr 50 (dodatek IPN).

419. Leśkiewicz R., *Bezprawie w imieniu komunistycznego prawa*, „Gazeta Polska" 2019, nr 23 (dodatek IPN: „Wymiar (nie)sprawiedliwości").

420. Leśkiewicz R., *Potencjał militarny Korei Północnej*, „wSieci Historii 2019, nr 4.

421. Leśkiewicz R., Wirtualna podróż w prawdziwą historię. Nowy popularnonaukowy serwis IPN https://wszystkoconajwazniejsze.pl/rafal-leskiewicz-wirtualna-podroz-w-prawdziwa-historie/.

422. Ligarski S., *Bojownicy prawdy o zbrodni katyńskiej w PRL*, „Rzeczpospolita – *Plus Minus*", 13 IV 2019.

423. Ligarski S., *Mało ważny 3 maja 1989 r.*, https://dzieje.pl/artykuly-historyczne/malo-wazny-3-maja--1989-r.

424. Ligarski S., *„Nie możemy stracić władzy przy pomocy kartki wyborczej"*, https://dzieje.pl/aktualnosci/nie-mozemy-stracic-wladzy-przy-pomocy-kartki-wyborczej.

425. Ligarski S., *„1 maja, ale jaja"*, „Angora", 3 V 2019.

426. Ligarski S., *Rok 1989: jak milicja i wojsko pacyfikowały 1 maja*, „Rzeczpospolita – *Plus Minus*", 28 IV 1989.

427. Ligarski S., *Rok 1989 a „Solidarność Walcząca"*, https://dzieje.pl/aktualnosci/rok-1989-solidarnosc-walczaca.

428. Ligarski S., *Sfrustrowana PZPR, czujna SB. Małomiasteczkowy rok 1989*, „Rzeczpospolita – *Plus Minus*", 23 II 2019.

429. Ligarski S., *Synku, kto Cię zastrzelił?!*, „Rzeczpospolita – *Plus Minus*", 2 II 2019.

430. Ligarski S., *Wolni i Solidarni. Solidarność Walcząca a wybory w 1989 roku*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 4 (161).

431. Ligarski S., *Wybory 4 czerwca 1989. Jak Solidarność sondaże robiła*, „Rzeczpospolita – *Plus Minus*", 30 III 2019.

432. Ligarski S., *Zdrajca czy ofiara, ksiądz Roman Gradolewski*, „wSieci Historii" 2019, nr 5.

433. Ligarski S., Majchrzak G., *Czerwcowe mity*, „Polityka" 2019, nr 21.

434. Ligarski S., Majchrzak G., *Łże Dziennik*, „Polityka" 2019, nr 19.

435. Ligarski S., Majchrzak G., *Niechciany prezydent*, „Sieci" 2019, nr 28.

436. Ligarski S., Majchrzak G., *Опасният Нобел (реакциите на властта и литературните среди на наградата за Чеслав Милош) / Niebezpieczny Nobel (reakcje władz i środowiska na nagrodę dla Czesława Miłosza)*, „Literaturen westnik" 2019, nr 41.

437. Ligarski S., Majchrzak G., *Opozycja w PRL i odkłamywanie sowieckich zbrodni*, „Rzeczpospolita – *Plus Minus*", 13 IX 2019.

438. Ligarski S., Majchrzak G., *Potyczki wyborcze w „Solidarności" 1989 r.*, „Pamięć i Przyszłość" 2019, nr 2.

439. Ligarski S., Majchrzak G., *Szambo bez czystki, czyli (nie)odzyskany Radiokomitet*, „Rzeczpospolita – *Plus Minus*", 27 IX 1989.

440. Ligarski S., Majchrzak G., *Trofea okrągłego stołu*, „Rzeczpospolita – *Plus Minus*", 11–12 V 2019.

441. Ligarski S., Majchrzak G., *1989 rok przemian*, Łódź 2019.

442. Ligarski S., Majchrzak G., *Zaszczuć księdza. Kapłani na celowniku komunistycznej propagandy*, „wSieci Historii" 2019, nr 11–12 (dodatek IPN *Nie tylko ks. Popiełuszko. Kapłani na celowniku władz*).

443. Ligarski S., Majchrzak G., *Zakazana pamięć*, „Pamięć i Przyszłość" 2019, nr 2.

444. Lisiecka K., *Eksterminacja Polaków z Wolnego Miasta Gdańska*, „Nasz Dziennik", 30 IX 2019.

445. Lisiecki K., Lisiecka K., *Wołyń 1943. Ludobójstwo Polaków na Wołyniu 1939–1945. Świadectwa*, Gdańsk 2019.

446. Lisiecki K., *Strażnicy pamięci. Domowe archiwa kryją bezcenne dokumenty i zdjęcia*, „Nasz Dziennik" 2019, nr 158 (dodatek historyczny IPN).

447. Lubecka J., *Komedia procesowa*, „Dziennik Polski", 15 I 2019.

448. Lubecka J., *Komunizm w kraju piwa i golonki*, „Dziennik Polski", 9 IV 2019.

449. Lubecka J., *Niemcy idą na wojnę*, „Dziennik Polski", 31 VIII 2019 (dodatek *80. rocznica wybuchu II wojny światowej*).

450. Lubecka J., *Zburz pan ten mur*, „Dziennik Polski", 12 XI 2019.

451. Łabuszewski T., Obrębska A., Ptasińska M., *Przez Morze Czerwone. Rzeczpospolita na uchodźstwie 1945–1990*, Warszawa 2019.

452. Łatka R., *Czas przełomu. Przygotowania do I pielgrzymki Jana Pawła II do Ojczyzny, Przebudzenie Narodu.* „Nasz Dziennik", 3 VI 2019 (dodatek historyczny IPN).

453. Łatka R., *Dmowski chłodnym okiem*, „Nowe Książki" 2019, nr 4.

454. Łatka R., *Episkopat Polski wobec delegalizacji Solidarności*, „wSieci Historii" 2019, nr 7–8.

455. Łatka R., *Matryce pamięci narodu niemieckiego*, Nowe Książki" 2019, nr 5.

456. Łatka R., *Prymasostwo w pełnej perspektywie*, „Nowe Książki" 2019, nr 3.

457. Łatka R., *Oficjalnie neutralni, a w praktyce… Kościół katolicki wobec wyborów czerwcowych*, „Do Rzeczy" 2019, nr 23 (dodatek IPN *Nie tylko ks. Popiełuszko. Kapłani na celowniku władz*).

458. Łatka R., *Program prymasa*, „Gość Niedzielny" 2019, nr 30.

459. Łatka R., *Przegranie okazji byłoby klęską*, „Gość Niedzielny", 26 V 2019.

460. Łatka R., *Skąd się wzięła polityka wschodnia III RP*, „Nowe Książki" 2019, nr 7–8.

461. Łatka R., *Sobór w świetle nowych źródeł*, „Nowe Książki" 2019, nr 11.

462. Łatka R., *„Towarzysze mamy problem". Wielkie przebudzenie. Pierwsza pielgrzymka Jana Pawła II do Polski. Czerwiec 1979 r.*, „Gość Niedzielny" 2019, nr 22 (dodatek IPN).

463. Łatka R., *W Kręgu Klio*, „wSieci Historii" 2019, nr 1.

464. Łatka R., *W Kręgu Klio*, „wSieci Historii" 2019, nr 2.

465. Łatka R., *W Kręgu Klio*, „wSieci Historii" 2019, nr 3.

466. Łatka R., *W Kręgu Klio*, „wSieci Historii" 2019, nr 4.

467. Łatka R., *W Kręgu Klio*, „wSieci Historii" 2019, nr 5.

468. Łatka R., *W Kręgu Klio*, „wSieci Historii" 2019, nr 6.

469. Łatka R., *W Kręgu Klio*, „wSieci Historii" 2019, nr 7–8.

470. Łatka R., *W Kręgu Klio*, „wSieci Historii" 2019, nr 9.

471. Łatka R., *W Kręgu Klio*, „wSieci Historii" 2019, nr 10–11.

472. Łatka R., *Wielkie dni Polski*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 6 (163).

473. Łatka R., *Wymagający pasterz. Prymas Stefan Wyszyński wobec środowiska „Znak" (1956–1980)*, „Niedziela", 1 XII 2019.

474. Łatka R., *Zabójstwo ks. Jerzego Popiełuszki. Śmierć za wolne słowo*, „wSieci Historii" 2019, nr 11–12 (dodatek IPN *Nie tylko ks. Popiełuszko. Kapłani na celowniku władz*).

475. Łatka R., Zamiatała D., *Ostatnie lata działalności prymasa Wyszyńskiego*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 10 (167).

476. Łysak K., *I Męska Drużyna Harcerska im. Kazimierza Pułaskiego w Bieczu w latach 1921–1936* [w:] *Krakowski Rocznik Historii Harcerstwa*, t. 15, red. W. Hausner, Kraków 2019.

477. Magdoń J., *Józefa Piłsudskiego koncepcja walki zbrojnej o Niepodległość* [w:] *Drogi ku Niepodległości. Materiały Konferencji Lwów 29 września 2018,* red. T. Dutkiewicz, Lwów 2018.

478. Magdoń J., *Leopold Lis Kula*, Warszawa 2019 (seria *Bohaterowie Niepodległej*).

479. Magdoń J., *Odrodzenie Wojska Polskiego w powiecie ropczyckim w 1918 r. – zarys problemu* [w:] *Czyn legionowy powiatu ropczyckiego i dębickiego*, red. S. Wójciak, Ropczyce 2019.

480. Majchrzak G., *Ako Poliaci bojovali proti invázii do Československa*, „týždeň“ 2019, nr 34.

481. Majchrzak G., *AKW ostrzegał przed inwazją*, „Polityka” 2019, nr 33.

482. Majchrzak G., *Anatomia manipulacji*, „Do Rzeczy” 2019, nr 33.

483. Majchrzak G., *Anna Walentynowicz na celowniku SB*, https://dzieje.pl/aktualnosci/anna-walentynowicz-na-celowniku-sb.

484. Majchrzak G., *Bolszewika bij!*, „wSieci Historii” 2019, nr 2.

485. Majchrzak G., *Bydgoskie taśmy, czyli anatomia zbrodni*, https://dzieje.pl/aktualnosci/bydgoskie-tasmy-czyli-anatomia-zbrodni.

486. Majchrzak G., *Chleba i wolności”. Marsze głodowe z 1981 r.*, „Kombatant” 2019, nr 9.

487. Majchrzak G., *Ciekawy rok 1989*, „wSieci Historii” 2019, nr 6.

488. Majchrzak G., *Czemu stan wojenny wprowadzono dopiero w nocy z 12 na 13 grudnia 1981 r.?*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/57519,Czemu-stan-wojenny-wprowadzono-dopiero-w-nocy-z-12-na-13-grudnia-1981-r.html.

489. Majchrzak G., *„Delegat” vel „Libella”: fakty, interpretacje i mity*, „Sieci” 2019, nr 9.

490. Majchrzak G., *Dni, które zadziwiły świat. I pielgrzymka Jana Pawła II do Polski na lamach prasy opozycyjnej*, „Kombatant” 2019, nr 6.

491. Majchrzak G., *„Domagajmy się prawdy o Katyniu!”, czyli Zbrodnia Katyńska w działaniach opozycji*, http://muzhp.pl/pl/c/2000/domagajmy-si-prawdy-o-katyniu-czyli-zbrodnia-katyska-w-dziaaniach-opozycji.

492. Majchrzak G., *Drugi obieg, czyli rewolucja powielaczy*, „Kombatant” 2019, nr 1.

493. Majchrzak G., *Dziewczyny z Olszynki Grochowskiej*, https://www.dzieje.pl/artykuly-historyczne/dziewczyny-z-olszynki-grochowskiej.

494. Majchrzak G., *„Gadała” na Rakowieckiej*, „Rakowiecka 37” 2019, nr 8.

495. Majchrzak G., *„Gość rządu”, czyli Wałęsa w złotej klatce*, „W Sieci” 2019, nr 41.

496. Majchrzak G., *Huberta Kostki przypadki z SB*, „wSieci Historii” 2019, nr 1.

497. Majchrzak G., *Jacek Kaczmarski na celowniku Służby Bezpieczeństwa*, „Kombatant” 2019, nr 4.

498. Majchrzak G., *Jak „Fala 49” honorowała Powstanie*, https://dzieje.pl/aktualnosci/jak-fala-49-honorowala-powstanie.

499. Majchrzak G., *Jak w PRL obchodzono zakazane święto, czyli 3 maja na ulicach polskich miast*, „Kombatant" 2019, nr 5.

500. Majchrzak G., *Kaczmarski – persona non grata*, „Do Rzeczy" 2019, nr 20.

501. Majchrzak G., *Katyń i olimpiada w „ojczyźnie światowego pokoju"*, „wSieci Historii" 2019, nr 4.

502. Majchrzak G., *„Koniec pewnej epoki we wschodniej części Europy*", https://tygodnik.tvp.pl/44202128/koniec-pewnej-epoki-we-wschodniej-czesci-europy.

503. Majchrzak G., *KOR i korniki*, „Polityka" 2019, nr 13.

504. Majchrzak G., *Kryptonim „Idol"*, „Rakowiecka 37" 2019, nr 8.

505. Majchrzak G., *Kryptonim „Rotunda"*, „Polityka" 2019, nr 7.

506. Majchrzak G., *Ks. Popiełuszko niebezpieczny za życia i groźny po śmierci*, https://dzieje.pl/aktualnosci/ks-popieluszko-niebezpieczny-za-zycia-i-grozny-po-smierci.

507. Majchrzak G., *Lojalka – nic nieznaczący świstek papieru*, https://dzieje.pl/rozmaitosci/lojalka-nic-nieznaczacy-swistek-papieru.

508. Majchrzak G., *Mało znana historia obwieszczenia o wprowadzeniu stanu wojennego*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/29152,Malo-znana-historia-obwieszczenia-o-wprowadzeniu-stanu-wojennego.html.

509. Majchrzak G., *Mecze pod specjalną ochroną*, „wSieci Historii" 2019, nr 7–8.

510. Majchrzak G., *Mistrz szabli, działacz PRON i „element podejrzany"*, „wSieci Historii" 2019, nr 9–10.

511. Majchrzak G., *Mit „mniejszego zła"*, https://dzieje.pl/artykuly-historyczne/mit-mniejszego-zla.

512. Majchrzak G., *Najdłuższy bój Zygmunta Chychły*, „wSieci Historii" 2019, nr 5.

513. Majchrzak G., *„Nie nogami, panie sierżancie! Głową", czyli „gadała" pod Uniwersamem*, „Myśl Praska" 2019, nr 12.

514. Majchrzak G., *Nielegalny 17 września*, „Do Rzeczy" 2019, nr 38.

515. Majchrzak G., *Nierozliczony stan wojenny*, „Rakowiecka 37" 2019, nr 8.

516. Majchrzak G., *Pielgrzymka pod esbeckim nadzorem*, https://dzieje.pl/artykuly-historyczne/pielgrzymka-pod-esbeckim-nadzorem.

517. Majchrzak G., *Pogrzeb i grób pod specjalnym nadzorem*, „Kombatant" 2019, nr 10.

518. Majchrzak G., *Pogrzeby pod nadzorem SB*, „wSieci Historii" 2019, nr 11–12 (dodatek IPN *Nie tylko ks. Popiełuszko. Kapłani na celowniku władz*).

519. Majchrzak G., *Predtym ako vznikla Solidarita*, „Historická Revue" 2019, nr 8.

520. Majchrzak G., *Проблемният Нобел. Властите на ПНР и отличието на Лех Валенса* / *Kłopotliwy Nobel. Władze PRL wobec wyróżnienia dla Lecha Wałęsy*, „Literaturen westnik" 2019, nr 41.

521. Majchrzak G., *Proces Radia „Solidarność”*, „Gazeta Polska” 2019, nr 23 (dodatek IPN *Wymiar (nie)sprawiedliwości*)

522. Majchrzak G., *Próba generalna*, „Nasz Dziennik”, 13 XII 2019 (dodatek IPN *Bezprawie stanu wojennego*).

523. Majchrzak G., *Rocznica inna niż zwykle, czyli 40-lecie 17 września 1939 r.*, https://dzieje.pl/aktualnosci/dyskusja-w-ipn-o-wsw-wojskowym-aparacie-represji-w-prl-i-jego-sowieckiej-genezie.

524. Majchrzak G., *Solidarny Kornel Morawiecki*, „Kombatant” 2019, nr 11.

525. Majchrzak G., *Spacerem w Dziennik Telewizyjny*, https://dzieje.pl/artykuly-historyczne/spacerem-w-dziennik-telewizyjny.

526. Majchrzak G., *Strajki łódzkie 1971*, „Kombatant” 2019, nr 2.

527. Majchrzak G., *Sylwester na Rakowieckiej’82*, https://www.dzieje.pl/aktualnosci/sylwester-na-rakowieckiej-82.

528. Majchrzak G., *35 lat temu rozpoczął się proces przeciw członkom KSS „KOR”*, https://dzieje.pl/aktualnosci/35-lat-temu-rozpoczal-sie-proces-przeciw-czlonkom-kss-kor.

529. Majchrzak G., *13 grudnia 1989 r. – ostatnia bitwa stanu wojennego*, „Kombatant” 2019, nr 12.

530. Majchrzak G., *1979: papieska pielgrzymka pod specjalnym nadzorem*, „Polityka” 2019, nr 22.

531. Majchrzak G., *Tydzień solidarnego głodowania*, https://tygodnik.tvp.pl/44532466/tydzien-solidarnego-glodowania.

532. Majchrzak G., *W krzywym zwierciadle. I pielgrzymka Jana Pawła II do Polski oczami Służby Bezpieczeństwa*, „Nasz Dziennik”, 3 VI 2019 (dodatek historyczny IPN *Przebudzenie narodu*).

533. Majchrzak G., *WARSZAWA (2–3 VI)*, https://pierwszapielgrzymka.ipn.gov.pl/jp1/dokumenty/etapy/65896,WARSZAWA-2-3-VI.html.

534. Majchrzak G., *Wstrząs, współczucie i dobre rady, czyli śmierć prezydenta Kennedy’ego w listach Polaków*, https://dzieje.pl/rozmaitosci/wstrzas-wspolczucie-i-dobre-rady-czyli-smierc-prezydenta-kennedyego-w-listach-polakow.

535. Majchrzak G., *Wszystkie zbrodnie Jasienicy*, „Polska Zbrojna Historia” 2019, nr 3/4.

536. Majchrzak G., *Wujek’81. „Gorsi niż hitlerowcy”*, https://dzieje.pl/rozmaitosci/wujek-81-gorsi-niz-hitlerowcy.

537. Majchrzak G., *Wybory inne niż wszystkie*, „Do Rzeczy” 2019, nr 23 (dodatek IPN).

538. Majchrzak G., *Wyścig (nie)Pokoju 1969*, „wSieci Historii” 2019, nr 6.

539. Majchrzak G., *Z toporkiem na Dzierżyńskiego*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/29143,Z-toporkiem-na-Dzierzynskiego.html.

540. Majchrzak G., *Znane i nieznane kulisy wyborów czerwcowych*, https://dzieje.pl/artykuly-historyczne/znane-i-nieznane-kulisy-wyborow-czerwcowych.

541. Maksimiuk D., *Historia zapisana w murach poreformackiego klasztoru w Zarębach Kościelnych*, „Głos Katolicki. Tygodnik Diecezji Łomżyńskiej" 2019, nr 37.

542. Maksimiuk D., *„Ksiądz dla władzy groźny" – rzecz o ks. Aleksandrze Srzednickim*, „Głos Katolicki. Tygodnik Diecezji Łomżyńskiej" 2019, nr 11.

543. Maksimiuk D., *O „trzynastce" Dąbrowskiego*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/polskie-wojsko/23404,O-trzynastce-Dabrowskiego.html.

544. Maksimiuk D., *„Wróg PRL" z Argentyny*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/22642,Wrog-PRL-z-Argentyny.html.

545. Maksimiuk D., *Z kart historii wileńskiego sądownictwa*, „Kurier Wileński – Magazyn" 2019, nr 29.

546. Makus G., *Edward Taraszkiewicz „Grot", „Żelazny" 1921–1951*, broszura edukacyjna OBEN Lublin, październik 2019.

547. Malik A., *Przeciwnicy minimalizmu*, „Dziennik Polski", 4 VI 2019.

548. Malik A., *Zbrodnia i... umorzenie*, „Gazeta Polska" 2019, nr 50 (dodatek).

549. *[Mało]polski szlak pamięci o roku 1918*, Kraków 2019.

550. Maniewska K., Wiejak P., *Tablice Historyczne*, Bydgoszcz–Gdańsk 2019.

551. Maniewska K., Sprenger M., *Dwie drogi – jedna niepodległa*, Bydgoszcz–Gdańsk 2019.

552. Marcinkiewicz M., *Kobiety na listach Komitetu Obywatelskiego „Solidarność"*, „Do Rzeczy" 2019, nr 23 (dodatek IPN).

553. Marcinkiewicz M., *Ks. Witold Andrzejewski. Kapłan trudnych lat*, „wSieci Historii", 2019, nr 3.

554. Marcinkiewicz M., *Z Wałęsą bez pudru i szminek*, „Rzeczpospolita – *Plus Minus*", 8 VI 2019.

555. Marcinkiewicz M., *Wolne Związki Zawodowe Pomorza Zachodniego*, Szczecin 2019 (broszura popularnonaukowa).

556. Marcinkiewicz M., Racinowski G., *Nie byliśmy białą plamą*, „Gazeta Gryfińska", 11 X 2019.

557. Marek Ł., *Dwa pomniki – dwie intencje*, „Dziennik Polski", 21 V 2019.

558. Marek Ł., *Kalwaria Zebrzydowska (7 VI)*, https://pierwszapielgrzymka.ipn.gov.pl/jp1/dokumenty/etapy/65908,KALWARIA-ZEBRZYDOWSKA-7-VI.html.

559. Marek Ł., *Nie ustawajcie w modlitwie*, „Dziennik Polski", 11 VI 2019 (dodatek *Jan Paweł II w Polsce 1979–2019*).

560. Marek Ł., *Opiekunka głodujących w Bieżanowie*, „Nasz Dziennik", 30 VIII 2019 (dodatek *Anna „Solidarność"*).

561. Marek Ł., *Popiełuszko. Niezwykły święty*, „Dziennik Polski", 15 X 2019.

562. Marek Ł., *Solidarna Anna*, „Dziennik Polski", 16 VII 2019.

563. Marek Ł., *Traktor na choince*, „Dziennik Polski", 19 XII 2019.

564. Markiewicz M., *Kazimierz Kamieński ps. „Huzar" – bohater białostockiego podziemia*, „Głos Katolicki. Tygodnik Diecezji Łomżyńskiej" 2019, nr 11.

565. Masłowski M., *Bitwa Graniczna 1939*, „Dziennik Polski", 10 IX 2019 (dodatek „Historia").

566. Mazanowska I., *Mniszek. Miejsce niemieckich zbrodni na Pomorzu w 1939 r. Przewodnik*, Wejherowo 2019.

567. Michliński R., *Strażnicy „Morza Pińskiego". Setna rocznica utworzenia Flotylli Pińskiej*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 5 (162).

568. Michliński R., *Czerwoni jak niebo, niebiescy jak mak – Pogoń Lwów*, „Fronda Lux" – wydanie internetowe, lipiec 2019.

569. Michliński R., *Zagrzeb, 13 maja 1990. Mecz, którego nie było*, „Fronda Lux" – wydanie internetowe, sierpień 2019.

570. Michliński R., *Dni chwały i dramat flotylli*, „Polska Zbrojna Historia" 2019, nr 3/4 (11/12).

571. Michliński R., *Katedra ormiańska we Lwowie*, „Fronda Lux" 2019, nr 92.

572. Miernik G., Zawisza M., *Suchedniów w latach 1945–1990* [w:] *Suchedniów. Monografia historyczna miasta i gminy*, red. M. Medyński i K. Zemeła, Suchedniów 2019.

573. *Moja niepodległa. Scenariusze lekcji i uroczystości szkolnych*, red. Z. Fenrych, oprac. graficzne M. Frycz, Szczecin 2019.

574. Morawski R., *Groby Pańskie w czasach zniewolenia*, „wSieci Historii" 2019, nr 4 (71), cykl „Opowieści IPN".

575. Morawski R., *Kryptonim „Lato–79"*, „wSieci Historii" 2019, nr 6 (73), cykl „Opowieści IPN".

576. Morawski R., *Patriotyczne dekoracje żłobków bożonarodzeniowych*, „wSieci Historii" 2019, nr 11–12 (78–79), cykl „Opowieści IPN".

577. Mozgol R., *Contra! Jak katoliccy harcerze walczyli z bolszewickim kłamstwem* [w:] *Młodzi, niezłomni, wyklęci. Antykomunistyczne organizacje młodzieżowe w stalinowskiej Polsce*, dodatek do „Gościa Niedzielnego", 3 III 2019.

578. Mozgol R., *Gorący 1 maja 1919 roku* [w:] *I Powstanie Śląskie 1919 roku*, dodatek „Polska Press", 12 I 2019.

579. Mozgol R., *Gorący górnośląski maj 1919 roku*, „CzasyPismo" 2019, nr 15.

580. Mozgol R., *Nauczanie o Polsce Ludowej w edukacji pozaszkolnej na przykładzie działalności Instytutu Pamięci Narodowej* [w:] *Polska Ludowa w edukacji historycznej*. red. M. Fic, Katowice 2019.

581. Mozgol R., *„Pancerne Skrzydła". W 75 rocznicę wyzwolenia Flandrii przez 1 Dywizję Pancerną gen. Stanisława Maczka*, „Śląsk" 2019, nr 9.

582. Mozgol R., *Uwolnić politycznych!*, „Historia. Uważam Rze" 2019, nr 9.

583. Mudel I., *Mija 80 lat od haniebnego paktu Ribbentrop–Mołotow*, „Kurier Wileński" 2019, nr 33.

584. Mudel I., *„Zorza" albo „Jutrzenka" – Konspiracyjna organizacja młodzieżowa z terenu miasta Jedwabne*, „Głos Katolicki. Tygodnik Diecezji Łomżyńskiej" 2019, nr 11.

585. Muszyński W.J., *Białe Legiony przeciwko bolszewikom. Polskie formacje w Rosji 1918–1920*, Warszawa 2019 (seria *Dopalanie Kresów*).

586. Muszyński W.J., *Toreadorzy Hitlera. Hiszpańscy ochotnicy w Wehrmachcie i Waffen-SS*, Warszawa 2019.

587. Mysiakowska-Muszyńska J., Muszyński W.J., *Architekt Wielkiej Polski. Roman Dmowski 1864–1939*, Warszawa 2018 (wydane 2019).

588. *Najwyższa cena. Generałowie WP polegli we wrześniu 1939 r.*, IPN i Radio Olsztyn, wydawnictwo płytowe CD.

589. Namysło A., *Od samokształcenia do samoobrony. Żydowska Organizacja Bojowa w Zagłębiu Dąbrowskim*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/22645,Od-samoksztalcenia-do-samoobrony-Zydowska-Organizacja-Bojowa-w-Zaglebiu-Dabrowsk.html.

590. Namysło A., *Sprawiedliwi na Bałkanach*, https://sprawiedliwi.org.pl/pl/o-sprawiedliwych/sprawiedliwi-na-swiecie/sprawiedliwi-na-balkanach0.

591. Namysło A., *To Raise Children's Hope for the Future.Jewish Orphanages in the Voivodeship of Silesia in the First Years after the War* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, Edited by A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

592. Namysło A., Neja J., *Ciągle jestem Żydem. Ciągle jestem Polakiem. Zapis dyskusji*, „CzasyPismo" 2018, nr 14 (wydane 2019).

593. Napierała J., *Prywatne Humanistyczne Gimnazjum i Liceum im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, „Kronika Miasta Poznania" 2019, nr 3.

594. Neja J., *„Czegoś takiego jak Śląsk Śląskiem – jeszcze nie było". O wizycie premiera Bułganinai marszałka Żukowa w województwie stalinogrodzkim w 1956 roku*, „CzasyPismo" 2018, nr 14 (wydane 2019).

595. Neja J., *Hungarian Episodes of the Silesian October 1956* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, Edited by Dziurok A., Dziuba A., Rosenbaum S., Tracz B., Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

596. Neja J., *Katowicki „Zryw" w walczącym Budapeszcie*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 12 (169).

597. Neja J., *Odmieniony region – robotnicy województwa katowickiego buntują się przeciw systemowi*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/22999,Odmieniony-region-robotnicy-wojewodztwa-katowickiego-buntuja-sie-przeciw-systemo.html.

598. Neja J., *Porgy and Bess in Stalinogród* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, Edited by A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

599. Należniak P., *Bitwa Jazłowiecka*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 5.

600. Należniak P., *Obrona Lwowa. Skuteczna i bohaterska*, dodatek do „Dziennika Polskiego", 17 IX 2019.

601. Należniak P., *Polacy z pomocą Żydom we Lwowie w okresie okupacji niemieckiej 1941–1944*, „Nasza Wspólnota" 2019, nr 4.

602. Niwiński P., *Grupa młodzieżowa*, „Gość Niedzielny", 1 III 2019.

603. Niwiński P., *Janina Kruk-Szczerba „Lidka", „Janka", „Larysa"* [w:] *Zapomniani Wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

604. Niwiński, P., *Okręg Wileński SZP-ZWZ-AK w latach 1939–1944*, „Biuletyn Informacyjny ŚZŻAK" 2019, nr 8.

605. Niwiński P., *Powstanie Armii Krajowej*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/51796,Powstanie-Armii-Krajowej.html.

606. Niwiński P., *Wileński i Nowogródzki Okręg AK w walce z władzą sowiecką 1944–1945*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/43645,Wilenski-i-Nowogrodzki-Okreg-AK-w-walce-z-wladza-sowiecka-1944-1945.html.

607. Niwiński P., *Zygmunt Szymanowski „Bez", „Jezierza", „Korwin", „Cis"* [w:] *Zapomniani Wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

608. Niziołek P., *Kolneńskie dylematy wokół pamięci o burmistrzu Mieczysławie Torbiczu*, https://kolniak24.eu/pl/545_historia/640_kolno_z_dawnych_lat/8045_kolnenskie_dylematy_wokol_pamieci_o_burmistrzu_mieczyslawie_torbiczu.html.

609. Niziołek P., *W cieniu partyzantki – działalność konspiracyjna Władysława Brulińskiego „Oskara"*, „Głos Katolicki. Tygodnik Diecezji Łomżyńskiej" 2019, nr 11 (dodatek *Nasi niezłomni*).

610. Niziołek P., *„Zawisza" i inni*, „Gość Niedzielny" 2019, nr 9 (dodatek *Młodzi, niezłomni, wyklęci. Antykomunistyczne organizacje młodzieżowe w stalinowskiej Polsce*).

611. Niziołek P., *Zbrodnia w Zambrowie a mit rycerskiego Wehrmachtu i zimna pamięć*, „Głos Katolicki. Tygodnik Diecezji Łomżyńskiej" 2019, nr 37 (dodatek *II wojna światowa – region*).

612. Noszczak B., *Mała wojna z czerwonym*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 3 (160).

613. Noszczak B., *Misja eksa*, „Tygodnik Powszechny" 2019, nr 21.

614. Noszczak B., *Warszawski wrzesień'39*, „Tygodnik Powszechny" 2019, nr 35.

615. Nowakowski S., *Na straży wschodnich rubieży. Pamięci żołnierzy KOP – obrońcom Polski 39 roku*, „Gazeta Polska", 18 IX 2019.

616. Olaszek J., *Co opozycja demokratyczna myślała o II RP? O przedwojennej Polsce poza cenzurą*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/opozycja-w-prl/31042,Co-opozycja-demokratyczna-myslala-o-II-RP-O-przedwojennej-Polsce-poza-cenzura.html.

617. Olaszek J., *Miłosz w podziemiu*, „Tygodnik Powszechny", 14 VIII 2019.

618. Olaszek J., *Od jednej kartki do setnego numeru „Karty"*, https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/historia/1927416,1,od-jednej-kartki-do-setnego-numeru-karty.read.

619. Olaszek J., rec. *Garbal Ł., Jan Józef Lipski. Biografia źródłowa*, „Nowe Książki" 2019, nr 4.

620. Olaszek J., *Rozmawiać czy kontestować? Okrągły Stół na podziemnych łamach*, http://wiez.com.pl/2019/02/06/rozmawiac-czy-kontestowac-okragly-stol-na-podziemnych-lamach/.

621. Opulski R., *„Apogeum zagrożenia". Władze wobec I pielgrzymki papieża do Polski*, „Dziennik Polski", 11 VI 2019 (dodatek *Jan Paweł II w Polsce 1979–2019*).

622. Opulski R., *22 lipca – urodziny PRL*, „Dziennik Polski", 23 VII 2019.

623. Opulski R., *Gracze, szulerzy i wiatr zmian. O negocjacjach przy okrągłym stole*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 4 (161).

624. Opulski R., *Negocjacyjna gra wokół okrągłego stołu*, „Dziennik Polski", 5 II 2019 (dodatek *Przy Okrągłym Stole*).

625. Opulski R., *„Przekrój" komunizmu*, „Dziennik Polski", 18 VI 2019.

626. Opulski R., *Zbliżająca się nawałnica. Potencjał militarny Polski i Niemiec we wrześniu 1939 r.*, „Dziennik Polski", 3 IX 2019 (dodatek *80. rocznica wybuchu II wojny światowej*).

627. Ostapiuk M., *Śmierć Komendanta „Błękita"*, „Niepodległa De Novo" 2019, nr 1.

628. Ossowski A., Zapolska-Downar M., *Intelligenzaktion – zbrodnia nieukarana,* „Łódzkie.pl Ziemia łódzka – czasopismo samorządowe województwa łódzkiego", 2019, nr 9.

629. Ostapiuk M., *Śmierć prowokatora. Kulisy likwidacji kpt. Władysława Awramienki „Gwiazdy"*, „Wyklęci. Ogólnopolski kwartalnik poświęcony żołnierzom wyklętym" 2019, nr 4.

630. *„Oto nadeszła wolność". Rok Niepodległości w drukach ulotnych*, oprac. P. Kilańczyk, J. Żelazko, Łódź 2019.

631. Paczoska-Hauke A., *„Winowajczynie". Sylwetki kobiet Pomorskiego Okręgu Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość"*, „Biuletyn Fundacji Generał Elżbiety Zawackiej" 2016, nr 66 (wydanie 2019).

632. Paduchowski W., *Czarny rynek w Krakowie w okresie PRL-u – zarys zjawiska*, http://tradycjegospodarcze.pl/tekst/148.

633. Paduchowski W., *Czterech z Krakowa: Turowicz, Szczepański, Rokita i Gil*, „Dziennik Polski", 5 II 2019.

634. Paduchowski W., *Józef Krzywda-Polkowski (1888–1981)*, „Gazeta Krakowska", 2 III 2019.

635. Paduchowski W., *Mieszkanie za łapówkę*, „Dziennik Polski", 17 IX 2019.

636. Paduchowski W., *Zwyczajne życie Jana Kotyzy*, „Dziennik Polski", 22 I 2019.

637. *Pancerne Skrzydła. Armoured Wings. Gepantserde Vleugels*, red. R. Mozgol, katalog wystawy, Gdańsk 2019.

638. Pasztaleniec Ł., *Jak zlikwidowano oddział Adama Kusza*, „Janowskie Korzenie" 2019, nr 33.

639. Pasztaleniec Ł., *Józef Kłyś „Rejonowy", „Woźniak"* [w:] *Zapomniani wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

640. Pasztaleniec Ł., *Policyjny Klub Sportowy Janów Lubelski*, „Janowskie Korzenie" 2019, nr 32.

641. Perzyna P., *Nieheroiczny państwowiec. Błażej Stolarski (1880–1939)*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 9.

642. Perzyna P., *Zagadka śmierci wicemarszałka rozwiązana*, „Łódzkie.pl. Ziemia Łódzka – czasopismo samorządowe województwa łódzkiego" 2019, nr 8.

643. Piekaruś D., *Dla swoich interesów osobistych wszystko zdolni są uczynić, czyli likwidacja sekretarza PPR*, „Gazeta Polska" 2019, nr 49.

644. Piekaruś D., *Do walki, towarzysze!*, „Gazeta Polska" 2019, nr 46.

645. Piekaruś D., *Piotr Smagała „Sroka"* [w:] *Zapomniani Wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

646. Piekaruś D., *Służba Bezpieczeństwa RUSW w Łęcznej wobec III pielgrzymki Ojca Świętego Jana Pawła II do Polski – Lublin 9 czerwca 1987 r.*, „Merkuriusz Łęczyński" 2019, nr 32.

647. Pietruszka M., *Most w Białobrzegach – ostatnia zdrada „Motora"*, „Jednodniówka Wykus" 2019, nr 24.

648. Pietruszka M., *Radomskie skrzydła. Historia powstania lotniska i jego losy we wrześniu 1939 r. w relacjach świadków*, „Kuryer Kielecki" 2019, nr 5.

649. Pietruszka M., *Teresa Grodzińska (1899–1920)*, Radom 2019 (ulotka biograficzna).

650. Pietruszka M., *Teresa Jadwiga Grodzińska – bohaterka wojny z Bolszewią*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/polskie-wojsko/60489,Teresa-Jadwiga-Grodzinska-bohaterka-wojny-z-Bolszewia.html.

651. Pięciak K., *Polska Walcząca. Historia Polskiego Państwa Podziemnego*. Tom 57: *Konspiracyjne Wojsko Polskie*, Warszawa 2019.

652. Pięciak K., *Wiarusy i studenccy ochotnicy*, „Dziennik Polski", 12 XI 2019.

653. Pięciak K., „Konspiracja powrześniowa", dodatek historyczny „80. rocznica wybuchu II wojny światowej" do „Dziennika Polskiego", 24 IX 2019.

654. Pięciak K., *Bój o przeprawy*, dodatek historyczny *80. rocznica wybuchu II wojny światowej* do „Dziennika Polskiego", 17 IX 2019.

655. Pięciak K., *Czy można było nie przegrać?*, dodatek historyczny *Polski wrzesień 1939* do „Tygodnika Powszechnego", 26 VIII 2019 (nr 35/2019).

656. Pięciak K., *Jacek Albrecht*, „Gazeta Krakowska", 7 VIII 2019.

657. Pięciak K., *Stanisław Klimecki*, „Gazeta Krakowska", 3 IV 2019.

658. Pięciak K., *Różaniec wokół kości*, „Tygodnik Powszechny", 4 III 2019.

659. Pięciak K., *Stanisław Bielański*, „Gazeta Krakowska", 9 I 2019.

660. *„Pisarz nie mitologizuje cierpienia. Obdziera je z zakłamania"*. Z Lucyną Sadzikowską o Gustawie Morcinku rozmawia Kornelia Banaś, „Czasypismo" 2018, nr 2.

661. Peterman R., *Sprawcy znany i nieznani, czyli zabójstwa duchownych w powojennej Polsce*, „wSieci Historii" 2019, nr 11–12 (dodatek IPN *Nie tylko ks. Popiełuszko. Kapłani na celowniku władz*).

662. Pietrowicz A.*, Poligon narodowego socjalizmu*, „Nasz Dziennik", 29 IV 2019 (dodatek historyczny IPN).

663. Pietrowicz A., *Tortury ich nie złamały*, „Nasz Dziennik", 29 IV 2019 (dodatek historyczny IPN).

664. Pietrzyk-Dąbrowska E., *Analfabeta wrogiem systemu!*, „Dziennik Polski", 9 VII 2019.

665. Pietrzyk-Dąbrowska E., *Kołchoźnik, radio na drutach*, „Dziennik Polski", 2 VII 2019.

666. Pietrzyk-Dąbrowska E., *Krakowscy buntownicy*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 4 (161).

667. Pietrzyk-Dąbrowska E., *Krakowska wiosna'89*, „Dziennik Polski", 5 II 2019 (dodatek *Przy Okrągłym Stole*).

668. Pietrzyk-Dąbrowska E., *Terror „trójek orzekających"*, „Dziennik Polski", 12 XII 2019.

669. Pietrzyk-Dąbrowska E., *„Wyborco! Nowość! – Ty wybierasz!*, „Dziennik Polski", 4 VI 2019 (dodatek *30. rocznica wyborów 4 czerwca 1989 r.*).

670. Pietrzyk-Dąbrowska E., *Zbrodnie niemieckie*, „Dziennik Polski", 10 IX 2019 (dodatek *80. rocznica wybuchu II wojny światowej*).

671. Pięciak K., *Mikołaj Mazur „Pasek", Władysław Nowak „Groźny"*, Kraków 2019.

672. Pilarski S., *Granica polsko-węgierska. Spory i porozumienie*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 12 (169).

673. Pilarski S., *Granica polsko-węgierska. Spory i porozumienie*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/60597,Granica-polsko-wegierska-Spory-i-porozumienie.html.

674. Pilarski S., *„Okrągły stół" widziany z boku. Grupa Robocza Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność" wobec negocjacji z władzami*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 4 (161).

675. Pilarski S., *Początki relacji Polski i Czechosłowacji w 1918 r.*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/23029,Poczatki-relacji-Polski-i-Czechoslowacji-w-1918-r.html.

676. Pilarski S., *Spór i w walka o granicę polsko-czechosłowacką w latach 1918–1920*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 5 (162).

677. Piwko R., *Dla Niepodległej… Nieznane losy ppor. Raoula Madeły „Paprocia"*, „Tygodnik eM", 2 III 2019.

678. Piwko R., *Kapelan sandomierskich Kolumbów. Ojciec Wojciech Szlenzak OSB*, „Tygodnik eM", 18 X 2019.

679. Piwko R., *Sandomierski przyczółek… komunizmu*, „Kuryer Kielecki", dodatek do „Echo Dnia", 18 II 2019.

680. Piwko R., *Sandomierskie pocztówki historyczne*, *odc. 8. Monografia Okręgu Rzeszowskiego NOW-NZW po 1944 r.*, „Sandomierzanin. Pismo społeczno-kulturalne" 2019, nr 1.

681. Piwko R., *Sandomierskie pocztówki historyczne, odc. 9. Tadeusza Leśniaka droga na Wschód*, „Sandomierzanin. Pismo społeczno-kulturalne" 2019, nr 2.

682. Piwko R., *Sandomierskie pocztówki historyczne, odc. 10. Wspomnijmy… Krystyna Prochowska „Krystyna", „Pola"*, „Sandomierzanin. Pismo społeczno-kulturalne" 2019, nr 3.

683. Piwko R., *Sandomierskie pocztówki historyczne, odc. 11. O marcu 1942 r. słów kilka*, „Sandomierzanin. Pismo społeczno-kulturalne" 2019, nr 4.

684. Piwko R., *Sandomierskie pocztówki historyczne, odc. 12. Ppor. Raoul Madeła – sandomierski „żołnierz nieznany"*, „Sandomierzanin. Pismo społeczno-kulturalne" 2019, nr 5.

685. Piwko R., *Sandomierskie pocztówki historyczne, odc. 13. Wanda Pawlak… – na ścieżkach Aleksandra Patkowskiego*, „Sandomierzanin. Pismo społeczno-kulturalne" 2019, nr 6.

686. Piwko R., *Sandomierskie pocztówki historyczne, odc. 14. 75. Rocznica akcji „Burzy" i bitwy pod Pielaszowem*, „Sandomierzanin. Pismo społeczno-kulturalne" 2019, nr 7–8.

687. Piwko R., *Sandomierskie pocztówki historyczne, odc. 15. Łączniczka „Klara"*, „Sandomierzanin. Pismo społeczno-kulturalne" 2019, nr 9.

688. Piwko R., *Sandomierskie pocztówki historyczne, odc. 16. Józef Glica – „zwolniony" z więzienia z powodu śmierci*, „Sandomierzanin. Pismo społeczno-kulturalne" 2019, nr 10.

689. Piwko R., *Sandomierskie pocztówki historyczne, odc. 17. (Nie)codzienność przyczółka sandomierskiego w ogłoszenia i afiszach*, „Sandomierzanin. Pismo społeczno-kulturalne" 2019, nr 11.

690. Piwko R., *Sandomierskie pocztówki historyczne, odc. 18. Brama Opatowska*, „Sandomierzanin. Pismo społeczno-kulturalne" 2019, nr 12.

691. Pleskot P., *Jesień 1980: Polaków portret własny*, „wSieci Historii" 2019, nr 2.

692. Pleskot P., *Na tym zamachu stracili wszyscy. Rozmowa z prof. Patrykiem Pleskotem*, „Gazeta Pomorska Plus", 18 I 2019.

693. Pleskot P., *Polcul w oczach bezpieki* [w:] *Polcul, Fundacja im. Jerzego Bonieckiego. Wspieranie społeczeństwa obywatelskiego w Polsce*, red. J. Szafjański, Warszawa 2019.

694. Pleskot P., *Tajemnice zabójstw politycznych w Polsce*, https://dzieje.pl/artykuly historyczne/tajemnice-zabójstw-politycznych-w-polsce.

695. Poboży R., *Ty będziesz następny!*, „wSieci Historii" 2019, nr 3 (70), cykl „Opowieści IPN".

696. Podemski M., *Stanisławski Zbigniew* [w:] *Represje za pomoc Żydom na okupowanych ziemiach polskich w czasie II wojny światowej*, t. 1, red. M. Grądzka-Rejak, A. Namysło, Warszawa 2019.

697. *Polonica emigracyjne. Ze zbiorów instytucji członkowskich Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie. Katalog wystawy*, P. Zielony (koordynator projektu i współautor) i in., Warszawa 2019.

698. *Pomorscy Ojcowie Niepodległości. Pamięć i historia*, red. K. Drażba, Gdańsk 2019.

699. *Program wizyty Jana Pawła II w Polsce 2–10 czerwca 1979 r.*, oprac Ł. Marek, „Dziennik Polski" 11 VI 2019 (dodatek *Jan Paweł II w Polsce 1979–2019*).

700. Przegiętka M., *Hans Frank*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 3 (160).

701. Przegiętka M., *Inwazja Wehrmachtu na Polskę i zbrodnie niemieckich grup operacyjnych jesienią 1939 roku*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 10 (167).

702. Przegiętka M., *Odilo Globocnik*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 6 (163).

703. Przeperski M., *Daleko od nowoczesności*, „Nowe Książki" 2019, nr 4.

704. Przeperski M., *Dyskretny smutek prowincji*, „Znak" 2019, nr 773.

705. Przeperski M., *Dzieje klęski*, „Nowe Książki" 2019, nr 2.

706. Przeperski M., *Krajobraz z urną w tle*, „Nowe Książki" 2019, nr 1.

707. Przeperski M., *Leksykon komunistycznych dziwów*, „Nowe Książki" 2019, nr 7–8.

708. Przeperski M., *Metro jako źródło cierpień*, „Znak" 2019, nr 774.

709. Przeperski M., *Nie wiemy dokąd idziemy*, „Nowe Książki" 2019, nr 12.

710. Przeperski M., *Poza schematem*, „Znak" 2019, nr 770–771.

711. Przeperski M., *Realista heroiczny*, „Więź" 2019, nr 2.

712. Przeperski M., *Realizm magiczny à la polonaise*, „Znak" 2019, nr 765.

713. Przeperski M., *Szkic węglem*, „Nowe Książki" 2019, nr 9.

714. Przeperski M., *Trudna droga do Europy. Recenzja nowej książki Antoniego Dudka*, „Kultura Liberalna" 2019, nr 561 (41).

715. Przeperski M., *Walc w postawie wyprostowanej*, „Znak" 2019, nr 764.

716. Przeperski M., *Wariant Beselera*, „Nowe Książki" 2019, nr 5.

717. Przeperski M., *Wyjście z kręgu mitów*, „Nowe Książki" 2019, nr 10.

718. Przeperski M., *Z pamiętnika antykomunisty*, „Nowe Książki" 2019, nr 6.

719. Rączy E., *Czyny świadczą o człowieku, Polacy udzielający pomocy Żydom na Kresach wschodnich II RP*, Rzeszów 2019 (informator do wystawy).

720. Rączy E., Witowicz I., *Sprawiedliwi z Jodłowej*, „Podkarpacka Historia" 2019, nr 3–4.

721. Rembacka K., *Z gwiazdą w głowie. Czerwoną*, „Nowe Książki" 2019, nr 12.

722. Rokicki P., *Gospodarz nie ucieka od domu, który się pali. Akcja „Ostra Brama"*, „Kurier Wileński Magazyn" 2019, nr 26 (126).

723. Rokicki P., *Ostatnia polska wiosna na Wileńszczyźnie*, „Kurier Wileński Magazyn" 2019, nr 15 (76).

724. Romanek J., *Kolaboracja mniejszości narodowych II Rzeczypospolitej z Sowietami na terenach zajętych przez Armię Czerwoną we wrześniu i październiku 1939 r.*, ИСТОРИЯ, 2019, nr 5.

725. Rosenbaum S., *Alianci na Górnym Śląsku*, „CzasyPismo" 2018, nr 14 (wydane 2019).

726. Rosenbaum S., *„Błogosławię moim wrogom" – ks. Antoni Korczok (1891–1941), ofiara KL Dachau*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/22651,Blogoslawie-moim-wrogom-ks-Antoni-Korczok-18911941-ofiara-KL-Dachau.html.

727. Rosenbaum S., *Homer górnośląski*, „Gliwicki Gość Niedzielny" 2019, nr 9.

728. Rosenbaum S, *"I Cannot Wait for the Evening, When We Get our Mail." Family in the Letters of Upper Silesians Serving in Wehrmacht* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, Edited by A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

729. Rosenbaum S., *Między rozmachem a nieudolnością. Zabrzańskie osiedle Helenka*, „CzasyPismo" 2019, nr 15–16.

730. Rosenbaum S., *MTI: Monumenta Tertii Imperii. Around the Nazi Remembrance Policy in Upper Silesia* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, Edited by A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

731. Rosenbaum S., *„Przybyli po wypłatę górnicy"*, „Gość Niedzielny", 18 VIII 2019 (dodatek *Czas odwagi. 100. rocznica I powstania śląskiego – sierpień 1919 r.*).

732. Rosenbaum S., *Schlager under pressure* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, Edited by A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

733. Rosenbaum S., *„Sowiecka" zima roku 1945*, „Gliwicki Gość Niedzielny" 2019, nr 4.

734. Rosenbaum S., *The New Society is Born in the Workers' Hostel* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, Edited by A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

735. Rosenbaum S., Tracz B., *Szewczyk kontra Szewczyk*, „CzasyPismo" 2018, nr 14 (wydane 2019).

736. Rosenbaum S., Tracz B., *„Świadkowie prastarej sztuki ludowej". Wokół górnośląskich kościołów-drewnianych*, „CzasyPismo" 2019, nr 15–16.

737. Rosenbaum S., Węcki M., *Ślązak i Polak Wojciech Korfanty (1873–1939)*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/43453,Slazak-i-Polak-Wojciech-Korfanty-18731939.html.

738. *Rozkaz nr 00485. Antypolska operacja NKWD na sowieckiej Ukrainie 1937–1938 / Order No. 00485 The NKVD Anti-Polish Operation in Soviet Ukraine in 1937–1938.* Katalog wystawy. Wersja polsko-angielska, autorzy wystawy S. Kazimierczuk, M. Kwaśniak, P. Zielony, M. Żuławnik, Warszawa 2019.

739. Sacewicz K., *Kilka uwag o podporządkowaniu KPRP/KPP Kominternowi i Związkowi Sowieckiemu*, „Niepodległa De Novo" 2019, nr 4.

740. Sacewicz K., *Kilka uwag o podporządkowaniu KPRP/KPP Kominternowi i ZSRS*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/komunizm/51832,Kilka-uwag-o-podporzadkowaniu-KPRPKPP-Kominternowi-i-ZSRS.html.

741. Sacewicz K., *Krwawe obchody…, czyli jak PPS i KPRP/KPP „świętowały" 1 maja…*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/ruch-socjalistyczny/51706,Krwawe-obchody-czyli-jak-PPS-i-KPRPKPP-swietowaly-1-maja.html.

742. Sacewicz K., *Od walki na słowa do walk ulicznych. Krwawe obchody…, czyli jak PPS i KPRP/KPP „świętowały" 1 maja w pierwszym dziesięcioleciu Niepodległej*, „Niepodległa De Novo" 2019, nr 4.

743. Sacewicz K., *W służbie Niepodległej. Henryk Glass (1896–1984)*, Olsztyn 2019.

744. Sachnowska K., Kaiper-Miszułowicz A., Gawryszczak M., *Dowody zbrodni* [w:] „Rakowiecka 37, Biuletyn Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL" 2019, nr 6.

745. Sachnowska K., *Kwatera Ł – miejsce odzyskane* [w:] *Miejsca (nie)pamięci – teraźniejszość – przyszłość*, Kraków 2019.

746. Sawicki J., *Służba Zwycięstwu Polski*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 11.

747. Semczyszyn M., *Agresja ZSRR na Polskę 17 IX 1939*, „Kurier Szczeciński", 20–22 IX 2019 (dodatek *Zapomniana okupacja*).

748. Semczyszyn M., *Bojowy Oddział Armii na Pomorzu Zachodnim*, „Rakowiecka 37" 2019, nr 6.

749. Semczyszyn M., *Bunt młodych. Nielegalne organizacje młodzieżowe na Pomorzu Zachodnim 1945–1956*, Szczecin 2019 (broszura).

750. Semczyszyn M., *Leon Suchocki „Lwiątko" (1922–1948). Żołnierz Obwodu Grodno Prawy Niemen AK, Armii Krajowej Obywatelskiej i Zrzeszenia WiN na Białostocczyźnie* [w:] *Zapomniani Wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

751. Semczyszyn M., *Zapomniana sowiecka okupacja*, „Kurier Szczeciński", 20–22 IX 2019 (dodatek *Zapomniana okupacja*).

752. Siedziako M., *Rozwiązanie Armii Krajowej i proces szesnastu*, Warszawa 2019 (seria: *Historia Polskiego Państwa Podziemnego*, t. 54).

753. Siedziako M., *Urny zdalnie sterowane*, „Polityka" 2019, nr 3.

754. Siedziako M., *Wybory kontraktowe'89*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 4 (161).

755. Sierchuła R., *Niezłomni w oporze*, „Nasz Dziennik", 11–12 V 2019.

756. Sierchuła R., *Przemilczany bohater. Kapitan Lech Neyman: polityk, wizjoner, Żołnierz Wyklęty*, „Nasz Dziennik", 11–12 V 2019.

757. Sierchuła R., *Życie i śmierć dla Ojczyzny*, „Nasz Dziennik", 11–12 V 2019.

758. Sierchuła R., Pleskaczyński A., *Grudniowa wiktoria*, „Gazeta Polska Codziennie", 31 I 2019.

759. Sikora M., *Children from "krowioki"* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, Edited by A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

760. Sikora M., *"The Firm" The Intelligence Service and the Technology Progress in the Polish People's Republic …and the Silesian connection* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics,*

and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989), Edited by A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

761. Sikora M., *W cieniu Gestapo. Służba Bezpieczeństwa III Rzeszy jako substytut ośrodka badań demoskopijnych*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/22738,W-cieniu-Gestapo-Sluzba-Bezpieczenstwa-III-Rzeszy-jako-substytut-osrodka-badan-d.html.

762. Sikora M., *Webb. Suplement do biografi*, „CzasyPismo" 2018, nr 14 (wydane 2019).

763. Sikora M., *Wehrmacht i nowe „zasady" wojny. Masakra ludności cywilnej w Częstochowie, 4 września 1939 roku*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/23080,Wehrmacht-i-nowe-zasady-wojny-Masakra-ludnosci-cywilnej-w-Czestochowie-4-wrzesni.html.

764. Sołtysik Ł., *„To jednak było zwycięstwo". Strajk okupacyjny w Zakładach Górniczych „Rudna" w Polkowicach Kombinatu Górniczo-Hutniczego Miedzi w Lubinie 14–17 grudnia 1981 r. Próba rekonstrukcji wydarzeń* [w:] *Historia i pamięć. Wydarzenia Grudnia'81 w Zakładach Górniczych „Rudna"*, red. E. Sawicka, G. Waligóra, K. Morawiecki, Wrocław 2019.

765. Stanuch Z., *Akcja Fall Stettin – męczeństwo księży*, „Kurier Szczeciński", 20–22 IX 2019 (dodatek *Zapomniana okupacja*).

766. Stanuch Z., *Błogosławiony ks. Jerzy Popiełuszko. W 35. Rocznicę śmierci*, „Święty Jerzy" 2019, nr 10.

767. Stanuch Z., *Dzieje Kościoła na Pomorzu Zachodnim. Relacje państwo–Kościół w latach 1945–1956*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/29167,Dzieje-Kosciola-katolickiego-na-Pomorzu-Zachodnim-Relacje-panstwo-Kosciol-w-lata.html.

768. Stanuch Z., *Golgota kobiet. Historia obozu w Ravensbrück*, „Niedziela" 2019, nr 11 (dodatek *Kościół nad Odrą i Bałtykiem*).

769. Stanuch Z., *Golgota kobiet. Relacje więźniarek Ravensbrück i innych obozów koncentracyjnych ze zbiorów Polskiego Instytutu Źródłowego w Lund*, Szczecin 2018 (wstęp) [wydane w 2019].

770. Stanuch Z., *Kościół katolicki na Pomorzu Zachodnim w latach 1972–1978*, „Niedziela" 2019, nr 10 (dodatek *Kościół nad Odrą i Bałtykiem*).

771. Stanuch Z., *Kościół katolicki na Pomorzu Zachodnim wobec wydarzeń Grudnia 1970 roku*, „Święty Jerzy" 2019, nr 12.

772. Stanuch Z., *Moim zdaniem…[O Hubercie Czumie]*, „Gazeta Goleniowska" 2019, nr 42.

773. Stanuch Z., *Moim zdaniem…[O 75. rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego]*, „Gazeta Goleniowska" 2019, nr 30.

774. Stanuch Z., *Moim zdaniem…[O trzecim tomie „Dziejów Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim"]*, „Gazeta Goleniowska" 2019, nr 11.

775. Stanuch Z., *Moim zdaniem. O Golgocie kobiet – felieton*, „Gazeta Goleniowska" 2019, nr 5.

776. Stanuch Z., *O. Hubert Czuma – jezuita niezwykły*, „Święty Jerzy" 2019, nr 11.

777. Stanuch Z., *74. rocznica odprawienia pierwszej Mszy św. w powojennym Goleniowie*, „Święty Jerzy" 2019, nr 9.

778. Stanuch Z., *Służba Bezpieczeństwa wobec o. Huberta Czumy TJ*, „Niedziela – Kościół nad Odrą i Bałtykiem" 2019, nr 42.

779. Suleja W., *Dawniej to było. Przewodnik po historii Polski*, Warszawa 2019.

780. Suleja W., Nowak A., Głębocki H., Szumski J. [współpraca], *Józefa Piłsudskiego pojedynek z Imperium (1887–1917). Z nieznanych dokumentów rosyjskiej Ochrany*, Kraków 2018 (wydane w 2019).

781. Surdej M., *Czerwoni zbrodniarze*, „Nasz Dziennik", 15 XI 2019.

782. Surdej M., *Katownie bezpieki*, „Nasz Dziennik", 20 IX 2019.

783. Surdej M., *Struktury wywiadu i kontrwywiadu Okręgu Rzeszowskiego NOW/NZW*, „Wyklęci" 2019 nr 2.

784. Surdej M., *Władysław Matias „Maciuś", „Wrzos", „Tatar", „Siwy"* [w:] *Zapomniani wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

785. Surdej M., *Zamachy na kierowników Powiatowych Urzędów Bezpieczeństwa Publicznego na Rzeszowszczyźnie*, „Wyklęci" 2019, nr 4.

786. Surdej M., *Zbrodnie kolbuszowskiej bezpieki*, „Nasz Dziennik", 4 X 2019.

787. Sychowicz K., *Od niemieckiego do sowieckiego totalitaryzmu. Ziemia łomżyńska w 1939 r.*, „Głos Katolicki. Tygodnik Diecezji Łomżyńskiej" 2019, nr 37 (dodatek *II wojna światowa – region*).

788. Sychowicz K., *W nowych realiach i nowej rzeczywistości*, „Głos Katolicki" 2019, nr 11.

789. Sychowicz K., *Wszyscy ludzie UB*, „Niepodległa. De Novo" 2019, nr 4.

790. Szafrańska-Dolewska A., Latocha K., *Szczątki „Piekarza" odnalezione*, „Łódzkie.pl", nr 6 (208) sierpień 2019.

791. Szafrańska-Dolewska A., *Walczyli w Warszawie – spoczęli w Kutnie. Szlakiem grobów Powstańców Warszawskich na ziemi kutnowskiej*, „Kutnowskie Zeszyty Regionalne", t. 23, Kutno 2019.

792. Szcześniak R., *Zniszczenie pomnika Chopina w Warszawie* „wSieci Historii" 2019, nr 9–10 (76–77), cykl „Opowieści IPN".

793. Szopa P., *Konfederacja barska w okolicach Strzyżowa – tradycja i źródła*, *Oratorium Kazimierz Pułaski, tekst oratorium Monika Partyk, muzyka Włodzimierz Korcz*, Strzyżów 2019.

794. Szopa P., *Mielecka młodzież kontra komuniści*, „Nowiny", 28 II 2019.

795. Szopa P., *Mielecka młodzież kontra komuniści*, „Super Nowości", 28 II 2019.

796. Szopa P., *Tragedia w Strzyżowie – 9 luty 1903 r.*, „Waga i Miecz" 2019, nr 2–3.

797. Sztama P., *Armia Konna na froncie polskim 1920 r.*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/29170,Armia-Konna-na-froncie-polskim-w-1920-r.html.

798. Sztama P., *August Emil Fieldorf*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 9 (166).

799. Sztama P., *Czerwony Prokurator. Karzący miecz sprawiedliwości*, „Polska Zbrojna Historia" 2019, nr 3/4.

800. Sztama P., *Generał Wacław Komar – komunista na celowniku SB*, „wSieci Historii" 2019, nr 3.

801. Sztama P., *Legioniści na celowniku. Wojskowa Służba Wewnętrzna wobec piłkarzy „Legii" Warszawa w czasach Gomułki i Gierka*, „Fronda Lux" 2019, nr 5/6.

802. Sztama P., *Psychoza czerwonego pułkownika*, „Historia do Rzeczy" 2019, nr 1.

803. Sztama P., rec.: Borejsza J.W., *Ostaniec czyli ostatni świadek, Warszawa 2018*, https://histmag.org/Jerzy-Wojciech-Borejsza-Ostaniec-czyli-ostatni-swiadek-recenzja-i-ocena-18049.

804. Sztama P., rec.: Kozłowski T., *Koniec imperium MSW. Transformacja organów bezpieczeństwa państwa 1989–1990, Warszawa 2019*, https://histmag.org/Tomasz-Kozlowski-Koniec-imperium-MSW.-Transformacja-organow-bezpieczenstwa-panstwa-1989-1990-recenzja-i-ocena-19001.

805. Sztama P., rec.: *Kręgi rewolucji. Rok 1917 w Rosji – wewnętrzne i międzynarodowe konsekwencje, red. Łukasz Adamski, Bartłomiej Gajos, Warszawa 2019*, https://histmag.org/Kregi-Rewolucji.-Rok-1917-w-Rosji-wewnetrzne-i-miedzynarodowej-konsekwencje-red.-Lukasz-Adamski-Bartlomiej-Gajos-19971.

806. Sztama P., rec.: Markowski D., *Dwa Powstania. Bitwa o Lwów 1918, Kraków 2019*, https://histmag.org/Damian-K.-Markowski-Dwa-Powstania.-Bitwa-o-Lwow-1918-recenzja-i-ocena-18739.

807. Sztama P., rec.: *Miotła Stalina. Polska północno-wschodnia i jej pogranicze w czasie obławy augustowskiej w 1945 roku, red. Ł. Adamski, G. Hryciuk, G. Motyka*, https://histmag.org/Miotla-Stalina-red.-Lukasz-Adamski-i-in.-recenzja-i-ocena–19377.

808. Sztama P., rec.: *Od dekompozycji Służby Bezpieczeństwa do narodzin Urzędu Ochrony Państwa*, „Polska Zbrojna Historia" 2019, nr 3/4, s. 137.

809. Sztama P., *Witold Pilecki*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 5 (162).

810. Szumiło M., *Czerwony klan Bermana*, „Historia Do Rzeczy" 2019, nr 7.

811. Szumiło M., *Fałszywa symetria*, „Kurier Galicyjski" 2019, nr 8.

812. Szumiło M., *Kurierzy Bożego Słowa*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/slowacja/57546,Kurierzy-Bozego-Slowa.html.

813. Szumiło M., *O niepodległą Ukrainę. Symon Petlura*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 5 (162).

814. Szumiło M., *Stulecie administracji rządowej w województwie lubelskim*, Lublin 2019.

815. Szumiło M., *Z bolszewikami nie walczyć…*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/29173,Z-bolszewikami-nie-walczyc.html.

816. Szyc S., *Zabójstwo ministra Bronisława Pierackiego*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/29182,Zabojstwo-ministra-Bronislawa-Pierackiego.html.

817. Ślązak E., *Matka Boska Armii Krajowej*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 7/8 (164/165).

818. Ślązak E., *„Powołaniem Naszym jest zostać z ludem". Postawa biskupów łódzkich w pierwszych miesiącach II wojny światowej*, „Gazeta Polska Codziennie", 31 VIII–1 IX 2019 (dodatek *Ludność cywilna województwa łódzkiego we wrześniu 1939 r.*).

819. Ślusarski K., *Królewska wizyta u polskich lotników w Wielkiej Brytanii*, „wSieci Historii" 2019, nr 1 (68), cykl „Archiwum IPN".

820. Ślusarski K., *Niemieckie hełmy milicjantów*, „wSieci Historii" 2019, nr 5 (72), cykl „Opowieści IPN".

821. Ślusarski K., *Polskie wojsko na pl. Świętego Piotra*, „wSieci Historii" 2019, nr 7–8 (74–75), cykl „Archiwum IPN".

822. Śmietanka-Kruszelnicki R., *„Nie możemy trwać w bierności …" Zrzeszenie Wolność i Niezawisłość wobec sytuacji politycznej w 1945 r.*, „Kuryer Kielecki", dodatek do „Echo Dnia", 18 II 2019.

823. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Matka zostawiała otwartą piwnicę z ziemniakami*, „Rzeczpospolita – *Plus Minus*", 23–24 III 2019 (dodatek *Nieznane historie. Z dziejów ratowania Żydów pod okupacją niemiecką*).

824. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Nowa rzeczywistość – początki władzy komunistycznej na Kielecczyźnie*, „Kuryer Kielecki", dodatek do „Echo Dnia", 18 II 2019.

825. Śmietanka-Kruszelnicki R., *Region świętokrzyski w okresie przełomu politycznego lat 1988–1989*, „Kuryer Kielecki", dodatek do „Echo Dnia", 3 VI 2019.

826. Toborek T., *Kazimierz Grzybowski „Zapalnik"* [w:] *Zapomniani wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

827. Tochman K.A., *Batalion Obrony Narodowej „Rzeszów"*, „Nowiny", 2 IX 2019 (dodatek historyczny).

828. Tochman K.A., *Batalion Obrony Narodowej „Rzeszów"*, „Super Nowości", 2 IX 2019 (dodatek historyczny).

829. *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, Edited by A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

830. Tracz B., *Cios sierp(ni)owy. Strajki na Górnym Śląsku w 1988 roku*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 4 (161).

831. Tracz B., *Hippies on the Rawa and Kłodnica Rivers* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, Edited by A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

832. Tracz B., *"I Was Crying When I Was Writing this Book." John Sack and the Story of Lola Potok* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, Edited by A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz., Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

833. Tracz B., *Jeszcze nie wszystko wiadomo*, „Gość Niedzielny" 2019, nr 9 (dodatek „Gość Gliwicki").

834. Tracz B., *Lecznica na Galgenbergu*, „Gość Niedzielny" 2019, nr 28 (dodatek „Gość Gliwicki").

835. Tracz B., *Maryja nad miastem*, „Gość Niedzielny" 2019, nr 18 (dodatek „Gość Gliwicki").

836. Tracz B., *„Mówią, że ja nie powinienem być u was". Fidel Castro na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim w 1972 roku*, „CzasyPismo" 2018, nr 14 (wydane 2019).

837. Tracz B., *Nieistniejący hakenkreuz – szkic z dziejów Wilczego Gardła*, „CzasyPismo" 2018, nr 14 (wydane 2019).

838. Tracz B., *Odbudowa czy przebudowa? Powojenna rekonstrukcja gliwickiej starówki*, „CzasyPismo" 2019, nr 15–16.

839. Tracz B., *Ojciec Jan Siemiński. Jak niepokorny redemptorysta przetrwał dekadę szykan gliwickiej bezpieki*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/22750,Ojciec-Jan-Sieminski-Jak-niepokorny-redemptorysta-przetrwal-dekade-szykan-gliwic.html.

840. Tracz B., *„Osły wykonują swoje normy". Kontestowanie współzawodnictwa pracy*, „CzasyPismo" 2019, nr 15–16.

841. Tracz B., *"People from Polish Eastern Borderland in Upper Silesia* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, Edited by A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

842. Tracz B., *Prawie rówieśnicy*, „Gość Niedzielny" 2019, nr 13 (dodatek „Gość Gliwicki").

843. Tracz B., *Prowokacja gliwicka*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 9 (166).

844. Tracz B., *Spacerem przez Dolnych i Górnych Wałów*, „Gość Niedzielny" 2019, nr 28 (dodatek „Gość Gliwicki").

845. Tracz B., *Stakhanovite movement in the Upper Silesia* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, Edited by A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

846. Tracz B., *Stare miasto, nowi mieszkańcy* [w:] *Pamięć ludzi miasta*, red. M. Kicińska, Gliwice 2019.

847. Tracz B., *The Path of Zen in Katowice* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, Edited by A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

848. Tracz B., *Więcej bieli, mniej czerwieni*, „Gość Niedzielny" 2019, nr 22 (dodatek „Gość Gliwicki").

849. Tracz B., *„Zachodźże czerwone słoneczko". Wybory'89 w województwie katowickim*, Katowice 2019 (wydanie drugie).

850. Trzyna G., *Tadeusz Starzyński 1903–1970*, Szczecin 2019.

851. Tyszuk W., *Partyzantka antysowiecka na ziemi łomżyńskiej (1939–1941) – wybrane aspekty*, „Głos Katolicki", 15 IX 2019.

852. Wasilewski J., *Parafia Wiżajny w czasie II wojny światowej*, „Głos Katolicki" 2019, nr 37 (dodatek *II wojna światowa – region*).

853. Wasilewski J., *Sowiecka „bratnia pomoc" w walce z żołnierzami wyklętymi*, „Głos Katolicki. Tygodnik Diecezji Łomżyńskiej" 2019, nr 11.

854. Wasilewski J., *Zbrodnia na tych, co nie złożyli broni*, „Kurier Wileński" 2019, nr 27.

855. Wasilewski W., *Kongres Stanów Zjednoczonych wobec sprawy Katynia*, „Polska Zbrojna", 13 IV 2018 (nr okazyjny).

856. Wasilewski W., *Wspólnicy zbrodniarzy*, „Nasz Dziennik", 3 IV 2019.

857. Wasilewski W., *Zakazana pamięć*, „Nasz Dziennik", 3 IV 2019.

858. Wąs P., *„Biały Orzeł" z Moszczenicy* [w:] *Młodzi, niezłomni, wyklęci. Antykomunistyczne organizacje młodzieżowe w stalinowskiej Polsce*, „Gość Niedzielny" 2019, nr 9 (dodatek specjalny).

859. Wąs P., *4 września 1939 roku – tragiczny dzień w historii Sulejowa*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/22804,4-wrzesnia-1939-roku-tragiczny-dzien-w-historii-Sulejowa.html.

860. Wąs P., *4 września 1939 roku – tragiczny dzień w historii Sulejowa*, „Gazeta Polska Codziennie", 31 VIII–1 IX 2019 (dodatek *Ludność cywilna województwa łódzkiego we wrześniu 1939 r.*).

861. Wąs P., *„Domy rozpadały się z hukiem, żywi krzyczeli"*, „Łódzkie.pl. Czasopismo Samorządowe Województwa Łódzkiego" 2019, nr 12.

862. Wąs P., *Młodzieżowe organizacje antykomunistyczne w Opocznie*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 3 (160).

863. Wąs P., *Stanisław Jaworski „Upiór"* [w:] *Zapomniani wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

864. Wcisło S., *Kapitan Tadeusz Paolone. Zapomniany bohater ziemi tymbarskiej*, Kraków 2019.

865. Wenklar M., *Józef Jachimek „Stalin"* [w:] *Zapomniani wyklęci. Sylwetki żołnierzy powojennej konspiracji antykomunistycznej*, red. J. Bednarek, M. Biernat, Warszawa 2019.

866. Wenklar M., *Kolumbowie. Rocznik 30*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 3 (160).

867. Wenklar M., *Odwrót znad linii wielkich rzek*, „Dziennik Polski", 17 IX 2019 (dodatek *80. rocznica wybuchu II wojny światowej*).

868. Wenklar M., *Pierwsza próba*, „Dziennik Polski", 20 VIII 2019.

869. Wenklar M., *Płonący komitet paryski*, „Dziennik Polski", 5 XII 2019.

870. Wenklar M., *Rzeczpospolita Iwonicka*, „Dziennik Polski", 30 VII 2019.

871. Wenklar M., *Słowacy u boku Hitlera*, „Dziennik Polski", 3 IX 2019 (dodatek *80. rocznica wybuchu II wojny światowej*).

872. Wenklar M., *Tadeusz Gajda „Tarzan" i Wiesław Budzik „Roland"*, Kraków 2019.

873. Wenklar M., *Węgierska rapsodia'56 w polskiej prasie*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 12 (169).

874. Wenklar M., *Wybrali sobie bohatera…*, „Dziennik Polski", 7 V 2019.

875. Wenklar M., *Zaporczyk spod Gdowa*, „Dziennik Polski", 8 X 2019.

876. Węcki M., *Goebbels w Katowicach*, „CzasyPismo" 2018, nr 14 (wydane 2019).

877. Węcki M., *Hitler–Jugend na Górnym Śląsku*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/29350,Hitler–Jugend–na–Gornym–Slasku.html.

878. Węcki M., *Hitler-Jugend in Upper Silesia* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, Edited by A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

879. Węcki M., *I i II Powstanie Śląskie. Przyczyny wybuchu, plany działań i skutki*, „Biuletyn IPN. Pismo o najnowszej historii Polski" 2019, nr 5.

880. Węcki M., *"The Nazi Party in Upper Silesia 1939–1945* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, Edited A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

881. Węgrzyn D., *Andrzej Bujok „Jędrek" – jedyny, który przeżył*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/22816,Andrzej-Bujok-Jedrek-jedyny-ktory-przezyl.html.

882. Węgrzyn D., *Deportations* [w:] *Totalitarianism in the borderland. Ethnicity, politics, and culture in the industrial area of Upper Silesia (1933–1989)*, Edited by A. Dziurok, A. Dziuba, S. Rosenbaum, B. Tracz, Special Issue of CzasyPismo, Katowice–Warszawa 2019.

883. Wojcieszyk E., *Ofiara Kościoła. Męczennicy za wiarę*. „Nasz Dziennik", 29 IV 2019 (dodatek historyczny IPN).

884. Wichert W., *Arthur Greiser – wzorcowy nazista*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/29248,Arthur-Greiser-wzorcowy-nazista.html.

885. Wichert W., *Hans Frank – „niemiecki król Polski"*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/31630,Hans-Frank-niemiecki-krol-Polski.html.

886. Wichert W., *Heinrich Himmler – konstruktor machiny zagłady Trzeciej Rzeszy,* https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/niemcy/29263,Heinrich-Himmler-konstruktor-machiny-zaglady-Trzeciej–Rzeszy.html.

887. Wichert W., *Hitler i Mussolini – fatalna przyjaźń*, https://historia.org.pl/2019/03/26/hitler-i-mussolini-fatalna-przyjazn/.

888. Wichert W., *Peter Longerich, Konferencja w Wannsee. Droga do „ostatecznego rozwiązania" (omówienie)*, „Przegląd Zachodni" 2019, nr 1.

889. Wichert W., *Powstanie Warszawskie w niemieckiej (nie)pamięci*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 7–8 (164–165).

890. Włodarczyk-Sętorek A., *Co może skrywać bańka na mleko? Prace konserwatorskie dokumentów odnalezionych na kresach II Rzeczpospolitej*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/31618,Co-moze-skrywac-banka-na-mleko-Prace-konserwatorskie-dokumentow-odnalezionych-na.html.

891. Włodarczyk-Sętorek A., *Krwawe dowody zbrodni*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/60618,Krwawe-dowody-zbrodni.html.

892. Wołk G., *Dawna sztuka polemiki* (*Historia to nie dziwka. Antologia tekstów Pawła Jasienicy, jego interlokutorów i recenzentów*), „Nowe Książki" 2019, nr 2.

893. Wołk G., *Dwa razy do tej samej rzeki* (Potaczała K., *Zostały tylko kamienie. Akcja „Wisła": wygnania i powroty*), „Nowe Książki" 2019, nr 10.

894. Wołk G., *Kongijski „wnuk" króla Leopolda II* (Langellier J.P., *Mobutu*), „Nowe Książki" 2019, nr 9.

895. Wołk G., *KPN wobec wyborów czerwcowych*, „Do Rzeczy" 2019, nr 23 (dodatek IPN).

896. Wołk G., rec.: Gasztold P., *Towarzysze z betonu. Dogmatyzm w PZPR 1980–1990* [w:] dzieje.pl, [12 II 2019 r.] https://dzieje.pl/ksiazki/towarzysze-z-betonu-dogmatyzm-w-pzpr-1980-1990.

897. Wołk G., *Samospalenie w obronie PZPR*, „Historia Do Rzeczy" 2019, nr 2.

898. Wróbel J., *Do Kanady, Palestyny, Australii*, „Rzeczpospolita – *Plus Minus*", 23–24 III 2019.

899. Wróbel J., *Mniejszość niemiecka w Łódzkiem we wrześniu 1939 r.*, „Gazeta Polska Codziennie", 31 VIII – 1 IX 2019 (dodatek).

900. Wróbel J., *Polonia a odbudowa polskiej armii*, „Kalejdoskop" (Chicago) 2019.

901. Wróbel J., *Tragiczny rok 1939*, „Kalejdoskop" (Chicago) 2019.

902. Wróbel J., *W drodze do Ojczyzny. Polskie oddziały wojskowe w Chinach 1918–1920*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/23149,W-drodze-do-Ojczyzny-Polskie-oddzialy-wojskowe-w-Chinach-1918-1920.html.

903. Zakrzewski M., *Jałtański poker*, „Kuryer Kielecki", dodatek do „Echo Dnia", 18 II 2019.

904. Zakrzewski M., *Plan „Zachód". Plan, którego nie było*, „Dziennik Polski", 3 IX 2019 (dodatek *80. rocznica wybuchu II wojny światowej*).

905. Zakrzewski M., *Śmierć ministra Pierackiego*, „Dziennik Polski", 4 VI 2019.

906. Zajączkowski S., Wyrzykowski K., *Starachowice, 6 sierpnia 1943, Końskie, 5 czerwca 1944*, Warszawa 2019 (komiks z cyklu *W imieniu Polski walczącej*, cz. 4).

907. Zarychta M., *Gospodarka* [w:] *Podjąć wyzwanie! II Rzeczpospolita na drodze do nowoczesności*, red. M. Olkuśnik, Warszawa 2019.

908. Zarychta M., *Radio* [w:] *Podjąć wyzwanie! II Rzeczpospolita na drodze do nowoczesności*, red. M. Olkuśnik, Warszawa 2019.

909. Zarychta M., *Transport* [w:] *Podjąć wyzwanie! II Rzeczpospolita na drodze do nowoczesności*, red. M. Olkuśnik, Warszawa 2019.

910. Zawadka K., *Polska walczy nadal!*, Dodatek specjalny IPN „Armia Niezłomna" – „Gazeta Polska", 27 II 2019.

911. Zawadka K., *Wypełnił uroczyste przyrzeczenie*, Dodatek specjalny IPN „Armia Niezłomna" – „Gazeta Polska", 27 II 2019.

912. Zechenter A., *Zmowa*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 9.

913. Zechenter A., *Zmowa 1939*, Kraków 2019.

914. Zielony P., *Wybuch w rotundzie PKO*, „wSieci Historii" 2019, nr 2 (69), cykl „Opowieści IPN".

915. Zielony P., *Wystawa Archiwum IPN „Rozkaz nr 00485. Antypolska operacja NKWD na sowieckiej Ukrainie 1937–1938"*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 1–2.

916. Zwiernik P., *Młodzi partyzanci*, „Nasz Dziennik", 1 III 2019 (dodatek historyczny IPN).

917. Zwiernik P., *SB wobec zjazdu zjednoczeniowego w Poznaniu*, „Nasza Ziemia" 2019, nr 3.

918. Żelazko J., *„Mamy natychmiast opuszczać mieszkania". Wysiedlenie mieszkańców osiedla im. J. „Montwiłła" Mireckiego w Łodzi zimą 1939/1940 roku*, https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/22834,Mamy-natychmiast-opuszczac-mieszkania-Wysiedlenie-mieszkancow-osiedla-im-J-Montw.html.

919. Żelazko J., *Maria Śpiewak „Mala" – żołnierz AK i więzień polityczny*, „Biuletyn IPN" 2019, nr 3 (160).

920. Żelazko J., *The Katyn Massacre – the Way to the Truth*, „The Warsaw Institiute Review" 2019, nr 9.

921. Żelazko J., *W cieniu Zbrodni Katyńskiej*, „Kronika Miasta Łodzi" 2019, nr 86.

922. Żelazko J., *Zbrodnia Katyńska – droga do prawdy*, https://warsawinstitute.org/pl/zbrodnia-katynska-droga-prawdy-2/.

923. Żelazko J., *Zbrodnia Katyńska – droga do prawdy*, https://warsawinstitute.org/wp-content/uploads/2019/07/The-Warsaw-Institute-Review-no-9.2019-net.pdf.

924. Żuczkowski M., *Nadwywiad Rządu Londyńskiego*, Warszawa 2019.

925. Żuczkowski M., *Początki konspiracji socjalistycznej PPS–WRN*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2019, nr 8.

926. Żuczkowski M., *Rzeź Woli*, „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej" 2019, nr 6.

ZAŁĄCZNIK NR 3:
WYSTAWY IPN

Wystawy powstałe w 2019 roku i miejsca ich ekspozycji:

1. *1979. Światło w mroku* – Oddział IPN w Krakowie, Muzeum Dom Rodzinny Ojca Świętego Jana Pawła II w Wadowicach – Wadowice.

2. *100-lecie Odrodzenia Polskiej Skarbowości. Polska administracja skarbowo-celna na terenie Pomorza i Wolnego Miasta Gdańska (1920–1939)* – OBEN Gdańsk – Gdynia.

3. *36 x Tak. Postulaty Szczecińskie 1980 r.* – OBEN Szczecin – Szczecin.

4. *7. Dywizja Piechoty. Zapomniani bohaterowie 1939* – Muzeum Częstochowskie i Oddział IPN Katowice – Częstochowa.

5. *II wojna na Lubelszczyźnie – zdjęcia, wspomnienia, dokumenty z zasobu IPN* – OAIPN Lublin – Lublin.

6. *II wojna światowa na Pomorzu Gdańskim w fotografiach i dokumentach IPN* – OAIPN Gdańsk – Choczewo, Gdańsk, Gdynia.

7. *„Aby wszyscy byli jedno". Bractwo Oblatów św. Brygidy* – OAIPN Gdańsk – Gdańsk Bazylika pw. św. Brygidy.

8. *Agresja sowiecka 17 IX 1939 r. Polska północno-wschodnia* – OBEN Białystok – Białystok, Dyneburg (Łotwa).

9. *Akcje balonowe z lat 50. i 80* – OAIPN w Białymstoku – Białystok.

10. *Będzie wielka albo nie będzie jej wcale. Walka o granice Polski w latach 1918–1921* – Centrala BEN – Kielce, Łódź, Poznań, Warszawa.

11. *Bracia w wierze. Współpraca katolików polskich i słowackich w okresie komunizmu* – Centrala BEN – Warszawa.

12. *„Czyny świadczą o człowieku" – Polacy udzielający pomocy Żydom podczas Holocaustu na Kresach Wschodnich II RP* – OBEN Rzeszów – Gliwice, Rzeszów, Warszawa.

13. *Dekalog ks. Jerzego. Wystawa o bł. ks. Jerzym Popiełuszko* – OBEN Białystok – Rzym.

14. *Dokumenty dotyczące losów polskich uchodźców w Rumunii podczas II wojny w związku z 100. rocznicą nawiązania stosunków dyplomatycznych* – Ambasada Rumunii, AIPN Warszawa – Warszawa.

15. *Dokumenty dotyczące zbrodni niemieckich z Oddziałowego Archiwum IPN we Wrocławiu* – OAIPN we Wrocławiu – Wrocław.

16. *Dokumenty Koła Polaków z Indii* – AIPN Warszawa – Warszawa.

17. *Dokumenty z zespołu niemieckiej tajnej policji państwowej w Ciechanowie/Płocku* – AIPN Warszawa – Pomiechówek.

18. *Dokumenty Związku Sokolstwa Polskiego w Ameryce* – AIPN Warszawa – Warszawa.

19. *Historia i teczki. Z archiwum IPN w Łodzi* – OAIPN Łódź – Łódź.

20. *Krok ku wolności. Protesty robotnicze w czerwcu 1976 r.* – OBEN Lublin, Delegatura w Radomiu – Radom, Trablice, wystawa elementarna, dostępna również w wersji internetowej.

21. *Na granicy czuwa Straż. Straż Graniczna 1928–1939* – OBEN Szczecin – Gdańsk, Odolanów, Szczecin.

22. *Oblężenie Warszawy 1939. Fotografie Juliena Bryana* – Centrala BEN – Gdynia, Warszawa, Paryż (Francja).

23. *Polacy podczas II wojny światowej* – OAIPN w Rzeszowie – Rzeszów.

24. *Policja Państwowa 1919–1939* – OBEN Białystok, Delegatura w Olsztynie – Białystok, Kraków, Lublin, Łódź, Pisz, Szczytno, Węgorzewo.

25. *Polonica emigracyjne. Ze zbiorów instytucji członkowskich Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie* – AIPN w Warszawie, instytucje członkowskie MABPZ – Lublin.

26. *Polski gen wolności. 150 lat walk o Niepodległość (1768–1918*) – OBEN Szczecin – Drezdenko, Gorzów Wlkp., Kołobrzeg, Koszalin, Kraków, Maków Podhalański, Mirosławiec, Myślenice, Nowy Sącz, Olkusz, Warszawa, Szczawnica, Szczecin, Tarnów.

27. *Powstanie Sejneńskie 1919 r.* – OBEN Białystok – Sejny, Suwałki.

28. *Powstanie Warszawskie 1944. Bitwa o Polskę* – Centrala BEN – wystawa elementarna, internetowa.

29. *Powstanie Wielkopolskie 1918–1919* – OBEN Poznań – Konin, Leszno.

30. *Przełom. Sierpień 1980 i „Solidarność”* – OBEN Gdańsk – wystawa elementarna, internetowa.

31. *Robert Oszek (1896–1938) – żołnierz Niepodległej* – OBEN Katowice – Bielsko-Biała, Bojszowy, Gdynia, Katowice, Kochanowice, Koszęcin, Lubliniec, Nędza, Paniówki, Zabrze, Zawiercie.

32. *Rok 1919 na Górnym Śląsku* – OBEN Katowice – Jaworzno, Piekary Śląskie, Rybna, Zabrze.

33. *Sąsiedzka krew. Ludobójstwo wołyńsko-galicyjskie 1943–1945* – OBEN Lublin – wystawa elementarna, internetowa.

34. *Siostry, […] matkami żydowskich dzieci. Siostry Franciszkanki Rodziny Maryi wobec Zagłady Żydów w czasie II wojny światowej* – Centrala BEN – Jarocin, Kalisz, Łomża, Ostrołęka, Pisz, Pułtusk, Warszawa.

35. *Sługa Boży Ksiądz Aleksander Zienkiewicz (1910–1995) – duchowy testament* – OBEN Wrocław – Wrocław.

36. *Sprawiedliwi. Kapłani archidiecezji wileńskiej ratujący Żydów w okresie okupacji niemieckiej (1941–1944)* – OBEN Białystok – Białystok, Bydgoszcz.

37. *Stolica bez państwa. Warszawa w latach 1914–1918* – OBEN Warszawa – Warszawa.

38. *Soldau – utajony ośrodek zagłady. Niemieckie obozy w Działdowie w latach II wojny światowej* – OBEN Gdańsk, BUWiM Warszawa – Muzeum Ziemi Pogranicza w Działdowie – Zamek.

39. *Ściany totalitaryzmów. Polska 1939–1945* – Centrala BEN – Warszawa, Gdańsk

40. *Trzydzieści pięć procent wolności. Wybory 4 czerwca 1989 roku na Podbeskidziu* – Oddział IPN w Katowicach – Bielsko-Biała, Cieszyn.

41. *Tryumhus Poloniae* – OBEN Wrocław – Wrocław.

42. *Województwo białostockie u progu niepodległości II Rzeczypospolitej* – OBEN Białystok – Białystok, Nowe Piekuty, Sokółka.

43. *Wrzesień 1939. Polska wobec niemieckiej i sowieckiej agresji* – WSds.PiI w Krakowie, OBUWiM Kraków, OBEN Kraków – wystawa elementarna, internetowa.

44. *W służbie Niepodległej 1989–2019* – Oddział IPN w Krakowie, Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej – Rybaki, Gdańsk, Kraków.

45. *Wstańcie. Chodźmy. Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski* – Oddział IPN w Katowicach – Częstochowa, Kalwaria Zebrzydowska, Kraków, Nowy Targ, Oświęcim, Wadowice, Warszawa.

46. *Wybory 4 czerwca 1989 r. w ikonografii zasobu Oddziałowego Archiwum IPN w Białymstoku* – OAIPN w Białymstoku – Białystok.

47. *„Z dala od bursztynowego brzegu…”* – OBEN Wrocław – Wrocław.

48. *Zapomniane ogniwo. Konspiracyjne organizacje młodzieżowe na ziemiach polskich w latach 1944/45–1956* – Centrala BEN i OBEN: Białystok, Gdańsk, Katowice, Kraków, Lublin, Łódź, Poznań, Rzeszów, Szczecin, Warszawa, Wrocław oraz OBEN Gdańsk, Delegatura w Bydgoszczy i OBEN Kraków, Delegatura w Kielcach – Białystok, Bydgoszcz, Gdańsk, Kolno, Komornica, Licheń Stary, Łódź, Nisko, Olsztyn, Poznań, Rudnik, Rzeszów, Słupca, Stalowa Wola, Suwałki, Szczecin, Warszawa, Wrocław.

49. *Zbrodnie na Polakach 1939–1945* – Centrala BEN – Grodzisk Maz., Warszawa.

50. *Zgładzona formacja. Policja Województwa Śląskiego 1922–1939* – OBEN Katowice – Lubliniec, Piekary Śląskie, Świętochłowice.

51. *Zniszczenia Warszawy na fotografiach Antoniego Snawadzkiego* – AIPN w Warszawie – Warszawa.

52. *Żołnierze wyklęci* – OBEN Białystok – Wasilków.

Wystawy powstałe przed rokiem 2019 i eksponowane w 2019 roku

1. *586 dni stanu wojennego* – Centrala BEN, OBEN Białystok, OBEN Gdańsk, OBEN Katowice, OBEN Kraków, OBEN Lublin, OBEN Łódź – Bydgoszcz, Chełm, Częstochowa, Kijany, Łódź, Rzeszów, Tuchola, Wadowice, Włodawa, Zamość.

2. *Akcja „Żegota” Polski Podziemnej* – Centrala BEN – Łódź, Toruń.

3. *Anna Walentynowicz – Legenda „Solidarności” 1929–2010* – OBEN Gdańsk – Bratysława (Słowacja), Bydgoszcz, Gdańsk, Grudziądz, Gryfino, Kartuzy, Kętrzyn, Londyn (Wielka Brytania), Łódź, Radomsko.

4. *Arcybiskup Romuald Jałbrzykowski metropolita wileński (1876–1955)* – OBEN Białystok – Kołaki Kościelne.

5. *Armia Błękitna pod sztandarem biało-czerwonym* – OBEN Lublin – Biłgoraj, Kłoczew, Lubartów, Lublin, Mokrelipie, Niedrzwica Duża, Ryki, Świdnik, Tomaszów Lubelski.

6. *„Bić się do końca". Podziemie niepodległościowe w regionie radomskim w latach 1945–1950* – OBEN Lublin, Delegatura w Radomiu – Białobrzegi, Jedlińsk, Skarżysko-Kamienna.

7. *Bieszczady w Polsce Ludowej 1944–1989* – OBEN Rzeszów – Rzeszów.

8. *Bunt w imperium. 40. rocznica utworzenia Studenckiego Komitetu Solidarności* – OBEN Kraków – Kraków.

9. *Burza. Armia Krajowa w 1944 r.* – OBEN Kraków – Lublin.

10. *Cisza przed burzą… ostatnie lato II RP* – OBEN Rzeszów – Eschborn (Niemcy), Frankfurt (Niemcy), Kolonia (Niemcy), Rzeszów.

11. *„Da mihi animas, caetera tolle" (Daj mi dusze, resztę zabierz). Arcybiskup Antoni Baraniak 1904–1977* – OBEN Poznań – Mosina, Poznań.

12. *Dla Ciebie Polsko. W stulecie czynu legionowego* – OBEN Kraków – Nowy Korczyn, Poronin, Zakopane.

13. *„Dla Ciebie Polsko i dla Twojej Chwały…". Żołnierze Wyklęci Pomorza i Kujaw* – OBEN Gdańsk, Delegatura w Bydgoszczy – Wąbrzeźno.

14. *Dla Niepodległej. Tatarzy w walce o wolną Polskę w XVIII–XX w.* – OBEN Białystok – Białystok, Bielsk Podlaski, Gorzów Wielkopolski, Łapy, Sokółka, Supraśl.

15. *Dowody zbrodni* – Centrala BEN – Warszawa.

16. *Duchowni – męczennicy komunizmu* – OBEN Kraków – Gdańsk, Gdynia.

17. *Dzieje II Korpusu… inaczej!* – OAIPN we Wrocławiu – Londyn, Reading (Wielka Brytania).

18. *Europa w rodzinie. Ziemiaństwo polskie XX wieku* – OBEN Poznań – Kraków, Leszno, Paryż (Francja).

19. *„First to fight". Polacy na frontach II wojny światowej* – OBEN Łódź – Ostrów, Słupsk, Warszawa, Wolbórz.

20. *„Gdy naród do strajku wyruszył bez broni…". Grudzień 1970 w Gdańsku* – OBEN Gdańsk – Luzino.

21. *Generał Władysław Sikorski. Polityk i żołnierz* – OBEN Kraków – Kraków, Sopot.

22. *Germanizacja dzieci polskich w okresie okupacji hitlerowskiej* – OBEN Łódź – Kielce, Krzemieniewice.

23. *Grudzień 1970 w Gdyni* – OBEN Gdańsk – Gdynia.

24. *I nazywali to Wojskiem Polskim…! Wojskowe Obozy Internowania w Polsce (1982–1983)* – OBEN Gdańsk, Delegatura w Bydgoszczy – Bydgoszcz, Kowalewo Pomorskie.

25. *Internowani, aresztowani i skazani w stanie wojennym regionu warmińsko-mazurskiego* – OBEN Białystok, Delegatura w Olsztynie – Mrągowo.

26. *Jarocin w obiektywie bezpieki* – OBEN Łódź – Zduńska Wola.

27. *Józef Piłsudski w Lublinie* – OBEN Lublin – Biała Podlaska, Konopnica, Lublin, Niedrzwica Duża, Tomaszów Lubelski.

28. *Katyń 1940* – OBEN Białystok – Białystok, Czerwony Bór, Łomża.

29. *Katyń Podhalan* – OBEN Kraków – Czarny Dunajec.

30. *Katyń. Zbrodnia, która miała być zapomniana* – OBEN Rzeszów – Łupków, Rzeszów, Sietesz.

31. *Kino i teatr pod okupacją. Polskie środowisko filmowe i teatralne w czasie II wojny światowej* – OBEN Gdańsk – Braniewo, Dzierzgoń, Gdańsk.

32. *Kobiety niezłomne* – OBEN Lublin – Lublin.

33. *Komiks w PRL, PRL w komiksie* – OBEN Rzeszów – Rozalin, Rzeszów.

34. *Komunizm – La Belle Époque. Dekada lat siedemdziesiątych XX wieku w europejskich państwach bloku sowieckiego* – Centrala BEN – Koszalin, Szczecin.

35. *Konfederacja Polski Niepodległej* – OBEN Kraków – Kraków.

36. *Koniec i początek. Rok 1945 na Górnym Śląsku* – OBEN Katowice – Chorzów, Tychy.

37. *Korpus Ochrony Pogranicza 1924–1939* – OBEN Białystok, Delegatura w Olsztynie – Kętrzyn, Kraków, Lublin, Olsztyn, Opole Lubelskie.

38. *Ksiądz Władysław Gurgacz. Kapelan Polski Podziemnej* – OBEN Kraków – Nielepice, Wieliczka.

39. *Książki poza cenzurą 1976–1989* – OBEN Rzeszów – Rzeszów.

40. *Kwatera „Ł”* – Centrala BEN – Warszawa.

41. *Ludzie Morza. Stalinowski proces komandorów z Dowództwa Polskiej Marynarki Wojennej* – OBEN Gdańsk – Wejherowo.

42. *Małopolanie w katyńskich dokumentach dr Robla* – OBEN Kraków – Czarny Dunajec.

43. *Milcząc, wołają* – Centrala BEN – Wschowa.

44. *Młodzi dla Niepodległej* – OBEN Rzeszów – Rzeszów.

45. *Droga na Monte Cassino w fotografii Ignacego Jaworowskiego* – OBEN Białystok – Białystok.

46. *„Należy stworzyć niepodległe państwo polskie (...) z wolnym dostępem do morza”. Powrót Pomorza i Kujaw do Polski 1918–1920* – OBEN Gdańsk – Bydgoszcz, Bytów, Cedry Wielkie, Cekcyn, Gdańsk, Gdynia, Gniewkowo, Gostycyn, Hel, Inowrocław, Kęsowo, Lipno, Lubiewo, Paterek, Redkowice, Rojewo, Rypin, Słupsk, Szubin, Tczew, Toruń, Tuchola, Wąbrzeźno, Więcbork, Wocławy, Wójcin, Września.

47. *Niedokończone msze wołyńskie* – Centrala BPiI – OIPN w Lublinie.

48. *Nie zawsze defilada – jak świętowano odzyskanie Niepodległości* – OBEN Rzeszów – Jarosław, Jasionka, Rzeszów.

49. *„Nie jesteśmy żadną bandą. My jesteśmy z miast i wiosek polskich”. 5. Wileńska Brygada Armii Krajowej na Pomorzu* – OBEN Gdańsk – Choczewo, Elbląg, Gdynia, Giżycko, Lipinki, Redzikowo, Słupsk, Wilczyn.

50. *Nie tylko Dywizjon 303* – Centrala BEN – Leśnice, Płock, Radom.

51. *Niemiecki Obóz w Płaszowie 1942–1945. Zapomniane miejsce zbrodni w Krakowie* – OBEN Kraków – Kraków.

52. *Niezłomna, wyklęta, przywrócona pamięci. Danuta Siedzikówna „Inka” 1928–1946* – OBEN Gdańsk – Brzozie, Bydgoszcz, Chełm, Dęblin, Gostynin, Inowrocław, Kartuzy, Katowice, Krasnystaw, Leeds (Wielka Brytania), Londyn (Wielka Brytania), Lublin, Ołtarzew, Opole Lubelskie, Ostróda, Ostrów Lubelski, Parczew, Płochocin, Podjazy, Radzyń Podlaski, Seattle (USA), Starogard Gdański, Tarnowskie Góry, Tuchola, Warcz, Włodawa, Września.

53. *Niezłomny – gen. August Emil Fieldorf „Nil” 1895–1953* – OBEN Gdańsk – Gdańsk, Hel.

54. *Nowa Huta – miasto walki i pracy* – OBEN Kraków – Kraków.

55. *NSZZ „Solidarność” i opozycja demokratyczna w Wielkopolsce 1980–1990* – OBEN Poznań – Poznań.

56. *…o Orła w koronie. Zgrupowanie partyzanckie „Błyskawica”* – OBEN Kraków – Kraków.

57. *O wieś wolną, niezależną, samorządną… 30. rocznica wydarzeń Bydgoskiego Marca’81 i rejestracji NSZZ Rolników Indywidualnych „Solidarność”* – OBEN Gdańsk, Delegatura w Bydgoszczy – Bydgoszcz, Chełmża.

58. *Obława augustowska* – OBEN Białystok – Białystok.

59. *Ocaleni z „nieludzkiej ziemi”. Losy uchodźstwa polskiego z ZSRS w latach 1942–1950* – OBEN Łódź – Kraków, Łódź.

60. *„Ocalić od zapomnienia”. Anna Jachnina, ps. „Hanna”, „Hanka” (1914–1996)* – OBEN Gdańsk, Delegatura w Bydgoszczy – Aleksandrów Kujawski, Nakło, Rożno Parcele.

61. *Oczami wroga. Wrzesień’39 w fotografii niemieckiej i sowieckiej* – OBEN Rzeszów – Łańcut, Rozalin.

62. *Od wojny do zwycięstwa 1939–1989* – Centrala BEN – Garwolin, Raszyn.

63. *Ofiary zbrodni. Operacja antypolska NKWD 1937–1938* – Centrala BEN – Katowice, Warszawa.

64. *Ojciec Maksymilian Maria Kolbe (1984–1941)* – OBEN Białystok – Licheń.

65. *Ojcowie Niepodległości* – OBEN Szczecin – Algonquin (USA), Biała Podlaska, Bielsko-Biała, Bledzewo, Bolesław, Borek Stary, Bytom, Chełm, Chicago (USA), Chorzów, Czerwionka-Leszczyny, Dęblin, Elbląg, Gdańsk, Gniezno, Hel, Hrubieszów, Jasionka, Kamień Krajeński, Kochanowice, Kozienice, Krasnystaw, Krupski Młyn, Kwidzyn, Leśnice, Lębork, Lublin, Lubliniec, Łaszczów, Łódź, Łuczywno, Niles (USA), Oak Lawn (USA), Olkusz, Opole Lubelskie, Ostrów, Palos Heights (USA), Pliszczyn, Pruszcz Gdański, Przemystka, Puławy, Pustków, Ruda Śląska, Rudnik nad Sanem, Rybnik, Ryki, Rzeszów, Sędziszów Małopolski, Sierakowice, Stara Kiszewa, Stare Miasto, Stare Polaszki, Starogard Gdański, Stężyca, Studzienice, Swarzędz, Sztum, Świdnik, Tinley Park (USA), Toruń, Szczecin, Środa Wlkp., Turek, Poznań, Wadowice, Wielopole Skrzyńskie, Wielowieś, Września, Zabrze, Zamość, Żelkowo.

66. *Okupacja i zbrodnie niemieckie na Kujawach i Pomorzu południowym* – OBEN Gdańsk, Delegatura w Bydgoszczy – Kikół, Kurzętnik, Paterek, Płowce, Przemystka, Toruń.

67. *Okupacja sowiecka na prawym brzegu Sanu 1939–1941* – OBEN Rzeszów – Przemyśl, Rzeszów, Zawada.

68. *Olsztyńska „Solidarność" 1980–1981* – OBEN Białystok, Delegatura w Olsztynie – Mrągowo.

69. *Olsztyński Czerwiec'89* – OBEN Białystok, Delegatura w Olsztynie – Kętrzyn, Mrągowo.

70. *Otwórzmy drzwi do wolności. Janusz Kurtyka 1960–2010* – OBEN Łódź – Kielce, Łódź

71. *Pancerne skrzydła* – Przedstawicielstwo Rządu Flandrii w Polsce, Centrala BEN, OBEN Katowice, Muzeum II Wojny Światowej, przy współpracy Stowarzyszenia Pierwszej Polskiej Dywizji Pancernej, Muzeum Wojska Polskiego i Narodowego Instytutu Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONICA – Bruksela, Gandawa, Merksplas, Poperinge, Roeselare, Sint Niklaas, Tielt, Ypres (Belgia).

72. *Pielgrzym nadziei. Jan Paweł II na Ziemi Wielkopolskiej 1979–1983–1997–1999* – OBEN Poznań – Piła, Zbąszyń.

73. *Pierwsza odsłona. Okupacja niemiecka na Kaszubach i Kociewiu w 1939 r.* – OBEN Gdańsk – Gdańsk, Gdynia, Główczyce, Kleszczewo Kościerskie, Kwidzyn, Pogódki, Starogard Gdański, Warszawa, Wejherowo.

74. *Pisz życie światłami zawsze* – OBEN Poznań – Poznań.

75. *Plebiscyt 1920 roku. Walka o polskość Warmii i Mazur* – OBEN Białystok, Delegatura w Olsztynie – Groszki, Mrągowo.

76. *Podkarpacki wrzesień 1939* – OBEN Rzeszów – Dębica, Jasło, Łańcut, Stara Wieś.

77. *Polacy na Syberii* – OBEN Kraków – Białystok, Kraków.

78. *Polacy–Ukraińcy 1939–1947* – OBEN Lublin – Parczew.

79. *Polacy–Ukraińcy 1943–1945. „Antypolska akcja" OUN i UPA Bandery / rzeź wołyńsko-galicyjska w dokumentach ukraińskich* – OBEN Lublin – Przemyśl.

80. *Polacy ratujący Żydów w czasie II wojny światowej* – OBEN Rzeszów – Brzozów, Czudec, Przemyśl, Stara Wieś.

81. *Polska Armia Stalina* – OBEN Lublin – Lubartów, Skarżysko-Kamienna.

82. *Polska Walcząca* – Centrala BEN, OBEN Lublin, OBEN Poznań, OBEN Rzeszów – Chełm, Chodaczów, Garwolin, Gdańsk, Główczyce, Kowalewo Pomorskie, Krojczyn, Krzyż Wlkp., Leszno, Lublin, Łaszczów, Miały, Ostrów Lubelski, Piekoszów, Poznań, Raszków, Ropczyce, Rzeszów, Słupsk, Sopot, Szamotuły, Tryńcza, Warszawa, Września, Zielona Góra.

83. *Polskie Państwo Podziemne na Rzeszowszczyźnie 1939–1944/45* – OBEN Rzeszów – Blizna, Boguchwała.

84. *Powstała, by żyć* – Centrala BEN – Kielce, Kraków, Olkusz, Ostrów Maz.

85. *Powstanie Warszawskie* – OBEN Poznań – Koło, Poznań, Zielona Góra.

86. *Powrót Kapitana. Tadeusz Starzyński 1903–1970* – AIPN Warszawa – Dunfermline (Szkocja), Glasgow (Szkocja), Szczecin, Lublin.

87. *Precz z kajdanami bolszewizmu… Oddział partyzancki „Wiarusy" 1947–1949* – OBEN Kraków – Gorlice.

88. *Proces krakowski. Działacze WiN i PSL przed sądem komunistycznym* – OBEN Kraków – Olkusz.

89. *Proces kurii krakowskiej* – OBEN Kraków – Libiąż.

90. *„Rdzawe druty od Ojczyzny dzielą nas…". Internowani w latach 1944–1947* – OBEN Białystok – Biała Piska, Orzysz, Rożyńsk.

91. *„Rewolucja społeczna" czy „dzika przebudowa". Przekształcenia własnościowe w Polsce w latach 1944–1956 i ich społeczne skutki* – OBEN Lublin – Kielce.

92. *Rotmistrz Witold Pilecki 1901–1948* – OBEN Warszawa – Bielsko-Biała, Gdańsk, Pszczyna, Wodzisław Śląski.

93. *Rozkaz nr 00485. Antypolska operacja NKWD na sowieckiej Ukrainie 1937–1938* – AIPN, Państwowe Archiwa Obwodowe w Odessie, Chmielnickim i Winnicy – Clark (USA), Elbląg, Gdańsk, Kijów (Ukraina), Nowy Jork (USA), Odessa (Ukraina), Winnica (Ukraina).

94. *Rozstrzelane miasta. Poznań – Budapeszt 1956* – OBEN Poznań – Poznań.

95. *Sacrum Poloniae Millennium w archidiecezji poznańskiej* – OBEN Poznań – Poznań.

96. *Samarytanie z Markowej. Ulmowie – Polacy zamordowani przez Niemców za pomoc Żydom* – Biuro Prezesa IPN, OBEN Kraków, Centralna Biblioteka Rolnicza, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego i Narodowe Centrum Kultury – Lubartów, Lublin, Opole Lubelskie, Ostrów Lubelski, Tomaszów Lubelski, Wadowice, Warszawa.

97. *Semper Fidelis. Walki o Lwów 1918–1919* – OBEN Wrocław – Bielsko-Biała, Bytom, Ciągowice, Cieszyn, Częstochowa, Gliwice, Herby, Jastrzębie, Katowice, Lubliniec, Mysłowice, Racibórz, Sosnowiec, Tarnowskie Góry, Wąsosz Górny, Wojkowice, Zabrze.

98. *Skazani na karę śmierci przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Krakowie w latach 1946–1955* – OBEN Kraków – Nowy Sącz.

99. *Służba alumnów w ludowym Wojsku Polskim w latach 1959–1980* – OBEN Białystok, Delegatura w Olsztynie – Białystok, Olsztyn.

100. *Solidarni z Rumunią* – Oddział IPN w Poznaniu – Bukareszt (Rumunia).

101. *Sonderlaboratorium SS. Zamojszczyzna „pierwszy teren osiedleńczy" 1942–1943* – OBEN Lublin – Stary Zamość, Szczebrzeszyn.

102. *Sowiecka agresja. 17 września 1939 r. na ziemiach Polski północno-wschodniej* – OBEN Białystok – Choroszcz, Siemiatycze, Wysokie Mazowieckie.

103. *Sowieckie piekło 1939–1956* – OBEN Poznań – Konin.

104. *Sprawiedliwi wśród Narodów Świata. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Małopolsce w latach 1939–1945* – OBEN Rzeszów – Głogów Małopolski, Rzeszów.

105. *Stan wojenny* – OBEN Rzeszów – Ropczyce, Sietesz.

106. *Stanisław Sojczyński „Warszyc" i Konspiracyjne Wojsko Polskie* – OBEN Łódź – Łódź.

107. *„Studencka Solidarność". Niezależne Zrzeszenie Studentów Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (1980–1989)* – OBEN Gdańsk, Delegatura w Bydgoszczy – Toruń.

108. *Sybiracy. Deportacje obywateli polskich w głąb ZSRR (1939–1941)* – OBEN Białystok – Grabowo.

109. *Symbole naszej historii*, cz. 1, *Godło, barwa, hymn* – OBEN Rzeszów – Rzeszów, Stalowa Wola, Szubin.

110. *Symbole naszej historii,* cz. 2, *II Rzeczpospolita* – OBEN Rzeszów – Drzonów, Leżajsk.

111. *Symbole naszej historii,* cz. 3, *Polska Rzeczpospolita Ludowa* – OBEN Rzeszów – Ropczyce.

112. *Szachownice nad Europą. Lotnicy Polskich Sił Powietrznych w Wielkiej Brytanii 1940–1947* – OAIPN Wrocław – Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy.

113. *Śladami zbrodni komunistycznych na Rzeszowszczyźnie z lat 1944–1956* – OBEN Rzeszów – Jasło, Rzeszów.

114. *Świat zgładzony w Katyniu* – OBEN Szczecin – Mirosławiec.

115. *Tajna Organizacja Wojskowa „Gryf Pomorski"* – Gdańsk, Gdynia, Hel, Słupsk, Wejherowo, Żukowo.

116. *Tak się wszystko zaczęło… Bł. ks. Jerzy Popiełuszko* – OBEN Białystok – Rzeszów, Suchowola, Wysokie Mazowieckie.

117. *„To jest nasza Ojczyzna – to jest nasze »być« i nasze »mieć«". Jan Paweł II w Trójmieście – czerwiec 1987* – OBEN Gdańsk – Miastko, Słupsk.

118. *Uciekinierzy z PRL-u* – OBEN Katowice – Katowice, Rybnik.

119. *Ukradzione dzieciństwo* – OBEN Warszawa – Bydgoszcz, Chorzów, Katowice, Kozienice, Kraków, Leżajsk, Luborzyca, Łaszczów, Niepołomice, Nowy Targ, Olkusz, Poznań, Przemyśl, Racibórz, Sanok, Świdnik, Toruń.

120. *W cieniu jednostki. Kult Stalina na Górnym Śląsku (1945–1956*) – OBEN Katowice – Jastrzębie Zdrój.

121. *W poszukiwaniu nowego domu. Migracje ludności na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1950* – OBEN Szczecin – Szczecin.

122. *W walce o lepszą przyszłość. Wolne Związki Zawodowe 1978–1980* – OBEN Gdańsk – Gdańsk.

123. *Wieś polska między dwoma totalitaryzmami (1939–1945)* – OBEN Rzeszów – Kołaczyce.

124. *Więzienne lata Prymasa Stefana Wyszyńskiego 1953–1956* – OBEN Białystok – Grądy-Woniecko.

125. *Władysław Koba (1914–1949)* – OBEN Rzeszów – Łańcut, Rzeszów.

126. *Wolności! Chleba! Poznański Czerwiec 1956 w fotografii* – OBEN Poznań – Nowa Sól, Swarzędz, Zielona Góra.

127. *Wołyń 1943* – OBEN Gdańsk – Starogard Gdański.

128. *Wołyń 1943. Wołają z grobów, których nie ma* – OBEN Szczecin – Ciężkowice, Gdańsk, Gromnik, Poręba Radlna, Poznań, Tarnów, Zbylitowska Góra.

129. *Wrzesień 1939* – OBEN Kraków – Kraków, Wadowice.

130. *Wrzesień'39* – OBEN Białystok, Delegatura w Olsztynie – Braniewo, Kętrzyn, Węgorzewo.

131. *Wybory'89* – OBEN Rzeszów – Łupków.

132. *Wybory czerwcowe 1989 r. Bydgoszcz – Toruń – Włocławek* – OBEN Gdańsk, Delegatura w Bydgoszczy – Bydgoszcz, Toruń, Więcbork, Włocławek.

133. *Wypędzeni 1939. Deportacje obywateli polskich z ziem wcielonych do III Rzeszy"/Vertriebene 1939. Deportationen von polnischen Bürgern aus den ins Dritte Reich eingegliederten Gebieten* – OBEN Poznań – Bayreuth (Niemcy), Cottbus (Niemcy), Düsseldorf (Niemcy), Frankfurt nad Odrą (Niemcy), Gostyń, Hanower (Niemcy), Hamburg (Niemcy).

134. *Wyszyńskiego i Wojtyły gramatyka życia* – Centrala BEN – Dęblin, Grodzisk Maz., Kielce, Kozłówka, Świdnik, Zamość.

135. *Z dziejów oporu społecznego w Polsce południowo-wschodniej 1956–1990* – OBEN Rzeszów – Krasne, Leżajsk, Łupków.

136. *Zaczęło się w Lipcu. Solidarność w regionie Środkowo-Wschodnim 1980–1989* – OBEN Lublin – Lublin.

137. *Zagłada dworów w województwie białostockim po roku 1939* – OBEN Białystok – Mielnik.

138. *Zagłada polskich elit. Akcja AB – Katyń* – Centrala BEN – Serock.

139. *Zagłada wielkopolskich elit 1939–1941* – OBEN Poznań – Książ Wlkp., Nowa Sól.

140. *Zagłada żydowskich miasteczek* – OBEN Łódź – Gdańsk.

141. *Zaplute karły reakcji. Polskie podziemie niepodległościowe w latach 1944–1956* – OBEN Poznań – Poznań, Zielona Góra, Złotów.

142. *Zapomniani kaci Hitlera. „Samoobrona" Niemiecka na Pomorzu Gdańskim (Selbstschutz Westpreussen) w 1939 r.* – OBEN Gdańsk, Delegatura Bydgoszcz – Chełmno, Chojnice, Sadki.

143. *Zbrodnia Katyńska* – OBEN Białystok, OBEN Gdańsk, OBEN Lublin, OBEN Łódź, OBEN Poznań, OBEN Rzeszów – Białka, Biesowice, Chełm, Chicago (USA), Chorzów, Gnojnik, Ełk, Iława, Katowice, Kikół, Kurzętnik, Lublin, Milejów, Oak Lawn (USA), Palos Heights (USA), Pinczyn, Rotmanka, Rzeszów, Starogard Gdański, Tryńcza, Warszawa, Wilkasy, Wodzisław Śląski, Zielona Góra, Żnin, Żurawica.

144. *Zbrodnia Katyńska. Wielkopolanie w dołach śmierci Katynia, Charkowa i Miednoje* – OBEN Poznań – Jarocin, Poznań.

145. *Zbrodnie komunistyczne w Marynarce Wojennej w okresie stalinowskim* – OBEN Gdańsk – Gdańsk, Gdynia.

146. *Zbrodnie niemieckie na ziemi łódzkiej w czasie drugiej wojny światowej* – OBEN Łódź – Łódź.

147. *Zdawałoby się im, że go unicestwili, a to on przeszedł do nieśmiertelności* – Centrala BEN – Clark (USA), Doylestown (USA), Grodzisk Maz., Magdalenka, Warszawa.

148. *Zesłańcy – Sybiracy – Deportowani* – OBEN Rzeszów – Jasło, Kolbuszowa, Małkowice, Przeworsk, Strzelin.

149. *Zielona Góra 30 maja 1960 r. W obronie Domu Katolickiego* – OBEN Poznań – Zielona Góra.

150. *„Zima wasza, wiosna nasza!" Niezależne manifestacje solidarnościowe 1 i 3 maja 1982 roku w Gdańsku* – OBEN Gdańsk – Gdańsk.

151. *Z wycieczki Stowarzyszenia Weteranów do Polski* – AIPN Warszawa – Gdynia, Wilno, Kraków, Łódź, Katowice, Poznań.

152. *„Żądamy wypuszczenia aresztowanych kolegów z Krakowa!". Protest studentów poznańskich z 13 maja 1946 r.* – OBEN Poznań – Poznań.

153. *„Żegota". Rada Pomocy Żydom* – Centrala BEN – Gdańsk, Kielce, Płock, Sofia (Bułgaria), Jerozolima (Izrael), Nes Cijjona (Izrael), Nowy Staw, Wiedeń (Austria).

154. *Żołnierz Kościoła. Ksiądz podpułkownik Józef Zator-Przytocki „Czeremosz" 1912–1978* – OBEN Gdańsk – Gdańsk, Starogard Gdański.

155. *Żołnierze Niezłomni. Antykomunistyczne podziemie na Rzeszowszczyźnie po 1944 roku* – OBEN Rzeszów – Jasło, Łańcut, Sokołów Małopolski.

156. *Żołnierze wyklęci. Antykomunistyczne podziemie na Rzeszowszczyźnie po 1944 roku* – OBEN Rzeszów – Jarosław, Kolbuszowa, Sędziszów Małopolski, Szybowiec, Wólka Niedźwiedzka.

157. *Żołnierze wyklęci. Pamiętamy. Polskie podziemie niepodległościowe na Białostocczyźnie 1944–1957* – OBEN Białystok – Łomża.

158. *Życie codzienne w okupowanej Wielkopolsce 1939–1945* – OBEN Poznań – Leszno, Poznań.

159. *Życie przechowane. Mieszkańcy Górnego Śląska i Zagłębia Dąbrowskiego z pomocą Żydom w czasie II wojny światowej* – OBEN Katowice – Będzin, Katowice.

ZAŁĄCZNIK NR 4:
WYKAZ KONFERENCJI ORAZ SESJI NAUKOWYCH I POPULARNONAUKOWYCH

Centrala IPN

1. *Kształtowanie się ośrodków władzy – listopad 1918 – luty 1919* – dziesiąta belwederska debata historyków, Warszawa, 22 stycznia 2019 r. Organizatorzy: Kancelaria Prezydenta RP, Centrala BBH.

2. *Dowody zbrodni* – Warszawa, 15–16 lutego 2019 r. Organizator: BEN Centrala, Centrala BPiI.

3. *Spojrzenie na relacje polsko-litewskie w XX wieku* – konferencja naukowa, Wilno, 19–20 marca 2019 r. Organizatorzy: Centrala BBH, Ambasada RP w Wilnie, Instytut Polski w Wilnie, Wspólnota Polska, Dom Polski w Wilnie.

4. *Księża dla władzy groźni. Duchowni współpracujący z opozycją 1976–1989*, cz. II – konferencja naukowa, Warszawa, 16–17 kwietnia 2019 r. Organizator: Centrala BBH.

5. *Represje komunistyczne przeciwko Gruzinom i Polakom 1918–1991* – konferencja naukowa, Tbilisi, 7–8 maja 2019 r. Organizatorzy: Centrala BBH, Uniwersytet im. Ilii Czawczawadze (Tbilisi), Ambasada RP w Tbilisi, Soviet Past Research Laboratory (SovLab) (Tbilisi), Instytut Polski w Tbilisi.

6. *Krąg współpracowników prymasa Stefana Wyszyńskiego* – konferencja naukowa, 8–9 maja 2019 r., Warszawa-Choszczówka, Organizatorzy: Centrala BBH, Instytut Prymasa Stefana Kardynała Wyszyńskiego.

7. *Symon Petlura (1879–1926) – przywódca niepodległej Ukrainy. W 140 rocznicę urodzin* – konferencja naukowa, Warszawa, 21 maja 2019 r. Organizatorzy: Centrala BBH, Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego.

8. *Oficjalna prasa w PRL (cz. II)* – konferencja naukowa, Szczecin 29–30 maja 2019 r. Organizatorzy: Centrala BBH, OBBH Szczecin.

9. *Eastern European Communist Countries towards the Far East during the Cold War* – konferencja naukowa, Kraków, 6–7 czerwca 2019 r. Organizatorzy: Centrala BBH, Instytut Bliskiego i Dalekiego Wschodu Uniwersytetu Jagiellońskiego.

10. *„Educare necesse est…" – dziedzictwo pamięci* – IV Ogólnopolska Konferencja Archiwistów i Historyków, Warszawa, 13–14 czerwca 2019 r. Organizatorzy: Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Archiwum Państwowe w Warszawie, AIPN w Warszawie, Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego, Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Archiwum Główne Akt Dawnych.

11. *Walka o granice 1918–1919* – jedenasta belwederska debata historyków – 13 czerwca 2019. Organizatorzy: Kancelaria Prezydenta RP, Centrala BBH.

12. *Polonijne spotkania z historią najnowszą* – Trębki Nowe, 2–12 lipca 2019 r. Organizator: Centrala BEN.

13. *Poland in the Heart of European History* – Jabłonna, 15–25 lipca 2019 r. Organizator: Centrala BEN.

14. *Nie tylko Gestapo i NKWD… Niemieckie i sowieckie instytucje i ich rola w represjach wobec obywateli polskich w latach II wojny światowej* – konferencja naukowa, Warszawa, 17–18 września 2019 r. Organizator: Centrala BBH.

15. *XX Powszechny Zjazd Historyków Polskich*, Lublin, 18–20 września 2019 r. Organizatorzy: Polskie Towarzystwo Historyczne, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Archiwum Państwowe w Lublinie. Partnerzy instytucjonalni: Instytut Pamięci Narodowej, Muzeum Historii Polski, Archiwa Państwowe, Polskie Towarzystwo Historyczne – Lublin, Instytut Historii Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej (panele: *Polska emigracja niepodległościowa 1945–1990. Bilans i perspektywy badawcze* oraz: *Jesień Narodów i transformacja w Europie Środkowo-Wschodniej*).

16. *Struktury administracji wyznaniowej i pierwsze lata działalności Urzędu ds. Wyznań w Polsce „ludowej" (1945–1956)* – konferencja naukowa, Trębki Nowe, 25–27 września 2019 r. Organizator: Centrala BBH.

17. *Kryzys w partii – partia w kryzysie. Ostatnia dekada PZPR* – konferencja naukowa, Warszawa, 25–26 września 2019 r. Organizator: Centrala BBH.

18. *Polacy i Brytyjczycy w obliczu wybuchu II wojny światowej* – konferencja naukowa, Londyn, 27–28 września 2019 r. Organizatorzy: Centrala BBH, Ambasada RP w Londynie, Biblioteka Polska Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny w Londynie, Studium Polski Podziemnej.

19. *Fort III Pomiechówek – przywracanie pamięci o ofiarach niemieckiego terroru* – konferencja naukowa, Pomiechówek, 28 września 2019 r. Organizatorzy: Wójt Gminy Pomiechówek, Fundacja Fort III Pomiechówek, Ośrodek Kultury PomPa, AIPN w Warszawie.

20. *The Second International Conference Revolution accomplished. Communists in power: "Power seized. East-Central Europe Ruled by Communist Parties (1948–1956)"* – konferencja naukowa, Budapeszt, 3–4 października 2019 r. Organizatorzy: Centrala BBH, węgierski Komitet Pamięci Narodowej (NEB).

21. *Ślady zbrodni; oblicza pamięci. Katyń; Łączka; Ravensbrück* – konferencja, Warszawa, CE Przystanek Historia, 22 października 2019 r. Organizator: Centrala BPiI.

22. *Ubity w Katynie, zachoronieny w Miednom* – popularnonaukowa sesja z udziałem dr. Aleksandra Gurjanowa ze Stowarzyszenia Memoriał, Warszawa, CE Przystanek Historia, 23 października 2019 r. Organizator: Centrala BPiI.

23. *Walka o granice 1918–1919 – część II* – dwunasta belwederska debata historyków, Warszawa, 24 października 2019 r. Organizatorzy: Kancelaria Prezydenta RP, Centrala BBH.

24. *Obrazy II Wojny Światowej w materiałach fotograficznych i filmowych* – konferencja naukowa pod patronatem UNESCO, Warszawa, 28 października 2019 r. Organizator: AIPN w Warszawie.

25. *Problemy funkcji archiwów – sympozjum naukowe z cyklu „Symposia Archivistica",* Toruń, 7–8 listopada 2019 r. Organizatorzy: AIPN w Warszawie, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Rada Naukowa „Symposia Archivistica".

26. *Kardynał Bolesław Kominek – biskup, dyplomata, wizjoner* – konferencja naukowa, Wrocław, 18 listopada 2019 r. Organizatorzy: Centrala BBH, Centrum Historii Zajezdnia.

27. *Administracja państwowa, służby specjalne i siły zbrojne II RP wobec ugrupowań i środowisk komunistycznych 1918–1939* – konferencja naukowa, Warszawa, 21 listopada 2019 r. Organizator: Centrala BBH.

28. *IV Konferencja Polsko-Gruzińskiej Komisji Historyków*, Tbilisi – Bakurciche, 22–25 listopada 2019 r. Organizatorzy: Centrala BBH, Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego, Stacja Kaukaska SEW UW, Ambasada RP w Tbilisi, Ambasada Gruzji w Warszawie.

29. *Repression against Religion in the Communist Countries* – konferencja naukowa, Bakurciche – Telawi, 25–26 listopada 2019 r. Organizatorzy: Centrala BBH, The Soviet Past Research Laboratory (SovLab), Uniwersytet im. Ilii Czawczawadze w Tbilisi, Fundacji H. Bölla, Ambasada RP w Tbilisi, Ambasada Gruzji w Warszawie.

30. *Just across the sea – 100 Years of Polish-Danish Diplomatic Relations* – konferencja naukowa, Warszawa, 25–26 listopada 2019 r. Organizatorzy: Centrala BBH, University of Southern Denmark – SDU (Odense, Dania), ambasada Królestwa Danii, Uniwersytet Warszawski, Duński Instytut Kultury w Warszawie.

31. *Need to Know IX: Intelligence and major political change* – konferencja naukowa, Tallinn (Estonia), 28–29 listopada 2019 r. Organizatorzy: Centrala BBH, Ambasada RP w Danii, Ambasada Królestwa Danii, Ambasada Wielkiej Brytanii, International Centre for Defense and Security – ICDS (Tallin, Estonia), University of Southern Denmark – SDU (Odense, Dania), King's College of London – KCL (Londyn, Wielka Brytania), Norwegian Aviation Museum (Bødo, Norwegia).

Oddział IPN Białystok

1. *Ku Niepodległości – kierunek północno-wschodni – 1918–1923* – konferencja naukowa, Białystok, 19–20 lutego 2019 r. Organizator: Oddział IPN w Białymstoku.

2. *Parlamentarzyści Polski Niepodległej 1919–1939* – konferencja naukowa, Olsztyn, 25–26 kwietnia 2019 r. Organizator: OBBH Białystok.

3. *Wybory czerwcowe 1989 roku na Białostocczyźnie – perspektywa 30-lecia* – Białystok, 4 czerwca 2019 r. Organizator: OBBH Białystok.

4. *Okupacja niemiecka ziem polskich 1939–1945. Ofiary, świadkowie, sprawcy* – konferencja naukowa, Pisz, 4–5 września 2019 r. Organizator: OBBH Białystok.

5. *Opór, przystosowanie czy współpraca? Obywatele II Rzeczypospolitej wobec okupacji sowieckiej ziem polskich w latach 1939–1941* – konferencja naukowa, Augustów, 24–25 września 2019 r. Organizator: OBBH Białystok.

Oddział IPN Gdańsk

1. *II wojna światowa w badaniach naukowych i działalności edukacyjnej Instytutu Pamięci Narodowej. Wybrane zagadnienia* – konferencja naukowa, Gdańsk, 8–9 maja 2019 r. Organizator: OBBH Gdańsk.

2. *Transformacja ustrojowa: geneza, mechanizmy i skutki* – konferencja naukowa, Gdynia, 4–5 czerwca 2019 r. Organizator: OBBH Gdańsk.

3. *W poszukiwaniu szpiegów i dywersantów. Urząd Bezpieczeństwa w gospodarce lat stalinowskich na przykładzie Sprawy Elbląskiej (w 70-tą rocznicę „Sprawy Elbląskiej")* – konferencja naukowa, Elbląg, 17 lipca 2019 r. Organizatorzy: OBBH Gdańsk, miasto Elbląg, Stowarzyszenie Elbląg-Oise.

4. *Zbrodnie niemieckie, sowieckie i ukraińskie na narodzie polskim i obywatelach II RP w latach 1918–1945* – Gdynia, 13–14 września 2019 r. Organizator: OBEN Gdańsk.

5. *Rozstrzelana Niepodległość. Ofiary Zbrodni Pomorskiej 1939 r.* (w ramach XXIX sesji naukowej Fundacji im. gen. Elżbiety Zawackiej) – konferencja naukowa, Toruń, 22 listopada 2019 r. Organizatorzy: OBBH Gdańsk, Fundacja im. gen. Elżbiety Zawackiej, Delegatura IPN w Bydgoszczy.

Oddział IPN Katowice

1. *Na odcinku niemieckim. Wywiad i kontrwywiad PRL wobec Niemców w Polsce* – konferencja naukowa, Katowice, 13 marca 2019 r., Organizator: OBBH Katowice.

2. IX Konferencja dla Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Katowicach w ramach projektu „Dziedzictwo pokoleń" na temat *Walka o granice II Rzeczypospolitej* połączona z prezentacją wystawy *Semper Fidelis. Walki o Lwów 1918–1919*, Katowice, 15 marca 2019 r. Organizator OBEN Katowice.

3. *Ruch komunistyczny w II Rzeczpospolitej i pograniczu polsko-niemieckim. Stan badań, perspektywy badawcze* – konferencja naukowa, Katowice, 15 maja 2019 r. Organizator: OBBH Katowice.

4. *Attachés i przedstawiciele Misji Wojskowych w Wojsku Polskim II RP i Siłach Zbrojnych PRL* – konferencja naukowa, Częstochowa, 13–14 czerwca 2019 r. Organizatorzy: OBBH Katowice, Wojskowe Biuro Historyczne im. gen. broni Kazimierza Sosnkowskiego.

5. *Międzynarodowa szkoła letnia dla studentów Summer School*, Katowice 18–21 lipca 2019 r. (w ramach 46 edycji światowego kongresu historii technologii ICOHTEC Technology and Power, Katowice, 22–27 lipca 2019 r.).

6. *Rok 1919 na Górnym Śląsku* – ogólnopolska konferencja naukowa, Tarnowskie Góry, 25–26 września 2019 r. Organizatorzy: OBBH Katowice, Muzeum w Tarnowskich Górach.

7. *Partyjne kierownictwo w terenie. Aspekty funkcjonalne aktywności PZPR na szczeblu lokalnym* – konferencja naukowa, Ustroń, 9–11 października 2019 r. Organizatorzy: OBBH Katowice, Centrala BBH.

8. *Obraz powstań śląskich i plebiscytu w edukacji, historiografii, kulturze i przestrzeni publicznej* – ogólnopolska konferencja naukowa, Katowice, 18 listopada 2019 r. Organizatorzy: OBBH Katowice, Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego, Muzeum Powstań Śląskich w Świętochłowicach.

9. *Częstochowskie Kościoły wobec systemów totalitarnych 1939–1989* – konferencja naukowa, Częstochowa, 5 grudnia 2019 r. Organizator: OBBH Katowice.

Oddział IPN Kraków

1. *Polskie Państwo Podziemne na Kielecczyźnie. Colloquium III: Partyzanccy dowódcy* – konferencja popularnonaukowa, Kielce, 19 lutego 2019 r. Organizatorzy: Delegatura IPN w Kielcach i Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach.

2. *Czym jest Historia Mówiona? Jak prowadzić wywiad ze świadkiem?* – Oświęcim, 28 lutego 2019 r. Organizator: OBEN Kraków.

3. *Zbrodnie sądowe w latach 1944–1989. Konformizm czy relatywizm moralny środowisk prawniczych?* – konferencja naukowa, Kielce, 14–15 marca 2019 r. Organizatorzy: Delegatura IPN w Kielcach, Wyższa Szkoła Ekonomii Prawa i Nauk Medycznych w Kielcach, współorganizator Winnicki Instytut Kooperatywny w Winnicy.

4. *Polacy i Węgrzy w burzliwym XX wieku* – Kielce, 22 marca 2019 r. Organizatorzy: Delegatura w Kielcach, Węgierski Instytutu Kultury.

5. *Od organizacji wychowawczej do organizacji politycznej. Przemiany ideowe ZHP w latach 1956–1964* – konferencja naukowa, Kraków, 11 maja 2019 r. Organizatorzy: OBBH Kraków, Muzeum Krakowa.

6. *I pielgrzymka Jana Pawła II do Polski* – konferencja naukowa, Gniezno, 30–31 maja 2019 r. Organizatorzy: OBBH Poznań, OBBH Kraków, Archidiecezja Gnieźnieńska, Wydział Teologiczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

7. *Rok 1989 w Małopolsce* – konferencja naukowa, Kraków, 5 czerwca 2019 r. Organizator: OBBH Kraków.

8. *Rozpad bloku komunistycznego. Aspekty geopolityczne* – konferencja naukowa, Kraków, 11 czerwca 2019 r. Organizatorzy: OBBH Kraków, Regionalny Ośrodek Debaty Międzynarodowej w Krakowie.

9. *Wieś polska podczas okupacji niemieckiej* – konferencja naukowa, Kielce, 18 czerwca 2019 r. Organizatorzy: Delegatura IPN w Kielcach, Muzeum Wsi Kieleckiej.

10. *Relacje polsko-żydowskie w XX wieku. Badania – kontrowersje – perspektywy*, Kielce, 3 lipca 2019 r. Organizator: Delegatura IPN w Kielcach.

11. *Historia Kresów Północno-Wschodnich do 1918 roku* – Kraków, 3 września 2019 r. Organizatorzy: OBEN Kraków, MCDN ODN Kraków w ramach projektu *Akademia Dziedzictwa Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej*.

12. *Wrzesień 1939 w południowej Polsce* – konferencja naukowa, Kraków, 10 września 2019 r. Organizatorzy: Oddział IPN w Krakowie, Muzeum Krakowa.

13. *Historia Kresów Północno-Wschodnich 1918–2018* – Kraków 10 września 2019 r. Organizatorzy: OBEN Kraków, MCDN ODN Kraków w ramach projektu *Akademia Dziedzictwa Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej*.

14. *Wielkie rody, wielcy ludzie Kresów Północno-Wschodnich* – Kraków, 17 września 2019 r. Organizatorzy: OBEN Kraków, MCDN ODN Kraków w ramach projektu *Akademia Dziedzictwa Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej*.

15. *Historia i kultura Grodna* – Kraków, 8 października 2019 r. Organizatorzy: OBEN Kraków, MCDN ODN Kraków w ramach projektu *Akademia Dziedzictwa Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej*.

16. *Zabytki historii i kultury polskiej na Białorusi – część północna* – Kraków, 15 października 2019 r. Organizatorzy: OBEN Kraków, MCDN ODN Kraków w ramach projektu *Akademia Dziedzictwa Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej*.

17. *Zabytki historii i kultury polskiej na Białorusi – część południowa* – Kraków, 22 października 2019 r. Organizatorzy: OBEN Kraków, MCDN ODN Kraków w ramach projektu *Akademia Dziedzictwa Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej*.

18. *Życiorysy niepokornych – Stefan Artwiński (1863–1939) – konferencja naukowa* – Kielce, 24 października 2019 r. Organizatorzy: Delegatura IPN w Kielcach, Muzeum Historii Kielc, Fundacja im. Stefana Artwińskiego.

19. *Władzy raz zdobytej…". Początki systemu komunistycznego w Polsce 1944–1947* – Kraków, 24 października 2019 r. Organizatorzy: OBEN Kraków, MCDN ODN Kraków w ramach projektu *Akademia historii najnowszej*.

20. *Sanktuaria, kościoły i inne miejsca kultu religijnego na Białorusi* – Kraków, 29 października 2019 r. Organizatorzy: OBEN Kraków, MCDN ODN Kraków w ramach projektu *Akademia Dziedzictwa Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej*.

21. *Współczesność Polaków na Białorusi – problemy i wyzwania* – Kraków, 5 listopada 2019 r. Organizatorzy: OBEN Kraków, MCDN ODN Kraków w ramach projektu *Akademia Dziedzictwa Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej*.

22. *1919–1939–1989 Politikai gyilkosságok Lengyelországban és Magyarországon* – konferencja popularno-naukowa, Segedyn (Węgry), 7 listopad 2019 r. Organizatorzy: Konsulat RP w Segedynie oraz Diecezja Szeged-Csanád, partner: OBBH Kraków.

23. *150 lat jezuitów przy ulicy Kopernika 26 w Krakowie* – konferencja naukowa, Kraków, 14 listopada 2019 r. Organizatorzy: Akademia Ignatianum w Krakowie, OBBH Kraków.

24. *Przejście przez Morze Czerwone. Kościół w PRL* – Kraków, 14 listopada 2019 r. Organizatorzy: OBEN Kraków, MCDN ODN Kraków w ramach projektu *Akademia historii najnowszej*.

25. *Kobiety pierwszej Solidarności – Rok 2019 rokiem Anny Walentynowicz* – Kraków, 28 listopada 2019 r. Organizatorzy: OBEN Kraków, MCDN ODN Kraków w ramach projektu *Akademia historii najnowszej*.

26. *Zmiany w Polsce po 1989 roku* – Kraków, 5 grudnia 2019 r. Organizatorzy: OBEN Kraków, MCDN ODN Kraków w ramach projektu *Akademia historii najnowszej*.

27. *Polacy na tułaczym szlaku w latach 1939–1950* – Kraków, 10 grudnia 2019 r. Organizator: OBEN Kraków.

Oddział IPN Lublin

1. *Żołnierze Niezłomni – historia i przywracanie pamięci* – konferencja popularnonaukowa, Lublin, 28 lutego 2019 r. Organizator: Oddział IPN w Lublinie.

2. *„Bohaterowie tacy jak Wy"* – Lublin, 5 marca 2019 r. Organizatorzy: OBEN Lublin, Lubelski Urząd Wojewódzki.

3. *Zamojszczyzna w latach 1942–1944 – Polityka okupanta i postawy społeczeństwa. Stan badań i nowe perspektywy badawcze* – konferencja naukowa, Lublin, 20–21 marca 2019 r. Organizator: OBBH Lublin.

4. *II Narodowy Dzień Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką* – konferencja popularnonaukowa, Lublin, 26 marca 2019 r. Organizator: OBBH Lublin.

5. *W 75. rocznicę akcji Burza* – konferencja naukowa, Lublin, 10 czerwca 2019 r. Organizatorzy: OBBH Lublin, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w Lublinie.

6. *Transformacje w Europie Środkowej i Wschodniej* – konferencja naukowa, Lublin, 12 czerwca 2019 r. Organizator: OBBH Lublin.

7. *Życie codzienne na Lubelszczyźnie w okresie II RP* – konferencja naukowa, Lublin, 27 czerwca 2019 r. Organizator: OBBH Lublin.

8. *30 lat Związku Sybiraków Oddział w Lublinie* – Lublin, 16 września 2019 r. Organizatorzy: OBEN IPN Lublin, Związek Sybiraków Oddział w Lublinie, XXVII LO im. Zesłańców Sybiru w Lublinie, Stowarzyszenie „Wspólnota Polska" w Lublinie.

9. *Agresja sowiecka 17 września 1939 roku na Kresach Wschodnich i Lubelszczyźnie* – Lublin, 23 września 2019 r. Organizatorzy: OBEN IPN Lublin, Towarzystwo Przyjaciół Grodna i Wilna Oddział w Lublinie.

10. *Wrzesień '39 na Lubelszczyźnie* – Lublin, 24 września 2019 r. Organizatorzy: OBEN Lublin, Muzeum Lubelskie.

11. *Geneza wybuchu II wojny światowej: aspekt polski i międzynarodowy* – konferencja naukowa, Lublin, 25–27 września 2019 r. Organizator: OBBH Lublin.

12. *Korpus Ochrony Pogranicza 1924–1939. Wybrane zagadnienia* – Lublin, 10 października 2019 r. Organizatorzy: OBEN Lublin, Straż Graniczna.

13. *100-lecie przyjazdu dr. Zygmunta Klukowskiego do Szczebrzeszyna i 60 rocznica śmierci* – konferencja popularnonaukowa, Szczebrzeszyn, 20 października 2019 r. Organizatorzy: OBBH Lublin, Miejski Dom Kultury w Szczebrzeszynie.

14. *Społeczeństwo w wojsku, wojsko w społeczeństwie w XIX i XX wieku. Relacje i procesy w ujęciu interdyscyplinarnym* – konferencja naukowa, Dęblin, 13–15 listopada 2019 r Organizator: OBBH Lublin.

15. *XVI Zaduszki Kresowe* – Lublin, 15 listopada 2019 r. Organizatorzy: OBEN Lublin, Towarzystwo Przyjaciół Grodna i Wilna Oddział w Lublinie, Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich Oddział w Lublinie, Towarzystwo Przyjaciół Krzemieńca i Ziemi Wołyńsko-Podolskiej, Stowarzyszenie Rodzina Katyńska Lublin, Stowarzyszenie Wspólnota Polska Oddział w Lublinie, Związek Sybiraków Oddział w Lublinie, Fundacja Niepodległości, Lubelska Wojewódzka Komenda Ochotniczych Hufców Pracy w Lublinie.

16. *Żołnierze Polskiego Państwa Podziemnego w sowieckim łagrze Borowicze (1944–1949)* – Lublin, 18 listopada 2019 r. Organizatorzy: OBEN Lublin, Stowarzyszenie Borowiczan-Sybiraków, XXVII LO im. Zesłańców Sybiru w Lublinie.

17. *100 lat Polskiej Policji. Lubelskie akcenty, lubelskie epizody* – Lublin, 2 grudnia 2019 r. Organizatorzy: OBEN Lublin, Komenda Wojewódzka Policji w Lublinie.

18. *Ziemiaństwo Lubelszczyzny w II Rzeczypospolitej* – Lublin, 9 grudnia 2019 r. Organizator: OBBH Lublin.

Oddział IPN Łódź

1. *Młodzieżowy opór antykomunistyczny w Polsce i krajach nadbałtyckich po drugiej wojnie światowej* – konferencja naukowa, Łódź, 5–6 marca 2019 r. Organizator: OBBH Łódź.

2. *Walka o granice II Rzeczypospolitej – spojrzenie z perspektywy stulecia* – konferencja naukowa, Bełchatów, 14–15 maja 2019 r. Organizator: OBBH Łódź.

3. *Jak uczyć o II wojnie światowej?* – Łódź 25 maja 2019 r. Organizatorzy: OBEN Łódź, Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli.

4. *Łódź „czerwona" – prawda czy mit?* – konferencja naukowa, Łódź, 13–14 czerwca 2019 r. Organizator: OBBH Łódź.

5. *Ludność cywilna w Łódzkiem we wrześniu 1939 r.* – konferencja naukowa, Łódź, 4 września 2019 r. Organizator: OBBH Łódź.

6. *Bohater dwóch wojen – Tadeusz Jeziorowski* – objazd studyjny dla nauczycieli połączony z konferencją edukacyjną, Łódź, Płock, Cierszewo 14 września 2019 r. Organizator: OBEN Łódź.

7. *Carl Gustaw Mannerheim i Józef Piłsudski – twórcy niepodległości Finlandii i Polski w XX w.* – konferencja naukowa, Spała, 31 maja 2019 r. Organizatorzy: OBBH Łódź, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Łodzi.

8. *W 80. rocznicę wybuchu II wojny światowej. Teksty, historia, dyskurs w procesie dydaktycznym* – popularnonaukowa interdyscyplinarna sesja dla nauczycieli, Łódź, 7 listopada 2019 r. Organizatorzy: OBEN Łódź, Instytut Filologii Polskiej i Logopedii Uniwersytetu Łódzkiego, Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Łodzi oraz Społeczna Akademia Nauk.

9. *Formacje ochotnicze w Polsce przedwojennej, Armia Krajowa, Konspiracyjne Wojsko Polskie a Wojska Obrony Terytorialnej – etos, tradycje, wyzwania* – konferencja naukowa, Łódź, 10 grudnia 2019 r. Organizatorzy: OBBH Łódź, 9. Łódzka Brygada Obrony Terytorialnej im. gen. Stanisława Sojczyńskiego „Warszyca", Uniwersytet Łódzki.

Oddział IPN Poznań

1. *Dzieje Big-Beatu w Poznaniu* – Poznań, 18 maja 2019 r. Organizator: OBEN Poznań.

2. *„Ten jest z ojczyzny mojej". Położenie ludności żydowskiej w okupowanej Wielkopolsce* – 20 marca 2019 r. Poznań. Organizator: OBEN Poznań.

3. *I pielgrzymka Jana Pawła II do Polski* – konferencja naukowa, Gniezno, 30–31 maja 2019 r. Organizatorzy: OBBH Poznań, OBBH Kraków, Sekretariat Prymasa Polski.

4. *Rok 89 oczami młodego pokolenia* – konferencja dla młodzieży Poznań, 3 czerwca 2019 r. Organizator: OBEN Poznań, współorganizator: Prywatne Liceum KOSSAKA.

5. *Stanisław Hejmowski (1900–1969). Życie i dokonania* – konferencja naukowa, Poznań, 13 czerwca 2019 r. Organizator: OBBH Poznań.

6. *The Downfall of Communism in East-Central and Southern Europe: An Attempt of Comparative Perspective* – konferencja naukowa, Poznań, 24 czerwca 2019 r. Organizatorzy: OBBH Poznań, Instytut Filozofii Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polskie Towarzystwo Filozoficzne.

7. *Granice wolności* – konferencja naukowa, Łagów, 5–7 września 2019 r. Organizatorzy: OBBH Poznań, Polski Związek Kompozytorów, Wydział Artystyczny Uniwersytetu Zielonogórskiego.

8. *Sympozjum ORP „Orzeł" – poszukiwanie wraku* – Poznań, 24 września 2019 r. Organizatorzy: OBEN Poznań, Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu [w ramach Przystanku Historia].

9. *Wrzesień 1939 roku – 80 lat później* – konferencja dla młodzieży, Poznań, 30 września 2019 r. Organizator: OBEN Poznań, współorganizator: Prywatne Liceum KOSSAKA.

10. *III Wielkopolskie Forum Pamięci Narodowej* – Poznań Fort VII, 12 października 2019 r. Organizator: OBEN Poznań.

11. *Historia w archiwach. Rzecz o ludziach, dokumentach, obrazach, świadectwach deportacji Żydów – obywateli polskich z III Rzeszy do Zbąszynia (1938–1939)* – konferencja naukowa, Poznań, 29 październik 2019 r. Organizatorzy: OBBH Poznań, Wydział Historii Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, Fundacja TRES.

12. *Województwo poznańskie w latach 1950–1975* – konferencja naukowa, Poznań, 30 października 2019 r. Organizatorzy: OBBH Poznań, Wydział Historii Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu.

13. *Ziemia Lubuska w latach 1950–1975* – konferencja naukowa, Zielona Góra, 13 listopada 2019 r. Organizatorzy: OBBH Poznań, Instytut Historii Uniwersytetu Zielonogórskiego.

Oddział IPN Rzeszów

1. *Zbrodnia wołyńska* – seminarium metodyczne dla nauczycieli Dębica, 9 kwietnia 2019 r. Organizatorzy: IPN Rzeszów, Międzyzakładowa Komisja NSZZ Pracowników Oświaty w Dębicy, Starostwo Powiatowe w Dębicy.

2. *W 75. rocznicę Pacyfikacji Dylągowej* – konferencja popularnonaukowa, Dylągowa, 27 kwietnia 2019 r. Organizatorzy: Urząd Gminy w Dynowie, Podkarpacki Urząd Wojewódzki w Rzeszowie, „Rocznik historyczny Dynoviana", OBBH Rzeszów.

3. *„Władzy raz zdobytej…". Początki systemu komunistycznego w Polsce 1944–1947* – konferencja naukowa, Rzeszów, 23–25 października 2019 r. Organizatorzy: OBBH Rzeszów, Politechnika Rzeszowska im. I. Łukasiewicza.

Oddział IPN Szczecin

1. *40. rocznica utworzenia Wolnych Związków Zawodowych Pomorza Zachodniego* – konferencja popularnonaukowa, Szczecin, 11 października 2019 r. Organizatorzy: Oddział IPN Szczecin, Starostwo Powiatowe w Gryfinie.

2. *Aparat bezpieczeństwa na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1956* – Szczecin, 15–16 października 2019. Organizator: OBBH Szczecin.

Oddział IPN Warszawa

1. *Epistolografia w Polsce ludowej (1945–1989). List i jego pochodne w systemie politycznym, społecznym i kulturalnym państwa* – konferencja naukowa, Warszawa, 16–17 maja 2019 r. Organizator: OBBH Warszawa.

2. *IPN o Powstaniu Warszawskim: w nauce, w komiksie, na wystawie, w grze miejskiej* – konferencja edukacyjna, Warszawa, 6 sierpnia 2019 r. Organizator: OBEN Warszawa.

3. *Od PRL do III RP (1989–1990). Wybór między legalizmem a kontynuacją?* – konferencja naukowa, Warszawa, 28 listopada 2019 r. Organizator: OBBH Warszawa.

4. *Historycy o historii najnowszej. Jak pisać o dziejach współczesnych Polski. Doświadczenia indywidualne – stan historiografii – zadania na przyszłość* – konferencja naukowa, Warszawa, 24 maja 2019 r. Organizatorzy: OBBH Warszawa, Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk.

Oddział IPN Wrocław

1. *Aparat bezpieczeństwa w perspektywie antropologii władzy i antropologii organizacji* – konferencja naukowa, Kowary 21–22 lutego 2019 r. Organizator: OBBH Wrocław.

2. *Z lwówecką „Trójką" na ścieżce historii* – konferencja naukowa, Lwówek Śląski, 15 marca 2019 r. Organizator: OBBH Wrocław.

3. *Państwo, Kościół i społeczeństwo w archiwaliach aparatu bezpieczeństwa Polski Ludowej* – Wrocław, 26 marca 2019 r. Organizatorzy: Fundacja Obserwatorium Społeczne, we współpracy z IPN we Wrocławiu, Katedra Historii Wychowania oraz Katedra Katolickiej Nauki Społecznej i Socjologii Religii Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu.

4. *Od izolacji do resocjalizacji. 100 lat historii więziennictwa w niepodległej Polsce. Wybrane aspekty* – konferencja naukowa, Wrocław 25–26 kwietnia 2019 r. Organizatorzy: OBBH Wrocław, Służba Więzienna, Uniwersytet Wrocławski.

5. *Polscy lotnicy w służbie Rzeczypospolitej* – konferencja naukowa, Wrocław 14 maja 2019 r. Organizatorzy: OBBH Wrocław, Akademia Wojsk Lądowych we Wrocławiu.

6. *Edukacja a gospodarka i społeczeństwo na ziemiach polskich w ujęciu historycznym* – konferencja naukowa w ramach XIV Wrocławskich spotkań z historią gospodarczą, Sobótka, 17–19 maja 2019 r. Organizatorzy: Zakład Historii Gospodarczej, Demografii i Statystyki Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego, Katedra Historii Gospodarczej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Oddział IPN we Wrocławiu.

7. *Wambierzycka Królowa Rodzin. Wczoraj i dziś sanktuarium Ziemi Kłodzkiej* – Wambierzyce, 31 maja 2019 r., Organizator: OBEN Wrocław.

8. *Przełom roku 1989 na Dolnym Śląsku* – konferencja naukowa, 2 czerwiec 2019 r. Organizatorzy: OBBH Wrocław, współpraca: Centrum Historii Zajezdnia, Miasto Wrocław i Region Dolny Śląsk NSZZ „Solidarność".

9. *Rok 1939. Pamięć – Historia – Utopia*. Część I. konferencji międzynarodowej: *Triduum Historicum. Początek końca czy początek „nowego świata"?* – konferencja naukowa, Wrocław 9–12 września 2019 r. Organizator: OBBH Wrocław.

10. *„Jądro ciemności" – II wojna światowa w Europie Środkowo-Wschodniej*. Część II. konferencji międzynarodowej: *Triduum Historicum. Początek końca czy początek „nowego świata"?* – konferencja naukowa, Wrocław 9–12 września 2019 r. Organizator: OBBH Wrocław.

11. *Dolny Śląsk 1939–1989. Przemiany, specyfika, tożsamość*. Część III. konferencji międzynarodowej: *Triduum Historicum. Początek końca czy początek „nowego świata"?* – konferencja naukowa, Wrocław 9–12 września 2019 r. Organizatorzy: OBBH Wrocław.

12. *A jednak kolej! Kolej wobec kryzysów. Spotkanie II* – konferencja naukowa, Lubin, 19–20 września 2019 r. Organizatorzy: Muzeum Historyczne w Lubinie, Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego, Muzeum Śląskie w Katowicach, Oddział IPN we Wrocławiu.

13. *Kościół katolicki na Ziemiach Zachodnich i Północnych w czasach wielkiej próby (1951–1956)* – Trzebnica, 3 października 2019 r. Organizatorzy: Gmina Trzebnica i Fundacja Obserwatorium Społeczne we Wrocławiu we współpracy z OBEN Wrocław, Instytutem Statystyki Kościoła Katolickiego w Warszawie, Papieskim Wydziałem Teologicznym we Wrocławiu – Katedra Historii Wychowania – Katedra Katolickiej Nauki Społecznej i Socjologii Religii.

14. *Rzeczpospolita wielu narodów* – Oława, 6 listopada 2019 r. Organizator: OBEN Wrocław, Biblioteka „Koronka" w Oławie.

15. *Dekady wolności. Europa Środkowa i Wschodnia: 1989–2019* – konferencja naukowa, Wrocław 27–28 listopada 2019 r. Organizatorzy: OBBH Wrocław, Stowarzyszenie „Projekt Akademia".

ZAŁĄCZNIK NR 5:
WYKAZ WYSTĄPIEŃ PRACOWNIKÓW IPN PODCZAS MIĘDZYNARODOWYCH KONFERENCJI I SYMPOZJÓW ZA GRANICĄ

1. dr Witold Bagieński – komentarz podczas drugiego dnia międzynarodowej konferencji *Need to Know IX: Intelligence and major political change* – 29 listopada 2019 r., Tallin (Estonia). Organizator: IPN, Centrum Badań nad Zimną Wojną Uniwersytetu Południowej Danii, Międzynarodowe Centrum Obrony i Bezpieczeństwa (Estonia), Norweskie Muzeum Lotnictwa, King's College London.

2. dr Jerzy Bednarek, udział w debacie *New Challenges for post-communist remembrance cultures: Interdisciplinary perspectives in transitional justice* („Nowe wyzwania dla kultur postkomunistycznej pamięci: interdyscyplinarne perspektywy w wymiarze sprawiedliwości okresu przejściowego") – 13 maja 2019 r., Erfurt (Niemcy). Organizatorzy: Centrala BBH, Uniwersytet św. Franciszka Ksawerego w Antigonish, Uniwersytet Loughborough, Uniwersytet Fryderyka Schillera w Jenie i Fundacja Akademii Obywatelskiej w Bukareszcie.

3. dr Jerzy Bednarek, *Problematyka Wielkiego Głodu na Ukrainie w latach 1932–1933 w badaniach polskiego Instytutu Pamięci Narodowej* – 7 sierpnia 2019 r., Buenos Aires (Argentyna), sympozjum naukowe nt. Wielkiego Głodu w Ukrainie. Organizatorzy: Uniwersytet w Buenos Aires.

4. dr Jerzy Bednarek, *Działalność naukowa Instytutu Pamięci Narodowej* – 9 sierpnia 2019 r., Buenos Aires (Argentyna), prelekcja w Bibliotece Polskiej im. Ignacego Domeyki. Organizatorzy: Biblioteka Polska im. Ignacego Domeyki, Ambasada RP w Argentynie.

5. dr Tomasz Borkowski, Anna Szeląg – *Research activity of the Institute of National Remembrance in the field of searching, discovering and identifying graves and remembrance sites* – 15 lipca 2019 r., Joint Base Pearl Harbor – Hickam (USA), Organizator: Defense POW/MIA Accounting Agency (USA).

6. dr Tomasz Borkowski – *Forensic archaeology versus 'normal' archaeology. The importance of being earnest* – 22 sierpnia 2019 r., Moesgaard Museum Højbjerg (Dania) – konferencja: *8th European Meeting on Forensic Archaeology*. Organizator: Moesgaard Museum Dania, Duńska Policja, European Network of Forensic Science Institutes (ENFSI).

7. prof. dr hab. Krzysztof Brzechczyn, *Communist Crimes and Opening of Secret Police Archives in Poland: Between Remembrance and Forgetfulness of the Communist Past*, 11 października 2019 r., Bukareszt (Rumunia), konferencja: *Thirty Years After – Post-Communism, Democracy and Illiberalism in Central and Eastern Europe*. Organizator: Wydział Historyczny Uniwersytetu w Bukareszcie.

8. prof. dr hab. Krzysztof Brzechczyn, *On the Different Roles of the Secret Police in the Communist System and Beyond: the Case of Poland*, 23 listopada 2019 r. – konferencja: *Files Wide Open: Re-*

ligious Faith and Underground Culture as Competing Belief Systems Against Communist Utopia, San Francisco (USA). Organizator: The Association for Slavic, East European, and Eurasian Studies (University of Pittsburgh).

9. dr Władysław Bułhak, *Transformation of intelligence services after the end of the Cold War and the Birth of the European School of Intelligence Studies* – 28–29 listopada 2019 r. – konferencja: *Need to Know IX: Intelligence and Major Political Change*, Tallin (Estonia). Organizator: International Centre for Defense and Security, Institute of National Remembrance – Commission for the Prosecution of Crimes against the Polish Nation, the Center for Cold War Studies of the University of Southern Denmark, the King's College London, and the Norwegian Aviation Museum.

10. dr Dariusz Dąbrowski, *Powstanie Legionu Czechów i Słowaków w Polsce w 1939 r.* – 23–24 kwietnia 2019 r., konferencja: *1939 – Rok zlomu. Slovensko a Európa na začiatku 2. svetovej vojny* (*1939 – Rok przełomu. Słowacja i Europa na początku II wojny światowej*), Bańska Bystrzyca (Słowacja). Organizator: Muzeum Słowackiego Powstania Narodowego.

11. dr Dariusz Dąbrowski, *Wspólna granica polsko-węgierska w 1939 r. Realizacja koncepcji i jej konsekwencje w obliczu zbliżającej się wojny* – 3–4 października 2019 r., konferencja: *A kapcsolatok hálójában. A magyar–lengyel együttműködés ezer éve – W sieci kontaktów. Tysiąc lat współpracy węgiersko-polskiej*, Budapeszt (Węgry). Organizator: Węgierska Akademia Nauk.

12. dr Franciszek Dąbrowski – *Data storage and indexing systems: information circuits in the Communist Security Police in Poland* – 28 czerwca 2019 r., Poczdam (Niemcy) – konferencja (warsztaty): *The Knowledge of Intelligence. Scientification, Data Processing and Information Transfer in Secret Services, 1945–1990*. Organizator: Leibniz-Zentrum für Zeithistorische Forschung.

13. dr Franciszek Dąbrowski – *Democratic Transition in Poland: Lesson Learnt, Experiences in Progress* – 29 listopada 2019 r., Praga (Czechy) – konferencja: „Supporting Democracy through the Experience of Others". Organizatorzy: The European Network of Political Foundations (ENoP) i CEVRO L.k.a.

14. dr Franciszek Dąbrowski – *Polish Transition Experience: Transformation of the political system* – 8 maja 2019 r., Praga (Czechy) – konferencja *Dismantling the state security apparatus and Regime-archives*. Organizator: CEVRO L.k.a.

15. dr Franciszek Dąbrowski – prezentacja strony http://sovietblocksecurity.eu/ – 25 września 2019 r., Bratysława (Słowacja) – spotkanie przedstawicieli Europejskiej Sieci Instytucji Archiwalnych zajmujących się Aktami Tajnych Służb. Organizatorzy: Ústav Pamäti Národa, Europejska Sieć Instytucji Archiwalnych zajmujących się Aktami Tajnych Służb.

16. dr Franciszek Dąbrowski – *The records of the former Communist security services in the public discourse in Poland: legal proceedings, research and public opinion* – 26 września 2019 r., Bratysława (Słowacja) – konferencja *Use of the Secret-Police Archive Documents in Professional and Public Discourse*. Organizatorzy: Ústav Pamäti Národa, Europejska Sieć Instytucji Archiwalnych zajmujących się Aktami Tajnych Służb, Univerzitná knižnica v Bratislave.

17. Krzysztof Drażba, *Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918–1989* – 8 listopada 2019 r., Cork (Irlandia), Obchody 101. rocznicy odzyskania przez Polskę Niepodległości. Organizator: Uniwersytet w Cork.

18. Krzysztof Drażba, *Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918–1989* – 9 listopada 2019 r., Dublin (Irlandia), Obchody 101. rocznicy odzyskania przez Polskę Niepodległości. Organizator: Uniwersytet w Cork i Ambasada RP w Dublinie.

19. Joanna Fijołek, *Charakterystyka teczki osobowej Warszawskiego Sądu Rejonowego z 1948 roku: Stanisław Łukasik, więzień Aresztu Śledczego Warszawa – Mokotów* – 8–11 grudnia 2019 r., Moskwa (Rosja) – konferencja naukowa *Dokument i system dokumentowania dot. życia i działalności ludności: historia i współczesność*. Organizator: Rosyjski Państwowy Uniwersytet Humanistyczny.

20. dr Wojciech Frazik, *Węgry a polska łączność konspiracyjna w czasie II wojny światowej* – 4 października 2019 r., konferencja: *W sieci kontaktów. Tysiąc lat współpracy węgiersko-polskiej*, Budapeszt (Węgry). Organizator: Węgierska Akademia Nauk.

21. dr Przemysław Gasztold, *Polish Counterterrorism System and Hybrid Warfare Threats* (wygłoszony razem z dr hab. Aleksandrą Gasztold) – 15–16 marca 2019 r., konferencja: *Zagreb Security Forum 2019. Recognizing and Facing Emerging Hybrid and Cyber Challenges – Making Society and Critical Infrastructure Resilient*, Zagrzeb (Chorwacja). Organizator: Hybrid Warfare Research Institute, St George Association, Croatian Defence Academy, Bar-Ilan University, International Intelligence History Association, Research institute for European and American Studies, Office for Emergency Crisis Management.

22. dr Przemysław Gasztold, *Sex, Blackmail and HUMINT: New Evidence on the Effectiveness of the Polish Intelligence Honey Trapping Operations During the Cold War* – 21 listopada 2019 r., konferencja: *Old wine, new bottles? The transforming discipline of intelligence collection*, Haga (Holandia). Organizator: Netherlands Intelligence Studies Association (NISA).

23. dr Przemysław Gasztold, *Spies and Diplomats: Polish-Dutch Intelligence Rivalry* – 28–29 listopada 2019 r., konferencja: *Need to Know IX: Intelligence and Major Political Change*, Tallin (Estonia). Organizator: International Centre for Defense and Security, Institute of National Remembrance – Commission for the Prosecution of Crimes against the Polish Nation, the Center for Cold War Studies of the University of Southern Denmark, the King's College London, and the Norwegian Aviation Museum.

24. Magdalena Gibiec, *Did Polish Minister of Interior have to be killed? Behind the scenes of the Organization of Ukrainian Nationalists in the 1930s* – 22 listopada 2019 r., Erlangen (Niemcy), konferencja: *Towards a Transnational History of Right-Wing Terrorism. New Perspectives on Political Violence and Assasinations by the Far Right in Eastern and Western Europe since 1900.* Organizator: Uniwersytet Fryderyka i Aleksandra w Erlangen i Norymberdze oraz Uniwersytet Klagenfurt.

25. Monika Gogół – *Dokumentacja komunistycznej służby bezpieczeństwa wizyty papieża Jana Pawła II w Lublinie w 1987 roku* – 8–11 grudnia 2019 r., Moskwa (Rosja) – konferencja naukowa *Dokument i system dokumentowania dot. życia i działalności ludności: historia i współczesność*. Organizator: Rosyjski Państwowy Uniwersytet Humanistyczny.

26. Dawid Golik – *Stanisławów schyłku lat II RP i losy jego mieszkańców deportowanych w głąb sowieckiej Rosji, garść refleksji* – 6 października 2019 r., Iwano-Frankiwsk (Ukraina) – konferencja: IV międzynarodowa konferencja naukowa *Stanisławów i Ziemia Stanisławowska w latach 1939–1945. Wojna – Okupacja – „Wyzwolenie"*. Organizator: Centrum Kultury Polskiej i Dialogu Europejskiego w Iwano-Frankiwsku, Wojskowa Akademia Techniczna w Warszawie, Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni, Stowarzyszenie „Wspólnota Polska", Podkarpacki Państwowy Uniwersytet im. Wasyla Stefanyka.

27. dr hab. Waldemar Grabowski, *Utracona szansa. Przedsiębiorstwo LOT w 1939 r.* – 27 września 2019 r., konferencja: *Polacy i Brytyjczycy w obliczu wybuchu II wojny światowej*, Londyn (Wielka Brytania). Organizator: IPN, Ambasada Polska w Londynie.

28. prof. dr hab. Rafał Habielski, *Kazimierz Wierzyński i polityka* – 16 lutego 2019 r., konferencja: *Z okazji 50. rocznicy śmierci Kazimierza Wierzyńskiego*, Londyn (Wielka Brytania). Organizator: PUNO, IBL PAN.

29. prof. dr hab. Rafał Habielski, *Polacy i Brytyjczycy w obliczu wybuchu II wojny światowej* – 27–28 września 2019 r., konferencja: *Polska prasa i opinia publiczna wobec stosunków polsko-brytyjskich marzec–sierpień 1939 r.*, Londyn (Wielka Brytania). Organizator: IPN, Ambasada RP w Londynie.

30. prof. dr hab. Rafał Habielski, *Kresy Wschodnie w myśli polskiej emigracji politycznej* – 8–9 września 2019 r., konferencja: *Stanisławów i ziemia stanisławowska w latach 1939–1945. Wojna, okupacja, „wyzwolenie"*, Ivano-Frankivsk (Ukraina). Organizatorzy: Centrum Kultury Polskiej i Dialogu Europejskiego w Ivano-Frankivsku, Podkarpacki Uniwersytet Narodowy im. Wasyla Stefanyka w Ivano-Frankivsku.

31. dr Marek Hańderek, *Hard times – Poland and North Korea in the first part of the 1960s* – 23 kwietnia 2019 r., konferencja: *Korean Peninsula – Traditions, Culture, Historical perspectives*, Sofia (Bułgaria). Organizator: Uniwersytet Sofijski im. Św. Klemensa z Ochrydy.

32. dr Marek Hańderek, *Between threat and inspiration. Polish intelligence station in Beijing reports on Chinese authorities and pro-democracy demonstrators attitudes towards the "Solidarity" Movement in the late 1980s* – 28–29 września 2019 r., konferencja: *Need to Know IX: Intelligence and major political change*, Tallinn (Estonia). Organizator: IPN, Centrum Badań nad Zimną Wojną Uniwersytetu Południowej Danii, Międzynarodowe Centrum Obrony i Bezpieczeństwa (Estonia), Norweskie Muzeum Lotnictwa oraz King's College London (Wielka Brytania).

33. Bartosz Januszewski, *A więc wojna… Polski Wrzesień 1939* – 12 października 2019 r., Londyn (Wielka Brytania), Obchody 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej, Organizator: Przystanek Historia IPN w Londynie, OBEN IPN Gdańsk.

34. Bartosz Januszewski, *Rzeczpospolita utracona. Straty kultury polskiej w okresie II wojny światowej* – 12 października 2019 r., Londyn (Wielka Brytania), Obchody 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej, Organizator: Przystanek Historia IPN w Londynie, OBEN IPN Gdańsk.

35. Artur Kolęda, *Wykorzystanie gier planszowych IPN w edukacji historycznej* – 23–24 listopada 2019 r., Kamieniec Podolski (Ukraina) *Wybieram polski. Innowacyjność w nauczaniu języka polskiego na Ukrainie.* Organizator: Fundacja Wolność i Demokracja, Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Winnicy.

36. dr Stanisław Koller – *Archival Instructions from the Ministry of Security Archives of the Polish People's Republic (1956–1990): Overview of the Issues* – 26–28 września 2019 r., Tbilisi (Gruzja) – międzynarodowa konferencja archiwalna *Archival Studies, Source Studies – Trends and Challenges*. Organizator: Narodowe Archiwa Gruzji.

37. dr Stanisław Koller – *Archiwum IPN w zachowaniu i przekazie pamięci narodowej* – 15–18 października 2019 r., Ałmaty (Kazachstan) – konferencja „Nowoczesne archiwum: praktyka, problemy, innowacje" z okazji 25-lecia istnienia Archiwum Prezydenta Republiki Kazachstanu. Organizator: Archiwum Prezydenta Republiki Kazachstanu.

38. dr Stanisław Koller – *The role of the IPN Archive in the verification process of „totalitarian memory". Results-threat-mission* – 4–7 grudnia 2019 r., Tbilisi (Gruzja) – międzynarodowa konferencja archiwalna „Openness of State Archives and Memory Studies". Organizator: Institute for Development of Freedom of Information.

39. dr Monika Komaniecka-Łyp, *Transformacja ustrojowa 1989/1990 w ujęciu regionalnym – przypadek Krakowa* – 26 września 2019 r., konferencja: *1989*. Bratysława (Słowacja). Organizator: Polsko-Słowacka Komisja Nauk Humanistycznych w Instytucie Polskim w Bratysławie.

40. dr Rafał Kościański – *Jan Kołodziejski* – 19 grudnia 2019 r., Bukareszt (Rumunia) – promocja drugiego wydania albumu z fotografiami Jana Kołodziejskiego *Solidarni z Rumunią. Grudzień 1989 – styczeń 1990* oraz otwarcie wystawy o tym samym tytule. Organizatorzy: IPN, Narodowe Archiwa Rumunii.

41. dr Tomasz Kozłowski, *„Why can't we be friends?". Establishing a relationship between Polish and American intelligence agencies in the context of political transformation* – 28–29 listopada 2019 r., konferencja: *Need to Know IX: Intelligence and Major Political Change,* Tallin (Estonia). Organizator: International Centre for Defense and Security, Institute of National Remembrance – Commission for the Prosecution of Crimes against the Polish Nation, the Center for Cold War Studies of the University of Southern Denmark, the King's College London, and the Norwegian Aviation Museum.

42. dr Rafał Leśkiewicz, udział w debacie *New Challenges for post-communist remembrance cultures: Interdisciplinary perspectives in transitional justice* („Nowe wyzwania dla kultur postkomunistycznej pamięci: interdyscyplinarne perspektywy w wymiarze sprawiedliwości okresu przejściowego" – 13 maja 2019 r., Erfurt (Niemcy). Organizatorzy: Centrala BBH, Uniwersytet Św. Franciszka Ksawerego w Antigonish, Uniwersytet Loughborough, Uniwersytet Fryderyka Schillera w Jenie i Fundacja Akademii Obywatelskiej w Bukareszcie.

43. dr Rafał Leśkiewicz, *The background of the opening of the Polish intelligence archives* – 28–29 listopada 2019 r., konferencja *Need to Know IX: Intelligence and major political change*, Tallinn (Estonia). Organizatorzy: IPN, Centrum Badań nad Zimną Wojną Uniwersytetu Południowej Danii, Międzynarodowe Centrum Obrony i Bezpieczeństwa (Estonia), Norweskie Muzeum Lotnictwa oraz King's College London (Wielka Brytania).

44. dr Rafał Łatka, *„The One Who Survived". Catholic Church in Poland in Stalinist Period in the Policy of Polish People's Republic* – 4 października 2019 r., konferencja: *Power seized. East–Central Europe Ruled by Communist Parties (1948–1956)*, Budapeszt (Węgry). Organizatorzy: NEB, IPN.

45. dr Rafał Łatka, *The Catholic Church in Poland – Key Factor in the Transformation Process?* – 12–13 listopada 2019 r., konferencja: *Annus Mirabilis 1989*, Bratysława (Słowacja). Organizatorzy: UPN, Klub 89, Slovnske Narodne Muzeum, Slovensky Narodny Archiv, European Network Remembrence and Solidarity.

46. dr Rafał Łatka, *Roman Catholic Church in occupied Poland* – 18–20 listopada 2019 r., konferencja *Poland first to fight. International Historical Conference*, Waszyngton (USA). Organizator: Coalition of Polish Americans.

47. dr Rafał Łatka, *Communist policy towards the Catholic Church in People's Poland* – 25–26 listopada 2019 r., konferencja: *Repressions against religion in the communist countries*, Saint Matyr Grigol Peradze House Museum, Bakurtshike (Gruzja). Organizatorzy: SOV LAB, Ambasada Polska w Gruzji, IPN, Embassy of Georgia in the Republic of Poland, Henrich Boll Siftung.

48. dr Grzegorz Majchrzak, *Wyścig Pokoju* – 30 maja 2019 r., Bratysława (Słowacja). Organizatorzy: Instytut Polski wspólnie ze słowackim UPN.

49. dr Grzegorz Majchrzak, *Polacy wobec inwazji wojsk Układu Warszawskiego na Czechosłowację* – 21 sierpnia 2019 r., Bratysława (Słowacja). Organizator: Instytut Polski.

50. Rafał Michliński, ks. Tomasz Trzaska – *Poland is looking for Heroes* – 7 listopada 2019 r., Tallinn (Estonia) – konferencja: *„Necropolis of Communist Terror".* Organizator: Estonian Institute of Historical Memory.

51. dr Jolanta Mysiakowska-Muszyńska – *Between politics and social work. A study of women's activities within the ranks of the Polish National Movement (1919–1939)* – 6 kwietnia 2019 r., Waszyngton (USA) – *The Ninth Annual Lady Blanka Rosential Kosciuszko Chair Spring Symposium*. Organizator: The Institute of World Politics, Washington D.C.

52. dr Jolanta Mysiakowska-Muszyńska – *„Catholicism is not an addition to Polish national indentity": Christian values in the Polish National Movement's political thought in the 1930's* – 17 lipca

2019 r., Manchester (Wielka Brytania) – konferencja *Religion and Radicalism in Western Culture, 1700-Present*. Organizator: Manchester Metropolitan University.

53. dr Jolanta Mysiakowska-Muszyńska – *For the political and territorial shape of Central and Eastern Europe: Polish aspirations in the eyes of the British political elite (1919–1923)* – 5–7 września 2019 r., Lancaster (Wielka Brytania) – konferencja „British International History Group 31st Annual Conference, Lancaster University". Organizator: Lancaster University, British International History Group.

54. dr Jolanta Mysiakowska-Muszyńska – *In defense of the country: A study of Polish anti-communist thought during the inter-war period* – 29–31 maja 2019 r., Belfast (Wielka Brytania) – konferencja *Anti-Communism in the Twentieth Century: An International Historical Perspective*. Organizator: Queen's University Belfast.

55. dr hab. Piotr Niwiński, *Legalizacja wileńska* – 27–28 września 2019 r., konferencja: *Polacy i Brytyjczycy w obliczu wybuchu II wojny światowej*, Londyn (Wielka Brytania). Organizatorzy: Ambasada RP w Londynie (Wielka Brytania), IPN, Biblioteka Polska POSK w Londynie, Studium Polski Podziemnej w Londynie.

56. dr Jan Olaszek, *Faces of independent journalism. Selected samizdat magazines from Central and Eastern Europe in a comparative perspective* – na spotkaniu Working Group „Alternative Culture", 1 lutego 2019 r., w ramach projektu: New Exploratory Phase in Research on East European Cultures of Dissent, Budapeszt (Węgry). Organizator: Central European University in Budapest.

57. dr hab. Patryk Pleskot, *Prises de position de la diaspora polonaise face à la naissance de la „Solidarność" et l'instauration de l'état de guerre sur l'exemple de la Polonia australienne* – 28–30 stycznia 2019 r., konferencja: *Solidarnosc et l'effondrement du communisme européen (1980–1989)*, Roche-sur-Yon (Francja). Organizator: Oddział PAN w Paryżu.

58. dr hab. Patryk Pleskot, *Mai 1958 en Corse et en France dans les rapports des services de renseignement communistes (sur l'exemple de la Pologne)* – 8 marca 2019 r., konferencja: *Mai 1958 en Corse*, Bastia-Corte (Francja). Organizator: University of Corsica.

59. dr hab. Patryk Pleskot, *Between Enthusiasm and Fear. Western political reactions towards the Polish political transformation of 1989* – 5–7 kwietnia 2019 r. konferencja: *1989 and its Effects on Central and Eastern Europe (Midwest Slavic Conference)*, Columbus (USA). Organizator: The Ohio State University.

60. dr Marcin Przegiętka, *Zalążki struktur Gestapo. Niemieckie grupy operacyjne Policji Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa jesienią 1939 r. na okupowanych ziemiach* polskich – 27–28 września 2019 r., Londyn (Wielka Brytania), konferencja: *Polacy* i Brytyjczycy w *obliczu wybuchu II wojny światowej*. Organizator: IPN, Ambasada RP w Londynie.

61. dr Michał Przeperski, *Last resort: party intellectuals in the late 1980's Poland* – 26 kwietnia 2019 r., konferencja: *Communist Parties in East Central Europe: Frameworks of Knowledge Acquisition and Dissemination 1945–1989*, Budapeszt (Węgry). Organizator: Central European University.

62. dr Michał Przeperski, *Between Denial and Psychotherapy: Sociohistorical Essays in Contemporary Polish Literature* – 16 czerwca 2019 r., konferencja: *ASEEES Summer Convention*, Zagrzeb (Chorwacja). Organizator: American Society for East European and Eurasian Studies.

63. dr Michał Przeperski, OBBH IPN Gdańsk, referat *Ship without the Rudder. The Polish Journalism and the Attempt at Self-Correction of the System after 20th Congress of the CPSU* – 3 października 2019 r., konferencja: *Power Seized. East Central Europe Ruled by Communist Parties (1948–1956)*, Budapeszt (Węgry). Organizator: Nemzeti Emlékezet Bizottsága.

64. dr Michał Przeperski, *An Apolitical Community? Poles before June 1989* – 23 października 2019 r., konferencja: *Poland 1989: Negotiations, (Re)Constructions, Interpretations*, Halle (Niemcy). Organizator: Aleksander-Brückner-Zentrum für Polenstudien, Halle.

65. dr Michał Przeperski, *Inventing Free Market Leninism? Dillemmas of the Last Communist Generation in Hungary and Poland* – 25 listopada 2019 r., konferencja: *ASEEES Annual Convention, San Francisco (USA)*. Organizator: American Society for East European and Eurasian Studies.

66. dr Dariusz Rogut, *Wywózki z Wilna żołnierzy Armii Krajowej po akcji »Ostra Brama«* – 19–21 marca 2019 r., Wilno (Litwa), konferencja: *Spojrzenie na relacje polsko-litewskie w XX w.* Organizatorzy: Ambasada RP w Wilnie, Instytut Polski w Wilnie, Wspólnotę Polską, Dom Polski w Wilnie i Instytut Pamięci Narodowej.

67. dr Dariusz Rogut, *Polacy represjonowani przez władze sowieckie w obozach kontrolno-filtracyjnych w ZSRS w latach 1945–1947* – 7–8 maja 2019 r., konferencja: *Represje komunistyczne przeciwko Gruzinom i Polakom 1918–1991*, Tbilisi (Gruzja). Organizator: IPN, The Soviet Past Research Laboratory (SovLab), Uniwersytet im. Ilii Czawczawadze w Tbilisi, Fundacji H. Bölla, Ambasada RP w Tbilisi.

68. dr Paweł Sasanka, *Authorities, Press and Journalists in Poland between the 20th CPSU Congress and October 1956* – 3–4 października 2019 r., Budapeszt (Węgry) Second International Conference *Revolution Accomplished. Communists in power. Power seized. East Central Europe Ruled by Communist Parties (1948–1956)*. Organizator: Węgierski Komitet Pamięci Narodowej (NEB) i IPN.

69. dr Paweł Sasanka, *Obrazy zimnej wojny*. Wykład wprowadzający przed otwarciem wystawy *Zimna Wojna. Krótka historia podzielnego świata* oraz udział w dyskusji panelowej na temat miejsca krajów Europy Środkowo-Wschodniej w zimnej wojnie – Kiszyniów (Republika Mołdawii), 29 maja 2019 r. Organizator: Instytut Polski w Bukareszcie, Ambasada RP w Republice Mołdawii, IPN.

70. dr hab. Jacek Sawicki, *Obraz wojny 1939 r. w fotografii Juliena Bryana* – 1 września 2019 r., Londyn (Wielka Brytania) – wystąpienie podczas uroczystości w Polskim Ośrodku Społeczno-Kulturalnym w Londynie towarzyszące pokazowi filmu dokumentalnego *Siege*. Organizator: POSK w Londynie.

71. Daniel Sieczkowski – *Legiony Polskie* – 9 listopada 2019 r., Navan k. Dublina (Irlandia), Obchody 101. rocznicy odzyskania przez Polskę Niepodległości. Organizator: Uniwersytet w Cork i Ambasada RP w Dublinie.

72. prof. Włodzimierz Suleja, *Kontekst odezwy Józefa Piłsudskiego do narodów Wielkiego Księstwa Litewskiego* – 19–20 marca 2019, Wilno (Litwa) – konferencja: *Spojrzenie na relacje polsko-litewskie w XX wieku*. Organizator: IPN, Ambasada RP w Wilnie, Instytut Polski w Wilnie, Wspólnota Polska, Dom Polski w Wilnie.

73. prof. Włodzimierz Suleja, *The shadow of the communist past – the Polish perspective.* – 7–8 maja 2019 r., Tbilisi (Gruzja), konferencja: *Communist Repressions in Georgia and in Poland 1918 – 1989/1991*. Organizator: IPN, The Soviet Past Research Laboratory (SovLab), Uniwersytet im. Ilii Czawczawadze w Tbilisi, Fundacji H. Bölla, Ambasada RP w Tbilisi.

74. prof. Włodzimierz Suleja, *Repressions against The Catholic Church as a center of struggle against the communist system in "People's" Poland* – 25–26 listopada 2019, Bakurciche (Gruzja), konferencja: *Repression against Religion in the Communist Countries*. Organizator: IPN, The Soviet Past Research Laboratory (SovLab), Uniwersytet im. Ilii Czawczawadze w Tbilisi, Fundacji H. Bölla, Ambasada RP w Tbilisi, Ambasada Gruzji.

75. prof. Włodzimierz Suleja, wykład dla Polonii o odzyskaniu niepodległości przez Polskę w 1918 roku – 29 listopada 2019, Tbilisi (Gruzja), Dom Kaukaski. Organizator: Związek Kulturalno-Oświatowy Polaków w Gruzji „Polonia".

76. Paweł Sztama, *Ministry of Public Security of the People's Republic of Poland as a tool of repression in 1944–1954* – 7–8 maja 2019 r., konferencja: *Communist repressions in Georgia and in Poland 1918–1989/1991*, Tbilisi (Gruzja). Organizatorzy: Ambasada RP w Tbilisi, Biuro Badań Historycznych IPN, Instytut Polski w Tbilisi, Soviet Past Research.

77. Paweł Sztama, *Circumstances of death of the Solidarity chaplain, priest Jerzy Popiełuszko* – 25–26 listopada 2019 r., konferencja: *Repression against religion in the communist countries*, Bakurciche (Gruzja). Organizatorzy: Ambasada Gruzji w Warszawie, Ambasada RP w Tbilisi, Biuro Badań Historycznych IPN, Fundacja im. Heinricha Bölla, Soviet Past Research Laboratory (SovLab) (Tbilisi), Uniwersytet im. Ilii Czawczawadze (Tbilisi).

78. dr hab. Mirosław Szumiło, *„Виборюючи незалежність", присвячена 140-річчю з дня народження голови Директорії УНР та Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри* – Kijów (Ukraina), 16–17 maja 2019 r. Organizator: Kijowski Narodowy Uniwersytet im. Tarasa Szewczenki.

79. dr hab. Mirosław Szumiło, *Polsko-československé vztahy v letech 1980–1981* – 29–30 maja 2019 r., konferencja: *Československo v letech 1986–1989*, České Budějovice (Czechy). Organizator: USTR, Jihočeské muzeum.

80. dr hab. Mirosław Szumiło, *Geneza sojuszu. Stosunki dyplomatyczne Ukraińskiej Republiki Ludowej z Polską (sierpień 1919–kwiecień 1920)* – 28 września 2019 r., *Międzynarodowa konferencja naukowa z okazji 100-lecia nawiązania polsko-ukraińskich stosunków dyplomatycznych*, Kijów (Ukraina). Organizator: Instytut Polski w Kijowie.

81. dr hab. Mirosław Szumiło, *The Communist Elite of Power in Poland and Czechoslovakia in the Period of Stalinism. An Attempt to Compare The Second International Conference Revolution accomplished. Communists in power: "Power seized. East-Central Europe Ruled by Communist Parties (1948–1956)"* – 3–4 października 2019 r. Budapeszt (Węgry). Organizator: IPN, NEB.

82. dr hab. Mirosław Szumiło, *Polish Union Workers Party in the Face of political Transformation in Poland in* 1989 – 12–13 listopada 2019 r. konferencja: *Annus mirabilis 1989 a Slovensko: Od totality k demokracii/ Annus mirabilis 1989 and Slovakia: From a totalitarian regime to democracy*, Bratysława (Słowacja). Organizator: UPN, Uniwersytet Komeńskiego.

83. dr hab. Mirosław Szumiło, *Repressions against the clergy in Czechoslovakia (1948–1989). Repression against Religion in the Communist Countries* – 25–26 listopada 2019 r., Bakurciche (Gruzja). Organizator: IPN i The Soviet Past Research Laboratory (SovLab)

84. dr hab. Jan Szumski, udział w panelu dyskusyjnym – *Osiągniecia i perspektywy działalności Biblioteki Polsko-Syberyjskiej*, („Итоги и перспективы деятельности Польско-сибирской библиотеки") – 26 luty 2019 r. Moskwa (Rosja). Konferencja *Поляки в Сибири и на Дальнем Востоке в XIX – XX вв*. Organizator: IPN i Instytut Polski w Moskwie.

85. dr hab. Jan Szumski – *Документы ЦК КПСС по истории советско-польских отношений как источник по истории партийного делопроизводства* [Dokumenty KC KPZR do historii stosunków sowiecko-polskich jako źródło do historii zarządzania dokumentacją partyjną] – 22 marca 2019 r. Moskwa (Rosja). Międzynarodowa konferencja poświęcona historii zarządzaniu dokumentacją i dziejom biurokracji: *Управление документацией: прошлое, настоящее, будущее*. Organizator: Rosyjski Państwowy Uniwersytet Humanistyczny i UMCS.

86. dr hab. Jan Szumski, *Remaking Ukraine after WWII: The Clash of Local and Central Soviet Power, 1944–1950*, panel ekspercki – 13 czerwca 2019 r. Kijów (Ukraina). Międzynarodowa konferencja *Przywracanie zapomnianej historii. Wyobrażenia o Europie Środkowo-Wschodniej w anglosaskich podręcznikach akademickich* (The 17th conference *Recovering Forgotten History. The Image of*

East-Central Europe in English-Language Academic Textbooks). Organizator: Foundation for Civic Space and Public Policy.

87. dr hab. Krzysztof Szwagrzyk – *Polska szuka Bohaterów, prezentacja prac Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN* – 19 września 2019 r., Ryga (Łotwa) – konferencja: *Postwar Armed Resistance in the Baltic States and Poland: Fight for Freedom*. Organizator: Muzeum Okupacji w Rydze, Ambasada RP w Rydze, Ambasada Litwy w Rydze, Ambasada Estonii w Rydze, Instytut Historii Łotwy Uniwersytetu w Rydze.

88. Grzegorz Trzyna – wystąpienie informujące o pracach Archiwum IPN z zakresu gromadzenia, opracowywania, digitalizacji i udostępniania materiałów archiwalnych, zmianach w ustawie o IPN oraz o zakresie stosowania przepisów RODO – 25–26 września 2019 r., Bratysława (Słowacja) – spotkanie przedstawicieli Europejskiej Sieci Instytucji Archiwalnych zajmujących się Aktami Tajnych Służb. Organizatorzy: Ústav Pamäti Národa, Europejska Sieć Instytucji Archiwalnych zajmujących się Aktami Tajnych Służb.

89. dr Marcin Urynowicz – *Zagłada Żydów a codzienność okupowanej Warszawy w zapiskach literatki polskiej Aurelii Wyleżyńskiej* – 22 lutego 2019 r., konferencja: *Życie codziennej okupowanej Europy*, Berlin (Niemcy). Organizator: Touro Collage Berlin.

90. dr Marcin Urynowicz – *Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w okresie II wojny światowej* – 14 marca 2019 r., Wilno (Litwa) w ramach dyskusji w Muzeum im. Gaona w Wilnie o książce Ilony *Lewandowskiej Tak teraz postępują uczciwi… Polacy z Wileńszczyzny ratujący Żydów*. Organizatorzy: Instytut Polski w Wilnie, Centrum Tolerancji Państwowego Muzeum Żydowskiego im. Gaona Wileńskiego.

91. dr Marcin Urynowicz – *Stosunki polsko-żydowskie w zapiskach inteligencji polskiej na przykładzie literatki Aurelii Wyleżyńskiej* – 28 września 2019 r., w Pociągu do Kultury (KULTURZUG) na trasie Berlin–Wrocław, w ramach projektu polsko-niemieckiego „Zakazana Ojczyzna – Verbotene Heimat".

92. Agnieszka Wojtkowska – *Legal and ethical aspects of human remains in polish archaeology* – 6 września 2019 r., Berno (Szwajcaria) – konferencja: *25th Annual Meeting of the European Association of Archaeologists*. Organizator: European Association of Archaeologists.

93. Grzegorz Wołk, *Solidarność, Anna Walentynowicz i upadek PRL* – 13 czerwca 2019 r., w ramach działalności Przystanku Historia IPN wykład w ambasadzie RP w Brukseli.

94. Paweł Zielony, dr Mariusz Żuławnik – *Operacja Polska NKWD 1937–1938* – 17 listopada 2019 r., Nowy Jork (USA) – prelekcja z okazji wernisażu wystawy *Rozkaz nr 00485. Antypolska operacja NKWD na sowieckiej Ukrainie 1937–1938* (VIII edycja Przystanku Historia IPN Nowy Jork). Organizator: Stowarzyszenie Pamięć, IPN, parafia pw. św. Biskupa i Męczennika na Manhattanie.

95. Paweł Zielony, dr Mariusz Żuławnik – *Operacja Polska NKWD 1937–1938* – 19 listopada 2019 r., Clark (USA) – wykład i warsztaty dla nauczycieli (VIII edycja Przystanku Historia IPN Nowy Jork). Organizator: Stowarzyszenie Pamięć, IPN, Polska Fundacja Kulturalna w Clark.

96. dr Mariusz Żuławnik – *Archiwum IPN – zasób i współpraca międzynarodowa* – 15–18 października 2019 r., Ałmaty (Kazachstan) – konferencja: *Nowoczesne archiwum: praktyka, problemy, innowacje* z okazji 25-lecia istnienia Archiwum Prezydenta Republiki Kazachstanu. Organizator: Archiwum Prezydenta Republiki Kazachstanu.

ZAŁĄCZNIK NR 6:
WYKAZ NOTACJI
ZREALIZOWANYCH PRZEZ IPN W 2019 r.

Liczba notacji ogółem: **2259** Liczba notacji zrealizowanych w 2019 r.: **160**

Operacja antypolska NKWD/II wojna światowa/okupacje/Polacy ratujący Żydów/Zbrodnia Wołyńska

1. Bajer Ryszard – rozmowa ze świadkiem wydarzeń podczas II wojny światowej na Pomorzu o realiach okupacyjnych w Bydgoszczy oraz o działalności Armii Krajowej.
2. Bąkowski Franciszek – wywiad ze świadkiem masakry w Hucie Pieniackiej w 1943 r.
3. Bigus Eugeniusz – wywiad z mieszkańcem polskich Kresów, który opowiada o ludobójstwie na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej.
4. Blitek Józefa – rozmowa dotycząca życia codziennego w Kocmyrzowie pod Krakowem w okresie okupacji, świadek opowiada o ukrywaniu żydowskiej rodziny.
5. Borucińska Wacława – wywiad z żołnierzem 27. Wołyńskiej Dywizji Armii Krajowej, także na temat ludobójstwa Polaków na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej.
6. Bryg Józefa – wywiad ze świadkiem zbrodni popełnionych przez SS Galizien w Podkamieniu i Palikrowach.
7. Burghardt Anna – wywiad z córką zamordowanego w Katyniu Karola Ogrodnickiego, kierownika szkoły powszechnej w Żołyni, działacza społecznego i oświatowego.
8. Charewicz Lech Aleksy – rozmowa ze świadkiem wydarzeń II wojny światowej. Wybuch wojny oraz okupację przeżył wraz z matką w Warszawie. Był świadkiem powstania warszawskiego. W październiku 1944 r. został wypędzony do filii Dulagu 121 w Ursusie, a następnie wywieziony pod Kraków.
9. Chociej Stefan – wywiad dotyczący przeżyć świadka podczas II wojny światowej. Opowiada o obronie Grodna oraz deportacji i wywózce na Syberię a następnie o okolicznościach i trudach powrotu do Polski.
10. Ciemniewska Maria – wywiad związany z losami rodziny podczas okupacji niemieckiej.
11. Doleżał Kazimiera – rozmowa z mieszkanką przedwojennego Lwowa. Opowiada o życiu we Lwowie przed okupacją, a także o wkroczeniu Sowietów, następnie o okupacji Lwowa, wkroczeniu Niemców oraz o życiu codziennym w czasie okupacji sowieckiej i niemieckiej.

12. Dudek Władysław – wywiad z synem Zofii Dudek, nauczycielki, harcerki i więźniarki KL Ravensbrück.

13. Dusiewicz Włodzimierz – rozmowa dotycząca przeżyć i doświadczeń świadka podczas II wojny światowej. Do wybuchu wojny mieszkał w Wielkopolsce. Wysiedlony z rodziną, przeszedł obóz w Konstantynowie. W Warszawie mieszkał w internacie Rady Głównej Opiekuńczej. Brał udział w konspiracji harcerskiej i tajnych kompletach.

14. Elektorowicz Leszek – opowieść o Lwowie, jego prezydentach: Drohojowskim, Ostrowskim, o wybuchu wojny, o edukacji. Świadek w latach 1940–1941 uczęszczał do szkoły sowieckiej. Pracował w Instytucie prof. Weigla (w roli karmiciela), następnie w komórce legalizacji dokumentów, gdzie wystawiane były metryki i fałszywe dokumenty, również dla Żydów.

15. Filar Władysław – wywiad z żołnierzem 27. Wołyńskiej Dywizji Armii Krajowej, polskim historykiem.

16. Gierejkiewicz Józef – rozmowa o doświadczeniach i przeżyciach świadka podczas II wojny światowej.

17. Gliszczyński Jerzy – rozmowa ze świadkiem powstania warszawskiego, który jako czterolatek został ciężko ranny. Przeszedł wygnanie przez Dulag 121 w Pruszkowie i wywózkę do wsi k. Końskiego w Kieleckiem. Tam był świadkiem wkroczenia Armii Czerwonej.

18. Głębocka Halina – wywiad dotyczący przeżyć świadka podczas II wojny światowej. Opowiada o obronie Grodna oraz deportacji i wywózce na Syberię, a następnie o okolicznościach i trudach powrotu do Polski.

19. Gołębiewska Stanisława – rozmowa dotycząca przeżyć związanych z II wojną światową, kiedy cała rodzina została zmuszona przez Niemców do opuszczenia swojego domu i umieszczona w obozie przejściowym w Forcie III w Pomiechówku.

20. Górecka Maria – wywiad z córką, zamordowanego 16 maja 1943 r., w więzieniu karno-śledczym gestapo w Forcie III w Pomiechówku, organisty z Nasielska Jana Bieńka. Był on członkiem Armii Krajowej oraz Tajnej Organizacji Nauczycielskiej. Maria Górecka była świadkiem aresztowania ojca.

21. Górska-Gołaska Krystyna – rozmowa na temat życia codziennego przed wybuchem wojny w majątku ziemskim na Pomorzu. Świadek opowiada o wydarzeniach, w których uczestniczył podczas wojny: o ucieczce przed Niemcami i okupacyjnej codzienności w Generalnym Gubernatorstwie.

22. Grajek Józef – rozmowa na temat masowych egzekucji przeprowadzonych przez Niemców w lasach Palędzia i Zakrzewa w latach 1939–1940.

23. Gwoździar Natalia – wywiad z Polką mieszkająca na Ukrainie. Opowiada o losach przybycia swojej rodziny z Polski do Baru (pocz. XX w.) o losach dziadka, który 31 grudnia 1937 r. został aresztowany, a następnie zamordowany w ramach sowieckiej „operacji polskiej NKWD".

24. Heydel Andrzej – wywiad związany z losami rodziny Heydlów podczas okupacji.

25. Hypka Genowefa – wywiad związany ze zbrodniami niemieckimi w Wielkopolsce w 1939 r. rozmowa na temat ojca, ofiary obozu koncentracyjnego Mauthausen.

26. Idzikowska Hanna – rozmowa z córką Reginy Rutkowskiej-Idzikowskiej, która w czasie II wojny światowej została umieszczona w przez Niemców w obozie przejściowym w Pomiechówku, skąd udało jej się uciec.

27. Janczarski Zbigniew – wywiad z mieszkańcem Lwowa. Świadek opowiada o życiu pod okupacją niemiecką i sowiecką oraz o eksterminacji ludności żydowskiej we Lwowie.

28. Jaworska Danuta – opowieść o wkroczeniu Niemców do Lwowa, jego okupacji przez Niemców i Sowietów, o Akcji „Burza" i aresztowaniu żołnierzy AK przez Sowietów 31 lipca 1944 r.

29. Kalinowska Janina – wywiad ze świadkiem, mieszkańcem polskich Kresów, który opowiada o ludobójstwie na Wołyniu i Małopolsce Wschodniej.

30. Kamola Anna – wywiad ze świadkiem, mieszkańcem polskich Kresów, który opowiada o ludobójstwie na Wołyniu i Małopolsce Wschodniej.

31. Kaniewski Ryszard – rozmowa o pomocy udzielonej przez jego rodzinę dwóm Żydówkom w getcie w Łukowie w 1943 r. – Udel i Esterze Feferman.

32. Kanigowska Barbara – notacja biograficzna, świadek opowiada o codzienności okupacyjnej w majątku Turnawiec koło Kazimierzy Wielkiej, działalności rodziców w AK w inspektoracie „Maria".

33. Kapera Władysław – opowieść o rodzinie Kaperów, wkroczeniu Niemców do Jodłownika. Świadek opowiada o społeczności żydowskiej w Jodłowniku przed okupacją i w jej trakcie, ukrywaniu przez rodziców Władysława Kapery żydowskiej rodziny Berków w stodole (3 osoby) oraz Beniamina Einhorna w domu w Stróży. Opowieść o represjach okupanta wobec Polaków, funkcjonariuszach Policji Granatowej w Plewni i Długoszu.

34. Karwowska Regina – wywiad ze świadkiem zbrodni w Jedwabnem w 1941 r.

35. Klech Leokadia – wywiad ze świadkiem, mieszkańcem polskich Kresów, który opowiada o ludobójstwie na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej.

36. Kłoczko Władysław – opowieść o kampanii wrześniowej 1939 r., sowieckiej, a następnie niemieckiej okupacji Lwowa, represjach okupanta wobec Polaków, działalności AK we Lwowie, ataku na magazyn broni Włochów we Lwowie, wywózkach na Syberię, repatriacji do Polski po zakończeniu II wojny światowej.

37. Kmieć Janina – rozmowa z Polką mieszkającą na Ukrainie. W 1937 r. została wywieziona z całą rodziną do Donbasu na 10 lat. Opowiada o warunkach życia na zesłaniu. W 1937 r. jej ojciec został aresztowany przez NKWD. W latach 90. rodzina otrzymała informację, że ojciec został rozstrzelany w 1938 r., a potem zrehabilitowany.

38. Kos-Górska Danuta – opowieść o przedwojennym Lwowie, o okupacji sowieckiej, a następnie niemieckiej, także o represjach okupantów.

39. Kostrzewski Andrzej – opowieść o pochodzeniu rodziny Kostrzewskich, przodkach rodziny, osiedleniu w Krakowie, uczęszczaniu do szkół przed II wojną światową, wybuchu wojny, warunkach życia w czasie wojny, zaangażowaniu w konspirację, pracy dla wywiadu AK Okręg Kraków.

40. Kozłowski Józef – wywiad dotyczył losów dziadka, Marcina Jasińskiego, który w latach 30. XX w. był represjonowany przez władze sowieckie w ramach „operacji polskiej NKWD".

41. Krasnodębska Danuta – notacja dotycząca historii rodziny oraz wydarzeń rozgrywających się podczas II wojny światowej. Pani Danuta była świadkiem napadu oddziału AK na niemiecką kasę kolejową w Dęblinie w 1943 r. Opowiada również o innych wydarzeniach okupacyjnych w Dęblinie oraz o swoich działaniach pomocniczych dla oddziału partyzanckiego.

42. Kraszewska Wanda – wywiad z krewną Kazimierza Pianowskiego, który został aresztowany 9 kwietnia 1943 r. przez gestapo. Był członkiem konspiracyjnej Tajnej Armii Polskiej. Osadzony w areszcie karno-śledczym gestapo w Forcie III w Pomiechówku. Następnie trafił do KL Mauthausen, gdzie zmarł.

43. Krzysztoporska Elżbieta – wywiad związany z losami rodziny podczas okupacji niemieckiej.

44. Kubala Franciszek – opowieść o historii rodziny, pobieraniu nauki w szkole melioracji w Krakowie, wybuchu II wojny światowej, uniknięciu pracy dla Baudienstu, wstąpieniu do ZWZ/AK, obozowym życiu w partyzantce, pracy dla placówki Uszew – „Urban" AK, realizacji Akcji „Burza" w Brzeskiem, bitwie z Niemcami w Woli Stróskiej w październiku 1944 r.

45. Kubiczek Daniela – wywiad ze świadkiem, mieszkańcem polskich Kresów, który opowiada o ludobójstwie na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej.

46. Kupiniak Edward – opowiada o zbrodni niemieckiej 24 czerwca 1941 r. popełnionej na mieszkańcach Lackiej Woli i działaniach podejmowanych na rzecz upamiętnienia miejsc pochówku polskich żołnierzy z Armii Małopolska i Grupy Kawalerii gen. Władysława Andersa na ziemi lwowskiej.

47. Leśków Stefan – opowieść o kampanii wrześniowej 1939 r., powrotach polskich żołnierzy z frontu i mordach na polskich żołnierzach dokonywanych przez Ukraińców, sowieckiej a następnie niemieckiej okupacji Lwowa, napadach band UPA na polskie wsie, II sowieckiej okupacji, wywózkach na Syberię, Akcji „Burza" na Kresach, repatriacji do Polski w 1946 r.

48. Lichocka Adela – wywiad z mieszkańcem polskich Kresów, który opowiada o ludobójstwie na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej.

49. Lichoglad Ludmiła – rozmowa z Polką mieszkającą na Ukrainie. Świadek opowiada m.in. represjach ze strony władz bolszewickich („rozkułaczanie"), trudnościach w kultywowaniu wiary katolickiej na Podolu w czasach sowieckich, o historii kościoła w Tywrowie i jego odbudowie w czasach współczesnych.

50. Lubian Wojciech Fryderyk – wywiad z synem oficera zawodowego WP w II RP. Świadek opowiada o zdarzeniach, w których uczestniczył w czasie okupacji, obydwoje rodzice byli zaangażowaniu w działalność w AK. W 1946 r. był obserwatorem wydarzeń związanych z „pogromem kieleckim".

51. Ludmiła Gajczewska – rozmowa dotycząca krewnego pani Ludmiły, Stanisława Opielowskiego, w czasie II wojny światowej więźnia KL Dachau oraz KL Mauthausen-Gusen.

52. Lusków Lesław – wywiad na temat tragicznych losów Żydów w getcie lwowskim i ekspatriacji na Ziemie Zachodnie.

53. Maria Chorowska – rozmowa dotycząca przeżyć świadka podczas II wojny światowej.

54. Metta Adam – wywiad z żołnierzem WP, obrońcą Lwowa we wrześniu 1939 r. Świadek opowiada o przebiciu się wraz z kompanią przez pierścień stworzony wokół miasta, a także o aresztowaniu Polaków przez NKWD i wywózkach na Wschód.

55. Michalczewska Stefania – relacja świadka dotycząca przeżyć podczas II wojny światowej. Świadek opowiada o służbie na dworze w Porębie Wielkiej u Aleksandra Wodzickiego, wybuchu II wojny światowej, przejściu frontu, pracy u niemieckiego zarządcy dworu Melema, przeprowadzce do Krakowa, pracy w charakterze pomocy domowej u Wyższego Dowódcy Policji i SS w GG Wilhelma Krügera na Wawelu, powrocie do Podobina i życiu po zakończeniu wojny.

56. Michalewski Jan – wywiad z mieszkańcem polskich Kresów, który opowiada o ludobójstwie na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej. Świadek ocalał z pogromu Polaków, zamieszkałych we wsi Hucisko Brodzkie, przez Ukraińców.

57. Mozer Leszek – opowieść związana z historią rodziny Mozerów i ich związkach ze Lwowem. Świadek opowiada o udziale członków jego rodziny w obronie Lwowa w latach 1918–1919.

58. Nagiel Władysław – wywiad z mieszkańcem Pomiechówka, zmuszonym w czasie okupacji przez Niemców do prac przy obsłudze obozu (głównie jako furman: dowóz zaopatrzenia, przewożenie więźniów itp.). Wymienia nazwiska Niemców z kadry obozu, wspomina o egzekucji Żydów, opowiada o próbach ucieczek więźniów.

59. Narajewski Henryk – rozmowa z Polakiem mieszkającym na Ukrainie. Świadek opowiada o ciężkich losach swojej rodziny mieszkającej na Podolu, o represjach ze strony władz sowieckich w ramach „operacji polskiej NKWD" w 1937 r.

60. Nicewicz Włodzimierz – rozmowa z Polakiem mieszkającym na Ukrainie. Służył w Armii Radzieckiej na dalekim Wschodzie. Opowiedział o sytuacji Polaków w ZSRS w czasie władzy radzieckiej, o prześladowaniach. Przekazał relacje usłyszane od sąsiadów o aresztowaniach i rozstrzeliwaniach Polaków w latach 1937–1938 i o wcielaniu osób z polskim pochodzeniem do Armii Czerwonej w 1944 r.

61. Nowak Jan – wywiad dotyczący zbrodni katyńskiej. Świadek opowiada o swoim wuju zamordowanym przez Sowietów w 1940 r.

62. Nowakowski Jakub – wywiad z żołnierzem batalionu „Zośka", uczestnikiem powstania warszawskiego, który walczył na Żoliborzu w 226. plutonie Zgrupowania „Żniwiarz". Po powstaniu był więźniem obozu jenieckiego Stalag XI-A Altengrabow.

63. Nykowska Maria – wywiad z mieszkanką polskich Kresów. Część jej rodziny w 1940 r. została wywieziona przez NKWD do Kazachstanu. Świadek opisuje również okupację niemiecką (m.in. wymordowanie Żydów i Cyganów). Była świadkiem mordów ukraińskich w 1943 r.

64. Obara Stefania – wywiad z żołnierzem Armii Krajowej, ps. „Stefa". Opowiada o służbie i konspiracji podczas wojny. Uczestniczyła w Akcji „Burza" jako sanitariuszka w szpitalu polowym w Hermanowej. W latach 1980–1981 działała w „Solidarności" Rolników Indywidualnych w Gminie Tyczyn.

65. Orlicka Elżbieta – rozmowa z córką Zacheusza Moszczyńskiego, zamordowanego przez gestapo 29 października 1943 r. w Forcie III w Pomiechówku. Zacheusz Moszczyński był zastępcą komendanta ZWZ/AK w placówce Janowiec Kościelny.

66. Orlik Ludwika – wywiad z mieszkańcem polskich Kresów, który opowiada o ludobójstwie na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej.

67. Pasikowska Jadwiga – wywiad z mieszkańcem polskich Kresów, który opowiada o ludobójstwie na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej.

68. Pilecki Alfred – wywiad z mieszkańcem polskich Kresów, który opowiada o ludobójstwie na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej.

69. Pinkiewicz Jan – wywiad z mieszkańcem polskich Kresów, który opowiada o ludobójstwie na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej.

70. Podhorski Jan – wywiad z ochotnikiem w batalionie Obrony Narodowej w 1939 r. Po kapitulacji zbiegł z niemieckiej niewoli. Zakładał harcerską organizację konspiracyjną. W 1942 r. przedostał się

do Generalnego Gubernatrostwa i wstąpił do Organizacji Wojskowej Związek Jaszczurczy. W powstaniu warszawskim dowodził plutonem w pułku Narodowych Sił Zbrojnych, potem walczył w batalionie AK „Miłosz". Po kapitulacji trafił do niewoli.

71. Podolan Vitalij – wywiad z zakonnikiem ze Zgromadzenia Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej. Świadek opowiada m.in. o losach kościoła katolickiego w Gniewaniu, o kultywowaniu przez rodziców religii katolickiej mimo represji ze strony władz sowieckich, o odbudowie i obecnym funkcjonowaniu dawnego klasztoru dominikanów w Tywrowie.

72. Pruszyńska Anna – opowieść o życiu codziennym podczas II wojny światowej oraz losach rodziny świadka.

73. Przybyła Marta – rozmowa na temat wysiedlenia z rodzinnego domu przez Niemców w 1940 r. i umieszczenia całej rodziny w obozie przesiedleńczym na Głównej (niem. Lager Glowna) w Poznaniu.

74. Radwańska Janina – rozmowa o losach rodziny podczas II wojny światowej i życiu codziennym w okupowanym Krakowie. Była świadkiem wydarzeń z lipca 1943 r., kiedy to Niemcy przeprowadzili krwawą pacyfikację Polaków w Woli Justowskiej.

75. Remliger Edward – wywiad z więźniem Fortu III w Pomiechówku, w którym przebywał od marca do lipca 1941 r. razem z rodzeństwem i rodzicami.

76. Robak Jerzy – wywiad związany ze zbrodnią katyńską oraz losami krewnego świadka, Józefa Robaka, osadzonego w Ostaszkowie, zamordowanego w 1940 r. w Twerze.

77. Saszko Irena – rozmowa z Polką mieszkającą na Ukrainie. Opowiada o represjach władz sowieckich wobec jej rodziny. Jej babcia w 1937 r. została zesłana z rodziną z Gródka do Donbasu na 10 lat. Ojciec babci został aresztowany przez NKWD i rozstrzelany.

78. Skarzyński Andrzej – wywiad związany z losami rodziny podczas okupacji niemieckiej.

79. Sokołowska Janina – notacja o losach lwowskiej rodziny świadka w czasie II wojny światowej i pierwszych latach po ekspatriacji do Gliwic.

80. Staszewska-Wieczorek Maria – rozmowa dotycząca wydarzeń rozgrywających się podczas II wojny światowej. Świadek opisuje pierwsze dni września 1939 r., okupację niemiecką w Warszawie oraz okres powstania warszawskiego.

81. Stawski Jerzy – wywiad z żołnierzem Armii Krajowej (od 1943 r.). Uczestniczył m.in. w likwidacji szefa gestapo w Radomsku oraz odbiciu więźniów z tamtejszego więzienia (żołnierzy AK i Żydów). Uczestniczył w Akcji „Burza". Od wiosny 1945 r. był żołnierzem organizacji niepodległościowej o nazwie Konspiracyjne Wojsko Polskie.

82. Stępień Konrada– rozmowa z byłą więźniarką niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Stutthof.

83. Strózik Kazimiera – wywiad, w którym świadek opowiada o oficerach Wojska Polskiego idących do sowieckiej niewoli w 1939 r., a także o deportacji na Syberię, życiu i pracy na zesłaniu, o spotkaniu z Wandą Wasilewską i ekspatriacji do Wrocławia w 1945 r.

84. Sulikowski Albin – wywiad ze świadkiem, mieszkańcem polskich Kresów, który opowiada o ludobójstwie na Wołyniu i Małopolsce Wschodniej.

85. Swarcewicz Eugeniusz – nagranie z Polakiem mieszkającym na Ukrainie, opowiada m.in. o represjach ze strony władz sowieckich w ramach „operacji polskiej NKWD" w 1937 r. wymierzonych przeciwko jego ojcu.

86. Szemioth Aleksandra – wywiad biograficzny. Świadek opowiada o dzieciństwie na Wileńszczyźnie, represjach sowieckich w latach 1939–1940, deportacji do Kazachstanu, życiu codziennym na zesłaniu, powrocie do Polski.

87. Szulak Stanisław (ksiądz) – rozmowa z proboszczem parafii katolickiej w Krasnem na Ukrainie. Świadek opowiada o bohaterskiej działalności ks. Chomickiego jako niezłomnego duszpasterza w czasach sowieckiego terroru i prześladowań wymierzonych przeciwko katolikom.

88. Szwal Zofia – wywiad ze świadkiem, mieszkańcem polskich Kresów, który opowiada o ludobójstwie na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej.

89. Szymiczek Zygmunt – wywiad z synem powstańca śląskiego, który w 1939 r. został wcielony do Wehrmachtu.

90. Tarnowski Aleksander – wywiad ze świadkiem, który opowiada o losach swojej rodziny podczas wojny oraz o życiu codziennym podczas okupacji niemieckiej.

91. Telatyńska Franciszka – wywiad z przedwojenną mieszkanką polskich Kresów. W okresie okupacji była świadkiem mordu Żydów przez Niemców z pomocą Ukraińców. W kwietniu 1944 r. jej ukraińscy sąsiedzi ze wsi Polana zamordowali 45 mieszkańców tej wsi. Ona i część mieszkańców ocalała, opuszczając domy i ukrywając się w lesie.

92. Tiuchtij Józefa – wywiad dotyczący przeżyć świadka podczas II wojny światowej. Opowiada o „operacji polskiej NKWD" z 1937 r. deportacjach, wywózce na Syberię a następnie o okoliczności i trudach powrotu do Polski.

93. Troszczyński Henryk – notacja z mieszkańcem warszawskiej Woli, który od 1942 r. był żołnierzem AK. W tym samym roku został przez Niemców skierowany do przymusowej pracy pod Smoleńsk, a następnie w rejon Katynia. Tam odkrył groby zamordowanych w 1940 r. polskich oficerów. Był świadkiem prac ekshumacyjnych. Po powrocie do Warszawy wziął udział w powstaniu warszawskim, był świadkiem niemieckich zbrodni na ludności cywilnej Woli.

94. Wacław Sawicki – wywiad z byłym żołnierzem ludowego Wojska Polskiego. Świadek opowiada o swoich losach podczas wojny i służbie w LWP.

95. Wendland Aleksandra – wywiad ze świadkiem wydarzeń II wojny światowej, mieszkanką Poznania, we wrześniu 1939 r. wraz z rodziną umieszczona została niemieckim obozie przesiedleńczym (niem. Lager Glowna) w Poznaniu. Następnie wywiezieni zostali do GG.

96. Weychert Bogusława – notacja ze świadkiem wydarzeń związanych z II wojną światową. Należała wraz z ojcem i siostrami do Batalionów Chłopskich. W swoim gospodarstwie ukrywali rodzinę polskich Żydów.

97. Wielosz Rozalia – wywiad ze świadkiem, mieszkańcem polskich Kresów, który opowiada o ludobójstwie na Wołyniu i Małopolsce Wschodniej.

98. Wierzbowska Danuta – wywiad ze świadkiem, który opowiada o losach swojej podczas II wojny światowej na terenie Kielc i ziemi kieleckiej.

99. Wierzbowski Stefan – świadek opowiada o swoim dzieciństwie, wybuchu wojny oraz o życiu codziennym podczas niemieckiej okupacji w Żywcu.

100. Wodzyńska Halina – rozmowa dotycząca przeżyć związanych z II wojną światową. Pani Halina wraz z całą rodziną została zmuszona przez Niemców do opuszczenia swojego domu i umieszczona w obozie przejściowym w Forcie III w Pomiechówku.

101. Wojciechowska Zuzanna – wywiad ze świadkiem, mieszkańcem polskich Kresów, który opowiada o ludobójstwie na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej.

102. Wojno Lucyna – wywiad z więźniem niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Auschwitz.

103. Wolak Tadeusz – wywiad z żołnierzem 27. Wołyńskiej Dywizji Armii Krajowej, a także na temat ludobójstwa Polaków na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej w 1943 r.

104. Woś Zofia – wspomnienia dotyczące Węglówki pod Mszaną Dolną. Świadek opowiada o życiu codziennym, walkach we wrześniu 1939 r., okupacji niemieckiej i represjach wobec ludności żydowskiej. Pojawiają się również wątki pomocy udzielanej przez świadka ukrywającym się Żydom na terenie Mszany Dolnej.

105. Zabłocki Leszek – wywiad z członkiem wojennego pogotowia harcerzy w 1939 r. w Warszawie, a następnie żołnierzem Organizacji Wojskowej Związek Jaszczurczy. Aresztowany w 1942 r., więziony na Pawiaku, przesłuchiwany w siedzibie gestapo w Al. Szucha. Więzień niemieckich obozów: KL Majdanek, KL Gross-Rosen i KL Leitmeritz w Czechach.

106. Zaleski Leszek – wywiad z synem Jana Zaleskiego, żołnierza Armii Krajowej działającego na północnym Mazowszu. Jako kilkuletni chłopiec był świadkiem aresztowania ojca przez gestapo. Jan Zaleski został zamordowany w więzieniu karno-śledczym w Forcie III w Pomiechówku 4 lutego 1944 r.

107. Zarek Krystyna – wywiad z mieszkańcem polskich Kresów, który opowiada o ludobójstwie na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej.

108. Zdrojewska Maria – wywiad z mieszkańcem polskich Kresów, który opowiada o ludobójstwie na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej.

109. Żurek Mieczysław – notacja z żołnierzem Armii Krajowej z partyzanckiego ugrupowania „Żelbet", ps. „Szumny". Opowiada o działalności konspiracyjnej i partyzanckiej m.in. akcji w Łęgu 8 maja 1944 r., Akacji „Burza" w inspektoracie „Maria" oraz o bitwie pod Barbarką.

110. Żymełka Salomea – rozmowa ze świadkiem, który w chwili rozpoczęcia wojny miał 9 lat. Opowiada o wybuchu wojny, rzeczywistości okupacyjnej, „wyzwoleniu" i przejściu wojsk sowieckich.

Podziemie niepodległościowe (działalność, akcje, Żołnierze Wyklęci, represje)

1. Borkowski Eugeniusz – wywiad z członkiem NSZ/NZW. Świadek złożył przysięgę na ręce Mieczysława Dziemieszkiewicza „Roja". W oddziale pełnił funkcje łącznika i zwiadowcy, a później magazyniera broni. W 1950 r. UB aresztowało ojca i siostrę. Krótko potem w domu państwa Borkowskich został zorganizowany „kocioł" w celu pojmania „Roja". Świadek uratował go przed aresztowaniem, a w ramach restrykcji powołano go do wojska, które odsłużył w kopalni.

2. Gronowska Maria – rozmowa dotycząca działalności jej ciotki – Wandy Wolanin „Morwy" oraz innych członków jej rodziny (dziadek – Jan Wolanin, wujek – Mieczysław Wolanin) w podziemiu niepodległościowym w czasie II wojny światowej i po 1945 r.

3. Jakubowski Ryszard – wywiad z instruktorem Związku Harcerstwa Polskiego, uczestnikiem podziemnego harcerstwa w okresie stalinizmu i tzw. II konspiracji harcerskiej. W 1942 r. wstąpił do Szarych Szeregów, a w 1945 r. przeniósł się z rodziną do Warszawy. W 1949 r. w Warszawie współtwo-

rzył niepodległościową organizację harcerską Podziemna Organizacja ZHP „Orlęta". Aresztowany przez Urząd Bezpieczeństwa w Białymstoku, gdzie studiował medycynę, został uwięziony w więzieniu karno-śledczym „Toledo" w Warszawie, został skazany na 9 lat więzienia i utratę mienia.

4. Jakubowski Tadeusz Hubert – wywiad z harcerzem, pisarzem. W 1953 r. został aresztowany i więziony do 1955 r. w Pałacu Mostowskich, następnie na Rakowieckiej i w Rawiczu.

5. Korsak Włodzimierz – rozmowa z żołnierzem Armii Krajowej o ps. „Kos", członkiem placówki AK w Żabiej Woli. Uczestniczył w ratowaniu Żydów. Po wojnie wstąpił do Pogotowia Akcji Specjalnej NSZ na miasto Lublin, kierowanej przez Tadeusza Kazimierza Łuszczyńskiego „Rosy". W lipcu 1945 r. przeniósł się do Krakowa, gdzie kontynuował swoją działalność. Tam doszło do aresztowania wszystkich członków PAS NSZ. Przeszedł śledztwo prowadzone przez NKWD w Krakowie w Pałacu pod Baranami. Przebywał w więzieniu św. Michała w Krakowie, z którego uciekł. Ukrywał się do momentu ujawnienia w1947 r.

6. Lwow-Eberle Lidia – notacja biograficzna koncentrująca się również na działalności partyzanckiej podczas II wojny światowej oraz niepodległościowej po jej zakończeniu. Świadek opowiada o wstąpieniu do 5. Brygady Wileńskiej AK mjr. Zygmunta Szyndzielarza „Łupaszki", bitwie z Niemcami pod Worzianami, bitwie z partyzantką sowiecką pod Radziuszami, przejściu Brygady na Białostocczyznę, o ucieczce z „Łupaszką" do Zakopanego, ukrywaniu się przed komunistami, a także o aresztowaniu przez UB w Osielcu.

7. Sadowski Stanisław – notacja z 92-letnim byłym członkiem organizacji młodzieżowej „Młoda Polska".

8. Skawińska Janina Wanda – rozmowa o ojcu świadka Józefie Ostafinie, a także o życiu codziennym we Lwowie w czasie okupacji i zaangażowaniu ojca w konspirację w czasie II wojny światowej i po niej.

9. Wnorowski Stanisław – wywiad z synem Alicji Czerkawskiej z d. Wnorowskiej. Świadek urodził się w 1947 r. w celi śmierci na Zamku w Rzeszowie. Jego matka pracowała w strukturach wywiadowczych WiN, za co została skazana przez władze komunistyczne na karę śmierci, zamienioną następnie na karę więzienia.

PRL (opozycja, stan wojenny, funkcjonariusze, cenzura, życie społeczno-ekonomiczne, działalność opozycyjna, strajki)

1. Bzdyra Mirosław – wywiad z wiceprzewodniczącym Komitetu Założycielskiego Związku Zawodowego Funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej, członkiem kierownictwa akcji protestacyjno-okupacyjnej milicjantów w Hali „Gwardii" jesienią 1981 r. w Warszawie.

2. Czajka Jan – rozmowa z byłym żołnierzem Ludowego Wojska Polskiego, który stacjonował w jednostce w Kołobrzegu. Świadek i uczestnik wydarzeń z Grudnia '70. Brał bezpośredni udział w tłumieniu demonstracji i wystąpień antykomunistycznych.

3. Dębski Bogusław – wywiad z działaczem opozycyjnym w okresie PRL. Świadek opisuje wydarzenia związane ze stanem wojennym, w których uczestniczył.

4. Górska Anna – wywiad ze świadkiem wydarzeń Poznańskiego Czerwca 1956 r.

5. Górska-Gołaska Krystyna – rozmowa dotycząca codzienności powojennego Poznania, środowisk katolickich w Poznaniu w okresie PRL, działalności duszpasterstwa akademickiego przy klasztorze dominikanów w PRL, wprowadzenia stanu wojennego i działalności opozycji antykomunistycznej.

6. Ignasiak Edward – wywiad ze świadkiem i bezpośrednim uczestnikiem wydarzeń Sierpnia ’80. Opowiada m.in. o wybuchu i przebiegu strajków

7. Kanigowska Barbara – rozmowa dotycząca losów rodziny po zakończeniu wojny: ojciec Ludwik Śląski pracował w Państwowych Nieruchomości Ziemskich. W 1948 r. został aresztowany i skazany w sfingowanym procesie Maringe na karę więzienia. Świadek opisuje również codzienność w Poznaniu i Warszawie w okresie PRL.

8. Karasiewicz Franciszek – wywiad z emerytowanym księdzem z parafii w Murafie na Ukrainie. W 1968 r. po wyświęceniu na księdza rozpoczął pracę wikarego w Dyneburgu na Łotwie. Od 1970 r. był proboszczem parafii w Gródku. Opowiada o inwigilacji pracy księży przez radzieckie służby bezpieczeństwa, o utrudnieniach w posługach duszpasterskich.

9. Korolkiewicz Stanisława – wywiad z działaczem opozycyjnym w okresie PRL. Świadek opisuje wydarzenia związane ze stanem wojennym, w których uczestniczył.

10. Kos-Górska Danuta – notacja biograficzna. Świadek opowiada o nauce, studiach i pracy zawodowej we Wrocławiu. Opisuje funkcjonowanie opieki zdrowotnej w PRL, a także zagrożenie epidemiologiczne w tym okresie.

11. Król Roman – rozmowa z sympatykiem opozycji. Świadek opowiada m.in. o przemycie materiałów z obozu dla internowanych w Głogowie.

12. Latecki Ryszard – wywiad z drukarzem działającym w Regionie „Mazowsze” NSZZ Solidarność. W stanie wojennym kolportował książki oraz przygotował do druku. Po 13 grudnia 1981 r. był członkiem podziemnych struktur Niezależnej Oficyny Wydawniczej NOWA. Drukował „Tygodnik Mazowsze”.

13. Maleszka Jerzy – rozmowa z byłym żołnierzem Ludowego Wojska Polskiego, który stacjonował w jednostce w Babich Dołach. Świadek wybuchu i przebiegu strajków w 1980 r. W swojej relacji opowiada m.in. o Lechu Wałęsie

14. Morawiecki Kornel – wywiad z Kornelem Morawieckim, polskim politykiem, nauczycielem akademickim, działaczem opozycji antykomunistycznej w czasach PRL, założycielem i przewodniczącym Solidarności Walczącej.

15. Nowak Jan – opowieść o życiu w Andrychowie w PRL, pracy w Wytwórni Silników Wysokoprężnych w Andrychowie, początkach NSZZ „Solidarność” w Wytwórni Silników Wysokoprężnych, zaangażowaniu w NSZZ „Solidarność”, internowaniu w okresie stanu wojennego, powrocie do życia zawodowego po wyjściu z internowania.

16. Nowakowski Krzysztof – wywiad z działaczem opozycyjnym w okresie PRL. Świadek opisuje wydarzenia związane ze stanem wojennym, w których uczestniczył.

17. Paczkowski Andrzej – wywiad z historykiem, naukowcem, świadkiem i uczestnikiem wielu wydarzeń najnowszej historii.

18. Petryków Józef – rozmowa z przesiedleńcem ze Wschodu. W rozmowie opisuje pierwsze lata powojenne, swoje życie w PRL, w tym represje, których doświadczył ze strony Urzędu Bezpieczeństwa.

19. Petryniak Jerzy – wywiad z działaczem „Solidarności” oraz Solidarności Walczącej, uczestnikiem wydarzeń poznańskich, uczestnikiem protestów w związku z interwencją w Czechosłowacji. Bliski współpracownik Kornela Morawieckiego. Zatrzymany i ciężko pobity przez funkcjonariuszy MO. Od 1983 r. na emigracji w USA.

20. Pruszyńska Anna – rozmowa dotyczy głównie opisu codziennego życia w PRL.

21. Radwańska Janina – notacja biograficzna, skupiająca się na przedstawieniu życia codziennego w Krakowie i Woli Justowskiej w okresie PRL.

22. Regliński Lech – rozmowa z byłym żołnierzem Ludowego Wojska Polskiego, który stacjonował w jednostce pancernej w Słupsku. Relacja dotyczy m.in. wprowadzenia i przebiegu stanu wojennego w Polsce, w grudniu 1981 r.

23. Szymczuk Bogdan – wywiad ze świadkiem wydarzeń Sierpnia 1980 r., członkiem „Solidarności". Świadek opowiada m.in. o Annie Walentynowicz oraz przedstawia wydarzenia związane z wprowadzeniem stanu wojennego.

24. Tarnowski Aleksander – notacja biograficzna, świadek opowiada o swojej drodze edukacyjnej w PRL, opisuje życie codzienne w Krakowie i w Gdańsku.

25. Wierzbowski Stefan – notacja biograficzna. Świadek opowiada o studiach we Wrocławiu na Wyższej Szkole Rolniczej (weterynaria), pracy w Instytucie Zootechniki w Balicach.

26. Wiktor Kunin – notacja ze świadkiem wydarzeń Grudnia 1970 r., uczestnikiem strajków grudniowych w Stoczni Północnej.

27. Wołoszyn Arkadiusz – rozmowa na temat utworzenia i zaangażowania w działalność Ruchu Młodzieży Niezależnej w Gorzowie Wlkp.

28. Zborowski Lech – rozmowa z działaczem Wolnych Związków Zawodowych Wybrzeża (od 1979 r.), uczestnikiem wielu akcji protestacyjnych i ulotkowych w PRL. Świadek brał również bezpośredni udział w przygotowaniach do strajku w sierpniu 1980 r. Od 1985 r. mieszka w Bostonie.

29. Ziembiński Sławomir – wywiad ze świadkiem wydarzeń Sierpnia 1980 r., członkiem „Solidarności". Świadek przedstawia również wydarzenia związane z wprowadzeniem stanu wojennego.

30. Żurek Bogdan – rozmowa ze świadkiem wydarzeń Sierpnia '80, uczestnikiem strajków w Stoczni Gdańskiej, członkiem NSZZ „Solidarność".

Inne

1. Adamczyk Marian – wywiad z prezesem Stowarzyszenia Rodzina Katyńska w Bydgoszczy, rozmowa na temat działalności Stowarzyszenia.

2. Bartowski Sebastian – wywiad z prezesem Unisławskiego Towarzystwa Historycznego, rozmowa na temat działalności UTH oraz upamiętniania ofiar zbrodni pomorskiej.

3. Jankiewicz Marcin – wywiad z duszpasterzem na Wschodzie, głównie na Ukrainie. Opisuje zaangażowanie tamtejszych Polaków w życie religijne, o sztucznie wywołanym głodzie na Ukrainie w 1947 r. Opowiada o realiach pracy polskiego księdza na postradzieckiej Ukrainie, o kwestii języka polskiego i ukraińskiego w liturgii. Opowiada o swoich wyjazdach do Kraju Ałtajskiego, gdzie znajdują się ślady po polskich zesłańcach, m.in. w Bijsku, dokąd trafiali Polacy wywożeni z Kresów Wschodnich od 1939 r.

4. Migal Halina – notacja z Polką mieszkającą na Ukrainie. Opowiada o czasie prześladowania polskości i wiary katolickiej, o utrudnianiu przez nauczycieli praktyk religijnych polskich dzieci, o restrykcjach nakładanych na dorosłych za wiarę. Dziadek Pani Haliny został aresztowany pod zarzutem agitacji propolskiej, a potem z powodu polskiego pochodzenia zamordowany w 1938 r. w Kijowie.

5. Przywuski Adam – wywiad z proboszczem parafii w Latyczowie i kustoszem Sanktuarium Matki Boskiej Latyczowskiej. Jego staraniem w 2014 r. we wsi Kuryłówka powstał nagrobek – upamiętnienie Polikseny Paderewskiej matki urodzonego tam w 1860 r. Ignacego Paderewskiego.

6. Rogiński Tadeusz – wywiad nagrany w związku z realizacją filmu o Józefie Marcinkiewiczu. Tadeusz Rogiński jest synem Wandy Onoszko, która była blisko zaprzyjaźniona z Józefem Marcinkiewiczem.

7. Roże Henrietta – wywiad z Ukrainką mieszkającą w Kamieńskiem na Ukrainie Wschodniej, absolwentka szkół muzycznych konserwatoriów, nauczycielka gry na fortepianie, zajmuje się też muzyką kościelną. Opowiada o organizowanych współcześnie polsko-ukraińskich festiwalach muzyki narodowej i klastycznej.

8. Sękowska-Reinke Barbara – wywiad z prezesem Stowarzyszenia Rodzina Katyńska w Bydgoszczy, rozmowa na temat działalności Stowarzyszenia oraz upamiętnienia ofiar zbrodni katyńskiej.

9. Trepka Włodzimierz – rozmowa z prezesem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej Okręg Bydgoszcz na temat działalności Związku.

10. Welker Lesław – wywiad z prezesem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej Okręg Toruń na temat działalności Związku.

11. Zawalski Stanisław – wywiad z księdzem, absolwentem seminarium duchownego w Gródku. Mówi o tym, że utrzymanie polskości i przekazywanie jej dzieciom w czasach władzy radzieckiej wymagało odwagi rodziców. Opowiada o zniszczeniu polskiego kościoła w Chmielnickim w 1936 r., o działaniach księdza Jana Olszańskiego w latach 40. i 50. XX w. i później.

ZAŁĄCZNIK NR 7:
SPOTKANIA KLUBÓW IM. GEN. STEFANA ROWECKIEGO „GROTA" W ROKU 2019

Białystok			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
23 IX 2019	„Agresja sowiecka na Polskę i okupacja wschodnich terenów Rzeczypospolitej (1939–1941)"		Reaktywacja klubu w 2019 r.
Bydgoszcz			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
5 III 2019	pokaz filmu *Niezłomny* dla członków Klubu		Sala Sesyjna Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy, 30 osób
3 VI 2019	„Prace poszukiwawcze ofiar komunizmu na kwaterze więziennej cmentarza komunalnego przy ul. Kcyńskiej w Bydgoszczy"	dr Alicja Paczoska-Hauke	Sala Sesyjna Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy, 50 osób
20 XI 2019	„Sługa swego miasta - Leon Barciszewski (1883–1939) – prezydent Bydgoszczy"	Hanna Sowińska	Sala Sesyjna Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy, 30 osób
Chojnice			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
15 V 2019	„Bitwa o Monte Cassino 1944"	dr Przemysław Wójtowicz	Aula II Liceum Ogólnokształcącego w Chojnicach, 100 osób
Kraków			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
6 II 2019	„Jałta w polskiej perspektywie"	dr Paweł Należniak	

6 III 2019	projekcja filmu *Ukryte protokoły, czy oszustwo założycielskie*	rozmowa z Januszem Basterem	
8 V 2019	„Jawne i tajne instytucje polskie na Węgrzech podczas II wojny światowej”	dr Wojciech Frazik	
12 VI 2019	„Związek Odwetu ZWZ-AK w Krakowie. Dokonania grupy »Dornbacha« i »Żywioła«”	Janusz Baster	
9 X 2019	projekcja filmu Bogusławy Stanowskiej-Cichoń pt. *Iskra Niepodległości*		
Łódź			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
19 II 2019	„Płk. Jan Mazurkiewicz »Radosław« człowiek uwikłany w stulecie”	dr Robert Witak	
5 III 2019	„Przeszłość w służbie władzy – manipulacje pamięcią o II wojnie światowej w PRL”	dr Andrzej Czyżewski	
12 IV 2019	„Historia kłamstwa katyńskiego”. Prezentacja filmu *Zemsta Pionków*	Grzegorz Nawrot	Prezentacja filmu i dyskusja po filmie
28 V 2019	Prezentacja filmu Agnieszki Niemiec *Skazany na niepamięć*	Agnieszka Niemiec	Spotkanie autorskie prowadził Grzegorz Nawrot
11 VI 2019	„1989 – konflikty pamięci”	dr Andrzej Czyżewski	
10 IX 2019	„Na cichym froncie – konspiracja łódzka 1939–1945”	dr Tomasz Toborek, dr Joanna Żelazko	Promocja książki OBBH IPN w Łodzi
22 X 2019	„PESEL w PRL: informacja czy inwigilacja?”	dr Bartłomiej Kluska	
26 XI 2019	„Uchronić od zapomnienia…” – multimedialna rekonstrukcja niemieckiego obozu przy ul. Przemysłowej w Łodzi	Artur Ossowski	
17 XII 2019	„Badania nad początkami państwa polskiego – nauka i polityka 1948–1966”	dr Adrianna Szczerba	
Ostrów Wielkopolski			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
28 I 2019	Projekcja filmu edukacyjnego pt. *Danuta Siedzikówna ps. „Inka”* zrealizowanego przy pomocy polskich leśników	Słowo wstępne wygłosił Przewodniczący Klubu Jerzy Sówka	Uczestniczyło 139 osób, w tym 118 uczniów ostrowskich szkół średnich

25 II 2019	„Wojenne losy polskiego złota"	dr hab. Janusz Wróbel	Uczestniczyło w spotkaniu 98 osób, w tym 82 uczniów z trzech ostrowskich szkół i 16 osób z grona członków Klubu i zaproszonych gości
25 III 2019	„Fałszerstwa wyborcze komunistów w Wielkopolsce w latach 1946–1947"	Piotr Orzechowski	Uczestniczyło w spotkaniu 97 osób, w tym 87 uczniów z trzech ostrowskich szkół
27 V 2019	„Polska przed wrześniem 1939 r. na drodze do wojny, sytuacja polityczna i uwarunkowania międzynarodowe"	Piotr Grabarz	Uczestniczyło 38 osób. W tym 26 uczniów z dwóch ostrowskich szkół i 12 osób z grona członków Klubu i zaproszonych gości.
17 VI 2019	„Tajemnica tajemnic – prawdziwa historia ocalenia Polski i świata"	Film dokumentalny wg scenariusza i reżyserii Agnieszki Porzezińskiej i Pawła Sobczyka – o kard. Stefanie Wyszyńskim i Ojcu Św. Janie Pawle II.	Uczestniczyło 31 osób w tym 21 uczniów i 10 osób członków Klubu.
23 IX 2019	„Bitwa o Honor Miasta"	Film dokumentalny – opowieść o powstaniu warszawskim. Wprowadzenia do tematu dokonał Przewodniczący Klubu Jerzy Sówka	Uczestniczyło 130 osób, w tym 105 uczniów z czterech ostrowskich szkół i 25 osób – członków Klubu i zaproszonych gości.
28 X 2019	„Rola samorządów w czasach stalinizmu"	dr Józef Pietrzak	Uczestniczyło 116 osób, w tym 104 uczniów z ostrowskich szkół i 12 osób z grona członków Klubu i gości.
1–8 XI 2019	„Zapal znicz na grobach powstańców i żołnierzy zbrojnego podziemia niepodległościowego" – w Ostrowie Wlkp., i w Odolanowie. 6 cmentarzy i miejsc spoczynku	Członkowie Klubu	
25 XI 2019	„Udział wielkopolan w walkach o Lwów – 1918 r."	Jarosław Biernaczyk	Uczestniczyło 148 osób w tym 131 uczniów i 17 osób zaproszonych i członków Klubu.
16 XII 2019	Projekcja filmu pt. *Naukowa Kawaleria*	Film o zapomnianych polskich naukowcach w reż. Arkadiusza Gołębiewskiego.	Uczestniczyło 89 osób, w tym 78 uczniów z 4 ostrowskich szkół średnich i 11 członków Klubu.
Pabianice			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
27 XI 2019	„Struktury i kadra kierownicza urzędów bezpieczeństwa publicznego w województwie łódzkim w latach 1945–1956"	Robert Rabiega	

Piotrków Trybunalski			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
29 I 2019	„Struktury wywiadowcze Konspiracyjnego Wojska Polskiego”	Paweł Wąs	W spotkaniu uczestniczyli członkowie Klubu, kombatanci, młodzież szkół piotrkowskich. Miejsce spotkania: IV LO im. gen. S. Roweckiego „Grota” w Piotrkowie Trybunalskim
1 III 2019	V Piotrkowski Marsz Pamięci Żołnierzy Wyklętych		W marszu wzięło udział ok. 200 osób. Trasa Marszu: Pomnik Żołnierzy Wyklętych – Rynek Trybunalski
6 VI 2019	„Sztuka przetrwania – skomplikowane losy polskich aktorek w czasie drugiej wojny światowej”	Patrycja Resel	W spotkaniu uczestniczyli członkowie Klubu, kombatanci, młodzież szkół piotrkowskich.
18 VI 2019	„Okrągły Stół i wybory z czerwca 1989 r. Fakty i interpretacje”	prof. UŁ dr hab. Krzysztof Lesiakowski	W spotkaniu uczestniczyli członkowie Klubu, kombatanci, władze samorządowe Opoczna i powiatu opoczyńskiego, młodzież ze szkół z terenu Opoczna.
1 VIII 2019	75. rocznica wybuchu powstania warszawskiego. Złożenie kwiatów i zapalenie zniczy na mogiłach powstańców; V Piotrkowski Marsz Pamięci Powstania Warszawskiego		Kilkaset osób. Trasa Marszu: Pomnik Nieznanego Żołnierza – Cmentarz Rzymskokatolicki w Piotrkowie Trybunalskim
24 IX 2019	„Z dziejów Kampanii Polskiej 1939 r. na ziemi opoczyńskiej”	dr Maciej Hubka	W spotkaniu uczestniczyli członkowie Klubu, kombatanci, władze samorządowe Opoczna i powiatu opoczyńskiego, młodzież ze szkół z terenu Opoczna.
10 X 2019	„Pawiak – więzienie śledcze warszawskiego gestapo”	Joanna Gierczyńska	W spotkaniu uczestniczyli członkowie Klubu, kombatanci, młodzież szkół piotrkowskich.
23 X 2019	„Pamiętamy o tych zapomnianych” – porządkowanie zapomnianych mogił na piotrkowskich nekropoliach		Wspólnie z IV LO im. gen. S. Roweckiego „Grota”, SP nr 3 im. Szarych Szeregów oraz Hufcem Pracy w Piotrkowie Tryb.
12 XII 2019	„Major Eugeniusz Kaszyński „Nurt” (1909–1976) – legenda w cieniu »Ponurego«?”	dr Marek Jedynak	

Sieradz			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
1 III 2019	„Represje wobec żołnierzy wyklętych w powiecie sieradzkim"	Henryka Bronka	
5 IV 2019	„Sieradzanie w obozach koncentracyjnych"	Józef Szubzda	
14 VI 2019	„Sieradzanie w powstaniu warszawskim"	Jan Pietrzak	
1 VIII 2019	Spotkanie przy grobie ks. Apolinarego Leśniewskiego, kapelana Armii Krajowej w powstaniu warszawskim		Spotkanie odbyło się na cmentarzu parafialnym przy ul. Wojska Polskiego w Sieradzu
28 XI 2019	„Nie tylko maluch. Motoryzacja Polski Ludowej – o tym, jak Polacy żyjący w PRL-u przesiedli się z rowerów i motorowerów do własnych samochodów"	dr Bartłomiej Kluska	
Skierniewice			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
16 I 2019	„Kształt edukacji historycznej w 100-lecie niepodległości"	Artur Ossowski	
28 II 2019	„Historia herbu Skierniewic"	Radosław Stefanek	
7 III 2019	„Nadzieja i niewola – korespondencja wojenne Krystyny i Andrzeja Mystkowskich"	Anna Matuchniak-Mystkowska	
2 IV 2019	„Piłsudski, Dmowski, Paderewski – ojcowie Niepodległej Polski"	Andrzej Kalski	
22 V 2019	„Wojna polsko-bolszewicka 1919–1920"	Artur Ossowski	
6 VI 2019	*Wyrwaliśmy się na wolność* – z okazji rocznicy pierwszych wolnych wyborów 4 czerwca 1989 r.	Anna Urbanowicz, Andrzej Niwicki, Zbigniew Rokicki	
23 X 2019	„Historia motoryzacji w PRL"	Bartłomiej Kluska	
20 XI 2019	„Język propagandy w okresie stanu wojennego"	Grzegorz Nawrot	
11 XII 2019	„Młodzieżowe organizacje antykomunistyczne w latach 1948–1954"	Artur Ossowski	

Szczecin			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
6 III 2019	„Żołnierze Wyklęci”	Marcin Maślanka – reżyser filmu	Projekcja filmu – *„Żelazny” Legenda Wileńskiej Partyzantki AK.*
8 V 2019	„Kotwicz. Ostatni Komendant”	Maria Danuta Wołągiewicz, córka ppłk. Macieja Kalenkiewicza „Kotwicza” oraz Grzegorz Kaźmierczak, twórca filmu	Projekcja filmu – *Kotwicz. Ostatni Komendant*
17 X 2019	„Dlaczego warto się uczyć o Polskim Państwie Podziemnym?”	dr Zofia Fenrych oraz Maciej Frycz	Prezentacja edukacyjnej gry historycznej *Polskie Państwo Podziemne*
27 XI 2019	„Dzieci Bohaterów – obywatele drugiej kategorii w PRL”	Izolda Kozłowska, córka ppłk. Czesława Zajączkowskiego „Ragnera”	
Klub im. płk. Łukasza Cieplińskiego w Rzeszowie			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
27 II 2019	Spotkanie autorskie i prezentacja książki prof. dr. hab. Jana Drausa – członka Kolegium IPN pt. *Metropolia Lwowska Obrządku Łacińskiego i jej losy w pojałtańskiej rzeczywistości. Arcybiskupi i Biskupi u progu niepodległości 1918*.	prof. dr hab. Jan Draus	Około 60 osób. Spotkanie w siedzibie IPN Rzeszów
1 III 2019	Udział w obchodach Narodowego Dnia Żołnierzy Wyklętych oraz w otwarciu wystawy *Zapomniane Ogniwo. Konspiracyjne organizacje młodzieżowe na ziemiach polskich w latach 1944/1945–1956*	dr Bogusław Wójcik	Delegacja Klubu złożyła wieniec pod pomnikiem płk. Łukasza Cieplińskiego i IV Zarządu WiN – 20 osób. Następnie udała się na otwarcie wystawy do PUW w Rzeszowie
22 IV 2019	Spotkanie ze świadkiem historii Stanisławem Wnorowskim, urodzonym w celi śmierci na rzeszowskim zamku, synem Alicji Wnorowskiej z WiN. Prezentacja „Historia Aliny Wnorowskiej”	Stanisław Wnorowski, Katarzyna Kyc	Około 80 osób. Spotkanie w siedzibie IPN Rzeszów
17 X 2019	Uroczysta promocja monety połączona z jej wręczeniem osobom zasłużonym w upamiętnianiu historii o płk. Łukaszu Cieplińskim, m.in. jego rodzinie i członkom Klubu.	Wykład o płk. Łukaszu Cieplińskim dr Mirosław Surdej	Ok. 200 osób. Spotkanie w WDK Rzeszów

6 XI 2019	Spotkanie autorskie z Marylą Ścibor-Marchocką, autorką książki *Sprawiedliwi*. Spotkanie moderował Tomasz Bereza, badacz stosunków polsko-ukraińskich.	Maryla Ścibor-Marchocka i Tomasz Bereza	Ok. 50 osób. Spotkanie w siedzibie IPN Rzeszów
10 XI 2019	Spotkanie autorskie z dr. Krzysztofem A. Tochmanem i dr. Piotrem Chmielowcem *Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie (1939–1947)*	dr Krzysztof A. Tochman i dr Piotr Chmielowiec	10 osób. Spotkanie w siedzibie IPN Rzeszów
26 XI 2019	106 rocznica urodzin płk. Łukasza Cieplińskiego. Msza święta w kościele na Staromieściu, gdzie 5 VIII 1945 r. Łukasz Ciepliński wziął ślub z Jadwigą Sicińską oraz capstrzyk przy pomniku IV Zarządu WiN w Rzeszowie		Ok. 30 osób, członków Klubu.
Trójmiasto			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
7 II 2019	„Sytuacja Polaków na Kresach w czasie II wojny światowej"	dr Leon Popek	48 osób
27 III 2019	Pokaz filmowy *Skazany na niepamięć* oraz spotkanie z p. Ryszardem Balewskim	Izabela Brzezińska, dr Arkadiusz Kazański	26 osób
11 IV 2019	Spotkanie z Emilią Maćkowiak – honorową prezes Gdańskiej Rodziny Katyńskiej połączone z promocją jej książki *Prawda, pamięć, pojednanie. Gdańska Rodzina Katyńska 1988–2011*	Emilia Maćkowiak, Piotr Szubarczyk, Bartosz Januszewski	60 osób
16 V 2019	„Izydor Gencza we wspomnieniach i badaniach historycznych"	Krzysztof Filip	30 osób
15 X 2019	„Ksiądz Sylwester Zych – ostatni akord nieznanych sprawców?"	Zbigniew Branach	29 osób
29 X 2019	Spotkanie „Zbrodnia Wołyńsko-Małopolska – ludobójstwo popełnione przez nacjonalistów ukraińskich na obywatelach II RP w latach 1939–1947", w ramach którego odbyła się promocja książki Maryli Ścibor-Marchockiej *Sprawiedliwi* i filmu Katarzyny Underwood *Zmarłych pogrzebać*	Maryla Ścibor-Marchocka, Katarzyna Underwood, Bartosz Januszewski	25 osób

26 XI 2019	„Zbrodnia Pomorska 1939”	dr Tomasz Ceran	18 osób
Warszawa			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
12 III 2019	„»Żydokomuna« – fakt czy mit?”	dr hab. Mirosław Szumiło	Około 70 osób
5 VI 2019	Pokaz filmu *To nasza młodość*	Jakub Deka	Spotkanie towarzyszące wystawie *Zachować pamięć. Praca przymusowa i niewolnicza obywateli polskich na rzecz III Rzeszy w latach 1939–1945*
25 VI 2019	Anna Borkowska. *Z sowieckich łagrów do irańskiego kina*	Ivonna Nowicka	Współorganizatorem spotkania była Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie
23 IX 2019	Pokaz filmu *Kronikarz*	Marcus Welsch (reżyser), Mieczysław Nieścior – świadek historii	Około 70 osób
Wieluń			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
8 II 2019	„Wieluń po wyzwoleniu 18 stycznia 1945 r.”	prof. Tadeusz Olejnik	
25 III 2019	„Polacy ratujący Żydów”	Dorota Siepracka	
Zgierz			
Data	**Tematyka spotkania**	**Prelegent**	**Informacje dodatkowe**
22 III 2019	„Żołnierze Niezłomni – polski aspekt antykomunistycznego powstania po II wojnie światowej”	dr hab. Przemysław Waingertner	Zespół Szkół Ogólnokształcących im. St. Staszica
24 VII 2019	„Polacy w Wehrmachcie”	prof. dr hab. Witold Kulesza	Muzeum Miasta Zgierza
26 IX 2019	„Videorewolucja w PRL. Jak magnetowidy pomogły obalić komunizm”	dr Bartłomiej Kluska	Samorządowe Liceum Ogólnokształcące im. Romualda Traugutta
10 X 2019	„Polski Październik 1956”	dr hab. Janusz Wróbel	Zgierski Zespół Szkół Ponadpodstawowych
14 XI 2019	„Operacja Łódzka w Zgierzu i na ziemi zgierskiej w 1914 r. Ślady I wojny światowej”	Adam Zamojski	Muzeum Miasta Zgierza
16 XI 2019	„Śladami cmentarzy I wojny światowej”	Adam Zamojski Robert Starzyński	Spacer Historyczny, Zgierz i okolice

ZAŁĄCZNIK NR 8: PROJEKT „OCALAMY"

Oddziałowe Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN we Wrocławiu wraz z wojewodą dolnośląskim prowadzi Projekt „Ocalamy" – oznaczanie grobów weteranów walk za Polskę – zarówno w czasie I wojny światowej, wojny polsko-bolszewickiej, jak i II wojny światowej.

Wrocław, 16 lutego, podczas obchodów rocznicy powstania wielkopolskiego w Urzędzie Wojewódzkim uhonorowano 9 osób i wytypowano ich groby do Projektu „Ocalamy":

Anton Cybulski (zgłoszenie IPN/DUW)
Bolesław Ćwikła (zgłoszenie IPN)
Jan Dzierżykraj-Morawski (osoba zgłaszająca Katarzyna Jarodzka, wnuczka)
Jan Gibasiewicz (osoba zgłaszająca Andrzej Gibasiewicz, wnuk – udział 22 członków rodziny)
Stanisław Gierusz (osoba zgłaszająca Mirosława Łukaszewska, wnuczka)
Wojciech Grodzki (osoba zgłaszająca Kazimierz Grodzki, syn)
Piotr Jarysz (osoba zgłaszająca Radosław Jarysz, wnuk)
Franciszek Klein (osoba zgłaszająca Jan Małek, wnuk)
Antoni Rosik-Rosiński (osoba zgłaszająca Waldemar Rosik-Rosiński, wnuk)
Józef Wojtkowiak (zgłoszenie Maria Bielecka, wnuczka)

Kamienna Góra, 16 kwietnia, na cmentarzu komunalnym, w ramach obchodów 100. rocznicy przybycia do Polski Błękitnej Armii, Znak Ojczyzna Swemu Obrońcy umieszczono na mogile legionisty ppor. Stanisława Szczygła z 3. Pułku Piechoty Legionów.

Bierutów, 17 kwietnia, cmentarz komunalny. Oznaczenie wspólnego grobu Agnieszki i Józefa Wojtkowiaków. Obydwoje uczestniczyli w wojnie polsko-bolszewickiej, Józef Wojtkowiak ponadto w powstaniu wielkopolskim.

Wrocław, 14 maja, oznaczono groby polskich lotników, uczestników wojny polsko-bolszewickiej:

Płk pil. Bolesław Orliński, I Korpus Polski, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej, kampania 1939 – cmentarz parafialny przy ul. Smętnej

Płk Roman Kłoczkowski, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej – cmentarz parafialny przy ul. Bujwida 1

Wrocław, 7 lipca, uhonorowanie grobu komandora Stefana Frankowskiego na Cmentarzu Żołnierzy Polskich na Oporowie we Wrocławiu.

Wrocław, 1 września, upamiętnienie bohaterów Września 1939 na cmentarzu przy ul. Bujwida we Wrocławiu – oznaczono groby następujących osób:

Stanisław Kiałka – jezuicki kleryk, żołnierz 261. kompanii sanitarnej w 1939 r., oficer Armii Krajowej.

Roman Paulik – uczestnik I i II wojny światowej, żołnierz Grupy Operacyjnej gen. Tokarzewskiego. Brał udział w bitwie nad Bzurą.

Władysław Żabiński – uczestnik I i II wojny światowej. We wrześniu 1939 r. dowódca 79. Pułku Piechoty Samodzielnej Grupy Operacyjnej „Polesie".

Mieczysław Wróblewski – oficer Marynarki Wojennej, uczestnik obrony Wybrzeża w 1939 r.

17 września w ramach Projektu „Ocalamy" insygnium „Ojczyzna swemu obrońcy" oznaczone zostały groby kilkudziesięciu osób, których groby znajdują się m.in. we **Wrocławiu, Jeleniej Górze, Kłodzku i Bielawie**:

Józef Balcerek – we wrześniu 1939 r. w szeregach Armii „Poznań". Ciężko ranny dostał się do niemieckiej niewoli.

Mieczysław Halicki – w 1939 r. uczestnik walk w składzie 16. Eskadry Towarzyszącej.

Piotr Izydor Ignut – we wrześniu 1939 r. otrzymał przydział Lotniczego Batalionu Szturmowego i wziął udział w obronie Warszawy.

Franciszek Janik – członek POW, „Szyna" od 1916 r. Uczestnik wojny polsko-bolszewickiej, żołnierz zawodowy KOP, w 1940 r. zesłany w głąb Związku Sowieckiego.

Tadeusz Matyka – w 1939 r. żołnierz 4. szwadronu 22. Pułku Ułanów Podkarpackich ze składu Kresowej Brygady Kawalerii.

Franciszek Mazek – uczestnik wojny polsko-bolszewickiej, kampanii 1939 r., później ZWZ-AK, „Krogulec".

Jan Mazur – kawaler Krzyża Virtuti Militari V klasy za wojnę polsko-bolszewicką. W 1939 r. trafił do niewoli Sowietów, skąd uciekł po czerwcu 1941 r.

Józef Sokol – żołnierz I. i II. Brygady Legionów Polskich oraz 2. Korpusu Polskiego, ciężko ranny pod Monte Cassino. Zastępca dowódcy 1. Brygady Grenadierów 4. Dywizji Piechoty w Szkocji.

Augustyn Stasiak – żołnierz Legionów Polskich, w 1939 r. major w Armii „Poznań".

Mikołaj Sukniewicz – uczestnik wojny polsko-bolszewickiej, w 1939 r. dowódca kompanii w 3. Dywizji Piechoty Legionów.

Klemens Panasiuk – żołnierz z załogi Twierdzy Modlin w 1939 r., następnie ZWZ-AK, „Żytosław" i „Orlis".

Julian Piotrowski – w 1939 r. żołnierz 48. Pułku Piechoty Strzelców Kresowych. Od maja 1941 r. w Samodzielnej Brygadzie Strzelców Karpackich.

Henryk Szopiński – lotnik, w 1939 r. w składzie 36. Eskadry Obserwacyjnej. Później żołnierz częstochowskiego okręgu AK.

Władysław Załogowicz – obrońca Lwowa w 1939 r., od 1940 r. ZWZ-AK, „Felek", aresztowany przez NKWD trafił na Syberię.

Józef Zieliński – kapral w 211. Eskadrze Bombowej, uczestnik lotów bojowych we wrześniu 1939 r.

Wacław Żebrowski – lekarz wojskowy w 1920 r. oraz w czasie obrony Warszawy 1939.

Antoni Żurakowski – w 1939 r. dowódca Chełmińskiej Brygady Obrony Narodowej. W niewoli niemieckiej do 29 kwietnia 1945 r.

Wrocław, 22 listopada. Uhonorowane mogiły w kilkunastu miejscowościach Dolnego Śląska:

Adam Gąska – żołnierz 2. Korpusu Polskiego generała Andersa.

Franciszek Głowacz – żołnierz Legionów Polskich, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej.

Jan Janczyszyn – żołnierz wojny polsko-bolszewickiej.

Stanisław Jasiński – ułan 1. Pułku Ułanów Krechowieckich.

Rajmund Kałuża – harcerz Szarych Szeregów oraz żołnierz AK.

Władysław Knychała – w 1918 r. brał udział w rozbrajaniu Niemców w Częstochowie.

Józef Krawczyk – ułan 1. Pułku Ułanów Krechowieckich i uczestnik wojny polsko-ukraińskiej i polsko-bolszewickiej.

Piotr Władysław Lesiak – żołnierz legionów polskich, wojny polsko-bolszewickiej, uczestnik kampanii polskiej 1939 r., członek ZWZ-AK.

Adam Majewski – żołnierz wojny polsko-bolszewickiej.

Jan Mazur – żołnierz Legionów Polskich, weteran wojny polsko-bolszewickiej, żołnierz KOP.

Władysław Morasiewicz – żołnierz Legionów Polskich, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej oraz kampanii polskiej 1939 r.

Marian Mulka – obrońca Lwowa w 1918 oraz 1939 r.
Jan Onoszko – żołnierz wojny polsko-bolszewickiej.
Władysław Pałaszewski – żołnierz wojny polsko-bolszewickiej.
Jan Pękala – żołnierz Legionów Polskich, weteran wojny polsko-bolszewickiej.
Piotr Pikor – żołnierz wojny polsko-bolszewickiej.
Michał Pintak – żołnierz Legionów Polskich, uczestnik wojny polsko-ukraińskiej i polsko-bolszewickiej.
Juliusz Poźniak – ułan 1. Pułku Ułanów Legionów Polskich, żołnierz wojny polsko-bolszewickiej.
Adam Półchłopek vel Cetnarski – łącznik AK.
Stefan Pragłowski – żołnierz Armii Hallera.
Antoni Radomański – żołnierz Legionów Polskich.
Franciszek Sokołowski – żołnierz Legionów Polskich, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej.
Stanisław Sokołowski – żołnierz Legionów Polskich, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej.
Jan Steimann – żołnierz II Korpusu Polskiego generała Andersa.
Michał Szeptycki – żołnierz wojny polsko-bolszewickiej.
Władysława Świętorzecka z d. Czarnecka – członkini ZWZ-AK.
Jerzy Teisseyre – uczestnik wojny polsko-ukraińskiej i polsko-bolszewickiej, porucznik Polskich Sił Powietrznych w czasie II wojny światowej.
Józef Uruski – uczestnik wojny polsko-bolszewickiej oraz II wojny światowej.

ZAŁĄCZNIK NR 9:
UROCZYSTOŚCI UPAMIĘTNIAJĄCE WYDARZENIA I POSTACIE ZWIĄZANE Z WALKĄ I MĘCZEŃSTWEM ORGANIZOWANE LUB WSPÓŁFINANSOWANE PRZEZ PION UPAMIĘTNIANIA WALK I MĘCZEŃSTWA W 2019 R.

BUWiM – Centrala

1. Kopytów, 11 kwietnia – pogrzeb szczątków żołnierza Wojska Polskiego o nazwisku Czerwiński poległego w 1920 r., które zostały ekshumowane przez BUWiM.
2. Dołhobyczów, 12 kwietnia – uroczystości patriotyczno-religijne w 100. rocznicę utworzenia Policji Państwowej oraz 80. wybuchu II wojny światowej, w tym agresji sowieckiej na Polskę, upamiętniające trzech bezimiennych policjantów, których szczątki, staraniem IPN ekshumowano w ubiegłym roku w lesie w Wólce Poturzyńskiej, a następnie przeniesiono na dołhobyczowski cmentarz hallerczyków.
3. Białystok, 16 maja – na cmentarzu miejskim przy ul. Wysockiego w Białymstoku pogrzeb żołnierzy Armii Czerwonej poległych w 1941 r. Szczątki żołnierzy zostały odnalezione podczas prac ekshumacyjnych przeprowadzonych na zlecenie IPN w miejscowościach Królowe Stojło, Waliły oraz Podszaciły i Świsłoczany. W ceremonii pogrzebowej wziął udział m.in: Aleksiej Fomiczew – radca Ambasady Rosji w Polsce, Wiesław Kulesza – wójt Gminy Gródek.
4. Łomża, 17 maja – na terenie Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Łomży pogrzeb 39 żołnierzy armii rosyjskiej poległych w 1915 r., których szczątki odnaleziono podczas prac ekshumacyjnych przeprowadzonych w 2018 oraz 2019 r. przy budowie DW 645 w miejscowości Mątwica (gm. Nowogród woj. podlaskie). W uroczystościach wzięli udział m.in. dyrektor BUWiM Adam Siwek, radca Ambasady Federacji Rosyjskiej w Polsce Aleksiej Fomiczew, prezydent Miasta Łomży Mariusz Chrzanowski oraz okoliczni mieszkańcy.
5. Sokółka, 24 maja – pogrzeb żołnierzy Armii Czerwonej odnalezionych podczas prac ekshumacyjnych w miejscowości Olszynka oraz w gminie Nowy Dwór. Podczas ceremonii obecni byli przedstawiciele ambasad Białorusi oraz Rosji, władze gmin Nowy Dwór oraz Kuźnica.
6. Brzeziny, 25 maja – uroczystości historyczno-patriotyczne upamiętniające 75. rocznicę obrony Brzezin przed bandami UPA.
7. Stary Grodków, 5 czerwca – uroczystości odsłonięcia i poświęcenia pomnika żołnierzy z oddziału NSZ kpt. Henryka Flamego „Bartka” w Starym Grodkowie.
8. Warszawa, 11 lipca – uroczystości Narodowego Dnia Pamięci Ofiar Ludobójstwa, dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej, na Skwerze Wołyńskim.
9. Wrocław, 11 lipca – uroczystości patriotyczne upamiętniające ludność polską zamordowaną przez nacjonalistów z UPA.
10. Piaseczno, 18 lipca – pogrzeb trzydziestu żołnierzy carskich, poległych w październiku 1914 r. ekshumowanych podczas czerwcowych prac w Piasecznie. W uroczystościach pogrzebowych

wzięli udział Radca Ambasady Federacji Rosyjskiej w RP Aleksiej Fomiczew, burmistrz Gminy i Miasta Piaseczno Daniel Putkiewicz oraz dr Piotr Oleńczak z Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego.

11. Warszawa, 11 sierpnia – uroczystości upamiętniające ofiary „operacji polskiej" NKWD, przeprowadzonej w latach 1937–1938 w ZSRS.

12. Warszawa, 13 sierpnia – uroczystości poświęcone pamięci polskich uchodźców z ZSRS, którzy w okresie II wojny światowej znaleźli schronienie na terenie dzisiejszej Republiki Indii.

13. Łomża, 14 sierpnia – organizacja pochówku żołnierzy WP poległych 1920 r. ekshumowanych w Mątwicy.

14. Łomża, 2 września – pogrzeb polskich żołnierzy poległych w obronie Ojczyzny we wrześniu 1939 r. W 2018 r. na zlecenie BUWiM archeolodzy odnaleźli szczątki poekshumacyjne 35 żołnierzy Wojska Polskiego. 27 z nich prawdopodobnie służyło w 42. pułku piechoty, a ośmiu w 33. pułku piechoty.

15. Pomiechówek, 5 września – uroczystości pogrzebowe szczątków ofiar niemieckiego terroru ekshumowanych na terenie Fortu III w Pomiechówku.

16. Pomiechówek, 5 września – na lewym dziedzińcu Fortu III w Pomiechówku, obok grobów powstałych po zeszłorocznych ekshumacjach, odbyła się ceremonia pogrzebowa ofiar niemieckiego terroru, których szczątki odnaleziono podczas II etapu prac ekshumacyjnych.

17. Kamion, 7 września – pogrzeb szczątków żołnierzy WP poległych we wrześniu 1939 r. ekshumowanych na zlecenie OBUWiM w Łodzi 8–9 V 2019 r. W uroczystościach udział wzięli wójt gminy Młodzieszyn, starosta powiatu sochaczewskiego, burmistrz Sochaczewa, strażacy, harcerze, wojsko oraz lokalna społeczność.

18. Modlin, 14 września – ceremonia pogrzebowa 17 żołnierzy Wojska Polskiego, którzy polegli w obronie twierdzy we wrześniu 1939 r.

19. Łomna, 15 września – ceremonia pogrzebowa żołnierza 83. Pułku Piechoty kpr. Stanisława Pietruszki, poległego w obronie Ojczyzny we wrześniu 1939 r. w Łomnie.

20. Wiersze, 22 września – uroczystości patriotyczno-religijne, podczas których został pochowany ekshumowany dzięki działaniom BUWiM nieznany żołnierz Wojska Polskiego, poległy podczas II wojny światowej.

21. Warszawa, 22 września – organizacja państwowego pogrzebu ofiar reżimu komunistycznego na Łączce.

22. Wiersze, 22 września – uroczystość upamiętniająca żołnierzy AK pochowanych na cmentarzu powstańczym w Wierszach.

23. Warszawa, 25 września – uroczystość odsłonięcia tablicy poświęconej konspiracyjnej wytwórni materiałów wybuchowych służby uzbrojenia „Leśnictwo" KG Armii Krajowej.

24. Warszawa, 26 września – uroczystość odsłonięcia tablicy pamiątkowej upamiętniającej akcję żołnierzy Kedywu II Obwodu AK „Żywiciel".

25. Radom, 27 września – uroczystości historyczno-patriotyczne upamiętniające żołnierzy AK „Jodła", związanej z odsłonięciem pomnika AK.

26. Grabowiec, 6 października – uroczystości związane z odsłonięciem tablic z nazwiskami żołnierzy poległych 9 września 1939 r. w bitwie pod Iłżą ufundowane przez BUWiM.

27. Manchester, 19 października – uroczystości przy grobie polskiego weterana por. Stefana Mustafy Abramowicza Cmentarzu Południowym w Manchesterze.

28. Dęblin, 5–6 listopada – uroczystości pogrzebowe śp. gen. bryg. pil. Szczepana Ścibiora.

29. Kosów Lacki, 3 listopada – ceremonia pogrzebowa kaprala Edwarda Iwanowskiego „Szatana", żołnierza 30. Dywizji Piechoty Armii Krajowej, poległego w walce z niemieckim okupantem 11 IV 1944 r. w okolicy Telak. Szczątki kaprala Iwanowskiego zostały ekshumowane na zlecenie BUWiM we wrześniu 2019 r. w miejscowości Telaki (gm. Kosów Lacki).

30. Nekla, 11 listopada – uroczystości historyczno-patriotyczne upamiętniając obrońców ojczyzny we wrześniu 1939 r.

31. Lębork, 21 listopada – pogrzeb szczątków żołnierzy Armii Czerwonej ekshumowanych na terenie Pogorzelicy (gm. Nowa Wieś Lęborska).
32. Warszawa, 25 listopada – uroczystość Jubileuszu Klubu Seniorów Lotnictwa.
33. Warszawa, 28 listopada – pochówek żołnierzy Armii Czerwonej ekshumowanych w Modlinie.
34. Turyn, Włochy, 30 listopada – 1 grudnia – organizacja obchodów 100. rocznicy nawiązania stosunków dyplomatycznych między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Włoską oraz 70-lecia Ogniska Polskiego w Turynie.
35. Bartążek, 18 grudnia – pogrzeb siedmiorga dzieci, ofiar wojny ekshumowanych w Bartążku. Msza w kościele parafii Świętego Jana Ewangelisty z udziałem: dyrektor biura Wojewody Warmińsko-Mazurskiego Agnieszki Warakomskiej-Poczobutt, zastępcy wójta gminy Stawiguda Magdaleny Matrackiej.

OBUWiM w Białymstoku

1. Białystok, 13 stycznia – uroczyste obchody 100. rocznicy urodzin kpt. Kazimierza Kamieńskiego „Huzara" w Nowych Piekutach.
2. Białystok, 21–22 stycznia – upamiętnianie miejsc związanych z powstaniem styczniowym na Podlasiu (Monkinie, Narew, Hajnówka, Orzeszkowo, Topiło, Białystok).
3. Białystok, 22 stycznia – cmentarz farny, obchody 156. rocznicy powstania styczniowego. Nad grobem Adolfa Białokoza, (odrestaurowanym w grudniu 2018 r. ze środków finansowych Oddziału w Białymstoku) zgromadzili się przedstawiciele IPN, Międzynarodowego Stowarzyszenia Białostoczan, Towarzystwa Opieki nad Zabytkami w Białymstoku wraz z grupą kwestarzy, Okręgowej Dyrekcji Lasów Państwowych, Białostockiej Chorągwi ZHP, Muzeum Historycznego w Białymstoku oraz przedstawiciele mediów.
4. Monkinie, 30 stycznia – uroczystości pogrzebowe śp. Jana Kuleszy – żołnierza Armii Krajowej.
5. Przytuły, 5 lutego – uroczystości pogrzebowe śp. Kazimierz Chodzickiego, żołnierza Armii Krajowej, aktywnego działacza i założyciela pierwszego Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność" w Zambrowie.
6. Białystok, 11 lutego – uroczystości z okazji 79. Rocznicy Pierwszej Deportacji Obywateli Rzeczypospolitej na Sybir.
7. Gajrowskie, 16 lutego – uroczystości upamiętniające bitwę III Brygady Wileńskiej NZW.
8. Jeziorko, 3 marca – uroczystości upamiętniające ppor. Stanisława Marchewkę „Rybę" przy Szkole Podstawowej (upamiętnienie OBUWiM w Białymstoku).
9. Gołdap, 12 kwietnia – uroczyste poświęcenie i odsłonięcie tablicy upamiętniającej postać Anny Walentynowicz w grocie kościoła rzymskokatolickiego p.w. Najświętszej Maryi Panny Matki Kościoła, przy ul. Żeromskiego 2 w Gołdapi.
10. Białystok, 30 kwietnia – Nadleśnictwo Dojlidy – uroczystości związane z zalesianiem Puszczy Knyszyńskiej z okazji 100. rocznicy odzyskania niepodległości przez Białystok, a jednocześnie z okazji jubileuszu 75-lecia powstania Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku.
11. Godzieby, 6 lipca – odsłonięcie i poświęcenie pomnika mieszkańców wsi, zamordowanych przez żandarmów niemieckich 7 lipca 1943 r.
12. Rutki Kossaki, 7 lipca – uroczyste poświęcenie i odsłonięcie tablicy upamiętniającej Stanisława Śleszyńskiego urodzonego w 1905 r. w Kałęczynie; wójta Gminy Rutki w latach 1931–1938, posła na Sejm V kadencji, więzionego w Łomży, Mińsku i Smoleńsku, zamordowanego w ZSRR.
13. Augustów, 28 lipca – uroczyste poświęcenie i odsłonięcie tablicy upamiętniającej postać ks. kan. Stanisława Szczęsnowicza i żołnierzy oddziałów uczestniczących w walkach o niepodległość ziemi augustowskiej w latach 1918–1920, którą umieszczono w Bazylice Mniejszej pw. Najświętszego Serca Jezusowego w Augustowie.

14. Suwałki, 13 września – uroczystość odsłonięcia na budynku Muzeum Okręgowego tablicy upamiętniającej wizytę marszałka Józefa Piłsudskiego.

15. Cimochowizna nad Hańczą, 14 września – uroczystość odsłonięcia pomnika Harcerskiego Batalionu „Wigry" w miejscu, gdzie w okresie międzywojennym odbywały się obozy tego środowiska harcerskiego.

16. Jaworówka, 15 września – uroczystość odsłonięcia wyremontowanego staraniem OBUWiM w Białymstoku – pomnika poświęconego pacyfikacji wsi Jaworówka z okazji 156. rocznicy tego wydarzenia.

17. Prudziszki, 28 września – uroczystość przywrócenia miejsca pamięci ofiar II wojny światowej oraz odsłonięcie wyremontowanego staraniem OBUWiM w Białymstoku – pomnika upamiętniającego ofiary mordu niemieckiego.

18. Suwałki, 30 września – uroczystość odsłonięcia tablicy poświęconej młodzieżowym organizacjom niepodległościowym „Harcerska Grupa Pogromców Komunizmu", która została umieszczona na gmachu Szkoły Podstawowej nr 9 im. Włodzimierza Puchalskiego, przy ul. Ks. K. Hamerszmita 11 w Suwałkach. Współpraca z 14. Suwalskim Dywizjonem Artylerii Przeciwpancernej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego.

19. Białystok, 30 grudnia – uroczystość zakończenia służby wojskowej na stanowisku szefa Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w Białymstoku płk. dr. Zbigniewa Redziaka – przekazanie obowiązków służbowych.

OBUWiM w Gdańsku

1. Gdańsk, 8 lutego i 7 czerwca – organizowanie posiedzeń Komitetu Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa przy Oddziale IPN w Gdańsku

2. Gdańsk, 22 marca – oddanie na Cmentarzu Ofiar II Wojny Światowej, w rocznicę egzekucji polskich działaczy z Wolnego Miasta Gdańska, hołdu Polakom z WMG zamordowanym przez Niemców w czasie II wojny światowej w dwóch masowych egzekucjach 11 I i 22 III 1940 r. w obozie zagłady Stutthof.

3. Gdańsk, 29–31 marca – współprowadzenie stoiska IPN na Gdańskich Targach Książki w Polskiej Filharmonii Bałtyckiej (ul. Ołowianka 1).

4. Mogilno, 12 kwietnia – obchody Dnia Pamięci Ofiar Zbrodni Katyńskiej.

5. Gdańsk, 27–30 maja – organizacja Ogólnopolskiej Konferencji Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa.

6. Mogilno, 14 czerwca – II Ogólnopolska Konferencja „Pamięć nie dała się zgładzić" połączona ze Zjazdem Prezesów Rodzin Katyńskich i Rodziny Policyjnej 1939.

7. Gdynia–Gdańsk, 27–28 sierpnia – podróż śladami Sierpnia '80 zabytkowym „Ogórkiem" (Jelczem 043): Port Gdynia, Stocznia Gdynia (dawna Stocznia im. Komuny Paryskiej), Zakłady Radiowe Radmor, ZKM Gdynia i Uniwersytet Morski w Gdyni.

8. Trójmiasto, 30–31 sierpnia – wizyta studyjna dziennikarzy z Uzbekistanu (Dunyo Boulaba, Akhunjanova Mirjalola, Maksuda Askarova, Maksada Djangirova oraz Djanony Ahmedova) pod patronatem Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz Centrali IPN. W pierwszym dniu zwiedzano trzy cmentarze wojenne z okresu II wojny światowej:

– cmentarz Obrońców Wybrzeża i cmentarz Armii Czerwonej w Gdyni,

– cmentarz Męczenników II Wojny Światowej na gdańskiej Zaspie,

– cmentarz Armii Czerwonej w Gdańsku.

9. Gdańsk, 16 września – uroczystość poświęcona pamięci gedanistów z okazji 97. rocznicy powstania Klubu Sportowego Gedania, złożenie kwiatów pod pomnikiem KS Gedania w Gdańsku. (ul. Kościuszki 49 w Gdańsku), zapalenie zniczy na grobach gedanistów na Cmentarzu Ofiar Hitleryzmu. Modlitwę w intencji zamordowanych odmówił ks. Zbigniew Cichon, proboszcz parafii pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika.

10. Gdańsk, 19 października – uroczystości z okazji Narodowego Dnia Pamięci Duchownych Niezłomnych na cmentarzu ofiar II wojny światowej na gdańskiej Zaspie.

11. Gdańsk, 13 grudnia – znicze na grobach ofiar stanu wojennego w rocznicę wprowadzenia stanu wojennego:

– Antoniego Browarczyka (ur. 21 X 1961 – zm. 17 XII 1981), pochowanego na Cmentarzu Łostowickim w Gdańsku.

– Piotra Sadowskiego (ur. 10 III 1960 – zm. 31 VIII 1982) – pracownika Zarządu Portu Gdańsk. Pochowanego na Cmentarzu Łostowickim w Gdańsku.

– Jana Samsonowicza (ur. 27 III 1944 – zm. 30 VI 1983), pochowanego na Cmentarzu Katolickim w Sopocie.

OBUWiM w Katowicach

1. Mysłowice, 28 lutego – uroczystość odsłonięcia tablicy upamiętniającej organizację Tajne Harcerstwo Krajowe – Szeregi Wolności. Udział wzięli byli członkowie Tajnego Harcerstwa, Wiktor Kokot i Konrad Graca, rodziny nieżyjących już członków piątki założycielskiej THK, śląscy parlamentarzyści, przedstawiciele samorządów, wielu organizacji, m.in. kombatanckich i harcerskich, stowarzyszeń i związków zawodowych, służb mundurowych, przedstawiciele mediów i inni zaproszeni goście, a zwłaszcza młodzież szkolna.

2. Katowice, 1 marca – Narodowy Dzień Pamięci „Żołnierzy Wyklętych". Uroczystość w kościele pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Katowicach.

3. Czechowice-Dziedzice, 20 marca – uroczystość pogrzebowa Jana Kwiczali „Emila" żołnierza 3. Pułku Strzelców Podhalańskich, Narodowych Sił Zbrojnych, na cmentarzu parafialnym przy ul. M. Kopernika 42 w Czechowicach-Dziedzicach. Jego szczątki odnaleziono we wrześniu 2017 r. podczas prac ekshumacyjnych, prowadzonych przez Instytut Pamięci Narodowej na Cmentarzu Komunalnym przy ul. Panewnickiej w Katowicach.

4. Cieszyn, 8 kwietnia – uroczystość poświęcona Janowi Filaremu „Ondraszkowi", „Ostremu", „Lisowi" – żołnierzowi Narodowych Sił Zbrojnych ze zgrupowania Henryka Flamego „Bartka", w kościele pw. św. Elżbiety w Cieszynie.

5. Chorzów–Katowice, 17 maja – I Rajd Śladami Pamięci Powstań Śląskich w ramach Nocy Muzeów z IPN Katowice. Celem organizatorów rajdu było uczczenie przypadającej w 2019 r. rocznicy stulecia wybuchu I powstania śląskiego.

6. Mysłowice, 12 czerwca – uroczystość poświęcenia odremontowanych nagrobków powstańców śląskich, którzy spoczywają na cmentarzu parafialnym w Mysłowicach przy ul. Mikołowskiej.

7. Kuźnia Raciborska, 22 czerwca – uroczystość odsłonięcia odremontowanego ze środków OBUWiM Katowice Pomnika Zwycięstwa nad Faszyzmem. W jej trakcie odbył się apel poległych pod Dębem Katyńskim, który upamiętnia zamordowanego w Katyniu płk. Hugona Mijakowskiego.

8. Cieszyn Krasna, 3 października – organizacja uroczystości upamiętniającej 80. rocznicę wybuchu II wojny światowej połączonej z poświęceniem wyremontowanego przez OBUWiM Katowice zbiorowego grobu wojennego 12 powstańców śląskich, którzy zostali rozstrzelani we wrześniu 1939 r. przez Niemców.

9. Częstochowa, 10 października – uroczystość upamiętniająca dr Aurelię Woźnicką, żołnierza SZP/ZWZ/AK, więźnia obozów koncentracyjnych, radzieckich łagrów i komunistycznego więzienia, połączona z odsłonięciem tablicy memoratywnej, która została zamontowana na kościele pw. Zmartwychwstania Pańskiego w Tajemnicy Emaus, który znajduje się na cmentarzu Kule w Częstochowie. Stela została ufundowana przez OBUWiM Katowice.

10. Katowice, 24 października – organizacja uroczystości odsłonięcia tablicy upamiętniającej Henryka Kurka, harcerza zastrzelonego przez Niemców 2 września 1939 r. Tablica została ufundowana przez Miasto Katowice na prośbę Komitetu Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa działającego przy Oddziale IPN w Katowicach.

11. Dąbrowa Górnicza, 27 października – uroczystość odsłonięcia tablicy upamiętniającej hm. Henryka Glassa, wybitnego pedagoga i instruktora harcerskiego, współtwórcy harcerstwa polskiego na budynku Bazyliki NMP w Dąbrowie Górniczej, która została ufundowana przez OBUWiM Katowice.

12. Chorzów, 28 października – uroczystość upamiętniająca powstańców śląskich z Chorzowa Starego połączona z poświęceniem odremontowanego przez OBUWiM Katowice nagrobka Emila Walesy – weterana walk o wolność i niepodległość Polski.

13. Rajcza, 25 listopada – organizacja uroczystości upamiętniającej Mieczysława Inglota „Odważnego", żołnierza Zgrupowania NSZ Henryka Flamego „Bartka".

14. Częstochowa, 27 listopada – uroczystość upamiętniająca dr Aurelię Woźnicką, żołnierza SZP/ZWZ/AK, więźnia obozów koncentracyjnych, radzieckich łagrów i komunistycznego więzienia połączonej z poświęceniem steli, która została odsłonięta w pobliżu zlikwidowanego już grobu, w którym spoczywają jej doczesne szczątki na cmentarzu Kule w Częstochowie. Stela została ufundowana przez OBUWiM Katowice.

15. Katowice, 28 listopada – promocja książki śp. Marcina Kani (pracownika IPN Katowice) pt. *Policja Państwowa w powiecie zawierciańskim 1927–1939. Struktury, działalność, wojenne i powojenne losy funkcjonariuszy*. W ramach promocji zorganizowany został panel dyskusyjny z udziałem nadkom. Krzysztofa Musielaka, dyrektora Biura Edukacji Historycznej Muzeum Policji KGP, Michała Chlipały z Katedry Historii Medycyny Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Medicum i Grzegorza Grześkowiaka, członka Zarządu Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodzina Policyjna 1939 r. Panel moderował dr hab. Adrian Jusupović, prof. Instytutu Historii PAN.

16. Zwardoń, 29 listopada – uroczystość upamiętniająca por. Stanisława Kopika „Zemstę", dowódcę jednego z oddziałów leśnych Zgrupowania NSZ Henryka Flamego „Bartka". W jej trakcie odsłonięto tablicę ufundowaną przez OBUWiM Katowice.

17. Piekary Śląskie, 12 grudnia – uroczystość odsłonięcia obelisku upamiętniającego górników KWK „Andaluzja" strajkujących w proteście przeciwko wprowadzeniu stanu wojennego w Piekarach Śląskich przed Ośrodkiem Kultury „Andaluzja". Obiekt ufundowany przez OBUWiM Katowice i Solidarność '80. Wydarzenie to odbyło się w ramach upamiętnienia 38. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego.

18. Rędziny, 12 grudnia – organizacja pogrzebu państwowego Bronisława Klimczaka „Sokoła", żołnierza ZWZ/AK skazanego przez WSR w Szczecinie na karę śmierci. Wyrok wykonano w Kielcach Jego szczątki zostały odnalezione w Kielcach w 2016 r. podczas prac ekshumacyjnych prowadzonych przez IPN. Pochowany w grobie rodzinnym w miejscu urodzenia.

OBUWiM w Krakowie

1. Imbramowice, 20 stycznia – uroczystość odsłonięcia nowej tablicy i trójdzielnego herbu Rzeczypospolitej (z 1863 r.) na mogile powstańców 1863 r. na Starym Cmentarzu. Uroczystość zorganizowana we współpracy z proboszczem parafii w Imbramowicach. Tablica sfinansowana ze środków IPN w 2018 r.

2. Tymbark, 1 marca – odsłonięcie nowej tablicy na pomniku w centrum Tymbarku upamiętniającej mieszkańców gminy Tymbark – uczestników walk o niepodległości RP ofiar niemieckiego i sowieckiego zniewolenia. Uroczystość zorganizowana we współpracy z Gminą Tymbark. Tablica sfinansowana ze środków IPN w 2018 r.

3. Skała, 8 marca – uroczystość odsłonięcia tablicy upamiętniającej organizację Młodzież Armii Krajowej (1946–1950) – zorganizowana we współpracy z Zespołem Szkół i Placówek Oświatowych im. Władysława Łokietka w Skale.

4. Osielec, 24 marca – odsłonięcie popiersia mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki". Uroczystość zorganizowana we współpracy z Małopolskim Urzędem Wojewódzkim oraz Gminą Jordanów. Uczestniczył m.in. wojewoda małopolski Piotr Ćwik oraz prezes IPN prof. Krzysztof Szwagrzyk. Pomnik sfinansowany ze środków IPN w 2018 r.

5. Kraków, 4 kwietnia – pogrzeb Stanisława Ludzi „Harnasia" na cmentarzu Rakowickim w Krakowie. Uroczystości organizowane we współpracy z wojewodą małopolskim wraz z asystą wojskową.
6. Spytkowice, 13 czerwca – pogrzeb Adama Domalika „Kowboja" na cmentarzu parafialnym w Spytkowicach. Uroczystości organizowane we współpracy z wojewodą małopolskim wraz z asystą wojskową.
7. Kraków, 6 lipca – współorganizacja uroczystości 75. rocznicy Akcji Koppe, uroczystość organizowana przez Oddział IPN w Krakowie, Urząd Miasta Krakowa oraz Stowarzyszenie Szarych Szeregów Oddział w Krakowie.
8. Łękawica, 29 sierpnia – pogrzeb Wiesława Budzika „Rolanda" na cmentarzu parafialnym w Łękawicy, żołnierza ZWZ i Pogotowia Akcji Specjalnej Narodowego Zjednoczenia Wojskowego. Uroczystości organizowane we współpracy z wojewodą małopolskim wraz z asystą wojskową.
9. Kraków, 14 września – uroczystość odsłonięcia na budynku dawnej siedziby komunistycznego sądu tablicy upamiętniającej ks. Władysława Gurgacza, Stefana Balickiego i Stanisława Szajnę, żołnierzy Polskiej Podziemnej Armii Niepodległościowców.
10. Kraków, 4 października – Centrum Edukacyjne Przystanek Historia, uroczystość otwarcia wystawy „1939. Wojna w osamotnieniu" autorstwa dr. Macieja Korkucia.
11. Kraków, 10 października – Park Jordana, uroczystości związane z 50. rocznicą śmierci gen. Kazimierza Sosnkowskiego.
12. Kraków, 16 października – Centrum Edukacyjne Przystanek Historia, debata zatytułowana „Uczciwość i upór. Gen. Kazimierz Sosnkowski – zapomniany żołnierz Niepodległej" z udziałem prof. Mariusza Wołosa (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie) oraz dr. Jerzego Kirszaka (IPN Wrocław/Wojskowe Biuro Historyczne), prowadzona przez dr. Macieja Korkucia.
13. Kraków, 28 października – pogrzeb Władysława Nowaka „Groźnego" na cmentarzu Rakowickim, partyzanta powojennego podziemia niepodległościowego, żołnierza Narodowej Organizacji Wojskowej.
14. Bochnia, 21 listopada – pogrzeb Mikołaja Mazura „Paska" na cmentarzu parafialnym, partyzanta powojennego podziemia niepodległościowego, żołnierza Narodowej Organizacji Wojskowej.
15. Kraków, 29 listopada – współorganizacja uroczystości odsłonięcia tablicy pamiątkowej poświęconej braciom Edwardowi i Eugeniuszowi Ralskim na Uniwersytecie Rolniczym.

OBUWiM w Lublinie

1. Ostrów Lubelski, 7–8 marca – uroczystości związane z 75 rocznicą pacyfikacji wsi Jamy we współpracy z Burmistrzem Ostrowa Lubelskiego i Fundacją na Rzecz Spacyfikowanej przez Hitlerowców Wsi Jamy.
2. Frampol, 13 września 2019 – współpraca z Burmistrzem Miasta Frampol w przygotowaniu uroczystości związanych z 80. rocznicą bombardowania Frampola oraz konferencji popularnonaukowej poświęconej aspektom militarnym i społecznym września 1939 r.
3. Kraśnik, 4–5 października 2019 – współudział w organizacji uroczystości związanych z remontem upamiętnienia poświęconego żołnierzom WP poległym w 1939 r. pod Kraśnikiem oraz odsłonięcie tablicy informacyjnej przygotowanej przez IPN, a upamiętniającej żołnierzy WP oraz ofiar cywilnych z okresu wojny i okupacji spoczywających na cmentarzy parafialnym w Kraśniku.

OBUWiM w Łodzi

1. Łódź, 14 lutego – 77. rocznica powstania Armii Krajowej. Uroczystość przy symbolicznej mogile zamordowanych i poległych oficerów i żołnierzy Armii Krajowej Komendy Miasta Łódź na Starym Cmentarzu w Łodzi.
2. Łódź, 24 marca – Narodowy Dzień Pamięci Polaków ratujących Żydów. Uroczystości przed Pomnikiem Sprawiedliwych Wśród Narodów Świata Polaków Ratujących Żydów w latach niemieckiej okupacji w latach 1939–1945, zlokalizowanym w łódzkim Parku Ocalałych.

3. Łódź, 23–31 lipca – Akcja „63 dni Powstania Warszawskiego" – Łódź, Piotrków Trybunalski, Kutno, Krośniewice, Łęki Kościelne, Strzegocin.
4. Łódź, 1 sierpnia – organizacja Narodowego Dnia Pamięci Powstania Warszawskiego na Cmentarzu Starym w Łodzi.
5. Zelów, 18 sierpnia – współorganizacja (opracowanie i poprowadzenie części oficjalnej) pikniku wojskowo-patriotycznego.
6. Powiaty: zgierski i łódzki wschodni, 22 września – organizacja rajdu rowerowego „Wojennym szlakiem – II edycja".
7. Wieluń, 30 października – organizacja pogrzebu Stanisława Gibka „Piekarza", zamordowanego przez PUBP w Wieluniu
8. Łódź, 30 października – 1 listopada – przeprowadzenie akcji zapalania zniczy na kilkunastu nagrobkach bohaterów walk o wolność niepodległość spoczywających na łódzkich cmentarzach w związku z Świętem Zmarłych.
9. Łódź, 10 listopada – spacer po Starym Cmentarzu w Łodzi w ramach Tygodnia Patriotycznego – przemierzono trasę szlakiem grobów (rzeczywistych i symbolicznych) osób, które brały udział w wojnie obronnej 1939 r. i/lub powstaniu 1944 r. w związku z przypadającymi rocznicami: 75. wybuchu powstania warszawskiego oraz 80. wybuchu II wojny światowej.

OBUWiM w Poznaniu

1. Okonek, 17 maja – współorganizacja z Nadleśnictwem Okonek uroczystości odsłonięcia symbolicznego głazu, repliki bramy obozowej stalagu/oflagu oraz tablicy informacyjnej upamiętniającej ofiary niemieckiego obozu jenieckiego Barkenbrügge w czasie II wojny światowej
2. Trzemeszno, 10 września – uroczystość odsłonięcia tablicy inskrypcyjnej poświęconej pamięci profesorów, uczniów i wychowanków szkoły poległych, zamordowanych i zaginionych w czasie II wojny światowej w budynku Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Trzemesznie oraz tablicy upamiętniającej poległych i zamordowanych członków Obrony Narodowej oraz ofiar obozów w Niewolnie. Inicjatorami upamiętnień byli: Wielkopolskie Stowarzyszenie Wychowanków Gimnazjum i Liceum im. Michała Kosmowskiego w Trzemesznie, Miasto i Gmina Trzemeszno, Gminny Komitet Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Trzemesznie (10 września, Niewolno i Trzemeszno).
3. Kłodawa, 30 listopada – dofinasowanie organizacji uroczystości odsłonięcia pomnika płk. Józefa Byszewskiego – powstańca listopadowego w Kłodawie.

OBUWiM w Rzeszowie

1. Rzeszów, 14 lutego – 77. rocznica powstania Armii Krajowej. Współorganizatorami byli: Żołnierze Armii Krajowej wraz z duszpasterzem Okręgu Podkarpackiego Światowego Związku Żołnierzy AK, prezydent Rzeszowa, dowódca Garnizonu Rzeszów, dowódca 3. Podkarpackiej Brygady Obrony Terytorialnej.
2. Rzeszów, 1 marca – obchody Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych. Współorganizatorami byli: Żołnierze Armii Krajowej wraz z duszpasterzem Okręgu Podkarpackiego Światowego Związku Żołnierzy AK, prezydent Rzeszowa, dowódca Garnizonu Rzeszów, dowódca 3. Podkarpackiej Brygady Obrony Terytorialnej.
3. Mielec, 1 marca – obchody Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych. Współorganizatorami byli: starosta powiatu mieleckiego, dyrektor I Liceum Ogólnokształcącego im. Stanisława Konarskiego w Mielcu.
4. Rzeszów, 25 maja, Krasne, 26 maja – 75. rocznica przeprowadzenia akcji „Kośba" – likwidacji dwóch gestapowców przez żołnierzy Armii Krajowej. Współorganizatorami byli: Żołnierze Armii Krajowej wraz z duszpasterzem Okręgu Podkarpackiego Światowego Związku Żołnierzy AK, prezydent Miasta Rzeszowa, dowódca Garnizonu Rzeszów, dowódca 3. Podkarpackiej Brygady Obrony Terytorialnej, wójt gminy Krasne, Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteka w Krasnem.

5. Podkarpacie, 11 lipca – Akcja „11 lipca – Zapal Znicz Pamięci" – akcja związana z uroczystościami rocznicowymi i poświęconymi zbrodni Wwołyńskiej. Zorganizowana wraz z Hufcem ZHP w Lubaczowie, Jednostką Strzelecką nr 2033 im. gen. Józefa Kustronia w Lubaczowie, Towarzystwem Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich Oddział w Lubaczowie.

6. Rzeszów, 1 sierpnia – organizacja wojewódzkich uroczystości 75. rocznicy wybuchu powstania warszawskiego wraz ze Światowym Związkiem Żołnierzy Armii Krajowej, prezydentem Rzeszowa, dowódcą 3. Podkarpackiej Brygady Obrony Terytorialnej, dowódcą 21. Brygady Strzelców Podhalańskich.

7. Rzeszów, 14 sierpnia – uroczystości odsłonięcia tablicy pamiątkowej poświęconej mjr. cc. Wacławowi Kopisto, wspólnie z TVP 3 Rzeszów.

8. Kosina, 5 września – organizacja pogrzebu żołnierza niemieckiego Michała Szydłowskiego, który w 1944 r. uratował kilkunastu mieszkańców Kosiny k. Łańcuta i najprawdopodobniej został za to zabity przez Niemców.

9. Freland (Francja), 8 września – organizacja uroczystości związanych z odsłonięciem tablicy pamiątkowej poświęconej Francuzom, którzy udzielili pomocy polskim żołnierzom w 1944 r. – wraz z Konsulem Honorowym RP w Nancy, Konsulatem Generalnym RP w Paryżu, merem Freland.

10. Rzeszów, 27 września – organizacja wojewódzkich uroczystości 80. rocznicy powstania Polskiego Państwa Podziemnego i Święta Wojsk Obrony Terytorialnej wraz ze Światowym Związkiem Żołnierzy Armii Krajowej, prezydentem Rzeszowa, dowódcą 3. Podkarpackiej Brygady Obrony Terytorialnej, dowódcą Garnizonu Rzeszów.

11. Stalowa Wola, 5 października – współorganizacja pogrzebu Tadeusza Gajdy „Tarzana" w Stalowej Woli wraz z Prezydentem Miasta Stalowa Wola oraz Fundacją „Biografie Codzienności".

OBUWiM w Szczecinie

1. Szczecin, 5 lutego – przygotowanie wraz z Komendą Wojewódzką Policji w Szczecinie uroczystości odsłonięcia tablicy pamiątkowej poświęconej kpt. Tadeuszowi Starzyńskiemu, patronowi zachodniopomorskiej policji.

2. Szczecin, 9 lutego – przygotowanie uroczystości odsłonięcia na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie pomnika Pamięci Ofiar nacjonalistów ukraińskich w latach 1939–1947 we współpracy 12 Szczecińską Dywizją Zmechanizowaną

3. Szczecin, 14 lutego – przygotowanie uroczystości odsłonięcia w bazylice archikatedralnej pw. św. Jakuba Apostoła w Szczecinie tablicy „W hołdzie kresowym żołnierzom Armii Krajowej" we współpracy 12. Szczecińską Dywizją Zmechanizowaną

4. Szczecin, 1 marca – przygotowanie uroczystości obchodów Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych. Szczecińskie obchody we współpracy z Okręgowym Inspektoratem Służby Więziennej w Szczecinie, Komendą Wojewódzką Policji w Szczecinie oraz 12. Szczecińską Dywizją Zmechanizowaną.

5. Szczecin, 22 marca – przygotowanie uroczystości obchodów Narodowego Dnia Pamięci Polaków Ratujących Żydów pod okupacją niemiecką.

6. Stargard, 9 kwietnia – w ramach programu „Katyń… ocalić od zapomnienia" na terenie Bursy Szkolnej w Stargardzie został posadzony Dąb Pamięci dla uhonorowania aspiranta Policji Państwowej Jana Borkowskiego.

7. Szczecin, 12 kwietnia – Dzień Pamięci Ofiar Zbrodni Katyńskiej – główny organizator uroczystości.

8. Trzebież, 26 kwietnia – „Katyń… ocalić od zapomnienia" uhonorowanie Romana Trębskiego, leśnika zamordowanego w Charkowie. Uroczyste posadzenie dębu odbyło się na terenie Nadleśnictwa Trzebież.

9. Szczecin, 20 maja – „Dni Patrona" Placówki Straży Granicznej w Szczecinie, w ramach programu „Katyń… ocalić od zapomnienia" zostały tam posadzone Dęby Pamięci.

10. Szczecin, 24 czerwca – w ramach programu „Katyń… ocalić od zapomnienia" przed Aresztem Śledczym w Szczecinie przed gmachem Aresztu Śledczego w Szczecinie odbyła się uroczystość zasadzenia Dębu Pamięci dla uhonorowania aspiranta SW Władysława Mrówczyńskiego (1895–1940).
11. Szczecin, 28 czerwca – uroczystość odsłonięcia tablicy pamiątkowej upamiętniającej stulecie bitwy pod Złoczowem, która została umieszczona w budynku sztabu 12. Szczecińskiej Dywizji Zmechanizowanej, mieszczącym się przy ul. Bohdana Zaleskiego 2.
12. Szczecin, 11 lipca – Obchody Narodowego Dnia Pamięci Ofiar Ludobójstwa dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej.
13. Stargard, 1 września – współorganizacja wojewódzkich obchodów 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej na międzynarodowym cmentarzu wojennym w Stargardzie.
14. Szczecin, 11 października – organizacja uroczystości obchodów 40. rocznicy utworzenia Wolnych Związków Zawodowych Pomorza Zachodniego.
15. Świerzno, 18 października – współorganizacja uroczystości odsłonięcia tablicy pamiątkowej poświęconej Julianowi Grunerowi na terenie SP w Świerznie.
16. Szczecin, 31 października – organizacja akcji „Zapal Znicz Pamięci" na grobach i upamiętnieniach w Stargardzie i Szczecinie dla 14 Brygady Obrony Terytorialnej.
17. Szczecin, 16 listopada – współorganizacja akcji „Zaduszki – Wspomnij Bohatera.
18. Szczecin, 26 listopada – współorganizacja uroczystości wręczenia Krzyży „Wolności i Solidarności".
19. Stargard, 29 listopada – współorganizacja uroczystość odsłonięcia tablicy pamiątkowej 6. Dywizjonu Artylerii przeciwlotniczej ze Lwowa.
20. Szczecin, 16 grudnia – współorganizacja uroczystości złożenia kwiatów na grobach Ofiar Grudnia'70 oraz grobach Mariana Jurczyka i Edmunda Bałuki.

OBUWiM w Warszawie

1. Warszawa, 10 stycznia – uroczyste spotkanie z kombatantami ze Światowego Związku Żołnierzy AK, dotyczące istniejących oraz przyszłych miejsc pamięci i żołnierzy AK, którzy powinni być upamiętnieni w przestrzeni publicznej.
2. Warszawa, 7 marca – współorganizacja Bielańsko-Żoliborskich Dni Pamięci Żołnierzy Wyklętych, koncert Pawła Piekarczyka i Leszka Czajkowskiego, „Podziemna Armia Powraca" oraz spotkanie dla młodzieży szkolnej dotyczące miejsc pamięci narodowej na Żoliborzu i Bielanach.
3. Pułtusk, 30 maja–2 czerwca – organizacja uroczystości w ramach Międzynarodowego Zjazdu Łagierników Żołnierzy AK.
4. Warszawa, 29–30 czerwca – Organizacja warsztatów pt. „Bohaterowie Powstania Warszawskiego" dla polskiej młodzieży z Lidy.
5. Kałuszyn, 10 sierpnia – dofinansowanie pikniku historycznego „I Charytatywny Piknik Rodzinny Mazowsze Bohaterom", odbywający się w ramach akcji „Rodacy-Bohaterom".

OBUWiM we Wrocławiu

1. Wrocław, 1 marca – Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych, współorganizacja wojewódzkich uroczystości (z wojewodą dolnośląskim, dowódcą Garnizonu Wrocław, Marszałkiem Województwa Dolnośląskiego) pod Pomnikiem Ofiar Terroru Komunistycznego na Cmentarzu Osobowickim.

ZAŁĄCZNIK NR 10:
REPREZENTOWANIE IPN PODCZAS UROCZYSTOŚCI I WYDARZEŃ KRAJOWYCH ORAZ MIĘDZYNARODOWYCH PRZEZ PRACOWNIKÓW PIONU UPAMIĘTNIEŃ WALK I MĘCZEŃSTWA

Pracownicy Centrali BUWiM

1. Warszawa, 2 stycznia uroczystość 80. rocznicy śmierci Romana Dmowskiego – cmentarz Bródnowski.
2. Warszawa, 6 stycznia – uroczystości w 80. rocznicę zbrodni na Polakach rozstrzelanych przez Niemców w Górach Szwedzkich (obecnie Dzielnica Bemowo, Warszawa).
3. Warszawa, 9 stycznia – uroczystość odsłonięcia tablicy pamiątkowej patrona Komendy Stołecznej Policji podinsp. Mariana Stefana Kozielewskiego.
4. Halberstadt, 27 stycznia – uroczystość odsłonięcia pomnika na mogile zbiorowej 121 robotników przymusowych – Polaków i Włochów, na cmentarzu miejskim w Halberstadt.
5. Bruksela, 1 marca – uroczystość Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych.
6. Lommel (Belgia), 2 marca – uroczystości odsłonięcia tabliczki nagrobnej porucznika Mikołaja Kirkilewicza na polskim cmentarzu wojennym.
7. Warszawa, 10 kwietnia – uroczystości upamiętniające ofiary katastrofy lotniczej pod Smoleńskiem.
8. Warszawa, 11 kwietnia – uroczystości upamiętniające ofiary zbrodni katyńskiej w 79. rocznicę zamordowania funkcjonariuszy Policji Państwowej II RP przez NKWD wiosną 1940 r. w Twerze.
9. Warszawa, 12 kwietnia – jubileusz 100-lecia powstania Związku Inwalidów Wojennych Rzeczypospolitej Polskiej.
10. Warszawa, 18 kwietnia – uroczystości upamiętniających polskie i żydowskie ofiary II wojny światowej.
11. Warszawa 19 kwietnia – uroczystość w 76. rocznicę powstania w getcie warszawskim.
12. Łomża, 17 maja – pogrzeb żołnierzy armii rosyjskiej poległych w 1915 r.
13. Plumetot (Normandia, Francja), 9 czerwca – uroczystości na cześć lotników polskich, uczestników alianckiej operacji Overlord w czerwcu 1944 r.
14. Wilno, 7 lipca – uroczyste obchody rocznicy operacji „Ostra Brama" w Wilnie.
15. Warszawa, 11 lipca – obchody Narodowego Dnia Pamięci Ofiar Ludobójstwa dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej.
16. Londyn, 21 lipca – obchody 76. rocznicy utworzenia 2. Korpusu Polskiego.
17. Warszawa, 6 sierpnia – Cmentarz Wojskowy na Powązkach, pogrzeb Kazimierza Albina, ostatniego więźnia z pierwszego transportu Polaków do KL Auschwitz w czerwcu 1940 r.
18. Warszawa, 13 sierpnia – skwer Żołnierzy Tułaczy, uroczystości poświęcone pamięci polskich uchodźców z ZSRS, którzy w okresie II wojny światowej znaleźli schronienie na terenie dzisiejszej Republiki Indii.

19. Pomiechówek, 5 września – pogrzeb ofiar niemieckiego terroru na terenie Fortu III.
20. Łomża, 2 września – pogrzeb żołnierzy Wojska Polskiego poległych we wrześniu 1939 r.
21. Zielonka, 5 września – uroczystości upamiętniające wypędzenie przez Niemców wszystkich mieszkańców Zielonki w 1944 r.
22. Kamion, 7 września – pogrzeb żołnierzy WP poległych we wrześniu 1939 r.
23. Modlin, 14 września – ceremonia pogrzebowa obrońców Modlina poległych we wrześniu 1939 r.
24. Palmiry, 14 września – uroczystość upamiętniająca ofiary egzekucji w Puszczy Kampinoskiej.
25. Łomna, 15 września – ceremonia pogrzebowa kpr. Stanisława Pietruszki, poległego we wrześniu 1939 r.
26. Łaźniew, 22 września Parafia św. Antoniego, uroczystości upamiętniającej księży, zakonników i świeckich zamordowanych w niemieckim obozie koncentracyjnym Dachau.
27. Warszawa, 24 września – uroczyste odsłonięcie wyremontowanej kwatery wojennej żołnierzy Wojska Polskiego.
28. Warszawa, 25 września – uroczystość odsłonięcia tablicy poświęconej konspiracyjnej wytwórni materiałów wybuchowych służby uzbrojenia „Leśnictwo" KG Armii Krajowej.
29. Warszawa, 26 września – uroczystość odsłonięcia tablicy pamiątkowej upamiętniającej akcję żołnierzy Kedywu II Obwodu AK „Żywiciel".
30. Gmina Rzeczniów, 6 października – uroczystości upamiętniające żołnierzy poległych 9 IX 1939 r. w bitwie pod Iłżą.
31. Montreal, 6 października – obchody 50. rocznicy śmierci gen. Kazimierza Sosnkowskiego w Montrealu.
32. Warszawa, 8 października – odsłonięcie i poświęcenie pomnika Żołnierzy Batalionów Chłopskich i Ludowego Związku Kobiet.
33. Częstochowa, 10 października – odsłonięcie tablicy upamiętniającej dr Aurelię Woźnicką „Relę".
34. Manchester, 19 października – uroczystości upamiętniające por. Stefana M. Abramowicza.
35. Warszawa, 25 października – odsłonięcie pomnika Wojciecha Korfantego.
36. Breda (Holandia), 26–27 października – uroczyste obchody 75. rocznicy wyzwolenia Bredy przez żołnierzy 1 Dywizji Pancernej.
37. Warszawa, 5 listopada – uroczystość ku czci poległych żołnierzy włoskich, z okazji Święta Zjednoczenia Włoch.
38. Kirkcaldy (Szkocja), 23–24 listopada – uroczystości patriotyczne na Cmentarzu Hayfield.
39. Kosów Lacki, 23 listopada – ceremonia pogrzebowa kaprala Edwarda Iwanowskiego „Szatana".
40. Warszawa, 26 listopada – obchody Święta Polskiej Policji.
41. Warszawa, 28 listopada – ceremonia pogrzebowa 14 żołnierzy Armii Czerwonej odnalezionych podczas prac ekshumacyjnych w Modlinie.
42. Turyn, 30 listopada – 1 grudnia – obchody 100. rocznicy nawiązania stosunków dyplomatycznych między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Włoską oraz 70-lecia Ogniska Polskiego w Turynie, najstarszej polskiej organizacji we Włoszech.
43. Bartąg, 18 grudnia – pogrzeb szczątków dzieci – ofiar II wojny światowej.

Pracownicy OBUWiM w Białymstoku

1. Białystok, 27 stycznia – udział w uroczystych obchodach 30. rocznicy śmierci ks. Stanisława Suchowolca w Białymstoku.
2. Białystok, 1 marca – Zespół Szkół Ogólnokształcących i Technicznych przy ul. Antoniuk Fabryczny 1, odsłonięcie tablicy poświęconej młodzieżowym organizacjom niepodległościowym połączone z obchodami Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych.

3. Piątnica k. Łomży, 3 marca – uroczysta msza św. w kościele pw. Przemienienia Pańskiego w Piątnicy, z okazji Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych połączona z poświeceniem pomnika żołnierzy AK ppor. Stanisława Marchewki „Ryby" i jego żony Agnieszki, odremontowanego w 2018 r. staraniem IPN O/Białystok.
4. Suwałki, 14 lipca – uroczystości z okazji 100. rocznicy powstania Policji Państwowej w Suwałkach.
5. Giby, 21 lipca – udział w obchodach 74. rocznicy obławy augustowskiej z lipca 1945 r. w Gibach.
6. Augustów, 27–28 lipca 2019 – obchody 100. rocznicy odzyskania niepodległości przez ziemię augustowską oraz odsłonięcie w kościele pw. NSPJ tablicy poświęconej posłowi na sejm ustawodawczy 1919 ks. Stanisławowi Szczęsnowiczowi oraz jednostkom wojskowym stacjonującym w Augustowie w okresie międzywojennym.
7. Łomża, 14 sierpnia – udział w uroczystościach złożenia do grobu doczesnych szczątków polskich żołnierzy poległych w sierpniu 1920 r. (ekshumowanych przez Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN w miejscowości Mątwica k. Łomży) na cmentarzu parafialnym w Łomży.
8. Suwałki, 15 sierpnia – udział w obchodach Dnia Wojska Polskiego zorganizowanych przez 14. Suwalski Dywizjon Artylerii Przeciwpancernej w Suwałkach.
9. Suwałki, 19 sierpnia – uroczystość wmurowania kamienia węgielnego pod budowę hali produkcyjnej w Areszcie Śledczym w Suwałkach.
10. Sejny, 24–25 sierpnia – obchody 100. rocznicy powstania sejneńskiego.
11. Przytuły, 25 sierpnia – uroczystości z okazji 65 rocznicy śmierci majora Jana Tabortowskiego „Bruzdy"
12. Suwałki, 24 sierpnia – uroczystość z okazji 100. rocznicy wyzwolenia Suwałk połączona z poświęceniem sztandaru Polskiej Organizacji Wojskowej.
13. Suwałki, 1 września – udział w uroczystych obchodach wybuchu II wojny światowej w Suwałkach zorganizowanych przez suwalski garnizon – wygłoszenie referatu historycznego.
14. Łomża, 2 września – udział w odsłonięciu muralu patriotycznego ku czci 33. Pułku Piechoty w Łomży.
15. Łomża, 2 września – udział w uroczystościach złożenia do grobu doczesnych szczątków polskich żołnierzy poległych we września 1939 r. (ekshumowanych przez Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN) przy Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Łomży.
16. Białystok, 6 września – udział w XIX Międzynarodowym Marszu Pamięci Zesłańców Sybiru.
17. Stare Masiewie, 10 września – udział w ekshumacji Jana Mackiewicza w Starym Masiewie (Puszcza Białowieska).
18. Suwałki, 12 września – ogólnopolska konferencja naukowa „Między orłem a pogonią. Suwalszczyzna w latach 1918–1920", wykład dr Jarosława Schabieńskiego „Performatywne metody czczenia pamięci powstańców sejneńskich w Suwałkach".
19. Suwałki, 13 września – udział w odsłonięciu tablicy upamiętniającej wizytę marszałka Józefa Piłsudskiego w Suwałkach.
20. Białystok, 14 września – uroczystości z okazji 72 urodzin ks. Jerzego Popiełuszki w Parku Miejskim w Suchowoli.
21. Zatoka Harcerska, 14 września – nad Zatoką Harcerską jeziora Wigry udział w odsłonięciu pomnika upamiętniającego Batalion Harcerski AK „Wigry", który został sfinansowany z budżetu OBUWiM IPN O/Białystok.
22. Jaworówka, 15 września – obchody 156. rocznicy pacyfikacji wsi Jaworówka, w tym odsłonięcie (wyremontowanego staraniem OBUWiM w Białymstoku) pomnika upamiętniającego te tragiczne wydarzenia.
23. Suwałki, 17 września – uroczystości z okazji 80. rocznicy agresji ZSRR na Polskę oraz Dnia Sybiraka przy pomniku Żołnierzy Września 1939 roku w Suwałkach.

24. Augustów, 23 września – ceremonia odsłonięcia i poświęcenia Pomnika Ofiar Obławy Augustowskiej.

25. Prudziszki, 28 września – udział w odsłonięciu odnowionego upamiętnienia znajdującego w miejscu egzekucji 12 mieszkańców powiatu augustowskiego przez gestapo 29 września 1943 r. pobliżu miejscowości Prudziszki.

26. Suwałki, 30 września – udział w odsłonięciu w Suwałkach tablica poświęcona młodzieżowej organizacji antykomunistycznej „Harcerska Grupa Pogromców Komunizmu".

27. Białystok, 11 października – uroczystość stulecia urodzin powstańca warszawskiego i żołnierza NSZ płk. Mieczysława Wroczyńskiego – wręczenie przygotowanego przez OBUWiM w Białymstoku pamiątkowego srebrnego ryngrafu.

28. Białystok, 8 listopada – uroczystości z okazji Święta Niepodległości: złożenie wiązanek i zniczy pod pomnikiem Danuty Siedzikówny „Inki", pomnikiem ofiar i żołnierzy 42. Pułku Piechoty poległym w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r., pomnikiem Mordu Katyńskiego.

29. Suwałki, 9 listopada – prelekcja historyczna podczas VI Harcerskiego Balu Niepodległości środowiska ZHR w Suwałkach.

30. Las Bacieczkowski, 10 listopada – obchody Narodowego Dnia Niepodległości na cmentarzu ofiar faszyzmu – pomniku upamiętniającym miejsce straceń 3000 Białostoczan rozstrzelanych w latach 1941–1943.

31. Łomża, 11 listopada – łomżyńskie obchody 101. rocznicy odzyskania niepodległości przez Polskę – Łomża dla Niepodległej.

32. Suwałki, 11 listopada – udział w XIV Młodzieżowym Marszu Niepodległości w Suwałkach odbywającym się pod patronatem dyrektora Oddziału IPN w Białymstoku.

33. Suwałki, 16 listopada – udział w Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Poszukiwanie wspólnych korzeni kulturowych Polaków i Żydów" w Państwowej wyższej Szkole Zawodowej im. Edwarda F. Szczepanika w Suwałkach.

34. Białystok, 28 listopada – udział w prezentacji wydawnictwa *Wojewodowie białostoccy 1919–1944* w Podlaskim Urzędzie Wojewódzkim.

35. Suwałki, 13 grudnia – obchody rocznicy wprowadzenia stanu wojennego w Suwałkach wykład poświęcony Regionowi „Pojezierze" NSZZ „S" i roli „Solidarności".

36. Białystok, 15 grudnia – udział w otwarciu wystawy czasowej „Film w służbie propagandy" w Muzeum Wojska w Białymstoku.

37. Białystok, 16 grudnia – odsłonięcie i poświęcenie obelisku z okazji 100. rocznicy utworzenia Wojskowej Komendy Uzupełnień, przed głównym wejściem do budynku WKU w Białymstoku, przy ul. Lipowej. Przedsięwzięcie sfinansowano z budżetu Oddziału IPN w Białymstoku.

38. Białystok, 18 grudnia – udział w spotkaniu opłatkowym 1. Podlaskiej Brygady Obrony Terytorialnej w Białymstoku.

Pracownicy OBUWiM w Gdańsku

1. Starogard Gdański, 1 marca – złożenie kwiatów pod pomnikiem upamiętniającym odzyskanie przez Polskę niepodległości.

2. Gdańsk, 12 maja – uroczystości upamiętniające śmierć Marszałka Józefa Piłsudskiego.

3. Braniewo, 14 czerwca – uczczenie pamięci ks. Sylwestra Zycha zamordowanego 11 VII 1989 r. przez służby komunistyczne.

4. Gdańsk, 16–17 czerwca – uroczyste obchody 35. rocznicy powstania Bractwa Oblatów św. Brygidy połączonych z prezentacją wystawy IPN.

5. Podjazy, 28 czerwca – 73. rocznica śmierci Zdzisława Badochy „Żelaznego" przed upamiętnieniem dowódcy szwadronu 5. Wileńskiej Brygady AK.

6. Licheń, 13 lipca – uroczystości przed pomnikiem Represjonowanych Politycznie Żołnierzy Górników, znajdującym się w starej części sanktuarium Matki Bożej Licheńskiej.

7. Gdańsk, Malbork, Tczew, Szymankowo, 1 września – uroczystości w rocznicę wybuchu II wojny światowej, złożenie kwiatów m.in. pod pomnikiem pomordowanych 80 lat temu polskich kolejarzy i celników oraz pod krzyżem na Cmentarzu Ofiar Hitleryzmu na gdańskiej Zaspie.
8. Rogowo, 20 października – uroczyste odsłonięcie tablicy upamiętniającej Tadeusza Dudrewicza, ofiarę niemieckiego terroru z okresu II wojny światowej, na murach kościoła w Rogowie.
9. Gdańsk, 22 października – udział w spotkaniu pt. „Stutthof – Nowy Port – czy tylko historia?" połączonym z prezentacją tablicy informacyjnej o największym miejscu represji Polaków w Gdańsku w latach 1939–1940.
10. Gdańsk, 31 października – w 75. rocznicę wyzwolenia Bredy złożenie kwiatów pod pomnikiem generała Maczka.
11. Bydgoszczy, 31 października – cmentarz przy ul. Kcyńskiej, złożenie kwiatów przy pomniku poświęconym ofiarom reżimu komunistycznego z Kujaw i Pomorza w latach 1945–1956.
12. Bydgoszcz, 27 listopada – uczczenie pamięci żołnierzy Armii Krajowej zamordowanych w Bydgoszczy, w ramach starań BUWiM o państwowy pogrzeb Ludwika Augustyniaka, Floriana Dutkiewicza, Tadeusza Ośki.
13. Trąbin, 29 listopada – uroczystość upamiętniająca 80. rocznicę wybuchu II wojny światowej, jednocześnie dzień pamięci ofiar Zbrodni pomorskiej 1939.

Pracownicy OBUWiM w Katowicach

1. Kamesznica, 23 lutego – obchody rocznicowe w związku z utworzeniem Inspektoratu Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość „Beskidy".
2. Wola Libertowska, 11 kwietnia – udział w obchodach 99 urodzin Mieczysława Rosoła „Wąsika" – żołnierza AK.
3. Racibórz, 27–28 kwietnia – udział w II Biegu Cichociemnych im. por. Eugeniusza Chylińskiego „Freza" oraz Biegu Małego Powstańca.
4. Katowice, 8 maja – udział w uroczystościach środowiskowych „Spotkanie Pokoleń", które odbyło się w Szkole Podstawowej nr 17 w Katowicach oraz przy pomniku na skwerze Walentego Fojkisa. Celem spotkania było uczczenie 74. rocznicy zakończenia II wojny światowej oraz upamiętnienie bohaterów walczących w powstaniach śląskich.
5. Góra Św. Anna, 12 czerwca – udział w wyjeździe edukacyjnym szlakiem powstań śląskich wraz z Szkolnym Klubem Historycznym im. AK, działającym przy Szkole Podstawowej nr 6 z Sosnowca i środowiskiem Armii Krajowej z Sosnowca.
6. Piotrowice koło Karwiny (Republika Czeska), 16 sierpnia – udział w uroczystości odsłonięcia tablicy upamiętniającej miejsce wybuchu I powstania śląskiego, która została ufundowana przez OBUWiM Katowice i jest pierwszym upamiętnieniem powstań śląskich, które powstało poza granicami kraju.
7. Godów, 17 sierpnia – udział w uroczystościach odsłonięcia odremontowanego przez OBUWiM Pomnika Powstań Śląskich. Uroczystość została zorganizowana w ramach ogólnopaństwowych obchodów „Ku Niepodległej".
8. Mokra – Miedźno, 31 sierpnia – udział w 2019 obchodach 80. rocznicy boju pod Mokrą oraz odsłonięciu pomnika upamiętniającego kanonierów 2. Dywizjonu Artylerii Konnej im. Gen. Józefa Sowińskiego z Dubna.
9. Woźniki, 1 września – udział w uroczystościach upamiętniających bitwę pod Woźnikami w 80. rocznicę wybuchu II wojny światowej.
10. Górki Małe, 2 września – udział w odsłonięciu i poświęceniu odnowionego pomnika poświęconego pamięci mieszkańców Górek Wielkich i Górek Małych, poległych i zamordowanych przez Niemców w latach 1939–1945, odremontowanego z okazji 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej.

11. Gierałtowice, 8 września – udział w obchodach 80. rocznicy śmierci księdza proboszcza Władysława Roboty, zamordowanego przez Niemców we wrześniu 1939 r. W ich trakcie poświęcono odremontowany przez OBUWiM Katowice grób wojenny.
12. Sosnowiec, 15 września – udział w uroczystości odsłonięcia tablicy pamiątkowej poświęconej więziennikom i kapelanom więziennym z Górnego Śląska i Zagłębia. Tablica została umieszczona przy bazylice katedralnej w Sosnowcu.
13. Zebrzydowice, 15 września – udział w uroczystości odsłonięcia nowej tablicy, upamiętniającej ofiary niemieckiego obozu zagłady dla Żydów, który w czasie II wojny światowej funkcjonował na terenie Zebrzydowic w latach 1942–1944.
14. Miasteczko Śląskie, 1 października – uroczystość odsłonięcia wyremontowanego ze środków OBUWiM Katowice upamiętnienia powstańców śląskich zamordowanych 25 sierpnia 1919 r.
15. Katowice, 9 października – udział w odsłonięciu muralu przedstawiającego śp. kpt. WP Henryka Kalembę – kawalera Orderu Wojennego Virtuti Militari, powstańca śląskiego, ofiarę zbrodni katyńskiej.
16. Katowice, 15 października – udział w odsłonięciu tablicy poświęconej miejscu, w którym Wojciech Korfanty organizował wiece na rzecz przyłączenia Śląska do Polski.
17. Warszawa, 25 października – udział w uroczystościach odsłonięcia pomnika Wojciecha Korfantego jednego z Ojców Niepodległości Rzeczypospolitej.
18. Cieszyn, 15 listopada – udział w uroczystościach nadania Szkole Podstawowej nr 1 imienia 4. Pułku Strzelców Podhalańskich.
19. Mierzęcice, 11 listopada – udział w uroczystościach odsłonięcia tablicy w kościele Parafii św. Mikołaja w Targoszycach poświęconej Wojskom Polskim generała Hallera w Zagłębiu Dąbrowskim pomagających powstańcom śląskim w latach 1919–1921.
20. Zabrze, 13 grudnia – udział w uroczystych obchodach 38. rocznicy wprowadzenia stanu wojennego.

Pracownicy OBUWiM w Krakowie

1. Imbramowice (gm. Trzyciąż, pow. olkuski), 20 styczeń – Stary Cmentarz, udział w uroczystościach odsłonięcia nowej tablicy i herbu Rzeczypospolitej na mogile powstańców 1863 r.
2. Kraków, 7 luty – udział w pogrzebie Krystyny Czarnieckiej na cmentarzu na Salwatorze w Krakowie.
3. Kraków, 21 luty – udział w uroczystościach w 66. rocznicę śmierci gen. Emila Augusta Fieldorfa „Nila" w Szkole Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi nr 3.
4. Waksmund, 23 luty – udział w uroczystościach w 72. rocznicę śmierci mjr. Józefa Kurasia „Ognia".
5. Kraków, 25 luty – udział w pogrzebie Jerzego Bożyka na cmentarzu Rakowickim w Krakowie.
6. Tymbark, 1 marca – odsłonięcie nowej tablicy na pomniku w centrum Tymbarku upamiętniającej mieszkańców gminy Tymbark – uczestników walk o niepodległości RP oraz wszystkich ofiar niemieckiego i sowieckiego zniewolenia.
7. Skała, 8 marca – uroczystość odsłonięcia tablicy upamiętniającej młodzieżowe organizacje niepodległościowe – organizacja Młodzież Armii Krajowej w Skale (1946–1950).
8. Narama, 10 marca – udział w IV Dniu Pamięci Żołnierzy Wyklętych.
9. Kraków, 18 marca – udział w uroczystościach poświęconych żołnierzom tureckim poległym podczas I wojny światowej na cmentarzu Rakowickim w Krakowie.
10. Osielec, 24 marca – odsłonięcie popiersia mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki".
11. Kraków, 4 kwietnia – pogrzeb Stanisława Ludzi.
12. Kraków, 10 kwietnia – uroczystość rocznicowa zbrodni katyńskiej pod Krzyżem Katyńskim na pl. Studzińskiego oraz na Wawelu.

13. Kraków, 13 maja – uroczystość odsłonięcia tablicy upamiętniającej 30. rocznicę odrodzenia Oddziału Związku Sybiraków w Krakowie.
14. Wodzisław, 19 maja – uroczystość odsłonięcia tablicy upamiętniającej rtm. Teodora Belardiego (1830–1964) – powstańca styczniowego.
15. Kraków, 31 maja – uroczystości z okazji 120-lecia Muzeum Krakowa.
16. Oświęcim, 8 czerwca – uroczystość odsłonięcia tablicy upamiętniającej 40. rocznicę pielgrzymki świętego Jana Pawła II do byłego niemieckiego obozu śmierci KL Auschwitz-Birkenau.
17. Kwaśniów Dolny, 12 czerwca – uroczystości pogrzebowe por. Jana Jurczyka „Klona", żołnierza Armii Krajowej, w czasie wojny członka oddziału dowodzonego przez Gerarda Woźnicę „Hardego", stacjonującego w rejonie Gór Bydlińskich w latach 1943–1944.
18. Spytkowice, 13 czerwca – pogrzeb kpr. Adama Domalika.
19. Kraków, 19 czerwca – pogrzeb Józefa Janiszewskiego, działacza „Solidarności Walczącej".
20. Kraków, 24 czerwca – uroczystość odsłonięcia tablicy upamiętniającej harcmistrza Władysława Mitkowskiego (1914–1942), żołnierza AK.
21. Glisne, 15 sierpnia – Święto Partyzanckie.
22. Łękawica, 29 sierpnia – pogrzeb kpr. Wiesława Budzika organizowany przez OBUWiM.
23. Radłów, 1 września – odsłonięcie tablicy pamięci gen. Kazimierza Tumidajskiego sfinansowanej przez IPN.
24. Skomielna Biała, 3 września – obchody rocznicy niemieckiej pacyfikacji.
25. Tymbark, 4 września – odsłonięcie tablicy pamięci kpt. Tadeusza Paolone sfinansowanej przez IPN.
26. Mordarka, 7 września – uroczystość w rocznicę niemieckiej egzekucji na mieszkańcach Limanowej.
27. Biały Kościół, 8 września – uroczystość odsłonięcia tablic sfinansowanych przez IPN.
28. Kraków, 13 września – Dzień Pamięci Ofiar Gestapo Kraków, 14 IX 2019, odsłonięcie tablicy pamięci ks. Władysława Gurgacza, Stefana Balickiego i Stanisława Szajny sfinansowanej przez IPN.
29. Krzywopłoty, 14 września – udział w uroczystościach oraz pikniku historycznym „Jura 1914".
30. Staszów, 17 września – odsłonięcie tablicy pamięci żołnierzy Armii „Kraków" sfinansowanej przez IPN.
31. Więcławice Stare, 17 września – odsłonięcie tablic, upamiętniających żołnierzy walczących we wrześniu 1939 r. oraz mieszkańców zamordowanych podczas II wojny światowej, sfinansowanych przez IPN.
32. Wierzchosławice, 25 września – odsłonięcie muralu upamiętniającego Wincentego Witosa.
33. Kraków, 10 października – uroczystość w 50. rocznicę śmierci gen. Kazimierza Sosnkowskiego.
34. Stalowa Wola, 5 października – udział w pogrzebie żołnierza podziemia niepodległościowego kpt. Tadeusza Gajdy.
35. Sielec, 27 października – odsłonięcie tablicy, upamiętniającej żołnierzy Podobwodu AK Staszów, zamordowanych przez Niemców, sfinansowanej przez IPN.
36. Kraków, 28 października – udział w pogrzebie żołnierza podziemia niepodległościowego Władysława Nowaka „Groźnego".
37. Kraków, 8 listopada – uroczystości odsłonięcia tablicy, upamiętniającej 25 jezuitów aresztowanych przez Niemców 10 września 1939 r. na Akademii Ignatianum, współfinansowanej przez IPN.
38. Jordanów, 11 listopada – odsłonięcie obelisku wraz z tablicą, upamiętniające obrońców Jordanowa i okolic z września 1939 r., sfinansowane przez Instytut Pamięci Narodowej.
39. Bydlin, 16 listopada – uroczystości w 105. rocznicę bitwy pod Krzywopłotami.
40. Bochnia, 21 listopada – udział w pogrzebie żołnierza podziemia niepodległościowego Mikołaja Mazura „Paska".

41. Kraków, 29 listopada – uroczystości na cmentarzu Rakowickim w rocznicę wybuchu powstania listopadowego.
42. Kraków, 29 listopada – odsłonięcie tablicy, upamiętniającej braci Ralskich na Uniwersytecie Rolniczym, sfinansowanej przez IPN.
43. Nowy Sącz, 13 grudnia – odsłonięcie tablicy, upamiętniającej Józefa Piłsudskiego na budynku Straży Granicznej, sfinansowanej przez IPN.
44. Kraków, 21 grudnia – udział w pogrzebie gen. Tadeusza Bieńkowicza „Rączego", żołnierza nowogródzkiej AK i powojennej konspiracji niepodległościowej.

Pracownicy OBUWiM w Lublinie

1. Baranów, 21 stycznia – pogrzeb ekshumowanych szczątków ok. 80 żołnierzy rosyjskich poległych w walce z powstańcami pod Żyrzynem 8 sierpnia 1863 r.
2. Łuków, 25/26 stycznia – udział w IV Pieszym Rajdzie Powstańczym im. ks. Stanisława Brzóski, okolice Łukowa,
3. Borów, 2 lutego – rocznica pacyfikacji Borowa i okolic. Organizowała gmina Annopol i Starostwo Powiatowe w Kraśniku.
4. Krynice, 1 lutego – uroczystości w rocznicę walki BCh z Niemcami pod Zaborecznem i Różą w Krynicach.
5. Lublin, 1 lutego – uroczystości pogrzebowe Władysława i Stefanii Zarzyckich. Organizował IPN oraz Urząd Wojewódzki w Lublinie.
6. Wólka Szczecka, 2 lutego – rocznica pacyfikacji Borowa i okolic. Organizowała gmina Kosin i Starostwo Powiatowe w Kraśniku.
7. Ostrów Lubelski, 7 marca – uroczystości związane z 75 rocznicą pacyfikacji wsi Jamy.
8. Dołhobyczów, 12 kwietnia – uroczystości związane z odsłonięciem mogiły funkcjonariuszy Policji Państwowej zamordowanych przez Sowietów w 1939 r. w Wólce Poturzyńskiej.
9. Brzeziny, 26 maja – odsłonięcie tablic poświęconych upamiętnieniu Stefana Kobosa „Wrzosa" i Eugeniusza Szczepańskiego.
10. Lublin, 8 czerwca – Rajd Zęba w Wólce Szczeckiej i Szczecynie. Organizował IPN oraz GRH im. rtm. Leonarda Zub-Zdanowicza.
11. Lublin, 12 czerwca – pogrzeb Zenona Samoleja „Lisa", żołnierza NSZ.
12. Kłodnica Dolna, 29 czerwca – uroczystości związane z upamiętnieniem pięciu ofiar zamordowanych przez Niemców w Kazimierówce w 1942 r.
13. Wolica Śniatycka, 25 sierpnia – obchody 99 rocznicy bitwy pod Komarowem.
14. Zielone, 13 września – udział w mszy świętej poświęconej żołnierzom poległym we wrześniu 1939 r. w I bitwie pod Tomaszowem Lubelskim.
15. Lublin, 20 września – uroczystości rocznicy powstania NSZ, złożenie wieńców.
16. Świnki, 21 września – uroczystości odsłonięcia pomnika poświęconego potyczce oddziału „Zapory" i śmierci Edwarda Kwiatkowskiego „Sokoła".
17. Krzemień, 22 września – uroczystości odsłonięcia pomnika poległych żołnierze Wojska Polskiego z września 1939 r.
18. Szczuczki, 7 października, 80. rocznica masowego mordu dokonanego przez hitlerowców na mieszkańcach wsi Szczuczki.
19. Hrubieszów, listopad – uroczystości odsłonięcia i poświęcenia odnowionych mogił żołnierzy – legionistów poległych w latach 1918–1920.

Pracownicy OBUWiM w Łodzi

1. Łódź, 19 stycznia – 74. rocznica spalenia więźniów Radogoszczy w Łodzi.
2. Łódź, 23 stycznia – 157. rocznica powstania styczniowego, udział w marszu upamiętniającym łódzkie miejsca związane z powstaniem styczniowym.

3. Łódź, 24 lutego – 156. rocznica bitwy pod Dobrą, udział w XXII marszu szlakiem powstania styczniowego Łódź–Dobra.
4. Skierniewice, 2 lutego – uroczystości pogrzebowe śp. kpt. Wiesława Szymańskiego, członka organizacji antykomunistycznej BOA oraz działacza NSZZ „Solidarność".
5. Łódź, 13 lutego – uroczystości pogrzebowe Tomasza Filipczaka, działacza opozycji antykomunistycznej.
6. Mława, 23 lutego – uroczystości pogrzebowe śp. prof. Ryszarda Juszkiewicza, doradcy „Solidarności", dyrektora Głównej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.
7. Łódź, 1 marca – udział w uroczystości Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych przed Pomnikiem Ofiar Komunizmu.
8. Łódź, 7 marca – wernisaż wystawy „W drodze do niepodległości. Kanadyjski przystanek – Obóz Kościuszko w Niagara-on-the-Lake, 1917–1919" w Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego.
9. Łódź, 11 marca – udział w obchodach 100-lecia powstania Policji Państwowej, 90-lecia powstania Rodziny Policyjnej oraz ku czci poległych i pomordowanych funkcjonariuszy Policji Państwowej II RP.
10. Łódź, 18 marca – uroczystości pogrzebowe Wiesława Mańko – powstańca warszawskiego.
11. Łódź, 19 marca – udział w uroczystości z okazji imienin marszałka Józefa Piłsudskiego.
12. Łódź, 20 marca – obchody 77. rocznicy zbrodni zgierskiej, złożenie kwiatów pod pomnikiem Stu Straconych.
13. Łódź, 7 maja – II Ogólnopolskie Święto Dzieci Wojny w Łodzi.
14. Łódź, 13 maja – uroczystość 84. rocznicy śmierci Marszałka Józefa Piłsudskiego.
15. Łódź, 27 maja – odsłonięcie Pomnika Pamięci Łódzkich Rewolucjonistów Bojowników o Wolność.
16. Łódź, 31 maja – 40 spotkanie Pokoleń przy Pomniku Martyrologii Dzieci.
17. Lututów, 29 czerwca – otwarcie Izby Pamięci poświęconej pamięci ks. mjr. Szczepana Walkowskiego.
18. Łódź, 2 sierpnia – Dzień Pamięci o Zagładzie Romów.
19. Diabla Góra, 18 sierpnia – uroczystości patriotyczne przy pomniku na Diablej Górze, miejscu historycznej bitwy polskich oddziałów partyzanckich z Niemcami.
20. Krzemienica, 1 września – poświęcenie zbiorowego grobu ofiar cywilnych zamordowanych przez Niemców w miejscowości Zubki Duże w 1939 r.
21. Łódź, 5 września – odsłonięcie upamiętnienia poświęconego lotnikom lwowskim poległym w walce w okolicach Łodzi we wrześniu 1939 r.
22. Rzgów, 12 września – uroczystość ekumeniczna dla uczczenia pamięci 200 tys. żołnierzy poległych podczas operacji łódzkiej 1914 r.
23. Łódź, 17 września – Dzień Sybiraka, zapalenie znicza na Symbolicznym Grobie Sybiraków na cmentarzu Św. Anny na Zarzewie oraz złożenie kwiatów pod Pomnikiem Ofiar Komunizmu.
24. Solca Wielka, 19 września – uroczystości upamiętniające żołnierzy Wojska Polskiego poległych w bitwie nad Bzurą.
25. Sieradz, 29 września – uroczystość odsłonięcia tablicy poświęconej harcerzom i harcerkom Szarych Szeregów w 80. rocznicę powstania organizacji.
26. Łódź, 17 października – odsłonięcie tablicy pamiątkowej poświęconej walkom 2. Batalionu 1. Pułku Piechoty Legionów Polskich w regionie łódzkim (październik–listopad 1914 r.) oraz organizacjom niepodległościowym wyzwalającym miejscowości regionu spod okupacji niemieckiej i austriackiej w listopadzie 1918 r.
27. Łódź, 27 października – akcja „Zapal znicz pamięci". Zaprezentowanie przez pracownika OBUWiM w Łodzi działalności niemieckich sądów doraźnych wykonujących wyroki na obywatelach polskich.

28. Łódź, 12 listopada – odsłonięcie tablicy upamiętniającej Tomasza Wilkońskiego, posła na Sejm II RP, społecznika, zamordowanego przez Niemców w ramach niemieckiej Intelligenzaktion.

29. Sieradz, 14 listopada – 80. rocznica rozstrzelania 20 Sieradzkich Zakładników zamordowanych przez Niemców 14 września 1939 r. Odebranie statuetki dla Oddziału IPN w Łodzi – „Opiekun pamięci".

30. Łódź, 13 grudnia – 38. rocznica wprowadzenia stanu wojennego. Przeprowadzenie akcji „Zapal światło wolności" wśród uczestników uroczystości upamiętniających ofiary stanu wojennego w Polsce.

Pracownicy OBUWiM w Poznaniu

1. Warszawa, 15 maja – wygłoszenie referatu „Poznanianki życie zwyczajne? Dwudziestowieczne losy Teresy Walczak", podczas organizowanej przez Studencki Klub Międzyepokowych Badań Historycznych UW konferencji naukowej „Żywoty Polaków w XX wieku".

2. Kielce, 1 czerwca – wygłoszenie referatu „Niepokorni Orawcy, czyli powojenny spór graniczny we wspomnieniach mieszkańców górnej Orawy" podczas organizowanej przez SKN Przyjaciół Armii Krajowej w Kielcach IV edycji Ogólnopolskiej Studencko-Doktoranckiej Konferencji Naukowej „Niepokorni wszystkich czasów".

3. Bayreuth (Niemcy), 4 czerwca – udział w otwarciu wystawy „Wypędzeni 1939. Deportacje obywateli polskich z ziem wcielonych do III Rzeszy"/„Vertriebene 1939. Deportationen von polnischen Bürgern aus den ins Dritte Reich eingegliederten Gebieten".

4. Poznań, 4 czerwca – uczestnictwo w uroczystościach i złożenie kwiatów z okazji Dnia Hołdu i Pamięci Ofiar Reżimu Komunistycznego.

5. Tulce, 7 czerwca – uczestnictwo w uroczystym nadaniu imienia Powstańców Wielkopolskich Zespołowi Szkół w Tulcach oraz otwarciu nowego skrzydła szkoły.

6. Poznań, 18 czerwca – uczestnictwo w Gali Finałowej IV Edycji Konkursu Historycznego Patria Nostra.

7. Luboń, 18 czerwca – uczestnictwo w uroczystościach i złożenie kwiatów z okazji 75. rocznicy zamordowania gen. Henryka Kowalówki, komendanta Okręgu Poznań AK.

8. Biedrusko, 29 czerwca – uczestnictwo w otwarciu Narodowego Panteonu Powstańców Wielkopolskich.

9. Poznań, 18 sierpnia – organizacja spotkania Komitetu Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa.

10. Poznań, 31 sierpnia – III Bieg Enigmy.

11. Hamburg (Niemcy), 28 sierpnia – udział w otwarciu wystawy „Wypędzeni 1939. Deportacje obywateli polskich z ziem wcielonych do III Rzeszy"/„Vertriebene 1939. Deportationen von polnischen Bürgern aus den ins Dritte Reich eingegliederten Gebieten".

12. Wiedeń (Austria), 28 września–3 października – wizytacja miejsc pamięci w Austrii: KL Mauthausen, Memoriał Gusen, sztolnie Bergkristall, KL Ebensee, Cmentarz Steier, Zamek Hartheim, Wzgórze Kahlenberg w Wiedniu.

13. Kożuchów, 11 listopada – reprezentowanie IPN podczas uroczystościach pogrzebowych ekshumowanych szczątków 11 żołnierzy Wojska Polskiego – uczestników wojny obronnej w 1939 r.

14. Bronikowo, 14 grudnia – udział w uroczystościach pogrzebowych szer. Henryka Gilowskiego.

15. Poznań, 11 grudnia – udział w zebraniu Komitetu Pamięci Walk i Męczeństwa przy OBUWiM w Muzeum Broni Pancernej w Poznaniu. Zebranie było połączone ze zwiedzaniem muzeum i prezentacją historii jego powstania przez płk. Tomasza Ogrodniczuka – członka Komitetu.

Pracownicy OBUWiM w Rzeszowie

1. Dębica, 20 stycznia – uroczystość odsłonięcia Pomnika Niepodległości.
2. Zagórz, 12 lutego – uroczystości pogrzebowe ks. prałata Eugniusza Dryniaka.
3. Rzeszów, 14 lutego – uroczystość poświęcone 77. Rocznicy powstania Armii Krajowej

4. Huta Pieniacka (Ukraina), 23–24 lutego – uroczystość 75. rocznicy zagłady wsi Huta Pieniacka.
5. Rzeszów, 1 marca – uroczystość Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Niezłomnych.
6. Mielec, 1 marca – uroczystość Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Niezłomnych.
7. Strzyżów, 3 marca – reprezentowanie IPN na Biegu Tropem Wilczym.
8. Rzeszów, 5 marca – złożenie wiązanek na grobie płk Leopolda Lisa-Kuli.
9. Rzeszów, 7 marca – obchody 100. rocznicy śmierci płk. Leopolda Lisa-Kuli.
10. Kosina, 8 marca – obchody 100. rocznicy śmierci płk. Leopolda Lisa-Kuli połączone z odsłonięciem tablicy pamiątkowej.
11. Rzeszów, 29 marca – udział w uroczystości odsłonięcia tablicy poświęconej Wiktorowi Sas-Hoszowskiemu.
12. Jarosław, 19 kwietnia – odsłonięcie tablicy pamiątkowej poświęconej abp. Ignacemu Tokarczukowi w Kolegiacie Jarosławskiej w Jarosławiu.
13. Rudki, 28 kwietnia – uroczystości upamiętniające ofiary pacyfikacji wsi Rudka przez ukraińskich nacjonalistów.
14. Rzeszów, 3 maja – uroczystości związane z uchwaleniem Konstytucji 3 Maja.
15. Rzeszów, 8 maja – uroczystości rocznicowe związane z zakończeniem II wojny światowej.
16. Rzeszów, 16 maja – udział w uroczystościach poświęconych operacji „Ostra Brama".
17. Przeworsk, 19 czerwca – pogrzeb Małgorzaty Kotlińskiej – opozycjonistki, działaczki „Solidarności".
18. Dębica, 29 czerwca – Ogólnopolski Zjazd Ostatnich Rycerzy Rzeczypospolitej Polskiej poświęcony Żołnierzom Niezłomnym.
19. Strzyżów, 17 lipca – uroczystości związane z 100. rocznicą powstania Policji Państwowej – przyznano pamiątkowy medal.
20. Łańcut, 22 lipca – uroczystości związane z 100. rocznicą powstania Policji Państwowej.
21. Sanok, 24 lipca – Las Grabiński, udział w uroczystościach upamiętniających ofiary zbrodni niemieckich.
22. Niebylec, 1 września – uroczystości związane z rocznicą wybuchu II wojny światowej.
23. Rzeszów, 1 września – udział w wojewódzkich uroczystościach związanych z rocznicą wybuchu II wojny światowej.
24. Borownica, 8 września –uroczystości upamiętniającej bitwę pod Borownicą 1939 r.
25. Przemyśl, 8 września – uroczystości odsłonięcia obelisku poświęconego ks. Józefowi Panasiowi.
26. Iwonicz Zdrój, 13 września – uroczystości odsłonięcia tablicy pamiątkowej poświęconej kpt. Eugeniuszowi Werensowi.
27. Rzeszów, 17 września – udział w uroczystościach 80. rocznicy wkroczenia Sowietów do Polski.
28. Olszanica, 21 września – uroczystości odsłonięcia tablicy poświęconej por. Helenie Żurowskiej.
29. Jasło, 27 września – uroczystości odsłonięcia pomnika poświęconego Żołnierzom Niezłomnym.
30. Rzeszów, 5 października – uroczystości odsłonięcia tablicy poświęconej Obrońcom Poczty Gdańskiej.
31. Stanisławów (Ukraina), 16 października – inauguracja „Przystanku Historia Stanisławów"
32. Kuty (Ukraina), 17 października – uroczysta msza św. w 80 rocznicę przekroczenia granicy polsko-rumuńskiej przez polskie władze.
33. Rzeszów, 18 października – udział w uroczystości wręczenia nagród „Świadek Historii" – na wniosek Piotr Szopy nagrodę taka przyznano por. Tadeuszowi Lutakowi – 102-letniemu żołnierzowi września 1939 r., żołnierzowi plutonu dywersyjnego AK.

34. Gogołów, 7 listopada – uroczystości gminne 101. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości – wykład dr. Piotra Szopy „Mieszkańcy gminy Frysztak w walce o niepodległość Polski", złożenie kwiatów pod tablicą upamiętniającą katyńczyków z Gogołowa.
35. Cisna, 10 listopada – uroczystości związane z rocznicą odzyskania niepodległości przez Polskę.
36. Rzeszów, 11 listopada – udział w uroczystościach związanych z 101. rocznicą odzyskania przez Polskę niepodległości połączonych z odsłonięciem Pomnika Marszałka Józefa Piłsudskiego w Rzeszowie.
37. Chechły, 19 listopada – uroczystości upamiętniające pacyfikację m. Chechły.
38. Strzyżów, 28 listopada – udział w przeglądzie piosenki patriotycznej i maryjnej szkół specjalnych.
39. Rzeszów, 10 grudnia – udział w uroczystej gali wręczenia nagród „Lampy Podkarpackiej Historii 2019".
40. Jasło, 13 grudnia – uroczystości związane z rocznicą wprowadzenia stanu wojennego w Polsce.
41. Rzeszów, 13 grudnia – udział w uroczystościach związanych z rocznicą wprowadzenia stanu wojennego w Polsce.

Pracownicy OBUWiM w Szczecinie

1. Szczecin, 22 stycznia – udział w spotkaniu organizowanym przez Archiwum Państwowe w Szczecinie z okazji spotkania rocznicowego Grudzień '70/Styczeń '71.
2. Szczecin, 11 lutego – udział w uroczystości zorganizowanej przez Związki Sybiraków w Szczecinie z okazji 79. rocznicy pierwszej zsyłki Polaków na Sybir. Szczecin, Cmentarz Centralny.
3. Szczecin, 14 lutego – 77. rocznica powstania Armii Krajowej – główny organizator uroczystości na Cmentarzu Centralnym oraz w bazylice archikatedralnej pw. św. Jakuba Apostoła w Szczecinie, gdzie została odsłonięta tablica „W hołdzie kresowym żołnierzom Armii Krajowej".
4. Szczecin, 9 lutego – odsłonięcie na Cmentarzu Centralnym pomnika Pamięci Ofiar nacjonalistów ukraińskich w latach 1939–1947.
5. Szczecin, 22 marca – przygotowanie obchodów Narodowego Dnia Pamięci Polaków Ratujących Żydów pod okupacją niemiecką na Cmentarzu Centralnym.
6. Szczecin, 1 marca – obchody Narodowego Dnia Pamięci „Żołnierzy Wyklętych"– w przeddzień święta pracownicy OBUWiM w Szczecinie zapalili znicze na mogiłach m.in. Janiny Wasiłojć-Smoleńskiej „Jachny", Konrada Strycharczyka „Słowika" oraz żołnierzy Bojowego Oddziału Armii na Cmentarzu Centralnym. OBUWiM było głównym organizatorem oficjalnych uroczystości w Szczecinie, które odbyły się pod Aresztem Śledczym oraz Komendą Wojewódzką Policji.
7. Świdwin, 25 marca – udział w uroczystości wmurowania aktu erekcyjnego pod budowę nowej siedziby Komendy Powiatowej w Świdwinie.
8. Gogolice, 11 kwietnia – uroczystości z okazji dnia patrona w SP w Gogolicach im. Heleny Grabskiej.
9. Ravensbrück – Neubrandenburg (Niemcy), 13 kwietnia – uroczystości odsłonięcia tablicy upamiętniającej Polki – 45 więźniarek filii KL Ravensbrück – Neubrandenburg (Niemcy).
10. Międzyrzecz, 19 kwietnia – uroczystość pochówku ekshumowanych szczątków dwóch żołnierzy Armii Czerwonej na Cmentarzu Wojennym Żołnierzy Armii Czerwonej w Międzyrzeczu przy ul. Kazimierza Wielkiego.
11. Trzebież, 26 kwietnia – akcja „Katyń…ocalić od zapomnienia" – uhonorowanie Romana Trębskiego, leśnika zamordowanego w Charkowie.
12. Szczecin, 8 maja – Cmentarz Centralny w Szczecinie uroczystość 74. rocznicy zakończenia II wojny światowej.

13. Szczecin, 10 maja – Cmentarz Centralny w Szczecinie uroczystość rocznicowa upamiętniająca 100 tys. Żydów, Polaków, Romów i Rosjan zamordowanych przez Niemców i Litwinów w Ponarach k. Wilna w latach 1941–1944.
14. Szczecin, 31 października – udział w akcji „Zapal Znicz Pamięci" na grobach i upamiętnieniach w Stargardzie i Szczecinie.
15. Szczecin, 11 listopada – reprezentacja IPN na oficjalnych uroczystościach Święta Niepodległości – podczas akcji „Zaduszki – Wspomnij Bohatera.

Pracownicy OBUWiM we Wrocławiu

1. Wrocław, 17 stycznia – pogrzeb Franciszka Jakowczyka na Cmentarzu Osobowickim we Wrocławiu. Franciszek Jakowczyk, postanowieniem Prezydenta RP Andrzeja Dudy, został pośmiertnie odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski za wybitne zasługi dla Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Wrocław, 20 stycznia – obchody 156. rocznicy wybuchu powstania styczniowego, msza św. za Ojczyznę w Kościele Garnizonowym we Wrocławiu z udziałem Orkiestry Wojskowej, przemarsz spod kościoła pod tablicę upamiętniającą powstańców styczniowych na gmachu Uniwersytetu Wrocławskiego.
3. Wrocław, 7 lutego – pogrzeb Stefana Siejki, prezesa wrocławskiego Oddziału Związku Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944–1956 „Jaworzniacy".
4. Wrocław, 10 marca – obchody 81. rocznicy ogłoszenia Prawd Polaków spod znaku Rodła.
5. Wrocław, 13 kwietnia – obchody Dnia Pamięci Ofiar Zbrodni Katyńskiej. Uroczystości przy pomniku Ofiar Zbrodni Katyńskiej w parku im. Juliusza Słowackiego we Wrocławiu.
6. Wrocław, 2 maja – piknik „100 lat w służbie Niepodległej" przed Dolnośląskim Urzędem Wojewódzkim.
7. Wrocław, 2 maja – uroczyste obchody Dnia Flagi Rzeczypospolitej Polskiej.
8. Wrocław, 8 maja – 74. rocznica zakończenia II wojny światowej. Uroczystości na Cmentarzu Żołnierzy Polskich na Oporowie przy pomniku Żołnierzy Wojska Polskiego.
9. Wrocław, 25 maja – 71. rocznica śmierci Witolda Pileckiego.
10. Rogoźnica, 14 czerwca – Narodowy Dzień Pamięci Ofiar Niemieckich Nazistowskich Obozów Koncentracyjnych i Obozów Zagłady. Pomnik-Mauzoleum upamiętniający ofiary KL Gross-Rosen w Rogoźnicy.
11. Wrocław, 4 lipca – uroczystość upamiętniająca 78. rocznicę zamordowania polskich profesorów we Lwowie.
12. Węgry, 12 lipca – Dzień Walki i Męczeństwa Wsi Polskiej.
13. Wrocław, 11 lipca – obchody Narodowego Dnia Pamięci Ofiar Ludobójstwa dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów na obywatelach II Rzeczypospolitej.
14. Wrocław, 1 sierpnia – wrocławskie obchody 75. rocznicy wybuchu powstania warszawskiego. Organizacja koncertu.
15. Wrocław, 12 sierpnia – ostatnie pożegnanie Romualda Lazarowicza, działacza opozycji przedsierpniowej, redaktora naczelnego podziemnego pisma „Z Dnia na Dzień", współtwórcy Radia Solidarność Walcząca.
16. Polska Nowa Wieś, 31 sierpnia – odsłonięcie tablicy ku czci cywilnych ofiar nalotów niemieckich sił powietrznych podczas agresji na Polskę we wrześniu 1939 r. Uroczystość poświęcona upamiętnieniu 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej połączona ze startem Biegu Pamięci na trasie Polska Nowa Wieś – Wieluń.
17. Wrocław, 1 września – obchody 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej.
18. Wrocław, 17 września – uroczystości w 80. rocznicę napaści Związku Radzieckiego na Polskę i Międzynarodowy Dzień Sybiraka.

19. Wrocław, 27 września – Dzień Polskiego Państwa Podziemnego. Seminarium i uroczysty koncert w Sali Sesyjnej Rady Miasta Wrocławia.
20. Wrocław, 11 listopada – udział w uroczystościach Święta Niepodległości.
21. Lusina, 17 listopada – otwarcie budowy Ściany Pamięci w świetlicy wiejskiej.
22. Wrocław, 4 grudnia – seminarium w siedzibie Okręgu Dolnośląskiego Światowego Związku Żołnierzy AK „80 rocznica powołania Związku Walki Zbrojnej".
23. Wrocław, 13 grudnia – uroczystości rocznicy wprowadzenia stanu wojennego.

ZAŁĄCZNIK NR 11:
WSPÓŁPRACA OBUWiM BIAŁYSTOK Z LOKALNYMI STOWARZYSZENIAMI ORAZ INSTYTUCJAMI

1. Współpraca z wojewodą podlaskim podczas organizacji odsłonięcia i poświęcenia tablicy upamiętniających młodzieżowe organizacje niepodległościowe w ZSOiT w Białymstoku, a także wspólne obchody Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych w Białymstoku i innych uroczystości.

2. Współpraca z Regionalną Dyrekcją Lasów Państwowych w Białymstoku i wspólny udział w wielu uroczystościach.

3. Wspólna organizacja 3 III 2019 r., uroczystych obchodów Narodowego Dnia Żołnierzy Wyklętych w Piątnicy ze starostą łomżyńskim Lechem Szabłowskim oraz wójtem gminy Piątnica Arturem Wierzbowskim.

4. Nawiązanie współpracy z dyrekcją Białowieskiego Parku Narodowego w celu utworzenia na tym terenie miejsca upamiętniającego gen. Zygmunta Podhorskiego oraz dowodzonej przez niego dywizji Kawalerii ZAZA.

5. Współpraca z Okręgową Służbą Więziennictwa w Białymstoku w organizacji obchodów 100. rocznicy utworzenia polskiego więziennictwa oraz lokalnych uroczystości upamiętniających wydarzenia historyczne/patriotyczne.

6. Współpraca z Międzynarodowym Stowarzyszeniem Białostoczan przy organizacji uroczystych obchodów upamiętniających powstanie styczniowe na Podlasiu.

7. Współpraca z NSZZ „Solidarność" przy organizacji uroczystości poświęconej obchodom 30. rocznicy śmierci ks. Stanisława Suchowolca w Białymstoku, 7 I 2019 r.

8. Współpraca ze Światowym Związkiem Żołnierzy Armii Krajowej Oddział w Białymstoku, przy organizacji Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych oraz podczas organizacji odsłonięcia i poświęcenia tablicy upamiętniających młodzieżowe organizacje niepodległościowe w ZSOiT w Białymstoku.

9. Współpraca z Klubem Więzionych, Internowanych i Represjonowanych w różnych wydarzeniach historycznych oraz przy opiece nad miejscami pamięci narodowej, grobami i cmentarzami wojennymi.

10. Współpraca z 1. Podlaską Brygadą Obrony Terytorialnej im. gen. bryg. Władysława Liniarskiego „Mścisława" podczas wielu uroczystości i obchodów świąt patriotycznych.

11. Współpraca z Komitetem Upamiętniania 100-lecia Odzyskania Niepodległości Polski oraz Urzędem Miejskim w Białymstoku w sprawie pomnika Bohaterów Ziemi Białostockiej usytuowanego przy Placu NZS w Białymstoku.

12. Współpraca z Kołem Związku Sybiraków w Giżycku w sprawie tablicy upamiętniającej losy Kresowiaków zmuszonych do opuszczenia ziemi ojczystej i rodzinnej.

13. Współpraca z Nadleśnictwem w Bielsku Podlaskim w sprawie prawidłowego oznaczenia miejsca pamięci ofiar niemieckich z lat 1942–1944 we wsi Piliki.

14. Współpraca z Komendą Miejską Policji w Suwałkach w sprawie treści tablicy i jej projektu dotyczącego upamiętniania st. post. Franciszka Gałczyńskiego, który pełnił służbę na posterunku Policji Państwowej w Rutce Tartak.

15. Współpraca z gminą Gródek w sprawie upamiętnienia poległych i pomordowanych w czasie II wojny światowej.

16. Współpraca z gminą Choroszcz w sprawie tablicy poświęconej „Bohaterom II wojny światowej".

17. Współpraca z Urzędem Miasta w Białymstoku w sprawie tablicy upamiętniającej profesora Władysława Bartoszewskiego, która została zamieszczona na moście przy ul. Pałacowej w Białymstoku.

18. Współpraca z Kuratorium Oświaty i z Dyrektor Gminnego Ośrodka Kultury w Czeremsze oraz ze Szkołą Podstawową w Czeremsze w sprawie gabloty upamiętniającej Józefa Kaczanowskiego.

19. Współpraca z dyrekcją I Liceum Ogólnokształcącego w Bielsku Podlaskim w sprawie upamiętnienia poświęconego 100. rocznicy powołania Gimnazjum i Liceum im. Tadeusza Kościuszki.

20. Współpraca z gminą Przasnysz w sprawie upamiętnienia żołnierzy oddziału NZW Edwarda Dobrzyńskiego „Orzyca" poległych w 1949 r.

21. Współpraca z Nadleśnictwem Jagiełek w sprawie tablicy historycznej umieszczonej w Leśnictwie Kieraj w miejscu przebywania V Wileńskiej Brygady Armii Krajowej.

22. Nawiązanie współpracy z Zarządem Fundacji Edukacyjnej dotyczącej idei upamiętniania zamordowanych Żydów z Białowieży, w miejscu pamięci, w dawnej żwirowni koło osady Podolany tzw. Jagiellońskie.

23. Współpraca z Klubem 11. MPA w sprawie projektu upamiętniania poświęconego gen. Tadeuszowi Bukowi w Węgorzewie.

24. Współpraca z Zakładem Karnym w Czerwonym Borze w sprawie upamiętnienia żołnierza kampanii wrześniowej wachmistrza Stefana Paducha, którego grób znajduje się na terenie Zakładu Karnego.

25. Współpraca z Muzeum Wigier – Wigierski Park Narodowy, w sprawie Pomnika Batalionu Harcerskiego „Wigry", który powstanie w Zatoce Hańczańskiej, Cimochowizna, WPN.

26. Nawiązanie współpracy z wójtem gminy Narewka, w sprawie przeniesienia pomnika upamiętniającego ofiary zbrodni poniemieckich z okresu II wojny światowej.

27. Współpraca ze Stowarzyszeniem „Pro Patria" w sprawie upamiętnienia studenta Marcina Antonowicza, zamordowanego przez ZOMO.

28. Współpraca z Urzędem Miejskim w Lipsku dotycząca grobu żołnierzy Wojska Polskiego zamordowanych w Lipsku 22 września 1939 r.

29. Współpraca z Podlaskim Oddziałem Straży Granicznej w Białymstoku dotycząca upamiętnienia por. Tadeusza Borzuchowskiego – nadanie jego imienia Placówce Straży Granicznej w Szudziałowie.

30. Nawiązanie kontaktów z Grom Group, Służbą Więzienną w Czerwonym Borze i Jednostką Wojskową Nr 2568 – w sprawie wydania opinii na temat Wojskowych Obozów Internowania w latach 1981–1983.

31. Współpraca z wójtem wsi Nowa Ruda, dotycząca budowy pomnika osób wywiezionych do niemieckich obozów koncentracyjnych ze wsi Nowa Ruda, gm. Turośl, w lipcu 1944 r.

32. Współpraca z samorządem i kościołem na Suwalszczyźnie dotycząca projektu upamiętnienia żołnierzy i pracowników cywilnej administracji Polskiego Państwa Podziemnego – ofiar komunistycznej zbrodni tzw. obławy augustowskiej w 1945 r.

33. Współpraca z Instytutem Pileckiego dotycząca opinii projektu upamiętnienia małżeństwa Władysławy i Stanisława Krysiewiczów, zamordowanych przez okupanta niemieckiego w 1943 r. za pomoc Żydom.

34. Współpraca z wójtem gminy Wyszki dotycząca tablicy historycznej upamiętniającej bitwę pod Olszewem z 1939 r.

35. Współpraca z wójtem Gminy Gródek dotycząca inicjatywy upamiętnienia poległych i pomordowanych w czasie II wojny światowej.

36. Współpraca z Aeroklubem Podlaskim w sprawie zaniedbanego miejsca upamiętnienia „Bohaterów Lotników" na lotnisku Krywlany w Białymstoku.

37. Współpraca z NSZZ „Solidarność" Region Podlaski.

38. Współpraca z Urzędem Pocztowym w Białymstoku przy ul. Warszawskiej 10.

39. Współpraca z Policją Państwową w Suwałkach.

40. Współpraca z 14. Suwalskim Dywizjonem Artylerii Przeciwpancernej w Suwałkach.

41. Współpraca z Aresztem Śledczym w Suwałkach.

42. Współpraca ze Stowarzyszeniem Katyń w Szczecinie podczas cyklicznej akcji sadzenia dębów pamięci. W 2018 r. OBUWiM w Szczecinie wykonał 3 tabliczki pamiątkowe, a we współpracy ze Stowarzyszeniem uroczyście posadzono trzy dęby poświęcone ofiarom zbrodni katyńskiej.

43. Współpraca z Placówką Straży Granicznej w Szczecinie podczas upamiętniania ofiar zbrodni katyńskiej.

44. Współpraca z Komendą Wojewódzką w Policji w Szczecinie podczas uroczystości upamiętniania Tadeusza Starzyńskiego, patrona zachodniopomorskiej policji.

45. Współpraca z Okręgowym Inspektoratem Służby Więziennej w Szczecinie.

46. Stowarzyszenie Rodzin i Sympatyków 12. Pułku Ułanów Podolskich „Rodzina Podolska" współpraca w propagowaniu postaw patriotycznych.

47. Współpraca z Okręgowym Oddziałem PCK w Szczecinie przy współorganizacji obchodów 100-lecia PCK.

48. Współpraca z 12. Szczecińską Dywizją Zmechanizowaną, zapewniającą asystę honorową organizowanych uroczystości przez OBUWiM.

49. Współpraca z Urzędem Wojewódzkim w Szczecinie mająca na celu opiekę nad cmentarzami i grobami wojennymi.

50. Współpraca z Muzeum Zimnej Wojny w Podborsku filii Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu przy tworzeniu ekspozycji pomników likwidowanych w ramach ustawy z 1 IV 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy jednostek organizacyjnych, jednostek pomocniczych gminy, budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz pomników.

51. Współpraca ze Stowarzyszeniem Społecznym „Grudzień 70 – Styczeń 71".

52. Współpraca ze Światowym Związkiem Żołnierzy Armii Krajowej Okręg Szczecin.

53. Współpraca z Zarządem Regionu NSZZ „Solidarność" Pomorza Zachodniego.

54. Wspólnie z żołnierzami Armii Krajowej i Duszpasterzem Okręgu Podkarpackiego Światowego Związku Żołnierzy AK, Prezydentem Miasta Rzeszowa, Dowódcą Garnizonu Rzeszów, Dowódcą 3. Podkarpackiej Brygady Obrony Terytorialnej zorganizowano w Rzeszowie 14 lutego 2019 r. uroczystości 77. rocznicy powstania Armii Krajowej, a 1 marca 2019 r. – obchody Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych.

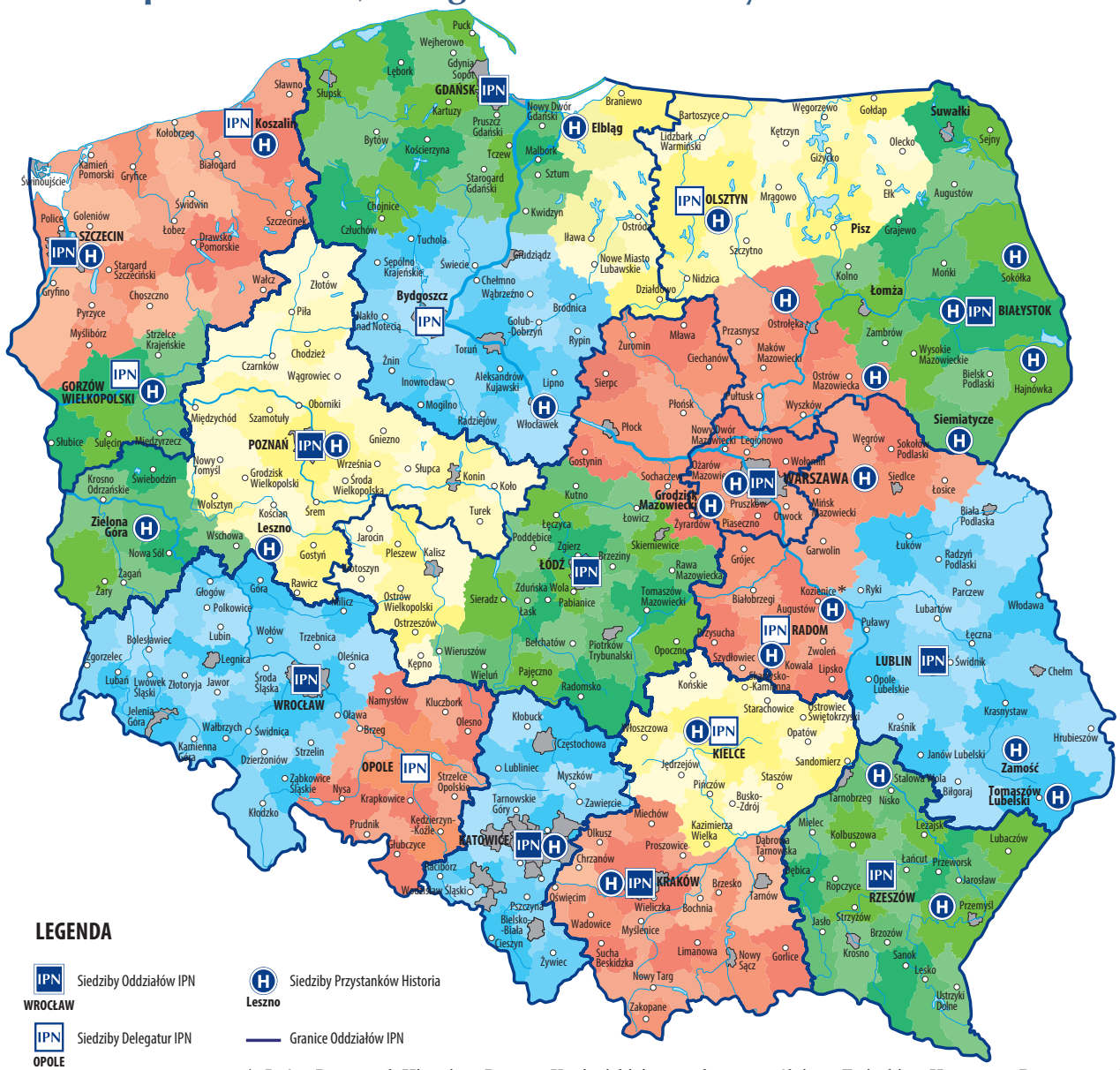
55. Wspólnie ze Starostą Powiatu Mieleckiego i Dyrektorem I Liceum Ogólnokształcącego im. Stanisława Konarskiego w Mielcu zorganizowano uroczystości w tym mieście połączone z odsłonięciem tablicy pamiątkowej poświęconej młodzieżowym organizacjom antykomunistycznym Stalowi Polacy i Wolność i Sprawiedliwość.

56. Pracownicy OBUWiM IPN w Rzeszowie wraz z Hufcem ZHP w Lubaczowie, Jednostką Strzelecką Nr 2033 im. gen. Józefa Kustronia w Lubaczowie, Towarzystwem Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich Oddział w Lubaczowie w ramach akcji „11 lipca – Zapal znicz pamięci" odwiedzili 11 VII 2019 r. 30 cmentarzy, na których pochowane są ofiary nacjonalistów ukraińskich, oraz kilka miejsc pamięci. Zapalono znicze, porządkowano groby.

57. OBUWiM IPN w Rzeszowie wspólnie z przedstawicielami miasta Stalowa Wola oraz m.in. przedstawicielami Fundacji „Biografie Codzienności" zorganizowało 5 X 2019 r. pogrzeb kpt. Tadeusza Gajdy „Tarzana"

58. Wspólnie ze Światowym Związkiem Żołnierzy AK realizowany jest projekt „Miejsca Pamięci Narodowej – Tabliczki QR" – na potrzeby tego projektu pracownicy OBUWiM IPN w Rzeszowie opracowali kilkanaście upamiętnień. Współpracowano z Parafią Najświętszego Serca Pana Jezusa w Dębicy-Latoszynie, gdzie co roku organizowane są wykłady o tematyce historycznej, a także z Przemyskim Stowarzyszeniem Rekonstrukcji Historycznej „X D.O.K. Przemyśl" – opracowano i uzupełniono treści tablic informacyjnych dotyczących upamiętnień na projektowanym szlaku turystyczno-historycznym. Wspólnie ze Strzelcami ze Strzyżowa, Prezydentem Miasta Przemyśla oraz Parafią pw. Znalezienia Krzyża Świętego w Niebylcu przeprowadzono akcję „Zapal znicz bohaterowi", którą zainaugurowano 1 września 2019 r. o godz. 4.45 na grobie westerplatczyka sierż. Jana Ziomka w Niebylcu. W czasie tej akcji na Podkarpaciu palono znicze i porządkowano groby polskich żołnierzy walczących i poległych w 1939 r.

Mapa oddziałów, delegatur IPN oraz Przystanków Historia

LEGENDA

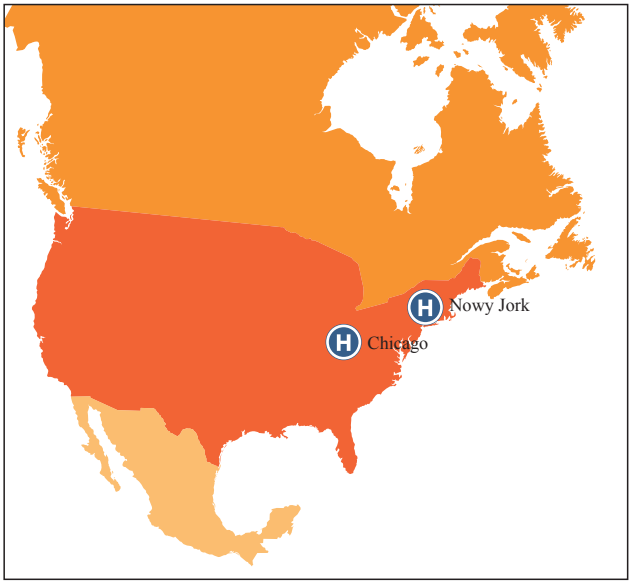
IPN WROCŁAW — Siedziby Oddziałów IPN

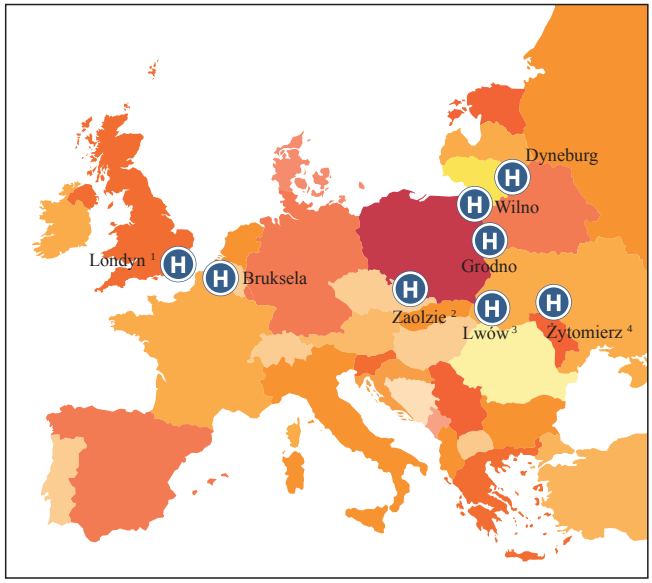
IPN OPOLE — Siedziby Delegatur IPN

H Leszno — Siedziby Przystanków Historia

Granice Oddziałów IPN

* Leśny Przystanek Historia w Puszczy Kozienickiej prowadzony wspólnie ze Związkiem Harcerstwa Rzeczypospolitej

[1] Londyn – spotkania odbyły się w: Gravesend, Motherwell, Perth; Londynie,
[2] Zaolzie – spotkania odbyły się w: Błędowicach, Gnojniku,
[3] Lwów – spotkania odbyły się we: Lwowie, Jaworowie, Mościskach Stanisławowie, Stryju, Samborze, Strzelczyskach i Rudkach,
[4] Żytomierz – spotkania odbyły się w: Winnicy, Kamieńcu Podolskim, Nowogrodzie Wołyńskim, Latyczowie, Chmielnickim, Gródku, Humaniu, Żytomierzu i Odessie.

Adresy biur, oddziałów i delegatur Instytutu Pamięci Narodowej

www.ipn.gov.pl

Prezes IPN dr Jarosław Szarek	Wołoska 7, 02-675 Warszawa sekretariat: tel. (22) 581 85 22, fax (22) 581 85 24
Zastępca prezesa IPN dr hab. Krzysztof Szwagrzyk	Wołoska 7, 02-675 Warszawa sekretariat: tel. (22) 581 85 91, fax (22) 581 85 24
Zastępca prezesa IPN dr Mateusz Szpytma	Wołoska 7, 02-675 Warszawa sekretariat: tel. (22) 581 86 25, fax (22) 581 86 61
Zastępca prezesa IPN Jan Baster	Wołoska 7, 02-675 Warszawa sekretariat: tel. (22) 581 89 34, fax (22) 581 86 61
Główna Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu prok. Andrzej Pozorski	pl. Krasińskich 2/4/6, 00-207 Warszawa sekretariat: tel. (22) 530 86 56, fax (22) 530 90 87
Archiwum dyrektor Marzena Kruk	ul. Wołoska 7, 02-675 Warszawa sekretariat: tel. (22) 581 89 04, fax (22) 581 86 37
Biuro Edukacji Narodowej dyrektor Adam Hlebowicz	ul. Wołoska 7, 02-675 Warszawa sekretariat: tel. (22) 581 88 70, fax (22) 581 88 72
Biuro Badań Historycznych IPN dyrektor prof. Włodzimierz Suleja	ul. Wołoska 7, 02-675 Warszawa sekretariat: tel. (22) 581 88 71
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji dyrektor dr hab. Krzysztof Szwagrzyk	ul. Wołoska 7, 02-675 Warszawa sekretariat: tel. (22) 581 89 09
Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa dyrektor Adam Siwek	ul. Wołoska 7, 02-675 Warszawa sekretariat: tel. (22) 581 89 66, fax (22) 581 89 10
Biuro Lustracyjne dyrektor prok. Jarosław Skrok	ul. Wołoska 7, 02-675 Warszawa sekretariat: tel. (22) 540 58 00, fax (22) 540 58 03
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku	ul. Warsztatowa 1A, 15-637 Białystok sekretariat: tel. (85) 664 57 01, fax (85) 664 57 00
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Gdańsku	ul. Grunwaldzka 216, 80-266 Gdańsk sekretariat: tel. (58) 660 67 00, fax (58) 660 67 01
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach	ul. Józefowska 102, 40-145 Katowice sekretariat: tel. (32) 207 01 00, fax (32) 207 01 80
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie	ul. Reformacka 3, 31-012 Kraków sekretariat: tel. (12) 421 19 61, 426 21 35, fax (12) 421 11 00
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Lublinie	ul. Wodopojna 2, 20-086 Lublin sekretariat: tel. (81) 536 34 01, fax (81) 536 34 02
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi	ul. Orzeszkowej 31/35, 91-479 Łódź sekretariat: tel. (42) 616 27 45, fax (42) 616 27 48
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu	ul. Rolna 45a, 61-487 Poznań sekretariat: tel. (61) 835 69 00, fax (61) 835 69 03
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie	ul. Słowackiego 18, 35-060 Rzeszów sekretariat: tel. (17) 860 60 18, fax (17) 860 60 39
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Szczecinie	ul. K. Janickiego 30, 71-270 Szczecin sekretariat: tel. (91) 484 98 00, fax (91) 484 98 01

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie	ul. Stawki 2, 00-193 Warszawa sekretariat: tel. (22) 860 70 10, 860 70 11 fax (22) 860 70 13
Oddział Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu	ul. Długosza 48, 51-162 Wrocław sekretariat: tel. (71) 326 97 20, fax (71) 326 97 22
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Bydgoszczy	ul. Grudziądzka 9-15, 85-130 Bydgoszcz tel. (52) 325 95 00, fax (52) 325 95 01
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Gorzowie Wielkopolskim	ul. Jagiellończyka 4, 66-400 Gorzów Wielkopolski tel. (95) 718 28 62
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Kielcach	al. Na Stadion 1, 25-127 Kielce tel. (41) 340 50 50, fax (41) 340 50 96
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Koszalinie	ul. Andersa 34, 75-626 Koszalin tel./fax (94) 342 85 02
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Olsztynie	ul. Jagiellońska 46, 10-273 Olsztyn tel. (89) 521 48 00, fax (89) 521 48 01
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Opolu	ul. Piastowska 17, 45-081 Opole tel. 77 406 83 20, fax 77 406 83 22,
Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Radomiu	ul. Żeromskiego 53, 26-600 Radom tel. (48) 368 24 00, fax (48) 368 24 01

Krajowe Przystanki Historia IPN

Przystanek Historia Centrum Edukacyjne im. Janusza Kurtyki	ul. Marszałkowska 21/25, 00-628 Warszawa
Przystanek Historia IPN w Białymstoku	ul. M. Skłodowskiej-Curie 14a, 15-097 Białystok
Przystanek Historia IPN w Sokółce	ul. Grodzieńska 1, 16-100 Sokółka
Przystanek Historia IPN w Hajnówce	ul. 3 Maja 45, 17-200 Hajnówka
Przystanek Historia IPN w Siemiatyczach	ul. Zaszkolna 1, 17-300 Siemiatycze
Przystanek Historia IPN w Olsztynie	ul. Kopernika 47, 10-512 Olsztyn
Przystanek Historia IPN im. Janusza Kurtyki w Elblągu	ul. Mierosławskiego 5, 82-300 Elbląg
Przystanek Historia IPN im. Janusza Kurtyki we Włocławku	ul. Łęgska 28, 87-800 Włocławek
Centrum Edukacyjne IPN Przystanek Historia im. Henryka Sławika w Katowicach	ul. św. Jana 10, 40-012 Katowice
Centrum Edukacyjne IPN Przystanek Historia w Krakowie	ul. Juliana Dunajewskiego 8, 31-133 Kraków
Centrum Edukacyjne IPN Przystanek Historia w Kielcach	ul. Warszawska 5, 25-512 Kielce
Przystanek Historia IPN w Izbie Pamięci Ks. Romana Kotlarza w Trablicach-Pelagowie	Trablice 29, 26-624 Kowala
Leśny Przystanek Historia IPN w Puszczy Kozienickiej	Dawna gajówka harcerska w Puszczy Kozienickiej niedaleko Augustowa
Przystanek Historia IPN w Tomaszowie Lubelskim	ul. Zamojska 2, 22-600 Tomaszów Lubelski

Przystanek Historia IPN w Zamościu	ul. Zamkowa 2, 22-400 Zamość
Przystanek Historia IPN w Poznaniu	pl. Wolności 19, 61-739 Poznań
Przystanek Historia IPN w Zielonej Górze	al. Wojska Polskiego 9, 65-077 Zielona Góra
Przystanek Historia IPN w Lesznie	ul. Bolesława Chrobrego 3, 64-100 Leszno
Przystanek Historia IPN przy Muzeum Narodowym Ziemi Przemyskiej	pl. Berka Joselewicza 1, 37-700 Przemyśl
Przystanek Historia IPN w Stalowej Woli	ul. Ofiar Katynia 8A, 37-450 Stalowa Wola
Przystanek Historia IPN w Szczecinie	al. Wojska Polskiego 21, 70-470 Szczecin
Przystanek Historia IPN w Koszalinie	pl. Polonii 1 75-415 Koszalin
Przystanek Historia IPN w Gorzowie Wlkp.	ul. Sikorskiego 107, 66-400 Gorzów Wlkp.
Przystanek Historia IPN w Ostrołęce	ul. Inwalidów Wojennych 23, 07-410 Ostrołęka
Przystanek Historia IPN w Ostrowi Mazowieckiej	ul. 11 Listopada 7, 07-300 Ostrów Mazowiecka
Przystanek Historia IPN Muzeum Dulag 121 w Pruszkowie	ul. 3 Maja 8A, 05-800 Pruszków
Przystanek Historia IPN w Grodzisku Mazowieckim	ul. 3 Maja 57, 05-825 Grodzisk Mazowiecki

Zagraniczne Przystanki Historia IPN

- Przystanek Historia IPN w Brukseli
- Przystanek Historia IPN w Chicago
- Przystanek Historia IPN w Grodnie
- Przystanek Historia IPN w Londynie (spotkania odbyły się w: Gravesend, Londynie, Motherwell i Perth)
- Przystanek Historia IPN we Lwowie (spotkania odbyły się w: Jaworowie, Lwowie, Mościskach, Rudkach, Samborze, Stanisławowie, Stryju i Strzelczyskach)
- Przystanek Historia IPN w Dyneburgu
- Przystanek Historia IPN w Nowym Jorku
- Przystanek Historia IPN w Wilnie
- Przystanek Historia IPN na Zaolziu (spotkania odbyły się w: Błędowicach i Gnojniku)
- Przystanek Historia IPN w Żytomierzu (spotkania odbyły się w: Chmielnickim, Gródku, Humaniu, Kamieńcu Podolskim, Latyczowie, Nowogrodzie Wołyńskim, Odessie, Winnicy i Żytomierzu)

FOTOGRAFIE DOKUMENTUJĄCE WYBRANE WYDARZENIA Z DZIAŁALNOŚCI IPN W 2019 ROKU

9 stycznia 2019 r. w stołecznym Centrum Edukacyjnym IPN Przystanek Historia odbyło się otwarcie wystawy „We want to be free, we will be free!" („Chcemy być wolni, będziemy wolni!") powstałej w setną rocznicę wywalczenia niepodległości przez Estonię, Finlandię, Litwę, Łotwę i Polskę.
Fot. Marcin Jurkiewicz/IPN

22 stycznia 2019 r. w Łazienkach Królewskich w Warszawie odbyła się prezentacja wystawy „Polski gen wolności. 150 lat walk o niepodległość". Fot. Magdalena Ruczyńska/IPN

28 stycznia 2019 r. w Królewskim Muzeum Wojny w Brukseli (Belgia) odbyło się uroczyste otwarcie wystawy IPN „Pancerne Skrzydła”, poświęconej udziałowi 1. Dywizji Pancernej gen. Maczka w wyzwoleniu Belgii. Fot. Tomasz Cibulla

30 stycznia 2019 r. w warszawskim kinie Muranów odbyła się premiera *Paszportów Paragwaju*, filmu o grupie berneńskiej, wyprodukowanego przez IPN. Fot. Sławek Kasper/IPN

1 lutego 2019 r. w siedzibie Delegatury IPN w Kielcach odbyła się lekcja archiwalna. Fot. Katarzyna Pronobis/IPN

1 lutego 2019 r. w Lublinie odbył się pogrzeb Stefanii i Władysława Zarzyckich, represjonowanych za pomoc żołnierzom podziemia antykomunistycznego. Szczątki Stefanii Zarzyckiej odnalazł IPN. Fot. Dawid Florczak/IPN

9 lutego 2019 r. w Szczecinie prezes IPN, dr Jarosław Szarek, odsłonił pomnik Pamięci Ofiar nacjonalistów ukraińskich w latach 1939–1947, powstały przy wsparciu szczecińskiego oddziału IPN.
Fot. Marcin Manowski/IPN

13 lutego 2019 r., w 50. rocznicę śmierci Kazimierza Wierzyńskiego, prezes IPN, dr Jarosław Szarek, złożył kwiaty na grobie poety na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie. Fot. Sławek Kasper/IPN

27 lutego 2019 r. w I Liceum Ogólnokształcącym w Tomaszowie Mazowieckim odsłonięto jedną z kilkunastu tablic pamiątkowych ku czci członków młodzieżowych organizacji niepodległościowych z lat 1944–1956. Fot. Sławek Kasper/IPN

1 marca 2019 r. w Warszawie IPN zaprezentował wystawę „Zapomniane ogniwo. Konspiracyjne organizacje młodzieżowe na ziemiach polskich w latach 1944/45–1956". Fot. Sławek Kasper/IPN

1 marca 2019 r. przedstawiciele wrocławskiego oddziału IPN wzięli udział w uroczystościach na cmentarzu Osobowickim z okazji Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych. Fot. Barbara Misiewicz/IPN

3 marca 2019 r. w Filharmonii Krakowskiej odbył się koncert galowy w hołdzie Żołnierzom Wyklętym, współorganizowany przez oddział IPN w Krakowie. Fot. Janusz Ślęzak/IPN

2 marca 2019 r. w Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w Warszawie odbyła się gra miejska „Tajemnice Rakowieckiej” współorganizowana przez warszawski oddział IPN. Fot. Marcin Łaszczyński/IPN

7 marca 2019 r., w muzeum Dom Terroru w Budapeszcie, wiceprezes IPN, prof. Krzysztof Szwagrzyk, wziął udział w polsko-węgierskim panelu historycznym. Fot. Katarzyna Ratajczak-Sowa/IPN

7 marca 2019 r., w 70. rocznicę mordu dokonanego na mjr. Hieronimie Dekutowskim „Zaporze", IPN zorganizował w Teatrze Polskim widowisko artystyczno-muzyczne „I zawsze zwycięstwo musiało ich być…". Fot. Piotr Życieński/IPN

14 marca 2019 r., w Centrum Edukacyjnym IPN Przystanek Historia w Warszawie, został zaprezentowany film *Skazany na niepamięć*, opowiadający historię krakowskiego opozycjonisty Jacka Żaby. Fot. Piotr Życieński/IPN

14 i 15 marca 2019 r. w Kielcach odbyła się międzynarodowa konferencja o zbrodniach sądowych w czasie PRL, współorganizowana przez kielecką delegaturę IPN. Fot. Katarzyna Pronobis/IPN

16 marca 2019 r. na spotkaniu z Polonią w Chicago wiceprezes IPN, prof. Krzysztof Szwagrzyk, opowiadał o misji i zadaniach BPiI IPN. Fot. Agnieszka Jędrzak/IPN

19 marca 2019 r. w Ambasadzie RP w Waszyngtonie, z udziałem wiceprezesa IPN, dr. Mateusza Szpytmy, zaprezentowano film IPN *Paszporty Paragwaju*. Fot. Ambasada RP w Waszyngtonie

21 marca 2019 r. w Warszawie odbyła się dyskusja „Okupacyjna Warszawa. Porządek – bezpieczeństwo – demoralizacja" oraz prezentacja książki dr. Roberta Spałka z warszawskiego oddziału IPN *Porządek publiczny i bezpieczeństwo w okupacyjnej Warszawie*. Fot. Piotr Życieński/IPN

22 marca 2019 r. w siedzibie oddziału IPN w Gdańsku odbyło się spotkanie „»Kto ratuje jedno życie, ratuje cały świat«: Sprawiedliwy i Ocalony mówią. Spotkanie ze świadkami Zagłady". Fot. Jan Hlebowicz/IPN

24 marca 2019 r. w Warszawie prezes IPN, dr Jarosław Szarek, odsłonił tablicę w hołdzie Matce Matyldzie Getter i Siostrom Franciszkankom Rodziny Maryi. Fot. Sławek Kasper/IPN

24 marca 2019 r. w Osielcu koło Jordanowa Lidia Lwow-Eberle oraz zastępca prezesa IPN, prof. Krzysztof Szwagrzyk, odsłonili pomnik mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki", sfinansowany przez krakowski oddział IPN. Fot. Janusz Ślęzak/IPN

26 marca 2019 r. w Warszawie zaprezentowano album IPN *Nowogródczyzna naszych ojców*.
Fot. Iwona Spałek/IPN

4 kwietnia 2019 r. w Krakowie odbyły się uroczystości pogrzebowe Stanisława Ludzi „Harnasia", dowódcy oddziału „Wiarusy", adiutanta Józefa Kurasia „Ognia". Szczątki Stanisława Ludzi odnalazło BPiI IPN w 2017 r. Fot. Janusz Ślęzak/IPN

4 kwietnia 2019 r. w Rudzie Śląskiej odbyła się gala finałowa V ogólnopolskiego konkursu recytatorskiego „W kręgu poezji i prozy lagrowej więźniarek KL Ravensbrück”, współorganizowanego przez IPN. Fot. Monika Kobylańska/IPN

6 kwietnia 2019 r., w 79. rocznicę zbrodni katyńskiej, ulicami Wolsztyna przeszedł V Marsz Katyński, współorganizowany przez poznański oddział IPN. Fot. Marta Szczesiak-Ślusarek/IPN

8 kwietnia 2019 r. w Warszawie odbyła się prezentacja wydanej przez IPN książki *Obudzić naród do wielkości… Wystąpienia Janusza Kurtyki przed Parlamentem RP 2005–2010*. Fot. Marcin Jurkiewicz /IPN

12 kwietnia 2019 r. w Winnicy (Ukraina) prezes IPN, dr Jarosław Szarek, otworzył wystawę IPN „Rozkaz nr 00485. Antypolska operacja NKWD na sowieckiej Ukrainie 1937–1938", przygotowaną przez Archiwum IPN. Fot. Sławek Kasper/IPN

13 i 14 kwietnia 2019 r. odbył się tzw. Wyjazd Pamięci do miejsc byłych niemieckich, nazistowskich obozów koncentracyjnych w Sachsenhausen, Neubrandenburgu oraz Ravensbrück, współorganizowany przez OBEN IPN w Poznaniu. Fot. Marta Szczesiak-Ślusarek/IPN

15 kwietnia 2019 r. w Warszawie odbyła się gala finałowa 10. przeglądu filmowego IPN „Echa Katynia". Fot. Piotr Życieński/IPN

15 kwietnia 2019 r. w Warszawie odbyła się dyskusja wokół najlepiej sprzedającej się w 2019 książki IPN – publikacji Michała Ostapiuka *Komendant „Bury". Biografia kpt. Romualda Adama Rajsa »Burego« 1913–1949*. Fot. Piotr Życieński/IPN

17 kwietnia 2019 r. w Warszawie prezes IPN, dr Jarosław Szarek, i dyrektor Muzeum Getta Warszawskiego Albert Stankowski podpisali umowę o współpracy. Fot. Marcin Jurkiewicz/IPN

29 kwietnia 2019 r. w Gdańsku z udziałem prezesa IPN, dr. Jarosława Szarka, odbyły się obchody 41. rocznicy utworzenia Wolnych Związków Zawodowych 1978–1980. Fot. Marcin Węgliński/IPN

4 maja 2019 r. w Polskiej Misji Katolickiej w Berlinie z okazji Dnia Flagi oraz Święta Narodowego Trzeciego Maja oddział IPN w Szczecinie przygotował strefę edukacyjną dla miejscowej Polonii. Fot. Michał Ruczyński/IPN

6 maja 2019 r. oddział IPN w Lublinie zorganizował w swojej siedzibie spotkanie z synem rotmistrza Witolda Pileckiego – Andrzejem. Fot. Dawid Florczak/IPN

9 maja 2019 r. w Warszawie odbyła się prezentacja książki Adama Grzybowskiego i Jacka Tebinki *Na wolność przez Lizbonę…*, wydanej przez IPN. Fot. Sławek Kasper/IPN

10 maja 2019 r. podczas dni Polaków na Ukrainie w Kamieńcu Podolskim przedstawiciele lubelskiego IPN zaprezentowali wydawnictwa i gry planszowe wydane przez Instytut. Fot. Dawid Florczak/IPN

14–15 maja 2019 r. łódzki oddział IPN zorganizował konferencję naukową „Walka o granice II Rzeczypospolitej" – trzecią z serii konferencji „Marszałek Józef Piłsudski – droga do Niepodległej". Fot. Przemysław Brzeziński/IPN

17 maja 2019 r. w Katowicach odbyła się gala X edycji projektu edukacyjnego IPN Kamienie Pamięci – „Harcerze Niepodległej". Fot. Monika Kobylańska/IPN

17 maja 2019 r. katowicki oddział IPN zorganizował I Rajd Śladami Pamięci Powstań Śląskich. Fot. Stanisław Twardoch/IPN

17 maja 2019 r. w San Germano (Włochy) uczestnicy Wyjazdu Pamięci współorganizowanego przez poznański oddział IPN wzięli udział w uroczystościach upamiętniających 75. rocznicę zdobycia Monte Cassino. Fot. Tomasz Cieślak/IPN

17 maja 2019 r. w uroczystościach przy pomniku, poświęconym poległym polskim żołnierzom 6. Pułku Pancernego Dzieci Lwowskich na wzgórzu San Germano we Włoszech, wziął udział wiceprezes IPN, prof. Krzysztof Szwagrzyk. Fot. UdsKiOR

18 maja 2019 r. w obchodach 75. rocznicy zdobycia Monte Cassino wzięli udział uczestnicy wyprawy IPN i ZHR. Fot. Marek Wierzbicki/IPN

18–19 maja 2019 r. podczas Nocy Muzeów oddział IPN w Łodzi zaprezentował zwiedzającym wystawę „First to Fight – Polacy na frontach II wojny światowej”. Fot. Przemysław Brzeziński/IPN

18–19 maja 2019 r. jedną z atrakcji Nocy Muzeów we wrocławskim oddziale IPN były pokazy grup rekonstrukcji historycznej. Fot. Barbara Misiewicz/IPN

18–19 maja 2019 r. podczas Nocy Muzeów Archiwum IPN zaprosiło wszystkich zainteresowanych do swojej siedziby przy ul. Kłobuckiej 21 w Warszawie. Fot. Katarzyna Adamów/IPN

20 maja 2019 r. w Warszawie-Wesołej odbył się finał Ogólnopolskiego Turnieju „Misia Wojtka” zorganizowanego przez IPN w 75. rocznicę bitwy o Monte Cassino, Fot. Paweł Skrok/IPN

21 maja 2019 r. IPN zorganizował w Warszawie międzynarodową konferencję naukową „Symon Petlura (1879–1926) – przywódca niepodległej Ukrainy. W 140. rocznicę urodzin”. Fot. Piotr Życieński/IPN

24 maja 2019 r. w Katowicach prezes IPN, dr Jarosław Szarek, wręczył dawnym opozycjonistom Krzyże Wolności i Solidarności. Fot. Monika Kobylańska/IPN

24 maja 2019 r. warszawski oddział IPN oraz IH PAN zorganizowały dyskusję „Historycy o historii najnowszej (1939–1989). Jak pisać o dziejach współczesnych Polski? Doświadczenia indywidualne – stan historiografii – zadania na przyszłość". Fot. Piotr Życieński/IPN

25 maja 2019 r. gdański oddział IPN zorganizował rajd rowerowy Władysławowo–Hel „Śladami Obrońców Wybrzeża 1939 roku”. Fot. Jan Hlebowicz/IPN

28 maja 2019 r. na Zamku Królewskim w Warszawie po raz osiemnasty została wręczona nagroda IPN „Kustosz Pamięci Narodowej”. Fot. Sławek Kasper/IPN

Od 30 maja do 2 czerwca 2019 r. 34 nauczycieli z Polski wzięło udział w zorganizowanym przez oddział IPN w Szczecinie wyjeździe studyjnym na Litwę „Szlakiem Armii Krajowej na Wileńszczyźnie”. Fot. Magdalena Ruczyńska/IPN

31 maja 2019 r. w stołecznym Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki Przystanek Historia odbyła się uroczystość zakończenia siódmej edycji ogólnopolskiego konkursu IPN „Epizody z najnowszej historii Polski w komiksie”. Fot. Piotr Życieński/IPN

2 czerwca 2019 r. w Przemyślu odbyła się współorganizowana przez rzeszowski oddział IPN debata „Wybory Czerwcowe 89" z udziałem działaczy dawnej opozycji antykomunistycznej. Fot. Michał Krzemiński/Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemyślu

2 czerwca 2019 r. na Zamku Królewskim w Warszawie odbyło się otwarcie wystawy IPN „»Wstańcie, chodźmy…« Pierwsza pielgrzymka Jana Pawła II do Polski". Fot. Sławek Kasper/IPN

3 czerwca 2019 r. w Teatrze Kamienica w Warszawie, podczas obchodów 30. rocznicy wolnych wyborów do Senatu RP, prezes IPN, dr Jarosław Szarek, wręczył Krzyże Wolności i Solidarności dawym opozycjonistom. Fot. Marcin Jurkiewicz/IPN

3 czerwca 2019 r. w Warszawie odbyła się debata historyczna na temat „Solidarności" z udziałem Bronisława Wildsteina oraz dysydentów z Armenii, Czech, Gruzji, Litwy, Rosji i Ukrainy. Fot. Marcin Jurkiewicz/IPN

4 i 5 czerwca 2019 r. w Gdyni odbyła się konferencja naukowa „Transformacja ustrojowa: geneza, mechanizmy i skutki” zorganizowana przez gdański oddział IPN w związku z obchodami 30. rocznicy wyborów 4 czerwca 1989. Fot. IPN

5 czerwca 2019 r. w Starym Grodkowie dokonano odsłonięcia pomnika zaprojektowanego i zrealizowanego przez IPN, upamiętniającego zamordowanych we wrześniu 1946 żołnierzy NSZ pod dowództwem kpt. Henryka Flamego „Bartka”. Fot. Marta Smolańska/IPN

6 czerwca 2019 r. w Warszawie odbył się finał ogólnopolskiego projektu edukacyjnego IPN „Kresy – polskie ziemie wschodnie w XX w.”. Fot. Piotr Życieński/IPN

8 czerwca 2019 r. Archiwum IPN wzięło udział w X Warszawskim Pikniku Archiwalnym w Pałacu Staszica. Fot. Katarzyna Adamów/IPN

9 czerwca 2019 r. zakończył się dziesiąty, jubileuszowy Rajd Szlakami Żołnierzy 1. Pułku Strzelców Podhalańskich Armii Krajowej, organizowany przez krakowski oddział IPN. Fot. Filip Musiał/IPN

9 czerwca 2019 r. w Plumetot (Francja) wiceprezes IPN Jan Baster wziął udział w uroczystościach na cześć polskich lotników. Odsłonięto wówczas pomnik współfinansowany przez IPN.
Fot. Adam Siwek/IPN

12 czerwca 2019 r. w Białymstoku odbyła się uroczysta gala konkursu „Historia najnowsza Polski w poezji dzieci i młodzieży”, organizowanego przez białostocki oddział IPN. Fot. Magdalena Dzienis/IPN

13 czerwca 2019 r. odbyła się jedenasta debata belwederska historyków „Walka o granice 1918–1919”, którą zorganizowały IPN i Kancelaria Prezydenta RP. Fot. Sławek Kasper/IPN

13–14 czerwca 2019 r. w Warszawie odbyła się IV Ogólnopolska Konferencja Archiwistów i Historyków „Educare necesse est…”, współorganizowana przez Archiwum IPN. Fot. Katarzyna Adamów/IPN

14–17 czerwca 2019 r. finaliści V ogólnopolskiego konkursu recytatorskiego „W kręgu poezji i prozy lagrowej więźniarek KL Ravensbrück”, współorganizowanego przez IPN, odwiedzili Miejsce Pamięci i Przestrogi Ravensbrück. Fot. Urszula Gerasimiuk/IPN

17 czerwca 2019 r. w Pałacu Prezydenckim w Warszawie odbyła się uroczystość wręczenia not identyfikacyjnych rodzinom 24 ofiar reżimu komunistycznego i zbrodni dokonanych przez UPA, których szczątki zostały odnalezione i zidentyfikowane przez BPiI IPN, kierowane przez prof. Krzysztofa Szwagrzyka, wiceprezesa IPN. Fot. Marcin Jurkiewicz/IPN

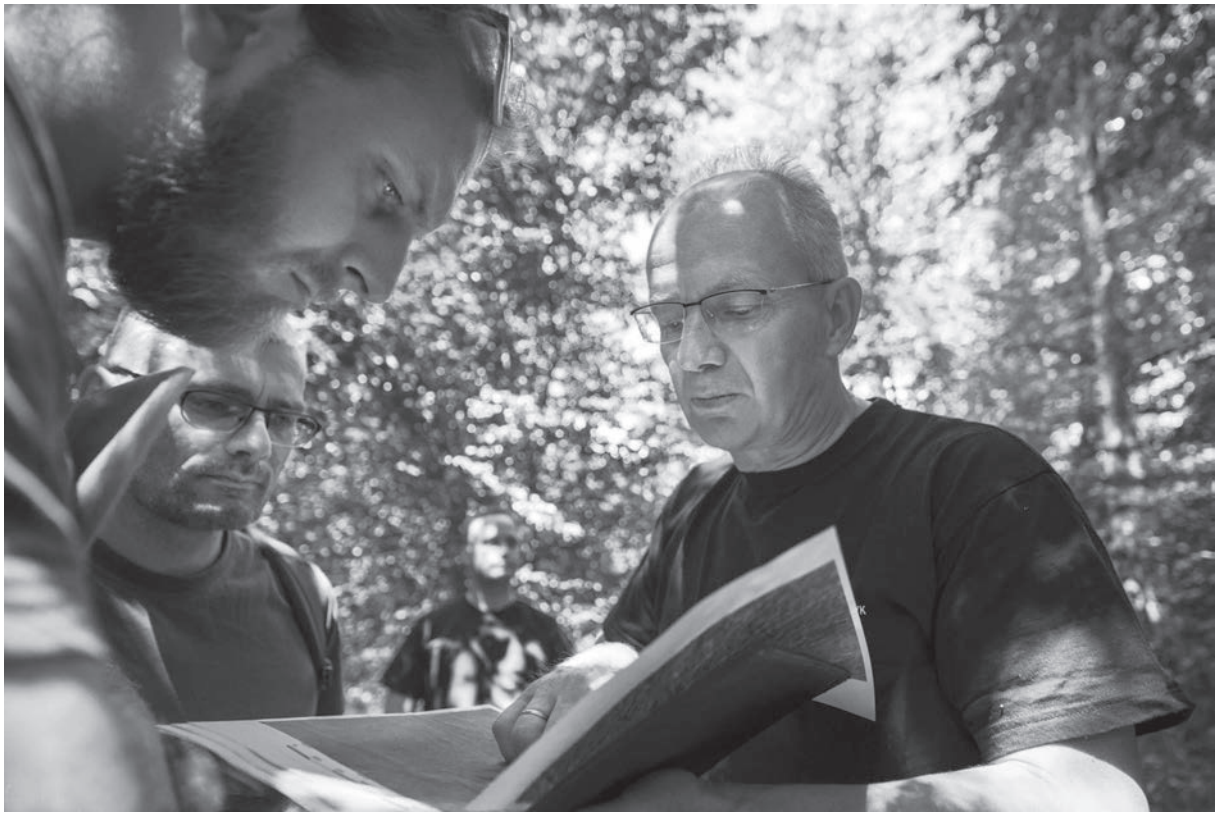
22 czerwca 2019 r. na Jasnej Górze w Częstochowie otwarto wystawę plenerową IPN „»Wstańcie, chodźmy…« Pierwsza pielgrzymka Jana Pawła II do Polski". Fot. Krzysztof Liszka/IPN

25 czerwca 2019 r. w Senacie RP odbyła się debata „Elity II Rzeczypospolitej Polskiej", zorganizowana we współpracy z IPN. Fot. Sławek Kasper/IPN

26 czerwca 2019 r. w Warszawie IPN zaprezentował nową wystawę plenerową „…Będzie wielka albo nie będzie jej wcale. Walka o granice Polski w latach 1918–1921". Fot. Piotr Życieński/IPN

1–12 lipca 2019 r. BPiI IPN przeprowadziło kolejny etap prac poszukiwawczych na terenie osady Dąbrówka-Hubertus (pow. gliwicki), których celem było ustalenie miejsca ukrycia szczątków pomordowanych jesienią 1946 r. żołnierzy NSZ z oddziału kpt. Henryka Flamego, „Bartka". Fot. Marta Smolańska/IPN

7 lipca 2019 r. we Wrocławiu miejscowy oddział IPN otworzył wystawę „Z dala od bursztynowego brzegu… w 100. rocznicę powstania Flotylli Pińskiej 1919–2019". Fot. Adam Pacześniak/IPN

18 lipca 2019 r. uczestnicy seminarium IPN z historii Polski XX wieku „Poland in the Heart of European History", organizowanego dla nauczycieli i edukatorów z zagranicy, odwiedzili były niemiecki obóz koncentracyjny Majdanek. Fot. IPN

19 lipca 2019 r. na cmentarzu Gunnersbury w Londynie (Wielka Brytania) przedstawiciele IPN złożyli kwiaty na grobie Prezydenta RP Kazimierza Sabbata w 30. rocznicę jego śmierci. Podczas wizyty w Londynie zaprezentowano także książkę prof. Marka Wierzbickiego *Człowiek z Polski. Prezydent RP Kazimierz Sabbat (1913–1989) i polska emigracja niepodległościowa*. Fot. Sławek Kasper/IPN

21 lipca 2019 r. w Londynie przedstawiciele IPN wzięli udział w obchodach 76. rocznicy utworzenia 2. Korpusu Polskiego. Fot. Sławek Kasper/IPN

23 lipca 2019 r. uczestnicy szkolenia IPN dla edukatorów „Poland in the Heart of European History" odwiedzili Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL przy ulicy Rakowieckiej w Warszawie. O pracach poszukiwawczych na tym terenie opowiedział prof. Krzysztof Szwagrzyk, wiceprezes IPN. Fot Piotr Życieński/IPN

W lipcu 2019 r. w wyniku kolejnego etapu prac poszukiwawczych prowadzonych przez BPiI IPN na terenie dawnego Aresztu Śledczego przy ul. Rakowieckiej w Warszawie (dziś Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL) ujawniono ludzkie szczątki. Zostały one pochowane bez trumien, bezpośrednio w ziemi. Fot. Marta Smolańska/IPN

1 sierpnia 2019 r. na cmentarzu rzymskokatolickim pw. św. Józefa przy ul. Ogrodowej w Łodzi odbyły się obchody 75. rocznicy wybuchu powstania warszawskiego, zorganizowane przez łódzki oddział IPN. Fot. Przemysław Brzeziński/IPN

10 sierpnia 2019 r. warszawski oddział IPN zorganizował wakacyjny spacer z historią na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach „Szlakiem Powstania Warszawskiego”. Po nekropolii oprowadził Andrzej Kryński z OBEN IPN w Warszawie. Fot. Marcin Łaszczyński/IPN

17 sierpnia 2019 r. w Godowie odsłonięto wyremontowany przez IPN pomnik Powstań Śląskich. Fot. Jan Kwaśniewicz/IPN

19 sierpnia 2019 r., w ramach Przystanku Historia IPN-ZHR w Puszczy Kozienickiej, odbył się obóz historyczny IPN-ZHR. Fot. Przystanek Historia IPN-ZHR w Puszczy Kozienickiej

20 sierpnia 2019 r. wernisaż wystawy o Annie Walentynowicz oraz spotkanie ze współautorem albumu *Anna Walentynowicz 1929–2010* prof. Sławomirem Cenckiewiczem zainaugurowały działalność Centrum Edukacyjnego IPN Przystanek Historia w Szczecinie. Fot. Michał Ruczyński/IPN

23 sierpnia 2019 r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Andrzej Duda obejrzał na pl. Józefa Piłsudskiego w Warszawie wystawę IPN „Ściany totalitaryzmów. Polska 1939–1945", przygotowaną na 80. rocznicę wybuchu II wojny światowej. Fot. Sławek Kasper/IPN

Zaprezentowana 22 sierpnia 2019 r. w Warszawie wystawa ma formę instalacji inspirowanej ścianami z filmu *Niezwyciężeni* – animowanej produkcji IPN docenionej na świecie za nieszablonowe podejście do polskiej historii. Fot. Sławek Kasper/IPN

23 sierpnia 2019 r. w Warszawie, z okazji Europejskiego Dnia Pamięci Ofiar Reżimów Totalitarnych, IPN zorganizował międzynarodową debatę o pakcie Ribbentrop-Mołotow. Fot. Sławek Kasper/IPN

24–25 sierpnia 2019 r. w Sejnach białostocki oddział IPN wziął udział w uroczystościach poświęconych 100. rocznicy wybuchu powstania sejneńskiego. Fot. Magdalena Dzienis/IPN

29 sierpnia 2019 r. w Warszawie została otwarta wystawa IPN „Zbrodnie na Polakach 1939–1945”.
Fot. Sławek Kasper/IPN

29 sierpnia 2019 r. w Łękawicy (pow. tarnowski) odbyły się uroczystości pogrzebowe Wiesława Budzika „Rolanda”, żołnierza ZWZ i Pogotowia Akcji Specjalnej NZW, którego szczątki odnalazło BPiI IPN.
Fot. Agnieszka Masłowska/IPN

30 sierpnia 2019 r. w Sali BHP Stoczni Gdańskiej Jarosław Szarek, prezes IPN i Arkadiusz Kazański z gdańskiego IPN zaprezentowali publikację IPN *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, tom 3. Fot. IPN

30 sierpnia 2019 r. na Placu Niepodległości w Przemyślu otwarto wystawę „Ukradzione dzieciństwo" przygotowaną przez oddział IPN w Warszawie. Fot. Agata Czereba/UM Przemyśl

31 sierpnia 2019 r. w Częstochowie odbył się wernisaż wystawy „7 Dywizja Piechoty. Zapomniani bohaterowie 1939”, którą przygotowały Muzeum Częstochowskie oraz oddział IPN w Katowicach. Fot. Michał Figzał

1 września 2019 r. na Międzynarodowym Cmentarzu Wojennym w Stargardzie odbyły się wojewódzkie obchody 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej, współorganizowane przez szczeciński oddział IPN. Fot. Marcin Manowski/IPN

We wrześniu 2019 r. na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie IPN zakończył pierwszy etap prac remontowych kwatery Żołnierzy Września 1939. 1 września w tym miejscu odbyły się uroczystości z udziałem wiceprezesa IPN, dr. Mateusza Szpytmy. Fot. Agnieszka Masłowska/IPN

2 września 2019 r. w Łomży odbył się pogrzeb żołnierzy Wojska Polskiego poległych we wrześniu 1939 r., których szczątki odnalazło BUWiM IPN. Fot. Mateusz Niegowski/IPN

3 września 2019 r. w Warszawie w otwarciu wystawy IPN „Oblężenie Warszawy 1939. Fotografie Juliena Bryana" wziął udział syn słynnego fotoreportera Sam Bryan, autor filmu o nim – Eugeniusz Starky oraz bohaterowie fotografii sprzed 80 lat – Kazimiera Mika i Zygmunt Aksienow. Fot. Sławek Kasper/IPN

4 września 2019 r. w Zespole Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Ksawerowie odbyły się zajęcia dla uczniów upamiętniające postać Tadeusza Jeziorowskiego, połączone z promocją komiksu *Waleczny Tadzio* wydanego przez łódzki oddział IPN. Fot. Paulina Szymaniak-Kowalska/IPN

5 września 2019 r. na terenie Fortu III w Pomiechówku odbył się pogrzeb ofiar niemieckiego terroru, których szczątki odnaleziono podczas II etapu prac ekshumacyjnych, zleconych przez BUWiM IPN w 2019 r. Fot. Sławek Kasper/IPN

6 września 2019 r. w Sochaczewie odbył się uroczysty pogrzeb mjr. Feliksa Kozubowskiego oraz dwóch nieznanych żołnierzy Wojska Polskiego ekshumowanych na zlecenie BUWiM IPN w 2019 r. Fot. Mateusz Niegowski/IPN

7 września 2019 r. w Ejszyszkach (Litwa) odbył się pogrzeb nieznanych żołnierzy Armii Krajowej, których szczątki zostały odnalezione na Wileńszczyźnie w wyniku prac poszukiwawczych Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN. Fot. Adrianna Wojciechowska/IPN

8 września 2019 r. we Fréland (Francja) osłonięto tablicę pamiątkową, sfinansowaną przez rzeszowski oddział IPN, poświęconą mieszkańcom tej miejscowości, którzy w 1944 r. umożliwili ucieczkę polskim jeńcom wojennym i udzielali im schronienia. Fot. Stanisław Stopyra/IPN

11 września 2019 r. laureaci projektu edukacyjnego „Kresy – polskie ziemie wschodnie w XX w.”, zorganizowanego przez BEN IPN, odwiedzili Muzeum Adama Mickiewicza w Nowogródku. Fot. IPN

11 września 2019 r. w Warszawie prof. Krzysztof Szwagrzyk (P), wiceprezes IPN i Brian Pearl (L) z Defense Prisoner of War/Missing in Action Accounting Agency (DPAA – amerykańska agencja rządowa poszukująca żołnierzy zaginionych podczas wojen i konfliktów zbrojnych) podpisali umowę o współpracy. Fot. Marcin Jurkiewicz/IPN

12 września 2019 r. w Suwałkach odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa „Między Orłem a Pogonią. Suwalszczyzna w latach 1918–1920". Fot. Magdalena Dzienis/IPN

13 września 2019 r. we Frampolu odbyły się uroczystości upamiętniające 80. rocznicę bombardowania miasta, współorganizowane przez lubelski oddział IPN. Fot. Dawid Florczak/IPN

13 września 2019 r. w Gdyni gdański oddział IPN zorganizował konferencję popularnonaukową „Zbrodnie niemieckie, sowieckie oraz ukraińskie dokonane na narodzie polskim i obywatelach II RP w latach 1918–1945”. Fot. Jan Hlebowicz/IPN

13 września 2019 r. w Krakowie podsumowano VIII Ogólnopolski Konkurs Historyczno-Literacki „Polskie więźniarki w Ravensbrück” z udziałem patronki konkursu, dr Wandy Półtawskiej. Fot. Agnieszka Masłowska/IPN

14 września 2019 r. w Krakowie odsłonięto ufundowaną przez krakowski oddział IPN tablicę upamiętniającą ks. Władysława Gurgacza, kapelana oddziału „Żandarmeria" Polskiej Podziemnej Armii Niepodległościowców oraz Stefana Balickiego i Stanisława Szajnę, żołnierzy niezłomnych z PPAN. Fot. Agnieszka Masłowska/IPN

14–18 września 2019 r. w Lublinie obradowała XLI Stała Konferencja Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie. Współorganizatorem wydarzenia był IPN. Fot. Dawid Florczak/IPN

15 września 2019 r. w Warszawie IPN zaprosił na mszę świętą w oprawie z epoki w intencji powstańców warszawskich i ludności cywilnej, odprawioną na dziedzińcu kamienicy przy ul. Poznańskiej 12, gdzie w czasie powstania odbywały się nabożeństwa polowe. Fot. Piotr Życieński/IPN

17–18 września 2019 r. w Warszawie BBH IPN zorganizowało międzynarodową konferencję naukową „Nie tylko Gestapo i NKWD… Niemieckie i sowieckie instytucje i ich rola w represjach wobec obywateli polskich w latach II wojny światowej". Fot. Sławek Kasper/IPN

17 września 2019 r. w Warszawie odbyła się wspólna konferencja prasowa ministra edukacji narodowej Dariusza Piontkowskiego oraz prezesa IPN Jarosława Szarka, podczas której zaprezentowane zostały najnowsze materiały edukacyjne dotyczące losów Polaków podczas II wojny światowej na rok szkolny 2019/2020. Fot. Sławek Kasper/IPN

18 września 2019 r. w Lublinie rozpoczął się XX Powszechny Zjazd Historyków Polskich. IPN po raz pierwszy wystąpił na zjeździe historyków jako partner instytucjonalny. Fot. Dawid Florczak/IPN

21 września 2019 r. na terenie Dębogórza gdański oddział IPN zorganizował piknik historyczny i grę terenową „Śladami obrońców Kępy Oksywskiej – wrzesień 1939", w trakcie których uczestnicy poznali dzieje walk w obronie Gdyni we wrześniu 1939 r. Fot. Marcin Węgliński/IPN

21 września 2019 r. w Wałbrzychu prof. Krzysztof Szwagrzyk, wiceprezes IPN wręczył działaczom opozycji antykomunistycznej Krzyże Wolności i Solidarności. Fot. Adam Pacześniak/IPN

22 września 2019 r. na Powązkach Wojskowych w Warszawie odbyły się uroczystości pogrzebowe ofiar zbrodni komunistycznych, odnalezionych przez IPN na „Łączce". Fot. Marta Smolańska/IPN

22 września 2019 r. Polska pożegnała 22 polskich żołnierzy zamordowanych przez komunistyczny aparat represji w więzieniu mokotowskim, zidentyfikowanych dzięki pracom BPiI IPN.
Fot. Marta Smolańska/IPN

22 września 2019 r. w Będkowie odbyły się uroczystości w 80. rocznicę śmierci Błażeja Stolarskiego, podczas których odsłonięto ufundowaną przez łódzki oddział IPN tablicę upamiętniającą dawnego ministra rolnictwa i wicemarszałka Senatu. Fot. IPN

23–25 września 2019 r. w Tbilisi (Gruzja) delegacja IPN wzięła udział w promocji gruzińskiego wydania książki *Wielki Terror w sowieckiej Gruzji 1937–1938. Represje wobec Polaków*, opublikowanej wspólnie przez IPN i Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Gruzji. Fot. IPN

24 września 2019 r. w Delegaturze IPN w Kielcach odbyły się warsztaty archiwalne dla uczniów, w trakcie których młodzież uzyskała informacje na temat zasobu archiwalnego IPN oraz zasad udostępniania materiałów. Fot. Katarzyna Pronobis/IPN

24 września 2019 r. w Centrum Edukacyjnym IPN Przystanek Historia w Szczecinie odbyły się warsztaty dla nauczycieli wokół edukacyjnej gry historycznej IPN „Polskie Państwo Podziemne”. Fot. Magdalena Ruczyńska/IPN

24 września 2019 r. w Warszawie odbyła się konferencja edukacyjna „Wojna i okupacja", zorganizowana przez warszawski oddział IPN w związku z 80. rocznicą wybuchu II wojny światowej.
Fot. Iwona Spałek/IPN

24 września 2019 r. Centrum Edukacyjne IPN Przystanek Historia w Szczecinie odwiedzili żołnierze Best TEAM Illinois National Guard, którzy wysłuchali wykładu poświęconego odzyskaniu przez Polskę niepodległości oraz obejrzeli wystawę „Ojcowie Niepodległości". Fot. Magdalena Ruczyńska/IPN

24 września 2019 r. w Instytucie Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku (USA) wykładem „Pakt Hitler-Stalin z perspektywy 80-lecia" wygłoszonym przez Grzegorza Nawrota z OBEN IPN w Łodzi zainaugurowano 7. edycję Przystanku Historia IPN. Fot. Stowarzyszenie „Pamięć" w Nowym Jorku

25 września 2019 r. w Warszawie odsłonięto sfinansowaną przez IPN tablicę poświęconą konspiracyjnej wytwórni materiałów wybuchowych służby uzbrojenia „Leśnictwo" KG Armii Krajowej. Fot. Mateusz Niegowski/IPN

Od 25 do 27 września 2019 r. kilkudziesięciu uczniów szkół podstawowych wzięło udział w górskim XIX rajdzie turystyczno-historycznym „Śladami formacji granicznych II RP", współorganizowanym przez oddział IPN w Katowicach. Fot. Krzysztof Liszka/IPN

26 września 2019 r. w Toruniu prezes IPN, dr Jarosław Szarek, wręczył Nagrody Honorowe „Świadek Historii" podczas uroczystości zorganizowanej przez delegaturę IPN w Bydgoszczy. Fot. Dariusz Ganczar/IPN

27 i 28 września 2019 r. w Londynie odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa „Polacy i Brytyjczycy w obliczu wybuchu II wojny światowej", współorganizowana przez IPN. Fot. IPN

28 września 2019 r. w Pomiechówku odbyła się konferencja naukowa „Fort III Pomiechówek – przywracanie pamięci o ofiarach niemieckiego terroru", współorganizowana przez IPN. Fot. Marlena Dziedzic-Nawrocka

29 września 2019 r. w Teatrze Muzycznym w Gdyni, z udziałem prezesa IPN, dr. Jarosława Szarka, odbyła się gala zamknięcia XI Festiwalu Filmowego „Niepokorni – Niezłomni – Wyklęci". Główną nagrodę festiwalu „Złoty Opornik" otrzymał film IPN *Paszporty Paragwaju*. Fot. IPN

30 września 2019 r. w Radecznicy odbył się pogrzeb żołnierzy II Inspektoratu Zamojskiego AK: Józefa Pysia „Ostrego", Pawła Kalinowskiego „Francuza" i Mieczysława Szewczuka „Włocha", odnalezionych przez IPN w 2018 r. na cmentarzu przy ul. Unickiej w Lublinie. Fot. Dawid Florczak/IPN

1 października 2019 r. w Warszawie odbyło się spotkanie wokół biografii prof. Andrzeja Paczkowskiego oraz jego dziennika czasu wojennego prowadzone przez dr. hab. Patryka Pleskota z IPN.
Fot. Piotr Życieński/IPN

2 października 2019 r. w Warszawie odbyła się dyskusja wokół książki dr. Tomasza Kozłowskiego (BBH IPN) *Koniec imperium MSW. Transformacja organów bezpieczeństwa państwa 1989–1990*.
Fot. Aleksandra Wierzchowska/IPN

4 października 2019 r. w Krakowie, w Centrum Edukacyjnym IPN Przystanek Historia, otwarto wystawę „1939. Wojna w osamotnieniu", przygotowaną przez krakowski oddział IPN.
Fot. Agnieszka Masłowska/IPN

5 października 2019 r. w Polskiej Szkole im. K. Pułaskiego w Chicago (USA) edukatorzy z IPN przeprowadzili zajęcia z uczniami, realizowane w ramach projektu Przystanek Historia IPN w Chicago.
Fot. Helena Sołtys

6 października 2019 r. w kościele pod wezwaniem Matki Boskiej Częstochowskiej w Montrealu (Kanada) odsłonięto ufundowaną przez IPN tablicę pamiątkową poświęconą gen. Kazimierzowi Sosnkowskiemu. Fot. BUWiM IPN

7 października 2019 r. w Warszawie odbyła się gala finałowa II edycji konkursu „Niezwyciężeni 1918. Ofiary totalitaryzmów", zorganizowanego przez BEN IPN. Fot. Piotr Życieński/IPN

7 października 2019 r. w Lubinie, z udziałem wiceprezesa IPN Jana Bastera, odbyła się uroczystość wręczenia Krzyży Wolności i Solidarności, przyznanych działaczom dawnej opozycji antykomunistycznej. Fot. Adam Pacześniak/IPN

8 października 2019 r. w Warszawie zaprezentowano implementację w IPN systemu CODIS, służącego m.in. do przeprowadzania analizy porównawczej materiału genetycznego, co może ułatwić i przyspieszyć identyfikację ofiar, których szczątki odnajduje BPiI IPN. Fot. Marta Smolańska/IPN

8 października 2019 r. w Warszawie odsłonięto pomnik Żołnierzy Batalionów Chłopskich i Ludowego Związku Kobiet, współfinansowany przez IPN. Fot. Sławek Kasper/IPN

8 października 2019 r. w Toruniu gdański oddział IPN zaprezentował materiały edukacyjne oraz portal poświęcony zbrodni pomorskiej 1939. Fot. IPN

8 i 9 października 2019 r. w Archiwum IPN w Warszawie, w ramach III edycji cyklu „Spotkania z dokumentem”, odbyły się dni otwarte dla szkół „Czas niezabliźniony”. Fot. Katarzyna Adamów/IPN

9 października 2019 r. w Rzeszowie odbyła się uroczysta prezentacja i wręczenie 3. tomu *Encyklopedii Solidarności* działaczom opozycji antykomunistycznej. Fot. Igor Witowicz/IPN

9 i 10 października 2019 r. w Lublinie odbyły się ogólnopolskie obchody 95. rocznicy powołania Korpusu Ochrony Pogranicza, podczas których zaprezentowano m.in. nowy portal IPN kop.ipn.gov.pl. Fot. Dawid Florczak/IPN

10 października 2019 r. w Warszawie odbyła się dyskusja wokół publikacji IPN *Rok 1939 w dzienniku Hansa Franka* w opracowaniu Pawła Kosińskiego. Fot. Piotr Życieński/IPN

11 października 2019 r. w Gryfinie odbyły się obchody 40. rocznicy utworzenia Wolnych Związków Zawodowych Pomorza Zachodniego, podczas których m.in. odsłonięto tablicę upamiętniającą powstanie WZZ, przygotowaną przez szczeciński oddział IPN. Fot. Marcin Manowski/IPN

12 października 2019 r. w Poznaniu odbyło się III Wielkopolskie Forum Pamięci Narodowej pod hasłem „Wielkopolska 1939–1945. Pamięć i edukacja”. Międzynarodowy panel zorganizowało OBEN IPN w Poznaniu. Fot. Tomasz Cieślak/IPN

Od 14 października 2019 r,. na terenie majątku Scharfenberg, niedaleko wsi Malerzowice Wielkie (gm. Łambinowice), BPiI IPN prowadziło kolejny etap prac poszukiwawczych, którym celem było ustalenie miejsca pogrzebania szczątków żołnierzy Zgrupowania NSZ kpt. Henryka Flamego, „Bartka", zamordowanych w wyniku operacji UB/NKWD o kryptonimie „Lawina". Fot. BPiI/IPN

14–21 października 2019 r. w Bari (Włochy) IPN wziął udział w trzeciej edycji Tygodnia Kultury Włosko-Polskiej, organizowanego przez Apulijskie Stowarzyszenie Włosko-Polskie. Fot. IPN

15 października 2019 r. w Dyneburgu (Łotwa) prezes IPN, dr Jarosław Szarek, otworzył kolejny zagraniczny Przystanek Historia. Fot. Magdalena Dzienis/IPN

19–26 października 2019 r. BEN IPN zorganizowało seminarium wyjazdowe dla nauczycieli na dawne polskie Kresy. Fot. Mateusz Marek/IPN

19 października 2019 r., w Manchesterze (Wielka Brytania), odbyła się uroczystość przy grobie por. Stefana Mustafy Abramowicza, polskiego ułana tatarskiego pochodzenia, uczestnika bitwy o Monte Cassino. BUWiM IPN ufundowało płytę nagrobną, na której umieszczono informację w języku polskim i angielskim o szlaku bojowym i zasługach weterana. Fot. Adam Siwek/IPN

22 października 2019 r. w Pałacu Króla Jana III w Wilanowie po raz pierwszy wręczono nagrodę IPN „Semper Fidelis” dla osób, instytucji i organizacji, które działają na rzecz upamiętniania dziedzictwa polskich Kresów Wschodnich. Fot. Sławek Kasper/IPN

22 października 2019 r. w Warszawie odbyła się premiera książki pod redakcją Sławomira Cenckiewicza *Ignacy Matuszewski. Pisma wybrane*, wydanej przez IPN, LTW, WBH. Fot. Sławek Kasper/IPN

22 października 2019 r. w Warszawie BPiI IPN zorganizowało konferencję „Ślady Zbrodni – Oblicza Pamięci. Katyń – Łączka – Ravensbrück". Fot. Piotr Życieński/IPN

24 października 2019 r. odbyła się dwunasta belwederska debata historyków „Walka o granice 1918–1919" – część II zorganizowana przez IPN i Kancelarię Prezydenta RP. Fot. Sławek Kasper/IPN

24 października 2019 r. podczas prac na cmentarzu w miejscowości Fürstenberg (Nimcy), gdzie zakopywano prochy kobiet zamordowanych w KL Ravensbrück, zespół BPiI IPN odnalazł m.in. tabliczkę z urny z prochami Małgorzaty Dembowskiej, siostry bp. Bronisława Dembowskiego.
Fot. ks. Tomasz Trzaska/IPN

26–27 października 2019 r. w Bredzie (Holandia) wiceprezes IPN Jan Baster wziął udział w obchodach 75. rocznicy wyzwolenia miasta przez 1 Dywizję Pancerną gen. Stanisława Maczka. Fot. BUWiM IPN

28 października 2019 r., z okazji Światowego Dnia Dziedzictwa Audiowizualnego, Archiwum IPN zorganizowało w Warszawie konferencję naukową „Obrazy II wojny światowej w materiałach fotograficznych i filmowych". Fot. Katarzyna Adamów/IPN

29 października 2019 r. w Warszawie młodzi naukowcy nagrodzeni przez IPN i PAN w konkursie Najlepszy Debiut Historyczny Roku w zakresie historii najnowszej odebrali nagrody za najlepsze prace doktorskie i magisterskie. Fot. Marcin Jurkiewicz/IPN

29 października 2019 r. w Nowym Jorku (USA) odbyła się promocja publikacji IPN *Antykomunizm Polaków w XX wieku*. Fot. Magdalena Dzienis/IPN

29 października 2019 r., w Pałacu na Wyspie w Łazienkach Królewskich w Warszawie, odbyła się uroczystość wręczenia nagród „Świadek Historii" dla osób i organizacji spoza Polski. Fot. Piotr Życieński/IPN

29 października 2019 r. przedstawiciele IPN złożyli oficjalną wizytę w Bratysławie, gdzie m.in. spotkali się z kierownictwem Ústav pamäti národa (ÚPN) – słowackiego odpowiednika IPN. Fot. Sławek Kasper/IPN

W październiku 2019 r. eksperci z BPiI IPN zostali zaproszeni do udziału w pracach poszukiwawczych szczątków ofiar komunizmu, pochowanych na terenie byłego więzienia NKWD w Drohobyczu na zachodzie Ukrainy. Fot. BPiI/IPN

4 listopada 2019 r., w Centrum Edukacyjnym IPN Przystanek Historia w Szczecinie, odbyły się warsztaty wokół edukacyjnej gry historycznej „Polskie Państwo Podziemne” dla uczestników kursu adaptacyjnego dla absolwentów uczelni wojskowych. Fot. Magdalena Ruczyńska/IPN

5 listopada 2019 r. katowicki oddział IPN wraz z NBP i Urzędem Wojewódzkim w Katowicach zaprezentowały monety kolekcjonerskie upamiętniające Wojciecha Korfantego, wydane w ramach serii „Stulecie odzyskania przez Polskę niepodległości” przez NBP. Fot. Monika Kobylańska/IPN

8 listopada 2019 r. w Ostrowi Mazowieckiej zaprezentowano wystawę IPN „Powstała, by żyć”. Fot. IPN

9 listopada 2019 r. z okazji Narodowego Święta Niepodległości prezes IPN, dr Jarosław Szarek, otworzył w Detroit wystawę IPN „Ojcowie Niepodległości”. Fot. Katarzyna Ratajczak-Sowa/IPN

9 listopada 2019 r., podczas wizyty w Stanach Zjednoczonych, prezes IPN, dr Jarosław Szarek, spotkał się z Davidem Ferriero, dyrektorem Narodowych Archiwów Stanów Zjednoczonych (NARA). Fot. Katarzyna Ratajczak-Sowa/IPN

9 listopada 2019 r. delegacja IPN odwiedziła Muzeum Holokaustu w Waszyngtonie oraz wzięła udział w rozmowach z Sarą Bloomfield, dyrektor muzeum. Fot. Katarzyna Ratajczak-Sowa/IPN

11 listopada 2019 r. w Instytucie Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku prezes IPN wygłosił wykład poświęcony marszałkowi Piłsudskiemu i działalności piłsudczyków w opozycji antykomunistycznej w PRL. Fot. Katarzyna Ratajczak-Sowa/IPN

Od 9 do 11 listopada 2019 r. w Essen (Niemcy) wrocławski oddział IPN współorganizował obchody Narodowego Święta Niepodległości, na które przygotował m.in. prezentację wystawy „Ukradzione dzieciństwo", materiały edukacyjne, warsztaty dla najmłodszych, serię wykładów. Fot. Jerzy Rudnicki/IPN

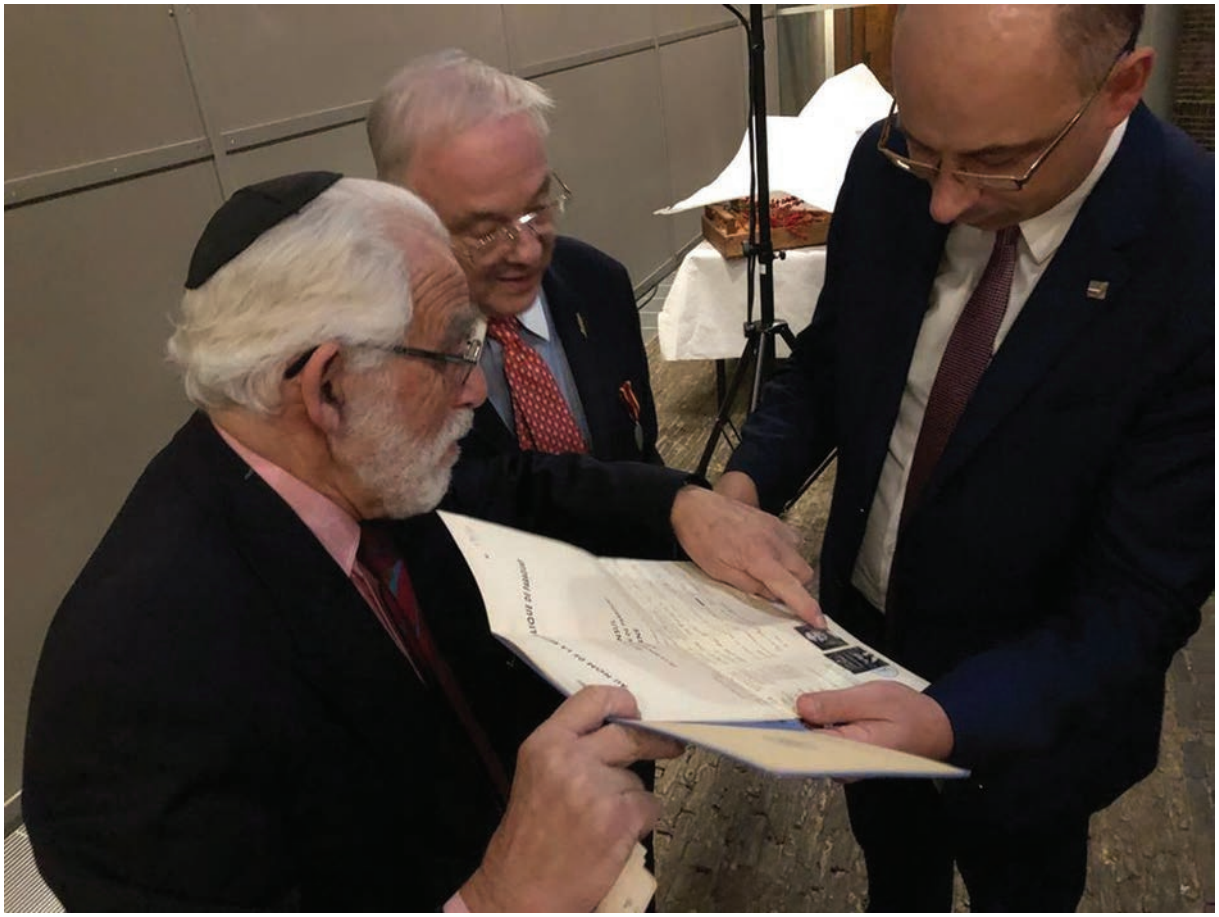
12 listopada 2019 r. w Krakowie wiceprezes IPN Jan Baster wręczył Krzyże Wolności i Solidarności przyznane przez Prezydenta RP działaczom opozycji antykomunistycznej z lat 1956–1989. Fot IPN

12–29 listopada 2019 r. w Treblince prokuratorzy OKŚZpNP w Szczecinie przeprowadzili oględziny w celu ustalenia miejsc, w których mogą znajdować się masowe i pojedyncze groby ofiar byłego niemieckiego obozu pracy przymusowej Treblinka I. Fot. Michał Ruczyński/IPN

13 listopada 2019 r. w siedzibie gdańskiego oddziału IPN uczniowie ze szkół podstawowych wzięli udział w prezentacji zasobu archiwalnego oddziałowego archiwum. Fot. OAIPN Gdańsk

13 listopada 2019 r. w Hadze (Holandia) odbył się pokaz filmu IPN *Paszporty Paragwaju* z udziałem wiceprezesa IPN, dr. Mateusza Szpytmy. Fot. Ambasada RP w Hadze

16 listopada 2019 r. po raz szósty odbyły się Krakowskie Zaduszki za Żołnierzy Wyklętych – Niezłomnych, współorganizowane przez IPN. Fot. Agnieszka Masłowska/IPN

15–18 listopada 2019 r. w Polskiej Szkole w Glasgow (Szkocja–Wielka Brytania) historycy z OBEN IPN w Warszawie przeprowadzili warsztaty edukacyjne dla dzieci i młodzieży, poświęcone odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 r. Fot. Andrzej Kryński/IPN

16 listopada 2019 r. do byłego niemieckiego obozu koncentracyjnego Sachsenhausen przybyli uczestnicy wyprawy akademickiej IPN i Stowarzyszenia Ne Cedat Academia „Śladami Sonderaktion Krakau – in memoriam prof. Andrzeja Małeckiego". W wydarzeniu wziął udział dr Mateusz Szpytma, wiceprezes IPN. Fot. IPN

17 listopada 2019 r. w Krakowie odbył się koncert finałowy IV Festiwalu Piosenki Niezłomnej i Niepodległej im. Henryka Rasiewicza „Kima". IPN jest współorganizatorem festiwalu. Fot. Janusz Ślęzak/IPN

20 listopada 2019 r. prezes IPN, dr Jarosław Szarek, otworzył w Kijowie wystawę „Rozkaz nr 00485. Antypolska operacja NKWD na sowieckiej Ukrainie 1937–1938", przygotowaną przez Archiwum IPN. Fot. Sławek Kasper/IPN

21 listopada 2019 r. w Bochni odbyły się uroczystości pogrzebowe Mikołaja Mazura „Paska” – partyzanta powojennego podziemia niepodległościowego, żołnierza Narodowej Organizacji Wojskowej, odnalezionego przez pion poszukiwań IPN. Fot. Agnieszka Masłowska/IPN

21 listopada 2019 r. w Dąbrowie Górniczej odsłonięto tablicę poświęconą Henrykowi Glassowi, jednemu z twórców polskiego skautingu i harcerstwa. Tablicę sfinansował katowicki oddział IPN. Fot. Jan Kwaśniewicz/IPN

21 listopada 2019 r. w Instytucie Historii Uniwersytetu Opolskiego wrocławski oddział zaprezentował *Encyklopedię Solidarności*, t. 3. Fot. Adam Pacześniak/IPN

22 listopada 2019 r. w Łodzi odbył się finał ogólnopolskiego konkursu poświęconego Gustawowi Herlingowi-Grudzińskiemu „»Człowiek jest ludzki w ludzkich warunkach«. Gustaw Herling-Grudziński na tle historii Polski", zorganizowanego przez łódzki oddział IPN. Fot. Joanna Kucińska/IPN

23 listopada 2019 r., w Kirkcaldy (Szkocja–Wielka Brytania) uroczyście odsłonięto pomnik gen. bryg. Mikołaja Osikowskiego, oficera armii gen. Józefa Hallera, który przez blisko 70 lat spoczywał w bezimiennym grobie na szkockim cmentarzu. Upamiętnienie sfinansowało BUWiM IPN.
Fot. Adam Siwek/IPN

23 i 24 listopada 2019 r. w Kamieńcu Podolskim na Ukrainie pracownicy Biura Edukacji Narodowej IPN w Warszawie wzięli udział w konferencji oświatowej „Wybieram polski. Innowacyjność w nauczaniu języka polskiego na Ukrainie". Fot. IPN

25 listopada 2019 r. w Strzegomiu, w miejscu, gdzie od marca 1943 r. istniał obóz pracy przymusowej, odsłonięto pomnik Ofiar Niemieckiego Reżimu Nazistowskiego w Grabach. Upamiętnienie powstało dzięki staraniom IPN. Fot. Adam Pacześniak/IPN

26 listopada 2019 r. zakończyły się prace poszukiwawcze prowadzone na terenie dawnego cmentarza we Lwowie-Zboiskach (Ukraina). Ich celem było ustalenie lokalizacji mogił żołnierzy polskich poległych w obronie Lwowa we wrześniu 1939 r. Zespół odnalazł poszukiwane miejsce pochówku, a w nim – prócz szczątków – liczne artefakty. Fot. ks. Tomasz Trzaska/IPN

28 listopada 2019 r. w Białymstoku prezes IPN, dr Jarosław Szarek, wręczył nagrody laureatom VII edycji ogólnopolskiego konkursu IPN „Audycja Historyczna Roku", promującego najnowszą historię Polski w ambitnych formach dziennikarskich. Fot. Magdalena Dzienis/IPN

27 listopada 2019 r. na cmentarzu Kule w Częstochowie odsłonięto stelę nagrobną Aurelii Woźnickiej, żołnierza Służby Zwycięstwu Polski, ZWZ i AK, więźniarki niemieckiego obozu KL Ravensbrück i sowieckich łagrów. Tablicę sfinansowało BUWiM IPN. Fot. Jan Kwaśniewicz/IPN

W listopadzie 2019 r. na terenie dawnego cmentarza ewangelickiego w Świecku (woj. lubuskie, pow. słubicki) przeprowadzono prace poszukiwawcze, których celem była weryfikacja informacji dotyczących pochówku więźniów hitlerowskiego karnego obozu pracy wychowawczej Lager Schwetig „Oderblick" istniejącego w latach 1940–1945. Głównym zadaniem było odnalezienie pochówków ofiar obozu, w tym przypuszczalnie ich masowych mogił. Fot. BPiI/IPN

W listopadzie 2019 r. w Gdańsku BUWiM wyremontowało grób Antoniego Browarczyka – jednej z pierwszych ofiar stanu wojennego. Fot. Marcin Węgliński/IPN

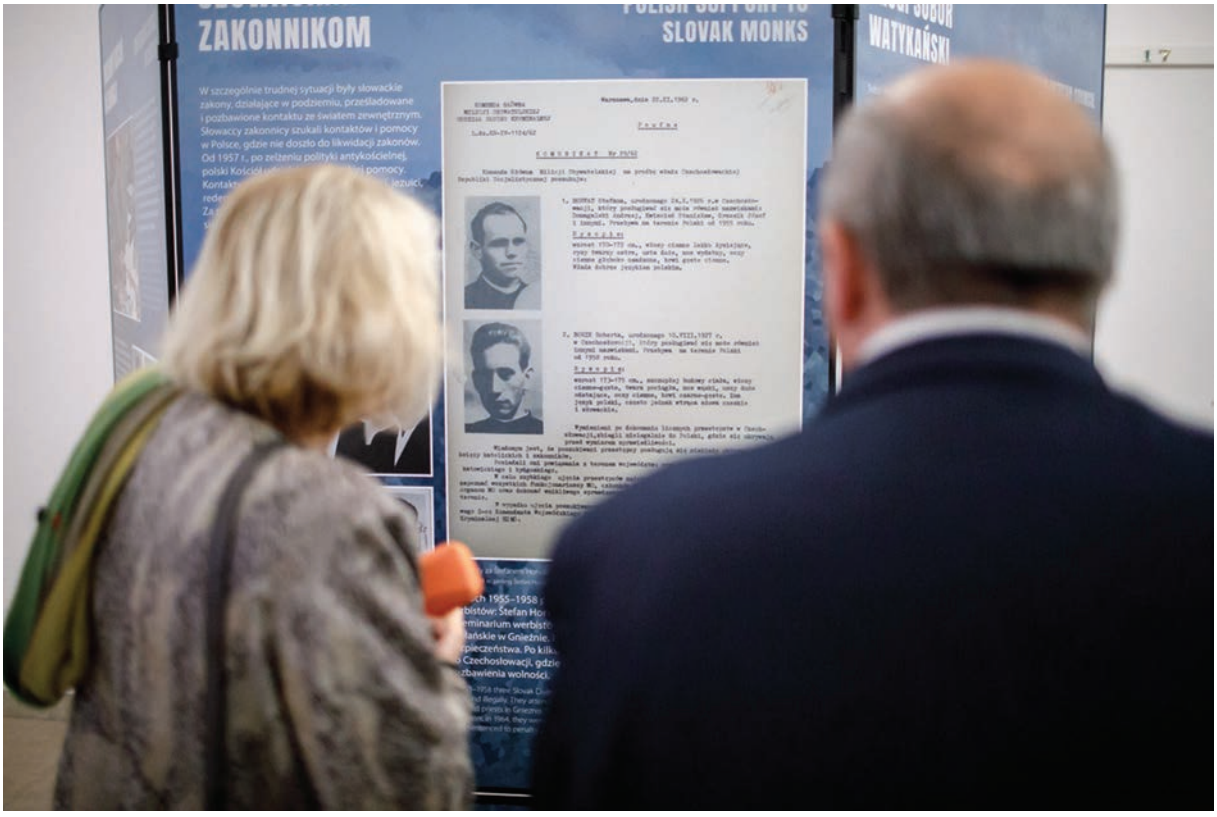
W listopadzie 2019 r. na cmentarzu w Rusape (Zimbabwe) na zlecenie IPN wyremontowano 13 polskich grobów, naprawiono zniszczone krzyże i obeliski. Fot. BUWiM IPN

Od 2 do 4 grudnia 2019 r. na Uniwersytecie Papieskim Urbaniana w Watykanie prezentowana była wystawa „Decalogo di padre Jerzy'' o bł. ks. Jerzym Popiełuszce, którą współorganizował oddział IPN w Białymstoku. Fot. Magdalena Dzienis/IPN

3 grudnia 2019 r. w Pałacu Prezydenckim w Warszawie odbyła się uroczystość wręczenia not identyfikacyjnych rodzinom 16 ofiar reżimu komunistycznego, których szczątki zostały odnalezione i zidentyfikowane przez BPiI IPN. Fot. Sławek Kasper/IPN

3 grudnia 2019 r. w Warszawie otwarto wystawę „Bracia w wierze. Współpraca katolików polskich i słowackich w okresie komunizmu", przygotowaną przez IPN, słowacki Instytut Pamięci Narodu (Ústav Pamäti Národa) i Ambasadę RP w Bratysławie. Fot. Sławek Kasper/IPN

4 grudnia 2019 r. w Gdańsku IPN podsumował działania oddziału związane z obchodami Roku Anny Walentynowicz. Fot. Jan Hlebowicz/IPN

5 grudnia 2019 r. w gmachu Pałacu Parlamentu w Bukareszcie (Rumunia) odbył się wernisaż angielskiej wersji wystawy IPN „Zimna wojna. Krótka historia podzielonego świata". Fot. Dariusz Gałaszewski/IPN

9 grudnia 2019 r. w Stalowej Woli prezes IPN, dr Jarosław Szarek, zainaugurował działalność kolejnego Centrum Edukacyjnego IPN Przystanek Historia. Fot. Katarzyna Gajda-Bator/IPN

11 grudnia 2019 r. w Warszawie zaprezentowano nowy portal IPN Przystanekhistoria.pl. Fot. Sławek Kasper/IPN

13 grudnia 2019 r. na placu Piłsudskiego w Warszawie prezydent Andrzej Duda oraz prezes IPN Jarosław Szarek uczcili ofiary stanu wojennego, zapalając „Światło Wolności". Fot. Sławek Kasper/IPN

14 grudnia 2019 r. w Warszawie prezes IPN, dr Jarosław Szarek, wziął udział w ogólnopolskim spotkaniu kobiet więźniarek politycznych 1944–1989. Fot. Sławek Kasper/IPN

15 grudnia 2019 r. w Radomiu, przy współudziale lubelskiego oddziału IPN, upamiętniono Teresę Grodzińską – bohaterską sanitariuszkę z czasów wojny polsko-bolszewickiej. Fot Sławek Kasper/IPN

15 grudnia 2019 r. w Jerozolimie, z udziałem wiceprezesa IPN, dr. Mateusza Szpytmy, odbył się pokaz filmu produkcji IPN *Paszporty Paragwaju*. Fot. IPN

18 grudnia 2019 r. w Belwederze zaprezentowano nową serię wydawniczą Instytutu Pamięci Narodowej „Literatura i Pamięć”. Fot. Sławek Kasper/IPN

18 grudnia 2019 r. w Poznaniu odbył się uroczysty pochówek prochów powstańca wielkopolskiego, płk. Wincentego Wierzejewskiego i jego małżonki. Ceremonię współorganizował poznański IPN. Fot. Marta Sankiewicz/IPN

19 grudnia 2019 r. w Bukareszcie (Rumunia) odbyła się promocja drugiego, uzupełnionego wydania książki IPN *Solidarni z Rumunią. Grudzień 1989 – styczeń 1990* z udziałem dr. Mateusza Szpytmy, wiceprezesa IPN. Fot. IPN

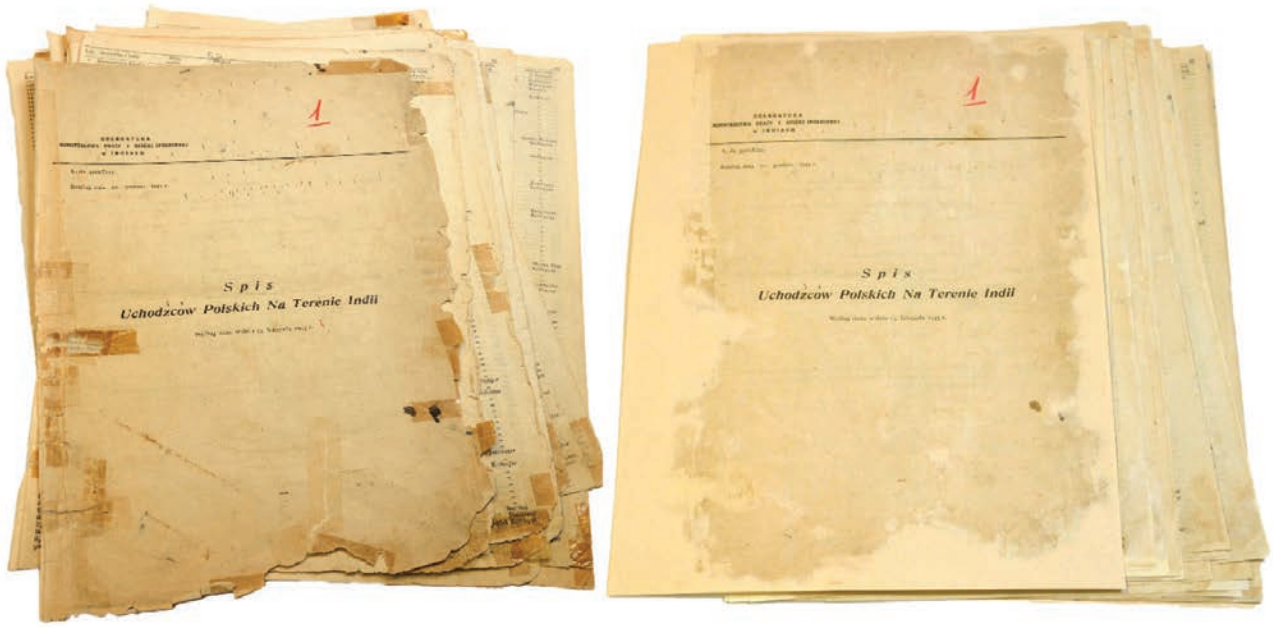
W grudniu 2019 r. na warszawskich Powązkach Wojskowych BUWiM IPN zakończyło remont 10 grobów indywidualnych w kwaterze wojennej żołnierzy Wojska Polskiego poległych podczas wojny polsko-bolszewickiej. Fot. Adam Siwek/IPN

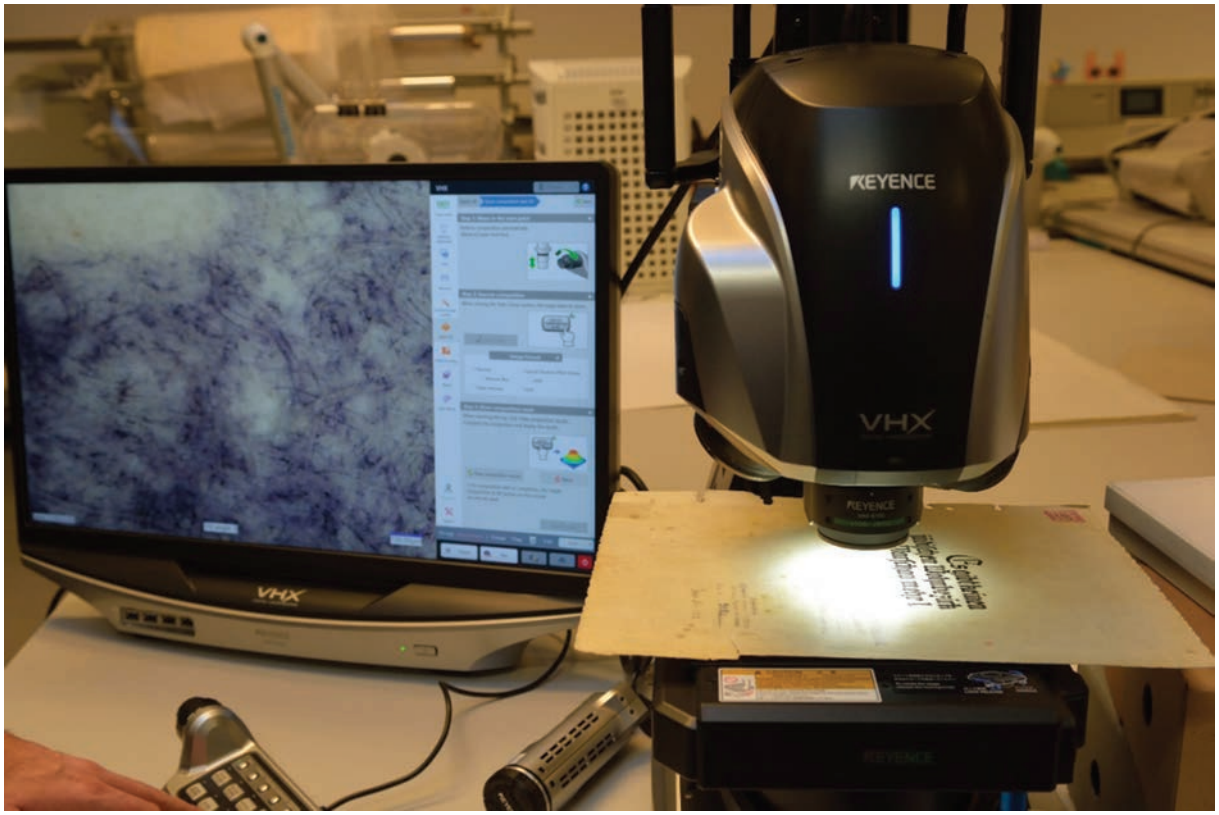
W grudniu 2019 r. BUWiM wyremontowało rodzinny grób Rodowiczów znajdujący się na Starych Powązkach w Warszawie. Na płycie nagrobnej zostało postawione popiersie przedstawiające Jana Rodowicza, autorstwa Joanny Rodowicz. Fot. OBUWiM IPN Warszawa

W grudniu 2019 r. BUWiM IPN sfinansowało remont zbiorowej mogiły żołnierzy Wojska Polskiego wyznania mojżeszowego poległych w wojnie obronnej 1939 r., pochowanych na cmentarzu parafialnym w Domanicach (woj. mazowieckie). Fot. BUWiM IPN

Dokumenty z kolekcji Koła Polaków z Indii – stan sprzed i po konserwacji w specjalistycznej pracowni Archiwum IPN w Warszawie. Fot. Anna Włodarczyk-Sętorek/IPN

Obserwacja pod mikroskopem 3D karty tytułowej Raportu Stroopa w Pracowni Konserwacji Archiwum IPN w Warszawie. Fot. Anna Włodarczyk-Sętorek/IPN

Dokumenty z kolekcji Związku Sokolstwa Polskiego w czasie konserwacji (proces odkwaszania) w Pracowni Konserwacji Archiwum IPN w Warszawie. Fot. Anna Włodarczyk-Sętorek/IPN

WYDAWNICTWA IPN
W 2019 ROKU

MONOGRAFIE

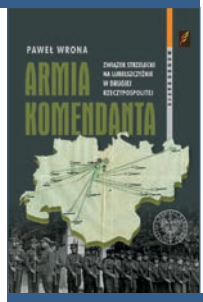

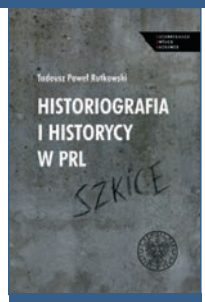
DZIENNIKARZE – TWÓRCY – NAUKOWCY

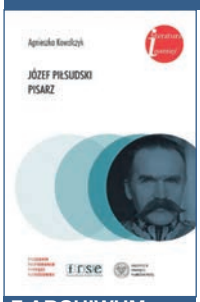

LITERATURA I PAMIĘĆ

DOKUMENTY

RELACJE I WSPOMNIENIA

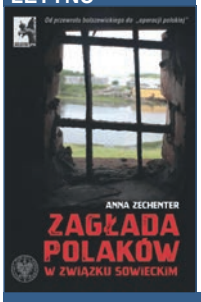

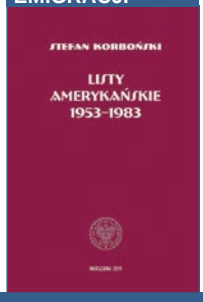

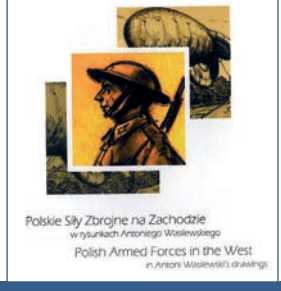
BIBLIOTEKA BIULETYNU

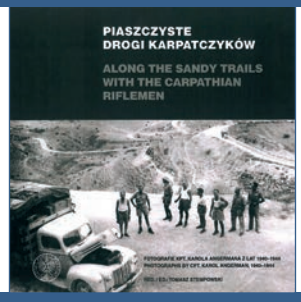
Z ARCHIWUM EMIGRACJI

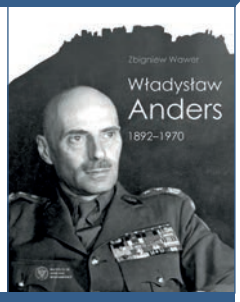
ALBUMY

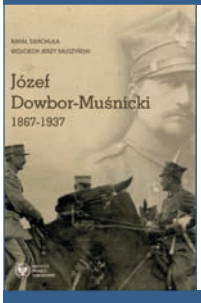

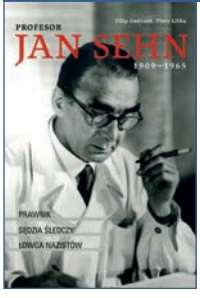

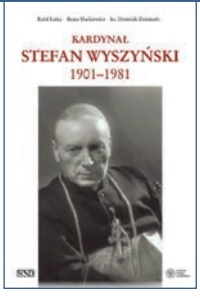

„BOHATEROWIE NIEPODLEGŁEJ"

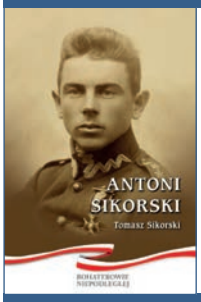

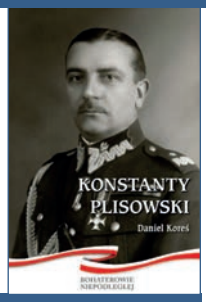

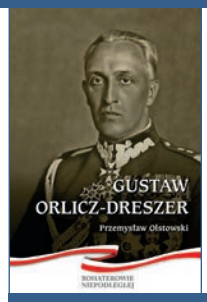
„BOHATEROWIE NIEPODLEGŁEJ”

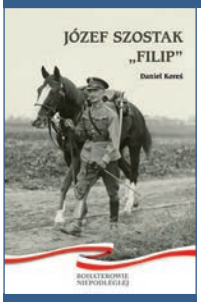

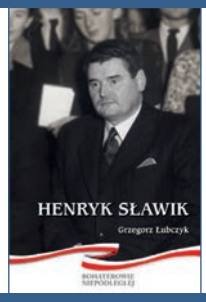

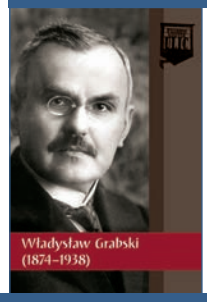
PATRONI NASZYCH ULIC

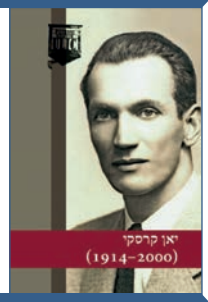

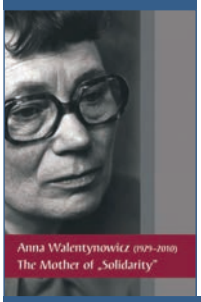

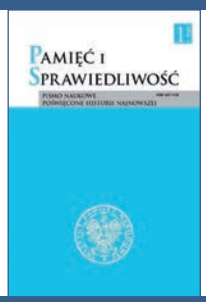

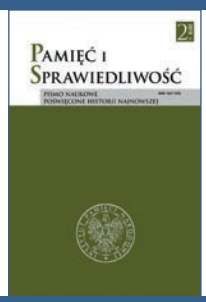

CZASOPISMA IPN

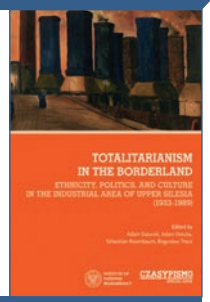

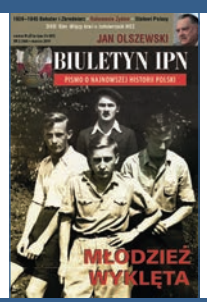

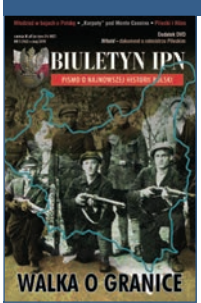

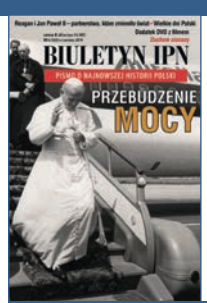

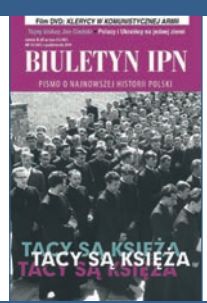

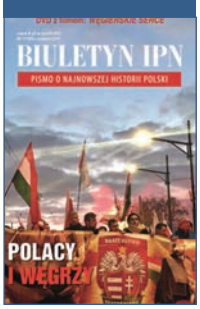

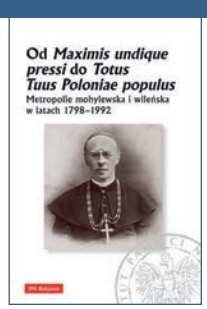
BIAŁYSTOK

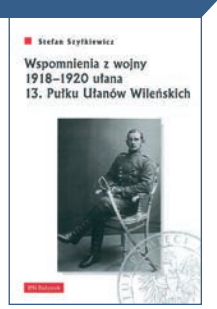

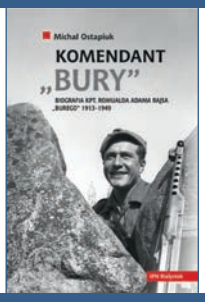
BIAŁYSTOK

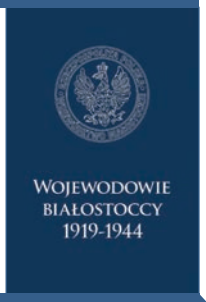

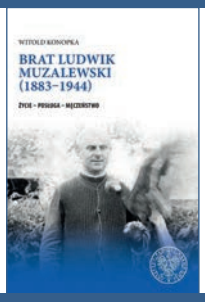

GDAŃSK

KATOWICE

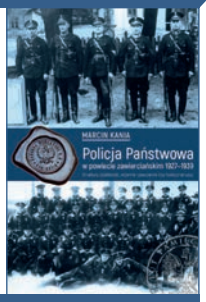

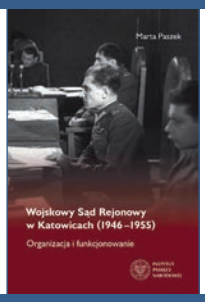

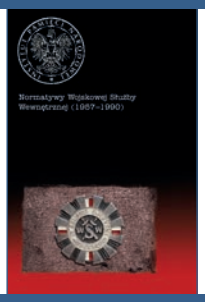

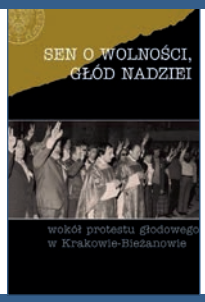

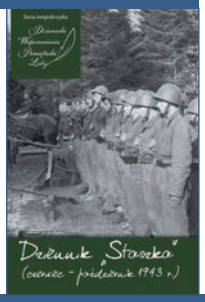

KRAKÓW

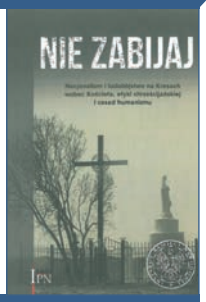

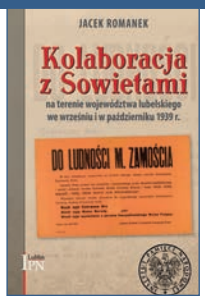

LUBLIN

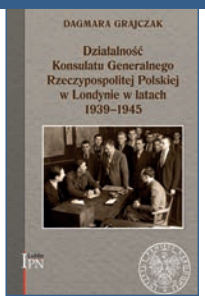

LUBLIN

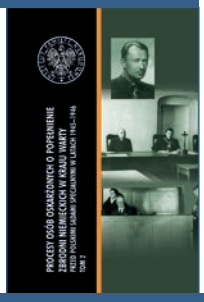

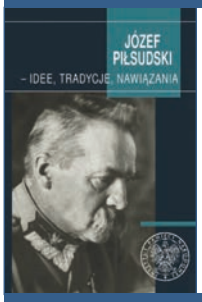

ŁÓDŹ

POZNAŃ

RZESZÓW

SZCZECIN

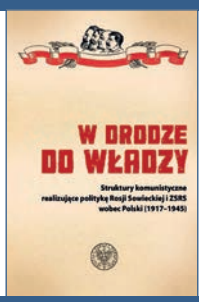
WARSZAWA

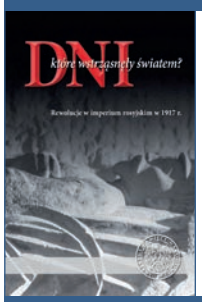

WROCŁAW

VARIA

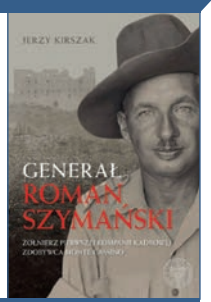

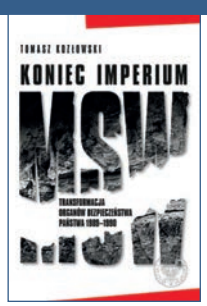

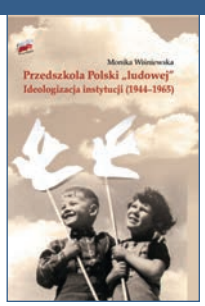

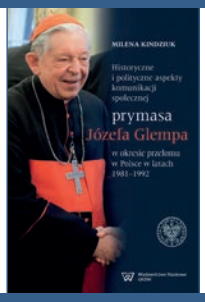

VARIA

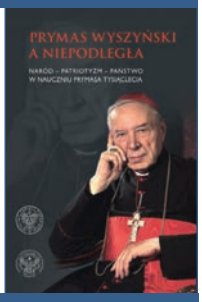

WŁADYSŁAW BOLBAK
WYWIAD PRL
WATYKAN
1962–1978

WOJCIECH KUCHARSKI
KOMUNIŚCI I WATYKAN

MILENA KINDZIUK
prymasa
Józefa Glempa

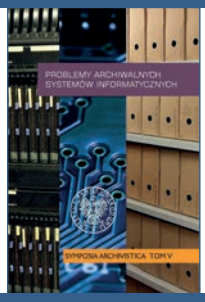

RAFAŁ ŁATKA
EPISKOPAT POLSKI

KSIĘŻA DLA WŁADZY GROŹNI

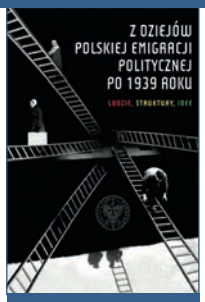

PRYMAS WYSZYŃSKI A NIEPODLEGŁA

POLSKA
POD OKUPACJĄ 1939–1945
TOM 3

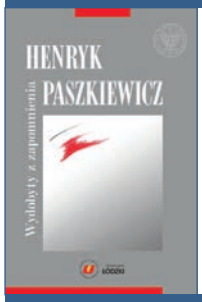

W służbie
dla prawdy

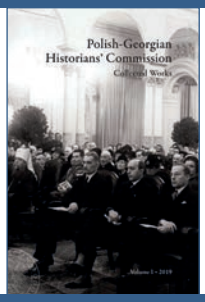

PROBLEMY ARCHIWALNYCH SYSTEMÓW INFORMATYCZNYCH
SYMPOSIA ARCHIVISTICA TOM V

ARCHIWALIA DO DZIEJÓW POLSKIEJ EMIGRACJI POLITYCZNEJ Z LAT 1939–1990

Z DZIEJÓW POLSKIEJ EMIGRACJI POLITYCZNEJ PO 1939 ROKU

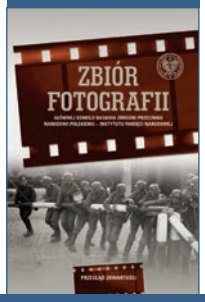

JAŁTA
RZECZYWISTOŚĆ, MIT I PAMIĘĆ

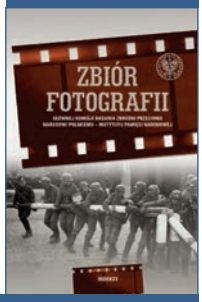

HENRYK SIENKIEWICZ
Według tej zapomnienia

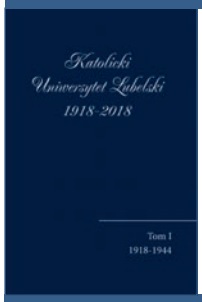

Polish-Georgian Historians' Commission
Collected Works

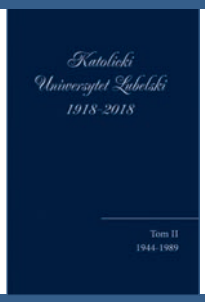

Marek Gałęzowski
My idziemy w zórz świtanie...

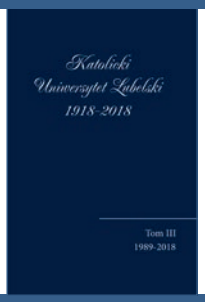

REPRESJE
ZA POMOC ŻYDOM
NA OKUPOWANYCH
ZIEMIACH POLSKICH

ZBIÓR FOTOGRAFII

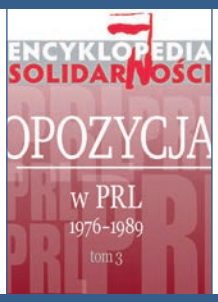

ZBIÓR FOTOGRAFII

Katolicki Uniwersytet Lubelski
1918-2018
Tom I
1918-1944

Katolicki Uniwersytet Lubelski
1918-2018
Tom II
1944-1989

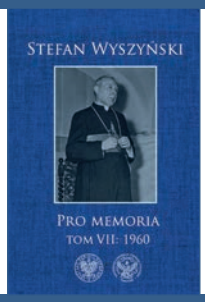

Katolicki Uniwersytet Lubelski
1918-2018
Tom III
1989-2018

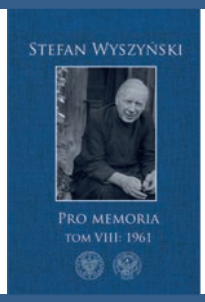

OPOZYCJA I OPÓR SPOŁECZNY W POLSCE PO 1956 ROKU

ENCYKLOPEDIA SOLIDARNOŚCI
OPOZYCJA
W PRL
1976-1989
tom 3

ROZPROSZONE ARCHIWA NSZZ „SOLIDARNOŚĆ”

Włodzimierz Kapczyński
Dziennik
1981–1983

STEFAN WYSZYŃSKI
PRO MEMORIA
TOM VII: 1960

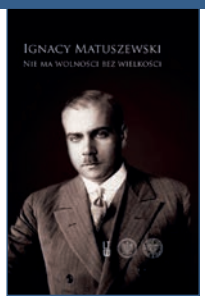

STEFAN WYSZYŃSKI
PRO MEMORIA
TOM VIII: 1961

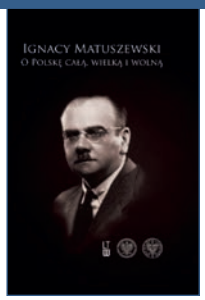

STEFAN KARDYNAŁ WYSZYŃSKI
PRYMAS POLSKI
DZIEŁA ZEBRANE
TOM XIX
STYCZEŃ–LIPIEC 1967

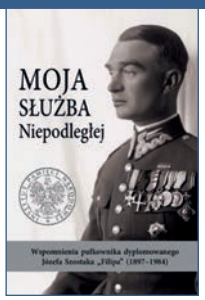

ARMIA KRAJOWA
W DOKUMENTACH
1939–1945
CZERWIEC 1941 – KWIECIEŃ 1943

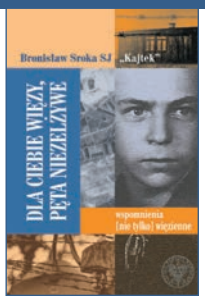

ARMIA KRAJOWA
W DOKUMENTACH
1939–1945
CZERWIEC 1941 – KWIECIEŃ 1943

Rok 1939
w dzienniku
Hansa Franka

IGNACY MATUSZEWSKI
NIE MA WOLNOŚCI BEZ WIELKOŚCI

IGNACY MATUSZEWSKI
O POLSKĘ CAŁĄ, WIELKĄ I WOLNĄ

MOJA SŁUŻBA
Niepodległej

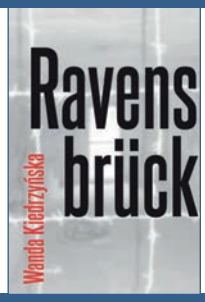

Bronisław Sroka SJ „Kajtek”
DLA CIEBIE WIĘZI, PĘTA NIEZŁYWE
wspomnienia

JÓZEF BANDZO
PS. „JASTRZĄB”
TAK BYŁO

VARIA

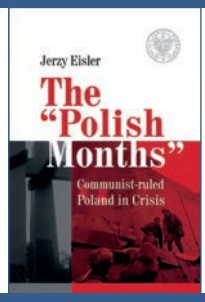

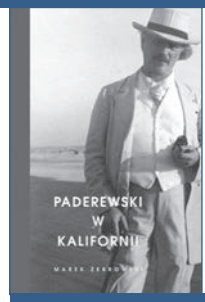

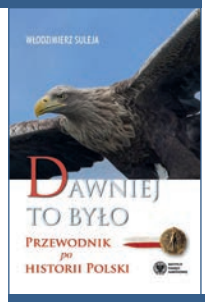

KOMIKSY

INFORMATORY

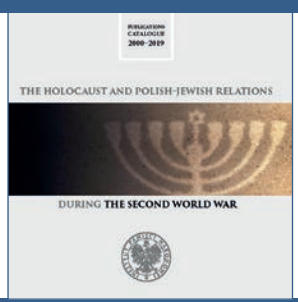

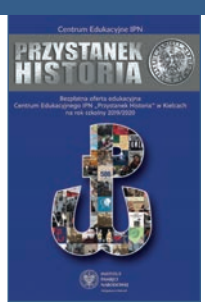

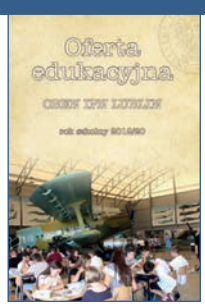

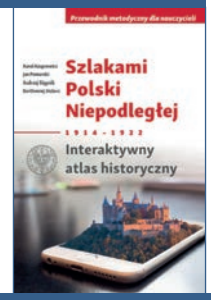

INFORMATORY

KATALOG WYSTAW

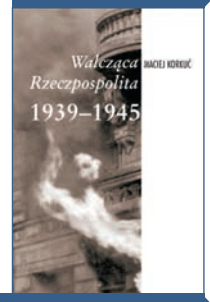
WYDAWNICTWA

MULTIMEDIALNE I OKOLICZNOŚCIOWE

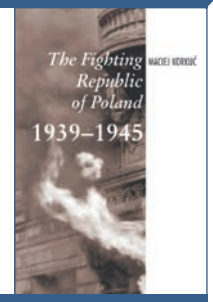

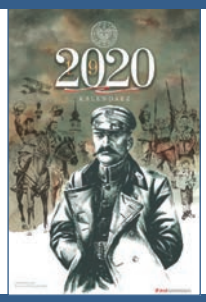

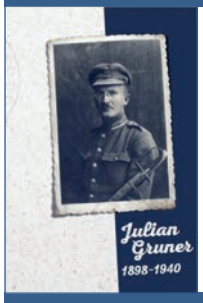

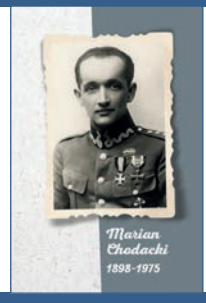

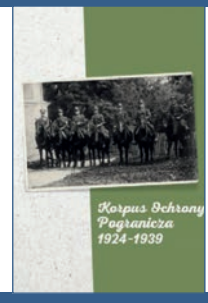

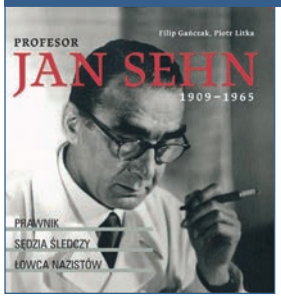

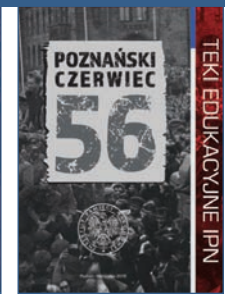

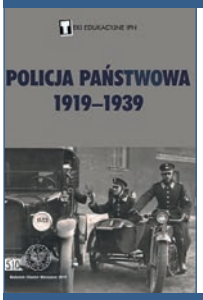

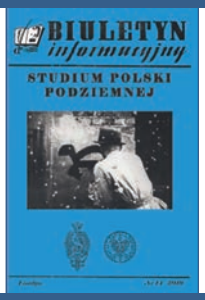
WYDAWNICTWA MULTIMEDIALNE I OKOLICZNOŚCIOWE

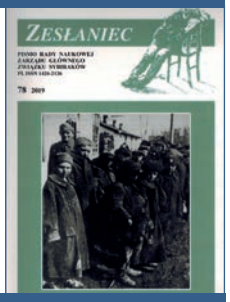

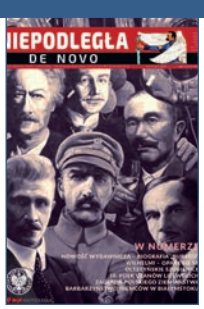

WYDAWNICTWA MULTIMEDIALNE I OKOLICZNOŚCIOWE

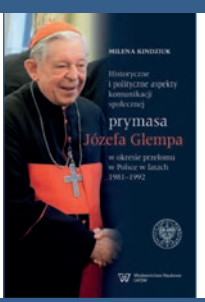
PUBLIKACJE ELEKTRONICZNE

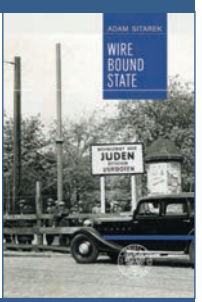

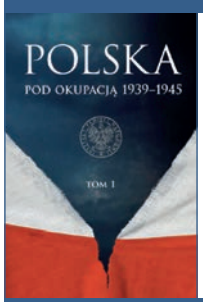

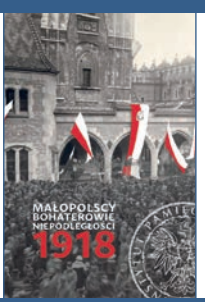

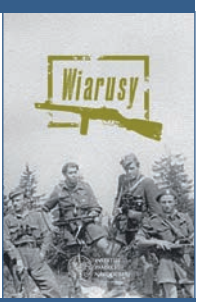

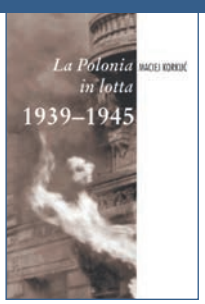

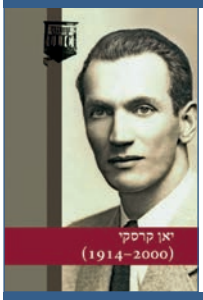

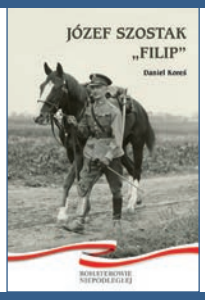

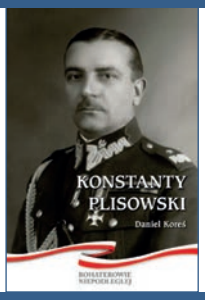

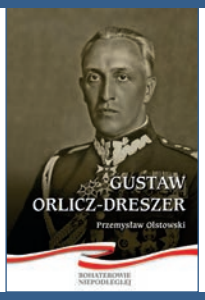
PUBLIKACJE ELEKTRONICZNE

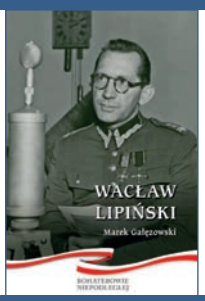

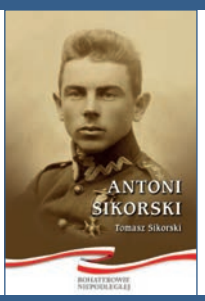

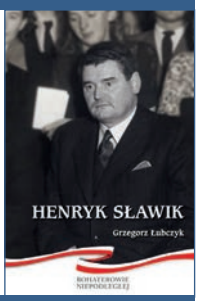

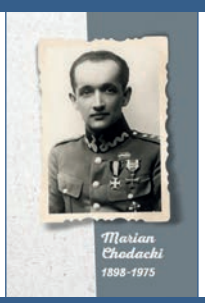

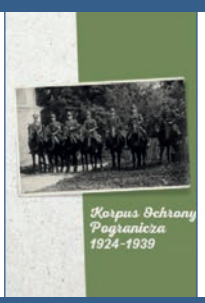

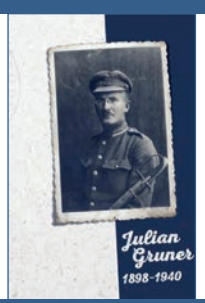

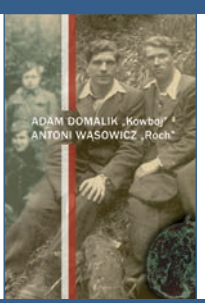

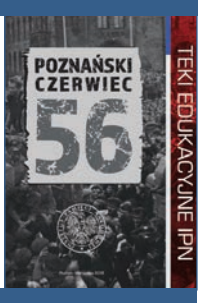

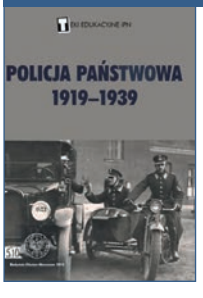

www.ipn.gov.pl

ISBN978-83-8098-870-5

